102

HÂCÎ PAŞA

(Celâleddin Hızır)

T E S H İ L

I.Cilt

Dil Özellikleri-Metin

Doktora Tezi

Hazırlayan : Zikri TURAN

Danışman : Yrd.Doç.Dr.Şerif Ali BOZKAPLAN

Malatya 1992

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İşbu çalışma, jürimiz tarafından, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Ana Bilim Dalı'nda DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : .....

Üye : .....

Üye : .....

O N A Y

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../ 1992

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa No:

ÖNSÖZ I

Kısaltmalar ve İşaretler V

GİRİŞ 1

14. ve 15. Yüzyılda Anadolu Sahasında Yazılan Tıp Eserleri 1

Hacı Paşa, Hayatı ve Muhiti 4

Eserleri 7

Teshil 13

Teshil'in Nüshaları 17

Teshil Üzerine Düşünceler 36

DİL ÖZELLİKLERİ 41

İMLÂ ÖZELLİKLERİ 42

A-SESLERİN YAZILIŞI 43

1. Ünlülerin Yazılışı 43

a ünlüsü 44

e ünlüsü 56

ı ünlüsü 63

i ünlüsü 67

o ünlüsü 77

ö ünlüsü 81

u ünlüsü 84

ü ünlüsü 91

Değerlendirme 97

a ünlüsü 98

e ünlüsü 101

ı ünlüsü 103
i ünlüsü 104
o ünlüsü 108
ö ünlüsü 110
u ünlüsü 112
ü ünlüsü 114
2. Ünsüzlerin Yazılışı 116
ç ünsüzü 116
g ünsüzü 121
ŋ ünsüzü 125
p ünsüzü 128
s ünsüzü 131
t ünsüzü 130
B- EKLERİN YAZILIŞI 146
1. Ayrı Yazılan Ekler ve Edatlar 140
2. Bitişik Yazılan Ekler ve Edatlar 142
3. Baştan Bitişik Yazılı Bazı Edatlar 145
4. Arapça ve Farsça Bazı Ek ve Edatların Yazılışı 145
C- KELİMELERİN YAZILIŞI 147
1. Birleşik Yazılan Kelimelerle Bunların Ayrı Yazılan Şekilleri 147
2. Değişik İmlâya Sahip Olan Kelimeler . . . 147
3. Yanlış Yazılan Kelimeler 148
D- TERKİBLERİN YAZILIŞI 148
1. Arapça Terkibler 149
2. Farsça Terkibler 150

E- BAZI İŞARETLERİN KULLANILIŞI 151
1. Şeddenin Kullanılışı 151
2. Tenvin İşaretinin Kullanıldığı Yerler . . 153

S E S B İ L G İ S İ 155
A. Ünlüler 156
1. Ünlü Uzunlukları 156
a) Kelimelerde uzunluk 159
b) Eklerde uzunluk 172
-sA eki 172
-(y)A eki 178
+(y)A eki 182
c) Diğer uzunluklar 189
Kelime sonu ünlü uzunluğu 189
Kelimelerde ekleşme eseri uzunluklar 190
Ekleşmelerde eklerde meydana gelen uzunluklar 191
2. İlk Hecedeki e ve i Ünlülerinin Durumu .. 198
a- Teshil'deki e ve i ünlülerinin Eski Türkçe'ye göre durumu 199
b- Teshil'deki ilk hece e ve i 'lerinin Türkçe'deki durumu 204
B. Ünsüzler 207
Kalın ve ince telaffuzu olan ünsüzler . .. 207
s ünsüzü 207
t ünsüzü 208
h ünsüzünün varlığı 208

C. Ses Uyumu 210
1. Ünlü Uyumu 210
a. Damak Uyumu 210
b. Dudak Uyumu 210
ba) Yuvarlaklaşma 211
bb) Düzleşme ve düzlük 216
2. Ünlü-Ünsüz Uyumu 218
a. Kelime kökü ve tabanlarında 218
b. Ekleşme sırasında 219
c. Eklerde 222
3. Ünsüz Uyumu 223
a. Kelimelerde 223
b. Eklerde 224
D. Ses Değişmeleri 226
1. Ötümlüleşme 226
a. t > d ötümlüleşmesi 226
b. k > g ötümlüleşmesi (İnce) 233
k > g ötümlüleşmesi (Kalın) 237
c. p > b ötümlüleşmesi 243
d. ç > c ötümlüleşmesi 247
2. Ötümsüzleşme 250
a. g > k ötümsüzleşmesi 250
b. d > t ötümsüzleşmesi 250
c. b > f ötümsüzleşmesi 250
d. v > f ötümsüzleşmesi 250
e. z > s ötümsüzleşmesi 250
3. Sızıcılaşma 250
a. b > v sızıcılaşması 250

b. g > v sızıcılaşması 251
c. d/ > y/ sızıcılaşması 252
d. ḳ > ġ sızıcalaşması 253
e. ḳ > ḫ sızıcılaşması 253
4. Erime 253
a. bα > vα > Ø 253
b. Gα > Ø 253
5. Yutulma 255
6. Düşme 255
a. Vokal düşmesi 255
b. Konson düşmesi 256
7. Türeme 258
a. Vokal türemesi 258
b. Konson türemesi 259
8. Karışma 259
9. Geçişme 260
10. Ünsüz kaynaşması 260
11. Ünsüz ayrışması 260
12. Birleşme 261
13. Toplaşma 261
a. Sağa toplaşma 261
b. Sola toplaşma 261
14. Büzülme 262
15. Birbirine bağlı benzetme 262
16. Başkalaşma 262
17. İkizleşme 262
18. Tekleşme 262
19. Hece tekleşmesi 263

20. Yuvarlaklaşma 263
21. Düzleşme 263
22. Dudaklılaşma 263
23. Göçüşme 264
a. Konson-konson göçüşmesi 264
b. Vokal-vokal göçüşmesi 264
c. Vokal-konson göçüşmesi 264
24. Nöbetleşe kullanma 264
25. Ayrılaşma 264
26. Ulanma 265
27. Değişmelik 265
28. Tabiat taklidi kelimeler 266
Ş E K İ L B İ L G İ S İ 267
A. Ekler 267
1. Yapım Ekleri 267
a. İsimden İsim Yapan Ekler 267
b. İsimden Fiil Yapan Ekler 272
c. Fiilden İsim Yapan Ekler 274
d. Fiilden Fiil Yapan Ekler 280
da. Çatı ekleri dışındaki fiilden fiil yapan ekler 280
db. Çatı ekleri 280
dba. Ettirgenlik yapan fiilden fiil yapan ekler 280
dbb. Pasiflik bildiren çatı ekleri . . . 282
dbc. Dönüşlülük bildiren çatı ekleri ... 283
dbd. Müşareket ifade eden çatı ekleri .. 284
2. Fiilimsiler 284

a. İsim-fiiller 285
b. Sıfat-fiiller 286
ba. Geniş zaman sıfat-fiilleri 286
bb. Geçmiş zaman sıfat-fiilleri 286
bc. Gelecek zaman sıfat-fiilleri 287
bd. Diğer sıfat-fiiller 288
c. Zarf-fiiller 288
ca. Birinci dereceden(asıl) zarf-fiil ekleri 288
cb. İkinci dereceden zarf-fiil ekleri(= quası gerundium) 290
cba. Birden fazla ekin birleşmesine isti - nad eden zarf-fiil ekleri 290
cbb. Zarf-fiil oluşları kullanılışlarına bağlı olan ekler 293
3. Çekim Ekleri 299
a. İsim çekim ekleri 299
aa. Çokluk eki 299
ab. İyelik ekleri 301
ac. İsmin hal ekleri 304
aca. Yalın hal 304
acb. Accuzative(yükleme) hali 304
acc. Dative hali 306
acd. Locative 308
ace. Ablative 309
acf. Genetive 311
acg. Equative 313
ach. Directive 313

acı. İnstrümental Ekleri 314
b. Fiil Çekim Ekleri 316
ba. Basit çekimli fiil kipleri 317
baa. Haber kipleri 317
baaa. Geniş zaman 317
baab. Şimdiki zaman 320
baac. Gelecek zaman 321
baad. Görülen geçmiş zaman 322
baae. Anlatılan geçmiş zaman 322
bab. Temenni kipleri 324
baba. Gereklilik 324
babb. İstek 325
babc. Emir 327
bb. Cevheri fiil ile yapılan çekimler ve bu çekimlerle ortaya çıkan şekiller .. 329
bba. Bildirme ekleri 329
bbb. Cevheri fiille yapılan birleşik ekler 331
bbba. i- fiili ile yapılanlar 331
bbbb ol- fiili ile yapılanlar . . . 332

B. Kelimeler 334
a. İsimler 334
aa. Tamlama seviyesindeki vazifelerine göre isimler 334
aaa. Tamlayan durumundaki isimler ve isim tamlaması 334
aab. Sıfat durumundaki isimler ve sıfat tamlaması 336

aaba. Sıfat-fiillerle yapılan sıfat tamlamaları 336
aabb. Diğer isimlerle yapılan sıfat tamlamaları 337
aabba. Vasıflandırma sıfatları 337
aabbb. Belirtme sıfatları 337
1.İşaret sıfatları 337
2.Sayı sıfatları 338
3. Müphem sıfatlar 339
ab. Cümle veya cümle unsuru seviyesindeki vazifelerine göre isimler 340
1. Zamirler 340
1a. Şahıs zamirleri 340
1b. İşaret zamirleri 340
1c. Dönüşlülük zamirleri 341
1d. Müphem zamirler 342
2. Zarflar 343
2a. Zarflar 343
2aa. Yer zarfları 343
2ab. Miktar zarfları 344
2ac. Zaman zarfları 345
2ad. Hal zarfları 346
2b. Edatlar 350
2ba. Bağlama edatları 350
2bc. Kuvvetlendirme edatları 358
2bd. Tekerrür edatları 360
2be. Mukayese-denkleştirme edatları . . . 361
2bf. Soru edatı 362

ac. İkilemeler ve Tekrarlar 363
aca. İkilemeler 363
acb. Tekrarlar 364
b. Fiiller 366
ba. Tasviri fiiller 366
baa. İktidari fiil 366
bab. Devamlılık ifade eden fiiller 367
bb. Yardımcı fiiller 368

C Ü M L E T E Z A H Ü R L E R İ 379
Cümle, Cümlenin Kuruluşu 379
1. Teshil'de Cümlenin Yapısı 379
2. Cümlenin Birleşik Şekilleri 382
a. Bağlaçlarla yapılan birleşik cümleler 383
b. Sıralı cümleler 384
c. Şartlı cümleler 385
3. Ara Cümleler 386
4. Cümlenin Unsurları 386
a. Yüklem 387
aa. İsimlerden yapılan yüklemler 387
ab. Fiil çekimli yüklemler 387
b. Fail 390
c. Nesne 392
d. Zarflar 393
e. Yer Tamlayıcıları 395
f. Cümle dışı unsurlar 396
g. Cümlede tercüme eseri görülen ibareler . . 397
Cümle Tahlilleri 398

Metnin Hazırlanmasında Takib Edilen Esaslar . 403
Metindeki Bahislerin ve Konu Başlıklarının Dizini 405
M E T İ N 412
Teshil'de Geçen Bazı İsimlerin Listeleri . . . 610
Söz Dizinin Hazırlanmasında Uyulan Esaslar . . 628
S Ö Z D İ Z İ N İ 629
Manası Tesbit Edilemeyen Kelimeler 1113
N E T İ C E 1114
BİBLİYOGRAFYA 1124
Biyografi 1135
M E T N İ N F O T O K O P İ S İ . . . .1b-118a; 67a-71b(F.)

Ö N S Ö Z

Eski Anadolu Türkçesi döneminden kalan pek çok eser üzerinde çalışılmış ve metinler neşredilmiştir. Bu çalışmaların, Eski Anadolu Türkçesi hakkında geniş bilgi ve fikir verecek seviyeye ulaşmış bulunmalarına rağmen , her bakımdan yeterli olduklarını söylemek zordur. Çünkü, bir dilin bütün varlığının ortaya koyulabilmesi, her sahada meydana getirilmiş eserlerin göz önünde bulundurulmasına bağlıdır. Eski Anadolu Türkçesi'nden bize intikal eden tıp eserleri üzerinde yapılan dil incelemelerinin kifayetsizliği dikkat çekmektedir. Hacı Paşa namıyla meşhur, 14. yüzyılın ikinci yarısıyla 15.yüzyılın ilk çeyreğinde yaşayan, devrin büyük alim hekimi Celâleddin Hızır bin Ali'nin, hem koruyucu hem de tedavi edici hekimlik mevzularını ihtiva eden Teshil adlı tıp eserini doktora tezi konusu olarak seçmem, bu fikirden kaynaklanmıştır.

Teshil, bir tercüme eser olarak bilinmesine rağmen, gerek kaleme alınış gayesi gerekse literatür zenginliği ve rahat üslubu ile tercüme eser olarak değil bir adapte-te'lif eser olarak isimlendirebileceğimiz, Eski Anadolu Türkçesini üstün bir ilim dili olarak takdim eden mühim eserlerden biridir. Bu bakımdan, eser üzerinde yapılabilecek tedkikler, elimizdeki çalışmada oldukça geniş bir hacme ulaşan dil incelemesiyle sınırlı değildir.

Bu çalışma, Giriş, Dil Özellikleri, Metin ve Söz Dizini ana bölümlerinden meydana gelmiştir.

Giriş, müellifin hayatı ve eserleri, hususiyle Teshil ve Teshil'in yazma nüshaları hakkındaki bilgilerle, yine eser ve müellif hakkındaki bazı tesbitleri ihtiva etmektedir.

Dil Özellikleri bölümü, İmlâ Özellikleri, Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi Ve Cümle Tezahürleri başlıkları altında ele alınan konulardan teşekkül etmiştir. İmlâ Özellikleri kısmında, ünlülerin imlâları üzerinde hususi bir dikkatle durulmuş, bunun için teferruatlı bir imlâ tasnifine imkân veren bir formül kullanılmıştır. İlaveten, ünlülerin imlâsını temsil eden birer tablo hazırlanmış ve teker teker değerlendirmeye tabi tutulmuşlardır.

Ses Bilgisi kısmında, ünlü uzunlukları, kök e ve i'lerinin durumu, ünsüz varlığı ve ünsüz tablosu, ses uyumları ve ses değişmeleri incelenmiştir. Burada tesbit edilen ünlü uzunluklarının hususi bir değeri olabileceği kanaatine varılmıştır.

Şekil Bilgisi kısmında, ekler şekil ve fonksiyonlarıyla tedkik edilmiş, kelimeler isim ve fiil ana kategorisine ayırıldıktan sonra vazifeleri ve fonksiyonları bakımından tasnif edilmişlerdir.

Cümle Tezahürleri bölümünde, müellifin, Arapça eserlerinden hareket ederek Türkçe'ye aktardığı tıbbi bilgileri toplayan Teshil'deki dilin, hangi cümle şekilleriyle karşımıza çıktığını, ana hatlarıyla tesbit etme gayesi güdülmüştür. Bu bakımdan bölüm, "Cümle Tezahürleri" olarak isimlendirilmiştir.

Metin, seçilen nüshaların mukayese edilmesiyle hazırlanmıştır.

Söz Dizini, her madde başının, mana farkları ve nüansları gözetilerek tesbiti yapılıp metin içindeki referanslarına göre tanzim edilmesiyle hazırlanmıştır.

Son olarak, çalışma sırasında ortaya çıkan bazı tesbit ve müşahadelerin bir araya getirildiği bir "NETİCE" bölümü ile, Bibliyografya ve yazma nüshanın fotokopisi ilave edilmiştir.

Bu çalışmaya zemin teşkil eden metnin tesbitinde, Süleymaniye Kütüphanesi Lâleli:1622 numarada kayıtlı nüsha(=L.) esas alınmıştır. Bu seçimde, istinsah tarihinin eskiliği, yazının temiz ve okunaklı oluşu, imlâ hususiyetleri gibi amiller dikkate alınmıştır.

MUKAYESELİ METİN, TEK NÜSHAYA DAYANAN DİL İNCELEMESİ

Hem imlâ birliğinden istifade etmek, hem de dilin yeknesaklığını muhafaza edebilmesi için, dil incelemesi, asıl nüsha olarak seçilen L. yazmasına istinaden yapılmıştır. Kontrol nüshası olan F.den sadece, bir kaç ekle sınırlı alıntı yapılmak lüzumu hissedilmiştir. Buna mukabil transkripsiyonlu metin, F. nüshası, ihtiyaç hissedilen yerlerde S. ve bir yerde de Lâla İsmail: 385 nolu nüshalardan istifade edilerek hazırlanmıştır. Bu mukayese ile, L. nüshasını tamamlar mahiyette görülen kelime ve ibareler [ ] içinde metne dahil edilip, kalanları dipnotta verilmek suretiyle eserin, metinde ve buna istinaden hazırlanan Söz Dizininde kâmilen temsil edilmesi he-

deflenmiştir.

Çalışmanın her bölümünden evvel, o bölümle alâkalı, açıklanmasında zaruret hissedilen hususlar sıralanmıştır.

Dipnot numaraları, her bölümde yeniden 1.den başlanarak verilmiştir.

Dipnotta yer alan bibliyografya bilgileri, müellif ve eser ismiyle tarih ve gerektiğinde sayfa numarası verilmekle yetinilip kısaltma yoluna gidilmiştir. Dipnottaki kaynaklar hakkında tam bilgi edinmek için "Bibliyografya" bölümüne müracaat edilmelidir.

Bu çalışma, Türk Dilinin dil varlığının ortaya konulması yolunda sürdürülen gayretler arasında bir hisse sahibi olmak ümidindedir.

Yüksek lisans dönemiyle, doktora eğitimi döneminin tez safhasına kadar resmi sıfatla, bu dönemden sonra resmi vazifesinden ayrılmasına rağmen ilmi görüş ve tavsiyeleriyle yardımlarını esirgemeyen ve devam ettiren muhterem hocam Prof.Dr. Osman Nedim TUNA'ya, tez danışmanlığımı üstlenen ve çalışma boyunca yakın alâka ve yardımlarını gördüğüm hocam, sayın Yrd.Doç. Dr. Şerif Ali BOZKAPLAN'a burada teşekkür etmek istiyorum.

Zikri TURAN

Malatya 1992

Kısaltmalar ve İşaretler

a.g.e. : Adı geçen eser

Bkz. : Bakınız

DTCF. : Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi

EAT. : Eske Anadolu Türkçesi

Etk. : Eski Türkçe

Krş. : Karşılaştırınız

Kşg. : Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lûgati't-Türk adlı eseri

sh. : Sahife

TDAY : Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten

TDK. : Türk Dil Kurumu

Tk. : Türk Dili

Tkm. : Türkmence

Trk. : Türkçe

TTK. : Türk Tarih Kurumu

H. : Hicri

M. : Miladi

F. : Süliymaniye Kütüphanesi, Fatih:3543 nolu nüsha

L. : " " , Lâleli :1622 " "

S. : " " , Süleymaniye:849 " "

K : ünsüz(konson)

V : ünlü (vokal)

K(fonetik olarak) : k,g

Ķ (" ") : ķ,ġ

A : a,e

I : ı,i

U : u,ü

Ç : ç,c

T : t,d

Ø : Ekin şeklen bulunmayıp fonksiyonca bulunduğu durumları gösterir

: Kelimenin solunda ise kelime başını, sağında ise kelime sonunu gösterir

GİRİŞ

Hacı Paşa'nın "Teshil" adlı tıp eseri, 15. asrın ilk yıllarında kaleme alınan Eski Anadolu Türkçesi metinleri arasında yer almaktadır. Anadolu ikliminde, Türk medeniyetinin dili olarak inkişaf eden Eski Anadolu Türkçesini edebi sahada, 13. asırda Yunus Emre, Ahmet Fakih , Sultan Veled, Hoca Dehhani ; 14. asırda Aşık Paşa, Gül - şehri, Kadı Darir, Ahmedi, Nesimi, Hoca Mesud ; 15. asırda Süleyman Çelebi, Şeyhi, Necati Bey, Ahmet Paşa ve Ahmed-i Dai gibi şahsiyetlerle takib etmekteyiz. Tıp sahasında Eski Anadolu Türkçesi'ni temsil eden eserler arasında yer alan Teshil ve onun müellifi Hacı Paşa da bu sahada yalnız değildir. Burada , hem devrin Türkçesinin tıp açısından gelişmesinin takibi bakımından hem de Teshil'in bu gelişme içindeki yerinin daha iyi görülebilmesi için, 14. ve 15. yüzyıl tıp eserlerinin ve müelliflerinin gözden geçirilmesinde fayda vardır.

14. ve 15. YÜZYILDA ANADOLU SAHASINDA YAZILAN TIP ESERLERİ

Anadolu sahasında görülen ilk tıp eseri, meşhur botanik alimlerinden İbn-i Baytar'ın(ölm.1248) "Kitābu'l-cāmi' fi'l-edviyetü'l-müfrede" isimli eserinden, kim olduğu bilinmeyen biri tarafından, Aydınoğlu Umur Bey (1340-1348)'in emriyle "Müfredāt-ı İbn-i Baytar" adıyla kısaltı-

larak tercüme edilen kitaptır.[1]

Anadolu'da, bilinen ilk te'lif tıp eseri, İshak bin Murad'a ait "Edviye-i Müfrede" adlı eserdir. 1390'da Gerede'de yazılmıştır.[2]

Bu asrın diğer bir tıp eseri Ali Çelebi bin Şerif'in "Yadigâr-ı ibn-i Şerîf" adlı kitabıdır. Yazılış tarihi ihtilaflı olan bu eserin 14.yy.a ait olabileceği görüşünü kuvvetlendiren sebep, Eşref bin Muhammed'in 1460 yılında yazdığı "Hazâinü's-saᶜādāt" isimli eserinde Yadigâr'dan bazı bölümlere yer vermesidir.[3]

Diğer bir eser "Kâmilü's-sınāᶜa" adıyla, Ali bin Abbas bin el-Mecusî (ölm.994 H.)'nin "Kâmilü's-sınāᶜatü't-tıbbıye" yahut "Kitābu'l-melik" diye bilinen eserinden

---

1. Bkz. ADIVAR,A.Adnan- Osmanlı Türklerinde İlim 1982, sh: 17.

2. Bkz. ÖNLER, Zafer-- Celālüddin Hızır (Hacı Paşa), Müntehāb-ı şifā:I, 1990, sh: 1. de belirtilen "Mustafa Canpolat-- 14.yy.da Yazılmış Değerli Bir Tıp Eseri Edviye-i Müfrede, Türkoloji Dergisi 1973, cilt:5, sh:1; A.A.Adıvar ise, Osmanlı Türklerinde İlim 1982, sh:20'de eserin adını "Ḥavāssu'l-edviye", te'lif tarihini 1387 olarak tesbit etmiştir; A.S.Ünver de eserin adını "Havāssu'l-edviye" , yazılış tarihini ise 1389 olarak belirtmiştir. Bkz. Asırlarına Göre Osmanlı Türklerinde Hekimlik, Tıp Tarihi Yıllığı:II. 1983, sh:15.

3. ÖNLER, Zafer---Celālüddin Hızır(Hacı Paşa), Müntehā-

yapılan tercümesidir(Bursa Orhan Kitaplığı, Ulucami Bölümü).[4]

Bir de, Arap hekimlerinden Malaġalı İbnü'l-Baytar'a ait "Cāmfü'l-Müfredātü'l- Edviye ve'l-Aġdiye" isimli kitabını, 1349'da ölen Aydınoğullarından Bahaeddin Umur Paşa'nın, ismini öğrenemediğimiz Türk hekimine muhtasar ve mufassal olarak yaptırdığı iki tercüme vardır.[5]

15. asıra gelince ... Asrın başında, Karamanoğulları devrinde tanınıp Fatih zamanını da idrak eden Konyalı hekimlerden Beşir Çelebi "Mecmu'atu'l-fevāid" adında zengin şahsi tecrübelerine dayanan formülleri izah eden otuz bablık bir kitabını İbrahim Bey'e ithaf etmiştir.[6]

Bu asrın meşhur hekimlerinden Şerafettin Sabuncuoğlu 1471'de "Mücerrebnāme" adıyla mühim bir ilmi tıp kitabı vücuda getirmiştir. Yine aynı şahsın "Cerrāhiyetü'l-Hāniye(veya"Cerrāhiye-i İlhāniye)'si vardır.[7]

Ahmedi'nin, bu sahadaki ilk tecrübe olan "Tıbb-ı Nebevī" tercümesi yine bu yüzyıla aittir.[8]

Yüzyılın mühim şahsiyetlerinden biri de Ahi Ahmet

---

b-ı Şifa:I 1990, sh: 2

4. Bkz. ADIVAR, A.Adnan--Osmanlı Türklerinde İlim 1982, sh:2.

5. ÜNVER, A. Süheyl---Asırlarına Göre Osmanlı Türklerinde Hekimlik, Tıp Tarihi Yıllığı:II. 1983, sh: 14.

6. a.g.e. sh:14.

7. a.g.e. sh: 18.

8. a.g.e. sh: 16.

Çelebi'dir. Ahi Ahmet Çelebi'nin, mesane taşları hususunda yazdığı on bablık mühim bir Türkçe tıp eseri vardır. Bu zat, aynı zamanda, tıptan İbn-i Sina kanunu hulasası olan "Mucez"i dilimize çevirmiştir.[9]

Bunlara, devrin mühim şahsiyetlerinden biri olarak Altunizâdë Mehmed b. Lutfullah ismi ilave edilebilir.[10]

HACI PAŞA, HAYATI ve MUHİTİ

Hacı Paşa, 14.asrın ikinci dönemi ile 15. asrın başları arasında yaşayan, devrinin en meşhur tabibidir. Kaynaklarda adı muhtelif şekillerde geçmektedir. Konyadaki Nafız Uzluk Kütüphanesi No:2816.da kayıtlı olan Teshil'in bir nüshasında "Hacı Paşa Celalüddin Hızır bin Hâce Ali el-Konevî summe'l-Aydınî" olarak geçen Hacı Paşanın ismi, Istanbul Üniversitesi T.Y.:7134.de kayıtlı Teshil'de "Hacı Paşa Hızır bin Ali", Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, Aziz Mahmud Hüdai Efendi:1739.da "Hacı Paşa Aydınlı", Manisa İl Halk Kütüphanesi No:1856.dakinde "Hacı Paşa Hızır bin Ali Konyalı" olarak yer alır. Hekimimizin, Süleymaniye Kütüphanesi, Lâleli:1622, Nuruosmaniye Kütüphanesi No:3575, Üsküdar Kemankeş:355, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Efendi Tıb:260 numaralarında geçen isminin de "Hacı Paşa" şeklinde olduğu görülüyor. Ayrıca Kâ-

---

9. a.g.e. sh: 18-19.

10. a.g.e. sh: 17.

tib Çelebi de "Keşfü'z-zünûn'unda "Hacı Paşa" olarak zikr eder .[11]

Böylece değişik ad ve lakablarla kaydedilen tıp alimimizin meşhur adının "Hacı Paşa" olduğu ortaya çıkmaktadır. İlaveten, yukarıda geçen isimlerinden Hacı Paşa'nın memleketinin Konyalı ve Aydınlı olduğu şeklinde iki yere atfedildiği anlaşılıyor. Gerek Konya'da bulunan Teshil'de gerekse aynı yerdeki Arapça eseri "Şifâu'l-eskâm"da[12] ve Teshil'in Manisa İl Halk Kütüphanesi, 1856. numarada kayıtlı nüshasında Konyalı olarak geçmesine de bakarak Paşa'nın Konyalı olduğu görüşünün doğru olduğuna hükmedebiliriz. Zira, Hacı Paşa'nın Aydınlı olarak da zikredilmesinin sebebi, Mısır'daki hekimlik hayatından sonra Aydınoğullarının davetine icabet ederek Aydın'a dönmesi ve bir müddet orada kalması olmalıdır.

Hacı Paşa Konya'da doğar. Doğum tarihini bilmiyoruz. İlk tahsilini ve medrese tahsilini Konya'da yapmıştır.[13] Tahsiline Mısır'da devam etmiş, bu arada geçirdiği ağır bir hastalığın te'siri altında tıbba meylederek tahsil yolunu değiştirip büyük bir hekim olmuştur.[14]

---

11. Bkz. Kâtib Çelebi--Keşfü'z-zünun, 1972, 2.cilt sh:408

12. Bkz. ADIVAR, A.Adnan-- Osmanlı Türklerinde İlim 1982 sh: 21

13.Bkz. ÜNVER, A.Süheyl-- Hekim Konyalı Hacı Paşa, Hayatı ve Eserleri 1953, sh:3;a.g.e. önsözde, doğumu 1335? olarak tahmin yürütülür, mesned gösterilmez.

14.Bkz.ADIVAR,A.Adnan-Osmanlı Türklerinde İlim 1982,sh:21

Paşa, Mısır'daki tahsilini çok parlak bir şekilde tamamlamıştır. Burada, Şeyh Muhammed bin Mahmud Ekmelüddin Bāberti ve "Mantıki" lakabı ile meşhur olan Mübarekşah Meliki'den mantık ve akli ilimleri öğrenmiştir. Tıp tahsilini tamamladıktan sonra meşhur Kalavun Hastanesinin başhekimi olmuştur.[15] Hacı Paşa'nın Mısır'daki tahsil arkadaşları arasında Molla Şemseddin Fenari ve Simavna Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin gibi ilim adamları ve şair Ahmedi gibi meşhur şahsiyetler vardır.

Aydınoğullarından Mehmet ve oğlu İsa Bey'lerin zamanında maddi sıkıntı çekmemiş ve itibar görmüştür.Hatta Aydınoğlu İsa Bey, kendisini Aydın'ın dışında olduğu zamanlarda bile himaye etmiş ve Hacı Paşa da O'nun bu lutuflarını, "Şifāu'l-eskām" adlı eserinin dībāçesinde yad etmiştir.[16]

Osmanlı Müellifleri'nin yazarı Bursalı Mehmed Tahir Bey, Hacı Paşa'nın 1417'de Birgi'de öldüğünü yazar.[17] Aynı ölüm tarihini veren A.Adnan ADIVAR, 816 H.(1413 M.) tarihinde öldüğünü bildiren başka bir görüş olduğunu da zikreder.[18]

Buna mukabil Süheyl ÜNVER'in naklettiğine göre ,

---

15. Bkz. a.g.e. sh: 22

16. Bkz. ÜNVER, A.Süheyl-- Hekim Konyalı Hacı Paşa, Hayatı ve Eserleri 1953, sh:5

17.Bkz. Bursalı Mehmed Tahir Bey---Osmanlı Müellifleri 1975 sh: 210

18.Bkz.ADIVAR,A.Adnan-Osmanlı Türklerinde İlim 1982,sh:21

Veliyüddin Carullah Kütüphanesinde, No:94'te kayıtlı o - lan "Mecma'u'l-envār" isimli iki citlik tefsirinin başında bizzat Hacı Paşa, bu eseri, İkinci Sultan Murad zamanında cem ettiğini yazmaktadır. Hacı Paşa Aydın vilaye - tendeki Osmanlı hükümranlığını da görmüş ve Aydınoğullarının hakiki halefi saydığı Osmanoğullarına biat etmiş - tir. Hayatının sonuna doğru yazdığı ve bitirmeye muvaf - fak olamadığı tefsirinin başında, Osmanoğullarını övmüştür. O halde müellif, İkinci Sultan Murad zamanını gör - müştür.[19] Yani 824 H.(1421 M.)'de Hacı Paşa sağdır. Bilemediğimiz ölüm tarihi, bu tarihten sonradır.

ESERLERİ

Arapça Eserleri

a.Tıp sahasına ait olanlar:

1.Şifāu'l-eskām ve devāu'l-ālâm: "Şifā-yı Hacı Paşa" ve "Kānūn-u Hacı Paşa isimleriyle meşhur olan bu eser,müellifin en mühim eserlerinden biridir. 782 H.(1380 M.) senesinde Aydınoğlu beyi İsa bin Mehmed bin Aydın adına telif edilmiştir. Çok sayıda nüshası mevcud olan eserin, 3. Ahmed Kütüphanesindeki 2070 no.ya kayıtlı olanı müellif eliyle yazılmıştır. 420 varak tutarında muazzam bir te'liftir.[20]

Eser, Arapça olmasına rağmen Anadolu'da çok te'sir-

---

19. ÜNVER, A.Süheyl- Hekim Konyalı Hacı Paşa, Hayatı ve Eserleri 1953, sh: 6

20. Bkz. a.g.e.sh: 38

li olmuştur. Paşa'nın talebesinden olen Sinan Paşa bu eseri, İbni Sina'nın "Kānūn"u, Ebubekir Razi'nin "El-ḥavī"si ve İbni Sina'nın hocası Ebülhasan bin Nūhu'l-Ḳamerī'nin "Ġunā ve Munā"sı gibi eserlerle aynı kıymette bulmakta - dır.[21] Nevʿīzāde Yahya (ölm.1598-99), "Netāyicü'l-fünūn " adlı eserinde tıp ilmini tarif ederken "kütūb-ı nāfıʿa - dan kānūn-ı Hacı Paşa" ifadesini de kullanmaktadır. Şaban Şifāī Efendi de Hacı Paşa'yı övmüş ve iktibasta bulunmuş- tur.[22]

Kitap, dört makale üzerine tertib edilmiş ve ilkinde umumi, nazari ve ameli malûmat, ikinci makalede yiyecek içecekle basit ve mürekkeb ilaçlar, üçüncüsünde baştan ayağa kadar aʿzānın hastalıkları, dördüncü makalede de bütün vücudu alâkadar eden hastalıklardan bahsedilir. Hekimimiz bu eserinin başında Arap, Hırıstiyan ve Musevi alimlerden faydalandığını yazdığı gibi Şeyh Cemālüddinü'l-Şevbeki adındaki zattan "üstadım" diye büyük bir hürmetle bahseder.[23]

2.Kitābu't-teʿālim[24]

Hacı Paşa'nın kendi el yazısı ile yazılı nüshası , Süleymaniye Kütüphanesi Yenicami Turhanvalde kısmı no:258- de kayıtlıdır. 771 H.(1370 M.)'de Mısır'da te'lif etmiş -

21. a.g.e. sh: 38
22. a.g.e. 38,39
23.Bkz.ADIVAR,A.Adnan-Osmanlı Türklerinde İlim 1982,sh:23
24.ÜNVER,A.Süheyl--Hekim Konyalı Hacı Paşa, Hayatı ve Eserleri 1953,sh:51; Bu kitab, A.ADIVAR'ın Osmanlı Türklerinde İlim 1982,sh:23!ünde "Kitābu't-taʿlim" şeklinde geçer.

tir.[25] Eser tedkik edildiğinde, hem bölümlerinin hem de muhtevasının Şifāu'l-eskām'a çok benzediği anlaşılır. Sonuna "Vasiyye" adıyla bir bölüm ilave edilmiş ve bu kısımda, hekimlerin kıyafetinin intizamından, hastaya muamelelerinden, hekimliğin icrası esnasında riayet edilmesi lazım olan bazı ahlâki düsturlardan bahseder. Hacı Paşa'nın Şifāu'l-eskām ve Kitābu't-te'ālim kitapları için, eserlerinin nüvesini meydana getirdikleri söylenebilir.[26]

3.Kitābu'l-ferīde

Arapça tıp eserlerinden biri de Kitābu'l-feride' - dir. Müellif nüshası Kitābu't-te'ālim kitabıyla birlikte Süleymaniye Kütüphanesi Turhanvalde no:258'dedir. Yine onun gibi 771 H. tarihini taşır. Kitap üç babdan teşekkül eder. Birincisi tıp ilminden, ikinci bab gıda ve ilaçla - rın hususiyetlerinden, üçüncüsü de hastalıkların sebepleri alametleri ve tedavilerinden bahsetmektedir.[27]

4. Kitabü's-sa'āde ve'l-ikbāl müretteb ālā erba'a akvāl

Eserin diğer bir adı da "Kümmiü'l-Celālī" olarak , kütüphanelerdeki muhtelif nüshalarında yer alır.[28]Kütüp -

25. a.g.e. sh:51
26.Bkz.ADIVAR,A.Adnan-Osmanlı Türklerinde İlim 1982,sh:23
27.Bkz. ÜNVER, A.Süheyl--Hekim Konyalı Hacı Paşa, Hayatı ve Eserleri,1953, sh:53, 54
28.Bkz. ADIVAR, A. Adnan-- Osmanlı Türklerinde İlim 1982, sh: 23

hanelerde ve fihristlerde, bazan yanlış olarak,"Kimyā-yı Celālī" diye isimlendirildiği görülür.[29] Adnan Adıvar'a göre bu eserin ehemmiyeti, Türkçe'ye çevrilerek Müntehāb-ı Şifā adıyla bir te'lif vücuda getirilmiş olmasıdır.[30]

5. Usūl-ı hamse

Usūl-ı hamse'nin, Manisa'da bulunan, 788 H.(1386 M) tarihli, Süleyman bin Mehmedi'l-Konevī tarafından istinsah edilen nüshası 46 sahifelik bir risaledir. Eserde sıhhatın muhafazası, mizacın ıslahı ve hadis olan hastalıkların ilaçla izalesi gibi mevzular işlenmiştir.[31]

b. Diğer Arapça eserleri:

1.Mesālikü'l-kelām fi Mesāili'l-kelām

Meşhur müfessir Kadı Beyzavī'nin, ilm-i kelamın inceliklerine dair "Tevāliü'l-envār" isimli eserinin şerhi olup, Aydınoğullarından İsa Bey adına te'lif edilmiştir.[32] Metin ve şerh 258 varaktır. 781 H.(1379 M.) senesinde yazılmıştır. Şehit Ali Paşa Kütüphanesi no:1658, Lâleli no: 2294'e kayıtlı nüshaları vardır.[33] Hacı Paşa bu eseriyle,

29.Bkz.ÜNVER,A.Süheyl--Hekim Konyalı Hacı Paşa, Hayatı ve Eserleri 1953, sh:55

30. Bkz.ADIVAR,A.Adnan-Osmanlı Türklerinde İlim 1982,sh:24

31. Bkz. ÜNVER,A.Süheyl-- Hekim Konyalı Hacı Paşa, Hayatı ve Eserleri 1953, sh:57

32.Bkz. Bursalı Mehmet TAHİR-- Osmanlı Müellifleri 1975, 3.cilt, sh:210

33. Bkz. ÜNVER, A.Süheyl--Hekim Konyalı Hacı Paşa, Hayatı ve Eserleri 1953, sh:61

ilm-i kelamda söz sahibi bir mütehassis olduğunu isbat etmiştir.[34]

2.Hāşiye Alā Şerh-i Metāliü'l-envār :

Eserin metni Kadı Siracüddin Mahmud Ürmevī'nin, şerhi de Allāme Rāzī'nin olup, felsefe ve mantığın inceliklerinden bahseder.[35] Hacı Paşa bu esere haşiye yazmıştır.

3. Mecmā'u'l-envār fi Cem'i'l-esrār :

Hacı Paşa'nın, iki ciltlik tefsiridir. Veliyüddin Carullah Efendi Kütüphanesi no: 94'te kayıtlı bir nüshası vardır.[36]

Tefsir, Ali İmran suresine kadardır. Devamını yazamamış olması, O'nun bu eserini, ömrünün sonlarında yazmaya başladığını gösterir.[37] Tefsirinin mukaddimesinde II. Murad'dan ve O'nun tahta geçmesinden bahsetmesi de, Hacı Paşa'nın bu yıllarda yaşadığına ve ölümünün daha sonra olduğuna delalet eder.

Hacı Paşa'nın Türkçe Tıp Eserleri

1. Müntehāb-ı Şifā :

S.ÜNVER, eserin Şifau'l-eskam'dan ve Arapça diğer tıp eserlerinden, Hacı Paşa tarafından Türkçe hulasa edi-

34. Bkz. a.g.e. sh: 63
35.Bkz.Bursalı M.Tahir-Osmanlı Müellifleri,3.cilt 1975, sh:210
36. Bkz. ÜNVER, A.Süheyl-- Hekim Konyalı Hacı Paşa, Hayatı ve Eserleri 1953, sh:63
37. Bkz. a.g.e. sh: 66

lerek Aydınoğlu Mehmed Bey adına tertib edildiğini söylemektedir.[38] A.ADIVAR ise, Müntehāb-ı Şifā'nın, müellife ait Arapça "Kitābu's-saʿāde ve'l-ikbāl müretteb alā erbaʿa akvāl" adlı eserinin tercümesi olduğu görüşündedir.[39] Her halükârda eser, Türk Dili ve tıp tarihi bakımından mühim eserler arasında yer alır.

Eserde, yazılış yılı ve yazarı hakkında herhangi bir kayıt bulunmaz. Bazı nüshalarının Edviye-i Müfrede ile beraber ciltlenmiş olmasının te'siriyle, başka müelliflere mal edildiği de olmuştur.[40] Malatya Genel Kütüphanesi no: 1196/2.de kayıtlı, Edviye-i Müfrede ile bir arada yer alan nüshası kıymetlidir. Eser, Teshil'deki gibi üç ana bölümden teşekkül etmiştir.

2. İhtilacnāme :

Halil Edhem Arda'nın hususi kütüphanesinde bulunan Teshīl'in sonunda, Teshil'in ve İhtilacnāme'nin yazılışının 810 H.(1408 M.) tarihli olduğunun kaydedildiğini ve İhtilacname'den bir sahife bulunduğunu söyleyen Süheyl ÜNVER, bütün bunlardan Hacı Paşa'nın, İhtilacname ādında bir eserinin daha bulunduğunun anlaşıldığını ilave eder.[41]

3. Bevāsir

---

38. Bkz. a.g.e. sh:25

39.Bkz.ADIVAR,A.Adnan-Osmanlı Türklerinde İlim 1982,sh:22

40.Bu hususta bkz. ÖNLER, Zafer--Celâlüddin Hızır(Hacı Paşa, Müntehāb-ı Şifā:I 1990, sh:5

41.Bkz. ÜNVER, A.Süheyl--Hekim Konyalı Hacı Paşa, Hayatı ve Eserleri 1953, sh:37

Teshil'in, Süleymaniye Kütüphanesi, Süleymaniye bölümü no:849'da kayıtlı nüshasına ekli beş bablık, bevāsir hakkında ve aynı adı taşıyan bir risale daha vardır. Ancak, eserin kime ait olduğu yazılmamıştır. S.Ünver'in ifadesine göre Kilisli Rıfat bu eserin de Hacı Paşa'ya ait olduğuna hükmetmiştir.[42] Bize göre de, elimizde kat'i bir delil olmamasına rağmen, bu kanaat büyük bir ihtimalle doğrudur. Çünkü üslub benzerliği vardır.

4. TESHĪL

"Teshīl" kelimesi, "kolaylaştırma" manasına gelen bir kelimedir. Hacı Paşa'nın kandisine ait Arapça tıp eserlerinden tercüme ederek Türkçe te'lif ettiği iki hacimli eserinden biridir. Teshīl, Müntehāb-ı Şifā'dan biraz daha küçük hacimlidir.

Kitap, "bahş" adı verilen üç bölümden meydana gelmiştir. İlk bahis iki babdır. Birinci bab tıp ilmi, ikinci bab uygalama yani Paşa'nın kendi deyimiyle amel hakkındadır. İkinci bölüm, gıdalar, şerbetler ve edviyelerle alâkalıdır. Üçüncüsü, hastalıkların sebepleri, alametleri ve tedavilerini bahis mevzuu eder.

Teshīl ile Müntehāb-ı Şifā'nın benzer yerleri çoktur. Konusu ortaktır, malûmat bakımından yakındır. Ancak metinler birbirinden farklıdır. Müntehāb-ı Şıfā nazari kısımları genişçe ele alır. Asıl Arapça metinlerden tercüme

---

42. Bkz. a.g.e. sh: 37

edilirken, bu eserlerin herhangi birinden diğerine bazı bahisler alınmış olmalıdır.[43] Hangisinin daha evvel kaleme alındığını ise bilmiyoruz.

Eser, "Teshīl" ve "Teshīlü'ş-şifā" adlarıyla çok meşhur olmuştur. Nüshalarında "teshīl fi't-ṭıb"(bkz. Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi:5534), "kitāb-ı teshīl"(bkz.Süleymaniye Kütüphanesi, Süleymaniye:849; Çapa Tıp Tarihi:3362) ve "teshīl"(bkz. Hacı Mahmud Efendi: 5557) adlarıyla yer alır. Kaynak eserlerde ise "Teshīl", "Kitāb-ı Teshīl isimlerinin yanında "Teshīlü'ş-şifā" ismi de geçmektedir.

Teshil, bilindiği kadarı ile bile haylı kabarık sayıda olan nüshalarından da anlaşılacağı gibi, bir el kitabı hüviyetiyle karşımıza çıkmaktadır. Hekimlik tarihimizdeki ehemmiyetini, Emir Çelibi'nin "Enmüzec-i fi't-ṭıb adlı eserinin dibacesinde "Egerçi Lisān-ı Türkīde İbni Şerīf nāmına Yadigâr ve Müntehāb-ı Şifā namına olan nādire-i ruzigârın cem' ve taḥsīli ve Ḥacı Paşa merḥūmun ṭıbda olan Teshīl'i beynennās meşhūr ve mütedāvildir..." demesine bakarak takdir etmek kolay olduğu gibi, Teshil'in elden ele dolaşan nadir eserlerden sayıldığını anlamak da mümkündür.[44]

Adnan Adıvar ise, nazari kısımlara fazla yer vermeyen ve hacimce daha küçük olan Teshil'in bu kadar meş-

---

43. Bkz. a.g.e. sh:29

44. Bkz. a.g.e. sh:29

hur olmasını garip bulur.[45] Halbuki eserler arasındaki benzerlik, tıbbi eserlerin, yazılışları itibarıyla şarkta, adeta standart bir mahiyet alması ile alâkalıdır.[46] Muhtemelen, Hacı Paşa, zamanla değişen metod anlayışını veya en azından metod anlayışında meydana gelen bazı değişmeleri eserlerine geçirme ihtiyacı duymuştur ki bu husus eserleri arasındaki mukayeseye dayanan ayrı bir çalışma ile mutlaka ortaya konulmalıdır. Paşa'nın, benzer mevzuları ihtiva eden "Bevāsir" ve "İhtilacnāme" adlı başka risaleleri de kaleme aldığını unutmamalıyız.

Teshil'in hekimlik tarihimizdeki yeri ile alâkalı olarak ilave edilmesi gereken bir husus da İkinci Bayezid zamanında yaşayan Muhyiddin Mehī (veya Muhyiddin Mehyī)[47] tarafından, 871 H. tarihinde başlanıp 872 H. Muharrem ayının 16. günü bitirilmek suretiyle, "Nazmu't-teshīl" adıyla, kolayca akılda kalması için nazma çekilmiş olduğudur.[48]

Teshil'in yazılış tarihi hakkında, yine Süheyl Ünver'in haber verdiğine göre Halil Edhem Arda'nın hususi kütüphanesinde bulunan bir nüshanın sonunda" hateme fi haze't-teshīl ve'l-ihtilāc fi evveli şehr-i zilhicce sene aşare ve semānemie fi'l-hicre" kaydı bulunmakta ve bun-

45.Bkz.ADIVAR,A.Adnan-Osmanlı Türklerinde İlim 1982,sh:24
46.Bkz.ÜNVER,A.Süheyl--Hekim Konyalı Hacı Paşa, Hayatı ve Eserleri 1953, sh: önsüz: -IV-
47.ÖNLER,Zafer--Müntehab-ı Şifa:I. 1990, sh:5.de"Muhyiddin Mekki".olarak geçer.Ayrıcı, Çapa Tıp Tarihi Enstitüsü müdürü Prof.Dr. Arslan TERZİOĞLU'ndan "M. Mehyi" şeklinde işittim.

dan da, "İhtilâcnâme" ile birlikte 1408 M. tarihinde yazıldığı anlaşılmaktadır.[49] Ancak bu nüshanın şu anda nerde bulunduğu hakkında bir malûmat elde edemedim. Buna mukabil Osman Nedim TUNA, Teshil'in 1389-1390 M. yıllllerında te'lif edilmiş olabileceğini ifade eder.[50] Eğer yukarıda adı geçen nüshanın varlığı doğru ise, te'lif tarihi olarak 1408 senesini kabul etmek hatalı olmaz.

Müellif nüshası, Osman Şevki'nin Genel Kütüphanede olduğunu söylemesine rağmen, uzun bir müddet devam eden nüsha taramalarım esnasında görülmemiş ve varlığı hususunda bir bilgiye de rastlanmamıştır.[51]

Araştırmalarım sırasında, Teshil'in yabancı bir dile çevrildiğine dair malûmat edinemedim. Bununla birlikte Osman Şevki[52] ile Bursalı Mehmet Tahir'in[53] Teshil ile M.Şifa'nın Almanca'ya tercüme edildiğini zikretmelerine istinaden Adıvar'ın,"Osmanlı Türklerinde İlim" adlı eserinin Fransızca ilk baskısında aynı yanlışı tekrarlaması ile alâkalı olarak, daha sonra neşrettiği Türkçe baskısında, bu bilginin yanlış olduğunu bildirip tashih ettiğini burada zikretmeyi faydalı buluyorum.

48.Bkz.ÜNVER,A.Süheyl--Hekim Konyalı Hacı Paşa, Hayatı ve Eserleri 1953, sh:34

49. Bkz. a.g.e. sh:37

50.TUNA, Osman Nedim--Malatya'da Bir Yazma Tıp Kitabı ve Türkçe Bitki Adlarının Kaynakları, Tebliğler 1987,sh:213

51. Bkz. Osman Şevki--Beş Asırlık Türk Tababet Tarihi , 1991, sh:180

52. Bkz. a.g.e. sh:180

53. Bkz. Bursalı Mehmet Tahir- Osmanlı Müellifleri 3.cilt 1972, sh:210

TESHİL'in NÜSHALARI

A. Türkiye'de Bulunanlar

1. Kastamonu, İlk Halk Kütüphanesi

a.Yazarı Bilinmeyen Eserler:970/9

Yaprak: Başka bir eserle birlikte, 261-310 sahifeler arasında 51 varak.

Satır: 21

Ebat :210x145, 150x90 mm.

Yazı : Rik'a, harekesiz.

İstinsah: ?

Müstensih : ?

b. Yazarı Bilinmeyen Eserler: 1590

Yaprak: Başka Eserlerle birlikte 100-141. sahifeler arasında 41 yaprak.

Satır : 21

Ebat : 230x155, 150x80mm

Yazı : Rik'a, harekesiz

İstinsah : ?

Müstensih : ?

Sonu ve başı tam, ara kısımlarında yer yer eksiklikler var.

c. Yazarı Bilinmeyen Eserler: 459

Yaprak : Başka eserlerle beraber 180-234. sahifeler arasında 54 varak.

Satır : 21

Ebat : 220x160, 155x110 mm.

Yazı : Rik'a, harekesiz

İstinsah : ?

Müstensih: ?

2. Istanbul, Üsküdar

Hacı Selim Ağa Kütüphanesi

a. Aziz Mahmud Hüdai Efendi: 1739

Başında "Hacı Paşa Aydınlı teshîl fi'ṭ-ṭıb" kaydı var. Nüsha tam, konu başlıkları kırmızı mürekkeble.

Yaprak : 67

Satır : 19

Ebat : 202x131, 143x68 mm.

Yazı : Nesih, harekesiz

İstinsah : 1023 H.

Müstensih : Şeyh Ali

b. Kemankeş: 355

Başta "benda kitab-ı te'lif-i Hacı Paşa" yazısı ve bir dua var. Sonra "Kitab-ı teshil" ibaresi ve besmele ile başlıyor. Mukavva ciltle kaplı.

Yaprak : Başka eserle birlikte 1-56. varak arası 56 yaprak.

Satır : 19

Yazı : Nestalik, harekesiz

Ebat : 210x145, 150x90 mm.

İstinsah : Cemazil ahir 1009 H.

Müstensih :?

Bayezid Devlet Kütüphanesi

a. Bayezid: 4084

"Hacı Paşa Aydinī" ibaresi yer alıyor.

Yaprak : 94, sonu eksik

Satır : 13

Ebat : 195x135, 145x100 mm.

Yazı : Nesih kırması, harekeli

İstinsah : ?

Müstensih : ?

Istanbul Üniversitesi Kütüphanesi

a. TY.: 7134

Başta, "Hacı Paşa Ḫıżır b.ʿAlī, kitāb-ı teshīl" ibaresi var. Kırmızı mukavva ciltli. Başı ve sonu eksik.

Yaprak : 85

Satır : 13

Ebat : 190x130, 140x95 mm.

Yazı : Divani kırması, harekesiz

İstinsah : ?

Müstensih : ?

b. TY.: 7113

Son kısımlarından bir bölümü karışık halde. Kırmızı mukavva ciltli.

Yaprak : 95

Satır :21

Ebat : 195x135, 135x65 mm.

Yazı : Rikʿa, harekesiz

İstinsah : ?

Müstensih : ?

Millet Kütüphanesi

a. Ali Emiri Efendi, Tıp: 61

Başta "Besmele", sonra "kelime-i tevhid" var. Bezli mukavva ciltli, cildi kırımızı. Konu başlıkları kırmızı mürekkepli. Sayfa kenarları kırımızı çizgili. Yer yer eksikler göze çarpıyor.

Yaprak : 77

Satır : 13

Ebat : 212x145, 145x98 mm.

Yazı : Harekeli ta'lik

İstinsah :?

Müstensih :?

b. Ali Emiri Efendi, Tıp : 260

Başında, kırmızı yazıyla "teshil-i Hacı Paşa ibaresi bulunuyor.

Yaprak : 64

Satır : 19

Ebat : 210x150, 170x110 mm.

Yazı : Harekeli ta'lik

İstinsah : ?

Müstensih : ?

c.Ali Emiri Efendi, Tıp : 62

Sırtı beyaz kâğıt kaplı mukavva ciltli. Sonuna, üç yapraklık Arapça dua eklenmiş.

Yaprak : 67

Satır : 17

Ebat : 263x176, 180x120 mm.

Yazı : Nesih, harekesiz

İstinsah : ?

Müstensih : ?

d. Ali Emiri Efendi, Tıp : 259

Kırmızı mukavva ciltli. Baştan 28. varağa kadar bir münacat, sonra bir na't, sonra da Umur Bey adına bir medhiye bulunmaktadır. 28b-124b varakları arasında Teshil, ilavesinde sahibi belli olmayan bir kitap yer alıyor.

Yaprak: 28-124 arası 96 yaprak.

Satır : 15

Ebat : 240x160, 195x120 mm.

Yazı : Harekeli nesih.

İstinsah : ?

Müstensih : Süleyman bin El Hacı bin ʿAbdullah.

Süleymaniye Kütüphanesi

a. Hacı Mahmud Efendi :5557

Başta "Teshîl", sonra "besmele" ile başlıyor. Çok eksik bir nüsha. Siyah mukavva cildi var.

Yaprak : 47

Satır : 13

Ebat : 168x130,140x110 mm.

Yazı : Bir kısmı harekeli, çoğu harekesiz nesih

İstinsah : ?

Müstensih : ?

b. Hacı Mahmud Efendi : 5534/2

Bir tıp mecmuası hüviyetindeki nüshanın 26-90 ara-

sındaki varakları Teshil'e ayrılmış. Sonda da başka eserlerden alıntılar mevcut. "teshīl fi'ṭ-ṭıb" ibaresinden sonra "besmele" ile başlıyor. Başlığı kırmızı. Mukavvası kırmızı ciltli.

Yaprak : 26-90 arası 64

Satır : 18

Ebat : 196x135, 135x82 mm.

Yazı : Harekesiz ta'lik

İstinsah : ?

Müstensih : ?

c. Hacı Mahmud Efendi : 5516

Mavi mukavva ciltli. Baştan bir kaç sayfası eksik. Eserin bütünlüğü bozulmuş, başka eserlerden bölümler aktarılmış.

Yaprak : 1-129 arası 129 varak.

Satır : 17

Ebat : 265x165, 200x111 mm.

Yazı : Harekeli nesih

İstinsah : ?

Müstensih : ?

d. Kadızade Mehmed Efendi : 341

Başta "tashil min 'ilmi'ṭ-ṭıb" kaydedili."Besmele" ile başlıyor. Sonda ilave kısımlar vardır. Konu başlıkları kırmızı.

Yaprak : 1-63 arası 63 varak.

Satır : 18

Ebat : 152x116, 115x70 mm.

Yazı : Harekeli nesih

İstinsah : ?

Müstensih : ?

e. Laleli : 1621

İnce yazı ile istinsah edilmiş. Besmele ile başlıyor. Konu başlıkları kırmızı olup, ara ara eksikler var.

Yaprak : 31

Satır : 25

Ebat : 170x105, 145x95 mm.

Yazı : Harekeli nesih

İstinsah : ?

Müstensih : Abdulkadir b. Hayreddin

f. Laleli : 1622

Siyaha mayil kalın mukavva ciltli. İki müstensih tarafıhdan istinsah edilmiştir. Eserin büyük kısmını istinsah eden ilk kimse, ilk 81 varağı yazdıktan sonra bazı bölümleri atlamış ve sondan 7 varağı buraya eklemiştir. Eserin bu iki kısım arasında kalanı sonradan başkası tarafından, nüshanın sonuna ilave edilmiştir. Böyle olmakla beraber tarihi bilinen en eski yazma nüsha olduğu gibi güzel bir harekeli nesihle ve gayet itinalı bir dikkatle yazıldığı için, incelememize esas alınmıştır. Yazıda uzun ünlüleri belli eden bir imlâ takib edilmiştir. Yer yer ibare eksiklikleri ve bir kaç da sayfa eksikliği bulunmaktadır.

Nüshanın sonuna eklenen 937 H. tarihi, eksiğini tamamlamak için ilave edilen kısmın istinsahını göstermektedir. Asıl büyük kısmının istinsahı daha eskidir.Kitabın başında,"bāẕā kitāb-ı teshīl Hacı Paşa fi'ṭ-ṭıb" ibaresi vardır. Konu başlıkları sarı mürekkeple yazılmış.

Yaprak : 116

Satır : 13

Ebat : 175x132, 120x70 mm.

Yazı : Harekeli nesih

İstinsah : 937 H.(ilave kısım için, asıl büyük kısım daha eski bir tarihte)

Müstensih : ?

g. Laleli : 1646/3

Sarı ve kahverengi desenli mukavva ciltli. Başka tıp eserlerinden alıntılar vardır.

Yaprak : 73-190 arası 117 yaprak

Satır : 13

Ebat : 146x95, 120x65 mm.

Yazı : Harekesiz ta'lik

İstinsah : ?

Müstensih : ?

h. Süleymaniye : 849

Başta "teshīl", onun altında "besmele" yazısıyla başlıyor. Sonunda "kitāb-ı teshīl 966" yazılmış. Buna ilaveten yine Hacı Paşa'ya ait, 13 varaklık küçük bir tıp risalesi olan "bevāsir" bulunmaktadır.

Yaprak : 1-101 arası 101 varak.

Satır : 13

Ebat : 207x158, 152x110 mm.

Yazı : Harekeli nesih

İstinsah : 966 H.

Müstensih : ?

ı. Ayasofya : 3734

Yeşil, kalın mukavva ciltli. 237 varaklık bir tıp mecmuası içinde yer alan eksik bir nüshadır.

Yaprak : 5-18 arası 13 yaprak

Satır : 17

Ebat : 270x175, 175x113 mm.

Yazı : Harekesiz nesih

İstinsah : ?

Müstensih : ?

i. Lala İsmail : 385

Karışık renkte çiçek desenli kalın bir mukavva cildi vardır. Konu başlıkları kırmız yazılmış. "Besmele" ile başlıyor.

Yaprak : 99

Satır : 13

Ebat : 211x139, 150x80 mm.

Yazı : Harekesiz nesih

İstinsah : ?

Müstensih : ?

j. Hamidiye : 1041

Kahverengi kalın mukavva ciltli bir yazmanın içinde, sayfa kenarlarına yazılmış çok eksik bir nüsha.

Yaprak : 25-42 varaklar arası sayfa kenarında.

Satır : ?

Ebat : 285x160, 273x140

Yazı : Harekesiz nesih

İstinsah : ?

Müstensih : ?

k. Fatih : 3544/1

Bordo renkli mukavva ciltli. "Besmele" ile başlıyor. Sonunda başka bir eser var.

Yaprak : 1-59 arası 59 varak.

Satır : 17

Ebat : 197x135, 160x 90

Yazı : Harekesiz ta'lik

İstinsah : 960 H. Mekke.

Müstensih : Ahmed bin Muhammed

l. Fatih : 3545

Siyah mukavva ciltli. Sona ekli başka bir yazma ile birlikte. Yer yer eksik bir nüsha. "Besmele" ile başlıyor.

Yaprak : 1-67 arası 67 varak

Satır : 13

Ebat : 180x123, 129x95

Yazı : Harekeli nesih

İstinsah : ?

Müstensih : ?

m. Fatih : 3546

Koyu bordo renkli kalın mukavva cilde sahip. Başta "besmele", kitabın sonuna eklenen başka bir eser var.

Yaprak : 1-55 arası 55 varak.

Satır : 15

Ebat : 202x147, 160x99 mm.

Yazı : Harekeli nesih

İstinsah : ?

Müstensih : ?

n. Fatih : 3543

Donuk kahverengi ve yeşil karışık renkte meşinle kaplamalı bir cildi var. Bazı kısımlar eksik olmakla birlikte temiz, düzgün yazılı bir nüsha olduğundan ana kontrol nüshası olarak istifade edilmiştir.

Yaprak : 1-73 arası 73 varak

Satır : 16

Ebat : 215x155, 163x92 mm.

Yazı : Harekeli nesih.

İstinsah : 963 H.

Müstensih : ?

Atıf Efendi Kütüphanesi

a. Atıf Efendi :1957

Deri kaplama mukavva ciltli. Başta "et-teshīl" ve "besmele" var. Bazı yerleri eksik. Büyük ve kalın yazı ile yazılmış.

Yaprak : 79

Satır : 15

Ebat : 230x165, 160x117 mm.

Yazı : Harekesiz ta'lik

İstinsah : 961 H.

Müstensih : ?

Çapa Tıp Tarihi (= Istanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Deontoloji Ana Bilim ve Tıp Tarihi Bilim Dalı Kütüphanesi)

a. 3362/c no.da kayıtlı olan

Portakal renginde mukavva ciltli. Başta "kitāb-ı teshīl" ve "besmele" ibareleri var.

Yaprak : 126

Satır : 13

Ebat : 200x165, 130x65 mm

Yazı : Harekeli nesih

İstinsah : 977 H.

Müstensih : ?

b. no: 4479

Ciltsiz. Başta "besmele"

Yaprak : 65

Satır : 17

Ebat : 205x120, 150x65 mm.

Yazı : Harekesiz ta'lik

İstinsah : ?

Müstensih : ?

c. no : 26

Koyu kahverengi mukavva ciltli. Başta "bendā kitābu't-teshīl min ilmi't-ṭıb ve'l-ḥikmet " yazılmıştır.

Yaprak : 65

Satır : 19

Ebat : 175x115, 115x67

Yazı : Harekesiz ta'lik

İstinsah : ?

Müstensih : ?

d. no : 4477

Başta "teshīl fi't-ṭıb " ve "besmele" var. Bazı eksik kısımları var. Karışık desenli mukavva ciltli.

Yaprak : 46

Satır : 21

Ebat : 210x150, 155x83 mm.

Yazı : Harekesiz nesih

İstinsah : 971 H.

Müstensih : ?

e. no : 4448

Bordo renkte mukavva ciltli. Başka bir eserle yanyana yer alıyor. Başta "kitāb-ı teshīl min ilmi't-ṭıb " yazılı. Eksik bir nüsha.

Yaprak : 47

Satır : 17

Ebat : 210x150, 145x95 mm.

Yazı : Harekesiz ta'lik

İstinsah : 948 H.

Müstensih : ?

Cerrahpaşa Tıp Tarihi (– Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Deontoloji Ana Bilim ve Tıp Tarihi Bilim Dalı Kütüphanesi)

a. no : 320

Yaprak : 94

Satır : 15

Ebat : 200x138, 130x82 mm.

Yazı : Harekeli nesih

İstinsah : 1076

Müstensih : ?

Nuruosmaniye Kütüphanesi

a. no : 3575

"hāẕā kitābu't-teshīl fi't-ṭıb el-Hacı Paşa" ve "besmele" yazısıyla başlıyor.

Yaprak : 189

Satır : İlk 20 varak 9, gerisi 11 satır.

Ebat : 117x125, 119x83 mm.

Yazı : Harekeli nesih

İstinsah : ?

Müstensih : ?

Topkapı Kütüphanesi :

a. Karatay Yazmalar Kataloğu: 1., sh:569, no: 1757

3.Manisa, İl Halk Kütüphanesi

a. no: 1843

Yaprak : 87

Satır : 13

Ebat : 207x115, 140x88 mm.

Yazı : nesih

İstinsah: ?

Müstensih : ?

b. 1856/2

"Hacı Paşa Hızır b. Ali Konyalı " kaydı var. Sonu eksik. Başka bir eserle birlikte bulunuyor.

Yaprak : 33-113 arası 80 varak

Satır : 15

Ebat : 170x126, 138x93 mm.

Yazı ta'lik

İstinsah : ?

Müstensih : ?

4. Çorum, Merkez Genel Kütüphanesi

a. no :1112

"Hacı Paşa el-Aydinī, teshīl fi'ṭ-ṭıb" kaydıyla. Sırtı ve kenarları meşin, kâğıt kaplı.

Yaprak : 50

Satır : 19

Ebat : 205x145, 155x87 mm.

Yazı : Harekesiz rik'a

İstinsah : 993

Müstensih : ?

5. Bursa, Orhan Kitaplığı

a. Haraççıoğlu : 1132/2

"besmele" ile başlıyor. Karışık renkli çiçek desenli mukavva ciltli.

Yaprak : 100

Satır : 15

Ebat : 209x132, 145x72 mm.

Yazı : Harekesiz ta'lik

İstinsah : H. 11.asır

Müstensih : ?

b. Ulucami : 2600

"kitāb-ı teshīl, besmele" kaydı var. Sonu eksik. Kahverenginde, biraz aşınmış mukavva ciltli. Konu başlıkları kırmızı.

Yaprak : 102

Satır : 13

Ebat : 206x150, 147x88

Yazı : Harekeli nesih

İstinsah : Tahminen 10.asır hicri.

Müstensih: ?

5. Konya Mevlana Müzesi(Kataloğu:111.cilt,sh:72)

a. NO: 2816

Sırtı ve kenarları meşir, üstü ebri kaplı mukavva ciltli. Eksik bir nüsha, sonuna ilave var.

Yaprak : 1-94 arası 94 varak.

Satır: ?, Ebat: 190x120, 160x80

İstinsah: ?, Müstensih: ?

B. Yabancı Ülkelerde Bulunanlar

1. Fransa, Bibliotheque Nationale

a. E.Blochet Kataloğu, 1.cilt 68.sahife no: 169

Mukavva ciltli.

Yaprak : 66 (Ankara Milli Kütüphüne mikrofilm arşivindeki filmini gördüm, orada 66 değil 58 varak olarak bulunuyor. Sondan 3 varağı başka bir eserden alınma. M.F (A) 4964)

Satır : 21

Ebat : 290x175 mm.

Yazı : Nesta'lik

İstinsah : 1056 H. Safer ayı 9.gün, Perşembe gecesi)

Müstensih : Mevlānā Ahmed İbni Seyfullah el-Nahcivānī el-Müderriszāde Ebu'l-kebīr Muḥammed)

b. E.Blochet Kataloğu, 2.cilt, sahife: 217, no:1271

Kestane renkli ve yaldızlı ciltli

Yaprak : 63

Satır : ?

Ebat : 203x165 mm.

Yazı : Nesih

İstinsah : 1085 H.

Müstensih : Mutîzâde el-Göynükî lakabı ile bilinen Ahmed

2. Almanya, Berlin

a. Hanna Sohrweide Kataloğu :III.cilt, sahife: 169 no: 198 m.s.or.fol. 4099. Staatsbibliothek, Berlin'de kayıtlı nüsha.

1926:397. Kahverengiye yakın açık renkli filigranlı kâğıdı vardır. Su ile lekelenmiştir. 72.varaktan itibaren yazı küçük ve süslüdür. Çirçeveli kapak içindedir. Madde başları kırmızı mürekkeple. Sonu eksik bir nüsha.

Yaprak : 113

Satır : 15

Ebat : 280x190, 180x110 mm.

Yazı : Harekeli nesih

İstinsah : ?

Müstensih : ?

b. Berlin Kraliyet Kütüphanesi

PERTSH (Handschriften-Verzeschniss KÖNIG LICHEN BİBLİOTHEX zu BERLİN SECHSTER BAND VERZEİCHNISS DER TÜRKİSCHEN HANDSCHRIFTEN von Wilhelm Pertsch Berlin 1889) Kataloğu : 6.cilt, sahife:296 no: 280.de kayıtlınüsha

İlk sahifesi yırtılmış ve sonradan tekrar yapıştırılmıştır.

Yaprak : 72

Satır : 13

Ebat : 200x140 mm.

Yazı : Harekeli nesih

İstinsah : ?

Müstensih : ?

c.Flügel Katalogu (Arabischen Persichen und Türkischen Handschrıften Der hofbibliothek zu WIEN) II.cilt, no :1466. nüsha.

"teshīl fi'ṭ-ṭıb" yazısıyla başlıyor. 72. ve 79. yapraklar yanlışlıkla boş bırakılmıştır. İyi muhafaza edilmiş bir yazmadır. Kahverengi ve gül renkli beyaza mayil kâğıtlı, çerçeveli ciltli. Yazısı okunaklı. Başlıklar ve isimler kırmızı yazılmış.

Yaprak : 90

Satır : 15

Ebat : 197x120 mm.

Yazı : Nesih

İstinsah : ?

Müstensih : ?

Teshil Üzerine Düşünceler

Teshîl üzerinde çalışırken, devrin Türk müelliflerinin Türkçe karşısındaki tavrı ile alâkalı bir kaç hu - sus dikkatimi çekti. Hasseten Teshîl dairesinden hareketle, bunlara kısaca temas etmek istiyorum.

Hacı Paşa'nın "Şifâu'l-eskâm"ı başta olmak üzere, kendisine "Anadolu'nin İbni Sina'sı" ünvanını kazandıran bir çok Arapça te'lifi varken, aslında bu eserlerin kaynaklık ettiği Türkçe eserlerini meydana getirmeye duyduğu ihtiyaç, sadece, halka vermek istediği bazı tıp malûmatından ibaret sayılabilir mi? En hacimli ve muhtevalı eserlerini Arapça yazan Hacı Paşa ve benzerlerinin bu hareketi, Arapça'ya veya Araplara hayran olmalarıyla izah edilmeye müsait midir?

Bu soruları akla getiren en mühim sebep, devrin Türk müelliflerinin, Türkçe eser yazmayı küçüklük olarak gördüklerini ileri süren görüş sahiplerinin bulunmasıdır. Teshîl'in yazılışı ile alâkalı bir değerlendirmeyi burada kaydetmekle yetinerek, mes'elenin izahına geçeceğim. A.Adıvar, "Teshil'in önsözünde Hacı Paşa'nın, bu defa eserini herkesin anlayabilmesi için Türkçe yazdığından dolayı özür dilemesi, o vakit ilim dilinin Arapça'ya ne kadar bağlanmış olduğunu göstermek bakımından önemlidir."[54] diyor. Adıvar'ın, bu görüşünü istinad ettirdiği, Teshil-

---

54.Bkz.ADIVAR,A.Adnan-Osmanlı Türklerinde İlim 1982,sh:24

deki alâkalı kısım şöyledir: "..Teşḫīṣ-ı emrāż ya'nī ḫastalıḳlar bilmek ve ṭarīḳ-ı 'ilācı dahı anuŋ 'ilācın elden geldükçe beyān eyledüm türkī 'ibārete getürdüm tā ki ekşeri ḫalāyıḳ müstefīd olup bu ża'īfi du'ādan unutmayalar ve bu kitābı üç baḫş eyledüm.."[55] Bu ifadelerde, özür beyanı olarak anlaşılabilecek bir mana çıkarmak, bana göre mümkün değildir. Bazı hekimlik bilgilerini Türk insanına ulaştırmak gayreti vardır. Mesela 15.asrın meşhur tıp alimlerinden Şerafeddin Sabuncuoğlu da aynı endişe ile şunları kaydeder: " bu kitābı türkī yazdum türkī yazduğum şol آچلكن oldı kim ḳavm-ı rūm türkī dilin söyler - ler ve bu 'asruŋ dahı cerrāhlarınuŋ ekşeri ümmīlerdür ve oḫıyanları dahı türkī kitāblar oḫurlar çünki bu kitābı mütāla'a iderler.."[56] Burda da müellif, gayet açık bir şekilde, Türk diliyle tahsil edenlere ve hatta ümmilere bile eserinin muhtevasını aktararak mütalaa etmelerini temin etmek ümidindedir.

Bu durumda, hem Sabuncuoğlu'nun hem de Hacı Paşanın, Türkçe ilim diline hizmet etme azminde olduklarını bilhassa söylemeye borçluyuz. İlaveten, Hacı Paşa'nın biri "Mürtehāb-ı şifā" gibi hacimli olmak kaydıyla, üç Türkçe eseri daha bulunduğunu hatırlamak lazımdır.

Süheyl Ünver'e kulak verelim :"İslâm dünyasında yetişip Arapça'da da çok ileride bulunan hekimlerimiz a-

---

55. Bkz. Metin : 2a-4.-8. arası.

56. KILICOĞLU, Vecihe -- Cerrahiye- İlhaniye 1956, sh: yazma metin orjinalinin 5a. sahifesi

rasında ilim dili olmasından, bir taraftan da bu klasik dilde eser veriyorlardı. Hekim Konyalı Hacı Paşa,"Şifāu'l-eskām ve devāu'l-ālām" eserini Arapça'sıyla yazmış ve bu eseriyle haklı olarak, memleketimizde de bütün Anadolu - nun İbni Sina'sı taltifine mazhar olmuştur. Bu arada Türkçe olarak, Aydınoğulları'nın hizmetinde iken yazdığı, başta Teshil eseri pek beğenilmiştir. Bu suretle, XIV.asırda Türkçe'nin bile, te'lifler yapılabilecek olgunlukta olduğu ortaya çıkıyordu."[57]

".. Lakin XIV. asır ortalarında, Karamanoğullarının isabetli bir hareketiyle Türkçe Anadolu'da resmi bir dil olmağa başlar ve asrın sonlarında tercüme, adapte, ve hatta te'lif olarak Türkçe tıbbi eserler yazılmağa başlanır. Hacı Paşa bu sahada birinci değilse de gene başta gelenler arasındadır."[58]

Ünver'in pek haklı olarak işaret ettiği gibi Türkler bu devirde, bir kaç asırdır süren Arapça ve coğrafyasıyla olan tabii alış verişlerini, artık, te'lif eserler verme seviyesine ulaşmakla neticelendirmişlerdir. Buraya şunu da ilave etmek lazım: Türklerin Arapça'ya-ve Farsça'ya- bağlılıkları, daha çok Gaznelîler ve Selçuklular devri için bahis mevzuu edilebilir. Bu da tabiidir.

57.ÜNVER, A.Süheyl-- Asırlarına Göre Osmanlı Türklerinde Hekimler,Tıp Tarihi Yıllığı:II. 1983, sh:13

58.ÜNVER, A.Süheyl-- Hekim Konyamı Hacı Paşa, Hayatı ve Eserleri 1953, sh: önsöz -IV-

Girdikleri yeni medeniyet dairesinin, henüz ilk teşekkül devrine dahil edilebilecek Gazneliler ve Selçuklular dönemi, daha sonra zirveye ulaşan büyük Türk İslâm medeniyeti terkibinin ilk öğrenme safhasını teşkil eder. Ünver'in ifade ettiği, tercüme-adapte-te'lif eser silsilesini, ilk halkası işte bu Arapça'ya bağlı kalınan devirle birlikte, ilk temas-tercüme-adapte-te'lif olmak üzere dört merhaleye çıkarmak mümkündür.

Teshil'in durumunun, adapte-te'lif safhasını temsil ettiği kabûl edilebilir. Hacı Paşa, eserini Türçe yazarken geniş, mukayese imkânı verebilecek bir tıp literatürü teşekkül ettirmek peşindedir:

> sıhhatı yaʿnī sağlık saklamak hıfz eylemek tarīḳasın (1b-7.-8.)
>
> teşḫīs-ı emrāż yaʿnī hastalıklar bilmek(2a-4)
>
> bilgil kim ġıdā kim yinür evvel maʿdede haẓm olup ḳaynasa arpa suyı gibi ġalīẓ olur anā keylūs dirler (2b-1.-2.)
>
> sevdānuŋ ṭabīʿatı bārid-i yābisdür yaʿnī sovukdur huskdur (3a-1.-2.)

gibi misallerde görüldüğü üzere, baştan beri ilim dili olan Arapça'daki kelime veya ıstılahların, Türkçe'de kullanılan veya kullanılabilecek durumda olan karşılıklarını yanyana getirmekte ve bunda da eser boyu ısrar etmektedir.

Öyleyse, Hacı Paşa ve Sabuncuoğlu gibi alim-hekimlerin şahsında, hem beyanları göz önünde tutularak hem

de dili kullanma metodları dikkate alınmak suretiyle, ilim dilimizin bu asırlarda, Arapça'ya bağlı olmak yerine, Arapça'nın yanında kendi başına bir tıbbi (yani ilmi) telif dili olduğuna hükmetmek, yanlış olmaz. Hal bu iken, alimlerimizin Türkçe'yi hakir gördükleri fikri bir peşin hüküm olarak kalır.

DİL ÖZELLİKLERİ

İMLA ÖZELLİKLERİ

Metnin imlasının teferruatlı bir tedkiki, bilhassa iki sebeple ehemmiyet arz etmektedir: İlki, çok kere bir imla birliğine sahip olmayan Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde[1] kaideleşen veya kaideleşme yoluna giren imlalarla bunların dışında kalanları tesbit etmek, ikincisi de metnin kuruluşunun sıhhatlı olmasını te'min etmek olarak hulasa edilebilir. Düzgün, temiz ve harekeli bir nesihle yazılan elimizdeki nüshanın, bu maksada hizmet etme imkânı vardır. Ayrıca, metnin mensur olması, vezin zaruretinden kaynaklanan sun'iliklerin sebep olduğu problemlerin karşımıza çıkmasına mani olmaktadır.

İmla hususiyetlerinin tesbitinde, vokallerin yazılışı ayrı bir dikkate ihtiyaç duyar. Çünkü, uzun ünlü meselesinin ele alındığı bahiste üzerinde durulacağı gibi, vokallerin ne şekilde temsil edildiği vurgu ve uzunluk problemleriyle yakından alâkalıdır. Yine, eklerin klişe bir imlaya sahip olup olmadığı da bu yazılışı ehemmiyetli kılar.

---

1. Bu konuda bkz.: BOZKAPLAN, Şerif Ali-- Camasb-nāme, c.:1, sh.:15

__KAYMAZ, Zeki-- Garib-nāme, sh.:42

__KORKMAZ, Zeynep -- Osmanlı Kaynaklarının Yayınında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler, sh.:68, 72

__OLCAY, Selahattin -- Tezkiretü'l-Evliyā (Tercemesi), sh.:23

Diğer taraftan, mesela, metnimizde geçen "bādām" kelimesi hem بادلı (61a-10) hem بادیلı (63a-6) yazılışa sahip olmakla şüphesiz, iki ayrı telaffuz kastedilmemekte, fakat, hangisinin telaffuzu temsil edip diğerinin de ona tabi olduğu problemini önümüze koymaktadır. Bu cümleden, mesela "ç" sesinin yazılışı da iki başlıdır. Arapça ve Farsça kelimelerde, sabit bir imla ile ﭽ harfi ile yazılması beklenen nisbet ekinin bile hatırı sayılır sayıdaki kelimelerde yalnız hareke ile temsil edilmesi gibi hususlar, imlanın tesbitinde bir haylı müşkil ile karşı karşıya bırakmakta, en azından genişçe münakaşa edilmesi lüzumunu hissettirmektedir. İlaveten, vokalle biten isimlere gelen -yI ekinin hemze (ﺋ) ve esre (ـِـ) ile yazılıp ﯾ harfini bulundurmaması da doğru olarak tayin ve tesbit edilmesi icab eden imla hususiyetlerindendir.

Bu ve buna benzer hususların teferruatlı bir tedkikinden ve tesbitinden sonra hem imla birliğinin te'mini yolunda mesafe almış kaidelerin hem de kaide dışında kalan imla tezahürlerinin sıhhatlı olarak ortaya çıkarılmasında bazı sonuçlara varabilirz.

A- SESLERİN YAZILIŞI

1. Ünlülerin (= Vokallerin) Yazılışı

Bilindiği gibi vokaller, ya tek başlarına ya da bir veya bir kaç konsonla birlikte heceyi meydana getirirler, Ancak, bu hecelerin açık ve kapalı olanları aynı ses değeri taşımazlar. Manzum eserlerde, bilhassa aruzlu manzumelerde bu keyfiyet, ahengin tanziminde değerlendirilmiştir. Dikkat edilmesi icab eden nokta, hecelerin ses değerinin

aruzun eseri olmadığı, aksine aruzun, hecelerin ses değerinden istifade ettiğidir. Bununla beraber, imale ve zihaf kabilinden vezin zorlamalarının da metnimiz için bahis mevzuu olmadığını, ancak, hecelerin kelime bünyesindeki pozisyonlarına göre, en azından, vurgu seviyesindeki ses değerlerinin değiştiğini de hesaba katmalıyız. Bundan hareketle, vokal incelemesi için, vokallerin ses değerinin tayinine müteveccih faydaları olacağını ve daha teferruatlı bir tasnife zemin teşkil edeceğini düşünerek, aşağıda belirtilen formulü kurmayı uygun bulmaktayım. Bu formül şudur:

İLK HECEDE (K)V(K)[(K)V(K)]

a- açık hecede (K)VKV(K)

aa) konsonla başlamayan VKV(K)

ab) konsonla başlayan KVKV(K)

b- kapalı hecede (K)VK[K(V)]

ba) konsonla başlamayan VK[K(V)]

bb) konsonla başlayan KVK[K(V)]

İLK HECEDEN SONRA KELİME İÇİNDE (K)VK(K)VK[(K)V]

a- açık hecede (K)VK(K)VKV(K)

b- kapalı hecede (K)VK(K)VK(K)

KELİME SONUNDA V#

EKLERDE -, +

Şimdi, bu formüle göre vokalleri inceleyelim.

a ÜNLÜSÜ

İlk hecede (K)a(K) [(K)V(K)]

a-açık hecede (K)aKV(K)

aa) konsonla başlamayan aKV(K)

medli elif ile (آ)

آجی، آجی acı (4a-1,15b-9)

آچوق açuḳ(6b-5)

آدم adım(8a-1,118b-12)

آغر ağır(3b-9,73a-5)

آرمق - arı-(70b-11)

آردی - arıT-(25a-8)

آزراق azırak(34b-1)

üstünlü elif ile(اَ)

اَجی، اَجی acı(36b-4,76b-5)

اَچوق، اَچوق açuḳ(9a-10,30b-10)

اَغاج ağaç (6b-4)

اَغر ağır(68a-2)

اَغز ağız(4a-1,20a-4)

اَغو ağu (53b-3)

اَغلو ağulu(117b-3)

اَقرصو aḳarṣu (28a-10)

اَقیت - aḳıt-(25a-3)

اَلمق - alın-(52a-2)

اَنا ana (16b-12)

اَغل agul(28a-9)

اَرا ara (78b-12)

اَرالیغ aralıḲ(6b-6)

اَرتمق arıtmaḳ(65a-12)

اَرق aruḳ (12a-6)

اَیر - ayır-(51a-6)

elif ve elif şeklinde üstün ile (اٰ، اٰ)

اٰدم adım (23a-8)

اٰغلو ağulu (117a-13)

ab) konsonla başlayan KaKV(K)

medli elif ile (آ) : misal yok

elif ve üstün ile (اَ)

بالیق balıḳ (75a-2)

قادن ḳadın (25b-9)

قاق - ḳaḳı-(5b-8)

قاورما ḳavurma(40b-4)

ساغلد sağıl-(44b-8)

صارو ṣaru (6a-6)

تاوغ tavuḲ(119b-2)

یارلمق yarılmaḳ(116a-9)

یازن yazın (24b-12)

üstün ile (ـَ)

بَغَرْسُق bagarsuḳ(18a-2)
بَلِق balık (2b-13,9a-1)
چَبَلَ- çabala-(28b-5)
چَغِرْمَق çagırmaḳ(78b-2)
چَپَق çapaḳ (69a-3)
دَهِي daḫı (7a-7,66b-4)
قَبَق ḳabaḳ (69a-4)
قَبَق ḳabaḳ (37b-2)
قَبَر- ḳabar-(51a-5)
قَبَرْجُق ḳabarcuḳ(73b-4)
قَبَرْد- ḳabarT-(36a-11)
قَچَن ḳaçan (11b-11)
قَدِن ḳadın (11a-10,27a-3)
قَقِ- ḳaḳı-(4b-1)
قَقْمَق ḳaḳmaḳ (10a-5)
قَلِڭ ḳalıŋ (37b-1)
قَمِش ḳamış(37b-11)
قَنَ- ḳana-(27b-8,71b-2)
قَنَمَق ḳanamaḳ(3b-9)
قَنَتْمَق ḳanatmaḳ(29b-9)
قَرَه ، قَرا ḳara (6a-4,70a-5)
قَرَلدُو ḳaraldu(118b-13)
قَرَلِق ḳaralıḳ(114b-12)
قَرَكُو ḳaraŋu(67a-2)
قَرَرْد- ḳararT-(38a-9)
قَرَسَغُو ḳarasaġu (64a-7)

قَرِش- ḳarış- (6b-3)
قَرِشْدُر- ḳarışdur-(44b-9)
قَسُغ ḳasuḳ (16b-1)
قَشِ- ḳaşı- (64b-13)
قَتِي ، قَتِ ḳatı (4b-2,14b-4)
قَتِلْ- ḳatıl-(24a-12)
قَوُن ḳavun (75a-2)
قَوُرْمَ ḳavurma(62b-7)
قَيَه ḳaya (117a-9)
قَزِ- ḳazı- (71b-8)
سَچِلْ- saçıl-(22b-13)
سَقِن- saḳın- (80a-13)
سَقِز saḳız (23a-1)
صَرَر- ṣarar- (66a-10)
صَرَرْد- ṣararT-(3b-4)
صَرِمْسَق ṣarımsaḳ(3a-4)
صَرُو ṣaru (47a-13)
صَرُولِغ ṣarulıḳ(69a-10)
صَرُورَق ṣaruraḳ(73b-7)
سَوَاشْ savaş (66b-2)
يَبَان yaban (43a-7)
يَقِن yaḳın (30b-4)
يَقِنْلِغ yaḳınlıḳ(30b-2)
يَلَ- yala- (56a-13)
يَلَڭُز yaluŋuz (17b-5)
يَڭَق yaŋaḳ (79b-5)

yapış-(69a-12)	yarım (20b-12)
yapışmak(69b-1)	yaşar- (66a-13)
yara-(72b-13)	yatur- (66b-10)
yarıl-(116b-3)	yavuz (118b-4)
yarılmak(115b-7)	yayıl- (118b-3)

b- kapalı hecede (K)aK[K(V)]

ba) konsonla başlamayan aK[K(V)]

medli elif ile (آ) :

ac (7a-7)	aş (8b-8,66b-11)
aclıḳ (15a-7)	at (33a-5)
aġrı- (65b-8)	av (14b-1)
aḳ (6a-10,47b-1)	az (23b-7,31b-1)
aṣ-* (70a-6)	azlıḳ (4b-9)
a(n) (119a-1)	

üstünlü elif ile (أ) :

aclıḳ (5b-7)	alma (49a-8)
aç- (118b-10)	alt (16b-8)
aç- (37b-13)	altı (20b-3)
ad (2a-3)	altmış (43b-9)
aġrı (65b-3)	an (8a-3)
aġrı- (74a-3)	ard (7b-12)
aġrıT- (38b-6)	arḳ (16a-6)
aḳ* (70b-8)	arḳa (70a-5)
aḳ- (71b-2)	armaḳ (24b-8)
aḳça (47b-9)	artuḳ (79b-7)
aḳlıḳ (6a-12)	artur- (32a-7)
aḳsurT-(117b-11)	aş (41b-3)
al- (24b-13)	avla- (31a-2)

aydın (69b-4)	ayva (22b-11)
ayran (28a-6)	az (69a-12)
ayruḳ (13a-8)	azdur- (38b-1)

bb) konsonla başlayan KaK[K(V)]

medli elif ile (آ) : misal yok

üstünlü elif ile (ا)

bal (20a-8)	taş (64b-13)
baş (61b-4)	taş (48b-10)
kan (2b-4)	var (9b-8)
ḳaş (13a-4)	yaġ (60b-13)
ḳat (16b-4)	yan (28a-3)
ḳaz (7b-5)	yar (3b-10)
saġ (28a-3)	yaş (7b-6)
ṣaġ (30b-5)	yaş (24b-9)
ṣaġ (119b-1)	yaşlıḳ (4b-7)
saġlıḳ (1b-8)	yay (13b-11)
ṭar (61a-5)	yaz (16b-5)

üstün ile (ـَ)

bağdamaḳ (30b-11)	çalḳa- (26a-10)
bağla- (24a-11)	daş (9a-8)
baḳ- (5b-10)	daşra (17b-3)
baldır (69a-6)	datlu (7a-5)
ban- (51a-6)	ḳab (40a-7)
bandur- (61a-4)	ḳaç (80a-7)
barmaḳ (4b-13)	ḳaç- (118b-11)
baş* (68a-11)	ḳal- (17a-2)
başla- (10a-2)	ḳalbır (51a-4)

قَنْ ḳan (66a-11)
قَنْدُر- ḳandur-(37a-12)
قَنْقِ ḳankı (36a-5)
قَرْدَاشْ ḳardaş (71b-6)
قَرْغَ ḳarġa (47a-12)
قَرْپُوزْ ḳarpuz(13b-13)
قَرْشُو ḳarşu (26a-10)
قَتْ- ḳat- (7a-11)
قَتْلَنْ- ḳatlan-(22b-6)
قَوْرُلْ- ḳavrul-(72b-11)
قَيْمَقْلَنْ- ḳaymaḳlan-(115a-9)
قَيْنَ- ḳayna- (20b-9)
سَچْ- saç- (26b-4)
صَغْ ṣağ (10b-1)
سَغْلِقْ sağlıḳ (14b-10)
صَنْ- ṣan-* (119a-5)
سَنْچْ sanç- (75b-10)
صَر- ṣar-* (49a-9)
صَرْمِسَقْ ṣarmısaḳ(69b-7)
صَيْرِلِقْ ṣayrılık(14b-6)

صَيْرُ ṣayru (13a-10)
طَغْ ṭağ (9a-10)
طَمْزُر- ṭamzur-(28a-8)
طَنْلَجَقْ ṭanlacaḳ(5b-1)
طَرْلِغَن- ṭarlıġan-(30a-7)
طَشْرَا ṭaşra (77a-9)
طَتْلُ ṭatlu (115a-13)
طَوْشَنْ ṭavşan (33a-6)
وَرْ var*(7b-10)
وَر- var- (7a-8)
يَغْ yağ (61a-7)
يَق- yaḳ- (16b-4)
يَلْكُزْ yalnuz (67b-13)
يَپْرَقْ yapraḳ (58b-1)
يَر- yar-* (118b-1)
يَصِّ yaşşı (56a-12)
يَت- yat- (20a-12)
يَوْرُ yavru(7b-5)
يَوْشَنْ yavşan (64b-1)
يَزْمَغ yazmaḳ (51b-4)

İlk Heceden Sonra Kelime İçinde (K)VK(K)aK [(K)V]

a- açık hecede (K)VK(K)aKV(K)

medli elif ile (آ) : misal yok

üstünlü elif ile (ا)

اَرَالِغ aralıḳ(6b-6)

قَرَاصَغُو ḳarasağu(4a-9)

يَڭَادِنْ yaŋadın(28a-4)

üstün ile (ـَـ)

اَشَغا aşaġa(25a-6)	قَرَسَغو ḳarasaġu(64a-7)
اَزَجُق azacuḳ (40a-8)	قُرَبغا ḳurbaġa(117a-12)
چَبَلَ- çabala-(28b-5)	طَرَجُق ṭaracuḳ (24a-6)
قَرَجَ ḳaraca (32b-2)	طُپَلَق ṭopalaḳ (7a-12)
قَرَلِق ḳaralıḳ(114b-12)	يَرَمَز yaramaz (39b-7)
قَرَكُو ḳaraŋu (67a-2)	

b- kapalı hecede (K)VK(K)aK(K)

medli elif ile (آ) : misal yok

üstünlü elif ile (ا)

اَغَاج aġaç (6b-4)	قَرْداش ḳardaş (71b-6)
اَياغ ayaḳ* (65b-13)	قُلاغ ḳulaḳ*(73b-1)
اَيْرَانْ ayran (28a-6)	اُغْلانْ oġlan (16a-8)
بُغاز boġaz* (24a-7)	صُغانْ soġan (43a-7)
بُجاغ bucaḳ*(116b-3)	طُراغ ṭuraḳ*(24a-5)
بُداغ budaḳ*(44b-9)	تُتْماج tutmaç (41a-13)
چِبانْ çıban (3a-9)	يَبانْ yaban (43a-7)
اِيلانْ ilan (118b-4)	يَناغ yanaḳ*(75b-13)
	يِلانْ yılan (118b-1)

üstün ile (ـَ)

اَغَجْ aġaç (68a-6)	چَپَقْ çapaḳ (69a-3)
اَرْمَقْ armaḳ (24b-8	اِرْمَقْ ırmaḳ (9a-11)
اَرْتُغْرَقْ artuġıraḳ (40a-6)	اِشْلَنْ- ıslan- (58a-2)
اَيَقْ ayaḳ (66b-12)	اِلَنْ ilan (117b-12)
بَرْمَقْ barmaḳ (4b-13)	قَبَغ ḳabaḳ*(71b-8)
بَشْلَنْ- başlan-(22a-12)	قَبَرْ- ḳabar*(79b-5)
بِكْرَ bınar (9a-11)	قَبَرْجُقْ ḳabarcuḳ(73b-4)
چَقَلْ çaḳal (118b-6)	قَچَنْ ḳaçan(23b-11)

قَنَتْ ḳanat (14b-8)	صُوغَن soġan (69b-7)
قَپَقْ ḳapaḳ (26a-9)	طَلَقْ ṭalaḳ (28a-5)
قَرَرْدـ ḳararT-(39a-6)	طَمَرْ ṭamar (5a-2)
قَتْلَنْـ ḳatlan-(22b-6)	طَنْلَجَقْ ṭanlacaḳ(5b-1)
قَيْمَقْلَنـ ḳaymaḳlan-(115a-9)	طَرْلِغَنـ ṭarlıġan-(30a-7)
قَيْنَدـ ḳaynaT-*(16b-9)	طَوْشَنْ ṭavşan (14b-2)
قِزَرْـ ḳızar- (66a-10)	طُرَقْ ṭuraḳ (20a-13)
قُلَقْ ḳulaḳ (73a-5)	اُشَقْ uşaḳ (4b-12)
اُغْلَقْ oġlaḳ (62a-5)	اُوَقْ uvaḳ (47b-4)
اُغْلَنْ oġlan (17a-1)	اُوَنـ uvan-* (49a-1)
اُونَرْ onar (52a-1)	يَبَنْ yaban (118a-10)
سَقْلَنـ saḳlan-(4b-4)	يَنَقْ yanaḳ (79b-5)
صَرَرْـ ṣarar-(66a-10)	يَپْرَقْ yapraḳ (58b-1)
صَرِمْسَقْ ṣarımsaḳ(3a-4)	يَشَرْـ yaşar- (66a-13)
سِچَنْ sıçan (59a-9)	يَوْشَنْ yavşan (17a-1)

Kelime Sonunda V#

medli elif ile (آ) : misal yok

üstünlü elif ile (اَ)

اَلَا alma (15b-6)	قَوُرْمَا ḳavurma (40b-4)
اَنَا ana (16b-12)	قُوجَا ḳoca (12a-9)
اَرَا ara (64a-11)	قُرْبَغَا ḳurbaġa (117a-12)
اَشَا aşa aşa(44b-10)	يُفْقَا yufḳa (23a-13)
حَيْوَا ḥayva (8a-6)	يُمُرْدَا yumurda (77a-7)
قَرَا ḳara (4a-11)	

üstün he ile (ـَه)

اَقْچَه akça (47b-9)	اَيْوَه ayva (22b-11)
اَرْقَه arḳa (70a-5)	دَه da (64a-4)
اَرْپَه arpa (40b-2)	قَرَه ḳara (70a-5)

قَرْغَه ḳarġa (47a-12)　　سِتْمَه sıtma (24b-8)

قَيَه ḳaya (117a-9)　　صُكْرَه soŋra (23a-10)

اُرْتَه orta (44b-5)　　يُفْقَه yufḳa (71a-11)

صَرُوجَه şaruca (57b-13)　　يُمُرْدَه yumurda (78a-10)

"a" sesi bakımından değişik imlaya sahip olan kelimeler:

İlk Hecede

a-açık hecede

aa) konsonla başlamayan aKV(K)

hem medli elif(آ)	hem üstünlü elif ile(اَ)
آجِ، آجى acı(4a-1,15b-9)	اَجِ، اَجى acı(36b-4,76b-5)
آچُوق açuḳ (6b-5)	اَچُوْق، اَچُقْ açuḳ(9a-10,30b-10)
آغِرْ ağır (3b-9)	اَغِرْ ağır (68a-2)

ab) konsonla başlayan KaKV(K)

hem üstünlü elif(اَ)	hem üstün ile (ـَـ)
بَالِقْ balık (75a-2)	بَلِقْ balık (2b-13)
قَادِنْ ḳadın (25b-9)	قَدِنْ ḳadın (27a-3)
قَاقِـ ḳakı-(44b-8)	قَقِـ ḳakı-(4b-1)
قَاوُرمَا ḳavurma(40b-4)	قَوْرَمَ ḳavurma(62b-7)
صَارُو şaru (6a-6)	صَرُو şaru (63b-4)
يَارِلْمَقْ yarılmaḳ(116a-9)	يَرِلْمَقْ yarılmaḳ(115b-7)
hem medli elif (آ)	hem üstünlü elif ile(اَ)

b- kapalı hecede

ba) konsonla başlamayan aK[K(V)]

hem medli elif (آ)	hem üstünlü elif ile(اَ)
آجْلِقْ aclık (15a-7)	اَجْلِقْ aclık (5b-7)
آغْرِـ ağrı- (65b-8)	اَغْرِـ ağrı- (65b-3)
آقْ aḳ (6a-10)	اَقْ aḳ (70b-8)

آن an+(119a-1)	اَن an+(8a-3)
آش aş (66b-11)	اَش aş (41b-3)
آز az (14b-1)	اَز az (69a-12) "bir kere"

bb) konsonla başlayan KaK K(V)

hem üstünlü elif (ا)	hem üstün ile (ـَـ)
باش baş (61b-4)	بَش baş (76b-8)
قان ḳan (25b-13)	قَن ḳan (66a-11)
صاغ ṣaġ (30b-5)	صَغ ṣaġ (10b-1)
ساغلق saġlıḳ (1b-8)	سَغلق saġlıḳ (14b-10)
وار var (9b-8)	وَر var (7b-10)
یاغ yaġ (60b-13)	یَغ yaġ (61a-7)

İlk Heceden Sonra Kelime İçinde

a- açık hecede (K)VK(K)aKV(K)

hem üstünlü elif (ا)	hem üstün ile (ـَـ)
قراسغو ḳarasaġu(4a-9)	قَرَسَغو ḳarasaġu(64a-7)

b-kapalı hecede (K)VK(K)aK(K)

hem üstünlü elif (اَ)	hem üstün ile (ـَـ)
اعاج aġaç (6b-4)	اَغَج aġaç (68a-6)
ایاغ ayaḳ* (18b-13)	اَیَق ayaḳ (66b-12)
ایلان ilan (118b-4)	اِلَن ilan (117b-12)
قولاغ ḳulaḳ* (73b-1)	قُلَق ḳulaḳ (73a-5)
صوغان ṣoġan (43a-7)	صُوغَن ṣoġan (69b-7)
طوراغ ṭuraḳ (24a-5)	طُرَق ṭuraḳ (20a-13)
یابان yaban (43a-7)	یَبَن yaban (118a-10)
یاناق yanaḳ (75b-13)	yanaḳ (79b-5)

Kelime Sonunda a~~ğ~~

hem üstünlü elif (ا)	hem üstünlü he ile (ه, ـَه, ـَـه)

حَيْوَا ḥayva (8a-6)　　أَيْوَهَ ayva (22b-11)

قَرَا ḳara (4a-11)　　قَرَهَ ḳara (70a-5)

يُفْقَا yufḳa (23a-13)　　يُفْقَه yufḳa (71a-11)

يُمُرْدَا yumurda(77a-7)　　يُمُرْدَه yumurda(78a-10)

Eklerde

+da eki:

üstünlü he ile (ـَه)

اَرَالِغِنْدَه aralığın+da(6b-6)　　قِسْمَدَه ḳısm+da(73a-1)

قَتِنْدَه ḳatın+da(68a-5)　　مَرَضْلَرْدَه marażlar+da(80a-4)

kendisinden sonre ek alınca üstün ile (ـَ)

بَغَرْسَقْلَرْدَغِي bağarsuḳlar+da+ġı(53b-1)

+dan eki :

üstün ile (ـَ)

آجْلِقْدَنْ aclık+dan(4b-7)　　بَلْغَمْدَنْ balġam+dan(76b-6)

اَنْدَنْ an+dan (2b-3.4.)　　قُصْمَقْدَنْ ḳuşmaḳ+dan(14a-10)

tenvin ile (ـً)

آجْلِقْدَا aclık+dan(15a-7)　　بَلْغَمْدَا balġam+dan(75b-1)

اَنْدَا an+dan (14b-8)　　قُصْمَقْدَا ḳuşmaḳ+dan(24a-9)

+lar eki :

üstün ile (ـَ)

بُدْلَرِنْ bud+lar+ın(14b-9)　　صُولَرُنْ su+lar+uŋ(9a-5)

نَاقِهْلَرْ nāḳıh+lar(14b-4)　　شَافْلَرْ şāf+lar (59b-5)

آتْلَرُنْ ot+lar+uŋ(20b-9)

-sa eki :

üstünle (ـَ)

اُويُسَلَرْ uyu-sa+lar(10b-6)

üstünlü elif ile (sonda olabiliyor) (ـَا)

اَقْسَا aḳ-sa (71b-2) طَلَسَا ṭala-sa (19a-13)

üstünlü he ile (ه)

بُرْسَه göbegi.bur-sa (23a-7) (en çok elifle yazılı)

+(y)a eki :

üstünlü he ile (ه)

بَغَرْسُقْلَرَه baġarsuḳlar+a(45a-5)

بَشَه baş+a (68a-11) جِمَاعَه cimāᶜ+a (47a-3)

elif ve üstünle (ا)

اَغْرِسِنَا bel aġrısın+a(47a-3) بُرْنِنَا burnın+a (28a-8)

-(y)a eki:

üstün ile (ـَـه)

اَلَلَرَ al-a+lar (71a-2) اُولَمَيَلَرْ olma-ya+lar(7a-7)

چَلْقَيَلَرْ çalḳa-ya+lar(26a-10) اُتُورْمَيَلَرْ oturma-ya+lar(15 a-8)

üstünlü elif ile (آ)

اَقَا aḳ-a (9a-8) قَيْنَدَالَرْ ḳaynad-a+lar(74 a-5)

بَغْلَيَالَرْ baġla-ya+lar(24a-2) اُولَا ol-a (6b-7)

اِصْلَدَالَرْ ışlaḍ-a+lar(57a-13)

üstünlü he ile (ه)

بُولَه şifā bul-a (120a-7)

-(y)an eki:

üstünle (ـَـه)

اَغْرِيَنْ aġrı-yan (116a-7) قَلَنْ ḳal-an (3a-13)

چِقَنْ çıḳ-an (65a-11) طُغَنْ ṭoġ-an (13b-1)

"a" sesinin, eklerde, belli bir şekilde değil, karışık daha doğrusu kararsız bir imla ile yazıldığı müşahade edilmekte; eklerin çoğunda, son ses olarak bulunduğu durumlarda elif ve üstünle (ا) yazıldığı görülmektedir.

e ÜNLÜSÜ

İlk Hecede (K)e(K) [(K)V(K)]

a- açık hecede (K)eKV(K)

aa) konsonla başlamayan aKV(K)

medli elif ile (آ) : misal yok

üstünlü elif ile (ا)

اَبَاگُمِجی ebegümeci(58a-13)	اَرِشْـ eriş- (14b-10)
اَبَمگُمِجی ebemgümeci(16b-9)	اَرِمْلِك erük (57a-11)
اَگِرْ egir (55a-7)	اَسِرمَكْـ esirmek (69b-4.5)
اَلَـ ele- (53a-12)	اَشَكْ eşek (117a-10)
اَلَكْ elek (21a-1)	اَيگُوْ eyegü (79a-11)
اَلَنْـ elen- (51b-13)	اَيِـ eyi (120a-6)
اَگَكْ eŋek (75b-13)	اَيِتْـ eyit- (65b-9)
اَرِـ eri- (71a-5)	

ab) konsonla başlayan KeKV(K)

medli elif ve üstünlü elif ile (آ , ا): misal yok

üstünle (ـَـ)

بَلُرْـ belür- (70b-8)	دَلُرْـ delür- (119a-2)
چَكِلْـ çekil- (5a-3)	دَمُرْ demür (117a-3)
چَكِرْدَكْ çekirdek(19b-12)	دَگِزْ deŋiz (59a-9)
چَكِشمَكْـ çekişmek (28b-3)	دَرِ deri (3b-11)
چَكِرْدَكْ çekürdeK (35a-10)	گَچِ geçi (44b-8)
دَگِنْ degîn (119a-13)	گَچُرْـ geçür-(21a-2)
دَگِرْمَنْ degirmen (71b-4)	گَگَزْ genez (119a-11)
دَگِرْمِ degirmi (47b-9)	گَگَزْلِك geŋezliK(16a-8)
دَگُلْ degül (118a-1)	گَرَكْ gerek (16b-6)
دَلُكْ delük (23a-2)	گَتُرْـ getür- (37a-6)

geyik (20a-10)	tegeK (27b-1)
kepek (31b-1)	tere (14b-2)
kere (33b-12)	tezek (71b-10)
kesil-(44b-11)	ye- (9b-3)
keşür (39b-6)	yedi (119a-3)
segirmek (66b-1)	yedür- (64a-2)
sekiz (10a-11)	yemiş (8a-3)
semirT-(31b-11)	yeŋi (37b-11)
semiz (116a-13)	yeşil (5b-6)
sevin-(4b-2)	

b- kapalı hecede (K)eK[K(V)]

ba) konsonla başlamayan eK[K(V)], üstünlü elif ile (ا)

eg-*(30b-6)	erlik (31b-8)
egle-(21b-13)	eski (14a-1)
eglen-(16b-11)	esrük (118b-9)
eksük (41b-8)	et (74b-10)
ekşi (9a-2)	etmek (3a-5)
ekşi-(42b-2)	ev (7a-11)
el (49a-1)	eyle (30a-3)
elli(19a-2)	eyle-(78a-5)
eŋse- (77a-7)	eylen- (61a-6)
er (13b-2)	ez-*(19a-3)
erkek (15b-4)	

bb) konsonla başlayan KeK[K (V)]

medli elif ve üstünlü elif ile (آ ، آ) : misal yok

üstün ile (ـَـ)

beg (117a-8)	bekmez (45a-8)

بَلْ bel (47a-3)
بَكْ beg (114b-12)
بَرْتِنْمَكْ bertinmek(115b-6)
بَشْ beş (18b-7)
چَكْ- çek- (119b-12)
چَلْدُكْ çeldük (117a-5)
چَوْرَ çevre (119b-11)
چَيْنَ- çeyne- (23a-4)
چِزْ- çez-* (118a-2)
دَكْشُرْ- degşür-(17a-12)
دَكْزِنْ- degzin-(68a-12)
دَكْلُو deglü (52b-6)
دَپْرَ- depreT-(5b-10)
دَرْ der (30b-1)
دَرْلَمَكْ derlemek(15a-9)
گِچْ- geç- (9b-1)
گَلْ- gel- (9b-11)
گَكْلِكْ keklik (7b-4)
كَسْمَكْ kesmek (118a-1)
پَنِيرْ peynir (3a-6)
سَرْچَه serçe (14b-1)
سَوْ- sev- (17a-10)
يَلْ yel (64b-5)
يَرْ yer (22a-7)
يَتْ- yet- (61a-2)
يَنِيجِي yeyni (9a-6)

İlk Heceden Sonra Kelime İçinde (K)VK(K)eK (K)V

a- açık hecede (K)VK(K)eKV(K)

medli elif ile (آ) : misal yok

üstünlü elif ile (ا) : bir birleşik kelimede geçiyor ve o da birinci kelimenin son sesi olarak:

اَبَاگُمْجِي ebegümeci(58a-13)

üstün ile (ـَ)

دُگْمَجِكْ dügmecüK (27a-10)
دُكَلِ dükeli (116a-11)
اَبَكُمْجِي ebegümeci(58b-9)
اَيَكُو eyegü (79a-1)
گُويَكُو güyegü (64b-1)

b- kapalı hecede (K)VK(K)eK(K)

üstünlü elif ile (ا) : bir kelimede ve bir kere görülüyor ve birleşik olan bu kelimenin ikinci kelimesinin başındaki ilk ses durumunda ve birleşme öncesi imlayı temsil ediyor:

بِرآز birez (40a-7)

üstün ile (ـَ)

بَكمَز bekmez (45a-8)
بِرَز birez (70a-2)
چَكِردَك çekirdek (54b-1)
چِچَك çiçek (60b-5)
چُمُلَك çömlek (40b-2)
چُرَك çörek (115b-5)
دَگِرمَن degirmen(71b-4)
دَپرَد- depreT- (5b-10)
دِنلَن- dinlen-(54a-12)
دُوَلَك döleK*(47a-12)
دُولَنمَك dölenmek (29b-8)
دُندَر- dönder-(39b-12)
دُوشَك döşek (30b-8)
دُوشَنمَكلِك döşenmeklik(47a-7)
اَغلَن- eglen-(16b-11)
اَنَك enek (75b-13)
اَرَكَك erkek (15b-4)
اَشَك eşek (117a-10)
اَتمَك etmek(3a-5)
گَكَز genez(25b-11)
گَرَك gerek (115a-6)
گَبَك göbek (117b-9)
گَوَرجِين gögercin (14b-1)
گُنَش güneş (6b-10)
اِنَن inen (120a-8)
كَپَك kepek (77a-13)
اُرُمجَك örümcek (27b-13)
اُيكَه öyken (79b-3)
سُتلُگَن sütlügen(117a-4)
اُشَن- üşen- (23a-3)
يِلَد-* yileT-(23a-1)
يُكسَك yüksek (6b-5)
يُرَك yürek (26a-3)

Kelime Sonunda

üstünlü he ile (ـَه, ـَة, ـَ)

بِلَه , بِلَ bile (33b-2,19b-13)
بِرلَه birle (62b-6)
بُكرُلجَه , بُوكرُلجَه bögrülce(15b-10,32a-7)
بُيلَه böyle (114b-4)
دَه de (64a-4)
اَيلَه , اَيلَ eyle (17a-6,30a-3)
گَوَدَه gevde (4a-6)
جَجَه , جِجَه gice(15a-3,52a-4)
اِكدَه igde (36b-10)
اِلَه ile (23b-3)
اِنجَه ince (4b-9)
نَسنَه , نَسنَ nesne (116b-7,76 b-2)

öyle (12a-12) — sürme (71a-8)

serçe (20a-9) — yine (71a-9)

üstünlü elif ile (ا)

bile (21a-1) — nesne (5b-1)

ile (6b-13) — yüce (1b-2)

ise (22b-8)

sadece üstün ile (ـَ)

ve (1b-2. ve diğer bütün yerlerde)

"e" sesi bakımından değişik imlaya sahip olan kelimeler:

İlk Hecede : bulunmuyor

ilk Heceden Sonra Kelime İçinde

a- açık hecede (K)VK(K)eK(K)

hem üstün ile (ـَ)	hem üstünlü elif ile (اَ)
ebegümeci(58b-9)	ebegümeci (58a-13)

b-kapalı hecede (K)VK(K)eK(K)

hem üstünle (ـَ)	hem üstünlü elif ile (اَ)
birez (45a-8)	birez (40a-7.de bir kere)

Kelime Sonunda

hem üstün ve he(ـَه, ـَة, ـَ)	hem üstünlü elif ile (اَ)
bile (33b-2)	bile (21a-1)
ile (23b-3)	ile (6b-13)
nesne(76b-2)	nesne (5b-1)

Eklerde

+de eki:

üstünlü he (ـَ)

derece+de(31b-4)	deri+de(23b-9)
derece+de-dür(45b-2)	dibin+de (51b-13)

حکمنده دور hükmin+de+dür(33a-4.5)

için+de+ki (57b-13) اچنده کی

+den eki :

üstünle (ـدن)

içmek+den(16a-1) اچمکدن peynir+den(3a-6) پنیردن

nesneler+den(14a-11) نسنلردن

tenvin ile (ـًا)

bişürmek+den(63b-10) بشورمکدا her birin+den(56 a-5) هرندا

ekşilerden (18a-3) اکشیلردا nesneler+den(14a-4) نسنلردا

-er eki :

üstün ile (ـر)

çoḳ id-er(40b-13) ایدر in-er (116b-4) ایشر

def' id-er(12b-1) ایدر şiş-er (73b-10) شیشر

+ler eki :

üstün ile (ـلر)

deri+ler+i(11b-2) درلری eyegü+ler(79a-11) ایکولر

dib+ler (42a-3) دبلر yedüre+ler(27a-6) یدورلر

ekşi+ler+den(18a-3) اکشیلردا

-mek eki :

üstün ile (ـمک)

cimā' it-mek(13a-8) ایتمک işe-mek (28b-8) ایشمک

iç-mek+den(75a-3) اچمکدا işit-mek (68a-8) ایشتمک

isti mal it-mek-dür(65a-13) استعمال ایتمکدر

-mez eki :

üstünle (ـز)

ḥabb eyle-mez+lerise(56a-13) ایلمزلرسا

i'tibār eyle-mez (29b-6) ایلمز

iç-mez (118b-11) اچمز ziyān eyle-mez (41a-11) ایلمز

-se ~ ±se eki:

üstünlü he ile ( )

كَرَكَسَه gerek±se (72a-4) نَسْنَاريَه nesneleri-se(42 a-3)

اِچْسَه iç-se (23b-11)

üstün ile (ـَـ)

اَيْلَسَلَر cimāᶜ eyle-se+ler (12b-12)

اِسْدَسَلَر isde-se+ler (25a-10)

اَيْلَسَلَر istiᶜmāl eyle-se+ler (12b-12)

üstünlü elif ile (ا)

اَيْلَمَسَا ᶜamel eyleme-se(23b-12) اِچْسَا iç-se(24a-2)

اَيْلَرْسَا eyler±se (44b-2) اِنَرْسَا iner±se (72a-10)

±(y)e eki :

üstünlü he ile (ه، ة)

جُمْلَكَه çömleg+e (40b-2) گُكُوسَه gögüs+e (79a-11)

دَمْرَكِيَه demregi+ye(34a-1) مُرَكَّبَه mürekkeb+e(28a-1)

دُبُرَه dübür+e (49b-11) نَزْلِيَه nezle+ye (32b-1)

اَوَه ev+e (6b-9) اُيْكَنَه öyken+e (72a-10)

üstünle (ـَـ)

دِرَمْدَكِنْدُرْ direm-e-degindür (38a-4)

يُبُوسَه yubuse-e (5a-4)

üstünlü elif ile (ا)

اَيْلَمَكَا eylemeg-e (116a-7) مَنِيَا meni-ye (32b-10)

-(y)e eki :

üstünle (ـَـ)

اَيْلَيَلَر ḥabb eyle-ye+ler (54b-13)

اَيْلَيَلَر ḥareket eyle-ye+ler (15a-6)

üstünlü elif ile (ا)

عَقْد eyle-ye+ler (59a-10)

باش eyle-ye (118a-3)

چك-e (118a-13)

in-e (72a-9)

حَرَكَت eyle-ye (21b-6)

حَرَكَت eyle-ye+ler (55b-10)

-(y)en eki :

tenvin ile (ـًا)

فَايِدَه id-en (57a-3)

üstün ile (ـَن)

buḫār eyle-yen (64b-7)

iç-en (22a-1)

in-en (72a-11)

iç-en+üŋ (22a-7)

telyīn eyle-yen (59a-8)

ı ÜNLÜSÜ

İlk Hecede (K)ı(K) [(K)V(K)]

a-açık hecede (K)ıKV(K)

aa) konsonla başlamayan ıKV(K)

esreli elif ile (ـِا)

ılı- (9a-7)

ısıcak (16b-5)

ılıca (12a-13)

ısırmak (119a-10)

ılıcak (77b-1)

ısıT- (68b-13)

ab)konsonla başlayan KıKV(K)

esre ile (ـِ)

bıçar (9a-11)

çırılda- (61a-5)

bıraḲ-(20b-9)

dıḳa- (73b-3)

çıḳar- (80a-4)

ḳışın (42a-13)

قِزَرْ- kızar- (66a-10) سِنُقْ sınuk (11b-6)

قِزِلْ kızıl (114b-13) - سِ- sı- (46a-12)

سِجَنْ sıçan (59a-9) سِوَ- sıva-(26a-9)

سِغِرْ sığır (19a-3) يِلَانْ yılan (118b-1)

سِقِلْ- sıkıl- (118a-12)

ye ve dikine esre ile (ِيـ)

قِيشِينْ kışın (24a-11) يِيلَمَقْ yılamak (80b-9)

b- kapalı hecede (K)ıK K(V)

ba) konosonla başlamayan ıK K(V)

esreli elif ile (اِ)

اِسْلَنْ- ıslan-(58a-2) اِسِّ ıssı (69a-1)

bb) konsonla başlayan KıK[K(V)]

esre ile (ـِـ)

چِقْ- çık- (44a-13) قِزْغُنْ kızgun (62a-7)

قِلّ kıl (4a-12) سِقّ- sık-*(26a-11)

قِلْ- kıl- (17a-13) سِنْ- sın- (26b-5)

قِرْجِلْدَتْ- kırcıldat-(30b-13) سِنْدُ sındu (55b-12)

قِرْق kırk (60b-7) سِرْچَه sırça (52a-3)

قِش* kış (3b-1) سِتْمَه sıtma (24b-8)

قِز kız (13a-11) يِلْ yıl (53b-6)

ye ve dikine esre ile(ـِيـ) ya da esre ile (ـِـيـ)

قِيشْ kış (11b-13 قِيلْ kıl (44a-10)

سِيقْ sık (43b-12)

İlk Heceden Sonra Kelime İçinde (K)VK(K)ıK (K)V

a- açık hecede (K)VK(K)ıKV(K)

esre ile (ـِـ)

اَرْتُغِرَقْ artuğırak (40a-6) اِلِجَقْ ılıcak (18b-13)

ısıcak (14a-8) اِسِجَقْ

esreli ye ile (ـِـيـ)

ılıca (12a-13) اِلِيجَه

b- kapalı hecede (K)VK(K)ıK(K)

esre ile (ـِـ)

ağır (64a-10) آغِرْ	kalın (37b-1) قَلِنْ
ağız (33b-11) آغِزْ	kamış (37b-11) قَمِشْ
ağız (4a-1) اَغِزْ	karın (59b-2) قَرِنْ
ağrıT- (43b-4) اَغْرِدـ	karışdur-(44b-9) قَرِشْدُرْ
akṣırmak(30a-5) اَقْصِرْمَقْ	katıl- (24a-12) قَتِلْ
alın- (53b-5) اَلِنْ	kızıl (73b-4) قِزِلْ
arın- (23b-11) آرِنْ	kurıl-*(28a-5) قُرِلـ
arıt- (71a-4) آرِتْ	kurıT-*(8a-10) قُرِدـ
aydın (119a-4) اَيْدِنْ	kuşgulık(10a-10) قُشْغُلُقْ
ayır-*(51a-6) اَيِرـ	saçıl-(22b-13) سَچِلْ
ayırtla-(51a-4) اَيِرْتْلَـ	sağıl-(44b-8) سَاغِلْ
baldır (75b-11) بَلْدِرْ	sakın-(15a-6) سَقِنْـ
balık (2b-13) بَلِقْ	sakız (26a-7) سَقِزْ
bulanık(6a-2) بُولَنِقْ	sarımsak (3a-4) صَرِمْسَقْ
bulın- (2a-2) بُلِنْـ	sığır (19a-3) سِغِرْ
burın- (23a-2) بُرِنْ	sıkıl-*(118a-12) سِقِلـ
çağırmak(78b-2) چَغِرْمَقْ	sovıT-*(50a-11) صُوْدـ
çırılda-(61a-5) چِرِلْدَـ	ṭurığ-(31a-11) طُرِغْـ
ısır- (119a-10) اِسِرْـ	yakın (33a-1) يَقِنْ
ısıT-*(16a-12) اِسِدـ	yapış-(69a-12) يَپِشْـ
kadın (11a-10) قَدِنْ	yarıl-*(116b-3) يَرِلـ
kalbır (51a-4) قَلْبِرْ	yarım (52a-12) يَرِمْ

dikine esreli ye ile (ـِيـ)

قِيشِين kışın (14a-11)

Kelime Sonunda

dikine esreli ye ile (ـِي ، ـِيْ)

آجِي، آجْي acı (4a-1,13b-8)

اَلْتِنْجِي altıncı(28b-12)

اَصِّي aşşı (32b-10)

دَهِي dahı (7a-7)

اِسِّي ıssı (17b-4)

قَتِّي ḳatı (2b-8)

قُرِي ḳurı (115a-9)

قُوزِي ḳuzı (33a-2)

esre ile (ـِ)

آجِ acı (15b-9)

آغِر آغِرْ ağırı(18b-5)

آغْرِ ağrı (69b-2)

اَلْتِ altı (18a-13)

اِسِّ ıssı (42a-7)

قَنْقِ ḳankı (33a-12)

قَ ḳarı (13a-9)

قَتِ ḳatı (2b-8)

قُورِ ḳurı (41b-1)

قُوزِ ḳuzı (33a-2)

يَصِّ yaşşı (56a-12)

"ı" sesi bakımından birden fazla imlaya sahip olan kelimeler :

İlk Hecede

a- açık hecede

ab) konsonla başlayan

hem esre ile(ـِ) hem dikine esreli ye ile (ـِيـ)

قِشْ ḳışın (42a-13)

قِيشِين ḳışın (24a-11)

b- kapalı hecede

bb) konsonla başlayan

hem esre ile (ـِ) hem dikine esre veya esreli ye ile (ـِيـ ، ـِيـ)

قِشْ ḳış (3b-1)

قِيشْ ḳış (11b-13)

Kelime Sonunda

hem dikine esre ve ye(ـِـي)	hem esre ile (ـِـ)
آجي acı (4a-1)	آجِ acı (15b-9)
إسّي ıssı (17b-4)	إسّ ıssı (42a-7)
قتي ḳatı (2b-8)	قتِ ḳatı (2b-8)
قُري ḳurı (115a-9)	قُرِ ḳurı (33a-2)

Kelime sonunda, ekleşmelerde

esre ile (ـِـ)

آغرلر ağrılar(46a-2)	قشيلر ḳaşıyalar(64b-13)
آلتده altıda (29a-10)	قزيلر ḳazıyalar(71b-8)
آريوب arıyup (70b-11)	تڭريا taŋrıya (1b-2)
ققمش ḳaḳımış (4b-1)	اويمايا uyımaya (21b-6)

Eklerde : Bu husus, aralarındaki benzerlikten ötürü "i" maddesinde ele alınacaktır.

i ÜNLÜSÜ

İlk Hecede (K)iK[(K)V(K)]

a- açık hecede (K)iKV(K)

aa) konsonla başlamayan iKV(K)

esreli elif ile (إ)	
إچون içün (115a-5)	إلان ilan (117b-12)
إچر- içür-(16b-4)	إله ile (16b-13)
إدل- idil- (13a-9)	إلتمك iletmek(31a-2)
إدن- idin-(10b-13)	إكن iŋen (72a-5)
إكن iken (22a-5)	إرلك irilik(114b-19)
إكي iki (2a-8)	إرلغ iriŋ (73b-1)
إكندين ikindin(64a-3)	إرش- iriş-(47a-13)
	إسا ise (22a-10)

ایشه- işe- (5b-2) ایشیت- işiT- (65b-2)

elif, ye ve esre ile (ایـ)

ایله ile (18b-8) ایلان ilan (118b-4)

ab) konsonla başlayan KiKV(K)

esre ile (ـِ)

بیله bile (21a-1) کیچی kiçi (25a-11)

بیرر birer (55a-1) کیشی kişi (4b-1)

بیرز birez (7a-11) نیجه‌سی nicesi (30a-2)

بیربیر biribiri(30b-11) نیتکیم nitekim (61b-1)

بیشور- bişür- (42a-11) سینر sinir (18a-2)

چیچک çiçek (60b-7) سیویلجک sivilcik(3b-10)

دیله- dile- (1b-6) یی- yi- (5b-1)

دیيو diyü (2a-3) یدور- yidür-(120a-12)

گیبی gibi (2b-2) یگرمی yigirmi(18a-19)

گیجه gice (15a-3) یگیت yigit(12a-9)

گیجیلك gicik (31b-1) یمیش yimiş (34a-9)

گیرو girü (9b-11) ینه yine (71a-9)

گیدر- gider-(52a-1)

elif ve esre veya dikine esreli ye ile (یـ ، یـِ)

گیجه gice (20a-7) ییله yile- (21b-5)

گیجیلك gicik (48b-2)

b- kapalı hecede (K)iK[K(V)]

ba) konsonla başlamayan iK[K(V)]

elif ve esre ile (اِ)

اچ iç (116a-12) اکده igde (36b-10)

اچ- iç- (14a-1) ان- in- (72a-12)

اچروبل içrübil-(120a-10) انجه ince (4b-9)

اِنجِلمَك incelmek (11b-11)	اِسْتِـ iste- (119a-10)
اِندُر- indür- (20b-9)	اِشبُو işbu (54a-2)
اِيلِجِك iplicek (59b-7)	اِشلَـ işle- (21a-3)
اِرتِـ irte (23b-8)	اِيتْ it (119a-2)
اِسدَ- isde- (25a-10)	اِيتـ it- (52a-4)
اِسسِلِك issiliK(4b-6)	

elif, ye ve esre veya dikine esre ile (اِي، اِيـ)

اِچ iç (116a-12)	
اِيتْ it (118b-5)	اِيدِـ iT-* (36b-1.de ve sadece bir kere)

bb) konsonla başlayan KiK[K(V)]

esre ile (ـِـ)

بِلِـ bil- (2b-1)	دِشْ diş (74a-6)
بِلدُرـ bildür-(61a-1)	دِترِـ ditre- (118b-11)
بِرْ bir (55a-6)	دِزْ diz (16b-7)
بِرلَه birle(11a-10)	گِچْ giç (4b-7.de bir kere)
بِشْ biş (53a-13)	گِرـ gir- (22a-2)
بِشمَكْ bişmek (69a-2)	گِتـ git- (71a-11)
بِتـ bit- (119b-12)	كِمْ kim (119a-2)
چِكْ çig (71a-5)	كِمْ kim (2a-1)
چِمـ çim- (14a-6)	كِمسَه kimse (25a-10)
چِنگِلَـ çingle-(64a-10)	كِرپِك kirpiK (13a-4)
چِزِـ çiz- (28a-3)	سِنگـ siŋ-* (9a-6)
دِبْ dib (5b-13)	تِزْ تِزْ tiz tiz (4b-5)
دِلْ dil (75a-5)	تِزْ جَكْ tizcek (7b-12)
دِلكُو dilkü (118b-6)	وِرـ vir- (80a-8)
دِنلَنـ diŋlen-(54a-12)	يِگرَك yigrek (48b-12)
دِرـ dir-*(31a-2)	

يِل yil (78a-5)
يِن- yin-(2b-1)
يِر yir (117b-12
يِر yir (6b-4)
يِي- yiy-(15a-5)

يِيلَ- yiyleT-(15b-3)
يِيْنِ yiyni (51a-8)
يِيْنِ- yiyni- (30a-2)

ye ve esre veya dikine esre ile (يِ ، يِ)

بِيل bil (3b-3)
بِيش، بِشْ biş (18b-1,19b-9)
چِيلِغ çig (57a-1)
دِيز diz (12b-11)
گِيچ، گِيجْ giç (35a-4,38b-13)
گِيمْ kim (24a-10)

گِيمْ kim (1b-4)
تِيزْ، تِيزْ tiz(8a-10,9b-6)
تِيزْ تِيزْ tiz tiz(7b-13)
تِيزْجِكْ، تِيزْجِكْ tizcek(8a-1,12a-1)
وِيرمَكْ virmek (25b-11)
يِيرْ yir (5b-11)

İlk Heceden Sonra Kelime İçinde (K)VK(K)iK[(K)V]

a-açık hecede (K)VK(K)iKV(K)

esre ile (ـِـ)

بِرْبِرِيْ birbiri(n) (69a-4)
بِرِبِرِيْ biribiri(n) (30b-11)
اَكْشِرَكْ ekşirek (42b-13)

اِكِشَرْ ikişer (52b-9)
اِپْلِجَكْ iplicek (59b-6)

b- kapalı hecede (K)VK(K)iK(K)

esre ile (ـِـ)

چِكِلْ çekil- (5a-3)
چِكِرْدَكْ çekirdek (54b-9)
دِكِنْ degin (23b-8)
دِكِرْمَنْ degirmen (71b-4)
دِكِزْنِمَكْ degzinmek(12b-10)
دِكِزْ deniz (59a-9)
دُكِنْ- dökin-* (12a-8)

اِگِلْ- egil-*(118b-9)
اِگِرْ egir (47a-2)
اِرِشْ eriş- (14b-10)
اِرِدْ- eriT-* (23a-6)
اِرْلِكْ erliK (31b-8)
اِيِتْ- eyit-(10b-4)
گِيِكْ geyik (20a-10)

gicik (48b-2)	sivilcik (3b-10)
gümiş (52a-3)	üzil- (14b-8)
güzin (14a-4)	yemiş (41b-11)
idil- (15a-9)	yeşil (46a-13)
idin- (10b-13)	yigirmi (55b-4)
iriş- (6b-10)	yigit (12a-9)
işitmek (68a-6)	yimiş (34a-9)
işitmek (5b-2)	yir (14a-7)
sinir (45a-3)	

esreli veya dikine esreli ye ile (يـ، ـيـ)

egir (55b-1)	gicik (31b-1)

Kelime Sonunda

esreli ya da dikine esreli ye ile (ـي، ـيـ، ـي)

birinci (28b-12)	iki (8b-2,46a-3)
dükeli (32b-2)	kiçi(25a-11)
ekşi (35a-7)	kişi (74b-13)
elli (19a-2,54b-1)	yedi (19b-12)
geçi (37a-4)	yeni (37b-11)
gibi (119a-2)	yeyni (9a-6)

esre ile (ـِ)

degirmi (47b-9)	yedi (18b-1)
dükeli (67b-12)	yeyni(30a-1)
ekşi (79a-4)	yigirmi(29b-3)
gibi (60b-6)	yiyni (51a-8)

Kelime sonunda, ekleşmelerde :

esre ile (ـِ)

demregiye(34a-1)	dirler (29b-4)

اكشيلردن ekşilerden(78a-4) كچيدن kiçiden (30b-13)

اكشيمكيا ekşimeye (42b-2) كشيدن kişiden (23b-2)

اريجك eriyicek (59b-7) يديده yedide (29b-1)

ايدور eyidür (46b-3) يديكي yidügi (14b-10)

كچينون geçinün(44b-8) يينيا yiyniye (30a-2)

كبيدور gibidür(41b-10) يوريلر yüriyeler (8a-1)

ايكيسي ikisi (33b-2)

dikine esreli ye ile (ـيـ)

كشيده kişide (24b-1) يكرمي يديده yigirmi yedide (29a-5)

"i" sesi bakımından farklı imlaya sahip olan kelimeler :

İlk Hecede

a- açık hecede

aa) konsonla başlamayan

hem esreli elif (اِ) hem esreli elif ve ye ile(اِي)

ايلان ilan (117b-12) ايلان ilan (118b-4)

ايله ile (16b-13) ايله ile (18b-8)

ab) konsonla başlayan

hem esre ile (ـِـ) hem dikine esre veya esreli ye ile (ـيـ، ـيـِـ)

كبجه gice (15a-3) كيجه gice (20a-7)

كبجك gicik (31b-1) كيجك gicik (48b-2)

b- kapalı hecede

ba) konsonla başlamayan

hem esreli elif (اِ) hem esreli elif ve ye ile (اِي)

ايش it (119a-2) ايت it (118b-5)

ايت- it- (52a-4) ايد- iT-* (36b-1)

bb) konsonla başlayan

hem esre (ـِ) hem dikine veya düz esreli ye ile (ـِي ، ـِيـ)

بِشْ biş (53a-13)	بِيشْ، بِيشْ biş (18b-1,19b-9)
چِكْ çig (71a-5)	چِيكْ çig (57a-1)
دِزْ diz (16b-7)	دِيزْ diz (12b-11)
گِچْ giç (4b-7)	گِيچْ، گِيچْ giç (35a-4,38b-13)
كِمْ kim (119a-2)	كِيمْ kim (24a-10)
كِمْ kim (2a-1)	كِيمْ kim (1b-4)
تِزْ تِزْ tiz tiz(4b-5)	تِيزْ، تِيزْ tiz (8a-10,9b-6)
تِزْ جَكْ tizcek (7b-12)	تِيزْ جَكْ tizcek (8a-1)
وِرْ- vir- (80a-8)	وِيرمَكْ virmek (25b-11)
يِرْ yir (6b-4)	يِيرْ yir (5b-11)

İlk Heceden Sonra, Kelime İçinde

a- açık hecede : misal yok

b- kapalı hecede

hem esre (ـِـ) hem dikine esre ve ye ile (ـِيـ)

اَكِرْ egir (47a-2)	اَكِيرْ egir (55b-1)
گِجِكْ gicik (48b-2)	گِجِيكْ gicik (31b-1)

Kelime Sonunda

hem esre ile(ـِ) hem dikine esre veya esreli ye ile (ـِيـ، ـِيـ)

دُكَلْ dükeli(67b-12)	دُكَلِي dükeli (32b-2)
اَكْشِ ekşi (79a-4)	اَكْشِي ekşi (35a-7)
كِبِ gibi (60b-6)	كِبِي gibi (119a-2)
يَدِ yedi (18b-1)	يَدِي yedi (19b-12)

Kelime sonunda, ekleşmelerde :

hem esre ile (ـِ) hem dikine esreli ye ile (ـِي)

كِشِيدَاگ kişiden (23b-2) كِشِيدَه kişide (24b-1)

يَدِيدَه yedide (29b-1) يَدِيدَه yedide (29a-5)

Eklerde :

Burada, "ı" ile "i" ünlüsü, birliktelik gösterdikleri için beraber ele alınacaktır.

+gil eki :

esre ile (ـِ)

بِلگِل bilgil (2b-1,3a-7)

+IsA eki :

esre ile (ـِ)

دَگُولِسَا değülisa (118a-1) قَلِكسَا ḳalınısa (115a-5)

غَالِبِسَا ġālibise (74a-6) اُولمَزِسَه olmazısa-(11a-7)

كَرَكِسَا gerekise (72a-4)

dikine esreli ye ile (ـِي) : çok az misal vardır.

قُوسَرِيسَا kusarısa (27b-6) اُولمَزِيسَا olmazısa (23b-11)

-mIş eki :

esre ile (ـِ) (yeـِي 'li misal bulunmuyor)

اَقمِش akmış ola(115b-8) اُولمُشدُر ölmişdür(16b-11)

دُگمِمِش dükenmemiş ola(61a-5) سِنمِش sınmış ola(26b-6)

قَينَمِش ḳaynamış ola(42b-6) سَچمِش saçmış o.(26b-4)

+(s)I(n) eki :

esre ile (ـِ)

اَغَجِندَه ağacında(47b-7) بَخشِيلِك bahşınuŋ(6a-13)

قُقُوسِن ağız ḳokusın(46b-5) اَغَاجِ encīr agacı(6b-4)

اَغرِسِ ağrısı (73b-8) قَبِ ḳabı (67a-6)

عَلَامَتِي ʿalāmeti (3b-8) سُويِنجَا suyınca(31a-9)

اُوتِ ṭurak otı (20a-13) يُولِنَ yolına (31a-11)

tenvin ile (ـً) : tenvin ile Ø hal eki alan ve ye ي'siz yazılan iyelik 3. şahıs ekinde görülüyor.

جِگَرِ cigerin alalar (120a-12) (Akūzatif)

آغْرِسِ göz ağrısın (3b-6) (")

آيَقْلَرِ ayaḳların ...(77a-12) (")

dikine esre veya esreli ye ile (ـِ ، ـِي)

آغَجِي ağu ağacı(117a-5) فَايِدَهْسِ fayidesi (17a-11)

عَلَامَتْلَرِيْن ʿalāmetlerin(2a-12) عِلْمِسِيْن ʿilmisin (2a-13)

بِرْبِرِيِنَهْ birbirine (69a-4) سَبَبْلَرِيْن sebeblerin(2a-11)

آلِيلَهْ elile (16b-8)

"i,ı" seslerinin, buraya kadar verilen eklerdeki hali, değişiklik, daha doğrusu karışıklık göstermektedir.Ancak isim tamlamalarında, tamlananın tamlayana mensubiyetini göstermekle vazifeli olduğunu müşahade etmenin çok kolay olduğu durumda 3.teklik şahıs iyelik eki, kendisinden sonra ek alıp orta hecenin dar ünlüsü haline düştüğü misallerde, benzer durumlarda beklenenin aksine bir imla ile ortaya çıkmaktadır. Bu imla, bir kaç izah edilebilir istisna ile, esreli veya dikine esreli ye (ـِي) ile kaydedilmekte ısrar edilmektedir. Aşağıda bir kaç misal vererek gösterilecek olan bu husus, uzun ünlü mes'elesinin ele alınacağı bahiste, tekrar değerlendirilecek ve izah edilecektir:

تَزَكِيلَهْ eşek tezegile(71b-10)

صُوبِيلَهْ gül suyıla (27a-11)

اَلتِيلَهْ ḥacāmet āletile (118a-1)

شِيشَهْ سِيلَهْ ḥacāmet şīşesile (119b-8)

دُزلُغیلَه kadın duzluġıla (27a-5)

تورُنج یاپراغیله turunc yapraġıla (26b-2)

+(y)I eki :

esre ile (ـِ)

بَلغَم balġamı keser (37b-13)

بَکشِ benzi ḫōş ider (51b-11)

بیتِ biti çoḳ eyler (45b-8)

اِشتِهالِ ishālı ḳaṭ' ider (59b-10)

esre veya dikine esre ve ye ile (ـِی)

ünsüzle biten kelimeyerde :

دِماغی dimāġı ḳavī ider (45b-8)

نَسنَلَری nesneleri içürmek (76a-10)

ünlü ile biten kelimelerde :

گَوْدَیی gevdeyi (15a-7)

اِشتِهایی iştihāyı (36a-8) نَسنَیی nesneyi (20a-2)

Görüldüğü gibi, yukarıdaki son halde, ye ی sesi 'destek ünsüz" vazifesindedir.

hemzeli esre ile (ۂ) : bu halde "ۂ" işareti "y" sesinin yerini tutmakta ve tabiatıyla "i" sesi yalnız esre ile temsil edilmektedir:

گَوْدَهٔ gevdeyi (13b-6)

مَعْدَهٔ maʿdeyi (8a-11) سُدّهٔ süddeyi (37b-11)

+(y)IlA eki :

ünlü ile biten kelimelerde: "ی" destek ünsüzlü esre ile (ـِ)

اَیوَایلَه ayvayıla (27a-6) سِرکَیلَه sirkeyile(9a-4)

مَازُویلَه māzūyıla (116b-5) صُویلَه ṣuyıla (42b-3)

نَسنَیلَه nesneyile (9a-2)

Ünlü ile biten kelimelerde : bu durumda da ses sadece esre ile temsil edilmekte ancak bir kaç istisnası bulunmaktadır ki bu misaller, şekil bulaşmasıyla alakalıdır.

esre ile (ـِ)

أَفْتِيمُونِيلَا dört dirhem eftīmūnıla (67b-9)

صَنْدَلِلَهْ gül şuyın şandalıla vuralar (80b-12)

تَفَاوُتِلَه دُرْ ḥarāret tefāvüteledür (32b-4)

شَكَّرِلَه دُرْ ışlāḥı ... şekkeriledür (33b-12)

دَرِلَه şovuḳ derile olur (119a-9)

شِيرُوغَانِلَه şīrūġānıla benefşe yaġı (16b-3)

ve aşağıdaki istisnaları hariç diğer bütün misaller:

esreli ye ile (ـِي)

أَرُوكِيلَا erügile temürhindī (11a-6)

شِيرُوغَنِيلَه şīrūganıla ... ısıdup (16a-11)

dikine esreli ye ile (ـِيـ)

مَسْلُوقَةْ لَرِيلَا meslūḳalarıla (22a-4)

مُخْتَصَرِيلَه muḫtaṣarıla ʿamel eyleyeler (2a-2)

Not: Son iki misal fonetik uzunlukla alakalıdır ve "ünlü uzunlukları" ile alakalı bahiste ele alınacaktır.

o ÜNLÜSÜ

İlk Hecede (K)o K [(K)V(K)]

a- açık hecede (K)oKV(K)

aa) konsonlä başlamayan oKV(K)

elif, vav ve ötre ile (اُ)

اُونَرْ onar (59a-2)

اُولْمَغْ oŋulmaḳ (119b-7) — اُوتُرـ otur- (16b-8)

elif ve ötre ile (اُ)

اُتُورـ otur- (15a-8)
اُتُرْدـ oturT- (16a-11)
اُتُوزْ otuz (18b-3)
اُوَ ova (9a-10)
اُوُلْـ ovul- (53a-10)

ab) konsonla başlayan KoKV(K)

vav ve ötre ile (وُ)

بُويُنْ boyın (25a-5)
بُوزَرـ bozar- (44a-13)
قُوجَا ḳoca (12a-9)
قُوهُ ḳohu (26a-10)
قُوقُ ḳoḳu (2b-7)
قُورُقْ ḳoruḳ (34b-3)
صُوغَنْ ṣoġan (69b-7)
صُويُلْـ ṣoyul- (18a-11)
يُوغُنْلُغْ yoġunluḳ (25a-11)

ötre ile (ـُـ)

بُغَزْ boġaz (76b-1)
بُغِلـ boġıl- (118b-13)
بُبَاـ boya- (40a-8)
بُزَـ bozar- (44a-10)
بُزِرَقْ bozırak (6a-5)
دُغُ doġu (6b-8)
دُغُرْـ doġur- (13a-10)
دُغْيُـ doḳın- (4b-13)
دُلَ dola- (61a-4)
قُجَـ ḳoca (21b-9)
قُجَلْـ ḳocalT- (48a-2)
قُقُـ ḳoḳu (26b-3)
قُقُلَـ ḳoḳula-(27a-11)
قُرُقْ ḳoruḳ (71b-12)
قُوُقْ ḳovuḳ (50b-4)
قُيُنْ ḳoyun (40a-3)
صُغَنْ ṣoġan (118a-10)
صُوِـ ṣovı- (9a-7)
صُوِدـ ṣovıT- (40b-11)
صُوُـ ṣovu- (117a-12)
صُوُقْ ṣovuḳ (119a-9)
صُوُدـ sovuT- (8b-5)
صُيُلْـ ṣoyul- (70b-4)
طُغُرْ ṭoġur- (16b-6)
طُقُوزْ ṭoḳuz (29a-7)
طُلُ ṭolu (63a-10)
طُپَلَقْ ṭopalaḳ (7a-12)
يُغُنْ yoġun (50b-4)
يُغُرْتْ yoġurt (3a-1)

b- kapalı hecede (K)oK[K(V)]

ba) konsonla başlamayan oK[K(V)]

elif, vav ve ötre ile (اُ)

اُوْد od (16b-4)
اُوْغْلَنْ oğlan (12a-10)
اُوْل ol (7b-12)
اُوْل- ol- (78b-9)
اُوْن on (76a-4)
اُوْرْتَه orta (58a-9)
اُوْت ot (17b-4)
اُوْي oy-* (79a-6)
اُوْيْنَ oyna- (53b-3)

elif ve ötre ile (اُ)

اُغْلَق oğlak (14b-9)
اُغْلَنْجُق oğlancuk (68b-10)
اُل- ol- (55a-7)
اُرْتَ orta (49a-6)
اُت ot (57a-8)
اُو- ov- (51a-3)
اُي- oy-* (49a-6)
اُويْنَ- oyna- (59b-9)

bb) konsonla başlayan KoK[K(V)]

ötre ve vav ile (ُ)

بُوْز boz (75b-2)
چُوق çoḳ (7b-8)
قُوچ ḳoç (58b-11)
سُوق- soḳ- (66a-1)
صُوْل ṣol (28a-4)
شُوْل şol (1b-8)
طُوقْلُق ṭoḳlıḳ (4b-3)
طُولْدُر- ṭoldur- (71b-10)
طُوْن ṭon (11b-12)
طُوپ ṭop (11a-7)
طُوز toz (69b-3)
طُوز ṭoz (78b-2)
يُول yol* (12a-12)

ötre ile (ُ)

چُق çoḳ(6a-8)
چُقْلِق çoḳlıḳ (4b-8)
دُغ- doğ- (17a-2)
دُغْرَ- doğra- (40a-3)
دُغْرُ doğru (30b-7)
دُلْدُر doldur- (16a-12)
قُوْ- ḳoḳ- (30b-1)
قُرْق- ḳorḳ- (15a-3)

قُرقُلُو ḳorḳulu (4a-13) طُغرَ- ṭoġra- (26a-7)
سُقْ- sok- (117b-12) طُلدُر- ṭoldur- (26b-3)
صُلمَق ṣolmaḳ(66a-9) طُپ ṭop (42b-7)
صُنكرَه ṣonġra (21a-2) طُپرَق ṭoprak (9a-8)
طُغْ- tog- (18b-1) يُقْ yoḳ (22a-13)

İlk Heceden Sonra (K)VK(K)oK[(K)V] : bu durumda o sesi bulunmuyor.

Kelime Sonunda : bu durumda da o bulunmayıp, her halde ek almak mecburiyeti olduğu için "ko-" fiilini de bir ilk heceden ibaret kelime olarak, sağlam bir misal sayamayız; bununla beraber hem harf hem harekeli şekle sahip bu kelimeyi burada zikr etmeyi ihmal etmeyelim:

vav ve ötre ile (وُ) ötre ile (ـُ)
قُو- ḳo- (39a-5) قُ- ḳo- (118a-9)

"O" sesi bakımından birden fazla imlaya sahip olan kelimeler :

İlk Hecede :

a- açık hecede

aa) konsonla başlamayan oKV(K)

hem vav, elif ve ötre(اُو) hem elif ve ötre ile (اُ)
اُوتُر- otur- (16b-8) اُتُور- otur- (15a-8)

ab) konsonla başlayan KoKV(K)

hem vav ve ötre (وُ) hem ötre ile (ـُ)
بُوزَر- bozar-(44a-13) بُزَ- bozar-(44a-10)
قُوجَا ḳoca (12a-9) قُجَ- ḳoca (21b-9)
قُوقُ ḳoḳu (2b-7) قُقُ- ḳoḳu (26b-3)
قُورُق ḳoruḳ (34b-3) قُرُق ḳoruḳ (71b-12)
صُوغَن ṣoġan(69b-7) صُغَن ṣoġan (118a-10)

صُوْيُلْ- soyul- (18a-11)　　صُيُلْ- soyul- (70b-4)

يُوْغُنْلُغ yoġunluḳ (25a-11)　　يُغُنْ yoġun (50b-4)

b- kapalı hecede

bb) konsonla başlayan KoK [K(V)]

hem vav ve ötre (ُو)　　hem ötre ile (ُ)

چُوْقْ çoḳ (7b-8)　　چُقْ çoḳ (6a-8)

سُوْقْ- soḳ- (66a-1)　　سُقْ- soḳ- (117b-12)

طُوْلْدُرْ- ṭoldur-(71b-10)　　طُلْدُرْ- ṭoldur (26b-3)

طُوْپْ ṭop (11a-7)　　طُپْ ṭop (42b-7)

Eklerde : bulunmuyor

ö ÜNLÜSÜ

İlk Hecede (K)öK [(K)V(K)]

a- açık hecede (K)öKV(K)

aa) konsonla başlamayan öKV(K)

elif, vav ve ötre ile (اُو)

اُوْلُمْ ölüm (30a-9)

elif ve ötre ile (اُ)

اُلُّ ölü (4a-12)

اُلُمْ ölüm (30b-1)　　اُرُمْجَكْ örümcek (27b-13)

ab) konsonla başlayan KöKV(K)

vav ve ötre ile (ُو)

دُوْلَكْ döleK (47a-12)　　كُوْنُلْ gönül (12b-8)

كُوْكَرْجِيْنْ gögercin (14b-1)　　كُوْيُنْ göyün- (3a-7)

كُوْكُسْ gögüs (45a-4)　　كُوْيُنْدُرْ- göyündür-(38a-1)

كُوْكُزْ gögüz (18a-2)

ötre ile (ُ)

بُگُرْ bögür (16a-13)　　گُگُوْس gögüs (80b-3)
جُرَكْ çörek (115b-5)　　گُگُرْ gögüz (79a-10)
دُگُلْ- dögül- (19a-4)　　گُگُول gögül (39a-6)
دُكِلْ- dökil- (2b-6)　　گُتُرْ- götür- (1b-5)
دُلَنْمَكْ dölenmek (29b-8)　　گُيُنْ- göyün- (57b-11)
دُشَكْ- döşe-(7a-12)　　كُمُرْ kömür (59a-10)
دُشَكْ döşeK (30b-8)　　كُپُكْ köpük (6a-8)
گُبَكْ göbek (117b-9)　　سُگُتْ sögüt (21b-1)

b- kapalı hecede　(K)öK[K(V)]

ba) konsonla başlamayan öK[K(V)]

elif, vav ve ötre ile (اُو)

اُودْ öd (59b-1)　　اُوكْ öŋ (6b-8)
اُوكْسُرْمَكْ öksür-(79b-2)　　اُورْتْ- ört- (117a-12)
اُوكْسُرُوكْ öksürüK(78b-11)　　اُوتْ- öt- (33a-8)
اُوْلْ- öl- (16b-11)　　اُوْيْلَه öyle (12a-12)
اُولْدُرْ- öldür- (19b-3)

elif ve ötre (اُ)

اُكْسُرُوكْ öksürüK (56a-4)　　اُرْدَكْ ördek (33a-10)
اُلْ- öl- (119b-3)　　اُرْتْ- ört- (75b-9)
اُلْدُرْ- öldür-(45b-2)　　اُيْكَنْ öyken (48b-2)
اُگْدِنْ öŋdin (118a-1)

bb) konsonla başlayan KöK[K(V)]

vav ve ötre ile (ُو)

دُوْرْت dört (2b-3)　　گُوْزْ göz (12b-10)
گُوْك gök (72b-11)　　گُوْتْرُوْمْلُكْ kötrümlüK(12b-2)
گُوْرْ- gör- (13a-13)　　سُوْزْ söz (66a-8)

ötre ile (ُـو)

بۆگرۆلجە bögrülce (15b-10)	-دۆن dön- (36b-6)
بۆرکلۆ börklü (45b-6)	دۆندەر dönder- (37a-8)
بۆیلە böyle (52a-4)	دۆرت dört (16b-10)
چۆلمەک çölmeK (26a-8)	گۆک gök (46a-10)
چۆملەک çömleK (40b-2)	گۆلمەک gölmek (66a-12)
-چۆز çöz-* (119b-11)	-گۆر gör- (118b-13)
-دۆگ dög- (21a-1)	گۆز göz (68a-13)
-دۆک dök- (64b-2)	-سۆیلە söyle (66a-8)

İlk Heceden Sonra Kelime İçinde : bulunmamaktadır.

Kelime Sonunda : mevcut değildir.

"ö" sesi bakımından birden fazla imlaya sahip olan kelimeler :

İlk Hecede :

a- açık hecde

aa) konsonla başlamayan öKV(K)

hem elif, vav ve ötre (اُو) hem elif ve ötre ile (اُ)

اُولُم ölüm (30a-9)	اُلُم ölüm (30b-1)

ab) konsonla başlayan KöKV(K)

hem vav ve ötre (وُ) hem ötre ile (ـُ)

گوُگُس gögüs (45a-4)	گُگُس gögüs (80b-3)
گوُگرُز gögüz (18a-2)	گُگرُز gögüz (79a-10)
گوُنُل gönül (12b-8	گُنُل gönül (39a-6)
-گوُیُن göyün-(3a-7)	-گُیُن göyün- (57b-11)

b- kapalı hecede

ba) konsonla başlamayan öK[K(V)]

اُوکسُرُوک öksürük (78b-11)	اُکسُرُکْ öksürüK (56a-4)
اُوْلْ- öl- (16b-11)	اُلْ- öl- (119b-3)
اُولدُرْ- öldür-(19b-3)	اُلدُرْ- öldür- (45b-2)
اُورْتْ- ört- (117a-12)	اُرْتْ- ört- (75b-9)

bb) konsonla başlayan KöK K(V)

hem ötre ve vav ile(ُو)	hem ötre ile (ُ)
دُوُرْتْ dört (2b-3)	دُرْتْ dört (16b-11)
کُوُکْ gök (72b-11)	کُکْ gök (46a-10)
کُوُرْ- gör- (13a-13)	کُرْ- gör- (118b-13)
کُوُزْ göz (12b-10)	کُزْ göz (68a-13)

Eklerde : eklerde ö sesi bulunmaz

u ÜNLÜSÜ

İlk Hecede (K)uK[(K)V(K)]

a- açık hecde (K)uKV(K)

aa) konsonla başlamayan uKV(K)

elif, vav ve ötre ile (اُو)

اُوغُرْ uġur (75b-9)	اُویِ- uyı- (22a-11)
اُولُ- ulu- (118b-12)	اُویمَقْ uyımaḳ (10a-9)
اُونُتْ- unut- (2a-7)	اُویُ- uyu- (10a-11)
اُویَنُقْلُوغْ uyanuḳlıḳ(12a-11)	

elif ve ötre ile (اُ)

اُچُقْ uçuḳ (68b-4)	اُوَنْ- uvan- (49a-1)
اُنُتْسَلِغْ unutsalıḲ (51b-8)	اُیمَقْ uyumaḳ (4a-6)
اُشَقْ uşaḳ (4b-12)	اُیُوزْ uyuz (24b-11)
اُوَجُقْ uvacuḳ (115a-9)	اُزَمَقْ uzamaḳ (63b-9)
اُوَقْ uvaḳ (26a-6)	اُزُونْ uzun (24a-6)

ab) konsonla başlayan KuKV(K)

vav ve ötre ile (ـُو)

بُولَنِق bulanık (6a-2)
بُولُن- bulın- (9a-11)
قُولَاغ kulaK (38b-3)
قُورِي kurı (41b-1)
قُوزِي kuzı (33a-2)
صُولَمَق sulamak (61b-8)
صُولَ- sulan- (11a-5)
صُولُ sulu (9b-3)
صُوسَ- susa- (118b-10)
صُوسَد- susaT- (32a-12)
طُودَق tudak (11b-8)
طُومَلَن tumalan (37b-6)
طُورَق turak (39b-10)

ötre ile (ـُـ)

بُجَاغ bucaK (116b-3)
بُچُق buçuk (20a-4)
بُدَاغ budaK (44b-9)
بُلَشدُر- bulaşdur-(119b-5)
بُلِن- bulın- (54a-5)
بُرِل- burıl- (119a-6)
بُرُن burın (3b-9)
بُرُو buru (16b-10)
بُرُون burun (28b-7)
بُزَغُو buzaġu (7b-4)
دُتِل- dutıl- (119a-3)
قُدُز kuduz (120a-11)
قُلَق kulak (30b-3)
قُرِي kurı- (115a-9)
قُرِل- kurıl-(28a-5)
قُرِد- kurıT-(39a-6)
قُرُو kuru (57b-1)
قُيُو kuyu (9b-6)
قُزِي kuzı (60a-4)
صُلُو sulu (16a-2)
صُسَ- susa-(118a-7)
طُلُق tuluq (69a-4)
طُمَلَن tumalan(117a-8
طُرَق turak (20a-13)
طُرِغ- turıg-(31a-11)
يُدَمَق yudamamak(76b-2)
يُغُر- yuġur- (53b-12)
يُقَارُو yukaru (25a-5)
يُمُرُدَا yumurda (77b-7)
يُمُرتلَ- yumurtla-(33a-8)
يُنُل- yunul-(20b-4)
يُوَلَن- yuvalan-(119a-6)

b- kapalı hecede (K)uK K(V)

ba) konsonla başlamayan uK[K(V)]

elif, vav ve ötre ile (اُ)

اُوغْرَ- uġra- (118b-7)

اُوْن un (31a-13)

اُر- ur-*(71b-6)

اُر- ur-*(119a-9)

اُويقُو uyḳu (10b-10)

elif ve ötre (اُ)

اُصّ us(s) (24b-13)

اُيقُو uyku (70b-6)

bb) konsonla başlayan KuK K(V)

vav ve ötre ile (قُ)

بُوْد bud (12b-11)

şu kelimeler, ünlü ek alıp açıldıkları için sıhhatlı birer misal değildirler:

بُول- bul- (120a-13)

دُوت- dut- (12a-3)

يُقُد yud- (22b-12)

طُوز tuz (64b-12)

يُوط yuṭ- (62b-6)

ötre ile (ـُ)

بُد bud (14b-9)

قُرْدَمَق ḳurdamaḳ (75a-4)

بُغْدَاي buġday (7b-3)

قُرْد ḳurd (118b-6)

بُر- bur- (23a-7)

قُرْتُلْمَق ḳurtulmaḳ(17a-6)

بُت but (24a-2)

قُصْمَق ḳusmaḳ (19a-9)

بُيْنُوز ، بُيْنُز buynuz (37a-4,58b-11)

قُش ḳuş (14b-1)

بُزْلُو buzlu (9b-7)

قُشْغُلُق ḳuşġulıḳ (10a-10)

بُزْلُو buzlu (9b-7)

قُشْلُوغُن ḳuşlugın (24b-12)

دُر- dur- (14b-4)

قُيْرُق ḳuyruḳ (32b-6)

دُزْلُو duzlu (3a-3)

تُتْمَاج tutmaç (41a-13)

دُزْلُق duzluḳ (46a-4)

طُزْلُو ṭuzlu (8b-1)

yud- (77a-8)

yufka (71a-11) yutmak (77a-5)

yumşa-(61a-1) yutdur-(19b-7)

İlk Heceden Sonra, Kelime İçinde (K)VK(K)uK[(K)V]

a- açık hecede (K)VK(K)uKV(K)

vav ve ötre ile (وُ)

aġulu (116b-12) sarulıK(69a-10)

ḳaraŋurak (70a-6) sayrulık(30a-10)

ṣaruca (57b-13) uyḳusuzlıḳ (5b-7)

ötre ile (ـُ)

aġulu (118b-3) ḳuruluḳ (52a-1)

ḳoḳula-(27a-11) ḳuşġulıḳ (10a-10)

ḳoḳulu (15a-4) sovucaḳ (16b-6)

ḳorḳulu(4a-13) yaluŋuz (17b-5)

b- kapalı he cede (K)VK(K)uK(K)

vav ve ötre ile (وُ)

açuk (9a-10) ṭoḳuz (29a-7)

buŋnuz (37a-4) uyuz (24b-11)

karpuz (13b-13) uzun (24a-6)

koyun (32b-13) yaġmur (4a-7)

otuz (18b-3)

tamzur- (28a-8)

ötre ile (ـُ)

açuk (20a-12) ayruḳ (16a-8)

arkun (16a-5) azdur- (38b-1)

artuk (79b-7) baġarsuḳ (18a-2)

aruk (34a-3) buçuḳ (55a-6)

buynuz(58b-11)	sıvuḳ (2b-8)
doġur- (13a-10)	ṣovuḳ (119a-9)
doḳunmaḳ(71b-2)	ṣovutmaḳ (25b-9)
dutulmaḳlıḳ(77b-3)	ṣoyul- (19b-8)
duzluḳ (46a-4)	ṭamzur- (63a-7)
ḳarpuz (19b-13)	ṭavuḳ (7b-4)
ḳasuḳ (16a-7)	ṭoġur- (16b-6)
ḳavud (27a-13)	ṭoḳuz (29a-10)
ḳavun (24a-4)	ṭuluŋ (69a-4)
ḳavrul-(24a-4)	unutsalıḳ(51b-8)
ḳavurma (40b-4)	uvacuḳ (115a-9)
ḳızġun (62a-4)	uyanuḳlıḳ (12a-11)
ḳoruḳ (41b-13)	uzunluḳ (25a-12)
ḳovuḳ (50b-4)	yaġmur (9b-5)
ḳoyun (40a-3)	yalŋuz (67b-13)
ḳuduz (119b-3)	yavuz (30a-11)
ḳurtulmaḳ(17a-6)	yoġun (50b-4)
ḳuyruḳ (32b-6)	yoġurt (3a-1)
onulmaḳ(119b-7)	yuġur- (54b-12)
otur- (11b-11)	yumurda (2b-9)
otuz (76a-2)	yunul- (20b-4)
ovul- (53a-10)	

Kelime Sonunda

vav ve ötre ile (وُ)

aġu (117a-5)	doġru (30b-7)
aru (15b-4)	duzlu (8a-12)
bu (60a-7)	ḳaraŋu (67a-2)

قَرَاسَغُو karasaġu (4a-9) صو su (7a-3)

قَرْشُو ḳarşu (26a-10) صُلُو ṣulu (16a-2)

قُرْقُلُو ḳorḳulu (4a-13) طُرْلُو ṭurlu (8b-1)

قُرُو ḳuru (3a-2) اُيْقُو uyḳu (4a-2)

صَرُو ṣaru (4a-3) يُقَارُو yuḳaru (117b-13)

صَيْرُو ṣayru (13a-10)

Sonda Ekleşmelerde :

ötre ve vav ile (وُ)

اَغُولَرْ agular (53b-3) صَيْرُوغَا ṣayruya (17a-8)

بُودُرْ budlar(118b-3) صُوي ṣuyı (61a-5)

قُومَزْ ḳomaz (39a-5) اُيْقُودَا uyḳuda (30a-1)

قُقُوسِنْ ḳoḳusın (46b-5) اُيُوسَلَرْ uyusalar(10b-4)

قُيُولَرْ ḳuyular (9b-6) يُوپُوب yuyup (49b-5)

صَرُوسُنْ ṣarusın (33b-6) يُقَارُوسِنْ yuḳaru (25a-5)

sadece ötre ile (ـُ)

بُدُورْ budur (68b-4) صُيَا ṣuya (116b-8)

بُرُسِنْ burusın(68b-4) اُولَرْ ulur (118b-12)

دُغُسِنْ doğusın (6b-8) اُيْقُدَهْ uyḳuda (66a-9)

قُمَيَلَرْ ḳomayalar(77a-11) اُيُمَيَلَرْ uyumayalar(10a-11)

قُهُسِي ḳohusı (26a-10) يُمَدِنْ yumadın(38a-11)

قُقُلَرْ ḳoḳular (26a-12) يُقَارُسِنْ yuḳarusın (25a-8)

سُوْمَدِنْ sovumadın(117a-12)

"u" sesi bakımından birden fazla imlaya sahip olan kelimeler :

İlk Hecede

a- açık hecede

aa) konsonla başlamayan uKV(K)

hem elif, vav ve ötre ile(اُو) hem elif ve ötre ile(اُ)

ab) konsonla başlayan KuKV(K)

hem vav ve ötre ile(ـُـو) hem ötre ile (ـُـ)

بُولِنْ- bulın- (9a-11)	بُلِنْ- bulın- (54a-5)
قُولَاغ ḳulaḳ (38b-3)	قُلَقْ ḳulaḳ (30b-3)
قُورِ ḳurı (41b-1)	قُرِي ḳurı (115a-9)
قُوزِ ḳuzı (33a-2)	قُرِي ḳuzı (60a-4)
سُولُ sulu (9b-3)	صُلُو ṣulu (16a-2)
صُوسَ- ṣusa- (118b-10)	صُسَ- ṣusa- (118a-7)
طُومَلَنْ ṭumalan(37b-6)	طُمَلَنْ ṭumalan(117a-8)
طُورَقْ ṭuraḳ (39b-10)	طُرَقْ ṭuraḳ (20a-13)

b- kapalı hecede

ba) konsonla başlamayan uK K(V)

hem elif, vav ve ötre ile(اُو) hem elif ve ötreyle(اُ)

اُويقُو uyku (10b-10)	اُيقُو uyku (70b-6)

bb) konsonla başlayan Ku K(V)

بُوذْ bud (12b-11)	بُذْ bud (14b-9)

İlk Heceden Sonra, Kelime İçinde

a- açık hecede , hem vav ve ötre (ـُـو) hem ötre ile (ـُـ)

اَغُولُو aġulu (116b-12)	اَغُلُو aġulu (118b-3)

b- kapalı hecede (K)VK(K)uK(K)

hem vav ve ötre ile(ـُـو) hem sadece ötre ile (ـُـ)

اَچُوقْ açuḳ (9a-10)	اَچُقْ açuḳ (20a-12)
بُينُوزْ buynuz (37a-4)	بُينُزْ buynuz (58b-11)
قَرْبُوزْ ḳarpuz (13b-13)	قَرْبُزْ ḳarpuz (19b-13)
قُيُونْ ḳoyun (32b-13)	قُيُنْ ḳoyun (40a-3)
اُتُوزْ otuz (18b-3)	اُتُزْ otuz (76a-2)
طَمْزُورْ- ṭamzur-(28a-8)	طَمْزُرْ- ṭamzur-(63a-7)

يَغْمُورْ yağmur (4a-7) يَغْمُرْ yağmur (9b-5)

Kelime sonunuda, ekleşme halinde :

hem ötre ve vav ile (ـُو)	hem sadece ötre ile (ـُ)
بُودُرْ budur (118b-3)	بُدُرْ budur (68b-4)
قُومَزْ ḳomaz (39a-5)	قُمَيلَرْ ḳomayalar(77a-11)
قُوقُوسِنْ ḳokusın(46b-5)	قُقُلَرْ ḳokular(26a-12)
صُوُيِ ṣuyı (61a-5)	صُيَا ṣuya (116b-8)
اُيقُودَا uyḳudan(30a-1)	اُيقُدَه uyḳuda (66a-9)
اُيُوسَلَرْ uyusalar(10b-4)	uyumayalar(10a-11)
يُوُيُوبْ yuyup(49b-5)	يَمَزِنْ yumadın (38a-11)
يُقَارُوسِنْ yuḳarusın(25a-5)	يُقَارُسِنْ yuḳarusın(25a-8)

ü ÜNLÜSÜ

İlk Hecede (K)üK[(K)V(K)]

a- açık hecede (K)üKV(K)

aa) konsonla başlamayan üKV(K)

elif, vav ve ötre ile (اُو)

اُوُجَرْ üçer (60a-6)	اُوزَرِنْ üzerin (9a-8)
اُوُجُنجِي üçünci(2a-11)	اُوزِلَـ üzil- (14b-8)
اُولُو ülü (40b-3)	اُوزُمْ üzüm (9a-3)

elif ve ötre ile (اُ)

اُچَرْ üçer (56a-2)	اُيمَكْ üyimek (22a-12)
اُچُنجِي üçünci (45b-2)	اُزَرِنْ üzerin (18b-3)
اُشَنْـ üşen- (23a-3)	اُزُمْ üzüm (7b-7)
اُشمَكْ üşümek (63b-8)	

ab) konsonla başlayan KüKV(K)

vav ve ötre ile (ُو)

دُوکلی dükeli (33a-5)　　گویگو güyegü (64b-1)

دُوتُن dütün (6b-3)　　سُوزُل- süzül- (43b-12)

ötre ile (ُ)

بُتُون bütün (49a-8)　　گُنش güneş (6b-10)

بُیُوک büyük (3a-13)　　گُوُلدَ- güvülde-(73a-5)

چُرُمِش çürümiş (117a-6)　　گُزِن güzin (21b-8)

دُکلی dükeli (17a-9)　　گُچُک küçük (13a-9)

دُکَن- düken-(61a-5)　　سُلُک sülük (115a-6)

دُکَر- dükeT- (20a-1)　　سُکُون sünük (115b-6)

دُکُر- dükür-(79a-9)　　تُکُر- tükür-(54a-12)

دُتُن dütün (69b-4)　　یُجا yüce (1b-2)

گُمُش gümiş (52a-3)　　یُرَک yürek (26a-3)

یُرِ-، یُرُ-　　yüri- (8a-1), yürü-(118b-10)

b- kapalı hecede (k)üK[K(V)]

ba- konsonla başlamayan üK[K(V)]

elif, vav ve ötre ile (اُو)

اُوچ üç (2a-7)　　اُوست üst (9a-9)

اُوسد üsd (26a-9)　　اُویمک üymeK (10b-13)

elif ve ötre ile (اُ)

اُچ üç (46b-12)

اُسد üsd (28a-1)　　اُست üst (23a-5)

bb) konsonla başlayan Kü[K(V)]

vav ve ötre ile (ُو)

دُون dün (54a-1)　　یُوز yüz (75b-8)

دُوش- düş-(117a-1)　　یُوز yüz (40a-4)

گُون gün (21a-4)

ötre ile (ـُـ)

düğmecük (27a-10) gün (59a-5)

دُرْلُو dürlü (5a-9) گُنْدُز gündüz (10a-12)

دُرْت- dürt- (118a-13) گُنْلُك günlük (7a-13)

دُرْتُن dürtün-(114b-11) گُز güz (3a-12)

دُشْ düş (3b-12) يُكْلُو yüklü (15a-12)

دُشْ- düş-*(71a-10) يُكْسَك yüksek (6b-7)

گُچْ güc*(120a-9) يُزْ yüz (bir kere geçiyor)(26a-13)

İlk Heceden Sonra, Kelime İçinde (K)VK(K)üK[(K)V]

a- açık hecede (K)VK(K)üKV(K)

vav ve ötre ile (وُ)

اِچْرُوبِلْ- içrübil- (120a-10) سُتْلُوگَزْ sütlügen(117a-4)

ötre ile (ـُـ)

چُرُمِشْ çürümiş (117a-6)

اَبَاگُمِجِ ebegümeci (58a-13) سَرْگُلَه sergüle (52a-12)

اُكْسُرُوك öksürük (18a-3) يِتْرُو yitürü (71a-13)

b- kapalı hecede (K)VK(K)üK(K)

vav ve ötre ile (وُ)

بُتُوْن bütün (49a-8) كَشُوْر keşür (39b-6)

سَمُوْز semüz (32b-4)

گُگُوْس gögüs(80b-3) سُنُوْك sünük (115b-6)

گُتُوْرْ- götürT- (23b-13) اُزُوْم üzüm (7b-7)

اِچُوْن içün (115a-5)

ötre ile (ـُـ)

بِشُرْ- bişür-(42a-11) بُيُوْك büyük (3a-13)

بُگُرْ bögür (16a-13) چَكُرْدَك çekürdeK (35a-10)

كلدك	celdük (117a-5)	كنلك	günlük (7a-13)
دكل-	degül (30b-13)	كوكلده-	güvülde- (73a-5)
دلك	delük (23a-2)	كشر	keşür (14a-12)
دلر-	delür-(119a-2)	كرپك	kirpük* (13a-4)
دمر	demür (117a-3)	كمر	kömür (49a-9)
دكل-	dögül- (27b-13)	كپك	köpük (6a-8)
دوشن	dütün (6b-3)	كوترملك	kötrümlük(12b-2)
اكسك	eksük (41b-8)	كچك	küçük (13a-9)
ارك	erük (67b-3)	اوكسر-	öksürmek (79b-2)
اسرك	esrük (118b-9)	اكسركلو	öksürüklü(32a-6)
كچر-	geçür-(21a-2)	اولم	ölüm (30a-9)
كيدر-	geydür-(117b-10)	اورمجك	örümcek (27b-13)
كوكرز	gögüz (18a-2)	سمز	semüz (21a-3)
كونكل	gönül (	سكت	sögüt (62a-11)
كتر-	götür- (1b-5)	سلك	sülük (115a-6)
كترد-	götürT-(59b-7)	سوزل-	süzül- (43b-12)
كيك-	göyün-(40a-10)	اوزم	üzüm (9a-3)

Kelime Sonunda

ötre ve vav ile (ۈ) (ötre ile misal yok)

برلو	börklü (45b-6)	كندو	gendü (53a-5)
دمركو	demregü (114b-19)	كرو	girü (9b-11)
دنلو	denlü (52b-6)	ايچرو	içerü (77a-9)
ديو	diyü (2a-3)	يترو	yitürü (71a-13)
دورلو	dürlü (5a-9)		

Kelime sonunda, ekleşme halinde:

vav ve ötre ile (ۇ)

ايكولر	eyegüler(79a-11)	ايودر	eyüdür (30a-6)

سیویلجولر sivilcüler(30a-6) اولوسن ülüsin (40b-3)

ötre ile (ـُـ)

گندودن gendüden(51b-3) اولده ülüde (40b-3)

اولر ölüler (4a-12) یورر yürür (118b-10)

"ü" sesi bakımından birden fazla imlaya sahip olan kelimeler :

İlk Hecede

a- açık hecdede

aa) konsonla başlamayan üKV(K)

hem vav, elif ve ötre(اُو)	hem elif ve ötre ile(اُ)
اوچر üçer (60a-6)	اُچر üçer (56a-2)
اوچنجی üçünci (2a-11)	اُچنجی üçünci (45b-2)
اوزرینه üzerin (9a-8)	اُزرینه azerin (18b-2)
اوزوم üzüm (9a-3)	اُزوم üzüm (7b-7)

ab) konsonla başlayan KüKV(K)

hem vav ve ötre (وُ)	hem ötre ile (ـُـ)
دوکلی dükeli (33a-5)	دُکلی dükeli (17a-9)
دوتون dütün (6b-3)	دُتُن dütün (69b-4)

b- kapalı hecede

ba) konsonla başlamayan üK K(V)

اوچ üç (2a-7)	اُچ üç (46b-12)
اوسد üsd (26a-9)	اُسد üsd (28a-1)
اوست üst (9a-9)	اُسدت üst (23a-5)

İlk Heceden Sonra, Kelime İçinde

hem vav ve ötre (وُ)	hem ötre ile (ـُـ)
گتوُر getür-(43b-2)	گتُر getür- (48b-6)
گوتوُرت götürT-(23b-13)	گوتُرت götürT-(59b-7)
گچوُر keşür (32b-4)	گچُر keşür (14a-12)

سَمُوزْ semüz (32b-4) سَمُرْ semüz (21a-3)

اُزُمْ üzüm (7b-7) اوزم üzüm (9a-3)

Kelime sonunda, ekleşme halinde :

hem vav ve ötre (ـُو) hem ötre ile (ـُ)

اُولُوسِنْ ülüsin (40b-3) اُولُدَه ülüde (40b-3)

Eklerde :

-dUK eki :

vav ve ötre ile (ـُو) : mahduddur

كِتْدُوكِنْ gitdügin(61a-3)

ötre ile (ـُ) : hakim imladır

دِدُكُمْ didügüm (14a-3) اَلَمَدُوكْ elenmedük un (31a-13)

دِلَمَدُكِي dilemedügi(13a-12) يِدُكِي yidügi (14b-10)

+dUr eki :

vav ve ötre ile(ـُو) : mahduttur

بَارِدْدُورْ bāriddür (46a-1) چقدغندَاوْ çıkdugındandur (65b-7)

بُدُورْ budur (67b-13) مُعْتَدِلْدُورْ mu'tedildür(48a-5)

ötre ile (ـُ) : hakmi imladır

بُودُرْ budur (40a-2) عِلَاجِدُرْ 'ilācıdur(64a-12)

چَكِشْمَكْدُرْ çekişmekdür(28b-3) قُصَدُرْ kuşmadur (25b-4)

حُكْمِنْدَه دُرْ ḥükmindedür(33a-5) اُولُدُرْ oldur

+Un eki :

vav ve ötre ile (ـُو) : mahduttur

اَدْوِيَّلَرُوكْ edviyyelerün (2a-10)

خِلْطَلَرُوكْ ḫıltlarun (6a-1) صُولَرُوكْ ṣularun (9a-5)

ötre ile (ـُ) : hakim imla budur

اَغْرِسِنَكْ agrısınun(74b-10) اَكْشِنَكْ ekşinün(8a-13)

بَغَرْسُقْلَرُكْ bağarsuḳlarun(49a-2) نَسْنَرُكْ nesnenün(60b-4)

جِكَرُكْ cigerün (43b-8) اُتْلَرُكْ otlarun (20b-9)

-Ur eki :

vav ve ötre ile (ـُو) : az sayıda misal var

كلُور gelür (3a-9) قِلُور ḳılur (34a-13)

ötre ile (ـُ) : hakim imla budur

آرِدُر arıdur (25a-5)

آرتُرُر arturur(60b-11) اُولُر olur (24b-11)

دُكِلُر dökilür(115a-10) صَنُر ṣanur (119a-5)

قُجَلدُر ḳocaldur (8a-10) صُوِدُر ṣovıdur (10a-9)

-(y)Up eki :

vav ve ötre ile (ـُو) : mahduttur

چقُوب çıḳup (26a-10) اِچُوب içüp (21a-11)

ötre ile (ـُ) : hakim imla budur

بَنُب banup (51a-6)

اِچُب içüp (21a-12) كَسُب kesüp (49a-6)

قَبَرمُب ḳabarup (79b-5) اُويمَيُب uyumayup (40b-8)

قَتُب ḳatup (26a-8) يِيُب yiyüp (9a-3)

Değerlendirme

Buraya kadar , yazılışları hakkında teferruatlı birer tasnifi verilen ünlülerin, bu safhada, toparlayıcı bir tedkik ile, bahis mevzuu tasnif, hem kaideler halinde tesbit edilecek hem de bu tesbitler neticesinde, fonetik değerlendirmelere namzet olan hususlar tasrih edilebileceklerdir. Özet ve değerlendirmelerde, kelime kök ve tabanları içindeki yazılışlar bir tablo halinde; kelime sonu, ekleşme ve eklerdeki ünlüler ayrı başlıklar halinde ve teker teker ele alınarak yapılacaktır.

a ÜNLÜSÜ

	açık hecede					kapalı hecede				
	ilk hecede				ilk heceden sonra	ilk hecede				ilk heceden sonra
	konsonla başlamayan		konsonla başlayan		kelime içinde	konsonla başlamayan		konsonla başlayan		kelime içinde
	tek heceli	çok heceli	tek heceli	çok heceli		tek heceli	çok heceli	tek heceli	çok heceli	
ـَـا		7				8	3			
ـِـا		2								
ـَا		15		9	3	12	18	20	2	17
ـَا				62	11			21	37	46
birden fazla imlâlı olanlar hem(ـَـا) hem(ـَا) hem(ـَا)				6	1			4	1	8
hem(ـَـا) hem (ـَا)		3				4	2			

1.#a, yani ilk hecenin ilk sesi durumundaki a ünlüsü ـَا veya ـَا ile temsil edilmektedir. İki istisnai misalde ' işareti kullanılmıştır. 45'i ـَا ve 18'i ـَا ile yazılan bu kelimelerin içinde yer alan 9'u hem ـَا hem ـَا ile yazılı olup, yalnız ـَا ile 42, yalnız ـَا ile 15 kelime bulunuyor. Yani iki ayrı imla ile yazılı 9 kelimede ـَا 'in uzunluğu temsil etme ihtimalini şüpheli kılmaktadır. ـَا ile yazılı 18 kelime, uzun ünlülerle alakalı bahiste tedkike tabi olacaklardır. ـَا , ilk ses hali (#a) hariç kullanılmaz.

2.Ünsüzle başlayan kelimelerin ilk hecesindeki a ünlüsü:

Eğer açık hece ise 62 kelimede (ـَـا) ile, 9 keli-

mede ـَا ile temsil edilmektedir.Nisbet %85,5'e %14,5'tir. Hepsi çok heceli kelimedir ve ا ile yazılan 9 kelimeden 6'sı aynı zamanda (ـَـ) ile yazılan kelimelerdir. Sadece ـَا ile yazılan kelime 3'ten ibadettir.

Ünsüzle başlayan kapalı ilk hecelerdeki a ünlüsü, 56 kelimede (ـَـ) ile 22 kelimede ـَا ile yazılmakta ancak bu kelimelerden ـَا ile yazılanların 22'sinin 20'si tek heceli ve isim 2'si ise çok heceli fakat ـَا ile yazılan tek heceli kelimelerin +lık eki gelmiş şekilleridir. Buna mukabil (ـَـ) ile yazılan kelimelerin 37'si çok heceli, 21'i tek heceli ancak bu rakamın sadece 9'u isim ve bu isimler de ـَا ile yazılan tek heceli 20 kelimenin içinde yer alan kelimeler olup 7'si ـَا ile yazılan bu kelimelerin çekim eki alıp bir bakıma çok heceli halde kullanılmalarından ibarettir. Geri kalan iki misalden biri, "kaç" kelimesi, "bir kaç" kullanılışında ve devamlı bir arada kullanılan iki kelimeden meydana gelen bir edatın ikinci kelimesi(ya da hecesi) gibidir. Kalan 1 kelime ise tek başına kalmaktadır. Netice olarak, tek heceli ve bilhassa ek almamış haldeki isimlerde bulunan a ünlüsü ـَا ile, fillerde ve çok heceli isimlerde ise daima (ـَـ) ile kaydedilmektedir.

3. Ilk heceden sonra kelime içinde:

Açık hece ünlüsü olarak sadece 3 kelimede ـَا ile, 11 kelimede ise (ـَـ) ile yazılmakta, ـَا ile yazılan 3 kelimenin 1'i aynı samanda (ـَـ)le kaydedilmektedir. Buna mukabil, kapalı hece durumunda bulunanların 46'sı(ـَـ), 17'si ـَا ile yazılmaktadır. Açık hecedeki oran %73 ile (ـَـ) i-

çareti lehinedir. Açık hecede yani orta hece ünlüsü halindeki a %73 (ـَ) ile yazıldığı halde bu nisbet, kapalı hece ve çoğu son hece durumundaki ilk hece sonrası a ünlüsü için %64 (ـَ) lehinedir. Bu yüzden, ilk hece sonrası kelime içi a'ları için ayırıcı bir vasıftan söz etmek uygun olmaz.

4. Kelime sonunda:

11 kelime üstünlü elif(ـَا)ile 14 kelime de üstünlü he(ـَه, ـَة, ـَـه) ile yazılıdır. Bunların 8'i hem ـَا hem ـَه, ـَة ile yazılmıştır. Sondaki a için(a#) listelenen ve çekim eki almamış misallerden meydana gelen bu kelimeler, a'nın ـَا ile ـَه, ـَة, ـَـه arasındaki kullanış farkını göstermiyor. Demek ki a# için, vurguyu ayıracak hususi bir kullanış bahis mevzuu değil.

5. Eklerde :

+da eki için (ـَه) ve ekleşme halinde (ـَـ) kullanılıyor. +dan,+lar ve -yan ekinde sadece (ـَـ)le temsil ediliyor; +dan eki için kullanılan tenvinin üstünle(ـً) harekelemeden farklı bir değeri bulunmuyor. Bu eklerin , ince-düz-geniş ünlülü, yani "e"li şekli de aynıdır.("e" için alâkalı kısma bakınız). -sa, +(y)a ve -(y)a eklerinde de, kendisinden sonra ek almadığı durumlarda he'li(ـَه, ـَة) kullanış da görülmekle beraber, kahır bir ekseriyetle ـَا ile temsil edilmekte(bilhassa -sa, -(y)a eklerinde), ilave ek almaları halinde ise bu imla çok kere (ـَـ)'e inkılab etmekte, bir çok misalde de ـَا yazılışını muhafaza etmektedir. "e"li misallerde de aynı keyfiyete sahip bu eklerin bol misalli bir tedkiki uzun ünlülerle alâkalı ba-

histe ele alınacak olmasından ötürü, burada daha fazla üzerinde durulmadı.

e ÜNLÜSÜ

	açık hecede					kapalı hecede				
	ilk hecede				ilk heceden sonra	ilk hecede				ilk heceden sonra
	konsonla başlamayan		konsonla başlayan		kelime içinde	konsonla başlamayan		konsonla başlayan		kelime içinde
	tek heceli	çok heceli	tek heceli	çok heceli		tek heceli	çok heceli	tek heceli	çok heceli	
⟨										
⟨										
⟨		15			1*	6	15			1*
⟨			1	38	5			13	15	33
birden fazla imlâlı olanlar hem(⟨) hem(⟨) hem(⟨)										

1. "e" ünlüsü, #e durumundaki ilk hecede ⟨ ile temsil ediliyor. Bunun haricindeki bütün şartlarda kelime kök ve tabanları içinde, (⟨) ile gösteriliyor. Bunun iki istisnası vardır ki kaideye te'sir edici hiç bir yanı yok - tur:"birez" ve "ebegümeci" kelimeleri. "birez" kelimesi metnimizde en çok kullanılan kelimelerden olduğu halde sadece (40a-7)'de ve bir kere ⟨ ile geçiyor. Bu da, eğer sehven değilse, "bir" ve "az" kelimelerinin birleşik şekli olan bu kelimenin ikinci kelimesi durumndaki "az" kelimesinin eski "a"sını temsilen, daha evvelki fonetik hususiyetin ifadesi olarak, fakat arkaik bir yazılıştır. "e-

begümeci" kelimesinde ise bir yerde(58a-13), birleşik kelime olan "ebegümeci"nin ilk unsuru "ebe" kelimesinin son sesi durumundaki e, ـٓ ile yazılmış olup diğer yerlerde (ـٔ) iledir. Bu halleriyle, kaide dışı sayılmalarına bile lüzum bulunmayan mezkur kelimeleri, yine de burada, tekrar ifade etmiş olalım. Netice itibarıyla, tam bir emniyetle, "e" ünlüsü, kelime kökü ve tabanları içindeki bütün şartlarda (ـٔ) ile temsil edilmektedir, diyebiliriz.

2. Kelime sonunda:

Ekleşme halindekilerin dışında kalanlardan meydana gelen bu misallerde, 15 kelime üstünlü he (ۂ,ۃ,ہ) ile, 5 kelime ـٓ ile bitiyor. Bir de sadece ۓ şeklinde yazılan "ve" kelimesi vardır ki imlası kalıplaşmış olduğundan bir misal teşkil etmez. Demek ki "e", kelime sonunda ـٓ ile de yazılmakla birlikte daha çok (ۂ,ۃ) ile gösterilmektedir. Ekleşmelede ise daima (ـٔ) ile yazılır.

3. Eklerde :

+de, +den, +ler, -(y)en, -mek, -mez ekleri "a"lı misallerdeki gibidir. -se, +(y)e ve -(y) ekleri "a"lı şekillerdeki gibi ekseriyetle ـٔ ile yazılı olup, bu durum, "e" için farklı bir mahiyet ifade eder: Kelime kökü ve tabanı bünyesindeki hiç bir şartta ـٓ ile görülmeyen "e"nin bazı eklerde ve ısrarla, tıpkı "a"lı misallerinde olduğu gibi az sayıdaki üstünlü he'li(ۂ,ۃ,ہ) şekilleri de bulunmasına rağmen, ـٓ ile yazılmıştır. Bu ekler, ilave ek aldıklarında, yine a'lı misallerindeki gibi, bazen korunuyor, çok kere de (ـٔ) ile yazılıyor. Bu husus "a"lı emsalleriyle birlikte uzun ünlü bahsine tabi olacaktır.

ı ÜNLÜSÜ

	açık hecede					kapalı hecede				
	ilk hecede				ilk heceden sonra kelime içinde	ilk hecede				ilk heceden sonra kelime içinde
	konsonla başlamayan		konsonla başlayan			konsonla başlamayan		konsonla başlayan		
	tek heceli	çok heceli	tek heceli	çok heceli		tek heceli	çok heceli	tek heceli	çok heceli	
ا		6					2			
ءِ				2	1			3		1
ـِ			1	14	3			9	5	44
birden fazla imâlâlı olanlar hem(ـِا) hem (ـِ) hem(ـِ) hem(ـِ)				1				1		

1. Kelime kökü ve tabanları içinde, ister #ı durumunda olsun(ki bu halde ا ile yazılmak mecburiyeti vardır), ister açık ister kapalı, ister tek heceli veya çok heceli olsun ve ister ilk heceden sonra bulunsun daima (ـِ) ile yani hareke ile temsil edilmektedir. Bunun, ilk heceden sonraki kapalı heceli 44 kelime için 1, açık heceli 3 kelime için 1, konsonla başlayan kapalı ilk heceye sahip 18 kelime için 3 (ki bu kelimelerin yalnız hareke ile yazılan şekilleri de vardır), açık ilk heceli olan 17 kelimeden ikisi için 2 (ki bunlardan biri için esreli yazılış da vardır), olmak üzere toplam 7 (ءا ، ءِ)'li istisnası vardır. Yekün 82 kelimenin 7'si (ءا ، ءِ)'li 75

tanesi (ـِـ) iledir. Oran %91.1 (ـِـ)'li imla lehinedir. Demek ki Teshil'de "ı" ünlüsü, istisnalarla, hareke ile yazılmaktadır. Istisnalar içinde "yılamak" kelimesi, ayrı bir hususiyete sahiptir ve uzun ünlü bahsine tabidir.

2. Kelime sonunda:

Ekleşme hali dışında, kelime sonunda 8 kelime esreli ye(يِـ) ile yazılmakta, bu kelimelerin de 4'ünde hem (يِـ) hem (ـِـ)'li yazılış görülmektedir. Yalnız (ـِـ) ile yazılan 6 kelime vardır. İmladaki bu yazılışlar, herhangi bir ayırıcı vasfı ortaya çıkarmamaktadır.

3. Ekleşme halinde :

Daima (ـِـ) iledir.

4. Eklerde : Ekler, "i" ünlüsüyle incelenecektir.

i ÜNLÜSÜ

	açık hecede					kapalı hecede				
	ilk hecede				ilk heceden sonra kelime içinde	ilk hecede				ilk heceden sonra kelime içinde
	konsonla başlamayan		konsonla başlayan			konsonla başlamayan		konsonla başlayan		
	tek heceli	çok heceli	tek heceli	çok heceli		tek heceli	çok heceli	tek heceli	çok heceli	
ا		16				5	12			
ا ي		2				3				
ا ي ء				3				10	2	2
ي				25	5			26	14	31
birden fazla imlalı olanlar hem (ا) hem (ا ي)		2				2			2	
hem (ا ي ء) hem (ـِـ)				2						

1. Açık ilk hecenin #i durumunda, 16 kelime ا ile, 2 kelime ايـ ile yazılmıştır. Konsonla başlayanlardan 25'i(ـِـ) ile 3'ü بِـ ile yazılmaktadır. Bu hallerde, yukarıda sayısı verilen ايـ imlali kelimelerin (ـِـ) ile yazılanlardan çok az olduğu görülüyor ve bunlardan 2'sini teşkileden "ile" ve "ilan"ın aynı zamanda ا ile yazılanları da bulunuyor.ki böyle yazılanları daha fazladır. Konsonla başlyanlarda ise 3 kelimeden 2'si aynı zamanda hareke(ـِـ) ile yazılan kelimeler olup 3.sü olan "yile-" kalın vokal-li şekli de bulunan(yılamak) ve daima dikine esreli ye ile yazılan bir kelime olup uzun vokal bakımından, "yılamak" kelimesi ili birlikte ele alınacaktır. Öyle ise i ünlüsü için ilk hecede standartlaşan imla konsonla başlayanlar için ـِـ, konsonla başlamayanlar için ا yazılışlarıdır

2. Kapalı ilk hece #i'si durumunda olan 17 kelimede ا ile 3'ü ايـ ile yazılıdır(ki bunlardan biri vokal ek alan kelime kökü olup hece, açık hece gibi geçmiştir). Konsonla başlayanlardan 40 kelimede (ـِـ) ile 12 kelimede ايـ ile yazılmıştır. Buna göre ister konsonla başlasın ister başlamasın kapalı ilk hece i'leri ekseriyetle ي 'siz yazılmaktadır. Ancak bu rakamların bir mana ifade etmesi için şu hususların göz önüne alınması lazım: ا ile yazılan 17 kelimenin 5'i, 3 tanesi fiil 2'si ise aynı zamanda ايـ ile yazılan isimlerden meydana gelmektedir. Fiil olanlardan birini, vokal ek alıp açık hece durumna düşen misal meydana getirmektedir. Çok heceli 12 kelime ise sadece ا ile yazılmaktadır. Konsonla başlayan kapalı ilk hece i'-

lerinde ise durum şöyledir: (ـِـ) ile yazılan yekün 40 kelimenin 14'ü çok heceli, 26 tek heceli kelimenin 10'u fiildir. Kalan 16 tek heceli ismin 9'u aynı zamanda ve daha çok ـِـي 'li yazılı kelimelerdir. Misallerde bulunan kaide ihlal edici kullanışlara rağmen, tek heceli isimlerin ـِـي'li yazılma temayülü görülmektedir. Böylece kapalı, ilk ve tek hece durumundaki 18 isim, istisnalarla, ye'li esre ile yazılma istidadındadır. Bunlardan kim(soru zamiri), kim (±ki), tiz tiz şeklinde yer alan tiz, imlası hemen bütün metinlerde klişeleşen bir kelimesi ile dib, diş kelimeleri ve iki kararsız imlalı kelimeyi teşkil eden dil, diş kelimeleri hariç, ki son ikisi kaideyi ihlal edici hakiki misalleri teşkil edebilme durumundadır, çok heceli kelimelerin ilk hece i'leri, istisnalarla , daima hareke ile; yine hususi imlâ ve şartlara sahip ve yukarıda zikredilen tek heceli isimler harfli ve harekeli(ـِـي) yazılmaktadırlar.

3. İlk heceden sonra:

Açık hecede ise sadece (ـِـ) ile yazılıyor. Bu durumda bulunan ünlü olarak i'lerin orta hecenin dar ünlüsü olmalarına dikkat etmek lazımdır. Kapalı hecede iken 31 kelime (ـِـ) ile, sadece 2 kelime ـِـي ile yazılmış, bu kelimeler de (ـِـ) ile de yazılan kelimeler arasında geçen kelimelerden teşekkül etmiştir. Netice itibarıyla, ilk heceden sonraki kelime içinde yer alan i'ler, açık hece halinde istisnasız, kapalı hece halinde isi 2 istisna ile, daima (ـِـ) ile yazılmışlardır.

4. Kelime sonunda :

esre (ـِـ) ile yazılan 8 kelime mevcut olup, bu 8 kelimenin 7'si de daha çok ـِـيـ'li yazılan kelimelerin (ـِـ)'li şekilleridir.Bununla beraber son durum, bir tutarsızlık gibidir. Ancak ekleşme halindeki yazılışlar, durumu bir prensibe bağlıyor ki bu husus da uzunluk mes'elesinde ele alınacaktır.

5. Kelime sonunda, ekleşmelerde:

Toplam 17 kelimeden 15'inin sonundaki i'lerin (ـِـ), yani harekeli, 2'sinin harfli ve harekeli(ـِـيـ) yazıldığını görüyoruz ki bu sonuncular zaten ve daha çok hareke(ـِـ) ile kaydedilmektedirler. Ekleşme halinde; kelimelerin i#sinin hemen sadece hareke(ـِـ) ile temsil edilmesi hususu Arapça ve Farsça kelimelerde de göze çarpıyor ki bu husus da ses bilgisi bölümünün uzun ünlüler bahsine dahil olacak mevzulardandır. Çünkü mes'ele, imla ile alâkalı olduğu kadar fonetikle de irtibatlı gibidir.

6. Eklerde :

Daha evvel ifade edildiği üzere, eklerdeki i'ler, burada ı'lı misalleriyle birlikte ele alınacaktır.

+gil, -mIş ekleri istisnasız (ـِـ) iledir.

+IsA, +(y)IlA ekleri, izahı mümkün ve az sayıdaki misaller hariç (ـِـ) ile temsil ediliyor.

+(y)I ekinin destek konsonu "y"siz olan, konsonla biten kelimelere gelen şekli, bazan sadece (ـِـ) ile bazan ـِـيـ ile yazılmaktadır.

+(s)I(n) ekinin +sIn, +In, +I ve +sI şekillerinin hepsi de hem ـِـيـ ile hem (ـِـ) yazılışlarına sahiptir. An-

cak +I+lA şekli yani kendisinden sonra +lA eki geldiği

[illegible]

nundadır, daima ـُ / ـُـ ile yazılmaktadır.

o ÜNLÜSÜ

	açık hecede					kapalı hecede				
	ilk hecede				ilk heceden sonra kelime içinde	ilk hecede				ilk heceden sonra kelime içinde
	konsonla başlamayan		konsonla başlayan			konsonla başlamayan		konsonla başlayan		
	tek heceli	çok heceli	tek heceli	çok heceli		tek heceli	çok heceli	tek heceli	çok heceli	
أُو		3				6	3			
أُ		5				4	4			
عُو				9				10	2	
عُ				29				8	10	
birden fazla imâlî olanlar: hem(عُ) hem (عُ) hem(أُ) hem(أُ)		1				3	3			
				7				3	1	

1. Konsonla başlamayan açık ilk hece ünlüsü olarak 3 kelimede أُو/, 5 kelimede أُ ile yazılmakta, bunlardan 1'i hem أُو hem أُ ile temsil edilmektedir. Bu kelimelerin hepsi de çok hecelidir. Konsonla başlayan tek heceli ve açık kelime bulunmazken, çok heceli ve açık, konsonla başlayan 29 kelime yalnız ötre(ـُ) ile, 9 kelime vav ve ötre(عُ) ile yazılmaktadır. Bunlardan 7'si hem عُ ile hem(ـُ) iledir. Bu rakamlar, açık ilk hece ünlülerinin, ister ünlü i-

ile, ister ünsüzle başlasın, büyük ekseriyetle أُ ve (ـُـ) ile temsil edilmektedir.

2. Kapalı ilk hece o'larının konsonla başlayan tek heceli kelimelerden ibaret 6'sında أُو, 4'ünde أُ imlası vardır. Bunlardan 3 tanesi hem أُو hem أُ iledir. Çok hecelilerin 3'ü أُو, 4'ü أُ ile olup, bunların 3'ü hem أُو hem أُ iledir. Konsonla başlayan tek heceli kelimelerdeki o'ların 10'u ـُو ile 8'i(ـُـ) ile, buna mukabil çok hecelilerde 2'si ـُو ile 10'u (ـُـ) iledir.

Bütün bunlara göre, çok heceli kelimelerin ilk hece ünlüsü o, ister açık ister kapalı ister konsonla başlasın ister başlamasın (ـُـ) ile yani yalnız harekeli olarak yazılma temayülündedir. Kapalı ve tek heceli kelimelerde ise durum biraz farklıdır: Bu durumdaki kelimelerin konsonla başlayanlarında ـُو ile yazılan 10'unun 3'ü aynı zamanda (ـُـ) ile de yazılmıştır. Diğer taraftan bu 10 kelimenin 9'u isim, 1'i fiildir.ve aynen a ünlüsünün kapalı tek heceli isimlerdeki durumunu hatırlatmaktadır. 9 ismin 3'ü hareke ile yazilmakta, ancak yine deـُو ile yazılması netleşmektedir. Konsonla başlamayan ve أُو ile yazılan 6 tek heceli kelimedeki o'ların 4'ünün aynı zamanda أُ ile yazılanlarının 3'ü fiil 1'i isimdir. Bu durumda, konsonla başlayan ve başlamayan kapalı ve tek heceli 13 kelimenin 4'ü hareke ile de yazılmakla beraber, hareke ile(ـُـ) değil , harfle (أُو ve ـُو) yazılması ön plana çıkmıştır.

3. Ilk heceden sonra "o" ünlüsü bulunmaz.

4. Eklerde "o" ünlüsü bulunmaz.

ö ÜNLÜSÜ

	açık hecede					kapalı hecede				
	ilk hecede				ilk heceden sonra kelime içinde	ilk hecede				ilk heceden sonra kelime içinde
	konsonla başlamayan		konsonla başlayan			konsonla başlamayan		konsonla başlayan		
	tek heceli	çok heceli	tek heceli	çok heceli		tek heceli	çok heceli	tek heceli	çok heceli	
اُو		1				5	4			
اُ		3				2	5			
ـُو				7				5	1	
ـُ				16				8	8	
birden fazla imlâlı olanlar hem(ـُ) hem(اُ) hem(اُو)		1				2				
hem(ـُو) hem (ـُ)				4			2	4		

1. Açık ve konsonla başlamayan ilk heceli kelimelerden 1'i اُو ile yazılmakta, ancak o kelime, aynı zamanda اُ ile yazılan 3 kelime arasında yer almaktadır. Bu durumda ve konsonla başlayan 23 kelimeden 7'si ـُو ile, 16-sı (ـُ) ile yazılmakta, bunların arasında 4'ü her iki imla ile yazılmaktadır. Buna göre sadece ـُو ile yazılan 3 kelime bulunmaktadır.

Demek ki açık ilk hece ö'leri konsonla başlayan ve başlamayan yekün 26 kelimeden yalnız harfle (ـُو) yazılan sadece 3'üdür. Buna mukabil 23 kelime, bunlardan 5'i aynı zamanda harfli (اُو ve ـُو) yazılmış olsa bile, hareke(ـُ) ile yazılmaktadır.

2. Kapalı ilk hece ünlülerine gelince..Konsonla

başlamayan tek heceli 7 kelimeden 2'si أُ ile 5'i أُو ile - dir. Bu 5 kelimeden 2'si أُ ile yazılan 2 kelimedir. ve i- kisi de fiildir. Kalan 3 kelimeden 2'si isim 1'i de fiil- dir. Konsonla başlayan tek heceli kelimelerdeki ö'ler 5 kelimede أُو ile 8 kelimede (ـُـ) iledir. (ـُـ) ile yazılan 8 kelimenin 5'i fiildir. ـُـو ile temsil edilen 5 kelime- nin 1'i fiil olduğu gibi aynı zamanda hareke(ـُـ) ile ya- zılan 5 fiilin içinde yer alan kelimedir. Buna istinaden konsonla başlayan ve başlamayan tek heceli müstakil 6 i- sim 8 fiil vardır. Bu isimlerin 3'ü hem وُ،أُو ile hem أُو ile yazılıdır. 3.sü harfli harekeli (ـُـو) yazılıdır. 8 fiil i- se 3'ü hem (ـُـ،أُ) hem وُ،أُو ile, 4'ü sadece(ـُـ،أُ) ile temsil edilen kelimelerdir. Bunlardan yalnız 1'i harfli hareke- li yazılmış olmakla beraber, tek misalden ibaret kelime- dir. Hulasa fiiller, hepsi de hareke ile yazılmış olmak- la beraber, sadece harfli harekeli(ـُـ،أُو)yazılış ile %12, isimlerin yazılışında bu oran %50, üstelik kalanlarının daha çok harfli ve harekeli yazılışının ağır bastığı mi- sallerle temsil edilmektedir.

3. Çok heceli kelimelerdeki kapalı ilk hece ünlüsü ö'ler, konsonla başlayan ve başlamayan yekün 4'ünde أُو ve ـُـو ile yani harfli ve harekeli yazılmaktadır. Bunlardan yekün 2 tanesi hem harekeli(ـُـ،أُ) hem harfli ve harekeli yazılanlardır. Buna göre sadece 2 kelime harfli harekeli (ـُـو ، أُو) yazılmasına mukabil 11 kelime sadece hareke(ـُـ،أُ) ile yazılmaktadır. Sadece hareke ile temsil edilme oranı %82'dir.

Hulasa, ünlülerin çok heceli kelimelerdeki ilk he-

cede, harf ve hareke yerine sadece hareke ile temsil e - dilme temayülü, ö sesi için de yüksek mikyasta geçerlidir.

3. Ilk heceden sonra ö ünlüsü bulunmaz.

4. Eklerde ö ünlüsü bulunmaz.

u ÜNLÜSÜ

	açık hecede					kapalı hecede				
	ilk hecede				ilk heceden sonra	ilk hecede				ilk heceden sonra
	konsonla başlamayan		konsonla başlayan		kelime içinde	konsonla başlamayan		konsonla başlayan		kelime içinde
	tek heceli	çok heceli	tek heceli	çok heceli		tek heceli	çok heceli	tek heceli	çok heceli	
وُ		7				3	2			
اُ		10					2			
بُ				13	6			6		10
وا				33	8				18	53
birden fazla imlâlı olanlar hem(ـُـ) hem(ـُو) hem(ـُا)		1			1		1	1		8
				8						

1. Konsonla başlamayan açık ilk hece ünlüsü durumundaki "u" ünlüsü, hepsi de çok heceli olan 17 kelimenin 10'unda hareke ile(ـُ)ve 7'si harfli harekeli(ـُو) kaydedilmiş, bunların arasında yer alan 1 kelime iki imla ile de yazılmıştır. Aynı husus, konsonla başlayan kelimeler için (ki onlar da, istisnasız, çok hecelidir) 33 kelimeye karşı 13 kelimede, harekeli yazılış lehinedir.

Bunların içindeki 8 kelime her iki imla iledir. Yalnız harf ve hareke ile yazılı şekilleri bulunan kelime sayısı 5'tir. Buna göre, konsonla başlayan ve başlamayan kelimelerde, açık ilk hece ünlüsü u'ların daha çok hareke ile temsil edildiğini gösterir ve bu oran, harfli hareke-li temsil edilen kelimelere, hareke ile yazılanların %90 üstünlüğü şeklindedir.

2. Kapalı ilk hece ünlüsü olduğu durumlarda, konsonla başlayan ve başlamayan tek heceli 9 kelimede harflı ve harekeli (اُو ، خُ) yazılı olup bunların 4'ü sağlam birer misal, 5 tanesi ise vokal ek alıp açık hece gibi kullanışa geçmiş olduklarından emniyetli birer misal teşkil etmeyen kelimeler olup değerlendirmeye esas kabul etmiyoruz. Bunların arasında 1'i her iki imla iledir.

Tek heceli ve hareke ile yazılan 7 kelimenin 3'ü fiil 1'i hem hareke ile hem harf ve harekeyle yazılmış - tır. Kalan 4 kelime isim ve yalnız hareke ile(ـُ) yazılı şekilleri elimizde olmakla beraber çekim ekli kullanışlar durumundadırlar. Buna istinaden, kapalı ve tek heceli kelimelerdeki u'nun durumunu anlıyamıyoruz.

3. İlk heceden sonra kelime içinde, açık, orta hece durumunda, 14 kelimenin 6'sı خُ ile 8'i ـُ iledir. Bu kelimelerden 1'i her iki imla iledir. Oran,%74 yalnız hareke ile yazılan kelimelerin lehinedir.

İlk heceden sonraki kapalı hece içinde bulunan u ünlüsü 53 kelimede ـُ ile 10'u خُ ile ve bu rakamların içinde yer alan 8'i her iki imla iledir. Oran %82 harekeli (ـُ) şekil lehinedir.

4. Kelime sonunda : 17 kelime ـُو ile yazılmış olup harekeli (ـُـ) şekli yoktur. Oran %100'dür.

5. Kelime sonunda, ekleşmelerde ـُو imlası muhafaza edilen 12 misale karşı, (ـُ) ile yazılan 13 kelime vardır. Her iki rakam için iki imlalı kelime 7 tanedir. Oyleyse, son ses durumunda "u", ekleşme dışında istisnasız ـُو ile yazılıyor, Ekleşme halinde bu imla harekeye(ـُ) inkılab etmekle beraber bir çok misalde de ـُو imlasını koruyor.

6. Eklerde : "ü"lü misallerle birlikte incelenecek.

ü ÜNLÜSÜ

	açık hecede					kapalı hecede				
	ilk hecede				ilk heceden sonra kelime içinde	ilk hecede				ilk heceden sonra kelime içinde
	konsonla başlamayan		konsonla başlayan			konsonla başlamayan		konsonla başlayan		
	tek heceli	çok heceli	tek heceli	çok heceli		tek heceli	çok heceli	tek heceli	çok heceli	
ـُو		6				3	1			
ـُ		7				3				
ـُو				4	2			5		8
ـُ					5			7	7	38
birden fazla imlalı olanlar hem(ـُ) hem(ـُو)		4				3		3		
hem(ـُو) hem (ـُ)				2				3	3	5

1. Açık ilk hecede, konsonla başlayan ve başlamayan 10 kelimedeـُو، ـُو 26 kelimede ـُ، ـُ ile yazılmaktadır. Bu rakamaların içindeki 6'sı her iki imla iledir. Sadece

harfli ve harekeli(ـُو، أُو) yazılan kelime sayısı ise 4'tür. Buna mukabil yalnız hareke ile yazılan 13 kelime vardır. Oran, %30 ile harfli harekeli(ـُو، أُو) imla aleyhinedir. Yani bu durumda, açık ilk hece ünlüsü olün ü, %70 hareke(ـُ) ile yazılmaktadır.

2. Kapalı ilk hece ünlüsü olarak ü, 9 kelimede harfli ve harekeli(ـُو، أُو) yazılmış olup, bu kelimelerden 6'sı aynı zamanda (ـُ، أُ) ile yazılan misalleri teşkil ediyor. Aynı zamanda, 3'ü fiildir. Kalan 3 kelimenin 2'si fonetik farka sahip, aynı kelimeden ibaret olan misallerdir. Geriye 1 isim kalıyor ki bütün bu misalleri bir arada düşündüğümüzde, tek heceli kelimelerin ilk hece ünlüsü durumundaki "ü" için belli bir kaideyi takib edemiyoruz.

3. Çok heceli 7 kelimedeki kapalı ilk hece ü'sü, daima (ـُ) yazılışına sahiptir. Yani %100'dür.

4. İlk heceden sonra, kelime içinde: Açık hece durumunda 5 kelime (ـُ) ile iki kelime ـُو iledir. ـُو ile yazılı 2 kelimeden 1'i birleşik kelime olup "ü", fonksiyon ifade eden bir ünlü durumundadır. Bununla beraber durum %60 (ـُ) ile yazılan imla lehinedir.

Kapalı hecede ise 38 kelimede (ـُ), 8 kelimede ـُو ile yazılmış olup her iki imla ile yazılan 5'i bu rakamların içinde yer alır. Netice olarak %87 oranında (ـُ) ile yazılmıştır.

5.Kelime sonunda : 9 kelimede ve sadece ـُو ile yazılmıştır.

6. Ekleşme halinde, kelime sonu için alınan misallerden 4'ü ekleşmede de ـُو ile yezılmış, 4'ü (ـُ) ile ya-

zılmış olup, her iki imla ile kaydedilen kelime sayısı 1-dir.

7. Eklerde : "ü" ve "u" ünlüsü taşıyan ekler birlikte ele alınacaklardır.

-dUK, +dUr, +Uŋ, -Ur, -(y)Up ekleri, bu ünlüyü ihtiva eden ekler olarak mahdut sayıdaki misallerde harfli ve harekeli(ـُـ) yazılmalarına rağmen, mutlak ekseriyetle harekeli(ـُـ) imla ile temsil edilmişler ve metnimizde bu ekler istikrarlı yazılışa sahip olmuşlardır.

2. Ünsüzlerin(= Konsonların) Yazılışı

Metnimizde,"ç, g, n, p, s, t" seslerini karşılayan harflerin yazılışlarını, daha sarih bir ifadeyle temsil ediliş şartlarını gözden geçirmeye ihtiyaç hissedilmiştir. Bu ünsüzler sırasıyla ve şu şartlarda görülen misalleriyle ele alınacak ve tasnif edileceklerdir:

a- kelime başında : #K

b- kelime içinde :

ba) iki ünlü arasında : V<u>K</u>V

bb) ünlü ve ünsüz arasında: V<u>K</u>K

c- kelime sonunda : K#

Ayrıca, her madde kalın ünlü ve ince ünlüye göre de tasnif edilecektir.

ç ÜNSÜZÜ

a- kelime başında : #ç

ـچـ ile :

kalın ünlüye sahip kelimelerde:

چَبَلَ- çabala-(28b-5) چِبان çıban (3b-11)
چَغِرمَق çağırmak (78b-2) چِقْ- çık- (39b-4)
چَقَل çakal (118b-6) چِرِلدَ- çırılda-(61a-5)
چَلْقَ- çalka- (42a-10) چوق çok (3a-11)
چَپَق çapak (69a-3)

ince ünlüye sahip kelimelerde:

چَك- çek- (77a-8) چِمْ- çim- (14a-6)
چَكِلْ- çekil- (5a-3) چِيگ çig (71a-5)
چَكِرْدَك çekirdeK(56a-6) چِنْلَ- çinle-(64a-10)
چَكِشمَك çekişmek (28b-3) چِز- çiz- (77a-7)
چَوْرَ çevre (119b-11) چُلمَك çölmeK (26a-8)
چَيْنَ- çeyne- (23a-4) چُورَك çörek (72b-11)
چِچَك çiçek (60b-12) چُرُمِش çürümiş(117a-6)

ج ile :

kalın ünlüye sahip kelimelerde:

جِبَانْ çıban (3a-9) جُقْ çok (75b-2)

ince ünlüye sahip kelimelerde :

جَكِرْدَك çekirdeK (44a-4) جِزْ çiz- (28a-3)
جَلْدُك çeldük (117a-5) جُرَك çörek (115b-5)
جَز- çez- (118a-2) جُز- çöz- (119b-11)

hem چ hem ج ile :

kalın ünlüye sahip kelimelerde:

چِبَانْ çıban (3b-11) جِبَانْ çıban (3a-9)
چُوقْ çok (3a-11) جُقْ çok (75b-2)

ince ünlüye sahip kelimelerde :

چَكِرْدَك çekirdeK (56a-6) جَكِرْدَك çekirdeK(44a-4)
چِز- çiz- (77a-7) جِزْ- çiz- (28a-3)

چُورَك çörek (72b-11)　　جُرَك çörek (115b-5)

b- kelime içinde :

ba) iki ünlü arasında : VçV

چ ile :

kalın ünlüye sahip kelimelerde :

اَچُوق açuḳ (9a-10)　　سَچِل saçıl- (22b-13)

بُچُق buçuḳ (20a-4)　　سِچَن sıçan (59a-9)

قَچَن ḳaçan (11b-11)　　اُچُق uçuḳ (68b-4)

ince ünlüye sahip kelimelerde :

چِچَك çiçek (61a-6)　　اِچُون içün (115a-5)

گَچِي geçi (37a-4)　　اِچِر- içür- (44b-12)

گَچُر- geçür- (21a-2)　　اُچَر üçer (56a-2)

اِچَرُو içerü (77a-9)　　اُوچُنجِي üçünci (28b-11)

ج ile :

kalın ünlüye sahip kelimelerde :

بُجُق buçuḳ (49a-4)

بُجُغَر buçuġar (63b-13)　　قَجَن ḳaçan (35a-1)

ince ünlüye sahip kelimelerde :

گَجِي geçi (44b-8)

اِجرُو içerü (17b-3)　　كُچُك küçük (13a-9)

كِجِي kiçi (25a-11)　　اُوجِنجِي üçünci (2a-11)

hem چ ile　　hem ج ile :

kalın ünlüye sahip kelimelerde :

بُچُق buçuḳ (20a-4)　　بُجُق buçuḳ (49a-4)

قَچَن ḳaçan (11b-11)　　قَجَن ḳaçan (35a-1)

ince ünlüye sahip kelimelerde:

گَچِي geçi (37a-4)　　گَجِي geçi (44b-8)

اِچَرُو içerü (77a-9)　　اِجَرُو içerü (17b-3)

اوچونجی üçünci (28b-11) اوچنجی üçünci (2a-11)

bb) ünlü ve konson arasında : VçK

چ ile :

kalın ünlüye sahip kelimelerde:

سچمق saçmak (116b-8)

ince ünlüye sahip kelimelerde :

گرچکدن gerçekden (9a-13)

اچمک içmek (13a-6) اچروبل- içrübil- (120a-10)

ج ile :

kalın ünlüye sahip kelimelerde :

سنجمق sançmak (76b-5) سجرمق sıçramak (30a-8)

c- kelime sonunda : ç#, fiillerin kök hecesi sonunda: ç/

چ ile :

kalın ünlüye sahip kelimelerde :

آچ- aç- (39a-3) قچ- kaç- (119a-11)

قچ bir kaç(67b-8) سچ- saç- (26a-13)

ince ünlüye sahip kelimelerde :

گچ- geç- (21a-1) سورچ- sürç- (118b-12)

اچ- iç- (13a-6) اوچ üç (29a-13)

ج ile :

kalın ünlüye sahip kelimelerde :

آج aç- (36b-3) سج- saç- (27a-10)

قج bir kaç (8a-1) تشماج tutmaç (41a-13)

ince ünlüye sahip kelimelerde:

گج gec (18b-3) اج iç- (7a-11)

گج geç- (2b-8) کرج kireç*(117a-3)

گیج giç (31a-12) اوج üç (2a-7)

hem چ ile hem ج ile

kalın ünlüye sahip kelimelerde

آچ- aç- (39a-3) آج- aç- (36b-3)

قچ bir kaç(67b-8) قج bir kaç (36b-3)

سچ- saç- (26a-13) سج- saç- (27a-10)

ince ünlüye sahip kelimelerde

گچ- geç- (21a-1) گج- geç- (2b-8)

اچ- iç- (13a-6) اج iç- (7a-11)

اوچ üç (29a-13) اوج üç (2a-7)

Misallerden, kolayca anlaşılacağı gibi, "ç" sesinin چ ile mi yoksa ج ile mi temsil edildiği hususunda sağlam bir kaide bulunmuyor. Bununla beraber, kelime başındaki ç'lerin, umumiyetle, چ ile yazıldığı görülmektedir.

"ç" sesinin yazılışı bahsini kapatmadan evvel bir hususu daha dikkatlere sunma lüzumu vardır: Bir kelimenin ve bunlardan müştak bir kaç kelimenin her halükarda ج ile bittiği ve bilhassa tek heceli olan basit şeklinde,"c" ötümlüsünün bulunduğu kelimede belki de eski uzunluğu temsil eden آ -a imlasının yer aldığını müşahade etmekteyiz. "od" misalinde açıkça görülen, eski uzunlukların kendisinden sonraki ötümsüz ünsüzü ötümlüleştirme hadisesini, ki bu kelime de metnimizde geçiyor, "ac, acla, aclık" kelimeleri için de, hem imlasından hem de fonetik şartlarından ötürü, çok mümkün görmekteyiz. Bu kelimeleri, bahis mevzuu sebeplerle zikredildiği şekilde okuyup değerlendirdik.

"ç" sesi için, bir kaideye bağlı olmadan kullanılan چ ve ج imlasını, yukarıda zikr edilen istisnalar dışın-

da, teamülü gözeterek "ç" veya "c" olarak tesbit etme yoluna gittik.

g ÜNSÜZÜ

Metnimizde, g ve k ünsüzlerini kesin hatlarıyla tesbit etme imkânı bulunmamaktadır. Bununla beraber, kelime içinde geçen g'lerin ve buna istinaden k'lerin durumu hakkında sağlam bir fikir verebilecek misaller yok değildir: ciger جِگَر (50a-6), tegeK تَگَک (27b-1), ditremege دِتَرَمَگَه (12b-2), degzin- دَگزِن (12b-10), ege اَگَه (30b-6) kelimeleri bize bu imkanı te'min etmektedir. Fakat kelime başı #g (ve tabii #k) ve kelime sonu g#(ve k)'leri için bunu ifade etmeye yarar herhangi bir misal mevcut değildir. Bu durumda, metnimizde geçen g ve k ünsüzlerini tefrik edebilmek için iki yol bulunuyor. Bunların biri, Etk. #k'lerin, kalın ünlüye sahip kelimelerdeki emsallerine nisbetle büyük mikyasta, EAT.de #g olarak devam ettiğini düşündüren ve metinden kolayca takib edilebilen #t >#d ötümlüleşmesi; diğeri, bize emniyet edilebilir ve geniş bir fikir veren bazı EAT. metinleridir. Bu eserlerden Kadı Burhaneddin Divanı'nda geçen gelün گلُرُ (285-6), gitdi گِتدِی (285-8), gice گیجه (417-2), misallerinde kef üstü üç nokta (گ) ile, Cerrahiye-i İlhaniye'deki gerek گرَک (102-13), göbek گبَک (17-2), gül گل (324-14) v.b. misallerde kef altı üç nokta (گ) ile görülen imlalar, #g sesi için fikir verecek kıymeti haizdir.[2] Fakat g ünsüzü için

2. bkz. TDK--- Kadı Burhaneddin Divanı:1, tıpkıbasım.

elimize verdiği zengin kelime kadrosu ile g'nin temsili hakkında, bizi oldukça sınırlı bir ma'lumat sahibi yapan eser Garib-nâme'dir. Bu kelimelerin arasından #g için gel- گل (67), gelin گلين (2769), gemi گمي (278), gendü گندو (112), gerek گرك (205), getür- گتور (610), gey گي (535) gez گز (130), gibi گبي (213), gice گجه (503), gin گيك (907), gir- گر (740), girçek گرچك (232), girü گرو (291), gişi گشي (313), git- گت (936), gizlü گزلو (108), gögçek گوگچك (951), gönül گونل (399), görmek گورمك (1034), göy- گوي (2291), göz گوز (168), gül گل (1159), gündüz گوندوز (362), güz گوز (193) ; g/ için benligi بنلكي (1058), bilmegün بلمكسز (1566), dege دكه (2118), ögi اوكي (1526), yigirmi يكرمي (1930), degme دكمه (418); g# için beg بك (414),ög اوك (2238); eklerdeki durum için tendegi تندكي (674), sendegi سندكي (898)[3] misallerini verebiliriz.Bir evvelki sahifede kıyas unsuru olarak gösterilen #t>#d ötümlüleşmesi için Ses Bilgisi bölümünün ilgili bahsine müracaat edilmelidir.

Bütün bu misaller, yol gösterici ve açıklayıcı olmakla birlikte, bütün unsurları ile metnimiz için geçerli addedilmeleri hususunda zorlayıcı ve hele bağlayıcı olamazlar. Metinler arasındaki muhtemel farkları hesaba dahil etmek mecburiyeti vardır. Şu halde, bahis mevzuu ses için yapacağımız tesbitlerde yüzde yüz isabetli olunamayacağı tabiidir. Bu ve benzeri hususları böylece göz önü-

---

KILICOGLU, Vecihe --- Cerrahiye-i İlhaniye, sh:32-33.

3. KAYMAZ, Zeki --- Garib-nâme, sh:67-72.

ne eldikten sonra metnimizdeki g'lerin durumu hakkındaki tesbitlere geçebiliriz.

a- kelime başında #g

hepsi ince ünlüye sahip kelimelerde

ile :

geç(18b-7)	gögercin (14b-1)
geç- (21a-1)	gögüs (38b-2)
geçi (37a-4)	gök (46a-10)
geçür-(21a-2)	gölmek (66a-12)
gel- (77a-5)	gönül (17a-9)
genez (77a-5)	gör- (31a-4)
gerek (24b-6)	götür- (1b-5)
gice (15b-6)	göyün- (3a-7)
gicimek(72b-6)	göz (24a-10)
giç (31a-12)	gümiş (52a-3)
gider- (12b-1)	gün (77b-6)
gin (11a-13)	gündüz (10a-12)
gine (2b-3)	güneş (5b-10)
gir- (12a-9)	günlük (7a-13)
girü (9b-11)	güvülde-(73a-5)
git- (71a-11)	güyegü (64b-1)
givür- (16a-10)	güz (3a-12)
göbeK (23a-7)	

#g durumunda yalnız işareti kullanılıyor.

b- kelime içinde

ba) iki ünlü arasında VgV

ile :

بوگور bögür (16a-13) گوبگو güvegü (64b-1)

دگرمن degirmen(71b-4) سگرمك segirmek (66b-1)

دگل degül (30b-13) سوگوت sögüt (21b-1)

ابگمجی ebegümeci(58b-9)

ك ile :

جگر ciger (50a-6) تكاك tegeK (27b-1)

şu misalde ekleşme neticesi meydana gelen VgV durumunda kullanılıyor:

دیترمكا ditremege(12b-2) اگا ege (30b-6)

bb) ünlü ve ünsüz arasında VgK

ك ile :

دگشور- degşür- (17a-12) اگدی igde (36b-10)

اگلن- eglen- (16b-11) یگرك yigrek (9a-10)

گ ile :

دگزن- degzin-(12b-10)

bc) ünsüz ve ünlü arasında KgV

ك ile :

ابمگمجی ebemgümeci (16b-9) سرگله sergüle (52a-12)

c- kelime sonunda g, fillerde kök hecesinde g/

بگ beg (117a-8) دگ- deg- (74a-13)

چگ çig (71a-5) دوگ- dög- (20b-11)

İki ünlü arasında VkV > VgV ötümlüleşmesi hakkında ip ucu veren bir kaç گ 'li yazılış ve degzin- kelimesi ile sınırlı VgK durumu g'leri için bir misal haricinde, g sesi için ك'den başka bir imla yoktur.

ŋ ÜNSÜZÜ

ŋ ünsüzü, kelime başında bulunan bir ses olmadığından, yalnız kelime içinde ve kelime sonunda bulunuşuna göre tasnif edilecektir.

a- kelime içinde; kelime ek aldığında kelime içinde olduğu gibi kullanıldığı hallerde

aa) iki ünlü arasında VŋV

ك ile :

اَكَا	aŋa (47a-12)	قَرَكُورَق	ḳaraŋuraḳ (70a-6)
اَكُلْ	aŋul anul(28a-10)	اُوكُلْمَغ	oŋulmaḳ (119b-7)
بُكَل-	buŋal- (68b-5)	سِكِرْ	siŋir (18a-2)
دَكِنْ	deŋiz (59a-9)	سُكُوك	süŋük (115b-6)
اَكَكْ	eŋek (75b-13)	يَلُكُزْ	yaluŋuz (43a-1)
گَكَزْ	geŋez (25b-11)	يَكَا	yaŋa (10b-1)
كُوكُلْ	göŋül (36b-6)	يَكَقْ	yaŋaḳ (79b-5)
اِكَنْ	iŋen (31a-8)	يَكِي	yeŋi (37b-11)
قَرَكُو	ḳaraŋu (67a-2)	يَكِجَه	yeŋice (26a-8)

ڭ ile :

اَڭَا	aŋa (7b-1)	يَلُڭُزْ	yaluŋuz (17b-5)
بِڭَرْ	biŋar (9a-11)	يَڭَا	yaŋa (6b-8)
كُوكُلْ	göŋül (12a-8)	يَڭَادِنْ	yaŋadın (16a-7)

hem ك ile hem ڭ ile:

اَكَا	aŋa (47a-12)	اَڭَا	aŋa (7b-1)
كُوكُلْ	göŋül (36b-6)	يَڭَا	göŋül (12a-8)
يَلُكُزْ	yaluŋuz (43a-1)	يَلُڭُزْ	yaluŋuz (17b-5)
يَكَا	yaŋa (10b-1)	يَڭَا	yaŋa (6b-8)

ab) ünlü ve ünsüz arasında VŋK

ك ile :

بَكْزْ beŋz (10b-10) اُكْدِنْ öŋdin (25a-9)

بَكْزَر beŋzer (9b-7) صُكْرَه ṣoŋra (12a-12)

چِغْلَ- çiŋle- (73a-5) طَغْلَجَق ṭaŋlacaḳ (5b-1)

دَغْلُو deŋlü (52b-6) تَكْرِ taŋrı (1b-2)

دِكْلَنْ- diŋlen-(54a-12) يَلْكُزْ yalŋuz (67b-13)

اَكْسَ eŋse (77a-7)

ك ile :

بَكْزْ beŋz (3b-7,39a-12) صُكْرَه ṣoŋra (12a-11)

بَكْزَرْ beŋzer (25b-10) طَغْلَه ṭaŋla (72a-6)

چِغْلَ- çiŋle- (64a-10)

hem ك ile hem ڭ ile :

بَكْزْ beŋz (10b-10) بَكْزْ beŋz (3b-7)

بَكْزَرْ beŋzer (9b-7) بَكْزَرْ beŋzer (25b-10)

چِغْلَ- çiŋle- (73a-5) چِغْلَ- çiŋle- (64a-10)

صُكْرَه ṣoŋra (12a-12) صُكْرَه ṣoŋra (12a-11)

b- kelime sonunda ŋ, fiillerin kök hecesinde

ك ile :

بَكْ beŋ (114b-12) قَلِكْ ḳalıŋ (71a-11)

كِيكْ giŋ (11a-13) اُكْ öŋ (6b-8)

اِرِكْ iriŋ (73b-1) طُلُكْ ṭuluŋ (69a-4)

ڭ ile :

قَلِڭْ ḳalıŋ (37b-1) سِڭْ siŋ- (9a-6)

hem ك ile hem ڭ ile :

قَلِكْ ḳalıŋ (71a-11) قَلِڭْ ḳalıŋ (37b-1)

c- eklerde :

+(n)Uŋ eki :

ك ile :

بُنُكْ bunuŋ (48b-8) بُنُوكِلَه bunuŋıla (16b-8)

چۆلمەگۈڭ çölmegüŋ (26a-8)

ـك ile :

اكشىنىڭ ekşinüŋ (8a-13) دەوانىڭ devānuŋ (61a-13)

misali ekin fonetiğini temsil etmiştir.

ŋ ünsüzü hakkında ilave edilebilecek bir husus da mukayese metni olarak kullandığım nüshada geçen ve dizine alınan kelimelerden bazılarının, bu bahisle alâkalı olduğu, fakat dil incelemesini tek ve asıl nüshaya istinaden yaptığımdan ötürü, yukarıdaki tasnifte bu kelimelerin yer almadığıdır. Bahis mevzuu kelimeler, hiç bir tasnife ve değerlendirmeye tabi tutmadan, aşağıda listelenmiştir.

بىلىكلەمەك beliŋlemek (93a-8)

سىڭەك beŋek (114a-3)

چىك çiŋ (106a-5)

ايرىڭ iriŋ (93b-9)

اوكرۈڭە oŋurġa (96a-10)

سىكىرلۈجە siŋirlüce (86b-6)

سۈڭۈك süŋük (106a-12)

يالىڭۇز yalıŋuz (108a-4)

p ÜNSÜZÜ

Teshil'de, kelime kök ve tabanlarında, p ünsüzü hemen daima پ ile pek nadir olarak da ب ile yazılmış, yani p ile b ünsüzü imla ile ayırt edilmiştir. Bu cümleden, "ḳab" kelimesi, daima ب ile kaydedilmiş ve tarafımızdan da "ḳab" olarak okunmuştur. Zaten bu kelime, bugün de bu haliyle görülebilmekte, b ile okunması desteklenmektedir[4]. Aynı şekilde, malum sebzeyi ifade eden "ḳabaḳ" ile, پ harfiyle temsil edilen "kapak" kelimelerinin yanı sıra, göz kapağı manasına gelen ve ب ile kaydedilen kelime de "ḳabaḳ" olarak tesbit edilmiştir. Alıntı kelimelerde, bir istisna ile ب imlası geçerlidir.

Kelime kök ve tabanlarında, istikrarlı bir şekilde پ ile temsil edilen p ünsüzünün, -(y)Up ekinde bu defa istisnasız olarak ب ile yazılması çok dikkat çekici bir imla hususiyetidir. Burada, şüphesiz p ünsüzünü temsil eden پ harfini muhafaza eden imla, ekin standartlaşmış imlasını temsil etmektedir.

a- kelime başında #p

Tk. kelimelerde #p ile başlayan kelime bulunmamaktadır. Diğer kelimelerde ise hemen daima پ ile, nadiren ب iledir,

---

4. Kelime, Hatay ağzında "ḳab" şeklinde ve "bulaşık" ma'nasıyla geçmektedir.bkz.TDK-Derleme Sözlüğü, cild:8, K maddesi; Yusufeli ağzında, yine "ḳab" olarak ve "kap" manasıyla kullanılmaktadır(Zikri TURAN).

پ ile :

پاشا paşa (79a-4)

پانبوق panbuk (23a-3)

پاپادیه pāpādya (16b-9)

پازو pāzū (38a-12)

پرچین perçin (11a-1)

پس pes (4b-4)

پینیر peynir (3a-6)

پول pul (51a-5)

ب ile :

بول pul (51a-6)

b- kelime içinde

ba) iki ünlü arasında VpV

kalın ünlüye sahip kelimelerde

پ ile:

چپق çapak (69a-3)

قپق kapak (26a-9)

طوپلق topalak (7a-12)

- یاپش yapış- (69a-12)

ince ünlüye sahip kelimelerde

دپه depe (79a-6)

کپنک kepek (16b-9)

کوپک köpük (6a-8)

bb) ünsüz ve ünlü arasında KpV

kalın ünlülü kelime

ارپه arpa (41b-1)

ince ünlülü kelimede

کرپک kirpüK (13a-4)

bc) ünlü ve ünsüz arasında VpK

kalın ünlülü kelimelerde

اپر aprı (17a-1)

قرپوز karpuz (37a-10)

طوپراق toprak (9a-8)

یاپراق yaprak (58b-1)

ince ünlülü kelimelerde

دپرتمك depretmek (31a-2)

اپلیجك iplicek (59b-6)

c- kelime sonunda p≠

پ ile :

طوپ top (42b-7)

ب ile :

طوب top (11a-7)

d- eklerde :

-(y)Up ekinde :

پ ile : daima bu imlâ iledir

kalın ünlülülerinde

آلوپ alup (61a-9) صارپ sarup (79a-8)

قاتوپ katup (7a-11) اورپ urup (26a-9)

اولوپ olup (13a-5) اویماپوپ uyumayup (10b-8)

ince ünlülülerinde

دؤکوپ dögüp (40b-1)

ایلهیوپ eyleyüp (29b-8) اچوپ içüp (21a-12)

گؤیونوپ göyünüp (114b-14) یئیوپ yiyüp (75a-3)

s ÜNSÜZÜ

a- kelime başında #s

kalın ünlüye sahip olan kelimelerde

ص ile :

صَغْ ṣağ (10b-1)

صَاغْ ṣağ (119b-1)

صَاغْلِقْ ṣağlık (69b-12)

صَاقِنْ- ṣakın- (16a-1)

صَانْ- ṣan- (119a-5)

صَرْ- ṣar- (79a-8)

صَرَرْ- ṣarar- (66a-10)

صَرَرْدْ- ṣararT- (3b-4)

صَرِمْصَقْ ṣarımsak (3a-4)

صَرُو ṣaru (57b-13)

صَرُورَقْ ṣarurak (73b-7)

صَيْرِلِقْ ṣayrılık (14b-6)

صَيْرُو ṣayru (13a-10)

صِغِرْ ṣığır (33a-4)

صُغَنْ ṣoğan (69b-7)

صُقُلْ ṣol (30b-5)

صُلْمَقْ ṣolmak (66a-9)

صُنْ ṣoŋ (13b-13)

صُنْرَ ṣoŋra (118a-8)

صُرْ- ṣor- (79a-8)

صُوِ- ṣovı- (9a-7)

صُوِدْ- ṣovıT- (40b-11)

صُوُقْ ṣovuk (119a-9)

صُيْ- ṣoy- (40b-1)

صُو ṣu (23a-5)

صُوصْ- ṣusa- (77b-11)

س ile :

سَچْ- saç- (7a-12)

سَچِلْ- saçıl- (22b-13)

سَاغْ sağ (10a-13)

سَغْلِقْ sağlık (14b-10)

سَقِنْ- sakın- (15b-9)

سَقْلَ- sakla- (52a-4)

سَقْلَنْ- saklan- (4b-4)

سَنْچْ- sanÇ- (75b-10)

سَرِمْسَقْ sarımsak (118a-2)

سَوَاشْ savaş (66b-2)

سِجْرَمَقْ sıçramak (30a-8)

سِغْ- sığ- (79a-7)

سِغَ- sığa- (16b-8)

سِغِرْ sığır (19a-3)

سِيقْ sık (43b-12)

سِقْ- sık- (44b-11)

sıkıl- (118a-12)	-سِقِلْ	sıyrıl- (30b-8)	-سِيْرِلْ
sın- (116a-5)	-سِنْ	sok- (117b-12)	-سُقْ
sındu (47b-4)	سِنْدُ	sovıT- (40a-9)	-سُوْدْ
sınuk (11b-6)	سِنُقْ	sovuk (2b-13)	سُوُقْ
sıvuk (2b-8)	سِوُقْ	su (31b-9)	سُوْ

ince ünlüye sahip kelimilerde

س ile :

segirtmek (16a-6)	سَكِرْتْمَكْ	siŋir (18a-2)	سِكِرْ
sekiz (10a-11)	سَكِزْ	sögüt (21b-1)	سُكُتْ
semirT- (41a-1)	-سَمِرْدْ	söyle- (66a-8)	-سُيْلَ
semüz (21a-3)	سَمُزْ	söz (66a-8)	سُوْزْ
serçe (20a-9)	سَرْچَهْ	süd (9a-2)	سُدْ
sev- (17a-10)	-سَوْ	sürç- (118b-12)	-سُرْچْ
sevin- (4b-2)	-سَوِنْ	süt (33b-11)	-سُتْ
si- (46a-12)	-	süz- (54a-8)	-سُزْ
siŋ- (9a-6)	-سِكْ		

hem ص ile hem س ile :

kalın ünlüye sahip kelimelerde

ṣag (10b-1)	صَغْ	sag (10a-13)	سَاغْ
ṣaglık (69b-12)	صَاغْلِقْ	saglık (14b-10)	سَغْلِقْ
ṣakın- (16a-1)	صَقِنْ	sakın- (15b-9)	-سَقِنْ
ṣarımsak (3a-4)	صَرْمْصَقْ	sarımsak (118a-2)	سَرِمْسَقْ
ṣıgır (33a-4)	صِغِرْ	sıgır (19a-3)	سِغِرْ
ṣovıT-(40b-11)	صُوِدْ-	sovıT- (40a-9)	-سُوِدْ
ṣovuk- (119a-9)	صُوُقْ	sovuk (2b-13)	سُوُقْ
ṣu (23a-5)	صُ	su (31b-9)	سُ

ince ünlüye sahip kelimelerde : yalnız س iledir.

Görüldüğü gibi, ince ünlüye sahip olan kelimelerde

istisnasız س ile temsil edilen s ünsüzü, bazı kalın ünlülü kelimeler hariç, kalın ünlüye sahip kelimelerde ص ile temsil edilmektedir. س ile yazılı kelimeler, zaten, ص ile yazılan kelimelerin, istisna kabilinden, س 'li misallerini teşkil etmiştir. Mesela "su" kelimesi, daima ص ile yazılmakta ve bu imlası standardını temsil etmekte olduğu halde bir kaç misalde, bu standardın dışına çıkılmıştır. Netice itibarıyla, kalın ünlüye sahip kelime başı s ünsüzü, mutlak manada bir dikkat gösterilmemekle beraber, ص ile yazılmış ve istisnasız olarak س ile yazılan inci ünlüye sahip emsallerinden tefrik edilmiştir, diyebiliriz.

b- kelime içinde

ba) iki ünlü arasında VsV

ص ile : bulunmamaktadır

س ile : kalın ve ince şekillerinde, daima bu imla iledir

قَرَاسَغُو karasağu (4a-9)

قَسْقَدَن kasukdın (16a-7)

كَسِل- kesil- (44b-11)

صُوسَ- susa- (77b-11)

إِسِجَق ısıcak (16b-5)

إِسِرْ- ısır- (119a-10)

إِسِد- ısıT- (8b-8)

bb) ünsüz ve ünlü arasında KsV

ص ile :

kalın ünlüye sahip kelimelerde

أَصّي aşşı (32b-10)

أُصّي uşşı (24b-13)

يَصّي yaşşı (56a-12)

Bu misaller s'nin ikizleştiği kelimelerde görülür.

س ile :

kalın ünlüye sahip olan kelimelerde:

اَقْصُرْ- aksurT- (117b-11)

اِسّي ıssı (17b-4) قُرقُسِز korkusız (25a-13)

ince ünlüye sahip kelimelerde

اَكْسُك eksük (41b-8) كِمسه kimse (25a-10)

اِسّلِك issiliK (4b-6) اُوكسُرمَك öksürmek (79b-2)

bc) ünlü ve ünsüz arasında VsK

ص ile : daima kalın ünlüye sahip kelimelerde

اَصّي aşşı (32b-10)

اَصْلَنْ- ışlan- (31a-12) يَصْدُوغ yaşduK (73a-4)

اُصّي uşşı git-(24b-13) يَصّي yaşşı (56a-12)

س ile :

kalın ünlüye sahip kelimelerde

اِسْلَد- ıslaT- (56a-11)

اِسّي ıssı (17b-4) يَسْدُوغ yasduK (70a-4)

ince ünlüye sahip kelimelerde

اَسْرُك esrük (118b-9)

اِسْنَمَك isnemek (3b-9) -اِسْتَ iste- (19b-11)

اِسّرَك issirek (8a-9) اوسْت üst (30b-11)

hem ص ile hem س ile

يَصْدُوغ yaşduK (73a-4) يَسْدُوغ yasduK (70a-4)

Kelim içinde kalın ünlüye sahip kelimelerde umumiyetle س ile az sayıdaki kelimelerde ise ص ile yazılabildiği görülmektedir. ص'lı yazılışı daha çok ikiz s ihtiva eden kelimelerde görüyoruz.

c- kelime sonunda , kök hecesinde s# , s/

ile : kalın ünlüye sahip kelimelerde

-اَصْ as- (70a-6) -قُصْ kus- (21a-12)

ile س :

kalın ünlüye sahip kelimelerde

قُـــ kus- (54a-10)

ince ünlüye sahip kelimelerde

گۆگۈس gögüs (80b-3) كَـــ kes- (46a-11)

hem ص ile hem س ile :

قُصـــ kus- (21a-12) قُـــ kus- (54a-10)

d- eklerde :

-sA eki :

س ile : yalnız bu imla iledir

اَقْسَا aksa (71b-2)

بَشْلَسَا başlasa(11b-11) كِتْسَا gitse (26a-13)

ايْلَمَزْلَرِسَا eylemezlerise(56a-13) اُولَمَزِسَا olmazısa (11a-7)

+sI(n)

س ile : daima bu imla iledir

چَوْرَسِيْ çevresin (119b-11)

اُرْتَسِيْ ortasın (49a-6) پَاچَسِيْ paçasın (14b-9)

Bütün hallerde, s ünsüzünün yazılışı için şu tesbitte bulunmak mümkündür:

#s, yani kelime başı s'leri, bazen ihmal edilse bile, kalın vokalli kelimelerde ص , ince vokalli kelimelerde س ile yazılmakta, böylece ince ve kalın ünlüye sahip kelimeler ayırılmaktadır. Kelime içinde ise, her iki imla ile de yazılabilen kalın ünlüye sahip kelimelere mukabil, ince vokalli kelimeler, tıpkı #s'de olduğu gibi, daima س ile yazılmaktadır. Aynı şey, kök hecesi s'leri ve kelime sonu itibarıyla da geçerlidir. Demek ki s ünsüzü, imla olarak kalını ve incesi tefrik edilen bir ünsüzdür.

t ÜNSÜZÜ

a- kelime başında #t

ط ile : sadece kalın vokalli kelimelerde görülür.

طَغ tag (9a-10)
طَلَا- tala-(119a-13)
طَلَق talak (28a-5)
طَمَر tamar (5a-2)
طَمزُر- tamzur-(73b-3)
طَنغَلَة tanla (72a-6)
طَار tar (61a-5)
طَرَجُق taracuk (24a-6)
طَاش taş (66b-13)
طَتلُو tatlu (2b-11)
طَوشَان tavşan (14b-2)
طُغ- toğ- (13b-1)
طُغرَ- toğra-(26a-7)
طُغُر- toğur- (16b-6)
طُقلُق toklık (4b-3)
طُقُوز tokuz (29a-7)
طُلدُر- toldur- (71b-4)
طُلُو tolu (63a-10)
طُن ton (11b-12)
طُپ top (42b-7)
طُپَلَق topalak (7a-12)
طُپرَق toprak (9a-8)
طُز toz (78b-2)
طُدَق tudak (116a-8)
طُلُق tuluŋ (69a-4)
طُرَق turak (20a-13)
طُرِغ- turiğ- (31a-11)
طُز tuz (77a-12)

ت ile :

kalın ünülüye sahip olanlarda

تَنگرِ taŋrı (1b-2)
تَوُق tavuk (69b-3)
تُز toz (69b-3)
تُتمَاج tutmaç (41a-13)

ince ünlüye sahip kelimelerde

تَگَاك tegeK (27b-1)
تَزَك tezeK (71b-10)
تِزجَك tizcek (7b-12)
تُكُر- tükür- (54a-12)

Metnimizdeki kelime başı #t'lerinin ekseriyeti, daha doğru bir ifadeyle, bir kaçı istisna tamamı, kalın vokalli kelimelerde ط ile, ince vokalli kelimelerde ت

ile gösteriliyor. Kalın ünlülü kelimeler, 4 istisna ile ط ile yazılırken, bu 4 kelimenin biri hem ط, hem ت ile yazılmıştır. İnce ünlüye sahip kelimeler ise istisnasız ت iledir. Demek ki, kalın ve ince t'ler ayrılmıştır. Bir başka dikkat çekici husus da, ط ile yazılan kelimelerin sayısı 28 iken, ت ile yazılan ve ince vokal taşıyan kelimelerde bu sayı 4'tür. Bunun sebebi, metnimizdeki kelime başı #t>#d ötümlüleşmesinin yüksek oranda olmasıdır ki bu husus, iligili ses bilgisi bahsinde ele alınmıştır.

b- kelime içinde

ba) iki ünlü arasında VtV

ط ile : yok

ت ile :

kalın ünlüye sahip kelimelerde

دُتُلْمَقْلِق dutulmaklık (77b-3) اُتُز otuz (76a-2)

اُتُرُد oturT- (16b-10) ـ يَتُور yatur- (66b-10)

ince ünlüye sahip kelimelerde

بُتُون bütün (49a-8)

دُتُن dütün (6b-3) ـ گُتُر gütür- (1b-5)

ـ گَتُر getür- (35b-3) يِتُرُو yitürü (71a-13)

İki vokal arasında, daima ت ile temsil edilmiştir. Ancak, fiil tabanları sonunda bulunan ettirgenlik eki t ile bazı kök fiil sonu t'leri vokal ek aldıklarında #t>#d değişmesi olduğu için د ile temsil edilmiştir:

ـ چَيْنَد çeyneTeler(15b-3) اِسِدِپ ısıTup (16a-12)

ـ دَرْلَد derleTe (10a-3) اِسْلَدَلَر ıslaTalar(61a-1)

دُكَدِجَك dükeTicek (20a-1) قَبَرْدَر kabarTur(36a-11)

bir kaç kök hecesinde de bu hal görülüyor:

كِدَرسا giTerse (27a-7) اِدَلر iTeler (66b-6)

bb) ünsüz ve ünlü arasında KtV

ت ile :

kalın ünlülü kelimelerde

اَلتى altı (58a-8) قُرتُلمَغ kurtulmaK (17a-6)

اَرتُق artuk (38a-6) اُرتَ orta (49a-6)

اَرتُر- artur- (33b-1)

ince ünlülü kelimelerde

بَرتِنمَك bertinmek (115b-6)

اِرتَ irte (23b-8) اِستَ iste- (19b-11)

bc) İki ünsüz arasında KtK

ت ile :

kalın ünlülü kelimelerde

اَلتمِش altmış (43b-9)

اَيرتلَ- ayırtla- (51a-4) يُمُرتلَ- yumurtla- (33a-8)

bd) Ünlü ve ünsüz arasında VtK

ت ile :

kalın ünlüye sahip kelimelerde

اَتلَمَق atlamaḳ (16a-6) طَتلُ ṭatlu (2b-11)

قَتلَن- ḳatlan-(22b-6) تُتماج tutmaç (41a-13)

قَينَتمَغ ḳaynatmaḳ (61a-10) اُنُتسَلِق unutsalıḳ (51b-8)

ince ünlüye sahip olanlarda

اَتمَك etmek (31a-12) كُوتُرتمَلك kötrümlüK (12b-2)

c- kelime sonunda, kök hecesinde t#, t/

kelime sonunda :

ت ile :

kalın ünlüye sahip kelimelerde

آت at (33a-5) اوت ot (31a-2)

قورت kurt (50a-4) يوغورت yoğurt (3a-1)

ince ünlüye sahip kelimelerde

دورت dört (24b-9) سوگوت sögüt (62a-11)

ات et (26a-10) سوت süt (33b-11)

ايت it (119a-5)

kök hecesinde (ek almış misellerden meydana gelen ve t'yi muhafaza eden kelimelerdir)

ت ile :

kalın ünlüye sahip olanlarda

ارت art- (65b-13) قات- kat- (58b-5)

بوت but (27a-2) اوت ot (17b-4)

دوت- dut- (19a-5) يات- yat-(30a-3)

قات kat (28a-9)

ince ünlüye sahip kelimelerde

دورت- dürt- (63a-5) اوت öt- (33a-8)

ايت- eyit- (10b-4) اوست üst (21a-2)

اورت ört- (66a-1) يات- yet- (53a-12)

Kelime içinde olsun, kelime sonunda ve kelime sonu kök hecesinde ekleşme sırasında olsun, t'yı bulunduran bütün kelimelerde t sesini ت harfi temsil etmektedir. Bunun bir istisnası görülmekle beraber, hem sayı bakımından hem sehven yazılıp yazılmadığı bilinmediğinden, neticeye te'sir edici bir misal sayılmaz:

يوطا- yuṭ- (62b-6)

B- EKLERİN YAZILIŞI

1) Ayrı Yazılan Ekler ve Edatlar

Teshil'de, eklerin bitişik olarak yazılması bir kaide haline gelmiştir. Bazı eklerin ise, ayrı yazılan nadir misallere sahip olduğu görülüyor. Bu başlık altında yer alan bazı edatlar ise, bitişik yazılan misalleri de bulunsa bile, ileride işaret edileceği gibi, daima ayrı yazılan edatlardır. Her iki imlaya da sahip edatlar ile beraber bunlar ayrı ayrı ifade edilecektir.

+cuḲ eki :

ağaç+cuġa (61a-4)

+dAn eki :

yigirmi+den (29b-4)

daḫı : istisnaları hariç, daima ayrı yazılan edattır

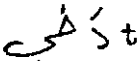
tiryāḳ-ı erbaʿa daḫı (120a-6)

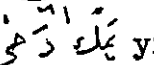
yimek daḫı (116a-6)

degin : hem ayrı hem bitişik yazılan bir edattır.

üç güne degin (23b-8)

iki yıla degin (52a-7)

+dUr ve +durur eki:

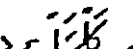
gelmemek+dür (67b-13)

gicimek+dür (72b-6)

ḳan+durur (79a-12)

ḥükminde+dür (33a-4.,5.)

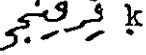
ḳırḳıncı+dur (29a-2)

söylemek+dür (66a-8)

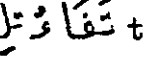
tefāvütile+dür (32b-4)

gez : ayrı yazılı şekilleri esastır

بر قچ کز bir ḳaç gez (64b-2)

içün :

اچون behaḳ-ı ebyaż içün (115a-5)

iken :

قبض ایکن ḳabż iken (22a-5)

ile : hem ayrı, hem bitişik yazılır

ضیارشهرالا ḥıyārşehber ile (16b-13)

اجاص ایله iccāṣ ile (25b-2)

صوی ایله kāsnī ṣuyı ile (75a-10)

+yIlA :"ile" ekleşme halinde iken ortaya çıkan bu şekil, bir kaçı hariç bitişik yazılır.

حاده یله ḥādde+yile (75b-3)

حقنه یله ḥuḳne+yile (22a-5)

ماده یله mādde+yile (28b-23)

معالجه یله mu'ālece+yile (25b-12)

یمرده یله yumurda+yıla (9a-1)

حلیله یله ḥelīle+yile(47a-1)

+KI (aidiyet eki):

اشغاغی aşaga-gı (25a-5) اچنده کی içinde-ki (57b-13)

ki (edat,bağlaç) : daima ayrı yazılıp, bir kaç yerde bitişik olarak geçer

کیم, کیم (14a-7,17a-2, 31a-7, 51a-11 v.b.)

kim (edat, bağlaç) : bitişik şekilleri de vardır

قچن کیم kaçan kim (2a-2)

+lAr eki :

اکشیلردن ekşi+lerden (18a-3)

+lIK eki :

غالبلغنا ġālib+lıġına (5a-11, 5a-12)

هلاكلغا helāk+lig-e (6a-10)

+sIn eki :

بقيسين bakıyye+sin (23b-9)

سددسن südde+sin (50a-6)

2) Bitişik Yazılan Ekler ve Edatlar

Daha evvelki bahiste de ifade edildiği gibi ekler, istisnai hallerin dışında, birleşik olarak yazılmaktadır. Bazı eklerin ayrı da yazılabildiği yukarıda zikr edilmişti. Burada, ayrı yazılan bu eklerin bitişk şekilleriyle, yine ayrı da yazılan edâtların bitişik misalleri gösterilecektir.

+cuḳ eki :

اغلنجقلرده oġlarcuḳlarda (68b-10)

+daḥı : istisnadır

ايكسينكدخى ikisinüŋ+daḥı (68a-13)

+dAn eki :

آجلقدن aclıḳdan (4b-2) قصمقدن ḳuşmaḳdan(14a-10)

اندن andan (2b-2.3.) نسنلردن nesnelerden(15b-9)

بلغمدن balġamdan (76b-6) اودندن oddan (71a-6)

بشرمكدن bişürmekden(63b-10)

اچمكدن içmekden (16a-1) طعامدن ṭaᶜāmdan(8a-5)

+degin :

چكردكدكندر çekerdege+degindür (47b-6)

دردمدكندر direme+degindür (49a-5)

درهمدكندر dirheme+degindür (38a-6.7.)

+dek :

دندك dört güne+dek (16b-10)

+dUr eki :

بارِدْدُرْ bāriddür (46a-1)

أيلَمَكْدُرْ eylemekdür (65b-10)

كِبِيدُرْ gibidür (37b-12)

خَفِيفْدُرْ ḫafīfdür (31b-5)

اِچْمَكْدُرْ içmekdür (80b-7)

مَايِلْدُرْ māyildür (31a-6)

مُنَاسِبْدُرْ münāsibdür (23a-5.,6.)

صُغَانِدُرْ ṣoġanıdur (43a-7)

يَابِسْدُرْ yābisdür (35b-1)

+gez :

بِرْ قَچْكَزْ bir ḳaç+gez (67b-8)

+içün :

اَرِتْمَغِچُونِسَا arıtmaġ+içünise (53b-13)

+yiçün :

كِشِيِيچُونْ kişiyi+çün (40a-6)

+iken :

اِلِجَغِكَنْ ılıcaġ+ıken (18b-13)

فَاتِرِ كَنْ ḫātır-ıken (23a-4)

+lA eki :

مُخْتَصَرِيلَه muḫtaṣarīla (2a-2)

حُمَّاضِلَه ḥummāżıla (7b-2)

مُفَرِّحَاتِلَه müferriḥātıla (15a-5)

شَبِلَا şabıla (27a-10)

بَالِلَه balıla (42a-9)

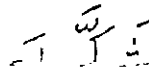 sekkerile (42a-1)

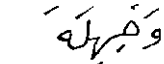 vechile (29b-8)

+yIlA :

na'nāyıla (70a-2)

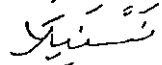 nesneyile (31b-10)

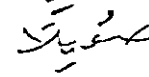 ṣuyıla (42b-3)

+IsA :

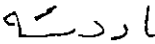 bāridise (64a-1)

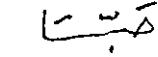 ḥabbısa (22b-7)

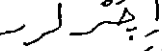 içerlerise (77b-1)

ḳalınısa (115a-5)

nesnelerise (42a-2.,3.)

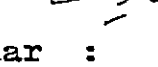 varısa (25b-10)

+kadar :

ne+ḳadar (6a-11)

+KI (aidiyet eki) :

bağarsuḳlardağı (53b-1)

evvelki (2a-8)

+ki (bağlama edatı) :

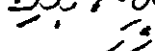 belki (7b-10, 11a-1, 76a-9)

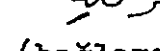 gerek-ki(10a-10,22b-1, 78b-11)

+kim (bağlama edatı) : bitişik şekli sık görülür

bābı+kim (2a-13)

bel+kim (7a-8)

eylemek+kim (10a-3)

gerek+kim (12b-3, 15a-12)

ḳaçan+kim (16a-9, 17a-13)

 kişi+kim (9b-2)

نَكِم ne-kim (9b-7, 119a-4)

نِيتَكِم nitekim (61b-1)

+lIK eki :

غَالِبْلِغَنَا galiblıgına (6a-6)

اُيَانُقْلِقْدَنْ uyanuklıkdan (15a-9)

+mı eki :

قُدُزْ مِدُرْ kuduz-mıdur (119b-1)

صَاغْمِدُرْ sag-mıdur (119b-1)

+sI(n) eki :

آغْرِسِن agrısın (3b-6)

اِشْتِهَاسِن iştihası (4a-10)

قُوقُسِي kokusı (2b-7)

طَرِيقَسِين tarikasın (1b-8)

3) Baştan Bitişik Yazılı Bazı Edatlar

kaçan+ :

قَچَنَكِم kaçan-kim (16a-9, 17a-13)

ne+ :

نَكِم ne-kim (9b-7)

nite+ :

نِيتَكِم nite-kim (61b-1)

4) Arap ve Farsça Bazı Ek ve Edatların Yazılışı

a- Arapça olanlar :

fi+ : Klişe halinde, bir kelime gibi kullanılan bir kaç terkib bünyesinde ve ayrı yazılmış haldedir

فِي الْجُمْلَةِ، فِي الْجُمْلَهْ fī-l'cümle (35a-8, 35b-3)

فِي الْحَالِ fi'l-ḥāl (118a-3)

b- Farsça olanlar :

be+ ‘ :

دَمْ بَدَمْ dem-be-dem (30a-7)

bī+ : bitişik ve ayrı şekilleri vardır:

bitişik :

بِيهُوذَهْ bīhūze (67a-3)

ayrı :

بِي قِيَاسٍ bī-kıyās (1b-2, 1b-3)

بِي نِهَايَتْ bī-nihāyet (1b-6)

+ī ـي: nisbet "ye"si; ek, aslına uygun olarak ـيـ ile yazılmakla beraber, bir çok yerde hareke ile tamsil edilmekte bir beis görülmemiştir:

ile :

بَلْغَمِي، بَلْغَمِي balgamī(20a-8,36b-7) اِقْرِيطِي ıḳrīṭī (20b-7)

دَمَوِي، دَمَوِي demevī(75a-3,76a-10) صَفْرَاوِي ṣafrāvī (75b-8)

hareke ile(ـِـ) :

بَلْغَمِ balgamī (3b-2. 8b-8, 10b-11, 40a-5)

بَلْغَمِدُرْ balgamīdür (73b-9)

دَمَوِدُرْ demevīdür (73b-4)

اِقْرِيطِ ıḳrīṭī (45b-10)

C- KELİMELERİN YAZILIŞI

1) Birleşik Yazılan Kelimelerle Bunların Ayrı da Yazılan Şekilleri

Bir kısmı hem bitişik ve hem de ayrı yazılan bu kelimeler, edatlarla birleşen bazı kelimelerle, birleşik kelime hüviyetindeki kelimelerin yazılışlarını ihtiva eden az sayıdaki misallerden ibarettir.

a- Türk Dili asıllı olanlar :

bitişik	ayrı
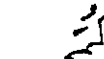 ebegümeci(58b-9)	ebegümeci(58a-13)
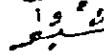 işbu (54a-2) /	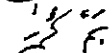 ebemgümeci(16b-9)
ḳaçan+kim (16a-9)	ḳaçan kim(2a-2)
kişi+kim (9b-2)	
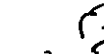 ne+kim (9b-7, 119b-4)	
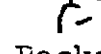 nitekim (61b-1)	

b- Başka dillerden alınan kelimeler:

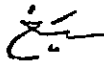 sa+yaġı (115a-3) 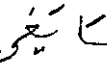 sa yaġı (115a-7)

2) Değişik İmlaya Sahip Olan Kelimeler

a- Türk Dili asıllı olanlar :

ḳadın(11a-10) ḳadun (27b-4)

 ḫatun(46a-4)

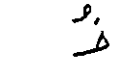 ḳoḫu (26a-10) ḳoḳu (77a-10)

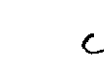 uyımaḳ (22a-11) 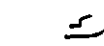 üyimek (22a-12)

üsd (28a-10.44b-10) 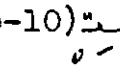 üst (16b-2)

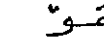 yılamaḳ(80b-9) 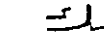 yilemek(72b-10)

 yuṭ- (62b-6) 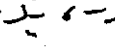 yud-(55b-9,77a-8)

yüri-(23a-8) yürü-(118b-10)

b- Diğer dillerden alınan kelimeler

بَابَادْيَه، بَابَدْيَه bābādya(58b-11,60b-6) بَابَذْيَه bābaẕya (59a-2)

بَبَاذِيَه babāẕiye(56b-11)

بَادَام bādām (20b-7) بَاذَم baẕam (63a-7)

جَوَاب cevāb (40a-9) جَوَاو cevāv (120a-5)

فَرُوج ferūc (72a-2) فَرُّوج ferrūc (80a-11)

فِسْدُق fısduk (36b-4) فِسْتِق fıstık (27b-2)

فُسْتُق fıstuk (61a-11)

كِشْنِج kişnic(39a-4) كِشْنِيز kişnīz (57a-7)

مَعِيدَه ma'īde (22b-4) مَعْدَه ma'de (7b-9,35a-3)

شَاهْتَرَج şāhterec(116a-2) شَاهْتَرَنْج şāhterinc (21a-5.)

شَكَر şeker (43b-1) شَكَّر şekker (54a-8)

شُرْبَا şurbā (40b-7) شُرْوَا şurvā (22a-4)

تَرَنْجُبِين terencübīn(76a-4) تَرَنْگُبِين terengübīn(25b-1)

يَاهُوذ yāhūd (27b-9) يَاهُوذ، يَاهُوذ yāhūẕ (27b-13,62 a-5)

Yukarıdaki kelimelerden "bādām, bāẕām" gibi, hem ذ ile hem د ile yazılanlardan ذ'lı olanların telaffuzu temsil ettiğini kabul ettik. Zira kelimenin, bugün "bādem"olarak telaffuz edildiğini, yine "bābādya, bābaẕya" yazılışlarına sahip kelimenin de "papatya" olarak yaşadığını biliyoruz. Kelimenin d'li ve ẕ'li şekillerinin iki ayrı telafuzu temsil etmeyeceği de açıktır. Mese'le birbirinden farkı olmayan noktalı ve noktasız harflerin aynı ses değeri için kullanılmalarından ibarettir.

3) Yanlış Yazılan Kelimeler

Bu başlık altında, sadece bir kaç kelime ele alı-

nacaktır. Bundan maksat, hususıyla "ḥanẓal" kelimesinin, yazılışında mevcut iki noktadan(ظ ve ن'daki) birinin metin boyunca sıkça ihmal edilmiş olmasından ötürü, bu eksikliğin bir kerede giderilmesi ve imlanın tashih edilmesidir. Diğer yanlışların tashihi, transkripsiyonlu metinde ve dipnotla yapılmış ve diğer metinle de karşılaştırma yoluyla izah da edilmiştir. Şimdi, burada ele alınan misallere geçelim:

yanlış	doğru
اَكْسَرْ ekser (13a-3)	اَكْثَرْ ekṣer (49b-5)
حَنْطَلْ ḥanṭal?(47b-7.ve b.)	حَنْظَلْ ḥanẓal (
ريشته rīşte (41a-9)	ريشته rişte (41b-1)

D- TERKİBLERİN YAZILIŞI

1) Arapça Terkibler

. a- konsonla biten kelimelerde : Bu durumda terkib, umumiyetle, son sesin üzerine ötre (ـُ) konulup el(ال) harfi tarifi ile birlikte cezm (ـْ) işareti kullanılarak yapılmaktadır. Bazen, ötreli şekil yerine, esre(ـِ)'li şeklin kullanıldığı da görülür.

ötre, cezm ve harfi tarif ile: çok kullanılan, pratikleştirilmiş iklâdır.

دَمُ الْاَخَوَيْنْ demü'l-aḫaveyn (71b-6)
حَبُّ الرُّمَّانْ ḥabbu'r-rümmān (25b-5)
لِسَانُ الثَّوْرْ lisānu'ṣ-ṣevr (54b-13)
مَحْرُورُ الْمِزَاجْ maḥrūru'l-mizāc (23b-2)
مَبْرُورُ الْمِزَاجْ mebrūru'l-mizāc (23b-4)

ötre ve üstünlü harfi tarif ile ve şeddeli :

لِسَانَ ٱلشَّعْرِ lisānu'ş-şevr (54a-3)

أُمِّ ٱلصِّبْيَانْ ummu'ṣ-ṣıbyān (68b-3)

ضِيقُ ٱلنَّفَسْ żīḳu'n-nefes (78a-4)

İlk kelimenin sonu esreli(ـِ) ve harfi tarifle üstünlü (ـَ) olarak; pek kullanılmaz

لِسَانَ ٱلشَّعْرْ lisānı'ş-şevr (21a-5)

b-vokalle biten kelimelerde: "a" ünlüsünden sonra hemze ve ötre konulduktan sonra gelen cezmli ve şeddeli imla ile; burada cezm ve şeddeden biri fazla gibi görünmekle birlikte bu husus, harflerin okunuşuyla gelişen imlâ olarak değerlendirilmelidir.

مَآءُ ٱلرُّمَّانَيْنْ māü'r-rümmāneyn (27a-13, 57b-11)

"i" ünlüsünden sonra esre ve cezmli harfi tarif ile:

فِي ٱلْجُمْلَهْ ، فِي ٱلْجُمْلَ fi'l-cümle (7a-10, 35a-8, 35b-3)

فِي ٱلْحَالْ fi'l-ḥāl (118a-3)

2) Farsça Terkibler

a- İzafet terkibi:

aa) konsonla biten kelimelerde: Hem harekeli hem harekesiz yazılabilmektedir.

harekeyle:

بَارِدِ رَطْب bārid-i raṭb (3b-1, 32a-13)

بَصَلِ عُنْصُلْ baṣal-ı ʿunṣul ṣuyın (77b-10)

مَعْجُونِ نَجَاحْ maʿcūn-ı necāh (53a-7)

شَرَابِ قِشْرِ اَصْلِ هِنْدِبَا şarāb-ı ḳışr-ı aṣl-ı hindibā(43b-7)

شَرَابِ لِيمُوْنْ şarāb-ı līmōn (61b-9)

وَجَعِ مَفَاصِلْ vecaʿ-ı mefāṣıl (53b-8)

harekesiz:

حَارّ يَابِس hārr-[-ı] yābis (2b-10)

صَبْر اُسْقُطُورِي ṣabr[-ı] usḳuṭūrī (53b-9)

ش. قِشْر اَصْل هِنْدِبَا ş. ḳışr[-ı] aṣl-ı hindibā (14b-12)

ab) Vokalle biten kelimelerde :

"a" ünlüsünden sonra : bu ünlüden sonra "y" ünsüzü türeyip, ek,"-yı" şekline giriyor:

حُمَّايِ غِبّ ḥummā-yı ġıb(29a-12)

حُمَّايِ صَفْرَاوِيَّه ḥummā-yı ṣafrāviyye (66b-5)

سِنَايِ مَكِّي sinā-yı mekkī (56a-1.,2.; 57b-3)

"e" ünlüsünden sonra : hemze ve esre ile:

دَرَجَهِ اَوَّل derece-i evvel (45b-7, 47a-4)

حُقْنَهِ لَيِّنَه ḥuḳne-i leyyine (58a-4, 79b-11)

حُقْنَهِ مُتَوَسِّط ḥuḳne-i mutavassıṭ (75a-12)

b) Vasıf terkibi :

مَايَهِ خُوشْ māya-ḫūş (27a-13, 62a-6)

نِيم كُوفْت nīm-birişt (78a-9)

نِيم بِرِشْت nīm-gōft (43b-10)

E- BAZI İŞARETLERİN KULLANILIŞI

1) Şedde(ّ)nin Kullanılışı :

a- Yabancı menşe'li olan kelimelerde:

kelime içinde :

جُلَّاب cüllāb (73b-2) خَاصِّيَّت ḫāṣıyyet (51a-12)

اَدْوِيَّه edviyye (52a-2) قُوَّت ḳuvvet (35b-8)

اَوَّل evvel (8a-2) مَاءُ الجُبْبِين māü'l-cübbīn (44 b-5)

Bazı kelimelerde, şeddeli yazılışların yanında şed-

desiz kullanışların görülmesi, fonetik hadise ile alâkalı bir husustur:

شَكَّر şekker (54a-8,70a-3) شَكَر şeker (57b-6)

kelime sonunda : Bu misaller, tek heceli kelime sonu çift ünsüzlerinin, aslında dilimizdeki tekleşme hadisesine uğrayan şekillerinin, vokalle başlayan bir ek aldıklarında ya da kendilerinden sonra vokalle başlayan kelime gelip vasl hadisesi meydana geldiği hallerde, hece dengelemesi endişesiyle tekrar ikizleşmesiyle ortaya çıkan misaller olup, bu halleriyle bir bakıma kelime sonu pozisyonlarını kaybetmektedirler:

حَبّ ḥab (55a-5) حَبّڭ ḥabb+uŋ (53b-13)

حَبلَر ḥablar(56a-12) حَبّسه ḥabb eylemezlerise (56a-13)

طِبّ ṭıb (1b-6) طِبّڭ ṭıbbuŋ (6b-1)

حَارّ hārr [-ı] yabisdür(2b-10)

b- Türk Dili asıllı kelimelerde :

şedde ile (ّ)

اَصّی aṣṣı (32b-10)

اِسّی ıssı (17b-4) اِسّیرك issirek (8a-9)

Bazı kelimelerde ekleşmede yan yana gelen aynı seslerin, ikizlik hali teşkil etmeleri durumunda, bunun hem şedde hem cezmle ifade edildiği görülebiliyor:

اُوْدَّن od+dan (71a-6)

Ekleşme ikizliğinin, yalnız şedde ile ifade edildiği de göze çarpıyor:

اُصّی uṣṣ+ı (24b-13, 26a-13)

İkiz ses bulunduran bazı kelimelerde bu durum, hem çift harf yazılarak, hem de şedde ile gösterilerek ifade ediliyor:

اَللّی elli (40a-5)

Aynı durum, bazen çift harf ve cezmle de ifade ediliyor :

اَللی elli (19a-2, 54b-1)

2) Tenvin İşareti(ـً)nin Kullanıldığı Yerler

Bu işaret, bazı eklerde, "In" sesinin verecek şekilde ya da "An" sesi mukabili kullanılmaktadır:

+dAn ekinde : ـًا imlasıyladır

آجلغدًا aclıkdan (15a-7) بشرمكدًا bişürmekden(63 b-10)

اَندًا andan (14b-8) قصمقدًا kuşmakdan(24a-9)

بلغمدًا balġamdan (75b-1) نسنلردًا nesnelerden(15 b-9)

Aynı ek, دَنْ ile de yazılır:

اَندَنْ andan (2b-2.,3.) صوقدَنْ şovukdan (11b-13)

بلغمدَنْ balġamdan (76b-6) طعامدَنْ ṭaᶜāmdan (8a-5)

+madın eki : ـٍ şekliyle

اولمدٍ olmadın (119a-6)

+ın (instrümental) : ـٍ ile

وقتٍ vaḳtın (22b-4)

-ken eki : ـًا şeklinde yazılır

يیودورکًا yiyüdururken (9b-2)

+(s)In eki : ـٍ şeklinde

اغرسٍ aġrısın (3b-6) جكرٍ cigerin (120a-12)

ايقلرٍ ayaḳların (77a-12) نفسٍ nefesin (16b-7)

بدلرٍ budların (14b-9)

"سِنْ" imlâsı ile yazılan misalleri:

اغرسين ağrısın (48b-6)

آشين aşın (27a-3)

دِبْلَرِنْ diblerin (48b-9)

S E S B İ L G İ S İ

SES BİLGİSİ

A. Ünlüler

Teshil'de "a, e, ı, i, o, ö, u, ü" ünlüleri bulunmaktadır. Ayrıca, uzun ünlüye sahip kelime, ek ve bazı durumlar mevcuttur. Nüshamızın imlâ hususiyetleri, bunu tesbite imkân vermiştir. Fakat, kapalı é ünlüsünün varlığına dair hususi bir imlâ görülmez. Buna mukabil, hem e hem de i'li şekillere sahip kelimeler bir arada yer almıştır.

1. Ünlü uzunlukları

Türk Dili'nin, tarihi devirlerinden itibaren, muhtelif şive ve lehçelerinde uzun ünlüleri barındırdığı, bilinen bir hususdur. Türk Dili ile yakından alâkadar olan pek çok ilim adamı, yaptıkları değişik çapta ve nitelikteki çalışmalarda, bu mevzuu ele almışlardır. Bu çalışmaları burada söz konusu etmek, bahsimizin dışındadır. Yalnız, Eski Türkçe metinlerinde geçen geniş bir kelime kadrosu ve ekler üzerinde yapılan bir çalışmanın, uzun ünlülerin varlığını, fonetik esaslarıyla birlikte ve kesin olarak ortaya koyduğunu[1], metnimizin de dahil olduğu Eski Anadolu Türkçesi'nde tesbit edilen asli uzunlukları ihtiva eden münhasır bir çalışma bulunduğunu ifade

---

1. Bkz. TUNA, Osman Nedim---- Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurca'da Uzun Vokaller, TDAY-Belleten 1960, sh: 213-282

etmekle yetinelim.[2]

Uzun ünlülerin, bugün, Yakutça ile Halaççа ve O - ğuz grubunda yer alan Türkmence'de muntazaman varlıklarını devam ettirdiklerini gördüğümüz gibi, Anadolu ağızlarında da, aynı şekilde korunduğuna şahid olunmuştur[3]. Bütün bunlar, asli vokal uzunluklarının, Eski Türkçe'den itibaren varlığını sürdürerek, dilimiz içindeki rollerine devam ettiklerini gösterdiği gibi, bu hususun şümulünün ortaya çıkması için, metin incelemelerine bir de bu gözle bakılmasının lüzumunu hissettirir. Asli ünlü uzunluklarının görüldüğü kelimelerin bir çoğunun Divanu Lûgati't-Türk'te, Yakutça ve Türkmence gibi ayrı devir ve şive (veya lehçe)lerde ortak olması gözden uzak tutulmamalıdır[4].

Bununla birlikte, ben, evvela, malzemeyi teferruatlı bir imlâ tedkikine tabi tutup tasnif etmek ve böylece, ünlülerin ses değerine has, bu hakikaten çetrefilli konuyu, bilahare yapılacak müstakil çalışmalara havale etmek temayülünde iken, mevcut imla tezahürlerinin, asli veya asli olmayan, kelime kökü ve tabanlarıyla eklerdeki bazı ünlü uzunluklarının temsili mahiyetinde olduğunu müşahade ettiğim için, hiç değilse, bariz olanlarını tesbit etmeyi münasip gördüm. Bu imla tezahürlerinin belli baş -

---

2. KORKMAZ, Zeynep -- Eski Anadolu Türkçesinde Asli Ünlü Uzunlukları, DTCF Dergisi XXVI.cild, sayı:3-4, sh: 49-66

3. KORKMAZ, Zeynep -- Batı Anadolu Ağızlarında Asli Vokal Uzunlukları Hakkında, TDAY 1953, sh.:197-203

4. Bu hususta bkz. TEKİN, Talat -- Ana Türkçede Asli Uzun

lıları şunlardır:

nin imlâsı, kesin olarak birbirinden ayrılmıştı ve bu imlâya göre, ancak kelime sonuyla eklerde, a ile birlikte e'nin de (ا) ile temsil edilebildiği görülüyordu.[5]

b. Arapça ve Farsça kelimelerde, uzun a'yı temsil eden işaretler, belli Tk. kelimelerde de istikrarlı olarak kullanılmışlardı. Bu kelimelerin çoğu, Divanü Lûgati't-Türk, Eski Türkçe ve Türkmence'de uzun ünlüye sahip olarak yer alan kelimelerdir. Bu işaretler:

آسان āsān (51b-6), آواز āvāz (65b-2), آیینه āyine (119a-7), آخر āḫır (55b-9), آلتیله āletīle(118a-1) v.b. kelimelerde görülen آ , ا işaretleridir.

c. Benzer ses ve şekil yapısına sahip kelimelerden birinin uzunluk işareti ile, diğerinin harekeyle işaret edilen imlâ ile yazılması:

آج ac (7a-7) : آچ aç-"acık-"(118b-10), آچ aç-(11b-3)
آغر ağır(3b-3) : آغز ağız"süt"(33b-11), آغز ağız(4a-1)

Ünlüler, Hacettepe Üniversitesi Yay., 1975
TUNA, Osman Nedim-- Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurca'da Uzun Ünlüler, TDAY-Belleten 1960, sh:213-282

5. Halbuki, bir çok EAT. metninde, kelime bünyesindeki e'ler için (آ,آا) de kullanılır. Mesela Cāmasb-nāme'de: بانم benüm(719), دا کل degül(2470), الم elüm(1667), آوا eve(605) آیوسی eyüsi(2266) دپاسنده depesinde(1157) v.b. (bkz. BOZ-KAPLAN-- Cāmasb-nāme, Malatya 1989, 1.cild, sh: 19-20; Garīb-nāme'de : آل el (404), آتاکو etek (420), آو ev (1088)

يار yar (4a-5) — يـر yar- (118b-1)

يرلر yırlar (56-11) يرلر yırlar yer (66-6)

d. Kelime kök ve tabanları içinde harekeyle temsil edilip eklerde elifle (ا) de görülen e ünlüsünün, aynı ses ve şekil yapısına sahip iki ek olan -(y)A ve +(y)A eklerinden birincisinde ا ile, ikincisinde ە ile muntazaman yazılmasıdır.

e. Teshil'de, kelime ünlülerinin yaklaşık %75'inin hareke ile %25'inin ise harfli ve harekeli yazıldığı görülmüştü. Bu rakamın, hareke ile yazılanlarının çoğunu, çok heceli kelimelerle diğer fiiller meydana getirmekte; %25'ini ya tek heceli isimler, ya da yukarıdaki maddelerde işaret edilen özel imlâ ile kaydedilen çok heceli kelimeler teşkil etmektedirler.

Tabii, yukarıda sıralanan hususlar, mes'elenin şümulünü ihtiva etmemekle beraber, yeteri kadar izah eder. Şimdi, metinde bu uzunlukların geçtiği yerleri ve fonetik esaslarını gözden geçirebiliriz.

a) Kelimelerde uzunluk

Hemen ifade etmeliyim ki, bu bahis altında ele alınacak kelimeler, uzun ünlü bulundurabileceği ihtimal dahilinde olan bütün kelimeleri ihtiva etmemektedir. Mesela, آ ile işaretli a ünlüsünün dışında, ا ile işa -

---

beg بـاكـ (2766), ben بـاد (206), degin داكـن (1845), geçـاكـ (298), geleci گـاكـ (616) v.b. bkz. KAYMAZ, Zeki- Âşık Paşa, Garîb-nâme, Malatya, 1989, sh: 48

retli ﻉa'lı kelimelerde de bu uzunlukların bulunabileceği düşünülebilir ve iddia edilebilir. Ancak bunu, en azından istisnai hallerin dışında, metnin sahip olduğu imla özellikleri çerçevesinde mümkün görmediğimden, bu ve benzeri misalleri ele almadım. Zaten ﻉe'ler de ʃ ile temsil edilmek mecburiyetinde olduğundan, bu yazılış, ilk ses durumunda bir şey ifade etmez. İlaveten, ünlülerin imlâ ile münasebeti, teferruatıyla birlikte, alakalı imlâ bahsinde gösterilmiştir ve bu çerçeveye giren mes'eleler için oraya bakılmalıdır.

Uzun ünlüye sahip kelimeler iki safhada ele alınacaktır:

1. Bu kelimelerin, muhtelif devir ve şivelerdeki tezahürlerinin, uzun ünlüye sahip olup olmadıklarını tesbit etmek,

2. Uzun ünlü bulunduğunu gösteren yazılışlarda ne kadar ısrar edildiğini ve bu ünlülere sahip olan kelimelerle, bunlara sesçe ve şekilce benzeyen başka kelimeler arasındaki imla farklılıklarını ortaya koymak.

Bu maksatla, evvela, metnimizde geçen misaller , Eski Türkçe(=Etk.), Eski Anadolu Türkçesi(=EAT.), Kaşgarlı'nın Divanü Lûgati't-Türk'ü(=Kşg.) ve Türkmence'deki karşılıklarıyla mukayese edilecektir. Bu mukayese, her ne kadar aradaki benzerlikleri ortaya koymak açısından yapılacak ise de, aynı zamanda, bu şivelerin hepsinde de kısa ünlülü olarak görülen "at" v.b. kelimelerin durumu

bakkında daha teferruatlı düşünme imkânı da verecektir.[6]

Teshil	Etk.	Ksg.	EAT.	Tkm.
آج āc (7a-7) ...	āç	āç ...	āç	āç
آجي ācı (4a-1). .	____ . .	.açığ ...	____	ācı
آچوق āçuḳ (6b-5)..	____ . .	.açuk ...	____	açıḳ
آد ād (2a-3)....	āt	āt .....____	.....	āt
آدم ādım (8a-1)...	ātım ...	____.....____	.....ādım	
آغر āğır (3b-9)...	aġır ...	aġır.....____	.....aġır	
آغرı- āğrı- (65b-8)..	āġrı-...	____.....____	.... āġıra-	
آغلو āġulu (117a-1).	āġuluġ..	____ . .____	.....____	
آق āḳ (6a-10). . .	āḳ . . .	āk . . .	āḳ . . .	āḳ

---

6. Mukayesede kullanılan malzeme için şu eserlere müracaat edilmiştir:

___ATALAY, Besim-- Divanü Lûgati't-Türk, dizini ve çevirisi, 1., 2., 3., 4. cild, Ankara 1985

___ÇENELİ, İlhan-- Türkmen Türkçesi Sözlüğü, TDAY-Belleten 1982-1983, sh: 30-84

___KORKMAZ, Zeynep-- Eski Anadolu Türkçesinde Asli Ünlü Uzunlukları, DTCF.Dergisi,XXVI.cild,sayı:3-4, sh:49-66

___M.Ya.HAMZAYEV-- Türkmen Dilinin Sözlügi, Aşkabad 1962

___TEKİN, Talat-- Orhon Yazıtları, Ankara 1988

___TUNA, Osman Nedim-- Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurca'da Uzun Vokaller, TDAY-Belleten 1960, sh: 213-282

Teshil	Etk.	Kşg.	EAT.	Tkm.
آن ān+(2b-4)	____	an+	___	____
آرـ ārı-(70b-11)	ārı-	___	ārıT	____
آصـ āṣ- (70a-6)	____	āṣ-	āṣ-	aṣ-
آش āş (8a-8)	āş	āş	āş	āş
آت āt"at"(35a-5)	at	at	___	at
آو āv (14b-1)	___	āw	āv	āv
آز āz (4a-6)	āz	āz	āz	āz

konsonla başlayanlarda:

بال bāl(20a-8)	bāl	bāl	___	bāl
باش bāş (9a-2)	bāş	bāş	bāş	___
قان ḳān (2b-4)	ḳān	ḳān	ḳān	ġān
قاز ḳāz (7b-5)	ḳāz	ḳāz	___	ḳāz,ġāz
ساغ ṣāġ(cihet)(28a-3)	___	___	___	ṣaġ
طار ṭār (65a-5)	ṭār	tār	ṭār	dār
طاش ṭāş"dış"(48b-10)	ṭāş	ṭāş	tāş	tāş
طاش taş"taş"(64b-13)	taş	taş	taş	taş
وار vār (9b-7)	bār	bār	vār	bār
يار yār'balya(4a-5)	yār	yār	___	___
ياش yāş"yaş"(7b-6)	yāş	yāş	yāş	yāş
ياش yaş"yıl"(24b-9)	yāş	yāş	yāş	yāş
ياي yāy"yaz"(3a-10)	yāy	yāy	___	___
يازـ yāz (3a-7)	___	yāz	yāz	yāz

ı, i ünlüleri için:

بيل bīl (3b-3)	bīl,bēl	bīl	___	bīl
بيش bīş (18b-1)	bīş,bēş	bīş	bīş	bēş

Teshil	Etk.	Kşg.	EAT.	Tkm.
گیچ gīç (31a-10)	kīç	kīç	____	gīç
تیز tīz (8a-10)	___	___	____	tīz
ییلامق yīlamaḳ(80b-9)	yıd	yıdla-	____	___
ییله- yīle- (21b-5)		yıdlan-		
ییلد- yīleT- (23a-1)		yıdlaş-,yid___		
ییر yīr"koku"(5b-11)	___	___	___	___

Bu kelimelerin haricinde,"e, o, ö, u, ü" ünlülerinin muhtemel uzunluklarını gösteren başka kelimeler de yok değildir. Ancak, kelimelerle alâkalı ünlü uzunluklarını "a, ı, i" ünlüleriyle sınırlı olarak incelemekle iktifa edeceğim.

Bu kelimelerin, metinde geçtiği yerlerde, uzunluğa delalet edebilecek imlâlardaki ısrar derecesine ve bu kelimelerle benzer ses ve şekle sahip kelimeler arasındaki farklılıklara(veya benzerliklere) bakalım:

آج āc (7a-7, 118a-12= 2 yerde)

müştaklarında :

آجله ,آجلا ācla (12a-4, 22b-6, 115a-2, 117b-1=4 yerde)

آجله (9b-2, 13a-5= 2 istisna ile)

آجلق ,آجلغ āclıḳ (4b-2, 15a-7, 21a-10, 28a-11=4 yerde)

آجلق (5b-7= 1 istisna)

buna mukabil:

آچ- aç- "aç-"(11b-3, 36b-3 v.d.= 23 yerde),

آچ- aç-""açıḳ-"(118b-10).kelimeleri daima hareke ile yazılmıştır.

آجی ، آج ācı (4a-1, 13b-8, 15b-9, 35b-4 v.d.= 7 yerde, istisnasız)

آچوق āçuk (6b-5= 1 yerde)

آچق ، آچوق (9a-10, 20a-12, 30b-10= 3 yerde, üstünle)

آد ād (2a-3= 1 yerde)

آدم ، ادم ādım (8a-1, 23a-8, 118b-12= 3 yerde, istisnasız)

آغر āğır (3b-9, 63a-8, 63b-7, 64a-10 v.d.= 6 yerde)

آغر (24b-7, 68a-2= 2 yerde üstünle)

müştakı :

آغری āğırı (18b-5= 1 yerde)

آغری (56a-12= 1 yerde üstünle)

buna mukabil:

آغز ağız"ilk süt"(33b-11),

آغز ağız "ağız" (4a-1, 19a-5 v.d.= 32 yerde),

آغری ağrı (65b-3, 69b-2 v.d.= 49 yerde) kelimeleri, istisnasız olarak, yalnız harekeli şekille yazılmışlardır.

آغر- āğrı- (63b-8= 1 yerde)

آغر- (27b-3, 74a-3 v.d.= 15 yerde, üstünle)

müştakı :

آغرد- ağrıT- (31a-10, 31b-12 v.d.= 14 yerde, üstünle)

آغولو ، اغولو āğulu (117a-1, 117a-13, 117b-3 v.d.= 5 yerde)

آغولو (116b-13= 1 istisna)

basit halde:

آغو ağu (53b-3, 117a-5= 2 yerde, üstünle)

آق āk (6a-10, 47b-1, 47b-9, 48b-10, 50b-4, 51a-7, 69b-1 v.d.= 17 yerde, istisnasız)

ekleşmede, vokal ek alınca:

آغن āğ-ın (33b-3, 116b-9= 2 yerde, meddi muhafaza

ediyor.)

اغیلا ağ+ī+la (42a-12, 59b-5, 70b-8= 3 yerde, imalesiz). 3. teklik şahıs iyelik eki metnimizde, yukarıda ifade edildiği şekliyle uzundur. Bu sebeple "aḳ" kelimesindeki uzunluk, bu misale has olmak üzere, hece denge - lenmesi endişesiyle kaybolmuş olmalıdır. Zira, metnin çok yerinde geçen "ak" kelimesi bütün yerlerde med iledir. İzah için "eklerde uzunluk" bahsine bakılmalıdır.

buna mukabil:

- آڭ aḳ- (9a-8, 9a-9 v.d.= 14 yerde) kelimesi muntazaman üstünle yazılmaktadır.

an+"o"; bu kelime, her halükârda ekli olarak kullanıldığı için, bu husus dikkate alınarak incelenecek:

آغا، آغا aŋa (2b-2, 3a-7 v.d.= 30 yerde ve istisnasız olarak, üstünlü şekil kullanılıyor.)

آندہ ānda (2b-4, 2b-5, 3a-11, 3a-13= 4 yerde)

اَندہ (3b-2, 41b-3 v.d.= 7 yerde, üstünle)

آندن āndan (2b-5= 1 yerde)

اَندَا، اَندَن (8a-3, 10b-1 v.d.= 27 yerde üstünle)

آنی ānı (119a-1= 1 yerde)

اَنی (54a-10= 1 yerde, üstünle)

Yukarıdaki yazılışlardan "aŋa آغا" şeklinin imlası, hususidir. +(y)A eki ile alâkalı ünlü uzunluğu bahsinde izah edildiği gibi aslında kısa ünlüye sahip olan bu ek, bazı fonetik çevre şartlarında, uzunluk kalitesi tam olarak kestirilemese bile, uzayabilmektedir. Bu şartlardan biri de "an+" kelimesindeki n'nin sonrasında görüldüğü şekildeki haldir. Tıpkı, yukarıda geçen "ağ+ī+la" misa-

linde, uzayan iyelik ekinin te'siriyle #a uzunluğunun kısaldığı şekilde görüldüğü gibi, an+ kelimesi de +(y)A ekinin te'sirinde kalıyor. Hatta "anda" ve "andan" kullanışlarının çoğunda üstünlü yazılışın hakim olması, bu hususi şeklin, ki diğer şekillerden daha çok geçmiştir, hakim te'sirinden kaynaklanmış olduğu düşünülebilir.

— آرِ ārı- (70b-11= 1 yerde)

müştaklarında:

— آرِنْ arın- (23b-11, 70b-2= 2 yerde, üstünle)

— آرِدِ ārıT- (28a-5= 1 yerde)

آرِدِ— (11b-2, 49b-2 v.d.= 13 yerde üstünlü)

— آصِ ās- (70a-6= 1 yerde), medli geçiyor.

آشْ، آشِ āş (8a-8, 8b-8, 8b-10, 11a-9 v.d.= 11 yerde)

آشِ، آشْ (8b-4, 8b-9 v.d.= 13 yerde üstünlü)

آتْ āt (33a-5, 71b-10= 2 yerde)

buna mukabil:

آتْمَقْ atmak (118b-12= 1 yerde, üstünle)

آوْ āv (14b-1, 20a-10= 2 yerde)

آزْ āz (4a-6, 7a-7, 12a-5, 12a-7, 13a-4 v.d.= 27 yerde)

آزْ (22a-6= 1 yerde, istisna olduğu şüphesiz)

tekrarlı şekli:

آزْ آزْ āz āz (15a-6, 15b-8= 2 yerde)

Konsonla başlayan "a" ünlüleri için geçen misaller:

بَالْ bāl (20a-8, 20b-1, 21a-11, 21a-11 v.d.= 47 yerde)

بَالْ (40a-5= 1, tek istisna, ekli şeklinde)

باش، باشْ bāş (9a-2, 39a-3, 63a-8 v.d.= 40 yerde)

[illegible] (25a-4, 28a-3, 62b-10 v.d.= 20 yerde)

buna mukabil:

باشلا başla- (10a-10, 11b-11 v.d.= 6 yerde) ve:

باشلان- başlan- (22a-12= 1 yerde) kelimeleri daima elifsiz yazılmıştır.

قان kān (2b-4, 2b-8, 3a-8, 3b-8 v.d.= 40 yerde)

قن (2b-6, 14b-5, 45a-5 v.d.= 5 yerde)

قاز kāz (7b-5, 33a-10, 115a-3= 3 yerde)

صاغ ṣāġ (28a-3, 30b-5 v.d.= 4 yerde)

صغ (10b-1= 1 istisna ile)

طار ṭār (61a-5, 79b-1, 79b-5= 3 yerde)

müştakı:

طارلغان- ṭarlıġan- (29b-7, 30a-7, 61b-5 v.d.= 6 yerde) daima elifsiz.

طاشْ tāş"dış"(48b-10)

طاشْ، طاش tāş"taş"(64b-13, 66b-13= 2 yerde)

halbuki:

داشْ، داش daş"dış, taş" (9a-8, 57b-12) ve:

داشره daşra (17b-3) ile

داشرغی daşrağı (32b-12) kelimeleri hep elifsizdir.

وار vār (9b-7, 25b-10 v.d.= 4 yerde)

ور (7b-10, 7b-11)

buna karşı:

وار- var- (7a-7, 30b-9, 117b-1) fiili elifsiz yazılmıştır.

یار yār"salya"(3b-10, 4a-5, 75a-7 v.d.= 5 yerde)

يَر (115a-2= 1 istisna ile)

bunu mukabil:

-يَر yar- (118b-1),

-يَرِل yarıl- (116b-3) kelimeleri elifsiz;

يَارِلَغُ (116-9) misali elifle yazılıdır.

يَاشُ، يَاش yāş"yaş"(7b-6, 8a-9, 13b-12 v.d.= 7 yerde istisnasız olarak)

يَاش yāş "yıl"(24b-9, 24b-10, 25a-8= 3 yerde, istisnasız olarak)

يَايْ، يَاي yāy (3a-10, 13b-11)

يَاز yāz (3a-7, 12a-12, 13b-5, 16b-5= 4 yerde)

müştakı da uzun:

يَازِن yāzın (21b-8, 24b-12, 42b-1= 3 yerde, istisnasız olarak), buna karşı:

يَزْمَقْ yazmaḳ (51b-4) elifsiz yazılmıştır.

"ı, i" ünlüleri :

بِيل bīl (3b-3, 12b-12= 2 yerde)

buna karşı:

-بِلْ، -بِل bil- (2b-1, 3a-7, 119a-7 v.d.= 12 yerde, elifsiz olarak) kelimesi ve :

-بِلْدُر bildür- (2a-9, 2a-11, 2a-12 v.d.= 11 yerde) daima elifsiz olarak yazılmışlardır.

بِيْش، بِيش bīs (18b-1, 18b-8, 18b-11, 19b-9 v.d.= 29 yerde)

بِش (53a-13= 1 istisna ile)

buna mukabil:

-بِشْ، -بِش biş- (21a-12, 26a-10, 42a-13 v.d.= 11 yerde)ve:

-بِشُر bişür-(42a-11, 43a-2, 44a-12 v.d.= 40 yerde) kelimeleri, daime elifsiz yazılmıştır.

گیچ، کیچ gīç (31a-10, 31a-12, 31b-3 v.d.= 27 yerde, istisnasız)

تیز tīz (8a-10, 9a-6, 9a-7 v.d.= 17 yerde, istisnasız)

یلامق yīlamaḳ (80b-9), aynı kelimenin ince vokalli:

یلمک ،یلمک- yīle-, yilemek (17a-10, 21b-3, 21b-5, 72b-12= 4 yerde) şekilleri ile bu kelimeden türeyen:

یلدـ yīleT- (23a-1, 26a-12, 26b-6 v.d.= 8 yerde) kelimesinde görülen uzunluk ses hadisesi ile teşekkül et - miştir:

yīlamaḳ

yīle-, yīlemek ≪ yıdla-, yidle (erime hadisesi)

yīleT-

Nitekim, F nüshasından alınan kısımlarla, esas olarak aldığımız nüshanın eksiklerinin tamamlamak üzere, ikinci bi müstensihin eklediği bölümde, bu kelimelerin, erime hadisesine maruz kalmamış şekillerini buluyoruz:

یيلـ yiyle-(63b-1,110a-9),-یيلد (104b-2, 104b-3)

یر، یير yīr"koku"(5b-11, 6b-4= 2 yerde)

buna mukabil:

یر yir "yer"(6b-5, 6b-6, 20a-12, 118a-8 v.d.= 28 yerde)

Not : uzun ünlülü olduğu tesbit edilen kelimelerle yapılan ve tekrarlara dayanan zarf şekillerinde ünlü uzunluğu görülmez:

گیچ گیچ giç giç (4b-7)

تیز تیز tiz tiz (4b-5, 68b-5), bunun istisnası vardır:

تیر تیر tīz tīz (7b-13)

Buraya kadar yapılan mukayeselerde, uzun ünlüye sahip kelimelerin tamamına yakınının, Etk., Kşg., EAT. ve Tkm.nin ya hepsinde, ya da bunların bir kısmında yer alan şekillerinin de uzunluğu muhafaza ettikleri görüldüğü gibi, metinde, ses ve şekilce benzeyen ve uzun ünlülü olmayan kelimelerden, imlâ olark daima ayrıldıkları da müşahade edildi. Bunlara, şu hususları ilave etmek istiyorumu:

a. "āgır, āgulu, āt" kelimelerinin uzun ünlü taşımaları dikkat çekmektedir. "āgır" kelimesi, Etk. de dahil diğer şivelerin hepsinde de normal uzunlukte geçiyor."āt" (= at) kelimesinin,Etk. āt(=isim) kelimesinin yanında,kısa ünlüyle yer aldığı da bilinen bir husustur. Metnimizdeki uzunluğu, hem sestaşı "at-" fiili ´ ile yazılarak, hem de, geçtiği ilk sayfadan(35a-5) tam otuz altı varak sonra(71b-10) ikinci kere geçtiğinde, tekrar ¯ ile kaydedilmesine dikkat gösterilerek işaretlenmiştir.

"āgulu" kelimesi, bir istisna ile daima, uzun işaretlenmesine rağmen,"agu" kelimesi, geçtiği iki yerde de ´ iledir. Bunun, "āgulu" kelimesinde işaret edilen uzunluğun,"agu" için de geçerli addedilmesinden mi, yoksa, ikisinin ayrı ses yapısına sahip olduğunu göstermesinden mi kaynaklandığını, ilk ihtimal ağır basmakla birlikte, tam olarak kestiremediğimden, "agu"yu listeye dahil etmedim.

b. Bazı kelimelerin ünlü uzunluklarının, metnin bir çok yerinde işaretlenmediği göze çarpıyor. Tıpkı, Or-

hun Kitabeleri ve Kaşgarlı'nın Divan'ında olduğu gibi.Mesela Kşg.daki "ak" kelimesi, geçtiği yedi yerin dördünde, "aş" kelimesi elli iki yerin sadece birinde uzunlukla işaretlenmiştir. Teshil'de de görülen bu durumdaki kelimelerin uzunlukları, nüsha ile ıttıradlı olmayacağı fikriyle, transkripsiyonlu metinde işaretlenmeyecektir. Bu kelimeler şunlurdır:

"āçuḳ, āġrı-, ān+, āş, bāş, vār"

Fakat, metinde geçtiği yerlerin hepsinde veya tamamına yakınında işaretlenen kelimelerin uzunlukları, kamilen gösterilecektir. Bunlar da:

"āc(<u>ācla</u>, <u>āclıḳ</u>), ācı, ād, ādım, āġır(<u>āgırı</u> ile), āġulu, āḴ, ārı-, āṣ-, āt, āv, āz, bāl, ḳān, ḳāz, ṣāġ, ṭār, ṭāş"dış", ṭāş"taş", yār, yāş"yaş", yāş"yıl", yāy"yaz", bīl, bīş, gīç, tīz, yīlamaḳ(<u>yīle</u>-, <u>yīlemek</u> ile birlikte), yīleT-, yīr"koku" kelimeleridir.

Bunlardan "āḳ" kelimesinin "aġ+ī+la" kullanışında ≠a, uzunluk işareti ile gösterilmeyecektir. Çünkü, bence, bu durumda +ī+ iyelik ekinin uzamasından ötürü vurgu sonraki heceye kayıp, hece dengelenmesi suretiyle a-nın uzunluğu kaybolmaktadır.

c. Ayrıca, incelememize dahil etmemekle birlikte, kelimelerin ilk hecesinden sonra da uzun ünlü bulunduğuna delalet edebilecek miseller vardır(Bkz. "İmlâ Özellikleri"nin, <u>ilk heceden sonra kelime içinde</u> ī ile yazılan kelimeler kısmı)

d. Kelime sonu uzunlukları için, <u>eklerde uzunluk</u>

bahsine ilave edilen,"diğer uzunluklar" başlığı altında

b) Eklerde uzunluk[7]

-sA ve -(y)A ekleri, uzun ünlüye sahip eklerdir. Ayrıca, kaideli olarak normal ünlü tüşımakta olan +(y)A hal ekinin de bazı durumlarda muntazaman uzadığı görülmektedir. Bu üç ek, birbirinin durumunu izah edici hususiyetlere sahip olduklarından, ayrı ayrı tedkik edileceklerdir. Burada, tekrar hatırlanması icab eden bir husus da, kelime kök ve tabanlarındaki a ve e ünlülerinin kesin olarak birbirinden ayırt edildiğidir. Zira, e için, kelime kökü ve tabanlarında ˹ yazılışının, eklerde muntazaman görüldüğünü (ya da görülmediğini) müşahade etmekteyiz.

Bu hususlar, münferid olarak fazla bir şey ifade etmeyebilir. Ancak mukayeseli tam bir tasnifle kesin kaideler ortaya çıkmaktadır.

<u>-sA</u> eki:

Evvela, kaideyi değiştirici ve başka bir kaide haline getirip ekin uzunluğunu ihlal eden misallerle, bunlarda bile, daha çok, uzunluk ifade eden imlânın geçerli olduğu, fakat, bilhassa ayrı bir ek grubu halinde kalıplaşan r ve l ünsüzlerini muhafaza eden özel misalleri gözden geçirelim. Bunlar " <u>-(A/U)r+(I)sA, olsa, olursa</u>" ek-kelime- gruplarından meydana gelmektedir. Burada

---

7. Miftahü'l-Cenne'de "<u>sĀdI, +Īçün, +ĪyA, +Ī+lA, -yAdI</u>"-da ünlü uzunluğu tesbit edilmiştir. Bkz. GÜLSEVİN, Gürer

ol- fiilinin daha çok i- fiili karşılığı kullanıldığını ve öbür fiillerden ayrı bir kullanılışı olduğuna da dikkat etmek lazımdır.

-(A/U)r+(I)sA (veya -mAz(I)sA) ekinde:

Burada, müstakil kelime olarak kullanılan "ise", bahis mevzuu edilmeyecek, Çünkü bu şekil, ekin uzun olduğunu gösteren, i- fiilinin r'li eklerle kullanılmadığı hallerde istisnasız uzun yazılan -sA'lı şekildir.

اُولْسَهْ olsa (19a-8, 61a-6, 66a-2 v.d.) ve:

اُولُرْسَهْ olursa (5a-13, 6a-3, 76b-4 v.d.)-kelimeleri -

nin gözden geçirilen 70 misalinde

اُولمَزْسَهْ olmazısa (16b-9, 73ü-12)

Diğer kelimelerde:

بِشُرُرْلَرِسَهْ bişürürlerise (40a-6)

بُولِنمَزْسَهْ bulınmazısa (9a-11)

دِرْلَرْسَهْ dirlerse (59a-5)

اَيْلَرْسَهْ eylerse (4b-12)

اَيْلَرِسَهْ eylerise (18b-7)

اِنَرْسَهْ inerse (72a-9)

سَقِنُرْلَرِسَهْ sakınurlarısa (16a-2)

سُزَرْلَرِسَهْ süzerlerise (43a-8), يَتُرْسَهْ yatursa (30a-2)

Kalıp imlâlı kelimede:

گَرَكْسَهْ، گَرَكِسَهْ gerekse, gerekise (22a-13, 72a-3, 72a-4)

Bunlara,"r" ile biten bir kaç isim ilave edilebilir:

بَلُرْسَهْ belürse (30b-2), بُرْسَهْ bursa (23a-7)

نَسْنَلَرِسَهْ nesnelerise (32a-2.3.)

وَارِسَهْ varısa (25b-4, 27b-4, 27b-5)

--- Ahmet-i Dai, Miftahü'l-Cenne, 1.cild, sh: 97-103

Uzun şekiller:

a. Yukarıda, uzunluğu kaybolduğunu gördüğümüz misallerin, aynı zamanda uzunluk imlâsıyla yer aldıklarını da görüyoruz. Defalarca ihlal edildiği görülmüş olün bu imlânın, sadece misallerini sıralayıp, uzunluk dışı kaideleşen yukarıdaki misallere karşı dikkat çekmiş olalım.

ol- ve i- ile ilgili olanlar:

-mAz'lı şekil: bu şekil aslında, daha çok, uzunluğu muhafaza eder.

اولمزسا olmazısa (29b-1), الزسا ölmezse (119b-3)

كلمزسا gelmezise(70b-6), كتمزسا gitmezise (63b-12)

-(A/U)r+(I)sA şekli: "olsa", "olursa" durumlarında daha çok, uzunlğun ihlal edilmesine rağmen, başka müstakil kelimelerden meydana gelen aşağıdaki misallerde, r'lere rağmen, daima muhafaza edilmiştir:

اقرسا akarsa (28a-3, 28a-4, 73b-1)

باشلرسا başlarsa (16a-9)

بترسا biterse (119b-8, 119b-12)

بولرسا bulursa (33a-12, 33b-8, 37a-7)

چقرسا çıkarsa (65a-8)

چرلدرسا çırıldarsa (61a-5)

دشرسا düşerse (70b-13)

ايلرسا eylerse (44b-2)

كدرسا giderse (24b-13, 27a-7)

كورسا görürse (119a-5)

ايدرسا iderse (54a-8)

انرسا inerse (72a-10, 117b-9)

قرارسا kararursa (67a-8)

قتلرسا ḳatılursa (55a-8)

قزارسا ḳızarursa (71a-9)

قورقرسا ḳorḳarsa (54b-12)

قوشاريسا ḳuṣarısa (27b-6)

قوصارسا، قوصرسا ḳuṣarsa (24b-4, 27a-12)

صوصرسا ṣusarsa (118a-7)

يرسا yirse (119b-6)

+lAr çokluk ekinden sonra:

چكرلرسه çekerlerise (77a-8)

ايلمزلرسه eylemezlerise (70a-2)

اچرلرسه içerlerise (77b-1)

اچروبيلرلرسه içrübilürlerse (120a-10)

قطارلرسا ḳatarlarsa (43a-4)

يدورورلرسا yidürürlerse (117b-3)

olsa şekli :

اولسا olsa (11a-11, 22b-4, 22b-7 v.d.)

اولرسا، اورسا olursa (20b-13, 25a-5 v.d. gözden geçirilen 21 misal)

Buraya kadar, uzunluğu belirtilen veya işaretlenmeyen "olsa, olursa" şekilleri ile, "i-" ile kullanılan diğer r'li ve l'li ek grupları ve ilaveten "r" ile biten kelimelerin bulunduğu misaller gözden geçirilmiş oldu. Bunların içinde "olsa ve olursa" hariç, diğerleri bütün misalleriyle elden geçirilmiştir. olsa ve olursa da tamama yakın misallerle incelenmiş ve iki imlâ ile görülen bütün misaller hakkında şu sonuçlar elde edilmiştir:

olsa ve olursa : eldeki misallerin tamamı 98'dir. Bunların 24'ünde (اولسه ve اولرسا, 94'ünde اولسه (اوسه

ve اُلْسَه (اُلْسَه) imlası vardır. Bu farklı durum, -sA ekinin bilhassa olsa ve olursa'da kısalma halinde olduğunu gösterir. Buna aykırı misaller, uzun telaffuz edilen kat'i şekillerin kuvvetli te'siriyledir.

Diğer misaller: 15 yerde ihlal, 41'inde ise "r,l"-ye rağmen istikrarlı bir uzunluk imlâsı vardır. Bu misallerin kısalığı şüphelidir.

b.Şimdi, "r, l"seslerinin ve ilgili ek-kelime gruplarının ihlal edici şartlarından uzak misallerdeki uzunluğun durumuna göz atalım:

ise ve -(y)IsA şeklinde: Bunlar "l,r"li ek-kelime gurubu ile birleşmediği için uzunluğu daima muhafaza e - den şekillerdir:

اِسَه ise (22a-9, 22a-10, 22b-8, 22b-10)

-(y)IsA :

اَرِتْمَغِچُوْرِسَا arıtmağıçünise (53b-13)

دَگُوْلِسَا degülise (118a-1)

غَالِبِسَا ġālibise (36a-6, 74a-6, 74b-1 v.d.= 6)

حَبِّسَا ḥabbısa (22b-7)

قَلِكْسَا ḳalınısa (115a-5)

نُقُوْعَسَا nuḳūʿısa (22b-9)

سُقْدِيسَا soḳdıysa (117b-12)

Diğer kelimelerde :

اَقْسَا aḳsa (71b-2)

كِتْسَا gitse (26a-13)

بَشْلَسَا başlasa (11b-11)

بِلِرْسَا belürse (16b-13, 45a-13)(30b-2.de istisna)

بِلِرْمِسَا belürmese (119a-12)

بُلمَسَا bulınmasa (2a-2)

دَرْلَسَا derlese (27a-8)

دِلَسَا dilese (24a-10, 26b-10) (11a-2.de istisna)

دُغْسَا doġsa (17a-2)

اَكْلَنْسَا eglense (45a-12, 45b-1)

اَكْلَمَسَا eglemese (45b-1)

كِچْسَا geçse (11a-9)

گَلْسَا gelse, gelmesĕ (16a-10, 28a-8)

كِتْسَا gitse (72a-3)

اِسْرْسَا ısırsa (119a-10)

اِچْسَا içse (24a-2) (23b-11.de istisna)

اِدِنْسَا idinse (10b-13)

قَچْمَسَا ḳaçmasa (119a-1)

قَنَسَا ḳanasa (27b-8, 71b-2)

قَيْنَسَا ḳaynasa (2b-1)

قُقْسَا ḳoḳsa (30b-1)

قُرْقْسَا ḳorḳsa (117a-13)

اُولْمَيَا، اُلْمَيَا olmaya (2b-8, 2b-8, 6a-10 v.d.= 15 yerde)

اُلْدُرْمَسَا öldürmese (45b-2)

صُقْسَا soḳsa (117b-12)

طَلَسَا ṭalasa (119a-13)

اُشْنَسَا üşense (23a-3)

iki istisnası vardır:

چِڭْلَسَه çiŋlese (73a-5)

گُوْلْدَسَه güvüldese (73a-5)

Ekleşmelerde :

Görüldüğü üzere, -sA eki, hususi hallerin dışında ve ekleşmediği durumlarda, yani son ses olarak daima uzun-

dur. Ancak, ekleşme sırasında kısaldığı görülür. -(y)A ekinde görülecek bu durum için şu misalleri verelim:

بِلْمَسَلَرْ bilmeseler(119b-1)

بِشُرْسَلَرْ bişürseler (43a-2)

اَيْلَسَلَرْ eyleseler (12b-12)

اِيسْدَسَلَرْ isdeseler (25a-10)

-(y)A eki :

Bu ek, ünlüsünün uzunluğunu her zaman, net bir şekilde ortaya koyan misallere sahip bir ektir.

اَغرِيَا agrı-ya (15b-11)

اَقَا ak-a (9a-8, 9a-9)

اَلمَيَا almaya (16b-7)

اَرْتَا arta (65b-3)

بَغْلَيَا bağlaya (24a-11)

بَشْلَيَا başlaya (10a-2, 15a-13) (10aa-3.de istisn)

بَلْرَمَيَا belürmeye (45a-11)

بِشَا bişe (51a-5)

بِتْمَيَا bitmeye (42b-1)

بُغَلَا buŋala (68b-5)

چَكَا çeke (118a-13)

چَيْنَيَا çeyneye (23a-4, 27b-1, 27b-2)

چِقَا çıka (61b-1)

دُكَا döge (59a-10)

دُنْدَرْمَيَا döndermeye (46a-12)

دُتَا duta (16b-7)

دُرْتَا dürte (118a-13), اَگَا ege (30b-6)

أَيْلَيَا eyleye (10b-5, 10b-5, 21b-6 v. d.=12 yer)

پا geçe (26b-11, 66b-5) (21a1.de istisna)

كِرْمَيَا girmeye (12a-12)

اِلِيَا ılıya (9a-7)

اِ اِچَا içe (22a-4, 22a-8, 22b-7, 23a-7, 24b-1)

اِچْمَيَا içmeye (9b-1, 9b-2) (92b-2.de istisna)

اِنَا ine (72a-9)

قَچْمَيَا ḳaçmaya (119a-11)

قَلْمَيَا ḳalmaya (17a-2)

قَيْنَيَا ḳaynaya (20b-9)

قُصَا ḳuṣa (24b-4, 68b-7)

اُولَ ola (27a-13, 29b-12, 32b-2 v.d.= 163 yerde, 2 istisna ile)

اُلْمَيَا ölmeye (16b-12)

صِغَيَا ṣıġaya (16b-8)

صُوصَيَا ṣusaya (54a-7)

شِشَا şişe (17a-6)

طَرْلغَنَا ṭarlıġana (68b-5)

اُوَنَا uvana (49a-1) (51a-8, 49b-9.da ihlal var)

اُيْمَيَا uyımaya (21b-6)

اُيُويَا uyuya (22a-9)

اُشْنَا üşene (65b-2)

يَپشَا yapışa (69a-12)

يَتَا yata (22a-10, 30a-3, 30b-5, 54a-2)

يِنَا yiye (22b-11, 22b-12) (64b-12.de istisna)

يِلَيَا yīleye (21b-5)

يِنْيَا yiyniye (30a-2)

يُودَا yuda (23b-12, 27b-2, 54a-2)

بلورە ، بلورە belüre (42a-11, 70b-8)

بلە bile (51a-13)

بولە bula (120a-13)

اريە eriye (71a-5)

گلە gele (10a-2, 12b-7, 54a-8, 77a-5)

گيدەرە gidere (54b-7, 58b-9)

گيرە gire (6b-9, 12a-9, 12a-12)

ويرە vire (10b-6)

Yukarıdaki misallerin hiç birinde de elifli yazılış yoktur. Kaideli bir kısalmadır.

Kaideyi ihlal eden mahdut sayıda yazılış vardır:

دقە dıka (23a-3),

دەرلەدە derlede (10a-3), ايرەدە eride (23a-6)

دۆكنە dökine (12a-8) ايشيە işeye (5b-2)

الەنە elene (51a-9) ايدە ide (54a-2)

Netice itibarıyla, ek uzundur. O kadar ki kelime kök ve tabanlarında daima, yalnız hareke ile gösterilen e'li kullanışın bile (يـ)ا ile kaydedilen 40 yazılışı vardır. Ancak, daha önce -sA ekinden sonra ek geldiğinde de görüldüğü gibi (bkz. -sA ekinin ekleşme haline ait misaller), -(y)A eki de, ilave ek aldığı zaman, bir çok yerde uzunluk imlâsı muhafaza edilmesine rağmen, harekeli şekle geçmektedir:

ارىلر arıdalar (71a-4)

ايرىلر ayıralar (51a-6)

ايرتلىلر ayırtlayalar (51a-4)

دۆشەيلرە döşeyeler (17a-12)

ايچلرە ، ايچلر içeler (7a-4, 7a-11, 7b-2)

اِچمَلَرْ içmeyeler (15a-8)

اُولَرْ ovalar (60b-12)

اُوزِلمَلَرْ üzilmeyeler (14b-8)

يَلَيَلَرْ yalayalar (56a-13)

يَتَلَرْ yatalar (10a-13)

Seyrek de olsa, uzunluk imlâsının, şeklen de olsa muhafaza edildiği misaller de vardır:

سَقِنَالَرْ saḳınalar (66b-12) أَيلَيَالَرْ eyleyeler(55b-10, 59a-10, 118a-3)

يُدَالَرْ yudalar (56a-13)

Son ses durumundaki uzun ünlülerin, tekrar ek aldıklarında, kalite değiştirip kısalmaları hususu Tk. eklere has değildir. Aynı husus uzunluğu tartışmasız Arapça ve Farsça kelime sonu ünlüleri için de vakidir:

بَلغَمِي balġamī (20a-8)-- بَلْغَمدُرْ balġamidür(73b-9)

بَلْغَمِيَه bağamiye (39b-13)

دَمَوِي demevī (76a-10)-- دَمَوِدُرْ demevidür (73b-4)

ḫaṭmī (18a-12)-- ḫaṭmiyile (16b-9)

مَنِي menī (12b-5,33a-13)-- مَنِيَا meniye (32b-10)

مَنِي meniyi (34b-7,41b-5, 33b-9) v.d.)

سَوْدَاوِي sevdāvī (34a-1)-- سَوْدَاوِدُرْ sevdāvidür (73b-11)

Bu misallerden balgamī, sevdavī kelimelerinin, eksiz hallerinde de, sık sık kısa işaretlendiği görülür. Bunun sebebi, konsonla başlayan kelimelerle, çok sık olarak bir araya gelip tamlama halinde kullanılmalarına dayanır. Bu durumda vasıl hadisesi, uzun ünlüyü birleşik kelimelerde hakim olan fonetik şartlar sürükler:

سَوْدَاءِ مَرَضلَرِي sevdāvimarażları (33a-3, 37b-4)

بلغم مرضلر balġamimarażlar (3b-2, 10b-11)

بلغم لیسی balġamikişi (8b-8, 40a-5, 43a-1)

بلغم غالب balġamigalib (ol-) (74b-1, 76a-8, 78b-4)

Ancak, aynı kelimenin, ünlü ile başlayan kelimeden önce imlâsını muhafaza ettiği görülüyor:

بلغمی balġamī öksürüge (36b-7)

+(y)A eki:

Aslında kısa ünlüye sahip bir ek olduğu halde, hem bazı fonetik şartlarda ünlüsünün uzamasından, hem de aynı ses ve şekle sahip -(y)A ekinin uzunluğu için doğrudan bir mukayese unsuru olmasından ötürü, uzun ünlülü olduğu belli olan -sA ve -(y)A ekleriyle birlikte ele almayı münasip görmekteyim.

Ekin niteliğini temsil eden misaller:

آغزه ağıza (52b-6, 74a-7, 74a-13)

عورته ʿavrata (13a-10, 13a-10, 13a-10 v.d.=6)

اعضایه aʿżāya (2b-6)

یاریده emrāż-ı bāride (41a-11)

یاریده emzice-i bāride (41a-11)

باشه başa (32a-8, 37b-5 v.d.=7) (1 istisna)

باشنه başına (28a-8, 62a-9, 62b-8 v.d.= 6)

بدنه bedene (43a-12, 44b-13)

بواسیره bevāsıra (51b-10)

بربرینه birbirine (30b-11)

بشدوگینه bişdügine (6a-2)

بوغزه boġaza (38b-2, 41b-7, 72a-10)

بُنلَرَه bunlara (15b-13, 25b-10)

بُرُدَه دَه، بُرُدَه دَه burudete (5a-6, 6a,b, 41a-6, 66b-11)

جِرَاحَتَه cerāḥata (11b-6)

جِمَاعَه cimāᶜa (36b-7, 36b-12 v.d.=7 yerde)

دَمْرَكِيَه demregiye (34a-1)

دِلْكُوْيَه dilküye (118b-6)

دِمَاغَه dimāġa (10b-6, 39b-4, 39b-11 v.d.= 11)

دِرَمَدَكِنْدَه diremedegin (38a-4, 49a-5)

دِرْهَمَدَكِنْ dirheme degin (38a-6, 52b-6, 53a-13)

دِرْهَمِنَه dirhemine (60b-10)

دِشَه dişe (38b-6, 39b-5) (34b-8.di ihlal)

دِشِنَه dişine (75a-2)

اَكْشَرِنَه ekşerine (6b-10)

اَوَه eve (6b-9)

گَوْدَسِنَه gevdesine (27a-9)

گَوْدَيَه gevdeye (40b-6, 41a-1, 45a-3)

غِدَايَه ġıdāya (14b-10)

حَمَّامَه ḥammāma (7a-7, 12a-1, 14a-9 v.d.= 20)

حَرَارَتَه ḥarārete (4b-11, 5a-5, v.d.=8) (33b-2.de istisna)

خِلْطَه ḫılṭa (22a-3)

خِلْطلَرِنَه ḫılṭlarına (46a-7, 46a-7)

عِبَارَتَه ᶜibārete (2a-6)

اِسْلِكَه issilige (4b-6)

اِتَه ite (118b-6, 119b-5)

قَبَرَجَغَه ḳabaracaġa (51a-5)

قَانَه ، قَانِنَه ḳana, ḳanına (119b-4; 120a-8)

قَارُورَيَه ḳārūreye (5b-9)

قِيَامَه kıyāma (43b-2, 55b-7 v.d.= 9 yerde)

قِزَه kıza (13a-9)

كِتَابَه kitāba (2a-3)

قُرْدَه ḳurda (118b-6)

مَعْدَيَه maʿdeye (42a-2, 47a-11 v.d.= 28 yerde)

مَرَضَه maraża (28b-11, 38a-10 v.d.= 5 yerde)

مِزَاجَه mizāca (25b-6, 45a-9, 50a-11, 51a-13)

مُرَكَّبَه mürekkebe (28a-1, 71b-3)

نَزْلَيَه nezleye (32b-1)

اُودَه oda (61a-4)

اُيْكَنَه öykene (32a-6, 36b-9 v.d.= 6 yerde)

حَضْرَتِينَه ḥażretine (1b-4)

رِيكَه riŋe (119b-5)

رُطُوبَتَه ruṭūbete (5a-2, 35b-1 v.d.= 5)

صَفْرَايَه ṣafrāya (32b-6, 35a-2 v.d.= 6 yerde)

صَيْرُويَه ṣayruya (17a-8)

سَوْدَايَه sevdāya (57a-2)

صُدَاعَه sudāʿa (63b-5)

طَعَامَه ṭaʿāma (30a-1)

طَلَقَه ṭalaḳa (39b-9, 41b-6, 53b-2)

طَنْجَرَايَه ṭancaraya (51a-4)

يَرِينَه yerine (30b-9, 53a-7, 77b-12)

يِرِينَه yirine (49a-7, 57b-1)

يُولِنَه yolına (31a-11)

يُبُوسَتَه yubūsete (5a-4)

يُوزْ yüz (75b-2)

يُزِينَه yüzine (26a-13)

Yekün 222 kullanışta elifsiz hareke ile yazılıdır.

Bunlara dahil olan r,l'den sonra gelen +(y)A için de istisnasız ـَـ+ imlâsı geçerlidir. +(y)A zaten kısa ünlülü bir ek. Yalnız, -sA, --(y)A eklerinin r,l'den sonra kısalan ünlüleri çin, kısa imlâyı ihlal eden misaller görülebiliyordu. +(y)A eki için ise böyle bir istisna da yok. "r,l"li misalleri de diğerlerine dahil edecek olmakla beraber, dikkatlere sunmak bakımından, misallerin çoğunu içine alan ayrı bir liste halinde vermek istiyorum:

بَغَرْسُقْلَرَه bagarsuklara (42b-13, 45a-5, 47b-3, 49 b-11)

جِگَرَه cigere (2b-3, 34b-2,v.d.= 14 yerde)

چَقَلَه çakala (118b-6)

چُبَانْلَرَه çıbanlara (11b-4)

دِشْلَرَه dişlere (74a-11)

دُبُرَه dübüre (49b-11)

صَارَّه harre (66b-5)

حُمَّالَرَه hummalara (42b-10, 59b-8)

حُمَّيْلَرَه hummilere (43b-9)

اِلِيجَلَرَه ılıcalar (12a-13)

اِعْتِدَالَه i tidala (31b-11, 36a-12v.d.= 6 yerde)

قَلْبِرَه kalbıra (51a-4)

قُجَلَرَه kocalara (21b-9)

مَرَضْلَرَه marazlara (34a-2, 51b-9)

مَفَاصِلَ mefasıla (48b-11, 53b-8)

مُبْتَدِيلَرَه mübtedilere (51b-6)

شَكَّرَه şekkere (40a-5)

طَمَرْلَرَه tamarlara (2b-5)

اُوزَرِينَه üzerine (9a-8, 10b-2 v.d.= 30 yerde; bu

misal "+ine" şartına bağlı olarak uzun olmalıydı. Ancak r'nin te'sirinde kalarak görülüyor. Bu kelimenin 6 da uzun +e ekli misali vardır.)

يِرَه yire (66b-10, 74a-3 v.d.= 6 yerde)

"r,l"den sonraki kullanışlana ait misal 48 tanedir. 48+222=270 normal ünlüye sahip misal etti. Böylece -(y)A ekinin hılafına +(y)A'nın normal (veya kısa) bir ünlüye sahip olduğu ortaya çıkıyor.

Hal böyleyken, bazı şartlara bağlı olarak ve muntazaman, +(y)A ekinin ünlüsünün de uzadığı görülmektedir. Birer kaide halinde ortaya çıkan bu şartlar ve misalleri şunlardır:

Vk+a > Vğă (kalın) durumunda :

آجْلِغَا āclığa (21a-10)

اَقْلِغَا aḳlığa (6a-12)

اَشَغَا، اَشَغَاغِي aşağa (ve aşagagı) (25a-6, 117b-9; 25a-5, 25a-6)

چُقْلِغَا çoklıga (4b-8)

قِزْمَغَا ḳızmağa (10a-2)

قُصْمَغَا ḳuşmağa (24b-2)

اُوْلَغَا olmağa (16a-5, 66b-7, 70a-1, 77a-11)

صَيْرُولِغَا ṣayrulığa (29b-13)

سُسُزْلِغَا ṣusuzlığa (21a-10)

طُبْرَغَا ṭoprağa (119a-5)

يَغَا yağa (61a-4, 61a-13)

Fakat:

طَلَقَ ṭalaḳa (39b-9, 41b-6, 53b-2) misalinde uzama olmuyor. Çünkü, sızıcılaşma ve ötümlüleşme olmamış.

Vk+e > Vgē (ince) durumunda :

دِرِتمکا aıtremege (12b-2)

دُنمکا dönmege (15a-13)

کچمکا geçmege (59b-2)

حلالکلکا helāklige (6a-10)

کسمکا kesmege (117b-12)

کوتورملکا kötrümlüge (12b-2)

اکسورکا öksürüge (33b-4, 35a-6 v.d.=6 yerde; 21 yerde elifsiz, r'nin te'sirinde)

یورکا yürege (33b-5, 38b-11) (5'i kısa imlâlı)

Bu uzama hadisesiyle alâkalı bir husu daha vardır: O da, değişik vesilelerle ifade edildiği gibi e ünlüsü , kelime bünyesinde hep kısa yazılmış olmasına rağmen, gerçek bir istisna olarak تکاکن tegegin (27b-1) kelimesinde elifle yazılıdır. Sebep yukarıdaki uzama hadisesi ile ilgilidir.

+(s)In+A ekleşmesinde :

Bu durumdaki uzama için, kalıplaşmış ve yapım eki gibi, kelimeyle bütünleşmiş halde görülen şu misaller çok dikkat çekicidir:

اکاکا aŋā (=ona) (2b-2, 3a-7 v.d.= 28 yerde ve iki de istisna ile)

یکاکا yaŋā (6b-8, 6b-9 v.d.= 11, istisnasız)

یکادن yaŋā+dın(16a-7, 28a-4, 79b-10, ek aldığı halde bile)

Diğer kullanışlarda:

اغریسنا ağrısına (74b-5, 75b-4 v.d.= 5 yerde, 2 istisna ile)

آلنِنَا alnına (27b-10) (9 yerde ihlal var)

اَرَاسِنَا arasına (78b-12)

آشِنَا āşına (66b-11)

بُرْنَنَا burnına (27b-10, 27b-13 v.d.= 4 yerde)

چُقْلِغِنَا çoḳlığına (6a-9)

فَاسِدْلِغِنَا fāsidlığına (30a-12)

غَالِبْلِغِنَا ġāliblığına (5a-11, 5a-12 v.d.= 5 yerde)

خُوشْلِغِنَا ḫōşlığına (5a-8)

اِچِنَا içine (7a-11, 16b-6) (8 yerde ihlal var)

قُوَّتِنَا ḳuvvetine (5a-1)

اُويْنَمَغِنَا oynamaġına (53b-3)

صُوكِنَا ṣoŋına (30a-10, 65b-1) (1 istisna)

طَبِيعَسِنَا ṭabīʿatına (32b-13)

اُسْدِنَا üsdine (20b-11) (14 yerde hareke ile)

اُوسْتِنَا üstine (10b-3, 21a-2 v.d.= 9, üç istisna)

يَقِنْلِغِنَا yaḳınlığına (30a-9, 30b-12)

+yA (daha çok +ye) şekli: Ekin destek konsonlu şeklinin, ünlüyü uzattığı görülmektedir:

آيِنِيَا āyine+ye (119a-7)

كِمْسِيَا kimseye (49b-13) (1 ihlal var)

كِشِيَا kişiye (11b-7, 13a-12 v.d.= 19 kullanış)

لُخُوصِيَا loḫuṣaya (13a-13)

مَنِيَا meniye (32b-10)

نَسْنَيَا nesneye (28a-7)

صُوِيَا ṣuya (27b-3, 66a-1, 116b-8; 6 da ihlalle)

Vş+A > Vşā durumunda : Diğer prensipler kadar açık ve kesin olmamakla birlikte, aşağıdaki misaller böyle bir prensibe işaret edici mahiyette görünüyor:

بَشَا başa (75b-12)(7 yerde ihlal)

[illegible] (75b-6) (2 yerde ihlal)

شِشَا şişe (11b-6)

Netice itibarıyla, yukarıda belirtilen fonetik uzama şartları haricinde, esas itibarıyla +(y)A ekinin kısa ünlüye sahip bir ek olduğu anlaşılıyor. Bu durum aynı ses ve şekil yapısına sahip -(y)A ekiyle, +sA ekinin uzunluğunu teyid ediyor.

c) Diğer uzunluklar

Burada değişik şartlarda uzun ünlü olduğunu gösteren misaller üzerinde durulacaktır.

V## (kelime sonu ünlü uzunluğu)

Şu kelimelerin sonundaki ünlüler dikkat çeker:

اَلْمَا alma (15b-6)	قُوجَا ḳoca (12a-9)
اَنَا ana (16b-12)	قُرْبَغَا ḳurbaġa (117a-12)
اَرَا ara (64a-11)	يُفْقَا yufḳa (23a-13/
اَشَا aşa (44b-10)	يُمُرْدَا yumurda (77a-7)
حَيْوَا ḥayva (8a-6)	
قَرَا ḳara (4a-11)	

بِلَا bile (21a-1)	نَسْنَا nesne (5b-1)
إِلَا ile (6b-13, 25b-8)	يُجَا yüce (1b-2)

Ancak bunların uzunluğu, en fazla bir vurgu seviyesinde tasavvur edilebilir. Çoğunun aykırı misalleri de bulunuyor:

اَيْوَه ayva (22b-11)	يُفْقَه yufḳa (71a-11)
قَرَه ḳara (70a-5)	يُمُرْدَه yumurda (78a-10)

بلە bile (33b-2) نسنە nesne (5b-1)

ایلە ile (23b-3)

Ancak 'alma, ana, ara, aşa" kelimelerinde, ünlü uzunluğuna delalet eden ısrarlı bir imlâ vardır:

آلمآ alma (8a-6, 15b-6, 22b-11 v.d.= 16)

آلمانڭ almanuŋ (49a-6; ek almasına rağmen)

آناسی ana+sı (16b-12)

آرادە ara+da (21b-4, 64a-11),

آرایسنا arasına (78b-12) eke rağmen.

آشآ آشا aşa aşa (44b-10)

Bunlara, +(y)A ekiyle ilgili olarak ele alınan (oraya bkz.) "ana'ona', yana, yanadın" kelimeleri de ilave edilebilir.

Kelimelerde, ekleşme eseri uzunluklar

Bu uzunluk, "r,l" sesleriyle biten kapalı heceli kelimelerin vokalle başlayan bir ek alıp büsbütün vurgusuz düşen hecelerinde teşekkül ediyor:

بلورە belüre (70b-8)

بولە bula (120a-13)

دگولسا degülise (118a-1)

Şu kelime, ötümlüleşmekle birlikte, hecenin açılmasıyla meydana gelen uzun ünlü bulunduruyor:

تگاگین tegeg+in (27b-1)

Bu son misalde "l,r" te'siri yoktur. Ancak diğer

sebepler te'sirli olmuştur.

Ekleşmelerde, eklerde meydana gelen ünlü uzunlukları

+(s)I+lA > +(s)ĪlA durumundaki 3. teklik şahıs iyelik ekinde :

3. teklik şahıs eki, +lA eki aldığında meydana gelen bu uzunluk, aynı fonetik şartlarda ve bazı hallerin dışında, i- ile +(y)IlA eklerinde görülmeyip, bu eklerin (dar-düz) ünlüleri, ya normal uzunlukta muhafaza edilirler ya da tamamen düşerler:

i- fiili ile alâkalı olanlar

Sesin düştüğü misaller:

اَقَرْسَا akarsa (28a-3)

قَيْنَرْكَنْ kaynarken (71a-4)

قِزَرْسَا kızarursa (71a-9)

سَقِنْرلَرْسَه sakınurlarsa (16a-2)

يِيُو دُرُرْكَا yiyüdururken (9b-2)

Muhafaza edildiği misaller:

بَارِدِسَه bāridise (64a-1)

فَاتِرِكَنْ fātıriken (23a-4)

اِلِجَغَكَنْ ılıcağiken (18b-13)

اِسْتَرْلَرِسَا isterlerise (19b-11)

وَرِكَنْ variken (7b-11)

+(y)IlA ekinde :

اَيْوَايِلَه ayvayıla (27a-6)

دَرِلَه derile (119a-9)

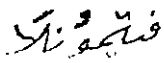 eftīmūnıla (67b-9)

ṣandalı la (80b-12)

şekkeriledür (33b-12)

Şu misallerde uzunluk söz konusu değil, şeklen bulaşma vardır:

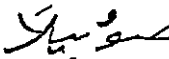 ıssı ṣuyıla (23a-9)

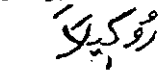 erügile (11a-6)

+(s)ĪlA ekine gelince: Yukarıda misalleri verilen benzer şartlardaki ı,i ünlülerinde uzama olmazken, +(s)Ilā ekinde meydana gelmesi, isim tamlamasının mevcudiyetini muhafaza etmesi gibi mecburi bir vazifeyi üstlenmesindendir. Dikkat çekeceği gibi, +I-sA,+i-ken, +IlA ekleri, orta hecenin dar ünlüsü haline gelen ünlülerini kaybedip +sA, +ken, +lA hallerine gelirlerken mana veya vazife bakımından hiç bir eksiklik meydana getirmemektedirler. Halbuki:

hacāmet āleti+le

tamlamasında aletin hacamet işine aidiyetini ifade eden ek iyelik ekidir. "hacāmet aletle" tarzında bir tamlama söz konusu olmadığı için, fonetik zorlama, düşme yönünde değil uzama yönünde meydana geliyor. Uzamadan da,"l" ünsüzünün yanında muhafazası, bir orta hece ünlüsü olarak, mümkün olmuyor. Bunun gerçek bir ünlü uzaması olduğunu gösteren hususlardan biri de, daha sonra istinsah edilen ve mukayase metni olarak kullandığım F nüshasında, uzunluğun yerini diftonglaşmanın almış olmasıdır:

ḥaṭmī ḳabıyla (86b-3),

صوبیلا gül ṣuyıyla (81b-3)

Bugün, Trk.Gekl Kullanışının da dikkate alınması

unutulmamalıdır. Metnimizdeki şekli daima uzundur:

صوبیلا amber-i bārīş ṣuyīla (60b-3)

قوبیلا arpa ḳavudīla (80b-11)

طاشبیلا ayaḳ ṭaşīla (66b-13)

لعابیلا ayva çekirdegi luʿābīla (76b-12)

یاغبیلا bādām yaġīla (20b-8, 47b-5, 50b-7, 52 a-1 v.d.= 12 yerde)

سودبیلا bādām südīle (70b-6)

لعابیلا bezr-i ḳaṭūnā luʿābīla (60a-1)

صوبیلا buyan dibi ṣuyīla (21a-12)

ایلیله (onun) elīle (16b-8)

صوبیلا، صویلا enār ṣuyīla (7a-9, 26b-13)

بوداغیلا encīr budaġīla (44b-9)

تزکیلا eşek tezegīle (71b-10)

ایجیلا fıstuk içīle (47b-5)

صوبیلا gâvzübān ṣuyīla (42b-3, 54b-1, 67a-10)

صوبیلا، صوبیلا gül ṣuyīla (18a-1, 22b-12, 23b-2, 24 a-13 v.d.= 14 yerde)

التیلا ḥacāmet āletīle (118a-1)

شیشه سیلا ḥacāmet şīşesīle (77a-8, 118a-11, 119 b-8)

صوبیلا ḥummāz ṣuyīla (18a-6)

صوبیلا it üzümi ṣuyīla (115b-13)

قبیلا (onun) ḳabīla (44a-8, 50b-13)

قزلغیلا ḳadın duzluġīla (27a-5)

صوبیلا ḳadın duzluġı suyīla (25b-9)

ḳadun duzluġīla (18a-6)

kāsni toḫmīla (43b-11)

kere yaġīla (16b-1, 78a-11)

ḳoruḳ ṣuyīla (18a-5, 62a-3)

ḳoz içīle (119b-2)

1.ṣevr ṣuyīla (21a-7, 115b-13)

līmōn ṣuyīla (62a-3)

manṣūr yaġīla (16a-13)

nār ṣuyīla (43b-5)

nīlūfer ṣuyīla (42b-4)

reyhān toḫmīla (23b-5, 24a-4)

ṣaruca ḳabīla (57b-13)

ṭatlu bādām yaġīla (51a-3, 53b-12, 45 b-13, v.d. = 11 yerde)

turunc ṣuyīla (7a-9)

turunc yapraġīla (26b-2)

yumurda aġīla (42a-12, 59b-5)

yāsemīn yaġīla (62b-9)

Şüphesiz, kaideyi ihlal etmeyen, benzer fonetik yazılışların zorladığı müstensih hatasıyla, üç aykırı imlâ ile yazılı misal vardır:

aġaç mıḫīla (49a-8)

gül ṣuyīla (80b-10)

māye-ḫūş enār ṣuyīla (67b-1)

Bütün misallerin gösterdiği netice, ekte, fonetik uzunlukla tezahür eden māna ayırt edicilik olduğudur.

-di+ise > -dīse ekinde :

Bu ekteki uzunluk, ekleşme sırasında yan yana gelen iki ünlünün kaynaşması neticesi teşekkül etmiştir:

اَيْلَدِيسَا ża'īf eyledīse < ż. eyledi+ise (72a-6)

Eğer kaynaşma ve uzama olmuyorsa, arada bir "y" destek ünsüzü türüyor:

سُقْدِيسَا soḳdıysa < soḳdı+ise (117b-12)

+i-se > -īsa ve +ile > +īla eklerinde:

Bu uzunluk da orta hecenin dar-düz-kalın ünlüsü ı ile alâkalıdır. -IlA , ise, iken eklerinin kelimelere eklenmesiyle ortaya çıkan orta hecenen dar ünlüleri i, ı'nın galib ekseriyetinin ya düşerek kaybolduğunu ya da aynen muhafaza edildiğini, bu ekleri, +I+lA durumunda uzayan 3.teklik şahıs iyelik ekiyle mukayese ederken verilen misallerde görmüştük. "i" ünlüsü için bunun bir istisnası bulunmuyor. Ancak "ı" olduğu zaman, eğer "r" ile biten bir kelimeden sonra gelen +ısa, +ıla, eklerinin dar ünlüsü durumunda ise ya, çok kere olduğu gibi, düşüyor ya da bu durumunu muhafaza edebilmek için uzuyor.

Önce, daha çok vuku bulan, +ıla ve +ısa'daki ı' - ların düştüğü misalleri sıralayalım:

اَقَرْسَا akarsa (28a-3, 73b-1)

قِيزَرْسَا ḳızarursa (71a-9)

قُرْقَرْسَا ḳorḳarsa (54b-12)

قُصَرْسَا ḳuṣarsa (24b-7, 27a-12)

يَتْرُسَا yatursa (30a-2)

Muhafaza edildiği misallerde, uzunluk meydana gelmiştiri :

بِرَغُرْ لرِيَا bıraġurlarīsa (40b-10.11)

قُوسَرِيَا ḳusarīsa (27b-6)

مَسْلُوقَهْ لَرِيلَا meslūḳalarīla (22a-4)

مُخْتَصَرِيلَه muḫtaṣarīla (2a-2)

Eklerde ve diğer şartlarda meydana gelen uzunluklar için şu hususlara dikkat çekmek ve <u>ünlü uzunlukları</u> ile alâkalı bahsi böylece bitirmek istiyorum:

a. -sA,-(y)A ekleri uzun ünlüye sahiptirler. Ancak, bu uzunluklar bilhassa -sA ekinde, şahıs eki de eklendikten sonra, yani son ses ünlüsü olma hali sona erdikten sonra ortadan kalkmaktadır. Bundan, bu eklerin bir son ses vurgusuna sahip oldukları sonucu çıkarılabilirse de, bu kısalma hadisesinin,bazı Arapça ve Farsça kelime sonu uzun ünlülerinin ek alması sırasında da görülmesi ve+(y)A ekinin, -(y)A'nın uzun ünlüye sahip olmasına rağmen, muntazam bazı fonetik değişmelerin haricinde, esas itibarıyla kısa ünlülü olması, bence şu şekilde bir sonuca bağlanabilir:

-sA,-(y)A ekleri esas itibarıyla ünlü uzunluğuna sahip eklerdir. Ancak bu uzunlukları zamanla zayıflamış ve sadece son ses vurgusuna sahip oldukları durumlarda uzunluklarını muhafaza edebilir hale gelmişlerdir. Eğer kısa olsalardı, +(y)A ekinin taşıdığı imlâ özelliklerini taşımaları lazımdı. Veya bu iki ek arasında imlâ benzerliği olurdu. Mutlak uzunluğa sahup olsalardı o zaman da bü-

tün şartlarda uzunluklarını devam ettirirlerdi.

[illegible] leşme sırasındaki fonetik değişmelerle alâkalıdır ve e - kin esas yapısını göstermediği gibi, uzunluk değerinin derecesini tayin etmek de zordur.

Bütün bu sebeplerden ötürü, yukarıdaki eklerin, daha evvel belirtilen ve teferruatıyla incelenen şartlardaki uzunlukları sabit olmasına rağmen, bu uzunluklar, metinde işaretlenmeyecektir.

b. Uzunluklarını büyük ölçüde son ses vurgusuyla muhafaza ettikleri tahmin olunabilirse de, hem imlâlarının ısrarla uzunluğu işaret etmesinden hem de bu imlânın ekleşme halinde de devam ettiğini gösteren misallere sahip oldukları için , bazı kelimelerin son ses durumundaki ünlüleri uzundur. Transkripsiyonlu metinde, ünlü uzunlukları gösterilecek olan bu kelimeler şunlardır:

"almā, anā, aŋā"onā", arā, aşā , yaŋā (yaŋādın ile birlikte)".

c. +(s)Ī-lA durumundaki 3. şahıs iyelik eki, ünlü kaynaşması sonucu uzayan -dīse ekindaki "Ī" ve kalın ünlülü olup r ile biten kelimelere eklenen +īsa,+īla eklerinde düşmediği zaman uzayan Ī ünlüleri, kaideli olarak ve bariz ünlü uzunluklarına sahiptirler, Bu ünlülerin uzunlukları da metinde işaretlenecektir.

2. İlk hecedeki e ve i ünlülerinin durumu

Teshil'de, e ile i ünlüsünün karıştırılmasına sebep olacak bir imlâ bulanıklığı yoktur. Ancak hem e'li hem i'li şekillere sahip kelimelerin bir arada yer almış olması dikkat çekicidir. Bu bakımdan, kelimeleri, Etk. ve Tk.deki şekilleriyle mukayeseli bir tasnife tabi tuttum. Böylece metin, e:i mes'elesi cihetinden görünür hale getirilmiş oldu. Bununla beraber, bugüne kadar çokça münakaşa edilen mevzular arasında yer alan e:i mes'elesi, burada bahis dışı kalacaktır.[8]

8.Bu mes'ele için şu eserlere bakılabilir:

___AKALIN, Mehmet--- Tarihi Türk Şiveleri(Philologıae Turcıcae Fundamenta 1959'dan tercüme), 1979, sh:189

___ARAT, R.Rahmeti--- Türkçe Metinlerinde e/i Mes'elesine Dair, RO 1953, III.:306-313

___CEYLAN, Emin Yılmaz--- Ana Türkçe'de Kapalı e Ünlüsü, Türk Dilleri Araştırmaları, 1991, sh: 151-165

___EMRE, A.Cevat--- Türkçe'de Bulanık e(é) Fonemi, Türk Dili-Belleten 1946, III.(Mart) 6-7: 487-497

___GABAİN, A.Von--- Eski Türkçe'nin Grameri(çeviren: M. AKALIN) 1988, sh: 34

___MANSUROĞLU, Mecdut---"Das geschlossenen e im Karakhanidischen Türkisch", UAJb 1957, XXIX/3-4: 215-223

___RADLOFF, W.--- "Zur geschichte der türkischen Vokalsystems", Bulletin de l'Academie İmperiale des Sciences 1901, XIV-4: 425-462

a- Teshil'deki e ve i ünlülerinin Eski Türkçe'ye göre durumu(altı çizilenler, Kitabeler'de bulunanlardır):

aa) Metinde, hem e hem i'li şekilleri olan kelimelerin Etk. karşılıkları:

Teshil	Etk.
بَشْ beş (18b-7)	bèş
بِيشْ biş (19b-9)	biş
جَزْ çez- (118a-2)	
جِزْ çiz- (28a-3)	çiz-
كَجَهْ geç (118b-7)	
كِيجَهْ giç (31a-10)	kiç
يَ- ye- (9b-3)	ye-
يِ- yi- (5b-1)	yi-
يَمِشْ yemiş (8a-3)	yemiş
يِمِشْ yimiş (34a-9)	yimiş
يَرْ yer (22a-7)	yer
يِرْ yir (14a-7)	yir

___THOMSEN, K.--- "The closed e in Türkish AO(Copenhagen) 1957, XXII: 150-153

9. Etk. kelimeler için şu eserlere müracaat ettim:

___CAFEROĞLU, Ahmet-- Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü 1968

___ERGİN, Muharrem--- Orhun Abideleri 1986

___GABAIN,A.Von--- Eski Türkçenin Grameri(terciime) 1988

___TEKİN, Talat--- Orhon Yazıtları 1988

___TUNA, Osman Nedim--- Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller, TDAY-Belleten 1960, sh: 213-282

ab) Etk.de hem e hem i'li şekle sahip olan kelimelerden, Teshil'de sadece e'li şekli bulunan kelimeler:

Teshil	Etk.
Ünlü ile başlayanlarda:	
اَلْ el (49a-1)	elig , ilig
اَرْكَكْ erkek(15b-4)	er, erkek, irkek
Konsonla başlayanlarda:	
كَيِكْ geyik (20a-10)	keyik, kiyik
يَلْ yel (64b-5)	yil, yel
يَدِي yedi (19b-12)	yeti, yiti

ac) Etk.de yalnız e'li şekilleri görülüp metnimizde de bunu muhafaza eden kelimeler:

Teshil	Etk.
Ünlü ile başlayanlar:	
اَكْسُكْ eksük (41b-8)	eksük
اَلَ- ele- (53a-12)	elge-
اَللِي elli (19a-2)	elig
اَكْكْ egek (75b-13)	enek
اَرْ er (13b-2)	er
اَرُكْ erük (57a-11)	erük
اَسِرْمَكْ esirmek(69b-4.5.)	esür-
اَسكِي eski (14a-1)	eski
اَسرُكْ esrük (118b-9)	esrük
اَشَكْ eşek (117a-10)	eşgek
اَتْ et (74b-10)	et
اَوْ ev (7a-11)	eb
اَيِوْ eyü (12b-5)	edgü
Ünsüzle başlayanlar:	

بَكْ beg (117a-8)	beg
بلر- belür-(70b-8)	belgür-
دَكِنْ degin (119a-13)	tegi
دَكِرْمَنْ degirmen (71b-4)	tegirmen
دَكِرْمِ degirmi (47b-9)	tegirmi
دَكْشُرْ- degşür- (17a-12)	tegşür-
دَكْزِنْ- degzin-(68a-12)	tegzin-, tezgin-
دَمُرْ demür (117a-3)	temir
دَرْ der (30b-1)	ter
دَرِ deri (3b-11)	teri
كَچْ- geç- (22b-8)	keç-
گَلْ gel (9b-11)	kel-
گَنْدُو gendü (60b-5)	kentü, kendü
گَرَكْ gerek (16b-6)	kergek
گَتُرْ- getür- (37a-6)	kelür-, keltürmek
گَيْ- gey- (11b-12)	ked-(kedim)
گَلَكْ keklik (7b-4)	kekelik
كَبَكْ kepek (31b-1)	kepek
كَسْمَكْ kesmek (118a-1)	kes-
نَهْ ne (6a-11)	ne
سَكِزْ sekiz (10a-11)	sekiz
سَمِرْدِ- semirT- (31b-11)	semrit-
سَمِزْ semiz (116a-13)	semiz
سَوْ sev (17a-10)	seb-(sebin-)
سَوِنْ- sevin-(4b-2)	sevin-

ad) Etk.de, ilk hecede hem e hem de i bulunan şekilleri olup Teshil'de yalnız i'li şekilleri görülen kelimeler:

ünlü ile başlayanlar:

اِکی iki (2a-8)	iki, eki
اِکیندِین ikindin (64a-3)	ikinti, ekindi
اِرتَه irte (23b-8)	irte, erte
اِشیدِ- işiT- (65b-2)	işit-, eşid-
اِیت- it- (52a-4)	it-, et-

ünsüzle başlayan kelimeler :

دِ- di- (20a-1)	ti-, te-
یِگِرمِ yigirmi(18a-9)	yigirmi, yegirmi
یِگرَک yigrek (48b-12)	yig, yeg
یِتورُ yitürü (71a-13)	yitürü, yetirü

ae) Etk.de sadece e'li şekli görülüp Teshil'de i'li şekle sahip olün kelimeler:

Teshil	Etk.
ünlü ile başlayan :	
اِکَن iken (22a-5)	erken
ünsüzle başlayanlar:	
چِچَک çiçek (60b-7)	çeçek
نِجَسی nicesi (30a-2)	nençe, nece
نِتَکیم nitekim (61b-1)	neteg kim

af) Etk.de ilk hece itibarıyla sadece i ünlüsü taşıyan şekilleri bulunan ve Teshil'de de bu şekli devam ettiren kelimeler:

Teshil	Etk.
ünlü ile başlayan kelimeler:	
اِچ iç (68b-11)	iç
اِچ- iç- (14a-1)	iç-

ilan (117b-12)	yılan
iletmek(31a-2)	ilt-
in- (72a-12)	in-
ince (4b-9)	inçke, yinçke
iriŋ (73b-1)	iriŋ, yiriŋ
IssI (25b-8)	isig
iste-(119a-10)	iste-
it (119a-2)	it

ünsüzle başlayanlar:

bil- (2b-1)	bil-
bile (21a-1)	birle
bir (55a-6)	bir
birle (11a-10)	birle
dil (75a-5)	til
dile- (1b-6)	tile-
dilkü (118b-6)	tilkü
dir- (31a-2)	tir-
diş (74a-6)	tiş
ditre- (118b-11)	titre-, titri-
diyü (2a-3)	tiyin
diz (16b-7)	tiz
gir- (12a-9)	kir-
girü (9b-11)	kirü
git- (71a-11)	kit-
kiçi (25a-11)	kiçig
kim"kim"(119a-2)	kim
kirpük (13a-4)	kirpik
kişi (4b-1)	kişi

ویر- vir- (11a-6)	bir-
یگیت yigit (12a-9)	yigit

b- Teshil'deki ilk hece e ve i'lerinin Türkçe'deki durumu

ba) İlk hecesinde, Trk.deki gibi, e bulunduran kelimeler

ünlü ile başlayan kelimeler:

اکسک eksük (41b-8)	اسکی eski (14a-1)
ال el (49a-1)	اسرک esrük (118b-9)
الە- ele- '53a-12)	اشک eşek (117a-10)
الللی elli (19a-2)	ات et (74b-10)
ارکک erkek (15b-4)	او ev (7a-11)
ارلک erlik (31b-8)	
ارک erük (57a-11)	

ünsüzle başlayan kelimeler:

بک beg (117a-8)	کرک gerek (16b-6)
بلور- belür- (70b-8)	کتور- getür- (37a-6)
دکن degin (119a-13)	کیک geyik (20a-10)
دکرمن degirmen (71b-4)	ککلک keklik (7b-4)
دمور demür (117a-3)	کبک kepek (31b-1)
در der (30b-1)	کسمک kesmek (118a-1)
دری deri (3b-11)	سکز sekiz (10a-11)
کچ- geç- (22b-8)	سیمز semiz (116a-13)
کچور- geçür- (21a-2),	سو- sev- (17a-10)
کل- gel- (9b-11)	یدی yedi (119a-3)
کندو gendü (60b-5_	
کرچکدن gerçekden (9a-13)	

bb) İlk hecede i ünlüsü bulunduran şekillere sahip olup [illegible] bu şekliyle yer alan kelimeler.

ünlüyle başlayanlar :

اِچ iç (68b-11)	اِنجه ince (4b-9)
اِچ- iç- (14a-1)	اِرین iriŋ (73b-1)
اِکده igde (36b-10)	اِشته- iste- (119a-10)
اِکن iken (22a-5)	اِشه- işe- (5b-2)
اِکی iki (2a-8)	اِشیت- işiT- (65b-2)
اِلتمك iletmek (31a-2)	اِت it (119a-2)
اِن- in- (72a-12)	

ünsüzle başlayanlar:

بِل- bil- (2b-1)	دِز diz (16b-7)
بِر bir (55a-6)	گِر- gir- (12a-9)
بِت- bit- (119b-12)	گِت- git- (71a-11)
چِچك çiçek (60b-7)	كِم kim (119a-2)
دِ- di- (20a-1)	كِرپوك kirpüK (13a-4)
دِب dib (5b-13)	كِشی kişi (4b-1)
دِل dil (75a-5)	نِجه nicesi (30a-2)
دِله- dile- (1b-6)	نِتكِم nitekim (61b-1)
دِنلن- diŋlen- (54a-12)	سِنِر sinir (18a-2)
دِش diş (74a-6)	یِكِرمی yigirmi (18a-9)
دِترِ- ditre- (118b-11)	یِكِت yigit (12a-9)
	ینه yine (71a-9)

bc) Metinde e'li şekle sahip olup Trk.de i'li şekli bulunan kelimeler:

ünlü ile başlayan:

اَیو eyü (12b-5)

ünsüzle başlayan kelimeler:

-چَیْنَ çeyne- (23a-4)

- سَیْ gey- (11b-12) -سَیْدُر geydur- (11a,b-10)

bd) Metinde i'li ilk heceye sahip olup Trk.de e'li şekle tekabül eden kelimeler:

ünlü ile başlayanlar:

- اِدِیْ idin- (10b-13)

اِرْتَ irte (23b-8) -اِتْ it- (52a-4)

ünsüzle başlayanlar:

-دِیْ dir- (31a-2) تِزْ tiz (4b-5)

گِیْچ giç (31a-12) -وِیْ vir- (11a-6)

گِجَه gice (15a-3) یِلْ yil (78a-5)

گِرُو girü (9b-11) یِرْ yir (117b-12)

کِجِی kiçi (25a-11)

be) Teshil'de, ilk hecesinde hem e hem i ünlüsü bulunduran şekilleri mevcud olup Trk.de e'li şekilleri bulunanlar :

بَشْ beş (18b-7) بِیش biş (18b-1)

گَچْ geç (118b-7) گِیچ giç (31a-10)

- اَرِشْ eriş- (14b-10) -اِرِشْ iriş- (47a-13)

-یَ ye- (9b-3) -یِ yi- (5b-1)

یَمِشْ yemiş (8a-3) یِمِشْ yimiş (34a-9)

یَرْ yer (22a-7) یِرْ yir (14a-7)

bf) Metinde, ilk hecede hem e hem i ünlüsü bulunan şekillere sahip olup Trk.de i'li şekli kullanılan kelime:

-جَزْ çez- (118a-2) -جِزْ çiz- (28a-3)

B. Ünsüzler

Kalın ve ince telaffuzu olan ünsüzler

Metinde, bazı ünsüzlerin kalın ve ince telaffuz edilen şekilleri, tam olarak tefrik edilmişlerdir. Bunlar,

"g, ġ ile k, ḳ ve h̲"

ünsüzleridir, Ancak bazı ünsüzlerin kalın ve ince şekilleri izaha muhtaçtır.

s ünsüzü :

İnce ünlüye sahip Tk. kelimelerdeki s'ler, istisnasız س ile temsil edilmişlerdir. Kalın ünlülü kelimelerde ise س ile ص, aynı kelimeler için bile birlikte kullanılmışlardır. Mesela "saġ صَغ (10b-1) ve ساغ (10a-13), sakın- صَقِن (16a-1) ve سَقِن (15b-9), kus- قُصد (21a-12) ve- قُس (54a-10)" kelimelerinde olduğu gibi."su" صُو (23a-5 v.d) kelimesi v.b.nin ise, istisnaları olmakla beraber, istikrarlı bir şekilde ص ile yazıldığı görülür. (Daha fazla malumat için bkz. ünsüzlerin imlâ özelliklerine tahsis edilen bahis). Bu imlâ şekilleri Tk. kelimelerde kalın s(ṣ) ile ince s'nin farklılığını göstermekle birlikte, başlı başına bir telaffuz kıymetinin bulunmadığını da ifade eder.

Arapça'dan dilimize geçen kelimelerdeki s'lerin ث ve ص'li imlâları muntazaman korunmuştur. Buna rağmen, telaffuzları için kat'i bir değerlendirme yapmak kolay değildir. Ancak, istikrarlı olarak muhafaza edilen asli imlâlarıyla münasebetleri bakımından, bu s'lerin ses değerlerinin s̲, ṣ şeklinde ayrıldığını kabûl etmek da-

ha doğrudur.

t ünsüzü :

t sesi, tanrı تڭرى (1b-2), tavuk تاۋۇق (21a-3.v.d.), toz تۇز (69b-3.de) gibi bir kaç kelime dışında, Tk. kelimelerin kalın ünlülü olanlarının başında تـ ile yazılmaz. Kalın ve ince t'ler ط ve تـ ile ayrılmıştır. Diğer durumlarda daima تـ ile temsil edilmiştir. Arapça kelimelerde ise, asli imlâlar muhafaza edilmiştir (Misaller için bkz. ünsüzlerle alâkalı imlâ bahsi).

h ünsüzünün varlığı

#h durumunda : sınırlı sayıda misal vardır:

ḥ ح olarak : ḥayva حَيْوَا (8a-6)

ẖ خ olarak : ẖatun خَتُوْن (46a-4)

h/ durumunda : misalleri sınırlıdır :

h olarak : dahı دَهِي (7a-7)
ḳohu قُوهُ (26a-10)

Yukarıda ele alınan hususlar da göz önünde bulundurulursa, Tk. kelimeler için şu şekilde bir ünsüz tablosu ortaya çıkar :

patlayıcı	ötümsüz	p	t, [ṭ]	k, ḳ	ç	
	ötümlü	b	d	g	c	
	ötümlü (sonant)	m	n	ŋ		l, r
sızıcı	ötümsüz	f	s, [ṣ]	[ḥ, h]	ş	
	ötümlü	v	z	ġ	—	y

Ancak, metnin kelime kadrosunun tamamının, medeniyet dilimizin söz varlığı içinde mütalaa edilmesi icab ettiği hususu göz önüne alınarak "j, s̲, z̲, ẓ, ż" ünsüzleri de ilave edildiğinde şu ünsüz kadrosu teşekkül eder:

"b, c, ç, d, f, g, ġ, h, ḥ, h̲, k, ḳ, l, m, n, ŋ, p, r, s, ṣ, s̲, ş, t, ṭ, v, y, z, z̲, ẓ, ż."

C. Ses Uyumu

1. Ünlü Uyumu

a- Damak uyumu (kalınlık-incelik uyumu)

Bir kaç istisna dışında, damak uyumu, tamdır. Aidiyet eki "+ki"nin bile bu uyuma tabi olduğu görülür:

kalın ünlülü kelimelerde:

اَشَغَاغِي aşaġaġı (25a-5) دَشْرَغِي daşraġı (32b-12)

بَغَرْسَقْلَرْدَغِي bağarsuḳlardaġı (53b-1)

ince vokalli kelimelerde:

اَوَّلْكِي evvelki (2a-8)

Uyumu bozan unsurlar:

"iken" zarf-fiili

اِلِجَغِكَنْ ılıcaġiken (18b-13) وَرِكَنْ variken (7b-10)

"-durur"tasviri fiili

يِيُوْدُرُرْكَا yiyüdururken (9b-2)

"ilan" kelimesi

اِلَنْ ilan (118b-1) (Kelimenin izahı için, ses değişmeleri ile ilgili "konson düşmesi" maddesine bkz.)

b- Dudak uyumu (düzlük-yuvarlaklık uyumu)

Metnimizde, Trk.deki dudak uyumu görülmez. Bu uyumda:

A,I-----A,I (düz vokallerden sonra düz vokal)

a ------u (yalnız a'lı ilk heceye sahip kelimelerde)

O,U-----A,U (yuvarlak vokallerden sonra ya düz-geniş, ya dar-yuvarlak vokal)

şartları geçerlidir.[10]

Dudak uyumunu bozan en mühim sebep, EAT.nin karakteristik hususiyeti olan yuvarlaklaşma hadisesidir. Bazen de, düzleşme hadisesi sebep teşkil eder.

ba) Yuvarlaklaşma

a_1)Etk. dönemindeki gibi , metnimizde düz heceden sonra yuvarlak ünlü bulunduran kelimelerden bazıları dudak uyumunu bozar:

اَغُو	aġu (117a-5)	: agu
اَرْقُن	arḳun arkun(16a-5.6.)	: arkun
اَرْتُق	artuḳ (79b-7)	: <u>artuk</u>
اَرْتُر-	artur-(31b-7)	: <u>artur-</u>
اَرُق	aruḳ (12a-6)	: <u>aruk</u>
اَيْرُق	aẏruḳ (17a-6)	< adruk
بَلُور-	belür- (70b-8)	< belgür-
دَكْشُرْمَك	degşürmek (17a-12)	< tegşür-
دِلْكُو	dilkü (118b-6)	< tilkü
اَكْسُك	eksük (41b-8)	: eksük
اَرُك	erük (13b-12)	: erük
اَسْرُك	esrük (18b-9)	: esrük
اَيْگُو	eyegü (79a-11)	: eyegü
اَيُو	eyü (46a-12)	<< <u>edgü</u>
كَنْدُو	gendü (60b-5)	<< <u>kentü</u>
كُوْيَگُو	güyegü (64b-1)	<< küdegü
قَدُن	ḳadun (18a-6)	< <u>katun</u>

10. Bkz.TUNA, Osman Nedim- Türk Dilbilgisi 1986, sh:17

قَرَاغُو ḳaraŋu (67a-2) : karagu, karagu

قَوْرُلْ ḳavrul- (72b-11) < kagrul-

قَوُدْ ḳavud (26b-13) << kagut

قَوُنْ ḳavun (37a-5) < kagun

تَوُقْ tavuk (7b-5) << takıgu

يَالْغُزْ yalŋuz (67b-13) < yalınuz

يِتُرُو yitürü (71a-13) : yitirü, yitürü

a_2) Düz vokalli ilk heceyi müteakib yer alan dudak ünsüzünün te'siriyle meydana gelen yuvarlaklık neticesi uyuma aykırı düşen kelimeler:

دَمُرْ demür (117a-3) << temir

قَرْبُزْ karpuz (8a-4)

كِرْبِكْ kirpüK (13a-4) < kirpik

پَنْبُقْ panbuk* (23a-3)

پَنْمُوقْ panmuk* (61a-4)

يَوْرُ yavru (7b-5) << yawrı < yabrı*

يَوُزْ yavuz (9a-1) << yabız

Dudak konsonlarından sonra meydana gelen yuvarlaklaşma hadisesi ile alâkalı bir hususu da ilave etmeliyim. Bugün Trk.de, dudak uyumu için bir "prensip olan" a ünlüsünün bulunduğu ilk hece sonrası yer alan dudak ünsüzünden sonraki vokal dar-yuvarlak(-u) olur" kaidesi metnimiz için geçerli değildir. Çünkü "karpuz, panmuk, yavru" gibi misallerin yanında "demür" gibi ince ünlüye sahip başka bir kelime olduğu gibi dar-düz vokali müteakiben dar-yuvarlak vokalin yer aldığı misaller de vardır ve ve bu misaller böyle bir prensibi geçerli kılmamaktadır.

a_3) Belli bir esasa bağlanmadan meydana gelen yuvarlaklaşmalar sonucu dudak uyumunu bozan kelimeler. Bu kelimelerdeki yuvarlaklaşma, dudak sesiyle biten ilk hece sonrası yuvarlaklaşma meydana gelen kelimelerin şeklen bulaşmasıyla izah edilebilir.

جَلْدُك çeldük (117a-5) دَنْلُو denlü (52b-6)
دَكُل degül (119b-4) گَچُر- geçür- (5b-7)
دَلُك delük (23a-2) قَسُق ḳasuḳ (16a-7)
گَشُور keşür (39b-6)

a_4) Yapım eklerinden yuvarlak vokalli olanlar, düz vokalli kelimelerde uyumu bozarlar:

+ARU :
يُقَارو yuḳaru (25a-5) إِچَرُو içerü (77a-9)

+cuḳ :
اُوَبُق uva+cuk (115a-9)

-du :
قَرَلدُو ḳaral-du (118b-13)

-dUr- :
گَيدُر- gey-dür- (117b-10) قِزدُر- ḳız-dur-(8a-11)

-gu :
قَرَاسَغُو ḳarasa-ġu (4a-9)

-gun :
قِزغُن ḳız-ġun (62a-4)

+lU :
قَرَلُو ḳar+lu (9b-7) دُرلُو dür-lü (5a-9)

-mUr :
يَغمُور yaġ-mur (4a-7) kö-mür (59a-10)

+sUz :

ḫamır+suz (41a-13) زَحْمَتْسُزْ zaḥmet+süz(51a-8) حَمْرْسُزْ

-uk :

اُچُقْ uç-uḳ (68b-4) سِنُقْ sın-uḳ (11b-6)

-Ur- :

گچرْ geç-ür- (5b-7) طُغُرْ- ṭoġ-ur- (16b-6)

-zur- :

طَمْزُرْ- ṭam-zur- (63a-7)

a_5) Yuvarlak vokalli çekim ekleri, çekim sırasında dudak uyumunu bozarlar:

-dUK (partisip eki):

اَرِدُغْدَا arın-duġ+ından(70b-2)

بِشْدُگِنَهْ biş-düg+ine (6a-2)

-dük (1.çokluk şahıs görülen geçmiş zaman eki):

دِدُكْ di-dük (20b-10)

-düm (1.teklik şahıs görülen geçmiş zaman eki):

وِرْدُمْ vir-düm (2a-3)

+dUr :

قِرْقِنْجِدُرْ ḳırḳıncı+dur (29a-2)

تَفَاوُتِلَهْ tefāvütile+dür (32b-4)

+(n)Uŋ :

اَغْرِسِنُكْ aġrısın+uŋ (74b-10) اَكْشِنُكْ ekşi+nüŋ(8a-13)

-sun :

اُولْسُونْ ol-sun (72a-5)

-Ur :

قُرِدُرْ ḳurıd-ur (10b-8) يِنُرْ yin-ür (2b-1)

-(y)Up:

قَتُبْ ḳat-up (26a-8) يِيُبْ yi-yüp (9a-3)

a_6) Birleşik kelimelerde, kelimeyi yapan ikinci unsurdaki yuvarlak ünlü uyumu bozar :

اَبَا كُمْجِي ebegümeci (58a-13) اَبَم كُمْجِي ebemgümeci(16b-9)

a_7) Fonetik değişmeler sonucu meydana gelen yuvarlaklık :

اَرُو aru (7b-3)	<	arıg
اَيْرُو ayru (52b-4)	<	adrıg
دَارُو dārū (22b-7)	<	tarıg
صَرُو ṣaru (4a-3)	<	sarıg
صَيْرُو ṣayru (13a-10)	<	sayrıg

a_8) Yuvarlaklaşma hadisesi, EAT.nin karakteristik hususiyetidir. Buraya kadar, dudak uyumu hadisesi çerçevesinde büyük ölçüde ele alınmış olduğundan, ses değişmelerine ayrılan bölümde, yuvarlaklaşma hadisesine tekrar dönülmeyecektir. Bu yüzden, uyum hadisesinin dışında ele alınabilecek diğer yuvarlaklaşmaların da buraya ilave edilmesi uygun olacaktır:

Uyum içindeki yuvarlak vokalli bazı kelimeler:

Etk.den beri uyum içinde olanlar:

بُرُن burun (72a-9) (burın (23a-2) ile)		
بُيُنُز buynuz (58b-11)		
گُتُر- götür- (59a-12)	<	kötür-
اُوُتُر- otur- (16b-8)	<	oltur-
اُتُوُز otuz (38a-6)	:	otuz
طُقُوُز ṭoḳuz (29a-7)	:	tokuz
اُولُو ülü (40b-3)		ülüg

Sonda +IG#> U# değişikliği ile :

قُرُو ḳuru (3a-2)	<	kurıg

Sıra halinde sesli değişmesi olan kelimelerde:

güvülde- (73a-5) -گُوْلْدَ

Sıra halinde ünlü değişmesi olan kelimelerde:

küçük (13a-9) < kiçig -كُجُكْ

bb) Düzleşme ve düzlük

Dava evvelki bahiste, dudak uyumunu ihlal eden yuvarlaklaşma hadisesi üzerinde durulmuştu. Burada da dudak uyumunu bozan düzleşme veya düz vokalli unsurlar üzerinde durulacaktır.ki bu husus dar-düz ünlülerin durumu ile alâkalıdır.

b_1) Etk.deki yuvarlak vokalli ilk heceden sonra dar-düz ünlü ihtiva eden kelimelerden bir kısmı, metnimizde de bu şekilde devam edip dudak uyumunu bozan unsurlar arasında yer almıştır:

doḳın- (4b-13) < tokı(n) -دُقِنـ

ḳurıT- (45a-3) : kurıt- -قُرِدـ

ṣovıT- (50a-11) < sogıt- -صُوِدـ

uyı- (21b-6) < udı- -اُوِيـ

b_2) Etk.de, yuvarlak vokal dizisine sahip olan bazı kelimelerin ikinci ünlüsü, metnimizde dar-düz olarak bulunmakla bu kelimeler de dudak uyumunun dışında kalmış tır:

bulın- (54a-5) : bulun- -بُلِنـ

burın (23a-2) : burun -بُرِنْ

dökil-(115a-10) : tökül- -دُكِلـ

üzil- (14b-8) : üzül- -اُوزِلْ

b_3) Metne has, ikinci hecesinde düzleşme görülen kelimelerde dudak uyumu yoktur:

قُرِي ḳurı (115a-9) ≪ kurug

قُوزِ ḳuzı (33a-2) < kuzu

b_4) Düz-dar vokal taşıyan yapım ekleri, yuvarlak vokalli kelimelere eklendiğinde dudak uyumunu bozarlar:

-ıg- :

طُرِغ- ṭur-ıġ- (31a-11)

-ıl- :

قُرِل- ḳur-ıl- (28a-5) , اُورِلَ ur-ıl- (115b-)

-In :

كُنِزْ güz+in (14a-4), قُشْلُغُن ḳuşluġ+ın (24b-12)

-lIK :

اَرْلِك er+lik (31b-8)

صَرُولِغ ṣaru+lıḳ (69a-10) طُوقْلِقْ ṭoḳ+lıḳ (4b-3)

-mı+ :

صَاغْمِزْ ṣaġ-mı-dur (119b-1)

-mIş :

قَيْنَمِشْ ḳayna-mış (59a-4) كُويْنِمِشْ göyün-miş (40a-10)

b_5) Dudak uyumu ile münasebeti bakımından burada, ilk heceden sonra, hem düz-dar hem dar-yuvarlak ünlü taşıyan iki şekilli kelimelerin listelenmesi uygun olacaktır. Bu iki şekilden biri uyumlu diğeri uyum dışı misali teşkil etmektedir:

اَرِقْ arıḳ (8a-12)	بُرِنْ burın (63b-3)
اَرُقْ aruḳ (12a-6)	بُرُنْ burun (71a-12)
بُرِل- burıl-(119a-6)	دَمْرَكِ demregi (34a-1)
بُرُل- burul-(118a-11)	دَمْرَكُوِ demregü (114b-19)

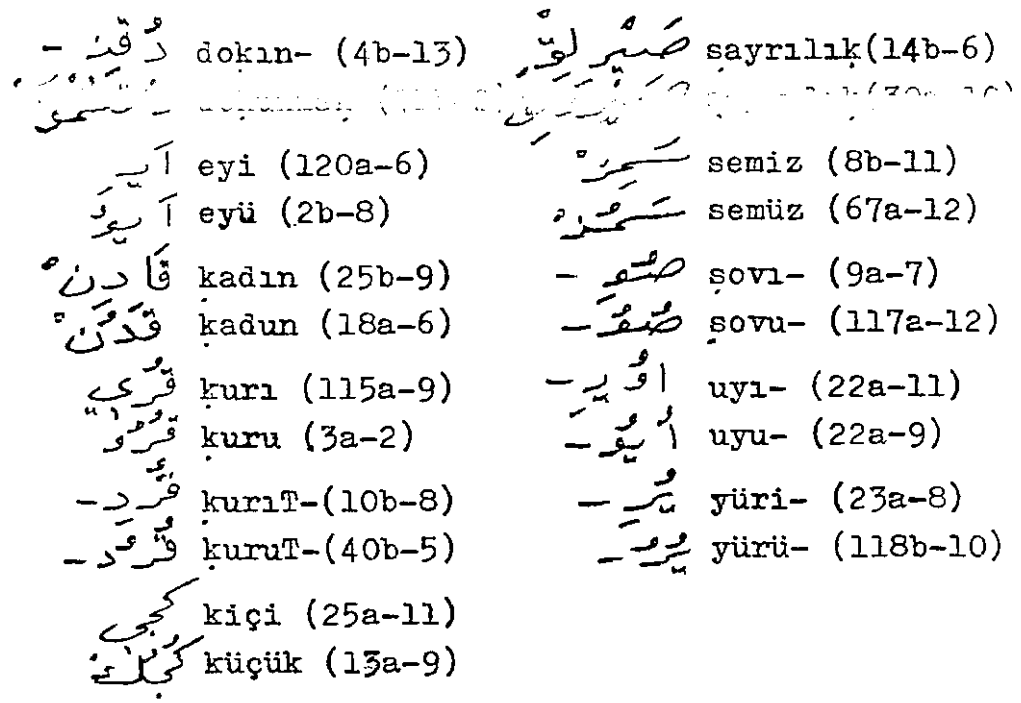

2. Ünlü-ünsüz Uyumu

Düzenli bir ünlü-ünsüz uyumundan bahsetmek, isabetli olmaz. Ancak bazı hallerde bu uyumu görebilimekteyiz ve bunlara ait misaller ötümlüleşme, sızıcılaşma ve yuvarlaklaşma ile alâkalıdır.

a) Kelime kökü veya tabanlarında

Ötümlüleşme ile:

gider- (52a-1) < git-er- (t/ > d/)

yumurda (2b-9) < yumurtga (g/ > Ø, t/ > d/)

Sızıcılaşma sebebinden:

dahı (7a-7) < takı (k/ > ġ/ > h/)

ḳohu (26a-10) < koku (k/ > h/)

Ancak, daha çok fonemik endişe ile, şu misallerde görüldüğü gibi uyum dışı kalarak fonetik uyuma girmemişlerdir:

dutıl- (6b-7) götürT-(23b-13)

اُوتُرـ otur- (16b-8) اُتُوزْ otuz (18b-3)

Yuvarlaklaşma yoluyla:

دَمِرْ demür (117a-3) < temir

قَرْبُزْ karpuz (8a-4) _____

كِرْپُكْ kirpüK (13a-4) < kirpik

پَنْبُغْ panbuk (23a-3) _____

پَنْبُوقْ panmuk (61a-4) _____

يَاوُزْ yavuz (9a-1) < yabız

Ancak, "dudak uyumu" bahsinde ele alınan yuvarlaklaşma hadiselerinde görüldüğü gibi, yuvarlaklaşmanın muhtelif kaynakları vardır ve dudak ünsüzleri bulundurmayan bu misaller ünlü-ünsüz uyumunu da bozarlar:

قَرَاقُو karaŋu (67a-2) قَارْشُو karşu (26a-10)

b) Ekleşme sırasında

Ötümlüleşme yoluyla: Bilhassa çok heceli kelimelerin sonundaki ötümsüz konsonlar ünlü ile başlayan ek aldıklarında ötümlüleşirler :

گُتُورْدـ götürd-eler (23b-3) < götürt-eler(t→d)

آرِدـ arıd-ur (11b-2) < arıt-ur (t→d/)

Tek heceli şu kelimelerde hem uyumlu hem de uyumsuz kullanışlar bir arada yer almış ve ayrı fonetik yapıya sahip iki kelime durumuna girmişlerdir:

üst+ üsd+ kelimesi:

اُسْدِنَا üsdine (20b-11)
اُوسْتِي üsti (9a-9)
اُوسْتِنْدَهْ üstinde (5b-13)
اُوسْتِنَا üstine (10b-3)
} < { üst+i, üst+inde, üst+ine

yut+, yud+ kelimesi:

يُوكا yud-a (23b-12)
يوكالر yud-alar (22b-12)
يُوقمق yud-maḳ 1.(77a-8)
يوطمر yuṭ-alar (62b-6)
< yut-a, yut-alar, yut-mak

Sızıcılaşma ile (k g/)

آجلغا āclıġ+a (21a-10) < aclık-a
آغ āg+ı (70b-8) < aḳ-ı
إلجغكن ılıcaġ+iken(18b-13) < ılıcaḳ-iken
طوراغلة ṭuraġ+ıla (24a-5) < ṭuraḳ-ıla

Şu kelimede aykırı durum vardır:

طلقة ṭalaḳ+a (39b-9, 41b-6)

Foňetik te'sirlerle

+lIK, +rAK ekleri eklenerek yeni kelime yapılan bazı kelimelerde, uyumla alâkalı hususiyetler göze çarpar:

غالبلغا ġālib+lıġ+ına (5a-11)
غليظلغ ġalīẓ+lıġ+ı (31b-10) غليظرق ġalīẓ+raḳ(5b-13)

kelimelerinde, eklerin kalın şekilleri gelmiş ve bitişik oldukları ünlü ile uyuma girmemişlerdir. Bu hususta, başka eserlerde de benzer misaller görülmüş ve bazı eklerin kendisinden evvelki ünlüyü kalınlaştırdığı ve neticede bu tür kelimelerin kalın sıralı ünlüye sahip birer kelime durumuna geçtikleri hükmüne varılmıştır.[11]

---

11. Bu tür misaller için F.Kadri Timurtaş, yabancı menşeli kelimelerin o devirde, kalın telaffuz edildiği görüşü-

Teshil'de bulunan ve yukarıda işaret edilen kelimelerden "ġalıblıḳ" kelimesini, diğer eserlerdeki benzerlerine istinaden böyle değerlendirmek mümkündür. Ancak "ġalīzraḳ" ve "ġalīzlıḳ" misalleri için böyle bir sebep ileri sünmek, en azından Teshil açısından, zordur. Uzun ī'nin, kalın ı'ya çekilmesi kolay olmadığı gibi, eklerdeki kalınlığın asıl sebebini "ġā,., ġa.." ses grubunun zorlayıcılığına atfetmek, bence, daha mümkündür. Bu kelimelerde ünlü, ünsüz uyumuna tabidir. Nitekim "kāhel+lik (105a-1)كَاهَلْ لِكْ" kelimesindeki "kâ.." sesleri ile "lik" eki arasında bu uyum, incelik esasına dayanmıştır. Ayrıca "ısıcaḳ اِسِجَقْ(14a-8), issi+lig+e اِسِلِكَه(4b-6), issi - rek اِسِرَك(8a-9) misalleri vardır. Kalın-dar ünlülü, ikiz sızıcılı ve, uzun ünlüler bahsinde görüldüğü gibi, ünlü uzaması, kısalması, yok olması v.b. hadiselerde daima rol oynayan "l,r" titrek yapılı ünsüzleri ile başlayan eklerin yer aldığı bu kelimelerde kalın telaffuz i -

---

nü ileri sürer(bkz. TİMURTAŞ, F.Kadri-- Eski Türkiye Türkçesi, sh:78). Zeki KAYMAZ, Garibname'den "kāhillıḳ كَاهِلْلُقْ (2380), peyġamberlıḳ پَيْغَمْبَرْلُقْ(231); Tezkiretü'l-Evliyādan(Selahaddin Olcay, Tezkiretü'l-Evliyā, sh:46) "gelicak كَلِجَقْ (47b-4), ölıcak اُولِيَجَقْ(111a-4); Anadolu Ağızları'ndan(Zeynep KORKMAZ, Nevşehir ve Yöresi Ağızları, sh: 49 ve 79) "bükuldü (62a-112), sürduḳ (25a-2) v.b. misalleri vererek,+lIK, -icek, -düK eklerindeki k,g ünsüzlerinin, evvela kendisinden önceki ünlüyü kalınlaştırıp sonra kendilerinin de kalınlaştıklarını söyler. Bkz. KAYMAZ,

çin zorluk hasil oluyor ve ve kelemeler ince sıralı ünlüye geçiyor. Bunu doğrulayan bir misal de, bu kelimelerdeki zorlayıcı şartlara sahip olmayan "ısıcak" kelimesinin kalın vokalli olmasıdır. Bu, "ıssı" kelimesinin kalın telaffuzuna da işaret eden bir misaldir. Netice itibarıyla, yukarıda ele alınan kelime-ek münasebetlerinde bir ünlü-ünsüz uyumu vardır. Ancak bu, bazan kelime kökünün kalın seslerinden,bazan da ekleşme sırasında ortaya çı - kan fonetik şartlardan ötürü, kalınlık ya da incelik şartına bağlı bir uyum vardır. Ancak bunun, eklerin kalınlığı veya inceliğiyle alâkalı olmadığı görülüyor.

c) Eklerde :

+ki, +gı eki: ünlü uyumuna girdiği, daha önce görülen bu ek, ünsüz uyumuna da girer:

اَشَغَا غي aşaġa+gı (25a-5)

دَشْرَ غي daşra+gı (32b-12) اَوَّلكي evvel+ki (2a-8)

Dudak ünsüzü bulunduran eklerde:

-mUr :

كُومُور kö-mür (5a-10) يَغْمُور yağ-mur (4a-7)

-(y)Up :

قَتْپ ḳat-up (26a-8) يِيْپ yi-yüp (9a-3)

Ancak, yuvarlak ünlü bulunduran -dUK, -sUn v.d. eklerde ve dudak ünsüzü bulunan +mI ekinde ünlü-ünsüz uyumu bulunmaz (Misaller için, "Yuvarlaklaşma" bahsinin , a_4 ve a_5 maddelerene bkz.)

Zeki-- Garîb-nāme, sh: 84-85

3. Ünsüz Uyumu

a) Kelimelerde :

Ötümlülük-ötümsüzlük bakımından :

اَقْسُرْ- akṣurT- (117b-11)	فِسْتِقْ fıstık (27b-2)
چَلْدُكْ çeldük (117a-5)	فِسْتُقْ fıstuk (61a-11)
گُوگْنَارْ gögnar (36b-13)	گَوْدَه gevde (25a-5)
بَنْدُرْ- bandur- (61a-4)	اِنْجَه ince (24a-6)
بَنَفْشَه benefşe (18a-11)	اِسْتَ- iste-(19b-11)
اَكْشِي eksi (7a-10)	پَنْبُقْ panbuk (23a-3)
فِنْدُقْ fınduk (36a-12)	پَنْمُوقْ panmuk (61a-4)
	سِنْدُ sındu (47b-4)
	يُفْقَا yufḳa (13b-9)

Uyuma girmeyenler:

فِسْدُقْ fısduk (36b-4)	قُشْغُلُقْ kuşġulık (10a-10)
اِسْدَ- isde- (25a-10)	اُيْقُو uyku (3b-8)
قَنْقِ kankı (33a-12)	

Teşekkül yerleri bakımından :

Uyuma girenler :

بَنْدُرْ- bandur- (61a-4)	(diş)
فِنْدُقْ fınduk (36a-12)	(diş)
فِسْدُقْ fısduk (15a-1)	(")
فِسْتُقْ fıstuk (61a-11)	(")
اِسْدَ- isde- (25a-10)	(diş)
اِسْتَ- iste- (19b-11)	(")
سِنْدُ sındu (47b-4)	(")
قُشْغُلُقْ kuşġulık (10a-10)	(damak)
پَنْبُقْ panbuk (73b-3)	(dudak)

Uyuma girmeyenler :

اقسرد	aksurT- (117b-11)	(damak-diş)
اکشی	ekşi (7a-10)	(damak-diş)
گوده	gevde (25a-5)	(dudak-diş)
پنبوق	panbuk (73b-3)	(diş-dudak)

Kelimelerdeki ünsüz uyumu için, yukarıdan beri verilen ve tasnif edilen misallerin, bazan ötümlülük-ötümsüzlük, bazan teşekkül yerleri bakımından, bazan da sızıcılık bakımlarından çoğu kere uyum içinde oldukları görülüyor. Bunlar,metnin bütün misallerini temsil eden kelimeler olmamakla birlikte, metinde ünlü ünsüz uyumunun, en azından kelime bünyesi için sözü edilebileceğini göstermesi bakımından önemlidir. Yukarıdaki misaller arasında bulunan panbuk(73b-3) kelimesinin nb konson çiftinin ötümlülük benzerliğiyle yetinmeyip, panmuk (61a-4) şeklinde görüldüğü gibi nm (nazal-nazal) teşekkül yerleri bakımından da benzeşme yoluna girmesi, dikkat edilecek misallerdendir. İlaveten, yukarıda teşekkül noktaları bakımından farklı seslere sahip kelimeler arasında verilen misallerden diş-dudak seslerini bulunduranların belli bir dereceye kadar uyumlu kabul edilebilecek misaller olduğu da söylenebilir.

b) Eklerde :

+dA eki:

صوقده	sovukda (9a-6)	(damak-diş, ötümsüz-süz-ötümlü)
گنشده	güneşde (60b-8)	(ötümsüz-ötümlü)

+dAn eki:

-dUK eki:

biş (6a-2) (ötümsüz-ötümlü)

git (61a-3) (" ")

-dUr eki:

artukdur (34a-4) (ötümsüz-ötümlü)

çekişmekdür (28b-3) (" ")

Bu eklerdeki gibi, yalnız ötümlü konson taşıyan ekler kelimelerle birleştikleri zaman ünlü-ünsüz uyumunu bozarlar.

D. Ses Değişmeleri[12]

1. Ötümlüleşme :

a- t > d ötümlüleşmesi

aa) #t > #d durumunda, ince vokalli kelimelerde:

دَگ-	deg- (74a-13)	<	teg-
دَگِنْ	degin (52a-7)	≪	tegi
دَگِرْمَنْ	degirmen (71b-4)	<	tegirmen
دَگِرْمِ	degirmi '47b-9)	<	tegirmi
دَگْشُرْ-	degşür- (17a-12)	<	tegşür-
دَگُلْ	degül (30b-13)	<	tegül
دَگْزِنْ-	degzin- (68a-12)	<	tegzin-
دَلُگْ	delük (23a-2)	≪	telik
دَلُرْ-	delür- (119a-2)	<	telür-*(telü Kşg.)
دَمُرْ	demür (117a-3)	≪	temir
دَنِزْ	deŋiz (59a-9)	<	tengiz
دَنْلُغ	deŋlü (52b-5)	<	tenglü*(teng, Caf.,Kşg)
دَپْرَد-	depreT- (5b-10)	<	tebret-
دَرْ	der (30b-1)	<	ter
دَرِ	deri (3b-11)	<	teri
دَوَه	deve (33a-5)	<	tewe
دِ-	di- (20a-1)	<	ti-
دِل	dil (66a-12)	<	til
دِلَ-	dile- (1b-6)	<	tile-
دِلْگُ	dilkü (118b-6)	<	tilkü

12. Ses değişmeleri ile alâkalı ıstılah ve tariflerin çoğu O.N.TUNA'nın "Türk Dilbilgisi 1986"sından alınmıştır.

دِڭلَنْ- diŋlen- (54a-12) < tinglen* (tingle-)

دِر- dir- (31a-2) < tir-

دِش diş (74a-11) < tiş

دِترَ- ditre- (118b-11) < titre-

دِيُو diyü (2a-3) << tiyin

دِز diz (12b-11) < tiz

دُگ- dög- (59a-10) < tög-

دُک- dök- (71b-12) < tök-

دُکِل- dökil-(115a-10) < tökül-

دُن- dön- (33a-12) < tön-

دُرت dört (2b-3) < tört

دُشَ- döşe- (7a-12) < töşe-

دُکلي dükeli (17a-9) << tükellig

دُکَد- dükeT- (20a-1) < tüket-

دُکُر- dükür- (79a-9) < tükür-*

دُرلُو dürlü (5a-9) << türlüg

دُش düş (3b-12) < tüş

دُش- düş- (71a-10) < tüş-

دُتُن dütün (6b-3) < tütün

دُز düz (30a-3) < tüz

Etk.den beri *t olarak muhafaza edilenler: *t : *t

تِگاک tegeK (27b-1) : ?

تَر ter (8b-3) : ter

تَر ter"ter"(2b-13) : ter

تُکُر- tükür- (54a-12) : tükür* (dükür ile)

Kalın vokalli kelimelerde : *t > *d

داغي dağı (116a-6) << takı

دارو daru (23b-2) << tarıg

دَشْ daş "dış"(57b-12) < taş

دَشْ daş "taş" (57a-6) < taş

دَشْرَ daşra (17b-3) < taşra

دَتْلُو datlu (7a-5) < tatıglıg

دِقْ- dık- (23a-3) < tık-

دُغْ- dog- (17a-2) < tog-

دُغُرْ- dogur- (13a-10) < togur-

دُقِنْ- dokın- (4b-13) < tokın-

دُرْ- dur- (14b-4) < tur-

دُتْ- dut- (27a-9) < tut-

Ötümlüleşmeyenler:

طَغْ ṭag (9a-10) : tag

طَلَ- ṭala- (119a-13) : tala-

طَلَقْ ṭalaḳ (28a-5) : talak

طَمَرْ ṭamar (5a-2) : tamar

طَمْزُرْ- ṭamzur- (28a-8) : tamız-

طَنْلَجَقْ ṭanlacaḳ (5b-1) : tang

طَارْ ṭar (61a-5) : tar

طَاشْ ṭaş (48b-10) : taş"dış"

طَاشْ ṭaş (64b-13) : taş "taş"

طَشْرَا ṭaşra (77a-9) : taşra

طَتْلُو ṭatlu (2b-11) : ≪ tatıglıg

طَوْشَنْ ṭavşan (20a-10) : tabışgan

طُغْ- ṭog- (13b-1) : tog-

طُغُرْ- ṭogur- (16b-6) : togur-

طُقُزْ ṭokuz (29a-10) : tokuz

طُلْ- ṭol- (11b-10) : tol-

طُلْدُرْ- ṭoldur- (49a-7) : toldur*

طُلُو tolu (63a-10) : tolu

طُون ton (11b-2) : ton

طُپْرَق toprak (9a-8) : toprak

طُوزْ toz (78b-2) : toz

طُدَق tudak (116a-8) : ?

طُلُكْ tulun (69a-4) : tulun

طُمَلَنْ tumalan (117a-8) : ?

طُرَق turak (20a-3) : ?

طُرِغْ- turıg-(31a-11) : turıg-

طُزْ tuz (48a-10) : tuz

Kalın ünlülü olup ت ile gösterilen t'ye sahip bir kaç kelime vardır:

تَنْكِرِ tanrı (1b-2) : tanrı

تَوُق tavuk (7b-4) takıgu

تُوزْ toz (69b-3) : toz

Kalın ünlülü olup ötümleşmemiş *t'lerin hem ط ile hem ت ile temsil edildiği kelimeler:

طُوزْ ṭoz (78b-2) تُوزْ toz (69b-3)

*t sesini bulunduran kelimelerden, hem *t > *d olan hem de *t muhafaza edilen misallere sahip kelimeler:

İnce ünlülülerde:

تِرْ ter "ter" (2b-13) دِرْ der (30b-1)

تُكُرْ- tükür- (54a-12) دُكُرْ- dükür- (79a-9)

Kalın ünlülülerde:

طَاشْ ṭaş"dış"(48b-10) دَشْ daş (57b-12)

طَاشْ ṭaş "taş"(64b-13) دَشْ daş (9a-9)

طَشْرَا ṭaşra (77a-9) دَشْرَ daşra (17b-3)

طَتْلُو ṭatlu (2b-11) دَتْلُو datlu (7a-5)

طُغُرْ- ṭoğur- (16b-6) دُغُرْ- dogur-(13a-10)

Görüldüğü gibi, kalın ünlülü kelime başı t'leri, istisnalar dışında ötümlüleşmemiştir. Bazı kelimelerin t'lerinin ötümlüleştiği görülen misalleri mahduddur. Yalnız ötümlü şekle sahip olan kelime sayısı ise 6'dan ibarettir. Buna mukabil, ince ünlüye sahip kelimelerin tamamına yakınında ötümlüleşme vardır. Ötümlüleşmeyen şekillere sahip olanlar, aynı zamanda ötümlüleşmiş şekillere de sahip kelimelerdir.

ab) <u>t/ > d/ ötümlüleşmesi</u>:

VtV > VdV halinde

Kalın ünlülü kelimelerde:

آدِمْ ādım (8a-1) < atım

بُدَاغْ budaḳ (44b-9) < butak

قَدِنْ ḳadın (11a-10) < <u>katun</u>

قُدُزْ ḳuduz (118b-5) < kutuz

طُدَاغْ ṭudaḳ (116b-3) < tutak*

İnce ünlülü kelimelerde:

گِدَرْ- gider- (12b-1) < kiter-

اِدِنْ- idin- (10b-13) < itin-

يَدِ yedi (19b-12) < <u>yiti</u>

Kelime sonu t'leri vokalle beşleyen ek aldıklarında ötümlüleşme olur:

گِدَرْ gid-er (71a-11) < git-er

اِدَرْ id-er (37b-10) < it-er

سَمِرْدُرْ semird-ür (31b-11) < semirt-ür

Kalın vokalli olan kelimelerde:

سسدر susad-ur (52a-11) < susat-ur

VtV : VtV olarak kalan kelimeler:

Kalın vokalli kelimelerde :

دوتلمق dutulmak (78a-6)

قاتی katı (14a-5)

اتر atur- (80b-12)

اتوز otuz (52b-3)

یاتور yatur- (66b-10)

İnce vokalli kelimelerde:

دوتن dütün (6b-3)

گتر getür- (32b-1)

گتر götür- (59a-12)

یتورو yitürü (71a-13)

VtK halinde : korunuyor, ötümlüleşme olmuyor

İnce ünlülü kelimelerde:

ایتمك etmek (31a-9)

دیترك ditre- (118b-11)

Kalın ünlülü kelimelerde:

اتلامق atlamak (16a-6)

سیتمه sıtma (24b-8)

KtV > KdV ötümlüleşmesi:

İnce vakallilerde:

دردنجی dördünci (28b-12) << törtünç

گندوز gündüz (10a 12) << küntüz

Kalın :

ارداجه ardınca (24b-3) < artınca

بَلْدِرْ baldır (69a-6) < baltır

KtV olarak muhafaza edilenler:

ince :

بِلْدِكْ çeldük (117a-5) ,كُوْلْدِ- güvülde-(73a-5)

اِسْدَ- isde- (25a-10)

Kalın:

آيْدِنْ aydın (69b-4) يَسْدُوغ yasḍuK (70a-4)

قَرَلْدُو ḳaraldu (118b-13) يُمُرْدَه yumurda(2b-9)

KtV : KtV olarak devam edenler:

Kalın :

آلْتِ altı (18a-13) : altı

آرْتُق artuḳ (10a-11) : artuk

İnce :

بِرْتِنْمَكْ bertinmek (115b-6) : bedtinmek

اِرْتَه irte (23b-8) : irte

Kelime içindeki ötümlüleşmeler sınırlı kalmakta - dır.

ac) t# > d# ötümlüleşmesi:

آدْ ād (2a-3) < āt

اُوْدْ ōd (16b-4) < ōt

بُدْ bud (12b-11) < but

يُوْدْ yud- (22b-12) < yut-

İnce :

سُدْ süd (9a-2) < süt

Vokalle başlayan ek alınca çoğu kere ötümlüleşme olur. Olmayanlar, tek heceli fiillerdir.

اِدَرْ id-er (37b-10) گَتُرْدَلَرْ getürd-eler(11a-8)

چَيْنَدَلَرْ çeyned-eler (15b-3)

Muhafaza edilenler:

İnce :

بِتَرْسَا bit-erse (119b-12)

Kalın:

اَرْتَا art-a (65b-3)

قَتَلَرْ kat-alar (11a-12) اُوتِ ot-ı (64b-1)

b- k > g ötümlüleşmesi (ince)

Kelime başında olsun, kelime içinde olsun k'yi ve g'yi ayıracak bir imlânın, metnimizde, istisnai misallerin haricinde bulunmadığı, imla hususiyetlerinin ele alındığı kısımda belirtilmişti. Ancak kıyas yoluyla, k ile g-yi ayırmak mümkün olmaktadır. EAT.de k>g ötümlüleşmesinin karakteristik bir hususiyet durumunda olması, bu konuda büyük kolaylık sağlamaktadır. Buna rağmen, imla tesbitinde isabet kaydedilmemiş kelimeler de mutlaka bulunabilir. Fakat bu, umumi kaideyi ihlal etmez.

ba) k > g halinde:

كَچْ	geç (18b-7)	<	keç, kiç
كَچْـ	geç-(9b-1)	<	keç-
كَچِي	geçi (37a-4)	<	keçi
كَچُورْـ	geçür- (21a-2)	<	keçürmek
كَلْـ	gel- (9b-11)	<	kel-
كَنْدُو	gendü (60b-5)	<<	kentü
كَنَزْ	genez (25b-11)	<<	kenes (Kşg.)
كَرَكْ	gerek (8b-9)	<<	kergek
كَتُرْـ	getür- (9a-2)	<<	kelür-, keltür-

گَیْ-	gey- (23a-13)	≪	ked- (kedimlig)
گَیِیك	geyik (14b-2)	<	keyik
گِبِی	gibi (2b-2)	≪	kipi*
گِجَه	gice (10a-11)	≪	kiçe
گِجِیك	gicik (31b-1)	≪	kıçığ
گِدَ ر-	gider- (36a?1)	≪	kitermek
گِنَه	gine (2b-3)		?
گِر-	gir- (12a-9)	<	kir-
گِرُو	girü (9b-11)	<	kirü
گِت-	git- (71a-11)	<	kit-
گِوُر-	givür- (16a-10)	≪	kigür-
گُوبَك	göbek (117b-9)		?
گُوگَرْجِین	gögercin (20a-9)	≪	kögürçün, kögürçken
گُوگُوس	gögüs (80b-3)	<	kögüs
گُوگُز	gögüz (18a-2)	<	kögüz
گُوك	gök (70a-5)	<	kök
گُولمَك	gölmek (66a-12)	<	köyül-*
گُوگُل	gögül (12a-8)	<	könül
گُر-	gör- (31a-4)	<	kör-
گُتُر-	götür- (59a-12)	≪	kötür-
گُویُن-	göyün- (3a-7)	<	köyünmek*
گُوز	göz (66a-12)	<	köz
گُمُش	gümiş (52a-3)	≪	kümüş
گُون	gün (5b-3)	<	kün
گُنَش	güneş (22b-13)	≪	kuyaş
گُوْلدَ-	güvülde-(73a-5)		?

güyegü (64b-1) < küdegü

güz (3a-12) < küz

#k : #k olarak muhafaza edilenler :

keklik (14b-1) : kekelik

kepek (77a-13) : kepek

kes- (118a-1) : kes-

kiçi (30b-13) : kiçig

kim (119a-2) : kim

kimse (25a-10) : kim erse*

kirpüK (13a-4) : kirpik

kişi (4b-1) : kişi

kömür (59a-10) : kömür

köpük (6a-8) : köpüg

kötrümlüK(12b-2) : ?

küçük (13a-9) : kiçig

Kelime başında muhafaza edilen k ünsüzü ile alâkalı misalleri tesbit ederken Trk. karşılıklarını göz önünde bulundurdum. Şüphesiz bu, her kelime için isabetli bir tesbite imkân sağlamaz. Anadolu'nun muhtelif ağızlarında, mesela "küçük" kelimesinin "güççük"[13] vb. telaffuz edildiğini biliyoruz. Ancak bu ve benzeri misallerin, metnimiz için de geçerli olup olmadığını anlamamız mümkün değildir.

bb) k/ > g/ , VkV : VkV halinde:

çekil- (5a-3) : çekil-

çekirdeK(19b-12) : çekirdek*

---

13. Bkz. TDK.— Derleme Sözlüğü 1972, VI.cilt, sh:2207

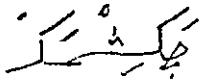 çekişmek (28b-3) : çekişmek

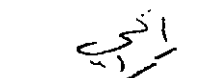 iki (2a-8) : eki, iki

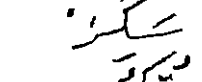 sekiz (10a-11) : sekiz

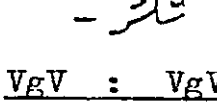 tükür- (54a-12) : ?

VgV : VgV olanlar:

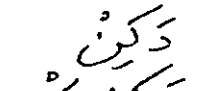 degin (52a-7) : tegi

degirmen (71b-4) : tegirmen

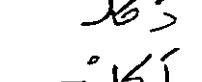 degül (30b-13) : tegül

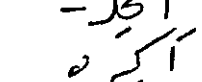 egil- (118b-9) : egil-

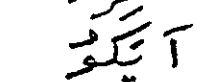 egir (47a-2) : egir

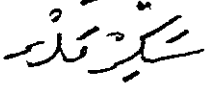 eyegü (79a-11) : eyegü

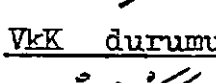 segirmek (66b-1) : sigirtmek

VkK durumunda olarak :

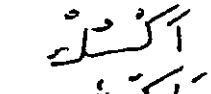 eksük (41b-8) : eksük

ekşi (7a-10) : ekşig

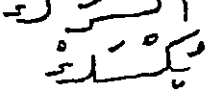 öksürük '3b-3) : ?

yüksek (6b-5) : yüksek

VgK : VgK halinde :

bögreK (32a-3) : bögre(k) (Caf.)

degşür- (17a-12) : tegşür-

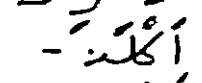 degzin- (12b-10) : tegzinmek

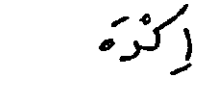 eglen- (16b-11) : eglen-[*](egleş-Kşg.)

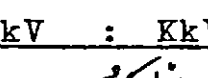 igde (36b-10) : ?

KkV : KkV hali:

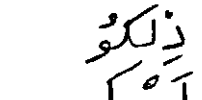 dilkü (118b-6) : tilkü

eski (14a-1) : eski

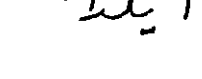 öyken (32a-9) : ?

VkV > VgV ötümlüleşmesi:

Daha çok kelime sonu k'lerinin ekleşme sırasında ötümlüşemesiyle alâkalıdır:

ötümlüleşenler:

ipliceg-i (59b-7)

köpüg-i (51a-7) ditremeg-e(12b-2)

ötümlüleşmeyenler :

çek-eler(119b-8)

bc) Kelime sonu: k≠ ve g≠

k olan :

eksük (7a-10) : eksük

erük (8a-4) : erük

geyik (14b-2) : keyik, kiyik

kepek (77a-13) : kepek

köpük (6a-8) : köpük

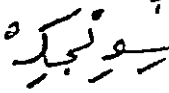 sivilcik(3b-10) : ?

g≠ olan :

beg (117a-8) : beg

çig (57a-1) : çig≠

çörek (72b-11) : çörek

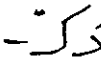 deg- (74a-13) : teg-

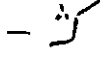 eg- (30b-6) : eg-

k > g ötümlüleşmesi (kalın)

ba) ≠k > ≠g ötümlüleşmesi olan kelime bulunmuyor. Bu yüzden, ≠k'lı kelimeleri sıralamakla yetiniyoruz:

قَبْ ḳab (18a-11)

قَبَقْ ḳabaḳ (69a-4)

قَبَقْ ḳabaḳ"gözkapağı"(37b-2)

قَبَرْ- ḳabar- (51a-5)

قَبَرْدِ- ḳabarT-(36a-11)

قَچْ b.ḳaç (8a-1)

قَچْ- ḳaç- (119a-4)

قَچَنْ ḳaçan (119a-11)

قَقِ- ḳaḳı- (4b-1)

قَلْ- ḳal- (54a-1)

قَلْبِر ḳalbır (51a-4)

قَلَنْ ḳalın (71a-11)

قَنْ ḳan (66a-11)

قَنَ- ḳana- (27b-8)

قَنَتْ ḳanat-(14b-8)

قَنْقِ ḳankı (3a-6)

قَپَقْ ḳapak (26a-9)

قَرَا ḳara (4a-11)

قَرَلدُو ḳaraldu (118b-13)

قَرَكُو ḳaraŋu (67a-2)

قَرَرْ- ḳarar- (67a-8)

قَرْدَشْ ḳardaş (71b-6)

قَرْغَ ḳarġa (47a-12)

قَرِ ḳarı (13a-9)

قَرِنْ ḳarın (59b-2)

قَرِشْ- ḳarış-(6b-3)

قَرْلُو ḳarlu (9b-7)

قَرْبُزْ ḳarpuz (8a-4)

قَرْشُو ḳarşu (26a-10)

قَشِ- ḳaşı- (64b-13)

قَات ḳat (6b-4)

قَتْ- ḳat- (11a-12)

قَتِرْ ḳatır (117a-10)

قَتْلَنْ- ḳatlan- (22b-6)

قَوُد ḳavud (27a-13)

قَوُنْ ḳavun (37a-8)

قَوُرْمَا ḳavurma (40b-4)

قَيْمَقْلَنْ ḳaymaḳlan-(111a-9)

قَيْنَ- ḳayna- (71a-4)

قَزِ- ḳazı- (71b-8)

قِلْ ḳıl (4a-12)

قِلِ- ḳıl- (41a-10)

قِرْجِلدَتْ ḳırcıldat-(30b-13)

قِرْقْ ḳırḳ (29b-5)

قِشْ ḳış (3b-1)

قِزْ ḳız (13a-11)

قِزِ- ḳız- (75b-10)

قِزْدُرْ- ḳızdur- (8a-11)

قِزْغُنْ ḳızgun (62a-4)

قِزِلْ ḳızıl (3b-12)

قُو ḳo- (30a-5)

قُوجَا ḳoca (12a-9)

قُوخُو ḳoḫu (26a-10)

قوق	ḳoḳ- (30b-1)	قرل	ḳurıl- (28a-5)
قوقو	ḳoḳu (17a-10)	قرد	ḳurıt- (28a-10)
قورق	ḳorḳ (15a-3)	قرت	ḳurt (50a-4)
قوروق	ḳoruḳ (34b-3)	قرتلمق	ḳurtulmaḲ (17a-6)
قوق	ḳovuḳ (50b-4)	قرو	ḳuru (3a-2)
قوي	ḳoy- (26a-8)	قرول	ḳurul- (28a-4)
قويون	ḳoyun (32b-13)	قصدر	ḳusdur- (20a-2)
قدوز	ḳuduz (119b-1)	قوش	ḳuş (14b-1)
قولغ	ḳulaḲ (73a-11)	قوشغلق	ḳuşġulıḳ (10a-10)
قورغا	ḳurbaġa (117a-12)	قيرق	ḳuyruḳ (32b-6)
قوردمق	ḳurdamaḳ (75a-4)	قيو	ḳuyu (9b-6)
قوري	ḳurı (115a-9)	قوزي	ḳuzı (33a-2)

bb) <u>VḳV > VġV ötümlüleşmesi</u>:

Çok mahduddur:

ارتغرق artuġıraḳ (40a-6) < artuḳ+raḳ

قورغا ḳurbaġa (117a-12) < kurbaka

Daha çok kelime sonu k# durumunda iken vokalle başlayan ek aldıklarında ḳ/ > ġ/ olan misaller vardır. Daha sonraki listede görüleceği gibi VgV olanlar metnimizdeki ötümlüleşme ile ilgili olmayıp, daha önceki devirlerde meydana gelmiş ötümlüleşme ve sızıcılaşma ile alâkalıdır.

<u>Ekleşme sırasındaki VḳV > VġV</u>

اغيلا aġ+īla (42a-12) < ak+ıla

اغنا aġ+ına (50b-6) < ak+ına

ارمغ armaġ+ı (10b-5) < armak+ı

اشغاغي aşaĝ+a+ġı (25a-5) < aşaK+a+kI

susuzlığ+a (21a-10) < susuzlık+a

yağaç+ı (175b-13) < yağaç-

VkV : VkV olarak muhafaza edilenler: İstisnalar, ki bir kaçı yukarıda geçmişti, bir kenara bırakılırsa, kelime bünyelerindeki VkV durumunda ötümlüleşme olmuyor:

akarsu (28a-10)	:	?
akıt- (25a-3)	:	akıt-
çakal (118b-6)	:	?
çıkar- (81a-2)	:	çıkar-
dıka- (73b-3)	:	tıkamak
dokın- (6b-7)	:	tokı(t)-*, tokın-
kakı- (4b-1)	:	kakı-
koku (17a-10)	:	kokı(lık)
sakın- (15a-3)	:	sakın-
sıkıl- (118a-12)	:	sıkıl-
yakın (31b-11)	:	yakın, yaguk
yukaru (117b-13)	:	yokaru.

VġV : VġV olarak muhafaza edilenler:

aġaç (49b-2)	:	agaç, yıgaç
aġır (3b-9)	:	agır
aġız (33b-11)	:	agız
baġarsuk (18a-2)	:	bagırsuk
boġaz (3a-9)	:	bogaz
boġıl- (118b-13)	:	bogul-
çaġırmak (78b-2)	:	çagur-*
doġu (6b-8)	:	togu
sıġa- (16b-8)	:	?

يُغُن yoġun (50b-4) : yogun

يُغُور- yuġur- (53b-12) : yugur-, yogur-

VġK : VġK olarak kalanlar :

آغْرِ aġrı (55b-3) : agrıg

آغر aġrı-(15b-1) : agrı-

بَغْدَمَق baġdamaḳ (30b-11) : bagda-

دُغْرَ- doġra- (40a-3) : togra-

دُغْرُ doġru (30b-7) : togru

أُغْلَق oġlaḳ (15b-4) : oglak

أُغْلَن oġlan (17a-1) : oglan

طُغْرَن- ṭoġran- (55b-12) : togran-

يَغْمُور yaġmur (4a-7) : yagmur

KġV durumunda:

قَرْغَ ḳarġa (47a-12) : karga

قِزْغُن ḳızġun (62a-4) : kızgun*

قُشْغُلُق ḳuşġulıḳ (10a-10) : ?

KḳV hali:

يُفْقَا yufḳa (13b-9) : yufka

bc) Kelime sonu : k* : k* olarak muhafaza edilenler:

k ile biten ve vokalle başlayan ek almamış olanlar:

آرْق arḳ (16a-6) : ark*

آرُق aruḳ (12a-6) : aruk

آيْرُق ayruḳ (13a-8) : adruk

بُچُق buçuḳ (20a-4) : bıçuk

چَپَق çapaḳ (69a-3) : çapak*

چُوق çoḳ (3a-11) : ?

ırmak (9a-11) : kırk

sık (43b-12) : sık

Vokalle başlayan ek aldıklarında da k 'yı muhafaza eden kelimeler: Vk#+V > VkV

aḳ-a (9a-8)	panbuḳ+ıla(23a-3)
baḳ-alar(5b-10)	sıḳ-alar (26a-11)
çıḳ-ar (41-8)	soḳ-ıcak (118b-4)
dıḳ-a (23a-3)	yaḳ-alar (16b-4)
ḳorḳ-acak(15a-3)	

Misallerin hemen tamamında, muhafaza edilen k 'yı bulunduran kelimelerin,tek heceli fiiller olduğu gözleniyor.

Vk#-V > VgV olanlar (ekleşmede ötümlüleşenler):

āḳ (6a-10)	āġ+ı (33b-3)
armaḳ-dan(24b-8)	armaġ+ı(10b-5)
ayaḳ (30a-9)	ayaġ+ı (30b-8)
barmaḳ(4b-13)	barmaġ+ı(51a-6)
ılıcaḳ(4b-6)	ılıcaġ+ıken(18b-13)
saġlıḳ (1b-8)	saġlıġ+ında(30a-2)
ṭuraḳ (20a-13)	ṭuraġ+ıla (24a-5)
tavuḳ (21a-3)	tavuġ+a (119b-2)
uvaḳ (26a-6)	uvaġ-ı (37a-1)
yaŋaḳ (79b-5)	yaŋaġ+ı (75b-13)
yapraḳ (58b-1)	yapraġ+ı (58b-1)

Yukarıdaki misallerde açıkça görüldüğü gibi, ekleşmede ḳ> ġ ötümlüleşmesi meydana gelen kelimeler, umumiyetle çok heceli ismlerden meydana geliyor.

غ# 'ya sahip olan kelimeler :

بِرَغ-	bırag- (119b-2)	:	?
دُغ-	doġ- (17a-2)	:	tog-
ساغ	sağ (10a-13)	:	sag
سِغ-	sığ- (79a-7)	:	sıg-
طَغ	ṭağ (9a-10)	:	tag
طُرِغ-	ṭurığ- (31a-11)	:	?
يَاغ	yağ (69b-10)	:	yag

c- p > b ötümlüleşmesi

ca) #p > #b halinde:

#p : #p olarak bulunanlar:

Kelime başında p bulunduran kelimeler, umumiyetle, alınma kelimelerdir. EAT.nin ses yapısı muhtevasında incelenebilecek bir kaç kelime vardır:

پَنْبُق	panbuḳ (23a-3)	:	pamuk (kşg.)
پَنْمُق	panmuḳ (61a-4)		"

ince ünlülü kelimede:

پَيْنِر	peynir (3a-6)	:	?

#b : #b bulunduranlar:

Bunlar Etk.,Kşg., Trk.de b'li olarak bulunan kelimelerdir:

بَغَرْسُق	bağarsuḳ (18a-2)	:	bagırsak
بَغْدَمَق	bağdamaḳ (30b-11)	:	bagdamak
بَغْلَ-	bağla- (24a-11)	:	bagla-
بَقّ-	baḳ- (5b-10)	:	bak-
بَال	bāl (20a-8)	:	bal

بَلْدِر baldır (116b-11) : baldır

بَلِيق balıḳ (2b-13) : balık

بَن- ban- (51a-6) : ban-

بَاش bāş (46a-8) : baş

بِرَغ- bıraḲ- (119b-2) : ?

بُغَز boġaz (31b-13) : boğaz

بُيَا- boya- (40a-8) : boğumak

بُوز boz (75b-2) : boz

بُچُق buçuḳ (20a-4) : bıçuk

بُود bud (12b-11) : but

بُغْدَای buġday (31a-5) : bugday

بُل- bul- (33a-12) : bul-

بُنَل- buŋal- (68b-5) : bunal-* (bun, OK)

بُر- bur- (23a-7) : bur-*

بُرِن burın (23a-2) : burun

İnce ünlülü kelimelerde:

بَگ beg (117a-8) : beg

بَل bel (47a-3) : bel, bil

بَلکِه belki (5b-12) : ?

بَلُر- belür- (70b-8) : belgür-

بَگِز beŋz (3b-4) : beniz*

بَش beş (18b-7) : beş, biş

بِل- bil- (61a-3) : bil-

بِر bir (19b-8) : bir

بِرَز birez (43a-3) : ?

بِت- bit- (119b-8) : ?

بُگْرَک bögreK (32a-3) : bögre(k)(Caf.)

بۆله böyle (44b-1) : ?

بۆتون bütün (49a-8) : bütün

Metnimizde bulunan *b'li kelimelerden, bugün Trk.de p olarak yer alan kelimeler :

Kalın :

بارماق	barmaḳ (25a-12)	parmak
بیناڑ	bıŋar (9a-11)	pınar

İnce :

بکمز	bekmez (45a-8)	pekmez
بیلیچ	biliç (7a-9)	piliç
بیرنج	birinc (9a-4)	pirinç
— بیش	biş- (42a-13)	piş-
— بیشور	bişür-(42a-11)	pişir-

cb) Kelime içinde : p/ > b/

VpV > VbV ötümlüleşmesi :

Kalın :

قبوق ḳabaḳ"gözkapağı"(< kapak

İnce :

کبی gibi (2b-2) << kipi

VbV halinde olanlar:

— چبلا	çabala- (28b-5)	:	?
قبق	ḳabaḳ (37b-2)	:	kabak
— قبر	ḳabar- (51a-5)	:	kabar-

VpV : VpV olarak kalanlar:Bunlar Trk.de p'li durumdadırlar:

Kalın :

چپق çapaḳ (69a-3) : ?

تُپَلَق topalak (7a-12) : topulgak(Ksg.)

يَپِشْمَق yapışmak (69b-1) : yapışmak

İnce :

كَپِنَك kepek (16b-9) : kepek

كُپُك köpük (6a-8) : köpüg

VpK halinde olanlar:

Kalın :

اَپَرِ apru (17a-1) : ıpar

طُپْرَق toprak (9a-8) : toprak

يَپْرَق yaprak (58b-1) : yapırgak, yapurgak

İnce :

دَپْرَ دـ depreT- (5b-10) : tepret-

إِپْلِجَك iplicek (59b-6) : yiplik[*](yıp, Kşg.)

KpV halinde :

Kalın :

قَرْبُز karpuz (8a-4) : ?

İnce :

كِرْپُك kirpük (13a-4) : kirpik

KbV halinde :

Kalın :

قَلْبِر kalbır (51a-4) : kalbır[*]

İnce :

اِشْبُو işbu (54a-2) : uşbu

cc) Kelime sonunda : p# > b#

p# > b# ötümlüleşmesi:

دِب dib (42a-3) tüp

p# : p# olanlar:

Kalın:

طُپ top (42b-7) : top

d- ç > c ötümlüleşmesi

da) Kelime başında : ≠ç

Bu durumuda, bütün ≠ç'ler muhafaza edilmiştir:

Kalın :

چَبَلَ-	çabala- (28b-5)	چَبَانْ	çıban (3b-11)
چَغِر-	çağırmak (78b-2)	چِقْ-	çık- (39b-4)
چَقَل	çakal (118b-6)	چِقَر-	çıkar- (81a-2)
چَلْقَ-	çalka- (26a-10)	چِرِلْدَ-	çırılda-(61a-5)
چَنَق	çanak (52a-3)	چُقْلِغ	çoklık (4b-8/
چَپَق	çapak (69a-3)		

İnce :

چَک-	çek- (119b-8)	چِچَک	çiçek (60b-7)
چَکِل-	çekil- (5a-3)	چِیک	çig (57a-1)
چَکِرْدَک	çekirdek (44a-4)	چِم	çim- (14a-6)
چَلْدُك	çeldük (117a-5)	چِکْلَ-	çinle- (73a-5)
چَشْمَ	çeşme (9a-12)	چِز-	çiz- (118a-8)
چَوْرَ	çevre (119b-11)	چُلْمَک	çölmek (26a-8)
چَیْنَ	çeyne- (23a-4)	چُرْمِش	çürümiş (117a-6)
چَز-	çez- (118a-2)		

db) Kelime İçinde : ç/ > c/

VçV > VcV olanlar:

Kalın:

آجی	acı (4a-1)	<	açıg
بُجَاغ	bucak (116b-3)	<	buçgak
قَرَجَا	karaça (32b-2)	<	karaça

İnce :

gice (15a-3) ≪ kiçe

VçV : VçV olarak bulunanlar:

Kalın :

buçuk (20a-4) : bıçuk
açuk (9a-10) : açuk
kaçan (11b-11) : kaçan
saçıl- (22b-13) : saçıl-
sıçan (59a-9) : sıçkan
uçuk (68b-4) : uçuk

İnce :

çiçek (60b-7) : çeçek
geçi (18b-5) : keçi
geçür- (5b-7) : keçür-
içerü (17b-3) : içgerü
içün (115a-5) : için
içür- (59a-4) : içür-
kiçi (25a-11) : kiçig
küçük (13a-9) : "
üçer (56a-2) : üçer* (üç, OK)
üçünci (2a-11) : üçünç

VçK > VcK ötümlüleşmesi:

Kalın :

āclık (5b-7) < açlık

VçK : VçK olarak:

Kalın :

sıçramak (30a-8) : ?

İnce :

-اِچْرَبِل içrübil- (120a-10) : ?

سَرْچَه serçe (14b-1) : ?

<u>KçV > KcV ötümlüleşmesi:</u>

Kalın :

-قِرْجِلْدَتْ kırcıldat- (30b-3) < kırçıldat-*(kırçal- Kşg.)

سَنْجَه sanca sanca(74a-8) < <u>sanç</u>-a

İnce :

اِنْجَه ince (24a-6) << inçke, yinçke

dc) <u>Kelime sonu : ç# > c#</u>

Kendi başlarına ç# olup vokalle başlayan ek aldıklarında <u>ç# > c# olan</u> kelimeler:

اَغَجِن ağaç+ın (49b-2) < agaç-

سَنْجَر sanc+ar (75b-10) < <u>sanç-</u>

<u>ç# > c# olan kelime:</u>

آج āc (7a-7) < <u>aç</u>

Vokalle başlayan ek aldıklarında da ç olarak muhafaza edilen misaller: <u>ç-V > çV</u>

Kalın :

اَچَر aç-ar (37b-11) : <u>aç</u>-

قَچَر kaç-ar (118b-11) : kaç-

سَچَلَر saç-alar(7a-12) : saç-

İnce :

گَچَا geç-e (68b-5) : <u>keç</u>-

اِچِی iç-i (46a-12) : <u>iç</u>

اِچِنْ iç-en (22a-1) : iç-

سُرْچَر sürç-er (118b-12) : sürç-

2. Ötümsüzleşme :

beple ötümlülüğünü kaybetmesidir.

a- g > k ötümsüzleşmesi:

aa) g/ > k/ halinde:

أَقْچَه akça (47b-9) ≪ ağıça

إِسْتِفْرَاق istifrāḳ (28a-12) < istifrāġ

b- d > t ötümsüzleşmesi:

ba) d/ > t/ halinde:

فِسْتُق fıstuḳ (61a-11) < fısduḳ

إِسْتَه- iste (119a-10) ≪ izde-

c- b > f ötümsüzleşmesi :

ca) *b > *f halinde:

فُرْيَاز foryaz (6b-8) ≪ boreas

d- v > f ötümsüzleşmesi :

da) v/ > f/ halinde:

يُفْقَه yufḳa (71a-11) ≪ yuvga

e- z > s ötümsüzleşmesi:

ea) z/ > s/ halinde :

إِسْدَه- isde- (25a-10) < izde-

eb) z# > s# halinde

گُكُوْس gögüs (80b-3) < gögüz

3. Sızıcılaşma :

a- b > v sızıcılaşması

aa) *b > *v sızıcılaşması:

Kalın ünlülü kelimelerde:

وَار var (9b-7) < bar

İnce vokalli:

-ويرـ vir- (80a-12) < bir-

ab) b/ > v/ halinde :

Kalın vokalli :

سَوَاشْ savaş (66b-2) < sabaş * (sawaş-, Kşg.)

طَوْشَانْ tavşan (20a-10) << tabışgan

يَوْرُ yavru (7b-5) << yabrı* (yabrı-, OK)

يَوْزُ yavuz (30a-8) << yabız

İnce vokalli :

-سِوِنـ sevin- (4b-2) < sebin-

ac) Kelime sonu : bġ > v#

Kalın v. :

آو āv (14b-1) < av

جَوَآوْ cevāv (62a-2) < cev-āb

İnce :

اَوْ ev (6b-9) < eb

-سَوْـ sev- (17a-10) < seb-

b- ġ > v sızıcılaşması

ba) ġ/ > v/ halinde:

Kalın v. :

قَوَوْدْ ḳavud (27a-13) < kagud

قَوُونْ ḳavun (8a-7) < kagun

-قَوْرُلْـ ḳavrul- (24a-4) << kagurıl-

قَاوُرْمَا ḳavurma (40b-4) < kagurma

-اُو	ov- (16b-2)	<	og-
اوا	ova (9a-10)	<	oga"
اُوُلْ-	ovul- (53a-10)	<	ogul-
سِوَ	sıva- (26a-9)	<	sıga-*
صُوِ-	şovı- (9a-7)	<	sogı-
تَوُوْق	tavuk (7b-4)	<<	takıgu
اُوَوْق	uvak (40a-3)	<<	ogak*
يُوَلَن-	yuvalan-(119a-6)	<	yugalan-*(yuga, Kşg)

İnce :

كِوُر-	givür- (16a-10)	<<	kigür-
سِوِلْجُوْ	sivilcü(30a-6)	<<	sigilcik

c- <u>d/ > y/ sızıcılaşması</u>

Kalın ünlülü k.de:

آيَاغ	ayaK (30b-8)	<	<u>adak</u>
آيِر-	ayır- (51a-6)	<	adır-
آيْرُوْ	ayru (52b-4)	<<	adırıg
آيْرُوْق	ayruk (16a-8)	<<	adruk
بُويَا-	boya- (40a-8)	<<	bodı-
قُوِ-	ḳoy- (51a-4)	<	kod-
قُويْرُوْق	ḳuyruk (32b-6)	<	kudruk
قُويُوْ	ḳuyu (9b-6)	<<	kudug
اُوِي-	uyı- (22a-11)	<	udı-

İnce vokalli k.de :

بُويُوك	büyük (36b-13)	<<	bedük
آيُوْ	eyü (46a-10)	<<	<u>edgü</u>
كُويَكُوْ	güyegü (64b-1)	<<	küdegü

d- k̇ > ġ sızıcılaşması (kalın):

"k̇" ünsüzü, kelime bünyesinde, bazen sızıcılaşıyor, bazen muhafaza ediliyor. Kelime sonunda, ünlüyle başlayan ek alan isimlerde sızıcılaşma oluyor. Fiillerin sonunda sızıcılaşma olmuyor. k̇ > ġ sızıcılaşması aynı zamanda bir ötümlüleşme hadisesi olduğundan, ötümlüleşme ile alâkalı bahiste ele alınmıştır. Daha fazla malûmat için oraya bakılmalıdır.

e- k̇ > h̲ sızıcılaşması:

ea) #k̇ > #h̲ halinde:

ḫatun (46a-4) < katun

eb) k̇/ h̲/ halinde:

daḫı (7a-7) << takı

ḳoḫu (26a-10) < koku (koku(7a-10)ile beraber)

4. Erime (fusion) :

Bir kelimede, vokalden sonraki konsonun, o vokalin açıklığının te'siriyle niteliği silinerek, vokal içinde onu uzatarak kaybolmasıdır. Vokal kısalınca, ikizleşme olur.

a. b# > v# > ∅

ṣu (118b-11) < suv < sub

b. G# > ∅

alu (18a-10) << alıg

aṣṣı (32b-10) << asıg

elli (19a-2) << elig

kiçi (30b-13) << kiçig

ıssı (57a-12) < ısıg

kuyu (9b-6) ~ kudug

saru (4a-3) < sarıg

Yukarıda G# > Ø için listelenen kelimeler, kökleri, kaynaklarda serahatla tesbit edilememiş olanlardır. Şüphesiz, bu kelimeler, birer kelime kökü olmayıp, genişlemiş tabanlar olmakla beraber, basit hallerini de müşahade edebildiğimiz -(I)G eki almış kelimelerden ayrı olarak tesbit edilmişlerdir.

<u>$-(I_3)G > -I_4$ eki</u> :

ācı (4a-1) << <u>āç-ıġ</u>

aru (15b-4) << ar-ıġ

ayru (52b-4) << adır-ıg

katı (2b-8) << <u>kat-ıg</u> (katıgdı, OK)

kurı (115a-9) << kurıg, kurug

ülü (40b-3) << <u>ülü-g</u>

yaşşı (56a-12) << yas-ıg*

<u>+(I)G > $+I_4$ eki</u> :

beŋz+i (51b-11)

bit+i (34a-12)

nesneler+i (76a-10)

<u>+lIG > +lU eki</u>:

āgu+lu (116b-13) koḳu+lu (15a-4)

dür+lü (5a-9) in+lü (4b-7)

5. Yutulma (absorbtion) :

Bir sesten önceki bir ses kaybolmuş. Bunlar, konson son, vokalin içinde eriyordu. Yutulma hadisesinde, erimeye vakit kalmadan, konson vokalin açıklığında kayboluyor. Yutulmada, yutulan konson ünlüden önce gelir:

a. KGV > KV ⟶ G > ø

بُجَاغ	bucaK (116b-3)	<< buçgak
بُولَنِيق	bulanık (6a-2)	<< bulganık, bulganyuk
دُلَ-	dola- (61a-4)	<< tolga-
اَيُو	eyü (46a-10)	<< edgü
كَرَك	gerek (16b-6)	<< kergek
اِچَرُو	içerü (77a-9)	< içgerü
اِنجَه	ince (24a-6)	<< inçke, yinçke
قَپَق	ḳapaḳ (26a-9)	< kapgak
سِرْچَه	sırça (52a-3)	<< sırıçka
طَوْشَن	ṭavşan (20a-10)	<< tabışkan , tabışgan
يَلَ-	yala- (56a-13)	< yalga-
يَپْرَق	yaprak (58b-1)	<< yapırgak

b. KhV > KV ⟶ h > ø

دِرَم	direm (7b-2)	< dirhem

6. Düşme (elision) :

Bir kelimede, vokal, konson veya bir grubun kaybolmasıdır.

a. Vokal düşmesi

#V > #ø

rin̨ (119b-5) < ırın̨<yirin̨

ستمه sıtma (24b-8) < ısıtma

شول şol (1b-8) < oş+ol

V/ > ø/ _____ halinde:

ايرو ayru (52b-4) << adırıg

چورمه çevre (119b-11) < çevire

دگشور- degşür- (17a-12) << tegişür-

ايسرك esrük (118b-9) << esirük

قورل- ḳavrul- (24a-5) < kavurul-

اوغلان oġlan (12a-10) < ogulan

طوشان ṭavşan (14b-2) < tavuşan

طغر- ṭoġra- (26a-7) < togura-

اويقو uyḳu (4a-2) << udıku-

Birleşik kelime içinde:

بربر birbiri (24b-2) < biribiri

برله birle (11a-10) < bir+ile

- اچرو بل içrübil- (120a-10) < içürübil-

نيتكم nitekim (61a-1) < ne+teg+kim

Kelime içinde, çekim eki eklendiği sırada:

آلنه alnına (71b-8) < alın+ına

گوگسين gögsin (14b-9) < gögüs+in

قينرکن kaynarken (71a-4) < kaynar+iken

اولرسه olursa (5a-13) < olur+ısa

V# > ø halinde(kelime sonu):

توق tavuḳ (7a-9) << takıgu

b. Konson düşmesi

#K > #ø halinde:

آغج ağaç (49a-8)	<<	yıgaç
ilan (illegible)	<	yılan, yılan ile b-l. ile birlikt)
إنجه ince (4b-9)	<<	yinçke
إپلجك iplicek (59b-6)	<	yiplicek
إرك iriŋ (73b-1)	<	yiriŋ

Buna,"yağır"(78b-12) > "ağ(ı)r(105b-13) eklenebilir.*y'nin bir türeme ses mi, yoksa sonradan düştüğü ve bazı misallerde saklandığı görülen asli bir kelime başı ünsüzü mü olduğu, münakaşa mevzuudur.[14]Her iki görüşe de uyan kelimelerin olması mümkündür. Asli unsurları saklaması veya bu unsurlara işaret eden misallere sahip olmasıyla bilinen Halaççа'da ve Çuvaşça'da v.b. lehçe ve devirlerde , *y'ye tekabül eden başka ünsüzlere rastlanması,* y'nin , bir asli ses olduğu görüşüne ağırlık kazandırmaktadır(Hal. "hagaç":Kşg."yıgaç"; Hal."yılan":Çvş."salen" v.b.).[15] Ayrıca, yukarıdaki misallerden "ilan" kelimesinin "ı" ile okunmayıp "i"li okunmasının sebebinin ağızlarda müşahade ettiğimiz "ilan" kullanılışı olduğunu belirtelim.[16]

14. Bkz. KORKMAZ, Zeynep-- Eski Anadolu Türkçesinde Asli Ünlü Uzunlukları, DTCF.Dergisi XXVI/3-4, sh: 62

___KORKMAZ, Zeynep-- Marzubanname Tercümesi, sh:133

15.Bkz. GÜLSEVİN, Gürer-- Türk Dilinde Bir Kelime Başı Ünsüzü Üzerine, TDAY-Belleten 1987-88, baskıda)

16. Bkz. GEMALMAZ, Efrasyab-- Erzurum İli Ağızları, III. cilt 1988, sh:180.

___GÜLENSOY, Tuncer-- Doğu Anadolu Osmanlıcası, Ankara 1986, sh: 239

___Ayrıca,Yusufeli ağzı(Z.TURAN)

K/ > ø/ (kelime içinde) :

[illegible] (12a-1) < [illegible] a-10. ile birlikt)

كَتُّر- getür- (38a-1) < keltür-

اُوتُّر- otur- (12a-6) < oltur-

Görüldüğü gibi, düşen ünsüzler, "lt, lr" konson çiftlerinden, muhafazası zor olan "l,r" sonantlarıdır.

Kelime içinde, ses grubu halinde düşme:

قَرْداش ḳardaş (71b-6) < karındaş

طَتْلُو ṭatlu (15a-2) << tatıglıg

Farsça terkibde:

سِنَا تَكِي sinameki (49a-13) < sina-yı mekki

7. Türeme (anaptyxe) :

Kelimede, hiç bir organik fonksiyonu bulunmayan bir veya birden çok sesin ortaya çıkmasıdır.

a. Vokal (ünlü) türemesi

ø > V/ (kelime içinde) :

اَرْتُغْرَق artuġıraḳ (40a-6) < artukrak

اَزَجُق azacuḳ (40a-8) < azcak

اَزَرَق azıraḳ (34b-1) < azrak

طَرَجُق ṭaracuḳ (24a-6) < tarcuk

Alınma kelimelerde:

بَابُونَج bābūnac (64a-13 < bābūnc

بَخْش baḫış (2a-8) < baḫş

فِكِر fikir (4a-11) < fikr

خَمِرْلُو ḫamırlu (14a-12) < ḫamrlu

قَبِض ḳabıż (27b-5) < ḳabż

Ø > V (kelime sonunda) :

altıncı (28b-12) < altınç

beşinci (28b-12) < bisinç

dördüncı (28b-12) < törtünç

ṭoḳuzuncı (28b-12) < tokuzunç

Bu misallerde, $-I_4$nç $-I_4$ncI değişmesi vardır. Sebep, hece dengelemesidir.

b. Konson (ünsüz) türemesi:

hayva (61a-8) < ayva ("ayva" 12b -11. ile birlikte)

Ø/ > K/ (kelime içinde) :

Ekleşmede, eklerde:

maʿde+ye (34b-7) sirke+yile(43a-2)

gevde+yi(50b-5) yi-yüp (9a-3)

sevdā+yı(49a-1) ṣusa-yıcaḳ(77b-11)

yumurda+yıla(9a-1) kişi+yiçün(40a-6)

Arapça kelimelerde, kelime içindeki hemze (ء)ler, y/ sesi olarak ortaya çıkmıştır:

dāyim (7a-2) < dā'im

fāyide(119b-12) < fā'ide

māyil(31a-6) < mā'il

zāyil (19a-10) < zā'il

8. Karışma :

Konuşma sırasında, dizideki kelimelerden ikisinde, birinin sonundaki, ötekinin başındaki vokallerin birbirine geçmesidir. Bunun sonunda,bir uzun ünlü ortaya çıkar:

أَيْلَدِيسَا z.eyledīsē (117b-12) < z.eyledi+ise

9. Geçişme (crassis) :

Her ikisi de daima birlikte kullanılan ve umumiyetle biri ünlü ile bitip diğeri de ünlüyle başlayan kelimelerin birleşmesidir.

بُيْلَه böyle (44b-1) << bu+ile

10. Ünsüz kaynaşması (synaleph consonantique) :

ng, > ŋ kaynaşması :

آغا aŋa "ona" (25a-4) < an+ga(eski şekil)

قَرَكُو ḳaraŋu (67a-2) < karangu

سِيكِر siŋir (8a-10) < singir

يَغَا yaŋa (31a-1) < yan+ga(eski şekil)

يَكَق yaŋaḳ (79b-5) < yangak

ss > s kaynaşması:

يَشِل yeşil (46a-13) < yaşsıl (W.Bang)

ts > ç kaynaşması:

چِقْ çık- (39b-11) < tşık < taşık

zs > s kaynaşması :

قِزِل kızıl (63a-9) < kızsıl

11. Ünsüz ayrışması (dé composition consonantique) :

ñ > ny ayrışması:

بَيْنِ beyni (32b-10) << miñi

قُيُون koyun (32b-13) << ḳoñ

12. Birleşme :

çirdiği değişiklikten sonra yeni bir şekil alması ve tek kelime olmasıdır.

بِلَا	bile (21a-1)	<	bir+ile
بِرْبِرِي	birbiri (24b-2)	<	biri+biri
بِرَزْ	birez (7a-11)	<	bir+az
بُنْيَلَه	böyle (44b-1)	<<	bu+ile
دَگُلْ	değül (119b-4)	<<	ṭag+ol
اِشْبُو	işbu (55a-10)	<<	oş+bu
كِمْسَه	kimse (25a-10)	<	kim+ise<kim+erse
قُرْبَغَا	ḳurbaġa (117a-12)	<<	ḳuru+baḳa (Kşġ.kurbaġa; Caf.baġa)
نَسْنَا	nesne (5b-1)	<<	ne+ise+ne
نِتَكِمْ	nitekim (61b-1)	<<	ne+teg+kim
شِيرُغَنْ	şīrūġan (58b-5)	<	şīr-i rūġan
شُولْ	şol (1b-8)	<	oş+ol
يُلْكُزْ	yaluŋuz (43a-1)	<<	yalıŋ+öz

13. Toplaşma (synérése) :

Biri ünlüyle biten, biri ünlüyle başlayan ve yanyana bulunan iki heceden birindeki ünlünün sürekli bir ünsüz haline gelerek, korunan heceye bağlanmasıyla meydana gelen değişmedir.

a. Sağa toplaşma :

فُرْيَانْ foryaz (9a-8) << boreas

b. Sola toplaşma :

بُنْيَلَه böyle (44b-1) << bu-ile

14. Büzülme (contraction) :

zıcı ünsüzün, bu ünlülerle birlikte tek bir uzun ünlü haline gelmesi hadisesidir ki bu ünlü daha sonra kısalabilir:

گۆلمەك gölmek (66a-12) << göyülmek

15. Birbirine bağlı benzetme:

— اِسْدَ iste- (119a-10) < isde- < izde- (evvela dissimilasyon, sonra asimilasyon)

16. Başkalaşma (dissimilation) :

— اِسْدَ isde- (25a-10) < izde-

17. İkizleşme (gemination) :

آصّي aşşı (32b-10) << aşıg

آلّي elli (40a-5) << elig

اِسّي ıssı (57a-10) << ısıg

يَصّي yaşşı (56a-12) << yaşıg

Eklesme sırasında:

اُصّي uşşı (26a-13) < uş+ı

İkizleşmenin sebebi daima hece dengelemesidir. İkizleşmenin, iki ünlü arasında bulunan sızıcı ve sonantta meydana gelmesi dikkat çekmektedir. Ancak, patlayıcı bir ünsüze sahip şu Arapça kelimede de meydana geldiği görülüyor:

شَكّر şekker(58a-3) < şeker

18. Tekleşme (impariasation):

غِبْ ġıb (29a-12) < ġıbb

حب hab (55a-5) < habb

طب ṭıb (1b-6) < ṭıbb

Tekleşme hadisesi, Arapça kelimelerle alâkalıdır. Bu kelimeler, tek heceli ve ikiz konsonla biten kelimelerdir. Ancak, ünlü ile başlayan bir ek aldıklarında veya ünlü ile başlayan bir kelimeden önce bulundukları zaman ikizlik tekrar ortaya çıkmaktadır:

حبّ ḥabb üstine (23a-5)

طبّون ṭıbbuŋ (2a-13)

19. Hece tekleşmesi (haplologıe):

Sesçe birbirine benzeyen hecelerden birinde(umumiyetle ikincisinde), bir ünlüyle bir ünsüzün söylenişten kalkmasıdır:

دور+ +dUr(2a-8) < +dUrUr

20. Yuvarlaklaşma :

Bu hadise, dudak uyumu ile yakın alâkası bulunduğu için, o bahiste ele alınmıştır.

21. Düzleşme :

Düzleşme hadisesi de, dudak uyumu bahsinde, mevzu ile alâkası bakımından, gözden geçirilmiştir.

22. Dudaklılaşma (labialistion) :

Bir ünsüzün teşekkül noktasının dudağa kayması hadisesidir.

g > v dudaklılaşması:

gevde (4a-6) // kögde

givür-(16a-10)<< kigür-

ḳavun (8a-7) << kagun

ḳavrul-(24a-4)<< kagurul-

ov- (16b-2) < og-

ṣovı- (9a-7) < sogı-

tavuḳ (7b-4) << takıgu

23. Göçüşme (metathese) :

Karşılıklı olarak iki sesin yer değiştirmesidir. Bu seseler, niteliklerden bir şey kaybetmezler.

a. konson-konson göçüşmesi:

aḳsır (30a-5) X askır-

çölmek (26a-8) X çömlek (40b-2) ile birlikte

b. Vokal-vokal göçüşmesi:

apru (17a-1) < ıpar (uzak göçüşme)

c. Vokal-konson göçüşmesi:

apru (17a-1) < ıpar (r X ı) (uzak)

apru (17a-1) < ıpar (a X p) (yakın)

sarımsaḳ (118a-2)< sarmısak (yakın

24. Nöbetleşe Kullanma (alternance vocalique) :

Metnimizde, manaca, aralarında bir fark bulunmayan şu kelimelerde vokal bakımından iki ayrı telaffuz vardır:

çez- (118a-2) : çiz- (77a-11)

25. Ayrılaşma :

Manaca ve menşe bakımından bir olan kelimelerin,ge-

çirdikleri farklı fonetik değişmeden ötürü ayrı şekillere sahip olmalarını ifade eder.

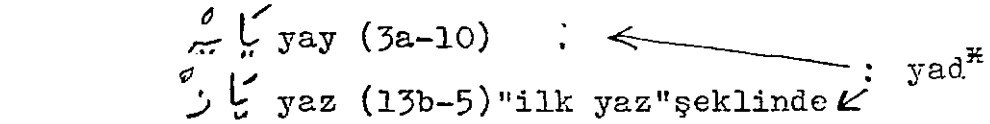

26. Ulanma (liasion) :

Birlikte telaffuz edilen iki kelimeden ilkinin son, ikincisinin ilk seslerinin birbirine vasıl olmasıdır.

Ünsüz-ünlü ulanması :

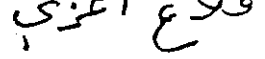
kulaġ aġzı (73b-3) < kulak aġzı(ulanma ötümlüleşmesi: k > ġ)

Ünlü-ünsüz ulanması:

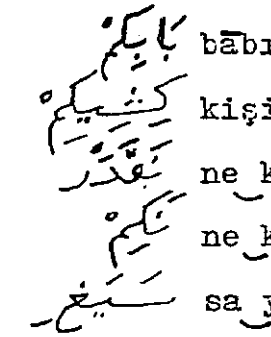
bābı kim (2a-13) < bābı kim
kişi kim (9b-2) < kişi kim
ne kadar (6a-11) < ne kadar
ne kim (25b-10) < ne kim
sa yagı (115a-3) < sa yaġı

Ünsüz-ünsüz ulanması: Arka arkaya çok kullanılan kelimelerde görülmektedir:

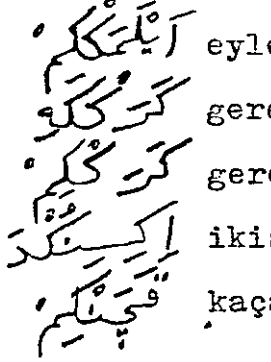
eylemek kim (10a-3) < eylemek kim
gerek ki (78b-11) < gerek ki
gerek kim (15a-12) < gerek kim
ikisinün dahı(68a-13) < ikisinün dahı
kaçan kim (16a-9) < kaçan kim

27. Değişmelik :

Bazı kelimeler, yapım eki alıp yeni kelime haline getirildikleri sırada, diğer fonetik hadiselerdekine benzer

fonetik değişme merhalelerinden geçmeden, yeni bir ses yapı-

ğişmenin fonetik bir değeri de söz konusudur.[17]

ılıcaḳ (9a-13) < ılık-cak, k ⟶ cak

sovucaḳ (16b-6) < sovuk-cak, k ⟶ cak

uvacuḳ (115a-9) < uvak-cuk, k ⟶ cuk

Görüldüğü gibi muntazam olarak, kelimenin sonundaki ünsüz (k) sesi kalkıyor ve yapım eki ondan sonra birleşi - yor ve böylece kelime sonu sesi bir ekle değiştirilmiş o - luyor.

28. Tabiat taklidi kelimeler:

Fonetik şekillenmeleri, tamamen, tabiattaki bazı seslerin taklid edilmelerine bağlı olan kelimelerin, bu başlıkta ele alınmaları uygun görülmüştür. Bu kelimeler aksettirdikleri ilgili bir tabii hadiseyi veya fiili ifade ederler.

çırılda- (61a-5)

güvülde- (73a-5)

kırcıldat- (30b-13)

---

17. "değişmelik" tabiri aslında bir şekil değişikliğini ifade etmek için kullanılmıştır.Ancak bu değişikliği, aynı zamanda ses değişmesini de göstermesi bakımından, bir fonetik hadisenin izahı için tesbit etmeyi de uygun bulduk. Bkz.TUNA, Osman Nedim--- Türkçede Transitive-Causative "Geçişli-Ettirgen" Fiiller ve Bunlarla İlgili Morfoloji ve Öğretim Meselelerinin Çözümü, Türk Dili ve Edebiyatı Der.XXIV-XXV'den ayrı basım 1986, sh : 400-402

ŞEKİL BİLGİSİ

A. Ekler

1. Yapım Ekleri

a. <u>İsimden İsim Yapan Ekler</u> :

"+alaḳ, +an, +Ar, +ArU, +cA, +cAk, +cI$_3$K, +cugaz , +cü, +ça, +daşı, +daş, +de, +dın, +düz, +ez, +Il, +(I$_4$)n, +(I$_4$)ncI, +(I$_4$)z, +kek, +KI, +la, +lacaḳ, +leyin, +lık(=lU), +lI$_4$K, +lU, +mIş, +ra, +rAḳ , +salıK, +sI$_3$z, +suk, +şAr, +(u)Ḳ "

<u>+alak (لَقْ+)</u> : Bir misali vardır.

ṭop+alaḳ (7a-12)

<u>+an (نْ+)</u> :

oġl+an (12a-10)

<u>+Ar (رْ+)</u> : Üleştirme vazifesi yapan bir yapım ekidir.

beş+er (56a-1) bir+er (120a-4)

buçuġ+ar (63b-13)

<u>+ArU (رُوْ+)</u> : Yön eki olarak bildiğimiz bu ek, aynı zamanda yön isimleri yapar.

iç+erü+den (77a-9) yuḳaru (117b-13)

+cA (جَ ، جِ+) : Bir şeyin bir duruma yakınlığını veya meyilli olduğunu ifade eden isimler yapar.

ḳara+ca+sıdur (32b-2) sarı+ca (79a-6)

yeni+ce (26a-8)

+cAk (جك، چك+) : 1. Keyfiyet ifade eden kelimelerin sonuna geldiğinde, manayı kuvvetlendirir:

ılı(k)+cak (61a-12) şovu(k)+cak(16 b-6)

ısı+cak (16b-5) tiz+cek (8a-1)

2. Küçültme ismi yapar:

kuzı+cak (14b-9) örüm-cek (71b-3)

+cIK (جك، چق، چك+) : 1. Küçüklük bildirir:

ağaç+cuğ-a(61a-4)

dügme+cüğ-i (27a-10) oğlan+cuk-lar(68 b-3)

kabar+cuk-lar(73b-4) sicil+cik+ler(3 b-10)

2. Azlık ifade eder:

tara+cuk (24a-6) aza+cuk (27a-10)

+cuğaz (جغز+) : Küçültme, azaltama vazifelidir:

şu+cuğaz (79a-8)

+cü (جق+) : Küçültme ismi yapar:

sivil+cü+ler (30a-6)

+ça (چه+) : Küçültme fonksiyonu vardır :

ak-ça (47b-9)

+dası (داسی+) : "ertesi, bir sonraki" manasınada isim yapar.

yarın+dası (24b-4)

+daş (داش+) : Beraberlik ifade eder, aynı yere aidiyeti bildirir.

kar+daş (71b-6)

+de (ده+) :

gev+de (4a-6)

+dın (+دن) :

+düz (+دن) : Fonksiyonu sınırlı eklerdendir.

gün+düz (10a-12) gün+düz+in (15b-8)

+ez (+ن) : Hal ismi yapar.

geŋ+ez (25b-11)

+Il<sIl (+يل، يل) : Renk isimleri yapar.

kız+ıl (6a-4) yeş+il (5b-6)

+(I$_4$)n (+ن، ين، ون، ون) : Bu ek , vasıta eki olarak da bilinen ekten mütevellid bir yapım ekidir. Zaman,mekân veya mesafe ifade eden kelimelerin sonuna gelerek "..kadar, ...zamanı, ... miktarı v.b." manaları verir.

deg+in (23b-8) (kadar)

güz+in (21b-8) (zamanı)

gündüz+in (15b-8) (")

iç+ün (115a-5) (durum ifade eder)

ikindi+n (64a-3) (zaman ifade eder)

ḳış+ın (14a-11) (" " ")

uz+un (24a-6) (mesafe ifade eder)

yaḳ+ın+dur (33a-1) (miktar ifade eder)

+(I$_4$)ncI (+نجي، نجي، نجي، نجي) : Sıra sayı ismi yapar.

altı+ncı (28b-12) ḳırḳ+ıncı+dur(29a-2)

beş+inci (28b-12) ṭoḳuz+uncı (28b-12)

bir+inici (28b-12) üç+ünci (49a-10)

dörd+ünci (28b-12)

+(I$_4$)z (+ز، ز) : Umumiyetle, çiftli yapıya sahip uzuv isimleri yapar:

ağız (33b-11;Gabain) buyn+uz+ı (58b-11)

ben(i)+z+er (9b-7) di+z (12b-11)

ben(i)+z+i (3b-11) gög+üz (18a-2)

boga+ z+da (76b-1) gö+z+de (71a-10)

+kek (كَكْ+) : Bir te'kid eki durumundadır:

er+kek (15b-4)

+KI (كِ، غِ+) : Aidiyet bildiren bu ek, aynı zamanda bir isimden isim yapan ek durumundadır:

daşra+ğı (32b-12) evvel+ki (2a-8)

+la (لَ، لَا+) : Hem te'kid vazifesi yapan hem de "olarak, iken" manası katan bir isim yapım ekidir:

ac+la (13a-5) tañ+la (72a-6)

+lacak (لَجَقْ) : +la- ekinin genişlemiş ve acelelik manası ilave edilmiş şeklidir.

tañ+lacak (72a-8)

+leyin (لَيِنْ، لَايِنْ+):İsme, "gibi, birlikte, beraber" gibi manalar veren bir, zarf vazifeli isim yapım ekidir.

gendü+leyin (119a-10) iki+leyin(57b-9)

+lık (لِقْ +) :Bu ek EAT.de +lU şekline giren ekin, bir kelimede, +lIK şeklini muhafaza eden şivelerden ödünç olarak saklanan bir misalidir.

ḳuşġu+lıḳ (10a-10)

+lIK (لِكْ، لُكْ، لِغْ، لُغْ+) : Bilhassa, herhangi bir vasfı veya hali ifade eden isimlere gelen bu ek, adeta bir çekim eki işlekliğinde kullanılmakta, bazan da kalıcı isimler yaptığı görülmektedir :

1. Vasıf veya hal ifade edenler:

āc+lıḳ (5b-7) hasta+lıḳ+lar(2a-4)

aḳ+lıġ+a(6a-12) kötrüm+lüg+e(12b-2)

āz+lıġ+ına (4b-9) ḳuduz-luḳ (118b-5)

çoḳ+lıġ+a (4b-8) ṣayru+lıḳ (30a-10)

geŋez+lig+ile(16a-8) yaş+lıġ+a (4b-7)

2. Müşahhas ve kalıcı isimler yapar:

ara+lıġ+ında (6b-6)

ḳ.duz+luġ+ı (11a-10) gün+lük (7a-10)

+lU (لُ +) : Eklendiği isimlere, maliklik ve mensubiyet manası vererek vasıf isimleri yapar :

āġu+lu (11b-7) kāfur+lu (26b-4)

buz+lu (9b-7) müşk+lü (26b-4)

dür+lü (5a-9) nezle+lü (32a-6)

Müşahhas isimler de yapar :

ḳara börk+lü (45b-6)

+mış (مِشْ +) : Sayı isimlerine eklenerek "on katı" manasını ilave ederek başka bir sayı ismi yapar:

alt(ı)+mış (24b-9)

+ra (رَ +) : Cihet bildiren bir ek olarak bilinmekle beraber, bir kaç kelimede yapım eki vazifezi kazanmıştır :

daş+ra+dan (17b-3) soŋ-ra (43a-8)

+rAk (رَق، رَك +) : "daha" manasını veren ve ziyadelik bildiren bir mukayese ekidir.

artuġı+raḳ (40a-6) ekşi+rek (42b-13)

azı+raḳ+dur (34b-1) issi+rek (8a-9)

+salıḲ (سَلِغ +) : Birleşik bir yapım ekidir."+sUz-

lIK" ekinin manasını karşılayan bu isimden isim yapım e-

nut-salık (51b-8) " misalinde olduğu gibi.

su+salığ-ı (10a-10)(Krş.şu+suzlık, 5b-6)

+sIz (سز+) : +lU ekinin menfisi durumundadır:

hamır+suz (41a-13) şu+suz (42a-2)

iştihā+sız (7b-8) şu+suz+lık (5b-6)

ḳorḳu+sız (25a-13)

+suḳ (سق+) : Uzuv ismi yapan ek durumunda ve bir misali vardır:

bağar+suk+lar (18a-2)

+şAr (شر+) : Ünlü ile biten sayı isimlerine gelerek üleştirme vazifesi yapar:

altı+şar (59b-11) iki+şer (52b-9)

+uK (غ+) : Uzuv ismi yapan bir ek durumundaki bir misali vardır:

[top+uğ+a (96a-12)]

b. İsimden Fiil Yapan Ekler :

+a- (ـ+) : Geçtiği misallerden, kullanma sahası geniş eklerden olduğu anlaşılmaktadır:

buŋ+a-la (68b-5) oyn+a-maḳ (80a-13)

ḳan+a-sa (71b-2)

+an-(ـن+) : Bir misalde geçiyor :

ṭarlığ+an-up (30a-7)

+ar- (ـَرْ+) : Renk isimlerinden fiil yapar.

boz+ar-ınca(44a-10) sar(ıg)+ar-up(66

ḳara+(a)r-up (118b-8)

+DA- (ـَكْ+) : "bağ", "iz", "güvül" gibi değişik mana karakterine sahip kelimelerde görüldüğüne göre, işlek bir ek olduğuna hükmedilebilir. Belli başlı misalleri şunlardır:

bağ+da-ma (30b-11) is+de-seler (25a-10)

güvül+de-se (73a-5) is+te-rlerise(19b-11)

+kür-(ـَكْرْ+) : Ses taklidine istinad eden bir kelimede var :

tü+kür-eler (54a-12)

+l- (ـَلْ+) : Hal ifade eden isimlerin fiilini yapar :

ince+l-mek (11b-11) ḳoca+l-dur (8a-10)

Yalnız şu misaldeki +l- eki, +r- > +l- değişmesi ile meydana gelmiştir :

ḳara+l-du (118b-13)

+lA-(ـَلَ+) : "Faaliyet sahasına sok-, işle-" manaları veren, her türlü isimden fiil yapan işlek bir yapım ekidir :

ayırt+la-yalar(51a-4) çiğ+le-se (73a-5)

bağ+la-ya (24a-11) der+le-se (27a-8)

baş+la-rsa(16a-9) iş+le-yeler(21a-3)

çaba+la-r (29b-7) ḳoḳu+la-yalar(27a-11)

+lAn-(ـَلَنْ+) : İsimlerden doğrudan doğruya dönüşlü fiiller yapan bir ektir :

[illegible] a-9)

guşşa+lan-maḳ(80b-3)

ḳat+lan-mazısa (22b-6) [riŋ-len-üp(111a-8)]

+r-(-ر+) : Az sayıdaki misallerde değişik fonksiyonlarla karşımıza çıkan bir ek durumundadır:

Manasında bir hali saklayan kelimelerde :

delü+r-se (119a-2) belü+r-se (70b-8)

Taklidi sese istinad eden kelimelerde :

aḳsı+r-maḳ (30a-5) öksü+r-mekdür(79 b-2)

c. Fiilden İsim Yapan Ekler :

"-aK, -Ar, -da, -du, I_4, $-I_4m$, -ndı.-undu, -K, -ka, -ku, -Kun, -l, -mA, -maç, -mAK,-men, -mi, -mIş, -mUr, -p, -r, -salıḲ, -t, -Uk, -üklü, -ün, -(y)U"

-aK (-اَغ، -ـَغ) : Az sayıdaki misalde ek, daha çok uzuv ismi yapan ek durumundadır:

ay-aḳ (116a-8) tud-aḳ (116a-8)

buc-aḳ (116b-3)

-Ar (-ـَر) : Partisip menşe'li bir ek olmakla beraber, bazı kelimelerde kalıcı yapım eki fonksiyonuna sahip olmuştur.

ak-ar sular (20a-12) em-er oglak(7b-4)

-da (-دَ) : Tek misalden ibarettir:

demür yar-da+sı (117a-3)

-du (-دُ-، -دُو) : İki misalde kulunan bu ek farklı fonksiyonlarda kullanılmıştır:

"Gibi, suretinde" manası verdiği isim yapar :

karaı-du (11ob-13)

Alet ismi yapar :

sın-du+yıla (47b-4)

$-I_4 < -(I)G, I_4, -Ø$ (ﻮ-ﻖﻴﻜ-ﻖﻴ) : Etk.de hem ünlü ile hem ünsüzle temsil edilen bir ek iken, fonetik değişmeler neticesi $-I_4$ ve $-Ø$ şekillerine sahip olmuş - tur. Metnimizde, $-I_4$'lı şekle sahip olanların bir kısmını Etk.deki -IG'lı şekilleriyle takib edebiliyoruz. Diğer kısmının ise, ekin doğrudan doğruya $-I_4$'lı şeklini alan kelimelerden meydana geldiğini kabul edebiliriz. Bu ekin bir şekli de Etk.de -G şeklini alan,ünlü ile biten fiillerin sonunda meydana gelen erime hadisesinden sonra meydana çıkan Ø şeklidir. Bu durumdaki kelimelerin isim şekliyle fiil şekilleri aynı şekilde birleşmiştir:

$-IG > -I_4$ olan şekli görülen kelimeler:

āc-ı (4a-1) << aç-ıg

ayr-u (52b-4) << adır-ıg

ḳat-ı (23a-11) << kat-ıg

öl-ü (4a-12) << öl-üg

ül-ü (40b-3) << ül-üg

Doğrudan $-I_4$ şekliyle yapılan kelimelere misal olabilecek olanlar :

bur-u+sı (16b-10)

doġ-u+sı (6b-9) ḳok-u+sı (42a-11)

$-Ø$ durumunda olanlar :

aru (9a-7) << arı-g

yeyni (9a-6) << yeyni-g*

-I$_4$m (ـمّ ، ـمّ) : Değişik mana karakterine sahip

[illegible] gelmiş olmakla, ayrıca bir ek olduğunu gösterir.

ād-ım (23a-8, hareket ismi)

kötr-üm+lüge (12b-2, hastalık ismi)

öl-üm (30b-2, bir hal ismi)

ör-üm+cek (71b-3, bir ameliye ismi)

yar-ım (20b-12, bir keyfiyet ismi)

[-ındı,-undu (ـنْدُ ، ـرِنْدِ)]: Bir fiil sonucu teşekkül eden nesne isimleri yapar:

sıyr-ındı+sı (38b-9)

sıyr-undu+sı (87a-11)

-K (ـقْ ، ـكْ) : İşlek bir fiilden isim yapan ektir. Fonksiyonu, -UK ekinden farklıdır ve bu ekin bir varyantı değildir. Yalnız ünlü ile biten kelimelere gelmesiyle şeklen de -UK ekinden ayrılır. Fiilin bir bakıma fail durumuna geçmiş şeklini ifade eden bir fiilden isim yapma ekidir. Bunun bir neticesi olarak, hem mücerred isimler, hem de eşya isimleri meydana getirir.

Keyfiyet bildiren mücerred isimler yapar :

büyü-k (47b-9)

gici-k (31b-1, aynı zamanda hastalık is.)

eksü-k-ük (41b-8)

sovu-k (119a-9) yükse-k (6b-5)

Yer ve eşya isimleri yapar :

ar-k (16a-6, yer ismi)

döşe-g+inden (30b-8) ele-k+de (51a-8)

-ka (ـقَ) : Bir misalde, uzuv ismi yapan ek olarak geçmiştir:

ar-ḳa (10b-3)

-ku (-قو) : Tek misali vardır:

uy-ḳu (70b-6)

-Kun (-قُنْ ، -غُنْ) : Tek heceli bir kaç kelimede görülür :

ar-ḳun (16a-5) kız-gun (62a-4)

-l (-ل) : İşlek değildir.

düke-l+i (28a-10)

-mA (-مَا ، -مَه ، -مَه) : Menşe itibarıyla isim-fiil eki olan -mA eki gibidir. Ancak metnimizde bu cihetten bir işlekliğe sahip olmayıp bu fonksiyonu daima -mAK eki yerine getirmektedir. Buna mukabil -mA eki, sağlam bir fiilden isim yapma ekidir.ve değişik isimler yapar:

düg-me+cüg-i (27a-10, nebat ismi)

kavur-ma (40b-4, mamül nesne)

sıt-ma (2b-8, hastalık ismi)

sür-me (71a-8, madde ismi)

Şu misalde hareket ismi yapmıştır:

ḳuş-ma+dur (25b-4)

-maç < -ma+aç(Ksg.) (-مَاغ) : Bir yemek isminde var:

tut-maç (41a-13)

-mAK (-مَغ ، -مَق ، -مَك ، -مَك) : Mastar ekidir.

aġrı-maḳ(65b-6)

ar-maḳ+dan (24b-8) kes-meg-e (117b-12)

iç-mek (7a-1) ḳurda-maḳ+dan(75a-4)

Şu kelimelerde kalıcı isimler yapan ek durumundadır:

ar-maġ+ı (11b-5, hal ismi)

et-mek (31a-9, nesne ismi)

-men (مَنْ-) : Alet ismi yaptığı bir misal var :

değir-men (71b-4)

-mi (مـ-) : Fiilin ifade ettiği hareketi şeklen gösteren isim yapmıştır.

değir-mi (47b-9)

-mIş (مِشْ-) : Partisip ekinin kalıcı isim yaptığı misaldir.

ye-miş (41b-11)

-mUr (مُرْ- ، مُغَرْ) : Fonksiyonu ve kullanışı sınırlı olan eklerdendir.

yağ-mur (4a-7) kö-mür (59a-10)

-p (ـپ-) : Eski ve işlek olmayan bir ektir:

to-p (11a-7)

-r (ـر-) : Partisip eki menşe'li yapım ekidir.

benze-r (9b-7)

-salıK (ـسَلِغ-) : "su+salık" kelimesindeki isimden isim yapan eke tam benzeyen ve tek misali bulunan bu ek "-kanlık" ekinin fonksiyonundadır."+salık, -salık" eklerinden biri diğerinin şeklen bulaşmasıyla ortaya çıkmış olmalıdır.

unut-salığ+ı (51b-8)

-t (ـت ، ـتـ ، ـتـ) :Görülen misallerde, hem hareket ismi hem nesne ismi yapma hususiyeti gösterir:

ayır-t-layalar(51a-4, hareket ismi)

yoğur-t (3a-1)

-Uk (ـلُغ ، ـيُق ، ـوُق-) : Geniş kullanma sahasına sahip eklerdendir. -K eki bahsinde de işaret edildiği gibi -K ve -Uk ekleri ayrı şekil ve vazifeye sahip eklerdir.-Uk

ekiyle yapılan isimler, ilgili fiilin vukuuyla meydana gelen hali veya o halin sebep olduğu bir nesneyi ifade ederler :

aç-uḳ (9a-10)	esr-ük (118b-5)
art-uḳ (79b-7)	öksür-ük (18a-3)
ar-uḳ (12a-6)	sın-uḳ (11b-6)
buç-uḳ (20a-4)	uç-uḳ+dur(68b-4,ay-
del-ük (23a-2)	nı zamanda hast.is)

Ek hemen tamamıyla yuvarlak ünlüye sahip olduğu halde şu misalde düz ünlülü olmuştur:

bulan-ık (6a-2)

-üklü (-لُغْلُ) : "becer-ikli, emz-ikli" kelimelerindeki gibi, sıfat-fiil ekinin yapım eki fonksiyonu kazanmasıyla meydana gelmiştir.

öksür-üklü (32a-6)

-ün (-ُنْ) : İşlerliği olmayan, bir kaç kelimede kalan bir yapım ekidir.

büt-ün (49a-8)	düt-ün (6b-3)

-(y)U (-ُ) : Yuvarlak-dar vokalli zarf-fiil ekinin,bazı kelimelerde devamlılık gösteren ve böylece yapım eki vazifesi yüklenen misallerinden ibaret olan bu eki -(I)G >-U değişikliği ile meydana çıkan fiilden isim yapma ekiyle karıştırmamak lazımdır.

di-yü (2a-3)

gir-ü (9b-11)	ṭol-u (63a-10)
karş-u (26a-10)	yitür-ü (71a-13)

d. Fiilden Fiil Yapan Ekler :

da. Çatı ekleri dışındaki fiilden fiil yapan ekler

-a- (ـــَـــ) :Tek heceli fili genişletmekten başka vazifesi olmayan te'kid eki hükmünde bir ektir.

dık-a-yalar (73b-3)

-ç- (ـــچـــ) : Gayri ihtiyari bir hareketi ifade eden bir fiilden fiil yapma eki durumundadır.

sür-ç-er (118b-12)

-ıg- (ـــغـــ) : Kuvvetlendirme vazifesi yapar.

tur-ıg-ur (31a-11)

-mA- (ـــمَـــ) : Fiillerin menfi şekillerini yapar:

ko-ma-yalar(28a-7) ol-ma-ya (11b-1)

-n- (ـــنـــ) : Bu da bir te'kid eki durumundadır:

ba-n-up (51a-6)

-n-dur-(ـــندُر ـــ) : Bu ek, -n- ve -dur- eklerinin birleşmesinden ortaya çıkmış ise de , "kandır-, yandır-" kelimelerinde olduğu gibi kuvvetlendirme fonksiyonu kazanmış ve -n-, -dur- ekleriyle bir alâkası kalmayan yeni bir ek huviyetini kazanmıştır.

ba-ndur-alar (61a-4)

-t- (ـــتـــ) : Bu ek de, ettirgenlik yapan -t- ekinden te'kid vazifesi taşıyan bir ek olarak ayrılmıştır:

segir-t-mekden (16a-6)

-y- < -d- (ـــيـــ) : Bu da bir kuvvetlendirme ekidir.

ko-y-alar (51a-4; ko-"16a-5" ile birlikte)

db. Çatı ekleri :

dba. Ettirgenlik yapan fiilden fiil yapan ekler :

-Ar- (-ر-): Fonksiyonu, geçişsiz(=lazım, intransitif) fiilleri geçişli ve ettirgen yapmaktır.

-der- (-در-) : Geçişsiz fiili geçişli-ettirgen yapar:

dön-der-meye (46a-12)

-dUr- (-دُر-) : Hem geçişli (=müteaddi, transitif) hem geçişsiz(=lazım, intransitif) fiilleri ettirgen yapar.

az-dur-ur (38b-1) gey-dür-eler(117b-10)

bil-dür-ür (2a-9) öl-dür-mese (45b-2)

-(ı)T- (-ت-، -ٮت-، -ٮٮ-) : Geçişsiz fiilleri feçişli ve ettirgen yapar. Vokalle biten fiillere geldiği görülür. Vokalle başlayan ek altığında t > d ötümlüleşmesi olur.

ağrı-T-ur (31a-10) h.eyle-t-meyeler(15 a-3)

aḳ-ıt-maḳ (25a-3) ḳırcılda-t-maḳ(30 b-13)

-Ur- (-ٮُر-): Hem geçişli hem geçişsiz fiillerden ettirgen fiiller yapar.

biş-ür-dükleri(42a-11)

doğ-ur-maz(13a-10) İç-ür-düklerinden(59a-4)

geç-ür-üp (21a-2) ṭaġ-ur-acaḳ (16b-6)

Ek, daima yuvarlak vokalli olduğu halde şu misalde düz vokalli istisnası görülür:

iç-ir-üp (77b-7)

-vür- <-gür- (-ڭُر-) : Geçtiği tek misalde, geçişsiz fiilden geçişli ve ettirgen fiil yapan ek durumundadır.

gi-vür-eler (16a-10)

-zur- (-زُر-):Geçişsiz fiili geçişli-ettirgen yapar.

tam-zur-alar (28a-8)

dbb. Pasiflik(-edilgenlik) bildiren çatı ekleri :

Metnimizde iki ayrı pasiflik eki vardır. Birinci derecedeki pasiflik eki -I_4l- ekidir. Bütün misallerde, daima ünsüzle biten kelimelere geldiği görülür. Diğer ek -(I)n-, hem ünlü ile, hem ünsüzle biten fiillere gelir.

-(I)n- pasiflik eki -I_4l ekinden disimilasyonla çıkmış olmalıdır. "to-l-u (63a-10)" kelimesindeki -l- , şekli Etk.den beri to-l- şeklinde pasif fiil olarak saklanmış kelimede bulunuyor. Aynı şekilde göl-mek (66a-12) kelimesindeki pasif şekil köy-ül- ≫ göl- değişmesiyle meydana gelen şekli olup, aynı kelimenin göyün-(40a-10) olarak kullanılan dönüşlü şekliyle fonksiyonca birleşmiştir ve pasiflik özelliğini kaybetmiştir. Ancak, dönüşlülük bildiren göyün- umumi bir kullanışa sahip iken, göyülme bir kaç yerde geçmiştir. Bu, gölmek göyülmek fiilinin eski bir pasif fiil olduğunu fösterir. Zamanla şekil olarak çok değişmesi ile birlikte manaca da değişmesi tabiidir.

Zaten , ünlü ile biten fiillere eklenen şeklin de n'li, değil l'li olduğu şivelerde vardır.[1]

-I_4l- : -In denkliği hususunda,bu eklerin birbirinin yerine kullanılmış intibaını veren kullanışların, tıpkı pasiflikte olduğu gibi, "dönüşlülük" için de geçerli olduğunu ifade etmek lazımdır. Netice itibarıyla sebebi ne olursa olsun, hem pasiflik için hem de dönüşlülük için kullanılan -I_4l ve -In ekleri bulunduğunu kabul et-

1. Bkz.HACIEMİNOĞLU, Necmettin--Türk Dilinde Yapı Bakımın-

mek mecburiyeti vardır.

-I_4l- (ـيل- ـلـ- ـل-) : Yalnız ünsüzle biten fiil-lerde görülür:

çek-il-miş (5a-3) kavr-ul-mış(24a-4)

dök-il-ür (2b-6) saç-ıl-mış(22b-13)

id-il-memiş (13a-9) süz-ül-miş(43b-12)

kat-ıl-ursa (55a-8)

-(ı)n- (ـين- ـن-) : Hem ünsüzle biten hem ünlüyle biten fiillere gelir :

al-ın-mış (52a-2) ele-n-e(51a-9)

arı-n-duğından (70b-2) ısla-n-mış(31a-12)

dbc. Dönüşlülük (mutavaat) bildiren çatı ekleri:

-(I_4)l- (ـل- ـلـ-) : Hem ünlüyle biten fiillere, hem ünsüzle biten fiillere gelir. Ayrıca, umumiyetle geçişli fiillere geldiği halde, geçişsiz fiillere eklendiği de görülür:

Geçişli fiillerde:

boğ-ıl-ur (118b-13) dut-ul-maḳ(78a-6)

bur-ıl-ur (119a-6) gö-l-mek (66a-12)

Geçişsiz fiilde :

buŋa-l-a (68b-5)

-(I_4)n-(ـن- ـنـ-): Bugün dönüşlülük fonksiyonuna sahip asıl ek durumunda olmasına rağmen, metnimizde, vazife ve kullanılış bakımından -(I_4)l- ile hiç bir farka sahip değildir:

bert-in-mek (115b-6) bul-ın-masa(2a-2)

---

dan Fiiller, Ankara 1991, sh: 158

düke-n-icek (54a-7)

id-in-se (10b-13) şa-n-ur (119a-5)

-Iş- (-ـشـ-) : Daha çok "müşareket" ve "birliktelik" ifade eden ek olarak gördüğümüz bu ekin "dönüşlülük" yaptığı da görülür :

ir-iş- e (6b-10)

dbd. Müşareket ifade eden çatı ekleri :

-(I)ş- (-ـشـ- -) : Yalnız geçişli fiillere geldiği görülür :

bula-ş-duralar(119b-5)

çek-iş-mekdür (28b-3) kar-ış-ur(115a-12)

-n- (-ـنـ-) : Şu misalde görülür:

döle-n-mek (29b-8)

2. Fiilimsiler

Fiilimsiler adı altında toplanan isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil eklerini, fiilden isim yapan eklerle beraber mütalaa etmek mümkün olmakla birlikte, bu eklerin, sağlam bir yapım eki fonksiyonundan ziyade yarı yapım eki ve yarı işletme eki vazifesini haiz ekler olmalarına istinaden, ayrı bir maddede ele alınmaları daha münasib görülmüştür. Zira bu ekler, yeni bir kelime yaptıkları için değil, fiilleri isim cinsinden bir kelime olarak vazifelendirmeleriyle ön plana çıkarlar. Bununla beraber , bu eklerin bazan kalıcı isimler de yaptıkları ve tam bir

yapım eki fonksiyonuna sahip oldukları da görülmektedir. Böyle kelimelerdeki misaller, "fiilden isim yapan ekler" başlığı altında kaydedilmiştir.

a. İsim-fiiller

-mA (ـمَ-) : Metnimizde isim-fiil fonksiyonuna sahip işlek bir -mA eki bulunmuyor. Bu şekle sahip ek daha çok bir fiilden isim yapan ek durumundadır:

sür-me (71a-8) v.b.

Şu misalde isim-fiil eki durumundadır:

kuş-ma-dur (25b-4)

-mAK (ـمَقْ، ـمَكْ، ـمَق، ـمَاغ، ـمَك، ـمَغ) : Metnimizde isim-fiil eki olarak kullanılan yegâne ek durumundadır. -mA ve -mAklIk ekleri istisna durumundadır. Bazı hallerde, kendisinden sonraki "gerek" ve "lazım" kelimeleriyle birlikte fiil çekimi yapan bir ek durumuna girmektedir ki bunlar için "fiil çekimleri" bahsine bakılmalıdır.

ağrı-mak (79b-1)
çık-mag-a (40a-12)
ditre-meg-e (12b-2)
iç-mek-dür(80b-7)
eyle-mek-dür(75 a-8)
toğur-mak(16a-9)
üyi-mek (22a-12)

-mAklIk (ـمَقْلِق، ـمَكْلِكْ) : -mAK ekinin te'kidli bir şeklinden başka bir mahiyet göstermeyen bir isim-fiil eki olup, bir kaç misalde görülmektedir:

döşen-meklik (47a-7)
dutul-maklık (77b-3)

b. Sıfat-fiiller : Sıfat-fiil eklerini alan fiiller, bir ismi tavsif edici bir hareket ismi gibi kullanılırlar. Çok kere zaman mefhumunu da ifade ederler. Bu yüzden fiil çekiminde kullanılan zaman ekleriyle de benzerlik gösterirler.

ba. Geniş zaman sıfat-fiilleri :

-mAz (-مَز ، -مَز ، -مَز) : Menfilik bildirir.

doğur-maz avrat(13a-10)

yara-maz tumalan (117a-8)

-(U)r (-ر ، -ر ، -ر) : Müsbet geniş zaman ekinin zaman mefhumuna sahiptir. Daima yalın olarak kullanılır:

ilacı ağrı-r yanadın.kan almak(79b-10)

sevda artur nesneler (21a-8)

gevde kurıdur nesnelerden (14a-4)

kesmege yara-r yirde (117b-12)

-(y)An (-يَن ، -يَن ، -يَن) : Geniş bir kullanışı olan bu partisip eki hem şimdiki zaman hem geniş zaman mefhumuna sahiptir :

ağrı-yan ya şiş-en yire (116a-7)

maᶜdeye buḫār çıḳ-an ḫıltdan(65a-11)

maᶜdesi ağrı-yan-a (27b-3)

ṣafrāya feyide iden şerbetlerle (56b-10)

girü ḳala-an marażlar (3a-13)

zaḥmetile ḳuṣ-an-lar (24a-9)

bb. Geçmiş zaman sıfat-fiilleri

-dUK (-دوك ، -دك ، -دغ) : Görülen geçmiş zaman bil-

bildiren partisip ekidir. Çok kere içinde bulunulan hali veya içine girilen hali ifade eder.

dimāġı arın-duġ+ından sonra (70b-2)

ḫıltların biş-düg+ine delālet eyler(6a-2)

di-düg+üm nesnelerden (14a-3)

gönüli dileme-düg+i kişiye (13a-12)

elenme-dük un etmegi (31a-13)

gönül dön-düg+in anda bileler (61a-3)

saglıkda yi-düg+i gıdaya erişe (14b-10)

-mIş (-مِشْ، -مُشْ) : Nakli mazı(=anlatılan geçmiş) geçmiş zaman partisibidir.

keffi alın-mıs bālıla (53a-12)

ḳatı ṣayrulıḳdan dur-mış kişiler (14b-4)

hayż gör-miş ʿavrata (13a-13)

göyün-mis ḫıltları (50a-13)

çok zamān cima idilme-miş ʿavrata(13a-9)

ḳavrul-mıs b. ḳatūnā (24a-4)

bc. Gelecek zaman sıfat-fiilleri :

-(y)AcAK (-جَقْ، -جِكْ، -جَكْ، -جِكْ) : Gelecek zamanla birlikte, mümkünlük de ifade eder.

ḳabż eyle-yecek şerbetleri bālıla.(42a-9)

bu otları dükelin dögeler ıslad-acaġ+ın ıs-ladalar (56a-11)

ṭoġur-acaḳ vaḳtın nefeşin duta (16b-6)

-(y)AsI (-يَسِ، -مَسِ) : Az sayıdaki misalde,gelecek zamanla birlikte ihtiyaç ve zaruret halini de ihtiva eder :

yil çık-<u>ası</u> gelüp (13a-8)

işe-<u>yesi</u> gelüp (15a-7)

bd. <u>Diğer sıfat-fiiller</u>

<u>-(y)I$_4$cI (ـجي - ـچي - ـقي - ـكي -)</u> : Bir alışkanlı- veya adet halindeki bir vasfı ifade eden bir partisiptir.

ḳanı ḳaṭ^c eyle-<u>yici</u> nesneler (8b-6)

ısıd-<u>ıcı</u> ... aşlar (8b-8)

ḥayz ḳānın ṣor-<u>ucı</u> nesneler (15b-10)

demevī kişinüŋ ġıdası ṣovud-<u>ucı</u>... nesneler olsa gerek (8b-5)

c. Zarf-fiiller

Zarf-fiiller, cümlenin yüklemini tavsif eden ve sınırlandıran fiil çekim şekilleridir. Metnimizdeki zarf -fiiller tesbit ve tayin edilirken, daima bu ayırıcı vasıf ön planda tutulmuştur. Böylece -sA ekinin (ve <u>ise</u> , ±sA şekillerinin) gerçekte bir fiil kipine değil, zarf-fiil ekine delalet ettiği kanaatına sahip olunmuş ve. yine ikinci dereceden başka zarf-fiil şekillerinin tesbiti de bu yolla yapılabilmiştir.

Eklerin tasnifine geçmeden, birinci dereceden zarf -fiil ekleri ile, bir kaç ek veya kelime ve ekin birleşmesiyle meydana gelen zarf-fiil şekillerinin ayrı başlıklar halinde ele alınmasının uygun olacağını belirtelim.

ca. <u>Birinci dereceden (asıl) zarf-fiil ekleri</u> :

<u>-a (ـه - ـە -)</u> : Eklendiği kelimelerin tekrarlı şekil-

leriyle zarf-fiil yapan ek durumundadır:

ḳorḳ-a ḳorḳ-a yürür (11ob-10)

Şu misallerde ise birleşik fiil yapan ek vazifesi ile tasviri fiillerin yapımına yardımcı olur :

dere ṭol-a ṭol-a gele (10a-2_

göz...sanc-a gelmekdür (69a-10)

-(y)ü (ـُو ـ) : Fonksiyonları -a gerundiumuna benzer. Fiillerin tasviri şekline yardımcı olur, birleşik fiil yapar :

ʿalāmatı dimāġ çekil-ü çekil-ü gelmekdür (64a-9)

nezle... göyündür-ü inmek ve... (72a-12)

ṭaʿām yi-yü dururken (9b-2)

-(y)Up (ـُوپ ، ـِيپ ـ) : Çok işlek bir gerundium ekidir. Bağlı bulunduğu fiili yükleme esas teşkil eden file atfedip, kendisinden sonra gelen başka zarf-fiili de tahdid eder. Yüklemin vukuunu tarz ve usul yönünden ifade eder :

barmaġı ıssı suya ban-up bālı puldan ayıralar (51a-6)

tamām et ḳoḫusı çıḳ-up bişince (26a-10)

süz-üp iç-üp ḳusalar (21a-11)

ṣuyıla iç-üp ḳusalar (21a-12)

yaŋaḳ ḳabar-up ḳızarmaḳ (79b-5)

birez ṣandal ḳat-up yeŋice çölmege ḳoyalar (26a-8)

almanuŋ iki kes-üp ortasın oyalar(49a-6)

dili evvel ḳızarup ya ṣararup ṣoŋra ḳara olmaḳ (66a-10)

çoḳ zamān uyuma-yup uyanuḳ olmaḳ (10b-8)

baş yı-yup üstüne üzüm yimekmek g. (9a-5)

cb. İkinci dereceden zarf-fiil ekleri (= quası gerundium)

cba. Birden fazla ekin birleşmesine istinad eden zarf -fiil ekleri:

-dUkçA (ـدُكْچَه ، ـدُقْچَه) :"..-dığı kadar, ...-dığı müddetçe " manası verir.

anuŋ ʿilācın elden geldükçe beyān eyledüm (2a-5)

aġrı-duḳça aġrısın bununıla sākin eyleyeler (70b-9)

-cekçe (ـجَكْچَه) :" .,miktarı kadar, ..ölçüsünde" manaları verir.

ḳaynadalar süzeler yet-ecekçe zeyt ya şīrūġan ḳatalar (61a-2)

+(i)-ken (ـكَن ، ـگَاه ±) : İ+ fiili ile birlikte kullanılan bir gerundium ekidir. Bu yapısıyla isimlerden sonra da kullanılıyor intibaı verir.

iştihā vari-ken yimekden el çekeler(7b-10)

ṭaʿām yiyüdurur+ken içmeye (9b-2)

ılıcaġı-ken içeler (18b-13)

ṭabīʿat ḳabż i-ken müshil virmek (22a-5)

-IncA (ـنْجَه ، ـنْجَا ، ـنْجِه ، ـنْجَا ، ـنْجَا) : Hem hâl hem de zaman mefhumuna sahip bir ektir.

tamām et ḳoḫusı çıḳup biş-ince ḳaynadalar (26a-10)

benefşeyi çok ṣuyıla ḳaynatmaḳ gerek bozar-ınca andan çıḳmaḳ gerek (44a-13)

çıḳan ḳān ḳara olursa ḳānuŋ rengi dön-ince
akıtmak gerek (26a-5)
hablar eyleyeler dili altında ezil-ince
dutalar (56a-12)
ḳatı ḳatı eti burulup içinde sıḳıl-ınca
soralar (118a-12)
suyı gid-ince yaġda ḳaynatmaġıla çıḳar
(61a-9)

-mAdIn (-مَدِن ، -مَدُن ، -مَدِين ، -مَدُه) : Menfilik ifade ettiği için daima müsbet fiillere gelir. Mevcut yapısıyla baştan beri kullanılmakta ve ekin teşekkülü, Tk.nin bugün için metinlerle bilinmeyen devirlerine kadar çıkmaktadır.[2] Bugün kullanılan "-mAdAn" ekinin fonksiyonuna sahiptir. Metnimizde "..daha evvel" bazen de " ...mediği takdirde" manaları vermektedir.

ciger üstine çiz-medin ḳurula (28a-3)
eyü olursa ki döġ-medin elekden geçe(21a-1)
nesne yi-medin ve nesne iç-medin evvel
(5b-2)
yatup yuvalanur aʿżāsı burılur dahı böyle
ol-madın gendü ṣūretin āyinede bilmez(119
a-6)
biryān ki ṣovu-madın örtmiş olalar(117a-12)
yu-madın yimek gerek (38a-11)

-mAkdAn (-مَكْدَن ، -مَكْدًا ، -مَعْدَن) : -mAk ve -dAn eklerinin birleşmesinden teşekkül etmiştir. -mAdIn ekinin

---

2. Bkz. ERGİN, Muharrem--- Türk Dilbilgisi 1980 , sh : 342-343.

fonksiyonuna sahiptir.

eger ḳuvvetlü müshil ise ḥablar ve luʿūḳ-
lar gibi ʿamel eyle-mekden birez uyuya ya-
ta (22a-9)
müshil iç-mekden bir ḳaç gün ilk ve bir
ḳaç gün ṣonra... çok ḥareketten iḥtirāz ey-
leyeler (23a-10)
ḳatı ḳus-makdan ṣonra ya işeyesi gelüp ...
cimāʿ itmek yavuzdur (13a-7)

-mAyIncA (ـمَيِنْجَا) : -mA- olumsuzluk bildiren fiilden fiil yapma eki ile -IncA zarf-fiilinin birleşmesiyle teşekkül etmiştir. -mAdIn gerundiumunun fonksiyonuna sahiptir.

ruʿāf eger... ḳān ġālib olmaḳdan olursa
tamām yitürü aḳmayınca dutmamaḳ gerek(71b-1)
göz aġrısı ḫōş ol-mayınca ḥammāma girmemek
gerek (70b-11)
bādām yaġīla ov-mayınca istiʿmāl itmemek
gerek (51a-3)

-(y)IcAk (ـيجَك ، ـجَق ، ـيجَق ، ـيجَك) : -IncA gerundiumunun verdiği manaya sahiptir. Etk. döneminde rastlanmayan eklerdendir.

ıssı ṣuyı aġıza al-ıcaḳ ḫōş gelmek(74a-13)
ġıdā haẓm olmaġa başla-yıcaḳ yatalar (10
a-10)
ṣayrulıḳdan dur-ıcaḳ üç dört gün tedbīr ṣay-
rulıḳdaġı tedbīr gibi ola (14b-6)
ḥacāmet vaḳtında götürdeler ṣāf eri-yicek
ol iplicegi çekeler (59b-7)

ṭa'ām gör-icek sevinmek eyüdür (31a-4)

[illegible] (40b-11)

şusa-yıcaḳ,.. ḫaṭmī şuyın içmek g.(77b-11)

cbb. Zarf-fiil oluşları kullanılışlarına bağlı olan ekler:

Fiil çekim eki olarak bilinen -sA, -Ur ve -(y)A eklerinden -Ur ve -(y)A ekleri kısmen, -sA eki istisnasız gerundium eki olarak kullanılmışlardır.

-sA (ve i-'li şekilleri)( ) :

Türk Dilinin kullanma sahası en geniş eklerinden olan -sA ekinin bir fiil kipi eki olduğu kanaatı çok kimse tarafından kabul edilegelmiştir:[3]

Ancak, daha 16.yy.da, Bergamalı Kadri, şart ekinin bir edat olduğunu söylemekle kalmaz; "filān gelse, filān gitse dirler, sīn'i emr-i ḥāżıra ilhak iderler.." cümlesiyle de bazı hallerde fiil kipini ifade edebileceğine de dikkat çeker.[4] Gabain de şart ekiyle yapılan çekimle-

---

3.Bu hususta bkz.BİLGEGİL, M.Kaya--Türkçe Dilbilgisi 1964 sh : 269

ERGİN, Muharrem---Türk Dilbilgisi 1980,sh:309,318-319

TİMURTAŞ, F.Kadri--- Eski Türkiye Türkçesi 1977,sh:131

4. Açıklamanın tamamı şöyledir:

"ise ḥarfdur ki şarṭ ma'nāsın ifāde eyler, filān gelse filān gitse dirler sīn'i emr-i ḥāżır sīġasına ilḥaḳ iderler..... ġālibā bularuŋ aşılları gelür ise gi-

ri, "Yan Cümleler" başlığıyla ele alırken "otın katun-sar-ateş kuvvetlense" misalini verip, mana bakımından başkasına bağlı esas cümle teşhisini koymakla, şart ekini fiil kiplerinden ayırmış olur.[5] Şart ekinin Türkçe'deki durumu da ele alınmış ve ekin bazı haller haricinde, şart gerundiumu olarak kullanıldığına işaret edilmiştir.[6]

Bu misalleri çoğaltmak mümkündür. Fakat, niyetim, şart ekinin fiil kipi mi yoksa gerundium mu olduğunu tartışmak değil, bu hususdaki belli başlı kanaatlere dikkat çekmek olduğundan, bahsi daha fazla uzatmayacağım. Yalnız Bergamali Kadri'nin "..filān gelse, filān gitse dirler , sīn'i(yani -sA ekini) emr-i ḥāżıra ilhak iderler" cümlesinde işaret ettiği gibi "gelse : gelecek, geliyor, gelmek üzeredir" manaları verilebilecek kullanışlarda, şart ekinin bir fiil kipi olarak kabul edilmesinde mahzur olmadığını ilave etmekle kalalım. Ayrıca, şart ekinin bir zarf-fiil eki olduğunu ortaya koyan husus, ekin yüklendiği roldür. Metnimizdeki bütün misaller, daha evvel zarf-fiiller için ölçü olarak kabul ettiğimiz, cümlenin yükle-

---

der ise idi zīrā edāt-ı şart emr-i ḥāżıra dāhil olmaġuŋ vechi yoḳdur, pes varup rā'yı ḥaẕf itdük ve andan öŋ gelen ḥarfi dutarlu itdük ḫıffet içün andan soŋra iseden ḳaṣr olunan sīn'i aŋa muttasıl ḳılduk gelse gitse oldı" Bergamalı Kadri- Müyessiretü'l-Ulūm 1946, sh: 86

5. A.Von GABAIN-- Eski Türkçe'nin Grameri 1988, sh:123

6. GÜLSEVİN , Gürer-- Türkçe'de Şart Gerundiumu Üzerine Türk Dili 467/ Kasım 1990, sh : 276

mini tasvir ve tahdid etmeleri fonksiyonuna uymaktadırlar.

-sA (ve i'li şekilleri)'nın tek başına kullanıldığı misaller

Doğrudan fiillere gelen -sA eki :

her kim ḳatı ḳuşmaḳ dile-se gerek kim gözin ve ḳarnın rekbend ile bağlayalar(-sA=..diği durumda) (24a-10)

oğlan burusı dört güne dek eglen-se ḥaḳīḳat oğlan ölmişdür(-sA=..diği takdirde) (16b-11)

çok isti'māl eyle-seler gevdeyi ḳurıdur (-sA= -yince) (48a-13)

her ḳanḳı ḥılṭ kim göyünse sevdā olur(-sA= -düğü takdirde) (3a-7)

bir kişi gündüz üymegi 'ādet idin-se def-'aten terk eylememek gerek(-sA=-diği takdirde) (10b-13)

ġıdā kim yinür evvel ma'dede haẓm olup ḳayna-sa arpa ṣuyı gibi ġalīz olur(-sA= -yınyınca) (2b-1)

öksürük ol-sa ekşilerden saḳınmaḳ gerek (-sA=-duğu halde) (18a-3)

haẓm ol-sa çok gıda virür (-sA=-duğunda) (41a-9)

i'tidālıla uyu-salar ḳuvvetleri ḳavī ola armağı gide (-sA=-duklarında) (10b-4)

i- fiili ile isimlere ve çekimli fiillere gelen -sA:

nabżı seri olur-sa ..issilige delālet ey-

[illegible] (-sA- -duğu durumda, 41-5)

ḳıvāmı ḳatı ġalīż ve ḳatı raḳīḳ olmaz-sa ... ḥıltlarun bişdügine delālet eyler(-sA- -madığı durumda, 5b-12)

her ṭa'ām yir-se birez ḳuru kişnīz ḳatup yiye (-sA- -diğinde, 64b-11)

Bağlama edatları .... -sA(ve i-'li şekiller) kullanışında olanlar

Bu kullanışlardaki -sA ekinin, fonksiyon bakımından diğerlerinden hiç bir farkı yoktur. Edatların, manayı biraz daha kuvvetlerdirmeleri söz konusudur.

Doğrudan fiillere gelen -sA'lı şekiller :

eger ... -sA kalıbı :

eger ġalīż ġıdālar yidür-seler cigeri şişe (-sA- -düklerinde, 17a-5)

eger çok derle-se mizācın ṣovuḳ dutalar(-sA- -diğinde, 27a-8)

eger burnı çok ḳana-sa yüzin ve elin ... yuyalar (-sA- -dığı takdirde, 27b-8)

kaçan ... -sA kalıbı :

kaçan ma'dede ṣafrā ol-sa ṣafrāya müstehīl olur(-sA- -duğu zaman, 35a-1)

kaçan bir kişi müshil iç-se 'amel eyleme-se ayva ve alma çeyneyüp [ṣuyın] yuda (-sA- -tiğinde, -diği takdirde, 23b-11)

kaçan gevde incelmek başla-sa ve ḫaṭrı melūl ol-sa çıḳmaḳ gerek (-sA- -yınca, -unca, 11b-12)

kaçan kim ... -sA kalıbı :

kaçan kim ḫāẕıḳ ḥekīm bulınma-sa bu muḫtaṣarīla ᶜamel eyleyeler (-sA- -dığı durumlarda, 2a-2)

pes ḳaçan kim ... -sA kalıbı :

pes ḳaçan kim vebā ᶜalāmeti belür-se bedeni tenḳıye eyleyeler (-sA- -ince, 6b-13)

i-'le isimlere ve çekimli fiillere gelen -sA

eger ... -sA kalıbı :

eger oġlan burusı ḳasuḳdın yaŋādın olursa oġlan geŋezligile ṭoġar (-sA- -duğu durumda, 16a-8)

eger fāyide eylemez-se afsentin ki aŋa aprı yavşanı dirler içüreler(-sA- -diği takdirde, 17a-1)

behaḳ-ı esved ... eger ḳalıŋı-sa bedeni tenḳıye itmek gerek (-sA- -duğu takdirde, 115a-5)

eger kesmege yarar yirde soḳdıyı-sa el ayaḳ gibi sem sirāyet itmedin soḳduġı yirden yuḳaru öŋdin keseler(-sA- -duğunda, 117b-12)

Not : -sA ekinin çekimli fiillere ve isimlere gelen i-

fiilli şekilleri, aslında bir ek grubu halindedir. Zira bu misaller, bir birleşik çekim eki durumundadır. Ancak, bu ek grubunun gerundium olarak vazifelenmeleri, -sA e - kine bağlı olduğu için ve bu bahsin mevzuunun da -sA e - kinin fonksiyonlarına ait olmasından ötürü yukarıdaki misallerde şekilleri görülen -sA'lı birleşik çekimlerin -sA kısmına işaret etmeyi yeterli gördük. Fakat çekim ekleri ile alâkalı bölümdeki i- ve ol- fiilleriyle yapılan birleşik çekimlerin incelendiği bahiste -sA'lı şekiller, yekpare gösterilmiştir. İlgili kısma bkz.

-ur (ـُر -) zarf-fiili: Zaman eki olarak tanıdığımız bu ek de gerundium olarak kullanılmıştır :

...bir marażdur ki benzi ṣarar-ur bozarur
(=sararıp bozarır, 84b-5)

-(y)A (ـَ-ـَيا-ـَا-) Bu ek de, gerundium fonksiyonunu kullanıldığı şartlardan alan zaman ekine istinad eder.

gicenün üç bahşında bir bahşı kalıcak cüllabıla yud-a yata (yutup yata, 54a-2)
amel eylemekden birez uyu-ya yata (uyuyup yata, 22a-9)
gevdeyi kızdurur nesneler yime-yeler iç - meyeler (= yiyip içmeyeler, 15a-8)

3. Çekim Ekleri

a. İsim çekim ekleri :

aa. Çokluk eki :

Çokluk ekinin incelemeye geçmeden evvel, oğl+an (16a-8) kelimesindeki +an; gö-z (69a-9), di-z (12b-11) vb. kelimelerdeki -z eklerinin belli bir kategoriyi gösteren birer yapım eki hüviyetinde olduklarını ve metnimiz için, çokluk ekleri arasında sözü edilebilecek değerlerinin bulunmadığını ifade edelim. Yalnız, Arapça kelimelerin çokluk şekillerinin bazen, Arapça eklerle yapıldığını görüyoruz. Bu da, bu kelimelerin çokluk şekilleriyle kullanılmalarıyla alâkalıdır ve bunu, bazı Arapça kelimelerin zaten çokluk şekliyle yer aldıkları halde , +lAr ekiyle tekrar çokluk haline getirilmelerinden anlıyoruz.

+lAr (لَرْ + لَرِ +) :

mutlak çokluk eki olarak :

ağrı+lar+dan(28a-13)	yağ+lar+ıla(65b-12)
bağarsuḳ+lar+ı (47a-6)	ʿavrat+lar (15a-12)
et+ler+in (20a-10)	ḫab+lar (53b-12)
nesne+ler (2b-11)	ḳurş+lar (60a-9)
oğlancuḳ+lar+da(68b-10)	maʿcūn+lar (51b-2)
ot+lar+ı (56b-6)	maḥmūm+lar+a (35b-10)
ot+lar+uŋ (29b-9)	maraż+lar (9a-1)
ṣayrulıḳ+lar+da(28a-11)	matbūḫ+lar+ı (23a-4)
yemiş+ler+den(7b-7)	nāḳıh+lar (14b-4)

Arapça çokluk halinde bulunan bazı kelimelerin de +lAr ekiyle tekrar çokluk haline getirildiklerini görüyoruz. Sebebi, bu kelimelerin çokluk şekilleri yapılmamış gibi idrak edilmeleridir:

edviyye+ler (17b-2) edviyye+ler+üŋ (2a-10)

Arapça kelimelerin, Arapça ekle çokluğu :

mevcud+at+ı (1b-2) zulüm+āt+ın(1b-5)

grup çokluk eki olarak :

Çokluk eki +lAr'ın mutlak çokluk eki fonksiyonundan sıyrılarak "...türünden, ...benzeri, ... ve buna dahil edilebilecek başkaları" manalarını veren, yani mutlak çokluktan, hususi grup manasına kayan bir vazife icra ettiğini de müşahade ediyoruz :

bu otları dögeler bādām yaġīla ḥab-lar eyleyeler (= habba benzer, hab türünden maddeler, 55a-9)

ḳuyu+lar suyı (kuyu ve kuyuya benzer yerlerlerde çıkan su, 9b-6)

yumurda aġīla yuġuralar şāf+lar eyleyeler (= şafa benzer, şaf gibi şekiller, 59b-5)

aile veya familya manasında :

üç helīlec+ler (= helilecgiller, 113b-1)

Görüldüğü gibi, sayı sıfatı ile sayısı ve çokluğu belirlenen isim, mutlak çokluk ekiyle yeniden çokluk haline getiriliyor. Sebep, helilecin, kara helile, sarı helile ve beyaz helile gibi türlerden meydana gelen bir fa-

ab. İyelik ekleri :

Metnimizde bulunan iyelik ekleri, birinci ve üçüncü şahıs iyelik ekleridir. Bu da metnin mevzuunun işlenişi ile alâkalı bir husustur. Anlatıcı durumunda bulunan yazar, çok az yerde kendisine yani birinci şahsa ait iyelik ekleri kullanıyor. Bunun dışında daima, üçüncü şahıs adına tavsiye ve izahlarda bulunduğu için, diğer şahıs eklerine ihtiyaç duymamıştır.

	teklik	çokluk
1.şahıs :	+üm	+üm+üz
3.şahıs :	+(s)I(n)	+lAr+I(n)

Misaller :

1.teklik şahıs iyelik eki, teklik halde :

didüg-üm (14a+3)

çokluk halde :

didüg-ümüz (75b-4)

3.şahıs iyelik eki.: +(s)I(n) (بِنْ+سِ، +سِ، +يِ+ : يِ+سِ، +سِ، +سِنْ، +بِنْ، +سِنْ، +بِنْ)

".şahıs iyelik eki +(s)I(n) ekidir. Bir görüşe göre ek aslında -I'dan ibaret olup, vokalle biten kelimelere gelen şeklindeki "s" ünsüzünün ortaya çıkışı, s ile biten bir kelimenin sonundan, yanlış bir hece bölünmesi

neticesinde eke bulaşmasıyla meydana gelmiştir ve bu hadisenin vukuu Tk.nin bilinmeyen devirlerine çıkmaktadır.[7] Sebebi ne olursa olsun, ekin s'li şekli vardır ve bu şekil, vokalle biten bütün kelimelere eklenen 3.şahıs iyelik ekidir.

Benzer bir durum, ekin, ismin hal eklerinden evvel gelen "n" ünsüzünde görülmektedir. Son zamanlara kadar, "n" ünsüzü de bir kaynaştırma sesi olarak kabul edile gelmiştir. Ancak, dilcilerin çarpık durum olarak vasıflandırdıkları bu ünsüz, zamir menşe'li asli bir ses olup, zaten kaideli olarak iyelik eklerinin yanında yer almaktadır ve iyelik ekine dahil edilmelidir.[8] Ayrıca aynı ünsüz, tıpkı 3.şahıs iyelik ekinde olduğu gibi, işaret zamirleri hal eki aldıklarında da ortaya çıkmaktadır (bkz. zamirlerle alâkalı bahis).

+(s)I şekli : Hal eki almamış şekildir

encir aġac+ı (6b-4)

aġu aġac+ı (117a-5)

aġrı+sı (73b-8)

ʿalāmet+i uyḳu çoḳ gelmek (3b-8)

7.Bkz. ERGİN, Muharrem --- Türk Dilbilgisi 1980, sh : 223.

8. Bkz. TUNA, Osman Nedim--- Türk Dilbilgisi 1986 , Morfoloji bölümü sh :21-22; Ayrıca bkz. TEKİN, Talat---Üçüncü Kişi İyelik Eki Üzerine, Genel Dilbilim Dergisi, Cilt 2, sh: 7-8

fāyide+si (17a-11)

ḳab+ı ṣoyulmış(54a-4)

maʿīde+si (9b-3) üst+i açuḳ ola(9a-9)

+(s)I(n) eki : hal eki almış şekildir.

aġac+ında(47b-7) birbir+in+e(69a-4)

aġrı+sın (3b-6) ḳoḳu+sın (46b-5)

baḫş+ın+uŋ(6a-13) müzevvere+sin(74b-12)

baḳıyye+sin(23b-9) ṣuy+ın+ca(31a-9)

beş+in+de (29a-13) üsd+in+e (25a-9)

Ek şu misalde, istisnai olarak yuvarlak ünlüye sahip olmuştur:

üst+ün+e (79b-7)

-ında eki fonksiyonunda :

ʿilācı sehel dutmamak gerek ṣoŋ+ı ḳatı cünūniyyet irişür (67a-6)

Ekin çokluk şekli:+lAr+In (+لرِيْنْ ،+لرِيْنْ) :

3. şahıs iyelik eki, çokluk ekini,ister şahsa ait olsun ister sonuna geldiği isme ait olsun, daima kendisinden önce alır.

İyelik çokluk eki olarak :

maraźlaruŋ ...ʿalāmet-lerin (2a-12)

maraźlaruŋ sebeb+lerin (2a?11)

İsim çokluk eki ve iyelik eki :

ayak+lar+ın ... yuyup (77a-12)

3.şahıs iyelik ekinin bazen, üst üste gelen yani ek yığılmasına uğrayana şekline de rastlıyoruz:

ʿilm+i+sin bildürür (2a-9)

ac. İsmin hal ekleri :

İsmin hal ekleri, yalın, çokluk ve iyelik ekli şekillerine gelebilmektedir.

aca. Yalın hal(= nominative) : İsmin hal eki almamış şeklidir.

karanful hārr-ı yābisdür (50a 1)

tabīʿat māddeyile çekişmekdür (28b-2)

behak-ı esved ḳaralıḳdur ki gevdeye beŋ beŋ düşer (114b-12)

terencübīn muʿtedildür (38a-2)

tumalan bārid-i raṭbdur (37b-6)

Görüldüğü gibi, yalın haldeki bir isim, cümle içinde ancak özne vazifesi görebilir. Hal eki almamış bir isim, iyelik eki aldığında da durum değişmez:

cehd eyleyeler ki içnde hayż kānı ḳalmaya (17a-2)

Bir çok yerde, görünüşte herhangi bir hal eki almayan isimlerin, aslında, bazı hallerde bulunduğu görülür ki bunlara ait misaller ilgili hal ekleriyle birlikte ele alınacaklar.

acb. Accuzative(yükleme) hali +(y)I,+Ø (ـ+ ، ـيـ+

ـيـ+ ، ـيـ+ ، ـيـ+) :

+(y)I şekli : Bu şekli alan isim, cümle içinde daima belirtili nesne olur.

balġam+ı keser (37b-13)

benz+i ḫōs ider (51b-11)

bit+i çoḳ eyler (34a-12)

dimāġ+ı ḳavī ider (45b-8)

gevde+yi ḳızdurur (15a-7)

gevde+yi ḳatı ḳızdurur (13b-6)

ishāl+ı ḳaṭ' ider (59b-10)

iştihā+yı getürür (36a-8)

ma'de+yi süst eyler (8a-11)

nesneleri içürmek (76a-10)

nesne+yi içürüp (20a-2)

bu otlar+ı dögeler (60a-1)

südde+yi açar (37b-11)

+Ø şekli : Bu haldeki isim, cümle içinde belirsiz nesne olur. +Ø acc. şekli hem hiç bir ek almayan(çokluk eki hariç) hem de 3. şahıs iyelik eki alan isimlerde görülür :

İsimlerin yalın şekillerinde: +Ø

yigirmi direm lāciverd+Ø saçalar (20b-12)

otlar+Ø virmek gerek (26a-1)

şarāb-ı ḫıṣrım+Ø içmek gerek (25a-2)

şol yemişler kim ṭabī'at+Ø nerm eyler(8a-4)

3.şahıs iyelik ekinden sonra : +(s)In-Ø[9]

māddenüŋ bakıyyesin+Ø ... taḥlīl eyler(23b-9)

ol iti öldürüp cigerin+Ø alalar (120a-12)

---

9. Ekin bu şekli için bkz. GÜLSEVİN, Gürer -- Eski Anadolu(Türkiye) Türkçesinde İsim Çekim Eklerinin Fonksiyonları ve Kullanılışları, Malatya 1987, sh: 52

rişte müzevveresin+Ø şeker ile yiyeler(74

ḳuzıcaḳ pāçāsın+Ø vireler (14b-9)

ṭonların+Ø ... ḳoḳulayalar (27a-11)

Acc. ekinin fonksiyonları :

"...kadar, ..gibi"manasına +ca eki gibi :

...berāber berāber döge kömür od üsdine

ʿaḳd eyleyeler hurma çekirdegin+i şāflar

eyleyeler (59a-11)

+(n)Uŋ eki mukabili :

her birinden on iki direm bu otlar+ı dü-

kelin dögeler (56a-11)

acc.Dative hali :+(y)A (ـَـ +ـِـ +ـُـ +ـًـ +ـٍـ +ـٌـ +ـّـ +ـْـ) :

Dative eki, daha çok "yönelme" ifade etmekle bir - likte, bir çok fonksiyon yüklenmektedir.

Yönelme ifade eder :

ıṣlāḥı budur kim āġın+a irişince yunalar (50b-6)

ḫıyārı ḳazıyalar... alnın+a uralar(71b-8)

aŋ+a müsteḥīl olur (37a-7)

başın+a ʿanber ve lādān dürteler (62b-8)

maraż+a müteveccih olur (28b-11)

ḳızıl nesne+ye bakmağa ḳomayalar (28a-7)

ṣayru+ya ġıdā virmemek gerek (17a-8)

mevcudātı ʿademden vücūd+a getürdi(1b-3)

ṣaġ yaŋ+a yata (30b-5)

aġrıyan yir+e gül yaġın dürteler (116a-7)

"için, hakkında" manasını verir :

boğaz ağrısın+a fayide ider (34b-10)

bağarsuḳlar+a yaramaz (42b-13)

emzice-i bārid+e ziyān eylemez (41a-11)

sevdāvī-mizāc kişiye didügümüz ġıdāyı yidüreler (21a-7)

ṣafrāvī kişi+ye ekşirek bişürmek gerek (42b-13)

ḳoruḳ... ṣovuḳ maᶜde+ye eyüdür (34b-7)

"üzere, hususunda" manasında, edat gibi :

ṣusuzluġ+a ve āclıġ+a ṣabr eylemeyeler (21a-10)

buḫārı dimāġa çıkmaġ+a ḳomaz (51b-8)

cirāḥatı oŋulmaġ+a ḳomayalar (119b-7)

"mikdarı " manasında :

şerbeti bīş diremden yedi dirhem+e degin - dür (53a-13)

Diğer hal eklerinin fonksiyonunda :

+dA eki mukabili :

ıssı ṣayrulıḳlar+a ḳıvāma gelmiş şekkerile üsdine birez ṭuz saçalar (59a-12)

ṣayrulıḳ ṣoŋın+a ḥammāma girmek... yavuzdur (30a-10)

ṭamarlaruŋ yolın+a ṭurıġur (31a-11)

+(y)I eki mukabili :

afyōn ezeler alnına dürteler burnın+a eşek ya at tezegile ṭolduralar (71b-10)

ṣovuḳ mizāca ... ve usṭuḫudus ile ıssı eylemekdür(25b-8)

+ile eki mukabili :

ṭabīᶜat maḥsūsat-a meşġūl olmaz maraża mü-
teveccih olur (28b-10)

"ve" edatı gibi :

āşın+a şerbetine ḫaşḫaş ḳatmaḳdan saḳına-
lar (66b-11)

acd. Locative eki (+dA;+dA) +dA:"Bulunma" ifade etmesi ön planda olan ekin bir çok fonksiyonu olduğu görülür.

Daha çok bulunma ifade edenler :

şol hanẓal kim aġacında bir yalunuz ola (47b-7)
beden+de ḥarāret ḳavī ola (68b-5)
dimāġ+da buḫār mütevellid olmaḳdur(68a-13)
ıssı su için+de dutalar (65a-1)
ṣovuḳ yir+de yatmamaḳ ...(14a-7)

"Durum" bildirir :

ṣovuḳ+da tīz ṣovıya ıssı+da tīz ılıya (9a-6.7.)
güneş+de terbiyet eyleyeler (60b-8)
uyḳu+da ṭarlıġanmaḳdur (66a-9)
yubūset+de rutūbet+de muᶜtedildür (31a-5)

"Zaman" ifade eder :

ḥummā-yı ġıb ola ki üçin+de yā beşin+de buḥ-
rān eyleye (29a-13)
iki günde bir (71a-6)
eyü buḫrān ōldur kim dördin+de ... ola(29a-3)

Sayı isimlerinden sonra, +(y)IncI eki gibi :

buḫrān ... ḥiddeti tīzrek olursa on dört+de

ya on yedi+de yigirmi yedi+de yẽ girü ḳalan buḥrān günlerinde olur (29b-2)

+dAn eki mukabili :

ṣuyı gitdügin an+da-bileler ki (61a-3)

çaġırmaḳ-da ve toz ve dütünden boġaz boġulmaḳ (78b-2)

ikisinüŋ daḥı sebebi dimāġ-da ḳān mütevellid olmaḳdur (68a-13)

ḳaçan gevde+de çok ḳān gitse ət yidürmek vācibdür (72a-3)

müshil içdükleri vaḳtın maʿīde ṭaʿām-da ḥālī ola (22b-4)

+(n)Uŋ eki mukabili :

bīş ülü+de bir ülüsin ḳalınca ḳaynadalar (40b-3)

+(y)A eki mukabili :

göz+de düşen āḳ yufḳa olıcaḳ gider ḳalıŋ olıcaḳ gitmez (71a-10)

Arapça +An eki gibi :

buḥrān ... eger ġāyet-de ḥārr olmazısa yedide olur (29a-13)

ace.Ablative : +dAn (دَنْ+) ve +dIn* (دِنْ+) :

Asıl ablative eki +dAn'dır. +dIn eki bir kaç kelimede kalıp halinde var. Ablative ekinin ayrılma ve çıkma başta olmak üzere bir çok fonksiyon yüklendiği görülür:

Ayrılma ve çıkma ifade eder :

düzlü balġamdan olur ki dimag+dan ihrer (116b-4)

āclıḳ+dan saḳınalar (15a-7

an+dan soŋra ... ḳanatların vireler(14b-8)

balġamı ...bişürmek+den soŋra (63b-10)

ʿilācı ḳıfāl+dan ḳān almaḳdur (74a-8)

ḳuşmaḳ+dan saḳınmaḳ gerek (14a-10)

buḫār dimāġa maʿde+den çıḳarsa (65a-8)

od+dan indüreler (71a-6)

yigirmi+den aşaġā olıcaḳ (29b-4)

Sebep ifade eder :

āclıḳ+dan żaʿīf olmış (4b-2)

balġam+dan olursa (75b-1)

şafrā+dan olan bāş aġrısın (48b-6)

ʿilācı yubūset+den olan ṣudāʿ ʿilācıdur (64a-7)

Bir şey veya gruptan bir parça veya aded ifade eder:

her birin+den ikişer dirhem (52b-9)

ġıdālar+dan aru buġday etmegi (7b-3)

ṭıb ʿilminden bir muḫtasar kitab tasnif eyleyem (1b-7)

şerbetler+den şarāb-ı ḥummāż (65a-1)

ḳarpuz gibi ṭaʿām+dan ilk yiyeler (8a-5)

yemişler+den çoḳ yimemek gerek (14a-9)

+dA eki mukabili :

şarāb-ı tuffāḥ vireler an+dan ʿūd ve müşk ve cevz-i bevvā ola (15b-1)

+(n)Uŋ eki mukabili :

erük ve unnab ve temürinnüñ anasından her bi-
rinden on iki dirhem (18a-10)

+dIn eki : Doğu Tk.sinin karakteristik ablative eki olan bu ek, bazı kelimelerde normal bir hal eki, bazı kelimelerde ise fonksiyonunu hissettirmeyen klişe bir ek olarak bulunur.

-dAn eki fonksiyonuyla :

aġrır yaŋā+dın ḳān almaḳ (79b-10)

gün doġusından yaŋā ola foryāz+dın yaŋā o-
la (6b-8)

oġlan burusı ḳasuḳ+dın yaŋādın olursa(16a-7)

Şu misallerde, bir yapım eki gibi kelime köküyle birleşmiş ve hal eki fonksiyonu kaybolmuştur. Hatta, misallerin birinde, tekdar +dAn eki geldiği görülür:

oġlan burusı ḳasuḳdın yaŋā+dın olursa(16a-7)

bir gün öŋ+din+den ḳārūrenüŋ rengin taġay-
yür eyleyecek nesne ...yimemek gerek(5b-3)

acf. Genetive : +(n)Uŋ (ڭ+ڭ، ڭ+ڭ، ڭ+ڭ) ve +Ø :

Daima, isim tamlamalarının tamlayan durumundaki unsurunun sonunda yer alan bu ekin, tamlanan unsurun sonundaki 3.şahıs iyelik ekine benzer bir fonksiyonu, tamlayan için yerine getirdiği müşahade e-

dilir. Böylece, hem fonksiyonu bakımından hem de vazife üstlendiği gramer birliğinin yapısı bakımından, diğer hal eklerinden farklılık gösterir[10].

+(n)Uŋ şekli :

diş ağrısın+uŋ iki nevʿinde (74b-10)
bağarsuḳlar+uŋ düşmenidür (49a-2)
ciger+üŋ süddesin (43b-8)
ekşi+nüŋ mażarratın (8a-13)
müshil içen+üŋ yeri (22a-7)
maʿde+nüŋ balġamın (39b-6)
bir nesne+nüŋ yağı (60b-4)
şular+uŋ eyüsi (9a-5)
şu+nuŋ ṣovuġı (9a-12)
üçin+üŋ daḫı ʿilācın (65b-9)

+Ø şekli : Ekin bu şeklinin bir belirsizlik ifade ettiği söylenemez. +(n)Uŋ şeklinde sınırlama mahiyetinde belirlilik, +Ø şeklinin kullanılışında ise, ismin manasındaki tafsilatı muhafaza etmeye müteveccih umumiliği muhafaza endişesi sezilir.[11]

---

10. Bergamali Kadri, genetive ekini tamlama eki olarak ele almıştır. Bkz.Bergamalı Kadri---Müyessiretü'l-Ulūm 1946, sh: 74 ve sh: 93-94.

11.a.g.e. sh:74.de, +nUŋ şeklinin ekin alāmeti olduğu ve Ø şeklinin, ekin hazf edilmiş şekli olduğu ifade edilmiştir.Fakat, fonksiyon bakımından aralarında bir fark olduğunu beyan eden herhangi bir ifadeye rastlanmaz.

akar şular+Ø katında (20a-12)

gün doğusı+Ø yılı (6b-3)

sağlık saklamak+Ø hıfz eylemek+Ø tarīka -

sın beyān eyleyem (1b-8)

ac̲g. Equative(Eşitlik) ; +cA (جَ + ـَ+) : Değişik fonksiyonlarda görülür:

"..sıra, müteakib" manasında :

ta'ām yiyüp ardın+ca tizcek .. bir ta'ām dahı yimeyeler (7b-12)

birbiri ardın+ca kuşmak gerek (24b-3)

"nisbette" manasında :

mu'ālece eyledüklerin+ce hōş ola (30a-5)

"miktarı" manasında :

hamīri i'tidālda ola ... şuyın+ca komış olalar (31a-9)

Şu misalde kalıplaşmış halde ve yapım eki hüviyeti kazanmış durumdadır:

sağlığında ni+ce+si yatursa şayrulığında dahı eyle yata (30a-2)

ach.Directive :,+ArU (رُ+ـَ+) ,+ra (رَ+ـَ+):

Metinde., bir yön eki olmaktan sıyrılıp yapım eki durumuna geçmiştir. Burada bir kaç misalle işaret etmekle beraber, ek yapım ekleri arasında ele alınmıştır.

+ArU şekli :

iç+erü+den ve daşradan ...olan marazlarda (17b-3)

ilan soḳsa ... sem sirāyet itmedin soḳduġı yirden yuḳ+aru öŋdin keseler (117b-13)

+ra şekli :

eger şiş içerüden ṭaş+ra olursa (77a-9)

içerüden ve daş+ra+dan ve ṣovuḳdan olan maraż̀larda (17b-3)

acı. İnstrümental Ekleri : +[(y)I]lA, +(I)n, +leyin, bile ile ve birle şekilleridir.

+[yI]lA, ile eki : (يَلَ +، يَلِ +، يَلَ +، يَلِ، اِلَ، وَ +، يَلِ، يَلَ +، لَ +، اِ، وَ +، يَلِ، يَلَ +) :

Muhtelif fonksiyonları vardır :

Vasıta ifade eder :

ıṣlāḥı bāl+ıla ya şekkere+ilē+dür (33b-12)

ḳarnın elī +le sıġaya (16b-8)

ṭabī'atın nerm eyleyeler meslūḳalar+ıla ya yumşaḳ ḥuḳne+yile (22a-5)

kepek ile yuyup (77a-13)

iki geŋez mu'ālece+yile maraż̀ zāyil olur (25b-12)

müferriḥler+le göŋüllerin tefrīḥ eyleyeler (67b-11)

ḳatı ṣovuḳ ṣu+la çimmemek gerek (14a-6)

Birliktelik, beraberlik ifade eder :

ḥab eyleyeler... ceväv ile isti'māl eyleyeler (120a-5)

dögülmiş fıstuḳ içī+le bādām yaġī+la ... doġrayalar (47b-5)

eger ishāl+ıla ḳān giderse (27a-6)

arpa ḳavudī+la kāsnī ṣuyın ... uralar(80 b-11)

sirke+yile birinc yimemek gerek (9a-4)

hīç vaḳtda.yumurda+yıla balıḳ yimemek ge - rek (9a-1)

Hal, tarz ifade eder :

ḥarāret tefāvüt+ile+dür (32b-4)

+[(y)I]lA ekiyle ilgili bahsi geçmeden evvel i - şaret edilmesi lazım gelen bir husus var ki o da +lA i - simden isim yapma eki ile instrumental ekinin karıştırılmasıyla alâkalıdır. Menşei instrumental eki de olabilir. Ancak, söz konusu ekin, zaman ve durum ifade eden kelimelere gelen bir yapım eki olduğu kolaylıkla ayırt edilebiliyor ki bazılarına Etk.de de rastlanabiliyor:

taŋ+la ṭa'āmında (sabah yemğinde, 72a-6)

āc+la ya susuz+la virmeyeler (117b-1)

+(I)n eki (+ın +un +ün +in) : Zamanla ilgili kelimelerde görülüp, daha çok, kalıplaşmış intibaı verir :

eger ḳış+ın olursa ḳatında od yakalar(16b-4)

ḳānı ḳış+ın ḳuşluġ+ın almaḳ gerek (24b-12)

müshil içdükleri vaḳt+ın ma'īde ṭa'āmda ḥālī ola (22b-4)

yāz+ın ḳānı ṭanlacaḳ almaḳ gerek (22b-4)

ikindi+n müzevvere vireler (64a-3)

+leyin eki (+leyin +layın) : "gibi, beraberce" manaları vermektedir:

"gibi" manasında :

halḳı ısırmaḳ ister kimi ısırsa gendü+leyin olur (119a-10)

"beraberce, birlikte " manasında :

ṣaru helīle ḳabı ... ḥıyārşenber ... iki-leyin yigirmi dirhem şekker üzerine süzeler (57b-6)

bile, birle (بِلَه ، بِرْلَه ، بِيْلَه) :"bir" ve "ile"nin birleşmesiyle meydana gelen bu kelime de instrumental vazifesindedir."birlikte, bir arada" manaları verir.

çekirdegi çıḳmış ḳızıl üzüm üç direm anī-sūn bile ḳatup (19b-13)

ḳoruḳ āşı ... dögülmiş kadın duzlugı birle ye alma ya hayva aşı yiyeler (11a-10)

naʿnā ve tarḫun birle yidüreler (15b-5)

X X X X

b. Fiil Çekim Ekleri

Metnimizin mevzuunun ve yazarının üslubunun bir icabı olarak yüklemler, daima basit çekimli olmuş; şahıs ekleri olarak kısmen 1.şahıs ekleri, ekseriyetle de 3.şahıs ekleri kullanılmıştır. Bir el kitabı olarak hazırlanan Teshil'de, anlatıcı şahıs durumundaki yazar, 3.şahıs yerine geçen hekim-hasta grubu insanlara tavsiye, izahat ve telkinlerde bulunup "şunu yap, bunu yapma" veya " şu

şöyle olur bu böyledir" nevinden ihtarlara ve açıklamalara yer vermiş; şartlara göre değişen halleri de şart ekiyle dikkatlere sunmuş ve zaman, şahıs ve şekil bakımından, fiil çekimlerini tahdid etmiştir. Bunu, eserdeki uslubun tabii neticesi sayıyor ve bilvesile izah etmeyi lüzumlu buluyorum.

ba. Basit çekimli fiil kipleri

baa. Haber kipleri

baaa. Geniş zaman

Olumlu şekiller

-(A/U)r eki (ـُر-+ـُرْ ـ ـُرْ-ـِرْ-ـَرْ-) : Ünlü ile biten bütün fiiller eki, -r olarak alırlar. Konsonla biten çok heceli bütün fiillere -Ur şekli gelir. Tek heceli ve ünsüzle biten fiillere hem -Ar yani düz ünlülü ve hem de -Ur yani yuvarlak vokalli geniş zaman eki gelir. Bu son durum, yazı diline te'sir eden ağızların sebep olduğu bir durum olarak değerlendirilebilir.

	teklik	çokluk
1.şahıs	....	....
2. "	....	....
3. "	-(A/U)r-Ø	-(A/U)r-lAr

-r şekli :

şol kişiye kim buḫrān gelecekdür ṭarlanur
çabala-r (29b-7)

şu göricek ditre-r (118b-11)

şu göricek ditrer belki ulu-r (118b-12)

ḳuduzluḳ ... ite ḳurda uġra-r (118b-7)

baġarsuḳları yu-r (44b-6)

çokluk şekli :

dükeli itler anı göricek .. tevāzu' eyle-r-ler (119a-2)

anā keylūs di-rler (2b-2)

-Ar şekli: 3.şahıs çekimli misalleri vardır.

cigerüŋ süddesin aç-ar (36b-6)

içine ḥavīc bıraġurlarısa anuŋ ṭabī'atın dut-ar (40b-11)

iġde ... ḳuşmaġı kes-er (36b-10)

şiş ... olur ki başı daḫı bile şiş-er (75b-10)

it gibi ur-ar (119a-9)

-Ur şekli : Çok heceli ve konsonla biten bütün fiiller bu eki alırlar. -Ur şekli tek heceli fiilere de gelir.

3.şahıs :

boyundan yuḳarusın arıd-ur (25a-5)

nezle ve balġamī maraźları artur-ur(10b-11)

uvacuḳ kepek gibi nesne dökil-ür (115a-10)

ṭuzlunuŋ maźarratın yaġlu gider-ür(8b-1)

çok yimek gevdeyi ḳurıd-ur ve tiz ḳocald-ur (8a-10)

ṭa'ām haźm olduġından sonra ḥammāma girmek semird-ür(12a-4)

ġussalanmaḳ gevdeyi ṣovıd-ur (10a-9)

Tek heceli fillerde :

ahlāṭ ḥarekete gel-ür (10a-9)

meniyi ziyāde ḳıl-ur (34a-13)

uyuz ve behaḳ andan ol-ur (24b-11)

ne kim görürse it ṣan-ur (119a-5)

maᶜdeye ḳuvvet vir-ür (35a-12)

-(y)A geniş zaman eki(ـَ ـُ ـِ) : Geniş zaman eki olarak kullanılan eklerden biri de bu ektir. Temennī (=istek, gereklilik) kiplerinde görülen bu ekin 3.şahıs tek - lik çekimi, geniş zaman eki olarak da vazife yapar.

3.teklik şahıs : -(y)A-Ø

ᶜalāmeti oldur ki ḳatı āvāz işidicek aġrı art-a (65b-3)

bir devāyi kim bir münāsib yaġda ḳaynadalar ... ḳuvveti ol yaġa çıḳ-a (61b-1)

eyüsi ... elekde zaḥmetsüz elen-e (51a-9)

maẓmaẓa ki burūdetden olan diş aġrısına fāyide eyle-ye (74b-5)

ᶜalāmet budur ki nevbeti tiz tiz geç-e (68 b-5)

pes kaçan kim bu resme eyitdük iᶜtilālıla uyusalar ḳuvvetleri ḳavī ola armaġı gid-e (10b-5)

her bir devayı kim bir münasib yagda kaynadalar ol devanun yaġı ol-a (61b-1)

ᶜameli dükenicek ᶜalāmeti budur kim ṣusa-ya uyḳusı gel-e (54a-7)

ġalīẓ ġıdālar yidürseler cigeri şiş-e (17a-6)

Geniş zaman menfilik şekli

-mAz (ـمز-ـمز-ـمز) : Menfilik yapan tek geniş zaman ekidir.

3.teklik şahıs : -mAz+Ø

yumadın yimek gerek yunıcaḳ südde aç-maz (38a-12)

emzeci-i bāride ziyān eyle-mez (41a-11)

şu iç-mez (118b-11)

buḫārı dimāġa çıkmaġa ḳo-maz (40a-13)

çörek otı ... ḥammām evvelinde yara-maz (72b-13)

baab. Şimdiki Zaman.

Bu zamanın çekimini yapan ekler, aralarında mana veya fonksiyon farkı bulunan eklerdir.

-(A/U)r eki(ـر-ـر-ـر) : Bugünkü -yor ekini tam olarak karşılayan şimdiki zaman çekimi yapan bir ek durumundadır.

	teklik	çokluk
1.şahıs	....	.....
2.şahıs	....	....
3. "	-(A/U)r+Ø	-ur+lar

teklik 3.şahıs :

ellerin.nesne avla-r gibi depretmek(31a-2)

ellerin...ot dir-er gibi depretmek (31a-2)

ikinci bābı ṭıbbuŋ ᶜamelisin bildür-ür(6b-1)

çokluk 3.şahıs :

her bir devāyı kim bir münāsib yaġda ḳayna-

dalar ol devānuŋ yaġı ola kuvveti ol yaġa çıḳa nitekim farfiyūn yaġın çıḳar-urlar (61b-1)

-ur ola eki (-سر اولا) : "-maktadır, -yordur" olarak tercüme edilebilecek olan bu ek, anlık bir şimdiki zamanı ifade eder.

3.tekli şahıs: -ur ola-Ø

müshil virmek gerek meger ki marażı ḥādde ola ya'nī tīz ḫuşur ol-ur ola tiz oldur-ur ola (21b-12)

menfi sekli

-mez ola (-سز اولا) :

gerek kim 'avrat ḥayż gör-mez ola (15a-13)

-yü+dur-ur (-يو دور) eki : -yü gerundiumu ile dur- tasviri fiilinden meydana gelen bu şekil, şimdiki zamanı ifade eden bir mana kazanmıştır.

3.teklik şahıs : -yüdur-ur-Ø

ṭa'ām yi-yüdur-urken içmeye (9b-2)

baac. Gelecek zaman :

-ecek (+جك-) :

3.teklik şahıs : -ecek+dur-Ø

şol kişiye kim buḥrān gel-ecekdür ṭarlıġanur (29b-7)

Gelecek zaman fonksiyonu, gelecek zaman partisibi

ile karışmış gibidir.

baad. Görülen geçmiş zaman(= şuhudi mazi): -d

	teklik	çokluk
1.şahıs	-düm	-dük
2. "	....	....
3. "	-di-Ø	....

Birinci teklik şahıs: -düm (دُم-) :

dile-düm kim ṭıb ʿilminden bir muhtasar kiṭāb tasnīf eyleyem (1b-6)

ʿilācın elden geldükçe beyan eyle-düm(2a-5)

türkī ʿibārete getür-düm (2a-6)

bu kitāba teshīl diyü ād vir-düm (2a-3)

Birinci çokluk şahıs: -dük(دُك-) :

şol nesneler üzerine ki maṭbūḫ-ı fākihe didük süzeler (20b-10)

üçinüŋ daḫı ʿilācın eyit-dük (65b-9)

3.teklik şahıs : -di-Ø (دِي-) :

şükr-i bī-ḳıyās ol yüce taŋrıya kim mevcūdātı ʿademden vücūda getür-di (1b-2)

ṣalavāt-ı bī-nihāyet peygamber ḥażretine kim dalālet zulümātın götür-di (1b-5)

baae. Anlatılan geçmiş zaman (= nakli mazı):-mış

	teklik	çokluk
1.şahıs	....	.....
2. "	....	.....

	teklik	çokluk
3.şahıs	-mIş+dUr/ola+Ø	-mIş olalar

3.teklik şahıs :

-mIşdUr+Ø şekli (-يشدور) :

oğlan burusı dört güne dek eglense ḥaḳīḳat oğlan öl-mişdür (16b-11)

-mIş ola+Ø şekli (-يش اولا) :

bir aġaççuġa panmuḳ dolayalar ol yaġa banduralar oda dutalar eger çırıldarsa ṣuyı daḥı dükenme-miş ola (61a-5)

rāziyāne ve birez buyān dibi ḳayna-mış ola ezmek gerek (42b-6)

ḥıyār ḳoḳusı ki tāze sın-mış ola yiledeler (26b-6)

3.çokluk sahıs : -mIş olalar (-يش اولار - يش اولالر) :

lisānu's-sevr ṣuyı içinde ki buyān dibin ıslat-mış olalar (80a-3)

ıssı etmek ḳoḳusı ki üstine müşklü ya kāfūrlu gül suyı saç-mış olalar (26b-4)

cevāv vireler içinde dört dirhem benefşe üç dirhem soyulmış ḫaṭmī... üç dirhem nīlūfer üzerine süz-miş olalar (70b-5)

kebāb olmış ferārīc ki içine almā ve ḥayvā ve gül ve turunc yapraġīla ṭoldur-mış olalar (26b-3)

bab. Temenni kipleri

baba. Gereklilik

-A gerek eki :

	teklik	çokluk
1.şahıs	...	...
2. "	....	...
3. "	-A gerek+Ø	-A lar gerek

3.teklik şahıs : -A gerek+Ø (ـه گرك) :

aruḳ kişi gerek ḥammāmda āz otur-a(12a-7)

3.çokluk şahıs : -eler gerek (ـلر گرك) :

eger ḳatı ṣusarsa şekkerile içür-eler ge - rek (118a-7)

-mAk gerek eki (ـمق گرك ، ـمك گرك) : Bu ekin kullanılışında, tek şahsa bağlılık bulunmamaktadır. Birinci şahsın dışındakileri içine alan bir tembih ve tavsiye kipidir.

ḳatı sovuḳ ṣula çimme-mek gerek (14a-6)

def'aten terk eyleme-mek gerek belki tedrīcile ḳo-maḳ gerek (10b-13, 11a-1)

üç güne degin ekşilerden saḳınmaḳ gerek (23b-8)

baş yiyüp üstine üzüm yime-mek gerek(9a-3)

Ek, bir yerde -mege gerek (ـمگه گرك) ıla - rak geçmektedir:

gicenüŋ üç baḥşında iki baḥşı giçicek içmege gerek (22b-8.9)

-mak lāzım (-مَق لَازِم) eki : -mAk gerek ekinin aynısıdır.

ḳabaḳ müzevveresin yā nīm-birişt yumurda vireler eger eŋsede çizmedin ḳuru ḥacāmet şīşesīle çekerlerise yud-mak lāzım(77a-8)

-mek yokdur (-مَكْ يُقْدُر) eki :"-mAk gerek, -mak lāzım" eklerinin -mA ekini kullanmadan ifade edilen menfilik şekli olarak yer almıştır.

ṭabīᶜat faźlayı terk eylemek dilese menᶜ it-mek yoḳdur (11a-2)

-r ola gerek (-ر اُولَا كَرَكْ) :

3.teklik şahıs : -r ola gerek-Ø

semiz kişi kim āz ḥareket eyle-r ola gerek ḥammāmda gey derleyince otura (12a-5.6.)

-sA gerek (-سَهْ كَرَكْ ، -سَ كَرَكْ) eki :

3.teklik şahıs : -sA gerek-Ø

"gereklilik" ifade der :

ḳatı ṣusuzlıḳ ve ḳatı āclıḳ ya çoḳ uyḳusuzlık geçürme-se gerek(5b-7)

"mecburiyet" ifade eder :

demevī-mizāc kişinüŋ ġıdāsı sovuducı ve ḳānı ḳatᶜ eyleyici nesneler ol-sa gerek(8b-6)

-(y)A eki (-يَهْ ، -سِ ، -هَ ، -يَا ، -لَا) :

-(y)A ekinin yüklendiği fonksiyonlardan biri de

gereklilik'tir. Manasında, mecburiyet değil, tavsiye vardır.

	teklik	çokluk
1.şahıs	....	....
2. "	....	....
3. "	-(y)A+Ø	-(y)A+lAr

3.teklik şahıs:

evüŋ saḳfı yüksek ola gün doġusı yili eve gir-e (6b-9)

gerek kim müshil içdükleri vaktın maᶜīde ṭaᶜāmdan ḫālī ol-a (22b-5)

evvel yikşenbih gün ḳuṣarsa yarındası du - şenbeh gün daḫı ḳuṣ-a (24b-4)

şīşeyi ṣoran kişi āc olmaya aġzın yu-ya (118a-13)

3.çokluk şahıs: -(y)AlAr (ـيلر ـ ـيلر ـ) :

gerek kim cimāᶜ ṭaᶜām maᶜdede ḥażm olduġından ṣoŋra id-eler (12b-4)

gicede gündüzde sekiz sāᶜatdan artuḳ uyumayalar (10a-11)

babb. İstek

-(y)A eki (ـيه ـيا ـي ـ) :

	teklik	çokluk
1.şahıs	+yem	-ye+vüz
2. "	....	.....
3. "	-(y)A+Ø	-(y)A+lAr

1.tekli şahıs: -yem (ـيَم -) :

diledüm kim ...ᶜalāmetlerin beyān eyle-yem (2a-2)

diledüm kim ṭıb ᶜilminden bir muḫtaṣar kitāb tasnīf eyle-yem (1b-7)

1.çokluk şahıs : -ye+vüz (ـيَوُز -) :

vācib oldur ki bir ḳaç müstaᶜmel mürekkeb zikr eyle-yevüz (51b-6)

3.teklik şahıs : -(y)A+Ø (ـيَا ، ـَا ، ـَ -) :

her kimüŋ ki ot içdüginden ṣoŋra göbegi bursa ıssı su iç-e bir ḳaç adım yüri-ye (28a-7.8)

vācib oldur ki bir ḳaç müstaᶜmel mürekkeb zikr eyleyevüz tā mübtedīlere āsān ola (51b-6)

3.çokluk şahıs : -(y)AlAr (ـيَلَر ، ـيَالَر ، ـَلَر -) :

ol ḳarūreyi depredeler baḳ-alar (5b-10)

içürdüklerinden ṣoŋra ısıcaḳla ḥuḳne eyle-yeler (59a-5)

alnına nīlūfer yapraġın yā tāze ḫıyār ḳabın yā ḳarpuz ur-alar (27b-11)

yatacaḳ vaḳtın gülbeşeker ve turınc ḳabı maᶜcūn yidür-eler (15b-7)

yir yir gevdesinün ḳılın yol-alar (117b-11)

içeler ḳuṣalar yüzin elin ayaġın ṣovuḳ ṣuyıla yu-yalar (19a-1)

babc. Emir

	teklik	çokluk
1.şahıs	...	...

2.şahıs	-Ø+gil+Ø	....
3. "	-sun+Ø	-sünler

2.teklik sahıs : -Ø+gil+Ø (ـگل+) : 2. şahıs emir ekinde bulunan -gil eki, emir eki değil, bu şahıs emir şekline gelen emir te'kid ekidir.[12]

bil-gil kim ġıdā kim yinür evvel maᶜdede ḥażm olup ḳaynasa arpa ṣuyı gibi ġalīẓ olur (2b-1)

bil-gil kim ilk yāz kim anā rabiᶜ dirler ṭabīᶜatı ḥārr-ı raṭbdur (3a-7)

3. teklik şahıs : -sun+Ø (ـسون —) :

tīz olsun dirler ise üsdine muḳl-ı ezraḳ saçalar (59a-5)

3. çokluk şahıs : -sünler (ـسونلر —) :

yüklü ᶜavratlar ve zaḥmetile ḳusanlar ḳuşmaḳdan ihtirāz eyle-sünler (24a-10)

---

12. a.g.e. sh: 32.de B. Kadri "ve daḫı vaḳt olur ki emr-i ḥāżırūn aḫirinde te'kid içün bir gil ya ġıl lafzların idḫāl eylerler gelgil gibi oḳıġıl gibi daḫı bunlara benzer ne var ise" der. Aynı mevzuda sunulan bir tebliğde Oğuz Kağan Destanı'ndaki "bol-sun+ġıl" kelimesinde 3. şahıs teklik emir ekinden sonra gelen ±ġıl ekine dikkat çekilerek, ±ġıl'ın te'kid eki olduğu ortaya konmuştur, Bkz. SERTKAYA, O.Fikri-- 3.Şahıs Emir Eki,Uluslararası 1.Türk Dili Kongresi Bildirileri, Ankara 1988

bb. Cevheri fiil (i-, ol-) ile yapılan çekimler ve bu çekimlerle ortaya çıkan şekiller

Cevheri fiilin diğer fiiller gibi tek başlarına kullanılan ve fonksiyon icra eden umumi manada bir fiil olmayıp, isimlerin bir fiil gibi çekilmesini ve basit çekimlerin birleşik çekimler haline getirilmesini te'min eden hususi bir fiil olduğu bilinen bir husustur. i- ve cevheri fiil olarak kullanıldığı hallerde ol- fiillerinin Teshil'deki rolü de bundan farklı olmamakla birlikte izaha muhtaç bir iki nokta bulunmaktadır. Bunlar da, birleşik kip olarak bildiğimiz hikâye, rivayet çekimlerinin metnimizde geçmemesi ve şart ekinin ise tamamen gerundium eki olarak kullanılıp, bu ekle yapılan bütün çekimlerin de gerundium ekleri dairesinde yer almalarıdır. Ekleri sıralamadan evvel, birinci derecedeki cevheri fiilin i- olmasına rağmen ol- fiilinin de kararlı bir cevheri fiil durumunu muhafaza ettiğini belirtelim.

bba. Bildirme ekleri

İsimlerin fiil gibi çekilmelerini ve yüklem ola - rak kullanılmalarını sağlayan ve geçirdiği fonetik/morfolojik değişiklik neticesi isimlere doğrudan eklenen şahıs ekleri görünüşü kazanan eklerin, metnimizde yalnız 3. şahsa ait olanı yer almakta ve bu da, tur- > dur- ve ol- fiillerinin kaynaklık ettikleri iki şekil olan dUrUr > +dUr ve ola ile karşılanmaktadır. +dUr ekinin bir evvelki şekli olan +dUrUr eki ise sadece bir yerde geçmektedir.

+dUr(Ur) eki (دُر+ ، دُرُر+ ، دُرُن+ ، دُرْ+) : Hem bitişik hem ayrı yazılmakla beraber, bitişik yazılış geçerli imlâ şeklidir.

3.teklik şahıs :

İsim tabanlarından sonra: Hem çekim ekli hem de eksiz şekillerine gelmektedir.

ḳuvveti tere yaġından artuḳ+dur (34a-4)

bedenüŋ bünyādı bunlar+dur (26a-4)

ṣanᶜatı bu+dur kim .. (40a-2)

ṭabīᶜat māddeyile çekişmek+dür (28b-3)

sıġır eti ḥükminde+dür (33a-5)

balġamdan olan ṣudāᵓ ᶜilācı+dur (64a-12)

arpa şuyı ve sikencübīn ile ḳuṣma+dur (25b-4)

ḳabż iken müshil virmek muḥāṭara+dur (22a-6)

lisānu's-ṣevr muᶜtedil+dür (48a-5)

eyü buḥrān ol+dur kim (29a-3)

bārid-i raṭb+dur (2b-12)

ıṣlāḥı bālıla yā şekkerile+dür (33b-12)

vebādan yavuzı yoḳ+dur (6b-11)

+durur şekli :

sebebi ṣafrā ya ḳān ya safravi göyünmiş ḳān-durur (79a-12)

Partisipten sonra :

buḥrān olanlaruŋ eyüsi ruᶜāfıla olan+dur (28b-6)

Zaman ekinden sonra :

oġlan burusı dört güne dek eglense ḥakīḳat oġlan ölmiş+dür (16b-11)

Soru ekinden sonra :

bilmeseler ki ḳuduz mı+dur ya ṣaġ m+dur (119b-1)

+ola eki (اولا) : Bir kelime şeklinde olduğu için daima ayrı yazılır.

3.teklik şahıs :

İsimlerden sonra :

ne ḳadar kim ḳārūre ṣaru ya ḳızıl ola ol ḳadar ḥarārete delālet eyler (6a-11)

şol kişinüŋ kim mizācı ıssı ola nīlūfer... yīleyeler (21a-13)

eyüsi oldur kim zaᶜfirān rengihde ola(77a-6)

Zaman ekinden sonra te'kid vazifesi görür:

-mAz ola :

gerek kim ᶜavrat ḥayż görmez ola ... ş.tuffāḥ vireler (15a-13)

-mIş ola :

oda dutalar eger çırıldarsa ṣuyı daḫı dü - kenmemiş ola(61a-5)

bbb. Cevheri fiille yapılan birleşik ekler

bbba. i- fiili ile yapılanlar :

iken, +(i)-ken gerundiumu

İsimlerden sonra :

ḳabż iken müshil virmek muḫāṭara+dur(22a-5)

iştihā var+iken yimegi te'ḫir itmeyeler (7b-11)

Çekimli fiillerden sonra :

kaynar±ken birez içine dögülmiş çig sende-
rūs bıraġalar (71a-4)

ise, +[(y)I]-sA gerundiumu :

İsimlerden sonra :

eger żaʿīf müshil ise maṭbūḫlar gibi ...
uyımaya (22a-10)
eger mümkin degül+ise ḥacāmet ālətīle çeze-
ler (118a-1)

Çekimli fiillerden sonra :

daḫı ḳavī olmaḳ isterler+ise biş dirhem..
. sūrıncān ... ḳatup (19b-11)
saġlıġında nicesi yatur±sa ṣayrulıġında
daḫı eyle yata (30a-2)
iriŋ ḳulaḳdan aḳar±sa ḳulaġa ... bādām ya-
ġın ... ṭamzuralar (117b-12)

bbbb. ol- fiili ile yapılanlar :

olsa : ise gerundiumu :

İsimlerden sonra :

eger mizācı ṣovuḳ olsa saḳız ve dārçīnī...
ḳatalar (11a-11)
anuŋ kim mizācı ṣovuḳ olsa müşk ... yīle-
yeler (21b-4)

-mIş olsa : -mIşsA gerundiumu :

eger ṣafrā maʿdenüŋ içinde dögül-miş olsa
... ḳuṣmaġıla zāyil olur (19a-8)

-miş olmazsa:-mamışsa gerundiumu

mādde dimāġdan ḳulaḳlar ardına yā yürekden ḳoltuḳlar altına yā cigerden budlara .. dökül-miş olmazsa evvel belüricek rādiʿ yaʿnī māddeyi ʿuzvīden girü menʿ eyler nesne vireler (108b-3)

B. Kelimeler

Kelimeleri, ya varlıkları veya varlıkların tasavvur, tahayyül ve tedailerini ihtiva eden manalarla karşımıza çıkan, ya da onların muşahhas hareketleriyle mücerred tavırlarını karşılayan, mana veya vazifece bütün en küçük dil unsuru olarak tarif edebiliriz. Bu tarifin ilk kısmına girenlere "isim" diğerlerine "fiil" diyoruz.[13]

a. İsimler

İsimler, kullanma sırasında yaptıkları vazifelere göre sıfat, zamir, zarf, edat olurlar. Bu vazifeleri ya cümle seviyesinde ya da tamlama seviyesinde meydana getirirler.

aa. Tamlama seviyesindeki vazifelerine göre isimler

aaa. Tamlayan durumundaki isimler ve isim tamlaması

Metnimizde iki tip isim tamlaması vardır:

---

13. Bergamalı Kadri kelimeleri"isim,fiil,harf(=edat)" olmak üzere üçe ayırır. Bkz.Müyessiretü'l-Ulum 1946,sh: 9; F.Kadri Timurtaş "zarf, zamir, sıfat, isim, fiil,.." olarak vazifelerine göre isimlendirir. Bkz. Eski Türkiye Türkçesi 1977, sh: 64, 82, 89, 92, 99, 110; A.v.GABAIN,"isim ve fiil" olarak ayırır. Bkz. Eski Türkçenin Grameri 1988 sh: 168., 215; Muharrem ERGİN " isimler, fiiller, Edatlar" olmak üzere üçe ayırmıştır. Bkz. Türk Dilbilgisi 1980, sh: 216.

Birinci tip isim tamlaması:

tamlayıcı isim+(n)Uŋ/Ø tamlanan isim-I(n)

tamlayan isim-(n)Un olanlar:

ʿalāmetlerüŋ eyüsi (29b-12)

bunuŋ şarābı (48b-8), ḳānuŋ rengi (25a-3)

ṣayrunuŋ uyḳusı (28a-7)

tamlayan isim+Ø olanlar :

yumurda+Ø aġın (116b-9), aġız+Ø yāṛı (75a-7)

dibler+Ø yaġın (60b-13)

eşek+Ø tezegin (27b-10), serçe+Ø eti (20a-9)

sıġır+Ø ödin (59b-1)

Bu tip isim tamlamalarının, ikiden fazla kelimeden meydana geldikleri çok sık olarak görülmektedir. Bu halde tamlayan veya hem tamlayan hem de tamlanan, kendi içinde müstakil birer tamlamadan meydana gelirler:

Tamlayanı sıfat tamlaması olanlar:

her bir nesnenüŋ yaġı (60b-4)

bişürdükleri nesnenüŋ ṭaʿāmı-Ø ḳokusı (42a-11)

bu maraẓlaruŋ ʿilācın (67a-5)

Tamlayanı isim tamlaması olanlar :

bedenüŋ ḥāli+Ø yavuzlıġına (5a-9)

gün+Ø doġusı+Ø yili (6b-9)

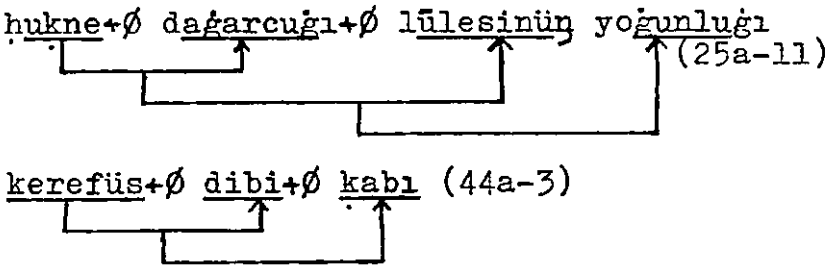

Bazı hallerde, her biri müstakil olarak tamlayan durumunda bulunan birden fazla isim, bir tamlamanın tamlayanı olur:

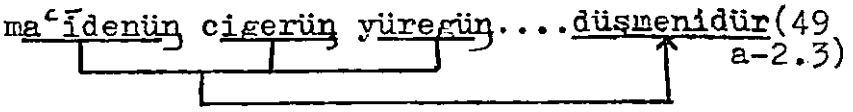

İkinci tip isim tamlaması : Ne tamlayan genetive , ne de tamlanan iyelik ekini alır. Sıfat tamlaması kalıbı içinde teşekkül etmiştir:

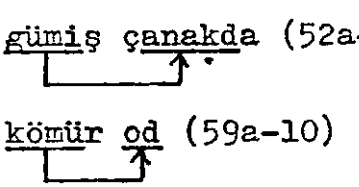

aab. Sıfat durumundaki isimler ve sıfat tamlaması

Metnimizde geçen sıfat tamlamalarındaki sıfatları yani tavsif edici isimleri, kelime türü bakımından başlıca ikiye ayırmak mümkündür:

aaba.Sıfat-fiillerle yapılan sıfat tamlamaları

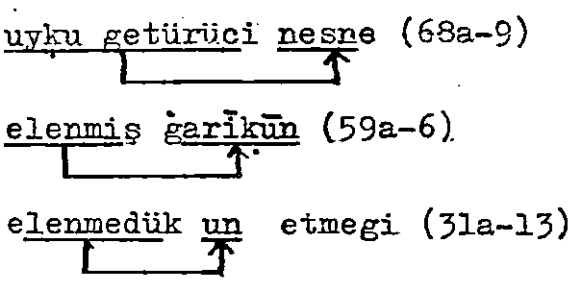

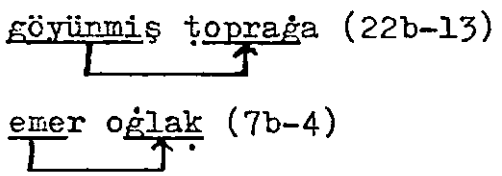

aabb. Diğer isimlerle yapılan sıfat tamlamaları

aabba. Vasıflandırma sıfatları : Bunlar, tamlanan durumundaki isme ait bir vasfı ifade ederler.

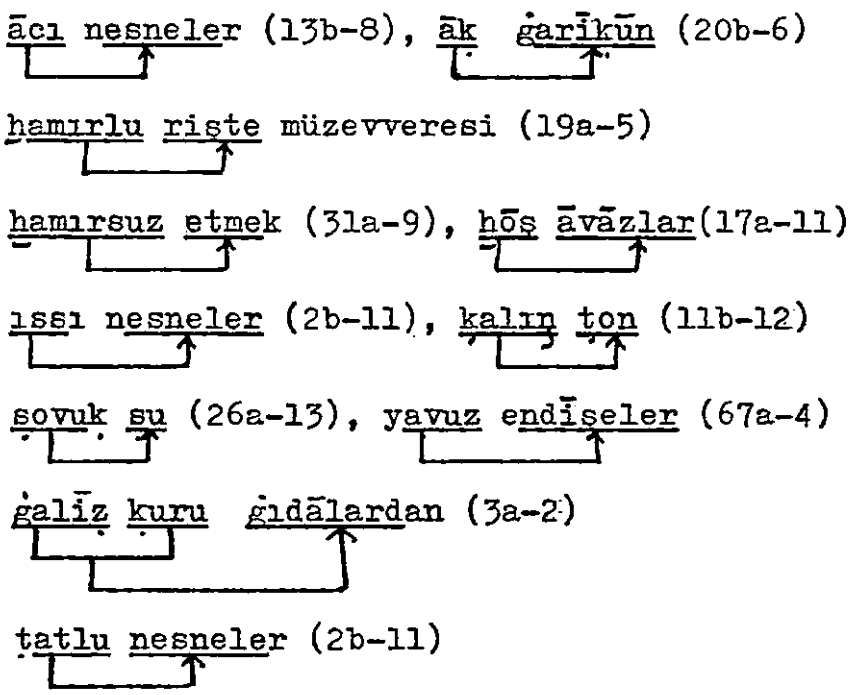

aabbb. Belirtme Sıfatları:

Bu sıfatlar, tamlayan ismin tamlanan ismi herhangi bakımdan sınırlayıcı bir vazife yüklenmesiyle meydana gelen sıfatlardır. Bu sınırlama,ismin, sayı, yer veya belirsizlik hali bakımlarından herhangi biriyle olur.Bunları şu başlıklar altında ele alabiliriz:

1.İşaret sıfatları :

bu :

bu otları (18a-13), bu şerbetleri (27a-7)

işbu :

tanlaçak işbu muharrikile ḥ.eyleyeler(55b-10)

sol :

sol kān ġālib olduġuna didügümüz şerbetleri(63a-12)

sol kişide (24b-1), sol nesneler (20b-10)

ol :

ol kadar ḥarārete delālet eyler (6a-12)

ol gice (54b-4)

ol su içinde (58a-1)

2. Sayı sıfatları :

2a. Asıl sayı sıfatları:

bir direm (7b-2), dört aġaç mıhıla (49a-8)

iki yüz dirhem (44b-8)

on iki direm (54a-13)

2b. Kesir sayı sıfatları :

biş ülüde bir ülüsin (40b-3)

bir buçuk dirhem (19b-5)

buçuk dirhem (20a-4)

2c. Sıra sayı sıfatları :

dördünci günde (29a-12)

üçünci gündür (28b-11)

evvel derecede ḥārrdur (32a-10)

2d. Üleştirme sayı sıfatları :

birer direm (55a-1), ikişer dirhem (52b-9)

2e. Takribi sayı sıfatları :

bir kaç gez (67b-8), üç dört gün (14b-6)

bir iki sā'at (64b-13)

biş on günden ṣonra (119b-11)

3. Müphem sıfatlar : Bu sıfatların manasında daima muğlaklık vardır. Sınırları belli değildir.

Aşırılık ifade edenler :

katı saru (6a-6), gey ketr (30b-10)

inen kalın (31a-8), inen yufka (31a-8)

Manasında soru ihtiva edenler

kankı hılt ġālibise (77a-1)

ne kadar (6a-12)

Diğerleri :

arḳa üstüne yatmaḳdan artuk yire yatmak (79b-7)

āz ġıdā (31b-4), āzacuk şābıla (27a-10)

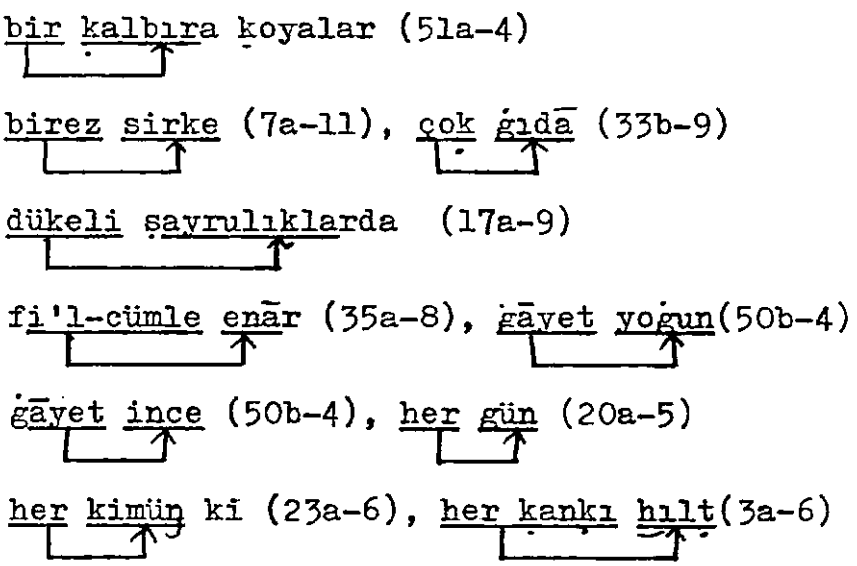

ab. Cümle veya cümle unsuru seviyesindeki vazifelerine göre isimler :

1. Zamirler

1a. Şahıs zamirleri

Teshil'de, birinci ve ikinci şahıs zamirleri yoktur. Üçüncü şahıs zamiri ise işaret zamiri ol/an+ ile şekil ve manaca birleştiğinden ayırmak zordur. Bu yüzden üçüncü şahıs zamiri için işaret zamirleri bahsine bakılmalıdır.

1b. İşaret zamirleri

teklik	:	bu(n)- ,	ol/an+
çokluk	:	bunlar	-----

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı gibi, işaret zamirleri ekleşme sırasında bir "n" ünsüzüyle birlikte görülmektedirler. Aynı şekilde, +(s)I(n) iyelik ekin-

de de görülen bu ünsüz asli bir zamir "n"sine istinad eder.[14]

bu(n) :

bun+dan (48b-11), bu+dur (40a-2)

bun+uŋ (9a-12), bun+lara (25b-10)

bun+laruŋ (30a-7)

ol, an+ :

ol ḥażm olmadın bir ṭaᶜām daḫı yimeyeler (7b-12)

ol+dur (2b-7)

aŋ+a (3a-7)

an+da (3a-11) an+ı (54a-10)

an+dan (18a-10) an+uŋ (40b-11)

1c. Dönüşlülük zamirleri

gendü :

gendü (71a-3) gendüleyin (119a-10)

gendü+den (51b-3) gendüzin (119a-8)

---

14. Bkz. TUNA, Osman Nedim -- Türk Dilbilgisi 1986, Morfoloji sh: 23; Bergamali Kadri " ve daḫı suncuġaz buncuġaz ki dirler, su, bu işaret isimleridür ḳıyās bu idi ki sucugaz bucugaz diyeydük, tasġīrine gelicek artuḳlıġı bir nūnla getürdiler. Cevāb virüp dirüz ki su kelimesinüŋ aṣlı sun idi, bu kelimesinüŋ aṣlı bun idi lâkin tekbīrinde ḫıffet içün ḥaźf itdiler, tasġīrine gelicek ol nūnı girü getürdiler ki ... tasġīr şeyʾleri girü aṣlına döndürür, pes nūn tasġīrinde gelüp ẓāhir oldı... pes maᶜlūm oldı ki tasġīr eşyāyı aṣllarına döndürmekᶜarab lûgatine maḫsūs degül imiş ... oncuġaz dimek de bu kabildendür" der. Mü-

ld. Müphem zamirler

benzer :

nekim bunlara benzer varısa (25b-10)

dükeli :

girü ḳalan ġalīẓ etler daḥı sıġır eti ḥükmindedür dükeli sevdā arturur (33a-5)

fi'l-cümle :

fi'l-cümle sinirlere ziyān ider (45a-7)

her bir :

ḥabbuŋ her birisi fulful ḳadar ola (53b-13)

her ki :

her ki müshil ṭa'āmından üşense tarḫūn ve ʿunnāb yapraġın çeyneye (23a-3)

kim :

ḳuduz it gibi kim delürse yedi günden soŋra māliḫulyā gibi olur (119a-2)

kimi ısırsa gendüleyin olur (119a-10)

kimse :

kimseye içürmemek gerek (49b-13)

kişi :

ol kişi ḳaḳımış ... olmaya (4b-1)

şol kişide ki aḫlāṭ çoḳ ola (24b-1)

ṣayrulıḳdan durmış kişiler (14b-4)

sevdügi kişiyi görmek (17a-10)

---

yessiretü'l-Ulûm 1946, sh: 47-48.

nesne :

nesne yimedin ve nesne içmedin (5b-1)
ıssı nesneler görmekdür (4a-4)
her nesnenün şerbeti (41b-10)
didügümüz nesneyi içürüp (20a-2)

2. Zarflar

Cümlenin manasını, ya doğrudan yükleme te'sir ederek veya cümlenin unsurlarından biri ya da bir kaçı vasıtasıyla yer, miktar, zaman ve hal cihetinden değiştiren, şekillendiren isimlerdir. Bunların bir kısmı, kullanışa göre başka vazifeleri de yüklenebilen, kendi başlarına da sarih manalara sahip olan isimlerdir. Diğerleri ise, tek başlarına manaları muğlak olup, asıl mana ve fonksiyonlarını, cümle içindeki vazifeleriyle kazanan isimlerden teşekkül ediyor ki bunlara edat diyoruz. Öyleyse cümlede zarf olarak vazifelenen isimleri zarflar ve edatlar olmak üzere iki başlık altında ele alacağız.

2a. Zarflar

2aa. Yer zarfları : Yer ve cihet ifade ederler.

aşaga :

bāsalık dirler boyundan aşaġā gevdeyi arıdur (25a-6)

daşra, ṭaşra :

içerüden ve daşradan ve ṣovuḳdan olan maraźlarda ıssı ġıdālar ... istiʿmāl eylemek gerek (17b-3)
eger şiş içerüden ṭaşra olursa (77a-9)

içerü :

eger şiş içerüden ṭaşra olursa (77a-9)

içerüden ve daşradan ve ṣovuḳdan olan marażlarda ... (17b-3)

yaŋā :

ellerin yüzinden yaŋā iletmek ... (31a-1)

yaŋādın :

sol yaŋādın aḳarsa ṭalaḳ üstine ḳurıla şişe çekeler (28a-4)

yuḳarı :

sem sirāyet itmedin soḳduġı yirden yuḳarı öŋdin keseler (117b-13)

2ab. Miktar zarfları :

aḳallı :

aḳallı bir gün geçmeyince ṭa'ām yā şerbet virmeyeler (91a-4)

artuḳ :

ṣafrāyı terengübīnden artuḳ ishāl ider (38a-6)

gicede gündüzde sekiz sā'atdan artuḳ uyumayalar (10a-11)

āz :

gevde süst olmaḳ ve āz susamaḳ ve çoḳ uyumaḳ (4a-6)

ġıdā āz virür (31b-1)

az az :

ġıdāyı gündüzin üç def ada az az vireler (15b-8)

birez :

ellerin ayaḳların birez ege(30b-6)

çok :

muraṭṭıb ḥammāma çok gireler (63a-6)

eger çok ḳusarsa şarāb-ı ḥıṣrım naʿnāyıla yimiş ola (27a-12)

gicede gündüzde :

gicede gündüzde sekiz sāʿatdan artuḳ uyu - mayalar (10a-11)

iŋen :

yili ve balġamı iŋen azdurur (38b-1)

kalıŋ :

ḳabın kalıŋ soyup yimek gerek (37b-1)

yitürü :

ḳān ġālib olmaḳdan olursa tamām yitürü aḳ- mayınca dutmamaḳ gerek (71a-13)

2ac. Zaman zarfları

dāyim :

eger dāyim döşeginden sıyrılup ayaġı yeri- ne varursa ölüm ʿalāmetidür (30b-11)

ekşer :

ekşer gevdeyi ḳızdurur (13a-3)

ekşer ḳabın yuyup istiʿmāl itmek gerek(49 b-5)

gice gice :

gice gice ıṭrīfil-i saġīrden yiyeler(65a-7)

gicé gice yataca ḳ vaḳtın gülbeşeker ... yi- düreler (15b-6)

gündüz :

müshil maᶜcūn ola kim gündüz istiᶜmāl i-
deler (52a-6)

gündüzin :

ġıdāyı gündüzin üç defᶜada az az vireler
(15b-8)

güzin :

ilk yāzın ya güzin virmek gerek (21b-8)

ikindin :

ikindin müzevvere vireler (64a-3)

ilk : +dAn ekiyle biten kelimelerden sonra gelir.

on dört yaşından ilk ve altmış yaşından
soŋra ḳān almaḳdan saḳınmaḳ gerek(24b-8)

öŋdin :

bir gün öŋdinden ḳārūrenüŋ rengin teġayyür
eyleyecek nesne zaᶜfirān gibi yimemek ge-
rek (5b-3)
iki yaşından öŋdin ve altmış yaşından soŋ-
ra ḥacāmet eylememek gerek (25a-9)

soŋra : +dAn ekli kelimeden sonra gelir.

on dört yaşından ilk ve altmış yaşından
soŋra ḳān almaḳdan saḳınmaḳ gerek (24b-8)

2ad. Hal zarfları

aŋul aŋul :

başına ḳabaḳ yaġın dürteler ve aŋul aŋul
ovalar (28a-9)

arḳun arḳun :

arḳun arḳun ḥareket eyledeler (16a-5.6.)

aşa aşa :

tamām aşa aşa ḳaynayıcaḳ üsdine birez sirke ḳatalar (44b-10)

ayru ayru :

bu otları ayru ayru dögeler (52b-4)

beŋ beŋ :

ḳaralıḳdur ki gövdeye beŋ beŋ düşer(114b-12)

berāber berāber :

mersin yemişi yapraḳ ve zürr-i verd berāber berāber alalar (74a-5)

bile :

ṣarusı ḥarārete māyildür āġı burūdete māyildür ikisi bile olıcaḳ mu^{c}tedil olur(33 b-2)

birbiri ardınca :

haftada iki gün birbiri ardınca ḳuṣmaḳ gerek (24b-3)

böyle :

dükeli ḥablarda ve şerbetlerde müshillerde böyle itmek gerek (54b-6)

çekilü çekilü :

^{c}alāmeti dimāġ çekilü çekilü gelmekdür (64 a-9)

dem-be-dem :

ṣayru dem-be-dem ṭarlıġanup sıçramaḳ yavuzdur (30a-7)

ekşirek :

ṣafrāvī kişiye ekşirek bişürmek gerek (42 b-13)

eski :

ḥammāmlaruŋ eyüsi oldur kim eski ola (11a a-12)

eyle:

sağlığında nicesi yatursa şayrulığında dahı eyle yata (30a-2)

geç geç :

ʿameli dükenïcek ʿalāmeti budur kim susaya uyḫusı gele geç geç iderse biş direm şeker üzerine süzeler ... (54a-8)

gīç :

gīç haẓm olur (33b-11)

kadar :

ne ḳadar kim ḳārūre ṣaru ya ḳızıl ola ol ḳadar ḥarārete delālet eyler (6a-11.,12)

ḳatı :

her kim ḳatı ḳusmaḳ dilese (24a-10)

ḳatı ḳatı :

ḥacāmet şīşesīle ḳatı ḳatı eti burulup içinde sıḳılınca ṣoralar (118a-11)

nicesi :

sağlığında nicesi yatursa şayrulığında dahı eyle yata (30a-2)

sanca sanca :

baş sanca sanca gelmekdür (63b-4)

tamām :

helīle nīm-gōft dögülmiş vi bir miṣḳal āḳ ġarīḳūn ḳatalar tamām ḳaynayıcaḳ dört direm ıḳrītī eftīmūn birez bādām yaġīla ovalar(20b-7)
ḳān almaḳ yaramaz meger sem tamām yayılmış ola (118b-2)

tīz :

yāş nesneler çok yimek gevdeyi ḳurıdur ve tīz kocaldur (8a-10)

tiz tiz :

ṭaᶜām yimekde çok eglenmeyeler yaᶜnī tiz tiz yiyeler (7b-13)

tizcek :

ḥammāmdan çıkup tizcek ġıdā yimek semirdür līkin südde eyler (12a-1)

ṭola ṭola :

iᶜtilālıla ḥareket oldur kim gevde ḳızmaġa başlaya deri deri ṭola ṭola gele(10a-2)

vaḳt vaḳt :

ṭarlıġanmaḳ ve vaḳt vaḳt segirmek (66b-1)

yaṣṣı yaṣṣı :

yuġuralar yaṣṣı yaṣṣı bir direm āġırı ḥablar eyleyeler (56a-12)

yir yir :

yir yir gevdesinüñ ḳılın yolalar (117b-11)

Hal zarfı olarak kullanılan kelimeler, yukarıdaki misallerden ibaret değildir. Sıfat tamlamalarında nitelleme sıfatı olarak kullanılan isimler, çekimli fiillerden evvel tek başlarına bulundukları zaman istisnasız hal zarfı olarak değer kazanırlar. Mesela:

ıssı yiyüp ṣovuḳ içmekden ... iḥtirāz eylemek gerek (75a-3)

issirek yiyeler (8a-9)

2b. Edatlar

2ba. Bağlama edatları

Bu edatlar, bir cümleyi veya bir unsuru kendisinden evvelki cümle veya cümle unsuruna bağlarlar. O bakımdan daima, ikinci cümlenin ya da unsurun başında bulunurlar.

ammā :

gündüz uyḳusı ... zihni belīd eyler ammā bir kişi gündüz üymegi ʿādet idinse defʿa - ten terk eylememek gerek (10b-12)

vebā ʿalāmeti belürse bedeni tenḳıye eyleyeler ḳān almaḳ ya müshil içmegile ammā vebā olduġından ṣonra müshil içmek yoḳdur(7 a-1)

ayruḳ : kuvvetlendirme fonksiyonundadır.

ġalīẓ ġıdālar yidürseler cigeri şişe istiskā ola eyle olıcaḳ ayruḳ ḳurtulmaġa çāre yoḳdur.(17a-6)

belki : hatta, aksine; kuvvetlendirme de yapar.

çok yiyüp maʿdeyi ṣaḳīl eylemeyeler belki daḫı iştihā variken yimekden el çekeler(7 b-10)

defʿaten terk eylememek gerek belki tedrīcile ḳomaḳ gerek (11a-1)

belkim : hatta, aksine; kuvvetlendirme de yapar.

ḥammāma āz varalar belkim żarūret olmayınca varmayalar (7a-8)

çün : çünkü, zira.

ṣalavāt-ı bī-nihāyet Peyġamber Ḥażretine

kim ümmetinden dalālet zulümātın götürdi

çün bildüm kim ḫayru'n-nāsı men yenfeᶜu'n-nāsdur (1b-5)

dahı : da, ayrıca; kuvvetlendirme fonksiyonu da var.

çok ṭon geymeyeler yufḳa ṭon dahı geymeyeler (23a-13)

yikşenbih gün ḳuṣarsa yarındası düşenbeh gün dahı ḳusa (24b-4)

öksürüge demregiye dahı girü ḳalan sevdavī marażlar fāyide ider (34a-1)

eger : eğer, şayet; kuvvetlendirme fonksiyonu var.

nabż ... eger münhafıż olursa yaᶜnī uşaḳ ḥareket eylerse ḥarāret āzlıġına delālet eyler (5a-11)

eger ġalīẓ ġıdālar yidürseler cigeri şişe (17a-5)

gerek ki : o halde, bunun üzerine

eger ṣafrā maᶜdenüŋ içinde dögülmiş olsa buyān dibi ḳaynadup sikencübīn üzerine süzüp ılıcaḳla içüp ḳuṣmaġıla zāyil ola gerek ki her gün müberrid muraṭṭıb şerbetler içeler (19a-10)

gerek kim : o halde, bunun üzerine

gerek kim ᶜavrat hayż görmez ola göŋli dönmege başlaya ... şarāb-ı tuffāḥ vireler(15 a-12)

kaçan : şayet, eğer

müshil irtesi ḥammāma girmek gerek māddenüŋ baḳıyyesin deride ḳalmışın taḥlīl eyler eger ḥammāmdan lezzet alurlarsa beden arın-

duġına delālet eyler ḳaçan bir kişi müshil içse ᶜamel eylemese ayva ve almā çeyneyüp yuda (23b-11)
zerdālū bārid-i raṭbdur maᶜdede tīz fāsid olur ḳaçan maᶜdede ṣafrā olsa ṣafrāya müsteḥīl olur (35a-1)

ḳaçan kim : şeyit, eğer
maraźlaruŋ kim çok vāḳiᶜ olur sebeblerin ve ᶜalāmetlerin ... beyān eyleyem ḳaçan kim ḥāźıḳ ḥekīm bulınmasa bu muḫtaṣarıla ᶜamel eyleyeler (2a-2)
mizācına münāsib ḫōş ḳoḳular yīledeler ḳaçan kim ṣayrınuŋ uṣṣı gitse yüzine ṣovuḳ ṣu saçalar (26a-12)

ki : Kuvvetlendirme vazifesi yapar, sebep izah eder.
başı açmamaḳ gerek ki zükkām ve nezle getürür (14a-7)
cehd eyleyer ki içinde hayż ḳānı ḳalmaya (17a-2)

kim : "ki" edatının Tk. asıllı olanıdır.
çün bildüm kim ḫayru'n-nāsı men yenfeᶜu'n-nāsdur (1b-5)

lākin : fakat, ancak
yaġmur ṣuyı eyüdür ḫafīfdür lākin tīz müteᶜaffın olur (9b-6)
ḥammām ḫıltıları bişürür lākin aᶜżāyı żaᶜīf ...eyler(11b-5), ḥammāmdan çıḳup tīzcek ġıdā yimek semirdür lākin südde eyler(12a-1)

mādām : öyle ki, o halde
cimāᶜ ṭaᶜām maᶜdede haźm olduġından ṣoŋra

ideler beden mu'tedil olıcaḳ ideler mādām
şehvet gey ḳavī ve menī gey çoḳ olmayınca
itmeyeler (12b-4)

mādām ki: öyle ise, o halde
ḥammāmda çoḳ oturmaḳ ġaşy getürür ya'nī uş-
ṣı gitmek getürür... mücāma'at ve ṭa'ām iş-
tihāsın ża'īf eyler mādām ki ḥammāmda deri
ṭola ṭola gele oturmaḳ gerek (11b-10)
ḳavī mu'ālece itmemek gerek mādām ki ġıdā-
larla ve şerbetlerle maraż zāyil ola(25b-13)

meger : eğer değilse, ...nın dışında
vebā olduġından soŋra müshil içmek yoḳdur
meger żarūret ola (7a-1)
ḳān almaḳ yaramaz meger sem tamām yayılmış
ola (118b-2)

meger ki : eğer değilse, ...nın dışında
ḳān kara olursa ḳānuŋ rengi dönince aḳıt-
maḳ gerek meger ki ża'īf eyleye(25a-3)
et yidürmeyeler meger ki ḳuvveti ża'īf ola
ferrūc şurvāsın vireler (72a-1)

meşelā : misal olarak, mesela
haftada iki gün birbiri ardınca ḳuşmaḳ ge-
rek meşela evvel yikşenbih gün ḳuşarsa ya-
rındası düşenbeh gün dahı ḳuşa (24b-3)

nitekim : nitekim, ...da olduğu gibi
bir devāyı kim bir münāsib yaġda ḳaynada-
lar ol devānuŋ yaġı ola ḳuvveti ol yaġa çı-
ḳa nitekim farfiyūn yaġın çıḳarurlar(61b-1)

olur ki : hatta, öyle ki; kuvvetlendirme yapar.

ṣusar ṣu içmez olur ki ṣudan ḳaçar (118b-11)

pes eger : eğer, şayet; te'kid eder

nabż.. eger muḫtelif olursa ....bedenüŋ ḥālı yavuzlığına delālet eyler pes eger hem serī‘ ve hem leyyin olursa ḳān ġāliblığına delālet eyler (5a-10)

pes ḳaçan kim : şayet, eğer

ḫāya ve budlar ve bīzler şişmek diz ve bīl aġrısı getürür pes ḳaçan kim cimā‘ eyleseler bu marażlar tīzcek zāyil olur (12b-12)

söyle kim : şöyle ki

‘alāmeti evvel dutıcaḳ āz ditretmek ṣoŋra mādde bişdükçe ḳatı ditretmek söyle kim dişler birbirine doḳuna (106a-11)

tā : ta, öyleki,.ması için, ..cak surette

‘amel eylemekden birez uyuya yata ta ‘ameli ḳavī ola (22a-10)

tā ki : öyle ki, ..cAk surette, ...mAsI için

türkī ‘ibārete getürdüm tā ki ekseri ḫalāyıḳ müstefīd olup bu ża‘īfi du‘ādan unutmayalar (2a-6)

et yimemek gerek tā ki girü üzilmeyeler(14 b-7)

tā ḥattā ki : hatta, o derece ki

ḳorḳacaḳ nesnelerden saḳınalar tā ḥattā ki ḳatı āvāzlardan saḳınalar (15a-4)

ve : ve

yemişlerden almā ve hayvā ve enār ve amrūd

ve dahı : ayrıca, ilaveten; kuvvetlendirici te'siri vardır.

merāfi oldur kim etile ola ve dahı dükeli ḥalvālar ḳām ṣafrāyı meniyi ziyāde ider(41b-4)

ve illā : ayrıca, bundan başka

eger ṣafrā raḳīḳ olup balġama ḳarışmaz ise ġıbb-ı ḫāliṣ dirler ve illā ġıbb-ı ġayr-ı ḫālis dirler (99a-8)

veyā : ye de, veya

burnına ḳabaḳ yaġın veya benefşe yaġın ṭamzuralar (63a-7)

veyāhūd : ya da, veya

üsdine dögülmiş māzū uralar veyāhūd günlük cülnār saçalar (28a-1)

ya : ya, veya, ya da

şāf götürdeler yā yumşaḳ ḥuḳne eyleyeler(23b-13)

ṭabī'atın nerm eyleye şurvālar meslūḳaları-la ya yumşaḳ ḥuḳneyile (22a-5)

yahud : yahut, ya da, veya

gül ṣuyīla ḳāfūr yīledeler yāhūd burnına tāze eşek tezegin yiledeler (27b-9)

oġlaḳ eti virmek gerek yāhūd ḳoyun eti virmek gerek (62a-5)

ya ni : yani, demek ki

a'żā-yı re'īse ki dimāġ ve ḳalbdur ya'nī yürek ve kebid ya'nī cigerdür (26a-3)

vec ya'nī egir (47a-2)

zīrā : zira, çünkü, sebebiyle

aʿżā-yı reʾīse ... taḳviyet eylemek gerekdür ki żaʿīf olmaya zīrā bedenüñ bünyādı bunlardur (26a-4)

ṣayrulıḳlar gice ḳatı olur zīrā ṭabīʿat maḥṣūṣāta meşġūl olmaz maraża müteveccih olur (28b-10)

zira ki : zira, çünkü, sebebiyle

bu kitāba teshīl diyü ād virdüm zīrā ki teşḫīṣ-ı emrāż yaʿnī ḫastalıḳlar bilmek ʿilācı daḫı ... elden geldükçe beyān eyledüm(2a-3)

ṭabīʿatın nerm eyleye cerb şurvālar meslūḳalarıla yā yumşaḳ ḥuḳneyile zīrā ki ṭabīʿat ḳabż iken müshil virmek muḫāṭaradur(22a-5)

zīrā kim : żira, çünkü, sebebiyle

ḳavunı hīç ġıdāyıla yimeyeler zīrā kim ġıdāyı fesāda virür (8a-7)

2bb. Çekim edatları

andan : ...dAn ṣoŋra, müteakiben

ṭaʿāmuŋ evvel laṭīfin yiyeler andan ġalīẓin yiyeler (8a-3)

bedeni tenḳıye itmek gerek andan behaḳ-ı ebyāż içün didügüm ṭılāyı istiʿmāl itmek gerek (115a-5)

andan ṣoŋra, -dAn ṣoŋra : müteakiben, peşinden

yumşaḳ ḥuḳne eyleyeler andan ṣoŋra faṣd eyleyeler (24a-1)

ḳuşmaḳdan ṣoŋra ağzın ve yüzin..yuya(24a-11)

degin : Dative ekiyle biten kelimeden sonra, +(y)A degin şeklinde geçer

üç güne degin ekşilerden saḳınmaḳ gerek(23 b-8)

iki yıla degin ḳuvveti gitmez (52a-7)

dek : +(y)A dek şeklinde dative ekinden sonra gelir.

oġlan burusı dört güne dek eglense ḥaḳīḳat oġlan ölmişdür (16b-10)

dengli : +(y)A ekinden sonra gelir.

şerbeti üç dirhem ve on biş dirheme dengli ola (52b-6)

gibi : gibi, benzer

ellerin yüzinden yaŋā iletmek nesne avlar gibiya ot direr gibi depretmek ḥummayalarda yavuzdur (31a-2)

içün, +(y)IçUn : için, hakkında

balġamī kişi+yiçün bişürürlerise şekkerin ya bālın artuġıraḳ ḳatalar(40a-6)

gevde arıtmaġ+ıçunısa ḥabbuŋ her birisi üç fülfül ḳadar ola (53b-13)

behaḳ-ı ebyāż içün didügümüz ṭılāyı istiʿmāl itmek gerek (115a-5)

kadar, kadarı : miktar ifade eder.

yoġunluġı kiçi barmak ḳadar ola (25a-12)

şunuŋ miḳdarı iki şerbeti ḳadar olmaḳ gerek (42b-8)

üç edviyye ḳadarı keffi alınmış bālıla maʿcūn eyleyeler (52b-12)

karşu : Dative ekinden sonra gelir.

ṣunuŋ buḫārından evvel pullar bişe ḳabara ḳabaracaġa ḳarşu barmaġı ıssı ṣuya banup bālı puldan ayıralar (51a-6)

2bc. Kuvvetlendirme edatları

Bu edatlar, cümlede manayı te'kid edici te'sirleri ön planda olan edatlardır.

aslā : kat'iyyen

dört gün geçmeyince et virmeyeler aṣlā ḫamr içmeyeler (116a-4)

da, de : da, dahi

eger ḳuvveti ża'īf olup gevde de ḳızġun olmasa ferārīc virmek gerek (62a-4)

dimāġuŋ girü ḳalan ṣovuḳ marażlarında da ḥükm budur (64a-4)

daḫı : daha, da, dahi

çoḳ yiyüp ma'deyi ṣakīl eylemeyeler belki daḫı iştihā variken yimekden el çekeler(7b-10)

iki sā'atdan ṣoŋra üsdine içüreler eger daḫı ḳavī olmaḳ isterlerise bīş dirhem .. sürıncān ... ḳatup (19b-11)

ikisinüŋ daḫı sebebi dimāġda buḫār mütevellid olmaḳdur(68a-13)

elbette : kesin olarak

ġayr-ı ḫāliṣ olıcaḳ olur ki altı ay egle - nür ḫālisde elbette ḳarūre raḳīḳ olur(101 b-12)

fi'l-hal : derhal, hemen, aksatmadan

süd içürüp ḳuṣduralar fī'l-lḥāl tiryāḳ- ı

erbaʿa ... içüreler (118a-3)

ġālibā : galiba, öyle anlaşılıyor ki

bu veremden sebebi ġālibā dimāġdan sevdā inmekdür (76a-13)

ġāyetde : gayeten, gayet

ḥummā-yı ġıb ola ki üçinde ya beşinde buḥrān eyleye eger ġāyetde ḫārr olmazısa yedide olur (29a-13)

gerçekden :hakkıyla, tam olarak

ṣunuŋ ṣovuġı ḳatı ṣovuḳ ve ılıcaġı ḳatı ılıcaḳ olmaya gerçekden ṣusayıcaḳ içeler(9a-13)

ḥaḳīḳat : kesin olarak

oġlan burusı dört güne dek eglense ḥaḳīḳat oġlan ölmişdür (16b-11)

hemān : derhal, aksatmadan

ol gice ve yarındası ṭaŋlacaḳ hemān şerbetler içeler (54b-5)

hemīşe : daima, kesin olduğu üzere

eger müteʿaffın olan ḥılṭ ḳān olursa ḳān hemīşe ṭamar içinde olur(98b-11)

hīç vaḳt : bila kayduşşart, kesinlikle, hiç bir zaman

hīç vaḳtda yoġurdıla bālıla yā yumurdayıla bālıḳ yimemek gerek (8b-13)

hīç vechile : kat'iyyen

ṣol kişiler kim tamām buḥrān eyleyüp hīç vechile dölenmek yā müshil virmek ... gibi taḥrīk itmemek gerek (29b-8)

husūṣā : hasseten, bilhassa

ḥammāmdan çıḳıcaḳ ḳalıŋ ṭon ġeyüp ṣovuḳdan saḳınmaḳ gerek husūṣā ḳış güninde ṭa'ām yiyüp ḥammāma girmek semirdür (11b-13)

husūṣā ki : bilhassa, hasseten

bağarsuḳları yur husūṣā ki ḥıyārşenberile içeler (44b-7)

illā : mutlaka, bilhassa

eyü havā oldur kim mu'tedil ola ... illā açuḳ yirde ola (6b-5)

ki : Bağlama edatı olarak ele aldığımız bu ekde bazı misallerde kuvvetlendirme ağır basar.

a'żā-yı re'īse ki dimāġ ve ḳalbdur(26a-2)

ümmü'ṣ-ṣıbyān ki anā oğlancuḳlar ṣayrulığı dirler uçuḳdur ki ṣafrādan olur (68b-3.,4)

kim : "ki"nin Tk. asıllı olanıdır

ġıdā kim yinür evvel ma'dede haẓm olup(2b -1)

her ne kim görürse it ṣanur (119a-4)

2bd. Tekerrür edatları

Bu edatlar cümlede, bir hareketin tekerrürünü ifade ederler. Bu vazifeleriyle te'kid fonksiyonunu da yerine getirirler.

gine : gene, tekrar, gerisin geriye

ṣol yanā çoḳ yatalar andan gine ṣağ yanā yatalar (10b-1)

...süzeler ılıcağıken içeler anı ġine ḳuṣalar (54a-10)

girü : tekrar, yeniden, öncesi gibi

et yimeyeler tā ki girü üzilmeyeler(14b-7)

ḥareket şol vaḳt itmek gerek kim ġıdā tamām haẓm olmış ola girü ġıdā yimek iştihā gelmiş ola (9b-11)

karşu : tekrar, dönüp

ḳızıl geçinüŋ südinden sağılduġı sā^{c}at iki yüz dirhem alalar ḳaynadalar karşu ḳabı şoyulmış encīr budaġīla ḳarışduralar(44b-9)

yarındası : ertesi sefer, öbür sefer

evvel yikşenbih gün ḳuşarsa yarındası duşenbeh gün dahı kusa (24b-4)

yine : yine, tekrar

ol bāldan milile sürme çeker gibi çekeler göz ḳızarursa ḳızılı gidince ṣabr eyleyeler ḳızılı gidicek yine isti^{c}māl eyleyeler (71a-9)

2be. Mukayese-denkleştirme edatları

Bu edatlarda, birden fazla şeyi bir arada mütalaa etme fikri vardır ve bunlar "birbirine görelik" ifade ederler.

dahı ...dahı : o da bu da ...

ikisi bile olıcaḳ mu^{c}tedil olur āġı dahı şarusı dahı raṭbdur (33b-3)

gerekse ...gerek(i)se : ister ... ister ...

müshil ^{c}ameli başlanduġından ṣoŋra üyimek yoḳdur gerekse ^{c}amel ḳavī olsun gerekse ża-

ᶜīf olsun (22a-12.,13)

çoḳ ḳān gitse gerekse ruᶜāfla olsun gerekise ḳuṣmaġıla olsun gerekise ishālıla olsun et yidürmek vācibdür (72a-4,5.)

hem ... hem : onu da bunu da, o da bu da

nabż ... pes eger hem serīᶜ ve hem leyyin olursa ḳān ġāliblıġına delālet eyler (5a-10)

hem gevdeyi hem boynından yuḳarusın arıdur ve hem aşaġasın arıdur (25a-7)

hemīşe : hem ... hem de

müteᶜaffın olan ḫılṭ ḳān olursa ... ṭamarlardan ṭaşra müteᶜaffın olmazsa bu sebebdendür ki ḥummā-yı demevī hemīşe muṭbıḳa nevbetsüzdür (98b-12)

ne ... ne : ne o ne bu

ṭaᶜām çıḳdugından soŋra ne faṣd eylemek ve ne müshil içmek gerek (109b-7.,8)

ya ... ya : ya o ya bu

eger müshil içüp göŋli dönerse almā yiye yā ayvā yiye yā enār çeyneyüp ṣuyın yudalar (22b-11.,12)

buḥrān didügümüz ṭabīᶜat māddeyile çekişmekdür yā ṭabīᶜat ġālib olup ṣıḥḥat olur yā mādde ġālib olup helāk olur (28b-3.,4)

2bf. Soru edatı

Ek gbi kullanılışı olduğu için soru eki de denebi-

bilir. Hem önden hem sondan bitişik yazılmıştır.

ḳaçan bir kişiyi it ṭalasa bilmeseler ki ḳuduz+mı+dur yā ṣaġ+mı+dur cerāḥat yirin ḳoz içile ovalar (119b-1)

Zarf (zarf, edat) olarak kullanılan kelimeler dairesine daha evvel incelenen bazı ekleri de dahil etmek mümkündür. +[(y)]IlA instrumental eki, +dAn , +dA gibi yer yer, eklendiği kelime grubuyla beraber zaman mefhumu ifade eden hal ekleri ile gerundium ekleri(+[(y)]sA,-yUp v.d.) de cümle içinde zarf olarak kullanılırlar. Bu ekler için alâkalı bahislere bakılmalıdır.

ac. İkilemeler ve Tekrarlar

aca. İkilemeler

çevre yöre : etraf, yakın çevre

cemre üstüne ve çevre yöresine gül ṣuyı yā ... uralar (111b-13)

el ayak : el ve ayak türünden açık uzuvlar

ıssı maraẓlarda el ayak ṣovımaḳ .... ya - vuzdur (30a-9)

elin ayaġın ovalar (64b-2)

eyü ʿalāmetlerüŋ oldur kim ṣayru ṣaġ yaŋā yā ṣol yaŋa yata ellerin ayakların birez ege (30b-6)

gicede gündüzde : gece gündüz (tamamı şu kadar)

ġıdā hażm olmaġa başlayıcaḳ yatalar gicede

gündüzde sekiz sāᶜatdan artuḳ uyumayalar(10a-11)

iç taş : iç dış

sürıncān eyüsi oldur kim içi taşı āḳ ola(48b-10)

ḳarlu buzlu :

ḳarlu buzlu ṣular ġalīẓdür (9b-7)

uzun ince :

ḳuṣmaḳ tedbīri göksi ṭaracuḳ ve boynı uzun ince ve ... maᶜdesi zaᶜīf .. zaḥmetile ḳuṣanlar ḳuṣmaḳdan iḥtirāz eylesünler(24a-6)

yüz göz : yüz ve göz türünden uzuvlar

burın ṣuyı ıssı ve ṣaru olmaḳ ve yüz göz ṣaru olmaḳ ve baş sanca sanca gelmekdür (63b-3.,4)

inen nesne ıssı ḥılṭ olursa ᶜalāmeti tīz ve ıssı ve raḳīḳ olmaḳ göyündürü inmek ve yüz göz ḳızıl olmaḳdur (72a-12)

ᶜalāmeti ... savaş ider gibi ḥareket eylemek yüz göz ṣaru olmaḳdur (66b-2)

acb. Tekrarlar

Tekrarlar, manayı te'kid edici mahiyette olmakla beraber, doğrudan doğruya çekimli fiillerden evvel gelip fiilleri tasvir edici bir vazifeye de sahip olduklarından, daima zarf olarak fonksiyon icra ederler.

anul anul : yavaş yavş

ḳatından ḳatı āvāzları keseler meger ki anul anul aḳar ṣu āvāzıola (28a-10)

başına ḳabaḳ yaġın dürteler ve anul anul ovalar (28a-9)

arḳun arḳun : yavaş yavaş

ṭabī'atların ḳabż olmaġa ḳomayalar arḳun arḳun ḥareket eyledeler (16a-5.,6)

aşa aşa : aşarak, şiddetle

ḳabı soyulmış encīr budaġīla ḳarışduralar tamām aşa aşa ḳaynayıcaḳ üsdine birez sirke ḳatalar (44b-10)

ayru ayru : ayrı ayrı

bu otları ayru ayru dögeler (52b-4)

beŋ beŋ : benek benek

behaḳ-ı esved ḳaralıḳdur ki gövdeye beŋ beŋ düşer (114b-12)

beŋek beŋek : benek benek

āḳ behaḳ ki beŋek beŋek gevdeye düşer (114 a-3)

berāber berāber : birlikte

mersīn yemişi yapraḳ ve zürr-i verd berā - ber berāber alalar ḳaynadalar (74a-5)

çekilü çekilü : çekilerek, çekilir gibi

'alāmeti dimāġ çekilü çekilü gelmekdür(64 a-9)

geç geç : geç geç

'ameli ... geç geç iderse bīş direm şekker üzerine süzeler (54a-8)

ḳatı ḳatı : iyice

ḥacāmet şīşesīle ḳatı ḳatı eti burulup içinde sıḳılınca soralar (118a-11)

sanca sanca :

baş sanca sanca gelmekdür (63b-4)

tiz tiz : sık sık

ṭaᶜām yimekde çok eglenmeyeler yaᶜnī tiz tiz yiyeler (7b-13)

ṭola ṭola :

iᶜtilālıla ḥareket oldur kim ... deri ṭola ṭola gele (10a-2)

vakt vakt : zaman zaman

ᶜalāmeti uyumamaḳ ve tarlıġanmaḳ ve vaḳt vaḳt segirmek (66b-1)

yassı yassı: yassı şekilde

yuġuralar yassı yassı bir direm āġırı ḥablar eyleyeler (56a-12)

yir yir : yer yer

ḫōş ḳoḳulu ṭonlar geydüreler ve aḳsurdalar yir yir gevdesinüñ ḳılın yolalar (117b-11)

b. Fiiller

Fiillerin çekimi ve yapımı mes'elesi, ilgili çekim ekleri ve yapım eklerinin incelendiği bölümlerde ele alınmıştır. Burada, fiillerin tasviri olanları ile yardımcı fiil olarak kullanılanları yani hususi vazifeleri olan fiiller bahis mevzuu edilecektir.

ba. Tasviri fiiller

baa. İktidari fiil

müsbet : -ü/i -bil-

başar-ı bildüklerince (113b-5)

içr-ü bil-ürlerse eyüdür(120a-10)

menfi : -a±ma- (-a±u-ma-)

yud-a±ma-mak (76b-2)

boğazı boğılur ur-a±ma-z (118b-13)

Bazı hallerde, bir tasviri fiil kullanılmadığı halde, fiillerin kip ekleri ile de iktidar ifade eden çekimler yapılmaktadır:

ṭabīb-i ḥāẕıḳ olıcaḳ ki ... taṣarrufı ola ... her bir maraża münāsib ... ḥablar ve maᶜcūnlar ... şerbetler gendüden terkīb eyle-ye(edebilsin, edebilir; 51b-3)

bir ḳaç ādım yüriyeler kim ṭaᶜām maᶜdede ḳarar dut-a(dutabilsin, dutabilir;8a-2)

ṭabīb-i ḥaẕıḳ olıcaḳ ki edviyyenün ḥāṣıyyetin bil-e (bilebilir,bilebilsin; 51a-13)

bab. Devamlılık ifade eden fiiller:

-yü±dur- fiili: Bu ek, bir fiilin devam etmekte olduğunu gösterdiğinden şimdiki zaman çekimi yapmaktadır.

ṭaᶜām yi-yü±dur-urken (9b-2)

-(u)r ol- fiili : Gerundium ekiyle birlikte "-yordur,-maktadır" şeklinde tercüme edilebilecek olan bu fiil şekli de bir nevi tam o anlık şimdiki zaman ifade eder

buḥrān vaḳtı yaḳın olıcaḳ ṣayru çaba-rol-ur (28b-5,6)

meger ki maraża ḥadde ola yaᶜnī tiz ḥuşur ol-ur ol-a tīz oldur-ur ol-a (21b-12)

bb. Yardımcı Fiiller

al- :

kan āl-alar (64b-4)

lezzet alurlarsa(23b-10) nefesin almaya(16b-7)

artur- :

ʿaḳlı artur-ur(33a-6)

boġıl- :

boġazı boġıl-ur(118b-13) boġaz boġulmaḳ(78b-2)

bur- :

aġız bur-maġıla(86a-11) göbek burarsa(23a-7)

burıl- :

aʿżāsı burıl-ur(119a-6)

çek- :

el çek-eler(7b-1)

şīşe çekeler (28a-4) zaḥmet çekmek(71a-12)

çıḳ- :

yil çıḳ-ası (13a-8)

degşür- :

havā degşür-mek(17a-12) yir degşürmek(17a-12)

degzin- :

baş degzin-mek(64b-6)

dik- :

göz dik-mekden (69b-4)

dile- :

gönüli dile-dügi (17a-10)

durma- :

aġrı bir arada durma-maḳdur (64a-11)

dut- :

ḳarār dut-a (8a-2)
ḳuvvet dut-a(8a-1)
nefesin duta (8a-2)
oruç dutmaḳ (106b-12)
sehl dut-mamaḳ g.(79b-9)
ṭabī'atın dutar(41b-1)
yüz dutıcaḳ (111b-12)

dutıl- , dutul- :

āvāzı dutıl-an(78b-3)
āvāz dutulmaḳ (78a-6)
boġazı dutılur(119a-9)
nefes dutulmaḳlıḳ (77 b-3)

düş- :

göbek düş-mek (89b-11)
ittifaḳ düşüp (117a-1)
ḳaralıḳ düşmek (91b-10)
ġılan düşmekden(16a-2)
ṣarulıḳ düşmek (91b-9)

eyle- :

'aḳd eyle-yeler (59a-10)
'amel eyleyeler(2a-3)
arıḳ eyler (8a-12)
aruḳ eyler (34a-9)
āz eyler (13a-5)
baḥş eyledüm (2a-8)
baş eyleyüp (86b-1)
belīd eyler (10a-6)
bend eylemege (116a-7)
bevl eyler (102a-11)
bevl-i idrār eyleyecek(29b-10)
beyān eyledüm (2a-5)
biryān eyleyüp (8a-8)
buḫār eyleyen (64b-7)
buḥrān eyleye (29a-13)
buḫūr eyleyeler(7b-1)
cehd eyleyeler(120a-11)
cem' eylemek g.(107b-7)
cerāḥat eyleye (86b-1)
cimā' eylemeyeler(7a-6)
çāre eylemekg. (16b-12)
çoḳ eyler (33a-13)
def' eylemek (26b-10)
delālet eyler(23b-11)
endīşeler eylemekdür(67a-4)
eṣer eylese (45a-12)
eyü eyler (3b-7)
faṣd eyleyeler(24a-1)
fāyda eylemekdür(90a-11)

fāyide eylemez (118b-4)
ferāḥ eyler (48b-4)
fikirler eylemekdür(68a-2)
ġarġara eyleyeler(77a-10)
ġuṣṣalu eyler (11b-9)
ḥabb eylemezlerise (56a-13)
ḥacāmet eylemekdür (115a-13)
ḥādiṯ eyler (37b-4)
ḫafīf eyler (9b-12)
ḫām eyler (10a-6)
ḫamīr eyleyüp (113b-11)
ḫarāb eyler (46a-3)
ḥareket eylerse (5a-7)
ḫatā eyleyeler (101b-11)
ḥażm eyler (48a-13)
ḥıfẓ eylemek (1b-8)
ḫōş eyler (35b-5)
ḥukne eylemezlerise (70a-2)
ḥukne-i hadde eylemekdür(90b-5)
ḥukne-i leyyine eylemek g.(91b-3)
ḥukne-i mutavassıta eylemek(90b-5)
ıssı eylemekdür (25b-8)
iḥsās eylemek (62a-13)
iḫtirāz eylesünler (24a-10)
ishāl eylemek (75a-12)
istifrāġ eylemeyeler (110b-13)
isti'māl eyleseler(48a-13)
istincā eyleyeler (23a-9)
i'tibār eylemez(29b-6)
ḳabż eyleyecek(42a-9)
kāhel eyler(10b-11)
ḳān eylemeyeler(102 a-9)
ḳaṭ' eyler(35a-7)
ḳatı eyler(42b-13)
ḳavī eyler (48b-4)
kebāb eyleyüp(82a-8)
kem eyler (48a-1)
ḳızıl eyler (10a-1)
ḳurṣlar eyleyeler(60 a-2)
laṭīf eyler (9b-9)
lu'ūḳ eyleyüp(106a-7)
ma'cūn eyleyeler(53 a-12)
mażmaża eylemek g.(73 b-6)
men' eylemek g.(26b -10)
meslūḳa eyleyüp(67a-13)
mu'ālece eyledükle-rince (30a-5)
muḫālefet eylemeyeler (67b-11)
nerm eyler (34a-6)
perhīz eylemekdür(64 a-13)
riyāzet eyleye(22a-2)
ṣabr eyleyeler(71a-9)
ṣāf eyler (51b-8)
ṣāfī eyler (32a-2)

saḥc eyleye(86a-13)
sākıt eyler (48a-3)
sakīl eyleyicek (14b-11)
sākin eyler(42b-11)
sancu eyler (88a-8)
saru eyler (5b-6)
semiz eyler (32b-11)
soyuḳ eyler (10b-7)
südde eyler (49a-11)
süst eyler(11b-6)
şāf eylemek (25b-3)
ṭaġayyür eylemek(5b-4)
taḥammül eylerse (17b-7)
taḫayyul eylemek(30a-11)
taḥlīl eylemekdür(89b-8)
taḥrīk eyleyeler(55a-11)
taḳviyet eyleme g.(26a-3)
ṭalaḳ eyler (10b-10)
tartīb eyleye (10b-5)
taṣarruf eyleyüp(107b-6)
taṣdīḳ eyleyeler(67b-1)
tasnīf eyleyem (1b-7)
tedbīr eylemek(117a-1)
tefrīḥ eyleyeler (67b-12)
tefyīc eyler (39b-13)
te'ḫīr eyleyeler(102b-13)
telyīn eylemekdür(63a-12)
tenāvül eylemekdür(63b-1)
tenḳıye eyleyeler(6b-13)
ter eyleyüp (59a-11)
terbiyet eyleyeler(60b-9)
terk eylemek (11a-12)
terkīb eyleye(51b-3)
teskīn eyler (35b-13)
tevāżu' eylerler(119a-2)
ṭılā eylemekdür(76a-11)
tilyīn eylemek g.(88a-10)
tīz eyler (50a-9)
tuḫme eyler (36a-5)
yaḳu eylemek g.(110a-5)
yeşil eyler (5b-6)
yumşaḳ eyler (10a-1)
yüksek eylemek g.(70a-4)
żaʿīf eyleye(25a-4)
zāyil eyler (12b-9)
ẕikr eyleyevüz (51b-6)
ziyāde eyler (41a-5)
ziyān eylemese (45b-1)
zōr eyleyicek (88b-11)

eylen- :

perverde eylen-miş (61a-6)

eylet- :

ḥareket eylet-meyeler (15a-3)

perhīz eyletmek gerek (113a-9)

geç- :

elekden geç-e (21a-1)

ḳān geçmege(59b-2)

ḥādden geçe (26b-11)

ṭabīʿat geçse (11a-9)

geçür- :

elekden geçür-üp (21a-2)

gel- :

çekilü çekilü gel-ür(75a-6)

ḳıza ḳıza gelmekdür(61a-4)

elden geldükçe (2a-5)

ṣalāḥa gele (85b-2)

göyni göyni gelmek(108a-1)

sanca gelmekdür(74a-8)

ḥarekete gelmiş ola(21b-13)

ṭola ṭola gele(11b-10)

ḫōş gelüp (62b-2)

yaḳın gelse (16a-10)

ḳıvāma gelince (77b-11)

getür- :

ʿibārete getür-düm(2a-6)

ṣalāḥa getürür(9b-9)

ḳıvāma getüreler(44a-1)

vücūda getürdi (1b-3)

gez- :

aġrı gez-mek (90a-10)

giT- :

ḳān git-se (72a?3)

ṣuyı gitdügin (61a-3)

ögi gider (109b-1)

uṣṣı giderse (24b-13)

gör- :

ʿacāyib gör-eler (93b-8)

hayż görmiş (13a-13)

düşler görmekdür (4a-13)

ıslaT- :

içi ıslad-ur (31a-12)

iç- :

ṣovuḳ iç-mekdür (75a-3)

idil- :

cimāᶜ idil-memiş (13a-9)

idin- :

ᶜādeṯ idin-se (10b-13)

in- :

göyündürü in-mek (72a-12)

iriş- :

āġına iriş-ince (50b-7)

iT- :

ᶜamel id-erse(54a-8)
aruḳ ider (45a-4)
aṣṣı ider (45a-4)
āz ider (48b-2)
bevl ider (42b-12)
cimāᶜ ideler (81a-1)
çoḳ ider (64a-2)
defᶜ ider (12b-1)
delālet ider (6a₇3)
faṣd idüp (116b-5)
fāyide iden(56b-10)
ferah ider (47a-9)
fikirler (119a-4)
ḥacāmet idüp (25a-13)
ḥamle ider (118b-13)
ḫarāb ider (39a-6)
ḥareket itmiş (4b-4)
haẓm ider (53a-2)
ḫōş ider (51b-11)
ḥuḳne-i leyyine ideler (92a-4)
ıṣlāḥ ideler (49b-13)
ıṭlāḳ ider (43a-13)
iḥtirāz ideler(73a-1)
iṣhāl ider (40a-10)
istifrāġ itmek (119b-13)
istiᶜmāl itmemek g.(51a-3)
istincā itmemek g(88a-8)
ḳabż ider (60a-3)
ḳaṭᶜ ider (57a-10)
ḳavī ider (44b-13)

ḳurḳur itmek (89b-6)
ḳuvvet ider (48a-9)
mażmaża ideler (75b-5)
menᶜ itmek (11a-2)
muᶜālece itmemek g.(25b-12)
nerm ider (37b-10)
neşif ider (40b-5)
perhīz ideler (19b-4)
revān ider (52a-10)
sākin ider (57a-4)
savaş ider (66b-2)
sirāyet itmedin (117b-13)
südde ider (41a-2)
taḥlīl ider (48b-4)
taḥrīk ide (54a-2)
taḳviyet itmekdür(65b-3)
tarṭīb ider (40b-9)
tefrīḥ ideler (80b-13)
te'ḫīr itmeyeler(7b-11)
telyīn itmek gerek(66a-4)
tenḳıye ideler (73a-13)
terk itmek gerek(83b-6)
terkīb idüp (44b-4)
teskīn ider (36a-3)
żaᶜīf ider (45a-3)
ẕikr itdügümüz (87a-5)
ziyāde ider (41b-5)
ziyān ider (70a-13)

kes- :

iki kes-üp(49a?6)
ümīdi kesmek g.(86a-5)

ḳıl- :

fāyide ḳıl-ur(41a-10)
muᶜālece ḳılmaḳ g.(17a-13)
mükedder ḳılur (3b-6)
rūzı ḳıla (2a-3)
ṣāfī kılur (38a-7)
sākin ḳılur (45a-1)
ziyāde kılur (34a-13)

ḳırcılda- :

diş ḳırcılda-maḳ (93a-8)

ḳırcıldat- :

dişlerin ḳırcıldat-maḳ (30b-13)

ḳoy- :

ıssı ḳoy-maḳ (100a-8)
ṣovuḳ ḳoyup (73a-4)
yil ḳoymaḳdur(89a-2)

ḳurı- :

mizācı ḳurı-yup (96a-1)

ol- :

aġır ol-ıcaḳ (24b-7)
aġır aġır olmaḳ (69a-5)
ḳulaḳ aġır olsa(73a-5)
ʿaḳlı bile ola(30a-4)
ʿaḳlı fevt ola(68b-6)
ʿaḳlı muḥabbat olur(10b-9)
āsān ola (51b-6)
baş olduġından (118a-8)
bāṭıl olur (47a-1)
birez bir dürlü olmaḳ(5a-9)
belīd olur (10b-7)
boġaz dış olmaḳ(77b-2)
cemʿ olsa (78b-9)
defʿ ola (103b-4)
deryīr olmaḳ (30a-12)
fāsid olmaḳdan (75a-1)
feraḥ olmaḳ (100a-5)
ġāfil olup (117b-3)
ġālib olduġına (63a-13)
ḥācet olursa (14a-2)
ḥādiṯ olur (83a-5)
ḫāliṣ olur (2b-4)
ḫarāb olmış (117a-11)
ḥāṣıl olmaz (12a-4)
ḥāzır olmasa (61a-6)
hażm olmadın (7b-12)
helāk olur (28b-4)
ḫōş olmayınca(70b-11)
ḫuşur olur ola(21b-12)
istiʿmāl olur (120a-1)
istisḳā ola (17a-5)
ḳabż olursa (18a-1)
kāhel olmaḳ (4a-7)
ḳavī olsun (22a-5)
kebāb olmış (26b-2)
maʿlūm ola (44b-2)
māyil ola (69a-10)
melūl olsa (11b-12)
meşġūl olmaz (28b-10)
muḥtāc ola (24b-2)
mükedder olmak (3b-13)
mümtelī olmaya (85b-3)
mündefiʿ olmamış(29b-11)
mürekkeb olsa (107b-6)
müstaʿmel olan(46a-10)
müstefīd olup (2a-6)
müsteḥīl olmaz(48b-9)
müteʿaffın olmış(115a-10)

müteġayyir olmaḳdan(6b-10)
müteḥeccir olmaḳ (90a-12)
müteneffir olursa (23a-2)
mütevātır olup (30a-8)
müteveccih olur (28b-11)
mütevellid olur (118b-8)
müyesser olur (51b-5)
nefes ṭar olmaḳ (79b-1)
nezle olmaḳ (100a-10)
perverde olıcaḳ (60b-12)
rāḥat olmaḳ g.(65b-13)
sāḳıt olursa (30a-13)
ṣovuḳ derile olur(119a-9)
süst olmaḳ (4a-6)
taḥlīl olur 035a-11)
tamām olsa (18b-11)
taṣarrufı ola (51a-13)
ṭaşra olursa (77a-9)
tuḫme olmaḳdan(110b-2)
vāḳi^{c} olur (2a-1)
yābis olup (64a-6)
yaḳın olıcaḳ (43b-1)
yir olmazsa (5b-11)
ża^{c}īf ola (17a-9)
zāyil olur (25b-12)
ziyāde olmaḳ (110a-12)
zōr olmaḳ (88b-6)

olun- :

istifrāġ olun-duġından (97b-5)

otur- :

bir arada otur-alar(21b-4)

oyna- :

yürek oyna-yana (59b-9)

ṭur- :

aġrı bir arada ṭur-mayup (82a-3)

ṭurıg- :

yolına ṭurıġ-ur (31a-11)

ur- :

calḳ ur-maḳ(13b-3)
ṭaşra ur-a (112b-14)
içerü ururs a (112b-12)

var- :

ḥācetine var-maḳ (90a-8)

vir- :

ād vir-düm (2a-3)

fesāda vir-ür (8a-8)

iẕā virür (45a-5)

ġıdā virür (39a-8)

ḳuvvet virür(36b-5)

uc virüp (109a-9)

zaḥmet virür (109a-12)

yaşar- :

göz yaşar-maḳdur (66a-13)

yi- :

ıssı yi-yüp (75a-3)

ṭuzun yimiş olalar (87b-10)

CÜMLE TEZAHÜRLERİ

Bu bölüm, müellifinin kendi Arapça eserlerinden hareketle kaleme aldığı Teshil'de, cümlelerin Türkçe'ye göre nasıl şekillendiklerini, tercüme unsur olarak değerlendirilebilecek kullanışların ne ölçüde bulunduğunu, ana hatlarıyla gösteren misalleri ortaya koymaktan ibarettir. Bu yüzden, bölüm başlığının "Sentaks" ya da "Cümle Bilgisi" olarak değil, "Cümle Tezahürleri" şeklinde sınırlandırılması uygun bulunmuştur.

Buraya ilave edilmesi lazım gelen bir husus daha vardır: Cümlenin yapısı ve unsurları hakkındaki kaidelerin tartışması yapılmayıp, malzemenin incelenmesine esas teşkil etmesi maksadıyla, bu kaideler, birer tesbiti yapılmış malûmat, manası ve sınırları belli ıstılahlar halinde ele alınmış ve bu şekliyle burada kullanılmakla yetinilmiştir. Bu ıstılah ve bilgilerin kontrolü ve araştırılması için, dipnotta verilen eserlere müracaat edilebilir.[1]

1.BANGUOĞLU, Tahsin-- Türkçenin Grameri, İstanbul 1974.

__BİLGEGİL, M.Kaya-- Türkçe Dilbilgisi, Ankara 1964.

__ERGİN, Muharrem-- Türk Dilbilgisi, İstanbul 1980.

__GENCAN, Tahir Nejat-- Dilbilgisi, Ankara 1979.

__KARAHAN, Leylâ-- Türkçede Sözdizimi, Ankara 1991.

__TİMURTAŞ, Faruk Kadri-- Eski Türkiye Türkçesi, İstanbul 1977.

Cümle, Cümlenin Kuruluşu

Cümle, bir mananın şahsa, zamana veya şekle -yere, duruma- bağlanarak, bir başka deyişle hüküm halinde ifade edilmesidir, diyebiliriz. Bu ifade, birden fazla unsurdan meydana gelir. Faili ve fiili bir arada ifade eden yüklemin, yani çekimli fiilin, cümlenin esas varlığını teşkil etmesine rağmen, ihtiyaç halinde daha vazıh olabilmesi için, başka yardımcı unsurların ortaya çıktığı görülür. Bunlar nesne, fail(=özne), zarf ve yer tamlayıcısı unsurladır. Bu unsurların, Türkçe cümle yapısına göre bir sıralanışı vardır:

Fail + Tamlayıcılar(Zarf, Yer) + Yüklem

Bu sıralanış rastgele değildir. Türk düşünme tarzının bir disiplini sıfatıyla, yardımcı unsurlardan asıl unsura doğrudur. Her unsurun cümle içindeki vurgusu, yükleme yakınlığı nisbetinde artar.

1. Teshil'de Cümlenin Yapısı

Türkçe cümle yapısı, muntazaman ve birleşik bazı cümle şekilleri istisna edilirse, daima muhafaza edilmiştir. Tercüme unsur olarak değerlendirilebilecek olan bu istisnanın dışındaki birleştirilmiş cümlelerde de bu yapı aynen kalmıştır.

Bu cümlelerin bir hususiyeti de umumiyetle, yardımcı unsurların az oluşu, yani cümlelerin kısa olmasıdır. Bu durum, hareketlerin ve hadiselerin seri halde takdim edilmesini, malûmatın kati ve net olarak verilmesini bir

üslub olarak karşımıza çıkarmaktadır.

Kisaller :

ṭaʿām iştihāsın getürür (34b-11)

ṭaʿām yiyüp tizcek ḥareket eylemeyeler(8a-1)

ṣunuŋ bīş ülüde bir ülüsin ḳalınca ḳaynadalar süzeler (40b-3)

ġevdeyi ḳızdurur nesneler yimeyeler içmeyeler (15a-7.-8.)

saḳız çeynemek dimāġdan balġamı çeker arıdur (48a-9.-10)

bu otları dögüp ḳıvāma gelmiş şekerile ya şarāb-ı nīlūfer ile yuġuralar (58b-7.-8.)

ḳuru üzüm ıssıdur ruṭūbeti āzırakdur(34b-1)

açuḳ yirde ve aḳar sular ḳatında yatmayalar (20a-12)

gevdeyi iʿtidālıla ovmaḳ iʿtidālıla ḥareket gibidür (10a-6.-7.)

aḳar ṣular ḳatında oturalar göŋüli tefrīḥ ideler (80b-12.-13)

yaġmur ṣuyı eyüdür ḫafīfdür (9b-5.-6.)

sa yaġı daḫı tere yaġı gibidür (34a-4)

şerbeti otuz direme degindür (38a-4)

evvel yikşenbih gün ḳusarsa yarındası düşenbeh gün daḫı ḳuṣa (24b-3.-4.)

ḳaçan nefes ve der yaramaz ḳoḳsa ve nabż belürmese ya ḳatı żaʿīf belürse ölüm yaḳınlıġına delalet eyler (30b-1.-3.)

ṭaʿāmuŋ evvel laṭīfin yiyeler (8a-3)

ṣuya birez gil-i ermenī ve birez sirke ḳatup içeler (7a-10.-11.)

cimāᶜ vaḳtında ᶜavrat erüŋ üstine çıḳmaḳ muḫāṭaradur (13b-2)

Bazı cümlelerde yapının, yukarıda ifade edilen Türkçe cümle yapısına aykırı kurulduğu görülür. Bu cümleler hep,"ki,kim" bağlaçlarıyla bir araya getirilen ve yardımcı unsur durumundaki cümlenin sonraya kaydığı birleşik cümlelerdir. Burada bir kaç misal vermekle yetinelim. Çünkü, bu cümlelerle alâkalı misallerin yeteri kadarı, cümle şekillerinin ele alındığı bir sonraki bahiste verilecektir:

eyü havā oldur kim muᶜtedil ola (6b-1.-2.)

şükr-i bī-ḳıyās ol yüce Taŋrıya kim mevcūdatı ᶜademden vücūda getürdi (1b-1.-3)

gevde ṭamarından ki aşaġaġı ṭamardur kim aŋā bāsalık dirler (25a-5.-6)

Bu ihlal, "kim,ki" bağlaçlarıyla sınırlıdır. Burada, yabancı te'sirden bahsetmek mümkündür. Ancak, mes'elenin başka bir sebebi daha vardır: Bu tür cümleler hep ana unsurun izahı bahis mevzuu olduğu zaman görülüyor ve bu izah cümlesi, ifade ettiği mana bakımından ön plana çıkıyor, te'kid ediliyor. Zaten "kim,ki" bağlaçları başlı başına bir te'kid unsurudur. Bunlardan "kim" şeklinde olanının, Türkçe asıllı olduğu da dikkatten uzak tutulmamalıdır. Bugün de, bir hususun açıklanmasına kuvvet kazandırmak için "ki"li cümlelere sık sık müracaat ederiz.

Hulasa bu cümlelerde, daha çok bir "dikkatlere sunma" endişesi aranmalıdır. Bunu da doğrudan doğruya cümlenin yapısı mes'elesiyle değil, ifadeye geçen anlatma üslubuyla izah etmek daha mümkündür. Arapça'nın veya Farsça'nın te'sirinden, bu dillerin cümlelerinde, böyle bir tarzın yapı kazanmış olmasından ötürü bizim, "ki,kim"li cümle tarzını bir ifade vasıtası olarak benimsememizde kolaylık sağladıkları şeklinde bahsetmek, daha isabetli olur. Mesela :

"ḥamd ve sipās ve şükr-i bī-ḳıyās ol yüce Tañrıya kim mevcūdatı ᶜademden vücūda getürdi" (1b-1.-3.)

cümlesini:

" mevcūdātı ᶜademden vücūda getüren ol yüce Tañrıya ḥamd ve sipās ve şükr-i bī-ḳıyās"

şeklinde söylemek, Hacı Paşa için zor değildir. Mesela:

"..öksürüge demregiye daḫı girü ḳalan marażlara fāyide ider (34a-1.-2.)"

gibi cümleler de onundur.

Bu bağlacın bazan, kendisinden evvelki cümle unsurunu te'kid ettiği görülür ve bu durumda, cümlenin yapısına müdahale edici bir te'siri olmaz:

ne ḳadar kim ḳarūre ṣaru ya ḳızıl ola ol ḳadar ḥarārete delalet eyler (6a-11.-12.)

2. Cümlenin Birleşik Şekilleri

Birleşik cümle deyince, ayrı bir cümle yapısı anlaşılmamalıdır. Zira bu cümleler, esas hükmü ifade eden cümleyi manaca destekleyen yardımcı cümlelerin eklenmesi

ile meydana gelmişlerdir. Bununla beraber, "ve, kim, ki, ya" gibi bağlaçlarla bir araya getirilen cümlelerle, bugün virgül(,) işaretiyle birleştirdiğimiz sıralı cümlelerdeki gibi, birbirini tamamlar mahiyette bir araya gelen ve manalanan cümlelerin, aynı zamanda, birden fazla müstakil cümleler teşkil ettiklerini görüyoruz. Şart cümleleri denilen cümleler ise metnimizde, cümle içinde birer gerundium grubu hükmündedirler.

a. Bağlaçlarla yapılan birleşik cümleler

"kim,ki" ile :

bilgil kim ḳatı ıssı havā beŋzi ṣarardur(3b-4)

eyü havā oldur kim muʿtedil ola (6b-1.-2.)

sovuḳ ṣuya şol kişi gire kim yigit ola ḳoca yā oġlan olmaya (12a-9.-11)

eyü cimāʿuŋ ʿalāmeti oldur kim cimāʿdan ṣoŋra ḫıffet ḥāṣıl ola (12b-5.-7.)

gevde ṭamarından ki aşaġaġı ṭamardur kim aŋā bāsalıḳ dirler (25a-5.-6.)

müzevvere her aşdur kim anda et olmaya (41b-3)

şerbetlere bāl ya şekker şol ḳadar ḳatmaḳ gerek kim şerbetin bişürdükleri nesneniŋ ṭaʿāmı ḳoḳusı belüre (42a-9.-11)

ṭudaġuŋ iki bucaġı yarılup aġrımaḳ duzlu balġamdan olur ki dimāġdan iner (116b-3.-4.)

"ve" bağlacı ile :

ḳuşmaḳdan ṣoŋra ġıdā laṭīf ve eyü olmaḳ gerek (23b-5.-6.)

ḫōş ḳoḳular yīlemek ve ḫōş āvāzlar işitmek gerek (17a-10.-11)

ʿalāmeti aġız ācı olmaḳ ve çoḳ ṣusamaḳ ve uyḳu gelmemek ve ṭaʿām iştihāsı żaʿīf olmaḳ ve gözi ve beŋzi ṣaru olmaḳ ... düşde ṣaru nesneler ve ıssı nesneler görmekdür (4a-1.-4)

Görüldüğü üzere, bu cümlelerin bir hususiyeti de cümlelerin yüklemleri son cümlede birleştirilerek tasarruf yoluna gidilmiş olmasıdır.

Şu cümlede ise bu yola başvurulmayıp, cümleler tamamen muhafaza edilerek birleştirilmişlerdir:

sovuḳ nesneler içmek yavuzdur ve yaġmur ṣuyı eyüdür (9b-5)

"ya" bağlacı ile

ṣayru ṣaġ yaŋā ya ṣol yaŋā yata (30b-5)

b. Sıralı cümleler

Bu cümleler, aralarında, birleştiklerini gösteren herhangi bir ilave unsur bulunmadığı halde, belli bir manayı veya hükmü birlikte izah eden cümlelerin peşpeşe sıralanmasıyla tezahür etmektedirler. Aslında bu cümlelerin her biri müstakil birer cümledirler. Bugün bu tip cümle sıralarını virgülle birleştirebildiğimiz gibi, en son cümleye kadar olanlarını gerundium grubu haline de getirebiliyoruz.

dükeli ṣayrulıḳlar gice ḳatı olur zīrā ṭabīʿat maḥṣuṣata meşġūl olmaz maraża müteveccih olur (28b-9.-11)

ḳuru üzüm ıssıdur ruṭūbeti azıraḳdur (34b-1)

aḳar ṣular ḳatında oturalar göŋüli tefrīḥ ideler (80b-12.-13)

ḥıltıları bişürür boġazı öykeni gögüsi yumşadur (49b-3.-4.)

ḥammām bedenüŋ faẓāletin taḥlīl eyler derileri arıdur ishālı ḳaṭ‘ eyler mesāmları açar yili taḥlīl ider uyuzı ve gicigi giderür sivilciklere ve çıbānlara fāyide ider uyḳu getürür ḥıltıları bişürür (11b-1.-5.)

ol eti sıḳalar ṣuyın alalar içüreler (26a-11)

Şu cümlelerin yüklem eki son cümleyle birleştirilip bir nevi tasarrufa gidilmiştir :

buḥrān günleri üçünci gündür dördünci beşince altıncı yedinci ṭoḳuzuncı on birinci ön üçünci on yedinci yigirminci yigirmi birinci yigirmi dördünci yigirmi yedinci otuz birinci otuz yedinci ve ḳırḳıncıdur (28b-11.--29 b-2.)

Bağlaçlarla meydana getirilen birleşik cümlelerle sıralı cümleler için şunu söylemek hatalı olmaz: Bu cümlelerin birliğinde, bir cümle teşkili endişesinden ziyade, cümlenin, metin teşkiline doğru genişletilmesi temayülü hakimdir.

c. Şartlı cümleler

Metnimizde geçen şart ekinin, daima, bir gerundium eki hüviyetiyle kullanıldığını, zarf-fiillerin incelendiği bölümde ele alırken belirtmiştik. Bu itibarla ,

şartlı cümleleri, birleşik cümlenin bir unsuru olarak değil, cümlenin bir tamlayıcı unsuru olarak düşünmek gerekir.

> ḳaçan kişi müshil içse ᶜamel eylemese ayvā ve almā çeyneyüp ṣuyın yuda (23b-11.-13.)
> evvel yikşenbih gün ḳuṣarsa yarındası düşenbeh gün daḫı kuṣa (24b-3.-4.)

3. Ara Cümleler

Bunlar da, bazı bağlaçlarla birlikte, yapı itibarıyla ana şekli muhafaza eden cümlenin yüklemi ile yardımcı unsurları arasına yerleştirilmiş cümlelerdir. Cümlenin bu durumu da bir tercüme eseri olarak değerlendirilebilir:

> dükeli şerbetleri yumurda ġāġila ki ṣuda çalḳamış olalar arıtmaḳ gerek (42a-12.-13)
> bīş direm ḫıyārşenber içine ki bir direm ṭatlu bādām yaġīla ki ovulmış ola süzeler (57b-4.-5.)
> aᶜżā-yı re'īse ki dimāġ ve ḳalbdur yaᶜnī yürek ve kebid yaᶜnī cigerdür taḳviyet eylemek gerekdür (26a-2.-4.)

4. Cümlenin Unsurları

Cümlenin unsurları yüklem, fail, zarf ve yer tamlayıcıları gibi belli başlı cümle unsurları dahilinde incelenecektir.

a. Yüklem

aa. İsimlerden yapılan yüklemler

Bu çeşit cümlelerdeki yüklemlerin çekiminde iki türlü ek kullanılır: Biri +dUr eki, diğeri bu ek mukabili kullanılan "ola" kelimesi ve onun menfisi "olmaya"dır.

+dUr'lu şekiller :

ḳuru üzüm ıssıdur rutūbeti azıraḳdur (34b-1)

şerbeti otuz direme degindür (38a-4)

baġarsuḳlaruŋ düşmenidür (49a-2.-3.)

sa yaġı daḫı tere yaġı gibidür (34a-4)

Bu ekin,"+Ø " ek olarak kullanılışı da bulunmaktadır. Bu durum, birleşik cümlelerde, son cümleden evvelki cümlelerin yüklemlerinde tasarruf edilmeleri halinde ortaya çıkar:

ᶜalāmeti aġız ācı olmaḳ+Ø ve çoḳ ṣusamaḳ+Ø ve uyḳu gelmemek+Ø ... düşde ṣaru nesneler ve ıssı nesneler görmekdür (4a-1.-4.)

Yüklemin iki kelimeden mürekkeb olduğu durumlarda her iki kelimede de yer alan bu ekin, te'kid etme kuvvetinden istifade edildiği görülür :

yaġmur ṣuyı eyüdür ḫafīfdür (9b-5)

+ola (+olmaya) kelimesiyle :

sovuḳ ṣuya şol kişi gire kim yigit ola ḳoca ve oġlan olmaya (6b-1.-2.)

müzevvere her aşdur kim anda et olmaya (41b-3)

ab. Fiil çekimli yüklemler

Teshil'de, metnin, çok kere, kısa cümlelerden te - şekkül ettiğine işaret olunmuştu. Bu durum yüklemi önplana çıkarmış yani bol yüklemli bir metnin teşekkülüne zemin hazırlamıştır. Sıralı cümlelerde görüldüğü gibi, bir şeyin veya bir işin sıhhat bakımından durumu hakkında izah verilirken bu yola başvurulur. Bu tür kısımlar ise , oldukça geniş yer tutar ve çok kere fiil çekimlidirler:

güzin gevde ḳurıdur nesnelerden iḥtirāz eylemek gerek cimāʿ çoḳ itmemek gerek sovuḳ ṣuya girmemek gerek ḳatı sovuḳ ṣula çimmemek gerek başı sovuḳ ṣudan saḳınmaḳ gerek başı açmamaḳ gerek (14a-4.-7.)

ḥammām bedenüŋ faẓāletin taḥlil eyler derileri arıdur ishālı ḳaṭʿ eyler mesāmları açar yili taḥlīl ider uyuzı ve gicigi giderür (11 b-1.-5)

Teshil'deki fiil cümlelerinin bir hususiyeti de yüklemlerin, kendinden evvel gelen başka çekimli fiillerle sık sık yönlendirilmesi, bir bakıma tasvir edilmesi ve manalarının bu yolla daha vazıh hale getirilmesine gay - ret edilmesidir. Bu bir kaç şekilde yapılır :

Gerundiumlu çekimlerle :

ḳabın ḳalıŋ soyup yimek gerek (37b-1.-2.)

diblerin kesüp gidermek gerek(48b-9)

bunları nīm-gōft dögeler yumşayınca ıslada - lar ḳaynadalar (61a-1.-2.)

balġamı buyān dibin ṭuraḳ otı ve turp tohmı yapraġı ḳaynadup bal üzerine süzüp içüp ḳuş-

mağıla giderürler (20b-1)

şarāb-ı uṣūl ... ḫıltıları bişürüp süddeleri açar (44a-1.-2.)

ṭa'ām yiyüp tizcek ḥareket eylemeyeler(8a-1)

Bir çok cümlede de, birbirinin devamı olan fiil - lerle, bu fiilleri ihtiva eden yüklem çekimleri bir araya getirilirler. Bu yüklemlerden sondan evvelkilerin, bir gerundium hükmüne geçen kip çekimleri olduğu görülür:

bunları nīm-gōft dögeler yumşayınca ıslada - lar ḳaynadalar süzeler (61a-1.-2.)

ṣunuŋ bīş ülüde bir ülüsin ḳalınca ḳaynada - lar süzeler (40b-3)

on direm şekker üzerine süzeler ılıcağıken içeler ḳuṣalar(18b-12.-13.)

Şu misallerde ise yüklem, yine ayrı ayrı kip çe - kimleri yapılmış iki kelime halinde bulunmasına rağmen, fiilleri ortak bir manayı yapan birleşik kelime hüviyeti ile karşımıza çıkmakta, ancak, birinci çekimli fiil, yapı olarak benzese bile bir gerundium gibi değerlendiri - lemez:

saḳız çeynemek dimāġdan balġamı çeker arıdur (48a-9.-10.)

ol eti sıḳalar ṣuyın alalar içüreler (26a-11)

Görüldüğü gibi bu yüklem şekillerinde, bir manayı tahkim,te'kid endişesi vardır.

b. Fail

Fail, cümlede işi yapan ya da yapılan işe koşulan unsur olarak, yüklemde daima vardır ve varlığı ilgili şahıs ekiyle ifade edilir. Ancak çoğu kere vazih hale gelmesine ihtiyaç duyulur. Bu halde, ayrı bir cümle unsuru olarak yer alır. Teshil'de daha çok bulunmadığı haller göze çarpar. Sebebi, metnin büyük bir kısmı, hekimin hasta v.b. 3.şahıslara tavsiyelerinin geniş yer tutması, yani yüklemlerin çok kere "emir-istek" sigaları çerçevesinde meydana gelmesidir.

Misaller :

(onlar) bu otları dögüp ḳıvāma gelmiş şekerile yā şarāb-ı nīlūfer ile yuġuralar (58b-7.-8.)

(.....) ṭaʿāmuŋ evvel laṭīfin yiyeler(8a-3)

(....) yüzin elin ayaġın sovuḳ ṣuyıla yuya - lar (18b-13.-19a-1)

(....) balġamı buyān dibin ṭuraḳ otı ve turp toḫmı yapraġı ḳaynadup bāl üzerine süzüp i - çüp ḳuṣmaġıla giderürler (20b-1)

(...) ıssı maraẓlar şerbetin şekkerile bişürmek gerek (42a-7)

(...) fercin ... ṭatlu bādām yaġīla ısıdup ḳasuġın dolduralar(16a-12)

diblerin kesüp gidermek gerek (48b-9)

Diğer fail unsurları :

Tek bir isimden ibadet olanlar:

hammām bedenüŋ faẓāletin taḥlīl eyler(11b-1)

ṣayru sağ yanā ya ṣol yanā yata (30b-5)

maḥmūde ... üçünci derecede maʿīdenüŋ yüregün düşmenidür (49a-2.-3.)

yumurda ḳanı ve meniyi arturur (33b-4)

bāḳla iʿtidāla yaḳındur (31b-11)

ṭabīʿat maḥsūsāta meşġūl olmaz maraża müteveccih olur(28b-10.-11.)

Birden fazla müstakil özne halinde olanlar : Bunlar, yüklemleri aynı olan birden fazla cümlenin, yüklemlerinde tasarruf edilmek için birleştirilmesiyle meydana gelmişlerdir.

çıbānlar sisler boğaz aġrısı çoḳ vaḳiʿ olur (3a-9.-10)

Tamlama halinde olanlar ; İsim tamlaması olanlar:

sa yaġı dahı tere yaġı gibidür (34a-4)

buḥrān günleri üçünci gündür (28b-11)

maḥmūdenüŋ ıslāḥı budur ... (49a-6)

Sıfat tamlaması halinde :

tuzlu peynir ḥārr-ı yābisdür (34b-7)

dükeli ṣayrulıḳlar gice ḳatı olur (28b-9)

ḳatı ıssı havā benzi ṣarardur (3b-4)

kuru üzüm ıssıdur (34b-1)

Failin bir mastar grubundan meydana geldiği görülür:

sakız çeynemek balġamı çeker arıdur(48a-9.-10)

sovuḳ nesneler içmek yavuzdur (9b-5)

taʿām göricek sevinmek eyüdür (31a-4)

gevdeyi iʿtidālıla ovmak iʿtidālıla ḥareket gibidür (10a-6.-7.)

cimāʿ vaḳtında ʿavrat erüŋ üstine çıḳmaḳ muḥāṭaradur (13b-2)

Ara cümle ile birlikte : Bu durumda fail kendisini açıklayan bir cümle ile birlikte vazife yapar, arada "ki" bağlacı bulunur.

ḥanẓal ki anā karġa dölegi dirler eyüsi oldur kim tamām irişmiş ola ... ḥārdur üçünci derecede yābisdür (49a-12.--49b-1.)

ġārīḳūn ki anā katrān köpügi dirler eyüsi oldur ki āḳ ola ... ḥārdur derece-i evvelde yābisdür (51a-6.--51a-9.)

c. Nesne

Cümlede, yapılan işin üzerinde cereyan ettiğini ifade eden cümle unsuru, nesnedir. Nesneler daime accuzative eki (+(y)I_2) veya +Ø) ile birlikte bulunur. Ekli şekli belirli nesneyi, +Ø 'li şekil belirsizliği ifade eder.

Su misallerde tek kelimeden meydana gelmiştir :

diblerin+Ø kesüp gidermek gerek (80b-13)

balġamı buyān dibin ṭuraḳ otı ve turp toḫmı yapraġı ḳaynadup bāl üzerine süzüp içüp ḳuşmaġıla giderürler (20b-1)

mevcūdātı ʿademden vücūda getürdi (1b-1.-3.)

bunları nīm-gōft dögeler (61a-1)

suyın alalar içüreler (26a-11)

ḥıltları bişürüp süddeleri açar (44a-1.-2.)

dimāġdan balġamı çeker arıdur (48a-9.-10.)

ḳatı ıssı havā benzi ṣarardur (3b-4)

Tamlama halinde :

ṭa'āmuŋ evvel latifin yiyeler (8a-3)

ḳatı otlar-Ø virmemek gerek (26a-1)

ḥammām bedenüŋ fazāletin+Ø taḥlīl eyler (11 b-1)

ṭa'ām iştihāsın-Ø getürür (34b-11)

Birden fazla kelimeden meydana gelen ve her biri müstakil nesne halinde olanlar:

cigeri ṭalaḳı gögüsi böğreği arıdur (32a-2.-3.)

yüzin+Ø elin+Ø ayaġın+Ø sovuḳ ṣuyıla yuyalar (18b-13.--19a-1.)

göyünmiş ḥıtları sevdāyı safrāyı ishāl eyler (50a-13.--50b-1)

boġazı öykeni gögüsi yumşadur (49b-3.-4.)

Şu misalde +dAn eki, accuzative eki olarak kullanılmış ve nesne haline getirilmiştir :

gice gice ıṭrīfīl-i sağīrden yiyeler(65a-7)

d. Zarflar

Gerundiumlu gruplar halinde :

diblerin kesüp gidermek gerek (48b-9)

bunları nīm-göft dögeler yumsayınca ṣuda ısladalar ḳaynadalar süzeler (61a-1.-2.)

ḳabın ḳalıŋ soyup yimek gerek (37b-1.-2.)

ṭaᶜām yiyüp tizcek ḥareket eylemeyeler(8a-1)
ḳaçan nefes ve der yaramaz ḳoḳsa ve nabż belürmese yā ḳatı żaᶜīf belürse ölüm yaḳınlığına delālet eyler (30b-1.-3.)
evvel yikşenbih gün ḳuşarsa yarındası düşenbeh gün daḫı ḳuşa (24b-3.-4.)
şunuŋ bīş ülüde bir ülüsin ḳalınca ḳaynadalar (40b-3)
on direm şekker üzerine süzeler ılıcağıken içeler (18b-12.-13.)

Zarf isimleri, edatlar ve instrümental ekli kelime veya kelime grupları halinde : Bunlara ait bol misal metnimizde vardır. Bu tür kelimeler, Şekil Bilgisi ana bölümünün Kelimeler kısmındaki Zarflar, Edatlar başlıkları altında tasnif edilerek ele alınmış olduğundan, aşağıya az sayıda misal almakla iktifa edilecektir. Diğer misaller için alâkalı bahislere bakılmalıdır.

dükeli şerbetleri yumurda aġīla ki ṣuda çalḳamış olalar arıtmaḳ gerek (42a-12.-13)
bu otları dögüp ḳıvāma gelmiş şekerile ya şarāb-ı nīlūfer ile yuġuralar (58b-7.-8.)
yumşaḳ ḥuḳne eyleyeler andan soŋra faṣd eyleyeler (24a-11)
ellerin ayaḳların birez ege (30b-6)
muraṭṭıb ḥammāma çoḳ gireler (63a-6)
yili ve balgamı iŋen azdurur (38b-1)
gicede gündüzde sekiz sāᶜatdan artuḳ uyuma -

yalar (10a-11)

ḳān ġālib olmaḳdan olursa tamām yitürü aḳmayınca dutmamaḳ gerek (71a-13)

ġıdāyı gündüzin üç defʿada az az vireler(15 b-8)

iki yasından öŋdin .... ḥacāmet eylememek gerek (25a-9)

başına ḳabaḳ yaġın dürteler ve aŋul aŋul ovalar (28a-9)

Diğerleri :

Bazı kelime veya kelime grubuna eklenen +(y)A,+dA +cA gibi hal ekleri, eğer, sonuna eklendiği kelime veya kelime grubuyla birlikte zaman, hal ve tarz manası ifade ediyorsa, yer tamlayıcısı olarak değil zarf olarak vazife yaparlar:

öksürüge demregiye daḫı girü ḳalan sevdāvi maraźlara fāyide ider (34a-1.-2.)

cimāʿ vaḳtında ʿavrat erüŋ üstine çıḳmaḳ muḫāṭaradur (13b-2)

cirāḥatı oŋulmaġa ḳomayalar (119b-7)

yumşayınca ṣuda ısladalar ḳaynadalar süze - ler yetecekce zeyt ya ṣirūġan ḳatalar(61a-2)

e. Yer Tamlayıcıları

Bu cümle unsuru, hükmün veya işin meydana geldiği yeri veya istikameti ifade eden kelime ya da kelime grubudur. Bu unsur, ismin +(y)A, +dA ve +dAn hal eklerinden biriyle birlikte bulunur.

akar sular katında oturalar (80b-12)

on direm şekker üzerine süzeler (18b-12)

şol nesneler üzerine ki ma'būh-ı fākihe di - dük (20b-10)

açuk yirde ve akar sular katında yatmayalar (20a-12)

hıyārı kazıyalar ... alnına uralar (71b-8)

başına zeytile anber ve lādān dürteler(62b-8)

ağacında bir yalunuz ola (47b-7)

ıssı su içinde dutalar (65a-1)

bedende harāret kavī ola (68b-5)

ekşilerden sakınmak gerek (23b-8)

oddan indüreler (71a-6)

f. Cümle dışı unsurlar

Bunlar, cümleleleri birbirine bağlayan bazı edatlarla, cümle içinde ayrıca bir cümle halinde bulunmakla birlikte, çıkarıldığında cümleyi bozmayan ara cümleler - dir.

Bağlaç olarak ayrıca isimlendirilmeyen bağlama edatlarının, te'kid etme özelliği vardır, ancak, cümlenin manasına bir ilavede bulunmazlar:

nabż ... eger... münhafız olursa ya'nī uşak hareket eylerse harāret āzlığına delālet eyler (5a-11)

haftada iki gün birbiri ardınca kuşmak gerek meselā evvel yikşenbih gün kuşarsa yarındası dūşenbeh gün dahı kuşa (24b-3)

'amel eylemekden birez uykuya yata tā 'ameli

ḳavī ola (22a-10)

üsdine dögülmiş māzū uralar <u>veyāhūd</u> günlük ve cülnār saçalar (28a-1)

sovuḳ nesneler içmek yavuzdur <u>ve</u> yaġmur ṣuyı eyüdür <u>ḫafīfdür</u> (9b-5)

<u>"ki,kim" li ara cümleler</u> de cümle dışı unsurdur:

dükeli şerbetleri yumurda aġīla <u>ki suda çalkamış olalar</u> arıtmaḳ gerek (42a-12.-13.)

aşaġaġı ṭamardur <u>kim anā bāsalıḳ dirler</u> boyundan aşaġa gevdeyi arıdur (25a-5.-6.)

<u>Soru eki de cümle dışı</u> unsur durumundadır :

bilmeseler ki ḳuduz <u>mıdur</u> ya saġ <u>mıdur</u> (119 b-1)

g. Cümlede, tercüme eseri görülen ibareler :

Bu ibareler, aslında, yabancı dili temsil eden herhangi bir yapı göstermedikleri halde, eserin kaynaklandığı asıl dildeki ıstılahların v.b. bir açıklaması mahiyetinde olduklarından bu durumun bir tercüme eseri olduğunu anlıyoruz. Bu ibareler umumiyetle, bazı madde, bitki ve hastalık isimlerinin Anadolu dilindeki karşılıklarıyla bir arada kullanılmasıyla ortaya çıkıyor.

<u>yaʿnī</u> edatı ile :

saḳmūniya <u>yaʿnī</u> maḥmūde (48b-13)

mastākī <u>yaʿnī</u> saḳız (48a-7)

cündibedister <u>yaʿnī</u> oġlan aşı (59b-4)

<u>"ki" edatı ile</u> : Bu bağlaçla yapılan açıklamalar bir cümle teşkil eder:

şayṭarac <u>ki</u> anā sergüle dirler(52a-11.-12)

Vasıtasız olarak yanyana getirilen benzer manalı kelimelerle:

> nabż ... giç giç ḥareket eylerse rutūbet yaşlıġa ve mādde çoḳlıġa delālet eyler (4b-7)

Cümle Tahlilleri

Bu bölümde, bazı cümle tahlili misalleri verilecektir. Bu tahlil, evvela cümlenin ana unsurları tesbit edilip, ilaveten, bu unsurların kendi iç yapılarının işaretlenmesi şeklinde yapılacak ve bu yapının unsurlarını gösteren oklu işaretlerin yönü, daima, asıl unsurdan yardımcı unsura doğru olacaktır.

Kelime ve kelime gruplarının vazifeleri cümle seviyesinde ele alınacağından, kelimeler başka incelemeye ve tasnife tabi tutulmayacaklardır.

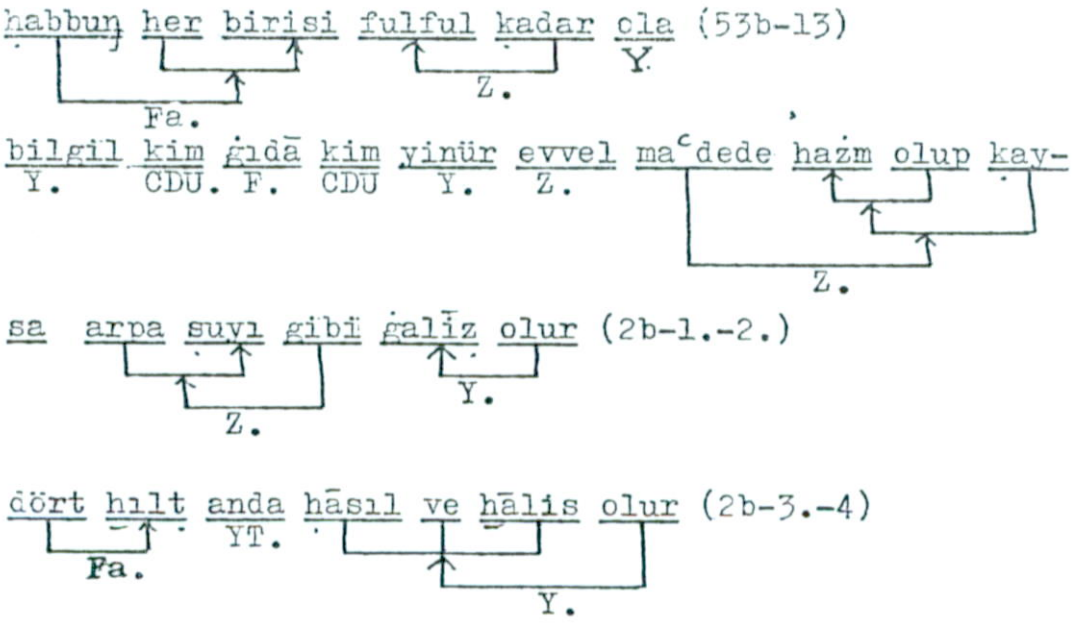

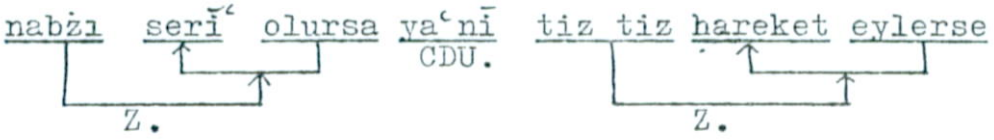
nabżı serī‘ olursa ya‘nī tiz tiz hareket eylerse
CDU.
Z.
Z.

hararet issiliġe delalet eyler (4b-5.-6)
Z.
Y.

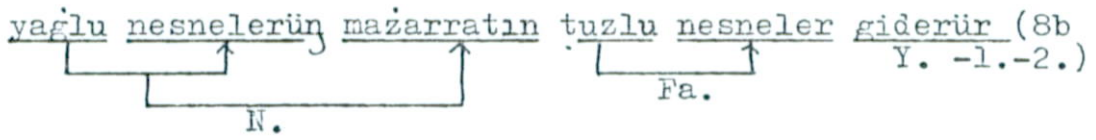
yaġlu nesnelerüñ mażarratın tuzlu nesneler ġiderür (8b
Y. -1.-2.)
N.
Fa.

elekden geçürüp sonra üstine saçalar (21a-1.-2.)
Z.
Z.
YT.
Y.

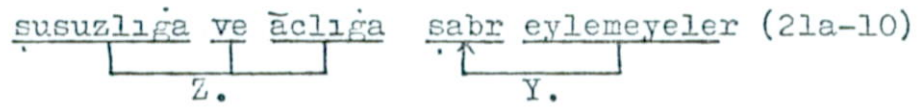
susuzlıġa ve āclıġa sabr eylemeyeler (21a-10)
Z.
Y.

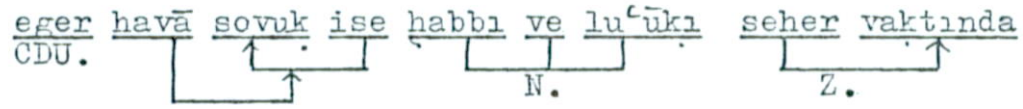
eger havā sovuk ise habbı ve lu‘ūkı seher vaktında
CDU.
N.
Z.

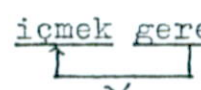
içmek gerek (22b-10.-11.)
Y.

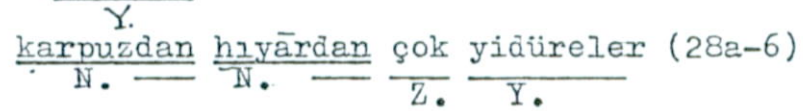
karpuzdan hıyārdan çok yidüreler (28a-6)
N.
N.
Z.
Y.

eger sayrunuñ uykusı gelmese burnına benefşe yaġın
CDU.
Z.
Y.T.
N.

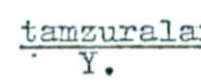
tamzuralar (28a-7.-8.)
Y.

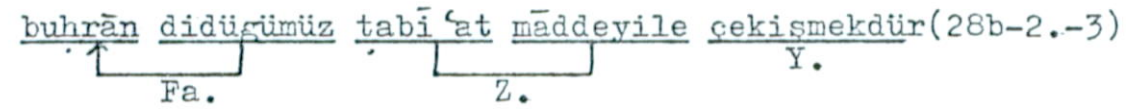
buhrān didügümüz tabī‘at māddeyile çekişmekdür(28b-2.-3)
Fa.
Z.
Y.

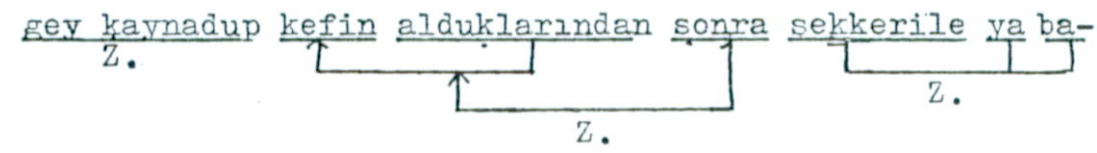
gev ḳaynadup kefin alduklarından sonra sekkerile ya ba-
Z.
Z.
Z.

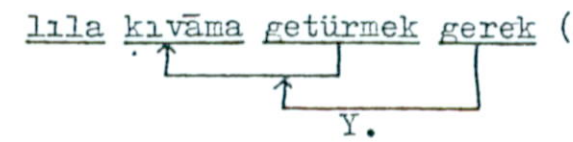
lıla kıvāma getürmek gerek (42a-1.-2.)
Y.

tahlil eyler (53a-13.--53b-1.-2.)
Y.

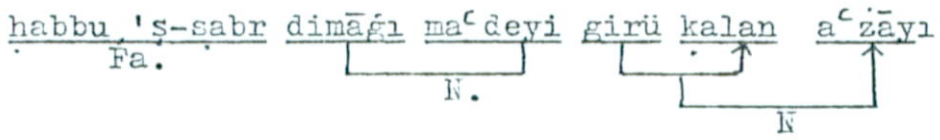

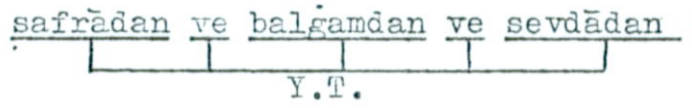

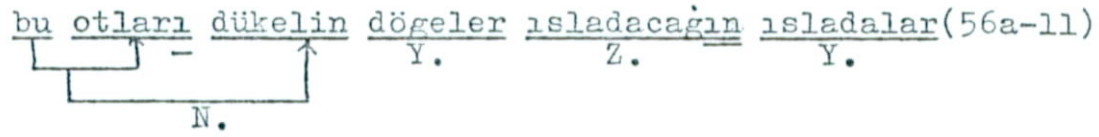

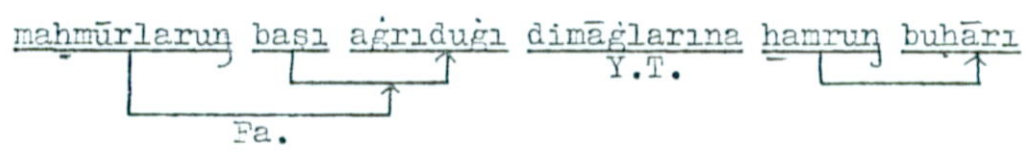

çıkduġındandur (65b-8.-9.)
Y.

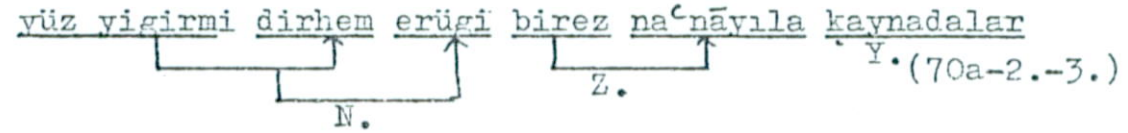

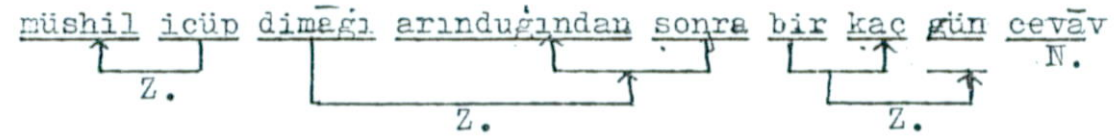

vireler (70b-1.-3.)
Y.

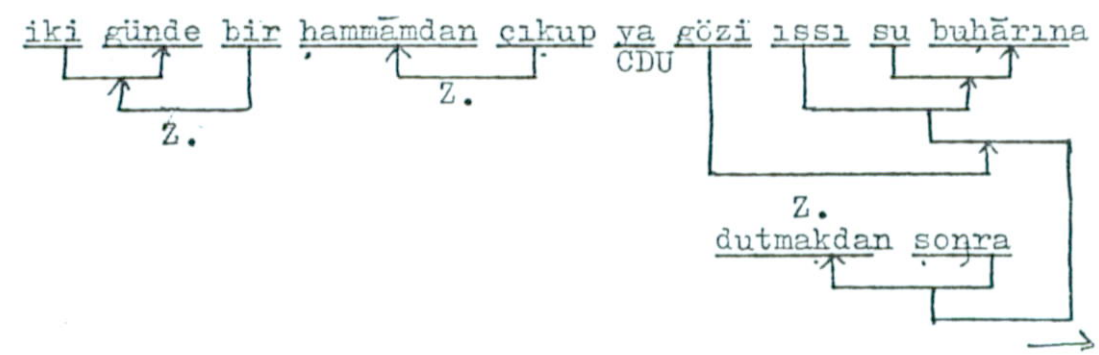

göze ol bāldan mīlile sürme çeker gibi çekeler(71a-6.-8.)
Y.T. N. Z. Y.

gögüse sūsen yaġın ve yāsemin yaġın müşkile zaᶜferānıla
Y.T. N. Z. Z.

ve bālıla dürteler (81a-11.-12.)
Z. Z. Y.

behak-ı esved karalıkdur ki gövdeye ben ben düşer(114 b-12)
Fa. Y. cdu Y.T. Z. Y.

ᶜilācı kan almak ve bedeni sevdādan müshilile tenkıye it-
Fa. Y. CDU. N. Y.T. Z.

mekdür (114b-22.--115a-1.)

ᶜilācı evvel kīfāldan kan almakdur (115a-12)
Fa. Z. Y.T. Y.

eger ġāfil olup āġulu nesneler yidürürlerse tīzcek
CDU. Z. Z.

ılıcak suyıla ve sirūgan ya zeytile kusalar(117b-3.-4.)
Z. Y.

yir yir gevdesinün kılın yolalar (117b-11)
Z. N. Y.

yavuz ilan soksa eger kesmege yarar yirde sokdıysa
Z. CDU. Z.

el ayak gibi sem sirayet itmedin sokduġı yirden yukaru
Z. Z. Y.T.

öndin keseler (117b-12.-13.---118a-1)
Y.T. Y.

ilan sokduġı yiri çizüp bas olduġından sonra hōş olmaġa
Z. Z. Z.

komayalar (118a-7.-9.)
Y.

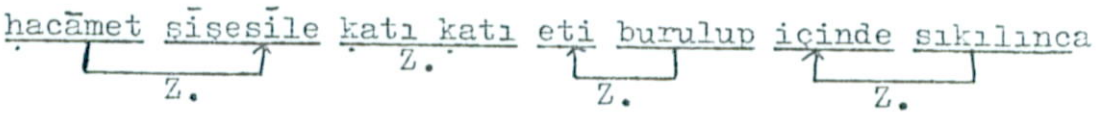

soralar (118a-11.-12.)
Y.

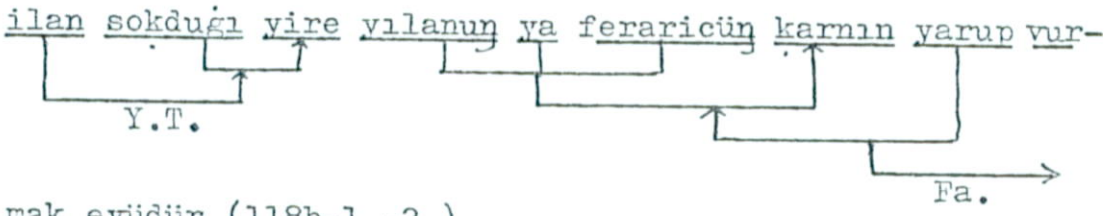

mak eyüdür (118b-1.-2.)
Y.

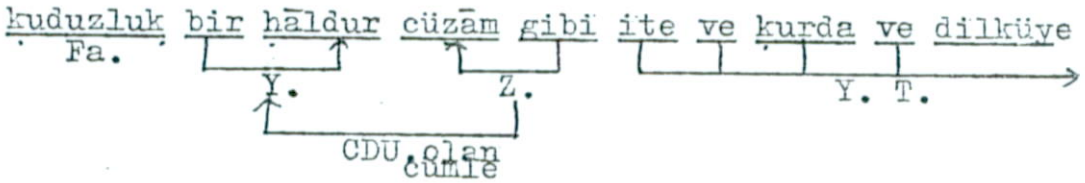

ve çakala uġrar (118b-5.-7.)
Y.

su göricek ditrer belki ulur (118b-11.-12.)
Z.
Y.
CDÜ.
Y.

dükeli itler anı göricek kaçar (119a-1)
Fa.
Z.
Y.

eger kaçmasa yakın gelicek anā tevāżu' eylerler(119a-1.-2.)
CDÜ.
Z.
Z.
Y.T.
Y.

Metnin Hazırlanmasında Takib Edilen Esaslar

1.Transkripsiyonlu metni hazırlarken, Laleli :1622 nüshası esas alınmıştır. Kontrol ve mukayeselerde, Fatih: 3543 nüshası kullanılmış, zaruri gürüldüğü hallerde Süleymaniye: 849 ve bir yerde Lala İsmail : 385 nüshalarından istifade edilmiştir.

2. Yapılan mukayese ile, F.de bulunup L.de olmayan ibarelerden, metni tamamlar mahiyette görülenleri köşeli parantez [ ] içinde metne dahil edilmiş, geri kalan kısımlar ise dipnotta verilmiştir.

3. Nüsha farkları ile alâkalı düzeltme v.b. hususlar da dipnotta izah edilmiştir.

4. Asıl nüshanın baştan 81. varak b. sayfası 2. satırına (kısaca 81b-2) kadarki kısmı ile 114b-12.den sonuna kadarki kısmı birleştirilmek suretiyle, ilk müstensih tarafından yazıldıktan sonra, eksik olan bu 81b-2 ile 114b-12 arasındaki bahisler ikinci bir müstensih tarafından sonuna ilave edilmiştir. Metni hazırlarken bu karışıklık, diğer nüshalarla yapılan karşılaştırma neticesi tabii sırasına konularak düzeltilmiştir. Bu düzeltme, 81b-2.den itibaren, transkripsiyonlu metnin varak numaralarının yanına, yazma nüshadaki varak numaraları, parantez işareti ( ) içinde yazılmak ve gösterilmek suretiyle yapılmış olduğundan, transkripsiyonlu metinle alâkalı herhangi bir mukayese için nüshayı kontrol etme imkânı muhafaza edilmiştir.

5. Bu cümleden olarak, çalışmanın hem gramer kıs-

mında hem de sözlük kısmında verilen bütün referanslar, transkripsiyonlu metinde verilen sayfa numaralarından takib edilmelidir. Yazma nüshadaki yerleri de yine bu numaraların yanına ilave edilen ( ) içindeki numaralara göre tesbit edilecektir.

6. Ayrıca, metnin 110a-10 ile 114b-12 arasındaki kısımları, yazma nüshada bulunmadığından, Fatih:3543 nüshasından tamamlama yoluna gidilmiş ve bu husus da ( )i - çinde, tedarik edildiği nüsha ve sayfa belirtilmek suretiyle yazılmıştır. Alâkalı yazma metin de, asıl nüshanın fotokopisinin sonuna ilave edilmiştir.

7. Farsça terkiblerin izafet -i'sı, bazı yerlerde harekelenmemiştir. Bu durum, "şükr[-i] bi-kıyas (1b-1)" misalinde olduğu gibi [] işareti ile gösterilmiştir.

8. Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzunlukların yanında, Türkçe kelimelerde tesbit edilen asli ünlü uzunluklarıyla ekleşme sırasında ortaya çıkan diğer fonetik ünlü uzunlukları ve fonksiyon ifade eden,3.teklik şahıs ekinin +(s)Ī+lA ekleşmesi sırasındaki ünlü uzunluğu i - şaretlenmiştir.

Buna mukabil, ünlü uzunlukları tesbit edilen fakat nüshada, bu uzunlukları kararlı bir şekilde temsil edilmeyen kelimelerde ve bir ünlü vurgusunu mu yoksa kararlı bir asli ünlü uzunluğunu mu temsil ettikleri hususunda şüphe edilebilecek -sA ve -(y)A eklerindeki ünlü uzunlukları ile +(y)A ekinde çevre şartlarına bağlı olarak meydana gelen vurgu uzunlukları işaretlenmemiştir.

Metindeki Bahislerin ve Konu Başlıklarının Dizini

Teshīl 2a-3

EVVEL BAHŞI 2a-8

evvel baḫşuŋ evvel bābı kim ṭıbbuŋ ᶜilmisin bildürür 2a-13

keylūs 2b-2

ḳānuŋ ṭabīᶜatı 2b-6

ṣafrānuŋ ṭabīᶜatı 2b-10

balġamuŋ ṭabīᶜatı 2b-12

sevdānuŋ ṭabīᶜatı 3a-1

ilk yāz kim aŋā rebiᶜ dirler 3a-6

yāyuŋ ṭabīᶜatı 3a-10

güzüŋ ṭabīᶜatı 3a-12

ḳışuŋ ṭabīᶜatı 3b-2

ıssı havā 3b-4

sovuḳ havā 3b-6

ᶜalāmetler bilmek 3b-7

ḳān ġālib olmaḳ 3b-8

ṣafrā ġālib olmaḳ 3b-13

balġam ġālib olmaḳ 4a-4

sevdā ġālib olmaḳ 4a-8

nabż bilmek 4a-13

ḳārūre bilmek 5b-1

evvel baḫşınuŋ ikinci bābı ṭıbbuŋ ᶜamelisin bildürür 6a-13

havā tedbīrin bildürür 6a-13

ġıdālar tedbīri 7b-2
ṣular tedbīri 9a-5
ḥareket eylemek tedbīri 9b-9
uyımaḳ tedbīri 10a-9
istifrāġ tedbīri 11a-1
ḥammām tedbīri 11a-12
cimāʿ tedbīri 12b-2
calḳ urmaḳ 13b-3
faṣıllar tedbīri 13b-4
nāḳıhlar yaʿnī ḳatı ṣayrulıḳdan durmış kişiler tedbīri 14b-4
yüklü ʿavratlar ve loḫuṣalar tedbīri 15a-12
muʿāleceler tedbīri 17a-7
ḳuṣmaḳ tedbīri 24a-6
kān almaḳ tedbīri 24b-4
ʿilāclaruŋ geŋezi 25a-12
aʿżā-yı reʾīse 26a-2
buḥrān bilmek 28b-2
eyü buḥrān 29a-3
nāḳıs buḥrān 29a-6
yavuz buḥrān 29a-8
ʿalāmetleriŋ eyüsin ve yavuzın bilmek 29b-12
eyü ʿalāmet 29b-12
yavuz ʿalāmetler 30a-6
İKİNCİ BAHŞI gıdalar ve şerbetler ve edviyyeler bildürür 31a-4
gıdalar bilmek 31a-5

etler bilmek 32b-1
yimişleri bilmek 34a-9
aşlar bilmek 39b-12
şerbetler bildürür 41b-10
edviyye-i müfrediyye bilmek 45a-10
edviyye-i mürekkebeyi bilmek ki anā ḳarābādin dirler 51a-11
yaġlar çıḳarmaḳ 60b-4
ıssı çiçekler yaġın çıkarmaḳ ṭarīḳasın. 60b-5
sovuḳ çiçeklerüñ 60b-9
toḫmlar ve dibler yaġın çıḳarmaḳ ṭarīḳasın bildürür 60b-13
yimişler ve ṣuyı çıḳar nesneler yaġın.. 61a-8
yaġlu dāneler yaġın 61a-10

ÜÇÜNCİ BAḪIŞ maraż̇larun sebeblerin ve ʿalāmetlerin ve muʿālecelerin bildürür 61b-2
ṣudāʿ yaʿnī baş aġrısı 61b-2
sersām 66a-4
mālīḫulyā 67a-1
sühhār 67b-13
düvār baş degzinmekdür 68a-12
sidr göz ḳararmaḳdur 68a-12.-13
ümmü'ṣ-ṣıbyān ki anā oġlancuḳlar ṣayrulıġı dirler uçuḳdur 68b-3
rimed göz aġrısıdur 68b-13
ruʿāf ki burun ḳanamaḳdur 71a-12

zükkām ve nezle 72a-8
ḳulaḳ aġır olsa ya aġrısa ya çıŋlese ya güvüldese 73a-5
ḳulaḳdan iriŋ aḳarsa 73b-1
ḳulaġ aġzı 73b-3
diş dibleri ḳanamaḳ 74a-3
diş aġrısı 74a-6
dil şişmek 75a-5
māşerā 75b-7
yaŋaġı ve eŋekleri şiş olmaḳ 75b-13
gelūgīr 76b-1
boġaz dış olmaḳ 77b-1.-2
żīḳu'n-nefes yaʿnī nefes dutulmaḳlıḳ 77b-3
āvāz dutulmaḳ 78a-6
suʿāl yaʿnī öksürük 78b-4
ẕātu'l-cenb 79a-9
ẕātu'z-zebiḥ 79b-3
ḫafaḳān yaʿnī yürek oynamaḳ 80a-13
maʿde aġrısın 81b-3
tuḫme 83b-2
heyża 83b-4
ʿaṭış yaʿnī ṣusamaḳ 84a-6
sū'u'l-ḳıyna 84b-4
istisḳā 84b-7
ciger şişin ve maʿīde ve ṭalaḳ şişin aramaḳ ṭarīḳası 84b-13
ishāl yaʿnī ḳarın göçmek 86a-6

saḥc ya'nī bağarsuk sıyrundusı 87a-11
bevāsīr 88a-5
zaḫīr ya'nī zōr olmaḳ 88b-6
ma'ṣ ya'nī göbek burmaḳ 89b-4.-5
göbek düşmek 89b-11
ḳulunc 80a-8
yarḳān-ı aṣfer ya'nī gövdeye ve göze ṣarulıḳ
düşmek 91b-8
yarḳān-ı esved ya'nī gövdeye ve göze ḳaralıḳ
düşmek 91b-9.-10
ṭalaḳ şişmek ve büyümek 92b-3
ḳarında ṣoğulcan ve uvaḳ ḳurd olmaḳ 93a-5
bögrekde ya ḳavuḳda baş olamḳ 93b-8.-9
'usḫuru'l-bevl ve iḫtibāsu'l-bevl ya'nī zaḥme-
tile işemek ve hīç işeyümemek 94a-9
selesü'l-bevl ya'nī dāyim aḳmaḳ ve dutulmaḳ
ve döşege işemek ..... 94b-6.-7.
cimā' ḳuvveti ża'īf olmaḳ ve cimā'a ḳavī iden
ğıdālar 95a-8.-9
vec'-i mefāṣıl ya'nī bendegüşler aġrısı .. 96a-8.-9
bīl aġrısı 96a-10
nıḳrıs 96a-11
'ırḳu'n-nisā 96a-12
ḥummālar ya'nī sıtmalar 98b-3
ḥummā-ı yevmī 98b-6
ḥummā-ı 'ıfan 98b-7
ḥummā-ı dıḳa 98b-8
sūnūḫuş 98b-9

ḥummā-ı muṭbıḳa 98b-13
ġıbb-ı lāzım 99a-2
ġıbb-ı dāyir 99a-4
ḥummā-ı muḥriḳa ki ḳara ağız dirler ... 99a-6
ġıbb-ı ḫāliṣ 99a-8
ḥummā-ı balġamiyye-i lāzıme 99a-10.-11
ḥummā-ı balġamiyye-i nāyibe 99a-12.-13
rubʿ-ı lāzım 99b-2
rubʿ-ı dāyir 99b-3
ḥummā-ı müfrede 99b-5
ḥummā-ı mürekkebe 99b-5
ṣaṭru'l-ġıb 99b-7
ḥummā-ı demevī 101a-2
ḥummā-ı ṣafrāvī 101b-2
ḥummā-ı muḥriḳa ..... 101b-2 ve 4
ḥummā- ı balġamī 104b-8
ḥummā-ı sevdāvī 106a-9
evrām ve bagūr yaʿnī şişler ve sivilcüler. 107b-8
ḫıyārak ve çıbānlar tedbīri..... 109a-10
ṭaʿūn 109a-10
balġamī verem 110a-10
sevdāvī verem 110b-6
dāḫıs ki ḳorulġan dirler 110b-13
şarā ki ḳurdaşın dirler 111a-8
cemre ki āteş pāresi dirler ve od göynügi
dirler 111b-4.-5
ḥaşbe ve cüderī ki çiçek dirler 111b-16
ḳızılcuḳ 112a-12

ḳızamuḳ 112a-13
cerb ve ḥike yaʿni uyuz ve gicik 113a-12
behaḳ-ı ebyaż yaʿnī āk behaḳ ..... 114a-2.
behaḳ-ı esved 114b-12
demregü 114b-19
ṣaʿfe 115a-8
cirāḥat ve sünük sınmaḳ ve ʿużvlar bertinmek ve yerinden çıḳmaḳ ve düşmek ve nesne ṭoḳınmaḳ ve nesneyile urılmaḳ ve baş yarılmaḳ ve deri sıyrılmaḳ ..... 115b-6.-7.
el ayaḳ ve yüz ve ṭudaḳ yarılmaḳ 116a-8.-9
gevdeyi od göyündürmek yā ıssı ṣu ya ıssı yaġ ya ġayrı nesne yaḳmaḳ ..... 116b-6.-7.
semūmdan yaʿnī āġulu nesnelerden saḳınmaḳ ve ittifāḳ düşüp tedbīr eylemek ..... 116b-13.-117a-1.
ʿużvu'l-kelb yaʿnī ḳuduz it ṭaladuġı 118b-5
ḳuduzluḳ 118b-5

M E T İ N

1b.

hāẕā kitāb-ı teshīliḥācī paşa fī ṭıb

bismillāhirraḥmānirraḥīm

1. elḥamduli'l-lāhi rabbi'l-ʿālemīn ḥamd ve sipās ve şük-
r [-i]
2. bī-ḳıyās ol yüce taŋrıya kim mevcūdātı ʿademden
3. vücūda getürdi ve medḥ-i bī-ḳıyās ve bī-ġāyet
4. ve ṣalavāt-ı bī-nihāyet Peyġamber Ḥażretine kim
5. ümmetinden ḍalālet ẓulümātın götürdi çün bildüm kim
6. ḫayru'n-nāsı men yenfeʿu'n-nāsdur diledüm kim ṭıb
7. ʿilminden bir muḫtaṣar kitāb taṣnīf eyleyem ṣıḥḥatı
8. yaʿnī sağlıḳ saḳlamaḳ ḥıfẓ eylemek ṭarīḳasın ve şol

2a.

1. maraẓlarun kim çoḳ vākiʿ olur sebeblerin ve ʿalāmetle-
rin [ve muʿālecelerin (F1b-6.)]
2. beyān eyleyem ḳaçan kim ḥāẕıḳ ḥekīm bulınmasa bu muḫ-
taṣarīla
3. ʿamel eyleyeler [ḥaḳ taʿālā ṣıḥḥat rūzı (F1b-7.)] [ḳıla
inşā'allahu taʿālā (F1b-8.)] ve bu kitāba teshīl diyü
ād virdüm zīrā ki
4. teşḫīṣ [-ı] emrāż yaʿnī ḫastalıḳlar bilmek [ve ṭarīḳ-ı
(F.1b-9.)] ʿilācı daḫı
5. anuŋ ʿilācın elden geldükçe beyān eyledüm türkī
6. ʿibārete getürdüm tā ki ekşeri ḫalāyıḳ müstefīd olup
7. bu żaʿīfi duʿādan unutmayalar ve bu kitābı üç
8. baḫş eyledüm evvel baḫşı iki bābdur evvelki bābı

9. ṭıbbuŋ ʿilmisin bildürür bāb[-ı] şānī ʿamelisin bildürür
10. ikinci baḫşı ġıdālaruŋ ve şerbetlerüŋ ve edviyyelerüŋ
11. beyānın bildürür üçünci baḫşı marażlaruŋ sebeblerin ve
12. edviyyelerin[1] ve ʿalāmetlerin ve muʿālicelerin[2] bildürür
13. evvel baḫşuŋ evvel bābı kim ṭıbbuŋ ʿilmisin bildürür

2b.

1. bilgil kim ġıdā kim yinür evvel maʿdede haẓm olup ḳaynasa
2. arpa ṣuyı gibi ġaliẓ olur aŋā keylūs dirler andan
3. ṣoŋra maʿdeden cigere varur gine anda haẓm olur dört
4. ḫılṭ anda ḥāṣıl ve ḫaliṣ olur yaʿnī ḳān ve ṣafrā ve
5. balġam ve sevdā andan ṣoŋra ṭamarlara varur gine anda
6. haẓm olur aʿżāya dökilür ḳānuŋ ṭabīʿatı ḥārr[-] raṭbdur
7. yaʿnī ıssıdur terdür eyüsi oldur kim ḳızıl ola ḳoḳusı
8. yaramaz olmaya[3] ḳatı sıvuḳ ve ḳatı ġaliẓ olmaya ḳān eyü
9. ġıdālardan ḥāṣıl olur et gibi ve nīm-birişt yumurda gibi
10. ṣafrānuŋ ṭabīʿatı ḥārr[-ı] yābisdür yaʿnī ıssıdur ḳurudur

---

1. Metinde "edviyyelerüŋ" iken F.2a-1.den yukarıdaki gibi düzeltildi.
2. Yanlışlıkla "muʿācelerin" yazılı.F.2a-1.den düzeltildi.
3. F.2a-8.de bu arada "ṭaṭlu ola" var.

11.ıssı nesneler ve ṭatlu nesneler ve cerb nesneler yimekden

12.ḥāṣıl olur balġamuŋ ṭabīʿatı bārid-i raṭbdur yaʿnī ṣovuḳdur

13.terdür sovuḳ ter ġalīẓ ġıdālardan ḥāṣıl olur balıḳ

3a.

1. gibi yoġurt gibi ya sovuḳ yemişler gibi sevdānuŋ ṭabīʿatı
2. bārid-i yābisdür yaʿnī sovuḳdur ḫuşkdur ġalīẓ ḳuru
3. ġıdālardan ḥāṣıl olur ve ḳatı ıssı nesnelerden ve duzlu
4. nesnelerden ve tīz nesnelerden ṣarımsaḳ gibi ḳuru et
5. ve ḳuru balıḳ ve ḫardal ve göyünmiş etden ve göyünmiş etmekden
6. ve peynirden ve ḳuru ġıdālardan ḥāṣıl oluŋ her ḳankı ḫılṭ
7. kim göyünse sevdā olur ve bilgil kim ilk yāz kim anā
8. rebīʿ dirler ṭabīʿat[ı] ḥārr[-ı] raṭbdur iʿtidālıla anda ḳān
9. çoḳ olur aḫlāṭ ḥarekete gelür çıbānlar şişler boġaz
10. aġrısı çoḳ vāḳiʿ olur ve yāyuŋ ṭabīʿatı ḥārr[-ı] yābisdür
11. anda ṣafrā çoḳ olur ḳuvveti żaʿīf olur ṣafrāvī
12. sıtmalar çoḳ olur [haẓm żaʿīf(F.2b-4.)] [iştihā żaʿīf olur ve ıssı ṣayrulıḳlar çoḳ olur (F2b-5.)] güzüŋ ṭabīʿatı bārid-i yābisdür
13. anda sevdā çoḳ olur[4] ṭalaḳ büyük olur ve girü ḳalan

4.Burada,F.2b-6.da "ve" var.

3b.

1. sevdāvī[5] marażlar çoḳ [6] olur ḳışuŋ ṭabīʿatı bārid-i raṭbdur
2. anda balġam çoḳ olur ve balġamī marażlaruŋ ṭımāġī ve
3. zükkām ve nezle ve suʿāl öksürük ve bīl aġrısı çoḳ
4. vāḳiʿ olur ve bilgil kim ḳatı ıssı havā beŋzi ṣarardur
5. ve rıḥlar[7] taḥlīl eyler ve ḳuvveti żaʿīf eyler [ve susadur(F.2b-10.)] [ve çoḳ derledür ve dimāġı żaʿīf eyler (F2b-11.)] ve hevāsı
6. mükedder ḳılur ve göz aġrısın çoḳ eyler sovuḳ havā bedeni
7. ḳavī eyler hażmı eyü eyler ve beŋzi ḳızıl eyler ʿalāmetler
8. [bilmek (F.2b-13.)] ḳān ġālib olmaḳ ʿalāmeti uyḳu çoḳ gelmek [gerinmek (F.2b-14.)]
9. ve çeḳ isnemek [ve ḳan alacak yirleri (F.2b-14.)] [gicimek (F.2b-15.)] ve gevde āġır olmaḳ ve burnı becid ḳanamaḳ
10. ve aġız yārı ṭatlu olmaḳ ve gevdede sivilcikler
11. ve çıbānlar çıḳmaḳ ve deri çekilü çekilü gelmek beŋzi
12. ve dili ḳızıl olmaḳ ve düşde ḳızıl nesneler görmek ve hevāsı

---

5. "sevdā ve" iken, F.2b-7.den yukarıdaki gibi düzeltildi.
6. F.2b-7.de, bu arada "vāḳiʿ" kelimesi bulunuyor.
7. Aynı kelime F.2b-10.da "rūḥları" olarak geçiyor.

13.mükedder olmaḳ ve çoḳ zamān ḳān almamaḳdur ṣafrā

4a.

1. ġālib olmaḳ ʿalāmeti aġız ācı olmaḳ[8] ve çoḳ ṣuṣamaḳ
2. ve uyḳu gelmemek ve ṭaʿām iştihāsı żaʿīf olmaḳ ve gözi
3. ve beŋzi ṣaru olmaḳ ve göŋüli dönmek ve düşde ṣaru
4. nesneler [görmek ve od (F.3a-4.)] ve ıssı nesneler görmekdür balġam ġalib olmaḳ
5. ʿalāmeti aġız yārı çoḳ olmaḳ ve hażmı żaʿīf olmaḳ
6. ve gevde süst olmaḳ [ve aġır olmaḳ (F.3a-6.)] ve āz ṣusamaḳ ve çoḳ uyumaḳ
7. ve kāhel olmaḳ ve düşde sular görmek ve yaġmurlar
8. ve sovuḳlar görmek ve gevde sovuḳ olmaḳdur sevdā
9. ġālib olmaḳ ʿalāmeti [aruḳ olmaḳ ve (F.3a-9.)] gevde rengi ḳarasaġu olmaḳ ve maʿdede
10. ıssı olup göyünmek ve ṭaʿām iştihāsı [ġālib (F.3a-10)] ve ḳavī olmaḳ
11. ve uyḳu gelmek ve fāsid fikirler eylemek ve ḳān ḳara
12. ve ġalīẓ olmaḳ ve gevdede ḳıl çoḳ olmaḳ ve düşde ölüler
13. ve ḳorḳulu düşler görmekdür nabż bilmek şol

4b.

1. kişinüŋ kim nabżın dutalar gerek kim ol kişi ḳaḳımış
2. ya ḳorḳmış veyā ḳatı sevinmiş ya āclıḳdan żaʿīf
3. olmış ya ṭoḳlıḳdan ṣaḳīl olmış ya çoḳ ḥareket

---

8. Bu arada F.3a-2.de "ve göŋül dönmek" var.

4. itmiş olmaya pes bu şarṭlar saḳlanduġından ṣoŋra
5. nabżı serī‘ olursa ya‘nī tiz tiz ḥareket eylerse
6. ḥarāret issilige delālet eyler eger baṭī olursa
7. ya‘nī giç giç ḥareket eylerse [i‘tidale delālet eyler eger ‘arīż olursa ya‘nī ṭamar ṭolu (F.3b-2.)] [ve inlü o-olursa (F.3b-3.)] ruṭūbet yaşlıġa ve mādde
8. çoḳlıġa delālet eyler ve eger daḳīḳ olursa ya‘nī [tamar (F.3b-4.)]
9. ince olursa yubūset ve mādde azlıġına delālet
10. eyler eger müşrif[9] olursa [ya‘nī (F3b-5.)] gey yüksek ḥareket
11. eylerse ḥarārete delālet eyler eger münḥafıẓ olursa
12. ya‘nī uşaḳ ḥareket eylerse ḥarāret azlıġına delālet
13. eyler eger ḳavī olursa [ḳuvvetile ḥareket eylese kim (F.3b-8.)] barmaḳlara ḳatı ḳatı doḳına

5a.

1. mizācuŋ kuvvetine delālet eyler [ża‘īf olursa ḳuvvet ża‘īflıġına (F.3b-9.)] [delālet eyler (F.3b-10.)] eger leyyin olursa
2. ya‘nī ṭamar yumşaḳ olursa ruṭūbete delālet eyler
3. eger ṣulb olursa ya‘nī ṭamarı ḳatı çekilmiş
4. gibi olursa ya‘nī yubūsete delālet eyler eger ḥārr
5. olursa ya‘nī [ṭamar (F.3b-11.)] ıssı olursa ḥarārete delālet eyler
6. eger [bārid olursa ya‘nī(F.3b-12.)] ṭamar soвuḳ olursa

9.F.3b-5.de "müşerref" olarak geçmektedir.

burūdete delālet eyler

7. eger müstevī olursa ya'nī berāber [ḥareket eylerse (F.3b-14.)] eyüdür bedenüŋ
8. ḫōşlıġına delālet eyler eger muḫtelif olursa
9. ya'nī birez bir dürlü olmaḳ olursa bedenüŋ ḥāli yavuzlıġına
10. delālet eyler pes eger hem serī' ve hem leyyin olursa
11. ḳān ġāliblıġına delālet eyler eger serī' ṣulb
12. olursa ṣafrā ġāliblıġına delālet eyler eger baṭī
13. olursa ve leyyin olursa balġam ġāliblıġına delālet eyler [eger baṭī ve ṣulb olursa sevdā ġaliblıġına delālet eyler (F.4a-2)]

5b.

1. ḳārūre bilmek ḳārūreyī ṭaŋlacaḳ nesne yimedin ve
2. nesne içmedin evvel işitmekte kim tamām işeye
3. baḳmaḳ gerek bir gün öŋdinden ḳārūrenüŋ rengin
4. taġayyür eyleyecek nesne za'firān gibi ve terreler gibi
5. yimemek gerek zīrā za'firān ḳārūrenüŋ rengin ṣaru
6. eyler ve terreler yeşil eyler[10] gerek kim ḳatı susuzlıḳ
7. ve ḳatı āclıḳ yā çoḳ uyḳusuzlıḳ geçürmese gerek
8. veyā ḳatı ḳaḳımış olmasa gerek üç sā'atdan
9. ṣoŋra ḳārūreye baḳmaḳ gerek pes ol[11]
10. ḳārūreyi depredeler[12] baḳalar eger rengi turunc ḳabı rengi gibi

---

10. F.4a-7.de "daḫı"

11. F4a-9.da "evvel", 12. F.4a-9.da "andan"

11.olursa rāyıḥası ḳatı yīr olmazsa ve ḳıvāmı ḳatı ġalīẓ
12.ve ḳat[ı] raḳīḳ olmazsa belki mu'tedil olup ve ṣāfī olursa
13.ve dibinde ve çevresinde yā üstinde ġalīẓraḳ ṣaḳīl olursa

6a.

1. ki aṇā rüsūb dirler iʿtidālıla ve nużca[13] ya'nī ḫılṭlaruṇ
2. bişdüginе delālet eyler eger ḳızıl olup bulanıḳ
3. olursa ḳān ġāliblıġına delalet ider eger ḳatı
4. ḳızıl yā ḳara olup ṣāfī ve raḳīḳ ya'nī sıvuḳ olursa
5. sevdā ġālib olmaġa[14] delālet eyler eger bozıraḳ olursa
6. balġam ġāliblıġına delālet eyler eger ḳatı ṣaru
7. olup ṣāfī ve raḳīḳ olursa ṣafrā ġaliblıġına
8. delālet eyler eger köpük çoḳ olup ve ġalīẓ olursa
9. balġam ve yil çoḳlıġına delālet eyler ne ḳadar ve her ḳārūre
10.kim āḳ ya ṣaru yā ḳızıl olmaya yavuzdur helāklige
11.delālet eyler ne ḳadar kim ḳārūre ṣaru yā ḳızıl ola
12.ol ḳadar ḥarārete delālet eyler ne ḳadar kim aḳlıġa
13.māyil ola burūdete delālet [eyler (F.4b-4.)] evvel baḫşınuṇ ikinci

6b.

1. bābı ṭıbbuṇ ʿamelisin bildürür ve havā tedbīrin bildürür

13.F.4a-13.de "nażca".

14.F.4a-15.de "ġāliblıġına".

2. eyü havā oldur kim mu'tedil ola ḳatı sovuḳ yā ḳatı ıssı
3. olmaya ṣāf ola dütün ve buḫār ḳarışmış olmaya yaramaz
4. aġaçlar ve yīr otlar ḳatı olmaya ḳoz aġacı ve encīr aġacı
5. ve kerdeme gibi illā açuk yirde ola yüksek
6. yirde ola ve dīvārlar aralığında olmaya[15] sovuḳ yeller
7. dokınur yirde ola [çuḳur yirde olmaya (F.4b-9.)] [bilgil yüksek yirde yā düz yirde ola ṭarlıḳda olmaya ve (F.4b-10.)] gerek kim evüŋ saḳfı yüksek
8. ola ve öŋi[16] gün doġusından yaŋā ola ve foryāzdın
9. yaŋā ola ve gün doġusı yili eve gire evüŋ
10. ekşerine güneş irişe havā müteġayyır olmaḳdan vebādan
11. yavuzı yoḳdur vebā havā müte'affin olmaḳdan ya'nī
12. [ve müte'affin (F4b-14.)] yimekden ḥāṣıl olur pes ḳaçan kim vebā 'alāmeti
13. belürse bedeni tenḳiye eyleyeler ḳān almak ya müshil içmegile

7a.

1. ammā vebā olduġından soŋra müshil içmek yoḳdur meger
2. żarūret ola ve dāyim ekşi enār ṣuyın [şekerile (F.5b-1.)] ve sikencübīn
3. ve ḥummāz şarābı ve līmōn şarābı ve şarāb-ı rībās ve
4. şarāb-ı ṣandal ve şarāb-ı verd-i ṭarī ve şarāb-ı tuffāḥ içeler

---

15. F.4b-9.da bu arada "eyü".

16. F.4b-11.de "ḳapusı" olarak geçiyor.

5. ammā ḥalvālardan ve datlu yemişlerden ve balıḳdan ve yoġurtdan
6. perhiz eyleyeler ve çoḳ ḥareket ve cimāʿ eylemeyeler ve çoḳ
7. yimeyeler āc ve ṣusuz daḫı olmayalar ve ḥammāma āz varalar
8. belkim żarūret olmayınca varmayalar[17] ve laṭīf ġıdālar yiyeler
9. [ve tavuḳ (F.5a-6.)] [eti (F.5a-7.)] biliçler eti gibi ekşi enār suyīla ya [līmōn ṣuyıla yā sirke (F.5a-7.)] [yā ḳadun ṭuzlıġıla ya ḳoruḳ ṣuyıla (F.5a-8.)] ya turınc ṣuyīla yā sumāḳıla
10. [yiyeler (F.5a-8.,9.)] fi'l-cümle ekşi nesneler yimek gerek [ve alma ve ayva ve amrūd (F.5a-9.)] [ve ekşi enār ve turunc yimek eyüdür (F.5a-10.)] ṣuya birez gil-i
11. ermenī ve birez sirke ḳatup içeler ve evleri içine birez mersīn
12. döşeyeler ve gül ṣuyīla sirke saçalar ve ṣandal ve ṭopalaḳ
13. ve kāfūr ve ʿūd ve günlük ve müşk ve ʿanberle buḫūr

7b.

1. eyleyeler ve [baʿżı (F.5a-13.)] evḳāt tiryak[-ı] fārūḳdan kim aŋā tiryāḳ[-ı] ekber
2. dirler bir direm şarāb-ı ḥummāzıla içeler ġıdālar ted-

---

17. Ketinde وزنبلر iken, F.5a-6.dan tashih edildi.

biri[18]

3. ġıdālardan aru buġday etmegi ve erkek şişek
4. eti ve emer oġlak ve emer buzaġu eti ve tavuḳ ve kek-
   lik
5. ve dürrāc ve gögercīn yavrusı ve ḳāz eti ve nīm-birişt
6.[19] yumurda ve tereyagı ve sa yagı yimek gerek ve yāş
   yemişler vaḳtında
7. üzüm ve encīr yiyeler ve girü ḳalan yemişlerden ve ter-
   relerden
8. çoḳ yimeyeler ve gerek kim ġıdāyı iştihāsız yimeyeler
   şol
9. ḳadar yiyeler kim ḳuvvet-i beden ḥāṣıl ola çoḳ yiyüp
   ma'deyi
10. ṣaḳīl eylemeyeler belki daḫı iştihā variken yimekden
11. el çekeler ve iştihā variken yimegi te'ḫīr itmeyeler[20]
    ṭa'ām yiyüp
12. ardınca tizcek ol haẓm olmadın bir ṭa'ām daḫı yimeyeler
13. ve ṭa'ām yimekde çok eglenmeyeler ya'nī tiz tiz yiyeler

8a.

1. ve ṭa'ām yiyüp tizcek ḥareket eylemeyeler belkim bir
   ḳaç ādım yüriyeler
2. kim ṭa'ām ma'dede ḳarār duta ve ṭa'āmuŋ evvel laṭīfin
3. yiyeler andan ġalīẓin yiyeler ve şol taze yemişler kim
4. ṭabī'at nerm eyler üzüm ve encīr ve erük ve ḫıyār ve
   ḳarpuz

---

18. F.5a-15.de "tedbīrin bildürür" şeklinde.

19. Burada fazladan bir "ve" var iken F.5b-2.den düzeltildi.

20. F.5b-6.da "ve" bulunuyor.

5. gibi ṭa'āmdan ilk yiyeler ve şol yemişler kim ḳabż eyler
6. almā ve ḥayva ve amrūd gibi ṭa'āmdan soŋra yiyeler
7. ve ḳavunı hiç ġıdāyıla [21] yimeyeler zīrā kim ġıdāyı fesāda
8. virür ve aşları ıssı günde sovuḳraḳ yiyeler sovuḳ
9. günde issirek yiyeler yāş ḫekşi (F5b-16.)] nesneler çoḳ yimek gevdeyi
10. ḳurıdur ve tīz ḳocaldur ve siŋirlere ziyān eyler ṭatlu
11. nesneler çoḳ yimek ma'deyi süst eyler gevdeyi ḳızdurur
12. duzlu nesneler çoḳ yimek gevdeyi arıḳ eyler [ṭatsuz nesneler ısfanāḫ (F.6a-3.)] [ve rīşte aşı gibi çoḳ yimek iştihāyı sāḳıt eyler (F.6a-4.)] ṭatlunuŋ maẓarratın
13. ekşi ġiderür ekşinüŋ maẓarratın ṭatlu giderür ṭuzlunuŋ

8b.

1. maẓarratın yaġlu giderür yaġlu nesnelerüŋ maẓarratın ṭuzlu
2. nesneler giderür ġıdayı günde iki kez yimek gerek ṣafrāvi
3. mizāclu kişinüŋ ġıdāsı sovuḳ ve ter[22] olsa gerek erük
4. aşı ve ısfanāḫ ve cevāv [ve(F.6a-8.)] ḳabaḳ aşı ve semiz ot[23] ve nārdān
5. gibi demevī-mizāc kişinüŋ ġıdāsı sovuducı ve ḳānı

---

21. F.5b-14.de bu arada "bir" var.

22. F.6a-7.de burada "nesneler".

23. Metinde "et".F.6a-8.den tashih edildi.

6. ḳaṭ‘ eyleyici nesneler[24] olsa gerek sumāḳ ve ‘unnāb
7. ve mercimek ve māş ve līmōn ve turunc ve nārinc ve ḳo-
ruḳ aşı
8. gibi balġamī [mizāclu (F6a-10.)] kişinüŋ ısıdıcı ve
balġamı ḳaṭ‘ eyleyici aşlar
9. [25] gerek noḫūd-āb dārçīniyile ve şalġam ve keşür aşı
10. ve birinc aşı ve ‘asfur toḫumı aşı gibi gerek sevdāyi-
[mizāc(F.6a-12.)]
11. kişinüŋ [ġıdası (F.6a-13.)] ter eyler ġıdālar olsa ge-
rek ve semiz [ḳoyun eti ve (F.6a-13.)] tavuḳ eti [kim
(F.6a-14.)]
12. şurvalu yaḫnī bişüreler ki aŋā isfīd[bāc ve (F.6a-14.)]
meslūka dirler
13. ve rişte aşı ve nīm-birişt yumurda gibi ve hiç vaḳtda

9a.

1. yoġurdıla balıḳ ya yumurdayıla balıḳ yimemek gerek kim
yavuz maraẓlar
2. getürür ve hīç ekşi nesneyile yoġurt ya süd yimeyeler
ve baş
3. yiyüp üstine üzüm yimemek gerek ve herīse yiyüp
4. üstine enār yimemek gerek ve sirkeyile birinc yimemek
5. gerek şular tedbīri şularuŋ eyüsi oldur kim ṭatlu
6. [26] ṣāfī ve tīz siŋer [27] ve vezni yeyni ola sovuḳda

---

24. F.6a-9.da "aşlar" şeklinde.

25. F.6a-11.de "olmaḳ" bulunuyor.

26. F.6b-3.de burada "ve" var.

27. F.6b-4.de burada "ola" var.

7. tīz ṣovıya ya ıssıda tīz ılıya ırmaḳ ṣuyı ola kim aru
8. ṭoprak üzerine yā [28] daşlar üzerine aḳa foryāzdın
9. yaŋā ya gün doġusından yaŋā aḳa üsti
10. açuḳ ola eger ṭagdan ovaya aḳarsa daḥı yigrek
11. ola eger ırmak bulınmazısa bıŋarlar ve
12. [29] çeşmeler ṣuyın içeler [30] bunuŋ gibi ṣunuŋ sovuġı ḳatı
13. sovuḳ ve ılıcaġı ḳatı ılıcaḳ olmaya gerçekden ṣuṣayıcaḳ

9b.

1. içeler [pes bunuŋ gibi mizācı ıssı (F.6b-9.)] [kişi ṭa'āmdan ṣoŋra yarım sā'at geçmeyince ṣu içmeye (F.6b-10.)] mizācı sovuḳ kişi iki sā'at geçmeyince içmeye
2. [31] ṭa'ām yiyüdururken içmeye ve ācla [içmeyeler (F.6b-12.)] meger şol kişi kim
3. ma'īdesi ḳatı ıssı ola ve ḥareket eyleyüp ve ṣulu yemişler yeyüp
4. ve cimā'dan ṣoŋra ve [ḥammām içinde (F.6b-13.)] ve ḥammāmdan çıḳup ṣu içmek
5. ve sovuḳ nesneler içmek yavuzdur ve yaġmur ṣuyı eyüdür
6. ḫafīfdür līkin tīz müte'affın olur ve ḳuyular ṣuyı ve
7. ne kim aŋā beŋzer vardur içmek yaramaz ve ḳarlu buzlu

---

28. F.6b-5.de burada "arı" var.
29. Metinde, burada mükerrer bir "ve" var.
30. F.6b-8.de burada "pes" var.
31. F.6b-10.da, burada "ve" vardır.

8. şular ġalīẓdür içmek yaramaz ve ġalīẓ sevdā getürür [żarūret olmayınca ḥarāret ki ġālib (F.7a-1.)] [ola içmemek ve ġalīẓ suları ḳaynatmaḳ (F.7a-2.)]
9. laṭīf eyler ṣalāḥa getürür ḥareket eylemek tedbīri
10. [hareket (F.7a-3.)] şol vaḳt itmek gerek kim ġıdā tamām haẓm olmış
11. ola girü ġıdā yimek iştihā [32] gelmiş ola pes ol
12. vaḳt iʿtilālıla ḥareket eylemek bedeni ḫafīf eyler
13. iştihāyı açar ve bedeni iʿtilalıla ḳızdurur beŋzi ḳızıl

10a.

1. eyler aʿżāyı ḳavī eyler ve yumşaḳ eyler iʿtilālıla ḥareket oldur kim
2. gevde ḳızmaġa başlaya deri ṭola ṭola ġele derlemege
3. başlaya ammā çoḳ ḥarekæt eylemek kim [33] derlede ziyān
4. eyler ḳuvveti sāḳıt eyler [aʿżāyı żaʿīf eyler (F.7a-9.)] ve dāyim oturup ḥareket eylememek
5. iştihāyı żaʿīf eyler balġamı arturur ḫılṭları ḫām
6. eyler hevāsı belīd eyler ve gevdeyi iʿtidālıla ovmaḳ
7. iʿtidālıla ḥareket gibidür [34] semirdür faẓāleti taḥlīl eyler
8. ḳaḳımaḳ ve sevinmek gevdeyi ḳızdurur ḳorḳmaḳ ve ġuṣṣa-
9. lanmaḳ gevdeyi sovıdur uyımaḳ tedbīri eyü uyḳu oldur kim

---

32. F.7a-4.de burada "tamām" var.

33. F.7a-9.da burada "çok" bulunuyor.

34. F.7a-11.de burada "bedeni".

10.muttaṣıl ola ḳuşġulıḳ olmaya ġıdā haẓm olmaġa başlayıcaḳ
11.yatalar gicede gündüzde sekiz sā'atdan artuḳ uyumayalar eger
12.gündüz uyumakdan çāre olmasa [35] öyleden ilk uyuyalar
13.yatıcaḳ evvel [36] saġ yaŋā yatalar andan soŋra [37] ṣol yaŋā

10b.

1. yatalar[38] ṣol yaŋā çoḳ yatalar andan gine ṣāġ yaŋā
2. yatalar ḳarnı üzerine yatmaḳ ṭa'āmı ḫōş haẓm ider
3. arḳa üstine yatmaḳ yavuz maraẓlar getürür [39] pes ḳaçan kim
4. bu resme eyitdük i'tilalıla uyusalar ḳuvvetleri ḳavī
5. ola armaġı gide ġıdāyı haẓm eyleye bedeni tarṭīb eyleye
6. dimāġa ḳuvvet vire ḳaçan kim gey çok uyusalar havāsı
7. belīd olur bedeni ve dimāġı sāḳīl eyler ve ṣovuḳ eyler
8. uyumayup çoḳ zamān uyanuḳ olmaḳ dimāġı ḳurıdur
9. ve ẓa'īf eyler 'aklı muḥabbaṭ[40] olur ṭa'āmı haẓm olmaz
10.gündüz uyḳusı yavuzdur beŋzi ṣarardur ṭalaḳ eyler[41]

35.Esas alınan nüshada "olsa" iken,F.7a-15.den düzeltildi
36.F.7a-16.da burada "birez" var.
37.F.7a-16.da burada "girü".
38.F.7a-16.da "yatalar" yerine "döneler".
39.F.7b-2.de bu arada "bārī gecelü gündüzlü sekiz sa'ātdan artuḳ uyumayalar" cümlesi var ki 10a-11.de benzeri geçti.
40.F.7b-8.de "muḥabbat" yerine "muḫtelit" geçiyor.

11. [42] nezleyi ve balġamī marażları arturur kāhel eyler iştihāyı
12. żaʿīf eyler ẕihni belīd eyler ammā bir kişi gündüz
13. üymegi ʿādet idinse defʿaten terk eylememek gerek

11a.

1. belki tedrīcile ḳomaḳ gerek istifrāġ tedbīri ḳaçan kim
2. ṭabīʿat faẓl[ayı terk (F.7b-11.)] eylemek dilese menʿ itmek yoḳdur pes
3. eger ṭabīʿat ḳabż olsa cerb şūrvālarla kim
4. pāzūsı [ısfanāḫı (F.7b-13.)] çoḳ ola yā ʿuṣfur toḫmı şūrvāsı ola
5. nerm eyleyeler yā besfāyıc şarābın yā mükerrer benefşe
6. şarābın vireler yā erügile temürhindī ısladalar bezr-i [43] ḳatūnā
7. luʿābın içüreler terencübīn yā şırḫışt vireler ṭop olmazısa
8. şāf getürdeler yā yumşaḳ ḥuḳne eyleyeler eger ṭabīʿat
9. çoḳ geçse sumāḳ aşı ya ḳoruḳ aşı ya enār aşı dögülmiş
10. ḳadın duzlugı birle ya alma ya ḫayva aşı yiyeler eger mizācı
11. sovuḳ olsa saḳız ve dārçīnī ve kimnūn ve dār-ı fülfül ve ʿūd

---

41. ve 42.F.7b-8.de bu arada "ṭalaḳ eyler" yerine "ṭalaġı büyüdür" ve müteakiben "aġız biyidür" yer alıyor.
43. Metinde kelime"birez" şeklinde harekeli iken yukarıdaki gibi düzeltilip F.7b-15.den kontrol edildi.

12.ḳatalar ḥammām tedbīri ḥammāmlaruŋ eyüsi oldur kim eski

13.ola ṣuyı ṭatlu ola ve giŋ ola havāsı ve ṣuyı

11b.

1. mu'teḋil ola ḳatı ıssı ve ḳatı sovuḳ olmaya ḥammām
2. beḋenüŋ faẓāletin taḥlīl eyler derileri arıdur ishālı
3. ḳaṭ' eyler mesāmları açar yili taḥlīl iḋer uyuzı ve gicigi
4. giderür sivilciklere ve çıbānlara fāyiḋe iḋer uyḳu getürür [44]
5. armaġı giderür ḫılṭları bişürür līkin a'ẓāyı ẓa'īf
6. ve süst eyler şişe ve cerāḥata ve sınuḳ olana ve tuḫmelü
7. kişiye ziyān eyler ḥammāmḋa çoḳ oturmaḳ ġaşy getürür
8. ya'nī uṣṣ[ı] gitmek getürür ve ḥafaḳān ya'nī yürek oynamaḳ
9. getürür göŋüli [45] ġuṣṣalu eyler mücāma'at ve ṭa'ām iştihāsın
10. ża'īf eyler mādām ki ḥammāmḋa ḋeri ṭola ṭola gele
11. oturmaḳ gerek ḳaçan gevde incelmek başlasa ve ḫaṭrı melūl
12. olsa çıḳmaḳ gerek ḥammāmdan çıḳıcaḳ ḳalın ṭon geyüp
13. ṣovuḳdan saḳınmaḳ gerek [46] ḫuṣūṣā ḳış güninde ṭa'ām

---

44. F.8a-9.da "uyḳuyı keser".

45. F.8a-13.de burada "bulandurur" var.

46. F.8b-1.de burada "ḥammāmdan" bulunuyor.

12a.

1. yiyüp ḥammāma girmek ve ḥammāmdan çıḳup tizcek ġıdā
2. yimek semirdür lākin süddе eyler yaʿnī ṭamarlarun yolın
3. dutar ṭaʿām ḥażm olduġından ṣonra ḥammāma girmek
4. semirdür süddе daḫı ḥāṣıl olmaz ācla ḥammāma girmek
5. arıḳ eyler gevdeyi kurıdur semiz kişi kim āz ḥareket eyler ola
6. gerek ḥammāmda gey deleyince otura mizācı ḫuşk kişi ve aruḳ
7. kişi gerek ḥammāmda āz otura muʿtedil ṣudan çoḳ
8. dökine sovuḳ ṣuya girmek bedeni ḳavī eyler gönli ferāḥ
9. eyler sovuḳ ṣuya şol kişi gire kim yigit ola ḳoca
10. ya oġlan olmaya [ishāl ya tuḫmesi ya nezlesi (F.8b-9.)] [ya zükāmı olmaya (F.8b-10.)] veyā maʿdesi żaʿīf olmaya cimāʿdan
11. ṣonra ve ḥareketden ṣonra yā çoḳ uyanuḳlıḳdan
12. ṣonra girmeye yāz gününde öyle vaḳtında gire yirden
13. çıḳan ıssı sulara yaʿnī ılıcalara girmek faẓlātları

12b.

1. defʿ ider ve balġamları taḥlīl ider uyuzı ve gicigi giderür
2. ditremege ve kötrümlüge fāyide ider cimāʿ tedbīri
3. gerek kim cimāʿ ṭaʿām maʿdede [47] ḥażm olduġından
4. ṣonra ideler beden muʿtedil olıcaḳ ideler mādām [48] şeh-

47. F.8b-14.de bu arada "cigerde".

48. F.8b-15.de burada "ki" var.

vet

5. gey ḳavī ve menī gey çoḳ olmayınca itmeyeler eyü cimā-
ʿuŋ
6. ʿalāmeti oldur kim cimāʿdan soŋra ḥıffet ḥāṣıl
7. ola ve uyḳu gele bunuŋ gibi [cimāʿ(F.9a-2.)] çoḳ ma-
raż̇lar kī sevdāyī ve balgamī
8. ve demevī ola fāyide ider göŋüli ferah̲ ider [ġuṣṣayı
ve (F.9a-3.)] ḳaḳımaġa giderür
9. [49] yaramaz fāsid fikirler zāyil eyler cimāʿ ḥācet olıcaḳ
10. itmemek baş degzinmek ve göz ḳararmaḳ ve gevde
11. saḳīl olmaḳ ve ḥāya ve budlar ve bīzler şişmek [50] diz
12. ve bīl aġrısı getürür pes ḳaçan kim [51] cimāʿ eyleseler
bu maraż̇lar
13. tizcek zāyil olur çoḳ cimāʿ eylemek ḳuvveti sāḳıṭ

13a.

1. eyler ve ṭaʿām iştihāsın żaʿīf eyler göze ve siŋirlere
2. ḳatı ziyān eyler ditremek getürür yüregi żaʿīf eyler
3. ḫafaḳān getürür ruḫları ekṣer gevdeyi ḳurıdur uyḳusuz-
lıḳ
4. getürür gevde kılın çoḳ eyler ḳaşı kirpügi āz
5. eyler ācla ya susuzla ya ṭaʿām yeyüp ya ḳatı ṣaḳīl olup
6. ya ḥammām içinde yā kān almaḳdan ya müshil içmekden yā

---

49. F.9a-3.de burda "ve".

50. F.9a-6.da burda "ve".

51. F.9a-7.de bu arada "girü".

7. ḳatı ḳuṣmaḳdan ṣoŋra yā işeyesi gelüp yā yil
8. çıḳası [gelüp ya uyḳusı (F.9a-14.)] yā ayruḳsı ḥāceti olup cimāʿ itmak yavuzdur
9. ḳarı ʿavrata yā [52]küçük ḳıza yā çoḳ zamān cimāʿ idilmemiş
10. ʿavrata yā ṣayru ʿavrata yā oġlan doġurmaz ʿavrata
11. yā bikr ḳız oġlana yā çirkin ʿavrata yā gönüli
12. dilemedüği kişiye cimāʿ itmek [53] yaramaz żaʿīf eyler ḥayż
13. görmiş ʿavrata yā lo̱huṣaya cimāʿ itmek żaʿīf

13b.

1. eyler ol cimāʿdan ṭoġan oglan mecẓum olur
2. cimāʿ vaḳtında ʿavrat erüŋ üstine çıḳmaḳ muḥāṭaradur
3. saḳınmaḳ gerek calḳ urmaḳ yavuzdur erligi
4. żaʿīf eyler ġuṣṣayı arturur faṣıllar tedbīri ilk
5. yāz olıcaḳ ḳān almaḳ ve müshil içmek gerek ve ḳuṣmaḳ
6. gerek gevdeyi ḳatı ḳızdurur tarṭīb eyleyen nesneler [et gibi yimemek (F.9b-8.,9.)]
7. gerek çoḳ ḥareket eylememek gerek ḥammāma çoḳ girmemek
8. gerek ācı nesneler ve duzlu nesneler ve tiz nesneler
9. ve ṭatlu nesneler yimemek gerek yufḳa panbuklu ḳaftānlar
10. geymek gerek demevī-mizāc kişiye didügümüz nesneler

---

52. F.9a-15.de bu arada "ḳatı".

53. F.9b-2.de bu arada "gey yavuzdur ol cimāʿ yaramaz".

11.yimek gerek yāy faṣlında hareket eylememek gerek
12.[gölgelerde oturup (F.9b-11.)] rāḥat olmaḳ gerek [gövdeyi ḳızdurur ve ḳurıdur nesneler yimek gerek (F.9b-12.)] yāş yemişlerden erük ve ḫıyār
13.ve ḳarpuz [gibi 'F.9b-13.)] çok yimemek gerek ṣoŋına sikencübīn-i sükkerī

14a.

1. içmek gerek tā müte'affın olmaya ve eski kettān bezin geymek
2. gerek ve ḳuṣmaḳ ḥācet olursa ḳuṣmaḳ gerek
3. ṣafrāvī-mizāc kişiye didügüm nesnelerden yimek gerek
4. güzin gevde ḳurıdur nesnelerden iḥtirāz eylemek gerek
5. cimā' çoḳ itmemek gerek sovuḳ ṣuya girmemek gerek ḳatı
6. sovuḳ ṣula çimmemek gerek [ḳatı sovuḳ su içmemek gerek (F10a-2.)] başı sovuḳ ṣudan saḳınmak gerek
7. başı açmamaḳ gerek ki zükkām ve nezle getürür sovuḳ yirde
8. yatmamaḳ gerek ve giceler ve ṣabāḥlarda başı ısıcaḳ dutmaḳ gerek
9, yemişlerden çok yimemek gerek mu'tedil ḥammāma girmek
10.gerek ḳuṣmaḳdan saḳınmaḳ gerek sevdāvī-mizāc
11.kişiye didügüm nesnelerden yimek gerek ve ḳışın [ıssı ṭonlar ve ḳalıŋ panbuḳlu giyeler (F.10a-6.)] ġalīẓ ġıdālardan
12.herīse ve ḫamırlu rīşte ve dāne birinc ve keşür şalgam şūrvāsı
13.birincile ve ıssı otlarıla ḳalyeler kebāblar ve biryān-

lar ve ıssı

14b.

1. ḳuşlar eti serçe keklik ve gögercin gibi ve āv
2. eti geyik ve ṭavşan eti gibi [54] ve ıssı terelerden kerdeme
3. ve kerefüs [55] yimek gerek ḳuşmaḳdan saḳınmaḳ gerek
4. nāḳıhlar ya'ni ḳatı ṣayrulıḳdan durmış kişiler tedbīri naḳıhlarun
5. gevdeleri ża'īf olur ḳānları [ve (F.10e-13.)] rūḥları āz olur gerek kim
6. ṣayrulıḳdan durıcaḳ üç dört gün tedbīrler ṣayrulıḳdaġı
7. tedbīr gibi ola müzevveri yiyeler et yimemek gerek tā ki girü
8. üzilmeyeler andan ṣonra ferārīc boynın ve ḳanatların
9. ve budların andan gögsin vireler andan oglaḳ yā ḳuzıcaḳ pāçasın
10. vireler tā tedrīcile saġlıḳda yidügi ġıdāya eriş[e] ṣaḳīl
11. eyleyicek ġıdāyı yidürmeyeler āz yidüreler şerbetler - den şarāb-ı
12. ḳışr-ı aṣl-ı hindibā ve şarāb-ı līmōn ve şarāb-ı verd-i ṭarī
13. ve şarāb-ı tuffāḥ ve şarāb-ı nīlūfer ve sikencübīn-i sefercel

---

54. F.10a-10.da burada "yimek gerek " var.

55. F.10a-11.de bu arada "çoḳ".

15a.

1. ve sikencübīn-i rummānī vireler fısdukdan ve kozdan
2. ve fındukdan ve şol tatlu nesnelerden [ki 'F.10b-5.)] nişāstalu ola
3. sakınalar çok hareket eyletmeyeler belki gice korkacak nesnelerden
4. sakınalar tā hattā ki katı āvāzlardan sakınalar hōş kokulu
5. nesneler yiyeler hātırların müferrihātıla sevindüreler cimā'
6. eylemekden sakınalar tedrīcile āz āz hareket eyleyeler
7. āclıkdan ve susuzlukdan sakınalar gevdeyi kızdurur nesneler
8. yimeyeler içmeyeler tatlu şulu hammāma gireler çok o - turmayalar
9. çok uyanuklukdan sakınalar çok derlemekden ve
10. katı ekşi nesneler yimekden sakınalar gıdāyı havā
11. mu'tedil olduġı vaktın vireler katı ıssıda ve katı sovukda
12. virmeyeler yüklü 'avratlar ve lohusalar tedbīri gerek kim
13. 'avrat hayż görmez ola gönli dönmege başlaya ma'desi

15b.

1. ağrıya [iştihāsı az ola (F.10b-12.)] şarāb-ı tuffāh vireler andan 'ūd ve müşk ve cevz[-i bevva][56].

---

56. "boya" şeklinde yazılı iken F.10b-14.den tashih edildi.

2. ola ve şarāb-ı sefercel ve şarāb-ı ʿūd vireler ve saḳız
3. çeynedeler ve ḫōş ḳoḳulu nesneler yiyledeler ġıdālardan
4. aru etmek ve ferārīc ve oġlaḳ yā erkek şişek eti
5. enār ṣuyı yā ḳoruḳ ṣuyı ve naʿnāʿ ve ṭarḫūn birle yi -
   düreler
6. yemişlerden almā ve ḥayva ve enār ve amrūd yidüreler
   gice gice
7. yatacaḳ vaḳtın gülḫeşeker ve turınc ḳabı maʿcun yidü -
   reler
8. çoḳ ġıda yidürmeyeler ġıdāyı gündüzin üç defʿada āz āz
9. vireler tā maʿīde ṣaḳīl olmaya ācı ve tīz nesnelereden
   saḳınalar
10. [ve yil eyler nesneler (F.11a-4.)] ve ḥayż ḳānın sorucı
    nesneler noḫūd gibi ve boy ve bögrülce
11. ve kerefüs ve seẕāb ve rāziyane ve sīsam gibi
12. yidürmeyeler ḳatı ṭatlu nesnelerden saḳınalar meger ki
13. ḳuru üzüm vireler bunlara muvāfıḳdur iştiḥāların açar

16a.

1. ve ḳān almaḳdan ve müshil içmekden saḳınalar oġlan
2. düşmekden eger saḳınurlarsa sulu yemişlerden ve şūr-
   vā-
3. lardan ve ḥammāmdan saḳınalar yüregi ḳavī eyler nesne-
   lerden
4. yidüreler tiryāḳ-ı fārūḳ ve şarūtīrus[57] ve maʿcūn-ı misk
5. ve müferriḥāt-ı yāḳūtī [ġibi (F.11à-10.)] ṭabīʿatların
   ḳabż olmaġa ḳomayalar arḳun
6. arḳun ḥareket eyledeler segirtmekden ve arḳ atlamaḳdan

7. saḳınalar eger oglan burusı ḳasuḳdın yaŋādın[58]
8. olursa oġlan geŋezligile ṭoġar eger ayruḳ yirden
9. başlarsa zaḥmetile doġar bes ḳaçan kim ṭoġurmak vaḳtı
10. yaḳın gelse ḥammāma givüreler gevdelerine [ısı (F.11a-14.)] su [çok (F.11a-14.)] dökeler
11. belki ıssı ṣuda oturdalar fercin şīrūġanıla
12. yā zeyt yaġīla yā ṭatlu bādām yaġīla ısıdup [ḳasuġın (F.11a-16.)] dolduralar
13. ḳarın altın ve bögürlerin ve arḳasın manşūr yaġīla

16b.

1. ovalar birez ḥareket eyledeler ḳasuġın ve fercin kere yaġīla
2. ovalar birez ḥareket eyledeler birez kürsī üstinde oturdalar
3. et ṣuyın ve tavuḳ yaġın ve noḫūd ṣuyın şīrūġanıla
4. içüreler eger ḳışın olursa ḳatında od yaḳalar
5. gevdesin ısıcaḳ dutalar[59] yāz olursa oturduġı yirüŋ havāsı
6. sovucaḳ gerek ılıcaḳ ṣu içine oturdalar ṭoguracaḳ
7. vaḳtın nefesin duta nefesin almaya māmī ki àvurda [dirler (F.11b-6.)] dizleri
8. altında otura ve bögrin ve kernın elīle sıġaya bunuŋıla
9. olmazısa ebemgümeci ḫaṭmiyile pāpādya ve kepek kayna - dalar

---

57. Aynı kelime F.11a-9.da "meservidiyutūs" şeklinde.

58. Bu arada F.11a-12.de "öŋinden" var.

59. F.11b-4.de burada "eger"

10.şuyı içinde oturdalar oğlan burusı dört güne dek
11.eglense ḥaḳīḳat oğlan ölmişdür oğlanı çıḳarmaġa
12.çāre eylemek gerek kim anāsı daḫı ölmeye şarāb-ı be - nefsec[-i]
13.mükerrerle ḫıyārşenber ile içürmek gerek eger fāyide

17a.

1. eylemezse afsentin ki aŋā aprı yavşanı dirler içüreler ḳaçan oğlan
2. doġsa cehd eyleyeler ki içinde ḥayż ḳānı ḳalmaya ṣāliḥ
3. laṭīf ġıdālar yidüreler ferrūc gibi tizcek ġalīẓ
4. nesneler yidürmeyeler dāne birinc ve herīse ve kebāb ve biryān
5. gibi ki istisḳā ola eger ġalīẓ ġıdālar yidürseler cigeri
6. şişe istisḳā ola eyle olıcaḳ ayruḳ ḳurtulmaġa çāre
7. yoḳdur mu'āleceler tedbīri buḥran vaḳtında yā nevbet
8. vaḳtında şayruya ġıdā virmemek gerek meger ki ḳuvveti
9. ża'īf ola dükeli şayrulıḳlarda sevinmek ve göŋüli
10.dilediigi sevdügi kişiyi görmek ve ḫōş ḳoḳular yīlemek
11.ve ḫōş āvāzlar işitmek gerek fāyidesi vardur
12.ve yir ve havā degşürmek eyüdür her bir maraż żıddıla ya'nī
13.muḫālifile mu'alece ḳılmaḳ gerek meşelā maraż ḳaçan kim ıssı

17b.

1. ola sovuḳ ġıdā yidürmek gerek ve sovuḳ şerbetler içür-

mek

2. gerek ve sovuducı edviyyeler ya'nī otlar isti'mal
3. eylemek gerek içerüden ve daşradan ve sovuḳdan olan
4. marażlarda ıssı ġıdālar ve ıssı şerbetler ve ıssı otlar
5. isti'mal eylemek gerek eger ḳān yaluŋuz yā girü ḳalan
6. ḫılṭlarıla yile ġālib olursa ḳān almaḳ gerek eger ḳuv-
veti
7. taḥammül eylerse ḥacāmet itmek gerek eger ḳuvveti ża'īf
8. olursa sovuḳ şerbetler içürmek gerek şarāb-ı verd-ī
9. ṭarī[60] ve şarāb-ı ḥummāż ve şarāb-ı līmōn ve şarāb-ı
temürhindi
10. ve şarāb-ı rībās ve şarāb-ı ḥışrım ve şarāb-ı rümmān
11. ve şarāb-ı hindübā [ve şarāb-ı 'unāb (F.12a-12.)] ve
şarāb-ı sikencübīn ve şarāb-ı tuffāḥ
12. gibi eger ṭabī'atı işhāl olursa şarāb-ı ās ve şarāb-ı
13. sefercel ve şarāb-ı verd-ī azrār içeler eger ṭabī'at
ḳabż

18a.

1. olursa şarāb-ı verd-ī mükerrer gül ṣuyīla yā nīlūfer
ṣuyīla
2. içürmek gerek ḳaçan baġarsuḳlar yā sinir [61] yā gögüz
3. ża'īf olursa yā öksürük olsa ekşilerden saḳınmaḳ
4. gerek ve terrelerden mārūl ve kāsnī yimek gerek

---

60. Kelime sehven حرّي yazılı iken F.12a-10.dan tashih edildi.

61. Bu arada dalgınlıkla yazılan "-mek gerek" bulunuyor.

5. ġıdālardan ferārīc yimek gerek ḳoruḳ ṣuyīla ya ḥummāz
6. ṣuyīla yā nārdān yā ḳadun duzluġīla virmek gerek ferā-
   rīc
7. ol vaḳt yimek gerek kim ḳuvvet ża'īf ola eger
8. ṣafrā ġālib olursa nuḳū'[-ı] ḥāmıż yā maṭbūḫ [-ı] fākihe
9. içüreler maṭbūḫ-ı fākihe terkībi budur kim yigirmi dāne
10. alu erük ve 'unnāb ve temürhindī andan her birinden on
11. iki dirhem ḳuru benefşe ve sinā-yı mekī ve ḳabı ṣoyul-
    mış
12. ḫaṭmī veṣaru helīle ḳabı nīm-ġōft dögülmiş her birinden
13. dörder dirhem bu otları altı sā'at ıṣladalar

18b.

1. daḫı bīş dirhem nīlūfer çiçegi yapraġın ve yedi dirhem
2. ḳızıl gül yapraġın ḳatalar yigirmi dirhem ṣirḫışt
3. üzerine veyā on dirhem terengübīn yā otuz dirhem
4. şarāb-ı benefsec [-i] mükerrer üzerine süzeler eger di-
   ler-
5. se ki ḳuvvey [62] daḫı ḳavī ola iki [63] geçi buynuzı çe-
   kirdegi aġırı
6. maḥmūde ḳatalar ṭanlacak gün ṭoġmadın içeler pes eger
7. geç 'amel eylerise bir ḳabża tāze rāziyāne beş dirhem
8. ḳabı ṣoyulmış ḫaṭmī ile ḳaynadalar on bīş direm
9. āḳ şeker üzerine süzüp içüreler eger on
10. direm ḳızıl gül yapraġıla ḳaynadurlarısa yigrek

---

62. Bu kelime F.12b-12.de "ḳuvveti" şeklinde.

63. Bu arada F.12b-12.de "dāne".

11.ola ḳaçan ʿamel tamām olsa bīş direm ḳabı ṣoyulmış
12.buyan dibi ḳaynadalar on direm şekker üzerine
13.süzeler ılıcaġıken içeler ḳusalar yüzin elin ayaġın

19a.

1. ṣovuḳ ṣuyıla yuyalar on iki direm şarāb-ı tuffāḥıla
2. ve on iki direm verd-i ṭarī elli direm ṣovuḳ suyıla
3. yā lisān-ı şevr ṣuyıla [ki (F.13a-2.)] aŋā sıġır dili dirler ezeler altı
4. direm gül ṣuyı ḳatalar bir direm dögülmiş bezr-i ḳaṭūnāyı
5. aġızda dutalar [64] içeler iki sāʿatdan ṣoŋra ḫamırlu
6. rīşte müzevveresin yiyeler eger ḳuvveti żaʿīf
7. olsa ferrūc [-ı] meslūḳa bişüreler yidüreler eger ṣafrā
8. maʿdenüŋ içinde dögülmiş olsa buyan dibi ḳaynadup
9. sikencübīn üzerine süzüp ılıcaḳla içüp ḳuşmaġıla
10.zāyil ola gerek ki her gün müberrid muraṭṭıb şerbetler
11.içeler şarāb-ı ḥaccās ve şarāb-ı nīlūfer ve şarāb-ı
12.ʿunnāb ve şarāb-ı benefsec ṣovuḳ ṣuyıla yā nīlūfer
13.ṣuyīla içeler ve şarāb-ı līmōn ve sikencübīn ve ḳarpuz

19b.

1. suyın ve nebāt şekkerile ve ḳabak ve ḫıyār suyı ve cevāb[65]
2. şekkerile yā şarāb-ı nīlūfer ve toḫmeken ve ḫıyār toḫmı

64.F.13a-4.de bu arada "üstüne" var.

65.Bu kelime yerine F.13a-11.de "cülāb" var.

3. südin şekkerile içeler ġıdālardan şol ṣafrāvī didügümüz
4. ġıdayı vireler ṣafrā arturur nesenelerden perhīz ideler
5. eger balġam ġālib olsa ve bir miṣḳal ya'nī bir buçuḳ
6. dirhem yā iki dirhem ġarīḳūn ve şarāb-ı uṣūl ḳatup
7. yidüreler yā ḥabb eyleyeler [cülābıla (Fl3a-14.)] yutduralar bir direm buyan dibi ḳabı
8. ṣoyulmış nīm-gōft dögülmiş ve bir ḳabża tāze rāziyāne
9. ve bīş direm ḳabı ṣoyulmış ḥatmī ḳaynadalar on iki
10. direm şekker üzerine süzeler iki sā'atdan ṣoŋra
11. üsdine içüreler daḥı ḳavī olmaḳ isterlerise bīş
12. dirhem nīm-goft dögülmiş sürıncān yedi direm çekirdegi
13. çıḳmış ḳızıl üzüm üç direm anīsūn bile ḳatup

20a.

1. ḳaynadalar içüreler 'ameli dükedicek maṭbūḫ-ı fākihe didügümüz
2. nesneyi içürüp ḳusduralar ve ṣarāb-ı tuffāh ve şarāb-ı verd-i
3. ṭarī her birinden on iki dirhem lisānu's-ŝevri ezüp gül
4. ṣuyīla ḳatup gül reyḥān toḫmı buçuḳ dirhem aġızda dutup
5. içeler tavuḳ meslūḳasın yiyeler her gün şarāb-ı uṣūl
6. ve şarāb-ı ustūḫūzūs ve şarāb-ı līmōn ve şarāb-ı
7. besfāyic içüreler ve gice yatıcaḳ gülenkübīn ve zencebīl
8. ma'cūnı yidüreler ġıdālardan balgamī didügümüz ġıdāları bāl
9. ve gögercin eti ve serçe eti ve keklik eti
10. ve āv etlerin ve ṭavşan eti ve geyik eti gibi yidüreler

11.ve balġamı arturur nesnelerden iḥtirāz ideler ve sovuḳ ṣudan
12.çoḳ içmeyeler açuḳ yirde ve aḳar ṣular ḳatında yatmayalar
13.olur ki balġamı buyan dibin ṭuraḳ otı ve turp toḫmı yapraġıla

20b.

1. ḳaynadup bāl üzerine süzüp içüp ḳuşmaġıla giderürler
2. eger sevdā ġālib olsa maṭbūḫ-ı eftīmūn vireler
3. maṭbūḫ-ı eftīmūn oldur kim maṭbūḫ-ı fākihe altı dirhem
4. yunulmış dögülmiş besfāyic ve üç dirhem kābilī helīle
5. ḳabı nīm-gōft dögülmiş ve dört dirhem hindī helīle
6. nīm-gōft dögülmiş ve bir miṣḳāl āḳ ġarīḳūn ḳatalar
7. tamām ḳaynayıcaḳ dört direm ıḳrītī eftīmūn birez bādām
8. yaġīla ovalar bir pāre seyrek kettān bezine baġlayalar ol
9. otlaruŋ içine bıraġalar ki bir ḳaç ḳaynaya andan ṣoŋra indüreler
10.şol nesneler üzerine ki maṭbūḫ-ı fākihe didük süzeler
11.üsdine buçuḳ dirhem rāvend-i çīnī yumşaḳ dögeler
12.ve yarım direm ḥacer-i ermenī ve yigirmi direm lāciverd
13.saçalar içüreler eger ġarīḳūn ġāyet eyü olursa

21a.

1. ki dögmedin elekden geçe bile ḳaynatmayalar elekden
2. geçürüp ṣoŋra üstine saçalar andan ṣoŋra maṭbūḫ-ı fākihe
3. didügümüz işleyeler ġıdālardan ol gün semüz tavuḳ

4. meslūḳasın yidüreler şerbetlerden her gün şarāb-ı ḥa-
   rīr
5. ve şarāb-ı ḥummāz ve şarāb-ı lisanı'ṣ-ṣevr ve şarāb-ı
   şāh-
6. terinc ve şarāb-ı līmōn ve şarāb-ı nīlūfer lisānu'ṣ-
   ṣevr
7. ṣuyīla içüreler ve sevdāvī-mizāc kişiye didügümüz
8. ġıdāyı yidüreler sevdā arturur nesnelerden saḳınalar
9. ve mārūl ve ḫıyār [ve ṣınḫıyār (F.14a-13.)] ve ḳarpuz
   çoḳ yiyeler [suyı ṭatlu (F.14a-13.)] mu'tedil ḥammāma
10. çoḳ gireler[66] ṣusuzlıġa ve āclıġa ṣabr eylemeyeler eger
    buyan
11. dibin ḳaynadup bāl üzerine süzüp içüp ḳuṣalar yā bālıla
12. bişmiş sikencübīn buyan dibi ṣuyīla içüp ḳuṣalar
13. fāyide ider şol kişinüŋ kim mizācı ıssı ola nīlūfer

21b.

1. ve gül ve ḫınnā çiçegi ve mersīn ve sögüt yapraġı ve
2. benefşe ve ṣandal ve kāfūr ve tāze ḫıyar ṣuyı
3. ve gül ṣuyı ve nīlūfer ṣuyı yīleyeler rāḥat olup
4. bir arāda oturalar ve anuŋ kim mizācı sovuḳ olsa
5. müşk ve 'ūd ve 'anber ve yāsemīn ve nergis yīleye ve
6. i'tidālıla ḥareket eyleye [çok (F.14b-4.)] uyımaya
   bilmek gerek kim ḳatı
7. ıssıda yā ḳatı ṣovuḳda müshil virmemek gerek meger ḳatı
8. żarūret ola belki ilk yāzın ya güzin virmek

---

66. Bu arada, F.14a-14.de "becid" var.

9. gerek ḳocalara ve ṭıfl oġlanlara virmemek gerek
10. bir ḳaç gün munżıc virüp ḫılṭı bişürmek gerek andan
11. müshil virmek gerek meger ki maraż ḥādde ola
12. ya'nī ṭīz ḫuşur [67] olur ola yā [68] tiz oldurur ola yā mādde
13. ḳatı ḥarekete gelmiş ola bes munżıc virüp eglememek

22a.

1. gerek belki tizcek müshil virmek gerek müshil içen
2. kişi bir ḳaç gün beciḍ ḥammāma girmek gerek [her gün mu'tedil riyāzet eyleye (F.14b-13.)] ġālib olan
3. ḫılṭa münāsib ġıdālar yiyeler muvāfık munżıc şerbetler
4. içe ṭabī'atın nerm eyleye cerb şurvālar meslūḳalarīla
5. yā yumşaḳ ḥuḳneyile zīrā ki ṭabī'at ḳabz iken müshil
6. virmek muḫāṭaradur ve ṭa'āmına ṭuzı āz ḳatalar müshil
7. içenüñ yeri havāsı gerek [69] birez ḥarārete māyil ola ḳatı ıssı
8. yā ḳatı sovuḳ olmaya ḳaçan ki müshil içe eger ḳuvvetlü
9. müshil ise ḥablar ve lu'ūklar gibi 'amel eylemekden birez uyuya
10. yata tā 'ameli ḳavī ola egerża'īf müshil ise maṭbu-
11. ḫlar gibi muḳū'lar gibi uyımaya zīrā ki uyımaḳ 'amelin ḳaṭ' eyler
12. veża'īf eyler müshil 'ameli başlanduġından soñra üyimek

---

67. F.14b-7.de bu kelime "ḫūş" şeklinde.

68. Bu kelime metinde sehven ﻴ gibi harekelenmiş.

69. F.14b-16.da bu arada "ki" var.

13.yoḳdur gerekse ʿamel ḳavī olsun gerekse żaʿīf olsun

22b.

1. zīrā ʿamelin żaʿīf eyler gerek ki müshil içüp çoḳ
2. ḥareket eylemeyeler belki oturalar çoḳ ḥareket eylemek ʿameli
3. ḳaṭʿ eyler müshil üzerine nesne yimek ʿameli ḳaṭʿ eyler
4. gerek kim müshil içdükleri vaḳtın maʿīde ṭaʿāmda ḫālī
5. ola ṭaʿām yimek iştihāsı henüz durmamış ola her kim
6. ācla müshil içmege katlanmazısa birez cevāb yā birez enār
7. ṣuyın içe eger vaḳıt ıssı olsa daru ḥabbısa yā luʿūk
8. ise gicenüŋ üç baḫşında iki baḫşı geçicek içmege
9. gerek [70] maṭbūḫı yā nuḳūʿısa seḥer vaktında [71] içmek gerek
10. eger havā ṣovuḳ ise ḥabbı ve luʿuḳı seḥer vaḳtında içmek
11. gerek eger müshil içüp göŋli dönerse almā yiye ya ayva
12. yiye ya enār çeyneyüp ṣuyın yudalar ve gül ṣuyīla
13. sirke ki güneşde göyünmiş ṭopraġa saçılmış ola

23a.

1. yīleḍeler ve saḳız çeynedeler bāzūların rekbendile baġlayalar
2. her kim müshil rāyıḥasından müteneffir olursa burın delüklerin

---

70.F.15a-12.de, burada "eger" var.

71.F.15a-13.de "seher vaḳtında" yerine "ḳuşluġın".

3. panbuḳıla dıḳa her ki müshil ṭa'amından üşense ṭarḫūn
4. ve 'unnāb yapraġın çeyneye maṭbūḫları fātırıken ya'nī
5. ılıcaġıken içmek gerek ḥabb üstine ıssı ṣu münā-
6. sibdür [72] içmek gerek kim eride her kimüŋ ki ot
7. içdüginden ṣoŋra göbegi bursa ıssı ṣu içe bir
8. ḳaç ādım yüriye müshil içicek ṣovuḳ ṣuyıla istincā
9. eylemeyeler belki ıssı suyıla [73] eyleyeler gerek kim müshil
10. içmekden bir ḳaç gün ilk [ve (F.15b-7.)] bir ḳaç gün ṣoŋra ḳatı
11. ġuṣṣadan ve ḳatı ḳorḳmaḳdan [74] ve cimā'dan ve çoḳ ḥareketden
12. iḫtirāz eyleyeler ve müshil içmek güninde çoḳ ṭon
13. geymeyeler ve daḫı yufḳa ṭon daḫı geymeyeler müshil

23b.

1. güninde ṣovuḳ ṣudan saḳınalar ol gün fātır [75] ṣu
2. içeler gül ṣuyīla darunuŋ 'amelin maḥrūru'l-mizāc kişiden
3. şarāb-ı tuffāḥ ile ve şarāb-ı verd-i ṭarī ile ve bezr-i
4. ḳaṭūnāyıla ḳaṭ' [eyleyeler (F.15b-11.)] mebrūru'l-mizāc kişiye bu şarābları
5. reyḥān toḫmīla içüreler ḳaṭ' eyleyeler müshilden ve ḳuşmaḳdan

---

72. Bu cümle F.15b-6.da "ıssı suya münāsib muġlī gerekdür".
73. Bu arada F.15b-6.da "istincā".
74. Bu arada F.15b-7.de "ḳaḳımaḳdan".
75. Sehven قدر yazılı iken F.15b-9.dan tashih edilmiştir.

6. ṣonra ġıdā laṭīf ve eyü olmak gerek ferrūc
7. gibi laṭīf ve nāzük şişek eti gibi [76] āz yimek gerek
8. üç [77] güne degin ekşilerden saḳınmaḳ ĝerek mashil ir-
   tesi
9. ḥammāma girmek gerek [78] maddenüŋ baḳıyyesin deride
10. ḳalmışın taḥlīl eyler eger ḥammāmdan leẕẕet alurlarsa
11. beden arınduġına delālet eyler ḳaçan bir kişi müshil
    içse
12. ʿamel eylemese ayva ve alma çeyneyüp [suyın (F.16a-1.)]
    yuda eger bununıla
13. olmazısa şāf götürdeler [79] yā yumşaḳ ḥuḳne eyleyeler

24a.

1. andan soŋra faṣd eyleyeler ḳaçan bir kişi müshil
2. içse çoḳ ʿamel eylese bāzūların ve butların [80] baġla-
   yalar
3. şarāb-ı ṣandal ve şarāb-ı tuffāh ve şarāb-ı sefercel
4. ve ḳavrulmış bezr-i ḳaṭūnā ve ḳavrulmış reyḥān toḫmīla
5. içüreler yā ṭuraġıla ḳavrulmış kerdeme toḫmı vireler
6. ḳuṣmaḳ tedbīri gögsi ṭaracuḳ ve boynı uzun [81] ince
7. ve boġazında şiş yē agrısı veyā maʿdesī żaʿīf
8. veyā dimāġı żaʿīf yā gözi żaʿīf kişi ve yüklü

76.Bu arada,F.15b-14.de "bir gez yiyüp" var.

77.F.15b-14.de "iki üç" şeklinde.

78.F.15b-14.de bu arada "ki" var.

79.F.16a-2.de bu kelime "getürdeler" şeklinde.

80.F.16a-3.de bu arada "baldırların" var.

81.F.16a-6.da bu arada "ve".

9. ᶜavratlar ve zaḥmetile ḳusanlar ḳuşmaḳdan iḥtirāz
10. eylesünler her kim ḳatı ḳuşmaḳ dilese gerek kim gözin
11. ve ḳarnın rekbendile bağlaya ḳuşmaḳdan ṣoŋra aġzın
12. ve yüzin sovuḳ ṣuyıla ki birez sirke ḳatılmış ola
13. yuya gül ṣuyīla ve birez maṣṭakī ve şarāb-ı tuffāḥ

24b.

1. ve şarāb-ı verd-i ṭarī içe şol kişide ki aḫlāṭ çoḳ
2. ola ve ḳuşmaġa muḥtāc ola haftada iki gün [82] birbiri
3. ardınca ḳuşmaḳ gerek meşelā evvel yikşenbih gün
4. ḳuşarsa yarındası dūşenbeh gün daḫı ḳuşa ḳān almaḳ
5. tedbīri sovuḳ günlerde ve sovuḳ mizāclarda ḳān
6. almaḳdan ṣaḳınmaḳ gerek ḳuvveti żaᶜīf olıcaḳ
7. ve gevdesi [83] aġır olıcaḳ ve ḥammāmda çoḳ oturmaḳdan ṣoŋra
8. ve çoḳ ḥareket eyleyüp armaḳdan ṣoŋra ve sıtma
9. nevbeti vaḳtında ve on dört yāşından ilk ve altmış
10. yāşından ṣoŋra ḳān almaḳdan saḳınmaḳ gerek [almaḳdan ṣoŋra (F.16b-3.)]
11. duzlu nesneler yimemek gerek zīrā ki [84] uyūz ve behaḳ andan olur

---

82. Bu arada F.16a-13.de "muttaṣıl".

83. Bu arada F.16a-16.da "ḳatı" var.

84. "zira ki" 10.satırın sonunda idi.11.satır ise asıl metinde "uyuz ve beḥak andan olur duzlu nesneler yimemek gerek" şeklinde iken F.16b-3. ile mukayese yoluyla düzeltilerek yukarıdaki şekle sokulmuştur.Metin içi kontrol da bu şekli ihtar etmektedir.

12.yāzın ḳānı ṭanlacaḳ almaḳ gerek ḳışın ḳuşluġın almaḳ
13.gerek her kim ḳān alıcaḳ uṣṣı giderse ḳān almadın şarāb-ı

25a.

1. tuffāḥ ve şarāb-ı sefercel ve şarāb-ı rümmān ve ṣarāb-ı verd-i
2. ṭarī ve şarāb-ı ḥışrım içmek gerek ḳān alıcaḳ çıḳan ḳān
3. ḳara olursa ḳānuŋ rengi dönince aḳıtmaḳ gerek meger ki
4. żaʿīf eyleye baş ṭamarından ki [yukarugı tamardur (F.. 16b-8.)] aŋā ḳifāl dirler bu ḳān
5. boyından yuḳarusın arıdur gevde ṭamarından ki aşaġaġı
6. ṭamardur kim aŋā bāsalıḳ dirler boyından aşaġa gevdeyi arıdur
7. orta ṭamardan kim aŋā ekḥel dirler hem gevdeyi hem boynından
8. yuḳarusın arıdur ve hem aşaġasın arıdur iki yāşından
9. öŋdin ve altmış yāşından ṣoŋra ḥacāmet eylememek gerek
10. kimseye ḥuḳne eylemek isdeseler sovucaḳda eylemek
11. gerek ḥuḳne dagarcuġı lūlesinüŋ yoġunlugı kiçi
12. barmaḳ ḳadar ola uzunlugı bīş barmaḳ ḳadar ola ʿilāclaruŋ
13. [geŋezi (F.16b-16.)] ḳorḳusız ḥacāmet idüp āz ḳān çıḳarmaḳdur ve ṭabīʿatı

25b.

1. ṣırḫıştıla ve terengübīn ile ve şarāb-ı benefsec [-i] mükerrer

2. ve şarāb-ı verd-i mükerrer ve şarāb-ı iccāṣ ile telyīn
3. eylemek gerek ve yumşaḳ ḥuḳne eylemek [85] ve ṣāf eylemek
4. [86] ve arpa ṣuyı ve sikencübīn ile ḳuṣmadur ve ṭabi'atı
5. dögülmiş ḥabbu'r-rümmān ve şarāb-ı ās ve şarāb-ı sefercel
6. şarābıla ḳabż eylemekdür ve ṣovuḳ mizāca zencebīl
7. mürābāsın ve şarāb-ı ās ve şarāb-ı uṣūl ve şarāb-ı ustū-
8. ḫūẕūs ile ıssı eylemekdür ıssı mizāc[ı] temürhindī
9. ve erük ve zerdālū ve ḳadın duzluġı ṣuyīla ṣovutmaḳdur
10. daḫı ne kim bunlara benzer varısa ['ilāc (F.17a-9.)] [ḳan alup çoḳ ḳan çıḳarmaḳdur (F.17a-9.)] ḳavī müshil
11. virmek ve tīz ḥuḳne eylemekdür māddeden iki genez
12. mu'āleceyile maraż żāyil olur ḳavī mu'ālece itmemek
13. gerek mādām ki ġıdālarla ve şerbetlerle maraż

26a.

1. zāyil ola müshil ve ḳatı otlar virmemek gerek cemī'
2. marażlarda [87] a'żā-yı re'īse ki dimāġ ve ḳalbdur
3. ya'nī yürek ve kebid ya'nī cigerdür taḳviyet eylemek
4. gerekdür kiża'īf olmaya zīrā bedenüñ bünyādı bunlardur
5. pes ḳaçan kim şayrunuñ ḳuvvetiża'īf olsa ferārīc

---

85. F.17a-3.de "gerek" kelimesi de var.

86. F.17a-3.de bu arada "gerek" var.

87. Metinde "a zalarda" iken F.17a-13.den yukarıdaki gibi tashih edildi

6. şurvāsın ve māü'l-laḥm yaʿnī etüŋ ḳaracasın uvaḳ noḫūd
7. ḳadar ṭoġramaḳ gerek birez saḳız ve birez ʿūd ve birez
8. şandal ḳatup yeŋice çölmege ḳoyalar çölmegün aġzın
9. ḳapaḳ urup [kapaġuŋ aġzın (F.17b-3.)] ḫamīr ile sıva-
yalar ol çölmegi od üsdine
10. ḳoyalar ḳarşu çalḳayalar tamām et ḳoḫusı çıḳup bişince
11. andan soŋra ol eti sıḳalar şuyın alalar içüreler
12. mizācına münāsib ḫōş ḳoḳular yīlederler ḳaçan kim
13. şayrunuŋ uşşı gitse yüzine şovuḳ şu saçalar ve ḫōş

26b.

1. ḳoḳular yilederler arpa ḳavudı ḳoḳusın ve kebāb olmış
2. ferārīc ki içine almā ve ḥayva ve gül ve turunc yapra-
ġīla
3. ṭoldurmış olalar ve ıssı etmek ḳoḳusı ki üstine
4. müşklü yā kāfūrlu gül şuyı saçmış olalar ve kebāb
5. olmış ḳızıl et ḳoḳusı ki zaʿfirānlanmış ola ve tāze
6. ḫıyār ḳoḳusı ki tāze sınmış ola yīlederler
7. ve şarab-ı verd-i ṭarī ve şarāb-ı tuffāḥ ve gāv-
8. zübān şuyı ve sögüt yapraġı şuyı ve gül şuyīla
9. içüreler ve ferārīc şurvāsın gül şuyīla içüreler
10. ḳaçan ṭabīʿat bir māddeyi defʿ eylemek dilese menʿ ey-
mek
11. gerek meger ki ḥadden geçe żaʿīf ola [88] eger ishal
12. çoḳ olursa şarāb-ı tuffāḥ ve şarāb-ı sefercel yā

---

88. F.17b-16.da "pes" var.

13.enār şuyīla arpa ḳavudı ile şarāb-ı rībās ve gülbeşeker

27a.

1. vireler ḳarnına ḳızıl gül ve mersīn ve cülnār ve ayva uralar
2. eṭrāfın ya'nī bāzūların ve butların bağlayalar nārdān
3. ve ḳadın duzluġı ve sumāk aşın yidüreler eger ḳuvveti
4. ża'īf olsa ferārīc kebābı yā ḳavrulmış ki içine
5. gülile ve ḳadın duzluġīla ve mersīn yemişi ve ṣandal
6. ve ayvayıla ṭoldurmış olalar yedüreler eger ishālıla
7. ḳān giderse bu şerbetleri şarāb-ı ṣandal gibi encübār
8. ve şarāb-ı lisānu'ṣ-ṣevr [89] ḳatalar eger çoḳ derlese mizācın
9. sovuḳ dutalar gevdesine mersin yapraġın dögülmiş yā : zürr-i
10. verd ya'nī gül düğmecügi dögülmiş azacuḳ şabıla saçalar
11. ve ṭonların ṣandal ve kāfūr ve gül ṣuyīla ḳoḳulayalar
12. eger çoḳ ḳusarsa şarāb-ı ḥıṣrım na'nāyıla yimiş
13. ola ve maü'r-rümmāneyn ve arpa ḳavudıla nāye-hūş

27b.

1. enār ṣuyın vireler bāġ tegegin çeyneye ve ṣuyın
2. yuda ve maṣṭakī yā fıstıḳ ḳabın çeyneye ve eṭrāfın bağlayalar
3. ıssı ṣuya ḳoyalar ma'desi ağrıyana ṣandal ve gül ṣuyı
4. dürteler eger ishālı varısa ḳadun duzluġı

89.F.18a-8ede "lisānu'ṣ-ṣevr" yerine "lisānu'l-ḥaml".

5. ṣuyın vireler eger ḳabız varısa temirhindī
6. ṣuyın vireler eger ḳānı ḳuṣarīsa şerbetlere bir direm
7. gil-i ermenī ve bir direm dögülmiş cülnār ḳatup vireler
8. eger burn çoḳ ḳanasa yüzin ve elin ve ayagın [90] sovuḳ
9. ṣuyīla yuyalar gül ṣuyıla kāfūr yīledeler yāḫūd
10. burnına tāze eşek tezegin yiledeler alnına nīlūfer
11. yapraġın yā tāze ḫıyār ḳabın yā ḳarpuz uralar yā gül ṣuyīla
12. ṣandal uralar etrāfın bağlayalar ḫāyaların çekeler
13. burnına dögülmiş māzū uralar yāhūd örümcek evin

28a.

1. mürekkebe ḳatup birez üsdine dögülmiş māzū uralar ve-yāhūd
2. günlük ve cülnār saçalar burnına soḳalar eger ḳān
3. sāġ yanından aḳarsa ciger üstine çizmedin
4. ḳurıla şīşe çekeler ṣol yanādın aḳarsa
5. ṭalaḳ üstine ḳurıla şīşe çekeler yaġı alınmış
6. ayran içüreler ḳarpuzdan ḫıyārdan çoḳ yidüreler ḳızıl
7. nesneye baḳmaġa ḳomayalar eger ṣayrunuŋ uyḳusı
8. gelmese burnına benefşe yaġın ṭamzuralar başına ḳabaḳ
9. yaġın dürteler [91] ve aŋul aŋul ovalar ḳatından āvāzla-rı keseler
10. meger ki aŋul aŋul aḳar ṣu [92] āvāzı ola gerek ki dükeli

---

90. Bu arada, F.18a-11.de "ḳatı".

91. F.18b-3.de burada" alnına ayaġına bu yaġlardan dürtüp".

92. Bu arada F.18b-5.de "ve aŋul aŋul deprenür aġaçlar".

11.ṣayrulıḳlarda āclıḳda ve ṣusuzlıḳdan ve uyanuḳlıḳdan
12.ve ġuṣṣadan ve çoḳ istifrāḳdan ve çoḳ cimāʿdan
13.ve çoḳ ḥareket gibi ve ḳatı aġrılardan ḫuṣūṣā maʿde

28b.

1. aġrısından saḳınalar zīrā bu dükeli ḳuvveti żaʿīf
2. eyler buḥrān bilmek [93] buḥrān didügümüz ṭabīʿat mādde-
3. yile çekişmekdür yā ṭabīʿat ġālib olup ṣıḥḥat
4. olur ya mādde [94] ġālib olup helāk olur buḥrān
5. gelmek vaḳtı yaḳın olıcak ṣayru çabalar
6. olur buḥrān olanlaruŋ eyüsi [95] ruʿāfıla olandur
7. yaʿnī burun ḳānıla olandur andan aşaġa ishālıla olandur
8. andan [96] ḳuşmaġıla olandur andan [97] idrārı bevlile
   yaʿnī işemek
9. gibi veyā derlemek gibi olandur dükeli ṣayrulıḳlar gice
10.ḳatı olur zīrā ṭabīʿat maḥsūsāta meşġūl olmaz
11.maraża müteveccih olur buḥrān günleri üçünci gündür
12.dördünci beşinci altıncı yedinci ṭoḳuzuncı on birinci
13.on üçünci on yedinci [98] yigirminci yigirmi

29a.

1. birinci yigirmi dördünci yigirmi yedinci

93.Bu arada F.18b-9.da "tedbīri".
94."māddeyile" şeklinde iken F.18b-11.den tashih edildi.
95.Bu kelime F.18b-13.de "ḳavīsi" şeklinde.
96.ve 97. F.18b-14.de bu ifade "andan ṣoŋra" şeklinde.
98.Bu arada F.19a-2.de "on sekizinci " var.Bu rakamın bir ilave olduġu metnimizdeki 29a. sayfasında mevzuun ele

2. otuz birinci otuz dördünci otuz yedinci ve ḳırḳıncıdur
3. tamām eyü buḥrān oldur kim dördinde yā yedide yā on
4. dörtde yā yigirmide yā yigirmi birde yā yigirmi
5. dörtde yā yigirmi yedide yā otuz birde yā otuz dörtde
6. yā otuz yedide yaḳırḳda ola nāḳıṣ buḥrān oldur kim
7. üçinde yā beşinde ya ṭoḳuzında ya on üçinde
8. yā on yedisinde ola yavuz buḥrān oldur kim
9. altıda yā sekizde yā onda yā on ikide yā on
10. beşinde yā on altıda yā on ṭoḳuzında ola şol
11. maraż ki ḳatı ḥārr ola yaʿnī ḳatı tīz ve ıssı ola
12. buḥrān [99] dördünci günde olur meger ḥummā-yı ġıb
13. ola ki üçinde yā beşinde buḥrān eyleye eger ġāyetde

29b.

1. ḥārr olmazısa yedide olur ḥiddeti tīzrek olursa on
2. dörtde yā on yedide yā yigirmi yedide yā girü
3. ḳalan buḥrān günlerinde olur maraż ki buḥrān yigirmi
4. günden ilk ola ḥādde [100] dirler yigirmiden aşaġa
5. olıcaḳ ḥādd-ı müzmin dirler buḳraṭ ḥekīm ḳırḳ günden
6. soŋra olan buḥrān iʿtibār eylemez şol kişiye kim
7. buḥrān gelecekdür ṭarlıġanur çabalar şol kişiler kim
8. tamām buḥran eyleyüp hiç vechile dölenmek yā müshil
9. virmek yā ḳān almaḳ yā burnın ḳanatmaḳ yā bevl-i idrār
10. eyleyecek nesne virmek gibi taḥrīk itmemek gerek

---

alınışından anlaşılıyor.

99. Bu arada, F.19a-12.de "ḳatısı" var.

100. حاجّ imlası ile yazılı iken F.19a-14.den de tashih edilerek, yukarıdaki gibi okunmuştur.

11. [meger ki (F.19b-3.)] buḥrān nāḳış buḥrān ola mādde bilkülliyye mündefi‘
12. olmamış ola ‘alāmetlerüŋ eyüsin ve yavuzın bilmek eyü ‘alāmet
13. oldur kim ṣayru ṣayrulıġa ḳatılıcaḳ benzi ḫōş

30a.

1. ve yeyni ola ve ṭa‘āma iştihāsı ola uyḳudan ṣoŋra
2. yiyniye sağlığında nicesi yatursa ṣayrulığında daḫı
3. eyle yata gevdesinüŋ ıssısı düz ola nabżı ḳavī ve
4. muntaẓım ola ‘aklı bile ola nefesi ḫōş ola mu‘ālece
5. eyledüklerince ḫōş [ola (F.19b-10.)] sersāmdan ṣoŋra aḳsırmaḳ
6. ve ṣafrāvī sıtmada [gevdede (F.19b-11.)] sivilcüler çıḳarmaḳ eyüdür yavuz
7. ‘alāmetler bunlaruŋ ‘aksidür ṣayru dem-be-dem ṭarlıġanup
8. sıçramaḳ yavuzdur nefes mütevātır olup [101]‘aḳlı muḫabbaṭ olmaḳ
9. ölüm yaḳınlığına delālet eyler ıssı marażda el ayaḳ sovımaḳ
10. ḫuṣūṣā ki ishāl daḫı ola ve ṣayrulıḳ ṣoŋına
11. ḥammāma girmek taḫayyül eylemek yavuzdur ve ıssı maraż-larda
12. deryīr olmaḳ ḫılṭları fāsidlığına delālet eyler

---

101. Bu arada, F.19b-12.de "‘azīm" var.

13.eger bunuŋıla ḳuvveti [102] ṭa'ām iştihāsı sāḳıṭ olursa

30b.

1. ölüm delālet eyler ḳaçan nefes ve der yaramaz ḳoḳsa ve nabż
2. belürmese yā ḳatı ża'īf belürse ölüm yaḳınlıġına delālet
3. eyler ḳaçan [göz (F.20a-3.)] görmez ve ḳulaḳ işitmez olursa ve ḳuvveti
4. ża'īf olsa ölüm yaḳın olur daḫı eyü 'alāmetlerüŋ
5. oldur kim ṣayru ṣāġ yaŋā yā ṣol yaŋā yata
6. ellerin ayaḳların birez ege ve boynın daḫı bile ve gevdesi
7. doġru ola çoḳ yatup ellerin ayaḳların [103] uzatmaḳ
8. yavuzdur eger dāyim döşeginden sıyrılup [104] ayaġı
9. yerine varursa ölüm 'alāmetidür dāyim arḳa üstine
10. yatup aġzı açuḳ olmaḳ ayaḳları gey ḳatı egilmek
11. yā biribirine baġdamak yavuzdur dāyim ḳarnı üstine
12. yatmaḳ [105] 'aḳl yoḳlıġına delālet eyler ḥummayalarda dişlerin
13. ḳırcıldatmaḳ eyü degüldür eger kiçiden 'ādeti degülse

31a.

1. cünūna yā ölüme delālet eyler ellerin yüzinden yaŋā

102.F.19b-16.da "ve".

103.F.20a-6.da bu arada "boynın" var.

104.F.20a-7.de bu arada "açuḳ".

105.Bu arada, F.20a-9.da "ḳarnında aġrıya" var.

2. iletmek nesne avlar gibi ya ot direr gibi depretmek
3. ḥummayalarda yavuzdur hīç uyḳu gelmemek yavuzdur
4. ṭaʿām göricek sevinmek eyüdür ikinci baḫşı ġıdālar
5. ve şerbetler ve eḍviyyeler bildürür ġıdālar bilmek buġday yubūsetde
6. ruṭūbetde muʿtedildür birez ḥarārete māyildür etmeklerüŋ
7. eyüsi buġday etmegidür ki ṭuzı ḫamīri iʿtidālda
8. ola iŋen ḳalıŋ ve ineŋ yufḳa olmaya tennūrda yā furūnda
9. bişmiş ola suyınca ḳomış olalar ḫamırsuz etmek
10. ġalīẓdür gīç haẓm olur ḳarnı aġrıdur ḳabż
11. eyler yil eyler süddе eyler yaʿnī ṭamarlaruŋ yolına ṭurıġur
12. ışlanmış etmek yil eyler gīç haẓm olur içi ısladur
13. elenmedük un etmegi yaramaz ve ṭabīʿatı nerm eyler līkin

31b.

1. ġıdā āz virür uyuz ve gicik getürür kepek bilkülliye
2. gitmek [106] ġıdā çoḳ virür līkin ḳabż eyler gīç
3. haẓm olur süddе getürür arpa etmegi bārid-i yābisdür evvel
4. derecede arpa etmegi ḳabż eyler āz ġıdā virür yil eyler
5. [birinc evvel derecede ḥārdur ikinci derecede yābisdür ġıdāsı (F.20b-9.)] [eyüdür (20b-10.)] ḫafīfdür ṭabīʿatı ḳabż eyler beŋzi ḫōş eyler

---

106. Bu arada, F.20b-6.da "gitmiş etmek eyüdür".

6. semirdür süddesi olan kişiye yaramaz mercimek evvel derecede [107]
7. bāriddür ikinci derecede yābisdür yil eyler sevdā arturur
8. gevdeyi ḳurıdur kem eyler erlige göze ziyān eyler līkin
9. ḳānı sākin eyler ṣovıdur cirmi ḳabż eyler ṣuyı ishāl
10. eyler ṭatlu nesneyile yimmmek gerek zīrā ġalīẓlıġı arturur
11. südde getürür bāḳla iʿtidāla yaḳındur semirdür yil eyler
12. ġicigi getürür başı aġrıdur balġamı arturur öksürüge
13. fāyide eyler boġazı yumşadur noḫūd ḥārr-ı yābisdür evvel

32a.

1. derecede balġamı ḳatʿ eyler yile fāyide ider cimāʿı ḳavī eyler
2. āvāzı ṣāfī eyler semirdür bevl-i idrār eyler cigeri
3. ṭalaḳı gögüsi bögregi arıdur benẓi ḫōş eyler
4. cirmi yil eyler māş evvel derecede bāriddür ruṭūbetde
5. yubūsetde muʿtedildür cirmi ḳabż eyler ṣuyı ishāl
6. eyler maḥmūmlara ve öksürüklü ve nezlelü kişilere fāyide ider
7. bögrülce bārid-i yabisdür balġamı arturur yil eyler tabīʿatı

---

107. Sehven اوده yazılı iken F.20b-11.den tashih edilerek yukarıdaki şekle şahip olduğu tesbit edilmiştir.

8. nerm eyler maʿdeye başa yaramaz meniyi arturur göğüse
9. öykene eyüdür boy ikinci derecede ḥārdur evvel
10. derecede yābisdür balġamı ḳatʿ eyler sīsam evvel derecede
11. ḥārrdur ikinci derecede raṭbdur göŋli dönderür maʿdeye
12. ziyān eyler ṣusadur ishālı[108] sāḳıṭ eyler ġalīzdür
13. ḫaşḫāş toḫmı ikinci derecede bārid-i raṭbdur öksürüge

32b.

1. nezleye fāyide ider uyḳu getürür etler bilmek etleriŋ
2. eyüsi ḳaracasıdur [ki semiz içinden çıḳmış ola (F.21a-13.)] dükeli etler ḥārr-ı raṭbdur ḳānı arturur
3. gevdeyi ḳızdurur ḳuvveti ḳavī eyler līkin ḥarāret
4. tefāvütiledür semüz et ḥārr-ı raṭbdur ṭabīʿatı
5. nerm eyler tīz haẓm olur līkin ġıdāsı yaramaz
6. balġamı arturur ṣafrāya müstehīl olur ḳuyruḳ yaġı daḫı
7. ḥārr-ı raṭbdur ṣafrāya müstehīl olur semizden daḫı
8. yaramazıraḳdur iç yaġı daḫı[109] yaramazdur baş eti ġalīẓdür
9. ġiç haẓm olur maʿdeye ziyān eyler līkin
10. meniye aṣṣı ider beyni bārid-i raṭbdur balġamı arturur semiz
11. eyler iştihāyı giderür [ilik andan yigrekdür (F.21b-4.)] ḥayvānuŋ girü ḳalan içindeki

---

108. F.21a-10.da aynı kelime yerine "iştihāyı".

109. Bu arada F.21b-2.de "iŋen".

12.aʿżāsından daşraġı aʿżası yigrekdür

13.koyun eti ādem ṭabīʿatına münāsibdür ḥārr-ı raṭbdur

33a.

1. iʿtidāla yaḳındur sevdāyi kişiye fāyide eyler ḳānı
2. ve meniyi arturur ḳuzı eti oġlak ve ḳuzı eyüdür [dükeli etlerüñ eyüsidür (F.21b-8.)] geçi eti
3. yaramaz sevdā arturur [sıġır eti bārid-i yābisdür ġalīẓdür yaramaz (F.21b-8.9.)] [110] sevdāvi maraẓları ḥādiş eyler
4. girü ḳalan ġalīẓ etler daḫı ṣıġır eti ḥükminde-
5. dür dükeli sevdā arturur deve eti ve āt eti geyik
6. eti ṭavşan eti gibi tavuḳ eti muʿtedildür ʿaḳlı arturur
7. āvāzı ṣāfī ḳılur tīz haẓm olur tavuḳ eyüsi oldur kim
8. [111] yumurtlamamış ola ḫorōs eyüsi oldur kim ötmemiş ola
9. dürrāc eti [fāḳıhlara münāsibdür lākin ṭabīʿatı ḳabż eyler keklik eti (F.21b-14. ve 15.)] ve serçe eti ve gögercin eti ıssıdur
10. ḳāz eti ördek eti ġalīẓdür ḥummā getürür gīç haẓm
11. olur balġam ve sevdā arturur balıḳ eti [112] bārid-i raṭbdur balġam
12. arturur maʿdede ḳanḳı ḫılṭ bulursa anā döner tīz fāsid
13. olur yavuz ṣayrulıḳlar getürür çok menī eyler ṭuzlu

33b.

110.Bu arada F.21b-9.da "sevdā arturur" var.

111.F.21b-13.de "daḫı" var.

112."kaz ördek" yazılı iken bunun bir yanlışlık eseri böy-

1. balık ḥārr-ı yabisdür ṣafrā arturur ḳānı göyündürür
ṣusadur
2. yumurdanuŋ ṣarusı ḥarārete māyildür [agı burūdete mā-
yildür (F.22a-4.)] ikisi bile olıcaḳ
3. muᶜtedil olur āġı daḫı ṣarusı daḫı raṭbdur
4. yumurda ḳānı ve méniyi arturur öksürüge fāyide eyler
boġazı
5. yumṣadur yürege ḳuvvet virür tīz haẓm olur nīm-birişt
6. bişürüp ṣarusın içmek gerek ḳatı bişmiş ġalīẓ-
7. dür yaramaz gīç haẓm olur [süd ve (F.22a-8.)] māst yo-
ġurt bārid-i raṭbdur
8. balġamı arturur maᶜdede ḳanḳı ḫılṭ bulursa aŋā
9. müstehīl olur çoḳ ġıdā virür semirdür menī ḳānın
10. arturur beŋzi ḫōş eyler yil arturur süt bişürüp
11. içmek gerek aġız daḫı süt gibidür gīç haẓm olur
12. ġalīẓdür ıṣlāḥı bālıla yā şekkeriledür kere
13. yaġı evvel derecede ḥārr-ı raṭbdur munẓıcdur muḥlildür

34a.

1. öksürüge demregiye daḫı girü ḳalan sevdāvī
2. maraẓlara fāyide ider semirdür ṭabīᶜatı nerm eyler
3. līkin ṭabīᶜatı maᶜdeyi süst eyler balġamı arturur
4. ṣa yaġı daḫı tere yaġı gibidür ḳuvveti tere yaġından
artuḳdur
5. yāş peynir bārid-i raṭbdur semirdür balġamı arturur
ṭabīᶜatı

---

le olduğu hem daha önce bu hususun işlenmiş olmasından
hem de F.22a-1.den kontrol etmekle yukarıdaki gibi düzeltildi.

6. nerm eyler ḳuru peynir ġalīẓdür ṭabī'atı ḳabz eyler
7. gīç haẓm olur süddе arturur ṭuzlu peynir ḥārr-ı yābisdür
8. gīç haẓm olur ṣusadur ḫılṭları göyündürür
9. ma'deye ziyān eyler aruḳ eyler ṣafrā arturur yimişleri
10. bilmek encīr ḥārr-ı raṭbdur semirdür ṭabī'atı nerm eyler
11. öksürüge fāyide ider balġamı bişürür ṣafrā arturur çoḳ
12. yimek gicigi eyler biti çoḳ eyler üzüm ḥārr-ı raṭbdur
13. ṭabī'atı nerm eyler yil eyler semirdür meniyi ziyāde ḳılur

34b.

1. ṣafrā arturur [113] ḳuru üzüm ıssıdur ruṭūbeti azıraḳdur ma'deye
2. cigere ḳuvvet virür gögüse öykene eyüdür
3. līkin mizācı ıssı kişinüŋ ḳānın göyündürür ḳoruḳ
4. bārid-i yābisdür ṣafrāyı ḳaṭ' eyler ṣusuzlıgı giderür
5. ıssı cigere ve ıssı ma'deye fāyide ider ḳuṣmaġı
6. keser ve ṭabī'atı ḳabż eyler ḳānı sākin eyler ḫurmā
7. ḥārr-ı raṭbdur sovuḳ ma'deye eyüdür menīyi arturur başı
8. agrıdur dişe ziyān eyler ṣafrā arturur ḳānı göyündürür
9. gicik ve uyuz eyler çıbānlar arturur ekşi ṭūt bārid-i
10. yābisdür ḳabż eyler boġaz agrısına [114] fāyide ider ṣafrāyı

---

113. Bu arada, F.22b-6. ve 7.de "bir kaç gün آوز نلر eyleyüp ḳabını tüküürüp yimek gerek" var.

114. Bu arada F.22b-15.de "şīşesine" bulunuyor.

11.ḳaṭ‘ eyler ṭa‘ām iştihāsın getürür ṭatlu tūt ḥārr-ı raṭb-
12.dur yaramaz ḳānı fesāda virür ma‘deye ziyān eyler
13.tizcek fāsid olur başı aġrıdur ishāl eyler zerdālū

35a.

1. bārid-i raṭbdur ma‘dede tīz fāsid olur ḳaçan ma‘dede
2. ṣafrā olsa ṣafrāya müstehīl olur ishāl eyler
3. ma‘deyi ṣovıdur ṣusalığı giderür şeftālū bārid-i raṭb-
4. dur ıssı ma‘deye eyüdür balġamı arturur gīç haẓm olur
5. ṭatlu enār bārid-i raṭbdur ma‘dede ṣafrā olsa aŋā
6. müstehīl olur öksürüge fāyide eyler boġazı gögüsi yum-
   şadur
7. ekşi enār bārid-i yābisdür ṣafrāyı ḳat‘ eyler ṣusalığı
8. keser fī'l-cümle enār yürege ma‘deye cigere fāyide
9. ider ḥafaḳānı giderür göŋli ferah eyler ṣuyı ishāl
10.eyler çekürdegi ḳabż eyler ekşisin ve ṭatlusın
11.bile yimek gerek [ki (F.23a-9.)] ziyān eylemeye [enār-
   dan olan yil tizcek taḥlīl olur (F.23a-10.)] ayva bā-
   rid-i yābisdür ṭatlusı
12.bārid-i raṭbdur ma‘deye ḳuvvet virür ishālı ḳaṭ‘ eyler
13.ḳuṣmaġı giderür līkin gīç haẓm olur ekşi

35b.

1. almā bārid-i yābisdür ṭatlusı ḥarārete [115] ruṭūbete
   mu‘tedildür
2. ṣafrā arturur gül ṣuyīla bişürüp yimek iştihā [116]

115.Bu arada F.23a-13.de "burūdetde" var.

116.Bu kelime metinde sehven "ishal" yazılı olup F.23a-14.

3. getürür fi'l-cümle [117] yürege maʿdeye kuvvet virür ḳabż eyler
4. turunc ḳabı [118] ḥārr-ı yābisdür ṣovuḳ maʿdeyi ṣovuḳ cigerī
5. ḳavī eyler aġız ḳokusın ḫōş eyler yili taḥlīl eyler
6. ṭaʿāmı haẓm ider turunc etī [119] bārid-i raṭbdur gīç
7. hazm olur yil ve balġam eyler ekşisi bārid-i yābisdür
8. ıssı yürege ḳuvvet ider ṣafrāyı ḳaṭʿ ider ṭabīʿatı
9. ḳabż ider ishālı ṣafrāyı ḳaṭʿ ider ṭaʿām iştihāsın
10. getürür maḥmūmlara münāsibdür gögüse ziyān ider
11. līmōn nārinc ve turınc [nār (F.23b-4.)] ekşisi gibidür amrūd bārid-i
12. yābisdür ḳābıżdur meger ki ḳatı ṣulu ola
13. ṣafrāyı teskīn eyler ṣusuzlıġı giderür maʿdeyi

36a.

1. ḳavī eyler gönüli döndügin giderür nefesi feraḥ ider
2. [120] yil eyler erük bārid-i raṭbdur ṣafrāyı ishāl
3. ider ḳaṭʿ ider ʿaṭaşı teskīn ider maʿdeyi süst
4. eyler ḳarāsayā datlusı anā kirās dirler bārid-i raṭbdur tuḫme
5. eyler maʿdeyi süst eyler ḳankı ḫılṭ maʿdede
6. ġālibise anā müstehīl olur ekşi bārid-i yābisdür

---

den de kontrol edilerek yukarıdaki gibi düzeltilmiştir.

117. Bu arada F.23a-14.de "alma".

118. Metinde "ṭatlu alma" yazılı. F.23a-15.den tashih edildi. Elma bahsi daha evvel geçmişti. Bu sehven yazıldıgını gösteriyor.

7. ṣafrāyı balġamı ḳaṭ' eyler ḥarāreti giderür zeytūn
8. bārid-i yābisdür ma'deyi ḳavī eyler iştihāyı getürür
9. başı aġrıdur göze ziyān eyler sevdā arturur ṭuzlusı
10. eskisi ḥārr-ı yābisdür ḳoz ḥārr-ı yābisdür bārid-ı yābisdür
11. başı aġrıdur aġzı ḳabardur ṣafrāyı arturur ṭabī'atı
12. ḳabż eyler fınduḳ ḥarāretī yubūseti i'tidala yaḳındur
13. meniyī ziyāde eyler başı aġrıdur [121] ṣafrā arturur öksürüge

36b.

1. fāyide ider gīç haẓm olur [ṭatlu (F.23b-15.)] bādām mu'tedildür
2. semirdür öksürüge fāyide ider cigerüŋ ve ṭalaġuŋ
3. süddesin açar meniyi arturur ṭabī'atı nerm eyler gīç
4. haẓm olur ācı bādām ḥārr-ı yābisdür fısduḳ ḥārr-ı
5. yābisdür yürege ḳuvvet virür ma'deye eyüdür
6. cigerüŋ süddesin açar gönül döndügin giderür
7. balgamī öksürüge fāyide ider cimā'a ḳuvvet ider
8. 'unnāb mu'tedildür ḳānı ṣafrāyı sākin eyler
9. gögüse öykene fāyide ider öksürüge daḫı fāyide
10. ider [menī az eyler (F.24a-6.)] igde bārid-i yābisdür ḳabż eyler ḳuṣmaġı keser

---

119. Metinde "ṭatlu ayva" yazılı olmakla beraber hem ayva bahsi daha evvel işlendiginden hem de F.23b-1.den tashihen yanlışlıkla yasıldıgı anlaşıldıgından yukarıdaki gibi düzeltilmiştir.

120. Burada sehven "evet" kelimesi yer almıştır. F.nüshasın-

11.öksürüge eyüdür ma'deye ziyān eyler gīç haẓm
12.olur manūş ḥārr-ı yābisdür cimā'a ḳuvvet virür ṭa'ām
13.iştihāsın giderür gögnār içi büyügi ḥārr-ı raṭbdur

37a.

1. uvaġı [122] ḥārr-ı yābisdür meniyi arturur öksürüge eyüdür
2. bögregi ḳızdurur yili taḥlīl eyler balġamı ḳaṭ' eyler ṣafrā
3. arturur başı aġrıdur aluç bārid-i yābisdür ḳabż eyler
4. ṣafrāyı ḳaṭ' eyler geçi buynuzı bārid-i yābisdür ma'deye
5. ziyān eyler [kurusı ḳabż eyler yaşı ıṭlāḳ eyler (F.24a-11. ve 12.)] ḳavun bārid-i raṭbdur ḳatı ṭatlusı ḥārdur
6. ṣafrāya döner ḥummā getürür fī'l-cümle ḳavun ma'dede ḳanḳı
7. ḥılṭ bulursa anā müstehīl olur tīz fāsid olur ma'deye
8. ziyān eyler göŋül dönderür ḳavun yiyicek tizcek
9. üsdine nesne yimek gerek ma'dede fāsid olsa
10.ıssı ṣuyıla tizcek ḳuşmaḳ gerek ḳarpuz bārid-i raṭb-
11.dur ıssı maraż̀lara fāyide ider ṣafrāyı ḳaṭ' ider balġamı

---

dan da bakılarak metinde bu kelimenin gerçekten olmaması lazım geldiği anlaşılmış ve metinden çıkarılmıştır.

121.F.23b-14.de bu arada "yil" bulunuyor.

122.Bu kelime yerine F.24a-9.da "uşaġı" var.

12.arturur ṭabīʿatı nerm eyler ṣusalıḳı ḳandurur
13.ḫıyār bārid-i raṭbdur maʿdeyi ṣovıdur balġamı arturur

37b.

1. ġīç haẓm olur safrāyı ḳaṭʿ eyler ḳabın ḳalın soyup
2. yimek gerek ḳabaḳ bārid-i raṭbdur balġamı arturur ṣafrāyı
3. ḳaṭʿ ider bādıncān ḥārr-ı yābisdür yaramaz sevda arturur
4. sevdāvī[123] marażlara ḥādiṯ eyler benzi ḫarāb eyler göze
5. başa ziyān eyler ḳānı göyündürür ıṣlāḥı çoḳ ṭatlu
6. yaġıla biṣürmekdür ṭumalan bārid-i raṭbdur ḳatı ġalīẓ-
7. dür sevdā ve balġam arturur ġīç haẓm olur yaramaz maraż
8. getürür ḳulḳās ḥārr-ı raṭbdur cimāʿı ḳavī eyler şekker [yenisi (F.21b-10.)]
9. ḥārr-ı raṭbdur eskisi ḥārr-ı yābisdür balġamı ḳaṭʿ eyler
10. ṭabīʿatı nerm ider ṣafrā arturur öksürüge eyüdür
11. boġazı gögüsi yumşadur süddeyi açar şekker ḳamışı ṭabīʿatı yeni
12. şekker gibidür līkin yil eyler bāl ḥārr-ı
13. yābisdür süddeyi açar balġamı keser ṣafrā arturur ḳānı

38a.

1. göyündürür iştihā getürür ṭaʿāmı haẓm eyler ishāl ider
2. terencübīn muʿtedildür ṣafrāyı ve balgamı ishāl ider

---

123. Sehven "sevdave" şeklinde harekeli F.24b-5.den tashih edilerek düzeltilmiştir.

3. yili taḥlīl eyler öksürüge eyüdür boġazı ve gögüsi yumşadur
4. şerbeti on diremden otuz direme degindür şīr ḫışt
5. mu'tedildür ruṭūbete māyildür ṣafrāyı terengübinden
6. artuḳ ishal ider şerbeti on diremden otuz dirheme de-
7. gindür mārūl bārid-i yābisdür [124] ḳānı ṣāfī ḳılur ṣafrāyı
8. ḳaṭ' ider uyḳu getürür meniyi āz eyler yil eyler çoḳ yimek göz
9. ḳarardur kāsnī bārid-i raṭbdur ma'deyi cigeri ḳavī
10. eyler cigerüŋ süddesin açar ıssı maraża daḫı sovuḳ
11. maraża fāyide ider ṣafrāyı ḳānı sākin eyler yumadın
12. yimek gerek yunıcaḳ südde açmaz pāzū bārid-i raṭbdur ṣuyı
13. ishāl eyler cirmi ḳabż eyler balġamı ve yili arturur ısfanāh

38b.

1. bārid-i raṭbdur yili ve balġamı iŋen azdurur öksürüge eyüdür
2. ṭabī'atı telyīn ider boġaza ve gögüse eyüdür ṣafrāyı
3. balġamı ḳaṭ' ider ḳuzı ḳulaġı bārid-i yābisdür ḳabż
4. eyler ṣafrāyı ḳaṭ eyler gerŋi ve kelem ḥārr-ı yābisdür
5. öksürüge fāyide ider bevl-i idrār ider boġazı gögüsi yumşadur

---

124. F.25a-3.de "raṭbdur" olarak yer alıyor.

6. āvāzı ṣāfī eyler başı aġrıdur dişe ziyān ider sevdā
7. arturur cimāʿı ḳavī eyler balġamı ḳaṭʿ eyler cirmi ḳābıżdur
8. semiz ot bārid-i raṭbdur cigeri maʿdeyi sovıdur
9. bevl-i idrār ider ṣafrāyı ḳaṭʿ ider naʿne ḥārr-ı
10. yābisdür maʿdeyi cigeri ḳavī eyler ṭaʿāmı haẓm eyler
11. ḳuṣmaġı menʿ ider yürege ḳuvvet virür cimāʿa ḳuvvet virür
12. ṭarḫūn ḥārr-ı yābisdür maʿdeyi ḳavī eyler ṣusadur
13. cimāʿı żaʿīf eyler ġīç haẓm olur kerdem ve ḫardal

39a.

1. ḥārr-ı yābisdür balġamı ḳaṭʿ eyler ḳānı göyündürür ṣafrā
2. arturur kerefüs ḥārr-ı yābisdür maʿdeye eyüdür bevl-i
3. idrār ider yili taḥlīl ider süddeyi açar baş aġrıdur balġamı
4. ḳaṭʿ ider cimāʿa ḳuvvet ider kişnic bārid-i yābisdür
5. maʿdeden buḫārı başa çıḳmaġa ḳomaz çoḳ yimek gözi
6. ḳarardur göŋüli[125] ḫarāb ider meniyi ḳurıdur helyūn
7. ḥārr-ı raṭbdur [çoḳ ġıdā virür (F.25b-7.)] meniyi arturur bevl-i idrār ider [gözi ḳavī eyler semirdür (F.25b-8.)] ṣalġam
8. ḥārr-ı raṭbdur çoḳ ġıdā virür [ṣoġan ḥār-ı yābisdür (F.25b-9.)] ḳānı göyündürür [başı agrıdur (F.25b-9.)] ṭaʿāmı

---

125. F.25b-7.de bu kelime yerine "ʿaḳlı" yer alıyor.

9. hażm eyler iştihā açar göze ziyān eyler meniyi arturur
10. muḫtelif ṣularuŋ maẓarratın giderür ṣafrā arturur
11. çigle balġamı ḳaṭ‘ ider bişürücek balġamı arturur
12. öksürüge fāyide ider ṭabī‘atı telyīn ider beŋzi
13. ḳızdurur sarmısaḳ [126] ḥārr-ı yābisdür dördünci derecede

39b.

1. balġamı ḳaṭ‘ eyler yili taḥlīl eyler ḳānı göyündürür ṣafrā
2. arturur ṭa‘āmı hażm eyler göze [dimāġa (F.25b-15.)] ziyān eyler gendine [127]
3. ḥārr-ı yābisdür gīç hażm olur yili taḥlīl eyler cimā‘a ḳuvvet
4. ider dimāġa buḫārı çıḳar gözi ḳarardur [baş aġrıdur (F. 26a-1.)] bevl-i idrār
5. ider dişe ziyān ider [turb (F.26a-1.)] ḥārr-ı yābisdür ġalīẓdür
6. ma‘denüŋ balġamın ḳaṭ‘ eyler ṭa‘āmı hażm eyler keşür
7. ḥārr-ı raṭbdur gīç hażm olur yaramaz ḳān olur cimā‘ı
8. ḳavī eyler gebere [128] ḥārr-ı yābisdür balġamı ḳaṭ‘ eyler
9. ṭalaḳa fāyide ider cigerüŋ ṭalaḳuŋ süddesin

---

126. Metinde "gendene" iken F.25b-13.den "sarmısaḳ" olacagı, çünkü "gendene" konusunun bir sonraki bahis oldugu tesbit edildi. S.31b-4. de bunu dogruluyor.

127. Metinde "turp". Bu sahifedeki bir kaç konu başlıgının yanlışlıkla karışıklık içinde yazıldıgını görüyoruz. Bu kelime de öyle. Hem F.25b-15. ve hem de S.31b-4.den kont-

10.açar ṭuraḳ otı ḥārr-ı yābisdür yili balġamı taḥlīl ider
11.ma'deye ziyān eyler dimāġa buḫārı çıḳar gönli
12.dönderür ṭabī'atı nerm eyler [aşlar bilmek (L.İ.32b-9.
)] zirbāc aşı balġamı ṣafrāyı
13.ḳaṭ' eyler süddeyi tefyīc eyler ṣafrāviye ve balġamiye

40a.

1. [ve ḥumālara(F.26a-8.)] fāyide ider yil eyler ṣovuḳ mizāc-lu kişiye ziyān ider
2. cigerüñ dükeli marażlarına fāyide ider ṣan'atı budur kim
3. ḳoyun etin uvaḳ doġrayalar ya tavuḳ mafṣallarından
4. doġrayalar ṣuyıla ḳaynadalar kefin alalar yüz dirhem
5. sirkeyi elli dirhem şekkere yā bāla ḳatalar bişüreler [129] balġamī
6. kişiyiçün bişürürlerise şekkerin yā bālın artuġıraḳ
7. ḳatalar birez [130] dārçīnī ve birez noḫūd ḳabı soyulmış birez
8. bādām içi bile ḳatalar azacuḳ za'firān ile boyayalar
9. cevāb bārīd-i raṭbdur mahmūmlara eyüdür mizācı sovıdur
10.ḫıltıları bişürür göyünmiş ḫıltıları ishāl ider bevl-i
11.idrār ider ṣafrāyı ḳaṭ' eyler uyḳu getürür öksürüge

---

rol edilerek "gendine" olarak tashih edildi.

128.Metinde "ṭuraḳ otı".Halbukī bu bahis daha sonra görülecek.Ayrıca hem F.26a-3. ve hem de S.31b-8.de yukarıdaki gibidir.Daha evvel de belirtildigi gibi bu satırlarda bir kaç konu isminin yerleri karışmış durumda.

129.Bu arada F.26a-12.de "eger" var.

12.eyüdür dimāġı tarṭīb ider buḫārı dimāġa çıḳmaġa
13.ḳomaz mizācı ṣovuḳ kişiye ziyān eyler yili arturur

40b.

1. ṣan'atı budur ki arpayı dögüp ḳabın soyalar ṭaş
2. çömlege ḳoyalar ve on bīş arpa ḳadar ṣuyıla ḳatalar
3. ṣunuŋ bīş ülüde bir ülüsin ḳalınca ḳaynadalar süzeler
4. [suyın (F.26b-5.)] içüreler kebāb ve biryān ve ḳalye ve ḳavurma ṭabī'atı ḳabż
5. eyler balġamı neşif ider gevdeyi ḳurudur gīç hażm
6. olur gevdeye ḳuvvet virür [131] isfīdbāc ya'nī et
7. ṣuyıla sāde şurba bişürmek ki aŋā meslūḳa
8. dirler i'tidāla yaḳındur dükeli mizāclara yarar bedeni
9. tarṭīb ider semirdür sevdāyı giderür ḳānı ve meniyi
10. ziyāde ider [132] beŋzi ḫōş ider içine ḥavīc bıraġur-
11. larīsa anuŋ ṭabī'atın dutar tarḫana aşı gevdeyi ṣovıdur
12. yil eyler maẓarratın sarımsaḳ giderür herīse ḥārr-ı
13. raṭbdur cimā'ı ḳavi eyler meniyi çok ider çok ġıdā

41a.

1. virür gevdeye ḳuvvet virür semirdür ġalīẓdür
2. ża'īf ma'deye ziyān eyler südde ider ıssı günlerde
3. yimemek gerek gīç hażm olur kūfte ḥārr-ı raṭbdur
4. çoḳ ġıdā virür gīç hażm olur bedeni ḳavī eyler

130.Bu kelime yerine F.26a-13.de "bir direm".

131.Bu arada F.26b-7.de "ve".

5. semirdür ḳānı meniyi ziyāde eyler südlü birinç mu'tedildür
6. burūdete māyildür çoḳ ġıdā virür tīz haẓm olur
7. semirdür ġalīẓdür meniyi arturur sabūsa [133] gīç haẓm
8. olur ṣusadur [134] ıssıdur buḫārı dimāġa çıḳar haẓm
9. olsa çoḳ ġıdā virür rīşte bārid-i raṭbdur i'tidāla
10. yaḳındur emrāż-ı ḥārre yā emzice-i ḥārre fāyide ḳılur
11. emrāż-ı bāride yā emzice-i bāride ziyān eylemez
12. öksürüge fāyide ider ḫamırlu bişürmek gerek
13. ḫamırsuz olıcaḳ gīç haẓm olur südde eyler tutmaç

41b.

1. daḫı rīşte ṭabī'atın dutar ḳurı et ḥārr-ı yābisdür
2. bedeni ḳavī eyler balġamı ḳaṭ' ider gīç haẓm olur
3. sevdā arturur müzevvere her aşdur kim anda et olmaya
4. merāfi [135] oldur kim etile ola ve daḫı [136] dükeli halvālar
5. ḳānı ṣafrāyı meniyi ziyāde ider [137] gevdeyi semirdür cigere
6. [138] ṭalaḳa ziyān ider südde ider gevdeyi ḳızdurur ḳānı

---

132. F.26b-10.da "ziyade ider" yerine "arturur" var.

133. S.32b-13.de "sanbuse" olarak geçiyor.

134. F.27a-2.de "susadur" yerine "semirdür".

135. F.27a-9.da "merafi" yerine "müzeffere".

136. F.27a-9.da bu arada "halvalar" bulunuyor.

137. F.27a-10.da "ziyade ider" yerine "arturur" var.

138. Burada F.27a-10.da "ve" var.

7. göyündürür ıṭlaḳ ider boġaza öykene eyüdür şekkerile
8. olanuŋ bālıla olandan ḥarāreti eksükdür bişi [139]
9. gevdeyi ḳızdurur şusadur gīç hażm olur südde ider
10. şerbetler bildürür her nesnenüŋ şerbeti [140] ṭabī'atı gibidür
11. her şerbet bişürmekde ḳā'ide budur kim ṣulu yemiş yā ot
12. olursa almā ḥayva enār kāsnī şāhterec līmōn
13. ḥurmāz ḳoruḳ gibi döğüp ṣuyın almaḳ gerek gey

42a.

1. ḳaynadup kefin alduḳlarından soŋra şekkerile
2. yā bālıla ḳıvāma getürmek gerek eger ṣusuz nesneleri-
3. se dibler ve toḫmlar ve nīlūfer ve gül ve ustuḫūdūs
4. gibi ḫaşhāş ve ḥarīr ve 'unnāb ve temürhindi ve
5. mersīn gibi evvel ḳuvveti çıḳınca ṣuda ḳaynadup [141]
6. şekkerile yā bālıla ḳıvāma getürmek gerek
7. ıssı maraźlar şerbetin şekkerile bişürmek gerek
8. ṣovuḳ maraźlar şerbetin bālıla bişürmek gerek
9. ḳabż eyleyecek şerbetleri bālıla bişürmek gerek şerbetlere
10. bāl yā şekker şol kadar ḳatmak gerek kim şerbetin
11. bişürdükleri nesnenüŋ ṭa'mı ḳoḳusı belüre iŋen

---

139. إاشى imlası ile yazılı iken F.27a-13.den yukarıdaki şekilde tashih edilmiştir.

140. Bu arada F.27a-15.de "gendü".

141. Bu ifade F.27b-5.de "südde ḳaynadalar" şeklinde.

12.ṭatlu olmaya dükeli şerbetleri yumurda ağīla ki suda
13.çalḳamış olalar arıtmaḳ gerek ḳışın bişen şerbetüŋ

42b.

1. ḳıvāmı raḳīḳ [olmaḳ (F.27b-11.)] gerek ki bitmeye yāzın bişenüŋ
2. ġalīẓ olmaḳ gerek ekşimeye ṣovuḳ şerbetler ṣovuḳ
3. ṣuyıla yā gāvzübān ṣuyīla yā nīlūfer
4. ṣuyīla yā gül ṣuyīla ezüp içürmek gerek
5. ıssı şerbetler ıssı ṣuyıla [142] ḥatmī gibi ve rāziyāne
6. ve birez buyan dibi ḳaynamış ola ezmek gerek
7. ṭop olmazısa ıssı suyıla virmek gerek ṣunuŋ
8. mıḳdārı iki şerbeti ḳadar olmaḳ gerek ekşer
9. şerbetleriüŋ şerbeti yigirmi [143] dirhemdür sikencübīn
10. ṣafrāyı balġamı ḳat eyler ḥummālara fāyide ider südde açar [144]
11. ḥarāreti sākin eyler ṣusuzluġı keser idrārı bevl
12. ider [ekşer (F.28a-3.)] mizāclara yarar [lākin (F.28a-3.)] öksürüge yaramaz [145] gögsi ḳatı
13. eyler baġarsuḳlara yaramaz ṣafrāvī kişiye ekşirek bişürmek

---

142.Bu arada F.27b-14.de "ki" var.

143.F.28a-1.de "yigirmi" yerine "yigirmi beş".

144.Metinde "ider" yazılı iken F.28a-2.den de tashih edilerek dogrusunun yukarıdaki gibi oldugu tesbit edilmiştir.

145.F.28a-3.de "yaramaz yerine "ziyān eyler".

43a.

1. gerek balġamī kişiye ṭatlurak bişürmek gerek yalunuz
2. sirkeyile bāldan yā şekerden bişürseler sikencübīn -i
3. sazec [146] dirler eger birez anīsūn ve birez kāsnī toḫmı
4. ve birez kerefüs toḫmı ḳatarlarsa sikencübīn-i buzūrī
5. dirler eger birez kāsni [147] dibi ḳabı ve birez gebere dibi
6. ḳatarlarsa sikencübīn-i buzūri ve uṣūl dirler eger
7. sirkesinde evvel baṣal-ı ʿunṣul ki yabān ṣoġanıdur
8. ḳaynadup ṣonra süzerlerise sikencübīn-i ʿunṣulī
9. olur mizācı sovuk kişiye daḫı sovuḳ maraźlara sikencübīn-i
10. buzūri ve uṣūli yā sikencübīn-i ʿunṣūlī virmek
11. gerek sikencübīni bālıla bişürmek gerek cüllāb
12. muʿtedildür bedene kuvvet virür līkin ıṭlāḳ
13. ider ṣanʿatı budur [ki (F.28a-12.)] şekkeri evvel ṣuyıla ezeler

43b.

1. ḳaynadalar ḳıvāma gelmek yaḳın olıcaḳ [üç (F.28a-13.)] [direm (F.28a-14.)] şeker ḳadarı
2. gül ṣuyın ḳatalar ḳıvāma getüreler şarāb-ı rümmāneyn [-i müna ʿna ʿ(F.28a-15.)]
3. bārīd-i yābisdür ṣafrāyı ḳaṭ ider maʿdeyi ḳavī

146: Sehven ذاكر yazılı. F.28a-5.den de kontrolle düzeltildi.

147. F.28a-7.de "kāsnī" yerine " rāziyāne".

4. eyler ṭabī'atı ḳabż ider başı aġrıdur ve ṣusuzlıġı
5. ḳaṭ' eyler [ḳuşmaġı gönül dönmegi giderür (F.28b-1.)]
   ṣan'atı budur ki ekşi nār ṣuyīla ṭatlu
6. enār ṣuyın ḳarışduralar na'nā'ıla ḳaynadalar kefin ala-
   lar
7. ṣoŋra süzüp şekkerile ḳıvāma getüreler şarāb-ı ḳışr-ı
8. aṣl-ı hindübā ma'deyi ḳavī eyler cigerüŋ süddesin
9. açar ḥummīlere fāyide ider altmış dirhem kāsnī
10. dibi ḳabı otuz altı direm nīm-göft dögülmiş kāsnī
11. toḫmīla ḳaynadalar süzeler yüz dirhem kāsnī ṣuyı
12. ki sıḳ bezden süzülmiş ola yüz dirhem gāvzübān
13. ṣuyı ḳatalar bīş yüz dirhem şekkerile ḳıvāma

44a.

1. getüreler şarāb-ı uṣūl balġamı ḳaṭ' ider ḫılṭları
2. bişürüp süddeleri açar yili taḥlīl eyler kāsnī dibi
3. ḳabı rāziyāne dibi ḳabı kerefüs dibi ḳabı her birinden
4. otuz dirhem gebere dibi on bīş dirhem çekürdegi
5. çıḳmış ḳızıl üzüm ḳırḳ direm rāziyāne toḫmı kerefüs
6. anīsūn kāsnī toḫmı her birinden yigirmi dirhem
7. ḳaynadalar süzeler bīş yüz dirhem bālıla yā şekkerile
8. ḳıvāma getüreler [şarāb-ı ḫaşḫāş (F.28b-13.)] ḫaşḫāş
   toḫmın dögüp ḳabīla ḳaynadalar
9. gül şarābından [ve benefşe şarābında (F.28b-14.)] gülī
   ve benefşeyi çoḳ ḳaynatmaḳ gerek
10. belkī aŋul aŋul gülī yā benefşeyi bozarınca ḳaynatmaḳ
    gerek
11. eger gülüŋ yā benefşenüŋ şarābın mükerrer

12.bişüreler ki ishāl eylemeye ol güli yā benefşeyi çok
13.şuyıla ḳaynatmaḳ gerek bozarınca andan çıḳmaḳ gerek

44b.

1. bīş def'a böyle eylemek gerek eger on def'a
2. eylerse ishāl [148] ḳavī ola ḳaçan ki edviyyenüŋ ḫāṣıyyeti ma'lūm
3. ola her bir maraża münāsib edviyyeden şarābı terkīb
4. idüp bişürmek gerek dibleri çok ḳaynatmaḳ gerek
5. toḫmları orta ḳaynatmaḳ gerek [çiçekleri (F.29a-3.)] [az ḳaynatmaḳ gerek (F.29a-4.)] māi'l-cübbīn göyünmiş ḫıltları
6. ve şafrāyı ve sevdāyı ishāl ider bagarsuḳları yur
7. ḫuşūşā ki ḫıyārşenberile içeler mā'ü'l-cübün oldur kim
8. ḳızıl geçinüŋ südinden saġılduġı sā'at iki yüz dirhem
9. alalar ḳaynadalar ḳarşu ḳabı soyulmış encīr budaġīla ḳarışduralar
10. tamām aşā aşā ḳaynayıcaḳ üsdine birez sirke ḳatalar yā bir
11. līmōn sıḳalar süd ḳesilicek süzeler şuyın alalar yigirmi
12. direm şekkerile yüz dirhemin içüreler gül şuyı ma'deyi yüregi
13. ḳavī ider bedene ḳuvvet virür sirke bārid-i yābisdür

---

148. Metinde "ishāl eylerse" şeklinde kelime sırası karışmış. F.28b-16.dan kontrol edilip yukarıdaki şekilde düzeltildi.

45a.

1. balġamı ve ṣafrāyı ḳaṭ‘ ider ḳānı sākin ḳılur sevdāyı
2. ziyāde eyler ṭa‘āmı haẓm eyler meniyi āz eyler erligi
3. ża‘īf ider gevdeyi ḳurıdur sinirlere gevdeye
4. ve göğüse ziyān ider bedeni aruḳ ider uyḳuyı giderür
5. bağarsuḳlara iẓā virür mizācı sovuḳ kişiye yaramaz
6. fükā‘[149] ıssı otlarıla olıcaḳ ḳānı ve girü ḳalan ḫılṭ-
   ları göyündürür
7. sevdā arturur ekşi olıcaḳ ma‘deyi sovıdur fī'l-cümle
   [fükā‘(F.29b-1.)]
8. sinirlere ziyān ider yil eyler buḫārı dimāġa çıḳar bek-
   mez
9. ḥārr-ı yābisdür ḳānı göyündürür ṣovuḳ mizāca fāyide i-
   der
10. edviyye-i müfrediyye bilmek her devānuŋ ki ḥarāreti bu-
    rūdeti [ruṭūbeti (F.29b-3.)]
11. yubūseti isti‘māl eyleyicek eŝer belürmeye [150] ol
12. devāyı mu‘tedil dirler eger eser eylese lākin eŝer
13. āz olsa [151] derece-i evvelde dirler eger belürse lākin

45b.

1. ziyān eylemese ikincidedür [152] dirler eger ziyān eylese
   lākin

---

149. Metinde sehven "tuffāḥ". F.29a-15.den tashih edildi.

150. F.29b-4.de "belürmeye" yerine "eŝer eylemeye".

151. F.29b-5.de "az olsa" yerine "belürse".

152. F.29b-6.da "ikincidedür" yerine "ikinci derecededür".

2. öldürmese üçünci derecededür dirler eger çoḳ istiᶜmāl
3. eyleyecek olursa dördünci derecededür dirler ibrişim
4. ḥārr-ı yābisdür derece-i evvelde göŋli feraḥ ider yüre-
   gi
5. dimāġı cigeri ḳavī eyler gevdeyi semirdür
6. usṭuḫudūs ki aŋā ḳara börklü dirler
7. derece-i evvelde ḥārdur derece-i şānīde yā-
8. bisdür süddeyi açar balġamı ḳaṭᶜ ider şovuḳ dimāġı
9. ḳavī ider balġamı sevdāyı iskāl ider eftīmūn ḥārr-ı
10. yābisdür üçünci derecede eyüsi oldur kim ıkrītī ola
11. toḫmı ḳızıl ola sevdāyı ve balġamı iskāl ider dimāġı
12. arıdur ṣafrāvī kişiye ziyān eyler eftīmūnuŋ ıṣlāḥı
13. ṭatlu bādām yaġıla ovmaḳ gerek anīsūnuŋ ḥārr-ı yābisdür

46a.

1. balġamı ḳaṭᶜ eyler yili taḥlīl eyler afyūn bāriddür dör-
   dünci
2. derecede yābisdür üçüncide [153] aġrılar sākin ider [154]
   ve ᶜaḳlı
3. ḫarāb eyler iki dirhemin yiyicek öldürür amberbāris
4. yaᶜnī zirişk aŋā ḫatun duzluġı dirler bārid-i yābisdür
5. ṣafrāyı ḳaṭᶜ ider ṭabīᶜatı ḳabż eyler cigere maᶜdeye
6. ḳuvvet ider ḳusmaġı keser benefşe bārid-i raṭbdur evvel
7. dereçede dimāġuŋ sovuḳ ḫılṭlarına ve ıssı ḫılṭlarına

---

153. Metinde إجنا şeklinde yazılı. F.29b-16.dan tashih edilmiştir.

154. Bu arada F.29b-16. ve F.30a-1.de "ḳatı ḳatı eyüdür".

8. fāyide ider baş aġrısın giderür [öksürügi ḫōş eyler (F. 30a-5.)] āvāzı ṣāfī eyler
9. uyḳu getürür ṣafrāyı ishāl eyler līkin ma'deyi
10. ża'īf eyler eyüsi oldur kim gey gök ola müsta'mel olan
11. çiçegidür dibin kesüp gidermek gerek tā göŋül
12. dönderneye besfāyic eyüsi oldur ki sıyıcaḳ içi
13. yeşil ola ikinci derecede ḥārrdur üçünci derecede yābisdür

46b.

1. balġamı ve sevdāyı ishāl ider persiyāvşan [155] aŋā baldırı
2. ḳara dirler i'tidāla yaḳındur ḫıltları bişürür süddeleri
3. açar bevl-i idrār ider öksürüge ve gögüse eyidür sevdāyı
4. ishal ider cevz-i bevvā ikinci derecede ḥārr-ı yābisdür
5. gözi ḳavī eyler aġız ḳoḳusın [156] ḫōş ider şovuḳ
6. ma'deye ve cigere fāyide ider balġamı ḳurıdur dārçīnī
7. ḥārr-ı yābisdür üçünci derecede balġamı ḳaṭ' ider göŋli
8. feraḥ ider ṭa'āmı hażm ider [ma'deye (F.30a-16.)] cigere ḳuvvet virür
9. helīlecler dükeli bāriddür evvel derecede yābisdür ikinci
10. derecede [ṣaru helile (F.30b-2.)] ṣafrāyı ishāl eyler birez balġamile kābiḍlī

---

155. Bu arada é.30a-10.da "ki".

156. F.30a-14.de bu arada "giderür".

11.helīle [157] sevdāyı ve ṣafrāyı ishāl ider ḳara helīle
12.göyünmiş ṣafrāyı sevdāyı daḫı ishāl ider üçi daḫı
13.maʿdeye taḳviyet ider helīlecler ḳatı dögicek ḫāṣıyyeti

47a.

1. bāṭıl olur ṣaru helīleyile kābili helīlenüŋ müstaʿmeli
2. olan ḳabıdur vec yaʿnī egir ḥārr-ı yābisdür ikinci derecede
3. balġamı ḳaṭʿ ider [yiḫi (F.30b-7.)] taḥlīl ider bel aġrısına eyüdür cimāʿa
4. ḳuvvet ider verd yaʿnī gül bāriddür derece-i evvelde yābisdür
5. derece-i ṣānīde raṭbdur eyüsi oldur ki ḳızıl ola maʿdeyi
6. baġarsuḳları yüregi dimāġı ḳavī eyler tāzesi ṣafrāyı
7. ve balġamı ishāl eyler güli döşenmeklik erligi żaʿīf
8. ider zaʿfirān ikinci derecede ḥārrdur evvel derecede [yābisdür beŋzi ḫōş eyler göŋli (F.30b-12.)]
9. [ferah eyler baş aġrıdur (F.30b-13.)] iştihāyı sāḳıṭ eyler göŋül dönderür zencebīl üçünci
10.derecede ḥārdur ikinci derecede yābisdür balġamı ḳaṭʿ ider
11.cimāʿı ḳavī ider ṭaʿāmı hazm ider ṣovuḳ maʿdeye sovuḳ
12.cigere fāyide ider ḥanẓal ki anā ḳarġa dölegi dirler[158]

157.Bu arada F.30b-3.de "balġamı" var.

158."ḳarġa dölegi"ni izah maksadı ile sahife kenarında " ebū cehil ḳarpuzıdur ammā ḳarġa dölegi zīrvānd dīdükleridür rūm anā أبو طيس لوفيا dirler" yazılmıştır.

13.eyüsi oldur kim tamām irişmiş ola hicāzī ola ḳabı ṣaru ṣaḫm

47b.

1. ya'nī içi āḳ ola ḥārdur üçünci derecede yābisdür
2. ikinci derecede ġalīẓdür balġamı ḳuvvetile ishāl
3. ider dimāġı arıdur baġarsuḳlara ziyān ider müsta'mel
4. olan ṣaḫmıdur sındıyıla sīsam ḳadarı uvaḳ doġramaḳ
5. döğülmiş fıstuḳ içīle bādām yaġīla birez keşire uvaḳ
6. doġramaḳ gerek üç çekirdekden üç çekirdege degindür
7. şol ḥanẓal kim aġacında bi yalunuz ola öldürür
8. isti'māl itmemek gerek muḫāṭaradur ṭabāşīr eyüsi
9. oldur kim āḳ ola degirmi ola aḳça gibi büyük ola
10. bāriddür ikinci derecede yābisdür üçüncide [159] yüregi
11. kavī eyler göŋli ferah ider ṣusalıġı giderür ma'deyi
12. ṣovıdur ḳusmaġı keser ishālı ḳaṭ' ider ṭīn-i ermenī bāriddür
13. derece-i evvelde yābisdür ṣusalıġı giderür ṭabī'atı ḳabż

48a.

1. ider kāfūr bārid-i yābisdür ikinci derecede erliği kem eyler
2. tīz ḳocaldur ma'deyi ża'īf eyler iştihāyı sāḳıṭ
3. eyler ishālı ḳaṭ' ider ḳokusı uyḳuyı giderür kimmūn
4. ikinci derecede ḥārdur üçüncide yābisdür yili taḥlīl
5. eyler beŋzi ṣarardur lisānü's-ṣevr mu'tedildür

159.Bu kelime F.31a-1.de "üçünci derecede" .

6. ḥarārete māyildür yürege ḳuvvet virür göŋli ferah ider
7. sevdāyı giderür maştakī ya'nī saḳız ḥārr-ı yābisdür
8. ikinci derecede yili taḥlīl eyler ḳābıżdur öksürüge fā-
   yide
9. ider ma'deye cigere ḳuvvet ider iştihāyı açar saḳız çey-
   nemek
10. dimāġdan balġamı çeker arıdur milḥ ya'nī ṭuz ḥārr-ı
11. yābisdür ikinci derecede ḳaçan kim isti'māllı i'tidālıla
12. eyleseler yili taḥlīl eyler balġamı arıdur iştihā getü-
    rür ṭa'āmı
13. haẓm eyler beŋzi ḫōş eyler çoḳ isti'mal eyleseler gevde-
    yi

48b.

1. ḳurudur ḳānı göyündürür gözi ża'īf eyler dimāġa
2. öykene ziyān ider meniyi āz ider gicik ve uyuz eyler
3. müşk ḥārr-ı yābisdür ikinci derecede yüregi ḳavī
4. eyler ve ferah eyler ḳuvveti ḳavī eyler yili taḥlīl ider
5. dimāġuŋ süddesin açar nīlūfer bārid-i raṭbdur
6. ikinci derecede uyḳu getürür ṣafrādan olan baş aġrısın
7. giderür ṭabī'atı telyīn ider cimā'ı ża'īf ider
8. ıssı öksürüge eyüdür bunuŋ şarābı hergiz ṣafrāya müstehīl
9. olmaz diblerin kesüp gidermek gerek [yapraġından bişür-
   mek gerek (F.31a-11. ve 12.)] sürıncān eyüsi
10. oldur kim içi ṭāşı āḳ ola ḥārr-ı yābisdür
11. ikinci derecede balġamı ishāl ider vecā'-ı mefāṣıla bun-
    dan
12. yigrek nesne yokdur līkin ma'deye ziyān eyler

13. ıṣlāḥı zencebīli ledür saḳmuniya ya'nī maḥmūde eyüsi oldur ki

49a.

1. ṣarurak ola ṣāfī ola elde tīz uvana ḥārr-ı yābisdür
2. üçünci derecede ma'īdenüŋ cigerüŋ yüregüŋ bagarsuklarıŋ
3. düşmenidür gönli dönderür iştihāyı sāḳıt eyler ṣusadur
4. ṣafrāyı ḳuvvetile ishāl eyler şerbeti iki [160] çekirdekden buçuḳ
5. direme degindür mahmūdenüŋ ıṣlāḥı budur ki ḥayvānuŋ yā
6. almānuŋ iki kesüp ortasın oyalar çekirdegin çıḳaralar
7. yirine maḥmūde ṭolduralar andan ol iki pāreyi dört ya - nından
8. dört aġaç mıḫīla mıḫlayalar bütün almā gibi olmaḳ gerek ḫamīri
9. ṣarup kömür odından bişürmek gerek sumāḳ ikinci derecede
10. bāridür üçünci derecede yābisdür ḳabż eyler göŋül
11. döndügin giderür ṣusalıgı keser südde eyler sibistān
12. mu'tedildür gögüsi boġazı ḳarnı yumşadur sevdāyı ishāl
13. ider sināmekī ḥārr-ı yābisdür derece-i evvelde ṣafrāyı

49b.

1. ve balġamı sevdāyı ishāl ider müsta'mel olan yapraġıdur
2. aġacın arıtmak gerek 'ırḳ-ı sūs ya'nī buyan dibi mu'tedildür
3. ḥarārete rutūbete māyildür ḫıltları bişürür boġazı

---

160. F.31b-2.de "iki" yerine "bir".

4. öykeni ġögüsi yumşadur öksürüge fāyide ider göŋli döndererür
5. müshil[-i] edviyyenüŋ ziyānın ekşer ḳabın yuyup isti'mal
6. itmek gerek fülfül [ya'nī büber (F.31b-15.)] ḥārr-ı yābisdür üçünci derecenüŋ
7. āḫırında balġamı ḳaṭ' ider taḥlīl eyler yili ḳānı ḳızdurur
8. belki göyündürür beŋzi ḳızardur ṭa'āmı haẓm eyler ṣafrā-r[-ı] usḳūṭurī
9. eyüsi oldur kim ṣaru ola uvana ḥārr-ı yābisdür ikinci
10. derecede ṣafrāyı ve balġamı ma'deden dimāġdan sevdāyı
11. iṣhāl ider süddeyi açar baġarsuḳlara ve dübüre ziyān ider
12. saḳız ve muḳl-ı ezrak ve keşīre ve gülile ıṣlāḥ
13. ideler ḳatı ıssıda ve katı sovuḳda kimseye içürmemek gerek

50a.

1. ḳānı iṣhāl eyler ḳaranful ḥārr-ı yābisdür ikinci derecede [balġamı ḳaṭ' eyler yili taḥlīl ider ḳanı (F.32a-6.)] [ḳızdurur (F.32a-7.)]
2. ma'deye cigere dimāġa fāyide ider cimā'a
3. ḳuvvet ider ḳusmaġı göŋül dönmeġin giderür rīvend-i çīnī
4. eyüsi oldur ki za'firān renginde ola ḳurt
5. yimemiş ola ḥārr-ı yābisdür ikinci derecede ma'deye
6. cigere ḳuvvet virür cigerüŋ süddesin
7. giderür [161] ve göyünmiş [162] ṣafrāyı ve balġamı iṣhal ider ve

8. öksürüge fāyide ider rāziyāne hārr-ı yābisdür ikinci
9. derecede südde açar gözi tīz eyler südi [163] çoḳ eyler yili
10. taḥlīl eyler bevl-i idrār eyler ḳaymadup ṣuyın
11. ṣovıdup içicek ṣusalığı keser [ṣovuḳ (F.32a-14.)] mizāca ziyān eylemez
12. ṣāḥtere bāriddür derece-i evvelde yābisdür ikinci
13. derecede ḳānı ṣāfī ḳılur göyünmiş ḫılṭları sevdāyı

50b.

1. ṣafrāyı ishāl eyler uyuzı ve gicigi giderür bevl-i
2. idrār ider ṣūnīz ya'nī çörek otı ḥārr-ı yābisdür
3. ikinci derecede yili taḥlīl eyler türbüd eyüsi oldur kim
4. āḳ ola içi ḳovuḳ ola ġāyet yoġun ve ġāyet
5. ince olmaya ḥārr-ı yābisdür ikinci derecede gevdeyi ḳurıdur
6. ṣafrāyı balġamı ishāl ider ıslāhı budur kim aġına
7. irişince yunalar yumşaḳ dögüldüginden ṣoŋra bādām yaġīla
8. ovalar temürhindī bārid-i yābisdür ikinci derecede ṣafrāyı
9. ḳaṭ' eyler [164] ishāl ider ḳuṣmaġı keser ṣusalığı giderür
10. ma'deyi ve [165] yüregi ḳavī eyler līkin gögüse [ve öksürüge (F.32b-8.)] ziyān eyler

---

161. F.32a-10.da "giderür" yerine "açar".
162. Bu arada F.32a-11.de "māddeler" var.
163. F.32a-12.de "südi" yerine "süddeyi".
164. Bu arada F.32b-7.de "ve".
165. F.32b-7.de bu arada "ıssı".

11.ḫaṭmī ḥār-ı raṭbdur iʿtidālıla ḫıltları bişürür yumşadur
12.öksürüge fāyide ider ḳabı soyulmış olıcaḳ ṭabīʿatı telyīn ider
13.ḳabīla olıcaḳ ḳabż ider ḫıyārşenber muʿtedildür ruṭūbete

51a.

1. māyildür göyünmiş ṣafrāyı ve balġamı [166] ishāl ider līkin
2. göŋli döndürür müstaʿmel olan içidür ṭatlu bādām
3. yaġīla ovmayınca istiʿmāl itmemek gerek eger dileseler ki
4. bālın pulından ayırtlayalar pulların alalar bir ḳalbıra koyalar ṭancaraya
5. ṣu koyalar [ḳatı (F.32b-12.)] [ḳaynadalar bu ḳalbırı ṭancara üstüne ḳoyalar (F.32b-13.)] ṣunuŋ buḫārından evvel pullar bişe ḳabara kabaracaġa
6. ḳarşu barmaġı ıssı ṣuya banup bālı puldan ayıralar ġarīḳūn
7. ki anā ḳaṭrān köpügi dirler eyüsi oldur ki āḳ ola
8. yiyni[167] ola ki elde un gibi [168] uvana elekde zaḥmetsüz
9. elene ḥārdur derece-i evvelde yābisdür ikinci derecede
10.balġamı ṣafrāyı ve sevdāyı ishal ider fāyidesi

166.Bu arada F.32b-9.da "zaḥmetsiz" bulunuyor.

167.F.32b-16.da "yiyni" yerine "bitin".

168.F.33a-1.de bu arada "tizcek".

11.çoḳdur edviyye-i mürekkebeyi [169] bilmek ki aŋā ḳaraba-
din [dirler (F.33a-3.)]
12.ṭabīb-i ḥāẕıḳ olıcaḳ ki edviyye-i müfredenüŋ ḫāṣıyyetin
13.bile taṣarrufı ola her bir mizāca münāsib ve her bir

51b.

1. maraża münāsib ve muvāfıḳ maṭbūḫalar ve nuḳū'lar ve
ḥablar
2. ve ma'cūnlar [170] ve cevārişler
3. ve şerbetler gendüden terkīb eyleye hīç aḳrıbādyanlar-
dan
4. nüsḫa yazmaġa ḥācet olmaya līkin bu mertebe āz
5. kişiye müyesser olur bes vācib oldur ki bir ḳaç müsta'-
mel
6. mürekkeb ẕikr eyleyevüz tā mübtedīlere āsān ola ıṭrı-
fīl -i
7. ṣaġīr ki ma'deyi ḳavī eyler ṭa'āmı hażm ider buḫārı di-
māġa
8. çıkmaġa ḳomaz ẕihni ṣāf eyler unutsalıġı giderür siŋir-
leri ḳavī
9. eyler dimāġuŋ sovuḳ [171] balġamın giderür marażlarına
fāyide
10.ider balġamı taḥlīl eyler [giç ḳocaldur (F.33a-12.)]
gözi ḳavī eyler bevāsıra eyüdür

169.F.33a-3.de "mürekkebeyi" yerine "müfrede".

170.Burada mükerreren "ve nuḳū'lar ve ḥablar ve ma'cunlar".

171.Bu arada F.33a-11.de "ve" var.

11.benzi hōş ider şaru helīle ḳabı ve kābilī helīle
12.ḳabı ve hindūyī helīle [ḳabı (F.33a-13.)] ya'nī kara helīle nīm-gōft
13.dögülmiş ve bālıla ve emleci yumşak dögülmiş ve elenmiş

52a.

1. her birinden onar dirhem [ṭatlu (F.33a-5.)] bādām yaġīla ḳurulugın gidereler
2. üç edviyye ḳadarı keffi alınmış bālıla ma'cūn eyleyeler
3. çīnī çanaḳda yā sırça çanaḳda ya gümiş çanaḳda
4. saḳlayalar dükeli ma'cūnları böyle itmek gerek gice
5. yatıcaḳ isti'mal itmek gerek meger ki müshil
6. ma'cūn ola kim gündüz [isti'māl (F33b-2.)] ideler ıtrīfūl[-i] ṣaġīrūn
7. şerbeti bīş dirhemdür iki yıla degin ḳuvveti gitmez
8. ma'cun-ı felāsife balġamı ḳaṭ' eyler müferrihdür ṭa'āmı
9. haẓm ider ẕihni ḳavī eyler yili taḥlīl ider meniyi
10.arturur dili revān ider fülfül ve dār-ı fülfül
11.ve zencebīl ve dārçīnī ve emlec ve belīlec ve şāyṭarac
12.ki anā sergüle dirler ve zirāvend-i müdevvire dirler
13.ve bābādıya dibi ve gülnar içi ve hindusitān ḳozı

52b.

1. içi ve şol [ot (F.33b-7.)] [172] ḫuṣyetü's-sa'leb dirler ya'nī dilkü
2. ḫāyası on dirhem alalar her birinden çekirdegi çıḳmış

172.Bu arada F.33b-7.de "ana" var

3. ḳızıl üzüm otuz dirhem rāziyāne toḫmı sekiz [173] dirhem
4. bu otları ayru ayru dögeler iki otlar ḳadar keffi
5. alınmış bālıla maʿcūn eyleyeler şerbeti üç dirhem
6. ve on bīş dirheme deŋlü ola maʿcūn-ı misk agıza
7. ciger aġrısına ve sovuḳ maʿdeye ḳuvvet ider aġrısın
8. giderür [südde açar yili taḥlīl ider (F.33b-12.)] ḫāliş müşk ve selīḫa [174] ve sünbül ve sādec-i
9. hindī ve erük ve çıntıyānā her birinden ikişer dirhem
10. zaʿfirān ve ḳımmūn ve kerefüs toḫmı ve saḳız her birinden
11. üç dirhem ʿūd ve ḳaranful ve mur her birinden buçuḳ dirhem
12. bu otlarıŋ dükelin dögeler eleyeler üç edviyye kadarı keffi
13. alınmış bālıla maʿcūn eyleyeler bir miŞkāl istiʿmāl eyleyeler

53a.

1. gülbeşeker balġamı ḳaṭʿ eyler maʿdeyi ḳavī ider cigere
2. ḳuvet virür ṭaʿāmı haźm ider gülengübīn gülbeşekerden
3. issirekdür menfaʿatı gülbeşeker gibidür maʿcūn-ı
4. benefşe fāyidesi benefşe gibidür ʿameli budur ki benefşeyi
5. iki gendü ḳadarı şekkerile ovalar bir ḳaç gün perverde

---

173. F.33b-9.da "sekiz" yerine "yedi".

174. Bu kelimedeki "i" sesinin "ی"li, yani uzun olduğu sayfanın kenarında, ilgili satırın karşısında belirtilmiştir.

6. olınca güneşde ḳoyalar gülbeşekeri daḫı böyle eyleyeler
7. gülengübīnde şekker yerine bāl ovalar maʿcūn-ı necāh
8. sevdāyı ve balġamı ishāl eyler ḳara helīle ve belīle
9. ve emlec her birinden on direm besfāyic yunulmış ve yumşaḳ
10. dögülmiş ve eftīmūn dögülmiş [badam (F.34a-7.)] yaġīla ovulmış ve usṭuḫū-
11. ġūs ve türbüd her birinden bişer direm bu otları döge-ler
12. eleyeler yeticek keffi alınmış bālıla [175] maʿcun eyle-yeler şerbeti
13. bīş diremden yedi dirheme degindür tiryāḳ-ı erbaʿa

55b.

1. maʿdedeki baġarsuḳlardaġı yili taḥlīl eyler balġamı ḳaṭʿ
2. eyler ciğere ve talaġa yaʿnī ṭalaḳ aġrısına ve uçġa (F.34a-11.) ve yürek
3. oynamaġına fāyide ider aġularuŋ ziyānın giderür
4. çıntıyāna ve ḥabbü'l-ġār yaʿnī defin yemişi ve zirāven-d-i
5. tavīl ve mur berāber beraber döğeler keffi alınmış bā-lıla maʿcūn
6. eyleyeler şerbeti bir miṣḳāl ola iki yıldan soŋra
7. ḳuvveti gider ḥabbu's-ṣabr[176] dimāġı maʿdeyi girü ḳalan

175.Bu kelime satırın sayfa kenarındaki hızasına ilave e-dilmiş iken F.34a-9.dan kontrol edilerek buraya alındı.

176.Bu arada F.34a-15.de "ki" var.

8. aʿżāyı ṣafrādan ve balġamdan ve sevdadan arıdur vecaʿ-
mefāṣıla
9. fāyide ider ġarīḳūn [177] bir miṣḳāl ṣabr[-ı] uṣkuṭūrī
bir direm
10. kābilī helīle ḳabı ve rāvend-i çīnī her birinden buçuḳ
dirhem [muḳıl-ı ezraḳ ve maṣṭakī ve ḳızıl (F.34b-2.)]
[gül her birinden (F.34b-3.)]
11. rubʿ dirhem bu otları dögeler şarāb-ı uṣūlıla yā bālıla
12. ya ḳıvāma gelmiş şekkerile yuġuralar [ṭatlu (F.34b-4.)]
bādām yaġīla ḥablar
13. eyleyeler eger gevde arıtmaġıçunısa ḥabbuŋ her birisi
[üç (F.34b-5.)] fülfül ḳadar

54a.

1. ola dün buçuġında ya gicenüŋ üç bahşında bir baḫşı ka-
lıcaḳ
2. cüllābıla yuda yata seḥer vaḳtında işbu muḥarrikile
taḥrīk ide
3. lisānu'ṣ-ṣevr ve persiyavşan ve ʿırḳ-ı sūs her birinden
4. bir direm ḫaṭmī ḳabı soyulmış bir direm tāze rāziyāne
5. ki anā melesrū dirler bir ḳabża tāze ḳızıl gül bulınur-
sa
6. yigirmi direm ḳaynadalar yigirmi [178] direm şekker üze-
rine süzeler

---

177. Bu arada F.34b-1.de "altmış" var.

178. F.34b-12.de "yigirmi" yerine "yigirmi biş".

7. içeler ᶜameli dükenicek ᶜalāmeti budur kim ṣusaya uyḳu-
sı
8. gele ǧeç geç [ʻamel (F.34b-12.)] iderse bīş direm şek-
ker üzerine süzeler [yumulmış buyan dibin (F.34b-12)]
9. çoḳ ṣuyıla ḳaynadalar on bīş **direm şekker üzerine**
10. süzeler ılıcaġıken içeler anı ǧine ḳuṣalar aġzın ıssı
11. ṣuyıla maẓmaẓa eyleyeler bir direm maṣṭakī çeyneyeler
12. tüküreler yarım sāᶜat dinǰleneler andan ṣonra on iki
13. direm ṣarāb-ı tuffāḥ ve on iki direm ṣarāb-ı

54b.

1. veḍ-i ṭarī elli dirhem **gāvzübān suyīla ezeler altı dir-**
hem
2. ǧül ṣuyın ḳatup bir direm bezr-i ḳaṭūnāyı aġzında dutup
3. üsdine içeler ya ṣovuḳ ṣuyıla ezeler on gün ġıdā
4. meslūḳa ola bir gez yiyeler ol gice ve yarındası ṭanǰla-
cak
5. hemān şerbetler içeler dükeli ḥablarda ve şerbetlerde
6. müshillerde böyle itmek ǧerek maṭbūḫalar ḳuṣmaḳ ḥācet
7. değüldür ḥab ki ṣafrā gidere ǧarīkūn bir miṣkāl
8. rāvend-i çīnī bir direm ṣaru helīle ḳabı buçuk direm
9. maḥmūde iki çekirdek benefşe buçuḳ direm ḳızıl gül
10. [179] saḳız her birinden rubᶜ direm bu otları dögüp
11. ᶜasel[-i] ḫıyārşenberile yuguralar eger gönǰül dönmekden
12. ḳorḳarsa cüllābıla yuǧuralar ṭatlu bādām yaġīla ḥabb

---

179. Burada, F.35a-6.da "ve" var.

13.eyleyeler gicenün āḫır sülüşinde yudalar ṭanlacaḳ lisānu'ş-şevr

55a.

1. ve persiyavşan ve ʿırḳ-ı sūs her birinden birer direm
2. ḳuru benefşe bīş direm ḫaṭmī ḳabı ṣoyulmış dört
3. direm ḳızıl gül yigirmi direm ḳaynadup terengübīn
4. üzerine ya yigirmi bīş direm şekker üzerine süzüp
5. içeler ḥab ki balġam giderür ġārīḳūn bir miṣḳāl türbüd
6. bir direm sūrıncān bir direm kābilī helīle ḳabı buçuḳ
7. direm zencebīl rubʿ direm egir rubʿ direm ıṣlāḥı olmış
8. şaḥm-ı ḥanẓal katılursa ʿameli ḳavī ola bu otları dögeler
9. bālıla yuguralar yā bādām yaġīla ḥablar eyleyeler dün
10. buçuġında bālıla yudalar ṭanlacaḳ işbu muḥarrikile taḥrīk
11. eyleyeler kerefüs dibi ḳabı ve rāziyāne dibi ḳabı ve gebre
12. dibi ḳabı ṣoyulmış ḫaṭmī her birinden dörder direm
13. rāziyāne toḫmı ve anīsūn ve kerefüs toḫmı her birinden

55b.

1. üç direm buyan [180] ve gök ṣūsen dibi ve egir ve ʿūdu'ṣ-
2. ṣulub her birinden bir miṣḳāl çekürdegi çıḳmış ḳızıl
3. üzüm on bīş direm encīr on dāne ḳızıl gül

180.Bu arada, F.35b-2.de "dibi" var.

4. yigirmi direm ustuḫūzūs bīş direm [ḳaynadalar yigirmi biş direm (F.35b-5.)] şekker üzerine
5. süzeler içeler ḥab ki sevdā giderür ġārīḳūn bir miṣḳāl
6. eftīmūn ve ḳara helīle ve ḥacer-i ermenī ve ḥacer-i lāciverd
7. her birinden buçuḳ direm bu otları dögüp ḳıvāma gelmiş
8. şekerile yā şarāb-ı nīlūfer ile yuġuralar yā bādām
9. yaġīla ḥablar eyleyeler gicenüŋ āḫır sülüşinde cülābıla yudalar
10. tanlacak işbu muḥarrik ile ḥareket [191] eyleyeler lisānu's-sevr
11. ve persiyavşān ve ʿırḳ-ı sūs her birinden bir direm ḥarīr-i
12. ḫām sındıuyıla uvaḳ ṭoġranmış üç direm ḫatmī ḳabı soyulmış
13. dört direm ustuḫūzūs ve besfāyic yumşaḳ dögülmiş

56a.

1. her birinden beşer direm ḳızıl gül yigirmi direm sinā-yı
2. mekkī ve benefşe [192] üçer direm şāhterec bir ḳabża ḳaynadalar
3. yigirmi bīş direm şekker üzerine süzeler
4. içeler ḥabbu's-suʿāl öksürüge fāyide ider buyan dibi ve

---

191. F.35b-9.da "ḥareket" yerine "taḥrik" var.

192. Bu arada, F.35b-3.de "her birinden".

5. ḫıyār toḫmı ve ḳabaḳ toḫmı içi her birinden üç direm
6. nişāsta ve keşīre ve ṣamġ-ı ʿarabī ve ḳızıl üzüm çekirdegi
7. çıḳmış ve āḳ ḫaşhāş toḫmı her birinden beşer direm
8. bādām içi ve fıstuḳ içi ḳabları ṣoyulmış her birinden altı
9. direm nebātī şekkerile ki ḥayva çekirdegi luʿābı
10. içinde ezilmiş ola ve ṭatlu bādām yaġı her birinden on
11. iki direm bu otları dükelin dögeler ıslatacaġın ıslatalar
12. yuġuralar yaşṣı yaşṣı bir direm aġırı ḥablar [eyleyeler (F.36a-5.)] dili altında ezilince
13. dutalar ṣuyın yudalar eger ḥabb eylemezlerise barmaġıla yalayalar

56b.

1. muglī munżıc[193] balġamı ve ġalīẓ ḫılṭları bişürür kerefüs toḫmı
2. ve rāziyāne toḫmı ve anīsūn ve buyan dibi her birinden
3. bir direm çekirdegi çıḳmış ḳızıl üzüm ve encīr
4. her birinden onar dirhem ḫatmī ḳabı ṣoyulmış ve baldırı ḳara
5. ve ustuḫūdūs ve benefşe her birinden [üçer direm gül susen dibi ve eger her birinden (F.36a-8.)] birer dirhem
6. bu otları ḳaynadalar yigirmi dirhem bāl yā şekkeri
7. üzerine süzeler ṭanlacaḳ içeler ıssı ḫılṭları ṣafrā gibi

---

193. Bu arada, F.36a-6.da "ki" var.

8. cevāvile [194] ki içinde benefşe ve söğüt yaprakı ve nī-
lūfer
9. ve sistān ve ᶜunnāb bişmiş ola ve şafrāya fāyide
10. iden şerbetlerile bişürmek gerek sevdāyı şığır dili
11. ve baldırı ḳara ve bābādiye ve ḫaṭmī ve buyan dibi ve
behmen-i
12. aḥmer yaᶜnī ḳızıl sūsen dibi ve behmen-i ebyaż yaᶜnī
āḳ
13. susen [dibi (F.36a-16.)] ve īrsā yaᶜnī gök sūsen dibi
ve ḥarīr[-i] ḫām

57a.

1. yaᶜnī çig ebrişim ve bagrenbūye toḫmı ve yapraġı ve şāh-
2. terecile ḳaynadup şekker üzerine süzüp [195] sevdāya
3. fāyide iden şerbetlerile bişürmek gerek nuḳūᶜ-ı ḥulv
4. ḥarāreti ve ḳānı sākin ider zerdālū ve ᶜunnāb ve erük
5. her birinden yigirmi [196] dāne nilufer çiçegi ve benefşe
6. her birinden dörder direm ḳabı soyulmış mercimek ve ḳu-
ru
7. kişnīz her birinden üçer direm kāsnī toḫmı nīm-
8. goft dögülmiş iki direm bu otları ışladalar yigirmi di-
rem
9. terengübīn yā şekker üzerine süzeler içeler nuḳūᶜ-ı ḫā-
mıż
10. ki şafrāyı ḳaṭ ider ıssı maᶜdeyi [ve ıssı cigeri (F.
36b-8.)] şovudur zerdālū

---

194. Bu arada, F.36a-12.de "وِسْنَان" var.

195. Metinde "bişürüp" yazılı iken F.36b-2.den düzeltildi.

11.ve ʿunnāb her birinden yigirmi dāne erük on bīş dāne
12.temürhindī on iki dirhem nīlūfer çiçegi ve benefşe
13.her birinden beşer dirhem ışladalar suyın içüreler eger

57b.

1. ṭabīʿatı iŋen nerm olursa temürhindī yirine ekşi ḳuru
2. enardāng ḳatalar nuḳūʿ-ı müshil ki şafrāyı ishāl
3. eyleye nuḳūʿ-ı ḥāmıż sinā-yı mekkī ve şaru helīle ḳabı
4. nīm-ġōft dögülmiş [her birinden bişer direm kāsnī toh-
   mı (F.36b-13.)] üç dirhem ḳatalar on bīş direm
5. hıyārşenber içine ki bir direm ṭatlu bādām yaġīla ki
6. ovulmış ola süzeler ikileyin yigirmi dirhem şeker üze-
   rine
7. süzeler ya otuz dirhem şarāb-ı benefsec [197] üzerine sü-
   zeler
8. ya on direm terengübīn ve on dirhem şirhışt üzerine
9. süzeler tekrār ikileyin yigirmi dirhem şekker üzerine
10. süzeler üsdine bir direm rāvend-i çīnī [198] saçalar i-
    çeler
11. maü'r-rümmaneyn [199] ki şafrāyı ishal ider göyünmiş hılt-
    ları
12. giderür ṭatlu enār ve ekşi enār daş ḳabların soyup

196.Bu arada, F.36b-4.de "direm" var.

197.F.36b-16.da "şarāb-ı benefsec-i mükerrer" olarak var.

198.Bu arada, F.37a-3.de "yumşak dögülmiş".

199.Metinde sehven " -rümmanīn" yazılmış iken F.37a-3.den yukarıdaki şekilde tashih edildi.

13.içindeki şaruca ḳabīla sıḳalar yüz dirhem "şu alalar ḳaynadalar kefin alalar dört dirhem şaru helīle ḳabı dört dirhem"[200] kābilī helīle

58a.

1. ḳabı dört dirhem ḳara helīle ḳabı [201] nīm-ġōft dögülmiş ol şu
2. içinde ısladalar tamam ıslanıcaḳ yigirmi bīş dirhem
3. şekker ya otuz dirhem şarāb-ı benefsec[-i] mükerrer ya yigirmi direm
4. terengübīn üzerine süzeler içeler ḥuḳne-i leyyine ya'nī yumşaḳ
5. ḥuḳne ki ṭabī'atı telyīn eyleye pāzū yapraġı suyı yüz
6. yigirmi direm ḳaynadalar kefin alalar yigirmi dirhem ḥıyārşenber
7. içine süzeler girü ikileyin yigirmi direm şekker üzerine
8. süzeler altı dirhem ṭatlu bādām yaġı ḳatup ısıcaḳla
9. ḥuḳne eyleyeler ḥuḳne-i mutavassıṭ ya'nī orta ḥuḳne ki
10. ṭabī'atı telyīn eyleye laṭīf ḫılṭları ve ıssı ḫılṭları
11. işhāl eyleye sinā-yı mekkī ve ḳuru benefşe ve besfāyic
12. yumşaḳ dögeler her birinden beşer dirhem ḫaṭmī ḳabı soyulmış
13. ve ḫaṭmī toḫmı ve ebegümeci toḫmı her birinden dörder dirhem

---

200.Tırnak işareti("...") içindeki kısım sahifenin sag kenarına ilave edilli iken F.37a-5.ve 6.dan kontrol edilerek yukarıdaki yerine konulmuştur.

58b.

1. pāzū yapraġı bīş yaprak sīstān otuz altı dāne
2. bu otları ḳaynadalar yigirmi dirhem terengübīn ya yigirmi
3. dirhem ḫıyārşenber içi üzerine süzeler [girü ikileyin F.37b-4.)] yigirmi
4. bīş dirhem şekker üzerine süzeler yedi dirhem
5. ṭatlu bādām yaġı ya benefşe yaġı [202] şīrūġan ḳatalar
6. gāvzübān ṣuyın şekkerile içmekden ṣonra
7. ısıcaḳla ḥuḳne eyleyeler ḥuḳne-i ḥādde ya'nī tiz
8. ḥuḳne [ki (F.37b-7.)] balġamı ishāl eyleye ve yili taḥlīl [eyleye (F.37b-8.)] ḥuḳne-i mutava-
9. sıṭadan ebegümeci toḫmın gidere kerefüs toḫmı ve rāziyāne
10. toḫmı ve anīsūn ve kimnūn ve boy ve kettān toḫmı
11. ve iklīli'l-milk ki aṇā ḳoç buynuzı dirler ve ḳuru babādya
12. her birinden dörder direm [203] ḳurṭum ya'ni 'uṣfur toḫmı nīm-
13. gōft dögülmiş on direm ṭurak otı bir ḫalḳa meleşre

59a.

1. bir ḳabża çekirdeği çıḳmış ḳızıl üzüm ve encīr her

201.Bu arada, F.37a-7.ve 8.de "üçi daḫı".

202.Bu arada, F.37b-6.da "ya".

203.F.37b-11.de, bu arada "eger bir direm".

2. birinden onar dirhem ḫatalar yaġlardan bābādya yaġı yā bezir
3. yā zeyt yaġı ḫatalar ġāvurbān ṣuyı ḫatalar şekkerile
4. ya ḳaymamış gülbeşekerile içürdüklerinden ṣoñra
5. ısıcaḫla ḥuḳne eyleyeler daḫı tiz olsun dirlerse
6. üsdine bir miṣḳāl elenmiş ġārīḳūn ve bir dirhem yumşaḳ
7. ṭuz döğülmiş ola ve rub' dirhem döğülmiş muḳl-ı ezraḳ
8. saçalar fetīle-i müshile ya'nī ṭabī'atı telyīn eyleyen ṣāf
9. ḳızıl şekker ve deñiz ṭuzı ve sıçan necisi ve benefşe ve türbüd
10. berāber berāber döge kömür od üsdine 'aḳd eyleyeler ḫurmā
11. çekirdeğini şaflar eyleyeler şīrūġān ile ter eyleyüp
12. götüreler ıssı ṣayrulıḳlara ḳıvāma gelmiş şekkerile üsdine
13. bires ṭuz saçalar ve 'aḳd eylemiş olalar ve ṣovuḳ ṣayrulıḳlarda

59b.

1. 'ırāḳī ṣābūn ve sıgır ödin getürmek [204] gerek ṭabī'atı
2. telyīn eyler ṣāf-ı zaḫīr [205] zōr ve ḳarın [ağrısına ve ḳan (F.38a-8.)] geçmege fāyide
3. ider mur ve afyūn ve muḳl-ı ezraḳ ve günlük ve za'firān

---

204. F.38a-7.de 'getürmek" yerine "götürmek".

205. Bu arada, F.38a-8.de "ki".

4. ve cündibedister yaʿnī oğlan aşı her birinden berāber
5. berāber döğeler yumurda ṣarusın ya ağīla yuğuralar şāflar
6. eyleyeler her bir şāfuŋ ortasında bir iplicek ḳoyalar
7. ḥāceṭ vaḳtında ḳötürdeler [tamām (F.38a-12.)] şāf eriyicek ol ipliceği
8. çekeler ğidereler ḳurṣ-ı ṭabāşīr kāfūrı ḳatı ḥummālara ve
9. süddelere ve ḥarāretden [yürek (F.38a-13.)] oynayana ve ʿaṭaşa ve ḳān ḳuşmağa
10. ve öksürüğe fāyide ider ishālı ḳaṭʿ ider ḳuru ḳızıl gül yapraği
11. ve buyan dibi altışar direm ḫıyār toḫmı ve şınḫıyār toḫmı ve ḳabaḳ toḫmı içi
12. ve toḫmeken her birinden dörder dirhem ṭabāşīr ve ṣamğ-ı ʿarābī ve āḳ
13. keşīre ve nişāsta her birinden iki direm kāfūr bir direm zaʿfirān

60a.

1. bir dirhem bu otları döğeler eleyeler bezr-i ḳaṭūnā luʿābīla
2. yuğuralar ikişer buçuk dirhem ḳurṣlar eyleyeler ḳurṣ-ı ṭabāşīr
3. ḥummāzı ḥarāreti ve ṣafrāyı sākin eyler ṭabīʿatı ḳabż ider
4. ḳızıl gül yapraği on dirhem ṣamğ-ı ʿārabī ve ḳuzı ḳulağı toḫmı ḳabı

5. [206] şoyulmış nişāsta her birinden dörder dirhem ṭabāşīr
6. ve mersīn yemişi ve amber-i bārīş her birinden üçer dirhem
7. za'firān buçuḳ miṣḳāl ǧil-i ermenī bir direm bu otları
8. dögeler ekşi enar şuyı [yā (F.38b-7.)] amber-i bārīş şuyıla yuǧuralar
9. ikişer buçuḳ dirhem ḳurşlar eyleyeler ḳurṣ[-ı] anber-i bāriş[-i] rīvendi
10. tīz sıtmalara fāyide ider ciǧeri ḳavī eyler şusalıǧı giderür
11. amber-i bārīş dört dirhem ḫıyār toḫmı ve saḳız
12. ve ṭabāşīr her birinden iki dirhem [207] lök bir dirhem
13. rāvend-i çīnī on dirhem ḳuru gül yapraǧı yedi dirhem

60b.

1. za'firān bir direm sünbül ve 'ırḳ-ı sūs her birinden
2. iki direm terengübīn bīş direm bu otları dögeler kāsnī
3. şuyı yā amber-i bārīş şuyīla yuǧuralar ikişer buçuḳ dirhem
4. ḳurşlar eyleyeler yaǧlar çıḳarmaḳ her bir nesnenün yaǧı
5. ṭabī'atı gendü ṭabī'atı gibidür ıssı çiçekler yaǧın
6. çıḳarmaḳ ṭarīḳasın bābadya ve nerges gibi oldur ki
7. yüz direm zeyt yaǧın ḳırḳ direm çiçek ḳarışduralar
8. sırça şīşe içine ḳoyalar ḳırḳ gün güneşde terbiyet

---

206. Burada bulunan "ve", sehven yazılı olduğu F.den de kontrol edilerek kaldırılmıştır.

207. Burada, F.38b-11.de "ve" var.

9. eyleyeler şovuḳ çiçeklerüñ gül ve nīlūfer ve benefşe
10. gibidür ḳırḳ dirhemine yüz dirhem şīrūġan ya
11. ṭatlu bādām yaġın ḳatalar yigirmi gün güneşde
12. terbiyet eyleyeler tamām çiçekler perverde olıcaḳ süzüp
13. yaġın almaḳ gerek toḫmlar ve dibler yaġın çıḳarmaḳ ṭarīḳasın

61a.

1. bildürür kim bunları nīm-gōft dögeler yumşayınca ṣuda ışladalar
2. ḳaynadalar süzeler yetecekce zeyt yā şīrūġan katalar ṣuyı
3. gidince ḳaynadalar ṣuyı gitdügin anda bileler ki bir [208] aġaç-
4. çuġa panmuḳ dolayalar [209] ol yaġa banduralar oda dutalar eger
5. çırıldarsa suyı daḫı dükenmemiş ola eger vaḳıt ṭār
6. olsa perverde eylenmiş çiçekler yaġı ḥāżır olmasa
7. çiçekler didügümüz yaġlar içinde ḳuvveti çıḳınca ḳaynadalar
8. süzeler yimişler ve ṣuyı çıḳar nesneler yaġın ḥayva gibi
9. ve turak otı gibi dögüp ṣuyın alup suyı gidince
10. yaġda ḳaynatmaġıla çıḳar yaġlu dāneler yaġın ḳoz ve bādām
11. ve fıstuḳ ve ḳabaḳ çekirdegi gibi [ḳabın (F.39a-16.)]

---

208. Bu arada, F.39a-9.da "pāre" var.

209. F.39a-9.da "ṣaralar" şeklinde.

ṣoyup gey dögüp [210] üsdine

12.ılıcaḳ ṣu saçup elile sıḫup çıḳarmaḳ gerek her bir

13.devāyı kim bir münāsib yaġda ḳaynadalar ol devānuŋ

61b.

1. yaġı ola kuvveti ol yaġa çıḳa nitekim farfiyūn yaġın çıḳarurlar
2. üçünci [baḫış (F.39b-3.)] marażlaruŋ sebeblerin ve ʿalāmetlerin [ve muʿālecelerin bildürür ṣudāʿ (F.39b-4.)]
3. yaʿnī baş agrısı sebebi oldur ki dimāġda ḥarāret
4. ġālib olmaḳdur ʿalāmeti dimāġ ḳıza ḳıza gelmekdür ve baş
5. ıssı olmaḳdur ve tarlıġanmaḳ ve uyḳu gelmemekdür ve tīz ḳaḳımak
6. ve göz ḳızıl olmaḳ ve ıssı nesneler ziyān eylemek ṣovuḳ
7. nesneler fāyide eylemek ʿilācı ṣovuḳ yirde oturmaḳ
8. evi ṣuyıla ṣulamaḳ aḳar ṣular ḳatında oturmaḳdur ve
9. şarāblardan şarāb-ı līmōn ve şarāb-ı temürhindī
10.ve şarāb-ı benefsec ve şarāb-ı nīlūfer ve şarāb-ı
11.iccāş ve şarāb-ı ḥummāz ve sikencübīn ve nuḳūʿ-ı ḥāmıż
12.ve nuḳūʿ-ı ḥuluv şekkerile yā şarāb-ı nīlūfer [yā şarāb-ı icāṣıla (F.39b-11.)] yā şarāb-ı
13.benefsec içeler ve ġıdālar ısfanāḫ müzevveresin ya

62a.

1. [211] semiz otı [212] müzevveresin ya nārdān müzevveresin ya

---

210.F.39b-1.de burada "ḳarşu" var.

211.Burada mükerreren "ya" var.

2. [213] iccāş müzevveresin ya cevāv bādām yaġīla ya ḳoruḳ
3. şuyīla ya līmōn şuyīla yiyeler eger ḳuvveti żaʿīf
4. olup ġevdede ḳızġun olmasa ferārīc virmek gerek
5. ya oġlak eti virmek gerek yaḫūd ḳoyun eti
6. virmek gerek ve yemişlerden māya-hūş enār ve amrūd
7. ve ekşi tūt şekkerile ve ḳarpuz ve ekşi ḳaraşıya şekkerile
8. ve ekşi erük ve ḫıyār içi ve kāsnī ve mārūl yiyeler
9. başına [214] gül yagı [ve mersīn yaġı (F.40a-2.)] ve gül şuyı şandal ezüp birez sirke
10. ḳatup dürteler eger uyuḳusı gelmezse sirke ḳatmayalar gül
11. şuyın ve sögüt yapraġın ve benefşe ve nīlūfer
12. yīledeler ya dimāġda burūdet ġālib olmaḳdur
13. ʿalāmeti dimāġda şovuḳlıḳ iḥsās eylemek

62b.

1. ve kāhel olmaḳ ve ẕihin belīd olmaḳ ıssı nesneler ḫōş
2. gelüp şovuḳ nesneler ziyān eylemekdür ʿilācı şarāb-ı
3. benefsecile ve şarāb-ı [215] ustuḫūdūs ya şarāb-ı
4. līmōn şarāb-ı ustūhūzūs ki muġlī munżıcıla ısıcaḳla
5. ezeler içüreler yatacaḳ vaḳtın gülbeşeker yā gülengübīn maʿcūn-ı

---

212. Metinde "اُ" şeklinde harekelenmiş. F.39b-12.den düzeltildi

213. Burada mükerreren yazılan "ya" kaldırılmıştır.

214. Bu arada yazılı olan "ve", sehven yazılı oldugu için F.40a-2.den de tashih edilerek kaldırıldı.

6. benefşe birle yutalar [ġıdālardan (F.40a-9.)] yumurda
   ṣarusın nīm-birişt yā helyūn
7. ya bāl ya rişte müzevveresin ya fürūc meslūḳası ya ḳa-
   vurması
8. ya noḫūd-āb zeytile yedüreler başına zeytile ʿanber ve
   lādān
9. dürteler ya yāsemīn yaġīla ḳaranful dürteler müşk ve
   ʿanber
10. ve ʿūd ve [turunc (F.40a-12)] [yapraġı ve (F.40a-13.)]
    ḳaranful yīledeler başın ısısı dutalar ya dimāġda
11. yubūset ġālib olmaḳdur ʿalāmeti burın içi ḳuru [216]
12. olmaḳdur [ve (F.40a-14.)] uyḳu gelmemek tarṭīb [217] ey-
    ler [nesneler (F.40a-15.)] fāyide
13. eylemekdür ʿilācı cülāb ve şarāb-ı benefsec ve şarāb-ı

63a.

1. nīlūfer ve ṣovuḳ ṣuyıla şekker [218] cevāv şekkerile iç-
   mekdür
2. ġıdālardan oġlaḳ eti ve ḳuzı eti ve şīşek eti ve
3. semiz tavuḳ eti ve semiz ferārīc meslūḳasın bişürüp
4. ya ısfanāḫ ile ya rīşteyile ya bādām yaġın ḳatup
5. yiyeler başına benefşe yaġın dürteler ve nīlūfer yaġın
   ve ḳabaḳ yaġın

---

215. "şarāb-ı" iki kere yazılmıştır.

216. Metinde "غالب" yazılı iken F.40a-14.den tashih edildi.

217. Bu arada sehven yazılı olan "baş" kelimesi alınmamış-
     tır

218. Bu arada, F.40a-16.da "ve" var.

6. ve ṭatlu bādām yaġın dürteler muraṭṭıb ḥammāma çoḳ gi-
reler
7. burnına ḳabaḳ yaġın veya benefşe yaġın ṭanzuralar ya
ḳān
8. ġālib olmaḳdur ʿalāmeti baş āġır olmaḳdur ve ıssı
9. olmaḳdur ve sançmaḳ ve uyḳu gelmek yüz göz ḳızıl
10. olmaḳdur ve **tamarlar** ṭolu olmaḳdur ʿilācı ḳān almaḳ
11. baş ṭamarından ve baldırlardan ḥacāmet itmek ve
12. ṭabīʿatı telyīn eylemekdür ve cevāv içmekdür şol
13. ḳān ġālib olduġına didüġümüz şerbetleri ve ġıdāları

63b.

1. tenāvül eylemekdür **ve et** yimemekdür [ve kāfūr yiylemek-
dür (F.40b-9.)] ya ṣafrā ġālib
2. olmaḳdur ʿalāmeti dimāġı ḳatı ıssı olmaḳdur uyḳū
3. gelmemekdür burın ṣuyı ıssı ve ṣaru olmaḳ ve yüz
4. göz [219] ṣaru olmaḳ ve baş sanca sanca gelmekdür
5. ʿilācı şol ḥarāret ġālib olduġından olan ṣudāʿa
6. didüġümüz ʿilācdur ve ṣafrāyı ishāl eylemekdür
7. ya balġam ġālib olmaḳdur ʿalāmeti başı ḳatı āġır
8. olmaḳdur ve dimāġı üşümek ve çoḳ uyḳu gelmemek ve maraż
9. uzamaḳdur ʿilācı şol burūdet ġālib olmaḳdur ol
10. ṣudāʿ didüġümüz ʿilācdur ve balġamı ol şerbetile bişür-
mekden
11. ṣonra ishāl eylemekdür istifrāġdan

---

219. Bu arada, F.40b-11.de "rengi" var .

12.şonra [220] gitmezise mesrūṭidūs maʿcūnın ve tiryāḳ-ı
13.ekber her birinden buçuġar dirhem vireler balġam sudāʿ-
da eger

64a.

1. mādde çoḳ olursa egerçi maraż bāridise et
2. yedürmeyeler zīrā et māddeyi çoḳ ider eger żaʿīf
3. olmaḳdan ḳorḳsalar ḳuşluġın et yidüreler ikindin
4. müzevvere vireler dimāġun girü ḳalan [sovuḳ (F.41a-4.)]
maraźlarında da
5. ḥükm budur [ya (F.41a-4.)] sevdā ġālib olmaḳdur ʿalāme-
ti dimāġ
6. ġābiṣ olup fāsid fikirler eyleyek ve göz ve yüz rengi
7. ḳarasaġu olmaḳdur ʿilācı yubūsetden olan ṣudāʿ
8. ʿilācıdur ve sevdāyı ishāl eylemekdür ya dimāġda
9. yil olmaḳdur ʿalāmeti dimāġ çekilü çekilü gelmekdür
10.ve baş āġır olmaḳdur ve ḳulaḳ çınlemek ve dimāġ
11.sançmaḳ ve aġrı bir arāda durmamaḳdur ʿilācı balġamdan
12.olan ṣudāʿ ʿilācıdur ve yil eyler nesnelerden perhīz
13.eylemekdür ve ıssı ḥammāma girmekdür ve bābūnac ve ik-
līli'l-

64b.

1. melik ve ṣiḥ yaʿnī yavşan yaġı [221] güyegü otı ḳaynadup

220.Bu arada, F.40b-15.de "ṣudāʿ"

221.Metinde "yaʿnī" gibi yazılı.F.41a-11.den kontrol edildi.

2. şuyın bir ḳaç ġez başa dökmek ġerek ve her ġice
3. yatacaḳ vaḳtın ġülbeşeker bir direm ve bir direm saḳız
4. ve bir direm anīsūn ḳatup yimek ġerek ya dimāġda
5. buḫār olmaḳdur ʿalāmeti yelden olan ṣudāʿ
6. ʿalāmetidür baş deġzinmek ve ġöz ḳararmaḳdur
7. ʿilācı buḫār eyleyen ḫılṭ ishāl eylemekdür
8. [222] ṭabīʿatı telyīn eylemekdür buḫār başa çıkmaġı menʿ
9. eylemekdür şekkerile ḳuru kişnic ve şekkerile
10. bezr-i ḳaṭūnā yimeġile ve ṭaʿām üsdine bir ḥayva
11. ya almā ya amrūd yimeġile her [ne (F.41b-3.)] ṭaʿām yirse birem
12. ḳuru kişnīz ḳatup yiye elin ayaġın ovalar [ayaḳların (F.41b-4.)] ṭuzıla
13. ve kepek ile ıssı ṣuyıla yuyalar ṭāşıla ḳaşıyalar bir iki

65a.

1. sāʿat ıssı ṣu içinde dutalar şerbetlerden şarāb-ı
2. ḥummāz ve şarāb-ı līmōn ve şarāb-ı temirhindī ve şarāb-ı
3. iccāṣ ve şarāb-ı benefsec dükelin birez bezr-i ḳaṭūnā-
4. yıla ve nuḳū‘-ı ḥāmız içeler şekkerile ġıdālardan ḥab-bu'.
5. r-rümmān müzevveresin yaʿnī nārdān ya līmōn müzevveresin
6. ısfanāḫıla ya sumāk [aşı (F.41b-9.)] ile ya ḳabaḳ aşı ya ḳoruḳ aşı

222.Bu arada, F.41a-16.da "ve" var.

7. yiyeler gicè gice ıtrīfil-i ṣagīrden yiyeler eger
8. dimāġa buḫār maʿdeden çıḳarsa ʿalāmeti maʿde
9. żaʿīf olmaḳ ve göŋül dönmek ve iştihā olmamaḳ ve
10. ṭaʿām maʿdede fāsid olup hażm olmamaḳdur
11. ʿilācı maʿdeye buḫār çıḳan ḫıltdan ḳuṣmaġıla yā
12. müshil içmegile [223] arıtmaḳdur girü ḳalan didügümüz
13. istiʿmāl itmekdür ki olur ki baş aġrısı dimāġ

65b.

1. żaʿīflıġından olur ʿalāmeti oldur ki ıssıdan ve
2. ṣovuḳdan daḫı üşene ḳatı āvāz işidicek ve ṭaʿām
3. yiyicaḳ aġrı arta ʿilāc dimāġı taḳviyet itmekdür
4. gül yaġı ve nersin yaġı dürtmekdür ve her gice
5. gülbeşekker ile benefşe maʿcūnı ḳarışdurup yiyeler
6. cimāʿ ṣoŋına baş aġrımaḳ ya dimāġ issiliginden dür [ya dimāġ (F.42a-2.)] [yābis olduġındandur (F.42a-3.)]
7. ya dimāġa cimāʿ ḥareketinden buḫār çıḳduġındandur
8. maḥmūrlaruŋ başı aġrıduġı dimāġlarına ḫamruŋ buḫārı
9. çıḳduġındandur üçinüŋ daḫı ʿilācın eyitdük
10. fī'l-cümle dükeli ṣudāʿda ṭabīʿatı telyīn eylemekdür
11. dimāġı benefşe şarābı ve maʿcūnıla ve daḫı maʿcūnlar
12. yaġlarıla taḳviyet itmek çok söylememek gerek ḥareket
13. eylemeyüp [224] oturmaḳ rāḥat olmaḳ gerek iki ayāġın yuyup [ve ovup (F.42a-9)]

---

223. Metinde إبمكن imlası ile, sehven. F.41b-13.den bakıldı. Aynı yerde "içmegile" yerine "virmegile".

224. "eyleyüp" yazılı iken F.42a-8.den tashihen bakıldı.

66a.

1. ısıcı ṣuya soḳmaḳ [225] gerek ve örtüp yatırmaḳ
2. gerek ḳaçan [baş (F.42a-9.)] aġrısı nezle yā ṣuḳāmıla olsa
3. başa yaġlar dürtmek gerek evvel ṭabī'atı telyīn
4. itmek gerek yā müshil virmek gerek sersām ısıcı
5. veremdür ki dimāġda olur tīz ḫān ve ṣafra ġālib
6. olmaḳdan olur 'alāmeti ḥummā-yı lāzıme ya'nī dökeli gevdeḍe
7. dayim ḳızġun olmaḳ ve ıḫtılāṭ-ı 'aḳl ve hezyān
8. söylemekdür ve söz işidüp sevmemek ve nefes
9. almaḳda ṣolmaḳdur ve uyḳuda ṭarlıġanmaḳdur ve dili evvel
10. ḳızarup ya ṣararup ṣoŋra ḳara olmaḳ ve bevli raḳīḳ olmaḳ-
11. dur ve nabżı muḫtelif olmaḳdur eger ḫāndan olursa 'alāmeti
12. gölmek ve dil ve göz ve yüz ḳızıl olmaḳ [ve ṭamarlar ṭolu olmaḳ (F.42a-16.)] ve burnından ḳaṭre
13. ḳaṭre ḳan ṭamlamaḳ ve göz yaşarmaḳdur eger ṣafrādan

66b.

1. olursa 'alāmeti uyumamaḳ ve ṭarlıġanmaḳ ve vaḳt vaḳt segirmek
2. ḳaḳımaḳ savaş ider gibi ḥareket eylemek yüz göz ṣaru

---

225. F.42a-9.da "soḳmaḳ" yerine "baturmaḳ".

3. olmaḳdur ʿilācı budur ki eger ḳān ġālib olursa
4. baş ṭamarından tizcek ḳān alalar iki nevʿinde daḫı
5. ḥummā-yı ṣafrāviyye diyecegümüz ve ṣudāʿ-ı ḥārre didügünüz
6. ʿilācı ideler ṭabīʿatı dāyim şāfıla ve ḥuḳne ile
7. muṭavassıṭayıla telyīn eyleyeler ḳabż olmaġa ḳomayalar
8. dāyim başına ḳabaḳ çekirdegi yaġın ve benefşe ve nīlüfer
9. ve ṭatlu bādām yaġın dürteler ḫayva çekirdegi luʿābın
10. nebātī şekkerile becid içüreler muʿtedil yire yaturalar ki
11. burūdete māyil ola aġına şerbetine ḫaşḫāş ḳatmaḳdan
12. saḳınalar elin ayaġın ovalar ayaḳların ṭuzıla kepegile
13. yuyup ayaḳ ṭāşīla süreler ıssı suya ḳoyalar

67a.

1. [mālīḫūlyā (F.42b-12.)] fāsid fikirler eylemek [226] ve ḳorḳmayacaḳ nesnelerden ḳorḳmaḳ ve
2. dāyim ġuṣṣalu olmaḳ ve ḳaranu yir ve ḫalvet sevmek
3. ādemden ḳaçmaḳ tīz ḳaḳımaḳ bīhude geleciler söylemek
4. ve yavuz endīşeler eylemekdür sebebi dimāġda
5. sevdā ġālib olmaḳdur bu marażlarun ʿilācın sehel
6. dutmamaḳ gerek şonı ḳatı cünūniyyet irişür
7. ʿilācı [227] müşkil olur [ʿilāc (F.43a-1.)] eger ḳān ġālib olup

---

226. Sehven "eyler" yazılı.F.42b-12.den kontrol edilerek düzeltildi.

8. ḳararursa baş ṭamarından ḳān almaḳ gerek her
9. gün sāde cevāv şekkerile ve sovuḳ ṣuyıla ya ġāv-
10. zübān ṣuyīla şarāb-ı nīlüfer ve şarāb-ı benefsec
11. ve şarāb-ı şāhterec şarāb-ı līmōnıla içüreler ġıdālar-
dan
12. ferārīc ya semüz tavuḳ ya [228] semüz ḳoyun eti ya oġlaḳ
13. eti meslūḳa eyleyüp [229] ısfanaḫıla ya rişteyile ya erü-
ġile

67b.

1. ya māya-ḫūş enār ṣuyīla yedüreler terrelerden kāsnī
2. ve mārūl yemişlerden ḫıyār ve şınḫıyār ve enār
3. ve ḳarpuz ve erük ve almā ve amrūd ve zerdālū ve
4. bādām vireler başına dāyim ṭatlu bādām yaġı ve
5. benefşe ve ḳabaḳ yaġın dürteler tamām ḫılṭ [230] nuẓca
6. bulıcaḳ maṭbūḫ-ı eftīmūn içüreler ve ṭabī'atı dāyim
7. şurvālar içürmek ve şāflar götürmek ve leyyin ḥuḳneler
8. eylemegile telyīn eyleyeler ve bir ḳaç gez dört dirhem
9. eftīmūnıla dört direm māü'l-cübūn içüreler muraṭṭıb
10. ḥammāma becid gireler ba'ẓı vaḳtlarda fāsid fikirlerin
11. taṣdīḳ eyleyeler dayim muḫālefet eylemeyeler müferrih-
lerle
12. dāyim göŋüllerin tefrīḥ [231] eyleyeler dükeli cünūnlarda
'ilāc

---

227. F.43a-1.de, bu arada "daḫı" var.

228. Bu arada, F.43a-5.de "laṭīf " var.

229. Bu arada, F.43a-6.da "ya".

230. Bu arada, F.43a-8.de "ve".

13.budur sühhār [232] uyḳu gelmemekdür sebebi dimāġda yalunuz

68a.

1. yubūset ya yubūsetile ḥarāret ya ṭuzlu balġam olmaḳ
2. ya gevde aġır olmaḳ [ya ṭa'ām haẓm olmamaḳdur (F.43a-16)] ya çoḳ fikirler eylemekdür 'ilācı
3. yubūsetden ya ḥarāretden olıcaḳ ṣarāb-ı benefsec ve ṣarāb-ı
4. nīlūfer [233] şekkerile cevāv içmek ve ter havāda ve ter
5. ṣular [234] ḳatında oturmak ve i'tidālıla ḥareket eylemek
6. aġaçlar avāzın işitmek eger yubūset ḥarāretile
7. ṣafrā yā sevdā ġālib olursa [müshil vireler eger ṭuzlu balġamdan (F.43b-4.)] [olursa (F.43b-5.)] balġamı ishāl ideler [235]
8. aġzından olursa aġzından sākin eyleyeler fikr
9. itmekden olursa fikri terk eyleyeler uyḳu getürüci
10. nesne virmek muraṭṭıb ḥammāma girmek ve şarāb-ı
11. ḫaşḫāş içmeḳ ve başa ḳabaḳ yaġın [ve benefşe yaġın (F. 43b-8.)] ve bādām yaġın
12. dürtmekdür düvār [236] baş degzinmekdür sidr
13. göz ḳararmaḳdur ikisinüŋ daḫı sebebi dimāġda buḫār

---

231. Sehven "taṣdīḳ" yazılı iken, yukarıdaki gibi, F.43a-13.den tashih edildi.

232. F.43a-14.de "sühhār" yerine "sehir".

233. Bu arada, F.43b-1.de "ve".

234. F.43b-2.de "ṣular" yerine "aḳar ṣular".

235. Metinde ادرك imlası ile. F.43b-5.den tashih edildi.

236. F.43b-8.de "düvār" yerine "devvār".

68b.

1. mütevellid olmaḳdur ya maʿdeden buḫār çıḳmaḳdur ʿalā-
   metler
2. ve ʿilāclar buḫārdan olan ṣudāʿ ʿalāmeti ʿilācıdur
3. ümmu'ṣ-ṣıbyān ki aṇā oġlancuḳlar ṣayrulıġı dirler
4. uçuḳdur ki ṣafrādan olur ʿalāmeti budur ki
5. nevbeti tiz tiz geçe ḳatı buṇalā ṭarlıġana bedende ḥa-
   rāret.
6. ḳavī ola ʿaḳıl fevt ola [237] zāyil ola beṇzi
7. ve gözi ṣaru ola ḳuşıcaḳ ṣafrā ḳuşa ʿilācı
8. ṣafrāyı ishāl itmek gerek [238] şarāb-ı līmōn ve şarāb-ı
9. nīlūfer ve şarāb-ı benefsec ve şarāb-ı iccāṣ ve şarāb-ı
10. ḥummāz içürmekdür oġlancuḳlarda olıcaḳ lisanu'ṣ-ṣevr
11. ṣuyından buyan dibin kaynadalar süzeler içinde terencü-
    bīn
12. ezeler ikileyin şarāb-ı līmōn üzerine süzeler
13. ısıdup içüreler ḳatı etler [239] virmeyeler rimed göz

69a.

1. aġrısıdur ki ıssı veremdür sebebi ḳān ġālib
2. olmaḳdur ʿalāmeti göz ḳızarmaḳdur ve bişmekdür
3. ve ṭamarlar ṭolu olmaḳdur ve çapaḳ çoḳ olmaḳdur
4. ḳabaḳlar birbirine yapışmaḳdur ve ṭuluṇlar sançmaḳdur

237.Bu arada, F.43b-14.de "ḳatı ".

238.Bu arada, F.43b-15.de "ve" var.

239.F.44a-3.de, "etler" yerine "otlar".

5. ve gözler aġır aġır olmaḳdur ʿilācı ḳīfāl ṭamarından
6. ḳān almaḳdur ve enseden ve baldırdan ḥacāmet itmekdür
7. ṣāġ göz aġrısına ṣāġ elinden almaḳ gerek ṣol
8. göz aġrısına ṣol elinden almaḳ gerek yāḫūd ṣafrā
9. ġālib olmaḳdur ʿalāmeti göz ḳızıl olmaḳdur ki
10. ṣarulıġa māyil ola ve ıssı olmaḳdur [240] sanca sanca
11. gelmekdür ve göz yāş raḳīḳ ve tīz olmaḳ ve ḳabaḳlar birbirine
12. āz yapışa ʿilācı ṣafrāyı ishāl itmekdür ya balġam
13. ġālib olmaḳdur ʿalāmeti göz ḳatı āġır olmaḳ ve ḳabaḳlar

69b.

1. şişüp birbirine yapışmaḳ ve göz rengi āḳ [241] olmaḳ
2. ve aġrı āz olmaḳdur ʿilācı balġamı ishāl
3. eylemekdür göz aġrısınuŋ dükeli envāʿında tozdan
4. dütünden [iʿtidāldan (F.44a-14.)] ḫāriç havādan yilden (F.44a-15.)] ve ḳatı aydından ve aḳ nesneye baḳmaḳdan [ve' dāyim bir nesneye göz dikmekden (F.44a-16.)] ve esir-
5. mekden ve ṭaʿāmı çoḳ yimekden ve ṭaʿām yiyüp
6. tizcek uyımaḳdan ve ġalīẓ ṭaʿāmlardan ve tīz
7. nesnelerden gendene ve soġan ve ṣarımsaḳ gibi
8. ve ṭaʿām ve buḫār olan [242] nesneler gerdiye ve mercimek
9. gibi ve ṭuzlu ve ḳatı ekşi nesnelerden sirke gibi ve başa

240.Bu arada, F.44a-9.da "ve".

241.F.44a-13.de "aḳ" yerine "ḳara".

242.F.44b-3.de "olan" yerine "eyleyen".

10.yaġ dürtmek gibi ve çoḳ uyımaḳ gibi ve gündüz uyḳusın-
dan
11.ve çoḳ uyanuḳlıḳdan ve cimāʿdan saḳınmaḳ gerek ki bu
12.nesneler ṣaġlıḳda daḫı göze ziyān eyler ve dāyim
13.ṭabīʿatı şāfıla ya ḥuḳne[-i] leyyine ya mutavassıṭayıla
telyīn

70a.

1. eylemek gerek ḳabż olmaġa ḳomamaḳ gerek eger ḥuḳne
2. eylemezlerise yüz yigirmi dirhem erüği birez naʿnāyıla
3. ḳaynadalar yigirmi bīş dirhem şekker üzerine
4. süzeler içeler göz aġrısında yasduġı yüksek eylemek
5. gerek arka üsdine yatmaḳ gerek göze ḳara ya gök
6. destār āşup ḳaraŋuraḳ yirde oturmaḳ gerek
7. her gün bezr-i ḳaṭūnā ve birez şarāb-ı benefsec ve ṣa-
rāb-ı
8. nīlūfer içmek gerek eger ṣafrā iŋen ġālib
9. olursa şarāb-ı iccās içeler [243] gice gülbeşeker maʿcūn-ı
10.benefşe ḳarışdurup yiyeler ġıdālardan ḳabaḳ müzevveresin
11.ya semüz et müzevveresin ya erük müzevveresin
12.ya rişte müzevveresin yā bādām yaġīla nīm-birişt
13.yumurda yiyeler otlar dükeli ziyān ider meger ḳuvveti
żaʿīf

70b.

1. ola ki feraric şurvasın vireler müshil içüp

243.Bu arada, F.44b-14.de "her" var.

2. dimāġı arındugından soŋra bir ḳaç gün cevāv
3. vireler [244] içinde dört dirhem benefşe üç dirhem
4. [ḳabı (F.45a-4.)] şoyulmış hatmi bir direm buyan dibi üç dirhem
5. nīlūfer üzerine süzmiş olalar içüreler ve bādām
6. süḍīle şekkerile rīşte vireler [245] uyḳu gelmezise
7. aşında iki dirhem ḫaşhāş ḳaynadalar evvel göz
8. aġrısı belüricek ki belüre göze yumurda aġı ya ḳız oğlan
9. südi ḳoyalar aġrıduḳça aġrısın bunuŋıla sākin
10. eyleyeler [südi tizcek (F.45a-8.)] ılıcaḳ şuyıla yumaḳ gerek dimāġ tamām
11. ārıyup göz aġrısı ḫōş olmayınca hammāma girmemek
12. gerek yatıcaḳ [246] gözi gül şuyīla yumaḳ gerek
13. eger göz aġrımaḳdan sonra göze āḳ düşerse

71a.

1. dimāġı ḳān almagıla ve müshilile ṭenḳiye itmekden şoŋra
2. göz ḳızılı gidince ṣabr eyleyeler andan şoŋra birez bāl alalar
3. iki gendü ḳadar şu ḳatalar üç baḫşda bir baḫış
4. gidince ḳaynadalar köpügin arıdalar daḫı ḳaynarken birez
5. içine dögülmiş çig senderūs bıragalar ki eriye

---

244. Burada, F.45a-3.de "ki".

245. F.45a-6.da, burada "eger".

246. F.45a-10.da, bu arada "gün".

6. bālıla ḳarışduralar oddan indüreler iki günde bir ḥammāmdan
7. çıḳup ya gözi ıssı su buḫārına dutmaḳdan soŋra göze
8. ol bāldan milile sürme çeker gibi çekeler göz
9. ḳızarursa ḳızılı gidince ṣabr eyleyeler ḳızılı gidicek yine
10. istiᶜmāl eyleyeler bu didügümüz ᶜilācı gözde düşen āḳ
11. yufḳa clıcaḳ gider ḳalıŋ olıcaḳ gitmez zaḥmet
12. çekmemek gerek ruᶜāf ki burun ḳanamaḳdur eger ṭabīᶜat
13. buḫrān eylemekden yā ḳān ġālib [olmaḳdan (F.45a-16.)] olursa tamām yitürü

71b.

1. [247] aḳmayınca dutmamaḳ [248] gerek meger ki żaīf eyleyê pes eger
2. çoḳ aḳsa ya nesne doḳunmaḳdan ya düşmekden ḳanasa
3. örümcek evin alalar mürekkebe banḍuralar üsdine birez
4. [ŋumşaḳ (F.48b-3.)] dögülmiş günlük yāhūd degirmen tozın [saçalar burnın (F.45b-3.)] ṭolduralar
5. ya bir dirhem cülnār [ve bir direm günlük ve bir direm ḳızıl (F.45b-4.)] [gül düğümcügi yapraġı (F.45b-5.)] ve bir dirhem gil-i ermenī ve bir dirhem
6. demü'l-aḫaveyn yaᶜnī iki ḳarḍaş ḳānı dögeler burnına uralar
7. ya mürekkeb ḳarışduralar örümcek evine burnına ḳoyalar ḫıyārı

247.F.45a-16.da, bu aradà "ḳan".

8. ve tāze ḳabaġı ḳazıyalar alnına uralar yaḫūd gül ṣuyı
9. içinde birez kāfūr ve birez afyūn ezeler alnına dürte-
   ler
10. ya burnına eşek ya āt tezegīle ṭolduralar şarāblardan
11. şarāb-ı ʿunnāb ve şarāb-ı nīlūfer ve şarāb-ı benefsec
12. içüreler başına ṣovuḳ ṣu döḳeler ġıdālardan ḳoruḳ
13. aşı ve ḥabbu'r-rümmān ve summāḳ ve nercimek ve seniz
    otı [249]

72a.

1. müzevveresin sovuḍup vireler et yidürmeyeler meger ki
2. ḳuvveti żaʿīf ola ferūc şurvāsın vireler bilmek
3. gerek ki ḳaçan ġevdede çoḳ ḳān gitse gerekse ruʿāfla
4. olsun gerekise ḳuşmaġıla olsun gerekise
5. ishālıla olsun et yidürmek vācibdür iŋen
6. żaʿīf eyledīse[250] ṭaŋla ṭaʿāmında et
7. yidüreler ġice ṭaʿāmında müzevvere vireler ḳatı żaʿīf
8. olsa ṭaŋlacaḳ [ġice daḫı (F.46a-1.)] et vireler zükkām
   ve nezle her
9. ḫılṭ ki dimāġdan ine eger burun delüklerine inerse
10. zükkām dirler eger boġaza [ya yüze ya göze (F.46a-3.)]
    ya öykene ya gögüse inerse
11. nezle dirler inen nesne ıssı ḫılṭ olursa ʿalāmeti

---

248. F.45a-16.da "dutmamaḳ" yerine "komamaḳ".

249. "et" yazılı iken, F.45b-11.den tashih edildi.

250. Metinde sehven menfi şekli yazılı iken F.45b-16.dan tashih edildi.

12.tīz ve ıssı ve raḳīḳ olmaḳ [251] göyündürü inmek ve yüz göz

13.ḳızıl olmaḳdur ʿilācı ḳān almaḳ ve ḥacāmet eylemek

72b.

1. ve şarāb-ı ḫaşḫāş ve şarāb-ı benefsec ve şarāb-ı līmōn
2. içeler ve muʿtedil ḥammāma gireler ve rīşte ve ḳabaḳ ve
3. ısfanāḫ ve semüz otı[252] müzevveresin bādām yaġīla [yimek gerek (F.46a-9.)]
4. ve cevāv içmekdür ve şovuḳ ḫılṭ olursa ʿalāmeti
5. oldur inen nesne şovuḳ [253] ġalīẓ olmaḳ ve burnı
6. gicimekdür [ve alnı çekilmekdür (F.46a-10.)] ʿilācı şarāb-ı usṭūḫūḫūs ve şarāb-ı
7. līmōn ya şarāb-ı benefsec ya mugli munżıcıla içmek
8. ve balġamı ishāl itmek başı ıssı dutmaḳ şekkerile yā bālıla
9. rīşte müzevvere yimek [yā şalġam müzevveresin (F.46a-13.)] [yimek (F.F46a-14.)] gice gice maʿcūn-ı benefsecile
10. gülbeşeker ve gülengübīn yimekdür müşk ve ʿanber
11. ve lādān ve ḳavrulmış çörek otı ki gök kettan
12. bezine bağlamış olalar yīlemek eyüdür ḥammām evvelinde

251.Bu arada, F.46a-5.de "ve".

252.Metinde "eti" yazılı. F.46a-8.den taṣhih edildi.

253.Bu arada, F.46a-10.da "ve".

13.yaramaz ve āḫırında eyüdür ṣovuḳ su içmekden iḥtirāz

73a.

1. ideler fī'l-cümle zükkāmuŋ ve nezleniŋ iki ḳısmda daḫı çoḳ
2. uyumaḳ ve çoḳ yimek ve gündüz uyumaḳ [ve et (F.46b-3.)] ve cerb nesneler yimek
3. ve ḳatı ṣovuḳ ve ḳatı ıssı havāda oturmaḳ yaramaz
4. yatıcaḳ yaṣduġı aṣaġa eylemek gerek ṣovuḳ ḳoyup
5. ḳulaḳ āġır olsa [ya aġrısa (F.46b-4.)] ya çiŋlese ya güvüldese şarāb-ı
6. usṭūḫūḏūs ve şarāb-ı līmōn ve ṣarāb-ı benefsec
7. muġlī munżıcıla ezüp içeler gicè gice maʿcūn-ı
8. benefsec ve gülbeşeker ya gülengübīn ile ıṭrıfīl-i
9. ṣagīr [yiyeler (F,46b-7.)] et yimeyeler şekkerile [yā (F.46b-7.)] bālıla
10. rīşte müzevveresin yiyeler gīç vaḳt ṭaʿām yimeyeler
11. ḳulaġa ācı bādām yaġın ısıcaḳla ki ḳatı ıssı olmaya
12. ṭamzuralar ṭabīʿatı telyīn ideler bununıla olmazısa
13. dimāġı müshilile balġamdan tenḳıye ideler eger

73b.

1. ḳulaḳdan iriŋ aḳarsa ḳulaġa üç direm [254]
2. cüllābı bir direm ṭatlu bādām yaġın ḳatalar eski
3. panbuḳıla ṭamzuralar dıḳayalar ḳulaġ aġzı aġızda dilde

254.Burada sehven ve fazladan yazılan "bādām" kelimesi F. 46b-11.den kontrol edilerek alınmamıştır.

4. ḳabarcuḳlar çıkmaḳdur ḳızıl olursa demevīdür ḳīfāldan
5. ḳān almaḳ ve eŋseden ḥacāmet itmek gerek summāk ve
6. cülnār sirke ḳaynadup mażmaża eylemek gerek eger
7. ḳatı ıssı olup ṣarurak olursa ṣafrāvīdür ṣafrāyı
8. ishāl itmek gerek eger āḳ olup aġrısı āz olursa
9. balġamīdür balġamı ishāl itmek gerek ṭuzlu zeytūn
10. ḳaynadup ṣuyıla mażmaża eylemek gerek eger ḳara
11. olursa aġrısı çoḳ olursa sevdāvīdür sevdāyı
12. ishāl itmek gerek tedbīri dükeli envā'ında fāyide ider
13. oldur kim toḫmeken ve nebāt şekker ve ṭabāşīr ve cülnār

74a.

1. ve zürr-i verd ya'nī ḳuru gül düğmecügi [yapraġı (F.47 a-3.)] ve ḳuru benefşe
2. ve ḥayva çekirdegi her birinden bir direm alalar eleyeler
3. yumşaḳ dögeler aġrıyan yire saçalar diş [dibleri ḳanamaḳ (F.47a-5.)] [255] sumāḳ
4. ve cülnār ve māzū ve şāb ve mersīn yemişi yapraḳ
5. ve zürr-i verd berāber berāber alalar ḳaynadalar mażmaża
6. eyleyeler diş aġrısı eger ḥarāreti ġālibise 'alāmeti
7. ṣovuḳ ṣuyı aġıza alıcaḳ ḫōş gelmek aġrısı
8. sanca gelmekdür 'ilācı ḳīfāldan ḳān almaḳdur [256] ve ḥacāmet

---

255. Metinde "diş agrısı". Ancak bu mevzu 6. satırda geçiyor. Bu yüzden yukarıdaki şekil dogru kabul edilmiştir.

256. F.47a-9.da "ḳan almaḳdur" yerine "faṣd itmek" var.

9. eylemekdür ve ṣafrāyı ishāl itmek ve summāḳ
10.ve zürr-i verd ve cülnār ve mersīn yemişi sirke ya süt
11.ḳaynadup maẓmaẓa eylemek ve dişlere gül yaġın ve mersīn
12.yaġın dürtmekdür eger burūdetden olursa [ʿalāmeti (F. 47a-12.)] [257]
13.ıssı ṣuyı aġıza alıcaḳ ḫōş gelmek ṣovuḳ ṣu degicek

74b.

1. aġrısı artmaḳ ʿilācı balġamī ġālibise ishāl ideler
2. ve ṭuzlu zeytūn ḳaynadup maẓmaẓa eyleyeler ve diş
3. dibinde tiryāḳ-ı fārūḳ dutmaḳ ve ıssı etmek ve ıssı
4. yumurda ṣarusın ısırmakdur maẓmaẓa ki burūdetden
5. olan diş aġrısına fāyide eyleye anīsūn üç direm
6. āẕıḫār yaʿnī mekke ayrugı bir buçuḳ direm ḫilāl toḫmı
7. iki dirhem ʿāḳır-ı ḳarḥa buçuk dirhem mevīzec ve zürr-i
8. verd ve zencebīl [ʿūd ve şeker (F.47b-3.)] her birinden birer dirhem ḳaynadalar
9. on bir [258] dirhem bāl üzerine süzeler ısıcaḳla maẓmaẓa
10.eyleyeler diş aġrısınuŋ iki nevʿinde daḫı et yimemek
11.gerek ḥarāretden olursa rīşte müzevveresin bādām
12.yaġīla yiyeler burūdetden olursa rīşte müzevveresin
13.şekerile yā bālıla yiyeler dişi maʿlūl kişi maʿdesinde

75a.

1. ṭaʿāmı fāṣid olmaḳdan ve fāṣid ṭaʿāmlardan yoġurt

257.Burada "maẓmaẓa" yazılı iken F.47a-12.den tashih ile buraya alınmaması lazım geldiği anlaşılmıştır.

2. ve ḳavun ve balıḳ gibi ḳuşmaḳdan ve dişine yapışur [259]
ṭatlu
3. nesnelerden ve ıssı yiyüp şovuḳ içmekden ve dişile
4. ḳatı nesne yimekden [260] ve dişi ḳatı ḳurdamaḳdan
5. iḥtirāz eylemek gerek dil şişmek eger ḳān ġālib
6. olursa dilüñ rengi ḳızıl olur çekilü çekilü gelür
7. aġız yārı āz aḳar ʿilācı ḳān almaḳ ve ṭabīʿatı ḥuḳne-i
8. mutavassıṭıla telyīn eylemekdür tūt şarābı ve
9. ekşi almā ve ekşi enār şuyı ve summāḳ şuyı ve mārūl
10. ve kāsnī şuyı ile maźmaźa eyleyeler eger şafrādan
11. olursa dilüñ rengi şaru olursa ıssısı ve aġrısı ḳatı
12. olur ʿilācı şafrāyı ishāl eylemek ve ṭabīʿatı ḥuḳne-i
13. mutavassıṭıla telyīn ideler ve demevī didügümüz nesne-
lerile

75b.

1. maźmaźa eylemekdür balġamdan olursa dilüñ rengi
2. boz olur ve aġız yārı çoḳ olur ʿilācı balġamı ishāl
3. itmek ve ḥuḳne-i ḥāddeyile ṭabīʿatı telyīn eylemek
4. ve burūdetden olan diş aġrısına didügümüz maźmaźayıla
5. maźmaźa ideler ve ıssı maʿcūnlar yimek gerek eger
6. sevdādan olursa dil ḳara olur aġız yārı āz olur
7. ʿilācı sevdāyı ishal eylemekdür māşerā ıssı
8. veremdür yüzde şafrāvī ḳāndan ḥāṣıl olur yüzi

---

258. F.47b-3.de "on bir" yerine "on iki".

259. F.47b-8.de "dişine yapışur" yerine "diş kamaşdurur".

260. F.47b-9.da "yimekden" yerine "sıḳmaḳdan".

9. bir uġurdan dutar olur ki gözleri örter olur ki başı
   daḫı
10. bile şişer yüzi kızıl olur sancar gevde ḳızar ʿilācı
11. ḳān almaḳ ve baldırlardan ḥacāmet itmek ve ṣafrāyı
12. ishāl itmek başa ve yüze gül ṣuyīla birez kāfūr
13. urmaḳdur yaŋaġı ve eŋekleri şiş olmak sebebi tīz

76a.

1. ṣafrāvī ḳān [ġālib (F.48a-11.)] olmaḳdur ʿalāmeti ren-
   gi ḳızıl olup
2. aġrımaḳdur ʿilācı ḳān almaḳ ve otuz dirhem şarāb-ı
3. benefsec[-i] mükerrer yā şarāb-ı verd-i mükerrer için-
   de yigirmi
4. direm terencübīn ya on dirhem ḫıyārşenber üç dirhem
5. ṭatlu bādām yaġīla olmış içeler ve şiş üstine
6. ṭatlu bādām yaġīla ʿasel ve ḫıyārşenber uralar
7. ve mersīn ve gül ve cülnār sirke içinde ḳaynadup
8. mażmaża eylemekdür ya balġamī ġālib olmaḳdur
9. ʿalāmeti rengi āḳ ve aġrısı āz belki hiç olmamaḳdur
10. ʿilāc demevī didügümüz nesneleri içürmek ve ṭılā
11. eylemekdür ve burūdetden olan diş aġrısına
12. didügümüz mażmaża eylemekdür iki nevʿde ġıdā rīşte
13. müzevveresin yiyeler bu veremden sebebi ġālibā dimāġdan

76b.

1. sevdā [261] inmekdür gelügir [262] boġazda şiş olup nefes

---

261. F.48b-4.de "sevdā" yerine "nezle".

2. almamaḳ [263] ve nesne yudamamaḳ [264] eger ḳāndan olursa
ʿalāmeti
3. dili ḳızıl olup aġzı ḳatı olup boġaz ṭamarları ṭolu o-
lup
4. çekilmekdür eger ṣafrādan olursa ʿalāmeti
5. sançmaḳ ve ḍili ṣaru olmaḳ ve aġzı ācı olmaḳ eger
6. balġamdan olursa ʿalāmeti aġzı ṭuzlu[265] olmaḳdur āz
7. ṣusamaḳ ve āz aġrımaḳdur ʿilācı budur ki evvel
8. belüricek tizcek baş ṭamarından ḳān almaḳdur
9. mercimek ḳaynadup tūt şarābıla gül suyın ḳatup
10. evvel günde ve ikinci günde ġarġara eyleyeler iki üç
11. gün ġıdā virmeyeler şarāb-ı benefsec şarāb-ı iccāṣ [ve
[şarāb-ı tūtıla (F.48b-13.)]
12. ya şarāb-ı nilūfer ayva çekirdegi luʿābīla ya cevāv
13. ya şarāb-ı benefsec ve ṭatlu bādām yaġīla içüreler

77a.

1. ṣusayıcak lisānu'ṣ-ṣevr suyın şekkerile içüreler ḳankı
2. ḫılṭ ġālibise ishāl eyleyeler müshilde helīlecler
3. ve ekşi nesneler olmaya üç günden ṣoŋra kepek
4. ḥarīresin bādām südi ya bādām yaġı şekkerile içüreler

---

262. F.48b-4.de "gelugir" yerine "ḫunāḳ".

263. Burada, F.48b-5.de "yā zaḥmetile almaḳ" var.

264. F.48b-5.de, burada "zaḥmetile yudmaḳdur".

265. Metinde طُلُو imlası ile yazılı olup sehven yazılmamıştır. F.48b-8.den tashih edilerek yazılmıştır.

5. bir ḳaç günden ṣoŋra iştihāsı gele ṭaʿām yutmaḳ geŋez
6. ola bādām yaġīla ısfanāḫ ya rişte ya ḳabaḳ müzevveresin
7. ya nīm-birişt yumurda vireler eger eŋsede çizmedin
8. ḳuru ḥacāmet şīşesīile çekerlerise yudmaḳ lāzım
9. geŋez ola eger şiş içerüden ṭaşra olursa [266]
10. cüllābıla gül yaġīla ġarġara eyleyeler ḫunāḳda ṭabīʿatı
11. ḳabż olmaġa ḳomayalar belki şāfıla ya ḥuḳne-i leyyine
12. mutavassıṭayıla dāyim telyīn eyleyeler ayaḳların ṭuzıla
13. ya kepek ile ya ıssı ṣuyıla yuyup [ṭaşıla (F.49a-8.)] ovulmaḳ gerek [her ne (F.49a-8.)] kim

77b.

1. içerlerise ġarġara eyleyeler ılıcaḳ olmaḳ gerek boġaz dış
2. olmaḳ [267] ʿilācı daḫı ḫunāḳ ʿilācı gibidür
3. żīḳu'n-nefes yaʿnī nefes dutulmaḳlıḳ ekser [268] burudetden galiz
4. balġam sebebinden olur ʿilācı ḫaṭmī ve ḳızıl üzüm
5. ve encīr ve persiyavşān ve egir ve gök sūsen dibi
6. ve benefşe ve rāziyāne toḫmı ve buyan dibi her gün ḳaynadalar
7. şekker yā bāl üzerine süzüp içirüp balġamı bişürmek

---

266. F.49a-5.de "daşılursa".

267. Burada, sehven ilave edilen ve böyle olduğu F.49a-9.-dan tashih edilen bir "gerek" var.

268. Kelime ﺍﻳﻠﻰ yazılı. İmlası F.49a-10.dan düzeltildi.

8. gerek andan şonra müshilile balġamı gidermek gerek
9. ve her gün şarāb-ı benefsecile şarāb-ı zūfā içmek
10. gerek [ve lıḳūḳ-ı ʿunṣul (F.49a-16.)] yaʿnī baṣal-ı ʿunṣul ṣuyın alalar berāber bāl
11. ḳatup tā ḳıvāma gelince ḳaynadalar içeler ve ṣusayıcak
12. ṣu yerine [bal ṣuyın ya (F.49b-1.)] cüllāb ṣuyın ya ḳabı ṣoyulmış ḫaṭmī
13. ṣuyın ḳaynamış içmek gerek eger yubūsetden ve sevdādan

78a.

1. olursa şekkerile cevāv ve şarāb-ı rümmān[-ı] ḫulv ve lisānu'ş-
2. şevr ṣuyı ve şarāb-ı nīlūfer içüreler ve sevdāyı
3. ishāl eyleyeler [269] şişden olur[sa (F.49b-5.)] ʿilācı şiş gidermekdür
4. gerek ki żīḳu'n-nefesde ekşilerden ṭuzlu ve tīz
5. nesnelerden ve yil eyler nesnelerden perhīz eyleyeler
6. āvāz dutulmaḳ ḥarāretden ya yubūsetden olursa cevāv
7. ve şarāb-ı benefsec ve şarāb-ı nīlūfer ve şarāb-ı rümmān[-ı]
8. ḫulv ve ʿırḳ-ı sūs ṣuyıla ve şekkerile bezr-i ḳaṭūnā ya
9. ḫayva çekirdegi luʿābın içüreler ġıdālardan nīm-birişt
10. yumurda ve ısfanāḫ ile rīşte ve semiz tavuḳ şurvāsın
11. ṭatlu bādām yaġīla ve kere yaġīla şekkerile yiyeler eger
12. burūdetden ve balġamdan olursa şarāb-ı zūfā ve bal

---

269. Bu arada, F.49b-5.de "eger".

13.şuyı ve balġam[ī] żayyıḳ-ı nefesde didügümüz içeler encīr ve ḳuru

78b.

1. üzüm ve bāl ve gülnār içi yiyeler ve balġamı ishāl
2. eyleyeler ve çaġırmaḳda ve ṭoz ve dütünden boġaz boġulmaḳ
3. ʿilācı ḥarāretden yubūsetden [olan ʿilācıdur āvāzı dutılan kişi ekşi ve ṭuzlu ve tīz (F.49b-15.)] [nesnelerden ve tozdan ve dütünden (F.49b-16.)] ve ḳatı çaġırmaḳdan saḳınmaḳ
4. gerek suʿāl yaʿnī öksürük şovuḳdan ya balġamī ġālib
5. olmaḳdan olursa balgamī żayyıḳu'n-nefes didügümüz ideler
6. eger ḥarāretden olursa şarāb-ı benefsec ve şarāb-ı nīlūfer [ve şarāb-ı rümān (F.50a-3.)]
7. maʿcūn-ı benefşe şarāb-ı rümmān-ı ḥulv bezr-i ḳaṭūnā [luʿābı (F.50a-4.)] şarābı
8. ya ḥayva çekirdegi luʿābı şarābın içeler ḳaçan suʿālıla ishāl
9. cem olsa şarāb-ı ās ve şarab-ı rümmān ve şarāb-ı ḫaşḫāş-
10. dan yigregi yoḳdur eger suʿāl nezleden olursa ʿilācı nezle
11. ʿilācı gibidür gerek ki öksürüge ṭatlu bādām yaġın şaru
12. mūmıla [mūm-ı (F.50a-7.)] rūgan eyleyüp gögüse ve iki yaġrın arāsına
13. ısıcaḳla dürtmekdür ve ġıdālardan bādām yaġīla

79a.

1. yā şekker yā bālıla rīşte müzevveresin ya ısfanāḫ
2. yā ḳabaḳ müzevveresin ya şekkerile bādām ḥarīresin ve nīm-
3. birişt yumurda ve bāl ve encīr ve gülnār içi ve ḳuru[270]
4. üzüm ve pāçā yiyeler ṭuzlu ve ekşi ve ḳābıż ve tīz
5. nesnelerden perhīz eyleyeler her ṭanılacaḳ bir ṭatlu e-nār
6. depesin oyalar içinden ṣaruca ḳabın gidereler için ṭatlu
7. bādām yaġīla sıġdukça ṭolduralar girü ḳapaġın uralar
8. ḥamīrile ṣarup bişüreler ṣucuġazın ṣoralar çekürdegin
9. dükürüler dāyim aġzında nebāt şekker dutalar ẓatu'l-
10. cenb ıssı veremdür ki gögüz içinde [271]
11. gögüse yaḳın eyegüler içinde olur sebebi ṣafrā ya
12. ḳān yā ṣafrāvī göyünmiş kāndurur āz olur ki
13. balġamdan yā sevdādan [olur (F.50b-2.)] ʿalāmeti gevde ḳatı ḳızmaḳ

79b.

1. ve nefes ṭār olmaḳ ve sanca sanca agrımak [ve nabżı ṣulb ve muḫtelif olmaḳ (F.50b-3.)] ve evvel
2. ḳuru öksürüp [272] ṣoṇra kānıla yā riṇile öksürmekdür

---

270. F.50a-11.de "ḳuru" yerine "ḳara".

271. Satırdaki "ıssı veremdür", burada sehven tekrar edildiği için çıkarılmıştır.

272. "öksürük" yazılı iken F.50b-4.den tashīh edildi.

3. ẕātu'z-zebih ıssı veremdür ki öykende olur sebebi
4. ḳān yā ṭuzlu balġamdur ʿalāmeti gevde ḳatı ḳızmaḳ [ve gögüs aġır olmaḳ (F.50b-6.)]
5. ve nefes ıssı ve ṭār olmaḳ ve yaŋaḳ ḳabarup ḳızarmaḳ
6. ve gögüz aġrımaḳ ve aġrı gögüzden dutup arḳaya
7. gelmek ve arḳa üstüne yatmaḳdan artuḳ yire yatmamaḳ
8. ve nabż leyyin ve muḫtelif olmaḳ bu iki maraż̌un
9. ʿilācın sehl dutmamaḳ gerek müşkil maraż̌lardur
10. ʿilācı aġrır yaŋādın ḳīfāldan ḳān almaḳ
11. ṭabīʿatı ḥuḳne-i leyyine ve mutavassıṭayıla telyīn eylemek
12. ve gögüse bādām yagīla mum [-ı] rūġan eyleyüp
13. [273] dürtmek gerek şarāblardan şarāb-ı benefsec ve şarāb-ı

80a.

1. nīlūfer ve şarāb-ı ʿunnāb ve şarāb-ı rümmān [-ı] ḥulv ve ḫaṭmī
2. ve buyan dibi ve ʿunnāb ṣuyı ve ḥayva çekirdegi [luʿābıla içüreler ve bezr-i ḳaṭūnāyı (F.50b-14.)] [ve ayva çekirdegi (F.50b-15.)] lisānu's-
3. ṣevr ṣuyı içinde ki buyan dibin ıslatmış olalar
4. luʿābın çıḳarup nebāt şekkerile içüreler bu maraż̌larda
5. ḳatı ishāl olmaḳ yavuzdur [274] şarāb-ı ḫaşḫāş ve şarāb-ı

---

273. Bu arada, F.50b-12.de "dāyim" var.

274. İbare "ishaldür olmak yavuz" olarak yazılı iken F.51 a-1.den yukarıdaki şekilde tashih edildi.

6. ās ve şarāb-ı ṣandal ile dutmaḳ gerek ġıdālardan
7. evvel bir ḳaç gün şekkerile cevāv ve bādām ḥarīresin
8. ve ısfanāḫ müzevveresin ve rīşte müzevveresin virmek
9. gerek ġıdāsına ve şerbetine dāyim bādām yaġın ḳatmaḳ gerek
10. yidüginden ṣoŋra ḳuvveti żaʿīf olursa ferāriċ
11. şurvāsın içüreler ḥarāreti tamām gidicek ferrūc ve nīm-
12. birişt yumurda vireler [suyı ṭatlu (F.51a-6.)] muʿtedil ḥammāma ḳoyalar başın ve
13. göksin ṣovuḳdan saḳınalar ḫafaḳān yaʿnī yürek oynamaḳ

80b.

1. yürek żaʿīf olmaḳdur yürek żaʿīflıġı ḥarāret ġālib
2. olmaḳdandur ʿalāmeti ṣusamak ve nabż [ve nefes (F.51a -9.)] serīʿ olmaḳdur
3. ve gögüs ıssı olmaḳ ve ġuṣṣalanmek ve [ṣovuḳ (F.51a-9.)] ḥavā ḫōş
4. gelmekdür [275] ʿilācı şarāb-ı ḥummāz ve şarāb-ı tuffāḥ
5. ve şarāb-ı nīlūfer ve şarāb-ı verd-i ṭarī ve şarāb-ı ṣandal
6. ve şarāb-ı rümmān ve sıġır dili ṣuyı ve gül ṣuyīla [276] ve toḫmeken
7. suy[ı] içmekdür gül ve benefşe ve nīlūfer ve sögüt yaprāġı

---

275. Sehven "gelmemekdür" yazılı iken F.51a-10.dan da kontrol edilerek düzeltilmiştir.

276. Bu arada, F.51a-13.de "içmek gerek" var.

8. ve ḫıyār ve mersīn ve gül ṣuyı ve kāfūr ve almā [ve ayva (F.51a-14.)] ve amrūd
9. yīlamaḳdur ġıdālardan [277] nārdeng ve ḳoruḳ aşı ve almā aşı
10. ve zirişk aşı ve almā ve ḥayva yiyeler gögüse gül ṣuyīla
11. bezr-i ḳatūnā lu'ābın ya arpa ḳavudīla kāsnī ṣuyın ve gül
12. ṣuyın ṣandalıla vuralar aḳar ṣular ḳatında oturalar gönüli
13. tefrīḥ ideler [278] eger ḳān ġālib olursa ḳān alalar

81a.

1. ve cimā' ideler [279] ṣafrā ġālib olursa erük ṣuyında ve
2. toḫmeken suyın [280] çıḳaralar şīrḫıştıla içüreler ya burūdet
3. ġālib olmaḳdur 'alāmeti nefes ve nabż baṭī olmaḳ
4. ve ıssı nesneler ḫōş gelmek ve beŋzi ḫarāb olmaḳdur
5. 'ilācı müşklü şarāb-ı tuffāḥ [281] şarāb-ı 'ūd şarāb-ı [ḥarīr (F.51b-7.)]
6. lisānu's-sevr ṣuyıla [reyhān toḫmı (F.51b-8.)] [ve bāzren ve buyan toḫmıla yā ḳaranful ṣuyıla (F.51b-8.)] ya bāzırenbūye şuyıla birez

---

277. Burada "'alāmeti" yazılı iken, F.51a-15.den yukarıdaki gibi düzeltildi.

278. Burada, F.51b-2.de "ġuṣṣayı gidereler " var.

279. F.51b-3.de "eger" var.

7. za'ferān ḳatup içüreler tiryāḳdan bir dirhem yidüreler
8. müşk ve 'ūd ve 'anber ve turunc ḳabı ve yapraġı ve nergis
9. yīledeler ġıdālardan ferārīc ve tavuḳ ḳavurması dārçīnī
10. ve ḳaranful ve za'ferān ile ve bālıla fıstuḳ yidüreler
11. ve gögüse sūsen yaġın ve yāsemīn yaġın müşkile
12. za'ferānıla ve bālıla dürteler eger balġam ġālib
13. olursa ma'cūn-ı müşk vireler ve ḥuḳne eyleyeler

81b.(81b-1.,2.+ 89b-1.-13.)

1. ḥafaḳānda ḳatı müshil virmekden saḳınmaḳ gerek
2. ṭabī'atı telyīn eylemek gerek ḳabż olmaḳ ziyān ider
3(1). ma'de aġrısın sebebi yā ḥarāret ġālib olmaḳdur
4(2). 'alāmeti susamaḳ "ve ma'īdede ṭa'ām göyünmek" [282] ve ma'īde üsti ıssı olmaḳdur
5(3). 'ilācı ḳoruḳ şarābı ve şarāb-ı tuffāḥ ve şarāb-ı
6(4). ḥummāz ve şarāb-ı hindübā ve şarāb-ı leymōn ve şarāb-ı
7(5). [283] verd-i ṭarī ṭabāşīr yā toḫmıken yā ḳurṣ-ı ṭabāşīr
8(6). ḥummāzı yā ḳurṣ-ı ṭabāşīr kāfūrı sovuḳ ṣuyıla
9(7). yā kāsnī suyı yā gül suyı yā zirişk suyıla

---

280. F.51b-4.de "suyın" yerine "südin".

281. F.51b-7.de, burada "ve".

282. "..." işareti içindeki kısım sayfa kenarına ilave edilmiş iken F.51b-16.dan, yukarıdaki yere ait oldugu tesbit edilmiştir.

10(8).ezüp içmekdür ġıdālardan ḳoruḳ aşı ve nārdeng
11(9).ve zirişk sumāḳ ve zīrbāc alma ve ayva ve amrūd ve kāsnī
12(10).ve mārūl ve kişnīc yimek gerek ve maʿīde üstine
13(11).kāsnī gül suyıyla döküp birez sirke ḳatup urmaḳ
14(12).gerek gül yaġı yā gül yaġıyla olmış ayva yaġı
15(13).yā mersīn yaġı dürtmek gerek yā burūdet

82a(90a)

1. ġālib olmaḳdur ʿalāmeti [çoḳ gölmekdür ve ġıdā giç haẓm olmaḳdur (F.52a-8.)] "ve az" [284] susamak ve [ṭaʿām (F. 52a-8.)] maʿīdede ekşimek
2. [285] eger yil varısa maʿīdede ḳuruldamaḳ
3. ve aġrı bir arada ṭurmayup ḥareket eylemek ve inçḳırmaḳdur
4. ʿilācı ıssı maʿcūnlar ve saḳız ve ʿūd ve anīsūn ve rāziyāne
5. toḫmıyla gülbeşeker ya gülengübīn yimek ve şarāb-ı
6. uṣūl ve turunc ḳabı şarābın içmekdür ġıdālardan ferārīc
7. yā tavuḳ yā serçe yā gögercin yavrusın yā oġlak
8. etin kebāb yā biryān eyleyüp yā ḳavurup saḳız

283."ve şarāb-ı" burada, mükerreren geçiyor.

284. "..." içindeki kısım, F.52a-8.den kontrol edilerek, 2.satırdan nakledilmiştir.Zira bu satırlarda karışıklık olmuştur.

285.Buradaki "ve az susamak" ibaresi F.52a-8.den tashih edilerek 1.satırdaki yerine konulmuştur.

9. ve fülfül ve zencebīl [ve ḳaranful ile (F.52a-15.)] ye-
mekdür ve maʿīde üstüne [birez gül günlük (F.52a-15.)]
birez
10. ḳaranful ve birez fülfül ve birez zaʿfirān ve birez
farfiyūn
11. ve birez anīsūn ve birez ḳuru gül ve birez ʿūd dögüp
12. zeyt yaġıyla ḳarışdırup ıssıla urmaḳ gerek [sovuḳ sudan
saḳınmak gerek (F.52b-2.)]
13. rāziyāne ḳaynadup şu yirine suyın içmek gerekdür

82b(90b.)

1. [ṭaʿām yiyüp üstüne tizcek (F.52b-3.)] su içmemek ge-
rek (F.52b-4.)] ve sovuḳ nesnelerden ve balġam ve yil
eyler nesneden perhīz
2. eylemek gerek yā şafrā ġālib olmaḳdur ʿalāmeti [hażm
żaʿīf (F.52b-5.)] [olup iştehi ḳavī olmaḳ (F.52b-6.)]
3. aġız acı olmaḳ göŋli dönmek ve ḳusıcaḳ şafrā
4. ḳusmaḳ yā sevdā ġālib olmaḳdur ʿalāmeti haẓmı żaʿīf
5. olmaḳ iştihā ḳavi olmaḳ ve maʿīde göyünmek ve ṭaʿāmdan
6. ilik ekşimek ve ḳusıcaḳ sevdā ḳusmaḳdur ʿilācı şafrāyı
7. ve sevdāyı müshilile ḳusmaġıla gidermekdür ve ḥarāret-
den olan agrı (F.52b-8.)
8. didügümiz [tedbīr (F52b-9.)] itmekdür yā balġam ġālib
olmaḳdur ʿalāmeti
9. iştihā żaʿīf olmaḳ ve göŋül dönmek ve ekşi gegirmek
10. ve maʿīde yillenmek ve tīz nesneler arzulamaḳ ve ḳusı-
caḳ

11.balġam ḳusmaḳdur ve beŋzi aḳlıġa māyil olmaḳdur [286]
12.ʿilāc burūdetden olan aġrıya didügümüz tedbīri
13.eylemekdür ve anīsūn ve rāziyānè toḫmı ve kerfis toḫmı

83a.(91a.)

1. ve turunc ḳabı ve ḳuru gül ve fülfül ve ḳaranful ve
   saḳız ve ʿūd
2. ve zencebīlden şarāb ve maʿcūn terkīb idüp ıssı şuyıla
3. içmek yā gice yemek gerek dükeli şovuḳluḳdan ve balġam-
   dan ve yilden
4. olan marażlara ve şanculara bu tedbīri eylemek gerek
   eger
5. maʿīde aġrısı maʿdede ṭaʿām haẕm olmayup fāsid
6. olmaḳdan olursa ıssı şuyıla tizcek ḳuşmaḳ gerek
7. şoŋra mizāca göre tedbīr eylemek gerek iştihā żaʿīf
   olmaḳ
8. iştihā getürür nesneler şarāb-ı leymōn ve şarāb-ı si-
   kencübīn
9. ve şarāb-ı sefercel ve gebere türşīsi ve ḳara üzüm ve
   soġan
10. ve sarmusaḳ ve alma ve amrūd ve ayva ve sunmāḳ ve dü-
    keli
11. türşīler ve ekşi ve ṭuzlu nesneler ṭuzlu balıḳ ve ṭuz-
    lu
12. zeytūndur haẕmı żaʿīf olamḳ ekŝer burūdetden ve ru-

---

286. Metinde bu arada "ʿalāmeti" var. F.52b-12.den tashih edilerek sehven yazıldıgı tesbit edildi.

13. ṭūbetden olur haẓmı ḳavī eyleyen nesne gülbeşeker

83b.(91b.)

1. ve gülengübīni saḳızıla ve ḳaranfulıla sünbülile yimekdür ve giç haẕm
2. olur nesneler yemeyüp laṭīf nesneler yemek gerek tuḫme ṭa'ām
3. ma'īdede fāsid olmaḳdur eger ḳusmaḳ ve ishal ve 'atşı
4. daḫı olursa heyẓa dirler 'ilāc ṭa'ām ma'īdede fāsid
5. oldugın bilicek ıssı şu içüp tizcek ḳusup
6. ma'īdeyi arıtmak gerek ol gün ġıdāyı terk itmek gerek
7. gice şarāb-ı verd-i ṭarīyı içmek gerek eger göbegi burarsa
8. ḫaṭmīyi ḳaynadup süzüp şu yirine içmek gerek eger
9. ma'īde ḳusmaḳdan ża'īf olursa bir pāre bizi gül şuyına
10. ısladup ma'īde üstine urmaḳ gerek eger ḳusmaḳ
11. ve ishālıla ḳuvvet ża'īf olmaḳ olursa ferārīc şurvāsın
12. içmek gerek iki üç güne degin ḳuvveti gelince şarāb-ı verd-i
13. ṭarī ve şarāb-ı rümmāneyn -i müna'na' ve şarāb-ı ḥısrım [-ı] müna'na'

84a.(92a.)

1. içürmek gerek ve ekşi ḳābıż yimişler yidürmek gerek eger
2. ṭa'ām fāsid olup sovıyup balġam olursa anīsūn ve kimnūn

3. ve ʿūd ve maṣṭakī ve rāziyāne ḳaynadalar içüreler ḳarnına
4. bābūnc yaġın ve zeyd yaġın dürteler ve naʿnaʿ ve kerefüs
5. ve tarḫūn yidüreler heyẓaya uyḳudan yigrek yoḳdur
6. ʿaṭış yaʿnī [287] ṣusamak sebebi yürek ḥarāreti veyā maʿīde
7. ḥarāretidür [ya gögüsde ya öykende ḥarāret olmaḳ (F.53 b-9.)] ʿilācı ṭabāşīr ve toḫmiken sovuḳ şerbetlerile
8. içmekdür şarāb-ı nīlūfer ve şarāb-ı leymōn ve şarāb-ı hindübā
9. ve sikencübīn gibi ve [ḫıyārşenber ve ḳarpuz yiyeler ve ḳarpuz suyın (F.53b-11.)] [şekerile (F.53b-12.)] ve ḫıyār [toḫmı (F.53b-12.)] ve şenḫıyār toḫmı südin ve ayva
10. çekirdegi luʿābın ve ḫaṭmī luʿābın ṭabāşīrile ve temürhindiyle
11. zerdālū ṣuyın içmek gerek ġıdālardan semüz otı ve ḳoruḳ
12. şurvāsı [ve ıssı (F.53b-14.)] suyıla yunmış ısfanāḫ şurvāsı ve ḳabaḳ şurbāsı
13. ve mārūl sirkeyle ve māya-ḫūş enār yimek gerek

84b.(92b.)

1. yā maʿdede ṭuzlu balġam olmaḳdandur ʿalāmeti oldur kim
2. ṣu içdüginçe daḫı ziyāde ola ʿilācı balġamı ḳusmaġıla
3. ve müshilile gidermekdür ve anīsūnla bal suyın içmekdür
4. ġıdālardan zīrbāc yimekdür sū'u'l-ḳıyna bir marażdur ki

---

287. Bu arada, 53b-8.de "çoḳ".

5. beŋzi ṣararur bozarur ḳabaḳları ve ayaḳları şişer
6. ṭuṭaḳ büzer eger ciger şişüp ḳarnı ḳabarursa
7. istisḳā derler olur ki dükeli gövde bir uġurdan şişer
8. sebebi ciger żaʿīf olmaḳdur ḳatı ḥarāretden
9. yā ḳatı burūdetden ve ṭamarlarda ġaliẓ nesneler yimekden ḫuṣūṣā
10. ki ṭatlu ola südde olmaḳdan çok olur ki istisḳā
11. ṭalaḳ büyümekden ve maʿīde şişmekden ki ṣoŋra [ciger (F.54a-9.)]
12. żaʿīf ola vāḳiʿ olur ciger şişin ve maʿīde
13. ve ṭalaḳ şişin aramaḳ ṭarīḳası budur kim ṣayruyı acla

85a.(93a.)

1. arḳa üstüne yastuḳsuz yaturalar iki dizin dike
2. eliyle ḳarnın arayalar eger ciger ḥarāretinden olursa
3. ʿalāmeti ḳatı susamaḳ ve iştihā az olmaḳ ve ḳārūre
4. ṣaru olmaḳ ve ciger yiri ki saġ bögrekden yaŋa eyegü altında-
5. dur ıssı olmaḳ ve ıssı nesneler ziyān eylemekdür ve eger burūd-
6. etden olursa ʿalāmeti ṭuṭaḳ [ve dil (F.54a-16.)] ve ḳārūre aḳ olmaḳ
7. ve az susamaḳ ve beŋzi ḫarāb olmaḳ ve nabż süst olmaḳdur
8. ʿilāc budur ki şarāb-ı ḳışr-ı aṣl-ı hindübā içüreler hīç ṣu
9. içmeyeler etmek yimeyeler ṣu yirine kāsnī ṣuyın veyā ḳadın

10.ṭuzluġı ṣuyın şekkerile içüreler eger ṣusamaz ise
11.burūdetden olursa şarāb-ı ḳışr-ı aṣl-ı hindübā ya şarāb-ı
12.uṣul yā sikencübīn[-i] buzūrī uṣūlī ḳatup vireler ṭabī'atı
13.ḳatı ḳabż olursa şarābına bir direm rāvend[-i] çīnī ḳatup

85b.(93b.)

1. vireler eger şarābına dāyim ḳurṣ-ı anber[bārīs-i rāvendi (F.54b-6.)] ḳatup virürlerse
2. tīzcek ṣalāḥa gele ġıdālardan ferārīci yaḫnī bişüreler
3. şurvasın içmeye etin yeye ṭa'āmı az yeye münteli olmaya
4. ġalīẓ ġıdālar herīse gibi südlü birinc ve pāçā ve rīşte
5. ve tutmaç [288] ve birinc ve nişāstalu ve etlü ṭatlu nesneler yimeye
6. eger yaḫnī yimekden üşenürse ferārīc ḳadın ṭuzluġı
7. ve habbü'r-rümmān ve ḳızıl üzümile bişüreler yā zirbāc bişüreler
8. yidüreler burūdetden olıcaḳ dürrāc [ve gögercin (F.54b-12.)] etī ve ḳuru üzüm
9. çekirdegiyle ve fıstuḳ ve fülfül ve saḳız ve dār-ı çīnī
10.eyüdür eger ḳuş etin yemekden melūl olursa ḳuzı etinüŋ [yā şişek etinüŋ (F.54b-14.)]

288.Bu arada, F54b-9.da "gibi" var.

11.ḳaracasın yidüreler müsteskī kişilere müshil virmemek
12.gerek ṭabī'atları ḳabż olmaḳ yigrekdür ishāl olmaḳdan
13.ayaḳların ıssı ṣuyıla ṭuzıla kepegile yumaḳ şişin

86a.(94a.)

1. yiynidür ḥammāma girmek ziyān ider meger ki ciger tamām ḳuvvet duta
2. şiş inicek yā deride yā ayaḳlarda ḳalmış ola ol vaḳt
3. eger ıssı ḥammāma girüp derlerse ki ṣu az ḳoyunalar
4. ve yirden çıḳan ıssı ṣulara "girürlerse" [289] fāyide eyleye şiş çoḳ olup
5. öykene zaḥmet virüp öksürdürse ümīdi kesmek gerekdür
6. ishāl ya'nī ḳarın göçmek yā müshil nesne içmekden yā
7. tuḥme olmaḳdan yā sovuḳ ḳoyup ma'īde yā ciger yā baġursaḳlar
8. ża'īf olmaḳdan yā dimāġdan ma'īdeye nāzile inmekdendür
9. yā bedende aḫlāṭ çoḳ olup ṭabī'at def' eylemekden olur yā [buḥrān eylemekden (F.55a-9.)]
10.baġırsaḳlarda ruṭūbet yā ḫılṭlar olmaḳdan olur bu ḳısım
11.aġız ve göbek burmaġıla olur 'ilāc budur ki eger bedende
12.ḫılṭ çoḳluġından olursa ya buḥrāndan olursa ḳaṭ' eyleyeler
13.meger [290] ḳuvveti ża'īf ola yā bağırsaḳlarda saḥc eyleye ya'nī bağırsaḳları

---

289. "..." içindeki kelime sayfa kenarına yazılı iken F. 55a-4.den yukarıdaki yerde olacagı tesbit edildi.

86b.(94b.)

1. baş eyleyüp cerāḥat eyleye diyü ḳorḳalar ishālı ṣafrāyı
2. iki haftada saḥc eyleye [sevdāyı ishāl (F.55a-14.)] [ḳırk günde sahc eyler (F.55a-15.)] dükeli ishāllarda ḳā'ide budur ki
3. evvel şarāb-ı verd-i ṭarī içeler ḫaṭmī ḳabıyla ḫaşhāş ḳabın
4. ḳaynadup suyın ṭaġlayup süzüp ṣu yirine içeler
5. eger ḳan daḫı giderse şarāb-ı ṣandaleyn ve şarāb-ı
6. lisānı'l-ḥamal ki aña siñirlüce otı dirler ve bend-i enver [291] daḫı
7. dirler ve şarāb-ı rencübār ḳatup vireler [bununla olmazsa girü ḳalan (F.55b-4.)] ḳābız nesneler ki
8. sovuḳ ola cülnār ve māzū ve sumāḳ ve gül ve ṭabāşīr
9. ve gil-i ermenī ve bezr-i ḳaṭūnā ḳavrulmış ve lisānı'l-ḥamal [ve ḫaşḫāş ḳabı ve (F.55b-6.)]
10. toḫmı ṣandal ve dögülmiş ḥabbu'r-rümmān ve ayva [ve sumāḳ (F.55b-7.)] ve anberbārīs
11. ve alma ve amrūd ve turunc ekşi ve ḳuzı ḳulaġı toḫmı ve mersīn
12. yimişi ve kāfūrdur ıssı ve ḳābızlar ḳavrulmış anīsūn ve kimnūn
13. ve ḳuru peynir ve 'ūd ve kühr-bā ve żamġ-ı 'arābīdür ḳābız şerbetler

---

290.Bu arada, F.55a-12.de "ki".

291.F.55b-3.de "bend-i enver" yerine "bende nevru".

87a.(95a.)

1. şarāb-ı sefercel[-i] ḫām ve şarāb-ı ṣandaleyn ve şarā-
b-ı lisānu'l-
2. ḥamal ve şarāb-ı verd-i ṭarī ve şarāb-ı tuffāḥ ve ṣa-
rāb-ı
3. ʿūd ve şarāb-ı ās ve şarāb-ı ḥummāzdur bu şerebetlere
4. ḫurṣ-ı ṭabāşīr kāfūrı dögüp ḳatup yaladalar şol
5. ẕikr itdügümüz ḳābıż edviyyeden mizāca göre döküp
6. ḳamu toḫumları dögmedin [ḳavurup (F.55b-13.)] şerbetle-
re ḳatalar vireler eger
7. ishāl sovuḳdan olursa şerbetlere ve ġıdālara ḳaranful
8. ve dārçinī ve maṣṭakī ve dār-ı fülfül ve ḳavrulmış a-
nīsūn
9. ve kimnūn ḳatalar ve gice gice gülbeşeker ile saḳız ve
anīsūn
10. ve ʿūd yiyeler eger ishālıla saḥc daḫı olursa
11. yaʿnī bağarsuḳ sıyrundusı giderse ekşi ḳābıżlar
12. virmeyeler sufūf-ı ṭīn ishāla ve saḥca ve göbek burma-
ġa
13. fāyide eyler bezr-i ḳaṭūnā yigirmi dirhem lisānu'l-ḥa-
mal toḫmı

87b.(95b.)

1. toḫmiken ve reyḥān toḫmı her birinden onar dirhem gil-i
ermenī
2. ve żamġ-ı ʿarabi her birinden otuz dirhem mersīn yimi-
şin

3. ve cülnār her birinden on biş dirhem toḫumlar dögmeyeler ḳavuralar
4. toḫmuken dögeler gil-i ermeniyle żamġı [292] ḳatı dögmeyeler
5. girü ḳalanın [yumşaḳ (F.56a-6.)] dögeler ḳarışduralar üç dirhem
6. ṭanlacaḳ üç dirhem gice münāsib şerbetile isti'māl
7. eyleyeler ishāla fāyide eyleyen ġıdālar arpa ḳavudı ve anber-
8. bārīs ve summāḳ ve dögülmiş ḥabbu'r-rümmān müzevveresi
9. ve tavuḳ kebābı yā ḳavurması yā gögercin yā serçe
10. eti ve eski peyner ki ṭuzun yimiş olalar ve ḳatı bişmiş yumurda
11. ve pāçā summākıladur şurvālar ve yaġlu nesneler ve ṣovuḳ ṣu
12. ve ṣulu yemişler dükeli ziyān eyler ṭuzlu ve ekşi [ve tīz (F.56a-13.)]
13. nesneler saḥca ziyān eyler eger ishālıla "giden" [293] ḳan ḳara olup

88a(96a.)

1. necisden ṣonra ḳatı aḳup yā ṭamup dökilürse bevāsır ḳanıdur
2. ḳuvveti ża'īf eyleyüp incükler ḥareketi vaḳtında

---

292. F.56a-5.de "żamġı" yerine "żamġ-ı arabi" var.

293. "..." işareti içindeki kelime sayfa kenarına yazılı ikenF.56a-14.den tashihile buraya ait oldugu tesbit edildi.

3. ditreyüp aġrımayınca kesmemek gerek aḳdugı çoḳ
4. maraẓlar giderür vaḳtsuz ḳaṭ' idicek çoḳ maraẓlar
5. ḥādiṯ olur bevāsīr sevdāvī ḳandan olur
6. bevāsīrlü kişi sevdā arturur nesnelerden iḥtirāz itmek gerek
7. sevdā çoḳ olıcaḳ sevdāyı ishāl itmek gerek ḳan çoḳ giderse
8. ḳan çoḳ almamaḳ gerek "ṣovuḳ ṣuyıla istincā itmemek gerek" [294] ki ṣancu eyler ṭabī'atı dāyin helīlec-i hindī
9. ve burz-ı mırrū ve muḳl-ı erzaḳ ve burz-ı mırrūn artugın
10. dögüp burz-u mırrıyla ḳarışdurup yimekle tilyīn eylemek (F.56b-6.)] gerek
11. aġrısı ḳatı olıcaḳ deve örgüci yaġın yā acı zerdālū
12. yaġın ya [gül yaġı (F.56b-7.)] muḳl-ı erzaḳıla dürtmek gerek ḫaşḫāş ḳabın
13. ve ḫaṭmī gendenāyı ḳaynadup suyla istincā itmek gerek

88b.(96b.)

1. ṣu ṣovumadın tizcek silmek gerek ve şarāb-ı encübārun
2. ḫāṣıyyeti oldur kim ṭabī'atı ḳabż eylemedin ḳanı keser
3. ġıdālardan laṭīf ḳoyun eti meslūḳası yā ḳuzı eti
4. yā oġlaḳ eti yā semüz ṭavuḳ yā ferārīc ve nīm-birişt

---

294. "..." içindeki kısım sayfanın kenarına yazılı olup yukarıdaki yere ait oldugu F.56b-4.den tesbit edildi.

5. yumurda ve ısfanāḥ ve rīşte aşı badam yaġı [yā şīrūġan ya kere yaġı (F,56b-13.)] yā sa yaġı
6. yemek gerek [ekşi nesneler yimemek gerek (F.56b-14.)] zaḫīr yaᶜnī zōr olmaḳ yā zaḫir[-i] bāṭıldur ki
7. ṭabīᶜatı ḳabż olup baġırsaḳlarda ṣıḳıl mütehecciz olmaḳdan
8. olur ḥācet vaḳtı baġırsaḳlar ṣıḳılup balġam gibi
9. baġırsuḳ sıyrındısı gelür ᶜalāmeti oldur kim
10. ḳarnı aġır ola aġrıya göbek dāyim bura iştihā az ola
11. zōr eyleyicek noḫūd ḳadar yā daḫı büyücek ḳuru ṣıḳıl
12. çıḳa ᶜilācı oldur ki ṭabīᶜatı şarāb-ı benefsec[-i] "mükerrer ve ḫaṭmī şuyı ve ḥayva çekirdegi luᶜābı ve maᶜcūn-ı benefsec" [295] ve ḫıyārşenberile
13. yā leyin ḫuḳneyile ki buçuḳ direm ile muḳıl-ı ezraḳ

89a.(97a.)

1. ḳatmış olalar telyīn [eyleyeler (S.72b-9.)] ġıdā meslūḳa yā ısfanāḫ aşı vireler
2. yā zaḫīr[-i] ḥaḳdur ki sebebi yil ve sovuḳ ḳoymaḳdur ᶜilācı
3. maḳᶜada bābūnc yaġıyla mūm[-ı] rūġan dürteler ṭuzı
4. ve kepek ve ṭaruyı kise içine ḳoyup ḳızdurup
5. üstüne oturup yā ḳızmış kiremit yā ḳızmış kiçe
6. üstine yā ḥammāmda ıssı mermer üstine oturalar ve kimnūn

---

295. "..." içindeki kısım sayfa kenarına kaydedili olup S.72b-7.den kontrol edilerek buraya ait oldugu anlaşıldı.

7. ve bābūnc ve ḫaṭmī ḳaynadalar suyını bir legene ḳoyup issiken
8. içine oturalar yā bağırsaḳlarda ṣafrā yā ṭuzlu balġam
9. dökilmekdendür ʿalāmeti budur ki ishālda ṣafrā yā balġam
10. ishāl ola ʿilāc saḥcıla olan ishāl ʿilācıdur
11. ve ṣıyāf-ı zaḫīri gül yaġıyla ter eyleyüp götüreler
12. ve ḫaşḫāş ḳabın ve zırr-ı verd ḫaṭmī ḳaynadup
13. suyı içinde oturalar ve gül yaġıyla muḳl-ı ezraḳ ve yumurda

89b.(97b.)

1. ṣarusın ışıdup dürteler dükeli zaḫīri ısıcaḳ dutmaḳ
2. eyüdür sovuḳ ziyān eyler [ġalīẓ ḫıltlar (F.57a-5.)] [eyleyen nesneyi yimek ziyān eyler (F.57a-6.)] dileseler ki bileler zaḫīr ḥaḳmıdur
3. yā bāṭılmıdur bir ḳaç [giçi buynuzı çekirdegi ya bir ḳaç (F.57a-7.)] boy dānesin yutduralar eger
4. ishālıla çıḳarsa ḥaḳdur çıḳmazsa bāṭıldur maʿṣ
5. yaʿnī göbek burmaḳ sebebi bağırsuḳlarda yil eglenmekdür
6. ʿalāmeti ḫurḫur itmek ve aġrı gezmek ve yil çıḳıcak yeynemekdür
7. ʿilāc yil ıssı maʿcūnlar ile ve ıssı otlar ile kerefüs toḫmı [ve rāziyāne toḫmı (F.57a-11.)]
8. ve anīsūn ve egir ile [296] tahlil eylemekdür ve anīsūn
9. ve ʿūd ve maṣṭakī ile ve hem gülbeşeker ile yā gülenġübīn yimekdür
10. yā şeker ile anīsūnı ḳaynadup içmekdür eger ṭabīʿat ḳabż ise

11.ḥuḳne-i ḥāde eylemekdür göbek düşmek mu'ālecesi daḫı
12.budur [ki (F.57a-15.)] bağırsaḳlarda ṣafrā dökilmekdür
'alāmeti susamaḳ
13.ve sançımaḳ ve ishālıla ṣafrā çıḳmaḳdur 'ilācı bezr-i
ḳaṭūnā ve reyhān

90a.(98a.)

1. toḫmı ve lisānu'l-ḥamal toḫmı ve toḫmiken şarāb-ı nī-
lūfer
2. ve anberbārīs ve şarāb-ı rümmāneyn ile ki içlerinde
ḳurṣ-ı ṭabāşīr
3. ḥummāżı ezilmiş ola içmekdür ve aġrıyan yire gül ṣuyıla
4. ṣandal dürtmekdür veyā bağırsaḳlarda ṭuzlu balġam
5. yā sevdā dökilmekdür 'alāmeti ishālıla balġam yā sevdā
çıḳmaḳdur
6. ['ilācı (F.57b-5.)] īzā viren ḫılṭ yuḳardan ḳuṣmaġıla
aşaġdan ḥuḳne ile
7. gidermekdür olur ki göbek burmaḳ ishālıla buḥran olmaḳ-
lıġa
8. delālet eyler ḳulunc aġrıdur [297] ki kişi ḥācetine var-
maḳ zaḥmetlü
9. ve müşkil olur [belki (F.57b-9.)] hīç içi geçmez [298]
sebebi bağırsuḳlarda
10.ġalīẓ yil eglenmekdür 'alāmeti aġrı gezmek ve yil çıḳı-
caḳ

296.Bu arada sehven "taḥlīl" yazılı.F.57a-12.den düzeltildi.

297.Bu arada, F.57b-8.de "bağırsaklarda" var.

11. [299] yiynimek ve ıssı nesneler fāyda eylemekedür yā yābis ṣıġl mütehecciir

12.olmaḳ yā ġalīẓ balġam olmaḳdur yā büyük soġulcanlar olmaḳdur

13.az olur ki ṣafrādan olur dükeli ḳuluncuŋ ʿalāmeti yil ve ṣıġıl

90b.(98b.)

1. az çıḳmaḳdur ve gönül dönmek ve ṭaʿām yinemek ve iştihā az olmaḳ
2. ve göbek burmaḳ ve bil ve baldırlar aġrımaḳ ve ḥārūre ḳızıl olmaḳ
3. ve ḳatı susamaḳ ve su içicek susalıġı gitmemek ve ḥuḳneyle
4. ḫıffet bulmaḳdur ṣafrāvīden artuġınuŋ ʿilācı
5. evvel ḥuḳne-i mutavassıṭayı eylemek ṣoŋra ḥuḳne-i ḥādde eylemekdür
6. çoḳ olur ki evvel ḥuḳne eyleyicek aġrı artar ḳorḳma ma[maj]k gerek girü
7. tizcek ḥuḳne eylemek gerek [300] bu maraża becid ḥuḳne eylemekden
8. artuḳ çāre [301] bir ḳaç gez ḥuḳne eylemekdür ṣoŋra biş dirhem

---

298.Bu arada, F.57b-9.da "olur".

299.F.57b-10.da bu arada "aġrı".

300.Bu arada, F58a-3.de "ki" var.

301.F.58a-4.de, burada "yoḳdur".

9. sinâmekkî ve biş dirhem besfâyic ve yedi dirhem çekirdegi çıḫmış
10. ḳızıl üzüm ve biş dâne encîr bir ḳabża baldırı ḳara üç
11. dirhem râziyâne toḫmı üç dirhem kerefis toḫmı üç dir-
hem
12. anîsûn üç dirhem kimnûn ḳaynadalar üstine birez günlük
13. yâ birez saḳız şaçup içüreler ıssı ma'cûnlar yidüreler
tiryak[-ı]

91a.(99a.)

1. fârûḳ ve tiryâḳ[-ı] erba'a ve ma'cûn-ı misk gibi bunuŋıla daḫı olmazsa
2. üç çekirdek ḥiltît ki ḳaşnî dirler yatacaḳ vaḳtın vireler gerek
3. kim tamâm ḳulunc çeçilmeyince şeşildüginden soŋra daḫı
4. aḫalli bir gün bir gice geçmeyince ṭa'âm yâ şerbet virmeyeler "andan soŋra şûrva vireler etüŋ cirmin virmeyeler" [302] [ġıdâlardan (F.58a-14.)]
5. ekmek ḫôd tamâm ḫôş olmayınca virmeyeler ġıdâlardan ḳarı ḫorôs
6. yâ tavuḳ yâ ferârîc yâ laṭîf semiz ḳoyun eti şurvâsın ki
7. turak otı ve ḳara noḫûd ve saḳız ve dârçînî ve zencebîlile
8. bişmiş ola yidüreler eger iştihâ ḳavî olup aġrı ḫafîf

---

302. "..." içindeki kısım sayfa kenarına ilave edili iken F.58a-13.den tashih edilerek bu satıra kondu.

9. ise ferārīcüŋ cirminden daḫı yidüreler yimişlerden encīr
10. ve göğnār içi ve ḳızıl üzüm [yidüreler (F.58b-2.)] almadan ve amrūddden
11. ve ayvadan ve aluçdan ve ḫıyārdan ve ḳozdan ve birincden ve tar-
12. ḫanadan ve üzümden ve ḳalḳāsdan ve ḳatı bişmiş yumurdadan
13. ve ṭabī'at sıġıl yā yil def' itmek isteyicek ṭutmaḳdan ve ṭa'ām

91b.(99b.)

1. yiyüp cimā' itmekden ve yemiş yiyüp tizcek şu içmekden ve ḫareket
2. itmekden ve cimā'dan iḥtirāz itmek gerek şafrādan [303]
3. ve yubūsetden olanuŋ 'ilācı ḥuḳne-i leyyine eylemek gerek
4. ve şarāb-ı benefsec ve ayva çekirdegi lu'ābın ve kettān toḫmı lu'ābın
5. içürmek gerek ġıdālardan cerb emer ḳuzı ve emer oġlaḳ
6. ve semüz ṭavuḳ ve semüz ferāric şurvāsın bādām yaġın
7. ve şīrūġanıla ve ısfanāḫ ve pāzū şurvāsın içürmek
8. gerek yarḳān-ı aşfer ya ni gövdeye ve göze sarılık
9. düşmek yarḳan-ı esved ya'nī gövdeye ve göze ḳaralıḳ
10. düşmek sebebi şafrā çoḳluġı ve sevdā çoḳluġı ve cigerle
11. merāre ya'nī öd arasında yā ödile bağırsaḳ arasında

303.F.58b-7.de, burada "olan" var.

12.yā ciğerle ṭalaḳ arasında yā ṭalağıla maʿīde arasında
13.südde olmaḳdur yā ṭabīʿat buḥran eylemekdür ilācı şarāb-ı

92a.(100a.)

1. ḳışr[-ı] aṣl-ı hindübā ve sikencübīn[-i sādıc ve sikencübin[-i] buzūrī
2. ve maü'r-rümmāneyn ve maü'-şaʿr içürmekdür eğer ṭabīʿat
3. ḳabż olursa şarāb-ı iccās ve şarāb-ı benefsec kāsnī toḫmı
4. südiyle içüreler ve ḫuḳne-i leyyine ideler ve ṣafrāyı ve sevdāyı
5. ishāl [ideler (F.59a-4.)] müshile kāsnī toḫmı ve kāsnī dibi ve kasni
5. yapraġı yunmamış ve rāvend ve ḫıyārşenber ḳatalar ve
haftada
7. iki gün biribiri ardınca ḳusduralar ve ḥammāmda derlededeler
8. ve ṣaru ṭonlar ğeydüreler ve ḳoluna güher-bā aṣalar
9. ve ḥammāmdan çıḳıcaḳ gözin gül ṣuyıla ve kişnīc ṣuyıla
10.yuyalar ğıdālardan bir ḳaç gün ḳoruḳ ve zirişk ve ḳabaḳ ve līmōn
11.ve nārinc ve kāsnī ve mārūl ve ḥabbu'r-rümmān müzevveresin
12.ve şekerile cevāv yidüreler ṣoŋra ferāricile zīrbāc yā müzevvereleri
13.ferāricile zīrbāc bişirüp yidüreler yimişlerden ekşi

92b.(100b.)

1. enār ve şeftālū ve ḫıyār ve marūl ve kāsnī yidüreler
   ısıcı
2. nesneler yidüreler ve fāsid nesneler yoğurt ve ḳavun
   ve etmek
3. yimeyeler ṭalaḳ şişmek ve büyümek eger basıcak ḳuvıl -
   dayup
4. sākin olursa yilden olur eger basıcak ağrısa verendür
5. iki taḳdīrce daḫı sebebi sevdādur ʿilācı istisḳā
6. ʿilācı çibidür ve su az içmekdür ve ṭaʿām üstine içmek-
   den
7. ve yil eyler ġalīẓ nesnelerden saḳınmaḳdur ve ġıdā ve
   etmek [304]
8. az yimekdür ve sevdā arturur nesnelerden [305] mercimek
   ve ḳuru et
9. ve bādıncān [ve ṭumalan (F.59b-2.)] ve ṣıġır eti ve
   ṭuzlu [ve tīz (F.59b-3.)] nesnelerden perhīz eylemek-
10. dür ve sirkede ışlanmış encīr yimek [306] eyidür yilden
    olursa
11. kepeği ve ṭarī ṭuzıla ḳızdurup vuralar iki ḳısmında da-
    ḫı
12. ısḳulūfendiriyūn ki ısḳuluyidürü dirler ve afsentīn
13. ki piyāz-ı yavşān [307] dirler her birsinden beşer dir-

304.Bu arada F.59b-1.de, bu arada "elden geldükçe" var.

305.F59b-2.oe bu arada "ve" var.

306.Bu arada, F.59b-4.de "ve türşisin yimek" var.

307.F.59b-6.,7.de "piyaz-ı yavşan" yerine "iyar yavşanı".

hem uşaḳ

93a.(101a.)

1. üç dirhem sirkede ışlanmış encīr on dirhem bābunc ve iklīl-
2. ü'l-melik her birinden ikişer dirhem boy bir dirhem ṣaru mūm
3. dört dirhem gebere dibi ḳabı üç direm dögüp bābūnc
4. yaġıyla ḳarışdurup ḥammāmdan çıḳup ṭalaḳı [308] ovmaḳdan
5. ṣoŋra vuralar ḳarında soġulcan ve uvaḳ ḳurd olmaḳ
6. müteʿaffın balġamdan olur ʿalāmeti salyār aḳmaḳ ve gice
7. ṭuṭaḳlar yaş olup gündüz ḳuru olmaḳ ve göŋül
8. ṭarlanmaḳ ve gice gice diş ḳırcıldamaḳ ve uyḳuda beliŋ-lenek
9. ve ṭaʿām yiyicek göŋül dönmek ve ḳurd uvaḳ olıcaḳ maḳ-ʿad
10. gicimek ve necesde bile çıḳmaḳdur ʿilācı balġam istif-rāġ itmek
11. ve balġam arturur nesneden perhīz itmek ve cerb nesne-ler
12. yimenek ve anīsūn ve ḳaranfilile hindistān ḳozın yā çürük [309]
13. ḳoz yimek ve ḫall-ı ʿunṣul [310] içmekdür ḥab ki ḳarın soġulcanın

---

308. Bu arada, F.59b-11.de "gey".

309. F.60a-1.de "çürük" yerine "küflenmiş".

310. عُنصُر şeklinde yazılmış.F60a-2.den kontrol edilerek yukarıdaki şekilde olduğu tesbit edildi.

93b.(101b.)

1. ve ḳurdın ḳırup çıḳara sarḫas ki ḳuzġun otı
2. dirler " ve ḳanbīl ve ḥabbu'n-neyl ki ḳurṭum-ı hindī dirler" [311] ve şīḥ-i ermenī ki ṣaru yavşandur ve ḫaşīzek ki ḫorasanī
3. dirler ve anīsūn ve türbüd ve afsentīn ve şeftālū yapraġı
4. ve türmüs ki aṇa termiye ve delüce baḳla dirler her birinden
5. şülüş dirhem dögeler şümün dirhem muḳl-ı erzaḳ ve şümün
6. dirhem maḥmūde ḳatalar şarāb-ı uṣūlıla lu'ūḳ yā ḥab eyleyeler
7. isti'māl eyleyeler üstine birez ḳoz içi yiyeler andan ṣoṇra
8. ılıcaḳ ṣu içeler 'acāyiḇ göreler böġrekde ya ḳavuḳda baş
9. olmaḳ 'alāmeti bevlile iriṇ ve ḳepek [312] gibi nesne
10. çıḳmaḳ bevlüṇ rāyıḥāsı ḳerih olmaḳ ve bevl idicek aġ - ı rımaḳ
11. 'ilācı bedeni ḳusmaḳ ve ḥuḳne ve müshil ile tenḳıye
12. itmek ve ṭuzlu ve ekşi ve ḳatı ṭatlu nesneler yimemek gerek
13. ġıdālardan rīşte ve ısfanāḫ ve ḳabaḳ ve semüz otı

---

311. "..." içindeki kısım sayfa kenarına ilave edilmiş olup, bu satıra dahil edilmesi lazım geldiği F.60a-3.den tesbit edildi.

312. F.60a-10.da "kepek" yerine "köpük".

94a.(102a.)

1. ve māş ve bādām [yaġı (F.60a-14.)] ve şīruġanıla ve nīm-
   berişt yumurda yemek
2. gerek ve et az yemek gerek yeyicek ferāric yā semüz ta-
   vuḳ eti
3. ve ḳoyun eti yemek ve cevāv ve cüllāb ve şarāb-ı benef-
   sec ve şarāb-ı
4. iccāṣ ve şarāb-ı ḥassek ki demürdiken dirler ve şarāb-ı
   necīl
5. ki ayruḳ dirler içmek ve iḥlīle ḳız oġlan südin ṭamzur-
   maḳ
6. zaḥmetile aġrıyla işemegüŋ ʿilācı daḫı bu ʿilācdur
7. eger ḳan işerse [313] şarāb-ı ḥaseke ve şarāb-ı necīle
8. ve şarāb-ı encüvāra birez keşīre ve birez dögülmiş gül-
   her-bā katup "yā lisānu'l-ḥamalıla gil-i ermenī ḳatup"[314]
9. içüreler usburu'l-bevl [315] ve ihtibāsu'l-bevl [yaʿnī
   zaḥmetile işemek ve hiç işeyümemek (F.60b-6.)] ekşer
10. burūdetden olur ʿilācı şarāb-ı helyūn ve şarāb-ı uṣul
11. içürmek ve anīsūn ve rāziyāne toḫmın ve kimnūn ve kere-
    füs
12. toḫmın ve ḳavun toḫmın ḳaynadup ṣuyın ıssıla bal ile
    yā

---

313. Sehven "ش" yerine "چ" ile yazılıdır. F.60b-3.den de kontrol edilerek doğrusu yazıldı.

314. "..." içindeki kısım, sayfa kenarına ilave iken, F. 60b-5.den tashihile buraya tarafımızdan konuldu.

315. F.60b-5.de "usuburu'l-bevl" yerine " asere'l-bevl",

13.şeker ile yā şarāb-ı ḥasek ve şarāb-ı necīl ile içürmek gerek

94b.(102b.)

1. [ġıdālardan (F.60b-9.)] bal ve noḫūd suyı ve keşür şurbāsı ve ṣoġan ṣarmısaġıla
2. ve şalġam ve helyun ve gerdiye şurbāsın yidüreler olur ki
3. ḥarāretden olur ʿilācı şarāb-ı ḥasek ve şarāb-ı
4. necīl ve ḳarpuz suyın şekerile ve ḫıyār toḫmı [ve şanḫıyār toḫmı (F.60b-12.,13.)]
5. ve ḳarpuz toḫmı ve toḫmiken südin şeker ile içürmek
6. ve ḫıyār ve marūl ve ḳarpuz yidürmekdür selesü'l-bevl
7. yaʿnī dāyim aḳmaḳ ve dutulmaḳ ve döşege işemek ekşer burū-
8. detden olur ʿilāc ısıı otlar ile misk ve ṭopalaḳ
9. ve ḳust ve murū ve ustūḫūdus ve kimmūn ve günlük
10. gibi maʿcūn eyleyüp yemek yā bu otlardan dögüp
11. gülbeşekere ya ıṭrıfīl-i ṣaġīre şeker ile
12. ve sā yagıyla olmış ola ḳatup yimekdür ve ġıdālardan
13. sumāḳ ve ḳoruḳ aşı bu ısıı otlardan ḳatup yiyeler

95a.(103a.)

1. eger ḥarāretden olursa şarāb-ı verd-i ezrār ve şarāb-ı
2. rümmān-ı ḥāmiż ve şarāb-ı ḥışrım içeler ve ekşi yoġurt
3. ve summāk ve ḳoruḳ aşın yidüreler dükeli selesü'l-bevlde
4. ḳatı ekşilerden ve ṭuzlu nesnelerden perhīz eylemek

5. gerek sufūf ki selesü'l-bevli ḳaṭ' eyleye bellūṭ
6. ve mür ve rāsīn ve günlük ve ṭopalak ve usṭūḫūdūsı
7. berāber dögeler nebāt şekkerin ḳatalar berāber bir dir-
   hemden
8. iki dirheme gelinceye degin isti'māl edeler cimā'
9. ḳuvveti ża'īf olmaḳ cimā'a ḳavī iden gıdālar ḳoyun
10. eti noḫūdıla ve soġanıla ve rişte ve bāḳıla aşı ve ir-
    kek
11. semüz oglaḳ [316] ve semüz tavuḳ ve semüz ferāriç ve ser-
    çe
12. eti ve herīse ve südlü birinc ve helyūn ve nīm-birişt
13. yumurda ve kebāb bişmiş [317] balıḳ ve süd ve yoġurd ve
    dükeli

95b.(103b.)

1. beynīler ve üzüm ve ḫıyār ve şenḫıyār ve ḳabaḳ ve şef-
   tālū
2. ve na'nā' ve noḫūd ve keçür ve şalġam ve turup ve bög-
   rülce
3. ve fıstuḳ ve fınduḳ ve hindistān ḳozı ve manūş ve ṭat-
   lu
4. bādām içi ve gögnār [318] içi ve sā yaġı ve bal ve
5. **kerdeme** ve gendenādur otlar ki cimā'a ḳuvvet ide

316.Bu arada, F6la-3.de "etin".

317.F.6la-5.de, bu arada "semiz".

318.F.6la-7.de "gögnar" yerine "gülnār".

6. keşir ve turup ve helyūn ve kerefüs toḫmı ve sūsam ve dārçīnī
7. ve kesīre ve ḳaṣnī ve besbāse ve behmeneyn ve ḳust
8. ve kerdeme toḫmı ve ḫuṣyatu'ṣ-ṣa'leb ve şaḳāḳul ve zencebīl
9. ve sūrıncān ve saḳanḳūr ve ḳaranful ve serçe ve gögercin
10. yumurdası ve terenciibīn mesrūtīṭūs ve ma'cūnu'l-misk
11. ve keşir ma'cūnı bu ġıdālardan ve edviyeden her bir kişiye
12. mizācına göre buyuralar mizācı ıssı ve mizācı yābıs kişiye
13. olmaya ki ıssı ġıdālar yā ıssı otlar buyuralar ki mizācı

96a.(104a.)

1. ḳurıyup bi'l-külliyye cimā'dan ḳala "cimā'a"[319] ziyān eyleyen nesneler
2. tuḫme [320] olmaḳ ve sovuḳ su çoḳ içmek ve çoḳ ḳan almaḳ
3. ve [321] ḥacāmet eylemek ve sezāb ve kimmūn ve yüzerlik ve geçi
4. buynuzı çekirdegi ve mercimek ve ekşi nesneler [ve tīz nesneler (F.61b-3.)] ve tuzlu

---

319. "..." içindeki kelime, 61a-16.dan kontrolle sayfa kenarından buraya geçirildi.

320. تُحمِلَه yazılı iken,F61a-16.dan tashihile tesbit edildi.

321.Bu arada, F.61b-1.de "çoḳ".

5. nesneler ve marūl ve kāfūr ve gül ve nīlūfer ve bezr-i ḳaṭūnādur
6. cimā‘ ḳavī eylemekde i‘timād ġıdālara edviyyeden yigrekdür [322]
7. ve ḳasuḳ yülümek ve ince āvāzlu ‘avretlar āvāzın işitmek
8. ve arḳa üstine yatmaḳ cimā‘a ḳuvvet ider vec‘-i mefāṣıl
9. ya‘nī bendegüşler aġrısı dükeli bendegüşelerde olur
10. eger oḳurga sünüginde olursa bil aġrısı dirler
11. eger ayaḳlarda olursa nıḳrıs dirler eger yān başında
12. olursa dize yā ṭopuġa degin inerse ‘ırḳu'n-nisā
13. dirler dükelinüñ sebebi yā ṣafrā yā ḳan yā balġamdur yā[323] mürekkebdür

96b.(104b.)

1. az olur ki yaluñuz balġamdan yā sevdādan ola ki
2. ṣafrā ḳarışmamış [324] ola yā burūdet yā balġamdur yā ḳatı ḥarāretdür
3. ḳandan olursa ‘alāmeti renk ḳızıl olmaḳ ve şişmek
4. ve ḳatı aġrıyup ḳatı şançmakdur ‘ilāc ḳan almaḳ ve ṭabī‘atı
5. şarāb-ı benefsec[-i] mükerrerile yā ḥuḳne-i leyyineyile telyīn

---

322.F.61b-5.de "yigrekdür" yerine "artuḳdur".

323.Bu arada, F.61b-10.da "bile" var.

324.Metinde "karışmış" şeklinde, sehven. F.61b-11.den de mukayese ederek, yukarıdaki gibi düzeltildi.

6. eylemekdür ve ṣafrāvī ḥummāda diyeceğümüz şerbetleri
7. içmekdür ve ġıdāları yimekdür ve hīç et yimemekdür ve aġrır
8. yire evvel ṣandal ve gül ve kişnīc ve kāsnī gül ṣuyıla
9. ve sirkeyle uralar aġrı iŋen ḳatı olsa birez afyūn
10. ḳatup vereler [325] aġrı eksilicek benefşe ve ḫaṭmī
11. ve bābunc ve iklīlü'l-melik vuralar ṣafrādan olursa
12. ʿalāmeti rengi ṣaru olmaḳ ve şiş az olmaḳ ve ḳatı
13. aġrımaḳ ve ḳatı ḳızmaḳdur az olur ki ḳan ḳarışmadın

97a.(105a.)

1. ṣırf ṣafrādan olur bu sebebdendür ki ʿilācında
2. evvel ḳan almaḳdur andan ṣoŋra maṭbūḫ-ı fākihe
3. ya surıncan katup içmek gerek evvel bezr-i katunayıla
4. sirke ve it üzümi ṣuyı ve kişnīc suyı ve tāze
5. ḳabaḳ ve ḫıyār ve marūl urmaḳ [gerek (F.62a-8.)] on dört günden ṣoŋra
6. ki birez aġrı sākin ola ḫatmī ve benefşe ve kepek
7. ve bābunc ḳaynadalar suyın ısıcaḳla aġrı yirine dökeler
8. fī'l-cümle [326] bu ḳısmuŋ daḫı ʿilācı ġıdā ve şerbetde ve girü
9. ḳalan nesnelerde "ḥummā-ı ṣafrāvī ʿilācıdur balġamdan olursa ʿalāmeti rengi aḳ olmaḳ ve şişi az olmaḳ ve ıssı nesneler"[327] ḫōş gelmek gice olıcaḳ ve ḳış

325.F.62a-2.de "vereler" yerine "uralar".

326.Bu arada, F.62a-11.de "bārī".

327."..." içindeki kısım sayfa kenarından, F.62a—12,13.den

10.günlerinda aġrı artmaḳ yayın eksilmekdür ʿilācı
11.evvel muġlī munżıc ve şarāb-ı uṣūl ve sikencübīn[-i]
" unsūlī yā sikencübini[-i]" [328] buzūrī
12.bile balġam bişürmek ġerek tamām balġam naḍıc bulıcaḳ
13.ḥabbu'ṣ-ṣabr ile ki sürıncān ḳatmış olalar ishāl itmek

97b.(105b.)

1. gerek ġıdālardan bir ḳaç gün evvel şekker ile yā bal ile
2. noḫūd suyın yā yaluḫuz bal yā rişte müzevvereşin
3. virmek gerek żarūret olmayınca ki ḳuvvet żaʿīf
4. ola et virmemek gerek bir ḳaç gün geçüp mādde
5. istifrāġ olunduġından şoṅra göġercin eti ki
6. ṭuraḳ otı ve noḫūd ve dārçīnī bile bişmiş ola yiyeler
7. yā ḫorōs şurvāsın vireler her gice gülenġübīn [ve eger (F.62b-7.)]
8. ve maʿcūn[-ı] felāsife ve tiryāḳ-ı fārūḳ ve tiryāḳ-ı erbaʿa
9. yiyeler aġıran yere ḳuşṭ yaġın [yā bābūnc yaġı (F.62b-9.)] yā farfiyūn yaġın dürteler
10.ḥammāmdan çıḳıcaḳ bal yā leglek [yaġı (F.62b-10.)] dürteler ve boy ve iklīlü'-
11.l-melik ve sürıncān ve kettān toḫmın ve günlük ve şām
12.saḳızın dögeler ṣaru mūm ḳatup ısıcaḳla vuralar

---

taṣhih edilerek buraya naḳledilmiştir.

328."..." içindeki kısım, sayfa kenarından,F.62a-16.dan kontrol edilerek buraya naḳledildi.

13.ṭatlu ṣulu muraṭṭab ḥammāma ġirmek ziyān ider ıssı

98a.(106.)

1. müceffif ḥammāmda ki derleyeler ṣuyı ıssı ola ve az ḳo-
   yunalar [329]
2. ve üşnānıla ve naṭrūnıla ve ṭuzula aġrıyan yir[e ura-
   lar(62b-13.)] olur ki
3. eyüdür sevdādan olursa ʿalāmeti aġrı az olmaḳ
4. ve ġiş [330] ḳatı olmaḳdur ʿilāc ḥummā-ı sevdāvī ʿilācı-
   dur
5. ḥarāretden olursa ṣafrāvī ʿilācıdur eger
6. burūdetden ve yilden olursa ʿilācı balġam ʿilācıdur
7. lākin bu iki ḳısmuŋ müshile ol ḳadar iḥtiyācı olmaz e-
   ger
8. bir ḳaç ḫılṭdan bile olursa ol ḫılṭlar ʿalāmeti mürek-
   keb
9. olmaḳdur ʿilācında daḫı ol ḫılṭlaruŋ ʿilācından
10. terkīb idüp itmek gerek vecʿ-i mefāṣılda müshilden
11. ḳuşmaḳ yigrekdür ve ḥukme ki sūrıncān ḳatmış olalar
12. eyüdür dükeli ekşi ve sirkelü nesneler sikencübīn
13. ve ḫamır ziyān eyler bu marażuŋ [aṣl-ı(F63a-7.)] muʿā-
    lecesinde ġıdā az yimek

98b(106b.)

1. ve et yimemekdür ṭaʿām yiyüp tizcek ḥammāma girmek yā

329.F.62b-12.de "ḳaynadalar".

330.Bu arada, F.62b-14.de "yiri".

su

2. içmek yā cimāʿ itmek yā ḥareket eylemek ḳatı ziyān ey-
lér

3. ḥummālar yaʿnī sıtmalar bilmek gerek ki ḥummā ḥarāret-
dür kim

4. yürekden ḳopar dükeli aʿżāyı ḳızdurur eger evvel rūḥ-
lar [331]

5. ḳızdurursa ki ḳanuŋ ve daḫı ḳalan ḫılṭlaruŋ buḫārı-

6. dur ḥummā-ı yevmī dirler eger [evvel (F.63a-12.)] ḫılṭ-
ları ḳızdurusa

7. [ki (F.63a-12.)] müteʿaffın ola [332] ḥummā-ı ʿıfan dir-
ler eger evvel aʿżāyı ḳızdurursa

8. ḥummā[-ı] dıḳa yaʿnī ince aġrı dirler eger ol ḫılt mü-
teʿaffın

9. olmadın ḳızarsa sūnūḫuş dirler böyle olan

10. hemān ḳandur eger müteʿaffın olan ḫılṭı ḳan olursa

11. ḳan hemīşe ṭamar içinde olur ṭamarlardan ṭaşra müte -
ʿaffın

12. olmazsa bu sebebdendür ki ḥummā-ı demevī hemīşe

13. muṭbıḳa [333] nevbetsüz olur eger müteʿaffın olan

99a.(107a.)

1. ṣafrā olursa ve ṭamerler içinde olan ṣafrā müteʿaffın
olursa

---

331. F.63a-11.de "rūḥlar" yerine "ruḫları".

332. Bu arada, F63a-13.de "aŋa" var.

333. Burada, F.63b-1.de "dāyim".

2, ġıbb-ı lāzım dirler yaʿnī ḥummānuŋ nevbeti olmaz bedenden
3. dāyim ḥarāret gitmez eger ṭamarlardan ṭaşra olan ṣafrā
4. müteʿaffın olursa gibb-ı dāyir dirler bir gün dutar bir gün
5. dutmaz ṭamarlar içinde müteʿaffın olan ṣafrā eger yüregе
6. yā cigere yaḳın yirde olursa ḥummā-yı muḥriḳa ki kara aġız
7. dirler ġıbb-ı lāzımede daḫı eger ṣafrā daḳīḳ olup
8. balġama ḳarışmaz ise ġıbb-ı ḫāliṣ dirler ve illā ġıbb-ı [-ı] ġayr-ı
9. ḫāliṣ dirler eger müteʿaffın olan ḫılṭ balġam olursa
10. eger ṭamarlar içindeki balġam müteʿaffın olursa ḥummā-ı
11. balġamiyye-i lāzıme dirler nevbeti olmaz eger ṭamarlardan
12. ṭaşrağı balġam müteʿaffın olursa ḥummā [-ı] balġamiyye-i
13. nāyibe dirler her gün nevbetile dutar eger müteʿaffın

99b.(107b.)

1. olan ḫılṭ sevdā olursa eger ṭamarlar içindeki sevdā
2. olursa rubʿ [-ı] lāzım dirler bunuŋ nevbeti daḫı olmaz eger
3. ṭamarlardan ṭaşrağı sevdā olursa rubʿ-ı dāyir dirler
4. iki gün ḳor bir gün dutar eger müteʿaffın
5. olan yalıŋız bir ḫılṭ olursa ḥummā-ı müfrede dirler [eger iki ḫılṭ yā daḫı artuḳ bile müteʿaffın(F.63b-7.)] olursa ḥummā [-ı] (F.63b-8.)]

6. mürekkebe dirler eger ṣafrāyıla balġam bile müteʿaffın olursa
7. şaṭru'l-ġıb dirler olur ki ṣafrā iki yirde müteʿaffın
8. olur birsinüŋ rāḥatı güni birsinüŋ nevbeti güni "olur-
sa her gün nevbet güni olur ḥummīlerüŋ nevbeti güni"[334]
9. ḳarışuḳ olup bellü vaḳt olmaduġı yā şiş sebebinden
10. olan ḥummīlerde olur yā ṣayru perhīz eylememekden
11. olur ḫılṭlar müteʿaffın olup [335] ḥummīler ḥāṣıl olduġı
12. yā fāsid nesneler yimekdendür balıḳ ve yoġurt ve ḳavun
13. gibi yā ṣulu yimişler çoḳ yimekdendür zerdālū ve

100a.(108a.)

1. şeftālū ve üzüm ve ḫıyār gibi yā ġalīẓ yapışḳan
2. nesneler [336] yiyüp ya bedende aḫlāṭ çoḳ olup ṭamarlarda
3. südde ḥāṣıl olmaḳdandur ḥummā-ı yevmiyyenüŋ
4. sebebi ḳatı ġuṣṣalanmek yā ḳatı ḳaḳımaḳ yā ḳorḳmaḳ ya
5. ḳatı
5. feraḥ olmak yā çoḳ fikr eylemek yā uyumamak yā ḳatı ar-
maḳ
6. yā ḳavī müshil içmek yā zōr olmaḳ yā aʿżāda ḳatı
7. aġrımaḳ yā ög gitmek yā ḳatı ac yā [337] susuz olmaḳ
8. yā tuḫme olmaḳ [yā ẓāhir ʿuzvlarda verem olmaḳ yā ıssı
ḳoymaḳ yā sovuḳ ḳoymaḳ (F.64a-5.6)] yā ıssı ġıdālarda yā
ıssı otlar yemek yā ḥammāmda

---

334. "..." işareti içindeki kısım, sayfa kenarında iken, F.63b-10.dan tashih edilerek buraya nakledildi.

335. Metinde اولر imlası ile. F.63b-13.den tashihile yuka-

9. çok ötürmek yā çoḳ zamān ḥammāma girmemek [338] yā zükām
10. nezle olmaḳ yā çoḳ üyümekdür ʿalāmeti oldur ki bu didü-
gümüz
11. nesnelerden bir sebeb vāḳiʿ ola evvel dutıcak ditret -
meye
12. işidürse [339] az işde [340] az cengede nabżı eyü ola be -
dende
13. ki ḥarāreti iŋen ḳatı olmaya belki ḥammām ḥarāreti

100b.(108b.)

1. gibi ola ḳārūre ṣaġlıḳdaġı gibi [341] ola bu ḥummānuŋ
2. ḳorḳusı yoḳdur [dükeli (F.64a-12.)] evvelden āḫıra bir
nevbet [olur olur ki (F.64a-12.)] [ol bir nevbet (F.64
a-13.)] iki üç gün uzar
3. ʿilāc ḳanḳı sebebden olursa ol sebebi zāyil
4. eylemekdür müberrid murattıb şerbetler şarāb-ı iccāṣ
ve şarāb-ı
5. nīlūfer ve şarāb-ı ḳışr-ı aṣl-ı hindübā gibi ve siken-
cübīn
6. ve şarāb-ı līmōn içürmek [342] ve ḫıyār toḫmı ve kāsnī
7. toḫmı ve toḫmeken südin şeker ile içürmek ve sovuk

---

rıdaki gibi düzeltilmiştir.

336.Bu arada, F.63b-16.da "gibi" var.

337.Bu arada, F.64a-4.de "ḳatı".

338.F.64a-7.de "girmemek" yerine "girmek" var.

339. ve 340.F.64a-9.,10.da "üşüdürse" ve "üşde" şeklinde.

341.Bu arada, F.64a-11.de "eyü" var.

342.F.64a-16.da "gerek" yer alıyor.

8. yirde oturmaḳ ve ḥarāret ḳavi olmazsa muʿtedil
9. ḥammāma girmek ġıdālardan cevāv erük
10. aşı ve ısfanāḫ müzevveresi "ve semüz ot müzevveresin"[343] ve rişte müzevveresi
11. bādām yaġıyla yā ekşi nesneyle yā ekşi enār ṣuyı
12. yā ḳadın ṭuzluġı[344] yā līmōn yā turunc suyı gibi eger
13. ḳan ġālib olursa ḳan almaḳ gerek eger ṣafrā

101a.(109a.)

1. ġālib olursa nuḳūʿ-ı müshil yā maṭbūḫ-ı fākihe içmek
2. gerek ḥummā[-ı] demevī sebebi ḳan çoḳluġı [ya (F.64b-6.)] yaramazlıġıdur
3. ʿalāmeti gözler ve beŋzi ḳızıl olmaḳdur ṭamarlar ṭolu olmaḳ
4. ve gövde aġır olmaḳ ve kāhil olmaḳ ve ḳārūre ḳızıl
5. olmaḳ ve ġalīz olmaḳ ve nabżı ṭolu olmaḳ ve nefesi ṭar
6. olmaḳdur ve yedi günde buḥrān eylemekdür ʿilācı
7. çoḳ ḳan almaḳ ve ṭabīʿatı ḥukneyle telyīn eylemek
8. ve bir iki gün ġıdā yimemek ġıdālardan ekşi müzevvere yimekdür [sirkeyile (F.64b-10.)] mercimek ve ekşi nārdāng ve ekşi erük aşı ve zirişk müzevveresi (F.64b-11.)] [gibi ve
9. et yimemekdür (F.64b-12.)] ve şerbetlerden şarāb-ı rümmān-ı ḥāmıż ve şarāb-ı
10. ʿunnāb ve şarāb-ı rümmānī ve şarāb-ı nīlūfer

---

343. Sayfa kenarına ilave edilen "..." içindeki kısım , F. 64b-2.den tashihile buraya kaydedilmiştir.

11.ve şarāb-ı ḥıṣrum ve şarāb-ı ḥummāz [ve şarāb-ı līmōn (F.64b-13.)] [ve şarāb-ı rībās ve şarāb-ı icās içeler nuḳū^{c}-ı ḥāmız (F.64b-14.)] içeler eger bununla
12.gitmezse nuḳū^{c} [-ı] müshil yā maṭbūḫ-ı fākihe içüreler
13.yüregi üstine gül suyı ve sirkeyle ṣandal

101b.(109b.)

1. ezüp [345] ṭıla eyleyeler ve şeker ile ḳarpuz suyın içüreler
2. ḥummā-ı ṣafrāvī ʿalāmeti susamaḳ ve baş aġır
3. olmaḳ [346] " ve uyḳu gelmemek ve ḳızgun ḳatı olmaḳ ve aġız acı olmaḳ" [347] ve dil ṣaru olmaḳ ve ġavġa sevmemek ve çırāġdan
4. üşenmek ve eger muḥrıḳa olursa dil evvel ṣararur ṣonra
5. ḳızarur zaḥmet ve ḥarāret ve susuzlıḳ ve ṭarlaġanmaḳ
6. artuḳ olur ṭudaġı yarılur dil ḳurur eger ġıbb-ı dāyir
7. olursa nevbeti evvel çekinmegile dutar ṣonra ditredür
8. eger ḫālıṣ olursa çoḳ derlemegile ayılur [348] nevbet
9. dört sāʿatdan on iki sāʿata degin olur bundan
10.artuḳ olursa ġayr-ı ḫālıṣ olur ḫālıṣ olıcaḳ
11.bir[349] nevbetden artuḳ ḍutmaz meger ḫaṭā eyleyeler ġayr-ı

344.Bu arada, F.64b-3.de "ṣuyı".

345.F.65a-1.de "ezüp" yerine "urup" var.

346.F.65a-2.de "aġır olmaḳ" yerine "aġrımaḳ".

347."..." içindeki kısım sayfa kenarında. F.65a-2.den tashihile buraya yazıldı.

348. أيلرو gibi yazılı. F65a-7.den tashih edildi.

12.ḫāliṣ olıcak olur ki altı ay eglenür ḫālisda elbette
13.ḳārūre raḳīḳ olur ġayr-ı ḫālisda olur ki

102a.(110a.)

1. ġalīẓ olur ḥummā-ı ṣafrāvīde ekṣer ṭabī[c]at ḳabż olur
2. gönül dönmek ve ṣafrā ḳusmaḳ çoḳ olur evvel nevbetde
3. ḳatıraḳ ditredür [350] ṣoṇra vardukça az ditredür ve nev-
4. betdan ayılıcaḳ derlemegile ayılur ḳārūre od gibi
5. kızıl olur meger ki ṣafrā dimāġa çıḳa ḳārūre
6. aḳ ola pes eger burun ḳanamaz ise ḳorḳudur ki
7. sersām ola [c]ilāc oldur ki bu ḥummāda hīç ḳan
8. eylemeyeler [351] meger ki ḳan ġālib ola ikinci günde ḥuḳne eyleyüp
9. ṣafrā eksildüginden ṣoṇra azacuḳ ḳan aḳıdalar ṣafrāyı
10.ishāl eyleyeler şerbetlerden evel sikencübīn ve şarāb-ı
11.nīlūfer ve şeker ile ḳarpuz suyı ki hem idrāra bevl eyler
12.hem derledür hem susalıgı gider[ür] yā toḫmuken südiyle ḫıyār
13.toḫmı südin ve ḳabaḳ toḫmı südin içüreler andan

102b.(110b.)

1. ṣoṇra şarāb-ı benefsec ve şarāb-ı iccās ve şarāb-ı leymōn

349.F.65a-8.de "bir" yerine "yidi".

350.F65a-12.de "ditredür" yerine "dutar".

351.F.65a-16.da "eylemeyeler" yerine "almayalar".

2. ve şarāb-ı nīlūfer veyā şarāb-ı benefsecile şarāb-ı
   ḥummāz içüreler
3. iki üç günden ṣoŋra şeker ile nuḳū‘ [-ı] ḥāmıż yā
4. nuḳū‘-ı ḥulv içüreler ve ḫamīr ile bişmiş yaş ḳabaḳ su-
   yın
5. içüreler ṭabī‘at her gün şāfıla yā ḥuḳneyile bir iki
6. meclis telyīn eyleyeler eger göŋül dönmek ve ḳusmaḳ
7. çoḳ olursa temürhindī ışladalar urmadın şeker
8. üzerine süzeler içüreler eger ṭabī‘at çoḳ geçerse
9. şarāb-ı ḥummāz yā şarāb-ı rümmāneyn[-i] [352] müna‘na‘
   içüreler
10. eger göŋül dönmek ve ḳusmaḳ bununıla gitmez ise ṭabāşīr
11. ve sumāḳ ve ḳuru kişniç ve zerr-i verd berāber alalar
12. birez kāfūrıla yāḫūd kāfūrsuz isti‘māl eyleyeler gerek
13. kīm bu maraż̇da ġıdāyı iki üç gün te‘ḫīr eyleyeler

103a.(111a.)

1. andan ṣoŋra cevāv vireler meger ḳuvveti ḳatı ża‘īf
2. ola ki fürrūc şurbāsın vireler ḳaçan ḥummā sākin olsa
3. ve iştihā olsa ḥabbu'r-rümmān müzevveresin vireler yā
   erük
4. müzevveresin vireler yā zīrbāc yā līmōn müzevveresin
5. yā ısfanāḫ müzevveresin yā semüz ot müzevveresin
6. yā ḳabaḳ müzevveresin yā rīşte müzevveresin
7. vireler yā bādām yaġıyla yā ekşi enār ṣuyı

---

352. "şarāb-ı rümmānīn -i " yazılı iken S.85a-2.den kont -
rolle tashih edilerek yukarıdaki şekilde düzeltildi.

8. yā zirişk yā līmōn suyı yā sirkeyle yidüreler
9. ḳaçan ġıbb-ı ḫāliṣ olsa yidüginden ṣoŋra
10. ferrūc şūrbāsın vireler dükeli nevbetlü ḥummīlerde
11. ḳā'ide budur ki ġıdāyı nevbet vaḳtında altı
12. sā'atda ilk vireler tā nevbet vaḳtına dek
13. ṭa'ām ḥażm ola nevbet vaḳtında yā nevbet

103b.(111b.)

1. vaḳtına [yaḳın viricek (S.85b-1.,2.)] ṭabī'at tamām ṭa-
   'ām ḥażım itmege meşġūl olur
2. marażı def' idemez altı sā'atdan ilik viricek
3. ṣayrınuŋ yine ḳarnı açar nevbet vaḳtında ḳuvveti
4. olmaz ki marażı def' ola dükeli ḥummīlerde nevbet
5. vaḳtı yaḳın gelüp ḥummā 'alāmeti belüricek
6. buyan dibin ḳaynadup şeker üzerine yā sikencübīn
7. süzüp ılıcaḳla içüp ḳusmaḳ fāyide ider ḥummā
8. nevbetin ḫafīf eyler ṣafrāvī ḥummāda üçünci yā
9. beşinci yā altıncı yā yedinci gün müshil virmemek gerek
10. zīrā ki buḥrān günlerinde müshil virmek eyü olmaz
11. günlerüŋ eyüsi sekizinci ve onuncı ve on
12. ikinci ve on altıncı gündür nevbet güninde hīç
13. ḥummīde müshil virmemek gerek müshillerüŋ

104a.(112a.)

1. eyüsi nuḳū'-ı müshil ve maü'r-rümmāneyn ve maṭbūḫ-ı
2. fākihedür gerek kim ḥummā-ı ṣafrāvīde ṣudā'a sākin
3. eyleyeler ve uyḫuya tedbīr eyleyeler ki uyḫusuz ziyān
4. eyler dilde bār olsa ayva çekirdegi lu'ābı

5. ve sögüt aġaççugı ve karıla[353] sileler ve ciger ve yürek
6. üstine ḥarāret ḳatı olıcaḳ kāsnī yā ḫıyār
7. dögüp gül ṣuyın ḳatup bir iki ḳatre sirke ṭamzırup
8. vuralar ayaḳların ıssı ṣuyıla ṭuzıla kepek ile yuyalar
9. ḥarāret iṉen ġālib olıcaḳ idrārı bevl ideler ve sovuḳ
10. toḫmlar südin ḫıyār toḫmı ve ḳabaḳ toḫmı ve toḫmıken
11. gibi ve ḳarpuz ṣuyın şeker ile ṭabāşīr ile içüreler
12. evi sovuḳ ṣuyıla sulayalar ve aḳar sular ḳatında yatır-
dalar
13. ḳatında alma ve amrūd ve ayva ve ḫıyār koyalar ve mer-
sīn

104b.(112b.)

1. yapraġı ve tāze gül ve nīlūfer ve benefsec ve gül suyı
ve sirke
2. yiyledeler eger uyḫusı gelmez ise kāfūr ve sirke
3. ve mersīn yiyletmeyeler yigirmi güne degin gitmez ise
4. ḳurṣ-ı ṭabāşīr ḥummāzı yā ḳurṣ-ı ṭabāşīr kāfūrı
5. şarāb-ı ḳışr-ı aṣl-ı hindübāyıla içüreler buḥrān eyleyüp
6. ḫōş olup daḫı bir buḥrānī güni gelmeyince ḥammāma
7. ḳoymayalar meṣela buḥrān yidinci günde olsa ḥammāma
8. on dördinde vara ḥummā-ı balġamī ʿalāmeti
9. ḥarāreti az olmaḳ ve çoḳ işitmek ḳārūrenüṉ
10. ṣarulıġı az yā aḳ olmaḳ olur ki ʿufūnet sebebinden
11. ḳızıl olur ve nabżı serīʿ ve muḫtelif ve leyyin olmaḳ
12. ṭabīʿatı nerm olmaḳ ve ʿaṭşı az olmaḳ meger ki
13. ṭuzlu balġam ola nevbet dutıcaḳ aġırlıḳ ve

---

353. وريله imlâsı ile yazılan "ve ḳarıla" ifadesi, S.86a-2.den, yukarıdaki şekilde tashih edildi

105a.(113a.)

1. kāhellik ve uyḫu gelmegile dutar az derledür ekṣer
2. nevbeti gice gelür çoḳ olur ki maʿīde aġır żaʿīf
3. olur nevbet gelicek yürek oynar iştihā sāḳıṭ olur
4. bu ḥummānuŋ nevbeti on sekiz sāʿata degin
5. irişür ʿilāc evvel balġamı bişürüp andan ishāl
6. eylemek ve ḳan almaḳdan iḥtirāz eylemek ṭabīʿatı ḳabż
7. olıcaḳ şāfıla yā ḥukne-i ḥādde ile telyīn eylemek
8. şerbetlerden sikencübīn[-i] sāḏec yā ʿunṣulī yā buzūrī
9. ve şarāb-ı leymōn şarāb-ı uṣūlıla ḫıyār toḫmı ve şen-
   ḫıyār
10. toḫmı ve kāsnī toḫmı ve ḳadın duzluġı ve buyan dibi
11. ve kerefüs toḫmı ve perrisiyavşāndan bişmiş muġlābıla
12. içüreler yalunuz temürhindī yalunuz erük suyından
13. ihtirāz eẏleyeler yigirmi günden ṣoŋra gitmezse şarāb-ı

105b.(113b.)

1. ḳışr-ı aṣl-ı hindübāyıla ḳurṣ-ı anberbārīs-i rāvendī
   vireler ġıdā-
2. lardan evvel şekker ile yā bādām yaġıyla noḫūd ṣuyı
3. yā şekerile yā balıla cevāv vireler ṣoŋra rīşte müzev-
   veresin
4. yā zīrbāc yā şeker ile bādām ḥarīresin vireler
5. on dört günden ṣoŋra maṣṭakī ve dār-i çīnī ve
6. ṭurak otıyla ferārīc şūrbāsın vireler eger
7. ḥarāret gey ḳatı olursa ıssı otlar ve ıssı şerbetler
8. ve ġıdāları az isti‘māl eyleyeler her gice ḫıyār

9. toḫmın ve şenḫıyār toḫmı südin "sikencübīnle"[354] vire-
   ler maʿīde
10. aġrıya gül yaġı yā ayva yaġı ki içinde sünbül
11. ve maṣṭakī ḳaynamış ola dürteler ve zerr-i verd ve af-
   sentīn
12. ve ḳaranful dögüp gül yaġıyla ḳarışdurup
13. maʿīde aġrına vuralar nevbet vaḳtı yaḳın gelicek

106a.(114a.)

1. ki ʿalāmeti belüre ṭuraḳ otın ve buyan dibin ve turp
2. toḫmın ḳaynadup şeker ile yā bal yā sikencübīn
3. üzerine süzüp ḳuṣalar balġamı müshil ile istifrāg
4. itmek isteseler [bir dirhem (S.87b-4.)] "ġārīḳūn"[355]
   bir dirhem kābilī helīle ḳabı
5. buçuḳ dirhem ükşūş yaʿnī üzüm çiḫine iplik
6. gibi ṭolaşan şarmaşık toḫmın dögüp şarāb-ı
7. uṣūlıla luʿūk eyleyüp yaladalar bunuḫıla olmaz ise
8. ḥabbı'ṣ-ṣabrı vireler tamām ḫōş olup yigirmi dört
9. gün geçmeyince ḥammāma ḳoymayalar ḥummā-ı sevdāvī
10. ʿalāmeti evvel dutıcaḳ az ditretmek ṣoḫra mādde
11. bişdükçe ḳatı ditretmek şöyle kim dişler birbirine
12. doḳuna süḫükler uvanur gibi gele ḥarāreti
13. ṣafrāvī ḥummā ḥarāretinden az ola nevbetinden

106b.(114b.)

---

354. "..." içindeki kelime, sayfa kenarına yazılı iken, S. 87a-11.den kontrol edilerek buraya kaydedildi.

355. Sayfa kenarına kaydedilen "..." içindeki kelime S.87b

1. ayılıcaḳ çoḳ derlemegile ayıla nabżı muḫtelif ve ṣulub
   ola
2. nevbet olur ki bir gün ve bir giceye degin uzar bu ḥum-
   mā
3. ekṣer sıtmalar uzayup aḫlāṭ göyünmekden olur
4. yayın dutar tiz gıder güzin dutan giç gider olur ki
5. ṭalaḳı büyür ḥummā ḳışa ulaşur belki ilik yaza uzaġa
6. daḫı gider ʿilāc eger ḳan gey çoḳ olursa ḳan
7. almaḳ andan ṣoŋra sevdā gey nażıc bulduġından ṣoŋra
8. müshililе bir ḳaç gez istifrāg eylemek şerbetlerden şe-
   ker ile
9. yā şekersüz cevāv ve şarāb-ı nīlūfer ile ve cüllāb
10. ve şarāb-ı ḥummāż şarāb-ı nīlūfer ile ve şarāb-ı leymōn
11. ve şarāb-ı şāhtirecile ve baʿżı evḳāt sikencübīn
12. içürmek ve nevbet güninde oruc dutmaḳ meger ki
13. nevbet giceye yaḳın gele pes ṭaŋlacaḳ şeker ile cevāv
    yā şarāb-ı

107a.(115a.)

1. nīlūfer içüreler yā ısfanāḫ müzevveresin yā kāsnī
2. müzevveresin yā rişte müzevveresin bādām yaġıyla
3. yidüreler nevbet vaḳtı yaḳın gelicek buyan ḳaynadup
4. şeker üzerine yā sikencübīn üzerine süzüp içürmek
5. gerek daḫı ḳusdurmaḳ gerek ḳusmaḳdan ṣoŋra birez gül-
6. beşeker ile yā şarāb-ı leymōn içüreler rāhat günlerinde

-4.den kontrolle buraya yazıldı.

7. ġıdā ısfanāḫ yā rişte yā semüz otı aşı semüz ṭavuḳ
8. ya ferārìc yā şişek ḳoyun etile yiyeler yā bu otları
9. meslūḳa bişirüp yiyeler "etmegi az yiyeler" [356] belki hìç yimeyeler nevbet
10. irtesi ṭatlu ṣulu ḥammāma gireler havāsı mu'tedil
11. ola az oturalar mu'tedil ṣuyı çoḳ döküneler daḫı
12. bir gün müshil içüreler ṭabī'atı ḳabż oldukça
13. şāfıla yā ḥuḳne-i leyyine ya mutavassıṭa ile telyīn eyleyeler

107b.(115b.)

1. her gice ḫıyār toḫmı ve ḳarpuz toḫmı ve kāsnī toḫmı südin
2. şeker ile yā ḳarpuz ṣuyın şeker ile içürüp idrārı bevl
3. ideler ve ḫıyār ve marūlı ve kāsnì ve ḳarpuz yidüreler
4. yigirmi günden ṣoṇra şarāb-ı ḳışr-ı aṣl-ı hindübāyıla ḳurṣ-ı
5. anberbārīs[-i] rāvend vireler ḳaçan ḥummā bir ḳaç ḫılṭdan
6. mürekkeb olsa şaṭr-el-ġıb yā daḫı ayruġı gibi 'ilācında "taṣarruf eyleyüp ol ḫılṭlara münāsib ġıdālar ve şerbetler ve müshiller virmek gerek şatr-el-ġıb 'ilācında" [357]
7. ṣafrāvī ḥummā ve balġamī ḥummā 'ilācın cem' eylemek gerek

356."..." içindeki kısım sayfa kenarında iken S.88b-3.den kontrolle buraya ait oldugu analaşılıp kaydedildi.

7. evrām ve başūr ya'nī şişler ve sivilcüler yā ḳandan
9. yā ṣafrādan yā balġamdan yā sevdādan yā yilden[358] yā māʾiden
10. ya'nī sudan olur ḳandan olursa 'alāmeti rengi
11. ḳızıl olmaḳ "ve çekilmek ve ṣançmak ve ıssı olmaḳ" [359] ve ḳaçan ṭolmek istese ki diklene aġrısı ve
12. ḥarāreti artar ḳatı çekilür ḳaçan deşilse ḥarāreti
13. ve aġrısı sākin olur ṣafrādan [olursa (F.65b-11.)] 'alāmeti ḥarāretden

108a.(116a.)

1. ḳavī olmaḳ göyni göyni gelmek rengi ṣarusaġı ḳızıl olmaḳ
2. barmaġıla basıcaḳ ḳızıllıġı ġitmek girü ḳoyıcaḳ tizcek
3. ḳızarmaḳ ekşer veremlerüñ māddesi mürekkeb olur nādir
4. olur ki yalıñuz [359] bir ḫılṭdan ola ikisinüñ
5. daḫı 'ilāc ḳan ġālib olursa ḳan almaḳ ve ṣafrāyı
6. ishāl itmek ve ṭabi'āt telyīn eylemek ve haftada iki gün
7. birbiri ardınca ḳusmaḳ eger verem ḳollardan ve bāzūlardan

357.Sayfa kenarında kaydedilen "..." içindeki kısım, S.88 b-12.den tashihile buraya yazılmıştır.

358.Burada manasız bir "yanhi" var. Bu raya alınmadı.

359.Sayfa kenarında bulunan "..." içindeki kısım F.65b-9. dan tashihile buraya kaydedildi.

360.Bu arda sehven yazılı " ﻭ " var.

8. artuḳ yirde olursa ḳan verem oldugı yandan alalar
9. eger ḳollarda ve bāzūlarda olursa muḫālif olan
10. cihetden alalar bārid şerbetler içüreler şarāb-ı ʿunnāb
11. ve şarāb-ı nīlūfer şarāb-ı verd-i ṭarī ve şarāb-ı leymōn
12. ve sikencübīn gibi ve ṣovuḳ ġıdālar yidüreler ʿunnāb
13. müzevveresi ısfanāḫ müzevveresi ve rīşte müzevveresi "ve mercimek müzevveresi"[361]

108b.(116b.)

1. [ve semiz otı müzevveresin (F.66a-5.6.)] gibi et ve datlu nesneler yidürmeyeler eger mādde dimāġdan
2. ḳulaḳlar ardına yā yürekden ḳoltuḳlar altına yā cigerden
3. budlara bez yirlerine dökülmiş olmazsa evvel belüricek
4. rādiʿ[362] yaʿnī māddeyi ʿuzvīden girü menʿ eyler nesne
5. vireler gül yaġıyla mūm-ı rūġan ve yaş kişnic suyı
6. ve gül yaġıyla ve kāsnī suyı ve [it (F.66a-10.)] [üzümi suyı ve semiz otı (F.66a-11.)] ve lisānu'l-ḥamal suyı
7. ve sirke gibi eger mādde aʿżā-yı re'īseden dökilmiş olursa
8. rādiʿ vurmamaḳ[363] gerek belki māddeyi ʿuzuvda çeker nesne
9. vurmaḳ gerek ki aʿżā-yı re'īse arına sā yaġı ve kere

---

361. Sayfa kenarına yazılı olan "..." içindeki kısım, satır içindeki yerine, mukayese ile kaydedildi.

362. F.66a-8.de "rādiʿ" yerine "rādiʿ nesne

10. yaġı[364] "ve ḳuyruḳ yaġı"[365] gibi iki ḳısımda daḫı ḳa-
çan mādde tamām ʿuẓuvda
11. dökülse şiş tamām ġāyetine irse munżıc nesneler vireler
12. boy ve bābunc ve iklīlü'l-melik ve ḫaṭmi toḫmı ve ket-
tān
13. toḫmı ve ḳızıl üzüm çekirdegi çıḳmış ve encīr her bi -
rinden

109a.(117a.)

1. üçer dirhem dögeler ḳaynadalar beş dirhem ḳuyruḳ
2. yaġı yā sāde yaġ ḳatup vuralar deşilicek ise
3. deşer ṭaġılacaḳ ṭaġılur ve bişmiş ṣoġan ve
4. ḫamīr daḫı bişirür ḫıyārşenbe balıla ṭatlu
5. bādām yaġı vurmaḳ daḫı ṭaġıdur açılacaġı
6. açar ḫıyārāk ve çıbānlar tedbīri daḫı bu tedbīrdür
7. ḥammām dükeli ḳatı veremleri ve çıbānları bişürür
8. yumşadur veremi[366] olan kişi ṭaʿām yiyüp ḥareket ve
"cimāʿ"[367]
9. eylememek [ve ḥammāma girmemek (F.66b-8.)] gerek ve şiş
uc virup işledüginden

---

363. Metinde "vurmaḳ" iken, mevzu ile münasebeti bakımın-
dan S.89b-10.daki "vurmamak" şekli tercih edildi.

364. Burada mükerreren yazılan "kere", metne alınmamıştır.

365. "..."içindeki kısım, sayfa kenarına yazılı. F.66a-14.
den tashih edilerek buraya alınmıştır.

366. Harekesiz olan bu kelime, F.66b-8.den kontrolle tesbit
edilmiştir

10.ṣoŋra müshil içmemek [368] gerek ṭā'ūn ıssı verem ve
11.sevilcülerdür ki vebā günlerinde çıḳar ḳatı
12.zaḥmet virür od gibi göyündürür yöresi
13.ḳara yeşil yā ḳızıl olur ṣayrunuŋ göŋli

109b.(117b.)

1. döner [369] ḳuṣar yürek oynar ögi gider ḳatı ṣuṣar nefes yeri
2. ḳatı ṭarlıganur ṣolur ḥarāreti ṭaşında az gibi olur
3. ammā içinde çoḳ [370] olur ṭā'ūnuŋ ekşeri öldürür ġālibi
4. ḳulaḳ ardında ve ḳoltuḳ [371] altında ve budlarda ve bez yirinde
5. olur [ʿilāc (F.66b-16.)] oldur ki evvel ʿalāmet-i ḥummāyısa
6. belüricek ḳan alduralar maṭbūḫ-ı fākihe yā nuḳū'-ı
7. müshil içüreler ṭā'ūn çıḳdugından ṣoŋra [ne (F.67a-2.)]
8. faṣd eylemek ve ne müshil içmek gerek ḥuḳne-i leyyine
9. ile ṭabī'at ḳabż olursa telyīn eylemek gerek şerbetlerden

367."..." içindeki kelime sayfanın kenarından F.66b-8.den tashihile buraya yazıldı.

368."içmek" yazılı. Metinle münasebeti bakımından, F.66b-8.deki "içmemek" şekli esas alındı.

369.Bu arada, F.66b-12.de "ḳusmaḳ ister".

370.F.66b-14.de "çoḳ" yerine "ḳatı".

371."ḳulaḳ" olarak sehven yasılı iken F.66b-15.den yukarıdaki şekilde tashih edildi.

10.şarāb-ı ṣandal ve şarāb-ı verd-i ṭarī ve şarāb-ı ḥummāz
11.ve şarāb-ı leymōn ve şarāb-ı rümmāneyn ve şarāb-ı tuf-
fāḥ ve sikencübīn
12.gül ṣuyı ve gāvüzibān suyıyla içürmek [372] ve ġıdālardan
13.cevāv ve semüz otı müzevveresin veyā mercimek müzevve-
resin

110a.(118a-10.+ F.67a-16 ve 67b-3,)

1. ekşi enār suyı yā leymōn suyı yā sirkeyle yimek gerek
2. tamām ḥummā gitmeyince [373] et yimemek [gerek (F.67a-10
.)] meger ki ḳuvveti ḳatı żaʿīf
3. ola ki ferrūc şūrvāsın içüreler ṭāʿūn
4. üstüne hīç sovuḳ nesne vurmamaḳ gerek belki
5. ferārīcüŋ diriyle ḳarnın yüzüp [374] ısıcaḳla yaḳu eyle-
mek
6. gerek vurmaḳ gerek yürek üstine gül ṣuyı ile
7. ṣandal ve gil-i ermenī vurmaḳ gerek ve gül ve mersīn
8. ve gül suyı ve sögüt yapraġı ve ṣandal ve kāfūr
9. ve sirke yiylemek gerek ve [ḳurṣ-ı ṭabāşīr ḥummāżı (F.
67a-15.)] ve ḳurṣ-ı ṭabāşīr kāfūrı
10.(16). ve gil-i ermenī içürmek gerek [375] balgamī verem
ʿalāmet verem ki

(F.67b.)

11.(1).aḳ olmaḳ harāret az olmaḳ ya hīç ḥarāret olmamaḳ
aġrısı az olmaḳ

372.Bu arada, F.67a-7.de "ġerek".

373.F.67a-12.de "gitmeyince" yerine "giçmeyince".

12.(2).belki hiç olmamaḳ [olursa gece ziyāde olmaḳ verem yumşaḳ oḷmaḳ (S.91a-5.ve 6.)] meger ki mürūr-ı eyyāmıla müteḥaccer ola ʿilāc evvel

13.(3).balġamı bişürüp soŋra müshilile tenḳıye itmek ve haftada iki gün

110b.(F.67b-4.den 16.ya)

1.(4.).biribiri ardınca ḳusmaḳ ve balġam arturur nesnelerden ve sovuk nesnelerden

2.(5).ve sovuḳ su çoḳ içmekden ve tuḫme olmaḳdan ve ṭabīʿatı telyīn eylemek [376]

3.(6).ve her gün şarāb-ı benefsec ve şarāb-ı līmōn ya şarāb-ı uṣūlıla

4.(7). ve māhīzeher ki sıġır ḳuyruġı dirler ve sūsen yapraġı

5.(8).ḳaynadup ṣafrāyi ve demevī veremde didügümüz munżıc edviyye

6.(9).urmaḳdur sevdāvī verem ʿalāmet rengi ḳarasaġu olmaḳ ve ḳatı olmaḳ

7.(10).ʿilāc sevdāyı müshilile istifrāġ itmekdür ve haftada iki gün

---

374.Burada, F.67a-12.de "yüzüp" yerine "yaralar".

375.Burada, L. nüshasında bulunmayıp F. nüshasında olan kısım başlıyor.Ayrıca L.de burada bulunan " بِاَمْرِ اللّٰهِ شِفَا بُوْدَ مُحَمَّدٌ بِعَوْنِ اللّٰهِ تَعَالٰى سَنَهْ ۹۳۷ " ibaresi müstensihe ait olduğundan buraya alınmamıştır.

376.Metinde sehven "eylemek telyīn" şeklinde yazılı. S.91

8.(11).biribiri ardınca ḳusmaḳ ve murtıb ġıdālar ve şerbetler

9.(12).ve sevdā arturur nesnelerden perhīz eylemek ve murtıb ḥammāma

10.(13).girmek ve yumşadur yaġlar dürtmek sūsen yaġı ve ḥınā yaġı [ve eski zeyt yaġı (S.91b-4.)] ve şirūġan

11.(14).ve tavuḳ ve ḳaz yaġı ve sa yaġı gibi fī'l-cümle dükeli veremlerüŋ

12.(15).mu'ālecesi oldur ki verem ḳanḳı ḫılṭdandur bileler evvel

13.(16).ḫılṭı istifrāg eyleyeler münāsib şerbetler ve ġıdālar buyuralar dāḫıs ki

1. [377] ḳorulġan dirler ıssı veremdür ki ṭırnaḳlar ḳatında olur

2. ḳatı aġrır ḳatı sancar olur ki gevdeyi kızdurur soŋra dırnaġı

3. çıḳarur 'ilāc ḳan almaḳ ve nuḳū'-ı müshil yā maṭbūḫ-ı fākihe

4. içmek ve cevāv içmek ve ısfanāḫ ve semiz otı müzevveresin yimek

5. evvel belüricek bezr-i ḳaṭūnā lu'ābın sirkeyile ya baş māzūyı sirkeyile

6. uralar barmaġı ḳar içine ya sovuḳ su içine soḳalar bunuŋıla gitmezse

---

-9.dan tashih ile yukarıdaki şekli yazıldı.

377.Burada mükerreren yazılan "ki" alınmadı.

7. ıssı ḳızmış yaġ içine soḳalar bununla daḫı gitmezse munżıc nesne
8. uralar tā riŋlenüp içi ṭola sidüreler şarā ki ḳurdaşın
9. dirler yaşşı yaşşı ḳızıllıġıla māyil ḳabarcuḳlardur ki ba'żısı
10. iri olur gicidür göŋül ṭarlıġandurur ekşer vaḳtda dü - kelisi
11. def'aten çıḳar gicisi göŋül ṭarlıġandurur gice artuḳ olur sebebi ekşer
12. ṣafrāyī ḳan buḥārıdur 'alāmet ḳızıl olmaḳ ve tizcek çıḳmaḳ
13. ve ḥareket gelmekdür 'ilāc ḳan almaḳ ve nuḳū'-ı müshil ve maü'r-rümmāneyn
14. ve nuḳū'-ı ḥulv ve nuḳū'-ı ḥāmıż içmek ve et yimemek sirkeyile mercimek
15. aşı yā ḥabbu'r-rümān müzeveresin ḳuru kişnicile yimek gerek
16. ve ḳoruḳ suyı ve ḳurṣ-ı ṭabāşīr kāfūrı isti'māl itmek gerek

111b.(F.68b.)

1. ya ṭuzlu balġam buḥārıdur 'alāmet rengi aḳlıġa māyil olmaḳ ve gice
2. katı olmak 'ilāc balġamı istifrāġ itmek sikencübīn-i 'unṣulī içmek ve kerfes
3. suyıla sirke urmaḳ ve mercimeġile ḥabbu'r-rümān ya sumāḳ yimekdür

4. iki ḳısımda daḫı ḥammām eyüdür cemre ki āteş pāresi dirler ve od
5. göynügi dirler her sivilcilerdür ki ḳabarcuḳ olur gicidür göyündürür
6. rengi ḳaralıġa māyil olur sebebi göyünmiş tīz ṣafrādur ʿilāc
7. evvel ḳan almaḳ andan maü'r-rümāneyn ya nuḳūʿ-ı müshil ya maṭbūḫ-ı
8. fākihe içmek gerek ve şarāb-ı nīlūfer ve şarāb-ı icāṣ
9. ve şarāb-ı ʿunāb ve erük suyı ve ḫıyār suyı ve ḳarpuz suyı
10. ve ḫıyār toḫmı südin içmek ve cevāv ve erük müzevere - sin ve semiz
11. otı müzevveresin yimek tamām ḥarāreti gidüp ḫōşluġa
12. yüz dutıcaḳ ferārīcile ya ḳuzıcaḳ ya oġlaḳ etile cevāv yidüreler
13. gerek ki cemre üstüne ve çevre yöresine gül suyı
14. ya yaş kişnic suyıla gil-i ermenī kāfūr ve bezr-i ḳaṭūna
15. luʿābın ya kere yaġı uralar ya līsānu'l-ḥamlıla mercimek uralar
16. ḥaṣbe ve cüderī ki çiçek dirler ḳan ḳaynayup ḥarekete

112a.(F.69a)

1. gelmek müteʿaffın olup ṣafrāvī olmaḳdan olur oġlancuḳlarda ve ıssı
2. havāda ve ilk yazın ve vebā günlerinde çoḳ olur ḳoca - larda az

3. olur ve ḳatı yavuzı ḳara olandur andan ṣoŋra benefşe rengi
4. gibi olandur andan ṣoŋra ṣaru ve yeşil olandur ḳorḳusuz ak
5. büyük olandur ve ʿadedi az olup gevdede ḥarāret az olandur
6. şol ḥaṣbe ki andan ḳan aḳa öldürür çoḳ olup muttaṣıl
7. ve budaklu olandur biribirine bingeşen yavuzdur ḫuṣūṣa ki
8. vebā günlerinde ola nefesi eyü olmaḳ ve āvāz ḫōş olmaḳ ve evvel
9. ḥummā olup ṣoŋra ya ḥaṣbe ya çiçek belürmek ḫōş ve ṣayru
10. çoḳ susar ve ḳatı ṭarlıganur ve ḥarāret gevdesinüŋ
11. ẓāhirinde gider sovuḳ olur ve ḥaṣbe ya çiçek yeşil olur ya
12. ḳararur bilgil ki ölüm yaḳındur ḳızılcuḳ didükleri ḥaṣbenüŋ
13. ẓaʿīfidür ḳızamuḳ didükleri çiçek yeynisidür ḥaṣbe ve çiçek
14. çıḳmaḳ ʿalāmet ḥummā[-yı] muṭbaḳa arḳa ve bil agrısı ve burın gicimek
15. ve uyḳuda belinlemek ve gevde aġır olmaḳ ve yüz ḳızıl
16. olmaḳ ʿilāc ḥacāmet itmek ve ṣafrāyı müzhilile istifrāġ

112b.(F.69b.)

1. itmekdür burnı ḳanamaḳ eyüdür ḥaṣbe ya ḥummā belürdüginden ṣoŋra

2. ya belürüp batdugından sonra ne faṣd ne ḥacāmet itmek gerek
3. ve ne müshil virmek gerek belki ishāl varısa dutmaḳ gerek
4. ṭabīʿatı ḳatı ḳabż olmaġa ḳomamaḳ gerek şerbetlerden şarāb-ı ʿunāb
5. ve şarāb-ı nīlūfer ve şarāb-ı hindübā ve nuku -ı hulv şekerile içürmek gerek
6. ve yigirmi direm ʿunāb on direm nīlūfer ve üç direm buyan dibi
7. ve biş direm ayva çekirdegi ısladup suyın içürmek gerek
8. bu marażda egşilerden ve sīrḫuşkenden [378] ve benefşeden saḳınmaḳ
9. gerek ʿaṭaş ġālib olursa toḫmıken südi ḳarpuz suyı ve ḫıyār
10. ve ḳabaḳ suyı bezr-i ḳaṭūnā luʿāb içürmek gerek eger ishāl
11. olursa şarāb-ı rümāneyn ḳurṣ-ı ṭabāşīr ḥummāzı içüreler ḥasbe
12. ya cüderī belürüp giç giç çıḳarsa ya girü içerü ururs a
13. rāziyāne suyın şekerile ya kerfes suyın şekerile içüreler
14. ki ṭaşra ura ġıdālardan evvel şarāb-ı nīlūfer şekerile
15. arpa ḳavudı ya cevāv ya ḳabı soyulmış mercimek müzeveresi sirkeyile
16. şekerile ve bādām yaġıla ve semiz otı müzeveresi vire-

---

378. S.93b-13.de "sīrḫūşkenden" yerine "şīrḥişkden".

ler ve ṭatlu

113a.(F.70a.)

1. enār yidüreler eger iŋen ḫafīf ḥaṣbe ya ḫafīf cüderī olursa
2. on birinden fürūc şürvāsı vireler gice uyḳusı gelmezse ġıdāsına
3. ḫaşḫāş ḳatalar ve dāyim gevdeyi ṭonlarıla ısıcaḳ dutalar çiçek çıḳıcaḳ
4. hafta giçinceye degin göze gül suyıla ısfahānī sürme çikeler
5. ya gül suyıla sumāḳ ısladup süzüp göze ṭamzuralar
6. ya yaş kişnic suyıla ısladup ısfahānī sürme çekeler
7. elin ayaġın ḳınalayalar tā göze çıḳmaya gül suyı ve sumāḳıla
8. ġarġara eyleyeler eger emer oġlancuḳ ya ḥasbe ya cüderī
9. çıḳarsa dāyesine perhīz eyletmek gerek ġıdāsı şeker ile bādām
10. ya şarāb-ı nīlūfer olmak gerek eger oġlancuḳ biş ayluġa irişmiş
10. olursa ḥacāmet eyleyeler tamām ḫōş olup gevdede cüderinüŋ eŋeri
11. ḳalursa fıstuḳ yaġıla ṭuzıla nişāstayıla yuyalar cerb ve ḥike ya'nī uyuzdur
13. ve gicik ḳan fāsid olup ve göyünmekden ve ṭuzlu balġamdan ve sevdādan
14. olur ḳan göyünmege ıssı nesneler ve tīz sevdā arturur
. nesneler yimekden

15.olur uyuz ḳuru ılur giç gider ʿilāc evvel ḳan almaḳdur andan

16.ṣoŋra maṭbūḫ-ı fākihe ve maṭbūḫ-ı eftīmūn ve eftīmūnıla

113b.(F.70b.)

1. māü'l-cübn ve şāhterec suyın ki içinde üç helīlecler - den dörder
2. direm ḳatup içmekdür her gün şarāb-ı līmōn ve şarāb-ı şāhterec ve nuḳūʿ-ı
3. ḥāmıż ve cevāv içmek gerek eger balġam olursa sikencübīn[-i] ʿunṣul içmekdür
4. ġıdālardan ḳabaḳ aşı ve kāsnī aşı ve semiz otı aşı ve ısfanāḫ
5. aşı ferārīc ve ḳuzı eti ve ḳoyun etile yiyeler andan başarıbildüklerince
6. az yiyeler ṭuzlu nesneler ve dil burar nesnelerden perhīz eyleyeler cerb
7. şūrvālar ve cerb meslūḳa ve şīrūgan ya bādām yaġı ve kere
8. yaġı ve sa yaġı ve māyuʿlinūn yagıla ekşi aşlar çok yiyeler ṭatlu
9. soṿuḳ su çoḳ içeler cimāʿı bi'l-külliye terk eyleyeler ṭatlu muraṭıb ḥammāma
10. becid gireler az oturalar muʿtedil su çoḳ ḳoyunalar türmis unın
11. ṭuzıla līmōn suyıla sirkeyile ḫamīr eyleyüp ḥammāmda gevdeye
12. dürteler ḳatı ovalar ṣoŋra benefşe yaġı ya ṭatlu bādām

yaġı dürteler

13. bununla gitmezse habbuṣ-ṣabr vireler tamām gevde arınıcaḳ kibrīt

14. ve ṭuz ve zencār ve nuşādır ve aġu aġaç yapraġı ve olmış jīve ve mürdeseneg

15. ve mī'ara ki sīġala dirler dögülicegin döğüp şīrūġan ya gül yaġı

16. ve sirkeyile ḳarışduralar ḥammāma girüp gevdeyi üşnānıla yuduḳlarından

114a.(F.71a.)

1. ṣonra dürteler bir iki sā'at dura yaḫūd gice dürteler irteye degin

2. dura ṭanlacaḳ ḥammāma girüp üşnānıla yunalar behaḳ[-ı] ebyaż ya'nī aḳ

3. behaḳ ki benek benek gevdeye düşer sebeb balġam çoḳluġıdur eger

4. uvacuḳ ḳızarursa ḳābil-i 'ilācdur ḳızarmasa baraṣdur ḳābil-i 'ilāc degil

5. 'ilāc budur ki her gice bir direm şaḳāyıḳu'n-nu'mān

6. ya'nī gelincük çiçegi tohmın içeler aḳ renklü ṭa'āmdan birinc aşı

7. ve līmōn aşı gibiden perhīz eyleyeler balġam arturur nesnelerden

8. balıḳ ve yoġurt ve marul ve semiz otı gibi yimeyeler belki ḳoyun

9. etinüñ ḳaracāsın yiyeler ve semüzin yimeyeler şūrvālar içmeyeler ḳalye

10.ve kebāb ve biryān ve gögercin eti ıssı otlarıla yiyeler

11.haftada iki gün biribiri ardınca ṭurak otı ve buyan

12.dibile ḳaynadup bal üzerine süzüp içüp ḳusalar her gice

13.ıtrīfil[-i] ṣaġīrile gülenġübīn yiyeler şerbetlerden şarāb-ı

14.usūl ve sikencübīn-i ʿunṣul bir direm şaḳāyıḳu'n-nuʿmān toḫmın

15.aġızda dutup içeler maʿcūnlardan maʿcūn-ı felāsife ve maʿcūn-ı

16.necāh ve tiryāk ve meṣrūdiyuṭūs [379] yiyeler bir haftada tamām muglī

114b.(F.71b-1.-11.ve L.81b-3.-13.)

1. munżıc eger ḳatup sikencübīn-i ʿunṣūlī ve gülengübīn üzerine süzüp

2. içüp ḫıltı biṣüreler andan ṣoŋra balġam giderür nesne ki

3. ḥabb-u toḫmı'l-ḥanẓal ḳatup istiʿmāl eyleyeler tamām maraż gidince

4. yaz faṣlında ve güz faṣlında böyle ideler bedenī tenḳıye itmek

5. soŋra ḳızıl zernīḫ ve aḳ zernīḫ ḫardal ve şāyṭarac her birinden

6. birer buçuk direm ʿırāḳ-ı zengār ve ḳızıl buyan her birinden birer buçuḳ direm

---

379.S.96a-4.de "meṣrūdīṭūs".

7. turp toḫmı ve kibrīt ve ilan boncuġı her birinden bişer direm aġu
8. ḳundus ve ḳust her birinden ikişer direm alalar döge-ler tīz sirkeyile
9. ya līmōn suyıla yuġuralar behaḳ yirini bir arı nesne-yile sürdüklerinden
10. ṣoṇra dürteler ṣabāḥa degin dura ṣabāḥ ḥammāma girüp türmis
11. unı ya noḫūd unı dürtünüp yunalar][380]
12. (3). beḥaḳ-ı esved karalıḳdur ki gövdeye beṇ beṇ düşer
13. (4). uvacuḳ kepek gibi nesneler dökilür yiri ḳızıl olur sebebi
14. (5). ṣafrā ve ḳān göyünüp sevdā olmaḳdur ʿilācı
15. (6). ḳān almaḳ ve bir ḳaç gez maṭbūḫ-ı eftīmūn içmekdür
16. (7). ve muraṭṭıb ḥammāma çoḳ girmekdür ġıdālar ve şer - betler
17. (8). içmek ve sevdā arturur nesnelerden perhīz itmekdür
18. (9). ve beḥaḳ-ı ebyaż dīdügümüz ṭılāyı istiʿmāl itmek - dür ḳūbā[381]
19. (10). yaʿnī demregü irilikdür [ki (F.72a-1.)] gevdede ḥāṣıl olur rengi ḳızıl-
20. (11). lıġa ve ḳaralıġa māyil olur ve olur ki[382] balıḳ pulı gi- bi

---

389. F. nüshasından alınan kısım burada bitiyor.

381. F.71b-16.da "ḳūbā" yerine "ḳavayā" var.

382. Bu arada. F.72a-2.de "ḳızıcaḳ".

21.(12).nesneler dökilür sebebi aḫlāṭ göyünüp sevdā ġālib
22.(13).olmaḳdur cüẕāmuŋ muḳaddimesidür ʿilācı ḳān almaḳ

115a.(82a.)

1. ve bedeni sevdādan müshilile tenḳıye itmekdür eger yufḳa
2. olursa ācla agız yarın ve turunc ḳabın ve ācı bādām yagın
3. ve sirke ve keşīre ve kere yaġın ve sa yaġı ve tavuḳ ve ḳāz
4. yaġın dürtmegile ve becid ḥammāma girmegile zāyil olur
5. ve eger ḳalınısa bedeni tenḳıye itmek gerek andan [383] behaḳ-ı ebyaż içün
6. didügümüz ṭılāyı istiʿmāl itmek gerek ve sülük urmak gerek
7. bu maraẓda muraṭṭıbat çok istiʿmāl itmek gerek sa yaġı
8. ve kere yaġı çoḳ yimek gerek saʿfe başdur ki başda çıḳar
9. ṣulanur ve ḳaymaklanur yaḫūd ḳurı olur uvacuḳ kepek
10. gibi nesne dökilür yāşınuŋ sebebi fāsid müteʿaffın olmış
11. ḫılṭlardur ḳurısınuŋ sebebi sevdādur tīz ḫılṭ
12. ḳarışur ʿilācı evvel ḳīfāldan ḳān almaḳdur ya ḥacāmet
13. eylemekdür etden ve ṭatlulardan ve tīz nesnelerden perhīz

115b.(82b.)

1. eylemek cevāv ve nuḳūʿ-ı ḥāmiż ve nuḳūʿ-ı müshil ve

maṭbuḫ-ı

2. fākihe ve ḥabbu'ṣ-ṣabr içeler eger ṣafrādan olursa gül
3. yaġın ve benefşe yaġın ve ḥınnā yaġın ve gül ṣuyīla gil-i ermenī
4. ve lisānu'l-ḥamal ṣuyı ve kāfūr merhemi uralar eger balġam
5. olursa burak ve ṭuz ve nātırūn ve bābūnac ve çörek otı
6. uralar cirāḥat ve sünük sınmak ve ʿuzuvlar bertinmek
7. ve yerinden çıkmak [ve düşmek ve nesne ṭoḳınmak ve nesneyile urılmak (F.72b-5.)] ve baş yarılmak [384] [ve deri (F.72b-5.)] [sıyrılmak ʿilāc (F.72b-6.)] evvel muḫālif cihetden faṣd itmek
8. ya ḥacāmet itmekdür meger ki ḳān [385] akmış ola ve ṭabīʿatı
9. şāf götürmekdür ve ḥukne eylemegile ve ḫıyārşenberi rāvend
10. ve kāsnī ṣuyı ve ṭatlu bādām yaġı ve şekkerile
11. içmekdür ve şerbetlerden şarāb-ı verd-i ṭarī ve şarāb-ı
12. tuffāḥ ve şarāb-ı [kışr-ı (F.72b-10.)] aṣl-ı hindübā ve cüllāb lisānu'ṣ-ṣevr
13. ṣuyıla içeler ve it üzümi ṣuyīla içeler ve şekkerile

116.(83a.)

385.F.72a-8.de "andan" yerine "andan ṣoṇra".

384."başı yarılmak" ile "yerinden çıkmak" ibārelerinin yerleri, metinde yer degiştirmiş halde.Metin içi mukayese ve F.72b-5.den tashihile yukarıdaki şekilde alındı.

1. ve lisānu'l-hamal şuyı içeler ve ġıdālardan māş müzev-
veresin
2. ve nīm-birişt yumurda ṣarusın yiyeler eger ḳuvveti ża-
'īf
3. olursa ferrūcıla māş şurvāsın yiyeler [385] dört
4. gün geçmeyince et virmeyeler aṣlā ḫamr içmeyeler 'użv-
lar
5. sınıcaḳ pāçā ve ḳatı bişmiş yumurda ve birinc aşı ve
herīse
6. ve ṣıġır şikenbesi yimek daḫı eyüdür cerāhat tāze
7. olup ḫuşke bend eylemege yarar aġrıyan ya şişen yire
8. gül yaġın ve mersīn yaġın dürteler el ayak ve yüz ve
ṭudaḳ
9. yarılmaḳ sebebi yubūset ya burūdet ya ḥarāretdür
10. 'ilācı şīrūġanıla benefşe yaġı [la] olmış mūm [-ı] rūġan
11. dürtmek ve ḥayva çekirdegi lu'ābın ve kere yaġı ve dü-
keli
12. iç yaġların dürtmek ve şarāb-ı līmūnıla şarāb-ı
13. şāhterec ve cevāv içmek ve fürūc ve semiz tavuḳ ve se-
miz

116b.(83b.)

1. ḳoyun eti meslūḳasın yimek ve ḳān ġālib olursa
2. ḳān almaḳ ṣafrā ve sevdā ve balġam ġālib olursa

---

385. Bu arada, F72b-7.de "çoḳ".

386. F.72b-12.de "yiyeler" yerine "içeler".

3. istifrāġ itmek ve ṭudaġuŋ iki bucaġı yarılup
4. aġrımak duzlu balġamdan olur ki dimāġdan iner
5. ʿilācı faṣd idüp müshil içmekden birez māzūyıla
6. şab ḳaynadup mażmaża eylemekdür gevdeyi od göyünd-
7. ürmek yā ıssı ṣu yā ıssı yaġ ya ġayrı ıssı nesne yaḳ-
   maḳ [ʿilācı (S.98b-3.)] tizcek
8. ṣovuḳ ṣuya ḳoymaḳ ve üsdine ṭuz saçmaḳ ve yāş
9. kişnīz ṣuyın ve yumurda āġın ve kere yagin ve
10. şīrūġan ve isfīdāc ve kāfūr dürtmekdür
11. eger ḳān ġālibise faṣd itmekdür baldırdan ḥacāmet
12. itmekdür ve şarāb-ı iccāṣ ve şarāb-ı nīlūfer içmekdür
13. semūmdan yaʿnī āġulu nesnelerden saḳınmaḳ ve ittifāḳ

117a.(84a.)

1. düşüp tedbīr eylemek āġulu nesnelere zībaḳ ve mür-
2. dāseng ve isfīndebāc ve kalʿay ve zincfīr ve alçu
3. ve sıçar otı ve demür yardası ve zernīh ve kireç
4. ve şab ve ṣabun ṣuyı ve sütlügen südi ve maḥmūde
5. ve aġu aġacı ve belādur ve çeldük ḳabı ve ṣaru türbüd
6. ve ḳara ġārīkūn ve çürümiş ḳoz içi ve bādām içi
7. ve fınduḳ içi ve fısduḳ içi ve afyūn ve farfıyūn
8. ve beg toḫmı ve tatüre ve yaramaz ṭumalan ve yaramaz
   mantar
9. ve bambul ḳurdı ve ḳaya keleri ki anā zaġa
10. dirler ve ilan otı ve eşek ve deve ve ḳatır deri
11. ve ḫarāb olmış süd ve ḫarāb olmış ḳān ve biryān
12. ki sovumadın örtmiş olalar ve ḳurbaġa etidür ḳaçan
13. kişi bir yire ḥāżır olsa ve ḳorḳsa ki āġulu nesne yi -

düreler

117b.(84b.)

1. ācla ṣusuzla varmayalar [387] ṭa'mı ḳatı nesneler virme-
   yeler
2. ya ḳatı ekşi nesneler ya ḳatı tuzlu nesneler virmeyeler
3. eger ġāfil olup āġulu nesneler yidürürlerse tizcek
4. ılıcaḳ ṣuyıla ve şīrūġān yā zeytile ḳusalar ve bir di-
   rem
5. tiryāḳ-ı fārūḳdan ya tiryāḳ-ı erba'adan şarāb-ı ḥummāz
6. ile içüreler eger semlerden olursa enār ṣuyı ve almā
7. ṣuyı içüreler ve semüz otı [388] müzewweresin ya ısfanāḫ
   yidüreler
8. a'zā-ı re'īse üzerine ṣandal ve kāfūr ile gül ṣuyı
9. vuralar eger zaḥmet göbekden aşaġa inerse ḥukne eyle -
   yeler
10. ḫōş ḳoḳulu nesneler ve ḫōş ḳoḳulu ṭonlar geydüreler
11. ve aḳṣurdalar ve yir yir gevdesinüñ ḳılın yolalar ḳa-
    çan bir kişiyi
12. yavuz ilan soḳsa eger kesmege yarar yirde soḳdıysa
13. el ayak gibi sem sirāyet itmedin soḳdugı yirden yuḳaru

118a.(85a.)

1. öñdin keseler eger kesmek mümkin degülise ḥacāmet āle-
   tīle

---

387. "ميلكن" şeklinde harekeli.S.99a-6.dan düzeltildi.

388. "آسه" şeklinde harekeli. S.99a-11.den tashih edildi.

2. çezeler üsdine sarımsaḳ ile seẕāb vuralar ki baş
3. eyleye tizcek süd içürüp ḳuṣduralar fī'l-hāl
4. tiryāḳ-ı fārūḳ yā tiryāḳ-ı erbaʿa yā meṣrūṭīdūs
5. şarāb-ı ḥummāzıla içüreler ġıdālardan bāl ve semiz
6. otı [389] ve fınduḳ ve zeyt ve seẕāb ve sarımsaḳ yidüreler
7. eger katı ṣusarsa şekkerile içüreler gerek ilan soḳduġı
8. yiri çizüp baş olduġından ṣoṇra ḫōş olmaġa
9. ḳomayalar dāyim seẕāb ve sarımsaḳ vė zift ve farfıyūn
10. ve oġlan aşı ve yaban ṣoġanı ve ẕefl yimişi uralar
11. ḥacāmet şīşesīle ḳatı ḳatı eti burulup içinde
12. sıḳılınca ṣoralar şīşeyi ṣoran kişi āc olmaya
13. evvel aġzın yuya gül yaġın dürte andan şīşeyi çeke

118b.(85b.)

1. ilan soḳduġı yire yılanuṇ ya ferārīcūṇ ḳarnın yarup
2. vurmaḳ eyüdür ḳān almaḳ yaramaz meger sem tamām
3. yayılmış ola dükeli āġulu ḥayvānlar ʿilācı budur efʿi
4. ilanlar soḳıcaḳ yavuzdur ʿilāc fāyide eylemez
5. ʿuẓvu'l-kelb yaʿnī ḳuduz it ṭaladuġı ḳuduzluḳ
6. bir ḥāldur cüẕām gibi ite ve ḳurda ve dilküye ve çaḳala
7. uġrar mizācında fāsid āġulu sevdā mütevellid
8. olur aġız luʿābı sem olur gözleri ḳararur

---

389. " " şeklinde yazılı. Metin içi mukayese ile ve S. 99b-8.den tashih ile yukarıdaki gibi okundu.

9. arḳası kuz olur beli egilür esrük gibi
10. ḳorḳa ḳorḳa yürür ḳarnı açar nesne yimez ṣusar
11. ṣu içmez olur ki ṣudan ḳaçar ṣu göricek ditrer
12. belki ulur her ādımın atmaḳda sürçer ḳaçan
13. bir ḳaraldu görse ḥamle ider boġazı boġılur uramaz

119a.(86a.)

1. dükeli itler anı göricek ḳaçar eger ḳaçmasa yaḳın gelicek
2. aṇā tevāżu‘ eylerler ḳuduz it gibi kim delürse
3. yedi günden ṣonra mālīḫūlyā gibi olur ḫalvet
4. sever aydından ḳaçar fāsid fikirler ider her ne kim
5. görürse it ṣanur ḳorḳar ki olur ki toprağa
6. yatup yuvalanur a‘żası burılur daḫı böyle olmadın
7. gendü ṣūretin āyinede bilmez daḫı olur ki āyineye
8. baḳıcaḳ gendüzin it ṣanur ḳuvveti ża‘īf olur
9. ṣovuḳ derile olur olur ki it gibi urar boġazı dutılur
10. ḫalḳı ısırmaḳ ister kimi ısırsa gendüleyin olur
11. mādām ki ṣudan kaçmaya ‘ilāc geṇezdür ḳaçan
12. ṣūretin āyinede bilmese ḳābil-i ‘ilāc olmaz ekṣeri
13. ḳırḳ güne degin öldürür ḳaçan bir kişiyi it ṭalasa

119b.(86b.)

1. bilmeseler ki ḳuduz mıdur ya sag̀ mıdur[390] cirāḥat yirin

390.F.72b-13.ve 14.de "ḳuduż"ve "sag̀" kelimelerinden soṇ-

2. ḳoz içīle ovalar tavuġa bıraġalar eger yimezse
3. ya yiyüp ölürse ḳuduz itdür eger yiyüp ölmezse
4. [391] degüldür yaḫūd cirāḥatdan çıḳan ḳāna yā
5. riŋe etmek pāresin bulaşduralar ite bıraġalar
6. eger yirse ḳuduz degüldür [392] ʿilācı budur ki ḳırḳ
7. gün tamām olmayınca cirāḥatı oŋulmaġa ḳomayalar ḥacā - met
8. şīşesīle çekeler evvel günlerde biterse
9. ṣoġan sarımsaḳ ve ṭuzlu oġlan aşın ve sirke
10. vurup baş eyleyeler andan ṣoŋra başına sā
11. yaġı vuralar çevresin çözeler şīşe çekeler bīş on
12. günden ṣoŋra biterse şīşe çekmekde fāyide yoḳdur
13. belki sevdāyı [ishāl ve (F.73a-7.)] istifrāġ itmek ardınca olalar meşhūr

120a.(87a.)

1. devā ki bu maraźda istiʿmāl olur [393] kābilī helīle
2. ḳabı iki miṣḳāl ġarīḳūn ve eftīmūn her birinden
3. bir buçuḳ miṣḳāl [milḥ [-i] hindī buçuḳ miṣḳāl (F.73a-10 .)] besfāyic ve ḥacer-i ermenī
4. her birinden birer miṣḳāl bu otlardan ḥabb eyleyeler
5. günde bir iki miṣḳāl cevāv ile ya mā'ü'l-cübün [ile (F. 73a-12.)] ṭaŋlacaḳ

---

ra birer "it" kelimesi geçiyor.

391.Bu arada, F.72b-16.da "ḳuduz".

392.Bu arada, F.73a-2.de "eger yimezlerse ḳuduzdur".

393.Bu arada, F.73a-8.de "muʿālecesi".

6. isti'māl eyleyeler [iki üç günde bir gez (F.73a-12.)]
   [elbetde tiryāḳ-ı fārūḳ isti'māl eyleyeler (F73a-13.)]
   tiryāḳ-ı erba'a daḫı eyidür tamām
7. ḫōş olmayınca ḥammāma girmeyeler [394] ṣovuḳdan saḳınalar
8. eger iṉen gālibise ḳān alalar ḳānına baḳmaġa
9. ḳomayalar eger baġlamaġıla geleciyile ya gücile [395] su
10. içrübilürlerse eyüdür [396] ma'desi üsdine müberredāt
11. vuralar her [kimi (F.73b-1.)] kim ḳuduz it ṭalasa cehd
    eyleyeler ki ol
12. iti öldürüp cigerin alalar ol kişiye bişürüp yidüreler
13. şifā bula inşā'allāhu te'āla

394.F.73a-14.de "girmeyeler" yerine "koymayalar".

395.Bu arada, F.73a-15.ve 16.da "yā ve ne ḥālile olursa".

396.F.73a-16.da, burada "içüreler".

(103)

HĀCĪ PAŞA

(Celâleddin Hızır)

T E S H İ L

II.Cilt

Söz Dizini

Doktora Tezi

Hazırlayan : Zikri TURAN

Danışman : Yrd.Doç.Dr.Şerif Ali BOZKAPLAN

Malatya 1992

TEŞHİL'de GEÇEN BAZI İSİMLERİN LİSTELERİ

Bu başlık altında yer alan kelimeler, bilhassa nebat ve madde isimleriyle alâkadar olan başka araştırıcıların kolayca faydalanabilmeleri maksadıyla, burada, ayrıca liste - lenmiştir. Listelenen bu kelimelerin ma'naları için dizine müracaat edilmelidir. Bahis mevzuu kelimeler, aşağıdaki şekilde tasnif edilmiştir:

1. Nebat İsimleri: Nebat isimlerinin kerşısına, latinceleri de ilave edilmiştir[1]

2. Hastalık İsimleri

3. Madde İsimleri (Burada kastedilen maddeler, ilaç gibi kullanılan ve ilaç yapımına yardımcı olan maddelerdir)

a) Usareler (Bu bahis içindeki kelimeler için indeksin "su" ve "süT" maddelerine bakılmalıdır)

a_1) "su" olarak

a_2) "süT" (bitki sütü) olarak

---

1. Nebat isimlerinin Latince karşılıkları tesbit edilirken müracaat edilen kaynaklar şunlardır:

AKALIN, Şevki-- Büyük Bitkeler Kılavuzu, Ank. 1952

BAYTOP, Turhan-- Türkiye'de Bitkilerle Tedavi, İst. 1984

ÖNLER, Zafer -- XIV. ve XV. Yüzyıl Anadolu Türkçesi Bo - tanik Terimleri (Yayımlanmamış makale)

ÖZÇELİK, Sadettin -- Nidâyî, Menâfi'ü'n-nâs-Dil Ozellikleri, Metin, Söz Dizini- cilt:2, Malatya 1990 (Basılmamış doktora tezi)

TUNA, Osman Nedim -- Malatya'da Bir Yazma Tıp Kitabı ve

b) Tohumlar (Dizinin "tohum" maddesine bakılmalıdır)

c) Yağlar (Dizinin "yağ" maddesine bakılmalıdır)

d) Diğerleri

4. Hayvan İsimleri

a) Kuşlar

b) Diğer Hayvanlar

5. Has İsimler

Türk Bitki Adlarının Kaynakları, İn.Ü. Tebliğler, Malatya 1987

TÜRKÇE SÖZLÜK -- Türk Dil Kurumu, Ank, 1988

1. Nebat İsimleri ve Latince Karşılıkları

acı bādem	?
afsentin	Artemisia Absinthum (T.S. 1174), Artemisia Bronatum L.(Compositae) (T.B. 352)
ağu ağacı	Nerium Oleander L.(Apocynaceae) (T.B.411)
ağu ḳundus	Gypsophila Struthium L.(Caryophyllaceae)(T. B. 213; Ş.A. 4379)
aḳ ġarīḳūn	?
ʿāḳır-ı ḳarḥa	Radix Pyrethri Romani (T.B. 342)
aḳ sūsen dibi	İris Pallida Lam.(İridaceae) (Ş.A. 4965)
alma	Malus Communis (= Pyrus malus L.) (Rosaceae) (Ş.A. 5837)
aluç	Crataegus (Rosacaeae) (T.B. 161)
alu erük	?
amber-i bārīş	Berberis vulgaris L. (Berberidaceae) (T.B. 164)
amrūd	Pirus cominunis L. (Rosacaeae) (Ş.A.7518)
anberbārīs	Berberis vulgaris L. (Berberidaceae) (T.B. 164)
anīsūn	Fructus Anisi vulgaris (T.B.164), Primpinella anisum (T.S.68)
apri yavşanı	Artemisia absinthum (T.S.1174), Artemisia brohotum (Compositae) (T.B.352)
arpa	Fructus Hordei, Semen Hordei (T.B.169)
ayruḳ	Agopyron repens L. Beauv (= Triticum repens L., Elymus repens L. Gould) (Gramineae) (T. B.174), Cynodon dactylon L.Pers.(Gramineae) (T.B.174), Agopyron eristatum L.Gaertner (Gramineae) (T.B,174)
ayva	Fructus Cydniae (T.B.174)
āẕıḫar	Andropogon Nardus (Graminaeae) (Ş.A.546)
bābādiye	Matricaris chamomilla L. (Compositae) (T.B. 348)
bābādya	" " "
bābūnac	" " "

bābūnc	" " "
bādām	Amygdalus communis (T.B.175)
bādıncān	Solanum melongena (T.B.309)
baġ tegegi	Vitis vinifera L. (Vitaceae) (T.B.403)
bāḳla	Vicia Faba L. (lefumiosae) (T.B.177)
baṣal- ᶜunṣul	Urginea maritima L.Baker (= Scilla maritima L.) (Lillaceae) (T.B.160)
bāẕren	Melissa officinalis L. (Labiatae) (T.B.343 ; Ş.A.6053)
bāẕrenbūye	" " " " "
behmen-i aḥmer	statice limonium (Z.Ö.50)
behmen-i ėbyaż	centaura behen (T.B.354)
belādur	Semecarpus anacardium (Z.Ö.196)
belīle	Bellerica myrobalan (Z.Ö.61)
belīlec	" "
bellūṭ	Aesculus hippocastanum (T.B.171)
bend-i enver	Plantago (P.antaginaceae) (T.B.399)
benefsec	Herba Vialae tricoloris (T.B.324)
benefşe	" " "
besbāse	Macis (T.B.315), Myristica Fragrans(Z.Ö. 66)
besfāyic	Rhizoma Polypadii (T.B.184), Polypodium vulgare (Z.Ö.67)
birinc	Oryza sative L. (Gramineae) (T.B.343)
boy	Trigonelle foenum-graecum L. (Leguminosae) (T.B.189)
bögrülce	Dolichos (Leguminosae) (Ş.A.3084), Dolichos lubia Fornk. (Ş.A.3088)
buġday	Triticum aestivum L. (Gramineae) (T.B.290) (= Triticum sativum lami.Triticum vulgare Will (Gramineae) (T.B.343)
buyān	Glycyrrhiza glabra L. (Leguminosae) (T.B. 330)
buyān dibi	" " "
büber	Fructuc capsici (T,B.297)
cevz-i bevvā	Semen Myrsisticae) (T.B.318), Myristica

	Fragrans (Z.Ö.89)
çıntıyāna	Gentiana lutea L.(Gentianaceae) (T.B.194)
çig ebrişim	?
çörek otı	Nigella Sative L. (Lauraceae) (T.B.211); (Ş.A.6530)
daru	Fructus Mili, Semen rilii (T.B.217)
defin yemişi	?
delüce baḳla	Lapinus albus L. subsp. albus(= Lupinus termis Forssk.) (Leguminosae) (T.B.398)
demü'l-aḫaveyn	Calamus draco(= Dacmonorops draco Blune) (Palmae) (T.B.274)
demürdiken	Tribulus terrestris L. (Zygophylaceae) (T. B.220; Ş.A. 9871)
dilkü ḫāyası	Orchis hircina L. (Orchidaceae) (Ş.A.6723)
ebem gümeci	Malva sylvestris L., Malva neglecta Wall (= Malva rotundifolia L.) (Malvaceae) (T.B. 226)
eftīmūn	Cuscuta europaed (T.B.418)
egir	Acorus calamus L.(Araceae) (T.B.227)
ekşi alma	?
ekşi enār	?
ekşi erük	?
ekşi ḳarasıya	?
ekşi tūt	?
emlec	Phyllanthus emblica (Z.Ö.145)
encīr	Fructus Caricae L. (T.B.261)
encübār	Rauschl (Syn: P.tormentilla Neck) (T.B.421) (= Potantilla erecta) (Z.Ö.149)
erük	Prunus domestica L. (Rosaceae) (T.B.229)
farfiyūn	Euphorbium, Gummi Euphorbiae (T.B.386)
fınduḳ	Gorylus maxima Miller (Corylaceae) (T.B. 232)
fıstuḳ	Semen pistaciae verae (T.B.364)
fülfül	Fructus piperis (T.B.274)
ġarīḳūn	?
gebere	Gemmae Capparidis (T.B.279)

geçi buynuzı	Ceratonia siliqua L. (Leguminosae) (T.B. 280)
gendenā	Allium porrum (T.B.369)
gendene	" "
gendinā	" "
gerḍi	?
gerdiye	?
gögnār (tohumu)	Abies cilicica (Pinaceae) (T.B.308)
gök sūsen dibi	İris Germanica L.(İridaceae) (T.B.384)
gül	Flos Rosae (T.B.237), Rosa (T.S.580)
gülnār (içi)	Punica granatum (Z.Ö.185)
günlük	Cortex Styracis, Cordex Thymiamatis, Liquidambar orientalis (Hamameli daceae) (T. B.240)
güyegü otı	Origanum vulgare L. (Labiatae) (T.B.326)
ḥabbu'l-ġār	?
ḥanẓal	Citrullus colocynthis (T.S.430)
ḥardal	Brassica nigra(L.) (Crucigerae) (T.B.242)
ḥaşḫāş	Papaver somni ferum L. (Papaveraceae)(T. B.244)
ḥaşīzek	Artemisia cina (Z.Ö.529)
ḥaṭmī	Flos Althaeae (T.B.249)
ḥatun duzlugı	Berberis vulgaris L. (Berberida ceae) Berberis crataegina DC (Berberidaceae) (T.B.164)
ḥavīc	Fructus Dauci Carotae (T.B.251)
ḥayva	Fructus Cydoniae (T.B.174)
helīle	Fructus Myrobalani (T.B.379)
helīlec	" "
helīlec-i hindī	?
helyūn	Asparagas officanalis L. (Liliaceae) (T. B.313)
ḥınna çiçegi	Lawsonia inermis (T.S.851)
ḫıyār	Cucumis sativus (T.S.642)
ḫıyārşenbe	Fructus cassiae fistulae (T.B.379)
ḫıyārşenber	" "

hindī helīle	?
hindistān ḳozı	Myrstica fragrans Houltan (Myrsticaceae) (T.B.315)
ḫorasanī	?
ḥummāż	Rumex acetocella L. (Polygonaceae) (T.B. 314)
ḫurma	Fructus Dactili (T.B.256)
ḫuṣyetü's-ṣa'leb	Orchis hircina L. (Orchidaceae) (Ş.A.67[illegible] 23?)
ıḳrīṭī eftīmūn	?
'ırḳ-ı sūs	Radix liguiritiae (T.B.330)
ısfanāḫ	Spinacia Oléracea L. (T.B.259)
igde	Elaeagnus angustifolia L. (Elaeagnaceae) (T.B. 260)
ilan boncuġı	Arum L. (Araceae) (Ş.A. 840), (T.B.407)
ilan otı	?
īrsā	İris Germanica L.(İridaceae) (T.B.384), İris lurida (Z.Ö.244)
isḳulufendiriyūn	Teucrium scordium (Z.Ö.521)
isḳuluyidürü	?
ḳabaḳ	Cucurbita maxima Lam. Cucurbita monschata (Lam.) Poiret, Cucurbita pepo L. (Cucurbitaceae) (T.B.264)
kābilī helīle	?
ḳadın duzluġı	Berberis vulgaris (Berberidaceae), Berberis crataegina DC.(Berberidaceae) (T.B. 164)
ḳadın ṭuzluġı	?
ḳadun duzluġı	?
ḳadun ṭuzluġı	?
ḳalḳās	Marrubium vulgare L. (T.B.420)
ḳara börklü	Lavandula stoechas (Z.Ö.522)
ḳara ġarīḳūn	?
ḳara helīle	?
ḳaranfil	Caryophyllus (T.B.272)
ḳaranful	"

ḳara noḫūd	?
ḳarasaya datlusı	Cerasus avium L. (T.B.301)
ḳara üzüm	Vitis vinifera L. (Vitaceae) var. niger(?) (T.B. 403)
ḳarġa dölegi	Ecballium elaterium A.Richard (Cucurbitaceae) (T.B.231)
ḳarpuz	Citrillus lanatus (Thurb) (T.B.156)
kāsnī	Cichorium endivia L. (Conpasites) (T.B. 253)
ḳatrān köpügi	Polyporus igniarius (T.S.814)
ḳavun	Citrullus melo L. (Cuçurbitaceae) (T.B.155)
kelem	Brassica oleracea L. (Cruciferas) (T.B.388)
kerdeme	Lepidium sativum L. (T.B.384) (Cruciferae) (Ş.A.5389)
kerefüs	Apium gravealens L. (Umbelliferae) (T.B. 291)
keşür	Fructus Dauci cerotae (T.B.251)
ḳızıl buyān	?
ḳızıl gül	?
ḳızıl süsen dibi	?
ḳızıl üzüm	Vitis vinifera L. (Vitaceae) (T.B.403)
kirās	Cerasus avium L. (T.B. 301)
kişnīc	Fructus Coriandri (T.B.302)
kişnīz	"
ḳoç buynuzı	?
ḳoruḳ	?
ḳoz	Abies cilicica (Pinaceae) (T.B.308)
ḳoz aġacı	" "
ḳulḳās	Marrubium vulgare L. (T.B.420)
ḳurṭum-i hindī	indigofera tincturium (Z.Ö.330)
ḳust	Costus arabicus (Z.Ö.333)
ḳuzġun otı	Dropteris Filix-mas Schott (Polypodiaceae) (Ş.A.3203); Nephrodium Filix-mas Rich Polypodiaceae) (Ş.A.6482)
ḳuzı ḳulaġı	Rumex acetocella L. (Polygonaceae) (T.B. 314)
liḳūḳ-ı ʿunṣul	Urginca maritima L. Baker (= Scilla mariti-

	ma L.) (Lillaceae) (T.B.160)
līmōn	Citrus Limonum (T.S.965)
lisānu'l-ḥamal	Plantago (Plantaginaceae) (T.B.399)
lisānu'l-ḥaml	" "
lisānu's-sevr	Anchusa officinalis L. (Boraginaceae) (T. B.375)
māhīzeher	Verbascum phlomoides L., Verbascum densiflorum Bertol,(= Verbascum thapsiforme Schrader), Verbascem thapsus L., (Scrophulariaceae) (T.B.375)
maḥmūde	Scammonium (T.B.320)
manūş	?
mārūl	Herbalactucae sativae (T.B.322) , Lactuca sativa (T.S.991)
māş	Lathyrus sativus (Z.Ö.364)
	Phaseolus aureus (T.S.994)
māye-ḫūş enār	?
mekke ayruġı	Andropogon Nardus (Gramineae) (Ş.A.546)
meleşre	Fructus foeniculi (T.B.359)
meleşru	" "
mercimek	Lens culinaris (T.S.1009)
mersīn	Fructus myrti (T.B.327)
meşrūdiyuṭūs	?
meşruṭīdus	"
mevīzec	Delphinium staphisagria L.(T.B.187)
na'nā	Mentha piperita L.(Labiatae) (T.B.337)
na'nā'	" " "
na'ne	" " "
nārinc	Citrus aurantium L. (T.B.318)
nerges	Flores narcissi tazettae (T.B.342)
nergis	" " "
nīlūfer	Nymhea (T.S.1087)
nīlūfer çiçegi	"
noḫūd	Cicer arietinum (T.S.1090)
panbuḳ	Gossypium (T.S.1155)
panmuḳ	"

pāpādya	Matricaria chamomilla L.(Compositae) (T.B. 348)
pāzū	Beta vulgaris L.var.cicla (T.B.417)
perrisiyāvşān	Asplenium adiantum nigrum L. (Aspleniaceae) (T.B.404)
persiyāvşan	" " " "
piyāz-ı yavşan	Artemisia absinthum (T.S.1174)
rāvend	Rheum officinale (T.S.1216)
rāvend-i çīnī	?
rāziyāne	Fructus foeniculi (T.B.357)
reyḥan (tohumu)	Ocimum basilicum (T.S.497)
rümmān	Punica granatum L. (Punicaceae) (T.B.341)
ṣabr-u usḳuṭūrī	Aloe vera (T.S.1261)
ṣandal	Arbutus andrachne L. (T.B.305)
sarḫas	Dryopteris Filix-mas schott (Polypodiaceae) (Ş.A.3203), Nephrodium Filix-mas Rich (Polypodiaceae) (Ş.A.6482)
sarımsaḳ	Allium sativum L.(Liliaceae) (T.B.368)
sarmısaḳ	" " "
ṣarmusaḳ	" " "
ṣaru helīle	Terminalia citrina (T.S.1261)
ṣaru türbüd	?
ṣaru yavşan	?
semiz ot	Portulaca oleraceae L. (T.B.421) var. sative DC (Portulaceae) (Ş.A.7798)
semiz otı	" " "
semüz otı	" " "
sezāb	Herba Rutae graveolentis (T.B.373)
sığır dili	Anchusa officinalis L. (Boraginaceae)(T. B.375)
sığır ḳuyruġı	Verbascem phlomoides L., Verbascum densiflorum Bertol,(= Verbascum thapsiforme Schrader), Verbascem thapsus L., (Scrophulariaceae) (T.B.375)
sibistān	Cordia myxa (Z.Ö.652)
sināmekī	Fructus sennae (T.B.378)

sināmekkī	" "
sinā-yı mekkī	" "
siŋirlüce otı	Plantago (Plantoginaceae) (T.B.379)
sirḫuşken	?
sīsām	Sesamum indicum L. (Pedaliae) (T.B.383)
sīstān	?
ṣoġan	Allium cepa L. (Liliaceae) (T.B.369-370)
sögüt	Salix alba L., Salix babylonica L., Salix caprea L., Salix cinerea L. (Salicaceae) (T.B.382)
sumāḳ	Rhus coriafia (T.S.1347)
summāḳ	" "
sūrincān	Colchicum autumnale L. (Liliaceae) (T.B. 153, 155)
sūsam	Sesamum indicum L. (Pedaliae) (T.B.383)
sūsen dibi	İris germanica L. (Iridaceae) (T.B.384)
şāhtere	Fumaria (Papaveraceae) (Ş.A.3998), Fumaria officinalis L. (Papaveraceae) (Ş.A.4003)
şāhterec	" "
şāhtīrec	" "
şaḳākūl	Scorzonera suberosa C.Koch (T,B263)
şaḳāyıḳu'n-nu'mān	Papaver rhoeas L. (Papaveraceae) (T.B. 234)
şalġam	Brassica rapc 1.subsp.rapa (Cruciferas) (T.B.388)
şārūtīrūs	?
şayṭarac	Herba fumariae, Fumaria officinalis 1.(T.B. 387)
şeftālū	Persica vulgaris Miller (Syn.Amygdalus persica 1.) Prunus persica (L.) Batsch (Rosaceae) (T.B.390)
şekker ḳamışı	Saccharum L. (Gramineae) (Ş.A.8588), Saccharum officinarum L.(Gramineae) (Ş.A.8589)
şenḫıyār	Cucumis flexuosus (T.S.7)
şīḥ	Veronica L. (Serophulariaceae) (Ş.A.10189)

şīḥ-i ermenī	?
şinḫıyār	Cucumis flexuosus (T.S.7)
şūnīz	Nigella Sativa L. (Ranuaslaceae) (T.B. 211; Ş.A.6530)
ṭarḫūn	Herba Dracunculi (T.B.352)
ṭaru	Fructus Milii, Semen Milii (T.B.217), Pacicum (T.S.340)
tātüre	Datura stramonium (T.S.1429)
temürhindī	Tamarindus indica (T.S.353)
termiye	Lapinus albus L.subsp., albus(= Lupinus termis Forrk.)(Leguminosae) (T.B.398)
ṭopalaḳ	Cyperus rotundus L. (Cyperaceae) (T.B.273)
ṭumalan	Tuber miheli Ascomycetes (Tuberaceae) (Ş. A.10011)
ṭuraḳ	Cyperus rotundus L. (Cyperaceae) (T.B.273)
ṭuraḳ otı	" " "
turınc	Citrus aurantium L. (T.B.318)
turunc	" "
turp	Raphanus sativus L. (Cruciferae) (T.B.399)
turup	" " "
tūt	Morus L. (Moraceae) (T.B.225)
türbüd	Convolvulus turpethum (Z.Ö.513)
türmüs	Lapinus albus L.subsp., albus (= Lupinus termis Forssk.) (Leguminosae) (T.B.398)
ʿūd	Agallochum officinale, lignum aloes, L. Agallochi verum, L.Aguillariae (T.B.344)
ʿūdu'ṣ-ṣulub	Poconia carolina (T.S.113)
ʿunāb	Fructus jujubae (T.B.257)
ʿunnāb	" "
usṭhūdūs	Lavandula staechas (T.B.790)
usṭūhūdūs	" "
usṭuḫūẕūs	" "
usṭḳūdus	" "
uşaḳ	Dorema ammoniacum (O.N.T)
ükşūş	Hedera helix(T.S.1263) , Cuscuta epythium (Z.Ö.140, 339, 527)

üşnān	Salicornia herbacea (Z.Ö.525)
üzüm	Vitis vinifera L. (Vitaceae) (T.B.403)
vec	Accrus calamus L. (Araceae) (T.B.227)
verd	Flos Rosae (T.B.237)
yaban ṣoġanı	Allium akaka Gmelin (Liliaceae) (T.B.370)
yāsemīn	Flos jasmini (T.B.405)
yüzerlik	Peganum harmala L. (Zygophyllaceae) (T.B. 402)
zaʿferān	Crocus, stigmata croci (T.B.360)
zaʿfirān	" " "
zencebīl	Radix Gei urbani (T.B.383), Rhizcma zingiberis (T.B.412)
zerdālū	Armeniaca vulgaris lam. (Syn: Prunus armeniaca (Rosacene) (T.B.413)
zeytūn	Olea europea (T.S.1670)
zerāvend-i ṭavīl	Radix aritolochise longae (T.B.412), Ecballium elaterium (Z.Ö.136, 311, 559)
zirişk	Berberis vulgaris L. (Berberidaceae) Berbeberis crataeigna DC. (Berberidaceae) (T.B. 164)

2. Hastalık İsimleri

aġız ḳoḳusı	başūr
ʿamel	baş (=saʿfe)
arḳa aġrısı	baş (=yara)
armaḳ	baş degzinmek
aruḳ	behaḳ-ı ebyaż
ʿaṭaş	behaḳ-ı esved
āteş pāresi	bevāsīr
ʿaṭış	bil aġrısı
ʿaṭş	buḥrān
āvāz dutulmaḳ	burun ḳanamaḳ
baġarsuḳ sıyrundusı	cemre
baġırsuḳ sıyrındısı	cerāḥat
baras	cerb

cirāḥat
cüderī
cünūniyyet
cüẕām
çapaḳ
çıban
çiçek
dāḫıs
demregi
demregü
diş aġrısı
diş dibleri ḳanamaḳ
diş ḳırcıldamaḳ
diş ḳırcıldatmaḳ
diremek
ditretmek
düvār
evrām
fuḳā'
gelügīr
gici
gicik
göbek burmaḳ
göŋül dönmek
göŋül ṭarlanmaḳ
göz aġrısı
göz ḳararmak
ġıbb-ı dāyir
ġıbb-ı ġayr-ı ḫāliṣ
ġıbb-ı ḫāliṣ
ġıbb-ı lāzım
ġuṣṣa
ḫafaḳān
ḥarāret
heyża
ḫıyārāk
ḥike
ḥummā
ḥummā-ı balġamī
ḥummā-ı balġamiyye-i lāzıme
ḥummā-ı balġamiyye-i nāyibe
ḥummā-ı demevī
ḥummā-ı dıḳa
ḥummā-yı ġıb
ḥummā-ı ḍıfan
ḥummā-yı lāzıme
ḥummā-yı muḥrika
ḥummā-ı muṭbiḳa
ḥummā-ı müfrede
ḥummā-ı mürekkebe
ḥummā-ı ṣafrāvī
ḥummā-ı sevdāvī
ḥummā-ı yevmī
ḥummī
ḫunāḳ
ıḫtılāṭ-ı ḍaḳl
ınçḳırmaḳ
ḍırḳu'n-nisā
ihtibāsu'l-bevl
ince aġrı
ishāl
istifrāġ
istisḳā
ḳabarcuḳ
ḳābıż
ḳabıż
ḳabż
kāhellik
ḳara aġız
ḳaralıḳ
ḳarın aġrısı
ḳızamuḳ

ḳızılcuḳ
ḳorulġan
kötrümlük
ḳūbā
ḳuduz
ḳuduzluḳ
ḳulaġ aġzı
ḳulunc
ḳurdaşīn
ḳusma
ḳusmaḳ
m ᶜde aġrısı
maᶜīde aġrısı
māliḫulyā
maᶜlūl
maᶜs
māşerā
mecẕūm
müsteskī
nāḳıh
nıḳris
od göynügi
öksürmek
öksürük
riḥ
riŋ
ruᶜāf
rubᶜ-ı dāyir
rubᶜ-ı lāzım
saᶜfe
saḥc
ṣancu
şarulıḳ
selesü'l-bevl
sersām
sevilcü
sınuḳ
sıtma
sidr
sivilci
sivilcik
sivilcü
sūnuḫuş
sühhār
şarā
şaṭr-el-ġıb
şiş
ṭāᶜūn
tuḫme
uçuḳ
ᶜuṣburu'l-bevl
uyuz
vebā
verem
yarḳān-ı aṣfer
yarkān-ı esved
yil
zaḫīr
zaḫīr-i bāṭıl
zaḫīr-i ḥaḳ
ẕātü'l-cenb
ẕātü'z-zebih
żayyıḳ-ı nefes
żayyıḳu'n-nefes
żiḳu'n-nefes
zōr
zükām
zükkām

3. Madde İsimleri

a) Usareler (Bu bahse dahil kelimeler için dizinin "su" ve "süT" maddelerine bakılmalıdır)

a_1)"su" olarak

a_2)"süT" olarak(bitki sütü)

b) Tohumlar (Dizinin "tohum" maddesine bakılmalıdır)

c) Yağlar (Dizinin "yag" maddesine bakılmalıdır)

d) Diğer Maddeler:

afyūn
aḳ keşīre
aḳ şeker
aḳ zernīḫ
aḳ ḫaşḫāş toḫmı
ʿanber
anīsūn
ʿasel
at tezegi
bal
baş māzū
bekmez
beynī
buḫūr
burak
cevāv şekkeri
cevāb şekkeri
cündibedister
çig ɛenderūs
dārçīnī
dār-ı çīnī
degirmen tozı
demür yardası
deŋiz ṭuzı
eşek tezegi
gil-i ermenī
güher-bā
gühr-bā
gülbeşeker
gülengübīn
ḥacer-i ermenī
ḥacer-i lāciverd
ḫāliṣ müşk
ḫamır
ḫamīr
ḫamr
hiltīt
ısfaḥānī sürme
isfīdāc
isfindebāc
jīve
kāfūr
ḳalʿay
ḳanbīl
ḳar
ḳaṣnī
kef
keff
kepek
keşīre
ḳızıl şekker
ḳızıl zernīḫ
kibrīt
kirec

kiremit
köpük
ḳuru benefşe
ḳuru gül
ḳuru kişnīc
ḳuru kişnīz
lāciverd
lādān
lök
māst
maşṭakī
māü'l-cübbīn
māü'l-cübün
māü'l-laḥm
māü'r-rümmāneyn
māü'ş-şa r
māzū
mermer
milḥ
misk
muḳl-ı erzaḳ
muḳl-ı ezraḳ
mūm-ı rūgan
mür
mürü
mürdeseng
mürdeseneg
müşk
nārdān
nārdeng
nāṭırūn
naṭrūn
nebāt şekkeri
nebātī şekker
nişāsta
nohudāb
nuşādur
oġlan aşı
örümcek evi
rādi ʿ
rāsīn
ṣabun ṣuyı
sabūsa
saḳanḳūr
saḳız
ṣamġ-ı ʿarabī
ṣaru mūm
selīḫa
sergüle
sıçan necisi
sıçan otı
sıġır ödin
sikencübīn
sirke
sürme
şab
şayṭarac
şeker
şekker
şīrḫışt
ṭabāşīr
terengübīn
terencübīn
tiryāḳ
türmüs unı
un
yumurda ṣarusı
żamġ
żamġ-ı ʿarabī
zencār
zernīḫ
zeyt

zībāḳ
zift
zincfir

4. Hayvan İsimleri

a) Kuşlar

gögercin
gögercin yavrusı
keklik
serçe

b) Diğer Hayvanlar

balıḳ
bambul ḳurdı
bilic
çaḳal
dilkü
ḫoros
ilan
ferārīc
ferrūc
ḳarın ḳurdı
ḳarın soġulcanı
ḳaya keleri
ḳızıl geçi
ḳurbaġa (et olarak)
ḳurt (böcek)
ḳurt
oġlaḳ
ördek (et olarak)
soġulcan
sülük
ṭavşan (et olarak)
tavuḳ
yavuz ilan
yılan
zaġa

5. Has İsimler

buḳrat
ḫorasanī

Söz Dizini(İndeks)'in Hazırlanmasında Uyulan Esaslar

1. Bütün kelimeler, madde başı ve ara madde başı olarak alınmış ve tanzim edilmiştir.

2. Türkçe kaideli terkibler ve diğer birleşik şekiller, her unsurla alâkalı maddede, ara madde olarak gösterilmiştir. Arapça ve Farsça terkibler ise, ilk kelimeye göre yani tek bir kelime gibi telakki edilerek ve sadece bir yerde gösterilmiştir. Bu terkiblerin ilk kelimesi müstakil bir kelime olarak de mevcud ise, terkibler ara madde olarak alınmış, mevcud değilse madde başı yapılmıştır.

3. Sesçe ve şekilce benzeyen kelimeler, evvel isim sonra fiil gelecek şekilde sıralanmışlardır.

4. Ara maddelerdeki fiil şekilleri, alfabetik sıra gözetilmeden sona alınmıştır.

5. Yardımcı fiil hüviyetindeki kelimelerdekiler hariç bütün mastarlar madde başı olarak değerlendirilmiştir. Yardımcı fiil halinde, mesela 'kan al-" fiil şeklinde, "kan almak" şeklinin dışında "kan al-a, kan al-urlarsa, kan al-a-lar ..." çekimleri de bulunduğu için, mastar ekli olanı madde başı yapıldığında dağınıklık hasıl olmaktadır. Buna mani olmak için, yardımcı fiil durumundaki kelimelerin sonunda görülen "-mAk" eki çekim eki gibi telakki edilmiş ve madde başı "kan al-" şeklinde tanzim edilmiştir. Diğer hallerde ise mastarlar, hep madde başı yapılmıştır.

6. Madde başlarının imlası, parantez içinde ve bütün şekilleriyle gösterilmiştir.

7. Yukarıdaki esaslar dahilinde bütün kelimeler alfabetik olarak sıralanmışlardır.

8. Mânâsı bulunamayan kelimeler, karşısına soru işareti(?) konularak, indeksin bitiminde de ayrıca listelenmek suretiyle, indeksteki alfabetik sıralarında gösterilmişlerdir.

SÖZ DİZİNİ (İndeks)

- A -

ac (آچ) : aç, tok olmayan
a. 7a-7, 100a-7, 118a-12

ʿacāyib*(عجايب) :
ʿacāyib gör- : etrafını normal idrāk edeme-
a. 93b-8

acı (اجي ، آجي ، آجي ، اجي) : acı, tatlı olmayan
a. 4a-1, 13b-8, 15b-9, 76b-5, 82b-3, 101b-3

acı bādām : acı badem
a. 36b-4

acı bādām yaġın : acı bademden elde edilen yağ
a. 73a-11, 115a-2

acı zerdālū yaġın : acı zerdalı yağı
a. 88a-11

acla (آجلا ، اجلا ، آجلا) : aç karna, aç olarak
a. 9b-2, 12a-4, 13a-5, 22b-6, 84b-13, 115a-2, 117 b-1.

aclıḳ (اجلق ، آجلق ، آجلغ) : aç olma hali
a. 5b-7
a.a 21a-10
a.da 28a-11
a.dan 4b-2, 15a-7

aç- (-اچ ، -آچ) : acık-
a.ar 103b-3, 118b-10

aç- (-اچ ، -آچ) : 1. tıkanıklığı gider-, pekliği izale et-
a.ar 11b-3, 36b-3, 36b-6, 37b-11, 37b-13, 38a-10 39a-3, 39b-10, 42b-10, 43b-9, 44a-2, 45b-8, 46 b-3, 48b-5, 49b-11, 50a-9, 52b-8
a.maz 38a-12

2. yar-, deş-
a.ar 109a-6

3. arzuyu şidditlindir-
a.ar 9b-13, 15b-13, 39a-9, 48a-9

4. örtüyü kaldır-, görülür hale getir-

a.mamak gerek : -mamalıdır 14a-7

açıl- (آچیل-) : yırtılıp deşil-

a.acağı 109a-5

açuk (آچوق ، آچوق) : 1. örtülü olmayan, açık

a. 9a-10

2. içine girilebilir, sokulabilir durumda olan, kapalı olmayan

a. 30b-10 3. etrafı kapalı olmayan, ferah durumda (olan mahal)

a.6b-5, 20a-12

ad * (آد) :

ad vir- : isimlendir-, isim koy-

a. 2a-3

ʿaded (عدد) : tane, birim

a.i 112a-5

ādem (آدم ، آدم) : insan

a. 32b-13

a.den 67a-3

ʿadem (عدم) : yokluk alemi

a.den 1b-2

ʿādet (عادت ، عادت) : alışkanlık, huy

a.i 30b-13

ʿādet idin-: alışkanlık kazan-

a. 10b-13

adım (ادم ، آدم) : ayağın bir hamlesiyle yapılan hareket

a. 8a-1, 23a-8

a.ın 118b-12

afsentin (آفسنتین) : pelin (bkz. aprı yavşānı, piyāz-ı yavşān)

a. 17a-1, 92b-12, 93b-3, 105b-11

afyūn (آفیون) : haşhaş kabuğu çizilerek elde edilen, sakıza benzer beyaz madde

a. 46a-1, 59b-3, 71b-9, 96b-9, 117a-7

ağaç (آغاج ، آغج) : ağaç, ağaç gövdesi

a.ın 49b-2

a.ında 47b-7

a.lar 6b-4

ağaç āvāzı(n) : ağaçlardan çıkan, hışırtılı, teskin edici ve dinlendirici te'sirinden ötürü hastalara tavsiye edilen ses
a.lar 68a-6

ağaç mıḫı : ağaç çivi, ağaç parçasından yapılan çivi
a. 49a-8

ağu ağacı : zakkum
a. 117a-5

ağu ağaç yapraġı : zakkum yaprağı
a. 113b-14

encīr ağacı : incir ağacı
a. 6b-4

koz ağacı : ceviz ağacı
a. 6b-4

ağaççuK (اَغَاجْغُز ،اَغَاجْ جُغَز) : ağaç parçası, çöp
a.a 61a-4

sögüt agaççuġı : söğüt ağacı parçası
a. 104a-5

ağır (اَغِرْ ، آغِرْ) : katı derecede, ileri derecede
a. 105a-2

ağır ol- : ağır hareket eder ol- ağılrlık hisset- (bkz. agır agı ol-)
a. 3b-9, 4a-6, 24b-7, 63a-8, 63b-7, 64a-10, 68a-2 69a-13, 79b-4, 88b-10, 101a-4, 101b-2, 112a-15

ağır ağır ol- : bkz. agır ol-
a. 69a-5

kulak ağır ol- : kulağın işitmesi azal-, sağırlaş-
a. 73a-5

ağır- (اَغِرْ-) : agrı hisset-, agrı- (bkz. agrı-)
a.an 97b-9

ağırı (آغِرِ) : ağırlığınca, ağırlığı kadar
a. 18b-5, 56a-12

ağırlık (آغِرْلِغْ) : vücudun kendisini yük altında hissetmesi
a. 104b-13

ağız (اَغِزْ) : ağız, ilk süt
a. 33b-11

aġ(ı)z (اَغِزْ، اَغِيزْ ، اَغْزْ) : 1. ağız uzvu
a. 4a-1, 82b-3, 101b-3
a.a 74a-7, 74a-13
a.da 19a-5, 20a-4, 73b-3, 114a-15
a.ı 30b-10, 36a-11, 76b-3, 76b-5, 76b-6
a.ın 24a-11, 54a-10, 118a-13
a.ında 54b-2, 79a-9
a.ından 68a-8, 68a-8
2. ağız ağrısı
a. 86a-11
a.a 52b-6
3. kapı, kapanacak kısım
a.ın 26a-8, 26a-9

ağız kokusı(n) : ağız kokusu, ağzın kokması
a. 35b-5, 46b-5

ağız lu'ābı : salya (bkz. salyār, ağız yarı(n))
a. 118b-8

ağız yarı(n) :salya, ağız suyu (bkz. ağız lu'ābı, salyār)
a. 3b-10, 4a-5, 75a-7, 75b-2, 75b-6, 115a-2

kara ağız : bkz. ḥummā-yı muḥrika
a. 99a-6

kulaġ aġzı :ağızda ve dilde kabarcıklar çıkması şeklinde ortaya çıkan hastalık
a. 73b-3

aġr* (اَغْرْ) :

ma'īde aġrı(n) : sırtın,mideye tekabül eden kısmı
a.a 105b-13
a.ya 105b-10

aġrı (اَغْرِي ،اَغْرِيْ ، اَغْرْ) : ağrı, sızı
a. 65b-3, 69b-2, 79b-6, 82a-3, 82b-7, 90b-6, 91a-8, 96b-9, 96b-10, 97a-6, 97a-7, 97a-10, 98a-3
a.dur 90a-8
a.lar 46a-2
a.lardan 28a-13
a.sı 24a-7, 73b-8, 73b-11, 74a-7, 74b-1, 75a-11

a.sın 52b-7, 70b-9
a.ya 82b-12
a.yla 94a-6

arka ağrısı : sırt ağrısı
a. 112a-14

bas ağrısı(n) : baş ağrısı
a. 46a-8, 48b-6, 61b-3, 65a-13, 66a-2

bel ağrısı(n) : bel ağrısı (bkz. bil ağrısı)
a.a 47a-3

bendegüsler ağrısı : eklem ağrısı (bkz. vecaʿ -ı mefāsıl)
a. 96a-9

bil ağrısı : bel ağrısı (bkz. bel ağrısı(n))
a. 3b-3, 96a-10, 112a-14, 112b-12

boğaz ağrısı(n) : boğaz ağrısı
a. 3a-10
a.a 34b-10

ciğer ağrısı(n) : karaciğer ağrısı
a.a 52b-7

diş ağrısı(n) : diş ağrısı
a. a. 74a-6
a.a 74b-5, 75b-4, 76a-11
a.ın 74b-10

göz ağrısı(n) : göz ağrısı
a. 3b-6, 70b-8, 70b-11
a.a 69a-7, 69a-8
a.da 70a-4
a.dur 69a-1
a.uŋ 69b-3

ince ağrı : verem (bkz. ḥummā-ı dıḳa)
a. 98b-8

karın ağrısın : karın ağrısı, sancı (bkz. ṣancu)
a.a 59b-2

maʿde ağrısı(n) : mide ağrısı (bkz. maʿīde ağrısı)
a. 81b-3
a.dan 28b-1

maʿīde ağrısı : mide ağrısı (bkz. maʿde ağrısı(n))

a. 83a-5

talak ağrısı(n) : dalak ağrısı

a.a 53b-2

ağrı bir arada durma- : ağrı vücudda dolaş- (bkz. ağrı gez-)

a 64a-11

ağrı gez- : agrı bir yerde sabit olmayıp vücudda dolaş- (bkz. ağrı bir arada durma-)

a. 89b-6, 90a-10

ağrı- (اَغْرِ-، اَغْرَ-) : acı hisset-, ağrı-

a.dığı 65b-8

a.dukça 70b-9

a.mayınca 88a-3

a.r 79b-10, 96b-7, 111a-2

a.sa 73a-5, 92b-4

a.ya 15b-1, 88b-10

a.yan 74a-3, 90a-3, 98a-2, 116a-7

a.yana 27b-3

a.yup 96b-4

ağrımak (اَغْرِمَقْ، اَغْرِمَقْ) : ağrı, acı hissetmek

a. 65b-6, 79b-1, 79b-6, 90b-2, 93b-10, 96b-13, 100a-7, 116b-4

a.dan 70b-13

a.dur 76a-2, 76b-7

ağrıT- (اَغْرِدْ-) : ağrı ver-, acı ver-

a.ur 31a-10, 31b-12, 34b-8, 34b-13, 36a-9, 36a-11 36a-13, 37a-3, 38b-6, 39a-3, 39a-8, 39b-4 43b-4, 43b-4, 47a-9

ağu (اَغُو) : ağu, zehir

a.larun 53b-3

ağu ağacı : zakkum

a. 117a-5

ağu ağaç yaprağı : zakkum yaprağı

a. 113b-14

ağu kundus : sadece kundus da denen acı bir ot

a. 114b-7

agulu (اَغْلُو ، اَغُولُو) : zehirli, zehirleyici madde ihtiva eden

a. 116b-12, 117a-1, 117a-13, 117b-3, 118b-3, 118b-7

āḫır (آخِر) : son, sonra

a.a 100b-2

a.ında 49b-7, 72b-13

āḫır sülüs : üçte birlik birimin sonuncusu

a. 54b-13, 55b-9

aḫlāṭ (اَخْلَاط) : insan vücudunda varlığı kabul edilen dört unsur ki yenilen gıdalar bu unsurlara dönüşür: ḳan, ṣafrā, sevda, balġam

a. 3a-9, 24b-1, 86a-9, 100a-2, 106b-3, 114b-22

aḳ (اَق ، آق ، اَغ) : beyaz, beyazlık

a. 6a-10, 47b-1, 47b-9, 48b-10, 50b-4, 51a-7, 69b-1, 69b-4, 70b-13, 71a-10, 73b-8, 76a-9, 85a-6 97a-9, 102a-6, 104b-10, 110a-11, 112a-4, 114a-6

aḳ behaḳ : deride benek benek ortaya çıkan, beyaz lekeler halindeki bir cilt hastalığı (bkz. behaḳ-ı ebyaż)

a. 114a-2

aḳ ġarīḳūn : beyaz katran göbeği, ġarīḳūn mantarı(bkz. garīḳūn)

a. 20b-6

aḳ ḫaşḫaş tohmı: beyaz haşhaş tohumu

a. 56a-7

aḳ keşīre : Lübnan, Beyrut v.b. yerlerinde yetişen bir ağacın kökünden çıkarılan bir tür zamk

a. 59b-12

aḳ sūsen dibi : beyaz susam kökü

a. 56b-12

aḳ şeker : beyaz şeker

a. 18b-9

aḳ zernīḫ : beyaz sıçanotu, beyaz arsenik

a. 114b-5

yumurda aġı(n) :yumurta akı

a. 33b-2, 33b-3, 70b-8, 116b-9

a.la 42a-12, 59b-5

ağına iriş- : tabii rengine kavuşacak kadar tertemiz ol-

a. 50b-6

ak- (اَقْ-، اَقَ) : ak-, sız-

a.a 9a-8, 9a-9, 112a-6

a.ar 75a-7

a.arsa 9a-10, 28a-3, 28a-4, 73b-1.

a.dugı 88a-3

a.mayınca 71b-1

a.mış ola : -mıştır 115b-8

a.sa 71b-2

a.up 88a-1

aḳalli (اَقَلّ) : asgari, en az

a.91a-4

aḳarsu (اَقَرْصُو) : akarsu, pınar veya nehir suyu

a.lar 20a-12, 61b-8, 80b-12, 104a-12

akarsu āvāzı : akarsuların çıkardığı dinlendirici seş

a. 28a-10

aḳça (اَقْچَه) : akçe, lira

a. 47b-9

ʿaḳd*(عَقْد) :

ʿaḳd eyle-: kur-, yerleştir-

a. 59a-10, 59a-13

āḳır-ı ḳarḥa (عَاقِر قَرْحَا) : ısırgangillerden, duvarlar üzerinde serpilen ve gelişen, yaprakları yapışkan ot, yapışkan otu

a. 74b-7

aḳıT- (اَقِدْ-، اَقِرْ) : akmasını sağla-

a.mak gerek:-malıdır 25a-3

ḳan aḳıT- : kan al- (bkz. ḳan al-)

a.alar 102a-9

ʿakl (عَقْل) :

ʿaḳl yoḳlıġı : şuur kaybı, hafıza karışıklığı (bkz. iḫtilāt- ʿaḳl)

a.na 30b-12

ʿaḳlı artur- : zihin aç-, zekayı işler hale getir-

a. 33a-6

ʿaḳlı bile ol- : şuuru yerinde ol-
a. 30a-4
ʿaḳlı fevt ol- : şuurunu kaybet-
a. 68b-6
ʿaḳlı ḫarab eyle- : şuurunu boz-, sarhoş et-
a. 46a-2
ʿaḳlı muḥabbat ol- : hafıza git gel ol-, şuuru bozul-
a. 10b-9, 30a-8
aḳlıḳ (اَقْلِغ) : beyazlık
a.a 6a-12, 82b-11, 111b-1
aḳmaḳ (اَقْمَق) : akmak, sızmak
a. 93a-6, 94b-7
aḳrıbādyan (اَقْرَبَادِيْن): mürekkeb ilaç tarifleri
a. lardan 51b-3
ʿaks (عَكْس) : zıdd olan
a.idür 30a-7
aḳsırmaḳ (اَقْسِرْمَق) : aksırma, ağzın balğamı dışarı atıcı hareketi
a. 30a-5
aḳsurT- (اَقْسُرْد-) : aksırmasını sağla-, balgam kustur-
a.alar 117b-11
al- (اَل-) : 1. işlemeye al-, muameleye sok-
a.alar 44b-9, 52b-2, 71a-2, 71b-3, 74a-2, 74a-5 102b-11, 114b-8
2. temizle-, ayıkla-
a.alar 40a-4, 43b-6, 51a-4, 57b-13, 58a-6
a.duḳlarından 42a-1
3. elde et-, hasıl et-, çıkar-
a.alar 26a-11, 44b-11, 57b-13, 77b-10
a.up 61a-9
4. içine al-, ihata et-
a.ıcak 74a-7, 74a-13
5. kopar-
a.alar 120a-12
a.maḳ gerek:-malıdır 41b-13, 60b-13

kan al- : tedavi etmek maksadıyla, vücudun herhangi bir yerinden kan akıt- (bkz. kan akıT-, kan eyle-)

a.acak 3b-9
a.alar 66b-4, 80b-13, 108a-8, 108a-10, 120a-8
a.ıcak 24b-13, 25a-2
a.madın 24b-13
a.mak 6b-13,13b-5, 24b-4, 29b-9, 63a-10, 72a-13 75a-7, 75b-11, 76a-2, 79b-10, 96a-2, 96b-4 101a-7, 106b-7, 108a-5, 111a-3, 111a-13, 111b-7, 114b-15, 114b-22, 116b-2, 118b-2
a.makdan 13a-6, 16a-1, 24b-6, 24b-10, 24b-10, 105 a-6
a.makdur 69a-6, 74a-8, 76b-8, 97a-2, 113a-15, 115a-12
a.mak gerek :-malıdır 17b-6, 24b-12, 24b-12, 67a-8, 69a-7, 69a-8, 73b-5, 100b-13
a.maKıla 71a-1
a.mamakdur 3b-13
a.mamak gerek :-mamalıdır 88a-8
a.up 25b-10

lezzet al- : hoşlan-, hoşuna git-

a.urlarsa 23b-10

nefes al- : teneffüs et-

a.makda 66a-9
a.mamak 76b-2
a.maya 16b-7

ʿalāmet(علامت، علاماتٌ، علاماتٌ) : nişane, eser

a.110a-10, 110b-6, 111a-12, 111b-1, 112a-14
a.i 3b-8, 4a-1, 4a-5, 4a-9, 6b-12, 12b-6, 54a-7 61b-4, 62a-13, 62b-11, 63a-8, 63b-2, 63b-7, 64a-5, 64a-9, 64b-5, 65a-8, 65b-1, 66a-6, 66 a-11, 66b-1, 68b-2, 68b-4, 69a-2, 69a-9, 69a-13, 72a-11, 72b-4, 74a-6, 74a-12, 76a-1, 76a-9, 76b-2, 76b-4, 76b-6, 79a-13, 79b-4, 80b-2 81a-3, 81b-4, 82a-1, 82b-2, 82b-4, 82b-8, 84b -1, 85a-3, 85a-6, 88b-9, 89a-9, 89b-6, 89b-12 90a-5, 90a-10, 90a-13,93a-6, 93b-9, 96b-3,

96b-12, 97a-9, 98a-3, 98a-8, 100a-10, 101a-3
101b-2, 103b-5, 104b-8, 106a-1, 106a-10, 107
b-10, 107b-13

a.idür 30b-9, 64b-6

a.ler 3b-7, 30a-7, 68b-1

a.lerin 2a-1, 2a-12, 61b-12

a.lerüŋ 29b-12, 30b-4

ʿalāmet-i hummā (عَلَامَتِ حُمَّىٰ) : humma alameti, humma olduğunu belirtir nişane

a.yise 109b-5

alçu (اَلْچُو) : alçı

a. 117a-2

aldur-* (اَلْدُرْ) :

kan aldur- : kan aldır- (krş. kan al-)

a.alar 109b-6

ālet (اٰلَتْ) :

ḥacāmet āleti : kan almada, vücudun kan alınacak mahallini çizmeye yarayan neşter

a.le 118a-1

alın- (اَلِنْ-) : 1. temizlen-, ayıklan-

a.mış 52a-2, 52b-5, 52b-13, 53a-12, 53b-5

2. ayırıl-, çıkarıl-

a.mış 28a-5

alma (اَلْمَا) : elma

a. 7a-10, 8a-6, 15b-6, 22b-11, 41b-12, 49a-8, 64b-11, 67b-3, 80b-8, 80b-10, 81b-11, 83a-10, 86b-11, 104a-13

a.dan 91a-10

a.nuŋ 49a-6

alma aşı : elma ile yapılan sulu yiyecek

a. 11a-10, 80b-9,

alma suyı : elma usaresi

a. 117b-6

alma yapraġı : elma ağacı yaprağı

a.la 26b-2

ekşi alma : ekşi elma

a. 35b-1

33a-12, 33b-8, 35a-5, 36a-4, 36a-6, 37a-7
40b-7, 45b-6, 46a-4, 46b-1, 47a-12, 51a-7
51a-11, 52a-12, 54a-5, 58b-11, 86b-3, 86b-6
93b-4, 117a-9, 119a-2.

a.da 2b-3, 2b-4, 2b-5, 3a-8, 3a-11, 3a-13, 3b-2
41b-3, 61a-3

a.dan 15b-1, 18a-10, 24b-11, 28b-7, 28b-8, 32b-11
44a-13, 112a-6, 113b-5

a.ı 54a-10, 119a-1

a.uŋ 2a-5, 21b-4, 40b-11

ana (اَنا) : ana, anne

a.sı 16b-12

ʿanber (عَنبَر) : balık karnından çıkarılan, misk kabilinden güzel kokulu madde, amber

a. 21b-5, 62b-8, 62b-9, 72b-10, 81a-8

a.le 7a-13

anberbāris (اَنبَر بَاريس) : kadın tuzluğu (bkz. ḫatun duzluġı , amberbāris, amber-i bārīş, zirişk)

a. 86b-10, 87b-7, 90a-2

andan (اَندَن، اَندا) : müteakiben, arkasından (bkz. andan soŋra)

a. 8a-3, 10b-1, 14b-9, 14b-9, 21b-10, 49a-7, 105a-5, 111b-7, 115a-5, 118a-13

andan soŋra : müteakiben, arkasından (bkz. andan)

a. 2b-2, 2b-5, 10a-13, 14b-8, 20b-9, 21a-2, 24a-1 26a-11, 54a-12, 71a-2, 77b-8, 91a-4, 93b-7, 97 a-2, 102a-13, 103a-1, 106b-7, 112a-3, 112a-4, 113a-15, 114b-2, 119b-10

a.ı 54a-10, 119a-1

a.un 2a-5, 21b-4, 40b-11

anīsūn (اَنيسُون، اَنيسُوف) : anason, maydanozgillerden, hamur işlerinde kullanılan bir bitki

a. 19b-3, 45b-13, 55a-13, 56b-2, 64b-4, 74b-5, 82 a-4, 82a-11, 82b-13, 84a-2, 86b-12, 87a-8, 87a -9, 89b-8, 89b-8, 90b-12, 93a-12, 93b-3, 94a-11

a.la 84b-3

ekşi alma suyı : ekşi elmadan çıkarılan usare
a. 75a-9

aln (اَلْن، اَلْنْ) : alın
a.ı 72b-6
a.ına 27b-10, 71b-8, 71b-9

alt (اَلْتْ) : 1. iç, iç bölüm
a.ındadur 85a-4.5
2. ön, ön kısım
a.ında 16b-8
3. üstün zıddı, alt
a.ında 56a-12

karın altın : vücudun, karnın aşağısında kalan kısmı
a. 16a-13

koltuk altı(n) : vücudun, kolla omuzun birleştiği yerin iç kısmı
a.a 108b-2
a.da 109b-4

altı (اَلْتِ، اَلْتِّ) : altı, altı sayısı
a. 18a-13, 19a-3, 20b-3, 54b-1, 56a-8, 58a-8, 101 b-12, 103a-11, 103b-2,
a.da 29a-9

on altı : on altı
a.da 29a-10

otuz altı : otuz altı
a. 43b-10, 58b-1

altıncı (اَلْتِنْجِي) : altıncı, sıra itibarıyla altı
a. 28b-12, 103b-9

on altıncı : on altıncı
a.103b-12

altışar (اَلْتِشَرْ) : altı altı olacak şekilde
a. 59b-11

altmış (اَلْتْمِشْ) : altmış sayısı
a. 24b-9, 25a-9, 25a-9, 43b-9

alu* (اَلُو) :

alu erük : erik, bir tür erik
a. 18a-10

aluç (اَلُوچ ، اَلُوجْ) : gülgillerden, kırlarda yatişen yabani bir ağacın mayhoş meyvesi

a. 37a-3

a.dan 91a-11

amber-i bārīş (اَنبَرِ بَارِيش): bkz. zirişk, hatun duzluğı, amberbaris, anberbāris)

a. 60a-6, 60a-11

amber-i bārīş suyı : zirişk suyu, kadın duzluğu usaresi

a. 60a-8, 60b-3

amberbāris (اَنبَرْ بَارِس) : bkz. zirişk, kadın duzluğı, anberbāris

a. 46a-3

ʿamel (عَمَل ، عَمَلْ) : 1. kullanma, istiʿmāl

a.i 54a-7

2. yapma, icra etme

a.i 53a-4

3. tatbikat

a.isin 2a-9, 6b-1

ʿamel eyle- : iş yap-, tatbik et-

a. 2a-3

ʿamel (عَمَل ، عَمَلْ) : ishal, işeme

a. 18b-11, 22a-13

a.ı 20a-1, 22a-10, 22a-12, 22b-2, 22b-3, 55a-8

a.in 22a-11, 22b-1, 23b-2

ʿamel eyle- : ishal et-, amel et-(bkz. amel iT-)

a. 18b-7, 22a-9, 23b-12, 24a-2

ʿamel iT- : bkz. amel eyle-

a. 54a-8

ammā (اَمَّا) : amma, lakin, fakat

a. 7a-5, 10a-3, 10b-12, 109b-3

amrūd (اَمرُود ، اَمرُوذ): armut

a. 8a-6, 15b-6, 35b-11, 62a-6, 64b-11, 67b-3, 80b-8, 81b-11, 83a-10, 86b-11, 104a-13

a.dan 91a-10

an (آن ، آنْ) : o,

a.a (آغا ، آقا : aŋa) 2b-2, 3a-7, 6a-1, 7b-1, 8b-12, 9b-7, 17a-1, 19a-3, 25a-4, 25a-6, 25a-7

a.ı 89b-10

anīsūn toḫmı : anason bitkisi tohumu

a. 43a-3, 44a-6, 58b-10

aŋul* (أَنْغُل) :

aŋul aŋul : 1. hafifçe, incitmeden

a. 28a-9

2. yavaş yavaş, ağır ağır

a. 28a-10, 44a-10

aprı* (أَبْرِ) :

aprı yavşanı : pelin otu, yavşan otunun bir türü, güzel kokulu bir ot (bkz. afsentin, piyāz-ı yavşān)

a. 17a-1

ara (أَرَا) : orta kısım, iki şeyin veya tarafın ortasında kalan

a.sına 78b-12

a.sında 91b-11, 91b-11, 91b-12, 91b-12

aġrı bir arada durma- : bkz. aġrı bir arada turma-, aġrı gez-

a. 64a-11

aġrı bir arada turma- : ağrı vücudun bir mahallinde sabit olmayıp dolaş- (bkz. aġrı bir arada durma-, aġrı gez-)

a.82a-3

bir arada otur- : hareket etme-, istirahat et-

a. 21b-4

ara- (أَرَا-) : yokla-, tesbit etmeye çalış-

a. yalar 85a-2

aralıḳ (أَرَالِغ) : etrafı kapalı mekan

a.ında 6b-6

aramaḳ (أَرَمَقْ) : tesbit, varlığını araştırma ameliyesi

a. 84b-13

ard (أَرْد) : müteakib, arka, peşi

a.ınca 7b-12

birbiri ardınca : peş peşe, ard arda

a. 24b-3, 92a-7, 108a-7, 110b-1, 110b-8, 114a-11

ḳulaḳ ardı(n) : kulağın arka kısmı

a.a 108b-2
a.da 109b-4
ardınca ol- : yolunu tut-, usulünü takib et-
a. 119b-13
arı (أَرِي) : temiz
a. 114b-9
arı- (آرِ) : arın-, fazla ve zararlı maddelerden temizlen- (bkz. arın-)
a.yup 70b-11
arıḳ* (أَرِقّ) :
arıḳ eyle- : zayıflat-, güçsüzleştir-
a. 8a-12, 12a-5
arın- (آرِنْ-، أَرِنْ-) : vücud, zararlı ve fazla maddelerden temizlen- (bkz. arı-)
a.a 108b-9
a.duġına 23b-11
a.duġından 70b-2
a.ıcaḳ 113b-13
arıT- (أَرِدْ-، أَرِتْ-) : 1. hususiyetini bariz hale getir-, mizacını berraklaştır-
a.maḳ gerek:-malıdır 42a-13
2. ayır-, ayıkla-
a.alar 71a-4
a.maḳ gerek:-malıdır 49b-2
3. temizle-, arındır-
a.maḳ gerek:-malıdır 83b-6
a.ur 11b-2, 25a-5, 25a-6, 25a-8, 32a-3, 45b-12, 47b-3, 48a-10, 48a-12, 53b-8
arıtmaḳ (أَرِتْمَقْ، أَرِتْمَغْ) : temizlemek, arındırmak
a.dur 65a-12
a.içünise 53b-13
ʿarīż (عَرِيضْ) : geniş, hacmını zorlayacak kadar tok ve dolu olma hali
a. 4b-7
arḳ (أَرِقّ) : sulama suyu için açılan kanal
a. 16a-6

arḳa (ارقا، ارقه، ارقه) : arka, sırt
a. 10b-3, 30b-9, 70a-5, 79b-7, 85a-1, 96a-8
a.sı 118b-9
a.sın 16a-13
a.ya 79b-6
arka agrısı : sırt ağrısı
a. 112a-14
arḳun(ارقون) :
arḳun arḳun : yavaş yavaş
a. 16a-5.6
armaḲ (ارمغ، ارغون، ارقون) : yorgunluk, yorulma
a. 100a-5
a.dan 24b-8
armaġı gider- : yorgunluğu al-, dinlendir-
a. 11b-5
armaġı giT- : yorgunluğu git-, dinlen-
a. 10b-5
arpa (ارپه، ارپه) : arpa, arpa tanesi
a. 40b-2
a.yı 40b-1
arpa etmegi : arpa ununda pişirilen ekmek
a. 31b-3, 31b-4
arpa ḳavudı : kavrulmuş arpa unu
a. 26b-13, 27a-13, 80b-11, 87b-7
arpa ḳavudı ḳokusın : kavrulmuş arpa unu kokusu
a. 26b-1
arpa ḳavudı müzevveresi : kavrulmuş arpa unu ile yapılan müzevvere
a. 112b-15
arpa ṣuyı : arpa usaresi, arpa suyu içkisi ki ġaliz bir içkidir (bkz. cevāb, cevāv)
a. 2b-2, 25b-4
art- (ارد-) : şiddetlen-
a.a 65b-3
a.ar 90b-6, 107b-12
artmak (ارتمق) : şiddetlenmek
a. 74b-1, 97a-10

artuġıraḳ (اَرْتُغْرَقْ) : fazlaca, daha fazla mikdarda
a. 40a-6
artuḳ (اَرْتُقْ، اَرْتُقْمَ، اَرْتُقْنِ) : 1. başka ayrı, diğer (bkz. ayruk)
a. 79b-7, 90b-8, 108a-8
a.ınuŋ 90b-4
2. fazla, çok (müddet)
a. 10a-11, 101b-10
3. şiddetli, te'siri fazla
a. 38a-6, 101b-6, 111a-11
a.dur 34a-4
4. sayıca fazla
a. 99b-5, 101b-11
5. benzer. buna benzeyen diğerleri
a.ın 88a-9
artur- (اَرْتُرْ) : 1. mikdarca, sayıca çoğalt-
a.ur 10a-5, 10b-11, 19b-4, 20a-11, 21a-8, 31b-7 31b-12, 32a-7, 32a-8, 32b-2, 32b-6, 32b-10 33a-2, 33a-3, 33a-5, 33a-11, 33a-12, 33b-1, 33b-4, 33b-8, 33b-10, 33b-10, 34a-3, 34a-5, 34a-7, 34a-9, 34a-11, 34b-1, 34b-7, 34b-8 34b-9, 35a-4, 35b-2, 36a-9, 36a-11, 36a-13 36b-3, 37a-1, 37a-3, 37a-12, 37a-13, 37b-2 37b-3, 37b-7, 37b-10, 37b-13, 38a-13, 38b-7 39a-2, 39a-7, 39a-9, 39a-10, 39a-11, 39b-2 40a-13, 41a-7, 41b-3, 45a-7, 52a-10, 88a-6 92b-8, 93a-11, 110b-1, 110b-9, 113a-14, 114a -7, 114b-17
2. derecesini yükselt-
a.ur 13b-4, 31b-10
ʿaḳlı artur- : zihni aç-, hafızayı kuvvetlendir-
a.ur 33a-6
aru (اَرُوْ) : arı, temiz
a. 9a-7
aru buġday etmegi : safi buğday ekmeği (bkz. aru etmek)
a.7b-3
aru etmek : safi buğday etmeği (bkz. aru buġday etmegi)

a. 15b-4

aruḳ (آرُق) : 1. zayıf, bedenen kuvvetsiz

a. 12a-6

2. yorgun

a. 4a-9

aruḳ eyle- : zayıflat- (bkz. aruk iT-)

a. 34a-9

aruḳ iT- : zayıflat- (bkz. aruḳ eyle-)

a. 45a-7

arzulamaḳ (آرزولَمَق) : arzu, arzu duymak

a. 82b-10

aṣ- (آصـ،اَصـ) : 1.(bir şeyi) tak-

a.alar 92a-8

2. bağla-, rabt et-

a.up 70a-6

āsān* (آسَان) :

āsān ol- : kolaylaş-, imkan dahiline gir-

a. 51b-6

ʿasel (عَسَل) : bal

a. 76a-6

ʿasel-i hıyārşenber (عَسَلِ خِيَارِ شَنْبَر) :hint hıyarı usaresi

a.ile 54b-11

ʿaṣfur (عُصْفُر) :

ʿasfur tohumı aṣı : sarı bir tohum olan safran tohumu aşı

a. 8b-10

aṣl* (اَصْل) :

aṣl-ı muʿālece (اَصْلِ مُعَالَجَ) : tedavinin istinad ettiği esas, ana prensip

a.sinde 98a-13

aṣlā (اَصْلَا) : asla, katiyyen

a. 116a-4

aṣṣı (اَصِّي) :

aṣṣı iT- : faydası ol-, iyi gel-

a. 32b-10

aş (اَشْ،آش،آشْ): yemek, pişirilerek yapılan her türlü yiyecek

a.dur 41b-3
a.ına 66b-11
a.ında 70b-7
a.lar 8b-8, 39b-12, 113b-8
a.ları 8a-8

alma aşı : elma aşı
a. 11a-10, 80b-9

ʿasfur tohumı aşı : safran tohumu aşı
a. 8b-10

bākıla aşı : bakla yemeği
a. 95a-10

birinc aşı : pirinç pilavı
a. 8b-10, 114a-6, 116a-5

cevāv aşı : arpa suyu ile yapılan aş
a. 8b-4, 100b-10

ekşi erük aşı : ekşi erik aşı
a. 101a-8

enār aşı : nar aşı
a. 8b-4, 100b-10

hayva aşı : ayva aşı, ayva perverdesi
a. 11a-10

ısfanāḥ aşı : ıspanak yemeği
a. 8a-12, 88b-5, 89a-1, 107a-7, 113b-5

kabak aşı : kabak yemeği
a. 8b-4, 65a-6, 113b-4

kāsni aşı : beyaz hindiba yapraklarıyla yapılan bir aş
a. 113b-4

keşür aşı : havuç aşı, havuç yemeği
a. 8b-9

koruk aşı(n) : koruk üzüm aşı
a. 8b-7, 11a-9, 65a-6, 71b-13, 80b-9, 81b-10, 94 b-13, 95a-3

līmōn aşı : limon aşı
a. 114a-7

mercimek aşı : mercimek yemeği
a. 111a-15

oğlan aşı(n) : kunduz hayası da denen, kudret helvasına benzeyen bir zamk (bkz. cündibedister)
a. 59b-4, 118a-10, 119b-9

rīşte aşı : erişte aşı, ince tel hamur aşı
a. 8a-12, 8b-13, 88b-5, 95a-10, 107a-7

semiz otı aşı : bkz. semüz otı aşı
a. 113b-4

semüz otı aşı : ekşi, mayhoş yaprakları salata olarak da kullanılan semiz otu ile yapılan aş
a. 107a-7

sumāk aşı(n) : sumak meyvesi aşı
a.11a-9, 27a-3, 94b-13
a.ile 65a-6

tarhana aşı : tarhana yemeği, tarhana çorbası
a. 40b-11

zīrbāc aşı : ???.....
a. 39b-12

zirişk aşı : kadın tuzluğu bitkisi aşı
a. 80b-10

aşa* (آشا) :

aşa aşa : taşarak, şiddetle, yüksek derecede
a. 44b-10

aşağ (آشغ) : alt, aşağı kısım
a.dan 90a-6

aşağa (آشغا، آشغی) : 1. alt kısım; diğer yarısı
a. 25a-6, 117b-9
a.sın 25a-8

2. az
a. 29b-4

3. derecesi itibarıyla düşük, şiddetsiz
a. 28b-7

aşağa eyle- : bir nesneyi alçak bir seviyede koy-, seviyesini düşür-
a. 73a-4

aşağağı (آشغاغی) :

aşağağı tamar : alt tamar, gövde damarı

a. 25a-5

at*(آت) :

at eti : at eti

a. 33a-5

at tezegi : at gübresi, at boku

a. 71b-10

ʿaṭaş (عطش، عطاش) : bkz. ʿaṭş, ʿaṭış

ʿa. 112b-9

ʿa.a 59b-9

ʿa.ı 36a-3

āteş*(آتش) :

āteş pāresi : bkz. cemre, od göynügi

a. 111b-4

ʿaṭış (عطش) : bkz. ʿaṭş, ʿaṭaş

ʿa. 84a-6

atlamak (اتلامق) : ark v.b. yerlerden atlamak

a.dan 16a-6

atmak (اتمق) : hareket ettirmek, bir hemlelik hareket

a.da 118b-12

ʿaṭş (عطش) : hararetle ve susamakla tezahür eden ateşli bir rahatsızlık (bkz. ʿaṭaş, ʿaṭış)

ʿa.ı 83b-3, 104b-12

av*(آو) :

av eti : yabani keçi, keklik v.b. hayvanların eti

a. 14b-1, 20a-10

āvāz (آواز، آوان، آوان) : 1. ağızdan çıkan seda

a. 112a-8

a.ı 32a-2, 33a-7, 38b-6, 46a-8

a.ın 96a-7

2. ses

a. 65b-2

a.lardan 15a-4

3. gürültü

a.ları 28a-9

4. nağme

a.lar 17a-11

ağaç āvāzı(n) : ağaçların hafif rüzgârla birlikte çıkar-

dıkları hışırtılı, dinlendirici ses

a. 68a-6

akarsu āvāzı : nehir, dere ve pınar gibi akarsuların çıkardıkları dinlendirici, teskin edici ses

a. 28a-10

āvāz dutul- : ses kısıklığı ol-, konuşama-

a. 78a-6

a.ı 78b-9

āvāzlu (آوازلو) :

ince āvāzlu : kulak okşayıcı, hafif sesi olan

a. 96a-7

avla- (-آولا) : yakala-, tut-

a.r 31a-2

ʿavrat (عورت، عوزت) : kadın

ʿa. 13b-2, 15a-13

ʿa.a 13a-10, 13a-10, 13a-11, 13a-13.

ʿa.lar 15a-12, 24a-9, 96a-7

karı ʿavrat : hayızdan kesilmiş kadın

ʿa.a 13a-9

oğlan doğurmaz ʿavrat : kısır kadın

ʿa.a 13a-10

avurda (آورده) : ebe, doğuma yardımcı olan kadın (bkz. māmī)

a. 16b-7

ay (آی) : otuz günlük zaman

a. 101b-12

ayaK (آیاق، آیغ، آیق) : ayak

a. 116a-8

a.ı 30b-8

a.ın 18b-13, 27b-8, 65b-13, 113a-7

a.larda 86a-2, 96a-11

a.ları 30b-10, 84b-5

a.ların 30b-6, 30b-7, 64b-12, 66b-12, 77a-12, 85b-13, 104a-8

ayak taşı : tedavi gayesiyle ayağa sürülerek kullanılan bir taş

a.la 66b-13

el ayaḳ : el ve ayak, el ve ayak kabilinden, görünen uzuvlar
a. 30a-9, 117b-13
a.ın 64b-12, 66b-12

aydın (آيدن) : ışık, aydınlık
a.dan 69b-4, 119a-4

ayıl- (آيل-، آيلـ) : sıtma, bayılma nevbeti v.b. geçirirken bu durum sona erip kendine gel-
a.a 106b-1
a.ıcaḳ 102a-4, 106b-1
a.ur 101b-8, 102a-4

ayır- (آير-) : seç-, ayıkla- (bkz. ayırtla-)
a.alar 51a-6

ayırtla- (آيرتلا-) : seç-, ayıkla- (bkz. ayır-)
a.yalar 51a-4

āyine (آينه) : ayna
a.de 119a-7, 119a-12
a.ye 119a-7

ayluḳ (آيلغ) : ay kadar süre
a.a 113a-10

ayran (آيران) : ayran
a. 28a-6

ayru* (آيرو) :
ayru ayru : ayrı ayrı, müstakil olarak, münferid olarak
a. 52b-4

ayruḳ (آيروق، آيروغ) : ayruk otundan yapılan şerbet (bkz. şarab-ı necil)
a. 94a-5
mekke ayrugı : bir çeşit güzel kokulu ot (bkz. āzıḫar)
a. 74b-6

ayruḳ (آيرق، آيروغ) : 1. başka, diğer (bkz. artuk, ayruksı)
a. 16a-8, 17a-6
2. benzer, bunun gibi
a.ı 107b-6

ayruḳsı (آيرقسى) : başka, diğer (bkz. artuḳ, ayru)
a. 13a-8

ayva (اَيْوَا ، اَيْوَاَ ، اَيْوَهَ) : ayva (bkz. ḥayva)
a. 7a-10, 22b-11, 23b-12, 27a-1, 35a-11, 80b-8 81b-11, 83a-10, 86b-10, 104a-13
a.dan 91a-11
a.yıla 27a-6

ayva çekirdegi : ayva çekirdeği
a. 80a-2, 112b-7

ayva çekirdeği lu'ābı(n) : ayva çekirdeğinin bal veya şeker ile kaynatılmasıyla elde edilen salyamsı sıvı
a. 76b-12, 84a-10, 91b-4, 104a-4

ayva yagı : ayva yağı
a. 81b-4, 105b-10

az (اَزْ ، آزْ) : 1. mikdarı küçük, az
a. 14b-5, 14b-11, 22a-6, 23b-7, 25a-13, 31b-1, 31 b-4, 75a-7, 75b-6, 85b-3, 86a-3, 90b-1, 92b-6 92b-8, 94a-2, 98a-1, 98a-13, 100a-12, 105a-1 105b-8, 107a-9, 113b-6

2. şiddetçe az
a. 4a-6, 15b-1, 44b-5, 45a-13, 69a-12, 69b-2, 73b -8, 76a-9, 76b-6, 76b-7, 82a-1, 85a-3, 85a-7 88b-10, 90b-1, 98a-3, 100a-12, 102a-3, 104b-9 104b-10, 104b-12, 106a-10, 106a-13, 109b-2 110a-11, 110a-11, 112a-5

3. seyrek
a. 12a-5, 79a-12, 90a-13, 96b-1, 96b-13, 112a-2

4. nadir
a. 51b-4

5. kısa müddet
a. 12a-7, 107a-11, 113b-10

6. az sayıda
a. 7a-7, 112a-5

7. küçük
a. 96b-12, 97a-9

az az : 1. azar azar
a. 15b-8

2. tedricen, alışarak

a. 15a-6

az eyle- : azalt- (bkz, az iT-)

a. 13a-4, 36b-10, 38a-8, 45a-2

az iT- : azalt- (bkz. az eyle-)

aʿza (أَعْضَا) : aʿza, uzuv; vücudun uzvu veya uzuvları

a.da 100a-6

a.sı 32b-12

a.sından 32b-12

a.ya 2b-6

a.yı 10a-1, 10a-4, 11b-5, 53b-8, 98b-4, 98b-7

aʿżā-yı reʾīse (أَعضَاءِ رَئِيسَه أَعْضَايِ رَئِيسَه) : vücudun esasını teşkil eden uzuvlar, ḳalb, dimağ, ciğer v.b.

a. 26a-2, 108b-9, 117b-8

a.den 108b-7

aʿżāsı burıl- : vücudu acıdan kasıl-, kıvran-

a. 119a-6

azacuḳ (آزَ جُقْ) : azıcık, az mikdarda

a. 27a-10, 40a-8, 102a-9

azdur- (آزْ دُر-) : aşırı mikdarda artır-

a.ur 38b-1

āẕıḫar (آذِخَر) : bir çeşit hoş kokulu ot (bkz. mekke ayruġı)

a. 74b-6

azıraḳ (آزِرَق) : az, azca

a.dur 34b-1

azlıḳ (آزْلِغ) : 1. mikdarı az olmak

a.ına 4b-9

- B -

bāb (بَابْ، بَابْ) : bölüm, kısım
b.dur 2a-8
b.ı 2a-8, 2a-13, 6b-1
bāb-ı sānī (بَابِ ثَانِي) : ikinci bölüm, ikinci bab
b. 2a-9
babādiye (بَبَادِيَه، بَابَادِيَه) : papatya (bkz. bābādya, bābūnc)
b. 56b-11
babādiye dibi : papatya kökü
b. 52a-13
bābādya (بَابَذِيَه، بَبَاذِيَه، بَابَذِيَه) : papatya, koyun gözü ; çiçeğinin ortası sarı kenarları beyaz bir kır bitkisi (bkz. bābādiye, bābūnc)
b. 60b-6
bābadya yaġı : papatya çiçeği yağı (bkz. bābūnc yaġı(n))
b. 59a-2
kuru babādya : kuru papatya
b. 58b-11
bābūnac (بَابُونَجْ) : bkz. bābūnc, bābādya
b. 64a-13, 115b-5
bābūnc (بَابُونَجْ، بَابُنَجْ) : papatya (bkz. babadya, babadiye)
b. 89a-7, 93a-1, 96b-11, 98a-7
bābunc tohmı : papatya çiçeği tohumu
b. 108b-12
bābūnc yagı(n) : papatya çiçeği yağı
b. 84a-4, 89a-3, 93a-3, 97b-9
bādām (بَادَامْ، بَادَامْ) : badem
b. 61a-10, 67b-4, 113a-9
bādām hariresi(n) : badem unu ve süt veya yağ ile yapılan çorbaya benzer bir bulamaç
b. 79a-2, 80a-7, 105b-4
bādām içi : badem içi
b. 40a-8, 56a-8, 117a-6
bādām südi : bademden çıkarılan süte benzer usare

b. 70b-5, 77a-4

bādām yaġı(n) : badem yağı

b. 20b-7, 47b-5, 50b-7, 53a-10, 55a-9, 55b-8, 62a -2, 63a-4, 68a-11, 70a-12, 72b-3, 74b-11, 77a-4 77a-6, 78b-13, 79b-12, 80a-9, 88b-5, 91b-6, 94a-1, 110b-11, 103a-7, 105b-2, 107a-2, 112b-16 113b-7

acı bādām : acı badem

b. 36b-4

acı bādām yagın : acı badem yağı

b. 73a-11, 115a-2

tatlu bādām : tatlı badem

b. 3ab-1

tatlu bādām içi : tatlı badem içi

b. 95b-4

tatlu bādām yaġı(n) : tatlı badem yağı

b. 16a-12, 45b-13, 51a-2, 52a-1, 53b-12, 53b-12, 54b-12, 56a-10, 57b-5, 58a-8, 58b-5, 60b-11, 63a-6, 66b-9, 67b-4, 73b-12, 76a-5, 76a-6, 76b -13, 78a-11, 78b-11, 79a-7, 109a-5, 113b-12 115b-10

bādıncān (بَادِنْجَانْ) : patlıcan

b. 37b-3, 92b-9

bāġ*(بَاغْ) :

bāġ tegegin : bağ üsümü, asma üzümü

b. 27b-1

baġarsuḳ (بَغَرْسُوقْ) : bağırsak (bkz. baġırsuḳ)

b.lar 18a-2

b.lara 42b-13, 45a-5, 47b-3, 49b-11

b.lardaġı 53b-1

b.ları 44b-6, 47a-6

b.laruŋ 49a-2

baġarsuḳ sıyrundusı : dizanteri (bkz. zahir, sahc)

b. 87a-11

baġdamaḳ (بَغْدَمَقْ) : sardırmak, kavramak, kavuşturmak

b. 30b-11

bağırsaḳ (بَغِرْسَقْ، بَغِرْسَقْ) : bağarsık (bkz. bağarsuḳ, bağırsuḳ, bağursaḳ)

b. 91b-11

b.lar 88b-8

b.larda 86a-10, 86a-13, 88b-7, 89a-8, 89b-12, 90a-4

b.ları 86a-13

bağırsuḳ (بَغِرْسُقْ، بَغِرْسُقْ) : bağırsak (bkz. bağarsuḳ, bağırsaḳ, bağursaḳ)

b.larda 89b-5, 90a-9

bağırsuḳ sıyrındısı : bkz. bağarsuḳ sıyrındusı, zaḥīr, saḥc)

b. 88b-9

bağla- (بَغَلْ-) : sar-, bağla-, bohçala-

b.mış olalar:-mışlardır 72b-12

b.ya 24a-11

b.yalar 20b-8, 23a-1, 24a-2, 27a-2, 27b-2, 27b-12

bağlamaḳ (بَغْلَغَ) : rabt etmek, bağlamak

b.ıla 120a-9

bağursaḳ (بَغُرْسَقْ) : bağarsık (bkz. bağarsuk, bağırsuḳ, bağırsaḳ)

b.lar 86a-7

baḫ(ı)ş (بَخِشْ، بَخْشْ) : 1. bahis, bölüm

b. 61b-2

b.ı 2a-8, 2a-10, 2a-11, 31a-4

b.ınuŋ 6a-13

b.uŋ 2a-13

2. pay, parça, kısım

b. 71a-3

b.da 71a-3

b.ı 22b-8, 54a-1

b.ında 22b-8, 54a-1

baḫş eyle- : bahis haline getir-, bölümlere ayır-

b. 2a-8

baḳ- (بَقْ-) : 1. müşahade et-, tesbite çalış-

b.alar 5b-10

b.maḳ gerek:-malıdır 5b-3, 5b-9

2. seyret-, bak-

b.ıcak 119a-8

bāḳıla (بَاقِلَه) :

bāḳıla aşı : bakla yemeği

b. 95a-10

baḳıyye (بَقِيَّة) : artan, geri kalan, kalanın hepsi

b. 23b-9

bāḳla (بَقْلَه ، بَاقِلَه) : yeşil kabuklu, iri taneli sebze, bakla

b. 31b-11

delüce baḳla : acı bakla (bkz. termiye, türmüs)

b. 93b-4

baḳmaḲ (بَقْمَق ، بَقْمَغ) : bakmak, görmek, seyir

b.a 28a-7, 120a-8

b.dan 69b-4

bal (بَال ، بَالْ ، بَلْ ، بَالْ) : 1. bal

b. 20a-8, 20b-1, 21a-11, 37b-12, 42a-10, 53a-7, 56b-6, 62b-7, 71a-2, 74b-9, 77b-7, 77b-10, 78b -1, 79a-3, 94b-1, 95b-4, 97b-2, 97b-10, 106a-2 114a-12, 118a-5

b.a 40a-5

b.dan 43a-2, 71a-8

b.ın 40a-6

b.ıla 21a-11, 33b-12, 41b-8, 42a-2, 42a-6,42a-8 42a-9, 43a-11, 44a-7, 51b-13, 52a-2, 52b-5 52b-13, 53a-12, 53b-5, 53b-11, 55a-9, 55a-10 71a-6, 72b-8, 73a-9, 74b-13, 79a-1, 81a-10 81a-12, 105b-3, 109a-4.

b.ile 94a-12, 97b-1

2. öz, usare

b.ı 51a-6

b.ın 51a-4

bal şuyı(n) : sıvı bal, balsuyu, bal şerbeti

b. 77b-12, 78a-12, 84b-13

baldır (بَلْدِر) : vücudun, mak'ad kısmından dizlere kadarki arka kısmı

b.dan 69a-6, 116b-11

b.lar 90b-2
b.lardan 63a-11, 75b-11
baldırı ḳara : persiyavşān (bkz. persiyavşān, perrisiyavşān
b. 46b-1, 56b-4, 56b-11, 90b-10
balġam (بَلْغَم ، بَلْغَمْ) : insan vücudundaki dört ana unsurdan yani aḫlāṭ-ı erbaʿadan biri olan balgam
b. 2b-5, 3b-2, 4a-4, 5a-13, 6a-6, 6a-9, 19b-5, 33a-11, 33a-11, 35b-7, 37b-7, 55a-5, 63b-7, 63b-13, 69a-12, 81a-12, 82b-1, 82b-8, 82b-11, 84a-2, 88b-8, 89a-9, 93a-10, 93a-11, 97a-12 97a-12, 98a-6, 99a-9, 99a-10, 99a-12, 99b-6, 110b-1, 113b-3, 114a-3, 114a-7, 114b-2, 115b-4 116b-2
b.a 99a-8
b.dan 53b-8, 64a-11, 73a-13, 76b-6, 75b-1, 78a-12 79a-13, 83a-3, 96b-1, 97a-9, 107b-9
b.dur 96a-13, 96b-2
b.ı 8b-8, 10a-5, 20a-11, 20a-13, 31b-12, 32a-1, 32a-7, 32a-10, 32b-6, 32b-10, 33b-8, 34a-3, 34a-5, 34a-11, 35a-4, 36a-7, 37a-2, 37a-11, 37a-13, 37b-2, 37b-9, 37b-13, 38a-2, 38a-13, 38b-1, 38b-3, 38b-7, 39a-1, 39a-3, 39a-11, 39 a-11, 39b-1, 39b-6, 39b-8, 39b-10, 39b-12, 40 b-5, 41b-2, 42b-10, 44a-1, 45a-1, 45b-8, 45b-9 45b-11, 46a-1, 46b-1, 46b-6, 46b-7, 47a-3, 47 a-7, 47a-10, 47b-2, 48a-10, 48a-12, 48b-11 49b-1, 49b-7, 49b-10, 50a-1, 50a-7, 50b-6, 51 a-1, 51a-10, 51b-10, 52a-8, 53a-1, 53a-8, 53b -1, 56b-1, 58b-8, 63b-10, 68a-7, 69b-2, 72b-8 73b-9, 75b-2, 77b-7, 77b-8, 78b-1, 84b-2, 105 a-5, 106a-3, 110a-13, 111b-2
b.ıla 46b-10
b.ın 51b-9
b.ları 12b-1
b.uŋ 2b-12

duzlu balġam : bkz. tuzlu balgam
b.dan 116b-4
ġalīẓ balgam : katı balgam, koyu balgam
b. 77b-4, 90a-12
müte'affın balġam : bozulup kokan balgam
b.dan 33a-6
ṭuzlu balġam : tuzlu balgam, balgama aşırı tuz karışma hali (bkz. duzlu balġam)
b. 68a-1, 84b-1, 89a-8, 90a-4, 104b-13
b.dan 68a-7, 113a-13
b.dur 79b-4
ṭuzlu balġam buhārı : tuzlu balgamdan çıkan buhar, gaz
b. 111b-1
balġamī (بَلْغَمِي ، بَلْغَم ، بَلْغَمِ) : balgamı ağır basan karakter, mizaç, kişi, hastalık ; balgamdan kaynaklanan
b. 3b-2, 8b-8, 10b-11, 12b-7, 20a-8, 36b-7, 40a-5 43a-1, 74b-1, 76a-8, 78a-13, 78b-4, 78b-5, 110 a-10
b.dür 73b-9
b.ye 39b-13
balık (بَالِقٌ ، بَالِيقٌ ، بَلِقٌ ، بَالٌ ، بَلَقٌ) : balık
b. 2b-13, 9a-1, 9a-1, 75a-2, 95a-13, 99b-12, 114a -8
b.dan 7a-5
balık eti : balık eti
b. 33a-11
balık pulı : bir çok balık türünün derisini kaplayan pul pul tabaka
b. 114b-20
kuru balık : kurutulmuş balık
b. 3a-5
ṭuzlu balık : salamura edilmiş balık
b. 33b-1, 83a-11
bambul (بَا مْبُوْل) :
bambul kurdı : kuduzböceği
b. 117a-9

ban- (-بَنْ) : batır-, göm- (bkz. bandur-)
b.up 51a-6

bandur- (-بَنْدُرْ) : batır-, göm- (bkz. ban-)
b.alar 61a-4, 71b-3

bar (بَارْ) : kir, pis
b. 104a-4

baraṣ (بَرَصْ) : abraşlık hastalığının bir türü; ak behakın kızarmayan türü
b.dur 114a-4

bārid (بَارِدْ) : soğuk, soğuk tabïatlı; her nesne soğuk, sıcak, kuru ve yaş tabi atlaradan birisini haizdir, barid" soğuk tabiatı ifade eder
b. 5a-6, 108a-10
b.dür 31b-7, 32a-4, 46a-1, 46b-9, 47a-4, 47b-10, 47b-12, 49a-10, 50a-12
b.ise 64a-1

bārid-i raṭb (بَارِدِ رَطْبْ، بَارِدْ رَطْبْ) : yaş ve soğuk, hem soğuk hem yaş tabiatlı
b.dur 2b-12, 3b-1, 32a-13. 32b-10, 33a-11, 33b-7 34a-5, 35a-1, 35a-3, 35a-5, 35a-12, 35b-6, 36a-2, 36a-4, 37a-5, 37a-10, 37a-13, 37b-2 37b-6, 38a-9, 38a-12, 38b-1, 38b-8, 40a-9, 41 a-9, 46a-6, 48b-5,

bārid-i yābis (بَارِدِ يَابِسْ، بَارِدْ يَابِسْ) : kuru soğuk, kuru ve soğuk tabiatlı
b.dür 3a-2, 3a-12, 31b-3, 32a-7, 33a-3, 34b-4, 34 b-9, 35a-7, 35a-11, 35b-1, 35b-7, 35b-11, 36a - 6, 36a-8, 36a-10, 36b-10, 37a-3, 37a-4, 38 a-7, 38b-3, 39a-4, 43b-3, 44b-13, 46a-4, 48a-1 50b-8

barmaḳ (بَرْمَقْ، بَرْبَقْ، بَرْمَغْ) : parmak
b.ı 51a-6, 111a-6
b.ıla 56a-13, 108a-2
b.lara 4b-13

biş barmak : beş parmak boyu, beş parmak miktarı
b. 25a-12

bas- (- بَسَ) : herhangi bir sathı, kuvvet tatbik ederek çökertmeye çalış-, bas-

b.ıcaḳ 92b-3, 92b-4, 108a-2

baṣal-ı ʿunṣul (بَصَلِ عُنْصُل) : bkz. yaban soganı, lıkuk-ı ʿu.)

b. 43a-7

baṣal-ı ʿunṣul suyı(n) : yaban soğanı usaresi

b. 77b-10

bāsalıḳ (بَاسَلِيْق) : bkz. gevde tamarı, alt tamar

b. 25a-6

baṣūr (بَثُوْر) : basur, küçük sivilceler, çıktığı yeri kangren eden bir sivilce türü

b. 107b-8

baş (بَاشْ، بَشْ، بَش) : 1. baş eti

b. 9a-2

2. baş, kafa

b. 39a-3, 39b-4, 47a-9, 61b-4, 63a-8, 63b-4, 64a-10 65b-6, 101b-2

b.a 32a-8, 37b-5, 39a-5, 64b-2, 64b-8, 66a-3, 68 a-11, 69b-9, 75b-12

b.da 115a-5

b.ı 14a-6, 14a-7, 14a-8, 31b-12, 34b-7, 34b-13, 36a-9, 36a-11, 36a-13, 37a-3, 38b-6, 39a-8 43b-4, 63b-7, 65b-8, 72b-8, 75b-9, 115b-7

b.ın 62b-10, 80a-12.

b.ına 28a-8, 62a-9, 62b-8, 63a-9, 66b-8, 67b-4, 71b-12

3. saʿfe, başda çıkan sivilce çeşidi (bkz. saʿfe)

b.dur 115a-8

4. yara kabuğu, yaranın bağladığı kabuk

b.ına 119b-10.

5. ur, çıban

b. 93b-8

baş aġrısı(n) : baş ağrısı

b. 46a-8, 48b-6, 61b-3, 65a-13, 66a-2

baş eti : baş eti

b. 32b-8

baş māzū : ak meşe ağacında, böcek sokmasıyla hasıl olan ura benzer madde

b.111a-5

baş ṭamarı(n) : yukarı damar, şahdamarı (bkz. kifal)

b. 25a-4, 63a-11, 66b-4, 67a-8, 76b-8

yan baş : yan taraf, kalça tarafı

b.ında 96a-11

baş degzin- : baş dön-

b. 12b-10, 64b-6, 68a-12

baş eyle- : yara cerahatlanıp kabuk bağla- (bkz. baş ol-)

b. 86b-1, 118a-2, 119b-10

baş ol- : yara cerahatlanıp kabuk bağla- (bkz. baş eyle-)

b. 118a-8

başarıbil- (بَشَرِي بِلْ-) : başarabil-, elinden gel-

b.düklerince 113b-5

başla- (بَشْلَ-) : başla-, yüz tut- (bkz. başlan-)

b.rsa 16a-9

b.sa 11b-11

b.ya 10a-2, 10a-3, 15a-13

b.yıcak 10a-10

başlan- (بَشْلَنْ-) : başla-, yüz tut- (bkz. başla-)

b.dugından 22a-12

bat- (بَتْ-) : kaybol-, eseri ortadan çekil-, izi silin-

b.dugından 112b-2

batī (بَطِي) : ağır hareketli, yavaş yavaş hareket eden

b. 4b-6, 5a-12, 5a-13, 81a-3

bāṭıl (بَاطِلْ، بَا طِلْ) : bkz. zaḫīr-i bāṭıl

b.dur 89b-4

b.mıdur 89b-3

bāṭıl ol- : kaybol-, ziyan ol-

b. 47a-1

baʿżı (بَعْضِ، بَعْضِ) : bazı, kimi

b. 67b-10

b. sı 111a-9

baʿżı evḳat : ara sıra

b. 7b-1, 10b-11 *

bāẕırenbūye (بَاذِرَنْبُوْيَه) :

bāẕırenbūye suyı : oğul otu usaresi

b. 81a-6

bāẕren (بَاذْرَنْ) : oğul otu, bazrenbuye, kovan otu gibi isimleri olan bir ot

b. 81a-6

bāẕrenbūye (بَاذْرَنْبُوْيَه):

bāẕrenbūye toḫmı : oğul otu tohumu

b. 57a-1

bāẕrenbūye yapraġı : oğul otu yaprağı

b. 57a-1

bāzū (بَازُو) : kolun, omuzla dirsek arasındaki kısmı

b.larda 108a-9

b.lardan 108a-7

b.ların 23a-1, 24a-2, 27a-2

becid (بَجِد) : 1. çok, fazla

b. 3b-9, 66b-10, 90b-7

2. sık, sık sık

b. 22a-2, 67b-10, 113b-10, 115a-4

beden (بَدَن ، بَدْن) : vücud, beden

b. 12b-4, 23b-11

b.de 68b-5, 86a-9, 86a-11, 100a-2

b.deki 100a-12.13

b.den 99a-2

b.e 43a-12, 44b-13

b.i 3b-6, 6b-13, 9b-12, 9b-13, 10b-5, 10b-7, 12a-8 40b-8, 41a-4, 41b-2, 45a-4, 93b-11, 114b-4, 115a-1, 115a-5

b.ün 5a-7, 5a-9, 11b-2, 26a-4

beg (بَك) :

beg toḫmı : bey tohumu, ...

b. 117a-8

behaḳ (بَهَق) : sam lekesi, abraşlık hastalığı

b. 24b-11

aḳ behaḳ : bkz. behaḳ-ı ebyaż

b. 114a-3, 114b-9

behaḳ-ı ebyaż (بَهَقِ اَبْيَضْ ، بَهَقْ اَبْيَضْ) : ak behak, abraşlık hastalığının beyaz lekeler halinde görülen türü.(bkz. aḳ behaḳ)

b.114a-2, 114b-18, 115a-5

behaḳ-ı esved (بَهَقِ اَسْوَدْ) : kara behak, abraşlık hastalığının, ciltte beyaz lekeler halinde görülen türü

b. 114b-12

behmen-i aḥmer (بَهْمَنِ اَحْمَرْ) : kavza kökü, turpa benzeyen bir otun kızıl olanı, kırmızı susen kökü bitkisi (bkz. ḳızıl sūsen dibi)

b. 56b-11

behmen-i ebyaż (بَهْمَنِ اَبْيَضْ) : ak susen dibi, kırmızı kavza kökü; turpa benzer bir otun beyaz olanı (bkz. ak sūsen dibi)

b. 56b-12

behmeneyn (بَهْمَنَيْنْ) : iki behmen, behmen bitkisinin iki çeşidi: behmen-i ebyaż ve behmen-i aḥmer (bkz. behmene-i aḥmer, behmen-i ebyaż)

b. 95b-7

bekmez (بَكْمَزْ) : pekmez

b. 45a-8

bel (بَلْ ، بَلْ) : bel, vücudun uzvu olarak bel

b.i 118b-9

bel agrısı(n) : bel ağrısı (bkz. bil agrısı)

b.a 47a-3

belādur (بَلَاذُرْ) : ḥabbu'l-fehm de denilen ve ilaç olarak kullanılan, Hindistan v.b. yerlerde yetişen bir meyve

b. 117a-5

belīd (بَلِيدْ ، بَلِيدْ) :

belīd eyle- : sersemlemiş gibi yap-, bönleştir-, hamakat ver-

b. 10a-6, 10b-12

belīd ol- : bönleş-, sersemle-

b. 10b-7, 62b-1

belīle (بَلِيلَهْ) : bkz. belīlec
b. 53a-8

belīlec (بَلِيلَجْ) : helile ağacı meyvesi
b. 52a-11

belinlemek (بَلِطْلَمَكْ) : korkmak, paniklemek, korkuyla sıçramak, şok-korku
b. 93a-8, 112a-15

belki (بَلْكِ ، بَلْكِهْ ، بَلْكَهْ ، بَلْكِي ، بَلْكِ) : 1. aksine
b. 5b-12, 7b-10, 11a-1, 21b-8, 22a-1, 22b-2, 23a-9 77a-11, 108b-8, 110a-4, 112b-3

2. hatta, o kadar ki
b. 16a-11, 44a-10, 49b-8, 76a-9, 90a-9, 106b-5, 107a-9, 110a-12, 118b-12.

3. mutlaka
b. 15a-3, 119b-13

4. en fazla, azami
b. 100a-13, 114a-8

belkim (بَلْكِمْ) : 1. hatta
b. 7a-8

2. en fazla, azami
b. 8a-1

bellūṭ (بَلُّوطْ) : pelit, meşe palamudu (meyvesi)
b. 95a-5

bellü (بَلُّوْ) : düzenli
b. 99b-9

belür- (بَلُورْ- ، بَلُرْ- ، بَلُرْ-) : 1. zuhur et-, eseri görül-
b.düginden 112b-1
b.e 70b-8, 106a-1
b.icek 70b-8, 76b-8, 103b-5, 108b-3, 109b-6, 111a-5
b.meye 45a-11
b.se 6b-13, 45a-13
b.üp 112b-12

2. çık-, bit-, leke oluş- veya yara büyü-
b.üp 112b-2

3. çevrede hissedil-, yayıl-

b.e 42a-11
b.se 30b-2

4. at-, tep- (nabż)

b.mese 30b-2

belürmek (بَلَرْمَكْ) : çıkmak, çıkıntı yapmak; leke veya iz teşekkül etmek

b. 112a-9

beŋ*(بَكْ) :

beŋ beŋ : benek benek, benek şeklinde (bkz. benek benek)

b. 114b-12

bend*(بَنْدْ) :

bend-i enver (بَنْدِ اَنْوَرْ) : sinirlice otu (bkz. lisānu'l-ḥamal, sinirlüce otı)

b. 86b-6

bend eyle- : bağla-, teşekkül et-

b. 116a-7

bendegüş*(بَنْدَهْ كُشْ) :

bendegüşler ağrısı : eklem ağrısı, eklem yerleri ağrısı (bkz. veca'-ı mefāṣıl)

b. 96a-9

bendegüşe (بَنْدَهْ كُشَهْ) : eklem, mefasıl

b. 96a-9

benefsec (بَنَفْسَجْ) : benefşe, menekşe (bkz. benefşe)

b. 104b-1

benefşe (بَنَفْشَهْ, بَنَفْشَكْ) : menekşe (bkz. benefsec)

b. 21b-2, 46a-6, 53a-4, 54b-9, 56a-2, 56b-5, 56b-8 57a-5, 57a-12, 59a-9, 60b-9, 62a-11, 70b-3, 74 a-1, 77b-6, 80b-7, 96b-10, 97a-6

b.den 112b-8

b.nün 44a-11

b.yi 44a-9, 44a-10, 44a-12, 53a-4

benefşe ma'cunı : bkz. ma'cūn-ı benefsec, ma'cūn-ı benefşe)

b. 65b-5

benefşe rengi : menekşe rengi, maviye yakın mor renk

b. 112a-3

benefşe şarābı(n) : menekşe şerbeti (bkz. şarab-ı benef-

sec)

b. 65b-11

b.da 44a-9

benefse yağı(n) : menekşe çiçeği yağı

b. 28a-8, 58b-5, 63a-5, 63a-7, 66b-8, 67b-5, 68a-11, 113b-12, 115b-3

b.la 116a-10

kuru benefse : kurutulmuş menekşe

b. 18a-11, 55a-2, 58a-11

mükerrer benefse şarābı(n) : bkz. şarāb-ı benefsec-i mükerrer

b. 11a-1

benek* (بَنَكْ) :

benek benek : benek şeklinde, dairevi motif şeklinde (bkz. beŋ beŋ)

b. 114a-3

beŋz (بَكْزْ ، بَكْشْ) : beniz, yüz, çehre

b.i 3b-4, 3b-7, 3b-11, 4a-3, 9b-13, 10b-10, 29b-13 31b-5, 32a-3, 33b-10, 37b-4, 39a-12, 40b-10 47a-8, 48a-5, 48a-13, 49b-8, 51b-11, 68b-6, 81a-4, 82b-11, 84b-5, 85a-7, 101a-3

beŋzer (بَكْزَرْ ، بَكْزَرْ) : benzeyen, müşabih

b. 9b-7, 25b-10

berāber (بَرَابَرْ) : 1. denk eşit miktarda

b. 77b-10, 95a-7, 95a-7, 102b-11

2. bir düziye, muntazam

b. 5a-7

berāber berāber : denk, eşit miktarda

b. 53b-5, 59a-10, 59b-4.5, 74a-5

bertinmek (بَرْتِنْمَكْ) : berelenmek, burkulmak, incinmek

b. 115b-6

bes (بَسْ) : böyle oldugu zaman, bu durmda

b. 21b-13, 51b-5

bes kaçan kim : şayet, eğer (bkz. pes kaçan kim)

b. 16a-9

besbāse (بَسْبَاسَهْ) : küçük hindistan cevizi üstündeki derimsi kabuk, hindistan cevizi çi-

çeği

b. 95b-7

besfāyic (بَسْفَايِجْ) : pespaye, pespayedenə muarreb kaya eğreltisi

b. 20b-4, 46a-12, 53a-9, 55b-13, 58a-11, 90b-9 120a-3

besfāyic sarābın : kaya eğreltisi şerbeti (bkz. şarāb-ı besfāyic

b. 11a-5

beş (بَشْ / بَشْ) : beş (bkz. biş)

b. 18b-7, 109a-1

b.inde 29a-7, 29a-13

on beş : on beş

b.inde 29a-10

beşer (بَشَرْ) : beş beş olacak şekilde

b. 56a-1, 56a-7, 57a-13, 58a-12, 92b-13

beşinci (بَشِنْجِي) : sıra itibarıyla beş

b. 28b-12, 103b-9

bevāsīr (بَوَاسِيرْ، بَوَاسِرْ) : basurlar, basur hastalıkları (bkz. bāşūr)

b. 88a-5

b. 51b-10

bevasīr kanı : basurlu yerden çıkan kan

b. 88a-1

bevāsīrlü (بَوَاسِيرْلُو) : basura yakalanan kimse

b. 88a-6

bevl (بَوْل) : idrar, üre, sidik

b.i 66a-10

b.ile 28b-8, 93b-9

b.ün 93b-10

bevl-i idrār* (بَوْلِ اِدْرَار) :

bevl-i.idrār eyle- : bkz. bevl-i idrār iT-, bevl iT-

b. 29b-9, 32a-2, 50a-10, 102a-1

bevl-i idrār iT- : idrarı bevl et-, işe- (bkz. bevl iT-)

b. 38b-5, 38b-9, 39a-2, 39a-7, 39b-4, 40a-10, 46 b-3, 50b-1

bevl iT- : işe- (bkz. bevl-i idrār iT-, bevl-i idrār eyle-)

bevl-i idrār eyle-)
b. 42b-11, 104a-9, 107b-2

beyān (بَيَان، بَيَانْ) : izah, tafsilat
b.ın 2a-11

beyān eyle- : izah et-, bildir-
b. 2a-2, 2a-5

beynī (بَيْنِي، بَيْنِيْ) : beyin, gıda olarak beyin
b. 32b-10
b.ler 95b-1

bez* (بَزْ) :

gök kettān bezi(n) : gök renkli keten bezi
b. 72b-12

kettān bezi(n) : keten bezi
b. 14a-1, 20b-8

sık bez : sık dokunmuş bez
b.den 43b-12

bez (بَزْ) : vücudun muhtelif yerlerinde bulunan beze teşbih edilen uzuv
b. 109b-4

bez yirlerin. : vücudun, bez bulunan kısımları
b.e 108b-4

bezir* (بَزْرْ) :

bezir yağı : bezir yağı, tohum yağı
b. 59a-2

bezr* ( ) :

bezr-i ḳaṭūnā (بَزْرِ قَطُونَا): pire otu, boğa yaprağı gibi isimler verilen bitkinin taneleri
b. 24a-4, 64b-10, 70a-7, 86b-9, 87a-13, 89b-13
b.dur 96a-5
b.yı 19a-6, 54b-2, 80a-2
b.yıla 23b-3, 65a-3, 97a-3

bezr-i ḳaṭūnā luʿābı(n) : pire otu tohumu ile bal pişirilip süzülmekle elde edilen luʿāb
b. 11a-6, 60a-1, 78a-8, 80b-11, 111a-5, 111b-14 112b-10

bezr-i ḳaṭūnā luʿābı şarābı : pire otu tohumu luʿābıyla yapılan şerbet

b. 78b-7

bınar (بِنَارْ) : pınar, çeşme (bkz. çeşme)

b.lar 9a-11

bıraK- (بِرَغ-) : 1. sun-, ikram et-

b.alar 119b-2, 119b-5

2. kat-, ilave et-

b. alar 20b-9, 51a-5

b.urlarısa 40b-10.11

bīhūde (بِيهُودَه) : beyhude, tutarsız

b. 67a-3

bikr*(بِكِرْ) :

bikr kız oğlan : bakire, bekaretini muhafaza eden kız

b.13a-11

bil (بِيلْ، بِيلْ) : bel, vücudun sırtla kalça kemiği arasında kalan ve vücudu çevreleyen kısmı(bkz. bel)

b. 90b-2

bil ağrısı : bel ağrısı

b. 3b-3, 12b?12. 96a-10, 112a-14

bil- (بِلِ-، بِلْ-) : 1. anla-, farkına var-

b.eler 61a-3

b.gil 2b-1, 3a-7, 3b-4, 6b-7, 112a-2

b.mek gerek:-melidir 21b-6, 72a-2, 98b-3

2. teşhis et-

b.eler 89b-2, 110b-2

b.icek 83b-5

b.meseler 119b-1

3. tanı-

b.mese 119a-12

b.mez 119a-7

4. öğren-

b.düm 1b-5

5. tesbit et-

b.e 51a-13

bildür- (بِلْدُرْ-) : 1. ihtiva et-

b.ür 2a-9, 2a-9, 2a-11, 2a-12, 2a-13, 6b-1, 6b-1 31a-5, 41b-10, 61a-1, 61b-2

bile (بِلَه ، بِلَهَ ، بِلَا) : 1. beraber, bir arada
b. 21a-1, 33b-2, 35a-11, 75b-10, 93a-10, 97b-6
2. müştereken, mürekkeb olarak
b. 98a-8, 99b-5
3. ilaveten
b. 19b-13, 30b-6, 40a-8
5. vasıtasıyla
b. 97a-12
ʿaḳlı bile ol- : şuuru yerinde ol-
b. 30a-4
biliç (بِلِيچ ، بِلِيجْ) :
biliç eti : genç horoz eti
b.ler 7a-9
bilkülliye (بِالْكُلِّيَّه) : tamamen, büsbütün (bkz. bilkülliyye)
b. 31b-1, 113b-9
bilkülliyye (بِالْكُلِّيَّه ، بِلْكُلِّيَّه) : tamamen, büsbütün (bkz. bilkülliye)
b. 29b-11, 96a-1
bilmek (بِلْمَكْ) : 1. teşhis etmek
b. 2a-4, 3b-8, 28b-2, 29b-12
2. tesbit etmek, seçmek
b. 31a-5, 32b-1, 34a-10, 39b-12, 45a-10, 51a-11
3. tahlil etmek
b. 4a-13, 5b-1
bingeş- (بِنْگَشْ-) : üstüste bin-, birbiri üstüne gelecek şekilde sık ve sıkışık ol-
b.en 112a-7
bir (بِرْ) : bir sayısı, bir rakamı
b. 5b-3, 7b-2, 18b-7, 19a-4, 19b-5, 19b-7, 19b-8 20b-6, 27b-6, 27b-7, 40b-3, 44b-10, 52b-13 53b-6, 53b-9, 53b-9, 54a-1, 54a-4, 54a-5, 54a-11. 54b-2, 54b-4, 54b-7, 54b-8,55a-5, 55a-6. 55a-6, 55b-2, 55b-5, 55b-11, 56a-2, 56a-12. 56b-3, 57b-5, 57b-10, 58b-13, 59a-1, 59a-6. 59a-6, 60a-1, 60a-7, 60a-[illegible], 60a-12, 64b-3, 64b -3, 64b-4, 64b-10, 70b-4, 71a-3, 71a-6, 71b-5

71b-5, 71b-5, 71b-5, 73b-2, 74a-2, 79a-5, 81a-7 85a-13, 90b-10, 91a-4, 91a-4, 93a-2, 95a-7, 99 a-4, 99a-4, 99b-4, 100b-2, 100b-2, 101b-11, 106a-4, 106b-2, 106b-2, 107a-12, 114a-5, 114a-14, 117b-4

2. herhangi bir

b. 1b-7, 7b-12, 10b-12, 23b-11, 24a-1, 26b-10, 51 a-4, 59b-6, 61a-3, 61a-13, 69b-4, 84b-4, 89a-7 100a-11, 114a-16, 114b-9, 117a-3, 117b-11, 118 b-6, 118b-13, 119a-13, 120a-6

b.sinün 99b-8, 99b-8

3. tek başına, yapayalnız

b. 99b-5, 108a-4

bir buçuk : bir buçuk, bir tam bir yarim

b. 19b-5, 74b-6, 120a-3

bir iki : bir kaç, bir veya iki (bkz. bir kaç)

b. 64b-13, 101a-8, 102b-5, 104a-7, 114a-1, 120a-5

bir kaç : bir kaç (bkz. bir iki)

b. 8a-1, 20b-9, 21b-10, 22a-2, 23a-7, 23a-10, 23a -10, 51b-5, 53a-5, 64b-2, 67b-8, 70b-2, 77a-5 80a-7, 89b-3, 89b-3, 90b-8, 92a-10, 97b-1, 97b -4, 98a-8, 106b-8, 107b-5, 114b-15

bir pāre : bir parça, küçük bir bölüm

b. 20b-8, 83b-9

bir uğurdan : hep birden, bütünüyle, tamamen

b. 75b-9, 84b-7

bir yalunuz : tek başına, bir tek

b. 47b-7

dahı bir : bir daha, tekrar

b. 104b-6

her bir : 1. beher bir, teker teker bir, her bir

b. 59b-6, 95b-11

b.inden 18a-10, 18a-12, 20a-3, 44a-3, 44a-6, 52a-1 52b-2, 52b-9, 52b-10, 52b-11, 53a-11, 53b-10 53b-10, 54a-3, 54b-10, 55a-1, 53a-9, 55a-12 55a-13, 55b-2, 55b-7, 55b-11, 56a-1, 56a-5 56a-7, 56a-8, 56a-10, 56b-2, 56b-4, 56b-5,

56b-5, 57a-5, 57a-6, 57a-7, 57a-11, 57a-13, 57 b-4, 58a-12, 58a-13, 58b-12, 59a-2, 59b-4, 59 b-4, 59b-12, 59b-13, 60a-5, 60a-6, 60a-12, 60b -1, 63b-13, 74a-2, 74b-8, 87b-1, 87b-2, 87b-3 92b-13, 93a-2, 93b-4, 108b-13, 114b-5, 114b-6 114b-7, 114b-8,120a-2, 120a-4

b.isi 53b-13

2. herhangi bir

b. 17a-12, 44b-3, 51a-13, 60b-4, 61a-12, 74b-9

on bir : on bir

b.inden 113a-2

otuz bir : otuz bir

b.de 29a-5

yigirmi bir : yirmi bir

b.de 29a-4

agrı bir arada durma- : (bkz. agrı bir arada turma-, agrı gez-)

b. 64a-11

agrı bir arada turma- : agrı vücudda sabit olmayıp muhtelif yerlerine sirayet et- (bkz. agrı bir arada durma-, agrı gez-)

b.82a-3

bir arada otur- : istirahat et-, vücudu yorucu hal ve hareketten men et-

b. 21b-4

birez bir dürlü ol- : devamlı değiş-, ayarsız hareket et-, halden hale geç-

b. 5a-9

birbiri(n) (بِرْ بِرِي ، بِرْبِرِي ، بِرْ بِرِ بِنْ) : biri biri , biri yekdiğerine, biri yekdiğerini(bkz. biri-biri(n))

b. 69a-4, 69a-11, 69b-1, 106a-11

birbiri ardınca : peşpeşe, seri halde (bkz. biribiri ardınca)

b. 24b-2, 108a-7

birer (بِرَرْ) : bir bir olacak şekilde

b. 55a-1, 56b-5, 74b-8, 120a-4

birer buçuk : bir buçuğar
b. 114b-6, 114b-6

birez (بِرَاز، بِرَز) : 1. bir miktar, biraz
b. 7a-10, 7a-11, 7a-11, 20b-7, 22b-6, 22b-6, 24a-12 24a-13, 26a-7, 26a-7, 26a-7, 28a-1, 40a-7, 40 a-7, 40a-7, 42b-6, 43a-3, 43a-3, 43a-4, 43a-5 43a-5, 44b-10, 46b-10, 47b-5, 59a-13, 62a-9, 64 b-11, 65a-3, 70a-2, 70a-7, 71a-2, 71a-4, 71b-3 75b-9, 71b-9, 75b-12, 81a-6, 81b-13, 82a-9, 82 a-9, 82a-10, 82a-10, 82a-10, 82a-11, 82a-11, 90b-12, 90b-13, 93b-7, 94a-8, 94a-8, 96b-9, 102 b-12, 107a-5, 116b-5

2. bir dereceye kadar, bir mertebe
b. 16b-1, 16b-2, 22a-7, 30b-6, 31a-6, 97a-6

3. bir müddet, bir zaman
b. 16b-2, 22a-9

birez bir dürlü ol- : durmadan değiş-, halden hale geç-
b. 5a-9

biribiri(n) (بِرِبِرِي، بِرِبِرِن) : bkz. birbiri(n)
b.e 30b-11, 112a-7

biribiri ardınca : bkz. birbiri ardınca
b. 92a-7, 110b-1, 110b-8, 114a-11

birinc (بِرِنْج، بِرِنْجْ) : pirinç
b. 9a-4, 14a-12, 31b-5, 85b-5
b.den 91a-11
b.ile 14a-13

birinc aşı : pirinç pilavı
b. 8b-10, 114a-6, 116a-5

dāne birinc : tane olarak pirinç, pilav pirinç v.b.
b. 17a-4

südlü birinc : sütle pişirilen pirinç aşı,
b. 41a-5, 85b-4, 95a-12

birinci (بِرِنْجِي، بِرِنْجْ) :

on birinci : sıra itibarıyla on bir
b. 28b-12

otuz birinci : otuz birinci
b. 29a-2

yigirmi birinci : yirmi birinci
b. 29a-1

birle (بِرْلَه ، بِرْلَهْ) : beraberce, birlikte
b. 11a-10, 15b-5, 62b-6

biryān (بِرْيَانْ ، بِرْيَانْ):tava, tepsi veya toprak kaplar içinde, susuz olarak ya da az suda pişirildikten sonra kızartılan et kebabı
b. 17a-4, 40b-4, 114a-10, 117a-11
b.lar 14a-13

biryān eyle- : eti kebab olarak pişir-
b. 82a-8

biş (بِشْ ، بِيشْ ، بِيشْ) : beş (bkz. biş)
b. 18b-1, 18b-11, 19b-9, 19b-11, 40b-3, 44b-1, 52a-7, 53a-13, 54a-8, 55a-2, 55b-4, 58b-1, 60b-2 90b-8, 90b-9, 90b-9, 112b-7, 113a-10

biş barmak : beş parmak uzunluğu
b. 25a-12

biş on : beşle on civarında
b. 119b-11

biş yüz : beşyüz
b. 43b-13, 44a-7

on biş : on beş
b. 18b-8, 40b-2, 44a-4, 52b-6, 54a-9, 55b-3, 57a-11 57b-4, 87b-3

yigirmi biş : yirmi beş
b. 55a-4, 55b-4, 56a-3, 58a-2, 58b-4, 70a-3

biş- (بِشْ- ، بِيشْ-) : 1. piş- (yemek)
b.e 51a-5
b.en 42a-13
b.enüŋ 42b-1
b.ince 26a-10
b.miş 21a-12, 33b-6, 87b-10, 91a-12, 95a-13, 102 b-4, 105a-11, 109a-3, 116a-5
b.miş ola:-miştir 31a-9, 56b-9, 91a-8, 97b-6
2. olgunlaş-
b.dügine 6a-2
b.dükçe 106a-11

bişer (بِشَر) : beş beş olacak şekilde (bkz. beşer)
b. 53a-11, 57b-5, 114b-7

bişi (بِشِي) : pişi, hamurun yağda kızartılmasıyla yapılan bir aş
b. 41b-8

bişir- (-بِشِر) : olgunlaştır- (bkz. bişür-)
b.ür 109a-4

meslūka bişir- : masluka olarak pişir-
b.üp 107a-9

bişmek (بِشْمَك) : bir uzvun herhangi bir rahatsızlaktan ötürü kızarması
b.dür 69a-2

bişür- (-بِشُر، -بِشُور) : 1. pişir- (yemek)
b.dükleri 42a-11
b.eler 8b-12, 19a-7, 40a-5, 44a-12, 79a-8, 85b-2 85b-7, 85b-7
b.icek 39a-11
b.mek gerek:-melidir 41a-12, 42a-7, 42a-8, 42a-9 42b-13, 43a-1, 43a-11, 44b-4, 48b-9, 49a-9, 56 b-10, 57a-3
b.seler 43a-2
b.üp 33b-6, 33b-10, 35b-3, 63a-3, 92a-13, 120a-12
b.ürlerise 40a-6

2. olgunlaştır (bkz. bişir-)
b.eler 114b-2
b.mekgerek:-melidir 21b-10, 77b-7, 97a-12
b.üp 44a-2, 105a-5, 110a-13
b.ür 11b-5, 34a-11, 40a-10, 46b-2, 49b-3, 50b-11 56b-1, 109a-7

bişürmek (بِشُرْمَك، بِشُورْمَك) : pişirmek
b. 40b-7
b.de 41b-11
b.den 63b-10
b.dür 37b-6

bit (بِت) : bit
b.i 34a-12

bit- (-بِت) : tüken-, kaynağı kuru-

b.erse 119b-8, 119b-12

bit- (بِيتْ) : şekerlen-

b.meye 42b-1

biz (بِيز) : bez, dokuma

b.i 83b-9

biz (بِيزْ) : vücudun uzvu olarak bez (bkz. bez)

b.ler 12b-11

boğaz (بُغَزْ ، بُغَزْ) : boğaz

b.a 38b-2, 41b-7, 72a-10

b.da 76b-1

b.ı 31b-13, 33b-4, 35b-6, 37b-11, 38a-3, 38b-5 49a-12, 49b-13

b.ında 24a-7

boğaz ağrısı(n) : boğaz ağrısı

b. 3a-9, 34b-10

boğaz tamarları : boğaz damarları, boyun damarları

b. 76b-3

boğaz boğıl- : konuşmakta ve nefes almakta zorlan- (bkz. boğaz boğul-)

b.ı 118b-13

boğaz boğul- : bkz. boğaz boğıl-

b. 78b-2

boğaz dış ol- : boğazda şiş olup, şiş dışarı vur-

b. 77b-1

boğaz dutıl- : boğazı tutul-, sesi kapan-

b. 119a-9

boğıl-* (-بُغِلْ) :

boğaz boğıl- : konuşmakta ve nefes almakta zorlan- (bkz. boğaz boğul-)

b.ur 118b-13

boğul-* (-بُغُلْ) :

boğaz boğul- : bkz. boğaz boğıl-

b.mak 78b-2

boncuK (بُنجُغ) :

ilan boncuğı : yılan boncuğu bitkisi tohumu

b. 114b-7

boy (بُوْيْ) : boy çiçeği

b. 15b-10, 32a-9, 93a-2, 97b-10

boy dānesi(n) : boy çiçeği tohumu (bkz. boy tohmı)

b. 89b-3

boy tohmı : boy çiçeği tohumu (bkz. boy dānesi(n))

b. 58b-10, 108b-12

boya- (بُيَا-) : renklendir-, rengini değiştir-

b.yalar 40a-8

boy(ı)n (بُوْيِنْ ، بُيِنْ ، بُوْيُنْ) : boyun

b.dan 25a-5, 25a-6

b.ı 24a-6

b.ın 30b-6

b.ından 25a-7

ferārīc boynın : piliç boynu eti

b. 14b-8

boz (بُوْزْ) : boz, gri renk

b. 75b-2

bozar- (بُوْزَرْ- ، بُزَرْ-) : boz renge gir-, rengini kaybet-

b.ınca 44a-10, 44a-13

sarar- bozar- : sararıp bozar-, bir sarar- bir bozar-

b.ur 84b-5

bozıraḳ (بُزِرَاقْ) : boza mütemayil, beyaza yakın

b. 6a-5

bögr (بُكَرْ) : bkz. bögür

b.in 16b-8

bögreK (بُكَرْلَكْ) : böbrek

b.de 93b-8

b.den 85a-4

b.i 32a-3, 37a-2

bögrülce (بُكَرْلِجَهْ ، بُكَرْلِجَهْ ، بُكَرْلِجَهْ) : böğrülce

b. 15b-10, 32a-7, 95b-2

bögür (بُكُرْ) : böğür, böğür mahalli

b.lerin 16a-13

börklü (بُرْكُلُو) :

ḳara börklü : karabaş otu, keşiş otu, fırka çiçeği (bkz. usṭuḫūdūs, usṭḫūdūs)

b. 45b-6

böyle (بُيلَه ، بُويلَه) : bu şekilde, bu usule göre
b. 44b-1, 52a-4, 53a-6, 54b-6, 98b-9, 114b-4, 119a-6

bu(n) (بُ، بُو، بُنْ، بُونْ) : 1. bu, işaret sıfatı olarak
b. 2a-2, 2a-3, 2a-7, 2a-7, 4b-4, 10b-4, 12b-12 18a-13, 23b-4, 25a-4, 27a-7, 51a-5, 51b-4, 52 b-4, 52b-12, 53a-11, 53b-11, 54b-10, 55a-8, 55 b-7, 56a-11, 56b-6, 57a-8, 58b-2, 60a-1, 60a-7 60b-2, 67a-5, 69b-11, 71a-10, 76a-13, 79b-8, 80 a-4, 83a-4, 86a-10, 87a-3, 90b-7, 94a-6, 94b-10 94b-13, 95b-11, 97a-1, 97a-8, 98a-7, 98a-13 98b-12, 100a-10, 100b-1, 102a-7, 102b-13, 105 a-4, 106b-2, 107a-8, 109a-6, 112b-8, 115a-7 120a-1, 120a-4

2. zamir olarak bu

b. 28b-1
b.dan 48b-11, 101b-9
b.dur 18a-9, 40a-2, 40b-1, 41b-11, 43a-13, 43b-5 49a-5, 50b-6, 53a-4, 54a-7, 64a-5, 66b-3, 67b-13, 68b-4, 76b-7, 84b-13, 85a-8, 86a-11, 86b-2 89a-9, 89b-12, 103a-11, 114a-5, 118b-3, 119b-6
b.lara 15b-13, 25b-10
b.lardur 26a-4
b.ları 61a-1
b.laruŋ 30a-7
b.uŋ 9a-12, 9b-1, 12b-7, 48b-8, 99b-12
b.uŋıla 16b-8, 23b-12, 30a-13, 70b-9, 73a-12, 86b -7, 91a-1, 102b-10, 106a-7, 111a-6, 111a-7, 113b-13
b.uŋla 101a-11

bucaḳ (بُجَاغ) : kenar
b.ı 116b-3

buçuġar (بُجُغَر) : yarımşar, yarım yarım
b. 63b-13

buçuḳ (بُجُوق ، بُجُق ، بُچُق) : buçuk, yarım
b. 20a-4, 20b-11, 49a-4, 52b-11, 53b-10, 54b-8 54b-9, 55a-6, 55b-7, 60a-7, 74b-7, 88b-13,

106a-5, 120a-3

bir buçuk : bir buçuk, bir tam bir yarım
b. 19b-5, 74b-6, 120a-3

birer buçuk : bir buçuğar, bir buçuk bir buçuk
b. 114b-6, 114b-6

dün buçuġın : gece yarısı, yarı gece
b.da 54a-1, 55a-10

ikişer buçuk : iki buçuğar, tek tek iki buçuk
b. 60a-2, 60a-9, 60b-3

bud (بُدْ ، بُغْدْ) : bkz. but
b.lar 12b-11
b.lara 108b-3
b.larda 109b-4
b.ların 14b-9

budaḳ (بُدَاغ) :

encir budaġı : incir dalı, incir ağacı dalı
b.la 44b-9

budaḳlu (بُدَقْلُوْ) : pürtüklü, girintili çıkıntılı
b. 112a-7

buġday (بُغْدَاىْ) : bilhassa ekmeğiyle ma'lum hububat
b. 31a-5

aru buġday etmegi : safi buğday etmeği (bkz. ąru etmek)
b. 7b-3

buġday etmegi : buğday unundan yapılar ekmek
b. 31a-7

buḫār (بُخَارْ، بُخَار) : buhar, gaz, buğu
b. 6b-3, 64b-5, 64b-8, 65a-8, 65a-11, 65b-7, 68a-13
68b-1,
b.dan 68b-2
b.ı 39a-5, 39b-4, 39b-11, 40a-12, 41a-8, 45a-8,
51b-7
b.ıdur 98b-5.6, 111b-1

ḫamr buḫārı : şarap buharı
b. 65b-8

ıssı su buḫārın : sıcak su buharı
b.a 71a-7
b.dan 51a-5

ṣafrāyī kan buḫārı : safravi kandan çıkan buhar
b.dur 111a-12
tuzlu balġam buḫārı : tuzlu balgamdan çıkan gaz
b.ıdur 111b-1
buḫār eyle- : buhar haline getir-
b. 64b-7
buḫār ol- : buhar çıkar-, buhar yap-
b. 69b-8
buḥrān (بُحْرَان ، بُحْرَانَ) : hastalığın en kritik, tehlikeli zamanı, bünyenin hastalığı yapan maddeyle çekiştiği dönem
b. 17a-7, 28b-2, 28b-2, 28b-4, 28b-6, 28b-11, 29a-3, 29a-8, 29a-12, 29b-3, 29b-3, 29b-6, 29b-7 29b-11, 90a-7, 103b-10, 104b-7
b.dan 86a-12
b.ı 104b-6
nāḳıṣ buḥrān : eksik buhran, hastalığın umumiyetle çift rakamlı günlerinde gelen buhran
b. 29a-6
b.ola: dır 29b-11
buḥrān eyle- : hastalık nevbeti geçir-
b. 29a-13, 29b-8, 71a-13, 86a-9, 91b-13, 101a-6 104b-5
buḫūr*(بُخُور) :
buḫūr eyleᵉ : tütsü yak-, kokulandır-
b. 7a-13
buḳrat (بُقْرَاط) : meşhur hekim Hipokrat
b. 29b-5
bul- (بُلْ-، بُلَ-، بُوْل) : karşılaş-, bir yerde buluş-
b.ursa 33a-12, 33b-8, 37a-7
ḫıffet bul- : hafifle-, şiddeti azal-
b.maḳdur 90b-4
naẓıc bul- : piş-, kıvamına eriş-
b.duġından 106b-7
b.ıcaḳ 97a-12
nuẓca bul- : bkz. naẓıc bul-
b.ıcak 67b-6

şifā bul- : hastalıktan kurtul-, iyileş-
b.a 120a-13
bulanıḳ (بُولَنِقْ) : bulanmış
b. 6a-2
bulaşdur- (بُلَشْدُرْ-) : bulaştır-, ban-
b.alar 119b-5
bulın- (بُلِنْ-، بُولِنْ-) : mevcud ol-
b.masa 2a-2
b.mazısa 9a-11
b.ursa 54a-5
buŋal- (بُغَلْ-) : bunal-, sıkıl-
b.a 68b-5
bur- (بُرْ-، بُورْ-) : buruştur-, acış-
b.ar 113b-6
ağız bur- : ağız acı.-, ağız ağrı-
b.magıla 86a-11
göbek bur- : göbek mahallinde sancı düğümlen-, sancı- (krş. ma s)
b.a 88b-10
b.arsa 83b-7
b.maġa 87a-12
b.magıla 86a-11
b.maḳ 89b-5, 90a-7, 90b-2
b.sa 23a-7
burak (بُورَقْ) : nebat şekeri, ham şeker; kuyumcuların çok kullandıkları tuza benzer madde (bkz, nebat şekkeri(n), nebati şekker)
b. 115b-5
burıl- (بُرِلْ-) :
aʿżāsı burıl- : vücudu kasıl-, kıvran-
b.ur 119a-6
burın (بُرِنْ) : burun (bkz. bur(u)n)
b.112a-14
burın delüklerin : burun delikleri
b. 23a-2
burın içi : burnun iç kısm
b. 62b-11

burın suyı : burun akıntısı

b. 63b-3

buru (بُرُو)* :

oğlan burusı : doğum sancısı

b. 16a-7, 16b-10

burūdet (بُرُودَتْ، بُرُودَتٌ) : soğukluk, soğuk, soğuk tabiatlı

b.62a-12, 63b-9, 81a-2, 81b-15, 96b-2, 116a-9.

b.den 74a-12, 74b-4, 74b-12, 75b-4, 76a-11, 77b-3 78a-12, 82b-12, 83a-12, 84b-9, 85a-5.6, 85a-11 85b-8, 94a-10, 94b-7.8, 98a-6

b.e 5a-6, 6a-13, 33b-2, 41a-6, 66b-11

b.i 45a-10

burul- (بُرُول-) : büzüştürüp sıkıştır-

b.up 118a-11

bur(u)n (بُرُن ، بُرُوُن ، بُرُنْ) : burun (bkk. burın)

b. 27b-8, 102a-6

b.ı 3b-9, 72b-5, 112b-1

b.ın 29b-9, 71b-4

b.ına 27b-10, 27b-13, 28a-2, 28a-8, 63a-7, 71b-6 71b-7, 71b-10

b.ından 66a-12

burun delükleri(n) : burun delikleri

b. 72a-9

burun ḳanı : burun kanaması (krş. ru'āf)

b. 28b-7

burun ḳana- : burun kana-, ru'āfa tutul- (bkz. ru'āf)

b. 71a-12

burz-ı mırrı (بُرُزِ مِرِّي) : .?.....

b.yla 88a-10

burz-ı mırru (بُرُزِ مِرُّو) : .?..... .

b. 88a-9

burz-ı mırrun (بُرُزِ مِرُّونْ) : .?.....

b. 88a-9

but (بُتْ) : bacağın dizlerden yukarıki kısmı, but (bkz. bud)

b.ların 24a-2, 27a-2

buyān (بُيَانْ) : meyan kökü; baklagillerden yaklaşık yarım metre boyunda, tüysü yapraklı, mavi ve mor çiçekler açan, toprak altındaki kökleri hekimlikte kullanılan çok yıllık nebat (bkz. buyan dibi(n), ırk-ı sus)

b. 107a-3

buyān dibi(n) : meyan kökü (bkz. buyan, ʿırk-ı, sūs)

b. 18b-12, 19a-8, 19b-7, 20a-13, 21a-10, 42b-6 49b-2, 54a-8, 55b-1, 56a-4, 56b-2, 56b-11, 59b -11, 68b-11, 70b-4, 77b-6, 80a-13. 103b-6, 105a-10, 106a-1, 112b-6, 114a-11

buyān dibi suyı : meyan kökü usaresi

b. 21a-12, 80a-2

buyān tohmı : meyan kökü tohumu

b. 81a-6

kızıl buyān : kırmızı meyan kökü

b. 114b-6

buynuz* (بُيْنُزْ ، بُيُونْسُوزْ ، بُيْنُوزْ) :

geçi buynuzı : keçi boynuzu, baklaya benzer tatlı meyve

b. 37a-4

geçi buynuzı çekirdegi : keçi boynusu çekirdeği, meyvesi (bkz. giçi buynuzı çekirdegi)

b. 96a-4

giçi buynuzı çekirdegi : bkz. geçi buynuzı çekirdegi

b. 89b-3

buyur- (بُيُورْ-) : tavsiye et-

b,alar 95b-12, 95b-13, 110b-13

buzaġu* (بُزَغُو) :

emer buzaġu eti : körpe dana eti

b. 7b-4

buzlu (بُزْلُو) :

karlu buzlu : çok soğuk

b. 9b-7

büber (بِبَر) : biber (bkz. fülfül)

b. 49b-6

bünyād (بُنْيَادْ) : esas, temel, ana dayanak

b.ı 26a-4

bütün (بُتُوْن) : bütün, tam, parça olmayan

b. 49a-8

büyü-(— بُيُ) : hacmı genişle-

b.r 106b-5

talak büyü- : talağın büyümesi şeklinde beliren rahatsızlık

b.mek 92b-3

büyücek (بُوْيَجَكْ) : iri, büyükçe, biraz büyük

b. 88b-11

büyümek (بُيُمَكْ) : hacmı genişlemek

b.den 84b-11

büyük (بُيُوْكْ ، بُيُكْ) : boyca, hacimce büyük

b. 3a-13, 90a-12, 112a-5

b.i 36b-13

b.ola:-dür 47b-9

büz- (بُوْزْ) : büzülüp buruş-, kuru-

b.er 84b-6

- C -

calk (جلق) :
  calk ur- : masturbasyon yap-, elle tatmin ol-
        c. 13b-3
cehd* (جهد) :
  cehd eyle- : davran-, gayret sarfet-
        c. 17a-2, 120a-11
cem* (جمع) :
  cem eyle- : terkib et-, mamül hale getir-
        c. 107b-7
  cem ol- : birlikte vuku bul-, birden fazla şey bir arada bulun-
        c. 78b-9
cemī (جميع) : bütün, yekün, hepsi
        c. 26a-1
cemre (جمرة ، جمر) : yakmaca hastalığı, deride iltihaplı kabarcıklar halinde çıkan ateşli bir hastalık (bkz. āteş pāresi)
        c. 111b-4, 111b-13
ceng* (جنك) :
  ceng et- : çarpıntı geçir-, hastalıktan vücud titre-
        c. 100a-12
cerāḥat (جراحة، جراحت) : yara, yara akıntısı (bkz. cirāḥat)
        c. 116a-6
        c.a 11b-6
  cerāḥat eyle- : iltihaplandır-
        c. 86b-1
cerb (جرب) : sulu, suyu fazla (yiyecek, içecek)
        c. 2b-11, 11a-13, 22a-4, 73a-2, 91b-5, 93a-11, 113b-6, 113b-7
cerb (جرب) : uyuz böceğinin üst deri altına girerek faaliyet göstermesiyle husule gelen kaşındırıcı ve bulaşıcı hastalık, uyuz (bkz. u - yuz)
        c. 113a-12

cevab (جَوَاب) : arpa usaresi.(bkz. cevāv)
c. 22b-6, 40a-9
cevāb şekkeri : arpa suyu ile yapılan bir tür tatlı, şeker (bkz. cevāv şekkeri)
c. 19b-1
cevāriş (جَوَارِش) : müshil ilaç, lezzetli müshil ilaç
c.ler 51b-2
cevāv (جَوَاو) : arpa suyu (bkz. cevab)
c. 62a-2, 63a-12, 68a-4, 70b-2, 72b-4, 76b-12, 78a-1, 78a-6, 80a-7, 92a-12, 94b-3, 103a-1, 105b-3, 106b-9, 106b-13, 109b-13, 111a-4, 111b-12 115b-1, 116a-13, 120a-5, 113b-3
c.ile 56b-8
cevāv aşı : cevav ile yapılan bir aş
c. 8b-4, 100b-9
cevāv müzevveresi(n) : arpa suyu müzevveresi
c. 111b-10, 112b-15
cevāv şekkeri : bkz. cevab şekkeri
c. 63a-1, 67a-9
cevz-i bevvā (جَوزِ بَوّا) : küçük hindistan cevizi
c. 15b-1, 46b-4
ciger (جِگَر ، جِگَرگ) : ciğer, karaciğer (bkz. kebid)
c. 28a-3, 84b-6, 84b-8, 84b-12, 84b-12, 85a-2, 85a-4, 86a-1, 86a-7.
c.e 2b-3, 34b-2, 34b-5, 35a-8, 41b-5, 46a-5, 46b-8 47a-12, 48a-9, 50a-2, 50a-6, 53a-1, 53b-2, 99a-6, 104a-5
c.den 108b-2
c.dür 26a-3
c.i 17a-5, 32a-2, 35b-4, 38a-9, 38b-8, 38b-10, 45b-5, 57a-10, 60a-10
c.in 120a-12
c.le 91b-10, 91b-12
c.üŋ 36b-2, 36b-6, 38a-10, 39b-9, 40a-2, 43b-8 49a-2, 50a-6, 52b-7
cihet (جِهَت) : taraf, istikamet
c.den 108a-10, 115b-7

cimāʿ (جِمَاع، جِمَاعْ) : cinsi münasebette bulunma, cinsi münasebet
c. 12b-2, 12b?7 13b-12, 65b-6, 96a-6
c.a 36b-7, 36b-[illegible], 38b-11, 39a-4, 39b-3, 47a-3 50a-2, 95a-9 95b-5, 96a-1, 96a-8
c.dan 9b-4, 12a-[illegible]0, 12b-6, 13b-1, 23a-11, 28a-12 69b-11, 91b-[illegible] 96a-1
c.ı 32a-1, 37b-[illegible], 38b-7, 38b-13, 39b-7, 40b-13, 47a-11, 48b-[illegible], 113b-9
c.uŋ 12b-5, 12b-[illegible]3
cimāʿ hareketi(n) : c[illegible]ma ederken zuhur eden hareketlilik
c. 65b-7
cimāʿ kuvveti : cinsi kuvvet, cinsi münasebet kuvveti
c. 95a-8
cimāʿ eyle- : cinsi münasebette bulun-(bkz. cimāʿ iT-)
c. 7a-6, 12b-12 15a-5, 109a-8
cimāʿ idil- : cinsi münasebette bulunul-
c. 13a-9
cimāʿ iT- : bkz. cima eyle-
c. 12b-3, 12b-3 12b-3, 12b-9, 13a-8, 13a-12, 13 a-13, 14a-5, 81a-1, 91b-1, 98b-2
cirāḥat (جِرَاحَتْ، جِرَاحَتْ) : yara, irin (bkz. cerāḥat, riŋ)
c. 115b-6, 119b-[illegible]
c.dan 119b-4,
c.ı 119b-7
cirm (جِرْمْ، جِرْمْ) : katı sert
c.i 31b-9, 32a-[illegible], 32a-5, 38a-13, 38b-7
c.in 91a-4
c.inden 91a-9
cüderi (جُدَرِي، جُدَرِي) : çiçek hastalığı (bkz. çiçek)
c. 111b-16, 112b-12, 113a-1, 113a-8
c.nüŋ 113a-11
cülāb (جُلَابْ، جُلَابْ) : gülab, gül suyunun bir çeşidi, müshil olarak kullanılan gül usaresi (bkz. cüllāb)
c. 62b-13.
c.ıla 19b-7, 55b-9

cüllāb (جُلّاب ، جُلّاب) : bkz. cülāb

c. 43a-11, 94a-3, 106b-9, 115b-12

c.ı 73b-2

c.ıla 54a-2, 54a-2, 54b-12, 77a-10

cüllāb suyın : gül suyu

c. 77b-12

cülnār (جُلْنار) : narçiçeği

c. 27a-1, 27b-7, 28a-2, 71b-5, 73b-6, 73b-13, 74 a-4, 74a-10, 76a-7, 86b-8, 87b-3.

cündibedister (جُنْدِبَدِستَر) : kudret helvasına benzer bir zamk (bkz. oğlan aşı(n))

c. 59b-4

cünūn (جُنُون ، جنون) : cinnet getirme.(bkz. cünuniyyet)

c.a 31a-1

c.larda 67b-12

cünūniyyet (جُنُونِيَّت) : delirme, cinnet getirme (bkz. cünūn)

c. 67a-6

cüẕam (جُذام ، جُذَام) : elleri ve vücudu saran kabartılar halinde ortaya çıkan bir hastalık, cüzzam

c. 118b-6

c.uh 114b-22

- Ç -

çabala- (چَبَلَ-) : çırpın-, kıvran- (krş. ṭarlıġan-)
ç.r 28b-5, 29b-7
çaġırmaḳ (چَغِرْمَقْ) : yorucu, hırpalayıcı yüksek ses, bağırtı
ç.da 78b-2
ç.dan 78b-3
çaḳal (چَقَلْ) : çakal
ç.a 118b-6
çalḳa- (چَلْقَ-) : çalkala-, karışmasını ya da erimesini sağla-
ç.mış olalar:-mışlardır 42a-13
ç.yalar 26a-10
çanaḳ* (چَنَقْ، چَنَقُ) :
çini çanaḳ : toprak çanak, toprak kap
ç.da 52a-3
gümiş çanaḳ : gümüş tas, gümüş çanak
ç.da 52a-3
sırça çanaḳ : cam çanak, cam kap
ç.da 52a-3
çapaḳ (چَپَقْ) : göz çukurlarında toplanan artık madde
ç. 69a-3
çāre (چَارَه) : 1. ilaç, tedavi
ç. 10a-12, 90b-8
2. yol, hal yolu
ç. 17a-6
çāre eyle- : hal yolunu bul-, çaresini düşün-
ç. 16b-12
çek - (چَكْ-) : 1. em-, boşalt-
ç.eler 119b-8
ç.erlerise 77a-8
2. sür-, bulaştır-
ç.eler 71a-8, 71a-8, 113a-6
3. ayır-, temizle-
ç.er 48a-10, 108b-8

4. asıl-, çıkar-

ç.eler 59b-8

5. uzat-, ger-

ç.eler 27b-12

el çek - : bırak- terk-

ç.eler 7b-11

şişe çek- : hacamet şişesini kullan-, kan çek-

ç.e 118a-13

ç.eler 28a-4, 28a-5, 119b-11

ç.mekde 119b-12

zahmet çek- : boşu boşuna yorul-, katlan-

ç.memek gerek:-melidir 71a-12

çekil- (-چَكَلْ) : kasılarak sanç-

ç.miş 5a-3

ç.ür 107b-12

çekilmek (چَكَلْمَكْ، چَكِلْمَكْ) : kasılarak, irkilerek batma; bir tür sançma

ç. 107b-11

ç.dür 72b-6, 76b-4

çekilü*(چَكِلُو) :

çekilü çekilü gel- : çekiliver-, çekilir gibi ol-, ani kasıntılar ol-

ç. 3b-11, 64a-9, 75a-6

çekinmeK (چَكِنْمَكْ) : irkilme, hastalık nevbeti tutup titremeye başlamadan evvelki hal

ç.ile 101b-7

çekirdeK (چَكِرْدَكْ، چَكِرْدَكْ، چَكِرْدَكْ) : 1. beş santigrama karşılık olan ağırlık ölçüsü

ç. 54b-9, 91a-2

ç.den 49a-4, 47b-6

ç.e 47b-6

2. çiğit, çekirdek, meyve tohumu

ç.i 19b-12, 44a-4, 52b-2, 56a-6, 56b-3, 59a-1, 90 b-9, 108b-13

ç.in 49a-6

ayva çekirdegi : ayva çekirdeği

ç. 80a-2, 112b-7

ayva çekirdegi lu'ābı(n) : ayva çekirdeğinin bal veya şekerle kaynadılıp süzülmesiyle yapılan sıvı madde (bkz. hayva çekirdegi lu'ābı(n))
ç. 76b-2, 84a-10, 91b-4, 104a-4

geçi buynuzı çekirdegi : keçi boynuzu meyvesi
ç. 18b-5, 96a-4

giçi buynuzı çekirdegi : kaçi boynuzu çekirdeği
ç. 89b-3

hayva çekirdegi : ayva çekirdeği (bkz. ayva çekirdegi)
ç. 56a-9, 74a-2, 80a-2

hayva çekirdegi lu'ābı(n) : bkz. ayva çekirdegi lu'ābı(n)
ç. 66b-9, 78a-9, 80a-2, 88b-12, 116a-11

hayva çekirdegi lu'ābı sarābı(n) : ayva çekirdeği luabı şerbeti
ç. 78b-8

hurma çekirdegi(n) : hurma çiğidi
ç.i 59a-11

kabak çekirdegi : kabak çekirdeği
ç. 61a-11

kabak çekirdegi yağın : kabak çekirdeğinden çıkarılan yağ
ç. 66b-8

kuru üzüm çekirdegi : kuru üzüm çekirdeği, çiğidi
ç.yle 85b-9

çekişmek (چكشمك) : yenişmek, mukavemet etmek
ç.dür 28b-3

çekürdeK (چكردك ، چكوردك) : çiğit, çiğit türü tohum (bkz. çekirdek)
ç.i 35a-10, 55b-2
ç.in 79a-8

çeldük (چلدك) :

çeldük kabı : pirinç kabuğu, çeltik kabuğu
ç. 117a-5

çeşme (چشمه) :

çeşme suyın : pınar suyu, göze suyu
ç.ler 9a-12

çevre (چوره ، چكوره) : etraf, çevre

ç.sin 119b-11
ç.sinde 5b-13
çevre yöre : yakın kısım, bitişik çevre
ç. 111b-13
çeyne- (چَيْنَ-) : çiğne-, ez-
ç.ye 23a-4, 27b-1, 27b-2
ç.yeler 54a-11
ç.yüp 22b-12, 23b-12
çeynemek (چَيْنَمَكْ) : çiğnemek, ezmek
ç. 48a-9
çeyneT- (چَيْنَدَ-) : çiğnemesini sağla-
ç. eler 15b-3, 23a-1
çez- (چَزْ-) : aç-, çiz-, hafifçe kes- (bkz. çiz-)
ç.eler 118a-2
çıbān (چِبَانْ، چِبَاْنْ) : yara, çıban
ç.lar 3a-9, 3b-11, 34b-9, 109a-6
ç.lara 11b-4
ç.ları 109a-7
çık- (چِقْ-) : 1. yüksel-
ç.a 102a-5
ç.an 65a-11
ç.ar 39b-4, 39b-11, 41a-8, 45a-8
ç.arsa 65a-8
ç.dığındandur 65b-7, 65b-9
2. ayıklan-, ayıkla-
ç.maḳ gerek:-malıdır 44a-13
ç.mış 19b-13, 44a-5, 52b-2, 52b-2, 56a-7, 56b-3
59a-1, 90b-9, 108b-13
3. fiili bir hali sona erdir-, bitir-
ç.ıcaḳ 11b-2, 92a-9, 97b-10
ç.maḳ gerek:-malıdır 11b-12
ç.up 9b-4, 12a-1, 71a-7, 93a-4
4. büyü-
ç.a 88b-12
ç.ar 109a-11, 111a-11, 115a-8
ç.dığından 109b-7
5. dışlan-, dışarı atıl-

ç.arsa 89b-4
ç.mazsa 89b-4

6. ak-, fışkır

ç.an 12a-13, 25a-2, 86a-4, 119b-4

7. zuhur et-, ortaya çık-

ç.arsa 112b-12, 113a-9
ç.ıcaḳ 113a-3.

8. sirayet et-

ç.a 61b-1
ç.ınca 61a-7, 62a-5

9. elde edilebil-

ç.ar 61a-8, 61a-10

10. seçil-

ç. mış ola:-mıştır 32b-2

11. yayıl-, etrafta hissedil-

ç.up 26a-10

12. bulaş-

ç.maya 113a-7

yil çıḳ- : yellen-, osur-

ç.ası 13a-8
ç.ıcak 89b-6, 90a-10
ç.maḳdur 90b-1, 90b-1

çıḳar- (چِقَر-) : 1. elde et-, hasıl et-

ç.alar 81a-2
ç.maḳ gerek:-malıdır 61a-12
ç.up 80a-4
çurlar 61b-1

2. (tırnak, karın kurdı) düşür-

ç.a 93b-1, 111a-3

3. ayıkla-

ç.alar 49a-6

çıḳarmaḳ (چِقَرمَق، پِچَرمَق) : 1. hasıl etmek, elde etmek

ç. 60b-4, 60b-6, 60b-13

2. bir sıvıyı kaynağından akıtmak

ç.dur 25a-13, 25b-10

3. dışlamak, dışarı almak

ç.a 16b-11

4. büyümek

ç. 30a-6

çıḳmaḳ (چقغ ، چقق) : 1. yükselmek

ç. 39a-5

ç.a 40a-12, 51b-8

ç.dur 68b-1

ç.ı 64b-8

2. büyümek

ç. 3b-11, 111a-12

ç.dur 73b-4

3. dışa atılmak

ç. 93b-10

ç.dur 89b-13, 90a-5, 93a-10

4. binmek, üstte bulunmak

ç. 13b-2

5. bozulmak

ç. 115b-7

6. zuhur etmek

ç. 112a-14

çıntıyānā (چنطیانا) : çentiyana otu

ç. 52b-9, 53b-4

çırāġ (چراغ) : ateş, ışık, kandil

ç.dān 101b-3

çırılda- (چرلدا-) : ateşte kızar-, kızardığını belirten çırıltı sesi çıkar-

ç.rsa 61a-5

çiçek (چچك ، چيچك) : çiçek hastalığı (bkz. cüderī)

ç. 111b-16, 112a-9, 112a-12, 112a-13, 112a-13, 113a-3

çiçeḳ (چچك ، چيچك ، چچاڭ) : çiçek; türlü renk ve kokuda, nebatatın ālet-i tenasülünü havi kısımları

ç.

ç. 60b-7

ç.idür 46a-11

ç.ler 60b-5, 60b-12, 61a-7

ç.leri 44b-5

ççlerüŋ 60b-9

çiçek yaġı : çiçeklerden elde edilen yağ

ç.ler 61a-6

gelincük çiçegi tohmı(n) : gelincik çiçeği tohumu

ç. 114a-6

hınna çiçegi : kına elde edilen bir ağaç olan hınna ağacının çiçeği

ç. 21b-1

nīlūfer çiçegi : beyaz, sarı ve mavi çiçek açan bir cins su nebatı

ç. 21a-13, 57a-5, 57a-12

nīlūfer çiçegi yapraġı(n) : nilüfer çiçeğinin yaprağı

ç. 18b-1

çig (چیگ ، چیلگ) : çiğ, pişmemiş

ç.le 39a-11

çig ebrisim : çiğ ipek, ham koza (bkz. harīr-i hām)

ç. 57a-1

çig senderūs : sandalos da denen kehribar nev'inden kopal ağacı zamkı, çiğ kopal ağacı tozu yağı

ç. 71a-5

çik- (چیک-) : sür-, bulaştır- (bkz. çek-)

ç.eler 113a-4

çim- (چیمگ-) : banyo et-, yıkan-

çimemek gerek:-memelidir 14a-6

çiŋ* (چیک) :

üzüm çiŋi(n) : üzüm salkımı

ç. 106a-5

çīnī (چینی) :

çīnī çanak : toprak çanak, toprak kap

ç. 52a-3

çiŋle- (چیکلگ- ، چیکل-) :

kulak ciŋle- : kulak çınla-, kulak herhangi bir rahatsızlık eseri çın diye kesintisiz ses duyar ol-

ç.mek 64a-10

ç.se 73a-5

çirkin (چیرکن) : çirkin, güzel olmayan

ç. 13a-11

çiz- (چزمك ، چزمك) : yırt-, kes- (bkz. çez-)

ç.medin 28a-3, 77a-7

ç.üp 118a-8

çok (چوق ، چوغ ، چوغى) : 1. miktarca ziyade

ç. 3a-9, 3a-11, 3a-13, 3b-2, 3b-5, 4a-5, 6a-8, 7a -6, 7b-8, 7b-9, 8a-9, 8a-11, 8a-12, 8a-12, 12 a-7, 12b-5, 13b-13, 14a-9, 15a-9, 15b-8, 16a-10 20a-12, 21a-9, 25b-10, 27a-8, 27a-12, 28a-6, 28a-12, 31b-2, 33b-9, 34a-11, 38a-8, 39a-5, 39 a-7, 39a-8, 40b-13, 41a-4, 41a-6, 41a-9, 44a-12 45b-12, 48a-13, 54a-9, 69a-3, 69b-5, 71b-2, 72 a-3, 73a-2, 75b-2, 86a-9, 88a-7, 88a-7, 88a-8 96a-2, 96a-2, 99b-13, 100a-2, 101a-7, 101b-8 104b-9, 106b-1, 107a-11, 109b-3, 110b-2, 113b-8 113b-9, 113b-10, 115a-7, 115a-8

ç.ola:- dur 11a-4, 11a-4

ç.olursa: ise 64a-1, 106b-6

2. aşırı, derece itibarıyal ziyade

ç. 3b-8, 4a-1, 4b-3, 7a-6, 10a-3, 11a-9,12a-11, 13b-7, 15a-3, 22b-1, 22b-2, 23a-11, 24b-8, 27 b-8, 28a-13, 37b-6, 63b-8, 65b-12, 68a-2, 73a-1 100a-5, 102b-8

ç.dur 51a-11

3. sık sık, defaatle

ç. 2a-1, 3a-10, 3a-12, 3a-12, 3b-1, 3b-3, 3b-9 3b-13, 12b-13, 13b-7, 14a-5, 21a-10, 24a-2, 28a-12, 63a-6, 84b-10, 90b-6, 105a-2, 112a-2 112a-6, 114b-16

4. şiddetli, tazyikle

ç. 73b-11, 82a-1, 102a-2, 102b-7, 112a-10

ç.olursa: ise 26b-12

5. uzun müddet

ç. 4a-6, 7b-13, 10b-1, 10b-6, 10b-8, 11b-7, 13a-9 15a-8, 15a-9, 21b-6, 24b-7, 30b-7, 44a-9, 44b-4 69b-10, 69b-11, 100a-9, 100a-10

6. çok sayıda, adedi fazla

ç. 4a-12, 12b-7, 23a-12, 88a-3, 88a-4
7. büyük
ç. 86a-4

çoḳ eyle- : artır-, ziyadeleştir- (bkz. çoḳ iT-)
ç. 3b-6, 13a-4, 33a-13, 34a-12, 50a-9

çoḳ iT- : artır-, çoğalt- (bkz. çoḳ eyle-)
ç. 40b-13, 64a-2

çoḳlıḴ (چوقلغ) : fazalalık, galib miktarda (bkz. çoḳluḴ)
ç.a 4b-8
ç.ına 6a-9

çoḳluḴ (چوقلغ ، چوقلوغ) : fazla miktarda olmak, galib miktarda (bkz. çoḳlıḴ)
ç.ı 91b-10, 91b-10, 101a-2
ç.ıdur 114a-3
ç.ından 86a-12

çölmeK (چلمك) : çamurdan yapılan toprak tencere
ç.e 26a-8
ç.i 26a-9
ç.ün 26a-8

çömleK* (چومك) :
taş çömleK : taş çömlek, taş tenecere
ç.e 40b-2

çörek* (چورك ، چرك) :
çörek otı : ḥabbetü's-sevdā da denen küçük siyah daneleri ekmek, çörek v.b. üzerine serpilen ot, çörek (bkz, şūnīz)
ç. 50b-2, 72b-11, 115b-5

çöz- (ـ چز) : çiz-, kes- (bkz. çez-, çiz-)
ç.eler 119b-11

çūn (چون) : çünkü, sebebiyle
ç. 1b-5

çuḳur (چوقور) : havadar olmayan yer, etrafı tepe v.b. ile kapalı mahal
ç. 6b-7

çürük (چرك) : çürük (bkz. çürümiş)
ç. 93a-12

çürümiş (چۈرۈمۈش) : çürük (bkz. çürük)
ç. 117a-6

- D -

da (دَه) : da, dahi

d. 64a-4

daġarcuḳ (دَغَرجُغ) :

hukne daġarcuġı lūlesin : hukne aletinin müshil v.b. ilacın konuldugu ince boruya benzer kısmı

d. 25a-11

daḫı (داخي ، داخي ، دخي ، دخي) : 1. da, dahi

d. 7a-7, 23a-13, 30a-2, 32b-6, 32b-8, 33a-4, 33b -11, 34a-4, 41b-1, 53a-6, 65b-9, 66b-4, 68a-13 73a-1, 74b-10, 77b-2, 86b-6, 89b-11, 92b-5, 92 b-11, 94a-6, 97a-8, 99a-7, 108a-5, 108b-10, 109a-5, 109a-6, 111b-4, 116a-6, 120a-6

2. ...ile birlikte, ilaveten

d. 2a-4, 7b-12, 16b-12, 18b-1, 24b-4, 25b-10, 30a -10, 30b-6, 33b-3, 33b-3, 34a-1, 36b-9, 38a-10 43a-9, 46b-12, 65b-2, 72a-8, 75b-9, 83b-4, 86 b-5, 87a-10, 107a-11, 109a-4

3. daha, daha da

d. 9a-10, 18b-5, 19b-11, 32a-7, 59a-5, 84b-2, 88 b-11

4. henüz, o halde iken

d. 7b-10, 61a-5, 71a-4

5. bile hatta

d. 14a-4, 69b-12, 91a-1, 91a-3, 91a-9, 98a-9, 99 b-2, 106b-6, 107a-5, 111a-7, 119a-6, 119a-7

6. buna mukabil

d. 30b-4

daḫı bir : bir başka, bir daha

d. 104b-6

ve daḫı : ayrıca, buna ilaveten

d. 23a-3, 41b-4, 65b-11, 98b-5

ya daḫı : ya da, veya

d. 99b-5, 107b-6

dāḫıs (داخس) : korulgan, dolama, etyaran; tırnak ra-

hallindeki yumuşak kısımların iltihaplanması ve şişmesi şeklinde ortaya çıkan rahatsızlık (bkz.ḳorulġan)

d. 110b-13

daḳīḳ (دَقِيق) : 1. ince, akıcı

d. 99a-7

2. ince, çapı küçük

d.olursa: ise 4b-8

ḍalālet* (ضَلَالَة) :

ḍalālet ẓulümātın : dalaletin karanlığı, sapıklığın felaketi

d. 1b-5

dāne (دَانَه ، دَانَ) : tane, aded

d. 18a-9, 55b-3, 57a-5, 57a-11, 57a-11, 58b-1, 90b-10

boy dānesin : boy habbesi, boy çiçeği tohumu

d. 89b-3

dāne birinc : tane olarak pişirilen pirinç aşı, pilav pirinç

d. 14a-12, 17a-4

dārçīnī (دَارْچِينِي ، دَارْچِينِ ، دَارِچِينِي) : tarçın, güzel kokulu bir bitki kabuğundan mamül madde (bkz. dār-ı çīnī)

d. 11a-11, 40a-7, 46b-6, 52a-11, 81a-9, 87a-8, 91 a-7, 95b-6, 97b-6

d.yile 8b-9

dār-ı çīnī (دَارِ چِينِي) : yakıcı, lezzetli bir tada sahip güzel kokulu bir bitki kabuğu, tarçın.(bkz. dārçīnī)

d. 85b-9, 105b-5

dār-ı fülfül (دَارِ فُلْفُلْ ، دَارِ فُلْفُل) : karabibere benzeyen uzunca bir ḥabbe-i ḥāre, tane

d. 11a-11, 52a-10, 87a-8

daru (دَارُو ، دَارُ) : darı, yarımla bir metre arasında boyu, tüylü yaprakları olan yıllık bir nebatın ufak taneleri

d. 22b-7

d.nuŋ 23b-2

daş (دَشْ) : dış (bkz. dış)

d. 57b-12

daş (دَشْ) : taş

d.lar 9a-8

daşra (دَشْرَ) : dışarı, dış kısım

d.dan 17b-3

daşrağı (دَشْرَغِ) : dış, dışardaki, dışa ait olan

d. 32b-12

datlu (دَتْلُو) : tatlı; şekerli veya tadına ekşi karışmayan

d. 7a-5, 108b-1

karasaya datlusı : tatlı karasıya, kiraz (bkz. kirās)

d. 36a-4

dāye (دَايِ) : daye, çocuk bakıcısı kadın

d.sine 113a-9

dāyim (دَايِمْ ، دَايِمَ) : 1. ısrarlı

d. 7a-2, 30b-8, 66b-6, 66b-8, 67b-4, 67b-6, 67b-12 69b-4, 69b-12, 77a-12, 79a-9, 80a-9, 85b-1, 88 a-8, 113a-3, 118a-9

2. hep, aralıksız

d. 10a-4, 30b-9, 30b-11, 67a-2, 94b-7, 99a-3

3. her defa , her kere

d. 67b-11

de- (-دَ) : isimlendir-, ... diye zikret-(bkz. di-)

d.rler 84b-7

def^{c}* (دَفْعْ) :

def^{c} eyle- : dışarı çıkar-, at- (bkz. def^{c} iT-)

d. 26b-10, 86a-9

def^{c} iT- : bkz. def eyle-

d. 12b-1, 91a-13, 103b-2

def^{c} ol- : geç-, atlatıl-

d. 103b-4

def^{c}a (دَفْعَى ، دَفْعًا) : kere, defa (bkz. gez)

d. 44b-1, 44b-1

d.da 15b-8

def'aten (دَفْعَةً ، دَفْعَتًا) : def ederek, bir kerede, hep birden

d. 10b-13, 111a-11

defin*(دَفْن) :

defin yemişi : bkz. habbu'l-gar

d. 53b-4

deg- (دَگ-) : temas et-

d.icek 74a-13

degil (دَگِل) : değil, olmaz (bkz. degül)

d. 114a-4

degin (دَگِنْ ، دَگِنْ ، دَگِنْ) : 1. süresince, süre zarfında

d. 23b-8, 52a-7, 83b-12, 101b-9, 104b-3, 105a-4, 106b-2, 113a-4, 114a-1, 114b-10, 119a-13

2. miktarı kadar, miktarınca

d. 95a-8

d.dür 38a-4, 38a-6.7, 47b-6, 49a-5, 53a-13

3. uzunluğunda, uzunluğunca

d. 96a-12

degirmen*(دَگِرْمَنْ) :

degirmen tozın : değirmende un öğütülürken etrafta birikken ince toz halindeki un

d. 71b-4

degirmi (دَگِرْمِ) : yuvarlak, dairevi, toparlak

d.ola:+dır 47b-9

degşür- (دَگْشُرْ-) :

hava degşür- : bir rahatsızlıktan ötürü, bulunulan yerin dokunan havasından kurtulmak için daha ferah ve sakin atmosferli bir yere taşın- (krş, yir degşür-)

d.mek 17a-12

yir degşür- : sıhhatine iyi geleceği fikriyle bulunduğu yerden bir başka yere taşınmak (krş. hava degşür-

d.mek 17a-12

degül (دَگُل ، دَگُلْ) : değil, yok (bkz. degil

d.dür 30b-13, 54b-7, 119b-4, 119b-6

d.ise 118a-1

d.se 30b-13

degzin- (دگزن، دگزنمک) * :

baş degzin- : baş dön-

d.mek 12b-10, 64b-6

d.mekdür 68a-12

dek (دک، دکی) : ....dek , kadar

d. 16b-10, 103a-12

delālet* (دلالت، دلالتی) :

delālet eyle- : delil ol-, işaret et-(bkz. delalet iT-)

d. 4b-6, 4b-7, 4b-8, 4b-9, 4b-11, 4b-12, 5a-1, 5a-1, 5a-2, 5a-4, 5a-5, 5a-6, 5a-8, 5a-10, 5a-11 5a-12, 5a-13, 5a-13, 6a-2, 6a-5, 6a-6, 6a-8, 6a-9, 6a-11, 6a-12, 6a-13, 23b-11, 30a-9, 30a-12, 30b-1, 30b-2, 30b-12, 31a-1, 90a-8

delālet iT- : delil ol-, göster-, işaret et- (bkz. delalet eyle-)

d. 6a-3

delüce* (دلوجه) :

delüce bāḳla : yabani bakla, acı bakla (bkz. termiye, türmüs)

d. 93b-4

delük* (دلوک) :

burın delüklerin : burun delikleri (bkz. burun delüklerin)

d. 23a-2

burun delüklerin : burun delikleri (bkz. burın delüklerin)

d.e 72a-9

delür- (دلرمک) : delir-, aklı zayil ol-

d.se 119a-2

dem-be-dem (دمبدم) : zaman zaman, ikide bir

d. 30a-7

demevī (دموی، دموی، دموی) : tabiatında kan hakim olan kişi, şey

d. 75a-13, 76a-10

d.dür 73b-4

d.ola:+dır 12b-8

demevī verem : kandan hasıl olan verem

d. 110b-5

demevī-mizāc (دموي مزاج) : tabiatına kan hakim olan kimse

d. 8b-5, 13b-10

demregi (دمركي) : bkz. demregü

d.ye 34a-1

demregü (دمركو) : deride, yer yer küme halinde kabarcıklar çıkaran bir hastalık, temriye hastalığı (bkz. demregi)

d. 114b-19

demü'l-aḫaveyn (دم الاخوين) : iki kardeş kanı bitkisi (bkz. iki kardeş kanı)

d. 71b-6

demür*(دمور) :

demür yardası : demir tozu, demir pası

d. 117a-13

demürdiken (دمور دكن) : demirdiken, toparlak ve dikenli bir nebat

d. 94a-4

deñiz (دكيز)*:

deñiz tuzı : denizden çıkarılan tuz

d. 59a-9

deñlü (دكلو) : mikdarınca, kadar

d. 52b-6

depreT- (دبرد-) : kımıldat-, hareket ettir-

d.eler 5b-10

depretmek (دبرتمك) : şuursuzca hareket ettirmek

d. 31a-2

der (در) : ter

deve deri : devenin teri

d. 117a-10

eşek deri : eşek teri

d. 117a-10

katır deri :katır teri

d. 117a-10

soyuḳ derile ol- : soğuk ter döker vaziyette bulun-

d. 119a-9

derece (درجه) : kerte, mertebe, sınıf

d.de 31b-4, 31b-5, 31b-5, 31b-6, 31b-7, 32a-1, 32a-4, 32a-9, 32a-10, 32a-10, 32a-11, 32a-13, 33b-13, 39a-13, 45b-10, 46a-2, 46a-7, 46a-13 46a-13, 46b-4, 46b-7, 46b-9, 46b-10, 47a-2, 47 a-8, 47a-8, 47a-10, 47a-10, 47b-1, 47b-2, 48a-1 48a-4, 48a-8, 48a-11, 48b-3, 48b-6, 48b-11, 49 a-2, 49a-9, 49a-10, 49b-10, 50a-1, 50a-5, 50a-9 50a-13, 50b-3, 50b-5, 50b-8, 51a-9

d.dedür 45b-2, 45b-3

d.nüŋ 49b-6

derece-i evvel (درجهٔ اوّل) : birinci derece

d.de 45a-3, 45b-4, 45b-7, 47a-4, 47b-13, 49a-13 50a-12, 51a-9

derece-i sānī (درجهٔ ثانی) : ikinci derece

d.de 45b-7, 47a-5

deri (دری ، دِرِ) : deri, vücudu örten ince tabaka

d. 3b-11, 10a-2, 11b-10, 115b-7

d.de 23b-9, 86a-6

d.leri 11b-2

derle- (دَرْلَ-) : terle-

d.rse 86a-3

d.se 27a-8

d.yeler 98a-1

d.yince 12a-6

derlemek (دَرْلَمَكْ ، دَرْلَكْ) : terlemek, terli halde bulunmak

d. 28b-9

d.den 15a-9

d.e 10a-2

d.ile 101b-8, 102a-4, 106b-1

derleT- (دَرْلَدْ-) : sıcağın veya bir hastalığın te'siriyle ter akıt-

d.e 10a-3

d.eler 92a-7

d.ür 3b-5, 102a-12, 105a-1

deryīr (دَرْيِيرْ)* :
  deryīr ol- : .....?.....
        d. 30a-12
destār (دَسْتَارْ) : tülbent
        d. 70a-6
deş- (دَشْ) : deş-, yarayı akıt-
        d.er 109a-3
deşil- (دَشِلْ-) : yara yırtılarak içindeki irin ak-
        d.ecek ise 109a-2
        d.se 107b-12
devā (دَوَا) : ilaç, hastalıklara karşı hazırlanan müessir madde
        d. 120a-1
        d.nün 45a-10, 61a-13
        d.yı 45a-12, 61a-13
deve (دَوَ ، دَوَه) :
  deve deri : deve teri
        d. 117a-10
  deve eti : deve eti
        d. 33a-5
  deve örgüci yagın : deve hörgücü yani devenin sırtındaki çıkıntıdan alınan yağ
        d. 88a-11
dıḳ- (دِقْ-) : tıka-, bir deliği kapat- (bkz. dıḳa-)
        d.a 23a-3
dıḳa- (دِقَ-) : tıka-, kapat- (bkz. dıḳ-)
        d.yalar 73b-3
dırnaḳ (دِرْنَغ) : tırnak
        d.ı 111a-2
dış (دِشْ)* :
  boġaz dış ol- : boğazda hunaktakine benzer şiş ol-, şiş dışarı vur-
        d. 77b-2
di- (دِ- ، دِيَ) : 1. ... ismini ver-,.... adıyla zikret- ... diye isimlendir- (bkz. de-)
        d.düğümüz 2oa-1, 21a-3, 28b-2
        d.dük 20b-10

d.dükleri 112a-12, 112a-13
d.rler 2b-2, 3a-8, 6a-1, 7b-7, 8b-12, 16b-7, 17a-1 19a-3, 25a-4, 25a-6, 25a-7, 29b-4, 29b-5, 36a-4 40b-8, 43a-3, 43a-5, 43a-6, 45b-6, 46a-4, 46b-2 47a-12, 51a-7, 51a-11, 52a-12, 52a-12, 52b-1 54a-5, 58b-11, 68b-3, 72a-10, 72a-11, 83b-4, 86b-6, 86b-7, 91a-2, 92b-12, 92b-13, 93b-2, 93 b-3, 93b-4, 94a-4, 94a-5, 96a-10, 96a-11, 96a -13, 98b-6, 98b-7, 98b-8, 98b-9, 99a-2, 99a-4 99a-7, 99a-8, 99a-9, 99a-11, 99a-13, 99b-2, 99 b-3, 99b-5, 99b-6, 99b-7, 110b-4, 111a-1, 111 a-9, 111b-4, 111b-5, 111b-16, 113b-15, 117a-10

2. tavsif et-, tarif et-

d.dügümüz 19b-3, 20a-8, 75a-13, 76a-10
d.rler 45a-12, 45a-13, 45b-1, 45b-2, 45b-3

3. tavsiye et-

d.dügüm 14a-3, 14a-11
d.dügümüz 13b-10, 21a-7, 63a-13, 63b-6, 63b-10, 65a-12, 66b-5, 75b-4, 76a-12, 78a-13, 78b-5, 82b-8, 82b-12, 110b-5, 114b-18, 115a-6
d.yecegümüz 66b-5, 96b-6

4. zikret-, belirt-

d.dügümüz 61a-7, 71a-10, 100a-10

5. iste-, arzu et-

d.rlerse 59a-5

dib (دِبّ ، دِب) : dip, yan, nezd
d.inde 5b-13

<u>diş dibin</u> : dişlerin çevresi, dişlerin gömülü oldüğü yer
d.de 74b-3

<u>dis dibleri kana-</u> : diş etleri kana-, diş kana-
d. 74a-3

dib (دِبْ ، دِب) : kök, bitkilerin toprak altında kalan kısımları, yumruları
d.in 46a-11
d.ler 42a-3, 60b-13
d.leri 44b-4
d.lerin 48b-9

ak sūsen dibi : beyaz susam kökü
d. 56b-13
babādiye dibi : papatya kökü
d. 52a-13
buyan dibi(n) : meyan kökü, meyan ağacı (bkz. buyan, ʿırk-ı sūs)
d. 18b-12, 19a-8, 19b-7, 20a-13, 21a-11, 42b-6 49b-2, 54a-8, 55b-1, 56a-4, 56b-2, 56b-11, 59 b-11, 68b-11, 70b-4, 77b-6, 80a-3, 103b-6, 105 a-10, 106a-1, 112b-6
d.le 114a-12
buyan dibi suyı : meyan kökü usaresi
d. 21a-12, 80a-2
gebere dibi : kökünden turşu olarak da faydalanılan, tıpta ise usaresinden istifade edilen yabani bir çalının kökü (bkz. gebre dibi)
d. 43a-5, 44a-4
gebere dibi kabı : gebre kökü kabuğu, kedi tırnağı otu kökü kabuğu
d. 93a-3
gebre dibi : kedi tırnağı da denen bir yabani çalının kökü (bkz. gebere dibi)
d. 55a-12
gök sūsen dibi : gök renkli çiçek açan zambak, mavi gök kuşağı bitkisi
d. 55b-1, 56b-13, 77b-5
kāsnī dibi : kasni kökü, hindiba kökü
d. 92a-5
kāsnī dibi kabı : hindiba kökü kabuğu
d. 43a-5, 43b-10, 44a-2
kerefūs dibi kabı : kereviz kökü kabuğu
d. 44a-3, 55a-11
kızıl sūsen dibi: kırmızı çiçekli susam kökü, kırmızı gökkuşağı kökü, kırmızı zambak kökü
d. 56b-12
rāziyāne dibi kabı : rezene kökü kabuğu
d. 44a-3, 55a-11

sūsen dibi : susam kökü, susengillerden kılıç biçiminde yaprakları bulunan, kırmız, mavi, mor ve beyaz çiçek açan çeşitleri olan çok yıllık bitkinin yapraklarından arta kalan kısmı, zambak kökü, gökkuşağı kökü

d. 56b-5

dik- (دِکْ) : dik-, doğrult-

d.e 85a-1

göz dik- : nazarlarını bir şeyin üzerinde teksif et-, bir noktaya uzun süre ve dikkatle bak-

d.mekden 69b-4

diklen- (دِکْلَنْ) : doğrul-, kalk-

d.e 107b-11

dil (دِل ، دِلْ) : 1. dil uzvu

d. 66a-12, 75a-5, 75b-6, 85a-6, 101b-3, 101b-4, 101b-6, 113b-6

d.de 73b-3, 104a-4

d.i 3b-12, 56a-12, 66a-9, 76b-3, 76b-5

d.üŋ 75a-6, 75a-11, 75b-1

2. konuşma, telaffuz

d.i 52a-10

sığır dili : sığır dili bitkisi (bkz. lisānu's-ṣevr)

d. 19a-3, 56b-10

sığır dili suyı : sığır dili usaresi (bkz. lisānu's-ṣevr suyı)

d. 80b-6

dile- (دِلَ) : 1. temenni et-, gayesini güt-

d.düm 1b-6

d.rse 18b-4.5

d.seler 51a-3, 89b-2

2. mütemayil ol-, ihtiyaç hisset-

d.se 11a-2, 24a-10, 26b-10

gönüli dile- : canı iste-, gönülden arzu et-, sev-

d.dügi 17a-10

d.medügi 13a-12

dilkü (دِلْکُو) : tilki

d.ye 118b-6

dilkü ḫāyası : tilki hayası, tilki taşağı da denen bir ot (bkz. ḫusyetü's-ṣa'leb)

d. 52b-1

dimāğ (دِمَاغ ، دِمَاغٌ) : beyin (bkz. beynī)

d. 26a-2, 61b-4, 64a-5, 64a-9, 64a-10, 65a-13, 65 b-6, 65b-6, 70b-10

d.a 10b-6, 39b-2, 39b-4, 39b-11, 40a-12, 41a-8 45a-8, 48b-1, 50a-2, 51b-7, 65a-8, 65b-7, 102a-5

d.da 61b-3, 62a-12, 62a-13, 62b-10, 64a-8, 64b-4 66a-5, 67a-4, 67b-13, 68a-13

d.dan 48a-10, 49b-10, 72a-9, 76a-13, 86a-8, 108b-1 116b-4

d.ı 3b-5, 10b-7, 10b-8, 24a-8, 40a-12, 45b-5, 45b -8, 45b-11, 47a-6, 47b-3, 53b-7, 63b-2, 63b-8, 65b-3, 65b-11, 70b-2, 71a-1, 73a-13

d.larına 65b-8

d.uŋ 46a-7, 48b-5, 51b-9, 64a-4

diŋlen- (دِنگلَن-) : dinlen-, kendine gelmek için bekle-

d.eler 54a-12

dïr- (دِرِ-) : der-, biçip topla-

d.er 31a-2

dïrem (دِرَم ، دِرَمٌ) : dirhem (bkz. dirhem)

d. 7b-2, 18b-10, 18b-11, 18b-12, 19a-1, 19a-2, 19 a-2, 19a-4, 19a-4, 19b-7, 19b-9, 19b-10, 19b-12 19b-13, 20b-7, 20b-12, 20b-12, 27b-6, 27b-7 43b-1, 43b-10, 44a-5, 44b-12, 53a-9, 53a-11, 53b-9, 54a-4, 54a-4, 54a-6, 54a-8, 54a-9, 54a -11, 54a-13, 54b-2, 54b-8, 54b-9, 54b-10, 55a-1 55a-2, 55a-3, 55a-4, 55a-5, 55a-6, 55a-7, 55a-7 55a-12, 55b-1, 55b-3, 55b-4, 55b-4, 55b-7, 55b -11, 55b-12, 55b-13, 56a-1, 56a-5, 56a-7, 56a-9 56a-11, 56a-12, 56b-3, 56b-5, 57a-6, 57a-7, 57 a-8, 57a-8, 57b-4, 57b-4, 57b-5, 57b-8, 57b-10 58a-3, 58a-6, 58a-7, 58b-12, 58b-13, 59b-11, 59b-13, 60a-7, 60b-1, 60b-2, 60b-2, 60b-7, 60 b-7, 64b-3, 64b-3, 64b-4, 57b-9, 70b-4, 71b-5

71b-5, 73b-1, 73b-2, 74a-2, 74b-5, 74b-6, 76a-4
85b-13, 88b-13, 112b-6, 112b-6, 112b-6, 112b-7
113b-2, 114a-5, 114a-14, 114b-6, 114b-6, 114b-7
114b-8, 117b-4,

d.den 38a-4, 38a-6, 53a-13

d.e 38a-4, 49a-5

dirhem (درهم ، درهم) : üç gramlık ağırlık ölçüsü (bkz. direm)

d. 118a-11, 18a-13, 18b-1, 18b-1, 18b-3, 18b-3
18b-7, 18b-8, 19b-6, 19b-6, 19b-12, 20a-3, 20
a-4, 20b-3, 20b-4, 20b-5, 20b-11, 40a-4, 40a-5
43b-9, 43b-11, 43b-12, 43b-13, 44a-4, 44a-4,
44a-6, 44a-7, 44b-8, 52a-1, 52b-2, 52b-2, 52b-3
52b-3, 52b-5, 52b-9, 52b-11, 52b-12, 53b-10,
53b-11, 54b-1, 54b-1, 56b-4, 56b-5, 56b-6, 57
a-12, 57a-13, 57b-4, 57b-6, 57b-7, 57b-8, 57b-9
57b-13, 57b-13, 57b-13, 58a-1, 58a-2, 58a-3,
58a-6, 58a-8, 58a-12, 58a-13, 58b-2, 58b-3, 58
b-4, 58b-4, 59a-2, 59a-6, 59a-7, 59b-12, 60a-1
60a-2, 60a-4, 60a-5, 60a-6, 60a-9, 60a-11, 60
a-12, 60a-12,60a-13, 60a-13, 60b-3, 60b-10, 63
b-13, 67b-8, 70a-2, 70a-3, 70b-3, 70b-3, 70b-4
70b-7, 71b-5, 71b-5, 71b-5, 74b-7, 74b-7, 74b-8
74b-9, 76a-2, 76a-4, 81a-7, 87a-13, 87b-1, 87b
-2, 87b-3, 87b-5, 87b-6, 90b-8, 90b-9, 90b-9
90b-11, 90b-11, 90b-11, 90b-12, 92b-13, 93a-1
93a-1, 93a-2, 93a-2, 93a-3, 93a-3, 93b-5, 93b-5
93b-6, 106a-4, 106a-4, 106a-5, 109a-1, 109a-1

d.den 95a-7

d.dür 42b-9, 52a-7

d.e 38a-6, 52b-6, 53a-13, 95a-8

d.in 44b-12, 46a-3

d.ine 60b-10

diri (دِرِ) : deri (bkz. deri)

d.yle 110a-5

diş (دِشْ ، دِشّ) : diş

d.e 34b-8, 38b-6, 39b-5

d.i 74b-13, 75a-4
d.ile 75a-3
d.ine 75a-2
d.ler 106a-11
d.lere 74a-11

diş agrısı(n) : diş ağrısı
d. 74a-6, 74b-5, 74b-10, 75b-4, 76a-11

diş dibiñ : ağızda dişlerin gömülü olduğu etli kısım
d. 74b-2

diş dibleri kana- : diş etleri kana-, diş kana-
d. 74a-3

diş kırcılda- : dişlerin gayrı ihtiyarı birbirine do - kunması ile dişler gıcırda- (bkz. diş kırcıldat-)
d. 93a-8

diş kırcıldat- : diş gıcırda- (bkz. diş kırcılda-)
d.lerin 30b-12

ditre- (دیرّ —) : 1. titre-
d.yüp 88a-3
2. kork-
d.r 118b-11

ditremeK (دیرّمک ، دیرّمه) : vücud devamlı kendi kendine irkilmek, titremek (bkz. ditretmek)
d. 13a-2
d.e 12b-2

ditreT- (دیرّت- ، دیرّدر-) : titret-, titremeye sebep ol-
d.meye 100a-11
d.ür 101b-7, 102a-3, 102a-3

ditretmek (دیرّتمک) : titreme (bkz. ditremek)
d. 106a-10, 106a-11

divar (دیوار) : duvar
d.lar 6b-6

diyü (دیو) : diye
d. 2a-3, 86b-1

diz (دیز ، دیزه) : diz
d. 12b-11
d.e 96a-12

d.in 85a-1
d.leri 16b-7
doġ- (دُغْ-) : çocuk dünyaya gel-
d.sa 17a-2
doġra- (دُغْرَ-) : ufak ufak kes-, doğra-
d.mak gerek:-malıdır 47b-4.6, 47b-6
d.yalar 40a-3, 40a-4
doġru (دُغْرُ) : düz, eğik olmayan
d.ola:-dur 30b-7
doġu (دُغُ) :
gün doġusı(n) : güneşin doğduğu istikamet
d.dan 6b-8, 9a-9
gün doġusı yili : doğu rüzgârı
d. 6b-9
doġur- (دُغُرْ-) :
oġlan doġurmaz ʿavrat : kısır kadın
d. 13a-10
doḳın- (دُقِ-) : 1. zorla-, ger-, zonkla-
d.a 4b-13
2. eriş-, temas et-
d.ur 6b-7
doḳun- (دُقُن-) : birbirine çarp-, şiddetle titre-
d.a 106a-12
doḳunmaḳ (دُقُنْمَقْ) : çarpmak, darbe
d.dan 71b-2
dola- (دُلَ-) : sar-
d.yalar 61a-4
doldur (دُلْدُرْ-) : doldur-
d.alar 16a-12
dög- (دُكْ-، دُكَ-، دُوكْ-) : döv-, ezip ufalt- veya incelt-
d.e 59a-10
d.eler 20b-11, 52b-4, 52b-12, 53a-11, 53b-5, 53b-11, 55a-8, 56a-11, 58a-12, 59b-5, 60a-1, 60a-8, 60b-2, 61a-1, 71b-6, 74a-3, 87b-4, 87b-5 93b-5, 95a-7, 97b-12, 109a-1, 114b-8
d.icek 46b-13
d.medin 21a-1, 87a-6

d.meyeler 87b-3, 87b-4
d.üp 40b-1, 41b-13, 44a-8, 54b-10, 55b-7, 61a-9
61a-11, 82a-11, 87a-4, 88a-10, 93a-3, 94b-10
104a-7, 105b-12, 106a-6, 113b-15

dögül- (دُوگُلْ-، دُوگُلَ-) : dövül-, döverek inceltil-, yumuşatıl- veya ufaltıl-
d.düginden 50b-7
d.icegin 113b-15
d.miş 11a-9, 18a-12, 19a-4, 19b-8, 19b-12, 20b-4, 20b-5, 20b-6, 25b-5, 27a-9, 27a-10, 27b-7, 27b-13, 28a-1, 43b-10, 47b-5, 51b-13, 51b-13 53a-10, 53a-10, 55b-13, 57a-8, 57b-4, 58a-1 58b-13, 59a-7, 71a-5, 71b-4, 86b-10, 87b-8, 94a-8
d.miş ola:-miştir 59a-7
d.miş olsa 19a-8

dök- (دُوکْ-، دُکَ-) : 1. dök-, aktar-
d.eler 16a-10, 71b-12, 97a-7
d.mek gerek:-melidir 64b-2
2. kat-, ilave et-
d.üp 81b-13, 87a-5

dökil- (دُوکِلْ-، دُکِلَ-) : 1. in-, bir yerde toplan-
d.miş olursa:-mişse 108b-7
2. dağıl-, taksim ol-
d.ür 2b-6
3. bir hastalıktan ötürü deri veya yara ufanıp dökül-
d.ür 114b-13, 114b-21, 115a-10
d.ürse 88a-1

dökilmek (دُوکِلمَکْ) : inmek, belli bir yerde birikmek
d.dendür 89a-9
d.dür 89b-12, 90a-5

dökin- (دُوکِنَ-) : kendi kendine dök-, yıkan- (bk. dökün-)
d.e 12a-8

dökül- (دُوکُلْ-) : in-, bir yerde toplan- (bkz. dökül-)
d.miş olmazsa:-memişse 108b-3

d.se 108b-11

dökün- (دُوكُن-) : kendi kendine dök-, yıkan-(bkz. dökin-)

d.eler

döleK*(دُولَك) :

karga dölegi : ebucehil karpuzu (bkz. hanzal)

d. 47a-12

dölenmek (دُلَنْمَك) :cinsi münasebette bulun-(bkz. cimā')

d. 29b-8

dön- (-دُن ، -دُنَ- ، دُونَ-) : istihale et-, değiş-, değişiklik geçir-, dönüş-

d.er 33a-12, 37a-6

d.ince 25a-3

gön(ü)l dön- : mide bulan-

d.dügin 36a-1, 36b-6, 49a-11

d.er 109b-1

d.erse 22b-11

d.mege 15a-13

d.megi 43b-5

d.megin 50a-3

d.mek 4a-3, 65a-9, 82b-3, 82b-9, 90b-1, 93a-9 102a-2, 102b-6, 102b-10

dönder-* (دُنْدَر- ، دُونْدَر-) :

gön(ü)l dönder- : mideye dokun-, mide bulandır-

d.meye 46a-12

d.ür 32a-11, 37a-8, 39b-12, 47a-9, 49a-3, 49b-4 51a-2

dörder (دُرْدَر) : dörder. dört dört olacak şekilde

d. 18a-13, 55a-12, 57a-6, 58a-13, 58b-12, 59b-12 60a-5, 113b-1

dördünci (دُرْدُنْجِ ، دُرْدُنْجِ) : dördüncü

d. 28b-12, 29a-12, 39a-13, 45b-3, 46a-1

on dördünci : on dördüncü

d. 28b-13

otuz dördünci : otuz dördüncü

d. 29a-2

yigirmi dördünci : yirmi dördünücü

d. 29a-1

dörT (دُرْت ، دُرْتْ ، دُرْد) : dört

d. 2b-3, 16b-10, 20b-5, 20b-7, 49a-7, 49a-8, 55a-2 55b-13, 57b-13, 57b-13, 58a-1, 60a-11, 67b-8

67b-9, 70b-3, 93a-3, 101b-9, 116a-3
d.inde 29a-3

on dörT : on dört
d. 24b-9, 97a-5, 105b-5
d.de 29a-4, 29b-2
d.inde 104b-8

otuz dört : otuz dört
d.de 29a-5

üç dört : yaklaşık üç veya dört, üçle dört arası
d. 14b-6

yigirmi dört : yirmi dört
d. 106a-8
d.de 29a-5

döşe- (- دُشَك) : yerleştir-, koy-
d.yeler 7a-12

döşeK (دُوشَك، دُشَك) : döşek
d.e 94b-7
d.inden 30b-8

döşenmeklik (دُشَنمَكلِك) : döşenmişlik, serilmiş olma
d. 47a-7

du'ā (دُعَا) : dua, Allāh(c.c.)'a yalvarıp af dileme, dilekte bulunma
d.dan 2a-7

+dUr (دُر، دُر، دُر) : +DIr bildirme eki (bkz. +dUrUr)
d. 1b-4, 2a-8, 2b-6, 2b-7, 2b-7, 2b-7, 2b-10, 2b-10, 2b-10, 2b-12, 2b-12, 2b-13, 3a-2, 3a-2, 3a-2, 3a-8, 3a-10, 3a-12, 3b-1, 3b-13, 4a-4, 4a-8, 4a-13, 5a-7, 6a-10, 6b-2, 6b-11, 7a-1 7a-10, 9a-5, 9b-5, 9b-6, 9b-7, 9b-8, 10a-1, 10 a-7, 10a-9, 10b-10, 11a-2, 11a-12, 12b-6, 13a-8 13b-2, 13b-3, 15b-13, 16b-11, 17a-7, 17a-11, 17a-12, 18a-9, 20b-3, 22a-6, 22a-13, 23a-6, 25 a-6, 25a-13, 25b-4, 25b-6, 25b-8, 25b-9, 25b-10 25b-11, 26a-2, 26a-3, 26a-4, 28b-5, 28b-6, 28 b-7, 28b-8, 28b-9, 28b-11, 29a-2, 29a-3, 29a-6 29a-8, 29b-7, 29b-13, 30a-6, 30a-7, 30a-8, 30 a-11, 30b-5, 30b-8, 30b-9, 30b-11, 30b-13, 31 a-3, 31a-3, 31a-4, 31a-6, 31a-6, 31a-7, 31a-10

31b-3, 31b-5, 31b-5, 31b-5, 31b-5, 31b-7, 31b-7
31b-11, 31b-13, 32a-4, 32a-5, 32a-9, 32a-10
32a-11, 32a-11, 32a-12, 32a-13, 32b-2, 32b-4
32b-4, 32b-7, 32b-8, 32b-8, 32b-10, 32b-11,
32b-12, 32b-13, 32b-13, 33a-1, 33a-2, 33a-2
33a-3, 33a-3, 33a-5, 33a-6, 33a-7, 33a-8, 33a-9
39a-9, 33a-10, 33a-11, 33b-1, 33b-2, 33b-2, 33
b-3, 33b-7, 33b-7, 33b-11, 33b-12, 33b-12, 33
b-13, 33b-13, 33b-13, 34a-4, 34a-4, 34a-5, 34
a-6, 34a-7, 34a-10, 34a-12, 34b-1, 34b-1, 34b-2
34b-4, 34b-7, 34b-10, 34b-12, 35a-1, 35a-4, 35
a-4, 35a-5, 35a-7, 35a-11, 35a-12, 35b-1, 35b-1
35b-4, 35b-6, 35b-7, 35b-10, 35b-11, 35b-12
35b-12, 36a-2, 36a-4, 36a-6, 36a-8, 36a-10, 36
a-10, 36a-12, 36b-1, 36b-4, 36b-5, 36b-5, 36b-8
36b-10, 36b-11, 36b-12, 36b-13, 37a-1, 37a-1,
37a-3, 37a-4, 37a-5, 37a-5, 37a-11, 37a-13, 37
b-2, 37b-3, 37b-6, 37b-6, 37b-7, 37b-8, 37b-9
37b-9, 37b-10, 37b-12, 37b-13, 38a-2, 38a-3,
38a-4, 38a-5, 38a-5, 38a-7, 38a-7, 38a-9, 38a-
a-12. 38b-1, 38b-1, 38b-2, 38b-3, 38b-4, 38b-7
38b-8, 38b-10, 38b-12, 39a-1, 39a-2, 39a-2, 39
a-4, 39a-7, 39a-8, 39a-3, 39a-13, 39b-3, 39b-5
39b-5, 39b-7, 39b-8, 39b-10, 40a-2, 40a-9, 40
a-9, 40a-12, 40b-1, 40b-8, 40b-13, 41a-1, 41a-3
41a-5, 41a-6, 41a-7, 41a-8, 41a-9, 41a-10, 41
b-1, 41b-3, 41b-4, 41b-7, 41b-8, 41b-10, 41b-11
42b-9, 43a-7, 43a-12, 43a-13, 43b-3, 43b-5, 44
b-7, 44b-13, 45a-9, 45b-1, 45b-2, 45b-3, 45b-4
45b-7, 45b-8, 45b-10, 45b-13, 46a-1, 46a-2, 46
a-4, 46a-6 46a-10, 46a-11, 46a-12, 46a-13, 46
a-13, 46b-2, 46b-3, 46b-4, 46b-7, 46b-9, 46b-9
47a-2, 47a-2, 47a-2, 47a-3, 47a-4, 47a-4, 47a-5
47a-5, 47a-8, 47a-8, 47a-10, 47a-13, 47b-1, 47
b-1, 47b-2, 47b-4, 47b-6, 47b-8, 47b-9, 47b-10
47b-10, 47b-12, 47b-13, 48a-1, 48a-4, 48a-4,
48a-5, 48a-6, 48a-7, 48a-8, 48a-11, 48b-3,

48b-5, 48b-8, 48b-10, 48b-10, 48b-12, 48b-13
48b-13, 49a-1, 49a-3, 49a-5, 49a-5, 49a-10, 49
a-10, 49a-12, 49a-13, 49b-1, 49b-2, 49b-3, 49
b-6, 49b-9, 49b-9, 50a-1, 50a-4, 50a-5, 50a-8
50a-12, 50a-12, 50b-2, 50b-3, 50b-5, 50b-6, 50
b-8, 50b-11, 50b-13, 51a-1, 51a-2, 51a-7, 51a-9
51a-9, 51a-11, 51b-5, 51b-10, 52a-7, 52a-8, 53
a-3, 53a-3, 53a-4, 53a-4, 53a-13, 54a-7, 54b-7
60b-5, 60b-6, 60b-10, 61b-3, 61b-4, 61b-4, 61
b-5, 61b-5, 61b-8, 62a-12, 62b-2, 62b-11, 62
b-12, 62b-13, 63a-1, 63a-8, 63a-8, 63a-9, 63
a-10, 63a-10, 63a-12, 63a-12, 63b-1, 63b-1, 63
b-2, 63b-2, 63b-3, 63b-4, 63b-6, 63b-6, 63b-7
63b-8, 63b-9, 63b-9, 63b-10, 63b-11, 64a-5, 64
a-5, 64a-7, 64a-8, 64a-8, 64a-9, 64a-9, 64a-10
64a-11, 64a-12, 64a-13, 64a-13, 64b-5, 64b-6
64b-6, 64b-7, 64b-8, 64b-9, 65a-10, 65a-12, 65
a-13, 65b-1, 65b-3, 65b-4, 65b-6, 65b-6, 65b-7
65b-9, 65b-10, 66a-5, 66a-8, 66a-9, 66a-9, 66
a-11, 66a-11, 66a-13, 66b-3, 67a-4, 67a-5, 67
b-13, 67b-13. 68a-2, 68a-12, 68a-12, 68a-13
68b-1, 68b-1, 68b-2, 68b-4, 68b-4, 68b-10, 69
a-1, 69a-1, 69a-2, 69a-2, 69a-2, 69a-3, 69a-3
69a-4, 69a-4, 69a-5, 69a-6, 69a-6, 69a-9, 69
a-9, 69a-10, 69a-11, 69a-12, 69a-13, 69b-2, 69
b-3, 71a-12, 72a-5, 72a-13, 72a-4, 72b-5, 72b-5
72b-6, 72b-10, 72b-12, 72b-13, 73b-4, 73b-4,
73b-7, 73b-9, 73b-11, 73b-13, 74a-8, 74a-8, 74
a-9, 74a-12, 74b-4, 75a-8, 75b-1, 75b-7, 75b-8
75b-13, 76a-1, 76a-2, 76a-8, 76a-9, 76a-11, 76
12, 76b-1, 76b-4, 76b-6, 76b-7, 76b-7, 76b-8
77b-2, 78a-3, 78b-3, 78b-10, 78b-11, 78b-13
79a-10, 79b-2, 79b-3, 79b-4, 79b-9, 80a-5, 80
b-1, 80b-2, 80b-2, 80b-4, 80b-7, 80b-9, 81a-3
81a-4, 81b-3, 81b-4, 81b-10, 82a-1, 82a-1, 82
a-1, 82a-3, 82a-6, 82a-9, 82a-13, 82b-2, 82b-4
82b-6, 82b-7, 82b-8, 82b-8, 82b-11, 82b-11,

82b-13, 83a-12, 83b-1, 83b-3, 84a-5, 84a-7, 84
a-8, 84b-1, 84b-1, 84b-3, 84b-3, 84b-4, 84b-4
84b-8, 84b-13, 85a-5, 85a-5, 85a-7, 85a-8, 85
b-10, 85b-12, 86a-5, 86a-8, 86a-11, 86b-2, 86
b-12, 86b-13, 87a-3, 87b-11, 88a-1, 88b-2, 88
b-6, 88b-9, 88b-12, 89a-2, 89a-2, 89a-2, 89a-9
89a-9, 89a-10, 89b-2, 89b-2, 89b-3, 89b-4, 89
b-4, 89b-5, 89b-6, 89b-8, 89b-9, 89b-10,89b-11
89b-12, 89b-12, 89b-13, 90a-3, 90a-4, 90a-5,
90a-5, 90a-7, 90a-8, 90a-10, 90a-11, 90a-12, ..
90a-12, 90b-1, 90b-4, 90b-5, 90b-8, 91b-13, 91
b-13, 92a-2, 92b-4, 92b-5, 92b-6, 92b-6, 92b-7
92b-8, 92b-10, 92b-10, 93a-10, 93a-13, 93b-2
94a-6, 94b-6, 94b-12, 95b-5, 96a-5, 96a-6, 96
a-13, 96a-13, 96b-2, 96b-2, 96b-4, 96b-6, 96
b-7, 96b-7, 96b-7, 96b-13, 97a-1, 97a-2, 97a-9
97a-10, 98a-3, 98a-4, 98a-4, 98a-5, 98a-6, 98
a-9, 98a-11, 98a-12, 98b-1, 98b-3, 98b-6, 98..
b-10, 98b-12, 99b-12, 99b-13, 100a-3, 100a-10
100a-10 100b-2, 100b-4, 101a-2, 101a-3, 101a-6
101a-6, 101a-8, 101a-9, 102a-7, 103a-11, 103
b-12, 104a-2, 109a-6, 109a-11, 109b-5, 110b-6
110b-7, 110b-12, 110b-12, 111a-1 111a-9, 111..
a-12, 111a-13, 111b-1, 111b-3, 111b-4, 111b-5
111b-6, 112a-3, 112a-4, 112a-4, 112a-5, 112a-5
112a-7, 112a-7, 112a-12, 112a-13, 112a-13, 112
b-1 ,112b-1, 113a-12, 113a-15, 113b-1, 113b-3
114a-13, 114a-4, 114a-4, 114a-5, 114b-12, 114
b-14, 114b-15, 114b-16, 114b-17, 114b-18, 114
b-19, 114b-22, 114b-22, 115a-1, 115a-8, 115a-11
115a-12, 115a-13, 115b-8, 115b-9, 115b-11, 116
a-6, 116a-9, 116b-6, 116b-10, 116b-11, 116b-12
116b-12, 117a-12, 118b-2, 118b-3, 118b-4, 118
b-6, 119a-11, 119b-1, 119b-1, 119b-3, 119b-4
119b-6, 119b-6, 119b-12, 120a-6, 120a-10

dur- (دُرْ) : (hastalık) kalk-, kurtul-, iyileş-

d.mış 14b-4
d.ıcak 14b-6

dur- (دُرْ-، دُرَ-) : 1. bekle- halini muhafaza et-
d.a 114a-1, 114a-2, 114a-10
2. kan-, kesil-, tatmin ol-
d.mamış ola:-mamıştır 22b-5

durma-*(دُرْمَ-) :
ağrı bir arada durma- : ağrı vücudda dolaş- (bkz. ağrı gez-, ağrı bir arada turma-)
d.makdur 64a-11

+dUrUr (+دُرُرْ) : +DIr bildirme eki (bkz. +dUr)
d. 79a-12

dūşenbeh (دُوشَنْبَهْ) : pazartesi
d. 24b-4

dut- (دُتْ-، دُدْ-، دُوْدْ-) : 1. hastalık nöbeti vuku bul-
d.ar 99a-4, 99a-13, 99b-4, 101b-7, 105a-1, 106b-4 106b-4
d.ıcak 100a-11, 104b-13, 106a-10
d.maz 99a-5, 101b-11
2. sakla-, beklet-
d.alar 19a-5, 56a-13, 65a-1, 79a-9
d.up 20a-4, 54b-2, 114a-5
3. belli bir halde muhafaza et-
d.alar 16b-5, 27a-9, 62b-10, 113a-3
d.mak gerek:-malıdır 14a-8
4. kes-, durdur-
d.mak gerek:-malıdır 80a-6, 112b-3
d.mamak gerek:-mamalıdır 71b-1
5. bir muameleye tabi kıl-
d.alar 61a-4
6. haps et-
d.a 16b-7
7. kapla-
d.ar 75b-9
8. başla-, bir yerden tut-, zuhur et-
d.up 79b-6
9. kontrol et-
d.alar 4b-1
10. tıka-, kapa-
d.ar 12a-3

karar dut- : sakin ol-, tabii haline geç-

d.a 8a-2

kuvvet dut- : kendi gücüne kavuş-, tabii enerjisini kazan-

d.a 86a-1

oruç dut- : oruçlu ol-

d.mak 106b-12

sehel dut- : bkz. sehl dut-

d.mamak gerek:-mamalıdır 67a-6

sehl dut- : basite al-, durumun nezaketini anlama- (bkz. sehel dut-)

d.mamak gerek:-mamalıdır 79b-9

ṭabīʿatın dut- : tabiatına gir-, özelliğini kazan-

d.ar 40b-11, 41b-1

yüz dut- : yönel-, yüz dut-

d.ıcak 111b-12

dutıl-* (دُتِل ـ) :

āvāzı dutıl- : sesi kapan-, konuşama- (bkz. āvāz dutul-)

d.an 78b-3

boġazı dutıl- : nefes alama-, ses çıkarama-

d.ur 119a-9

dutmak (دُتْمَق ، دُتْمَقْ) : 1. muhafaza etmek

d. 72b-8, 89b-1

2. muameleye tabi kılmak

d.dan 71a-7, 74b-3

dutul-* (دُتُل ـ ، دُتُلْ ـ) :

āvāz dutul- : sesi kısıl-, konuşama- (bkz. āvāzı dutıl-)

d.mak 78a-6

nefes dutul- : nefes darlan-, nefes tıkan- (krş. żayyıḳu'n-nefes)

d.maklık 77b-3

dutulmak (دُتُلْمَق) : tıkanmak, tıkanıklık

d. 94b-7

duzlu (دُزْلُو) : tuzlu, tuz ihtiva eden

d. 3a-3, 8a-12, 13b-8, 24b-11

duzlu balġam : bkz. tuzlu balġam

d. 116b-4

duzluḳ* (دُزْلُغ ، دُزْلُق) :

hatun duzlugı : bkz. amberbārīs, zirişk, ḳadın duzlugı
d. 46a-4

kadın duzlugı-: bkz. zirişk, hatun duzlugı, amberbāris
d. 11a-10, 27a-3, 105a-10
d.la 18a-6, 27a-5

kadun duzlugı suyın :zirişk suyu, diken üzümü usaresi
d. 27b-4

dübür (دُبُر) : kıç, makʿad
d.e 49b-11

dügmecük* (دُگمَجِک) :

gül dügmecügi : gül goncası, tomurcuk gül
d. 27a-10

gül dügmecügi yapragı :gonca gülü örten küçük,yeşil, taze yapraklar
d. 74a-1

dügümcük* (دُگمُجِک) :

kızıl gül dügümcügi yapragı : kırmızı gül goncası yaprağı
d. 71b-5

dükeli(n) (دُکَلِی ، دُکَلِ ، دُکَلِیِ) : 1. her nevi, bütün
d. 17a-9, 28a-10, 28b-9, 32b-2, 33a-3, 33a-5, 40a-2 40b-8, 41b-4, 42a-12, 46b-9, 52a-4, 52b-12, 54 b-5, 56a-11, 65a-3, 65b-10, 67b-12, 69b-3, 70 a-13, 73b-12, 83a-3, 83a-10, 86b-2, 87b-12, 89 b-1, 90a-13, 95a-3, 95a-13, 96a-9, 98a-12, 98 b-4, 100b-2, 103a-10, 103b-4, 109a-7, 110b-11 116a-11, 118b-3, 119a-1
d.si 111a-10
d.üŋ 96a-13

2. yekünü, bütünüyle
d. 28b-1, 66a-6, 84b-7

düken- (دُکَن- ، دُکَنـ) : tüken-, bit-
d.icek 54a-7
d.memiş ola:-memiştir 61a-5

dükeT- (دُکَد-) : bitir-, tükenmesini bekle-
d.icek 20a-1

dükür-(دُکُر-) : tüker-, yemekte veya içmekte olduğu şeyin bir kısmını dışarı atarak ayıkla-
d.eler 79a-9

dün* (دُوْن) :

dün buçuğın : gece yarısı, yarı gece

d. 54a-1, 55a-9

dürlü (دُرْلُو) :

birez bir dürlü ol- : devamlı değiş-, halden hale geç-

d. 5a-9

dürrāc* (دُرَّاج) :

dürrāc eti : sülüne benzer bir kuş olan turaç eti

d. 7b-5, 33a-9, 85b-8

dürt- (-دُرْتْ دُرْتَسِ) : sür-, bulaştır-

d.e 118a-13

d.eler 27b-4, 28a-9, 62a-10, 62b-9, 62b-9, 63a-5 63a-6, 66b-9, 67b-5, 71b-9, 81a-12, 84a-4, 89 a-3, 89b-1, 97b-9, 97b-10, 105b-11, 113b-12, 113b-12, 114a-1, 114a-1, 114b-10, 116a-8

d.mek gerek:-melidir 66a-3, 79b-13, 81b-15, 88a-12

dürtmeK (دُرْتْمَكْ، دُرْتْمَكَ، دُرْتْمَكّ) : sürmek, bulaştırmak, yaymak

d. 69b-10, 110b-10, 116a-11, 116a-12

d.dür 65b-4, 68a-12, 74a-12, 78b-13, 90a-4, 116b-10

d.ile 115a-4

dürtün- (دُرْتُنْ -) : sürün-, kendi vücuduna bir şey sür-

d.üp 114b-11

düş (دُوْشْ) : düş, rüya

d.de 3b-12, 4a-3, 4a-7, 4a-12

d.ler 4a-13

düş- (-دُشْ، -دُوْشْ) : teşekkül et-, zuhur et-

d.en 71a-10

d.er 70b-13, 114a-3, 114b-12

göbek düş- : göbeği düş-, bozul-

d.mek 89b-11

ittifak düş- : kazaen bir sıhhatı bozan hadiseye uğramak.

d.üp 117a-1

karalık düş- : vücudun bir yerinde siyah lekeler halinde rahatsızlık teşekkül et- (krş. yarḳān-ı esved)

d.mek 91b-10

oğlan düş- : çocuk düşür-

d.mekden 16a-2

sarılık düş- : vücudda, gözde sarılık ol- (krş. yarḳān-ı aṣfer)

d.mek 91b-9

düşmek (دُشْمَكْ، دُشْمَكَ) : 1. herhangi bir uzuv çıkmak, bozulmak

d. 115b-7

2.darbe yemek, yere çarpmak

d.den 72b-2

düşmen (دُشْمَنْ) : vücudun herhangi bir uzvuna çok zararlı olan yiyecek v.b. nesne

d.idür 49a-3

dütün (دُتُنْ، دُتْنْ) : duman, isli bulut

d. 6b-3

d.den 69b-4, 78b-2, 78b-3

düvār (دُوَارْ) : baş dönmesi (krş. baş degzin-)

d. 68a-12

düz (دُزْ) : 1. düz, grintisiz çıkıntısız satıh

d. 6b-7

2. ayarında, istikrarlı, inişi ve çıkışı olmayan

d.ola:+dür 30a-3

- E -

ebegümeci* (ابگمجی ، ابا گمجه) :
ebegümeci tohmı(n) : yabani pancar otu tohumu
e. 58a-13, 58b-9
ebemgümeci (ابم گمجی) : ebegümeci, yabani pancar denen kendi kendine yetişen bir ot
e. 16b-9
ebrişim*(ابریشم) :
çig ebrişim : ham ibrişim, çiğ kozalak (bkz. ḥarīr-i ḫām)
e. 57a-1
edviye (ادویه) : ilaç, ilaçlar (bkz. edviyye)
e.den 95b-11
edviyye (ادویه ، ادویه ، ادویه) : ilaç- ilaçlar (bkz. edviye)
e. 52a-2, 52b-12, 110b-5,
e.den 44b-3, 87a-5, 96a-7
e.ler 17b-2, 31a-5
e.lerin 2a-12
e.lerüŋ 2a-10
e.nüŋ 44b-2
edviyye-i müfrede (ادویه مفرده) : müfred ilaçlar, terkibi tek cihetli te'sir icra ettiği için çok iyi hesaplanması gereken, bu yüzden de mürekkeb ilaçlara nazaran hazılanması daha zor olan ilaçlar (bkz. edviyye-i müfrediyye)
e.nüŋ 51a-12
edviyye-i müfrediyye (ادویه مفرديه) : bkz. edviye-i müfrede
e. 45a-10
edviyye-i mürekkebe (ادویه مرکبه) : birden fazla hastalık için kullanılan yani çok cihetli te'sire sahip, bu yüzden de kullanan hekimlerin üstün vasıflı olması şart olmayan mürekkeb ilaçlar
e.yi 51a-11

ef'i* (أفعى) :

ef'i ilan : zehirli yılan, engerek yılanı

e. 118b-3

eftīmūn (أفتيمون ، أفتيمون) : eftimon, bostanbozan, bağbozan, gelinsaçı gibi isimlerle ifade edilen kekiğin bir türü

e. 45b-9, 53a-10, 55b-6, 120a-2

e.ıla 67b-9, 113a-16

e.uŋ 45b-12

ıkrītī eftīmūn : tohumu kırmızı bir eftimun cinsi

e. 20b-7

eg- (أگ) : kıvrılt-, eğ-, yamult-

e.e 30b-6

eger (أگر) : bkz. egir, vec

e. 56b-5, 97b-7, 114b-1

eger (أگر ، أگر) : eğer, şayet (bkz. egerçi, pes eger)

e. 4b-6, 4b-7, 4b-8, 4b-10, 4b-11. 4b-13, 5a-1, 5 a-1, 5a-3, 5a-4, 5a-6, 5a-7, 5a-8, 5a-11, 5a-12 5a-13, 5b-10, 6a-2, 6a-3, 6a-5, 6a-6, 6a-8, 9 a-10, 9a-11, 10a-11, 11a-8, 11a-10, 16a-2, 16 a-7, 16a-8, 16b-4, 16b-13, 17a-5, 17b-5, 17b-6 17b-7, 17b-12, 17b-13, 18a-7, 18b-4, 18b-9, 19 a-6, 19a-7, 19b-5, 20b-2, 20b-13, 21a-10, 22a-8 22a-10, 22b-7, 22b-10, 22b-11, 23b-10, 23b-12 26b-11, 27a-3, 27a-6, 27a-8, 27a-12, 27b-4, 27 b-5, 27b-6, 27b-8, 28a-2, 28a-7, 29a-13, 30a-13 30b-8, 30b-13, 42a-2, 43a-3, 43a-5, 43a-6, 44a-11, 44b-1, 45a-12, 45a-13, 45b-1, 45b-2, 51 a-3, 53b-13, 54b-11, 56a-13, 57a-13, 61a-4, 61 a-5, 62a-3, 62a-10, 63b-13, 64a-2, 65a-7, 66a-11 66a-13, 66b-3, 67a-7, 68a-6, 68a-7, 70a-1, 70 a-8, 70b-13, 71a-12, 72a-9, 72a-10, 73a-11, 73 b-6, 73b-8, 73b-10, 74a-6, 74a-12, 75a-5, 75a-a-10, 75b-5, 76b-2, 76b-4, 76b-5, 77a-7, 77a-9 77b-13, 78a-11, 78b-6, 78b-10, 78b-13, 81a-12 82a-2, 83a-4, 83b-3, 83b-7, 83b-8, 83b-10, 84 a-1, 84b-6, 85a-2, 85a-5, 85a-10, 85b-1, 85b-6

85b-10, 86a-3, 86a-11, 86b-5, 87a-6, 87a-10
87b-13, 89b-3, 89b-10, 91a-8, 92a-2, 92b-3, 92
b-4, 94a-7, 95a-1, 96a-10, 96a-11, 96a-11, 98
a-5, 98a-7, 98b-4, 98b-6, 98b-7, 98b-8, 98b-10
98b-13, 99a-3, 99a-5, 99a-7, 99a-9, 99a-10, 99
a-11, 99a-13, 99b-1, 99b-2, 99b-4, 99b-5, 99b-6
100b-12, 100b-13, 101a-11, 101b-4, 101b-6, 101
b-8, 102b-6, 102b-8, 102b-10, 104b-2, 105b-7
106b-6, 108a-7, 108a-9, 108b-1, 108b-7, 112b-10
113a-1, 113a-8, 113a 10, 113b-3, 114a-3, 115a-1
115a-5, 115b-2, 115b-4, 116a-2, 116b-11, 117b-3
117b-6, 117b-9, 117b-12, 118a-1, 118a-7, 119a-1
119b-2, 119b-3, 119b-6, 120a-8, 120a-9

pes eger : şayet, böyleyken
e. 5a-10, 11a-3, 18b-6, 71b-1, 102a-6

egerçi (اَگَرچِی) : şayet, eğer (bkz. eger, pes eger)
e. 64a-1

egil- (-اَگِل) : eğil-, kamburlaş-
e.ür 118b-9

egilmek (اَگِلمَک) : bükülmek, yamulmak
e. 30b-10

egir (اَگِر ، اَگِیر) : eğir, karın ağrısına ve bel ağrısına iyi gelen bir kök, andız (bkz. vec, eger)
e. 47a-2, 55a-7, 55b-1, 77b-5
e.ile 89b-8

egle- (-اَگلَ) : durdur-, akışını kes-
e.memek gerek:-memelidir 21b-13

eglen- (اَگلَن-، اَگلَ) : 1. sür-, devam et-
e.se 16b-11
e.ür 101b-12
2. bekle-, fasılayı uzat-
e.meyeler 7b-13

eglenmek (اَگلَنمَک) : sıkışmak, hapsolmak, sıkışıp kalmak
e.dür 89b-5, 90a-10

egşi (اَگشِی) : ekşi nesneler (bkz. ekşi)

e.lerden 112b-8

ekhel (اَکحَل) : ortadamar, kolda kan alınan bir damar (bkz. orta tamar)

e. 25a-7

ekmek (اَکمَک) : ekmek (bkz. etmek)

e. 91a-5

ekser (اَکثَر) : 1. umumiyetle, çok kere

e. 13a-3, 49b-5, 77b-3, 83a-12, 94a-9, 94b-7, 102a-1, 105a-1, 106b-3, 111-11

2. çok, yarısından fazla

e. 42b-8, 42b-12, 108a-3

e.i 109b-3, 119a-12

3. büyük parça, bir parçanın yarısından büyük olan kısmı

e.ine 6b-10

ekser vakt : çoğu zaman, umumiyetle

e. 111a-10

ekseri (اَکثَری) : galib kısım, çoğu

e. 2a-6

eksil- (اَکسِل-، اَکسِلـ) : 1. şiddeti azal-, hafifle-

e.icek 96b-10

2. miktarı azal-

e.düginden 102a-9

eksilmek (اَکسِلمَک) : düşmek, şiddetin hafiflemesi

e.dür 97a-10

eksük (اَکسُک) : şiddeti az, düşük

e.dür 41b-8

ekşi (اَکشِی، اَکشی، اَکشِ) : 1. mayhoş, ekşi tadan

e. 7a-10, 8a-9, 9a-2, 15a-10, 45a-7, 49b-9, 77a-3 78b-3, 79a-4, 82b-9, 83a-11, 84a-1, 87a-11, 87 b-12, 88b-6, 93b-12, 96a-4, 98a-12, 100b-11, 101a-8, 113b-8, 117b-2

e.lerden 18a-3, 23b-8, 78a-4, 95a-4

e.si 35b-7

e.sin 35a-10

2. ekşilik

e. 8a-13

e.nün 8a-13

ekşi alma : mayhoş elma

e. 35a-13

ekşi alma şuyı : ekşi alma usaresi

e. 75a-9

ekşi enār : ekşi nar

e. 7a-10, 35a-7, 57b-12, 92a-13

ekşi enār şuyı(n) : ekşi nar usaresi

e. 7a-2, 7a-9, 43b-8, 60a-8, 75a-9, 100b-11, 103 a-7, 110a-1, 110a-1

ekşi erük : ekşi erik

e. 62a-8

ekşi erük aşı : ekşi erik aşı, kompostosu

e. 101a-8

ekşi ḳarāsayā : bkz. ekşi karasıya

e. 36a-6

ekşi karāsıyā : ekşi kiraz, vişne

e. 62a-7

eksi kuru enārdang : nar, erik, kızılcık gibi meyvelerden elde edilen pekmezin ekşi ve katıca olanı

e. 57b-1

eksi nardāng : ekşi nar v.b. meyvelerden yapılan ekşi pekmez

e. 101a-8

ekşi tut : ekşi tut, mayhoş tut

e. 34b-9, 62a-7

ekşi yoğurt : ekşimiş yoğurt

e. 95a-2

turunc ekşi : ekşi turunc

e. 86b-11

nār ekşisi : nar ekşiliği, ekşi olan nar

e. 35b-11

ekşi- (- ا) : ekşi-, sirkeleş-

e.meye 42b-2

ekşimek (ا) : ekşime, fasid olma, bozulmak

e.82a-1, 82b-6

ekşirek (اَكْشِرَكْ) : ekşice, ekşiye yakın, mayhoş
e. 42b-13
el (اَلْ، اَلِ) : 1. el, uzuv olan el
e.de 49a-1, 51a-8
e.ile 16b-8, 61a-12
e.in 27b-8
e.iyle 85a-2
e.lerin 31a-1
2. kol
e.inden 69a-7, 69a-8
el ayaK : el ve ayak, el ve ayak gibi görünür uzuvlar
e. 30a-9, 116a-8, 117b-13
e.in 118b-13, 64b-12, 66b-12, 113a-7
e.lerin 30b-6, 30b-7
el çek- : bırak-, terk et-
e. 7b-11
elden gel- : mümkün ol-, imkan dahilinde ol-
e. 2a-5
elbetde (اَلْبَتْدَهْ) : bkz. elbette
e. 120a-6
elbette (اَلْبَتَّهْ) : mutlaka, kesinlikle (bkz. elbetde)
e. 101b-12
ele- (اَلَ-) : ele-, elekten geçir-(bkz. elekden geçür-)
e.yeler 52b-12, 53a-12, 60a-1, 74a-2
elek (اَلَكْ) : elek, un benzeri maddeleri elemeye yarayan kalbura benzer eşya
e.de 51a-8
e.den 21a-1
elekden geçür- : ele- (bkz. ele-)
e. 21a-1
elen- (اَلَنْ-، اَلَدْ) : elen, elekten geçiril-
e.e 51a-9
e.miş 51b-13, 59a-6
e.medük 31a-13
elli (اَللِي، اَللّى، اَلْلِي) : elli, elli sayısı
e. 19a-2, 40a-5, 54b-1

emer (اَمَرْ) :

emer buzağu eti : süt danası eti

e. 7b-4

emer kuzı şurvāsın : süt kuzusu etinden yapılan çorba

e. 91b-5

emer oğlak eti : yeni doğmuş oğlat eti, süt emen oğlak eti

e. 7b-4

emer oğlak şurvāsın : sütteki oğlak eti çorbası

e. 91b-5

emer oğlancuk : emzikteki çocuk, sütten kesilmemiş körpe çocuk

e. 113a-8

emlec (اَمْلَجْ ، اَمْلَجِ) : bir cins kış kavunu

e. 52a-11, 53a-9

e.i 51b-13

emrāż-ı bārid (اَمْرَاضِ بَارِد) : burūdetten hasıl olan hastalıklar, soğuk tabiatlı hastalıklar

e.e 41a-11

emrāż-ı ḥārr (اَمْرَاضِ حَارّ) : sıcak tabiatlı hastalıklar

e.e 41a-10

emzice-i bārid (اَمْزِجَهٔ بَارِد) : soğuk tabiatlar, soğuk tabiatlı kimseler

e.e 41a-10

emzice-i ḥārr (اَمْزِجَهٔ حَارّ) : sıcak tabiatlar, sıcak tabiatlı kimseler

e.e 41a-10

enār (اَنَارْ) : nar (bkz. rümmān)

e.9a-4, 15b-6, 22b-12, 35a-8, 41b-12, 67b-2

e.dan 35a-11

ekşi enār : ekşi nar

e. 7a-10, 35a-7, 57b-12, 92b-1

ekşi enār şuyı(n) : ekşi nar usaresi

e. 7a-2, 7a-9, 43b-5, 60a-8, 75a-9, 100b-11, 103a-7

enār aşı : nar aşı

e. 11a-9

enār suyı(n) : nar suyu, nar usaresi

e. 15b-5, 22b-6, 26b-13, 27b-1, 117b-6

māye-hūş enār : eşkemse nar, mayhoş nar

e. 62a-6, 84a-13

māye-hūş enar suyı : mayhoş nar suyu

e. 67b-1

tatlu enār : tatlı nar

e. 35a-5, 57b-12, 79a-5, 113a-1

tatlu enār suyın : tatlı nar suyu

e. 43b-6

enārdāng (اَنارداَنك) :

eksi kuru enardāng : erik, kızılcık ve nar gibi meyvelerden yapılan ekşimsi pekmezin katıca olanı

e. 57b-2

encīr (اَنجِيرْ ، اَنجِيرْ) : incir

e. 7b-7, 8a-4, 34a-10, 55b-3, 56b-3, 59a-1, 77b-5 78a-13, 79a-3, 90b-10, 91a-9, 92b-10, 93a-1 108b-13

encīr ağacı : incir ağacı

e. 6b-4

encīr budağı : incir dalı

e. 44b-9

encübār (اَنجُبارْ) : incibar kökü, beşparmak otu, yediparmak otu

e. 27a-7

endīşe*(اَندِيشَه) :

endīşe eyle- : bir takım fikirlere saplan-, vehme kapıl-

e.ler 67a-4

eŋek (اَگَكْ) : çene

e.leri 75b-13

eŋse (اَكَسَه) : ense, boynun arka kısmı

e.de 77a-7

e.den 69a-6, 73b-5

envāᶜ (اَنواَعْ) o çeşitler, cinsler

e.ında 69b-3, 73b-12

er (آر) : erkek, erkek insan

e.üŋ 13b-2

eri- (آرى-) : eri-, katı halden mai haline geç-

e.ye 71a-5

e.yicek 59b-7

eriş- (آرىش-) : belli bir duruma gel-, seviyeye ulaş-

e.e 14b-10

eriT- (آرىد-) : erit-, mai haline getir-

e.e 23a-6

erkek (آركك) :

erkek şişek : bir yaşında büyük ya da iki yaşındaki sermis, şişlik koç

e. 7b-5

erkek şişek eti : şişlik koç eti

e. 15b-4

erliK (آرلك) : erkeğin cinsi kuvveti, erkeklik kuvveti

e.e 31b-8

e.i 13b-4, 45a-2, 47a-7, 48a-1

erüK (اوركى، اوروك، اوروك): erik (alu erük)

e. 8a-4, 13b-12, 36a-2, 52b-9, 57a-4, 57a-11, 67 b-3

e.i 70a-2

e.ile 11a-6, 67a-13

alu erük : erik (bkz. erük)

e. 18a-10

ekşi erük : ekşi erik

e. 62a-8

ekşi erük aşı : ekşi erik aşı, kompostosu

e. 101a-8

erük aşı : erik aşı, erik kompostosu

e. 8b-3, 100b-9

erük müzevveresin : erik müzevveresi

e. 70a-11, 103a-3, 111b-10

erük suyı(n) : erik suyu, erik usaresi

e. 25b-9, 81a-1, 111b-9, 105a-12

eşer (اَثَر، اَثَر) : nişane, işaret
e. 45a-11, 45a-12
eşer eyle- : nişane belir-, işaret zuhur et-
e. 45a-12
eşeri kal- : iz kal-, iz bırak-
e. 113a-11
esirmek (اَسِرْمَكْ) : öfke, sinirlenmek
e.den 69b-4.5
eski (اَسْكِي، اَسْكِ، اَسْكِي) : eski, eskimiş
e. 14a-1, 73b-2
e.si 36a-10, 37b-9
e.ola:+dir 11a-12
eski peyner : eski peynir
e. 87b-10
eski zeyt yağı : eskimiş zeytin yağı
e. 110b-10
esrük (اَسْرُكْ) : sarhoş
e. 118b-9
eşek*(اَشَكْ) :
esek deri : eşek teri
e. 117a-10
eşek tezegi(n) : eşek dışkısı, eşek boku
e. 27b-11, 71b-10
et (اَتْ، اَتْ، اَتْ) : 1. insan uzvu olarak et
e.i 118a-11
2. yiyecek olarak et
e. 2b-9, 13b-6, 14b-7, 32b-4, 41b-3, 63b-1, 64a-1 64a-2, 64a-3, 72a-1, 72a-5, 72a-6, 72a-8, 73a-2 73a-9, 74b-10, 94a-2, 96b-7, 97b-4, 98b-1, 101 a-9, 108b-1, 110a-2, 111a-14, 116a-4
e.den 3a-5, 115a-13
e.i 26a-11
e.ile 41b-4
e.in 85b-3
e.ler 32b-1, 32b-2, 33a-4, 68b-13
e.lerüŋ 33a-2
e.üŋ 91a-4

at eti : at eti
e. 33a-5
av eti : avlanarak vurulan yabani hayvan eti
e. 14b-2
e.lerin 20a-10
balık eti : balık eti
e. 33a-11
baş eti : hayvanların baş eti
e. 32b-8
bilicler eti : genç tavuk, horoz v.b. eti (bkz. ferārīc eti)
e. 7a-9
deve eti : deve eti
e. 33a-5
dürrāc eti : turaç kuşu eti, çil kuşu eti; keklik eti gibi gevrek bir ettir
e. 7b-5, 33a-9, 85b-8
emer buzağu eti : süt danası eti
e. 7b-4
emer oğlak eti : süt emmekte olan oğlak eti
e. 7b-4
erkek sişek eti : şişlik koç eti, bir yaşından büyük erkek koyun eti
e. 7b-4, 15b-4
et ḳaracası(n) : yağsız et, etin yağsız kısmı
e.lerüŋ 32b-1
e.üŋ 26a-6
et ḳokusu : et piştikten sonra çıkan, iştiha çeken koku
e. 26a-10
et müzevveresin : müzevvere olarak pişirilen et
e. 70a-11
et ṣuyı(n): 1. et usaresi (krş. māü'l-laḥm)
e. 16b-3
2. suda pişirilerek elde edilen çorbalık veya müzevverelik et suyu
e. 40b-6

ferārīc eti : piliç eti, piliç cinsi tavuk, horoz v.b. eti (bkz. bilicler eti)
e. 15b-4, 94a-2, 95a-12, 113b-5
e.le 107a-8

ferārīc eti meslūḳasın : piliç eti meslukası
e. 116b-1

ferārīc eti şurvāsın : piliç eti çorbası
e. 91a-6

geçi eti : keçi eti
e. 14b-2

geyik eti : geyik eti
e. 20a-10, 33a-6

gögercin eti : güvercin eti
e. 20a-9, 33a-9, 85b-8, 87b-9, 97b-5, 114a-10

gögercin yavrusı eti : yavru güvercin eti
e. 7b-5

ḳarı ḫorōs eti şurvāsın : kart horoz etiyle yapılan çorba
e. 91a-6

ḳaz eti : kaz eti
e. 7b-5, 33a-10

keklik eti : keklik eti
e. 7b-5, 20a-9, 33a-9

ḳızıl et ḳoḳusı : yağsız et kokusu
e. 26b-5

ḳoyun eti(n) : koyun eti
e. 8b-11, 32b-13, 40a-3, 62a-5, 67a-12, 94a-3, 95a-10
e.le 113b-5
e.üŋ 114a-9

ḳoyun eti meslūḳası(n): koyun etiyle yapılan mesluka
e. 88b-13, 116b-1

ḳoyun eti şurvāsın : koyun eti çorbası
e. 91a-6

ḳurbaġa eti : kurbağa eti
e.dür 117a-12

ḳurı et : kurutulmuş et (bkz. kuru et)

e. 41b-1

kuru et : kurutulmuş et (bkz. kurı et)
e. 3a-4, 92b-8

kuş eti(n) : kuş türü hayvanların eti
e. 14b-1, 85b-10

kuzı eti(n) : körpe koyun eti
e. 33a-2, 63a-2, 88b-3, 113b-5
e.üŋ 85b-10

kuzıcak eti : küçük kuzu eti, körpe kuzu eti
e.le 111b-12

oğlak eti(n) : yavru keçi eti
e. 15b-4, 62a-5, 63a-2, 67a-13, 82a-8, 88b-4, 95a-12
e.le 111b-12

ördek eti :.ördek eti
e. 33a-10

serçe eti : küçük bir kuş cinsi olan serçe kuşu eti
e. 20a-9, 33a-9, 87b-10, 95a-12

sığır eti : öküz, inek v.b. hayvanların eti
e. 33a-3, 33a-4, 92b-9

şişek eti(n) : bir yaşından büyük veya iki yaşındaki semiz koyun eti, şişlik koç eti
e. 23b-7, 63a-2
e.ün 85b-10

tavşan eti : tavşan eti
e. 14b-2, 20a-10, 33a-6

tavuk eti : tavuk eti
e. 7a-9, 7b-5, 8b-11, 33a-6, 63a-3, 67a-12, 94a-2 95a-12, 107a-8

tavuk eti meslūkasın : tavuk eti meslukası
e. 116b-1

tavuk eti şurvāsın : tavuk eti ile yapılan çorba, tavuk çorbası
e. 91a-6

turunc eti : turunç meyvesinin kabuğu ve çekirdeği dışında kalan etli sulu kısmı
e. 35b-6

eT- *(-اَدْ) :

ceng eT- : vücud titre-, çırpın-

e.e 100a-12

isti'māl eT- : kullan-; (ilaç) yut-

e,eler 95a-8

etlü (اَثْلُوْ) : etli, et ihtiva eden (yemekler)

e. 85b-5

etmeK (اَتْمَكْ، اَتْمَكَ، اَتْمَكَ) : ekmek (bkz. ekmek)

e. 31a-9, 31a-12, 74b-3, 85a-9, 92b-2, 92b-7

e.den 3a-5

e.i 31a-13, 107a-9

e.lerüŋ 31a-16

arpa etmegi : arpa unu ile pişirilen ekmek

e. 31b-3, 31b-4

aru buġday etmegi : safi buğday etmeği, kepeksiz buğday etmeği (bkz. aru etmek)

e. 7b-3

aru etmek : bkz. aru bugday etmegi

e. 15b-4

buġday etmegi : buğday unu etmeği

e.dür 31a-7

etmek pāresin : ekmek parçası, bir parçe ekmek

e. 119b-5

ıssı etmek ḳokusı : sıcak ekmek kokusu

e. 26b-3

eṭrāf (اَطْرَافْ) : yan, yöre, yakın kısımlar

e.ın 27a-2, 27b-2, 27b-12

ev (اَوْ، اَوْدْ) : ev, ailece oturulan bina

e.e 6b-9

e.i 61b-8, 104a-12

e.leri 7a-11

e.üŋ 6b-7, 6b-9

örümcek evin : örümcek ağı

e. 27b-13, 71b-3

e.e 71b-7

evel (اَوَّلْ) : evvel, daha evvel (bkz. evvel)

e. 102a-10

evḳāt* (اَوْقَات) :

baʿżı evḳat : bazen, arasıra

e. 7b-1, 106b-11

evrām (اَوْرَام) : şişler, urlar, çıbanlar (bkz. verem)

e. 107b-8

evvel (اَوَّل ، اَوَّلْ) : 1. önce, daha önce , ilk olarak

e. 2b-1, 5b-2, 8a-2, 10a-13, 42a-5, 43a-7, 43a-13 51a-5, 66a-3, 66a-9, 70b-7, 76b-7, 79b-1, 80a-7 86b-3, 90b-5, 90b-6, 96b-8, 97a-2, 97a-3, 97a-11, 97b-1, 98b-4, 98b-6, 98b-7, 100a-11, 101b-4, 101b-7, 105a-5, 105b-2, 106a-10, 108b-3 109b-5, 110a-12, 110b-12, 111a-5, 111b-7, 112a-8, 112b-4, 113a-15, 115a-12, 115b-7, 118a-13

e.den 100b-2

e.inde 72b-12

1. derece itibarıyla ilk, birinci

e. 2a-8, 2a-13, 2a-13, 6a-13, 24b-3, 31b-3, 31b-5 31b-6, 31b-13, 32a-4, 32a-9, 32a-10, 33b-13 46a-6, 46b-9, 47a-8, 76b-10, 102a-2, 119b-8

evvelki (اَوَّلْكِي) : ilk olan, ilki

e. 2a-8

eyegü (اَيَكُو) : kaburga, kaburga kemiği

e. 85a-4

e.ler 79a-11

eyi (اَيِ) : iyi, yarayışlı (bkz. eyü)

e.dür 46b-3, 120a-6

eyit- (ـ اَيِتْ) : zikr et-, ifadé et-

e.dük 10b-4, 65b-9

eyle (اَيْلَه ، اَيْلَهْ) : öyle, o şekilde

e. 30a-3

eyle olıcak : bu durumda

e. 17a-6

eyle- (اَيْلَ-) : 1. teşekkül ettir-, hasıl et-, yap-

e.r 15b-10 31a-11, 31a-12, 31b-4, 31b-7, 31b-11 32a-4, 32a-7, 34a-12, 34a-13, 34b-9, 35b-7 36a-2, 37B,12 ,38a-8, 40a-1, 40b-12, 45a-8 48b-2, 64a-12, 78a-5, 82b-1, 92b-7

e.yen 89b-2

2. icre et- (bkz. iT-)

e.mek gerek:-melidir 25a-10, 44b-1, 83a-4

e.rse 44b-2

e.yeler 53a-6

ʿakd eyle- : kur-, koy-, bir muameleye tabi kıl-

e.miş olalar:-mişlerdir 59a-13

e.yeler 59a-10

ʿamel eyle- : 1. iş yap-, hareket et-, usul takib et-

e.yeler 2a-3

2. iç sür-, ishal et-

e.mekden 22a-9

e.mese 23b-12

e.rise 18b-7

e.se 24a-2

arık eyle- : zayıflat- (bkz. aruk eyle-)

e.r 8a-12, 12a-5

aruk eyle- : zayıfla-, kilo kaybet- (bkz. arık eyle-)

e.r 34a-9

aşağa eyle- : alçalt-, seviyesini alçak koy-

e.mek gerek:-melidir 73a-4

az eyle- : azalt-, sayısını düşür-

e.r 13a-5, 36b-10, 38a-8, 45a-2

bahs eyle- : bölüm halinde topla-, başlıklar halinde izah et-

e.düm 2a-8

bas eyle- : yaranın kabuk bağlamasını sağla-

e.ye 118a-3, 119b-10

e.yüp 86b-1

belīd eyle- : sersemlet-, bönleştir-

e.r 10a-6, 10b-12

bend eyle- : yoluna koy-, yüz tuttur-, yoluna bağla-

e.mege 116a-7

bevl eyle- : işe- (bkz. bevl-i idrār eyle-)

e.r 102a-11

bevl-i idrār eyle- : idrar çıkar-, işe- (bkz. bevl eyle-)

e.r 32a-2, 50a-10

e.yecek 29b-10

beyān eyle- : açıkla-, izah et-

e.düm 2a-5

e.yem 2a-2

biryān eyle- : eti toprak kap, tava, tepsi gibi şeylerde susuz veya çok az su ile pişirip kızart-

e.yüp 82a-8

buhār eyle- : buhar yap-, gaz hasıl et-

e.yen 64b-7

buhrān eyle- : hastalık nöbeti geçir-

e.mekden 71a-13, 86a-9

e.mekdür 91b-13, 101a-6

e.ye 29a-13

e.yüp 29b-8, 104b-5

buhūr eyle- : tütsü eyle-, tütsüle-

e.yeler 7b-1

cehd eyle- : gayretini bir husus üzerinde teksif et-

e.yeler 17a-2, 120a-11

cemᶜ eyle- : topla-, terkib et-

e.mek gerek:-melidir 107b-7

cerāhat eyle- : yara hasıl et-

e.ye 86b-1

cimā eyle- : cinsi münasebette bulun-

e.mek 12b-13

e.mekden 15a-6

e.memek 109a-9

e.meyeler 7a-6

e.seler 12b-12

çāre eyle- : çaresini tesbit edip bir an evvel harekete geç-

e.mek gerek:-melidir 16b-12

çok eyle- : 1. şiddetini artır-

e.r 3b-6

2. miktarını çoğalt-

e.r 13a-4, 33a-13, 54a-12, 50a-9

defᶜ eyle- : at-, vücuddan çıkar-

e.mek 26b-10
e.mekden 86a-9

delālet eyle- : işaret et-, delil ol-, göster-
e.r 4b-6, 4b-7, 4b-8, 4b-10, 4b-11, 4b-13, 5a-1 5a-1, 5a-2, 5a-4, 5a-5, 5a-6, 5a-8, 5a-10, 5a-10, 5a-12, 5a-13, 5a-13, 6a-2, 6a-5, 6a-6 6a-8, 6a-9, 6a-11, 6a-12, 6a-13, 23b-11, 30a-9 30a-12, 30b-1, 30b-3, 30b-12, 31a-1, 90a-8

endīşe eyle- : bir takım fikirlere saplan-, vehme kapıl-
e.mekdür 67a-4

eşer eyle- : nişane belir-
e.se 45a-12

eyü eyle- : kolaylaştır-, iyileştir-
e.r 3b-7

faṣd eyle- : damar kesmek yolu ile kan al-
e.mek gerek:-melidir 109b-8
e.yeler 24a-

fāyda eyle- : faydası dokun-, iyi gel- (bkz. fāyide eyle-)
e.mekdür 90a-11

fāyide eyle- : iyi gel-, müsbet te'siri ol- (bkz. fāyda eyle-)
e.mek 61b-7
e.mekdür 62b-13
e.mez 118b-4
e.mezse 17a-1
e.r 31b-13, 33a-1, 33b-4, 35a-6, 87a-13
e.ye 74b-5, 86a-4
e.yen 87b-7

ferah eyle- : rahatlat-, moralini düzelt-
e.r 12a-9, 35a-9, 48b-4

fikr eyle- : bir takım fikirlere saplan- (bkz. fikir eyle-)
e.mek 100a-5

fikir eyle- : bir tekım saplantılar içinde ol- (bkz. fikr eyle-)
e.mek 4a-11, 64a-6, 67a-1

e.mekdür 68a-2

gargara eyle- : su veya ilacı ağızda tutup çalkala-
e.yeler 76b-10, 77a-10, 77b-1, 113a-8

gussalu eyle- : kasvetlendir-, hüzünlendir-
e.r 11b-9

hab eyle- : bkz. habb eyle-
e.yeler 53b-3, 55a-9, 55b-9, 56a-12, 93b-6

habb eyle- : hap haline getir- (bkz. hab eyle-)
e.mezlerise 56a-13
e.yeler 54b-13, 120a-4

hacāmet eyle- : hacamet usulü kan al-, şişe ya boynuzla vücudun bir yerine kan topladıktan sonra neşterle kesip kanı akıt-
e.mek 72a-13, 96a-3
e.mekdür 74a-9, 115a-13
e.memek gerek:-melidir 25a-9
e.yeler 113a-11

hādiş eyle- : ihdas et-, meydana getir-
e.r 33a-3, 37b-4

hafīf eyle- : 1. şiddetini düşür-, kolaylaştır-
e.r 103b-8
2. ferahlat-, bedenden ağırlığı gider-
e.r 9b-12

hām eyle- : hamlaştır- (bkz. (zıddı) bişür-)
e.r 10a-6

hamīr eyle- : toz halindeki bir maddeyi sıvı ile yoğurup çamur kıvamına getir-
e.yüp 113b-11

harāb eyle- : boz-, tahrıb et-, tabii halinden uzaklaştır-
e.r 37b-4, 46a-3

hareket eyle- : bedenen herhangi bir faaliyette bulun-
e.mek 9b-9, 9b-12, 10a-3, 22b-2,66b-2, 68a-5, 82 a-3, 98b-2
e.memek 10a-4
e.memek gerek:-memelidir 13b-7, 13b-11, 109a-9
e.meyeler 7a-6, 8a-1, 22b-2

e.meyüp 65b-13
e.r ola:-mektedir 12a-5
e.rse 4b-5, 4b-7, 4b-11, 4b-12, 5a-7
e.se 4b-13
e.ye 21b-6
e.yeler 15a-6, 55b-10
e.yüp 9b-3, 24b-8

hatā eyle- : yanlış hareket et-, yanlış müdahalede bulun-
e.yeler 101b-11

hażm eyle- : sindir-
e.r 38a-1, 38b-10, 39a-9, 39b-2, 39b-6, 45a-2, 48 a-13, 49b-8
e.ye 10b-5

ḥıfẓ eyle- : muhafaza et-
e.mek 1b-8

ḥōş eyle- : iyileştir-
e.r 31b-5, 32a-3, 33b-10, 35b-5, 46a-8, 47a-8 48a-13

ḥukne eyle- : ishal ettirmek, vücudu rahatlatmak veya bağışıklık vermek için kan alma veya ilaç şiringa etmek şeklinde tedavi tatbik et-
e.mek 25a-10
e.mekden 90b-7
e.mekdür 25b-11, 90b-8
e.mek gerek:-melidir 90b-7
e.megile 115b-9
e.mezlerise 70a-2
e.yeler 58a-9, 58b-7, 59a-5, 81a-13, 117b-9
e.yicek 90b-6
e.yüp 102a-8

ḥukne-i ḥādde eyle-: bkz. hukne-i hade eyle-
e.mekdür 90b-5

ḥukne-i ḥāde eyle- : bedeni madde ve göyünmiş hıltlardan temizlemek için hukne yap-
e.mekdür 89b-11

ḥukne-i leyyine eyle- : vücudun gerginliğin gidermek için hukne yap- (bkz. yumşaḳ ḥukne eyle-)

e.mek gerek:-melidir 91b-3

hukne-i mutavassıṭa eyle- : vücuda bağışıklık kazandır - mak için hukne yap-

e.mek 90b-5

ıssı eyle- : ısıt-

e.mekdür 25b-8

ıṭlāḳ eyle- : ishal ederek kabızlığı önle- (bkz. ıṭlāḳ iT-)

e.r 37a-5

iḥsās eyle- : hissettir-, te'sir uyandır-

e.mek 62a-13

iḥtirāz eyle- : çekin-, sakın-, korun-

e.mek 105a-6

e.mek gerek:-melidir 14a-4, 75a-5

e.sünler 24a-10

e.yeler 23a-12, 105a-13

iṣhāl eyle- : ishal et-, vücudda fazla olan bir maddeyi herhangi bir yolla dışarı at-- iç sür-

e.mek 75a-12, 105a-6

e.mekdür 63b-6, 63b-11, 64a-8, 64b-7, 69b-3, 75b-7

e.mek gerek:-melidir 17b-3

e.meye 44a-12, 35a-10,38a-13, 46a-9, 46b-10, 47a-7 49a-4, 50a-1, 50b-1, 53a-8

e.r 31b-10, 32a-6, 34b-13, 35a-2

e.ye 57b-3, 58a-11, 58b-8

e.yeler 77a-2, 78a-3, 78b-2

istifrāġ eyle- : kus-, kusarak madde çıkar-

e.mek 106b-8

e.yeler 110b-13

isti'māl eyle- : kullan-

e.mek gerek:-melidir 17b-5

e.seler 48a-12, 48a-13

e.yecek olursa:-yecekse 45b-3

e.yeler 52b-13, 71a-10, 87b-7, 93b-7, 102b-12, 105b-8, 114b-3, 120a-6, 120a-6
e.yicek 45a-11

istincā eyle- : necasetten temizlen-, avret yerini yıka-
e.meyeler 23a-9
e.yeler 23a-9

i'tibār eyle- : dikkate al-, hesaba kat-
e.mez 29b-6

kabż eyle- : tut-, peklik yap- (bkz. kabz iT-)
e.medin 88b-2
e.r 8a-5, 31a-11, 31b-2, 31b-4, 31b-5, 31b-9, 32a-5, 33a-9, 34a-6, 34b-6, 34b-10, 35a-10, 35b-3 36a-12, 36b-10, 37a-3, 37a-5, 38a-13, 38b-4, 40b-5, 46a-5, 49a-10
e.yecek 42a-9

kāhel eyle- : gevşet-, ağırlaştır-, uyuştur-
e.r 10b-11

kan eyle- : kan al-(bkz. kan al-)
e.meyeler 102a-8

kaṭ' eyle- : 1. durdur-, kes-
e.r 11b-3, 22a-11, 22b-3, 22b-3, 32a-1, 32a-10 34b-4, 34b-11, 35a-7, 35a-12, 36a-7, 37a-2, 37 37a-4, 37b-1, 37b-9, 38b-4, 38b-7, 39a-1, 39b-1 39b-6, 39b-8, 39b-13, 40a-11, 42b-10, 46a-1, 50a-1, 50b-9, 52a-8, 53a-1, 53b-2
e.ye 95a-5
e.yeler 23b-4, 23b-5, 86a-12
e.yici 8b-6, 8b-8
2. kandır-, doyur-
e.r 43b-5

kaṭı eyle- : katılaştır-, zahmet ver-
e.r 42b-13

kavī eyle- : kuvvetlendir-, güçlendir-
e.mekde 96a-6
e.r 3b-7, 10a-1, 12a-8, 16a-3, 32a-1, 32b-3, 35b-5 36a-1, 36a-8, 37b-8, 38a-10, 38b-7, 38b-10, 38 b-12, 39a-7, 39b-8, 40b-13, 41a-4, 41b-2, 43b-4

43b-8, 45b-5, 46b-5, 47a-6, 47b-11, 48b-4, 48 b-4, 50b-10, 51b-7, 51b-9, 51b-10, 52a-9, 60 a-10

e.yen 83a-13

kebāb eyle- : eti susuz olarak ateşte pişir-

e.yüp 82a-8

kem eyle- : zayıflat-, yaramaz hale koy-

e.r 31b-8, 48a-1

kızıl eyle- : sarart-, kızıla yakın sarart-

e.r 3b-7, 10a-1

kurs eyle- : ilacı ortası delik yuvarlak haplar yap-

e.yeler 60a-2, 60a-9, 60b-4

latīf eyle- : iyileştir-, tatlandır-

e.r 9b-9

leyyin ḥukne eyle- : bedeni , tabiatı yumşatmak için hukne yap- (bkz. yumşaḳ ḥuḳne eyle-, ḥuḳne-i leyyine eyle-)

e.megile 67b-8

luʿūk eyle- : ilacı lu uk olarak yap-, yalamakla kullanılan ilac halinde imal et-

e.yeler 93b-6

e.yüp 106a-7

maʿcūn eyle- : macun haline getir-, ilacı macun olarak imal et-

e.yeler 52a-2, 52b-5, 52b-13, 53a-12, 53b-6

e.yüp 94b-10

mażmaża eyle- : ağzı su veya ilaçla çalkala-

e.mek 74a-11

e.mekdür 75b-1, 76a-8, 76a-12, 116b-6

e.mek gerek:-melidir 73b-6, 73b-10

e.yeler 54a-11, 74a-6, 74b-2, 74b-10, 75a-10

menʿ eyle- : mani ol-, men et- (bkz. menʿ iT-)

e.mekdür 64b-9

e.mek gerek:-melidir 26b-10

e.r 108b-4

meslūḳa eyle- : herhangi bir yiyeceği bir tür sade çorba halinde pişir-

e.yüp 67a-33

mu^{c}ālece eyle- : ilaçla tedavi et-

e.düklerince 30a-5

muḫālefet eyle- : karşı iddiada bulun-, düzeltme yoluna git-

e.meyeler 67b-11

mūm-ı rūġan eyle- : yağla mumu eritip karıştırdıktan sonra vücuda sürüp yumşat-, rahatlat-

e.yüp 78b-12, 79b-12

nerm eyle- : yumşat-, rahatlat- (bkz. nerm iT-)

e.r 8a-4, 31a-13, 32a-8, 32b-5, 34a-2, 34a-6, 34 a-10, 34a-13, 36b-3, 37a-12, 39b-12

e.ye 24a-4

e.yeler 11a-5

perhīz eyle- : sihhate mugayır şeylerden uzak dur-, yiyecek ve içecekleri tahdid et-

e.mek 110b-9, 115b-1

e.makdür 64a-13, 92b-9.10

e.mek gerek:-melidir 82b-2, 95a-4

e.memekden 99b-10

e.yeler 7a-6, 78a-5, 79a-5, 113b-6, 114a-7

riyāzet eyle- : cimnastik hareketleri yap-, kültür-fizik hareketleri tatbik et-

e.ye 22a-2

sabr eyle- : 1. tahammül göster-, katlan-

e.meyeler 21a-10

2. bekle-, durumun değişmesini bekle-

e.yeler 71a-2, 71a-9

sāf eyle- : arındır-, dinlendir-

e.r 51b-8

sāfī eyle- :netleştir-, pürüzünü gider-

e.r 32a-2, 38b-6, 46a-8

sahc eyle- : sıyrık yap-, vücuddan bir hastalıktan ötürü sıyrıntı dök-

e.r 86b-2

e.ye 86a-13, 86b-2

sākıt eyle- : kes-, mahrum et-, kaybettir-

e.r 8a-12, 10a-4, 13a-1, 32a-12, 47a-9, 48a-3
49a-3

sakīl eyle- : ağırlık ver-, gevşetip uyuştur-
e.meyeler 7b-10
e.r 14b-11
e.yicek 14b-11

sākin eyle- : 1. hızını kes-, yavaşlat- (bkz. sākin iT-
sākin kıl-)
e.r 31b-9, 34b-6, 36b-8, 38a-11, 60a-3
2. teskin et-, dindir- (bkz. sākin iT-,
teskīn iT-)
e.r 42b-11
e.yeler 68a-8, 70b-10, 104a-3

sancu eyle- : sancı ver-, sancılat-
e.r 88a-8

saru eyle- : sarart- ; sarıya döüştür-
e.r 5b-6

semiz eyle- : besle-, tavlanmasını sağla-
e.r 32b-11

soyuk eyle- : serinlet-, soğut-
e.r 10b-7

südde eyle- : peklik yap-, vücudun bir yerinde lüzumsuz
madde toplayarak tutukluğa sebep ol- (bkz.
südde iT-)
e.r 12a-2, 31a-11, 41a-13, 49a-11

süst eyle- : kırıklık yap-, halsizleştir-
e.r 8a-11, 11b-6, 34a-3, 36a-4, 36a-5

şāf eyle- : ilacı şaf olarak yap-, şaf ilacı ile tedavi
et-
e.mek 25b-3
e.yeler 59a-11, 59b-6

tagayyür eyle- : değiştir-, başkalaştır-
e.yecek 5b-4

tahammül eyle- : sabr et-, mukavemet göster-
e.rse 17b-7 (bkz, sabr eyle-)

tahayyül eyle- : çok hayal et-, hayale dal-
e.mek 30a-11

tahlīl eyle- : gevşet-, çöz-, çözülüp dağılmasını sağla- (bkz. tahlīl iT-)
e.mek 89b-8
e.r 3b-5, 10a-7, 11b-2, 23b-10, 35b-5, 37a-2, 38 a-3, 39b-1, 39b-3, 44a-2, 46a-1, 48a-5, 48a-8 48a-12, 49b-7, 50a-10, 50b-3, 51b-10, 53b-1
e.ye 58b-8

tahrīk eyle- : harekete geçir-, fazla madde durumundaki hıltları vücuddan atmak için söktücü, harekete geçirici ilaç kullan- (tahrīk iT-)
e.yeler 55a-11

takviyet eyle- : kuvvetlendir-, beğeni gıda ve edviye i- takviye et- ʿbkz. takviyet iT-)
e.mek gerekdür:-melidir 26a-3

talak eyle- : bkz. ıtlāk eyle-
e.r 10b-10

tartīb eyle- : rutubetlendir-, su oranını artır- (bkz. tartīb iT-)
e.r 62b-12
e.ye 10b-5
e.yen 13b-6

tasarruf eyle- : hükm edebil-, ehliyetle hareket et-
e.yüp 107b-6

tasdīk eyle- : tasdik et-, muvafakat göster-
e.yeler 67b-1

tasnīf eyle- : tertib et-, tanzim et-
e.yem 1b-7

tedbīr eyle- : (bir hastalığı) önleyecek veya kontrol edecek çareye başvur-
e.mek 117a-1
e.mek gerek:-melidir 83a-7
e.yeler 104a-3

tefrīh eyle- : ferahlandır-, içini aç-
e.yeler 67b-12

tefyīc eyle- : ..? .....
e.r 39b-13

te'hīr eyle- : geciktir-, beklet-, ertele-

e.yeler 102b-13

telyīn eyle- : yumuşat-, gerginliği gider-, rahatlat- (bkz. yumşak eyle-, telyīn iT-)

e.mek 75b-3, 101a-7, 105a-7, 108a-6, 110b-2

e.mekdür 63a-12, 64b-8, 65b-10, 75a-8, 96b-6

e.mek gerek:-melidir 25b-3, 70a-1, 79b-11, 81b-2 109b-9

e.r 59b-2

e.ye 58a-5, 58a-10

e.yeler 66b-7, 67b-8, 77a-12, 89a-1, 102b-6, 107 a-13

e.yen 59a-8

tenāvül eyle- : ye-, te'min edip ye-

e.mekdür 63b-1

tenkıye eyle- : şırınga ile vücuda su veya ilaç ver-, bu yolla vücudu temizle-

e.yeler 6b-13

ter eyle- : nemlendir-, kuruluğu giderip canlılık kazandır-

e.r 8b-11

e.yüp 59a-11, 89a-11

terbiyet eyle- : ıslah edip kullanılacak hale getir-, mamül hale getir-

e.yeler 60b-9, 60b-12

terk eyle- : 1. bırak-, vaz geç- (bkz. terk iT-)

e.memek gerek:-memelidir 10b-13

e.yeler 68a-9, 113b-9

2. at-, dışarı çıkar-, def eyle-

e.mek 11a-2

terkīb eyle- : birleştir-, birleştirip imal et-

e.ye 51b-3

teskīn eyle- : durdur-, yatıştır-, sakin eyle- (bkz. sākin eyle-, teskīn iT-)

e.r 35b-13

tevāzu' eyle-: korktuğu için alttan al-, çekin-

e.rler 119a-2

tılā eyle- : sür-, dürt-; macun v.b. ilaçları sürerek

tedavi etmeye çalış-
e.mekdür 76a-11
e.yeler 101b-1

tilyīn eyle- : bkz. telyin eyle-
e.mek gerek:-melidir 88a-10

tīz eyle- : keskinleştir-, hususiyetini te'sirce artır-
e.r 50a-9

tuḫme eyle- : mide dolgunluğu yap-, mideye otur-, hazımsız yap-
e.r 36a-5

yaḳu eyle- : yakı olarak vücuda yapıştır-, yakı tatbik et-
e.mek gerek:-melidir 110a-5

yeşil eyle- : yeşile çevir-, yeşil renge büründür-
e.r 5b-6

yumşaḳ eyle- : bkz. telyīn eyle-, tilyīn eyle-
e.r 10a-1

yumşaḳ ḥuḳne eyle- : tabiatı yumşatıcı, rahatlatıcı ḥuḳne tatbik et- (bkz. ḥuḳne-i leyyine eyle-, leyyin ḥuḳne eyle-)
e.mek 25b-3

yüksek eyle- : yükselt-, yüksek koy-, yüksek tut-
e.mek gerek:-melidir 70a-4

żaʿīf eyle- : 1. güçten kuvvetten düşür- (bkz. żaʿīf iT-)
e.dise 72a-6
e.r 3b-5, 3b-5, 10a-4, 10b-9, 11b-6, 13a-2, 13a-12 13b-1, 13b-4, 28b-2, 38b-13, 46a-10, 48a-2, 48 b-1
e.ye 25a-4, 71b-1
e.yüp 88a-2

2. azalt-, yavaşlat-, şiddetini düşür-
e.r 10a-5, 10b-12, 11b-10, 13a-1, 22a-12, 22b-1

zāyil eyle- : sebebi ortadan kaldır-, izale et-
e.mekdür 100b-4
e.r 12b-9

zikr eyle- : söyle-, ifade et-

e.yevüz 51b-6

ziyãde eyle- : artır-, miktarını çoğalt-(bkz. zikr iT-)

e.r 36a-13, 41a-5, 45a-2

ziyãn eyle- : zarar ver-, sıhhate dokun-

e.mek 61b-6

e.mekdür 62b-2, 85a-5

e.mese 45b-1

e.meye 35a-11

e.mez 41a-11, 50a-11

e.r 8a-10, 10a-4, 11b-7, 13a-2, 31b-8, 32a-12, 32 b-9, 34a-9, 34b-8, 34b-12, 36a-9, 36b-11, 37a-5 37a-8, 37b-5, 39a-9, 39b-2, 39b-11, 40a-13, 41 a-2, 45b-12, 48b-12, 50b-10, 69b-12, 87b-12 87b-13, 89b-2, 89b-2, 98a-13, 98b-2, 104a-4

e.se 45b-1

e.yen 96a-1

zõr eyle- : zorlan-, karından bir şey çıkarabilmek için zorla-

e.yicek 88b-11

eylemek (ايلمك) : icra etmek

e.dür 82b-13

eylen-*(- ايلنْ) :

perverde eylen- : bir nebat haşlanıp ya da güneşte koyulup yağ, şira v.b. ile birlikte belli bir kıvama getiril-(bkz. perverde ol-)

e.miş 61a-6

eyleT-*(ـ ايلدَ ايلدْ-) :

hareket eyleT- : bedenin faaliyetini te'min edecek hareketleri yaptır- , hareket ettir-

e.eler 16a-6, 16b-1, 16b-2

e.meyeler 15a-3

perhĩz eylet- : hastayı sıhhatine zarar verecek şeylerden uzak tut-, yiyecek ve içeceklerini tahdid et-

e.mek gerek:-melidir 113a-9

eyü (ايو) : 1. iyi, kaliteli

e. 2b-8, 6b-2, 10a-9, 12b-5

e.dür 9b-5, 31b-5, 33a-2
e.si 2b-7, 9a-5, 11a-12, 31a-7, 32b-2, 33a-7, 33 a-8, 45b-10, 46a-10, 46a-12, 47a-5, 47a-13, 47 b-8, 48b-9, 48b-13, 49b-9, 50a-4, 50b-3, 51a-7 104a-1
e.sidür 33a-2

2. müsbet, faydalı

e. 29a-3, 29b-12, 30b-4, 30b-13
e.dür 5a-7, 7a-10, 17a-12, 23b-6, 30a-6, 31a-4 32a-9, 34b-2, 34b-7, 35a-4, 36b-5, 36b-11, 37 a-1, 37b-10, 38a-3, 38b-1, 38b-2, 39a-2, 40a-9 40a-12, 41b-7, 47a-3, 48b-8, 51b-10, 72b-12 72b-13, 85b-10, 89b-2, 92b-10, 98a-3, 98a-12, 103b-10, 111b-4, 112a-8, 112b-1, 116a-6, 118b-2 120a-10
e.ola:-dür 100a-2
e.olursa:ise 20b-13
e.si 28b-6, 103b-11
e.sin 29b-12

eyü eyle- : iyileştir-, kolaylaştır-
e.r 3b-7

ez- (ازمك ، ازمك) : 1. ez-, ufaltarak yumuşat-
e.eler 19a-3

2. erit-, bir maddeyi sıvı ile kıvama getir-

e.eler 43a-13, 54b-1, 54b-3, 62b-5, 68b-12, 71b-9
e.mek gerek:-melidir 42b-6
e.üp 20a-3, 42b-4, 62a-9, 73a-7, 81b-10, 101b-1

ezil- (ازلمك ، ازيلمك) : eri-, eriyip dağıl-
e.ince 56a-12
e.miş ola:-miştir 56a-10, 90a-3

- F -

farfiyūn (فَرْفِيُوْن) : sütleğen otu, sütleğenin bir cinsi
f. 82a-10, 117a-7, 118a-9
farfiyūn yaġın : sütleğen otu yağı (bkz. farfuyūn yaġın)
f. 61b-1
farfuyūn*(فَرْفُيُوْن) :
farfuyūn yaġın : bkz. farfiyun yaġın
f. 97b-9
faṣd*(فَصْد) :
faṣd eyle- : damar kesme yoluyla kan al- (bkz. faṣd iT-)
f. 24a-1, 109b-8
faṣd iT- : bkz. fasd eyle-
f. 112b-2, 115b-7, 116b-5, 116b-11
faṣıl (فَصِل) : mevsim (bkz. faṣl)
f.lar 13b-4
fāsid (فَاسِد) : bozuk, yaramaz, ayarsız
f. 4a-11, 12b-9, 64a-6, 67a-1, 67b-10, 75a-1, 92 b-2, 99b-12, 118b-7, 119a-4
fāsid ol- : bozul-, işe yaramaz hale gel-
f. 33a-12, 34b-13, 35a-1, 37a-7, 37a-9, 65a-10, 75a-1, 83a-5, 83b-3, 83b-4, 84a-2, 113a-13
fāsidlıK (فَاسِدلِغ) : bozulmuşluk, kokmuşluk
f.ına 30a-12
faṣl (فَصْل) : mevsim (bkz. fāṣıl)
f.ında 13b-11, 114b-4, 114b-6
fātir (فَاتِر) : ılık, ılıkça (bkz. ılıcaK)
f. 23b-1
f.iken 23a-4
fāyda*(فَايِدَه) :
fāyda eyle- : bkz. fāyide eyle-
f. 90a-11
fāyide (فَايِدَه) : 1. fayda, menfaat
f. 119b-12
f.si 17a-11, 51a-10
2. müsbet te'sir

f.si 53a-4

fāyide eyle- : yara-, müsbet te'siri ol- (bkz. fāyide iT-, fāyide ḳıl-)

f. 16b-13, 31b-13, 33a-1, 35b-4, 35a-6, 61b-7, 62b-12, 74b-5, 86a-4, 87a-13, 87b-7, 118b-4

fāyide iT- : bkz. fāyide eyle-, fāyide kıl-

f. 11b-4, 12b-2, 12b-8, 21a-13, 32a-1, 32a-6, 32 b-1, 34a-2, 34a-11, 34b-5, 34b-10, 35a-8, 36b-1 36b-2, 36b-7, 36b-9, 36b-9, 37a-11, 38a-11, 38 b-5, 39a-12, 39b-9, 40a-1, 40a-2, 41a-12, 42 b-10, 43b-9, 45a-9, 46a-8, 46b-6, 47a-12, 48a-8 49b-4, 50a-2, 50a-8, 50b-12, 51b-9, 53b-3, 53 b-9, 56a-4, 56a-4, 56b-9, 57a-3, 59b-2, 59b-10 60a-10, 73b-12, 103b-7

fāyide kıl- : müsbet te'siri ol-, yara- (bkz. fāyide eyle-, fāyide iT-)

f. 41a-10

fażālet (فَضَالَتْ، فَضَالَتْ) : fazlalık, vücudun artık maddeleri (bkz. faźla, faźlāt)

f.i 10a-7

f.in 11b-2

faźla (فَضْلَ) : vücudun dışarı atması lazım gelen zararlı maddeleri (bkz. faźālet, faźlāt)

f.yı 11a-2

faźlāt (فَضْلَاةْ) : bkz. faźla, faźālet

f.ları 12a-13

ferah (فَرَحْ)*:

ferah eyle- : sevinç ver-, ferahlat-, içini aç- (bkz. ferah iT-)

f. 12a-8, 35a-9, 48b-4

ferah iT- : bkz. ferah eyle-

f. 12b-8, 36a-1, 45b-4, 46b-8, 47a-9, 47b-11, 48a-6

ferah ol- : sevin-, sürur içinde ol-

f. 100a-5

ferāric (فَرَارِجْ، فَرَارِيجْ، فَرَارِجْ) : piliç, piliçler, piliç türü küçük tavuk ve horoz.(bkz. ferrūc, fürūc)

f. 14b-8, 18a-5, 18a-6, 26b-2, 62a-4, 67a-12, 82 a-6, 85b-6, 88b-4
f.i 85b-2
f.ile 85b-2
f.ile 92a-12, 92a-13, 111b-12
f.ün 91a-9, 110a-5, 118b-1

ferārīc eti : piliç eti
f. 15b-4, 94a-2, 95a-11, 107a-8, 113b-5

ferārīc eti şurvāsın : piliç eti çorbası (bkz. fürūc ş.)
f. 91a-6

ferārīc ḳavurması : piliç kavurması (bkz. fürūc ḳavurması)
f. 81a-9

ferārīc kebābı : pilç eti kebabı
f. 27a-4

ferārīc meslūḳasın : piliç eti suyu ile yapılan bir tür sade çorba (bkz. ferrūc-ı meslūḳa)
f. 63a-3

ferārīc şurbasın : piliç eti çorbası (bkz. ferārīc şurvāsı, ferrūc şurbāsın, ferrūc şurvāsın, fürūc şurvāsı)
f. 105b-6

ferārīc şurvāsın : bkz. ferārīc eti şurvāsın, ferārīc şurbāsın, ferrūc şurvāsın, fürūc şurvāsı)
f. 26a-5, 26b-9, 70b-1, 80a-10, 83b-11, 91b-6

ferc (فَرْج) : kadının avret yeri
f.in 16a-11, 16b-1

ferrūc (فَرّوج، فَرّوجه، فَرّوخ) : piliç, küçük tavuk (bkz. füruc, feraric)
f. 17a-3, 23b-6, 80a-11
f.ıla 116a-3

ferrūc-ı meslūḳa (فَرّوجِ مَسْلُوقَه) : mesluka olarak pişirilen piliç etı
f. 19a-7

ferrūc şurbāsın : bkz. ferrūc şurvāsın
f. 103a-2, 103a-10

ferrūc şurvāsın : piliç ete çorbası (bkz. ferruc şurba-

sın, ferārīc eti şurvāsın, fürūc şurvāsın)

f. 110a-3

ferūc (فَرُّوج)*:

ferūc şurvāsın : bkz. ferrūc şurvāsın

f. 72a-2

feṣād*(فَسَاد) :

fesāda vir- : boz-, yaramaz hale getir-

f. 8a-7, 34b-12

fetīle-i müshile (فَتِيلَهٔ مُسْهِلَه) : tabīatı telyin eden, yumuşatan şaf

f. 59a-8

fevt (فَوْت)*:

ʿaḳlı fevt ol- : aklı zayil ol-, hafızası git gel ol-, şuuru bozul-

f. 68b-6

fınduḳ (فِنْدُق، فُنْدُق) : fındık

f. 36a-12, 95b-3, 118a-6

f.dan 15a-2

fınduḳ içi : fındık içi

f. 117a-7

fısduk (فِسْدُق، فُسْدُق) : fıstık, fındık benzeri kabuklu meyve (bkz. fıstuḳ)

f. 36b-4

f.dan 15a-1

fısduk içi : fıstık içi

f. 117a-7

fıstıḳ*(فُسْتُق) :

fıstıḳ ḳabın : fıstık meyvesi kabuğu

f. 27b-2

fıstuḳ (فُسْتُق) : fıstık (bkz. fısduḳ)

f. 61a-11, 81a-10, 85b-9, 95b-3

fıstuḳ içi : fıstık içi (bkz. fısduḳ içi)

f. 47b-5, 56a-8

fıstuk yaġı : fıstık içinden elde edilen yağ

f. 113a-12

fikīr (فِكْر) : düşünme, muhtelif fikirlere dalma (bkz. fikr)

f.ler 12b-9
f.lerin 67b-10

fikir eyle- : düşün-, muhtelif fikirlere saplan- (bkz. fikr it-)
f.ler 4a-11, 64a-6, 67a-1, 68a-2

fikir iT- : bkz. fikr it-, fikir eyle-, fikr eyle-
f.ler 119a-4

fikr (فِكْر) : fikir, düşünnüp saplanmak
f.i 68a-9

fikr eyle- : bir takım fikirlere saplan- (bkz. fikr it- fikir eyle-)
f. 100a-5

fikr it- : bkz. fikr eyle-, fikir iT-)
f. 68a-8

fi'l-cümle (فِي الْجُمْلَة ، فِي الْجُمْلَة ، فِي الْجُمْلَة) : bütün, her türlü, hepsi
f. 7a-10, 35a-8, 35b-3, 37a-6, 45a-7, 65b-10, 73 e-1, 97a-8, 110b-11

fi'l-hal (فِي الْحَال) : derhal, hemen
f. 118a-3

foryāz (فُرْيَاز) : soğuk kuzeydoğu rüzgârı
f.dın:-dan 6b-9, 9a-8

furun (فُرُوْن) : fırın
f.da 31a-8

fūḳā' (فُوقَاع) : ..?.....
f. 45a-6, 45a-7

fülfül (فُلْفُل) : biber, karabiber
f. 49b-6, 52a-10, 53b-13, 82a-9, 82a-10, 83a-1, 85b-9

fürūc (فُرُوْج) :

fürūc eti meslūḳası : piliç eti suyu ile yapılan bir tür sade çorba (bkz. ferārīc meslūkasın, ferrūc-ı meslūḳa)
f. 116a-13

fürūc kavurması : piliç kavurması (bkz. ferārīc kavurması)
f. 62b-7

fürūc meslūḳası : bkz. fürūc eti meslūḳasın, ferārīc meslūḳasın, ferrūc-ı meslūḳa)

f. 62b-7

fürūc şūrvāsı : bkz. ferrūc şurbāsın, ferārīc şurbasın ferārīc şurvāsın, ferrūc şurvāsın

f. 113a-2

- G -

ġāfil*(غَافِل) :

ġāfil ol- : yanıl-, sehven hareket et-

ġ. 117b-3

ġālib (غَالِب، غَالِبْ) : 1. ekseriyet

ġ.i 109b-3

2. hakim, müessir

ġ.ise 36a-6, 74a-6, 74b-1, 77a-2, 116b-11, 120a-8

ġālib ol- : hakim ol-, ekseriyeti teşkil ederek te'siri altına al-

ġ. 3b-8, 4a-1, 4a-4, 4a-9, 4a-10, 6a-5, 9b-8, 17 b-6, 18a-8, 19b-5, 20b-2, 22a-2, 28b-3, 28b-4 61b-4, 62a-12, 62b-11, 63a-8, 63a-13, 63b-1 63b-5, 63b-7, 63b-9, 64a-5, 66a-5, 66b-3, 67a-5 67a-7, 68a-7, 69a-1, 69a-9, 69a-13, 70a-8, 75 a-5, 76a-1, 76a-8, 80b-1, 80b-13, 81a-1, 81a-3 81a-13, 81b-3, 82a-1, 82b-2, 82b-4, 82b-8, 100 b-13, 101a-1, 102a-8, 104a-9, 108a-5, 112b-9 116b-1, 116b-2

ġālibā (غَالِبَا) : muhtemelen

g. 76-13

ġāliblıK (غَالِبْلِغ، غَالِبْلِغ) : hakim olmak, müessir durumda bulunmak

ġ.lığına 5a-11, 5a-12, 5a-13, 5a-13, 6a-3, 66a-6 6a-7

ġalīẓ (غَلِيظ، غَلِيظْ) : 1. yoğun, bulaşkan, yapışkan ve fena

ġ. 2b-2, 2b-13, 3a-2, 4a-12, 9b-8, 9b-8, 14a-11 17a-3, 17a-5, 33a-4, 56b-1, 69b-6, 72b-5, 77 b-3, 84b-9, 85b-4, 89b-2, 90a-10, 90a-12, 92 b-7, 100a-1

ġ.dür 9b-8, 31a-10, 32a-12, 32b-8, 33a-3, 33a-10, 33b-6.7, 33b-12, 34a-6, 37b-6,7, 39b-5, 41a-1 41a-7, 47b-2

ġ.in 8a-3

2. kalın kuru

ġ. 2b-8, 5b-11, 42b-2

3. koyu, sığ

ġ. 6a-8, 101a-5, 102a-1

ġalīẓlıḳ (غَلِيظْلِق) : sığlık, bulaşıklık, yaramazlık

ġ.ı 31b-10

ġalīẓraḳ (غَلِيظْرَق) : galizce (krş. ġalīẓ)

ġ. 5b-13

ġarġara* (غَرْ غَرَة) :

ġarġara eyle- : su veya ilaçla ağızda su tutup boğazı gargara et-, çalkala-

ġ. 76b-10, 77a-10, 77b-1, 113a-8

ġarīḳūn (غَرِيقُون ، غَارِيقُون) : katran köpüğü, katran göbeği gibi isimleri de bulunan çayır mantarlarından şapkaya benzer bir mantar, ġarikun mantarı (bkz. ḳatran köpügi)

ġ. 19b-6, 20b-13, 51a-6, 53b-9, 54b-7, 55a-5, 55 b-5, 59a-6, 106a-4, 120a-2

aḳ ġarīḳūn : beyaz ġarīḳūn mantarı, beyaz katran köpüğü

ġ. 20b-6

ḳara ġarīḳūn : siyah garikun mantarı, kara katran köpüğü

ġ. 117a-6

ġaşy (غَشْي) : kendinden geçip şuurunu kaybetme, bayılma

ġ. 11b-7

ġavġa (غَوْغَا) : gürültü

ġ. 101b-3

ġāvüzibān*(گَاوُوزِبَان) :

ġāvüzibān suyı : bkz. gavzüban suyı(n)

ġ. 109b-12

ġāvzübān*(گَاوُوزُبَانْ) :

ġavzüban suyı(n) : sığırdili suyu, lisānu's-ṣevr ṣuyu (bkz, lisanu's-ṣevr suyı)

ġ. 26b-7, 42b-3, 43b-12, 54b-1, 58b-6, 59a-3, 67a-9.10

ġāyet (غَايَتْ ، غَايَهْ) : son derece , oldukça

ġ. 20b-13, 50b-4, 50b-4

ġ.de 29a-13

ġāyetine ir- : son haddine var-, tam kapasitesine ulaş-
ġ. 108b-11
ġayr-ı ḫāliṣ (غَيْرِ خَالِصٍ، غَيْرِ خَالِصٍ) : bkz. ġıbb-ı ġayr-ı ḫāliṣ
ġıbb-ı halıs
ġ. 101b-10, 101b-11
ġ.da 101b-13
ġayri (غَيْرِيّ) : başka, diğer
ġ. 116b-7
ġebere (كَبَرَة ، كَبَرَة) : gebre otu, kedi tırnağı otu
ġ. 39b-8
ġebere dibi : ġebere bitkisi kökü (bkz. ġebre dibi)
ġ. 43a-5, 44a-4
ġebere dibi kabı : ġebere kökü kabuğu
ġ. 93a-3
ġebere türsisi : ġebere kökü turşusu
ġ. 83a-9
ġebre (كَبَرَة) :
ġebre dibi : kedi tırnağı otu kökü (bkz. ġebere dibi)
ġ. 55a-11
ġece (كَبَه) : ġece (bkz. ġice)
ġ. 110a-12
ġeç (كَچ) : ġeç, uzun vakit (bkz. ġiç)
ġ. 18b-7
ġec ġeç : ġecikerek, uzun fasılalarla (bkz. ġiç ġiç)
ġ. 54a-8
ġeç- (كَچْ- ، كَچْ- ، كَچْ-) : 1. arkada kal-, ġeç-, mazi ol-
ġ.icek 22b-8
ġ.meyince 9b-1, 9b-1, 91a-4, 106a-9, 116a-4
ġ.üp 97b-4
2. vaki ol-, ortaya çık-
ġ.e 68b-5
elekden ġeç- : elen-, elenecek kadar küçük taneli ol-
ġ.e 21a-1
hadden ġeç- : haddini aş-, son haddine var-
ġ.e 26b-11
içi ġeç- : iç sürebil-, kabızlık hali olma-
ġ.mez 90a-9

kan geç- : karın ağrısı v.b.de kan karış-
g.mege 59b-2
tabī'at geç- : sıhhatı bozul-, sarsıl-, içi bozul-
g.erse 102b-8
g.se 11a-9
geçi* (كچى ، كچى) :
geçi buynuzı : keçiboynuzu bitkisi
g. 37a-4
geçe buynuzı çekirdegi : keçiboynuzu çekirdeği, meyvesi
g. 18b-5, 96a-3
geçi etü : keçi eti
g. 33a-2
kızıl geçi : kırmızıya yakın renge sahip bir keçi cinsi
g.nün 44b-8
geçür- (-كچرْ) : başına gel-, vaki ol-
g.mese gerek :-memelidir 5b-7
elekden geçür- : ele-
g.üp 21a-2
gegirmek (گكرمك) : geğirmek
g. 82b-9
gel- (-گل ، گلمك) : 1. ihtiyaç vakı ol-, ihtiyaç hissettir-
g.e 12b-7, 54a-8, 77a-5
g.miş ola:-mištir 9b-11
g.mese 28a-8
g.mezise 70b-6, 104b-2
g.mezse 62a-10, 113a-2
g.üp 13a-7, 13a-8
2. tut-, gelip çat-, geçir-, başa geç-
g.e 106b-13
g.ecekdür 29b-7
g.icek 105a-3
g.meyince 104b-6
g.ür 105a-2
3. ak-, akıntı yap-
g.ür 88b-9
4. bir hadde var-, bir kerteye ulaş-
g.inceye 95a-8

5. hisset-, zannet-

g.e 106a-12

çekilü çekilü gel- : sanç-, çekilir gibi iğnele-

g.mek 3b-11

g.mekdür 64a-9

g.ür 75a-6

elden gel- : imkanı ol-, mümkün ol-

g.dükçe 2a-5

göyni göyni gel- : perde perde ateş bas-(bkz.kıza kıza g.)

g.mek 108a-1

hareket gel- : (yara) zonkla-, tepin-

g.mekdür 111a-13

harekete gel- : uyan-, faal hale geç-, canlan-

g.mek 112a-1

g.miş ola:-mıştır 21b-13

g.ür 3a-9

hōs gel- : hoşlan-, hoşuna git-

g.mek 74a-7, 74a-13, 81a-4, 97a-9

g.mekdür 80b-4

g.üp 62b-2

kıvāma gel- : yoğrul-, en müsait duruma geç-, olgunlaş-

g.ince 77b-11

g.mek 43b-1

g.miş 53b-12, 55b-7, 59a-12

kıza kıza gel- : yan-, ateşlen-, perde perde ateş bas-
(bkz. göyni göyni gel-)

g.mekdür 61b-4

kuvveti gel- : gücüne kavuş-, iyileş-

g.ince 83b-12

salāha gel- : sağlığına kavuş-, kendine gel-

g.e 85b-2

sanca gel- : bkz. sanca sanca gel-

g.mekdür 74a-8

sanca sanca gel- : fasıla ile sanç-, ara ara mütemadiyen
iğneleyerek sanç-

g.mekdür 63b-4, 69a-11

tola tola gel- : dışa doğru tepren-, vücud, nabz atışla-

rındakine benzer bir zonklama halinde ol-
g.e 10a-2, 11b-10
yakın gel- : 1. vaktine az kal-, vakti yaklaş-
g.icek 105b-13, 107a-3
g.se 16a-10
g.üp 103b-5
2. mesafesi azal-, yaklaş-
g.icek 119a-1
geleci ( ) : 1. söz, lakırdı
g.ler 67a-3
2. tenbih, nasihat
g.yile 120a-9
gelincük* ( ) :
gelincük çiçeği tohmın : şakayık çiçeği denilen gelincik çiçeği tohumu
g. 114a-6
gelmek ( ) : 1. hissettirmek, (varlığı) ihtiyaç haline gelmek
g. 3b-8, 4a-11, 63a-9
g.ile 105a-1
2. vaki olmak, meydana gelmek
g. 28b-5
3. sirayet etmek, geçmek
g. 79b-7
gelmemek ( ) : gerçekleşmemek, vaki olmamak menfilik vaki olmak
g. 4a-2, 31a-3, 62b-12, 63b-8, 101b-3
g.dür 61b-5, 63b-3, 67b-13
gelügir ( ) : boğazda şiş olup nefes almakta zorlanmak ve yiyecekleri yutmakta zoluk çekmekle kendini gösteren bir hastalık, hunak (bkz. ḫunāḳ)
g. 76b-1
gendenā ( ) : bkz. gendene, gendinā
g.dur 95b-5
g.yı 88a-13
gendene ( ) : gendene (bkz. gendenā, gendinā)
g. 69b-7

gendinā (كَنْدِنَا) : gendeme buğday (bkz. gendene, gendenā)

g. 39b-2

gendü (كَنْدُ، كَنْدُو) : kendi, kendisi

g. 53a-5, 60b-5, 71a-3, 119a-7

g.den 51b-3

gendüleyin (كَنْدُ لَايِنْ) : kendisi gibi

g. 119a-10

gendüzin (كَنْدُ نِ) : kendisini

g. 119a-8

geŋez (كَنَز، گَنَز) : kolay, basit, tehlikesiz

g. 25b-11

g.dür 119a-11

g.i 25a-13

g.ola:-dir 77a-5, 77a-9

geŋezliK (گَنَز لِگ) : kolaylık, rahatlık

g.ile 16a-8

gerçekden (گَرْچَكْدَن) : hakikaten, gerçek manada

g. 9a-13

gerdi (گَرْدِي) : .?.

g. 38b-4

gerdiye (گَرْدِيَه) : .?..

g. 69b-8

gerdiye şurbāsın : ..?.

g. 94b-2

gerek (گَرَك، گَرَگ) : olmalı, lazım, lüzumlu

g. 8b-9, 8b-10, 16b-6, 22a-7

gerek ... gerek ...: ister ...ister ..

g.ise g.ise 72a-4.4

g.se g.ise 72a-3.4

g.se g.se 72a-13.13

-AlAr gerek : -mAlIdIrlAr

g. 118a-7

-mAk gerek : -mAlIdIr

g. 5b-3, 5b-5, 5b-9, 7a-10, 7b-6, 8b-2, 9a-1, 9a-3 9a-4, 9a-5, 9b-10, 10b-13, 11a-10, 11b-11, 11 b-12, 11b-13, 13b-3, 13b-5, 13b-6, 13b-7, 13b-7 13b-8, 13b-9, 13b-10, 13b-11, 13b-11, 13b-12, 13b-12. 13b-13, 14a-1, 14a-2, 14a-2, 14a-3, 14 a-4, 14a-5, 14a-5, 14a-6, 14a-6, 14a-6, 14a-7 14a-8, 14a-8, 14a-9, 14a-9, 14a-10, 14a-10, 14 a-11, 14b-3, 14b-3, 14b-7, 16b-12, 16b-13, 17 a-8, 17a-11, 17a-13, 17b-1, 17b-2, 17b-3, 17b-5 17b-6, 17b-7, 17b-8, 18a-2, 18a-4, 18a-4, 18a-5 18a-6, 18a-7, 21b-7, 21b-9, 21b-9, 21b-10, 21 b-11, 22a-1, 22a-1, 22a-2, 22b-8, 22b-9, 22b-11 23a-5, 23b-6, 23b-7, 23b-8, 23b-9, 24b-3, 24b-6 24b-10, 24b-11, 24b-12, 24b-13, 25a-2, 25a-3, 25a-9, 25a-11, 25b-3, 26a-1, 26a-7, 26b-10, 29 b-10, 31b-10, 33b-6, 33b-11, 35a-11, 37a-9, 37 a-10, 37b-2, 38a-12, 41a-3, 41a-12, 41b-13, 42 a-2, 42a-6, 42a-7, 42a-8, 42a-9, 42a-10, 42a-13 42b-1, 42b-2, 42b-4, 42b-6, 42b-7, 42b-8, 43a-1 43a-1, 43a-11, 43a-11, 44a-9, 44a-10, 44a-13, 44a-13, 44b-1, 44b-4, 44b-4, 44b-5, 44b-5, 45 b-13, 46a-11, 47b-6, 47b-8, 48b-9, 48b-9, 49 a-8, 49a-9, 49b-2, 49b-6, 49b-13, 51a-3, 52a-4 52a-5, 54b-6, 56b-10, 57a-3, 59b-1, 60b-13, 61 a-12, 62a-4, 62a-5, 62a-6, 64b-2, 64b-4, 65b-12 65b-13, 66a-1, 66a-2, 66a-3, 66a-4, 66a-4, 67 a-6, 67a-8, 68b-8, 69a-7, 69a-8, 69b-11, 70a-1 70a-1, 70a-5, 70a-5, 70a-6, 70a-8, 70b-10, 70 b-12, 70b-12, 71a-12, 71b-1, 72a-3, 72b-3, 73 a-4, 73b-5, 73b-6, 73b-8, 73b-9, 73b-10, 73b-12 74b-11, 75a-5, 75b-5, 77a-13,77b-1, 77b-8, 77 b-8, 77b-10, 77b-13, 78b-4, 79b-9, 79b-13, 80 a-6, 80a-9, 80a-9, 81b-1, 81b-2, 81b-12, 81b-14 81b-15, 82a-12, 82a-12, 82b-1, 82b-2, 83a-3 83a-4, 83a-6, 83a-7, 83b-2, 83b-6, 83b-6, 83b-7

83b-8, 83b-10, 83b-12, 84a-1, 84a-1, 84a-11,
84a-11, 84a-13, 85b-12, 88a-3, 88a-6, 88a-7,
88a-8, 88a-8, 88a-10, 88a-12, 88a-13, 88b-1,
88b-6, 88b-6, 90b-6, 90b-7, 91b-2, 91b-3, 91b-5
91b-8, 91b-12, 94a-2, 94a-2, 94a-13, 95a-5, 97
a-3, 97a-5, 97a-12, 97b-1, 97b-3, 97b-4, 98a-10
100b-13, 101a-2, 103b-9, 103b-13, 107a?5. 107
a-5, 107b-6, 107b-7, 108b-8, 108b-9, 109a-9,
109a-10, 109b-8, 109b-9, 110a-1, 110a-2, 110a-4
110a-6, 110-7, 110a-9, 110a-10, 111a-15, 111
a-16, 111b-8, 112b-2, 112b-3, 112b-3, 112b-4
112b-5, 112b-7, 112b-9, 112b-10, 113a-9, 113
a-10, 113b-3, 115a-5, 115a-6, 115a-6, 115a-7
g.dür 26a-4, 82a-13, 86a-5

-r ola gerek :-mAlIdIr
g. 12a-6

-sA gerek :-mAlIdIr
g. 5b-7, 5b-8, 8b-3, 8b-6, 8b-11

gerek ki : lüzumlu olan, halin icabı (bkz. gerek kim)
g. 19a-10, 22a-7, 22b-1, 28a-10, 78a-4, 78b-11
98b-3, 111b-13

gerek kim : bkz. gerek ki
g. 4b-1, 5b-6, 6b-7, 7b-8, 12b-3, 14b-5, 15a-12
21b-6, 22b-4, 23a-6, 23a-9, 24a-10, 91a-2, 102
b-12, 104a-2

gerinmek (كَرِ غْمَكْ) : esnemek
g. 3b-8

getür- (گَتُرْ-، گَتُرْ-، گَتُورْ-) : 1. sebeb ol-, musallat et-
g.ür 9a-2, 9b-8, 10b-3, 11b-4, 11b-7, 11b-8, 11b-9
12b-12, 13a-2, 13a-3, 13a-4, 14a-7, 31b-1, 31
b-3, 31b-11, 31b-12, 32b-1, 33a-10, 33a-13, 35
b-3, 37a-6, 37b-8
2. arzu ettir-, ihtiyaç hissettir-
g.üci 68a-9
g.ür 34b-11, 35b-10, 36a-8, 38a-1, 38a-8, 40a-11
46a-9, 48a-12, 48b-6, 83a-8
3. sok- (bkz. getürT-, götür-)

g.mek gerek:-melidir 59b-1

ibarete getür- : yaz-, ifade et-

g.düm 2a-6

kıvāma getür- : yoğur-, deminde olmasını sağla-, belli bir olgunluğa eriştir- (krş. kıvama gel-)

g.eler 43b-2, 43b-7, 44a-1, 44a-8

g.mek gerek:-melidir 42a-2, 42a-6

ṣalāḥa getür- : ıṣleḥ et-, faydalanacak hale sok-

g.ür 9b-9

vücūda getür- : yoktan var et-, yarat-

g.di 1b-3

getürT- (گتُرْ-) : sok- (bkz. getür-, götür-)

g.eler 11a-8

gevde (گوْدَا ، گوْدَه ، گوْدَ) : gövde, vücud, beden (bkz. gövde)

g. 3b-9, 4a-6, 4a-8, 4a-9, 10a-2, 11b-11, 12b-10 14a-4, 53b-13, 68a-2, 75b-10, 79a-13, 79b-4, 112a-15, 113b-13

g.de 3b-10, 4a-12, 30a-6, 45a-11, 62a-4, 66a-6, 72a-3, 112a-5, 113a-11, 114b-19

g.leri 14b-5

g.lerine 16a-10

g.si 24b-7, 30b-6

g.sin 16b-5

g.sine 27a-9

g.sinüŋ 30a-3, 112a-10, 117b-11

g.ye 40b-6, 41a-1, 45a-3, 113b-11, 114a-3

g.yi 8a-9, 8a-11, 8a-12, 10a-6, 10a-8, 10a-9, 12 a-5, 13a-3, 13b-6, 15a-7, 25a-6, 25a-7, 31b-8 32b-3, 40b-5, 40b-11, 41b-5, 41b-6, 41b-9, 45 a-3, 45b-5, 48a-13, 50b-5, 111a-2, 113a-3, 113 b-16, 116b-6

gevde ḳılın : vücuddaki kıllar, tüyler

g. 13a-1

gevde ṭamarın : aşağı damar, basalık; kan alındığında boyundan aşağı vücudun temizlenmesini te'min eder (bkz. bāsalık, aşaġaġı ṭamar)

g. 25a-5

gey (كَيْ) : 1. haylı, şiddetli

g. 4b-10, 12b-5, 30b-10, 61a-11, 105b-7, 106b-7

2. miktarı fazla

g. 12a-6, 12b-5, 106b-7

3. uzun müddet

g. 10b-6, 41b-13

4. koyu

g. 46a-10

gey- (-كَيْ، كَيَ) : giyin-, giy-

g.mek gerek:-melidir 13b-10, 14a-1

g.meyeler 23a-13, 23a-13

g.üp 11b-12

geydür- (كَيْدُرْ-، كَيْدُرَ-) : giydir-, giyindir-

g.eler 92a-8, 117b-10

geyik*(كَيْكِ) :

geyik eti : geyik eti

g. 14b-2, 20a-10, 33a-5

gez (كَزْ، كَزَ) :kere, defa

g. 8b-2. 54b-4, 64b-2, 67b-8, 90b-8,114b-15, 120a-6

gez-(كَزْ-) :

ağrı gez- : ağrı vücudun bir noktasında sabit olmayıp muhtelif yerlerini sıra ile ağrıt- (bkz. agrı bir arada durma-)

g.mek 89b-6, 90a-10

ġıbb-ı dāyir (غِبِّ دَايِرْ) : nöbeti iki günde bir gelen bir sıtma çeşidi

g. 99a-4, 101b-6

ġıbb-ı ḫāliṣ (غِبِّ خَالِصْ) : nöbetsiz bir sıtma çeşidi olup, damar içindeki safra bozulup da balgama karışmazsa, bu şekilde meydana gelen sıtmaya ġıbb-ı ḫaliṣ adı verilir (bkz. ġıbb-ı ġayr-ı ḫaliṣ, ġayr-ı ḫāliṣ)

g. 99a-8, 103a-9

ġıbb-ı ġayr-ı ḫāliṣ (غِبِّ غَيْرِ خَالِصْ) : bkz. ġıbb-ı ḫāliṣ, ġayr-ı ḫāliṣ

g. 99a-8

ġıbb-ı lāzım (غِبِّ لَازِم) : damar içindeki safranın müteaffın olmasından kaynaklanan, nöbetsiz ve devamlı hararet veren bir humma çeşidir (bkz. ġıbb-ı lāzıme)

ġ. 99a-2

ġıbb-ı lāzıme (غِبِّ لَازِمَ) : bkz. ġıbb-ı lāzım

ġ.de 99a-7

ġıdā (غِذَا) : 1. gıda, yiyecek

ġ. 2b-1, 9b-10, 9b-11, 10a-10, 12a-1, 15b-8, 17a-8 17b-1, 23b-6, 54b-3, 76a-12, 76b-11, 82a-1, 89 a-1, 92b-7, 97a-8, 98a-13, 101a-8, 107a-7.

ġ.lar 7a-8, 7b-2, 8b-11, 17a-3, 17a-5, 17b-4, 22 a-3, 31a-4, 31a-5, 61b-13, 70b-6, 85b-4, 87b-7 95a-9, 95b-13, 108a-12, 110b-8, 110b-13, 114 b-16

ġ.lara 87a-7, 96a-6

ġ.larda 100a-8

ġ.lardan 2b-9, 2b-13, 3a-3, 3a-6, 7b-3, 14a-11, 15b-3, 18a-5, 19b-3, 20a-8, 21a-3, 62b-6, 63 a-2, 65a-4, 67a-11, 70a-10, 71b-12, 78a-9, 78 a-9, 78b-13, 80a-6, 80b-9, 81a-9, 81b-10, 82a-6 84a-11, 84b-4, 85b-2, 88b-3, 91a-4, 91a-5, 91 b-5, 92a-10, 93b-13, 94b-1, 94b-12, 95b-11, 97 b-1, 100b-9, 101a-8, 105b-1,2, 109b-12, 112b-14 113b-4, 116a-1, 118a-5

ġ.ları 20a-8, 63a-13, 96b-7, 105b-8

ġ.larla 25b-13

ġ.laruŋ 2a-10

ġ.sı 8b-3, 8b-5, 8b-11, 113a-9

ġ.sına 80a-9, 113a-2

ġ.ya 14b-10

ġ.yı 7b-8, 8a-7, 8b-2, 10b-5, 14b-11, 15a-10, 15 b-8, 19b-4, 21a-8, 83b-6, 102b-13, 103a-11

ġ.yıla 8a-7

2. besleyicik değeri

ġ.sı 31b-5, 32b-5

ġıdā vir- : besle-, iyi besle-, besleyiciliği yüksek ol-

g. 31b-1, 31b-2, 31b-4, 33b-9, 39a-7, 39a-8, 40 b-13, 41a-4, 41a-6, 41a-9

gibi (كِبِ ، كِبِي ، كِبِي ، كِبِي ، كِبِ) : 1. benzer, misali, v.b.

g. 2b-2, 2b-9, 2b-9, 2b-9, 3a-1, 3a-1, 3a-1, 3a-4 5a-4, 5b-4, 5b-4, 5b-10, 7a-9, 8a-5, 8a-6, 8 a-12, 8b-5, 8b-5, 8b-10, 8b-13, 9a-12, 9b-1, 12b-7, 13b-6, 13b-13, 14b-1, 14b-2, 14b-3, 15 b-10, 15b-11, 16a-5, 17a-3, 17a-5, 17b-12, 20 a-10, 22a-9, 22a-11, 22a-11, 23b-7, 23b-7, 27 a-7, 28a-13, 28b-9, 28b-9, 28b-10, 31a-2, 31a-2 33a-6, 41b-13, 42a-4, 42a-5, 42b-5, 47b-9, 49 a-8, 56b-7, 60b-6, 61a-8, 61a-9, 61a-11, 66b-2 69b-7, 69b-9, 69b-9, 69b-10, 69b-10, 70a-9, 71b-8, 75a-2, 84a-9, 85b-4, 88b-8, 91a-1, 93b-9 94b-10, 99b-13, 100a-1, 100b-5, 100b-12, 101a-8 102a-4, 104a-11, 106a-6, 107b-6, 108a-12, 108 b-1 108b-7, 108b-10,109a-12, 110b-11, 112a-4, 114a-8, 114b-13, 114b-20, 115a-10, 117b-13, 118b-6, 118b-9, 119a-2, 119a-3, 119a-9

g.den 114a-7

2. andırır tarzda, aynı mahiyette

g. 106a-12

g.dür 10a-7, 33b-11, 34a-4, 35b-11, 37b-12, 41b-10 51a-8, 53a-3, 53a-4, 60b-5, 60b-10, 77b-2, 98 b-11, 92b-6

g.ola:+dir 14b-7, 100b-1, 100b-1, 109b-2

gice (كِجَا ، كِجَهَ ، كِجَهَ ، كِجَهَ ، كِجَهَ ، كِجَ) : gece (bkz. gece)

g. 15a-3, 20a-7, 28b-9, 52a-4, 54b-4, 64b-4, 65b-4 72a-8, 83a-3, 83b-7, 87b-6, 91a-4, 93a-6, 97a-9 97b-7, 105a-2, 105b-8, 107b-1, 111a-11, 111b-1 113a-2, 114a-1, 114a-5, 114a-12

g.ler 14a-8

g.nüŋ 22b-8, 54a-1, 54b-13, 55b-9

g.ye 106b-2

gicè gice : geceleyin, gece zamanı, gece olduktan sonra

g. 15b-6, 65a-7, 72b-9, 73a-7, 87a-9, 93a-8

gice ṭa'āmı(n) : akşam yemeği, akşam öğünü
g. 72a-7
gicede gündüzde : bütün gün için, bütün gün
g. 10a-11
giceye yakın : akşamdan sonra, yarı gece
g. 106b-13
gici (ـگجـ) : gıcık, kaşınma, kaşıntı
g.si 111a-11
giciK (گجك ، گجيك ، گجيلك ، گجيك) : kaşınma ile kendini gösteren bir cilt hastalığı, uyuzu benzer bir rahatsızlık, hike (bkz. hike)
g. 31b-1, 34b-9, 48b-2, 113a-13
g.i 11b-3, 12b-1, 31b-12, 34a-12, 50b-1
gicimek (ـگجمك ، گجمگ) : kaşınmak (bkz. gıcık)
g. 3b-9, 93a-10, 112a-4
g.dür 72b-6
giciT- (ـگجيد) : kaşın-, kaşınma ile kendini göster-
g.ür 111a-10, 111b-5
giç (گيج ، گيچ ، گيچ ، گيچ) : zor, gecikerek (bkz. geç)
g. 31a-10, 31a-12, 31b-2, 32b-9, 33a-10, 33b-7, 33b-11, 34a-7, 34a-8, 35a-4, 35a-13, 35b-6, 36 b-1, 36b-3, 36b-11, 37b-1, 37b-7, 38b-13, 39b-3 39b-7, 40b-5, 41a-3, 41a-4, 41a-7, 41a-13, 41 b-2, 41b-9, 82a-1, 83b-1, 106b-4, 113a-5
2. ilerlemiş vakit, ileri yaş
g. 51b-10, 73a-10
giç giç : fasıla ile, yavaş yavaş, gecikerek (bkz. geç
g. 4b-7, 112b-12
giç- (ـگچ) : geç-, arkada kal-, mazi ol- (bkz. geç-)
g.inceye 113a-4
giçi (گچى) :
giçi buynuzı çekirdegi : bkz. geçi buynuzı çekirdegi
g. 89b-3
gider- (گدر- گدر) : 1. izale et-, te'sirini kaldır-
g.eler 52a-1
g.ür 8a-13, 8a-13, 8b-1, 8b-2, 11b-4, 11b-5, 12b-1

12b-8, 34b-4, 35a-3, 35a-13, 35b-13, 36a-1, 36
a-7, 36b-6, 39a-10, 40b-9, 40b-12, 43b-5, 45a-4
46a-8, 47b-11, 47b-13, 48a-3, 48a-7, 48b-7, 49
a-11, 50a-3, 50a-7, 50b-1, 50b-9, 51b-8, 52b-8
53b-3, 60a-10, 88a-4, 102a-12
g.ürler 20b-1
2. temizle-
g.e 54b-7
g.mek gerek:-melidir 77b-8
g.ür 51b-9, 55a-5, 55b-5, 57b-12, 114b-2
3. ayıkla-, ayır-
g.e 58b-9
g.eler 59b-8, 79a-6
g.mek gerek:-melidir 46a-11, 48b-9
4. sakıt eyle-, kapasıteden düşür-, nah-
rum et-
g.ür 32b-11, 36b-13
gidermek (كِدَرْمَكْ) : 1. temizlik yapmak
g.dür 82b-7, 84b-3, 90a-7
2. ortadan kaldırmak, izale etmek
g.dür 78a-3
gil-i ermenī (كِلِ اَرْمَنِي، كِلِ اَرْمَنِ) : kilermeni , bir eins
kil (bkz. ṭīn-i ermenī)
g. 7a-10, 27b-7, 60a-7, 71b-5, 86b-9, 87b-1, 94a-8
110a-7, 110a-10, 111b-14, 115b-3
g.yle 87b-4
giŋ (گِينگ) : geniş
g. 11a-13
gine (گِنَهْ) : gene, tekrar
g. 2b-3, 2b-5, 10b-1, 54a-10
gir- (گِيرمك، گِيرر، گِيرمز، گِيرمه) : 1. bir işe koyul-, muamele
olun-
g.e 12a-9, 12a-12
g.eler 15a-8, 21a-10, 63a-6, 67b-10, 72b-2, 107
a-10, 113b-10
g.mek gerek:-melidir 22a-2, 23b-9
g.memek gerek:-memelidir 13b-7, 14a-5, 70b-1,

109a-9
g.meye 12a-12
g.meyeler 120a-7
g.üp 86a-3, 113b-16, 114a-2, 114b-10
g.ürlerse 86a-4

2. içini kapla-, doldur-

g.e 6b-9

girmeK (كِرْمَكْ، كِرْمَكْ، كِرْمَكْ) : bir işe koyulmak, bir muameleye tabi olmak

g. 12a-1, 12a-3, 12a-4, 12a-8, 12a-13, 30a-11, 68 a-10, 86a-1, 97b-13, 98b-1, 100b-9, 110b-10
g.dür 64a-13, 115a-4
g.ile 115a-4

girmemek (كِرْمَمَكْ) : uzak durmak, yapmamış olmak

g. 100a-9

girü (كِيرُو ، كِرُو) : 1. tekrar

g. 9b-11, 14b-7, 58a-7, 58b-3, 79a-7, 90b-7, 108 a-2

2. geri, ters tarafa

g. 108b-4, 112b-12

girü kalan : başka, diğer, öbürleri

g. 3a-13, 7b-7, 17b-5, 29b-2, 32b-11, 33a-4, 34a-1 45a-6, 53b-7, 64a-4, 65a-12, 86b-7, 87b-5, 97a-8

giT- (كِتْ-، كِرْ-) : 1. sona er-, geç-, iyileş-

g.er 106b-4, 106b-4, 112a-11, 113a-15
g.icek 80a-11
g.ince 114b-3
g.meyince 110a-2
g.mez 71a-11, 99a-3
g.mez ise 63b-12, 102b-10, 104b-3
g.mezse 101a-12, 105a-13, 111a-6, 111a-7, 113b-13
g.üp 111b-11
g.erse 87a-11

3. izi silin-, eseri kalma-, gideril-

g.er 71a-11
g.icek 71a-9
g.ince 71a-2, 71a-9

3. te'siri kaybol-, fonksiyonunu yitir-

g.er 53b-7

g.mez 52a-7

4. eksil-

g.ince 71a-4

5. sür-, devam et-

g.er 106b-6

armağı giT- : dinlen-

g.e 10b-5

kan giT- : 1. kan kaybet-

g.erse 88a-7

g.se 72a-3

2. kan karışık ak-

g.en 87b-13

g.erse 27a-7, 86b-5

ög giT- : şuurunu kaybet-, kendinden geç- (bkz. uşşı g- git-)

g.er 10b-1

g.mek 100a-7

suyı giT- : buharlaş-, suyu çekil-, kuru-

g.dügin 61a-3

g.ince 61a-3, 61a-9

uşşı giT- : kendinden geç-, şuurunu yitir- (bkz. ög giT-)

g.erse 24b-13

g.mek 11b-8

g.se 26a-13

gitmek (كِتْمَكْ) : 1. iz kaybolmak, kayıp

g. 108a-2

2. ayıklama

g. 31b-2

gitmemek (كِتْمَمَكْ) : devam etmek

g. 90b-3

givür- (-كِوُرْ) : bir muameleye sok- , tabi kıl-

g.eler 16a-10

giy- (-كِيْ) : giyin-, giy- (bkz. gey-)

g.eler 14a-11

göbeK (كوبك، كبك، كبك، كبك) : göbek, karnın göbek kısmı
g.den 117b-9

göbeK bur- : göbek bölgesinde sancı meydana gel-, karın sancı- (krş. ma s)
g. 23a-7, 86a-11, 87a-12, 88b-10, 89b-5, 90a-7 90b-2
g.i 83b-7

göbek düş- : göbeği düş-, göbek düşüğü vuku bul-
g. 89b-11

göç-* (كچ-) :

karın göç- : ishal ol-
g. 86a-6

gögercin (كوكرجين، كوكرجين، كوكرجين) : güvercin
g. 14b-1

gögercin eti : güvercin eti
g. 20a-0, 33a-9, 85b-8, 87b-9, 97b-5, 114a-10

gögercin yavrusın : güvercin yavrusu, yavru güvercin
g. 82a-7

gögercin yavrusı eti : yavru güvercin eti
g. 7b-5

gögercin yumurdası : güvercin yumurtası
g. 95b-9

gögnar* (كوكناز، كوكناز) :

gögnar içi : ak çam da denilen, çamgillerden iğne yaprak lı bir ağaç çeşidinin kozasının içi
g. 36b-13, 91a-10, 95b-4

gög(ü)s (كوكس، كوكس، كوكس) : 1. etin göğüs kısmı, göğüs eti
g.in 14b-9

2. akciğerin bulunduğu göğüs bölgesi, akciğer mahalli (bkz. gögüz)
g. 79b-4, 80b-3
g.de 84a-7
g.e 32a-8, 34b-2, 35b-10, 36b-9, 38b-2, 45a-4, 46 b-3, 50b-10, 72a-10, 78b-12, 79a-11, 79b-12 80b-10, 81a-11
g.i 24a-6, 32a-3, 35a-6, 37b-11, 38a-3, 38b-5,

42b-12, 49a-12, 49b-4

g.in 80a-13

gögüz (كوكرز ، كوكرز) : akciğer mahalli, akciğer (bkz. gögüs)

g. 18a-2, 79a-10

g.den 79b-6

gök (كوك ، كك) : gök rengi, mavi

g. 70a-5

g.ola:-dür 46a-10

gök kettān bezin : mavi keten bezi

g. 72b-11

gök sūsen dibi : gökkuşağı kökü, mavi zambak kökü

g. 55b-1, 56b-13, 77b-5

gölge (كولكه) : gölge

g.lerde 13b-12

gölmek (كلمك ، كلمك) : yanar gibi yüksek ateş olmak (bkz. göyünmek)

g. 66a-12

g.dür 82a-1.

gön(ü)l (كوكل ، كوكل ، كوكل) : gönül, hatır, iç, yürek

g.i 11b-9, 12a-8, 12b-8, 35a-9, 39a-6, 45b-4, 46 b-7, 47a-8, 47b-11, 48a-6, 80b-12

g.lerin 67b-12

gönüli dile- : arzula-, iste-

g. 13a-11, 17a-9

gön(ü)l dön- : mide bulan-

g. 4a-3, 15a-13, 22b-11, 36b-6, 43b-5, 49a-10, 50a-3, 54b-11, 65a-9, 82b-3, 82b-9, 90b-1, 93 a-9, 102a-2, 102b-6, 102b-10

g.i 36a-1, 109a-13

gön(ü)l dönder- : mide bulandır-

g. 37a-8, 46a-11, 47a-9

g.i 32a-11, 39b-11, 49a-3, 49b-4, 51a-2

gönül tarlan- : can sıkıl-, keder bas-

g. 93a-7

gönül tarlığandur- : kederlendir-, içini sık-.

g. 111a-10, 111a-11

gör- (كۆر-، كۈر-، كۈرۈ-) : 1. karşılaş-, muhatab ol-
g.icek 31a-4, 118b-11, 119a-1
g.se 118b-13
g.ürse 119a-5
'acāyib gör- : etrafını anormal idrak et-, sarhoş gibi ol-
g.eler 93b-8
düş gör- : rüya gör-, kâbus gör-
g.mekdür 4a-13
görmez ol- : görme kabiliyetini kaybet-, kör ol-
g. 30b-3
hayż gör- : kadınlar adet gör-
g.mez ola:-memektedir 15a-13
g.miş 13a-13
göre (كۆرە) : ...A uygun olarak, münasib
g. 83a-7, 87a-5, 95b-12
görmek (كۆرمەك، كۈرمەك، كۈرمەكلەر) : 1. görmek, şahit olmak
g. 3b-12, 4a-4, 4a-7, 4a-8
g.dür 4a-4
2. karşılaşma, muhatab olma
g. 17a-10
götür- (كۈتۈر-، كۈتۈرۈ-) : 1. sok-, içine yerleştir-
g.eler 59a-12, 89a-11
2. ortadan kaldır-, yok et-
g.di 1b-5
götürmek (كۈتۈرمەك، كۈتۈرمەكلەر) : sokmak içine koymak
g. 67b-7
g.dür 115b-9
götürT- (كۈتۈردى-، كۈتۈرۈدى-) : sok-, içine yerleştir-
(bkz. götür-)
g.eler 23b-13, 59b-7
gövde (كۆۋدە، كۆۋدەلەر، كۆۋدەلەرى) : vücud, beden (bkz. gevde)
g. 84b-7, 101a-4
g.ye 91b-8, 91b-9, 114b-12
g.yi 13b-12
göyni* (كۆڭۈل) :
göyni göyni gel- : ateşlen-, hastalık ateşi perde per-

de hissedil- (bkz. ķıza ķıza gel-)

g.mek 108a-1*

göynüK (كُوينُكْ) :

od göynügi : iltihaplı kabarcıklar halinde ortaya çıkan ateşli bir deri hastalığı (bkz. cemre, ateş pāresi)

g. 111b-5

göyün- (كُويُنْ- ، كُويُنْ-) : 1. olgunlaş-, pişerek belli bir kıvama gel-

g.miş 40a-10, 44b-5, 46b-12, 50a-7, 50a-13, 51a-1 57b-11, 79a-12, 111b-6

g.se 3a-7

g.üp 114b-14, 114b-21

2. yüksek hararete ulaş-, yanma derecesine gel-

g.miş 22b-13

3. kızar-, fazla piş-

g.miş 3a-5, 3a-5

göyündür- (كُويُندُرْ- ، كُويُندُورْ-) : 1. kızdır-, ısıt- , hararet ver-

g.ür 33b-1, 34b-3, 34b-8, 37b-5, 38a-1, 39a-1, 39 a-8, 39b-1, 41b-7, 45a-9, 48b-1, 49b-8, 109a-12 111b-5

2. pişirerek olgunlaştır-

g.ür 34a-8, 45a-6

göyündürü in- : madde bir uzva ateşle in-, yüksek hararet vererek toplan-

g. 72a-12

göyündürmek (كُويُندُرْ مَكْ) : ateşle, alevle vücudun herhangi bir yerinde yanık meydana gelmek

g. 116b-6.7

göyünmek (كُويُنمَكْ ، كُويُنمَكْ ، كُويُنمَكْ) : 1. olmak, pişmek

g.den 106b-3

2. hararet hasıl olmak

g. 4a-10, 81b-4, 82b-5

g.den 113a-13

g.e 113a-14

göz (كوز ، كوز ، كز ، كز) : göz

g. 30b-3, 64a-6, 66a-12, 69a-2, 69a-9, 69a-13, 69 b-1, 70b-13, 71a-2, 71a-8

g.de 71a-10

g.e 13a-1, 31b-8, 36a-9, 37b-4, 39a-9, 39b-2, 69 b-12, 70a-5, 70b-8, 70b-13, 71a-7, 72a-10, 91 b-8, 91b-9, 113a-4, 113a-5, 113a-7

g.i 4a-2, 24a-8, 39a-7, 46b-5, 48b-1, 50a-9, 51 b-10, 61b-6, 68b-7, 70b-12, 71a-7

g.in 24a-10, 92a-9

g.ler 69a-5, 101a-3

g.leri 75b-9, 118b-8

göz ağrısı(n) : göz ağrısı

g. 3b-6, 68b-13, 69a-7, 69a-8, 69b-3, 70a-4, 70b-7 70b-11

göz yaş : göz yaşı

g. 69a-11

yüz göz : yüz ve göz cıvarı, yüz ve göz gibi görünen yerler

g. 63a-9, 63b-4, 66b-2, 72a-12

göz dik- : bir noktaya ısrarla bak-, nazarlarını bir nokta üzerine topla-

g. 69b-4

göz karar- : gözün görmesinde azalma ol-, göz ışığı azal-

g. 12b-10, 64b-6, 68a-13

göz kararT- : göz ışığını azalt-, görme gücünü düşür-

g. 38a-8

g.i 39a-6, 39b-4

göz yasar- : gözün bir rahaksızlığından ötürü, gözden yaş ak-

g. 66a-13

ġuṣṣa (غصّه ، غصّة) : keder, karamsarlık

g.dan 23a-11, 28a-12

g.yı 12b-8, 13b-4

ġuṣṣalanmak (غصّه لنمق ، غصّلنمق) : üzülmek, keder, kederlenmek (bkz. ġuṣṣalenmek)

ġ. 10a-8.9, 80b-3

ġuṣṣalenmek (غُصّه لَنمَك) : bkz. ġuṣṣalanmaḳ

ġ. 100a-4

ġuṣṣalu (غُصّه لُو) : hüzünlü, efkârlı

ġ. 67a-2

ġuṣṣalu eyle- : kasvetlendir-, hüzünlendir-

ġ. 11b-9

ġüc (گُوج) : zor kullanma

ġ.ile 120a-9

ġüher-bā (گُوهَرْبا ، گُوهَرْبَا) : edviyelerde dövülerek toz halinde kullanılan, çok kere süs eşyası olarak kullanılan bir çeşit taş, kılkapan (bkz. ġühr-bā)

ġ. 92a-8, 94a-8

ġühr-bā (گُوهْربا) : bkz. ġüher-bā

ġ. 86b-13

ġül (گُل ، گُول ، گُلْ) : gül (bkz. verd)

ġ. 20a-4, 21b-1, 42a-3, 47a-4, 56b-5, 60b-9, 76a-7 80b-7, 82a-9, 86b-8, 96a-5, 96b-8, 104b-1, 110 a-7

ġ.i 44a-9, 44a-10, 44a-12

ġ.ile 27a-5, 49b-12

ġ.üŋ 44a-11

ġül düġmecügi : tomurcuk gül, gül tomurcuğu

ġ. 27a-10

ġül ṣuyı(n) : gül suyu, gül usaresi

ġ. 7a-12, 18a-1, 19a-4, 20a-3, 21b-3, 22b-12, 23 b-2, 24a-13, 26b-4, 26b-8, 26b-9, 27a-11, 27b-3 27b-9, 27b-11, 35b-2, 42b-4, 43b-2, 44b-12, 54 b-2, 62a-9, 62a-10, 70b-12, 71b-8, 75b-12, 76 b-9, 80b-6, 80b-8, 80b-10, 80b-11, 81b-9, 81b- -13, 83b-9, 90a-3, 92a-9, 96b-8, 101a-13, 104 a-7, 104b-1, 109b-12, 110a-6, 110a-8, 111b-13 113a-4, 113a-5, 113a-7, 115b-3, 117b-8

ġül ṣarābın : gül şerbeti, gül suyu ve şeker veya balın karıştırılmasıyla yapılan içecek

ġ. 44a-9

gül yağı(n) : gül yağı, gülden elde edilen yağ

g. 62a-9, 65b-4, 74a-11, 77a-10, 81b-14, 81b-14 88a-12, 89a-11, 89a-13, 105b-10, 105b-12, 108 b-5, 108b-6, 113b-15, 115b-2, 116a-8, 118a-13

gül yaprağı(n) : gülün çiçeklerinden arta kalan yeşil yapraklar

g. 26b-2

kızıl gül : kırmızı çiçekli gül

g. 27a-1, 53b-10, 54a-5, 54b-9, 55a-3, 53b-3, 56 a-1, 82a-11

kızıl gül düğümcüği yaprağı : kırmızı gülün goncüsının yaprakları

g. 71b-5

kızıl gül yaprağı(n) : kırmızı çiçekli gül

g. 18b-2, 18b-10, 60a-4

kuru gül : kurutulmuş gül

g. 83a-1

kuru gül düğmecüği yaprağı : kurutulmuş gül tomurcuğunun yaprakları

g. 74a-1

kuru gül yaprağı : kurutularak kullanılan gül yaprağı

g. 60a-13

kuru kızıl gül yaprağı : kurutulmuş kırmızı gül yaprağı

g. 59b-10

gülbeşeker (گلبشكر ، گلبشكر ، گلبشكر) : bir çeşit gül tatlısı ve gül reçeli (bkz. gülbeşekker)

g. 15b-7, 26b-13, 53a-1, 53a-3, 62b-5, 64b-3, 70 a-9, 72b-10, 73a-8, 82a-5, 83a-13,

g. den 53a-2

g.e 94b-11

g.i 53a-6

g.ile 59a-4, 87a-9, 89b-9, 107a-5.6

gülbeşekker (گلبشكر) : bkz. gülbeşeker

g.ile 65b-5

gülengübīn (گلنكبين ، گلنكبين ، گلنكبين ، گلنكبين) : bal ile yapılan gül mürabbası, bal ile gül yaprağından meydana gelen bir tatlı

g. 20a-7, 53a-2, 62b-5, 72b-10, 82a-5, 89b-9, 97 b-7, 114a-13, 114b-1
g.de 53a-7
g.i 83b-1
g.ile 73a-8

gülnār*(گلناز) :
gülnār içi : narçiçeği içi
g. 52a-13, 78b-1, 79a-3

gümiş*(گمش) :
gümis çanak : gümüş çanak, gümüş kap
g. 52a-3

gün (کن، کون، کنن، کنه):1. gün, 24 saatlık zaman
g. 5b-3, 14b-6, 10a-10, 20a-5, 21a-3, 21a-4, 21 b-10, 22a-2, 22a-2, 23a-10, 23a-10, 24b-2, 24 b-3, 24b-4, 53a-5, 54b-3, 60b-8, 60b-11, 67a-9 70a-7, 70b-2, 76b-11, 77b-6, 77b-9, 80a-7, 83 b-6, 91a-4, 92a-7, 92a-10, 97b-1, 97b-4, 99a-4 99a-4, 99a-13, 99b-4, 99b-4, 99b-8, 100b-2, 101 a-8, 102b-5, 102b-13, 103b-9, 106a-9, 107a-12 108a-6, 110a-13, 110b-3, 110b-7, 113b-2, 114a-1 116a-4, 119b-7
g.de 8a-8, 8a-9, 8b-2, 29a-12, 71a-6, 76b-10, 76 b-10, 86b-2, 101a-6, 102a-8, 104b-7, 120a-5 120a-6
g.den 29b-4, 29b-5, 77a-3, 77a-5, 97a-5, 102b-3 105a-13, 105b-5, 107b-4, 119a-3, 119b-12
g.dür 28b-11, 103b-12
g.e 16b-10, 23b-8, 83b-12, 104b-3, 119a-13
g.i 99b-8, 99b-8, 99b-8, 104b-6
g.inde 23a-12, 23b-1, 103b-12, 106b-12
g.lerde 24b-5, 41a-2, 119b-8
g.leri 28b-11
g.lerinde 29b-3, 97a-10, 103b-10, 107a-6, 109a-11 112a-2, 112a-8
g.lerün 103b-11

2. güneş
g. 18b-6

3. gündüz

g. 106b-2

gün doğusı(n) : gün doğusu, güneşin doğduğu cihet

g. 6b-8, 9a-9

gün doğusı yili : doğu rüzgârı

g. 6b-9

kış günin : kış mevsimi

g.de 11b-13

yaz günin : yaz mevsimi

g.de 12a-12

gündüz (كُنْدُزْ) : gündüz, günün aydınlık yarısı

g. 10a-12, 10b-10, 10b-12, 52a-6, 69b-10, 73a-2 93a-7

gicede gündüzde : gece ve gündüz olürük, bütün gün, günün tamamında, tamamı

g. 10a-11

gündüzin (كُنْدُزِنِ) : gündüs vakti, günün aydınlık kısmı

g. 15b-8

güneş (كُنَشْ، كُنْشْ) : güneş

g. 6b-10

g.de 22b-13, 53a-6, 60b-8, 60b-11

günlük (كُونْلُكْ، كُنْلُكْ) : günlük bitkisi, bu bitkiden elde edilen, bir mahallin ufunetini gidermek için yakılan zamk cinsi buhur

g. 7a-13, 28a-2, 59b-3, 71b-4, 71b-5, 82a-9, 90b -12, 94b-9, 95a-6, 97b-11

güvülde- (كُوْلْدَ-) : gürülde-, gümülde-, gürültülü bir ses teşekkül et-

g.se 73a-5

güyegü*(كُويَكُو) :

güyegü otı : kekik otu, yavşan otu (bkz. şih, yavşan)

g. 64b-1

güz (كُزْ، كُوْزْ) : sonbahar

g. 114b-4

g.ün 3a-12

güzin (گُزین، گُزین) : güz mevsiminde, güzün
g. 14a-4, 21b-8, 106b-4

- H -

ḥab (حَبّ، حَبّة) : yutulmak suretiyle kullanılan, yuvarlak taneler halindeki ilaç, hap (bkz. ḥabb)

ḥ. 54b-7, 55a-5, 55b-5, 93a-13

ḥ.lar 22a-9, 51b-1

ḥ.larda 54b-5

ḥab eyle- : ilacı hap halinde yap-, hap haline getir- (bkz. ḥabb eyle-)

ḥ.lar 53b-12, 55a-9, 55b-9, 56a-12

ḥabb (حَبّ، حَبّة) : hap (bkz. ḥab)

ḥ. 23a-5

ḥ.ı 22b-10

ḥ.ısa 22b-7

ḥ.un 53b-13

ḥabbu'l-ġār (حَبُّ الغَار) : defin yemişi (bkz. defin yemişi)

ġ. 53b-4

ḥabbu'n-neyl (حَبُّ النِّيل) : kara usfur tohumu (bkz. ḫurṭum-ı hindī)

ḥ. 93b-2

ḥabbı'r-rümmān (حَبِّ الرُّمَّان): bkz. ḥabbu'r-rümmān

ḥ. 85b-7

ḥabbu'r-rümmān (حَبُّ الرُّمَّان) : nar tanesi (bkz. ḥabbı'r-rümmān

ḥ. 25b-5, 71b-13, 86b-10, 111b-3

ḥabbu'r-rümmān müzevveresi(n) : nar tanesi müzevveresi

ḥ. 65a-4, 87b-8, 92a-11, 103a-3, 111a-5

ḥabbı'ṣ-ṣabr (حَبِّ الصَّبْر) : bkz. ḥabbu'ṣ-ṣabr

ḥ.ı 106a-8

ḥabbu'ṣ-ṣabr (حَبُّ الصَّبْر، حَبُّ الصَّبِر) : safra ve balgam temizleyici, eklem rahatsızlıklarında iyi gelen hap şeklinde bir ilaç olup sabr kökü, helile kabuğu ve ravend kökü dövülüp bal v.b. ile yoğurduktan sonra badem yağıyla haplar haline getirilir

h. 53b-7, 97a-13, 113b-13, 115b-2

ḥabbu's-su'āl (حَبُّ السُّعَال) : hap şeklinde bir öksürük ilacı

h. 56a-4

ḥabb-u tohmı'l-ḥanẓal (حَبُّ تُخْمِ الْحَنْظَل) : ebucehil karpuzu tohumundan yapılan ve balgam giderici ilaçlarla kullanılan bir hap

h.ı 114b-3

ḥabb eyle- : bkz. hab eyle-

19b-7, 54b-12, 56a-13, 120a-4

ḥacāmet* (حِجَامَة) :

ḥacāmet 'āleti : hacamet usulü kan almada kullanılan, kan alınacak yeri hafifçe kesip kan akıtmaya yarayan neşter

h. 118a-1

ḥacāmet şişesi : hacamet usulü kan almada, vücudun herhangi bir yerini sıkıştırıp kanı toplamaya yarayan alet, şişe

h. 77a-8, 118a-11, 119b-7

ḥacāmet eyle- : boynuz veya şişe ile vücudun herhangi bir yerine toplanan kanı hacamet aleti ile çizerek akıtmak suretiyle kan al- (bkz. ḥacāmet iT-)

h. 25a-9, 72a-13, 74a-8, 96a-3, 113a-11, 115a-12

ḥacāmet iT- : bkz. hacamet eyle-

h. 17b-7, 25a-13, 63a-11, 69a-6, 73b-5, 75b-11, 112a-16, 112b-2, 115b-8, 116b-11

ḥacer-i ermenī (حَجَرِ أَرْمَنِي، حَجَرِ أَرْمَنِي) : ermeni taşı denen kırmızı ve mavi çeşitleri bulunan bir çeşit taş olup edviyede toz haline getirilerek kullanılır

h. 20b-12, 55b-6, 120a-3

ḥacer-i lāciverd (حَجَرِ لَاجِوَرْد) : içinde muntazam olarak dağılmış kükürt ile sodyum ve alüminyum silikattan mürekkeb bir taş olup ilaç yapımında tozu kullanılır (bkz. lāciverd)

h. 55b-6

ḥadd* (حَدّ) :

ḥadd-ı müzmin (حَادِّ مُزْمِن) : ateşli hastalıklarda hastalık buhranı nöbeti yirmi günden evvel meydana gelmesi

ḥ. 29b-5

ḥadden geç- : hasta ağırlaş-, zayıfla-

ḥ. 26b-11

ḥādde (حَادَّة) : 1. hastalıkta yirmi günden evvel vaki olan buhran için kullanılan tabir

h. 29b-4

2. hastalıklarda ağırlaşma dönemleri ve bu dönemlerin alāmetlerinin tezahür etmesi

h.ola:+dir 21b-11

ḥādiṣ* (حَادِث) :

ḥādiṣ eyle- : ortaya çıkar-, meydana getir-

h. 33a-3, 37b-4

ḥadiṣ ol- : meydana gel-, teşekkül et-

h. 88a-5

ḫafaḳān (خَفَقَان، خَفَقَانْ، مَفَقَان) : yürek oynamak, çarpıntı (bkz. yürek oyna-)

ḫ. 11b-8, 13a-3, 80a-13

ḫ.da 81b-1

ḫ.ı 35a-9

ḫafīf (خَفِيف، خَفِيفْ، غَفِيفْ) : 1. az şiddette, az derecede

ḫ. 113a-1, 113a-1

ḫ.ise 91a-8

2. vücuda sıklet vermeyen, hazmı kolay

ḫ.dür 9b-6, 31b-5

ḫafif eyle- : 1. zindelik kazandır-, vücudun sıkletini kaldır-

ḫ. 9b-12

2. şiddetini düşür-

ḫ. 103b-8

hafta (هَفْتَه، هَفْتْ) : yedi gün, haftalık zaman

h. 113a-4

h.da 24b-2, 86b-2, 92a-6, 108a-6, 110a-13, 110b-7
114a-11, 114a-16

ḥaḳ (حَقّ) : bkz. zahîr-i ḥaḳ
h.dur 89b-4
h.mıdur 89b-2

Ḥaḳ (حَقّ) :
ḥaḳ taʿālā : cenāb-ı ḥaḳ, Allah (cc.)
h. 2a-3

ḥakīḳat (حَقِيقَتْ) : kesin olarak, gerçekten
h. 16b-11

ḥāl (حَالْ، حَالٌ) : hal, vaziyet
ḥ.dür 118b-6
ḥ.i 5a-9

ḫalāyıḳ (خَلَايِقْ) : halk, insanlar (bkz. ḫalḳ)
ḫ. 2a-6

ḫālī (خَالِي) : boş, içi boşanmış, aç
ḫ. 22b-5

ḫāliṣ (خَالِصْ، خَالِصًا) : bkz. ġıbb-ı ḫāliṣ
ḫ. 101b-8, 101b-10
ḫ.da 101b-12

ḫāliṣ müşk : saf misk
ḫ. 52b-8

ḫālis ol- : olgunlaş-
h. 2b-4

ḫalḳ (خَلْقِ) : halk (bkz. ḫalāyıḳ)
ḫ.ı 119a-10

ḫalḳa (خَلْقَةَ) : halka şeklinde bir şey, parça, aded
ḫ. 58b-13

ḫall-ı ʿunṣul (خَلِّ عُنْصُل) : adasoğanı sirkesi
ḫ. 93a-13

ḥalvā (حَلْوَا) : un ve şekerden yapılan tatlı
ḥ.lar 41b-4
ḥ.lardan 7a-5

ḫalvet (خَلْوَتْ) : yalnız kalma, uzlete çekilme
h. 67a-2, 119a-3

ḫam* (خَامْ) :
ḫam eyle- : hamlaştır-, olgunlaşmasını engelle-

ḫ. 10a-5

ḥamd (حَمْد) : şükür, Allah(cc.)'ı minnetle anmak

ḥ. 1b-1

ḫamır (خَمِير) : hamr, şarap

ḫ. 98a-13

ḫamırlu (خَمِيرلُو) : hamurlu, maya katılmış

ḫ. 14a-12, 19a-5, 41a-12

ḫamırsuz (خَمِيرسِز) : maya katılmamış (hamur, ekmek)

ḫ. 31a-9, 41a-13

ḫamīr (خَمِير ضَمِير) : 1. hamur

ḫ. 109a-4

ḫ.i 49a-8

ḫ.ile 26a-9, 79a-8, 102b-4

2. maya

ḫ.i 31a-7

ḫamīr eyle- : toz halindeki bir şeyi hamur haline getir- veya hamur kıvamına getir-

ḫ. 113b-11

ḥamle (حَمْلَه) :

ḥamle iT- : irkilip ani bir refleksle harekete geç-

ḥ. 118b-13

hammam (حَمَّام حَمَّامِ) : hamam

ḥ. 9b-4, 11a-12, 11b-1, 13a-6, 72b-12, 109a-7, 111b-4

ḥ.a 7a-7, 12a-1, 12a-3, 12a-4, 13b-7, 14a-9, 15a-8 16a-10, 21a-9, 22a-2, 23b-9, 30a-11, 63a-6, 64 a-13, 67b-10, 68a-10, 70b-11, 72b-2, 80a-12, 86a-1, 86a-3, 97b-13, 98b-1, 100a-9, 100b-9 104b-6, 104b-7, 106a-9, 107a-10, 109a-9, 110 b-9, 113b-9, 113b-16, 114a-2, 114b-10, 114b-16 115a-4, 120a-7

ḥ.da 11b-7, 11b-10, 12a-6, 12a-7, 24b-7, 89a-6, 92a-7, 98a-1, 100a-8, 113b-11

ḥ.dan 9b-4, 11b-12, 12a-1, 16a-3, 23b-10, 71a-6 92a-9, 93a-4, 97b-10

ḥ.laruŋ 11a-12

ḥammām ḥarāreti : hamam sıcaklığı

h. 100a-13

ḫamr (خَمْر) : şarap (bkz. ḫamır)

ḥ. 116a-4

ḥ.un 65b-8

ḫanẓal (حَنْظَل ، حَنْظَلْ) : ebucehil karpuzu; efdalı sarı renkli olanı olup, tohumu ve köku yılan sokmasına, cüzzama v.b. müessir bir nebattır (bkz. ḳarġa dölegi)

ḥ. 47a-12, 47b-7

ḥār (حَائِر) : bkz. ḥarr

ḥ.dur 31b-5, 37a-5, 45b-7, 47a-10, 47b-1, 48a-4 51a-9

ḫarāb*(خَرَاب) :

ḫarāb eyle- : boz-, sıhhatına zarar ver- (bkz. ḫarāb iT-)

ḫ. 37b-4, 46a-3

ḫarāb iT- : boz-, sıhhatına dokun- (bkz. ḫarāb eyle-)

ḫ. 39a-6

ḫarāb ol- : bozul-, yaramaz hale gel-

ḫ. 81a-4, 85a-7, 117a-11, 117a-11

ḥarāret (حَرَارَت ، حَرَارَتِ ، حَرَارَتَ) : vücud sıcaklığı, ateş (bkz. issilik)

ḥ. 4b-6, 4b-12, 9b-8, 32b-3, 61b-3, 63b-5, 68a-1 68b-5, 80b-1, 81b-3, 84a-7, 99a-3, 100b-8, 110 a-11, 110a-11, 112a-5, 112a-10

ḥ.den 59b-9, 68a-3, 74b-11, 78a-6, 78b-3, 78b-6 82b-7, 88b-8, 94b-3, 95a-1, 98a-5, 107b-13

ḥ.dür 96b-2, 98b-3, 116a-9

ḥ.e 4b-11, 5a-5, 6a-12, 22a-7, 31a-6, 33b-2, 35b-1 48a-6, 49b-3

ḥ.i 36a-7, 36a-12, 41b-8, 42b-11, 45a-10, 57a-4 60a-3, 74a-6, 80a-11, 84a-6, 100a-13, 104b-9 106a-12, 107b-12, 107b-12, 109b-2, 111b-11

ḥ.idür 84a-7

ḥ.ile 68a-6

ḥ.inden 85a-2, 106a-13

ḥammām ḥarāreti : hamam derecesinde sıcaklık

h. 100a-13

ḫardal (خَرْدَل) : turpgillerden, bir veya bir buçuk metre boyunda, acı, ufak tanelere sahip bir yıllık bir nebat

ḫ. 3a-5, 38b-13, 114b-5

ḥareket (حَرَكَة ، حَرَكَت) : makul derecer yapılanı vücudun sıhhatı için lüzumlu, fazlası yıpratıcı olan, bedenen yapılan her faaliyet

ḥ. 10a-1, 10a-7, 28a-13

ḥ.den 12a-11, 23a-11

ḥ.i 88a-2

cimāʿ ḥareketi(n) : cinsi münasebet halinde iken bedende vaki olan hareketler

ḥ.den 65b-7

ḥareket eyle- : bedenen faaliyette bulun-, gezip dolaş- (bkz. hareket iT-)

ḥ. 4b-5,4b-7, 4b-10, 4b-12, 4b-13, 5a-7, 7a-6, 8 a-1, 9b-3, 9b-9, 9b-12, 10a-3, 10a-4, 12a-5 13b-7, 13b-11, 15a-6, 21b-6, 22b-2, 22b-2, 24 b-8, 55b-10, 65b-12, 66b-2, 68a-5, 82a-3, 98b-2 109a-8

ḥareket eẏleT- : hareket etmesini te'min et-, sıhhat endişesi ile hastayı hareket ettir-

ḥ. 15a-3, 16a-6, 16b-1, 16b-1

ḥareket gel- : zonkla-, (yara) tepin-

ḥ. 111a-13

ḥarekete gel- : uyan-, faaliyete geç-, canlan-

ḥ. 3a-9, 21b-13, 111b-16

ḥareket iT- : bkz. ḥareket eyle-

ḥ. 4b-3, 9b-10, 91b-1

ḫāric (خَارِج) : dışarda, dışarı, ayrı

h. 69b-4

ḥarīr (حَرِير) : ibrişim, ipek kozası

h. 42a-4

ḥarīr-i ḫām (حَرِيرِ خَام) : çiğ ibrişim, ham ipek kozası (bkz. çig ebrişim)

ḫ. 55b-11, 56b-13

ḥarîre (حَرِيرَة، حَرِيسَة) :

bādām ḥarîresin : badem unu ve süt ya da yağla pişirilen çorbaya benzer bir bulamaç

ḥ. 79a-2, 80a-7, 105b-4

kepek ḥarîresin : kepek ve süt veya yağla yapılan çorbaya benzer bir bulamaç

ḥ. 77a-4

ḥārr (حَارّ) : sıcak, sıcak tabiatlı; hararet veren, hararetli olan (bkz. ḥār)

ḥ.dur 29b-1, 32a-11, 46a-13, 47a-8

ḥ.ola:-dır 29a-11

ḥ.olursa:-ise 5a-4

ḥārr-ı raṭb (حَارّ رَطْب، حَارٌّ رَطْب، حَارِّ رَطْب) : rutubetli sıcak, yaş ve sıcak; bir nesnenin tabiatının hem yaş ve hem sıcak olması

ḥ.dur 2b-6, 3a-8, 32b-2, 32b-4, 32b-7, 32b-13, 33b-13, 34a-10, 34a-12, 34b-7, 34b-11, 36b-13, 37b-8, 37b-9, 39a-7, 39a-8, 39b-7, 40b-12, 41a-3, 50b-11

ḥārr-ı yābis (حَارّ يَابِس، حَارٌّ يَابِسٌ، حَارِّ يَابِسٍ) : kuru sıcak, kuru ve sıcak tabiatlı, yapılı

ḥ.dür 2b-10, 3a-10, 31b-13, 33b-1, 34a-7, 35b-4 36a-10, 36a-10, 36b-4, 36b-4, 36b-12, 37a-1 37b-3, 37b-9, 37b-12, 38b-4, 38b-9, 38b-12, 39a-1, 39a-2, 39a-8, 39a-13, 39b-3, 39b-5, 39b-8 39b-10, 41b-1, 45a-9, 45b-4, 45b-9, 45b-13, 46b-4, 46b-7, 47a-2, 48a-7, 48a-10, 48b-3, 48b-10 49a-1, 49a-13, 49b-6, 49b-9, 50a-1, 50a-5, 50a-8, 50b-2,50b-5

ḥaṣbe (حَصْبَة، حَصْبَا) : kızamık; bir nevi hurda sivilcelerin vücudda zuhuru ile görülür

ḥ. 111b-16, 112a-6, 112a-9, 112a-11, 112a-13, 112b-11, 113a-1, 113a-8

ḥ.nüŋ 112a-12

ḥāṣıl* (حَاصِل) :

ḥāṣıl ol- : husule gel-, meydana gel- teşekkül et-

ḥ. 2b-4, 2b-9, 2b-12, 2b-13, 3a-3, 3a-6, 6b-12

7b-9, 12a-4, 12b-6, 75b-8, 99b-11, 100a-3, 114b-19

ḫāṣıyyet (خَاصِيَّت، خَاصِيَّة) : hususiyet, kendine has tabiat

ḫ.i 44b-2, 46b-13, 88b-2

ḫ.in 51a-12

ḫastalık (خَسْتَلِق) : hastalık, maraz (bkz. maraz)

ḫ.lar 2a-4

ḫaşḫāş (خَشْخَاش) : sarı, beyaz çiçekli olan çeşitleri bulunan kapsülünden afyon, tohumundan da yağ elde edilen bitki, haşhaş

ḫ. 42a-4, 66b-11, 70b-7, 113a-3

ak ḫaşḫāş tohmı : ḫaşḫāş-ı bostanī de denilen çiçeği beyaz haşhaş çeşidinin tohumu

ḫ. 56a-7

ḫaşḫāş ḳabı(n) : haşhaş kabuğu, haşhaş kapsülü

ḫ. 44a-8, 86b-3, 86b-9, 88a-12, 89a-12

ḫaşḫāş tohmı(n) : haşhaş tohumu

ḫ. 32a-13, 44a-8, 86b-9

ḫaşīzek (خَشِيزَك) : horasani de denilen bir nebat (bkz. ḫorasanī)

ḫ. 93b-2

ḫaṭa*(خَطَا) :

ḫatā eyle- : yanlış müdahalede bulun-

ḫ. 101b-11

ḫāṭır (خَاطِر) : gönül, moral

ḫ.ların 15a-5

ḫatmī (خَطْمِي، خَطْمِى، خَطْمِيّ) : ebegümeciye benzeyen ve ebegümecinden biraz daha büyük, kökleri ve çiçekleri hekimlikte kullanılıp çiçek kısmına hanım çiçeği de denilen bir bitki, çiçek

ḫ. 18a-12, 19b-9, 42b-5, 50b-1, 54a-4,55a-2, 55 a-12, 55b-12, 56b-4, 56b-11, 58a-12, 70b-4, 77 b-4, 88a-13, 89a-7, 89a-12,96b-10, 98a-6

ḫ.ile 18b-8

ḫ.yi 83b-8

ḫ.yile 16b-9

ḫatmī ḳabı : hatmi çiçeği kabuğu

ḫ. 86b-3

ḫatmī lu'ābın : hatmi çiçeği ile yapılan luab

ḫ. 84a-10

ḫatmī ṣuyı(n) : hatmi çiçeği usaresi

ḫ. 77b-12, 80a-1, 88b-12

ḫatmī tohmı : hatmi çiçeği tohumu

ḫ. 58a-13, 108b-12

ḫatr (خَطْر) : gönül, moral, iç durumu (bkz. ḫāṭır)

ḫ.ı 11b-11

ḥattā* (حَتَّى) :

tā ḥattā ki : hatta, öyle ki

ḥ. 15a-4

ḫatūn* (خَتُونْ) :

ḫatun duzlugı : bkz. ḳadın duzlugı, zirişk, anberbāris

ḫ. 46a-4

havā (هَوَا) : hava, atmosfer

h. 3b-4, 3b-6, 6b-1, 6b-2, 6b-10, 6b-11, 15a-10, 22b-10, 80b-3

h.da 68a-4, 73a-3, 112a-2

h.dan 69b-4

h.sı 11a-13, 16b-5, 22a-7, 107a-10

ḫavā degsür- : bir hasta, sıhhatının endişesiyle bulunduğu yerden başka bir yere geç- (bkz. yir degşür-)

h. 17a-12

ḥavīc (حَوِيج) : havuç, maydanozgillerden etli kökü için yetiştirilen bir iki yıllık bitki

ḥ. 40b-10

ḫāya (خَايَة ، خَايَه) : tenasul aleti, erkeklik uzvu

h. 12b-11

h.ların 27b-12

dilki hayası : ḫuṣyetü's-ṣa'leb, tilki taşağı da denen ot (bkz. ḫusyetü's-ṣa'leb)

h. 52b-2

ḫayru'n-nāsı men yenfe'u'n-nās (خَيْرُ ٱلنَّاسِ مَنْ يَنْفَعُ ٱلنَّاسَ): insanların hayırlısı, insanlara faydalı olandır

ḥ.dur 1b-6

ḥayva (حَيْوَا) : ayva (bkz. ayva)

ḥ. 8a-6, 15b-6, 41b-12, 61a-8, 64b-10, 80b-10

ḥ.muŋ 49a-5

ḥayva aşı : ayva aşı, ayvanın şeker ile suda pişirilmesi ile yapılan aş, ayva perverdesi

ḥ. 11a-10

ḥayva çekirdeği : ayva çekirdeği

ḥ. 56a-9

ḥayva çekirdegi luʿābı(n) : ayva çekirdeğinden elde edilen kalın, yapışkan bir tür sıvı

ḥ. 66b-9, 78a-9, 80a-2,,88b-12,.116a-11

ḥayva çekirdegi luʿābı sarābın : ayva çekirdeği luabı ile yapılan şerbet

ḥ. 78b-8

ḥayva yapraġı : ayva ağacı yaprağı

ḥ. 26b-2

ḥayvān (حَيْوَانْ) : hayvan, muhtelif canlılar

ḥ.lar 118b-3

ḥ.uŋ 32b-11

ḥayż (حَيْضْ) :

ḥayż kanı(n) : kadınların adet gördükleri sırada rahimden gelen kan

ḥ. 15b-10, 17a-2

ḥayż gör- : kadınlar adet gör-

ḥ. 13a-12, 15a-13

ḥāẕıḳ (حَاذِقْ): :

ḥāẕıḳ ḥekīm : usta hekim, ehil tabib (bkz. tabīb -i ḥāẕıḳ)

ḥ. 2a-2

ḥaẓım*(هَضْمْ) :

ḥaẓım iT- : bkz. ḥaẓm iT-, ḥaẓm eyle-

ḥ. 103b-1

ḥāẓır*(حَاضِرْ) :

ḥāẓır ol- : huzurda bulun-, o anda mevcud bulun-

ḥ. 61a-6, 117a-13

ḥaẓm (هَضْمْ ، هَضْمْ) : hazım, sindirme, vücudun yenilen ve içilenleri işlemesi, hazmı

ḥ. 3a-12, 82b-2

ḥ.ı 3b-7, 4a-5, 82b-4, 83a-12, 83a-13

ḥażm eyle- : vücud yenilen ve içilenleri sindir- (bkz. ḥażım it-, ḥazm iT-)

ḥ. 10b-5, 38a-1, 38b-1, 38b-13, 39a-9, 39b-2, 39 b-6, 45a-2, 48a-13, 49b-8

ḥażm iT- : bkz. hazm eyle-, hazım it-

h. 10b-2, 35b-6, 46b-8, 47a-11, 51b-7, 52a-9, 53a-2

ḥażm ol- : sindiril-, hazm edil-

ḥ. 2b-1, 2b-6, 7b-12, 9b-10, 10a-10, 10b-9, 12a-3 12b-3, 31a-10, 31a-12, 31b-3, 32b-5, 32b-9, 33 a-7, 33a-10, 33b-5, 33b-7, 33b-11, 34a-7, 34a-8 35a-4, 35a-13, 35b-7, 36b-1, 36b-4, 36b-11, 37 b-1, 37b-7, 39b-3, 39b-7, 40b-5, 41a-3, 41a-4 41a-6, 41a-8, 41a-8, 41a-13, 41b-2, 41b-9, 65 a-10, 68a-2, 82a-1, 83a-5, 83b-1, 103a-13

ḥażret*(حضرت) :

Peygamber Ḥażretin : Hz. Peygamber (S.A.V)

ḥ.e 1b-4

ḥekīm*(حكيم) :

bukrat ḥekīm : meşhur hekim hipokrat

ḥ. 29b-5.

ḥazık ḥekīm : usta hekim ehil tabib (bkz. tabīb-i ḥāzık)

ḥ. 2a-2

helāk*(هلاك) :

helāk ol- : vücud hastalığa yenik düş-, öl-

h. 28b-4

helaklik (هلاكلك) : ölüm, ölüm hali

h.e 6a-10

helīle*(هليله ، هليلج) :

hindī helīle : kara helile, kara ağaç kavunu (bkz. ḳara helīle, helīlec-i hindī)

h. 20b-5

hindūyī helīle kabı : kara helile kebuğu, kara ağaç kavunu kabuğu (bkz. ḳara helīle ḳabı)

h. 51b-12

kābili helīle : kabil helilesi, kabil türü bir ağaç kavunu olup hekimlikte kullanılan daha çok kabuğudur

h. 46b-11

h.nün 47a-1

kābilī helīle kabı : kabil helilesi kabuğu

h. 20b-4, 51b-11, 53b-10, 55a-6, 57b-13, 106a-4 120a-1

kara helīle : tohumları siyah bir helile çeşidinin tohumları, taneleri ki olgunlaşmadan evvel kurutulan iğ biçimli tanelerdir(bkz. hindī helīle)

h. 46b-11, 51b-12, 53a-8, 55b-6

kara helīle kabı : kara helile kabuğu

h. 58a-1

saru helīle : sarı ağaç kavunu, sarı helile; daha çok kabuğu kullanılır

h. 46b-10

h.yile 47a-1

saru helīle kabı : sarı helile kabuğu

h. 18a-12, 51b-11, 54b-8, 57b-3, 57b-13

helīlec (هَلِيلَجْ) : helileler, kabili helile, kara helile ve sarı helilelerin ortak adı (bkz. kabili helile, kara helile, saru helile)

h.ler 46b-9, 46b-13, 77a-2

helīlec-i hindī (هَلِيلَجِ هِنْدِيْ) : kara helile(bkz. kara helile, hindi helile)

h. 88a-8

üç helīlecler : üç çeşit ağaç kavununun tamamı, kara helile, kabilī helīle, saru helīle

h.den 113b-1

helyūn (هَلْيُوْنْ) : kuşkonmaz, bilhassa cinsi kuvveti artırmada müessir bir nebat, asparagas; perçemli kuşkonmaz, dişi kuşkonmaz gibi türleri vardır

h. 39a-6, 62b-6, 94b-2, 95a-12

helyūn tohmı : kuşkonmaz bitkisi tohumu

h. 95b-6

hem (هَمْ) : hem de..., ayrıca

h. 89b-9

hem ...hem : hem ....hem, o da...bu da

h. 5a-10, 25a-7, 25a-7.8, 102a-11.12, 102a-12.12

hemān (هَمَانْ) : 1. derhal

h. 54b-5

2. kesin olarak

h. 98b-10

hemīşe (هَمِيشَهْ) : 1. daima, hep

h. 98b-11

2. hem de, ayrıca

h. 98b-12

henūz (هَنُوزْ) : henüz, o an, daha

h. 22b-5

her (هَرْ) : hep, bütün, hepsi, hangisi ise

h. 6a-9, 19a-10 20a-5, 21a-4, 22a-2, 41b-3, 41b-10 41b-11, 45a-10, 64b-2, 65b-4, 67a-8, 70a-7, 72 a-8, 77b-6, 77b-9, 79a-5, 97b-7, 99a-13, 99b-8 102b-5, 105b-8, 107b-1, 110b-3, 111b-5, 113b-2 114a-5, 114a-12, 118b-12, 120a-11

her bir : herhangi bir, her türlü, hepsinin herhangi biri

h. 17a-12, 44b-3, 51a-13, 51a-13, 59b-6, 60b-4 61a-12, 95b-11

her biri(n) : her biri, teker teker hepsi

h.den 18a-10, 18a-12, 20a-3, 44a-3, 44a-6, 52a-1 52b-2, 52b-9, 52b-10, 52b-11. 53a-9. 53a-11 53b-10, 53b-10, 53b-13, 54a-3, 54b-10, 55a-1, 55a-12 55a-13, 55b-2, 55b-7, 55b-11, 56a-1, 56a-5, 56a-7, 56a-8, 56a-10, 56b-2, 56b-4, 56b-5, 56 b-5, 57a-5, 57a-6, 57a-7, 57a-11, 57a-13, 57 b-4, 58a-12, 58a-13, 58b-12, 59a-1, 59b-4, 59 b-12, 59b-13, 60a-5, 60a-6, 60a-12, 60b-1, 63 b-13, 74a-2, 74b-8, 87b-1, 87b-2, 87b-3, 92b-13

93a-2, 93b-4, 108b-13, 114b-5, 114b-6, 114b-7
114b-8, 120a-2, 120a-4

her kanḳı : herhangi, hangisi ise
h. 3a-6

her ki : her kim ki (bkz. her kim)
h. 23a-3

her kim : her kim ki (bkz. her ki)
h. 22b-5, 23a-2, 24a-10, 24b-13

her kimüŋ ki : her kimin ki, herhangi bir kimsenin
h. 23a-6

her ne : ne tür, her ne çeşit, her ne ki
h. 64b-11

her ne kim : her neyi ki, neyi ... ise
h. 77a-13, 119a-4

hergiz (هرگز) : hiç, asla
h. 48b-8

herise (هريسه) : dövülü buğdaydan et, tereyağı, tarçın ve baharat katılarak yapılan bir tür türlü aşı
h. 9a-3, 14a-12, 17a-4, 40b-12, 85b-4, 95a-12, 116a-5

hevās (هوا س) : hevesler, arzular
h.ı 3b-5, 3b-12, 10a-6, 10b-6

heyẓa (هيظه , هيظ) : tuhmenin ateş ve ishal ile görülen bir çeşidi (krş. tuḫme)
h. 83b-4
h.ya 84a-5

heẕyān* (هذيان) :
heẕyān söyle- : şuurumu kaybedip tutarsız söz sarfet-, saçma sapan konuş-, sayıkla-
h. 66a-7

ḫıffet (خفت) : hafiflik, kendini hafif hissetme, rahatlama
h. 12b-6

ḫıffet bul- : vücudun sıkletini at-, rahatla-
h. 90b-4

ḥıfẓ* (حفظ) :
ḥıfẓ eyle- : muhafaza et-, koru-

ḥ. 1b-8

ḥılṭ (خِلْط، خِلَط) : insan vücudunda var olduğu kabül edilen dört ana unsur olan sevda, safra, kan ve balgamdan her biri

ḥ. 2b-4, 3a-6, 33a-12, 33b-8, 36a-5, 37a-7, 64b-7 67b-5, 72a-9, 72a-11, 72b-4, 77a-2, 86a-12, 90 a-6, 98b-8, 99a-9, 99b-1, 99b-5, 99b-5, 115a-11

ḥ.a 22a-3

ḥ.dan 65a-11, 98a-8, 107b-5, 108a-4

ḥ.dandur 110b-12

ḥ.ı 21b-10, 98b-10, 110b-13, 114b-2

ḥ.lar 86a-10, 98a-8, 99b-11

ḥ.lara 107b-6

ḥ.lardur 115a-11

ḥ.ları 10a-5, 11b-5, 30a-12, 34a-8, 40a-10, 40a-10 44a-1, 44b-5, 45a-6, 46b-2, 49b-3, 50a-13, 50 b-11, 56b-1, 56b-7, 57b-11, 58a-10, 58a-10 98b-6

ḥ.larıla 17b-6

ḥ.larına 46a-7, 46a-7

h.laruŋ 6a-1, 98a-9, 98b-5

ḥıltlar eyle- : hılt yap-, hıltları şöyle ya da böyle hale getir-

ḥ. 89b-2

ḥınā* (حِنَّا) :

ḥınā yaġı : kına yağı (bkz. ḥınnā yaġın)

ḥ. 110b-10

ḥınnā (حِنَّا) :

ḥınnā çiçegi : yapraklarından kına elde edilen ve sıcak iklimlerde yetişen bir ağacın çiçeği

ḥ. 21b-1

ḥınnā yaġın : kına yağı, hınna çiçeğinden elde edilen yağ (bkz. ḥınā yağı)

ḥ. 115b-3

ḥıyār (خِيَارَة، خِيَار) : hıyar, salatalık

ḫ. 8a-4, 13b-12, 21a-9, 37a-13, 67b-2, 80b-8, 92b-1, 94b-6, 95b-1, 97a-4, 100a-1, 104a-6, 104a-13, 107b-3

ḫ.dan 28a-6, 91a-11

ḫ.ı 71b-7

ḫıyār içi : hıyarın kabuğu soyulduktan sonra arta kalan kısmı

ḫ. 62a-8

ḫıyār ḳabın : hıyarın soyulmak suretiyle alınan yeşil kabuğu

ḫ. 27b-11

ḫıyār ṣuyı : hıyar suyu, hıyar usaresi

ḫ. 19b-1, 21b-2, 111b-9, 112b-9

ḫıyār ṭoḫmı : hıyar tohumu, hıyar çekirdeği

ḫ. 56a-5, 59b-11, 60a-11, 84a-9, 94b-4, 105a-9 105b-8

ḫıyār toḫmı südin : hıyar tohumundan alınan süte benzer sıvı

ḫ. 19b-2, 100b-6, 102a-12, 104a-10, 107b-1, 111b-10

tāze ḫıyār ḳokusı : hastaları ferahlatıcı te'sirinden ötürü tavsiye edilen, taze salatayığın parçalanmasıyla yayılan nefis koku

ḫ. 26b-6

ḫıyārāḳ (خِيَارَاق) : hıyarcık, kasık bezlerinin iltihaplanması ile ortaya çıkan bir çıban ya da şişlik

ḫ. 109a-6

ḫıyārşenbe (خِيَارْشَنْبَه) : bkz. ḫıyārşenber

ḫ. 109a-4

ḫıyārşenber (خِيَارْشَنْبَر) : hint hıyarı, meyvesi tıbda kullanılan bir ağaç, hıyarşenbih de denen bir ağaç ve meyvesi

ḫ. 50b-13, 57b-5, 58a-6, 76a-4, 76a-6, 84a-9, 92a-6

ḫ.i 115b-9

ḫ.ile 16b-13, 44b-7, 88b-12

hıyārşenber içi : hint hıyarı içi
h. 58b-3

hicāzī (حِجَازِي) : hicaza ait, hicazda yetişen
h.ola:-dir 47a-13

hīç (هِيچْ ، هِيچْ) : 1. zerre kadar bile, hiç
h. 31a-3, 51b-3, 76a-9, 85a-8, 90a-9, 94a-9, 96b-7 102a-7, 107a-9, 110a-11, 110a-12

2. hiç bir, herhangi bir
h. 8a-7, 9a-2, 103b-12, 110a-4

hīç vakt : hiç bir zaman, katiyyen
h. 8b-13

hīç vechile : hiç bir surette, katiyyen
h. 29b-8

ḥiddet (حِدَّتْ) : şiddet, hastalığın şiddetli hali
h.i 29b-1

ḥike (حِكَهْ) : hikke, kaşıntış gicik; kaşıntılı bir deri hastalığı (bkz. gicimek, gicik)
h. 113a-2

ḥiltīt (حِلْتِيتْ) : kasni, baldırgan zamkı; şeytan teresi ve çadıruşağı gibi ağaçlardan elde edilen zamk (ve mezkur ağaçların adı) (bkz. ḳasnī)
h. 91a-2

hindī* (هِنْدِي) :
hindī helīle : bkz. kara helile, helīlec-i hindī)
h. 20b-5

hindistān* (هِنْدِسْتَانْ) :
hindistān ḳozı(n) : hindistan cevizi, kabuğu sert ve içi kestane gibi beyaz meyve,(bkz. cevz-i bevvā)
h. 93a-12, 95b-3

hindūyī* (هِنْدُوِي) :
hindūyī helile kabı : kara helile kabuğu (bkz. ḳara helīle ḳabı)
h. 51b-12

hindusitān (هِنْدُسِتَانْ) :
hindusitān ḳozı içi : hindistan cevizi içi

h. 52a-13

ḫōd (خُوْد) : kendi, bizzat, tam

ḫ. 91a-5

ḥorasanī (خُرَسَنِی) : haşizek bitkisi ‘bkz. ḥaşīzek)

ḫ. 93b-2

ḫorōs (خُرُوْس) : horoz

ḫ. 33a-8

ḫorōs şurvāsın : horoz eti çorbası

ḫ. 97b-7

ḫōş (خُوْش) : 1. güzel, hoşa giden

ḫ. 15a-4, 15b-3, 17a-10, 17a-11, 26a-12, 26a-13, 112a-8, 117b-10, 117b-10

2. müsbet

ḫ. 112a-9

3. iyi derecede, tam olarak, kolayca

ḫ. 10b-2

4. sıhhatlı, iyi

ḫ.ola:+dur 29b-13, 30a-4

ḫōş eyle- : iyileştir-, sıhhatina kavuştur-

ḫ. 31b-5, 32a-3, 33b-10, 35b-5, 46a-8, 47a-8, 48 a-13

ḫōş gel- : 1. hoşlan-, hoşuna git-

ḫ. 74a-7, 74a-13, 80b-3, 81a-4, 97a-9

2. iyileştir-, tedavi et-(bkz. hoş iT-)

ḫ. 62b-1

ḫōş iT- : iyileştir-, tedavi et- (bkz. ḫōş eyle-)

ḫ. 40b-10, 46b-5, 51b-11

ḫōş ol- : iyileş-, sıhhate kavuş-

ḫ, 30a-5, 70b-11, 91a-5, 104b-6,106a-8, 113a-11 118a-8, 120a-7

ḫōşlıḳ (خُوْشْلِغ) : sıhhat, sağlık, iyileşme (bkz. ḫōşluḳ)

ḫ.ına 5a-8

ḫōşluḳ (خُوْشْلُغ) : bkz. ḫōşlıḳ

ḫ.a 11b-11

ḥuḳne (حُقْنَه ، حُقْنَ) : tenkıye aleti veya şiringa ile kan alma, su veya başka sıvı ilacı

vücuda verip ishal ettirme ya da tedavi etme; bütün bunlara verilen ortak isim

ḥ. 93b-11, 98a-11
ḥ.ile 66b-6, 90a-6
ḥ.yile 22a-5, 102b-5
ḥ.yle 90b-3, 101a-7

ḥukne dağarçuğı lulesin : hukne aletinin ilaç muhafaza edilen veya kan almada kan çekilip doldurulan boru gibi kısmı

ḥ. 25a-11

ḥukne-i hādde (حُقْنَهٔ حَادَّه) : vücudun madde veya hıltlardan temizlenmesi için yapılan hukne (bkz. tīz ḥukne)

ḥ. 58b-7
ḥ.ile 105a-7
ḥ.yile 75b-3

ḥukne-i leyyine (حُقْنَهٔ لَيِّنَه) : vücudu yumuşatmak için yapılan hukne (bkz. leyin ḥukne, yumşaḳ ḥukne)

ḥ. 58a-4, 69b-13, 77a-11, 107a-13
ḥ.ile 109b-8.9
ḥ.yile 96b-5

ḥukne-i mutavassıt (حُقْنَهٔ مُتَوَسِّط ، حُقْنَهٔ وُسْطَى) :: bkz. ḥukne-i mutavassıṭa, orta ḥukne)

ḥ. 58a-9
ḥ.ıla 75a-7, 75a-12

ḥukne-i mutavassıṭa (حُقْنَهٔ مُتَوَسِّطَه ، حُقْنَهٔ وُسْطَى) : orta hukne, vücudu temizlemek ve vücuda bağışıklık kazandırmak için yapılan hukne (bkz. orta ḥukne, ḥukne-i mutavassıṭ)

ḥ. 107a-13
ḥ.dan 58b-8
ḥ.yı 90b-5
ḥ.yıla 69b-13, 77a-11, 79b-11

leyin ḥukne : yumşak hukne (bkz. ḥukne-i leyyine, yumşaḳ ḥukne)

ḥ.yile 88b-13

orta ḥukne : vücudu arındırmak ve vücuda bağışıklık kazandırmak için tatbik edilen hukne (bkz. ḥukne-i mutavassıṭa, ḥukne-i mutavassıṭ)

ḥ. 58a-9

tīz ḥukne : vücudu madde ve hıltlardan arındırmak ve ishal etmek için yapılan hukne (bkz. ḥukne-i ḥādde)

h. 58b-8

yumşak ḥukne : tabiatı yumşatmak ve vücudu rahatlatmak için yapılan hukne (bkz. ḥukne-i leyyine, leyin ḥukne)

ḥ. 58a-5

ḥ.yile 22a-5

ḥukne eyle- : vücudu maddeden temizlemek, ishal ettirmek kan almak veya ilaç şiringa edip tedavi etmek maksadıyla hukne aleti ile, şiringa ile yapılan herhangi bir müdahalede bulun-

ḥ. 25a-10, 58a-9, 58b-7, 59a-5, 70a-1, 81a-13, 90 b-6, 90b-7, 90b-7, 90b-8, 102a-8, 115b-9, 117 b-9

ḥukne-i ḥādde eyle- : bkz. ḥukne-i ḥāde eyle-, tīz ḥukne eyle-

ḥ. 90b-5

ḥukne-i ḥāde eyle- : bkz. ḥukne-i ḥādde eyle-, tīz ḥukne eyle-

ḥ. 89b-11

ḥukne-i leyyine eyle- : vücudu yumşatıp rahatlatmak için hukne yap-, vücudu yumşat- (bkz. yumşak ḥukne eyle-, ḥukne-i leyyine iT-)

ḥ. 91b-3

ḥukne-i leyyine iT- : bkz. leyyin ḥukne eyle-, ḥukne-i leyyine eyle-

ḥ. 92a-4

leyyin ḥukne eyle- : bedeni yumşat-, vücudu yumşatıp rahatlatmak için hukne yap- (bkz. yumşak ḥukne eyle-)

ḥ.lar 67b-7

tīz ḥukne eyle- : bir maddeyi tenkıye ile ishal ettir-, vücudu tenkıye ile maddeden temizle- (bkz. ḥukne-i ḥādde eyle-)

ḥ. 25b-11

yumşak ḥukne eyle- : bkz. leyyin ḥukne eyle-

ḥ. 11a-8, 23b-13, 25b-3

ḥumā (حُمّىٰ) : bkz. ḥummā, ḥummī, sıtma

ḥ.lara 40a-1

ḥummā (حُمّىٰ ، حُمّا ، حُمّيٰ) : yüksek ateş, yüksek ateşli hastalık, humma, sıtma (bkz. ḥumā, ḥummī, sıtma)

ḥ. 33a-10, 37a-6, 98b-3, 103a-2, 103b-5, 103b-7 106b-2, 106b-5, 107b-5, 110a-2, 112a-9, 112b-1

ḥ.da 96b-6, 102a-7

ḥ.lar 98b-3

ḥ.lara 42b-10, 59b-8

ḥ.nuŋ 99a-2, 100b-1, 105a-4

balġamī ḥumma : balgamdan kaynaklanan humma, balgamla alâkalı sıtma (bkz. ḥummā-ı balġamī)

ḥ. 107b-7

ḥummā-ı balġamī (حُمّىٰ بَلْغَمِيّ) : balgam sebebiyle olan humma (bkz. balgamī ḥummā)

ḥ. 104b-8

ḥummā-ı balġamiyye-i lāzıme (حُمّىٰ بَلْغَمِيّهٔ لَازِمَه) : damarlarda balgam müteaffın olmaktan hasıl olan humma

ḥ. 99a-10

ḥummā-ı balġamiyye-i nāyibe (حُمّىٰ بَلْغَمِيّهٔ نَائِبَه) : damarların dışında balgam müteaffın olmaktan kaynaklanan humma çeşidi

ḥ. 99a-12

ḥummā-ı demevī (حُمّىٰ دَمَوِيّ) : kandan kaynaklanan ve müteaffın olan kan damar içinde olup da damar dışında olmazsa humma nöbetsiz olur

ḥ. 98b-12, 101a-2

ḥummā-ı dıka (حُمّىٰ دِقّة) : müteafın olan hılt, hıltlardan evvel uzuvları kızdırırsa humma-ı dıka meydana gelir (bkz. ince agrı)

ḥ. 98b-8

ḥumma-yı ġıb (حُمّاي غِبّ) : nöbeti günaşırı tutan bir humma çeşidi

ḥ. 29a-12

ḥummā-ı ʿıfan (حُمّىٰ عِفَن) : müteaffın olan hıltın evvel hıltları kızdırdığı, uzuvları kızdırmadığı bir humma çeşididir

ḥ. 98b-7

ḥummā-yı lāzıme (حُمّاي لازِمَة) : sıtmanın bütün vücudu kızdıran ve ateşi kesintisiz devam eden bir çeşidi

ḥ. 66a-6

ḥummā-yı muḥrika (حُمّىٰ مُحْرِقَة) : kara ağız da denen, bozulan safranın kalbe ve karaciğere yakın yerde bulunup yakıcı bir rahatsızlık meydana getirmesi ile ortaya çıkan hummadır (bkz. ḳara agız)

ḥ. 99a-6

ḥummā-yı muṭbaḳa (حُمّىٰ مُطْبِقَة) : bkz. ḥummā-yı mutbıḳa)

ḥ. 112a-14

ḥummā-ı mutbıḳa (حُمّىٰ مُطْبِقَة) : nöbeti olmayan ancak iyileşmesi sürüncemede kalan bir humma çeşidi

ḥ. 98b-12

ḥummā-ı müfrede (حُمّىٰ مُفْرَدَة) : sadece bir hıltın bozulmasından kaynaklanan humma

ḥ. 99b-5

ḥummā-ı mürekkebe (حُمّىٰ مُرَكَّبَة) : iki ya da daha çok hıltın bozulmasıyla ortaya çıkan sıtma

ḥ. 99b-5

ḥummā-ı ṣafrāvī (حُمّاي صَفْراوِي، حُمّىٰ صَفْراوِيّ) : safra sebepli

bir humma olup sarı sıtma da denir (bkz. ḥummā-yı ṣafrāviyye)

ḥ. 97a-9, 101b-2

ḥ.de 102a-1, 104a-2

ḥummā-yı ṣafrāviyye (حُمّايِ صَفْراوِيّه) : bkz. ḥummā-ı ṣafrāvī)

ḥ. 66b-5

ḥummā-ı sevdāvī (حُمّايِ سَوْداوِي، حُمّيِ سَوْداوِيّ) : sevdadan mütevellid sıtma

ḥ. 98a-4, 106a-9

ḥummā-ı yevmī (حُمّايِ يَوْمِي) : evvela kan ve diğer hıltların buharını kızdıran bir humma türüdür ve aşırı üzülmek, korkmak, sevinmek gibi sebeplere dayanır (bkz. ḥummā-ı yevmiyye)

ḥ. 98b-6

ḥummā-ı yevmiyye (حُمّيِ يَوْمِيّه) : bkz. ḥummā-ı yevmī

ḥ.nün 100a-3

ṣafrāvī ḥummā : bkz. ḥummā-ı ṣafrāvī

ḥ. 106a-13, 107b-7

ḥ.da 103b-8

ḥummaya (حُمّيَه) : hummalı hasta, sıtmaya yakalanmış kimse

h.larda 30b-12, 31a-3

ḥummāż (حُماض، حُمّاض) : yaprakları sebze olarak kullanılan bir nebat, yabani kuzukulağı

ḥ. 41b-13

ḥummāż ṣuyı : hummaz usaresi, yabani kuzukulağı suyu

ḥ. 18a-6

ḥummāż şarābı : kuzukulağı suyu ile yapılan şerbet (bkz. şarāb-ı ḥummāz)

ḥ. 7a-3

kurs-ı ṭabāşīr ḥummāżı : safrayı kesici, harareti teskin edici bir ilaç olup, hint kamışı içindeki pulların muhtelif otlarla dövülüp ekşi nar suyu veya benzeri usare ile kıvama getirildikten sonra kurslar şekline getirip kullanılır

ḥ. 60a-3, 81b-8, 90a-3, 104b-4, 110a-9, 112b-11

ḥummī (حُمَّى ، حُمَّيٰ) : bkz. humma, sıtma

ḥ.de 103b-13

ḥ.ler 99b-11

ḥ.lerde 99b-10, 103b-4

ḥ.lere 43b-9

ḥ.lerüŋ 99b-8

nevbetlü ḥummī : nöbetle tutan sıtma

ḥ.lerde 103a-10

ḫunāḳ (خُنَاقٌ ، خَنَاقٌ) : boğaz iltihaplanması ile boğazda şiş hasıl olmak, bademcikleri şişmek şeklinde zuhur eden hastalık, boğmaca (bkz. gelügīr)

ḫ. 77b-2

ḫ.da 77a-10

ḫurmā (خُرْمَا) : çeşitli cinsleri bulunan malüm tatlı meyve, nahl, temr; temr-i hindī: hint hurması v.s.

ḫ. 34b-6

ḫurmā çekirdegin : hurma meyvesi çekirdeği

ḫ. 59a-10

ḫuṣūṣā (خُصُوصًا) : bilhassa, hususiyetle(bkz. ḫuṣūṣā ki)

ḫ. 11b-13, 28a-13

ḫuṣūṣā ki : bilhassa,(bkz. ḫuṣūṣā)

ḫ. 30a-10, 44b-7, 84b-9, 112a-7

ḫuṣyetü's-ṣaʿleb (خُصْيَةُ ٱلثَّعْلَبِ) : tilki hayası, tilki taşağı bitkisi (bkz. dilkü ḫāyası)

ḫ. 52b-1, 95b-8

ḫuşk (خُشْك، خُشْكٌ) : kuru, rutubetsiz; kuruluk (bkz. yābis)

ḫ. 12a-6

ḫ.dur 3a-2

ḫ.e 116a-7

ḫuşur*(خُشُورٌ) :

ḫuşur ol- : hastalık ağırlık dönemine gir-, buhran dönemine gir-, ağırlaş-

ḫ. 21b-12

ḥükm (حُكْم ، حُكْمٌ) : 1. teşhis ve tedavide takib edilecek yol

ḥ. 64a-5

2. benzerlik, aynı türden sayma

ḥ.indedür 33a-4.5

- I -

ıḫtılāṭ-ı ʿaḳl (اِخْتِلَاطِ عَقْل) : şuur bozukluğu, hafızanın karışık bir hal alması

ı. ,66a-7

ıkrītī (اِقْرِيطِي، اِقْرِيطِ) : ıkrite ait, ikrit cinsinden

ı.ola:+dır 45b-10

ıkrītī eftīmūn : tohumu kırmızı olan bir bostanbozan çeşidi, ıkriti bostan bozan

ı. 20b-7

ılı- (اِلِ-) : ısın-, ılık hale gel-

ı.ya 9a-7

ılıca (اِلِيجَه) : kaplıca, yerden çıkan sıcak ve şifalı su

ı.lara 12a-13

ılıcaḳ (اِلِيجَق، اِلِجَق) : ılık, az ısınmış

ı. 9a-3, 16b-6, 61a-12, 70b-10, 77b-1, 93b-8, 117 b-4

ı.ı 9a-13

ı.iken 18b-13, 23a-5, 54a-10

ı.la 19a-9, 103b-7

ınçḳırmaḳ (اِنْچِقِرْمَق) : mideden boğaza fasılalarla, kesik kesik çıkan bir çeşit geğirme, hıçkırık

ı.dur 82a-3

ʿırāḳ-ı sabun (عِرَاقِ صَابُون) : sabun otu, sabun çiçeği, çöven; suda sabun gibi köpürtülebilen bir ot

ı. 59b-1

ʿırāḳ-ı zengār (عِرَاقِ زَنْكَار) : zengar kökü, zengar otu ?

ı. 114b-6

ʿırḳ-ı sūs (عِرْقِ سُوس) : meyan kökü, buyan dibi (bkz. buyan dibi)

ı. 49b-2, 54a-3, 55a-1, 55b-11, 60b-1

ʿırḳ-ı sūs suyı : meyan kökü usaresi, buyan dibi suyu

ı. 78a-8
ʿırḳu'n-nisā (عِرْقُ النِّسَا) : kalça kemiği ağrısı siyatik

ı. 96a-12
ırmaḳ (إِرْمَقٌ) : ırmak, nehir

ıı 9a-11
ırmak suyı : ırmak suyu, akarsu

ı. 9a-7
ısfahānī*(إِسْفَهَانِيّ) :
ısfahānī sürme : kuhl-ı ısfahānī de denen, çiçeğin göze bulaşmaması için göze sürülen bir sürme çeşidi, ısfahan sürmesi

ı. 113a-4, 113a-6
ısfanāḫ (إِسْفَنَاخ، إِسْفَنَاخ، إِسْفَنَخ) : ıspanak

ı. 8b-4, 38a-13, 93b-13, 117b-7
ı.ı 11a-4
ı.ıla 65a-6, 67a-13
ı.ile 63a-4, 78a-10
ısfanāḫ aşı : ıspanak yemeği

ı. 8a-12, 88b-5, 89a-1, 107a-7, 113b-4
ısfanāḫ müzevverēsi(n) : ıspanak müzevvereşi, bir tür ıspanak çorbası

ı. 61b-13, 72b-3, 77a-6, 79a-1, 80a-8, 100b-10 103a-5, 107a-1, 108a-13, 111a-4
ısfanāḫ sūrvāsı(n) : ıspanak çorbası

ı. 84a-12, 91b-7
ısı (إِسِّي) : sıcak (bkz. ıssı)

ı. 16a-10
ısıcak (إِسِجَق، إِسِجَّق) : sıcakça, sıcacık

ı. 14a-8, 16b-5, 89b-1, 113a-3
ı.la 58a-8, 58b-7, 59a-5, 62b-4, 73a-11, 74b-9 78b-13, 97a-7, 97b-12, 110a-5
ısır- (إِسِرْ-) : ısır-, dişleri ile birisine zarar ver-

ı.sa 119a-10
ısırmaḳ (إِسْرَمَقْ، إِسْرَمَّقْ) : 1. ısırmak, dişlerle yaralamak

ı. 119a-10

2. yemek, öğütmek

ı.dur 74b-4

ısıT- (-اِسِيد) : 1. gıda vücuda hararet ver-

ı.ıcı 8b-8

2. bir şeyi ateşle kızdır-

ı.up 16a-12, 68b-13, 89b-1

ıṣlāḥ (اِصْلَاح، اِصْلَاح) : kulanılır duruma sokma, bir maddeyi iyileştirip faydalı hale getirme

ı.ı 33b-12, 37b-5, 45b-12, 48b-13, 49a-5, 50b-6 55a-7

ıṣlāḥ iT- : iyileştir-, faydalanacak hale getir-

ı.eler 49b-12

ıslan- (-اِصْلَنْ، اِسْلَنْ) : ıslatıl-, kuru bir madde ıslak hale gel-

ı.ıcak 58a-2

ı.mış 31a-12, 92b-10, 93a-1

ıslaT- (اِسْلَدْ، اِسْلَنْ-) :ıslat-, kuru bir şeyi sıvı ile yaş hale sok-

ı.acağın 56a-11

ı.alar 11a-6, 18a-13, 56a-11, 57a-8, 57a-13, 58a-2 61a-1, 102b-7

ı.mış olalar:-mışlardır 80a-3

ı.up 83b-10, 112b-7, 113a-5, 113a-6

içi ıslaT- : vücudu rutubetlendir-, içe ıslaklık ver-, hazmı zorlaştır-

ı.ur 31a-12

ıssı (اِسّي، اِسّس، اِسّي، اِسّي) : 1. sıcak tabiatlı, tabiatında sıcaklık bulunan, bünye itibarı ile sıcak (bkz. harr)

ı. 3a-12, 9b-1, 14a-13, 14a-13, 14b-2, 14b-2, 17 b-4, 17b-4, 17b-4, 25b-8, 30a-9, 30a-11, 34b-3 34b-5, 34b-5, 35a-4, 35a-8, 37a-11, 38a-10, 42 a-7, 42b-5, 45a-6, 46a-7, 48b-8, 56b-7, 57a-10 58a-10, 59a-12, 60b-5, 66a-4, 69a-1, 72a-11 75b-5, 75b-7, 79a-10, 79b-3, 82a-4, 89b-7, 89 b-7, 90b-13, 94b-8, 94b-13, 95b-12, 95b-13, 95b-13, 100a-8, 100a-8, 105b-7, 105b-7, 109a-10

111a-1, 113a-14, 114a-10

ı.dur 2b-7, 2b-10, 33a-9, 34b-1, 41a-8

2. ısı, sıcak (bkz. ısı)

ı. 2b-11, 3a-3, 34b-4, 4a-4, 4a-10, 5a-5, 6b-2 8a-8, 9b-3, 11b-1, 14a-11, 16a-11, 17a-13, 22 a-7, 22b-7, 23a-5, 23a-7, 23a-9, 27b-3, 37a-10 41a-2, 42b-5, 42b-7, 51a-6, 54a-10, 61b-5, 61 b-6, 62b-1, 62b-10, 63a-8, 63b-2, 63b-3, 64a-13 64b-13, 65a-1, 66a-1, 66b-13, 69a-10, 72a-12, 72b-8, 73a-3, 73a-11, 73b-7, 74a-13, 74b-3, 74 b-3, 77a-13, 79b-5, 80b-3, 81a-4, 81b-4, 83a-2 83a-6, 83b-5, 84a-12, 85a-5, 85a-5, 85b-13, 86 a-3, 86b-12, 89a-6, 90a-11, 92b-1, 97a-9, 97 b-13, 98a-1, 104a-8, 107b-11, 111a-7, 112a-1 113a-14, 116b-7, 116b-7, 116b-7

ı.da 9a-7, 15a-11, 21b-7, 49b-13

ı.dan 65b-1

ı.ken 89a-7

ı.la 82a-12, 94a-12

ı.ola:+dır 21a-13, 29a-11

3. sıcaklık, hararet

ı.sı 30a-3, 75a-11

ıssı etmek kokusu : yeni pişmiş, sıcak ekmek kokusu; iştiha açıcı ve ferahlatıcı te'sirinden ötürü hastalara tavsiye edilir

ı. 26b-3

ıssı su : yerden çıkan sıcak su, ılıca (bkz. ılıca)

ı. 12a-13, 86a-4

ıssı su buharın : sıcak su buharı

ı. 71a-7

ıssı eyle- : ısıt- , soğukluğu izale et-

ı. 25b-8

ıssı koy - : sıcak dokun-, vücudu sıcak sars-

ı. 100a-8

ıssı yi- : sıcak yemekler yemeye dikkat et-, gıdayı sıcak olarak ye-

ı. 75a-3

ıṭlāḳ* (اِطْلَاقٌ) :

ıṭlāḳ eyle- : kabızlığı önle-, iç sürmeyi te'min et- (bkz. ıṭlāḳ iT-)

ı. 37a-5

ıṭlāḳ iT- : kabızlığı önle-, ishale sebep ol- (bkz. ıṭlāḳ eyle-)

ı. 41b-7, 43a-12

ıṭrīfīl-i ṣagīr (اِطْرِيفِل صَغِير، اِطْرِيفِل صَغِيرا) : helile meyvesi kabuğu v.b. otları yağ ile yoğurup bal ile kıvama getirmekle yapılan ve muhtelif rahatsızlıklara iyi gelen macun şeklinde bir ilaç

ı. 51b-6, 73a-8

ı.den 65a-7

ı.e 94b-11

ı.ile 114a-13

ı.ün 52a-6

- İ -

i- : i- cevheri fiili

isimlerden sonra:

iken 22a-5

+iken 7b-10, 7b-11, 18b-13, 23a-4, 23a-5, 54a-10

ise 22a-9, 22a-10, 22b-8, 22b-10, 36a-6, 89b-10 91a-9

+IsA 22b-7, 22b-9, 25b-10, 27b-4, 27b-5, 42a-2.3 53b-13, 72a-4, 72a-4, 74a-6, 74b-1, 77a-2, 82 a-2, 112b-3, 115a-5, 116b-11, 118a-1, 120a-8

+ken 89a-7

+yIsA 109b-5

çekimli fiillerden sonra:

ise 85a-10, 99a-8, 102a-6, 102b-10, 104b-2, 104 b-3, 106a-7, 109a-2

+IsA 11a-7, 16b-9, 18b-7, 18b-10,19b-11, 22b-6 23b-13, 27b-6, 29b-1, 40a-6, 40b-11, 42b-7, 43a-8, 56a-13, 63b-12, 64a-1, 70a-2, 70b-6 73a-12, 77a-8, 77b-1

-ken 9b-2, 71a-4

+sA 4b-5, 4b-5, 4b-7, 4b-7, 4b-7, 4b-7, 4b-7, 4 b-8, 4b-9, 4b-9, 4b-10, 4b-11, 4b-12, 4b-12 4b-13, 5a-1, 5a-1, 5a-2, 5a-3, 5a-4, 5a-5, 5 a-5, 5a-6, 5a-6, 5a-7, 5a-7, 5a-8, 5a-9, 5a-10 5a-10, 5a-12, 5a-13, 5a-13, 5a-13, 5b-11, 5 b-11, 5b-12, 5b-13, 6a-3, 6a-4, 6a-5, 6a-7, 6a-8, 9a-10, 9a-11, 14a-2, 16a-2, 16a-8, 16 a-9, 16ab-4, 16b-5, 17a-1, 17b-6, 17b-7, 17b-8 17b-12, 18a-1, 18a-3, 18a-8, 18b-4, 19b-5, 20 b-13, 22a-13, 22a-13, 22b-11, 23a-2, 23b-10 24b-4, 24b-13, 25a-3, 26b-12, 27a-7, 27a-12 28a-3, 28a-4, 29b-1, 30a-2, 30a-13, 30b-3, 30 b-9, 33a-12, 33b-8, 37a-7, 41b-12, 43a-4, 43 a-6, 44b-2, 45b-3, 54a-5, 54a-8, 54b-12, 55 a-8, 57b-1, 59a-5, 61a-5, 62a-10, 64a-1, 64b-11

65a-8, 66a-11, 66b-1, 66b-3, 67a-8, 68a-7, 68
a-9, 70a-9, 70b-13, 71a-9, 71a-13, 72a-3, 72
a-6, 72a-9, 72a-10, 72a-11, 72b-4, 73b-1, 73
b-4, 73b-7, 73b-8, 73b-11, 73b-11, 74a-12, 74
b-11, 74b-12, 75a-6, 75a-11, 75a-11, 75b-1
75b-6, 76b-2, 76b-4, 76b-6, 77a-9, 78a-1, 78
a-3, 78a-6, 78a-12, 78b-5, 78b-6, 78b-10, 80
a-10, 80b-13, 81a-1, 81a-13, 83a-6, 83b-4, 83
b-7, 83b-9, 83b-11, 84a-2, 84b-6, 85a-2, 85a-6
85a-11, 85b-1, 85b-6, 85b-10, 86a-3, 86a-4,
86a-5, 86a-12, 86a-12, 86b-5, 86b-7, 87a-7
87a-10, 87a-11, 88a-1, 88a-7, 89b-4, 89b-4
91a-1, 92a-3, 92b-4, 92b-10, 94a-7, 95a-1, 96
a-10, 96a-11, 96a-12, 96a-12, 96b-3, 96b-11
97a-9, 98a-3, 98a-5, 98a-6, 98a-8, 98b-5, 98
b-6, 98b-7, 98b-9, 98b-10, 98b-12, 99a-1, 99
a-1, 99a-4, 99a-6, 99a-9, 99a-10, 99a-12, 99
b-1, 99b-2, 99b-3, 99b-5, 99b-5, 99b-6, 99b-8
100a-12, 100b-3, 100b-8, 100b-13, 101a-1, 101
a-12, 101b-4, 101b-7, 101b-8, 101b-10, 102b-7
102b-8, 105a-13, 105b-7, 106b-6, 107b-10, 107
b-13, 108a-5, 108a-8, 108a-9, 108b-3, 108b-7
109b-9, 110a-12, 111a-6, 111a-7, 112b-9, 112
b-11, 112b-12, 112b-12, 113a-1, 113a-2, 113a-9
113a-11, 113a-12, 113b-3, 113b-13, 114a-4,
115a-2, 115b-2, 115b-5, 116a-3, 116b-1, 116
b-2, 117b-3, 117b-6, 117b-9, 118a-7, 119a-5
119b-2, 119b-3, 119b-6, 119b-8, 119b-12, 120
a-10

+yIsA 117b-12

ʿibāret*(عِبَارَت) :

ʿibārete getür- : yaz-, ifade et-

i. 2a-6

ibrişim (اِبْرِيشِم) : ipek, koza (bkz. ebrişim)

i. 45b-3

iccāṣ*(اِجْبَاض) :

iccās müzevveresin : erik ile yapılan, çorbaya benzer

ş. sulu yemek, erik müzevveresi
i. 62a-2

iç (إچ، إچي، إچه) : 1. dahili kısım
i.i 46a-12, 47b-1, 50b-4, 111a-8
i.inde 9b-4, 13a-6, 16b-10, 17a-2, 19a-8, 79a-10
79a-11, 98b-11, 99a-1, 99a-5, 109b-3
i.indeki 32b-11, 99a-10, 99b-1
i.inden 79a-6
i.ine 7a-11, 16b-6, 60b-8, 89a-4, 89a-8, 111a-6
111a-6, 111a-7

2. terkib, muhteva
i.inde 56a-10, 56b-8, 68b-11, 70b-3, 71b-9, 76a-3
105b-10, 113b-1
i.indeki 57b-13
i.inden 32b-2
i.ine 26b-2, 27a-4, 40b-10, 57b-5, 58a-7, 71a-5
i.lerinde 90a-2

3. beraber bulunulan vasat, yer
i.inde 58a-2, 61a-7, 65a-1, 76a-7, 80a-3, 89a-13
i.ine 20b-9

4. ara, kıskaç altındaki mahal
i.inde 118a-11

5. boşluk
i.in 79a-7

6. meyve, meyve içi
i.idür 51a-2

bādām içi : bademin, kabuğu kırıldıktan sonra çıkan ceviz veya fındık içi türünden meyvesi
i. 40a-8, 56a-8, 117a-6

burın içi : burun deliklerinde, içeriye doğru olan burnun iç kısmı, burun boşluğu
i. 62b-11

fınduk içi : fındığın, sert kabuğu kırıldıktan sonra çıkan cevize benzer meyvesi
i. 117a-7

fısduk içi : fıstık içi (bkz. fıstuk içi)
i. 117a-7

fıstuk içi : fıstığın ceviz veya fındık içi türünden yağlı içi, meyvesi (bkz. fısduk içi)
i. 56a-8
i.le 47b-5

gögnār içi : köknar ağacı kozası içi
i. 36b-13, 91a-10, 95b-4

gülnār içi : narçiçeği içi
i. 52a-13, 78b-1, 79a-3

hıyār içi : salatalığın içi, hıyar içi
i. 62a-8

hıyārsenber içi : hint hıyarı içi
i. 58b-3

hindistān kozı içi : hindistan cevizinin içi
i. 52b-1

iç taş : iç dış, her taraf, bütün kısımlar
i.i 48b-10

iç yağı : hayvanların karın havalisinden çıkan yağları
i. 32b-8, 116a-12

kabak tohmı içi : kabak çekirdeğinin kabuğu alındıktan sonra meydana çıkan yağlı kısmı
i. 56a-5, 59b-11

koz içi : cevizlerin, sert kabukları alındıktan sonraki malum içi
i. 93b-7, 117a-6
i.le 119b-2

tatlu bādām içi : tatlı badem ağacı meyvesi içi
i. 95b-4

içi geç- : hacete vardığında kolayca iç sür-, kabız olma-
i. 90a-9

içi ıslaT--: vücudun iç kısımlarına ıslaklık ver-, rutubeti artır-; hazmı zorlaştır-
i. 31a-12

iç- (إِچ-) : iç-, sıvı bir maddeyi veya suyu yut-
i.düginçe 84b-2
i.düginden 23a-7
i.dükleri 22b-4
i.e 22a-4, 22a-8, 22b-7, 23a-7, 24b-1

i.eler 7a-4, 7a-11, 7b-2, 9a-12, 9b-1, 17b-13, 18 b-6, 18b-13, 19a-5, 19a-11, 19a-13, 19b-3, 20 a-5, 23b-2, 44b-7, 54a-7, 54a-10, 54b-3, 54b-5 55a-5, 55b-5, 56a-4, 56b-7, 57a-9, 57b-10, 58: a-4, 61b-13, 65a-4, 70a-4, 70a-9, 72b-2, 73a-7 76a-5, 77b-11, 78a-13, 78b-8, 86b-3, 86b-4, 93 b-8, 95a-2, 101a-11, 101a-11, 113b-9, 114a-6 114a-15, 115b-2, 115b-13, 115b-13, 116a-1

i.en 22a-1

i.enüŋ 22a-7

i.erlerise 77b-1

i.icek 23a-8, 50a-1, 90b-3

i.medin 5b-2

i.mege gerek:-melidir 22b-8

i.mek gerek:-melidir 14a-1, 22b-9, 22b-10, 23a-5 23a-6, 25a-2, 33b-6, 33b-11, 70a-8, 77b-9, 77 b-13, 83b-7, 83b-8, 83b-12, 84a-11, 97a-3, 109 b-8, 111b-8, 113b-3

i.mek gerekdür:-melidir 82a-13

i.se 23b-11, 24a-2

i.üp 19a-9, 20b-1, 21a-11, 21a-12, 22b-1, 22b-11 70b-1, 83b-5, 103b-7, 114a-12, 114b-2

i.memek gerek:-memelidir 9b-8, 14a-6, 82b-1, 109 a-10

i.meye 9b-1, 9b-1, 9b-2, 85b-3

i.meyeler 9b-2, 15a-8, 20a-12, 85a-9, 114a-9, 116 a-4

i.mez 118b-11

sovuk iç- : soğuk içecek iç-, soğuk olarak iç-

i.mekden 75a-3

içerü (إچرو ، إچرو) : iç, iç taraf, içeriye doğru

i.den 17b-3, 77a-9

içerü ur- : hastalık vücudun içine doğru müessir ol-

i. 112b-12

içir- (إچر-) : bir sıvıyı yutmasını te'min et-, içir-

(bkz. içür-)

i.üp 77b-7

içmeK (اِچمَک، اِچمَک، اِچمَک) : içmek, sıvı bir maddeyi yutmak

i. 7a-1, 9b-4, 9b-5, 9b-7, 9b-8, 13b-5, 23e-12 68a-4, 68a-11, 72b-7, 83a-3, 94a-5, 96a-2, 98 b-2, 100a-6, 101a-1, 110b-3, 110b-8, 111a-4 111a-4, 111a-4, 111b-2, 111b-10, 114b-17, 116 a-3

i.den 13a-6, 16a-1, 23a-10, 58b-6, 72b-13, 86a-6 91b-1, 92b-6, 110b-2, 116b-5

i.dür 63a-1, 63a-12, 72b-4, 80b-7, 81b-10, 82a-6 84a-8, 84b-3, 89b-10, 90a-3, 92b-6, 93a-13, 96 b-7, 113b-2, 113b-3, 114b-15, 115b-11, 116b-12

i.e 22b-6

i.ile 6b-13, 65a-12

içrübil- (ـ اِچرُوبِلـ) : içirebil-, içmesini sağlayabil-

i.ürlerse 120a-10

içün (اِچوُن، اِچُون، یچُون) : 1. uğrunda, hakkında

i. 115a-5

2. gayesi ile, ...ait olmak üzere

+içün

ı.ısa 53b-13

+yiçün

i. 40a-6

içür- (ـ اِچوُرـ، اِچوُرـ، اِچُرـ، اِچوُرـ) : içir-, içecek bir maddeyi yutmasını te'min et-

i.düklerinden 59a-4

i.eler 11a-7, 16b-4, 17a-1, 18a-9, 18b-9, 19b-11 20a-1, 20a-7, 20b-13, 21a-7, 23b-5, 24a-5, 26 a-11, 26b-9, 26b-9, 28a-6, 40b-4, 44b-12, 57 a-13, 62b-5, 66b-10, 67a-11, 67b-6, 67b-9, 68 b-13, 70b-5, 71b-12, 76b-13, 77a-1, 77a-4, 78 a-2, 78a-9, 80a-2, 80a-4, 80a-11, 81a-2, 81a-7 84a-3, 85a-8, 85a-10, 90b-13, 92a-4, 94a-9, 101 a-12, 101b-1, 102a-13, 102b-2, 102b-4, 102b-5 102b-8, 102b-9, 104a-11, 104b-5, 105a-12, 107 a-1, 107a-6, 107a-12, 108a-10, 109b-7, 110a-3

112b-11, 112b-13, 117b-5, 117b-7, 118a-5

i.eler gerek:-melidir 118a-7

i.mek gerek:-melidir 16b-13, 17b-1, 17b-8, 18a-2 42b-4, 84a-1, 91b-5, 91b-7, 94a-11, 94a-13, 107a-4, 110a-10, 112b-5, 112b-7

i.memek gerek:-memelidir 49b-13

i.üp 20a-2, 107b-2, 118a-3

içürmek (إچرمك، إچورمك، إچورمك) : içirmek

i. 67b-7, 76a-10, 94b-5, 100b-6, 100b-7, 106b-12 109b-12, 112b-10

i.dür 68b-10, 92a-2

idil-* (إدل-) :

cimāʿ idil- : kendisine cinsi münasebette bulunulmuş ol-

i.memiş 13a-9

idin-* (إدن-) :

ʿādet idin- : alışkanlık haline getir-

i.se 10b-13

idrār (إدرار) : idrar, bevl

i.ı 28b-8, 42b-11, 102a-11, 104a-9, 107b-2

igde (إكده) : iğde, zeytin biçiminde, kabuğu kırmızıya yakın sarı, beyaz unlu, mayhoş bir yemiş olan meyve

i. 36b-10

iḥlīl (إحليل) : zekerin deliği, idrar yolu

i.e 94a-5

ihsās (إحساس) :

ihsās eyle- : hissettir-, ... gibi zannetttir-

i. 62a-13

iḥtibāsu'l-bevl (إحتباس البول) : bevl edememek, işeyememek şeklinde beliren bir rahatsızlık

i. 94a-9

iḥtirāz* (إحتراز) :

ihtiraz eyle- : sakın-, korun-, çekin- (bkz. iḥtirāz iT-)

i. 14a-4, 23a-12, 24a-9, 75a-5, 105a-6, 105a-13

iḥtirāz iT- : bkz. iḥtirāz eyle-
i. 20a-11, 72b-13, 88a-6, 91b-2
iḥtiyāc (احتياج) : ihtiyaç, lüzum bulunma
i.ı 98a-7
iki (اكي ، اكى ، اكى) : iki, iki sayısı
i. 2a-8, 8b-2, 9b-1, 18b-5, 19a-5, 19b-6, 19b-10 22b-8, 24b-2, 25a-8, 25b-11, 42b-8, 46a-3, 49 a-4, 49a-7, 52a-7, 52b-4, 53a-8, 53b-6, 54b-9 57a-8, 59b-13, 60a-12, 60b-2, 65b-13, 66b-4, 70b-7, 71a-3, 71a-6, 73a-1, 74b-7, 74b-10, 76a-12, 78b-12, 79b-8, 85a-1, 86b-2, 92a-7, 92b-5 92b-11, 95a-8, 98a-7, 99b-4, 99b-5, 99b-7, 108 a-6, 108b-10, 110a-13, 110b-7, 111b-4, 114a-11 116b-13, 120a-2
i.si 33b-2
i.sinüŋ 68a-13, 108a-4
bir iki : bir veya bir kaç, bir kaç
i. 64b-13, 101a-8, 102b-5, 104a-7, 114a-1, 120a-5
iki kardaş kanı : baklagillerden addedilen ve bakla gibi meyvesi bulunan bir ağaçtan elde edilen koyu renkte bir sakız, demü'l-aḫaveyn (bkz. demü'l-aḫaveyn)
i. 71b-6
iki üç : iki veya üç, ikiye üçe yakın, iki üç kadar
i. 76b-10, 83b-12, 100b-2, 102b-3, 102b-13, 120 a-6
iki yüz : ikiyüz
i. 44b-8
on iki : on iki sayısı
i. 18a-11, 19a-1, 19a-2, 19b-9, 20a-3, 54a-12, 54 a-13, 56a-11, 57a-12, 101b-9
i.de 29a-9
iki kes- : ikiye ayır-, iki eşit parçaya böl-
i. 49a-6
ikileyin (اكلين) : ikisi birlikte, bir arada, beraberce
i. 57b-6, 57b-9, 58a-7, 58b-3, 68b-12

ikinci (إِكِنْج ، إِكِنْجِي ، إِكِنْجِى ، إِكِنْجُ) : ikinci, sıra itibarıyla iki
i. 2a-10, 6a-13, 31a-4, 31b-5, 31b-7, 32a-9, 32 a-11, 32a-13, 46a-13, 46b-4, 46b-9, 47a-2, 47 a-8, 47a-10, 47b-2, 47b-10, 48a-1, 48a-4, 48a-8 48a-11, 48b-3, 48b-6, 48b-11, 49a-9, 49b-9, 50 a-1, 50a-5, 50a-8, 50a-12, 50b-3, 50b-5, 50b-8 51a-9, 76b-10, 102a-8
i.dedür 45b-1

on ikinci : on ikinci
i. 103b-12

ikindin (إِكِنْدِين) : ikindi zamanı, ikindi sıraları
i. 64a-3

ikişer (إِكِشَر) : ikişer, iki iki olacak şekilde
i. 52b-9, 93a-2, 114b-8

ikişer buçuk : ikibuçuğar, ikibuçuk ikibuçuk olacak şekilde
i. 60a-2, 60a-9, 60b-3

iklīli'l-melik (إِكْلِيلِ ٱلْمَلِك) : bkz. iklilü'l-melik
i. 64a-13

iklīlü'l-melik (إِكْلِيلُ ٱلْمَلِك) : bir tür kokulu yonca, koç boynuzu (bkz. iklilī'l-melik, iklīli'l-milk)
i. 93a-1, 96b-11, 97b-10

iklīlü'l-melik tohmı : koç boynuzu tohumu, kokulu bir yonca türü tohumu
i. 108b-12

iklīli'l-milk (إِكْلِيلِ ٱلْمِلْك) : bkz. iklīlü'l-melik, iklīli'l-melik
i. 58b-11

ʿilāc (عِلَاج ، عِلَاجِ ، عِلَاجِ) : ilaç, tedavi
ʿi. 25b-10, 65b-3, 67a-7, 67b-12, 76a-10, 82b-12 83b-4, 85a-8, 86a-11, 89a-10, 89b-7, 96b-4, 98a-4, 100b-3, 102a-7, 105a-5, 106b-6, 108a-5 109b-5, 110a-12, 110b-7, 111a-3, 111a-13, 111 b-2, 111b-6, 112a-16, 111a-15, 114a-5, 115b-7 118b-4, 119a-11
ʿi.dur 63b-6, 63b-10, 94a-6

ʿi.ı 61b-7, 62b-2, 62b-13, 63a-10, 63b-5, 63b-9 64a-7, 64a-11, 64b-7, 65a-11, 66b-3, 66b-6, 67a-7, 68a-2, 68b-7, 69a-5, 69a-12, 69b-2, 71 a-10, 72a-13, 72b-6, 74a-8, 74b-1, 75a-7, 75 a-12, 75b-2, 75b-7, 75b-10, 76a-2, 76b-7, 77 b-2, 77b-2, 77b-4, 78a-3, 78b-3, 78b-10, 78 b-11, 79b-10, 80b-4, 81a-5, 81b-5, 82a-4, 82 b-6, 84a-7, 84b-2, 88b-12, 89a-2, 89b-13, 90 a-6, 90b-4, 91b-3, 91b-13, 92b-5, 92b-6, 93 a-10, 93b-11, 94a-6, 94a-10, 94b-3, 94b-8, 97 a-8, 97a-10, 98a-6, 101a-6, 114b-14, 114b-22 115a-12, 116a-10, 116b-5, 116b-7, 118b-3, 119 b-6

ʿi.ıdur 64a-8, 64a-12, 68b-2, 78b-3, 89a-10, 97 a-9, 98a-4, 98a-5, 98a-6

ʿi.ın 2a-5, 65b-9, 67a-5, 79b-9, 107b-7

ʿi.ında 97a-1, 98a-9, 107b-6, 107b-6

ʿi.ından 98a-9

ʿi.lar 68b-2

ʿi.laruŋ 25a-12

ilan (إِلَنْ ، إِيلَانْ) : yılan (bkz. yılan)

i. 117b-12, 118a-7, 118b-1

ef<u>ʿ</u>ī ilan : zehirli yılan, engerek yılanı

i.lar 118b-4

ilan boncuġı : başağında düzgün iki sıra halinde taneleri nlan bir çeşit arpa, yılan dili

i. 114b-7

ilan otı : sinamekiye benzer yaprakları bulunan, yılancücüğü de denilen kırmızı başaklı bir ot

i. 117a-10

ile (إِيلَهْ ، إِيلَهَ ، اِرْكَ ، اِلَهَ ، اِيلَكَ ، إِلَهَ) : ile, beraber, birlikte

i. 16b-13, 18b-8, 23b-3, 23b-3, 25b-1, 25b-2, 25 b-4, 25b-8, 26b-13, 40a-8, 55b-8, 59a-11, 63a-4 64b-13, 65a-6, 65b-5, 66b-6, 73a-8, 75a-10, 77 a-13, 78a-10, 80a-6, 81a-10, 82a-9, 87a-9, 88 b-13, 89b-7, 89b-7, 89b-8, 89b-9, 89b-9, 89b-10

90a-2, 90a-6, 93b-11, 94a-12, 94a-13, 94a-13
94b-5, 94b-8, 94b-11, 97a-13, 97b-1, 97b-1,
100b-7, 101b-1, 102a-11, 102b-3, 102b-4, 104a-8
104a-11, 104a-11, 105a-7, 105b-2, 105b-4, 106
a-2, 106b-8, 106b-9, 106b-10, 106b-13, 107a-6
107a-13, 107b-2, 109b-9, 110a-6, 117b-6, 117b-8
118a-2

+IIA 2a-2, 3a-8, 4b-13, 6a-1, 4b-13, 6a-1, 6b-13, 7
a-2, 7a-9, 7b-2, 9a-1, 9b-12, 9b-13, 10a-1, 10
a-6, 10a-7, 11a-1, 11a-6, 14a-13, 14a-13, 14
b-10, 15a-5, 15a-6, 16a-8, 16a-9, 16a-11, 16
a-12, 16a-12, 16a-13, 16b-3, 16b-8, 16b-8, 17
b-6, 19a-1, 19a-9, 19b-3, 19b-7, 20b-1, 21a-11
21b-6, 22a-4, 23a-1, 23a-3, 23b-12, 24a-5, 24
a-9, 24a-11, 25b-1, 26a-9, 27a-5, 27a-6, 27a-10
27a-13, 28b-6, 28b-7, 28b-8, 28b-8, 29b-8, 30
a-13, 33b-12, 37b-6, 41b-4, 41b-7, 41b-8, 42a-1
42a-2, 42a-6, 42a-6, 42a-7, 42a-8, 42a-9, 43
a-11, 43b-6, 43b-7, 43b-13, 44a-7, 44a-7, 44b-7
44b-12, 45a-6, 46b-10, 47b-2, 48a-11, 48b-13
49a-4, 49b-12, 50b-11, 51b-13, 52a-2, 52b-5
52b-13, 53a-5, 53a-12, 53b-5, 53b-11, 53b-11,
53b-12, 54a-2, 54a-2, 54b-11, 54b-12, 55a-9
55a-10, 55a-10, 55b-8, 55b-9, 55b-10, 56a-9
56a-13, 56b-8, 56b-10, 57a-2, 57a-3, 58b-6, 59
a-3, 59a-4, 59a-12, 61a-10, 61a-12, 61b-12, 62
a-7, 62a-7, 62b-3, 62b-4, 62b-8, 62b-8, 63a-1,
63b-10, 64b-9, 64b-9, 64b-10, 64b-11, 64b-12,
64b-13, 65a-4, 65a-6, 65a-11, 65a-12, 65b-11
65b-12, 66a-2, 66b-6, 66b-12, 66b-12, 67a-11
67a-13, 67a-13, 67b-8, 67b-9, 68a-1, 68a-4, 68
a-5, 68a-6, 69b-13, 70b-6, 70b-9, 71a-1, 71a-1
71a-6, 71a-8, 72a-4, 72a-5, 72b-7, 72b-8, 72b-8
72b-9, 73a-7, 73a-9, 73a-9, 73a-12, 73a-13, 73
b-3, 73b-13, 74b-13, 75a-3, 75a-8, 75a-13, 75
a-13, 76b-11, 77a-1, 77a-4, 77a-10, 77a-11, 77
a-12, 77b-8, 77b-9, 78a-1, 78a-8, 78a-11, 78b-8

78b-12, 79a-1, 79a-2, 79a-8, 79b-2, 79b-2, 80
a-7, 80b-12, 81a-2, 81a-6, 81a-6, 81a-10, 81
a-11, 81a-12, 81a-12, 82b-7, 82b-7, 83b-1, 83
b-1, 83b-1, 83b-11, 84a-7, 84a-9, 84a-10, 84b-2
84b-3, 85a-10, 85b-7, 85b-13, 85b-13, 86a-11
86b-7, 87a-10, 87b-6, 87b-13, 88a-12, 88b-12
89a-10, 89b-4, 89b-13, 50a-5, 90a-6, 90a-7, 91
a-1, 91a-7, 91b-7, 91b-11, 91b-12, 92a-12, 92
a-12, 92a-13, 92b-11, 93a-12, 93b-6, 93b-9, 94
a-1, 94a-6, 94a-8, 94b-1, 94b-4, 95a-10, 95a-10
96b-5, 98a-2, 98a-2, 99a-13, 101b-7, 101b-8
102a-4, 102b-2, 102b-5, 102b-10, 102b-12, 104
a-8, 105a-1, 105a-7, 105a-9, 105a-11, 105b-3
105b-3, 105b-9, 106a-3, 106a-7, 106a-7, 106b-1
106b-8, 106b-11, 107a-13, 108a-2, 109a-4, 110
a-12, 110a-13, 110b-3, 110b-7, 111a-6, 111a-7
111a-9, 111a-15, 111b-3, 111b-12, 111b-15, 112
a-16, 112b-5, 112b-13, 112b-13, 112b-14, 112
b-16, 113a-3, 113a-7, 113a-9, 113a-12, 113a-16
113b-11, 113b-13, 113b-16, 114a-2, 114a-10, 1
114a-13, 115a-1, 115a-4, 115a-4, 115b-9, 115
b-10, 115b-13, 116a-3, 116a-10, 116a-12, 117
b-4, 118a-5, 118a-7, 119a-9, 120a-5, 120a-5
120a-5, 120a-9, 120a-9

+IlAdUr 32b-4, 33b-12, 87b-11

+lA 7a-9, 7a-9, 7a-9, 7a-9, 7a-12, 7a-13, 11a-3,
13a-5, 13a-5, 14a-6, 16b-1, 16b-13, 17a-12, 17
a-13, 18a-1, 18a-1, 18a-5, 18a-6, 18a-6, 18b-10
19a-9, 19b-1, 19b-2, 20a-4, 20a-13, 20b-8, 21
a-7, 21a-12, 22b-6, 22b-12, 23b-2, 23b-5, 24a-4
24a-13, 25b-6, 25b-9, 25b-13, 25b-13, 26b-2
26b-8, 26b-9, 26b-13, 27a-5, 27a-11, 27b-11,
28b-7, 35b-2, 39a-11, 42a-12, 42b-3, 42b-4, 42
b-4, 43b-5, 43b-11, 44a-8, 44b-9, 45b-13, 47b-5
47b-5, 49a-8, 50b-7, 50b-13, 51a-3, 52a-1, 53
a-10, 53b-12, 54b-1, 54b-12, 55a-9, 55b-9, 57
b-5, 57b-13, 58a-8, 58b-7, 59a-5, 59b-5, 60a-1

60a-8, 60b-3, 62a-2, 62a-3, 62a-3, 62b-4, 62
b-9, 66b-10, 66b-13, 67a-9, 67a-10, 67b-1, 67
67b-11, 70a-12, 70b-6, 70b-12, 71b-10, 71b-10
72a-3, 72a-6, 72b-3, 73a-11, 73b-10, 74b-9, 74
b-12, 75b-12, 76a-5, 76a-6, 76b-9, 76b-12, 76
b-13, 77a-6, 77a-8, 77a-10, 78a-8, 78a-11, 78
a-11, 78b-13, 79a-7, 79b-12, 80a-2, 80a-4, 80
b-6, 80b-10, 80b-11, 81a-6, 81b-10, 82a-12, 84
b-3, 84b-13, 88a-10, 90a-3, 91b-10, 91b-12, 92
a-9, 92a-9, 94a-12, 94b-12, 97a-7, 97b-12, 101
a-11, 103b-7, 107a-8, 110a-5, 111b-3, 111b-12
111b-14, 112b-16, 113a-4, 113a-5, 113a-6, 113
a-12, 113b-5, 113b-8, 113b-11, 114a-12, 114b-9
115a-2, 115b-3, 115b-13, 115b-13, 116a-10, 117
b-1, 117b-1, 118a-1, 118a-11, 119b-2, 119b-8

+ula 98a-2

+yIlA 8a-7, 8b-9, 9a-1, 9a-2, 9a-4, 16b-9, 19a-1, 19
a-2, 19a-12, 19a-13, 22a-5, 23a-8, 23a-9, 23b-4
24a-12, 25b-12, 27a-6, 27a-12, 27b-9, 27b-9,
28b-2, 31b-10, 37a-10, 40a-4, 40b-2, 40b-7, 42
b-3, 42b-5, 42b-7, 43a-2, 43a-13, 44a-13, 47a-1
47b-4, 54a-9, 54a-11, 54b-3, 55b-12, 61b-8, 63
a-1, 63a-4, 64b-13, 65a-4, 66b-7, 67a-9, 67a-13
69b-13, 70a-2, 70b-10, 75b-3, 75b-4, 77a-12,
77a-13, 79b-11, 81b-8, 83a-2, 83a-6, 84a-12,
85b-13, 88a-8, 88b-13, 96b-5, 96b-8, 97a-3, 99
b-6, 101a-8, 102b-5, 104a-12, 104b-5, 105b-1
107b-4, 111a-5, 111a-5, 111a-4, 112b-5, 113a-12
113b-11, 113b-16, 114b-8, 114b-9, 115b-7, 116
b-5, 117b-4, 120a-9

+ylA 81b-13, 81b-14, 82a-5, 82a-12, 84a-10, 84a-13
85a-2, 85b-9, 86b-3, 87b-4, 88a-10, 88a-13, 89
a-3, 89a-11, 89a-13, 90b-3, 92a-4, 93a-4, 94a-6
96b-9, 100b-11, 100b-11, 101a-7, 101a-13, 102
a-12, 103a-7, 103a-8, 105b-5, 105b-6, 105b-12
107a-2, 108b-4, 108b-6, 109b-12, 110a-1, 110a-5

iletmek (إِلَتْمَكْ) : uzatmak, götürüp koymak
i. 31a-2
ilik (إِلِكْ): omuriliğin içinde bulunan ilik, et olarak ilik, kemik iliği
i. 32b-11
ilik (إِلِكْ) : bkz. ilk
i. 82b-6, 103b-2
ilik yaz : ilkbahar (bkz. ilk yaz, rebiᶜ)
i. 106b-5
ilk (إِلْكْ) : evvel, önce, ilk (bkz. ilik)
i. 8a-5, 10a-12, 23a-10, 24b-9, 29b-4, 103a-12
ilk yaz : bahar, ilkbahar (bkz. ilik yaz, rebiᶜ)
i. 3a-7, 13b-4
ilk yazın : bahar ayında, baharla birlikte
i. 21b-8, 112a-2
illā (إِلَّا) : mutlaka, bilhassa
i. 6b-5
ve illā : bilhassa, hususıyla
i. 99a-8
ᶜilm (عِلْمْ) : ilim, malumat
i.isin 2a-9, 2a-13
ṭıb ᶜilmin : tıp ilmi, tababet
i.den 1b-7
in- (إِنْ-، إِنَ-) : 1. in-, aşağı doğru ak-, aktarıl-
i.e 72a-9
i.en 72a-11, 72b-5
i.er 116b-4
i.erse 72a-9, 72a-10
2. sirayet et-, geç-
i.erse 96a-12, 117b-9
3. bir şişkinliğin içi boşalarak küçül- ya da tamamen kaybol-
i.icek 86a-2
göyündürü in- : vücudda bir madde yaka yaka bir yerde toplan-
i.mek 72a-12
ince (إِنْجَهْ) : inci, çapı dar

i. 4b-9, 50b-5

ince ağrı : ḥummā-ı dıḳa, müteaffın olan, bozulan hıltın evvela uzuvları kızdırmasından hasıl olan humma (bkz. ḥummā-ı dıḳa)

i. 98b-8

ince āvāzlu : yumuşak sesli, sesi kulak okşayıcı (kadın)

i. 96a-7

uzun ince : uzun ve ince, hem uzun hem de ince

i. 24a-6

incelmek (اِنْجِلَمَكْ) : incelme, kilo kaybetme, zayıflama

i. 11b-11

incük (اِنْجِكْ) : diz kapağı ile ayak bilekleri arasında ayak bileğine yakın kısım

i.ler 88a-2

indür- (اِنْدُرْ-) : bir muameleden al-, indir-, son ver-

i.eler 20b-9, 71a-6

inen (اِنَكَنْ) : aşırı, haddinden ziyade

i. 31a-8, 31a-8, 38b-1, 42a-11, 57b-1, 70a-8, 72 a-5, 96b-9, 100a-13, 104a-9, 113a-1, 120a-8

inlü (اِنْلُو) : sert, tok, şiddetli (nabż)

i. 4b-7

inmek (اِنمَكْ) : inme, akma; uzuvlara herhangi bir madde dökülmek

i.dendür 86a-8

i.dür 76b-1

inşā'allahu ta'ālā (اِنْشَآءَاللّٰهُ تَعَالٰى) : inşallah, Allah(c.c.)'ın izniyle

i. 2a-3, 120a-13

ipliceK (اِپْلِيجَكْ، اِپْلِجَكْ) : iplik, iplik parçası

i. 59b-6

i.i 59b-7

iplik (اِبْلِكْ) : iplik, ince ip

i. 106a-5

ir- (اِيرْ-) :

gayetine ir- : en son hadde ulaş-, varacağı hadde var-

i.se 108b-11

iri (اِيرِي) : büyük

i. 111a-10

irilik (ارلك) : kabartı, kabartı kümesi

i.dür 114b-19

iriŋ (ارلك ، ارلغ) : cerahat, yara, akıntı (bkz. cerāḥat)

i. 73b-1, 93b-9

iriş- (ارشمك ، ارشمك ، ارشمك) : 1. yetiş-, kapla-

i.e 6b-10

2. ileri dereceye var- (hastalık) neticelen-

i.ür 67a-6

3. sür-, devam et-

i.ür 105a-5

4. (meyve) olgunlaş-, yetiş-

i.miş ola:-miştir 47a-13

5. büyü-, belli bir miktar büyü-

i.miş olursa:-mişse 113a-10

ağına iriş- : tertemiz ol-, tabii rengine bürününceye kadar temizlen-

i.ince 50b-7

irkek (ارکك) : erkek

i. 95a-10

īrsā (ايرسا) : su zambağı, mavi zambak, menekşe kökü de denilen nebat, gökkuşağı, eleğimsağma, gök susen kökü (bkz. gök sūsen dibi)

i. 56b-13

irte (ارته) : 1. sonra, müteakib

i.si 23b-8, 107a-10

2. sabah, ertesi gün

i.ye 114a-1

isde- (ايسدمك) : niyetlen-, bir işe yönel- (bkz. iste-)

i.seler 25a-10

isfīdāc (اسفيداج) : üstübeç, kadınların da kullandığı bir tür boya, zehirli kurşunkarbonat (bkz. isfīndebāc)

i. 116b-10

isfīdbāc (اسفيداج) : et suyu ile pişirilen bir çeşit

sade çorba; soğan, et, tere yağı ve bazen ekmek ve sütten de faydalanılarak et suyu ile yapılır; hastalara bilhassa et yemekleri ağır geldiği durumlarda etlerin isfidbac olarak pişirilmesi ile yapılan bir tür çorbalı yahni, mesluka (bkz. meslūḳa)

i. 8b-12, 40b-6

isfīndebāc (اسفیندباج) : bkz. isfīdāc

i. 117a-2

ishāl (اسهال، اسهال، اسهال) : ishal, karın göçmek, sürgün, iç sürme

i. 12a-10, 26b-11, 30a-10 44b-2, 78b-8, 83b-3, 86a-6, 86b-2, 87a-7, 89a-10, 112b-3

i.a 87a-12, 87b-7

i.da 89a-9

i.ı 11b-2, 27b-4, 32a-12, 35a-12, 35b-9, 47b-12 48a-3, 59b-10, 86b-1

i.ıla 27a-6, 28b-7, 72a-5, 83b-11, 87a-10, 87b-13 89b-4, 89b-13, 90a-5, 90a-7

i.larda 86b-2

ishāl eyle- : vücuddaki yaramaz maddelerin, sürgün, aksırma v.b. yollarla dışarı atılması te'min edil-, dışarı at- (bkz. ishāl iT-)

i. 31b-9, 32a-5, 34b-13, 35a-2, 35a-9, 38a-13, 44 a-12, 46a-9, 46b-10, 47a-7, 49a-4, 50a-1, 50 b-1, 53a-8, 57b-2, 58a-11, 58b-8, 63b-6, 63 b-11, 64a-8, 64b-7, 69b-2, 75a-12, 75b-7, 77 a-2, 78a-3, 78b-1, 102a-10, 105a-5

ishāl iT- : vücuddan bir maddeyi ilaç, müshil v.b. kullanarak, herhangi bir yolla dıyarı at- (bkz. ishāl eyle-)

i. 36a-2, 38a-1, 38a-2, 38a-6, 40a-10, 44b-6, 45 b-9, 45b-11, 46b-1, 46b-4, 46b-11, 46b-12, 47 b-2, 48b-11, 49a-12, 49b-1, 49b-11, 50a-7, 50 b-6, 50b-9, 51a-1, 51a-10, 57b-11, 68a-7, 68 b-8, 69a-12, 72b-8, 73b-8, 73b-9, 73b-12, 74a-9 74b-1, 75b-2, 75b-12, 88a-7, 92a-5, 97a-13

ishāl ol- : ishal edil-, madde vücuddan ishal edil-
i. 17b-12, 80a-5, 85b-12, 89a-10, 112b-10

iskulūfendiriyūn (اِصْقُلُوفَنْدِرِيُوْن) : geyikdili (bkz. iskulūyidürū

i. 92b-12

iskuluyidürü (اِسْقُلُويِدُرُو) : geyikdili (bkz. iskulūfendiriyūn)

i. 92b-12

isnemek (اِسْنَمَكْ) : esneme

i. 3b-9

issiliK (اِسِّلِكْ) : hararet, vücud harareti (bkz. hararet)

i.e 4b-6

i.indendür 65b-6

issirek (اِسِّرَكْ، اِسِّرَكْ) : 1. sıcakça, ılık

i. 8a-9

2. hararet verici, sıcak tabiatlı

i.dür 53a-3

iste- (اِسْتَ-) : 1. bir işe niyetlen-, yönel- (bkz. isde-)

i.rlerise 19b-11

i.se 107b-11

i.seler 106a-4

2. arzu et-

i.r 119a-10

3. ihtiyaç hisset-, mütemayil ol-

i.yicek 91a-13

istifrāġ (اِسْتِفْرَاغ، اِسْتِفْرَاغ) : kusma, kay; vücudda artık hale gelen bir maddeyi ağızdan boşaltmak (bkz. istifrāḳ)

i. 11a-1

i.dan 63b-11

istifrāġ eyle- : kus-, kay et-; vücudda fazla hale gelen bir maddeyi ağız yolu ile boşalt- (bkz. istifrāġ it-)

i. 106b-8, 110b-13

istifrāġ it- : bkz. istifrāġ eyle-

i. 93a-10, 106a-3, 110b-7, 111b-2, 112a-16, 116b-3 119b-13

istifrāġ olun- : madde kusul-, boşalt1l-

i. 97b-5

istifrāḳ (إستفراغ) : bkz. istifrāġ

i.dan 28a-12

isti mal (إستعمال، إستعمال) :

isti'māl eT- : bkz. isti'māl eyle-, isti'māl iT-

i. 95a-8

isti'māl eyle- : kullan- (bkz. isti'māl eT-, isti'māl iT-)

i. 17b-2, 17b-5, 45a-11, 45b-2, 48a-13, 52b-13, 71a-10, 87b-7, 93b-7, 102b-12, 105b-8, 114b-3 120a-6, 120a-6

i.ı 48a-11

isti'māl iT- : kullan-. (bkz. isti'māl eT-, isti'māl eyle-)

i. 47b-8, 49b-5, 51a-3, 52a-5, 52a-6, 65a-13, 111 a-16, 114b-18, 115a-6, 115a-7

isti'māl ol- : kullanıl-

i. 120a-1

istincā*(إستنجا) :

istinca eyle- : temizle-, avret mahallini yıka-, necasetten temizlen- (bkz. istincā it-)

i. 23a-8, 23a-8

istincā it- : necis yerlerini yıka-, temizle- (bkz. istincā eyle-)

i. 88a-8, 88a-13

istiskā (إستسقا إستسقاء) : vücudun bir tarafında ya da karında su birikme, siroz

i. 84b-7, 84b-10, 92b-5

istiskā ol- : karımda veya karaciğerde su toplan-

i. 17a-5, 17a-6

işbu (إشبو) : bu, işaret edilen, söylenen

i. 54a-2, 55a-10, 55b-10

işe- (-إشه) : bevl et-, işe- (bkz. işitmek, bevl iT- bevl-i idrār iT-)

i.ye 5b-2
i.yesi 13a-7

kan işe- : idrarına kan karış-
i.rse 94a-7

işemeK (إشمك، إشمك) : 1. işemek (bkz. işitmek)
i. 28b-8, 94a-9
i.ün 94a-6

2. idrarını tutamamak (bkz. selesü'l-bevl)
i. 94b-7

işeyümemek (إشيومك) : işeyememek (bkz. ihtibāsu'l-bevl)
i. 94a-9

işiT- (-إشيد، إشيت-) : 1. dinle-
i.mek gerek:-melidir 17a-11

2. işit-, duy-
i.icek 65b-2
i.üp 66a-8

işitmez ol- : sağır ol-, kulağı duyma-
i. 30b-3

iş(i)T- (-إشد، إشد) : üşüt-, titre-
i.e 100a-12
i.ürse 100a-12

işitmek (إشتمك) : dinlemek, kulak vermek
i. 68a-6, 96a-7

işitmek (إشتمك، إشتمك) : işemek (bkz. işemek)
i. 104b-9
i.de 5b-2

işle- (-إشل) : 1. icra et-
i.yeler 21a-3

2. te'sir et-
i.düginden 109a-9

işteh (إشتهي) : iştiha (bkz. iştihā)
i.i 82b-2

iştihā (إشتها) : yeme ve içme isteği
i. 3a-12, 7b-10, 7b-11, 9b-11, 35b-2, 38a-1, 39a-9

48a-12, 65a-9, 82b-5, 82b-9, 83a-7, 83a-8, 88 b-10, 90b-1, 91a-8, 103a-3, 105a-3

i.ların 15b-3

i.sı 15b-1, 22b-5, 30a-1, 77a-5, 77a-5

i. 8a-12, 9b-13, 10a-5, 10b-11, 32b-11, 36a-8, 47 a-9, 48a-2, 48a-9, 49a-13

ṭaʿām iştihāsı(n) : yemek yeme ihtiyacı hissetme, yemek arzusu

i. 4a-2, 4a-10, 11b-9, 13a-1, 30a-13, 34b-11, 35 b-9, 36b-13

iştihasız (اشتهاسز) : iştahı olmadan, yeme içme arzusu olmadan

i. 7b-8

it (ايت ، ايت ، ات) : köpek

i. 118b-5, 119a-2, 119a-5, 119a-8, 119a-9, 119a-13 120a-11

i.dür 119b-3

i.e 118b-6, 119b-5

i.i 120a-12

i.ler 119a-1

it üzümi suyı : it üzümü usaresi; patlıcangillerden,tilki üzümü, köpek üzümü gibi isimleri de olan, bir yıllık ota benzer bir bitkinin usaresi

i. 97a-4, 108b-6, 115b-13

iT- (ايد- ، ايله- ، ات-) : icra et-, yap- (bkz. eyle-)

i.eler 66b-6, 78b-5, 114b-4

i.mek gerek:-melidir 52a-4, 54b-6, 98a-10

ʿamel iT- : ishal vaki ol-

i.erse 54a-8

aruk iT- : yor-, bitkin hale getir-

i.er 45a-4

aṣṣı iT- : müsbet te'siri ol-, (bkz. fāyide iT-)

i.er 32b-10

az iT- : azalt-

i.er 48b-2

bevl-i idrār iT- : bkz. işe-, bevl iT-

i.er 38b-5, 38b-9, 39a-3, 39a-7, 39b-5, 40a-11, 46 b-3, 50b-2

bevl iT- : işe-, bevl et- ʿbkz. işe-, işiT-, bevl-i idārār iT-)

i.eler 104a-9, 107b-3

i.er 42b-12

i.icek 93b-10

cimāʿ iT- : cinsi münasebette bulun-

i.eler 12b-4, 12b-4, 81a-1

i.mek 13a-8, 13a-12, 13a-13, 98b-2

i.mekden 91b-1

i.memek 12b-10

i.memek gerek:-memelidir 14a-5

i.meyeler 12b-5

cok iT- : miktarını ziyadeleştir-, artır-

i.er 40b-13, 64a-2

defʿ iT- : dışla-, at-

i.emez 103b-2

i.er 12b-1

i.mek 91a-13

delālet iT- : işaret ol-, göster, delil ol- (bkz. delalet eyle-)

i.er 6a-3

fāṣd iT- : kanı, damarı keserek al-

i.mek 115b-7

i.mekdür 116b-11

i.mek gerek:-melidir 112b-2

i.üp 116b-5

fāyide iT- : faydası dokun-, müsbet teʾsiri ol- (bkz. aşşı iT-)

i.en 56b-10, 57a-3

i.er 11b-4, 12b-2, 12b-8, 12b-8, 21a-13, 32a-1, 32a-6, 32b-1, 34a-2, 34a-11, 34b-5, 35a-9, 36 a-1, 36b-1, 36b-2, 36b-7, 36b-9, 36b-10, 37a-11 38a-11, 38b-5, 39a-12, 39b-9, 40a-1, 40a-2, 41 a-12, 42b-10, 43b-9, 45a-9, 45b-4, 46a-8, 46b-6

47a-12, 48a-9, 49b-4, 50a-2, 50a-8, 50b-12, 51 b-10, 53b-3, 53b-9, 56a-4, 59b-3, 59b-10, 60 a-10, 73b-12, 103b-7

ferah iT- : sevindir-, içi aç-, ferahlat-
i.er 46b-8, 47a-9, 48a-6

fikir iT- : bkz. fikr it-
i.er 119a-4

fikr it- : bir takım fikirlere saplan-, kara kara düşünmek
i.mekden 68a-9

hacāmet iT- : şişe veya boynuzla vücudun bir yerine kan topladıktan sonra, kan biriken yeri kesmek suretiyle kan al-, hacamet usulü kan al- (bkz. ḥacāmet eyle-)
i.mek 63a-11, 75b-11, 112a-16
i.mekdür 69a-6, 115b-8, 116b-12
i.mek gerek:-melidir 17b-7, 73b-5, 112b-2
i.üp 25a-13

ḥamle iT- : saldır-, hamle et-, üzerine yürü-
i.er 118b-13

ḥarāb iT- : boz-
i.er 39a-6

hareket it- : hareketsizliği boz-, bedenen herhangi bir faaliyette bulun- (bkz. hareket eyle-)
i.mekden 91b-2
i.mek gerek:-melidir 9b-10
i.miş 4b-4

ḥażım iT- : sindir-, hazmet- (bkz. hazm eyle-, hazm iT-)
i.mege 103b-1

ḥażm iT- : sindir-, hazmet- (bkz. ḥażm eyle-, ḥażım iT-)
i.er 10b-2, 35b-6, 46b-8, 47a-11, 51b-7, 52a-9 , 53a-2

ḥōş iT- : iyileştir-, sıhhatına kavuştur- tedavi et-
i.er 40b-10, 46b-5, 51b-11

ḥukne-i leyyine iT- : vücudunu yumuşatıp rahatlatmak için hukne yap- (bkz. leyyin ḥukne eyle-, yumşaḳ ḥukne eyle-)

i.eler 92a-4

ıṣlāḥ iT- : istenilen hale sok-, faydalanılacak veya kullanılacak hale getir-

i.eler 49b-13

ıṭlāḳ iT- : ishale sebep olup kabızlığı önle-, iç süre-bilir hale getir- (bkz. ıṭlāḳ eyle-)

i.er 41b-7, 43a-13

iḥtirāz iT- : korun-, çekin- (bkz. iḥtirāz eyle-)

i.eler 20a-11, 73a-1

i.mek gerek:-melidir 86a-6, 91b-2

iṣhāl iT- : vücudda yaramaz hale gelen bir maddeyi dışarı at-, iç sür- (bkz. iṣhāl eyle-)

i.eler 68a-7, 74b-1, 92a-5

i.er 36a-3, 38a-1, 38a-2, 38a-6, 40a-10, 44b-6, 45b-9, 45b-11, 46b-1, 46b-4, 46b-11, 46b-12, 47b-3, 48b-11, 49a-13, 49b-1, 49b-11, 50a-7, 50b-6, 50b-9, 51a-1, 51a-10, 57b-11

i.mek 72b-8, 75b-3, 75b-12, 108a-6, 119b-13

i.mekdür 69a-12

i.mek gere:-melidir 68b-8, 73b-8, 73b-9, 73b-12 74a-9, 88a-7, 97a-13,97b-1

istifrāġ it- : kus-, fazla veya zararlı bir maddeyi ağız yolu ile dışarı at-

i.mek 93a-10, 106a-4, 111b-2, 116b-3, 119b-13

i.mekdür 110b-7, 112b-1

isti'māl iT- : kullan- (bkz. isti'māl eT-, isti'māl eyle-)

i.eler 52a-6

i.mekdür 65a-13, 114b-18

i.mek gerek:-melidir 49b-6, 52a-5, 111a-16, 115a-6 115a-7

i.memek gerek:-memelidir 47b-8, 51a-3

istincā iT- : temizle-, avret mahallini yıka- (bkz. istincā eyle-)

i.mek gerek:-melidir 88a-13

i.memek gerek:-memelidir 88a-8

kabż iT- : tutukluk yap-, peklik yap-; büyük abdesti zorlaştır-, herhangi bir maddeyi pekleştir (bkz. kabz eyle-)

i.er 35b-9, 43b-4, 48a-1, 50b-13, 60a-3

kaṭ' iT- : kes-, durdur-

i.er 35b-8, 35b-9, 37a-11, 37b-3, 38a-8, 38b-3, 38b-9, 39a-4, 39a-11, 41b-2, 43b-3, 44a-1, 45a-1, 45b-8, 46a-5, 46b-7, 47a-3, 47a-10, 47b-12 48a-3, 49b-7, 57a-10, 59b-10

i.icek 88a-4

ḳavī iT- : kuvvetlendir-, güç kat- (bkz. ḳavī eyle-)

i.en 95a-5

i.er 44b-13, 45b-9, 47a-11, 53a-1

ḳurḳur it- : soğuk algınlığından ötürü karın mahallinde meydana gelen gaz dolaşımından müte - vellid ḳurḳur diye ses çık-

i.mek 89b-6

kuvvet iT- : kuvvet ver-, güç kat- (bkz. ḳavī eyle-, ḳavī iT-)

i.e 95b-5

i.er 35b-8, 36b-7, 39a-4, 39b-4, 46a-6, 47a-4, 48a-9, 50a-3, 52b-7, 96a-8

maẓmaża iT- : ilaçla veya suyla ağzı çalkala- (krş. ġargara eyle-)

i.eler 75b-5

men' iT- : men et-, mani ol-, durdur-, önle-

i.er 38b-11

i.mek 11a-2

mu'ālece it- : tedavi et-, ilaç kullanarak tedavi et-

i.memek gerek:-memelidir 25b-12

nerm iT- : yumuşat-, gerginliği al-, rahatlat-

i.er 37b-10

neşif iT- : kes-, ḳurut-

i.er 40b-5

perhīz iT- : sıhhat endişesiyle yiyecek ve içecekleri tahdid et- (bkz. perhīz eyle-)

i.eler 19b-4
i.mek 93a-11
i.mekdür 114b-17

revān iT- : kıvrak hale getir-, rahat hareket ettir-
i.er 52a-10

sākin iT- : 1. hızını kes-, yavaşlat-, sakinleştir- (bkz. sākin eyle-, sākin kıl-)
i.er 57a-4
2. teskin et-, dindir- (bkz. teskīn iT-)
i.er 46a-2

savaş iT- : savaşma hareketleri yap-, savaşır gibi yap-
i.er 66b-2

sirāyet it- : sirayet et- geç-, yayıl-
i.medin 117b-13

südde iT- : peklik yap-, vücudun bir yerinde lüzumsuz madde toplanarak tıkanıklık yapmaya sebebiyet ver-; mideye otur- (bkz. südde eyle-)
i.er 41a-2, 41b-6, 41b-9,

tahlīl iT- : çöz-, erit- dağıt- (bkz. tahlīl eyle-)
i.er 11b-3, 12b-1, 39a-3, 39b-10, 47a-3, 48b-4, 50 a-1, 52a-9, 52b-8

tahrīk iT- : hareket ettir-, sök-, maddeyi vücuddan atabilmek için, tahrik edici ilaçlar kullanarak hıltları harekete geçir-
i.e 54a-2
i.memek gerek:-memelidir 29b-10

takviyet iT- : kuvvetlendir-, ilave güç kazandır-
i.er 46b-13
i.mekdür 65b-3,
i.mek gerek:-melidir 65b-12

tartīb iT- : yumuşat- rutubetlendir-, tazelendir-, terāvet kazandır-
i.er 40a-12, 40b-9

tefrīh iT- : içini aç-, ferahlandır-, sevindir- (bkz. tefrīh eyle-)
i.eler 80b-13

te'hīr iT- : geciktir-, beklet-, ertele-
i.meyeler 7b-11
telyīn iT- : yumuşat-, vücudun gerginliğini gider-, tabiatı rahatlat- (bkz. telyīn eyle-)
i.eler 73a-12, 75a-13
i.er 38b-2, 39a-12, 48b-7, 50b-12
i.mek gerek :-melidir 66a-4
tenḳıye iT- : vücuda şırınga ile su, ilaç vererek madde veya hıltları temizle- (bkz. tenḳıye eyle-)
i.eler 73a-13
i.mek 110a-13, 114b-4
i.mekden 71a-1
i.mekdür 115a-1
i.mek gerek:-melidir 93b-12, 115a-5
terk iT- : bırak-, vazgeç- (bkz. terk eyle-)
i.mek gerek:-melidir 83b-6
terkib iT- : yap-, meydana getir-, birden fazla şeyi bir araya getir bir şey imal it-
i.üp 44b-4, 83a-2, 98a-10
teskīn iT- : dindir-, sakinleştir- (bkz. sākin iT-, teskīn eyle-, sākin eyle-, sākin kıl-)
i.er 36a-3
żaᶜīf iT- : zayıflat-, güç kaybettir-, kuvvetten düşür- (bkz. żaᶜīf eyle-)
i.er 45a-3, 47a-8, 48b-7
zikr iT- : söyle-, işaret et-, ifade et- (bkz. zikr eyle-)
i.dügümüz 87a-5
ziyāde iT- : miktarını artır-, ziyadeleşter- (bkz. ziyāde eyle-)
i.er 40b-10, 41b-5
ziyān iT- : zarar ver-, sıhhatına dokun- (bkz. ziyān eyle-)
i.er 35b-10, 38b-6, 39b-5, 40a-1, 41b-6, 45a-4, 45a-8, 47b-3, 48b-2, 49b-11, 70a-13, 81b-2, 86a-1, 97b-13

iʿtibār*(اِعْتِبَارْ) :

iʿtibār eyle- : hesaba al-, dikkate al-, kabul et-

i. 29b-6

iʿtidāl (اِعْتِدَال) : orta, aşırılıktan uzuk hal, ma kul (bkz. iʿtilāl)

i.a 4b-7, 31b-11, 33a-1, 36a-12, 40b-8, 41a-9, 46 b-2

i.da ola:+dadır 31a-7

i.dan 69b-4

i.ıla 3a-8, 6a-1, 10a-6, 10a-7, 21b-6, 48a-11, 50 b-11, 68a-5

iʿtilāl (اِعْتِلَال) : bkz. iʿtidal

i.ıla 9b-12, 9b-13, 10a-1, 10b-4

iʿtimād (اِعْتِمَادْ) : emniyet etme, güvenme

i. 96a-6

itmek (اِتْمَكْ) : icra etmek (bkz. eylemek)

i.dür 82b-8

ittifāḳ (اِتِّفَاقْ)*:

ittifāḳ düş- : kazaen veya gafletle sıhhatı bozan bir hadiseye muhatab olmak, zehirlenmek yılan sokmak gibi.

i. 116b-13

izā*(اِيذَا*) :

izā vir- : zahmet ver-, rahatsız et-

i.en 90a-6

i.ür 45a-5

- J -

jīve (زیوَه) : cıva, zibak (bkz. zībak)
j. 113b-14

- K -

ḳab (قَبْ، قَبّ، قُبّ) : kabuk, meyve kabuğu

ḳ.ı 18a-11, 18b-8, 18b-11, 19b-7, 19b-9, 40a-7, 44b-9, 47a-13, 50b-12, 54a-4, 55a-2, 55a-12, 55b-12, 56b-4, 57a-6, 58a-12, 60a-4, 70b-4, 77 b-12, 112b-15

ḳ.ıdur 47a-2

ḳ.ıla 50b-13, 57b-13

ḳ.ın 37b-1, 40b-1, 49b-5, 61a-11, 79a-6

ḳ.ları 56a-8

ḳ.ların 57b-12

çeldük ḳabı : pirinç kabuğu, pirinç kepeği

ḳ. 117a-5

fıstık ḳabın: fıstık kabuğu

ḳ. 27b-2

gebere dibi ḳabı : keditırnağı otu kabuğu

ḳ. 93a-3

ḫaşḫāş ḳabı(n) : haşhaş kabuğu, haşhaş kapsülü

ḳ. 86b-3, 86b-9, 88a-12, 89a-12

ḳ.la 44a-8

ḫaṭmī ḳabı : hatmi çiçeği bitkisi kabuğu

ḳ.yla 86b-3

ḫıyār ḳabın : salatalığın yeşil kabuğu

ḳ. 27b-11

hindūyī helīle ḳabı : kara helile kebuğu (bkz. ḳara helīle ḳabı)

ḳ. 51b-12

kābilī helīle ḳabı : kabil helilesi kabuğu

k. 20b-5, 51b-12, 53b-10, 55a-6, 57b-13, 58a-1, 106a-4, 120a-2

ḳara helīle ḳabı : kara helile kabuğu, (bkz. hindūyī helīle ḳabı)

k. 58a-1

kāsnī dibi ḳabı : beyaz hindiba kökü kabuğu

k. 43a-5, 43b-10, 44a-3

kerefüs dibi kabı :kereviz kökü kabuğu

k. 44a-3, 55a-11

rāziyāne dibi kabı : rezene kökü kabuğu

k. 44a-3, 55a-11

saru helīle kabı : sarı hindiba kabuğu, sarı helile kabuğu)

k. 18a-12, 51b-11, 54b-8, 57b-3

turınc kabı : turunç kabuğu

k. 15b-7

turunc kabı(n) : turunç kabuğu

k. 35b-4, 81a-8, 83a-1, 115a-2

turunc kabı rengi : turunç kabuğu rengi, bir tür sarı

k. 5b-10

turunc kabı şarābın : turunç kabuğu suyundan yapılan şerbet

k. 82a-6

kabak (قَبَاقٌ ، قَبُوٌ) : göz kapağı

k.lar 69a-4, 69a-11, 69a-13

k.ları 84b-5

kabaK (قَبَقٌ ، قَبُوٌ) : kabak

k. 37b-2, 93b-13, 95b-1, 97a-5

k.ı 71b-8

kabak aşı : kabak yemeği, kabak aşı

k. 8b-4, 65a-6, 113b-4

kabak çekirdegi : kabak çekirdeği, kabak tohumu

k. 61a-11

kabak çekirdegi yağın : kabak çekirdeğinden elde edilen yağ

k. 66b-8

kabak müzevveresin : kabaktan yapılan müzevvere yemeği

k. 70a-10, 72b-2, 77a-6, 79a-2, 92a-10, 103a-6

kabak suyı : kabak suyu, kabak usaresi

k. 19b-1, 112b-10

kabak şurbāsı : kabak çorbası

k. 84a-12

kabak tohmı içi : kabak çekirdeği içi, kabak çekirdeği-

nin kabuğu alındıktan sonra kalan cevize benzer yağlı içi

ḳ. 56a-5, 59b-11

ḳabak tohmı südin : kabak tohumundan alınan süte benzer beyaz usare

ḳ. 102a-13, 104a-10

ḳabak yaġın : kabak çekirdeğinden çıkarılan yağ

k. 28a-8, 63a-5, 63a-7, 57b-5, 68a-11

yaş ḳabak suyın : taze kabak usaresi

ḳ. 102b-4

ḳabar- (قَبَرَ-) : şiş-

ḳ.a 51a-5

ḳ.acaġa 51a-5

ḳ.up 79b-5

ḳ.ursa 84b-6

ḳabarcuḳ (قَبَرْجُق، قَبَرْجُق) : kabartı, bir tür sivilce, şiş

ḳ.lar 73b-4

ḳ.lardur 111a-9

ḳabarcuḳ ol- : kabar-, kabarcıklar halinde belir-

ḳ. 111b-5

ḳabarT- (قَبَرْ د_) : vücudu bir yeri, hastalığın belirtisi olarak şiş-

ḳ.ur 36a-11

ḳabıż (قَبِضْ) : bkz. ḳabż

ḳ. 27b-5

ḳābıż (قَابِضَ، قَابِضْ) : kabz edici olan gıda, yiyecek ve edviyye gibi nesneler

ḳ. 79a-4, 84a-1, 86b-7, 86b-13, 87a-5

ḳ.dur 35b-12, 38b-7, 48a-8

ḳ.lar 86b-12, 87a-11

ḳābil-i ʿilāc (قَابِلِ عِلَاجْ ، قَابِلِ عِلَاجْ) : tedavisi mümkün, tedavi edilebilir cinsten

ḳ. 114a-4, 119a-12

ḳ.dur 114a-4

kābilī (كَابِلِي ، كَابِل) :

kābilī helīle : kabil ağaç kavunu, helilecin bir cinsi

k. 46b-10, 47a-1

kābilī helīle ḳabi : kabil ağaç kavunu kabuğu
k. 20b-4, 51b-11, 53b-10, 55a-6, 57b-13, 106a-4
120a-1

ḳabż (قَبْض) : kabz, tutulma, peklik; sindirim yollarında tutulma, büyük abdestini yapamama veya vücudun herhangi bir yerinde tıkanıklık ya da peklik olma, madde veya hıltları temizleyememe
ḳ.iken 22a-5
ḳ.ise 89b-10

ḳabż eyle- : vücudun sindirim yollarında peklik veya başka yerlerinde meydana gelen tutukluk yap- (bkz. ḳabż iT-)
ḳ. 8a-5, 25b-6, 31a-10, 31b-2, 31b-4, 31b-5, 31b-9 32a-5, 33a-9, 34a-6, 34b-6, 34b-10, 35a-10, 36 a-12, 36b-10, 37a-3, 37a-5, 38a-3, 40b-4, 42a-9 46a-5, 49a-10, 88b-2

ḳabż iT- : büyük abdestini zor yapar ya da hiç yapamaz hale getir-, madde veya hıltlarda peklik yap- (bkz. ḳabż eyle-)
k. 35b-9, 43b-4, 47b-13, 50b-13, 60a-13

ḳabż ol- : vücudda peklik hasıl ol-, abdest yapmak zorlaş-, peklik hasıl ol-
ḳ. 11a-3, 16a-5, 17b-13, 66b-7, 70a-1, 77a-11, 81 b-2, 85a-13, 85b-12, 88b-7, 92a-3, 102a-1, 105 a-6, 107a-12, 109b-9, 112b-4

ḳabża (قَبْضَه ، قَبْضَ) : bir avuç dolusu, bir tutam
k. 18b-7, 19b-8, 54a-5, 56a-2, 59a-1, 90b-10

ḳaç* (قَچ ، قَچْ) :
bir ḳaç : bir veya birden biraz fazla, bir kaç
k. 8a-1, 20b-9, 21b-10, 22a-2, 23a-8, 23a-10, 23a-10, 23a-10, 23a-10, 51b-5, 53a-5, 64b-2, 67b-8, 70b-2 77a-5, 80a-7, 89b-3, 89b-3, 90b-8, 92a-10, 97 b-1, 97b-4, 98a-8, 106b-8, 107b-5, 114b-15

ḳaç- (قَچ- ، قَچْ-) : 1. hoşlanma-, çekin-
k.ar 118b-11, 119a-4

ḳ.maya 119a-11

2. kork-, korkuyla uzaklaş-

ḳ.ar 119a-1

ḳ.masa 119a-1

ḳaçan (قَچَنْ ، قَچَنْ ، قَچَنْ) : o durumda ki, şayet

ḳ. 11b-11, 17a-1, 18a-2, 18b-11, 23b-11, 24a-1, 26b-10, 30b-1, 30b-3, 35a-1, 66a-2, 72a-3, 78 b-8, 103a-2, 103a-9, 107b-5, 107b-11, 107b-12 108b-10, 117a-2, 117b-11, 118b-12, 119a-11, 119a-13

bes ḳaçan kim : şayet, eğer, ...dığı durumda (bkz. pes ḳaçan kim, ḳaçan ki, ḳaçan kim)

ḳ. 16a-9

ḳaçan ki : ne zaman ki, ...dığında (bkz. ḳaçan kim, pes ḳaçan kim)

ḳ. 22a-8, 44b-2

ḳaçan kim : vakta ki, ...durumunda, şayet (bkz. kaçan ki)

ḳ. 2a-2, 10b-6, 11a-1, 17a-13, 26a-12, 48a-11

pes ḳaçan kim : bkz. bes ḳaçan kim

ḳ. 6b-12, 10b-3, 12b-12, 26a-5

ḳaçmaḳ (قَچمَق) : hoşlanmamak, çekinmek

ḳ. 67a-3

ḳadar (قَدَر) : kadar, miktarı, ölçüsünde (bkz. ḳadarı)

ḳ. 6a-9, 6a-11, 6a-12, 6a-12, 7b-9, 25a-12, 25a-12 26a-7, 40b-2, 42a-10, 42b-8, 52b-4, 53b-13, 71 a-3, 88b-11, 98a-7

ḳadarı (قَدَرِ) : miktarı, ölçüsünde, miktarınca (bkz. ḳadar)

ḳ. 43b-1, 47b-4, 52a-2, 52b-12, 53a-5

ḳadın* (قَادِن ، قدن) :

ḳadın duzluġı : diken üzümü, güzel ve keskin kokulu bir bitki, zirişk (bkz. ḳadın tuzluġı, ḳadun duzluġı, zirişk, anberbāris, ḫatun duzluġı)

ḳ. 11a-10, 27a-3, 27a-5, 105a-10

kadın duzlugı suyı : zirişk usaresi, anberbaris suyu (bkz. kadun duzlugı suyın, kadın tuzlugı suyın)

k. 25b-9

kadın tuzlugı : bkz. zirişk, anberbaris, hatun duzlugı, anber-i bāris, kadun tuzlığı)

k. 85b-6

kadın tuzlugı suyı(n): kadın tuzuluğu suyu, diken üzümü suyu(bkz. kadın duzlugı suyı)

k. 85a-9, 100b-12

kadun* (قَدُون قَرُون) :

kadun duzlugı : diken üzümü (bkz. kadın tuzlugı, kadın duzlugı, anberbāris, zirişk)

k. 18a-6

kadun duzlugı suyın : bkz. kadın duzlugı suyı

k. 27b-4

kadun tuzlığı : bkz. bkz. zirişk, kadın duzlugı

k. 7a-9

kaftān (قَفْتَان) : kaftan, uzun boylu bir elbise çeşidi

k.lar 13b-9

kāfūr (كَافُور، كَافُور) : 1. kafur bitkisinden ya da kafur ağacı zamkından elde edilen koku

k. 7a-13, 21b-2, 27a-11, 27b-9, 63b-1, 75b-12, 80 b-8, 104b-2, 110a-8, 111b-14, 116b-10, 117b-8

2. hint, çin ve benzeri yerlerde yetişen büyükçe bir ağaçtan alınan beyaz, yarı saydam, bol ıtırlı, kolayca parçalanabilir ve ezilebilir bir zamk

k. 48a-1, 71b-9, 96a-5

k.dur 86b-12

k.ıla 102b-12

kāfūr kokusı : kafur ıtrı, kafûr kokusu

k. 48a-1

kāfūr merhemi : kafur ile yapılan bir merhem,

k. 115b-4

kurs-ı tabāşir kāfūrı : bkz. kurs maddesi

k. 59b-8, 81b-8, 87a-4, 104b-4, 110a-9, 111a-16

kāfūrlu (كافورلو) : kafur katılmış herhangi bir nesne

k. 26b-4

kāfūrsuz (كافورسز) : kafur katılmadan imal veya isti'mal edilen nesne

k. 102b-12

kāhel* (كاهل) :

kāhel eyle- : gevşet-, ağırlaştır-, sersemlet-

k. 10b-11

kāhel ol- : uyuş-, bönleş- (bkz. kāhil ol-)

k. 4a-7, 62b-1

kāhellik (كاهللك) : uyuşukluk, ağırlık, bönleşme

k. 105a-1

kāhil* (كاهل) :

kāhil ol- : bkz. kahel ol-

k. 101a-4

ḳā'ide (قاعده) : tutulacak yol, uyulacak şart

ḳ. 41b-11, 86b-2, 103a-11

ḳakı- (قاقي-، ققي-) : öfkelen-, kız-, asabiyet göster-

ḳ.mış 4b-1, 5b-8

ḳakımaḳ (قاقمغ، ققاق، ققمق) : öfke, sinirlilik, asabiyet

ḳ. 10a-5, 61b-5, 66b-2, 67a-3, 100a-4

ḳ.ı 12b-8

ḳal- (قال-، قل-، قلـ) : 1. dur-, varlığını devam ettir-

ḳ.maya 17a-2

ḳ.mışın 23b-10

ḳ.mış ola:-mıştır 86a-6

ḳ.ursa 113a-12

2. belli bir sınıra ulaşmak arta kal-

ḳ.ıcaḳ 54a-1

ḳ.ınca 40b-3

3. mahrum ol-

ḳ.a 96a-1

ḳalan (قلن، قلان، قلانـ) : diğer, öbür, başka (bkz. girü ḳalan)

ḳ. 98b-5

ġirü ḳalan : diğer başka, öbür (bkz. ḳalan)

ḳ. 3a-13, 7b-7, 17b-5, 29b-3, 32b-11, 33a-4, 34a-1 45a-6, 53a-7, 64a-4, 65a-12, 86b-7, 97a-9

k.ın 87b-5

ḳal'ay (قَلْعَوِ) : kalay, kolay işlenebilir, yumuşak, gümüş beyazlığında bir element

ḳ. 117a-2

ḳalb (قَلْبُ) : kalb, yürek, kalb uzvu (bkz. yürek)

ḳ.dür 26a-2

ḳalbır (قَلْبِرِ) : kalbur, bir tür elek (bkz. ḳalbur)

k.a 51a-4

ḳalbur (قَلْبُرُ) : kalbur; un, yarma, tahıl v.b. elemede kullanılan bir elek çeşidi (bkz. ḳalbır)

ḳ.ı 51a-5

ḳalın (قَلِنْ*، قَلِكْ، قَالِكْ، قَلِكْ، قَلِلْ) : 1. kalın, çapı geniş

ḳ. 11b-12, 14a-11, 37b-1, 71a-11

ḳ.ısa 115a-5

2. yoğun, kesif

ḳ. 31a-8

ḳalkās (قَلْقَاسُ) : kukas otu; köpek otu, bozotu, it sineği gibi adlar da verilen, pişirilerek yenebilen bir ot kökü (bkz. ḳulḳās)

ḳ.dan 91a-12

ḳalye (قَلْيَ، قَلْيِ، قَلِيَهْ) : bir çeşit et kavurması, et yemeği

ḳ. 40b-4, 114a-9

ḳ.ler 14a-13

ḳamış*(قَمِيشْ) :

şekker ḳamışı : şeker kamışı; buğdaygillerden, çiçekleri salkım halinde başaklar meydana getiren on metrelik boya erişebilen, usaresinden şeker elde edilen nebat

ḳ. 37b-11

ḳamu (قَمُوْ) : bütün

ḳ. 87a-6

ḳan (قَنْ، قَانْ، قَنْ، قَنْ) : insan vücudunda damarlar vasıtasıyla dolaşan ve hayat iksiri durumunda bulunan, insan vücudunda varlığı kabul edilen dört hılt olan balgam, safra, sevdanın dışında kalan dördüncüsü, kan

ḳ. 2b-4, 2b-8, 3a-8, 3b-8 3b-9, 4a-11, 5a-11, 6 a-3, 17b-5, 25a-2, 25a-4, 25a-13, 25b-10, 28a-2 39b-7, 63a-7, 63a-13,, 66a-5, 66a-13, 66b-3, 67a-7, 69a-1, 71a-13, 72a-3, 75a-5, 76a-1, 79 a-12, 79b-4, 80b-13, 96a-13, 96b-13, 98b-10, 98b-11, 100b-13, 101a-2, 102a-8, 106b-6, 108a-5 111b-16, 112a-6, 113a-13, 113a-14, 114b-14, 115 b-8, 116b-1, 116b-11, 117a-11

ḳ.a 119b-4

ḳ.dan 66a-11, 75b-8, 76b-2, 88a-5, 96b-3, 107b-8 107b-10

ḳ.dur 98b-10

ḳ.durur 79a-12

ḳ.ı 8b-5, 24b-12, 27b-6, 31b-9, 32b-2, 33a-1, 33 b-1, 33b-4, 33b-9, 34b-6, 34b-8, 34b-12, 36b-8 37b-5, 37b-13, 38a-7, 38a-11, 39a-1, 39a-8, 39 b-1, 40b-9, 41a-5, 41b-5, 41b-6, 45a-5, 45a-6 45a-9, 48b-1, 49b-7, 50a-1, 50a-1, 50a-13, 57 a-4, 88b-2

ḳ.ıdur 88a-1

ḳ.ıla 79b-2

ḳ.ın 34b-3

ḳ.ına 120a-8

ḳ.ları 14b-5

ḳ.uŋ 2b-6, 25a-3, 98b-5

burun ḳanı : burundan kan gelmesi (bkz. ruʿāf)

ḳ.la 28b-7

hayż ḳanı(n) : kadınların adet görmesinde rahimden gelen kan

ḳ. 15b-10, 17a-2

iki kardaş kanı : baklagillerden addedilen ve bakla gibi meyvesi olan bir ağaçtan alınan koyu renkte bir sakız olup sözkonusu nebatın adı ile anılır (bkz. demü'l-a-haveyn)

k. 71b-6 ;

safrāyi kan buhārı : safravi kandan çıkan buhar, gaz

k. 111a-12

kan akıT- : kan al- (bkz. kan al-, kan eyle-)

k. 102a-9

kan al- : tedavi maksadıyla, vücudun muhtelif yerlerinden ve değişik usullerle kan akıt- (bkz. kan akıT-, kan eyle-)

k. 3b-13, 6b-13, 13a-6, 13b-5, 16a-1, 17b-6, 24b-4 24b-5, 24b-10, 24b-13, 24b-13, 25a-2, 25b-10, 29b-9, 63a-10, 66b-4, 67a-8, 69a-6, 71a-1, 72 a-13, 73b-5, 74a-8, 75a-7, 75b-11, 76a-2, 76b-8 79b-10, 80b-13, 88a-8, 96a-2, 96b-4, 97a-2, 100 b-13, 101a-7, 105a-6, 106b-6, 108a-5, 108a-8 111a-3, 111a-13, , 111b-7, 113a-5, 114b-15, 114 b-22, 115a-12, 116b-2, 118b-2, 120a-8

kan aldur- : tedavi maksadıyla vücuddan kan akıttır-

k. 10b-6

kan eyle- : bkz. kan al-, kan akıT-

k. 102a-7

kan geç- : (ishala v.b.) kan karış-

k. 59b-2

kan giT- : 1. kan kaybet-, aşırı kan kaybet-

k. 72a-3, 88a-7

2. ishala v.s.ye kan karış-

k. 27a-7, 86b-5, 87b-13

kan işe- : bir rahatsızlık belirtisi olarak idrara kan karış-

k. 94a-7

kan kus- : ağızdan kan gel-, bir hastalıktan ötürü ağız yolu ile kan gel-

k. 59b-9

ḳana- (قَنَ —) : vücudun bir yerinden herhangi bir sebeple kan ak-

ḳ.maz 102a-6

ḳ.sa 27b-8, 71b-2

burun ḳana- : ru afa yakalan-, burundan kan gel- (krş. ru'āf)

ḳ.maḳdur 71a-12

diş dibleri ḳana- : diş etleri kana-, dişlerin dip kısmından kan gelmeye sebep olan hastalığa yakalan-

ḳ.maḳ 74a-3

ḳanamaḳ (قَنَمَق) : kanamak, kan akmak

ḳ. 3b-9, 112b-1

ḳanat (قَنَت) : kuş türünden hayvanların etlerinin kanat kısmı, kanat eti

ḳ.ların 14b-8

ḳanatmaḳ (قَنَتْمَق) : vücudun herhangi bir yerinden kan akmasına sebep olmak

ḳ. 29b-9

ḳanbil (قَنْبِل) : yemen v.b. yerlerde yetişen dışbudak ağacından dökülen kızıla yakın sarı renkli habbe olup kumlarda v.b. mahallerde bulunur; karın kurdu ve karın solucanını düşürmekte, uyuzda ve kellikte çok faydalı bir tanedir

ḳ. 93b-2

ḳandur- (قَنْدُر —) : dindir-, kes-, doyuma ulaştır-

ḳ.ur 37a-12

ḳanḳı (قَنْقِ ، قَنْقَى) : hangi

ḳ. 33a-12, 33b-8, 36a-5, 37a-6, 77a-1, 100b-3, 110b-12

her ḳanḳı : herhangi

ḳ. 3a-6

ḳapaḳ (قَبَق ، قَبَغ ، قَپَق) : kapak; bir deliği veya açığı kapayacak örtü v.b. eşya

ḳ.uŋ 26a-9

ḳapaḳ ur- : kapa-, ört-

ḳ. 26a-9
k.ın 79a-7

ḳar (قَرْ) : kar
ḳ. 111a-6
k.ıla 104b-5

ḳara (قَرَه ، قَرا) : kara, siyah
ḳ. 4a-11, 6a-4, 25a-3, 66a-10, 70a-5, 73b-10, 75 b-6, 87b-13, 109a-13, 112a-3

baldırı ḳara : baldırıkara otu, persiyavşan oto (bkz. persiyavşān, perrisiyavşān)
ḳ. 46b-2, 56b-4, 56b-11, 90b-10

ḳara ağız : ḥumma-yı muḥrika da denen, damarlar içinde bozulan safranın kalbe ve karaciğere yakın olmasıyla meydana gelen ateşli bir hastalık (bkz. ḥummā-yı muḥrikā)
ḳ. 99a-6

ḳara börklü : karabaş otu, keşiş otu, fırka çiçeği; başak şeklinde mor ve beyaz renkli, bol ıtırlı bir çiçek (bkz. usthūdus, ustūhūdus)
ḳ. 45b-6

ḳara ġarīḳūn : katran göbeği, katran köpüğü de denen garikun mantarı; çayır mantarlarından şapkaya benzer bir mantar (bkz. ḳatran-köpügi)
ḳ. 117a-6

ḳara helīle : olgunlaşmadan toplanan ve kurutulan 3 cm. boyunda iğ biçiminde siyah sert taneler; helileclerin kara olanı, hindi helile, kara ağaç kavunu(bkz. hindūyī helīle)
ḳ. 46b-11, 51b-12, 53a-8, 55b-6

ḳara helīle ḳabı : kara helile kabuğu (bkz. bkz. hindūyī helīle ḳabı)
ḳ. 58a-1

ḳara nohūd : kara nohut, bir nohut çeşidi
k. 91a-7

ḳara üzüm : siyah daneli üzüm, bir üzüm çeşidi

k. 83a-9

ḳarābādīn (قَرَابَادِين) : edviyye-i mürekkebe (bkz. edviyye-i mürekkebe)

ḳ. 51a-11

ḳaraca (قَرَجَه ، قَرَجَ) : karaya yakın, karaya meyilli

ḳ.sın 85b-11, 114a-9

<u>etüŋ ḳaracası(n)</u> : yağsız et

ḳ. sıdur 32b-2

ḳ.sın 26a-6

ḳaraldu (قَرَلْدُ) : karaltı, karartı; kara, biçimi belli belirsiz şekil

ḳ. 118b-13

ḳaralıḳ (قَرَلِق ، قَرَلِغ ، قَرَه لِغ) : 1. vücudun herhangi bir yerinde meydana gelen siyah leke ve benler (bkz. yarkān-ı esved, behak-ı esved)

ḳ. 91b-9

ḳ.dur 114b-12

2. siyahlık, karalık, siyah olma hali

ḳ.a 111b-6, 114b-20

ḳaranfil (قَرَنْفِل) : karanfil (bkz. ḳaranful)

ḳ.ile 93a-12

ḳaranful (قَرَنْفُل ، قَرَنْفُل) : daha çok hindistan bitkisi olarak bilinen bir nebattan elde edilen kuyruklu tane, habbe; kokusundan hastaları ferahlatıcı olarak kullanıldığı gibi, çok kere , dövülerek ilaç ve macun terkiblerinde kullanılan bir baharat (bkz. ḳaranfil)

ḳ. 50a-1, 52b-11, 62b-9, 62b-10, 81a-10, 82a-9, 82a-10, 83a-1, 87a-7, 95b-9, 105b-12

ḳ.ıla 83b-1

<u>ḳaranful suyı</u> : karanfil taneleri suda kaynatılarak elde edilen karanfil usaresi

ḳ. 81a-6

ḳaraŋu (قَرَنْكُو) : karanlık

ḳ. 67a-2

ḳaraŋurak (قَرَ كُو رَق) : karanlığa mütemayil

ḳ. 70a-6

ḳarār ( ) :

ḳarār dut- : sükunet bul-, yerleş-, yatış-

ḳ. 8a-2

ḳarar- (قَرَرْ ، قَرَار ـ ، قَرَه ر ـ) : siyahlaş-, karar-

ḳ.ur 112a-12, 118b-8

ḳ.ursa 67a-8

göz ḳarar- : göz ışığı git-, görmek zayıfla- (krş. dü-vār)

ḳ.maḳ 12b-10

ḳ.maḳdur 64b-6, 68a-13

ḳararT- (قَرَرْدـ) :

göz ḳararT- : göz ışığını söndür-, körelt-

ḳ.ur 38a-9, 39a-6, 39b-4

ḳarasaġu (قَرَ سَغُو ، قَرَا سَغُو) : karaya çalan, siyaha ya-kın

ḳ. 4a-9, 64a-7, 110b-6

ḳarāṣayā*(قَرَا صَيَا ، قَرَا سَيَه) :

ekşi ḳarasaya : ekşi kiraz , vişne (bkz. ekşi karāsıya)

ḳ. 36a-4

ḳarasaya ḍatlusı : kiraz, tatlı karasaya (bkz. kirās)

ḳ. 36a-4

ḳarāṣıyā*(قَرَا صِيَا) :

ekşi ḳarāsıyā : ekşi kiraz, vişne (bkz. ekşi ḳarāsayā)

ḳ. 62a-7

ḳardaş*(قَرْدَا شْ) :

iki ḳardaş ḳanı : demü'l-aḫaveyn, baklagillerden bir ağaçtan alınan zamk türü bir sākız (bkz. demü'l-aḫaveyn)

ḳ. 71b-6

ḳarġa*(قَرْغَ) :

ḳarġa ḍölegi : ebucehil karpuzu, hanẓal (bkz. hanẓal)

ḳ. 47a-12

ḳarı (قَرِ ، قَرِي) : kocamış, yaşlı

ḳ. 13a-9

karı ḫorōs eti survāsın :yetişkin horoz eti çorbası

ḳ. 91a-5

ḳar(ı)n (قَرْن ، قَرِن ، قَرَن) : karın, vücudun göğüs bölgesinin altına kalan yumuşak kısmı ve bu mahallin iç kısmı

ḳ.da 93a-5

ḳ.ı 10b-2, 30b-11, 31a-10, 49a-12, 84b-6, 88b-10 103b-3, 118b-10

ḳ.ın 16b-8, 24a-11, 85a-2, 110a-5, 118b-1

ḳ.ına 27a-1, 84a-3

ḳarın aġrısın : karın ağrısı, karın sancısı

ḳ. 59b-2

ḳarın altın : karnın altındaki yumuşak kısım

ḳ. 16a-13

ḳarın ḳurdın : karında bulunan bir tür böcek

ḳ. 93a-13

ḳarın soġulcanın : karın solucanı

ḳ. 93a-13

ḳarın göç- : iç sür-

ḳ. 86a-6

ḳarış- (قَرِشْ-) : karış-, bir şey bir şeyle iç ice bulun-

ḳ.madın 96b-13

ḳ.mamış ola:-mamıştır 96b-2

ḳ.maz 99a-8

ḳ.mış olmaya:-mamıştır 6b-3

ḳ.ur 115a-12

ḳarışdır- (قَرِشْدِر-) : bkz. ḳarışdur-

ḳ.up 82a-12

ḳarışdur- (قَرِشْدُر- ، قَرِشْدُرْ-) : kar-, karıştır- , birden fazla şeyi birbirine kat- (bkz. ḳarışdır-)

ḳ.alar 43b-6, 44b-9, 60b-7, 71a-6, 71b-7, 87b-5 113b-16

ḳ.up 65b-5, 70a-10, 88a-10, 93a-4, 105b-12

ḳarışuḳ (قَرِشُقْ) : karışık, tutarsız, kararsız

ḳ. 99b-9

ḳarlu*(قَرْلُو) :

ḳarlu buzlu : karlı buzlu gibi, çok soğuk

ḳ. 9b-7

ḳarpuz (قَارْبُوزْ ، قَرْبُوز ، قَرْبُوزْ ، قَرْ پُرُه) : karpuz

ḳ. 8a-4, 13b-13, 21a-9, 27b-11, 37a-10, 62a-7, 67 b-3, 84a-9, 94b-6, 107b-3

ḳ.dan 28a-6

ḳarpuz suyı(n) : karpuz suyu, kanpuz usaresi

ḳ. 19b-13, 84a-9, 94b-4, 101b-1, 102a-11, 104a-11 107b-2, 111b-9, 112b-9

ḳarpuz tohmı : karpuz çekirdeği, karpuz tohumu

ḳ. 94b-5

ḳarpuz tohmı südin : karpuz çekirdeğinden elde edilen süte benzer usare, karpuz çekirdeği südü

ḳ. 107b-1

ḳarşu (قَرْشُو) : 1. devamla , müteakiben, bunu üstüne

ḳ. 26a-10, 44b-9

2. ...a yakın

ḳ. 51a-6

ḳārūre (قَارُورَه ، قَارُورَ) : sidik, bevl; idrar tahlili, idrar dolu kap ile yapılan tahlil

ḳ. 5b-1, 6a-9, 6a-11, 85a-3, 85a-6, 90b-2, 100b-1 101a-4, 101b-13, 102a-4, 102a-5

ḳ.nüŋ 5b-3, 5b-5, 104b-9

ḳ.ye 5b-9

ḳ.yi 5b-1, 5b-10

kāsnī (كَاسْنِي ، كَاسْنِ ، كَاسْنِي) : hindiba, beyaz hindiba; büyükçe yaprakları salata olarak kullanılabilen, hekimlikte usaresinden faydalanılan bir kaç yıllık otsu bitki (bkz. "hindiba" maddesi)

k. 18a-4, 38a-9, 41b-12, 62a-8, 67b-1, 81b-11, 81b-13, 92b-1, 104a-6, 107b-3

kāsnī aşı : kasni yaprağından yapılan yemek, kasni yemeği

k. 113b-4

kāsnī dibi : kasni kökü, hindiba kökü
k. 92a-5
kāsnī dibi ḳabı : hindiba kökü kabuğu
k. 43a-5, 43b-9, 44a-2
kāsnī müzevveresin : kasni yapraklarıyla yapılan müzevvere
k. 92a-11, 107a-1
kāsnī ṣuyı(n) : kasni usaresi, hindiba suyu
k. 43b-11, 60b-2, 75a-10, 80b-11, 81b-9, 85a-9 108b-6, 115b-10
kāsnī toḫmı : kasni tohumu
k. 43a-3, 43b-10, 44a-6, 57a-7, 57b-4, 92a-5, 105a-10
kāsnī toḫmı südin : kasni tohumundan alınan sakız kıvamında usare
k. 92a-3, 100b-6, 107b-1
kāsnī yaprağı : hindiba yaprağı, kasni yaprağı
k. 92a-5
ḳaṣnī (قَصْنِي) : baldırgan zamkı; şeytan teresi, çadırıuşağı gibi ağaçlardan alınan zamk (bkz. ḫiltīt)
k. 91a-2, 95b-7
ḳasuḳ (قَسُوق، قَسُوْق، قَسْق) : vücudun karın ile oyluk arasında kalan kısmı
k. 96a-7
ḳ.dın 16a-7
ḳ.ın 16a-12, 16b-1
ḳaş (قَاشِ) :
kaş kirpük : kaş ve kirbik gibi yerler, tüylü yerler
ḳ.ı 13a-4
ḳaşı-(— قَشْ) : kaşı-, sığa-
ḳ.yalar 64b-13
ḳat (قَاتْ ، قَتْ) : nezd, yan, huzur, cıvar
ḳ.ında 16b-4, 20a-12, 61b-8, 68a-5, 80b-12, 104a-12, 104a-13, 111a-1
ḳ.ından 28a-9
ḳaṭ*(قَطْع) :

kaṭ' eyle- : kes-, durdur-, mani ol- (bkz. kaṭ' iT-)
k. 8b-6, 8b-8, 11b-3, 22a-11, 22b-3, 23b-4, 23b-5 32a-1, 32a-10, 34b-4, 34b-11, 35a-7, 35a-12 36a-7, 37a-2, 37a-4, 37b-1, 37b-9, 38b-4, 38 b-7, 39a-1, 39b-1, 39b-6, 39b-8, 39b-13, 40 a-11, 42b-10, 43b-5, 46a-1, 50a-1, 50b-9, 52 a-8, 53a-1, 53b-1, 86a-12, 95a-5

kaṭ' iT- : bkz. kat eyle-
k. 35b-8, 35b-9, 37a-11, 37b-3, 38a-8, 38b-3, 38 b-9, 39a-4, 39a-11, 41b-2, 43b-3, 44a-1, 45a-1 45b-8, 46a-5, 46b-7, 47a-3, 47a-10, 47b-12, 48a-3, 49b-7, 57a-10, 59b-10, 88a-4

kat- (قَتّ-، قَتَّ-) : 1. ilave et-, birleştir-
k.alar 11a-12, 18b-2, 18b-6, 19a-4, 20b-6, 22a-6 27a-8, 40a-5, 40a-7, 40a-8, 40b-2, 43b-2, 43 b-13, 44b-10, 57b-2, 57b-4, 58b-5, 59a-2, 59 a-3, 59a-3, 60b-11, 61a-2, 71a-3, 73b-2, 87a-6 87a-9, 92a-6, 93b-6, 95a-7, 113a-3
k.arlarsa 43a-4, 43a-6
k.mak gerek:-malıdır 42a-10, 80a-9
k.mayalar 62a-10
k.mış olalar:-mışlardır 89a-1, 97a-13, 98a-11
k.up 7a-11, 19b-6, 19b-13, 20a-4, 26a-8, 27b-7 54b-2, 58a-8, 62a-10, 63a-4, 64b-4, 64b-12 76b-9, 77b-11, 81a-7, 81b-13, 85a-12, 85a-13 85b-1, 86b-7, 87a-4, 94a-8, 94a-8, 94b-12, 94 b-13, 96b-10, 97a-3, 97b-12, 104a-7, 109a-2 113b-2, 114b-1, 114b-3
2. ban-, bula-
k.up 28a-1

katı (قَتِّي ، قَتِّي) : 1. çok ileri derecede, şiddetli
k. 2b-8, 2b-8, 3a-3, 3b-4, 4b-2, 5a-3, 5b-6, 5b-7 5b-8, 5b-11, 5b-12, 6b-2, 6b-2, 9a-12, 9a-13 9b-3, 11b-1, 11b-1, 13a-2, 13a-5, 13a-7, 14a-5 14a-6, 14b-4, 15a-10, 15a-11, 15b-12, 21b-6 21b-7, 21b-7, 21b-13, 22a-7, 22a-8, 23a-10

23a-11, 24a-10, 28a-13, 28b-10, 29a-11, 29a-11
30b-2, 30b-10, 33b-6, 37a-5, 46b-13, 49b-13
51a-5, 59b-8, 63b-2, 63b-7, 67a-6, 68b-5, 69
a-13, 69b-4, 69b-9, 72a-7, 73a-3, 73a-3, 73
a-11, 73b-7, 75a-4, 75a-11, 79a-13, 79b-4, 80
a-5, 84b-8, 84b-9, 85a-3, 85a-13, 87b-4, 87
b-10, 88a-11, 90b-3, 91a-12, 93b-12, 95a-4,
96b-2, 96b-4, 96b-9, 96b-12, 96b-13, 98b-2, ...
100a-4, 100a-4, 100a-5, 100a-6, 100a-7, 100
a-13, 101b-3, 103a-1, 104a-6, 105b-7, 106a-11
107b-12, 109a-11, 109b-1, 109b-2, 110a-2, 111
a-2, 111a-2, 112a-3, 112a-10, 112b-4, 113b-12
116a-5, 117b-2, 117b-2. 118a-7

2. sayıca ya da miktarca çok, haddinden fazla

k. 6b-4, 35b-12, 88a-1, 109a-7

3. katı, sert

k. 26a-1, 68b-13, 75a-4, 76b-3, 98a-4, 110b-6
111b-2, 117b-1

4. koyu, sığ, yoğun

k. 5b-11, 6a-3, 6a-6, 37b-6

5. tiz, gürültülü

k. 15a-4, 65b-2, 78b-3

6. müessir, te'siri fazla

k. 81b-1

katı katı : 1. sert sert, hızlı ve sert

k. 4b-13

2. iyice, ardına kadar, haddine dek

k. 118a-11

katı eyle- : katılaştır-, gerginleştir-, ağrıya sebep ol-

k. 42b-12

katıl- (قَتَلَ ، قَتَّلَ) : katıl-, karıştırıl-, birleştiril-

k.mış ola:-mıştır 24a-12

k.ursa 55a-8

sayrılığa katıl- : hastalığa yakalan-, hastalan-

ḳ.ıcaḳ 29b-13

ḳatır*(قَتِر) :

ḳatır deri : katır teri

ḳ. 117a-10

ḳatırak (قَتِرَق) : şiddetlice, şiddetli

ḳ. 102a-3

ḳatlan- (قَتْلَنْ-) : tahammül et-, tahammül göster-

ḳ.mazısa 22b-6

ḳatmak (قَتْمَق) : karıştırmak, ilave etmek, birleştirmek

ḳ.dan 66b-11

ḳatrān (قَطْرَانْ) :

ḳatrān köpügi : garīḳūn, garīḳūn mantarı; katran göbegi de denen, çayır mantarlarından, alt kısmı dilim dilim bir halka ile çevrili olan şapkaya benzer bir mantar cinsi (bkz. garīḳūn)

ḳ. 51a-7

ḳaṭre (قَطْرَه) : damla

ḳ. 104a-7

ḳaṭre ḳaṭre : damla damla, damlalar halinde

ḳ. 66a-12.13

ḳavī (قَوِي ، قَوِيّ ، قَوِيِ) : te'sirli

ḳ. 25b-10, 25b-12, 100a-6

ḳavī eyle- : kuvvetini artır-, güçlendir-, mukavim hale getir- (bkz. ḳavī iT-)

ḳ. 3b-7, 10a-1, 12a-8, 16a-3, 32a-1, 32b-3, 35b-5 36a-1, 36a-8, 37b-8, 38a-9, 38b-7, 38b-10, 38 b-12, 39a-7, 39b-8, 40b-13, 41a-4, 41b-2, 43 b-3, 43b-8, 45b-5, 46b-5, 47a-6, 47b-11, 48 b-3, 48b-4, 50b-10, 51b-7, 51b-8, 51b-10, 52 a-9, 60a-10, 83a-13, 96a-6

ḳavī iT- : bkz. kavi eyle-

ḳ. 44b-13, 45b-9, 47a-11, 53a-1, 95a-9

ḳavī ol- : 1. kuvvetlen-, gücü art-

k. 10b-4, 18b-5

2. ileri dereceye var-, şiddetlen-

ḳ. 4a-10, 4b-13, 12b-5, 19b-11, 22a-10, 22a-13, 30a-3, 44b-2, 55a-8, 68b-6, 82b-2, 82b-5, 91 a-8, 100b-8, 108a-1

ḳavud* (قَوُد) :

arpa ḳavudı : kavrulmuş arpa unu

ḳ. 87b-8

ḳ.ile 26b-13

ḳ.la 27a-13, 80b-11

arpa ḳavudı kokusın : kavrulmuş arpa unu kokusu

ḳ. 26b-1

arpa ḳavudı müzevveresi : kavrulmuş arpa unu ile yapılan bir tür çorba

ḳ. 112b-15

ḳavuḳ (قَوُوق) : sidik kavuğu, mesane, sidik torbası

ḳ.da 93b-8

ḳavun (قَوُن) : kavun

ḳ. 37a-5, 37a-6, 37a-8, 75a-2, 92b-2, 99b-12

ḳ.ı 8a-7

ḳavun tohmın : kavun tohumu, kavun çekirdeği

ḳ. 94a-12

ḳavrul- (قَوُرُل-) : bir yiyecek, susuz ve yağsız olarak kızarıncaya kadar ısıtıl-

ḳ.mış 24a-4, 24a-4, 24a-5, 27a-4, 72b-11, 86b-8 86b-12, 87a-8

ḳavur- (قَوُر-) : bir şeyi susuz olarak sacda v.b. şeyin üzerinde kızart-

ḳ.alar 87b-3

ḳ.up 82a-8, 87a-6

ḳavurma (قَوُرمَا ، قَوُرمَ) : kavurma, etin saçta ya da tava v.s.de pişirilmişi

ḳ. 40b-4

ferārīc ḳavurması : piliç eti kavurması (bkz. fürūc ḳavurması)

ḳ. 81a-9

fürūc ḳavurması : piliç eti kavurması (bkz. ferārīc ḳavurması)

ḳ. 62b-7

tavuk kavurması : tavuk eti kavurması

k. 81a-9, 87b-9

kaya*(قَيَ) :

kaya keleri : kaya kertenkelesi, renk değiştirmesiyle bilinen, eti zehirli bir sürüngen

k. 117a-9

kaymaklan- (قَيْمَقْلَنْ —) : sulu bir yarada, kaymağa ya da beyaz köpüğe benzer, ıslak, yarı mayi bir madde teşekkül et-, yara tazelen-

k.ur 115a-9

kayna- (قَيْنَ —) : 1. kaynar derecede ısın-, kayna-

k.rken 71a-4

k.ya 20b-9

k.yıcak 20b-7, 44b-10

2. piş-

k.mış 59a-4, 77b-13

k.mış ola:-mıştır 42b-6, 105b-11

3. karış-, hallol-, hasıl ol-

k.sa 2b-1

k.yup 111b-16

kaynaT- (قَيْنَتْ-، قَيْنَكَ-) : pişir-, su veya başka bir sıvı içinde kaynatarak pişir-

k.alar 16b-9, 18b-8, 18b-12, 19b-9, 20a-1, 40a-4 40b-3, 43b-1, 43b-6, 43b-11, 44a-7, 44a-8, 44 b-9, 51a-5, 54a-6, 54a-9, 55b-4, 56a-2, 56b-6 57b-13, 58a-6, 58b-2, 61a-2, 61a-3, 61a-7, 61 a-13, 68a-11, 70a-3, 70b-7, 71a-4, 74a-5, 74 b-8, 77b-6, 77b-11, 84a-3, 89a-7, 90b-2, 97 a-7, 109a-1

k.mak gerek:-malıdır 9b-8, 44a-9, 44a-10, 44a-13 44b-4, 44b-5, 44b-5

k.mayalar 21a-1

k.up 19a-8, 20b-1, 21a-11, 42a-1, 42a-5, 43a-8, 50a-10, 55a-3, 57a-2, 64b-1, 73b-6, 73b-10, 74a-11, 74b-2, 76a-7, 76b-9, 82a-13, 83b-8 86b-4, 88a-13, 89a-12, 89b-10, 94a-12, 103b-2 106a-2, 107a-3, 110b-5, 114a-12, 116b-6

ḳ.urlarısa 18b-10

ḳaynatmaḳ (قَيْنَتْمَغ) : bir sıvıyı yüksek derecede ısıtmak

ḳ.ıla 61a-10

ḳaz * (قَاذ، قَاضْ) :

ḳaz eti : kaz eti

ḳ. 7b-5, 33a-10

ḳaz yaġı(n) : kaz yağı, kaz etinden çıkarılan yağ

ḳ. 110b-11, 115a-3

ḳazı- (قَزِ-) : yont-, ufak parçalar halinde sıyır-

ḳ.yalar 71b-8

kebāb (كَبَابْ، كَبَابْ، كَبَابْ) : su v.b. katmadan doğrudan doğruya ateşte ya da kapta pişirilen et

k. 17a-4, 40b-4, 95a-13, 114a-10

k.lar 14a-13

ferārīc kebābı : piliç eti kebabı

k. 27a-4

tavuḳ kebābı : tavuk etinden pişirilen kebab

k. 87b-9

kebāb eyle- : eti kebab olarak pişir-

k. 82a-8

kebāb ol- : kebab olarak pişiril-

k. 26b-2, 26b-4

kebid (كَبِدْ) : karaciğer; vücudun, başta kan yapmak gibi vazifeleri olan ve aʿżā-ı reīse - den addedilen uzvu (bkz. ciger)

k. 26a-3

kef (كَفْ) : köpük; şerbet kıvamındaki sıvıların bilhassa kaşnatıldıktan sonra başında toplanan ve çok kere ayıklanması uygun görülen köpüğe benzer madde

k.in 40a-4, 42a-1, 43b-6, 57b-13, 58a-6

keff (كَفّ، كَوّ) : balın köpüğü (yalnız bal için bu kelime kullanılmaktadır)

k.i 52a-2, 52b-4, 52b-12, 53a-12, 53b-5

keklik (كَكْلِكْ) : keklik; sülüngillerden, güvercin büyüklüğünde, eti lezzetli olduğundan

rağbet edilen bir kuş

k. 14b-1

keklik eti : keklik eti

k. 7b-4, 20a-9, 33a-9

kelem (كَلَم) : lahana, bir çok türü bulunan sebze

k. 38b-4

keler*(كَلَر) :

kaya keleri : bukelamun cinsi, eti zehirli bir tür kertenkele (bkz. zağa)

k. 117a-9

kem (كَم) :

kem eyle- : fena te'sir et-, boz-, kötüleştir-

k. 31b-8, 48a-1

kepeK (كَبَك ، كَپَك ، كَپَگ) : un kepeği, hububatın, buğdayın kabuk kırıntıları, kepek

k. 16b-9, 31b-1, 64b-13, 77a-13, 89a-4, 93b-9
97a-7, 104a-8, 114b-13, 115a-9

k.i 92b-11

k.ile 66b-12, 85b-13

kepek harîresin : kepeğin süt veya yağda pişirilmesi ile yapılan bir tür bulamaç

k. 77a-3

kerdem (كَرْدَم) : bkz. kerdeme

k. 38b-13

kerdeme (كَرْدَمَه) : tere otu (bkz. kerdem)

k. 6b-5, 14b-2, 95b-5

kerdeme toḫmı : tere otu tohumu

k. 24a-5, 95b-8

kere*(كَرَه) :

kere yağı(n) : tereyağı, sarıyağ

k. 16b-1, 33b-12, 78a-11, 88b-5, 108b-9, 111b-15
113b-7, 115a-3, 115a-8, 116a-11, 116b-9

kerefis*(كَرَفِس) :

kerefis toḫmı : kereviz tohumu (bkz. kerefüs toḫmı(n)

k. 90b-11

kerefüs (كَرَفُس) : maydanozgillerden, kökleri ve yaprakları sebze olarak kullanılan bir ne-

bat, kereviz

k. 14b-3, 15b-11, 39a-2, 84a-4

kerefüs dibi kabı : kereviz kökünden soyulan kabuk

k. 44a-3, 55a-11

kerefüs tohmı(n) : kereviz tohumu (bkz. kerefis tohmı, kerfis tohmı)

k. 43a-4, 44a-5, 52b-10, 55a-13, 56b-1, 58b-9 89b-7, 94a-11, 95b-6, 105a-11

kerfes*( ) :

kerfes suyı(n) : kereviz bitkisinden alınan usare

k. 11b-2, 112b-13

kerfis*( ) :

kerfis tohmı : kereviz bitkisi tohumu (bkz. kerefis tohmı, kerefüs tohmı(n))

k. 82b-13

kerîh ( ) : fena, tiksindirici, çirkin

k. 93b-10

kes- (-کس-، کست-) : 1. durdur-, bitir-, dindir-

k.eler 28a-9

k.er 34b-6, 36b-10, 37b-13, 46a-6, 47b-12, 88b-2

k.memek gerek:-memelidir 88a-3

2. kes-, doğra-, biç-

k.eler 118a-1

k.üp 46a-11, 48b-9

3. kandır-, gider- doyuma ulaştır-

k.er 35a-8, 42b-11, 49a-11, 50a-11

iki kes- : ikiye ayır-, iki eşit parçaya böl-

k.üp 49a-6

ümîdi kes- : ümidini yitir-, umudunu kaybet-

k.mek gerekdür:-melidir 86a-5

kesil- ( ) : dağıl-, ayrış-, muhteviyatındaki maddeler birbirinden kopup bozul-, (süt) kesil-

k.icek 44b-11

keşîre ( ) : şam v.b. yerlerde yetişen bir ağacın kökünden çıkan zamk cinsinden madde

k. 47b-5, 49b-12, 56a-6, 94a-8, 95b-7, 115a-3

ak keşīre : beyaz bir kesire maddesi, beyaz kesire zamkı

k. 59b-13

k. 47b-5

kesmeK (كَسْمَكْ، كَسْمَكْ) : kesmek, bıçakla yarmak

k. 118a-1

k.e 117b-12

keşir* (كَشِيرْ) :

keşir maᶜcūnı : havuç tohumu dövülerek, bir takım katkı maddelerinin ilavsiyle yoğrularak elde edilen macun

k. 95b-11

keşir tohmı : havuç tohumu

k. 95b-11

keşür (كَشُورْ، كَشُرْ) : havuç bitkisi ve taneleri

k. 14a-12, 39b-6, 95b-2

keşür aşı : havuç yemeği

k. 8b-9

keşür şurbāsı : havuç çorbası

k. 94b-1

kettan* (كَتَّانْ) :

gök kettān bezin : mavi keten bezi

k. 72b-11

kettān bezin : keten bezi, keten bezi örtüsü

k. 14a-1, 20b-8

kettān tohmı(n) : lifleri dokumacılıkta kullanılan, mavi çiçekli, beş yapraklı bir nebat olan keten bitkisi tohumu, keten tohumu

k. 58b-10, 97b-11, 108b-12

kettān tohmı luᶜābın : keten tohumundan elde edilen salyaması sıvı

k. 91b-4

keylūs (كَيْلُوسْ) : yemeklerin mide özsuyuna karıştıktan sonra kana karışacak şekilde girdiği hal

k. 2b-2

ḳıl (قِل، قِل) : vücuddaki kalın tüyler

ḳ. 4a-12

ḳ.ın 117b-11

gevde kılın : vücud kılı, göğüs ve sırt kılı

ḳ. 13a-4

ḳıl-* (قِل-، قِيل-، قِيل-) :

fāyide ḳıl- :fayda et-, müsbet te'siri ol-, yara-

ḳ.ur 41a-10

muʿālece ḳıl- : ilaçla tedavi et-, tedavi et- (bkz. muʿālece eyle-)

ḳ.maḳ gerek:-malıdır 17a-13

mükedder ḳıl- : arzuları körelt-, kederlendir-

ḳ.ur 3b-6

rūzı ḳıl- : nasib et-, ... üzere devamını sağla-

ḳ.a 2a-3

sāfī ḳıl- : berraklaştır-, temizle-, arındır- (bkz. ṣāfī eyle-)

ḳ.ur 33a-7, 38a-7, 50a-13

sākin ḳıl- : yavaşlat-, hızını kes-, teskin et- (bkz. sākin eyle-, sākin ĭT-)

ḳ.ur 45a-1

ziyāde ḳıl- : miktarını artır-, ziyadeleştir-

ḳ.ur 34a-13

ḳınala- (قِنَلَ-) : kına sür-, vücudun muayyen yerlerini kına ile boya-

ḳ.yalar 113a-7

ḳır- (قِر-) : öldür-, yok et-

ḳ.up 93b-1

ḳırcılda-* (قِرْ جِلْدَ-) :

diş ḳırcılda- : dişler, gayrı ihtiyarı, seri halde birbirine dokun-, diş gıcırda- (bkz. diş ḳırcıldat-)

ḳ.maḳ 93a-8

ḳırcıldat-* (قِرْ جِلْدَ-) :

diş ḳırcıldat- : diş gıcırda-, dişler birbirine vur- (bkz. diş ḳırcılda-)

ḳ.maḳ 30b-13

ḳırḳ (قِرْق ، قِرِق) : kırk, kırk sayısı
ḳ. 29b-5, 44a-5, 60b-7, 60b-8, 60b-10, 86b-2, 119a-13, 119b-6
ḳ.da 29a-6

ḳırḳıncı (قِرْقِنْجِي) : sıra itibarıyla kırk, kırkıncı
k.dur 29a-2

ḳıs(ı)m (قِسْم ، قِسِم) : 1. çeşit, cins, tür
ḳ. 86a-10
ḳ.da 73a-1, 111b-4
ḳ.ında 92b-11
ḳ.uŋ 97a-8, 98a-7
2. hal, vaziyet
ḳ.da 108b-10

ḳış (قِش ، قِيش ، قِيشْ) : kış mevsimi
ḳ. 11b-13, 97a-9
ḳ.a 106b-5
ḳ.uŋ 3b-1

ḳışın (قِشِن ، قِيشِن ، قِيشْنِ) : kış mevsimi vakti, mevsim itibarıyla kış, kış zamanı
ḳ. 14a-11, 16b-4, 24b-12, 42a-13

ḳıvām (قِوام ، قِوامِ) : koyuluk durumu, yoğunluk durumu
ḳ.ı 5b-11, 42b-1

ḳıvāma gel- : kıvamını bul-, istenilen duruma geç-, en müsait hale gir-
ḳ. 43b-1, 53b-12, 55b-7, 59a-12, 77b-11

ḳıvāma getür - : istenilen duruma gelmesini sağlayacak muameleye sok-, yoğur-
ḳ. 42a-2, 42a-6, 43b-2, 43b-7, 43b-13, 44a-8

ḳız* (قِز ، قِزْ) :

bikr ḳız oğlan : bakire, bekaretini muhafaza eden kız
ḳ. 13a-11

ḳız oğlan südi(n) : bakire kızın memesinden sağılan süt
ḳ. 70b-8, 94a-5

küçük ḳız : raşid olmayan kız
ḳ.a 13a-9

ḳız- (قِزْ- ، قِز-) : 1. ateş bas-, hararetlen-, ısısı art-

k.ar 75b-10
k.arsa 98b-9
2. iyice ısınmış ol-, ısıtıl-
k.mış 89a-5, 89a-5, 111a-7

kıza kıza gel- : vücudu perde perde ateş bas-, ateşlen- (bkz. göyni göyni gel-)
k. 61b-4

kızamık (قِزَمُق) : umumiyetle çocuklarda görülen, bulaşıcı, ateşli, ufak kızıl lekeler döktüren bir hastalık, çiçeğin daha hafifi (bkz. haşbe)
k. 112a-13

kızar- (قِزَرْ-، قِزَرَ-) : bir hastalıktan ötürü, vücudun bir yeri kırmızılaş-, kızar-
k.masa 114a-4
k.up 66a-10
k.ur 101b-5
k.ursa 71a-9, 114a-4

kızarmak (قِزَرْمَقْ، قِزَرَمَقْ) : vücudun, bir hastalıktan ötürü bir mahallinin kızarması, kızarma
k. 79b-5, 108a-3
k.dur 69a-2

kızarT- (قِزَرَدْ-) : kızıla mayil sarart-
k.ur 49b-8

kızdur- (قِزْدُرْ-، قِزْدُورْ-) : 1. hararet ver-, ateş bas-
k.ur 8a-11, 9b-13, 10a-8, 13b-6, 13b-12, 15a-7, 32b-3, 37a-2, 41b-6, 41b-9, 49b-7, 50a-1, 98b-4, 111a-2
k.ursa 98b-5, 98b-6, 98b-7
2. ateşle ısıt-
k.up 89a-4, 92b-11
3. kızıla mayil sarart-
k.ur 39a-13

kızgın (قِزْغِنْ) : bkz. kızgun
k. 101b-3

kızgun (قِزْغُنْ) : kızgın, ateşli, yüksek hararetli (bkz. kızgın)

k. 62a-4, 66a-7

kızıl (قِزِل ، قِزِل) : 1. kırmızı, kırmızıya yakın sarı

k. 3b-12, 6a-2, 6a-4, 6a-10, 28a-6, 61b-6, 63a-9 66a-12, 69a-9, 72a-13, 73b-4, 75a-6, 75b-10 76a-1, 76b-3, 90b-2, 96b-3, 101a-3, 101a-4, 102a-5, 104b-11, 107b-11, 108a-1, 109a-13, 111a-12, 112a-15, 114b-13

k.ola:+dır 2b-7, 6a-11, 45b-11, 47a-5

2. kızarıklık

k.ı 71a-2, 71a-9, 71a-9

kızıl buyan : kırmızı meyan kökü

k. 114b-6

kızıl et kokusı : yağsız et pişirildikten sonra çıkan koku

k. 26b-5

kızıl geçi : kırmızı renkli bir keçi türü

k. 44b-8

kızıl gül : çiçekleri kırmızı, bu türün galib kısmını teşkil eden gül

k. 27a-1, 53b-10, 54a-5, 54b-9, 55a-3, 55b-3, 56 a-1

kızıl gül düğümcügi yaprağı : kırmızı gül tomurcuğu yaprağı

k. 71b-5

kızıl gül yaprağı(n) : kırmızı gülün yaprakları

k. 18b-2, 18b-10, 60a-4

kızıl süsen dibi : kırmızı susam kökü

k. 56b-12

kızıl şekker : kırmızı renkli bir şeker çeşidi

k. 59a-9

kızıl zernīḫ : kırmızı renkli bir zırnık çeşidi

k. 114b-5

kızıl üzüm : kırmız daneli bir üzüm çeşidi

k. 19b-13, 44a-5, 52b-3, 55b-2, 56a-6, 56b-3, 59a-1, 77b-4, 85b-7, 90b-10, 91a-10, 108b-13

ḳızılcuḳ (قزلجق) : kızılcık hastalığı, kızamığın daha hafif beliren bir türü

ḳ. 112a-12

ḳızıllıḳ (قزللغ) : bkz. ḳızılluḳ

ḳ.a 114b-19

ḳ.ıla 111a-9

ḳızılluḳ (قزللق) : yara çevresinde ve şişlerle sivilcelerde görülen kızarıklık

ḳ.ı 108a-2

ḳızmaḳ (قزمق، قزمغ) : hararetlenmek, vücud ateşi meydana gelmek

ḳ. 79a-13, 79b-4

ḳ.a 10a-2

ḳ.dur 96b-13

ki (كه ، كى) : ki, ki bağlama edatı (bkz. kim)

1. yüklemlerden ve fiillerden sonra

ḳ. 6a-1, 8b-12, 14a-7, 17a-2, 17a-5, 18b-5, 19 a-3, 20b-9, 21a-1, 26a-4, 27a-4, 31a-7, 32b-2 35a-11, 40b-1, 42b-1, 43a-13, 43b-5, 44a-12, 46a-12, 47a-5, 48b-13, 49a-5, 50a-4, 51a-3, 51a-7, 51a-8, 51a-12, 51b-5, 53a-4, 60b-6, 61a-3, 61b-3, 65a-13, 65b-1, 66a-5, 66b-3, 66b-10, 68b-4, 68b-4, 69a-1, 69a-9, 69b-11, 70b-1, 70b-8, 71a-5, 72a-3, 76b-7, 79a-10, 79a-12, 79b-3, 84b-4, 84b-7, 84b-10, 85a-4, 85a-8, 86a-3, 86a-11, 86b-2, 88a-8, 88b-6, 88b-12, 89a-2, 89a-9, 89b-2, 90a-8, 90a-13 90b-6, 95b-13, 95b-13, 96b-1, 96b-1, 96b-13 97a-1, 97b-3, 98b-5, 98b-7, 98b-12, 100a-10 102a-6, 102a-7, 103a-2, 103a-11, 103b-4, 104 a-3, 105a-2, 106a-1, 107b-11, 108a-4, 108b-9 109a-11, 109b-5, 110a-3, 110b-12, 111a-1, 111a-9, 111b-5, 112a-12, 112b-14, 114a-5, 114b-12, 114b-19, 115a-8, 116b-4, 117a-13 118a-2, 119a-5, 119b-1, 119b-6, 120a-11

2. isimlerden sonra

k. 9b-8, 12b-7, 15a-2, 16b-7, 17a-1, 20b-10, 22
b-13, 24a-12, 24b-1, 25a-4, 25a-5, 26a-2, 26
b-2, 26b-3, 26b-5, 25b-6, 29a-11, 29b-3, 40
b-7, 42a-12, 43a-7, 43b-12, 45a-10, 45b-6, 47
a-12, 51a-7, 51a-11, 51b-7, 52a-12, 52b-1, 54
a-5, 54b-7, 55a-5, 55b-5, 56a-9, 56b-8, 57a-10
57b-2, 57b-5, 57b-5, 57b-11, 58a-5, 58a-9, 58
b-8, 58b-11, 62b-4, 68b-3, 71a-12, 72a-9, 72
b-11, 73a-11, 74b-4, 80a-2, 84b-11, 86b-6, 86
b-7, 87b-10, 88b-13, 89b-12, 90a-2, 91a-2, 91
a-6, 92b-12, 92b-13, 93a-13, 93b-1, 93b-2, 93
b-2, 93b-2, 93b-4, 94a-4, 94a-5, 95a-5, 95b-5
97a-6,97a-13, 97b-5, 98a-1, 99a-6, 102a-11,
105b-10, 110a-10, 110b-4, 110b-13, 111a-8,
111b-4, 111b-16, 112a-6, 113b-1, 113b-15, 114
a-3, 114b-2, 117a-9, 117a-12, 120a-1

gerek ki : icab eden..., durumun gereği(bkz.gerek kim)

k. 19a-10, 22a-7, 22b-1, 28a-10, 78a-4, 78b-11
98b-3, 111b-13

her ki : herhangi bir kimse, her kim ki (bkz. her kim)

k. 23a-3

her kimün ki : her kimin ki, herhangi bir kimsenin

k. 23a-6

ḫuṣūṣā ki : bilhassa (bkz. ḫuṣūṣā)

k. 30a-10, 44b-7, 84b-10, 112a-7

ḳaçan ki : ne zaman ki, ...dığında (bkz. ḳaçan kim)

k. 22a-8, 44b-2

mādām ki : ...ıncaya kadar, eğer...ise, şayet

k. 11b-10, 25b-13, 119a-11

meger ki : 1. ,,.ıncaya kadar, şu var ki

k. 17a-8, 21b-11, 25a-3, 26b-11, 71b-1, 72a-1,
102a-5, 102a-8, 110a-2, 110a-12

2. ancak, yalnız, ...hariç, ...dışında

k. 15b-12, 28a-10, 29b-11, 35b-12, 52a-5, 86a-1
104b-12, 106b-12, 115b-8

ola ki : mutemel ki, muhtemelen (bkz. olur ki)
k. 29a-13

olur ki : 1. muhtemelen, belki (bkz. ola ki)
k. 20a-13, 65a-13, 94b-2, 98a-2, 100b-2, 101b-12
101b-13, 104b-10, 106b-4, 114b-20, 118b-11
119a-9
2. ... dığı da olur, bazan
k. 75b-9, 75b-9, 90a-7, 99b-7, 106b-2, 111a-2
119a-5, 119a-7

tā ḥattā ki : hatta, öyle ki, o derece ki
k. 15a-4

tā ki : diye, ...ması için
k. 2a-6, 14b-7

zīrā ki : çünkü, ... sebebinden (bkz. zīrā kim)
k. 2a-3, 22a-5, 22a-11, 24b-11, 103b-10

kibrīt (كِبْرِيْت) : kükürt
k. 113b-13, 114b-7

kiçe (كِچَه) : keçe
k. 89a-5

kiçi (كِچِى ، كِچِ) : küçük, küçük yaş
k.den 30b-13

kiçi barmak : küçük parmak, serçe parmağı
k. 25a-11

ḳīfāl (قِيفَال ، قِيفَالْ) : baş damarı, şahdamar (bkz. ḳīfāl ṭamarın, baş ṭamarı)
ḳ. 25a-4,
ḳ.dan 73b-4, 74a-8, 79b-10, 115a-12

ḳīfāl ṭamarın : bkz. kifal, baş tamarı
ḳ. 69a-5

kim (كِيمْ ، كِيمِ ، كِمِ ، كِمْ) :"kim" zamiri
k. 119a-2
k.i 119a-10, 120a-11

her kim : her kim ki (bkz. her ki)
k. 22b-5, 23a-2, 24a-10, 24b-13

her kimün ki : her kimin ki, herhangi bir kimsenin
k. 23a-6

kim (کیم، کیمہ، کیمہ) : bağlama edatı "kim" (bkz. ki)

1. isimlerden sonra

k. 1b-4, 1b-4, 2a-1, 2a-13, 2b-1, 3a-7, 3a-7, 4 b-1, 5b-2, 6a-10, 6a-11, 6a-12, 7b-1, 8a-3 8a-5, 8b-11, 9b-2, 10a-3, 11a-3, 12a-5, 21a-13 21b-4, 25a-7, 29b-6, 29b-7, 47b-7, 61a-13, 120a-11

2. yüklemden sonra

k. 1b-5, 1b-6, 2b-1, 2b-7, 3a-7, 3b-4, 4b-13, 6 b-2, 7b-9, 8a-2, 9a-1, 9a-5, 9a-7, 9b-10, 10 a-1, 10a-9, 11a-12, 12a-9, 12b-6, 16b-12, 18 a-7, 18a-9, 20b-3, 21b-6, 23a-6, 25a-6, 29a-3 29a-6, 29a-9, 29b-13, 30b-5, 33a-7, 33a-8, 40 a-2, 41b-3, 41b-4, 41b-11, 42a-10, 44b-7, 45 b-10, 46a-10, 47a-13, 47b-9, 48b-10, 49b-9 50b-3, 50b-6, 52a-6, 54a-7, 61a-1, 73b-13, 84b-1, 84b-13, 88b-2, 88b-9, 98b-3

bes kaçan kim : bkz. pes kaçan kim, kaçan kim

k. 16a-9

gerek kim : icab eden, durumun gereği (bkz. gerek ki)

k. 4b-1, 5b-6, 6b-7, 7b-8, 12b-3, 14b-5,15a-12 22b-4, 23a-9, 24a-10, 91a-3, 102b-13, 104a-2

her ne kim : her neyi, neyi ki

k. 77a-13, 119a-4

kaçan kim : ...durumunda, şayet (bkz. kaçan ki)

k. 2a-2, 10b-6, 11a-1, 17a-13, 26a-12, 48a-11

ne kim : her ne, herhangi

k. 9b-7, 25b-10

pes kaçan kim : ... durumunda, şayet (bkz. bes kaçan kim, kaçan kim , kaçan ki)

k. 6b-12, 10b-3, 12b-12, 26a-5.

söyle kim : o durumda ki, şu şekilde ki

k. 106a-11

zîrâ kim : çünkü, ... sebebiyle (bkz. zîrâ ki)

k. 8a-7

kimnün (کیمنون) : kimyon; maydanozgillerden, yarım metrelik boya sahip, beyaz ya da pembe

çiçekli, ıtırlı, yıllık bir nebatın tohumundan elde edilen ve baharak olarak kullanılan toz

k. 11a-11, 48a-3, 52b-10, 84a-2, 86b-12, 87a-9 89a-6, 90b-12, 94a-11, 94b-9, 96a-3

kimnūn tohmı : kimyon bitkisi tohumu

k. 58b-10

kimse (كِمْسَه) : kişi, kimse, (bkz. kişi).

k.ye 25a-10, 49b-13

kiras (كِرَاسْ) : kiraz (bkz. ķarāsıyā datlusı)

k. 36a-4

kireç (كِرَجْ) : kireç; kükürt dioksit maddesini ihtiva eden, beyaz renkte ve alçıya benzer bir tür boya

k. 117a-3

kiremit (كِرَمِيتْ) : kiremit

k. 89a-5

kirpüK (كِرْپُكْ) :

kaş kirpüK : kaş ve kirpik gibi tüylü kısımlar

k.i 13a-4

kise (كِيسَه) : kese; içine kepek, darı v.b. şeyler konulup ısıtıldıktan sonra üstüne hastaların oturtulduğu bir torba

k. 89a-4

kişi (كِشِي، كِشِيَه، كِشِيْ) : kişi, kimse, herhangi bir şahıs (bkz. kimse)

k. 4b-1, 9b-1, 9b-1, 9b-2, 10b-2, 12a-5, 12a-6 12a-7, 12a-9, 22a-2, 23b-11, 24a-1, 24a-8, 74 b-13, 78b-3, 88a-6, 90a-8, 109a-8, 117a-13 188a-12

k.de 24b-1

k.den 23b-2

k.ler 14b-4, 29b-7

k.lere 32a-6, 85b-11

k.nüŋ 4b-1, 8b-3, 8b-5, 8b-8, 8b-11, 21a-13, 34 b-3

k.ye 11b-7, 13a-12, 13b-10, 14a-3, 14a-11, 21a-7 23b-4, 29b-4, 31b-6, 33a-1, 40a-1, 40a-13, 42 b-13, 43a-1, 43a-9, 45a-5, 45b-12, 51b-5, 95 b-11, 95b-12, 120a-12

k.yi 17a-10, 117b-11, 119a-13

k.yiçün 40a-6

kişnīc (كِشْنِيجْ ، كِشْنِيجْ) : kişniş; tüysüz yaprakları maydanozu andıran, yaklaşık yarım metre boyunda, mavi çiçekli bir ot (bkz. kişnīz)

k. 39a-4, 81b-12, 96b-8

kişnīc suyı : kişniş usaresi, kişniş suyu

k. 92a-9, 97a-4

kuru kişnīc : kurutulmuş kişniş (bkz. kuru kişnīz)

k. 64b-9, 102b-11

k.ile 111a-15

yaş kişnic suyı : taze kişniş usaresi (bkz. yaş kişnīz suyın)

k. 108b-5, 111b-14, 113a-6

kişnīz* (كِشْنِيزْ) :

kuru kişnīz : kurutulmuş kişniş (bkz. kuru kişnīc)

k. 57a-7, 64b-12

yaş kişnīz suyın : yaş kişniş suyu, taze kişniş suyu (bkz. yaş kişnīc suyı)

k. 116b-9

kitāb (كِتَابْ ، كِتَابِ) : kitap

k. 1b-7

k.a 2a-3

k.ı 2a-7

ko- (قُو- ، قُ-) : 1. müsade et-, imkân tanı-

k.mamak gerek:-mamalıdır 70a-1, 112b-4

k.mayalar 16a-5, 28a-7, 66b-7, 77a-11, 118a-9, 119b-7, 120a-9

k.maz 39a-5, 40a-13, 51b-8

2. rahat bırak-, ara ver-

k.r 99b-4

3. terk et-, bırak-

k.mak gerek:-malıdır 11a-1

2. koy-, kat-

ḳ.mış olalar:-mışlardır 31a-9

ḳoca (قوجا ، قوجى): 1. yaşlı insan, ihtiyar

ḳ. 12a-9

ḳ.lara 21b-9

2. büyümüş, çocukluk çağını arkada bırakmış kimse

ḳ.larda 112a-2

ḳocalT- (قوجلد- ، قوجلدى-) : ihtiyarlat-, erken ihtiyarlamaya te'siri ol-

ḳ.ur 8a-10, 48a-2, 51b-10

ḳoç* (قوچ) :

ḳoç buynuzı : koçboynuzu, bir tür kokulu yonca (bkz. iklilī'l-melik, iklīli'l-milk, iklīlü'l-melik)

ḳ. 58b-11

ḳoḫu* (قوخو) :

et ḳoḫusı : pişmiş etten çıkan koku

ḳ. 26a-10

ḳoḳ- (-قوق) : kok-

ḳ.sa 30b-1

ḳoḳu (قوق ، قوقو ، قوقۇ) : koku, ıtır

ḳ.lar 17a-10, 26a-12, 26b-1

ḳ.sı 2b-7, 42a-11

ağız ḳoḳusın : ağız kokusu, ağızda oluşan fena koku

ḳ. 35b-5, 46b-5

arpa ḳavudı ḳoḳusın : kavrulmuş arpa unu kokusu

ḳ. 26b-1

ıssı etmek ḳoḳusı : yeni pişmiş, sıcak ekmekten yayılan iştah açıcı koku

ḳ. 26b-3

kāfūr ḳoḳusı : kafur bitkisinden elde edilen koku

ḳ. 48a-3

kızıl et ḳoḳusı: pişmiş yağsız et kokusu

ḳ. 26b-5

tāze ḫıyār ḳoḳusı : taze salatalık kırıldıktan sonra yayılan iç ferahlatıcı koku

ḳ. 26b-6

kokula- (قُوقُلَ –) : bir mahalli gül suyu v.b. koku maddeleriyle kokulandır-

k.yalar 27a-11

kokulu (قُوقُلُو) : kokulu, koku yayan, kokan

k. 15a-4, 15b-3, 117b-10, 117b-10

kol (قُل ، قُول) : kol; el ile dirsek arasındaki kısım

k.larda 108a-9

k.lardan 108a-7

k.una 92a-8

koltuk* (قلتق ، قُلتُق) :

koltuk altın : koltuk altı, omuzla kolun birleştiği yerin iç kısmı

k. 109b-4

k.lar 108b-2

kop- (– قُپ) : çık-, neş'et et-, oradan başla-

k.ar 98b-4

kork- (قُرق–) : 1. kork-, dehşete kapıl-

k.acak 15a-3

k.ar 119a-5

k.mayacak 67a-1

k.mış 4b-2

2. çekin-, endişe et-

k.alar 86b-1

k.arsa 54b-12

k.mamak gerek:-mamalıdır 90b-6

k.sa 117a-13

k.salar 64a-3

korka korka : çekingen adımlarla, sendeleyerek

k. 118b-10

korkmak (قُرقمق ، قُرقمَق) : korkmak, dehşete kapılmak

k. 10a-8, 67a-1, 100a-4

k.dan 23a-11

korku (قُرقُو) : endişe, tehlike endişesi

k.sı 100b-2

korkulu (قُرقُلُو) : dehşet verici

k. 4a-13

ḳorḳusız (قُرْقُسِزْ) : çekinmeden, endişe etmeden
ḳ. 25a-13
ḳorḳusuz (قُرْقُسُزْ) : korkulmayacak olan, endişeyi icab ettirmeyen
ḳ. 112a-4
ḳorḳuT- (قُرْقُدْ-) : korkuya mahal ver-, endişeye sebep ol-
k.ur 102a-6
ḳoruḳ (قُرُقْ ، قُوْرُوْقْ) : olgunlaşmamış ekşi üzüm
ḳ. 34b-3, 41b-13
ḳoruḳ aşı(n) : olgunlaşmamış üzüm aşı
ḳ. 8b-7, 11a-9 , 65a-6, 71b-12, 80b-9, 81b-10, 94b-13, 95a-3
ḳoruḳ müzevveresin : olgunlaşmamış üzüm müzevveresi
ḳ. 92a-10
ḳoruḳ suyı : olgunlaşmamış üzüm suyu
ḳ. 7a-9, 15b-5, 18a-5, 62a-2, 111a-16
ḳoruḳ şarābı : olgunlaşmamış üzüm şerbeti
ḳ. 81b-5
ḳoruḳ şurvāsı : koruk üzüm suyu ile yapılan çorba
k. 84a-11
ḳorulġan (قُرُلْغَنْ) : dolama, etyaran; tırnak civarındaki yumşak kısımların iltihaplanmasıyla meydana gelen şiş (bkz. dāḫıs)
ḳ. 111a-1
ḳovuḳ (قُوْوُقْ) : boş, oyuk, oyuk gibi boşluk bulunan iç kısım
ḳ.ola:+dur 50b-4
ḳoy- (قُوْيْ- ، قُوْيَ ، قُيْ-) : 1. kur-, yerleştir-
ḳ.alar 26a-8, 26a-10, 27b-3, 40b-2, 51a-4, 51a-5 51a-5, 59b-6, 60b-8
ḳ.up 89a-4, 89a-7
2. bir muameleye tabi tut-
ḳ.alar 53a-6, 66b-13, 80a-12
ḳ.mayalar 104b-7, 106a-9
3. sür-, dök-, bulaştır-

ḳ.alar 70b-9, 71b-7

4. bırak-, serbest bırak-

ḳ.ıcaḳ 108a-2

5. sun-

ḳ.alar 104a-13

ıssı ḳoy- : sıcak çarp-, sıcak vücuda menfi olarak te'-sir et-

ḳ.maḳ 100a-8

soyuḳ ḳoy- : soğuk çarp-, üşüt-

ḳ.maḳ 100a-8

ḳ.maḳdur 89a-2

ḳ.up 73a-4, 86a-7

yil ḳoy- : hava dokun-, rüzgâr çarp-, üşüt-

ḳ.makdur 89a-2

ḳoymaḳ (قُيْمَق) : bir muameleye tabi tutmak

ḳ. 116b-8

ḳoyun* (قُوْيُن ، قُوْيْن) :

ḳoyun eti(n) : koyun eti

ḳ. 8b-11, 32b-13, 40a-3, 62a-5, 67a-12, 94a-3 95a-9, 113b-5, 114a-8

ḳoyun eti meslūkası(n) : koyun eti suyu ile yapılan bir çeşit sade çorba

ḳ. 88b-3, 116b-1

ḳoyun eti şurvāsın : koyun eti çorbası

ḳ. 91a-6

şişek ḳoyun eti : iki yaşında koyun eti

ḳ. 107a-8

ḳoyun- (قُويُن- ، قُوْيُن-) : döküm-, koyun-, kendi kendine dök-

ḳ.alar 86a-3, 98a-1, 113b-10

ḳoz (قُوْز) : ceviz

ḳ. 36a-10, 61a-10, 93a-13

ḳ.dan 15a-1, 91a-11

hindistān ḳozı(n) : hindistan cevizi; tropikal bölgelerde yetişen bir ağacın portakaldan büyük ve çok sert kabuklu meyvesi

k. 93a-12, 95b-3

hindūsitān kozı içi : hindistan cevizi içi

k. 52a-13

koz aġacı : ceviz ağacı

k. 6b-4

koz içi : ceviz içi

k. 93b-7, 117a-6

kömür (كُمُرْ) :

kömür od : kömür ateşi, köz (bkz. kömür odın)

k. 59a-10

kömür odın : kömür ateşi, köz (bkz. kömür od)

k. 49a-9

köpüK (كُپُكْ، كُپُكْ): köpük; meyve suyu v.b.nin kaynatırken ya da kaynatmadan yüzünde toplanan beyaz, dumana benzer madde

k. 6a-8

k.in 71a-4

katrān köpügi : gārīkūn mantarı, katran göbegi; çayır mantarlarından, şapkaya benzeyen, alt yüzü dilim dilim halka ile çevrili bir mantar (bkz. gārīkūn)

k. 51a-7

kötrümlüK (كُوتْرُمْلُكْ) : kötürüm olma hali, bacakların felçli hali

k.e 12b-2

ḳūbā (قُوبَا) : temriye hastalığı (bkz. demregi, temregü)

k. 114b-18

ḳuduz (قُدُزْ) : kuduzluk hastalığına yakalanan insan ya da hayvan

k. 118b-5, 119a-2, 119b-3, 119b-6, 120a-11

k.mıdur 119b-1

ḳuduzluḳ (قُدُزْلُقْ) : köpek, kedi v.b. hayvanlarda ortaya çıkıp insana da geçebilen, hastalığa yakalananı delirterek öldüren bir hastalık

k. 118b-5

kūfte (كُوفْتَه) : kıyılmış, ezilmiş etten yapılan bir et yemeği

k. 41a-3

ḳulaḳ (قُولَاق ، قُولَاغ ، قُلَاغ ، قُلَق) : kulak, işitme hassasına sahip uzuv

ḳ.30b-3

ḳ.a 73a-11, 73b-1

ḳ.dan 73b-1

ḳulaġ aġzı : ağızda ve dilde çıkan sarı veya kızıl kabarcıklar halinde bir hastalık

ḳ. 73b-3

ḳulaḳ ardın : kulağın arka kısmına kalan yeri

ḳ. 109b-4

k.lar 108b-2

ḳuzı ḳulaġı : rībās otu, çiçekleri kırmızı, yaprakları sebze ve salata olarak kullanılan, ekşi, kayalıklarda ve dağlarda çokça görülen bir ot

ḳ. 38b-3

ḳuzı ḳulaġı toḫmı : kuzukulağı tohumu, rībās otu tohumu

ḳ.

ḳulaḳ aġır ol- : kulağın işitmesi azal-

ḳ. 73a-5

ḳulaḳ cıŋle- : kulakta çınlama meydana gelmesi şeklinde rahatsızlık ortaya çık-

ḳ. 64a-10

ḳulḳās (قُلْقَاس) : kukas otu, köpek otu, bozotu, it sineği; pişirilerek yenilen bir ot kökü (bkz. kalkās)

ḳ. 37b-8

ḳulunc (قُولُونج ، قُلُنج) : bağırsaklarda yanma ve sancı, hacette zorlanmakla kendini gösteren bir hastalık

ḳ. 90a-8, 91a-3

ḳ.un 90a-13

ḳundus* (قُنْدُس) :

aġu ḳundus : acı bir ot

k. 114b-8
ḳurbaġa*(قُرْبَغا) :
ḳurbaġa eti : kurbağa eti

k. 117a-12
ḳurd (قُرْد) : karın kurdu, karın solucanlarından ayrı olarak ufak bir böcek çeşidi (bkz. karın ḳurdın için ḳurT maddesi)

ḳ. 93a-5, 93a-9
ḳurdamaḳ (قُرْدَمَق) : kurdalama, kurcalamak, karıştırma

ḳ.dan 75a-4
ḳurdaşīn (قُرْدَشِين) : kurdeşen; deride kızıla yakın yassı yassı sivilceler çıkması ve bunların dökülüp tekrar çıkabilmesi şeklinde zuhur eden bir deri hastalığı (bkz. şarā)

ḳ. 111a-8
ḳurı (قُورِي ، قُرِي ، قُرُو) : kuru, akıntısı olmayan, susuz, yaş olmayan (bkz. ḳuru)

ḳ. 115a-9
k.sınuŋ 115a-11
ḳurı et : kurutularak uzun süre muhafaza edilen et

ḳ. 41b-1
ḳurı-*(قُرِـ) :
mizācı ḳurı- : tabiatı kuru-, tabiatın kuruması ile vücudun bir kabiliyeti kaybol- veya zayıfla-

k,yup 96a-1
ḳurıl- (قُرِل-) : kurul-, yerleştiril-, koyul-(bkz.ḳurul-)

k.a 28a-5
ḳurılda- (قُرِلْدَه-) : bağarsıklarda, soğuk algınlığı v.b. rahatsızlıklarda gürültülü bir ses teşekkül et- (bkz. ḳurḳur iT-)

k.yup 92b-3
ḳurıT- (قُرِد-) : 1. zayıflat-, incelt-, kilo kaybettir-

ḳ.ur 8a-10, 12a-5, 13a-3, 13b-12, 14a-4, 31b-8

45a-3, 50b-5

2. azalt-

ḳ.ur 39a-6, 46b-6

3. gücünü eksilt-

ḳ.ur 10b-8

ḳurḳur* (قُرقُر) :

ḳurḳur iT- : kurulda-, gurulda-, kurkur diye ses çıkar- (bkz. ḳurılda-)

ḳ. 89b-6

ḳurṣ (قُرْص، قُرُص) :

ḳurṣ-ı anberbārīs-i rāvend (قُرْصِ اَنْبَرْ بَارِيسِ رَاوَنْد): bilhassa sıtmalara yarayan, amber-i bārīş, hıyar tohumu, sakız, tebeşir, lök, rāvend-i çīnī, kuru gul yaprağı, safran, sünbül, meyan kökü ve terengübin gibi otlar dövülüp kāsnī yani hindiba ya da amber-i bārīş ṣuyu ile yoğurarak kurslar halinde imal edip kullanılan mürekkeb bir ilaç (bkz. ḳurṣ-ı anber-i bāriş-i rīvend)

ḳ. 107b-4.

ḳ.i 85b-1, 105b-1

ḳurṣ-ı anber-i bārīs-i rīvend (قُرْصِ اَنْبَرِ بَارِيشِ رِيوَنْد): bkz. ḳurṣ-ı anberbārīs-i rāvend.

ḳ.i 60a-9

ḳurṣ-ı ṭabāşir ḥummāżı (قُرْصِ طَبَاشِيرِ حُمَّاضِ) : hint kamışının içinde bulunan, pul şeklindeki tebeşir maddeleri ile muhtelif otların dövülüp ekşi nar suyu ya da buna benzer bir usare ile yoğrulduktan sonra kurslar halinde imal edilerek kullanılan mürekkep bir ilaç olup, harareti ve safrayı teskin etmeye bilhassa iyi gelir

ḳ. 60a-2, 81b-7, 90a-2, 104b-4, 110a-9, 112b-11

ḳurṣ- ṭabāşīr kāfūrı (قُرْصِ طَبَاشِيرِ كَافُورِي) :

humma ve diğer ateşli hastalıklara, öksürüğe ve kan kusmaya bilhassa faydalı olup ishal kesici olarak da kullanılan, kafur, tebeşir, arap zamkı ile tohumların dövülerek pire otu suyu şurubuyla yoğrulup yuvarlak haplar haline getirilmesi ile imal edilen mürekkeb bir ilaç

k. 59b-8, 81b-8, 87a-4, 104b-4, 110a-9, 111a-16

kurs eyle- : ilacı, ortası delik yuvarlak hap yap-

k.lar 60a-2, 60a-9, 60b-4

kurT (قُرْد ، قُرْث) : 1. kurt; meşhur kurnaz ve vahşi hayvan

k.a 118b-6

2. böcek

k. 50a-4

bambul kurdı : kuduz böceği

k. 117a-9

karın kurdın : karında asalak olarak peydahlanan, karın solucanından ayrı bir böcek

k. 93b-1

kurtulmaK (قُرْتُلْمَغ) : çare bulmak, atlatmak

k.a 17a-6

kurtum (قُرْطُم ، قُرْطُم) : papağan yemi de denen, ota benzer bir çiçeğin tohumu (bkz. usfur tohmın)

k. 58b-12

kurtum-ı hindī (قُرْطُم صِنْدِي) : siyah usfur tohumu, nil habbeciğinin bir türü (bkz. ḥabbu'n-neyl)

k. 93b-2

kuru (قُرُو) : kuru, ıslak olmayan (bkz. kurı)

k. 3a-2, 3a-6, 62b-11, 77a-8, 93a-7, 113a-15

k.dur 2b-10

k.sı 37a-5

ekşi kuru enārdāng : kurutulmuş ekşi nar

k. 57b-1

kuru babādya : kurutulmuş papatya çiçeği

k. 58b-11

kuru balık : tuzlanarak kurutulmuş balık
ḳ. 3a-5
kuru benefşe : kurutulmuş menekşe çiçeği
ḳ. 18a-11, 55a-2, 58a-11, 74a-1
kuru et : tuzlanarak kurutulmuş et
ḳ. 3a-4, 92b-8
kuru gül : kurutulmuş gül (bkz. zürr-ı verd, zerr-i verd)
ḳ. 82a-11, 83a-1
kuru gül düğmecügi yapraġı : kurutulmuş gül tomurcuğu yaprağı
ḳ. 74a-1
kuru gül yapraġı : kurutulmuş gül yaprağı
ḳ. 60a-13
kuru kızıl gül yapraġı : kurutulu kırmızı çiçekli gül yaprağı
ḳ. 59b-10
kuru kişnic : kurutulmuş kişniş (bkz. ḳuru kişnīz)
k. 64b-9, 102b-11, 111a-15
kuru kişnīz : bkz. ḳuru kişnic
ḳ. 57a-6, 64b-12
kuru peynir : kuru peynir, kurutulmuş peynir
ḳ. 34a-6, 86b-13
kuru sıkıl : hazım zayıflığında, yuvarlak, hazmedilmemiş olarak mak'addan çıkan madde, karışım, güre
ḳ. 88b-11
kuru üzüm : kurutulmuş üzüm
ḳ. 15b-13, 34b-1, 78a-13, 79a-3
kuru üzüm çekirdegi : kurutulmuş üzüm çekirdeği
ḳ. 85b-8
kuru öksür- : balgam çıkarmadan kesik kesik öksür-
ḳ. 79b-2
kuru- (قُرُو-) : rutubeti kalma-, susuzluk hisset-
ḳ.r 101b-6
kurul- (قُرُل-) : koyul-, yerleştiril- (bkz. ḳurıl-)

ḳ.a 28a-4

ḳuruldamaḳ (قُرُلدَمَق) : guruldama, karında soğuk allığı v.b. hallerde meydana gelen gürültü

ḳ. 82a-2

ḳuruluḳ (قُرُلُغ) : kuruluk, rutubetsizlik

ḳ.ın 52a-1

ḳuruT- (قُرُ ـ) : nem oranını düşür- , kurut-

ḳ.ur 40b-5, 48b-1

ḳuṣ- (قُصْ ـ ، قُصْدُ ـ ، قُسْ ـ) : kus-, ağız yolu ile madde çıkar-

ḳ.a 24b-4, 68b-7

ḳ.alar 18b-13, 21a-11, 21a-12, 54a-10, 106a-3, 114a-12, 117b-4

ḳ.anlar 24a-9

ḳ.ar 109b-1

ḳ.arısa 27b-6

ḳ.arsa 24b-4, 27a-12

ḳ.ıcak 68b-7, 82b-3, 82b-6, 82b-10

ḳ.maḳ gerek:-malıdır 13b-5, 14a-2, 24b-3, 37a-10 83a-6

ḳ.up 83b-5

kan ḳuṣ- : ciğerlerinden veya boğazdan, bir rahatsızlık neticesi ağız yolu ile kan gel-

ḳ.maġa 59b-9

ḳuṣdur- (قُصْدُر ـ ، قُسْدُر ـ) : sıhhate iyi geleceği düşüncesiyle kusmasını te'min et-

ḳ.alar 20a-2, 92a-7, 118a-3

ḳ.maḳ gerek:-malıdır 107a-5

ḳuṣma (قُصْمَ) : kusma işi (bkz. ḳuṣmaḳ)

ḳ.dur 28b-4

ḳuṣmaḳ (قُصْمَغ ، قُصْمَق ، قُسْمَق) : kusma, rahatsızlık neticesi ya da sıhhate iyi geleceği fikri ile ağız yoluyla madde çıkarmak (bkz. ḳuṣma)

ḳ. 14a-2, 24a-6, 24a-10, 54b-6, 82b-4, 83b-3, 83 b-10, 93b-11, 98a-11, 102a-2, 102b-6, 102b-10 103b-7, 108a-7, 110b-1, 110b-8

ḳ.a 24b-2
ḳ.dan 13a-7, 14a-10, 14b-3, 23b-5, 24a-9, 24a-11 75a-2, 83b-9, 107a-5
ḳ.dur 82b-6, 82b-11
ḳ.ı 34b-5, 35a-13, 36b-10, 38b-11, 43b-5, 46a-6 47b-12, 50a-3, 50b-9
ḳ.ıla 19a-9, 20b-1, 28b-8, 65a-11, 72a-4, 82b-7 84b-2, 90a-6

ḳust (قُسْط) : kunduz hayası da denen bir bitkinin özellikle kökü için kullanılan bir isim olup bu bitkinin ḳust-ı hindī ve ḳust-ı ʿarabī denilen iki türü vardır ; k.-ı hindī siyah, hafif kokulu ve acı, k.-ı ʿarabī beyaz, hafif kokulu ve lezzetli olup solucan düşürme, sancı ve karaciğer rahatsızlıkları için faydalıdır

ḳ. 94b-9, 95b-7, 114b-8

ḳust yaġın : kunduz hayası yağı

ḳ. 97b-9

ḳuş (قُوش، قُش) :

ḳuş eti(n) : kuş eti, kuş cinsi hayvanların eti

ḳ. 85b-10
ḳ.lar 14b-1

ḳuşġulıḳ (قُشْغُلُق) : endişe içinde, sıkıntılı

ḳ. 10a-10

ḳuşluġın (قُشْلُغُن، قُشْلُوغُن) : kuşluk vakti, güneş doğduktan bir kaç saat sonraki vakit

ḳ. 24b-12, 64a-3

ḳuvvet (قُوَّت، قُوَّتْ، قُوَّتَ) : 1. güç, kuvvet, mukavemet

ḳ. 5a-1, 18a-7, 83b-11, 97b-3
ḳ.i 3a-11, 3b-5, 10a-4, 12b-13, 17a-8, 17b-6, 17 b-7, 19a-6, 24b-6, 26a-5, 27a-3, 28b-1, 30 a-13, 30b-3, 32b-3, 48b-4, 62a-3, 70a-13, 72a-2, 80a-10, 86a-13, 88a-2, 103a-1, 103b-3, 110a-2, 116a-2, 119a-8
ḳ.ile 4b-13

ḳ.ine 5a-1
ḳ.leri 10b-4

2. te'sir, keskinlik

ḳ.i 52a-7, 53b-7
ḳ.ile 47b-2, 49a-4

3. hususiyet

ḳ.i 42a-5, 61a-7, 61b-1

4. besleyicilik, kuvvet verme kabiliyeti

ḳ.i 34a-4

cimāʿ ḳuvveti : cinsi güç, erlik kuvveti

ḳ. 95a-9

ḳuvvet-i beden (قُوَّتِ بَدَن) : bedeni güç, vücudun diriliği

ḳ. 7b-9

ḳuvvet dut- : kendi gücüne eriş-, tabii enerjisini kazan -

ḳ. 86a-1

ḳuvveti gel- : iyileş-, tabii kuvvetine kavuş-

ḳ. 83b-12

ḳuvvet iT- : güç ver-, te'sir et- (bkz. ḳuvvet vir-, ḳavī eyle-, ḳavī eT-)

ḳ. 35b-8, 36b-7, 39a-4, 39b-3, 46a-6, 47a-4, 48 a-9, 50a-3, 52b-7, 95b-5, 96a-8

ḳuvvet vir- : güçlendir-, güç kazandır-, te'sir et- (bkz. ḳuvvet iT-, ḳavī eyle-, ḳavī eT-)

ḳ. 10b-6, 33b-5, 34b-2, 35a-12, 35b-3, 36b-5, 36 b-12, 38b-11, 38b-11, 40b-6, 41a-1, 43a-12, 44b-13, 46b-8, 48a-6, 50a-6, 53a-2

ḳuvvetlü (قُوَّتْلُو) : te'siri fazla

ḳ. 22a-8

ḳuvvey (قُوَّى) : güç, kuvvet (bkz. ḳuvvet)

ḳ. 18b-5

ḳuyruḳ* (قُيُرُوق ، قُيُرُوغ) :

ḳuyruk yaġı : koyun türü et hayvanlarının kuyruklarından alınan yağ

ḳ. 32b-6, 108b-10, 109a-1

sıġır ḳuyruġı : sığır kuyruğu bitkisi; tüylü yapraklı,

sarı çiçekli bir kır bitkisi (bkz. māhī-zeher)

k. 110b-4

ḳuyu*(قُيُو) :

ḳuyular suyı : kuyu suları, kuyu türünden yerlerden çıkan sular

k. 9b-6

kuz (كُزّ) : kambur

k. 118b-9

ḳuzġun*(قُوزغُونْ) :

ḳuzġun otı : kuzgun otu, eğrelti otu (bkz. sarḫas)

k. 93b-1

ḳuzı (قُوزِي ، قُزِي ، قُوزِ ، قُوزِيِ) : kuzu, koyun yavrusu

k. 33a-2

emer ḳuzı survāsın : süt kuzusu eti ile yapılan çorba

k. 91b-5

ḳuzı eti(n) : koyun yavrusu eti, bir yaşından küçük koyun eti, kuzu eti

k. 33a-2, 63a-2, 85b-10, 88b-3, 113b-5

ḳuzı ḳulaġı : çiçekleri kırmızı, yaprakları sebze ve salata olarak kullanılan, ekşi, kayalıklarda ve dağlarda çokça görülen bir nebat, ribas

k. 38b-3

ḳuzu ḳulaġı toḫmı : kuzukulağı tohumu

k. 60a-4, 86b-11

ḳuzıcaḳ*(قُزِجَقْ ، قُزِيجَقْ) :

ḳuzıcaḳ eti : yavru kuzu eti

k. 111b-12

ḳuzıcaḳ pāçasın : yavru kuzu eti paçası

k. 14b-9

küçük*(كُچُك) :

küçük ḳız : raşid olmayan kız, hayz görmemiş kız

k. 13a-9

kürsī (كُرْسِي) : kürsü, iskemle türünden bir eşya

k. 16b-2

- L -

lāciverd (لاجورد) : içinde muntazam olarak dağılı kükürt ile sodyum ve aliminyumsilkattan mürekkeb, süs eşyası olarak da kıymeti bulunan, koyu mavi, laciverd taş; hekimlikte ilaç terkiblerine toz halinde ilave edilebilir (bkz. ḥacer-i lāciverd)

l. 20b-12

lādān (لادن) : tüylü ve umumiyetle yapışkan yapraklı, beyaz ve pembe çiçekli bir nebattan elde edilen yağ kıvamında bir tür sürme

l. 62b-8, 72b-11

lākin (لكن ، الكن) : fakat, ancak (bkz. līkin)

l. 33a-9, 42b-12, 98a-7

laṭīf (لطيف ، لطيف ، لطيف) : iyi, hoşa giden, lezzeti yerinde

l. 7a-8, 17a-3, 23b-6, 23b-7, 58a-10, 83b-2, 88 b-3, 91a-6

l.in 8a-2

latīf eyle- : tadına kavuştur-, iyileştir-

l. 9b-9

lāzım*(لازم) :

-mak lāzım : -malıdır

l. 77a-8

legen (لكن) : leğen, el ayak yıkamak v.b. işlerde kullanılan yayvan ve metal kap

l. 89a-7

leglek*(لكلك) :

leglek yağı : uzun bacaklı ve uzun gagalı bir kuş olan leylek yağı

l. 97b-10

leyin*(ليّن) :

leyin ḥukne : bedeni rahatlatmak, yumuşatmak için yapılan hukne (bkz. yumşaḳ ḥukne, ḥukne-i leyyine)

l. 88b-13

leymōn*(لَيْمُوْن) :

leymōn suyı : limon suyu, limon usaresi

l. 110a-1

leyyin (لَيِّن) : yumşak, yavaş

l. 79b-8, 104b-11

l.olursa:-ise 5a-1, 5a-10, 5a-13

leyyin ḥukne eyle- : bkz. ḥukne-i leyyine eyle-, ḥukne-i leyyine iT-

l. 67b-7

leẕẕet*(لَذَّة) :

leẕẕet al-: hoşuna git-, hoşlan-

l. 23b-10

lıḳūḳ-ı ʿunṣul (لِفْوْقِ عُنْصُل) : adasoğanı, yaban soğanı; soğan türünden çok yıllık bir nebat olup kökünden, bilhassa usaresi alınarak faydalanılır(bkz. yaban soġanı, baṣal-ı ʿunṣul)

l. 77b-10

lākin (لٰكِن) : bkz. lākin

l. 9b-6, 11b-5, 12a-2, 31a-13, 31b-2, 31b-8, 32b-3, 32b-5, 32b-9, 34a-3, 34b-3, 35a-13, 37b-12, 43a-12, 45a-12, 45a-13, 45b-1, 46a-9, 48b-12, 50b-10, 51a-1, 51b-4

līmōn (لِيمُوْن، لِيمُوْن) : limon, turunçgillerden, bol vitaminli sarı kabuklu ekşi meyve

l. 8b-7, 35b-11, 41b-12, 44b-11

līmōn aşı : limon aşı

l. 114a-7

līmōn müzevveresin : limon suyuyla yapılan müzevvere, bir tür sade çorba

l. 65a-5, 92a-10, 103a-4

līmōn suyı : limon suyu, limon usaresi

l. 7a-9, 62a-3, 100b-12, 103a-8, 113b-11, 114b-9

līmōn şarābı : limon şerbeti (bkz. şarāb-ı leymōn, şarāb-ı līmōn)

l. 7a-3

lisānu'l-ḥamal (لِسَانُ الْحَمَل، لِسَانُ الْحَمَل) : sinirlice otu,

boyu bir metreye kadar uzayabilen, çiçekleri başağa benzer bir nebat (bkz. lisānu'l-ḥaml, sinirlüce otı)

l. 86b-9

l.la 94a-8

lisānu'l-ḥamal suyı : sinirlice otu usaresi

l. 108b-6, 115b-4, 116a-1

lisānu'l-ḥamal tohmı : sinirlice otu tohumu

l. 87a-13, 90a-1

lisānu'l-ḥaml (لِسَانُ الحَمَل) : sinirlice otu (bkz. lisānu'l-ḥamal)

l.lla 111b-5

lisānu's-sevr (لِسَانُ الثَّوْر) : sığırdili; öküzdili de denen, tüylü, çok yıllık otsu bir nebat (bkz. sığır dili)

l. 48a-5, 54a-3, 54b-13, 55b-10

l.i 20a-3

lisānu's-sevr suyı(n): sığırdili usaresi

l. 19a-3, 21a-6, 68b-10, 77a-1, 78a-1, 80a-2, 81 a-6, 115b-12

lohusa (لُوصَة، لُوصَ) : lohusa, yeni doğum yapmış kadın

l.lar 15a-12

l.ya 13a-13

lök (لُوك) : bir nevi hint zamkı, bir ağacın zamk kıvamındaki reçinesi

l. 60a-2

lu'āb (لُعَاب، لُعَاب، لعاب) : herhangi bir nebati maddenin -tohum, çekirdek, meyve, yaprak- bal ya da şeker ile pişirilip süzülmesiyle elde edilen yapışkan, kalın, yarı sıvı kıvamında madde, luab

l.ın 80a-4

ağız lu'ābı : salya ağız suyu (bkz. ağız yarı)

l. 118b-8

ayva çekirdegi lu'ābı(n) : ayva çekirdeği ile balın pişirilerek süzülmesiyle yapılan salyamsı madde (bkz. hayva çekirdegi lu'ābı(n))

l. 56a-9, 84a-10, 91b-4, 104a-4

bezr-i katūnā lu'ābı şarābı : pire otu tohumundan elde edilen luab şerbeti

l. 78b-7

hatmī lu'ābın : hatmi çiçeği luabı

l. 84a-10

hayva çekirdegi lu'ābı(n) : bkz. ayva çekirdegi lu'ābı(n)

l. 66b-9, 78a-9, 88b-12, 116a-11

l.la 80a-2

hayva çekirdegi lu'ābı şarābın : ayva çekirdeğinden elde edilen luabla yapılan şerbet

l. 78b-8

kettān tohmı lu'ābın : keten bitkisi tohumundan elde edilen luab

l. 91b-4

lūle*(لُولَ) :

hukne dagarcugı lūlesin : hukne aletinin, ilaç doldurulup muhafaza edilen ince boru şeklindeki kısmı

l.üç 25a-11

lu'ūk (لُعُوق، لُعُوق، لُعُوق) : ilaçların yalamak suretiyle kullanılan türleri ki bu ilaçlar haplar gibi müessir ilaçlardır

l.ı 22b-10

l.ise 22b-7

l.lar 22a-9

lu'ūk eyle- : ilacı luuk olarak imal et-

l. 93b-6, 106a-7

- M -

maʿcūn (مَعْجُوْن، مَعْجُوْنْ) : macun kıvamında imal edilen ilaç, hamur kıvamında imal edilen ilaç

m. 15b-7, 52a-6, 83a-2

m.ıla 65b-11

m.lar 51b-2, 65b-11, 75b-5, 82a-4, 89b-7, 90b-13

m.lardan 114a-15

m.ları 52a-4

benefşe maʿcūnı : menekşe macunu; menekşe ile şekeri yoğurup güneşte bekletmekle yapılan macun (bkz. maʿcūn-ı benefsec, maʿcūn-ı benefşe)

m. 65b-5

keşir maʿcūnı : havuç tohumunu dövüp katkı maddeleri ile yoğurmakla yapılan bir ilaç

m. 95b-11

maʿcūn-ı benefsec (مَعْجُوْنِ بَنَفْسَج، مَعْجُوْنِ بَنَفْسَجْ) : bkz. benefşe maʿcūnı, maʿcūn-ı benefşe

m. 73a-7, 88b-12

m.ile 72b-9

maʿcūn-ı benefşe (مَعْجُوْنِ بَنَفْشَه) : menekşe macunu (bkz. maʿcūn-ı benefsec, benefşe maʿcūnı)

m. 53a-3, 62b-5, 70a-9, 78b-7

maʿcūn-ı felāsife (مَعْجُوْنِ فَلَاسِفَه) : biber, zencefil, tarçın, kış kavunu, papatya, narçiçeği içi, tilki hayası, kuru üzüm, rezene tohumu dövülüp bal ile yoğrularak yapılan, bedeni ve hafızayı kuvvetlendirici macun

m. 52a-8, 97b-8, 114a-15

maʿcūn-ı misk (مَعْجُوْنِ مِسْك) : misk macunu; misk, sünbül, hint sünbülü, erik, safran, kimyon ve sakız, ud, karanfil ile dövüp bal ile yoğurmakla yapılan macun olup mide ağrısına ve ciğere iyi gelir (bkz. maʿcūn-ı müşk ve maʿcūnu'l-misk)

m. 16a-4, 52b-6, 91a-1

ma'cūn-ı müşk (مَعْجُونِ مُشْك) : bkz. ma cun-ı misk, ma'cūnu'l-misk

m. 81a-13

ma'cūn-ı necāḥ (مَعْجُونِ نَجَاح) : kara helîle, eftîmūn türbüd, ustuḫūdus v.b. otlar dövülüp yağ ve bal ile yoğrularak elde edilen bir macun olup sevdayı ve balgamı ishal edici bir ilaçtır

m. 53a-7, 114a-5

ma'cūnu'l-misk(مَعْجُونُ الْمِسْك) : bkz. ma'cūn-ı misk, ma'cūn-ı müşk

m. 95b-10

mesrūtîdūs ma'cūnın : .?....

m. 63b-13

zencebil ma'cūnı : kamışı ve hasır otunu hatırlatan, bir metrelik boyda çok yıllık, ota benzer bir nebatın kökünden katkı maddeleri ile yapılan bir macun olup bedeni kuvvetlendirici te'siri fazladır

m. 20a-8

ma'cūn eyle- : ilacı macun olarak imal et-

m. 52a-2, 52b-5, 52b-13, 53a-12, 53b-5, 94b-10

mādām (مَادَامَ) : eğer...ise, ...ıncaya kadar

m. 12b-4

mādām ki : ...ıncaya kadar, ...dığında

m. 11b-10, 25b-13, 119a-11

mādde (مَادَّة ، مَادّ) : eski tıbda, hepsine birden hılt, ahlat adları verilen ve vücutta bulunan dört ana unsur olarak vasıflandırılan kan, safra, sevda ve balgamdan birinin veya daha fazlasının, değişik uzuvlarda, muhtelif hal ve mikdarlarda bozulmasıyla hastalıklara sebep olan irin kabilinden madde

m. 4b-7, 4b-9, 21b-12, 28b-4, 29b-11, 64a-1, 97 b-4, 106a-10, 108b-1, 108b-7, 108b-10

m.den 25b-11
m.nün 23b-9
m.si 108a-3
m.yi 26b-10, 64a-2, 108b-4, 108b-8
m.yile 28b-2.3.

ma'de (مَعْدَه ، مَعْدَ) : mide; sindirim sisteminin, yemek borusu ile oniki parmak bağırsağı arasında kalan geniş kısmı (bkz. ma'ide)
m. 65a-8
m.de 2b-1, 4a-9, 8a-2, 12b-3, 33a-12, 33b-8, 35 a-1, 35a-1, 35a-5, 36a-5, 37a-6, 37a-9, 65a-10 83a-5, 84b-1
m.den 2b-3, 39a-5, 49b-10, 65a-8, 68b-1
m.deki 53b-1
m.nün 19a-8, 39b-6
m.si 12a-10, 15a-13, 24a-7, 27b-3
m.sinde 74b-13
m.ye 32a-8, 32a-11, 32b-9, 34a-9, 34b-1, 34b-5 34b-7, 34b-12, 35a-4, 35a-8, 35a-12, 35b-3, 36b-5, 36b-11, 37a-4, 37a-7, 39a-2, 39b-11 41a-2, 46a-5, 46b-6, 46b-8, 46b-13, 47a-11 48a-9, 48b-12, 50a-2, 50a-5, 52b-7, 65a-11
m.yi 7b-9, 8a-11, 34a-3, 35a-3, 35b-4, 35b-13 36a-3, 36a-5, 36a-8, 37a-13, 38a-9, 38b-8, 38 b-10, 38b-12, 43b-3, 43b-8, 44b-12, 45a-7, 46 a-9, 47a-5, 47b-12, 48a-2, 50b-10, 51b-7, 53 a-1, 53b-7, 57a-10

ma'de agrısın : mide ağrısı (bkz. ma'ide agrısı)
m. 28a-13, 81b-3

ma'de üsdin : vücudun, mide hızasına tekabül eden üst kısmı (bkz. ma'ide üsti)
m.si 120a-10

mafṣal (مَفْصَلٌ) : eklem, eklem yeri
m.larından 40a-3

māhīzeher (مَاهِيزَهَرٌ) : sığırkuyruğu otu; yaprakları tüylü, sarı çiçekli bir kır bitkisi (bkz. sığır kuyruğı)

m. 110b-4

maḥmūde (مَحْمُودَه، مَحْمُودَ) : 1. sakmunya, bingöz otu, yaprakları ok ucu şeklinde, çiçekleri soluk renkli bir ot

m. 117a-4

2. bu otun zamk halinde ve müshil olarak kullanılan kökü

m. 18b-6, 48b-13, 49a-7, 54b-9, 93b-6

m.nün 49a-5

maḥmūm (مَحْمُومٌ) : hummalı, hummaya yakalanan (kişi)

m.lara 32a-6, 35b-10, 40a-9

m.laruŋ 65b-8

maḥrūru'l-mizāc (مَحْرُورُ الْمِزَاجِ) : yapısı itibarıyla sıcak tabiatlı kimse, misacında hararet fazla olan

m. 23b-2

maḥsūsāt (مَحْسُوسَاتٌ) : insanın, kendisi dışındaki dünya ile temasında, idrak mekanizmasını meydana getiren tepkileri ve bu tepkileri sağlayan uzuvları: deri ile dokunma, göz ile görme, kulakla işitme...gibi

m.a 28b-10

mā'ī (مَائِيّ) : su veya su ile muşabih, su nevinden sıvı

m.den 107b-9

māᶜide (مَعِيدَه، مَعِيدَه، مَعِدَه) : mide (bkz. maᶜde)

m. 15b-9, 22b-4, 82b-5, 83b-9, 84a-6, 84b-11, 84 b-12, 86a-7, 91b-12, 105a-2

m.de 82a-1, 82a-2, 83b-3, 83b-4

m.nün 49a-2

m.si 9b-3

m.ye 86a-8

m.yi 83b-6

maᶜide aġrı(n) : sırtın mide hızasına tekabül eden kısmı

m. 105b-9, 105b-13

maᶜide aġrısı : mide ağrısı (bkz.maᶜde aġrısın)

m. 83a-5

ma'ide üsti(n) : vücudun mide hızasına tekabül eden karın kısmı (bkz. ma'de üsdin)

m. 81b-4, 81b-12, 82a-9, 83b-10

ma'ide yillen- : midede gaz teşekkül edip rahatsızlık ver-

m. 82b-10

maḳ'ad (مَقْعَدٌ ، مَقْعَد) : dübür, kıç

m. 93a-9

m.a 89a-3

mālīḫulyā (مَالِيخُولِيَا ، مَا لِيخُوْلِيَا) : vesveseye tutulmuş, melankoli, bir tür ruh hastası

m. 67a-1, 119a-3

ma'lūl (مَعْلُوْل) : illetli, hastalıklı(uzuv)

m. 74b-13

ma'lūm*(مَعْلُوْم):

ma'lūm ol- : bilin- tesbit edil-

m. 44b-2

māmī (مَامِي) : ebe (bkz. āvurda)

m. 16b-7

manşūr*(مَنْشُوْر) :

manşūr yagı : hezaran çiçeği denen ve dere otuna benzeyen yapraklarıyla muhtelif renkte çiçekleri bulunan zehirli bir çiçekten elde edilen yağ

m. 16a-13

mantar*(مَنْتَر) :

yaramaz mantar : umumiyetle şapka biçiminde bir baş ve ona destek veren muntazam bir gövdeye sahip olan etli bir tür olan mantarın zehirli olanı

m. 117a-8

manūş (مَنُوْش) :yemiş, siyah kabuklu bir meyve

m. 36b-12, 95b-3

maraż (مَرَض ، مَرَضُهُ مَرَضَ) : hastalık, illet

m. 17a-12, 17a-13, 25b-12, 25b-13, 29a-11, 29b-3 37b-7, 63b-8, 64a-1, 114b-3

m.a 28b-11, 38a-10, 38a-11, 44b-3, 51b-1, 90b-7

m.da 30a-9, 102b-13, 112b-8, 115a-7, 120a-1
m.dur 84b-4
m.ı 21b-11, 103b-2, 103b-4
m.lar 3b-1, 9a-1, 10b-3, 12b-7, 12b-12, 42a-7, 42a-8, 88a-4, 88a-4
m.lara 34a-2, 37a-11, 37b-4, 43a-9, 83a-4
m.larda 17b-4, 26a-2, 30a-11, 80a-4
m.lardur 79b-9
m.ları 10b-11, 33a-3
m.larına 40a-2, 51b-9
m.larında 64a-4
m.laruŋ 2a-1, 2a-11, 3b-2, 61b-2, 67a-5
m.uŋ 79b-8, 98a-13

mārūl (تارڤول، تارڤل، ترول) : yaprakları salata olarak kullanılan bol yapraklı bir ot şeklinde sebze
m. 18a-4, 21a-9, 38a-7, 62a-8, 67b-2, 81b-12, 84a-13, 92b-1, 94b-6, 96a-5, 97a-5, 114a-8
m.ı 107b-3

mārūl müzevveresin : bir tür marul çorbası
m. 92a-11

mārūl suyı : marul suyu, marul usaresi
m. 75a-9

ma'ṣ (معص) : sançma, göbek bölgesinde sancı meydana gelmek (bkz. göbek bur-)
m. 89b-4

māst (ماست) : yoğurt (bkz. yoğurt)
m. 33b-7

maṣṭakī (مصطكي، مصطكى) : sakız, köknar sakızı
m. 24a-13, 27b-2, 48a-7, 53b-10, 54a-11, 84a-3, 87a-8, 89b-9, 105b-5, 105b-11

māş (ماش) : bezelye, bir tür böğrülce, yeşil yuvarlak taneli bir sabze
m. 8b-7, 32a-4, 94a-1

māş müzevveresin: sulu böğrülce yemeği
m. 116a-1

māş şurvāsın :böğrülce çorbası

m. 116a-3

māşerā (ماشرا) : yüzde çıkan ve yüzü tamamen kaplayabilen kan çıbanı türünden şiş

m. 75b-7

maṭbūḫ (مطبوخ ، مطبوخة) : kaynatılan ilaç, suda kaynatılarak hazırlanan ilaç(bkz. maṭbūḫa)

m.ı 22b-9

m.lar 22a-10,11

m.ları 23a-4

maṭbūḫ-ı eftīmūn (مطبوخ افتيمون) : maṭbūḫ-ı fākihenin eftimuna ilave edilip haşlanarak, kaynatılarak kıvama getirilmesiyle hazırlanan mürekkeb bir ilaç

m. 20b-2, 20b-3, 67b-6, 113a-16, 114b-15

maṭbūḫ-ı fākihe (مطبوخ فاكهة ، مطبوخة فاكهة) : erik, unnab temirhindi, kuru menekşe, sinameki, hatmi gibi otları dövüp, ıslatıp nilufer veya gül yaprağı v.b. katarak şerbetlerle karıştırmakla yapılan bir müshil ilaç

m. 18a-8, 18a-9, 20a-1, 20b-3, 20b-10, 21a-2, 97 a-2, 101a-1, 101a-12, 109b-6, 111a-3, 111b-7 113a-16, 115b-1

m.dur 104a-1

maṭbūḫa (مطبوخة) : kaynatılarak, haşlanarak hazırlanan ilaç (bkz. maṭbūḫ)

m.lar 51b-1, 54b-6

māü'l-cübbīn(ماء الجبين) : bkz. māü'l-cübn, māü'l-cübün

m. 44b-5

māü'l-cübn (ماء الجبن) : peynir suyu (bkz. māü'l-cübbīn, māü'l-cübün)

m. 113b-1

māü'l-cübün (ماء الجبن) : peynir suyu (bkz. māü'l-cübbīn, māü'l-cübn)

m. 44b-7, 67b-9, 120a-5

māü'l-laḥm (ماء اللحم) : et suyu; etin, sakız, sandal ve ud gibi maddelerin katılıp kapalı bir

māü'r-rümāneyn (مَاءُ الرُّمَّانَيْن) : bkz. māü'r-rümmāneyn
m. 111a-13, 111b-7.

māü'r-rümmāneyn (مَاءُ الرُّمَّانَيْن، مَاءُ الرُّمَّانَتَيْن) : ekşi ve tatlı nar usaresi (bkz. māü'r-rümāneyn)
m. 27a-13, 57b-11, 92a-2, 104a-1

māü'ş-şa'r (مَاءُ الشَّعْر) : arpa suyu (bkz. cevāv)
m. 92a-2

māya-hūş*(مَايَه هُوش، مَايَه هُوْش) :
māya-hūs enār : ekşimtirak nar, mayhoş nar
m. 62a-6, 84a-13
māya-hūş enār suyı(n) : mayhoş nar suyu
m. 27a-13, 67b-1

māyil (مَايِل، مَايِلْ) : meyl eden, benzer
m. 111a-9
m.dür 31a-6, 33b-2, 33b-2, 38a-5, 41a-6, 48a-6 49b-3, 51a-1
m.ola:+dir 6a-13, 22a-7
māyil ol- : 1. meyl et-, haline gir-
m. 66b-11
2. benze-, yakın ol-
m. 69a-10, 82b-11, 111b-1

māyu'linūn*(مَايُعْلِنُوْن) :
māyu'linūn yağı : ?
m. 113b-8

mażarrat (مَضَرَّت) : zarar verme, dokunma
m.ın 8a-12, 8a-13, 8b-1, 8b-1, 39a-10, 40b-12

mażmaża (مَضْمَضَه، مَضْمَضَ) : ağzı çalkalama, ağzı çalkamada kullanılan ilaçlar
m. 74b-4
m.yıla 75b-4
mażmaża eyle- : suyla ya da ilaçla ağzı çalkala- (bkz. mażmaża iT-)
m. §4a-11, 73b-6, 73b-10, 74a-5, 74a-11, 74b-2 74b-9, 75a-10, 75b-1, 76a-8, 76a-12, 116b-6
mażmaża iT- : bkz. mażmaża eyle-
m. 75b-5

māzū (مَازُو) : mazi, bir nevi ak meşe ve pelit ağacında, böcek sokmasıyla hasıl olan ura benzer madde (bkz. baş māzū)
m. 27b-13, 28a-1, 74a-4, 86b-8
m.yıla 116b-5

baş māzū : mazi, mazi uru (bkz. māzū)
m.yı 111a-5

mebrūru'l-mizac (مَبْرُودُ الْمِزَاجِ) : sakin yapılı, yapısı ağır, mizacında hararet galib olmayan
m. 23b-4

meclis (مَجْلِسٌ) : kere, defa
m. 102b-6

mecẕūm (مَجْذُومٌ) : cüzzamlı, cüzzama yakalanmış
m. 13b-1

medḥ-i bī-ḳıyās ve bī-gāyet (مَدْحِي بِي قِيَاسٌ وَ بِي غَايَتٌ) : hadsiz hesapsız hamd ve sena, övgü
m. 1b-3

meger (مَگَرْ) : şayet, şu var ki, ancak
m. 7a-1, 9b-2, 21b-7, 29a-12, 70a-13, 86a-13, 101 b-11, 103a-1, 118a-2

meger ki : 1. şu var ki, ... halinde, ...ıncaya kadar
m. 17a-8, 21b-11, 25a-3, 26b-11, 71b-1, 72a-1, 102a-5, 102a-8, 110a-2, 110a-12
2. ancak, yalnız, ...hariç, ...dışında
m. 15b-12, 28a-10, 29b-11, 35b-12, 52a-5, 86a-1 104b-12, 106b-12, 115b-8

mekke*(مَكَّهْ) :

mekke ayrıġı : güzel kokulu bir ot (bkz. āẕıḫar)
m. 74b-6

meleşre (مَلَشْرَهْ) : bkz. melesru
m. 58b-13

meleşrū (مَلَشْرُو) : raziyane, rezene (bkz. rāziyāne)
m. 54a-5

melūl*(مَلُولْ) :

melūl ol- : üzül-, mahzun ol-
m. 11b-11, 85b-10

menᶜ (مَنْعْ) :

men' eyle- : mani ol- (bkz. men' iT-)
m. 26b-10, 64b-8, 108b-4
men' iT- : durdur-, mani ol- (bkz. men' eyle-)
m. 11a-2, 38b-11
menfa'at (مَنْفَعَت) : te'sir, fayda temin etme ciheti
m.ı 53a-3
menī (مَنِي ، مَنْي) : döl suyu, bel suyu
m. 12b-5, 33a-13, 33b-9, 36b-10
m.ye 32b-10
m.yi 32a-8, 33a-2, 33b-4, 34a-13, 34b-7, 36a-13 36b-3, 37a-1, 38a-8, 39a-6, 39a-7, 39a-9, 40 b-9, 40b-13, 41a-5, 41a-7, 41b-5, 45a-2, 48 b-2, 52a-9
merāfī (مَرَافِي) : etli olarak pişirilen aşların umumi adı, müzevvere olmayan, müzevvere olarak pişirilmeyen yemek
m. 41b-4
merāre (مَرَارَه) : öd kesesi
m. 91b-11
mercimeK (مَرْجِمَك ، مَرْجِيمَك) : baklagillerden, beyaz çiçekli, bir tür sarı renkli taneleri sebze olarak kullanılan nebat
m. 8b-7, 31b-6, 57a-6, 69b-8, 76b-9, 92b-8, 96 a-4, 101a-8, 111b-15
m.ile 111b-3
mercimek aşı : mercimek yemeği
m. 111a-14
mercimek müzevveresi(n) : mercimekten yapılan çorbaya benzer yemek
m. 108a-13, 109b-13, 112b-15
merhem*(مَرْهَم) :
kāfūr merhemi : kafur ile yapılan bir merhem
m. 115b-4
mermer (مَرْمَر) : büyük oranda kalsiyumkarbonat ihtiva eden bir taş, billurlaşmış kireç taşı
m. 89a-6
mersīn (مَرْسِين ، مَرْسِيْن) : güney ve batı anadolu dağ-

larında çokça yetişen, yaprakları yaz ve kış yeşil kalan, beyaz çiçekli ve bol yapraklı bir ağaç, as ağacı ve bu ağacın bol çiçekli, bol yapraklı dalı

m. 7a-11, 27a-1, 42a-5, 76a-7, 80b-8, 104b-3, 110a-7

mersīn yağı(n) : mersin tohumundan elde edilen yağ

m. 62a-9, 65b-4, 74a-11, 81b-15, 116a-8

mersīn yaprağı(n) : mersin ağacı yaprağı

m. 21b-1, 27a-9, 104a-13

mersīn yemişi : mersin ağacı meyvesi ⟨bkz. mersīn yimişi)

m. 27a-5, 60a-6, 74a-10

mersīn yemişi yaprak :mersin ağacı meyvesini çevrelen yapraklar

m. 74a-4

mersīn yimişi(n) : mersin meyvesi ⟨bkz. mersīn yemişi)

m. 86b-11, 87b-2

mertebe (مَرْتَبَة) : derece, üstünlük

m. 51b-4

mesām (مَسَامّ) : vücudumuzda, terlemeyi temin eden, tüy diplerindeki delikcikler

m.ları 11b-3

meṣelā (مَثَلاً) : mesela, misal olarak

m. 17a-13, 24b-3, 104b-7

meslūḳa (مَسْلُوقَة ، مَسْلُوقَ) : et suyu ile pişirilen, et ve tereyağından da faydalanılabilen ve bazen ekmek ve sütle de pişirilebilen sade çorba; hastaların ağır yemek yiyemedikleri zaman yapılır ⟨bkz. isfīdbāc)

m. 8b-12, 40b-7, 54b-4, 89a-1, 113b-7

m.larıla 22a-4

ferārīc meslūḳasın : piliç eti meslukası (bkz. ferrūc-ı meslūḳa, fürūc meslūḳası, fürūc eti meslūḳasın)

m. 116b-1

fürūc etī meslūkasın : bkz. fürūc meslūkası, ferārīc meslūkasın

m. 116b-1

fürūc meslūkası : bkz. ferārīc meslūkasın, ferrūc-ı meslūka

m. 62b-7

koyun eti meslūkası(n) : koyun eti suyu ile yapılan meslūka, isfīdbāc

m. 88b-13, 116b-1

tavuk eti meslūkasın : bkz. tavuk meslūkasın

m. 116b-1

tavuk meslukasın : tavuk eti meslukası (bkz. tavuk eti meslukasın)

m. 20a-5, 21a-4

meslūka bişür- : yemeği mesluka olarak pişir-, bir tür sare çorba olarak pişir- (bkz. meslūka eyle-)

m. 107a-9

meslūka eyle- : bkz. meslūka bişür-

m. 67a-13

meşrūdiyutūs (مَشْرُوْدِيُطُوْس) :...?

m. 114a-16

meşrūtīdūs (مَشْرُوْطِيْدُوْس) : ..?

m. 118a-4

meşrūtīdūs maᶜcūnın : ...?..

m. 63b-12

meşrūtītūs (مَشْرُوْطِيْطُوْس) : ...

m. 95b-10

meşġūl (مَشْغُوْل)*:

meşgūl ol- : iştigal et-, uğraş-

m. 28b-10, 103b-1

meşhūr (مَشْهُوْر) : meşhur, bilinen, çok iyi bilinen

m. 119b-13

mevcūdāt (مَوْجُودَات) : varlık alemi; kainat
m.ı 1b-2

mevīzec (مَوِيزَج) : yaḫanüzümü
m. 74b-7

mı (+مـ+) : soru edatı, soru eki
m.dur 89b-2, 89b-3, 119b-1, 119b-1

mıḫ* (مِخ) :
aġaç mıḫı : ağaç çivi
m.la 49a-8

mıḫla- (مِخْلَـ-) : çivile-, çivi çak-
m.yalar 49a-8

mī'ara (مِيعَرَ) : bir tür çınar ağacı (bkz. sīġala)
m. 113b-15

miḳdār (مِقْدَار) : miktar, yekün
m.ı 42b-8

mīl (مِيل) : kemikten veya fil dişinden yapılan uzun ince bir alet olan göze sürme çekme aleti
m.ile 71a-8

milḥ (مِلْح) : tuz (bkz. tuz)
m. 48a-10

milḥ-i hindī (مِلْحِ هِنْدِي) : karatuz, kara taş tuzu
m. 120a-3

misk (مِسْك) : bir ceylan türünün erkeğinin karnında deri altında hasıl olan kan pıhtısından elde edilen, hoş kokulu madde, müşk (bkz. müşk)
m. 94b-8

miṣḳāl (مِثْقَال) : bir buçuk dirhemlik yani yaklaşık dört buçuk gıramlık ağırlık ölçüsü
m. 19b-5, 20b-6, 52b-13, 53b-6, 53b-9, 54b-7, 55 a-5, 55b-2, 55b-5, 59a-6. 60a-7, 120a-2, 120 a-3, 120a-3, 120a-4, 120a-5

mizāc (مِزَاج ، مِزَاجْ) : tabiat, yapı, vücudun karakteri (bkz. ṭabī'at)
m. 25b-8
m.a 25b-6, 45a-9, 50a-11, 51a-13, 83a-7, 87a-5
m.ı 9b-1, 9b-1, 11a-10, 12a-6, 21a-13, 21b-4, 34

b-3, 40a-9, 40a-13, 43a-9, 45a-5, 95b-12, 95 b-12

m.ın 27a-8

m.ına 26a-12, 95b-12

m.ında 118b-7

m.lara 40b-8, 42b-12

m.larda 24b-5

m.uŋ 5ä-1

mizācı ḳurı- : vücuddaki bir kabiliyet bakımından kısırlaş- veya tamamen kaybet-

m. 95b-13

mizāclu(مِزَاجْلُو) : herhangi bir yapıda, karakterda olan

m. 8b-3, 8b-8, 40a-1

muʿālece (مُعَالَجَة ، مُعَالَجَه) : ilaç ve ilaç mahiyetinde gıda kullanarak tedavi etme

m.ler 17a-7

m.lerin 2a-1, 2a-12, 61b-2

m.si 89b-11, 110b-12

m.yile 25b-12

muʿālece eyle- : tedavi et-, ilaçla tedavi et- (bkz. muʿālece it-, muʿālece ḳıl-)

m. 30a-4

mu alece it- : ilaçla tedavi et- (bkz. mu alece eyle-, mu alece kıl-)

m. 25b-12

muʿālece kıl- : bkz. muʿālece eyle-, muʿālece ḳıl-

m. 17a-13

muġlāb (مُغْلَاب) : bir çok madde veya otun bir arada kaynatılmasıyla yapılan şurup cinsi ilaç

m.ıla 105a-11

muġlī (مُغْلِ ، مُغْلِى ، مُغْلِي) :

muġlī munżic : kereviz, rezene ve anason tohumu ile üzüm, incir, hatmi, baldırıkara ve menekşeyi kaynadıp bal veya şeker üzerine süzerek yapılan, balgamı ve galiz hıltları pişiren bir tür şurup ilaç

m. 56b-1, 62b-4, 72b-7, 73a-7, 97a-11, 114a-16

muḥabbat* (مُخَبَّط) :

ʿaklı muḥabbaṭ ol- : aklı git gel ol-, hafızası karışık bir hal al-

m. 10b-8, 30a-8

muḥālefet* (مُخَالَفَت) :

muḥālefet eyle- : karşı dur-, düzeltme yoluna git-, itiraz et-

m. 67b-11

muḥālif (مُخَالِف، مُخَالِفِ) : zıd (bkz. zıdd)

m. 108a-9, 115b-7

m.ile 17a-13

muḥarrik (مُحَرِّك) : ahlatı, maddeleri tahrik edici olarak kullanılan ilaç

m.ile 54a-2, 55a-10, 55b-10

muḥāṭara (مُخَاطَرَة) : zararlı, sıhhatını bozma tehlikesi olan (ilaç, hareket)

m.dur 13b-2, 22a-6, 47b-8

muḥlil (مُحَلِّل) : tahlil edici te'siri olan, illetin maddesini söktürücü

m.dür 33b-13

muḥrika (مُحْرِقَه) : bkz. ḥummā-yı muḥrika

m. 101b-4

muḥtāc* (مُحْتَاج) :

muḥtāc ol- : ihtiyac hisset-, lüzum hasıl ol-

m. 24b-2

muḫtaṣar (مُخْتَصَر) : kısaltılmış, hulasa edilmiş (kitab)

m. 1b-7

m.ıla 2a-2

muḫtelif (مُخْتَلِف) : envaı, çeşitli türde, ayarsız

m. 39a-10, 66a-11, 79b-1, 79b-8, 104b-11, 106b-1

m.olursa:+ise 5a-8

muḳaddime (مُقَدِّمَه) : başlayış, hastalığın başlama belirtisi

m.sidür 114b-22

muḳl-i erzak (مُقْلِ اَرْزَق، مُقْل اَرْزَق) : bkz. muḳl-ı ezrak

m. 88a-9, 93b-5

m.ıla 88a-12

muḳl-ı ezraḳ (مُقْلِ اَزْرَق ، مُقْل اَزْرَق) : umman, hindistan gibi yerlerde yetişen bir ağacın, mavi belasan olarak bilinen türünün, zamka benzer meyvesi, sakız nevinden bir zamk (bkz. muḳl-ı erzaḳ)

m. 49b-12, 53b-10, 59a-7, 59b-3, 88b-13, 89a-13

mūm* (مُوم)

mūm-ı rūġan (مُوم رُوغَن ، مُوم رُوغَنْ) : mumla yağ eritilerek yapılan, sürülerek kullanılan karışım

m. 89a-3, 108b-5, 116a-10

sarı mūm : sarı mum, bal mumu

m. 93a-2, 97b-12

m.ıla 78b-12

mūm-ı rūġan eyle- : yağla mumu eritip yara veya çıban v.b. bulunan uzva sür-

m. 78b-12, 79b-12

muntaẓım (مُنْتَظِم) : muntazam, bir ayarda, sıhhatlı

m.ola:-dır 30a-4

munżic (مُنْضِج ، تَنْضِيج) : bilhassa yara ve çıbanlarda, hastalık maddesinin olgunlaşmasını ve vücudun bir an evvel atıp iyileşmesini te - min etmek için verilen ilaç türü

m. 21b-10, 21b-13, 22a-3, 108b-11, 110b-5, 111a-7

m.dır 33b-13

muġlī munżıc : muhtelif nebatın suyu ile bal veya şeker karışımı, balgam ve hılt pişirici şurup

m. 56b-1, 97a-11, 114b-1

m.ıla 62b-4, 72b-7, 73a-7

mur (مُرّ) : kokulu bir çeşit sarı sakız olup tıbbın yanında lavanta yapımı v.b.de kullanılır.

m. 52b-11, 53b-5, 59b-3, 95a-6

murābā* (مُرَبَّا) :

zencebīl murābāsın: zencefil ile kaynatıp dondurulan bir tür reçel, tatlı

m. 25b-7

murattab (مُرَطَّب) : bkz. murattıb, murtıb
m. 97b-13

murattıb (مُرَطِّب) : 1.sulu, rutubetli, ıslak (bkz. murtıb, murattab)
m. 63a-6, 67b-9, 68a-10, 113b-9, 114b-16

2. rutubeti artırıcı, kuruluğu giderici
m. 19a-10, 100b-4

murattıbāt (مُرَطِّبَاتٌ) : vücudun kuruluğunu giderici, rutubet artırıcı te'siri bulunan gıda, şerbet ve ilaçlar
m. 115a-7

murtıb (مُرْطِب) : 1. rutubet artırıcı te'siri olan (bkz. murattıb [1])
m. 110b-8

2. ıslak (bkz. murattıb[2])
m. 110b-9

muru (مُرُّو) : kokulu bir çeşit sakız, mürrüsafi(bkz. mur)
m. 94b-9

mu'tedil (مُعْتَدِل، مُعْتَدِلٌ) : aşırı bir te'siri ve yönü olmayan, te'siri bakımından orta halli, vasat, uygun
m. 5b-12, 12a-7, 12b-4, 14a-9, 15a-11, 21a-9, 22 a-2, 33b-3, 45a-12, 66b-10, 72b-2, 80a-12, 100b-8, 107a-11, 113b-10
m.dür 31a-6, 32a-5, 33a-6, 35b-1, 36b-1, 36b-8, 38b-8, 38b-2, 38a-5, 41a-5, 43a-12, 48a-5, 49 a-12, 49b-2, 50b-13
m.ola:+dir 6b-2, 11b-1, 107a-10

muttaṣıl (مُتَّصِل) : devamlı, ara vermeden
m. 112a-6
m.ola:+dır 10a-10

muvāfık (مُوَافِق) : yarayışlı
m. 22a-3, 51b-1
m.dur 15b-13

müberredāt (مُبَرِّدَاتٌ) : soğutucu, ateş düşürücü te'siri olan şerbet, ilaç ve gıdalar

müberrid (مُبَرِّد) : soğutucu, ateş düşürücü gıda ve ilaç
m. 19a-10, 100b-4

mübtedi (مُبْتَدِي) : acemi tabib, tecrübesiz tabib
m.lere 51b-6

mücāma'at (مُجَامَعَت) : cinsi münasebette bulunma, cima etme

müceffif (مُجَفِّف) : kurutucu, sıcak ve rutubetsiz
m. 98a-1

müferriḥ (مُفَرِّح) : ferahlatıcı te'sire sahip şey
m.dür 52a-8
m.lerle 67b-11

müferriḥāt (مُفَرِّحَات) : ferahlatıcı, rahatlatıcı tesiri olan koku, yiyecek v.b. şeyler
m.ıla 15a-5

müferriḥāt-ı yāḳūti (مُفَرِّحَاتِ يَاقُوتِي) : - ? -
m. 16a-5

mükedder*(مُكَدَّر) :
mükedder kıl- : arzu ve hevesi körelt-, üz-
m. 3b-6
mükedder ol- : üzül-, hevesi kırıl-
m. 3b-13

mükerrer (مُكَرَّر) : defalarca, tekrar
m. 44a-11
mükerrer benefşe şarābın : mükerreren kayanatılarak, pişirilen menekşe şerbeti (bkz. şarāb-ı benefsec-i mükerrer)
m. 11a-5

mümkin (مُمْكِن) : mümkün, imkan dahilinde
m. 118a-1

mümteli*(مُمْتَلِي) :
mümteli ol- : mideyi tıka basa doldur-, mide dolgunluna sebep ol-
m. 85b-3

münāsib (مُنَاسِب, مُنَاسِب) : yarayışlı, uygun

m. 22a-3, 26a-12, 44b-3, 51a-13, 51b-1, 61a-13
87b-6, 107b-6, 110b-13
m.dür 23a-5, 32b-13, 33a-9, 33a-9, 35b-10

müdefi'* (مُنْدَفِع) :

müdefi' ol- : def edil-, atılmış ol-, çıkarıl-

m. 29b-11

münhafız (مُنْحَفِظ=مُنْخَفِض) : alçak, küçük küçük, küçük dereceli

m.olursa:→ise 4b-11

mürdāseng (مُرْدَاسَنْگ) : tabii kurşunoksidi (bkz. mürdeseneg)

m. 117a-1.2

mürdeseneg (مُرْدَسَنَگ) : tabii kurşuoksidi (bkz. mürdaseng)

m. 113b-14

mürekkeb (مُرَكَّب ، مُرَكَّب ، مُرَكَّب) : 1. boya

m. 71b-7

m.e 28a-1, 71b-3

2. hepsi birlikte, bütünü

m. 98a-8, 108a-3

m.dür 96a-13

3. yapılmış, bir araya getirilmiş, mamül

m. 51b-6

mürekkeb ol- : teşekkül et-

m. 107b-6

mürūr-ı eyyām (مُرُورِ اَيَّام) : gün geçmesi , zamanın ilerlemesi(ile)

m.ıla 110a-12

müshil (مُسْهِل ، مُسْهِل) : kabızlığı giderici, ishal ettirici, fazla ve zarârlı maddelerin kolayca dışarı atılmasını sağlayıcı ilaç

m. 6b-13, 7a-1, 13a-6, 13b-5, 16a-1, 21b-7, 21 b-11, 22a-1, 22a-1, 22a-5, 22a-6, 22a-8, 22 a-9, 22a-10, 22a-12, 22b-1, 22b-3, 22b-4, 22 b-6, 22b-11, 23a-2, 23a-3, 23a-8, 23a-9, 23

a-12, 23a-13, 23b-8, 23b-11, 24a-1, 25b-10, 26 a-1, 29b-8, 52a-5, 65a-12, 66a-4, 68a-7, 70b-1 81b-1, 85b-11, 86a-6, 93b-11, 100a-6, 103b-9 103b-10, 103b-13, 107a-2, 109a-10, 109b-8, 112 b-3, 116b-5

m.de 77a-2

m.den 23b-5, 98a-10

m.e 92a-5, 98a-7

m.ile 71a-1, 73a-13, 77b-8, 82b-7, 84b-3, 106a-3 106b-8, 110a-13, 110b-7, 112a-16, 115a-1

m.ler 107b-6

m.lerde 54b-6

m.lerüŋ 103b-13

müshil-i edviyye (مُسْهِلِ أَدْوِيَّه) : ilaçların müshil olanı, müshil edviye, müshil ilaçlar

m.nüŋ 49b-5

müstaᶜmel (مُسْتَعْمَل) : kullanılan, kullanılabilen

m. 51b-5

müstaᶜmel ol- : kullanıl-, kullanılmaya elverişli ol-

m. 46a-10, 47a-1, 47b-3, 49b-1, 51a-2

müstefīd*( ) :

müstefīd ol- : istifade et-

m. 2a-6

müstehil*(مُسْتَحِيل، مُسْتَحِيلْ) :

müstehīl ol- : dön-, dönüş-, mahiyet veya yapı değiş-tir- (bkz, dön-)

m. 32b-6, 32b-7, 33b-9, 35a-2, 35a-6, 36a-6, 57 a-7, 48b-8

müsteskī (مُسْتَسْقِي) : istiska olmuş, karnı su toplamış, siroza yakalanmış (kişi)

m. 85b-11

müstevī (مُسْتَوِي) : düz, her tarafı bir

m.olursa:+ise 5a-7

müşk (مُشْك، مِشْك) : misk (bkz. misk)

m. 7a-13, 15b-1, 21b-5, 48b-3, 62b-9, 72b-10, 81 a-8

m. 81a-11

hālis müşk : saf misk

m. 52b-8

müşkil (مُشْكِل) : halli zor, tedavisi zor (hastalık)

m. 67a-7, 79b-9, 90a-9

müşklü (مُشْكِلُو) : müşk katılmış

m. 26b-4, 81a-5

müşrif (مُشْرِف) : çok yüksek, ileri derecede, şiddetli

m.olursa:+ise 4b-10

müteʿaffın (مُتَعَفِّن) : bozulup kokmuş, bozuk

m. 6b-12, 93a-6

müteʿaffın ol- : kokuşup bozul-, bozul-

m. 6b-11, 9b-6, 14a-1, 98b-7, 98b-8, 98b-10, 98b-11, 98b-13, 99a-1, 99a-4, 99a-5, 99a-9, 99a-10, 99a-12, 99a-13, 99b-4, 99b-5, 99b-6, 99b-7, 99b-11, 112a-1, 115a-10

müteġayyir*(مُتَغَيِّر) :

müteġayyir ol- : değiş-, bir halden başka bir hale geç-

m. 6b-10

müteḥeccer*(مُتَحَجِّر) :

müteḥeccer ol- : bkz. müteheccir ol-

m. 110a-12

müteḥeccir*(مُتَحَجِّر) :

müteheccir ol- : sertleş-, taşlaş- (bkz. müteḥeccer ol-)

m. 88b-7, 90a-11

müteneffir*(مُتَنَفِّر) :

müteneffir ol- : iğren-, tiksin-

m. 23a-2

mütevātır*(مُتَوَاتِر) :

mütevātır ol- : hızlan-, sıklaş-

m. 30a-8

müteveccih*(مُتَوَجِّه) :

müteveccih ol- : yönel-, temāyül et-, ağır bas-

m. 28b-11

mütevellid*(مُتَوَلِّد) :

mütevellid ol- : doğ-, hasıl ol-, ortaya çık-

m. 68b-1, 118b-7

müyesser*(مُيَسَّر) :

müyesser ol- : erişil-, nasib ol-

m. 51b-5

müzevere*(مُزَوَّرَ) :

arpa kavudı müzeveresi : kavrulmuş arpa unu müzevveresi

m. 112b-5

cevav müzeveresi(n) : arpa suyu müzevveresi

m. 111b-10, 112b-15

erük müzeveresin : erik müzevveresi (bkz. erük müzevveresin)

m. 111b-10

habbu'r-rümman müzeveresin : bkz. ḥabbu'r-rümmān müzevveresi(n))

m. 111a-15

mercimek müzeveresi : bir tür mercimek çorbası (bkz. mercimek müzevveresi(n))

m. 112b-15

semiz otı müzeveresi(n) : bkz. semiz otı müzevveresin

m. 111a-4, 111b-11, 112b-16

müzevver (مُزَوَّرَ) : bkz. müzevvere

m. 14b-7

müzevvere (مُزَوَّرَه ، مُزَوَّرَ) : içinde et bulunmayan her türlü aş; etin ancak suyu katılabilen, sebze ile yapılan bol sulu çorbaya benzer aş

m. 41b-3, 64a-4, 72a-7, 101a-8

m.leri 92a-12

erük müzevveresin : erik müzevveresi, bol sulu erik aşı (bkz. erük müzeveresin)

m. 70a-11, 103a-4

et müzevveresin : et suyu ile yapılan müzevvere

m. 70a-11

habbu'r-rümmān müzevveresi(n) : nar taneleri ile yapılan müzevvere(bkz. ḥabbu'r-rümmān müzeveresin, nārdān müzevveresin)

m. 65a-5, 87b-8, 92a-11, 103a-3

ısfanāḥ müzevveresi(n) : ıspanaklı bir tür çorba

m. 61b-13, 72b-3, 77a-6, 79a-1, 80a-8, 100b-10, 103a-5, 107a-1, 108a-13, 111a-4

iccās müzevveresin : büyük taneli ve makbul bir erikten yapılan bol sulu bir yemek

m. 62a-2

kabak müzevveresin : kabak müzevveresi

m. 70a-10, 72b-3, 77a-6, 79a-2, 92a-11, 103a-6

kāsnī müzevveresin : beyaz hindiba da denilen ve yaprakları salata olarak da kullanılan bir sebze yemeği

m. 92a-11, 107a-2

koruk müzevveresin : koruk üzüm müzevveresi

m. 92a-11

līmōn müzevveresin : limon suyu ile yapılan müzevvere, limon müzevveresi

m. 65a-5, 92a-11, 103a-4

mārūl müzevveresin : marul yaprakları ile yapılan yemek, marul müzevveresi

m. 92a-11

mās müzevveresin : böğrülce müzevveresi

m. 116a-1

mercimek müzevveresi(n) : mercimek müzevvresi, çorbasından daha sulu bir mercimek yemeği

m. 71b-13, 72a-1, 108a-13, 109b-13

nārdān müzevveresin : nar taneleri müzevveresi ʿbkz. ḥabbu'r-rummān müzevveresi)

m. 62a-1

nārinc müzevveresin : portakal müzevveresi

m. 92a-11

rīşte müzevveresi(n) : erişte müzevveresi, tel halinde kesilmiş hamur müzevveresi

m. 19a-6, 62b-7, 70a-12, 72b-3, 72b-9, 73a-10, 74b-11, 74b-12, 76a-13, 77a-6, 79a-1, 80a-8 97b-2, 100b-10, 103a-6, 105b-3, 107a-2, 108 a-13

semiz otı müzevveresi(n) :etli ve mayhoş yaprakları

salata olarak da kullanılan bir sebze yemeği (bkz. semüz otı müzevveresin)

m. 62a-1, 72a-1, 72b-3, 108b-1, 109b-13

semüz ot(ı) müzevveresin : semizotu yaprağından yapılan müzevvere (bkz. semiz otı müzevveresi(n))

m. 100b-10, 103a-5, 117b-7

summāk müzevveresin : antepfıstığıgillerden kabuğu hekimlikte kullanılan bir ağacın yaprakları ile yapılan müzevvere

m. 72a-1

şalġam müzevveresin : şalgam ile yapılan bol sulu yemek

m. 72b-9

ʿunnāb müzevveresin : hünnab meyvesinden yapılan müzevvere

m. 108a-13

zīrbāc müzevveresin : zirbac aşının müzevvere yapılanı

m. 103a-4

zirişk müzevveresi(n) : kadın duzluğu müzevveresi, diken üzümü müzevveresi

m. 92a-11, 101a-8

- N -

nabż (نَبْض، نَبْضَة) : kalb atışının, damarda hissedilen te'siri, damar hareketi
n. 4a-13, 30b-1, 79b-8, 80b-2, 81a-3, 85a-7
n.ı 4b-5, 30a-3, 66a-11, 79b-1, 100a-12, 101a-5 104b-11, 106b-1
n.ın 4b-1

nādir (نَادِر) : seyrek, binde bir
n. 108a-3

nāḳıh (نَاقِه) : hastalığın ağır dönemini atlatıp, iyileşme dönemine giren hasta, nekahet dönemindeki hasta
n.lar 14b-4
n.larun 14b-4

nāḳıṣ (نَاقِص) :
nāḳıṣ buḥrān : eksik buhran, hastalığın çift rakamlı günlerinde tutan buhran
n. 29a-6, 29b-11

naʿnāʿ (نَعْنَاع، نَعْنَاء) : nane (bkz. naʿnā, naʿne)
n. 15b-5, 95b-2
n.ıla 43b-6

naʿnā (نَعْنَا) : nane (bkz. naʿnāʿ, naʿne)
n.yıla 27a-12, 70a-2

naʿne (نَعْنَع) : nane (bkz. naʿnāʿ, naʿnā)
n. 38b-9

nār* (نَار) :
ekşi nār ṣuyı : ekşi nar suyu, ekşi nar usaresi
n. 43b-5
nār eksisi : ekşi nar (bkz. ekşi nār)
n. 35b-11

nārdān (نَارْدَان) : nar taneleri
n. 8b-4, 18a-6, 27a-2, 65a-5
nārdān müzevveresin : nar taneleri ile yapılan müzevvere yemeği

n. 62a-1

nārdeng (نَارْ دَنْك) : nar, vişne v.b. meyvelerden yapılan pekmez cinsi tatlı

n. 80b-9, 81b-10

nārdāng* (نَارْ دَانْك) :

ekşi nārdāng : nar, vişne gibi meyvelerden yapılan pekmezin ekşi olanı

n. 101a-8

nārinc (نَارِنْج) : portakal

n. 8b-7, 35b-11

narinc müzevveresin : portakal müzevveresi

n. 92a-11

nāṭırūn (نَاطِرُوْن) : hidratlı tabii sodyumkarbonat; beyaz tuza benzer bir madde, natron (bkz. naṭrūn)

n. 115b-5

naṭrūn (نَطْرُوْن) : natron (bkz. nāṭırūn)

n.11a 98a-2

nażıc* (نَضِيْج) :

nażıc bul- : olgunlaş-, piş-, kıvamına eriş-. (bkz. nużca bul-)

n. 97a-12, 106b-7

nāzile (نَازِلَه) : nezle (bkz. nezle)

n. 86a-8

nāzük (نَازُك) : nazik, yumuşak, hazm kolay

n. 23b-7

ne (نَه ، شَه) : ne, kim

n. 6a-9, 6a-11, 6a-12

her ne : ne çeşit, her ne ki

n. 64b-11

her ne kim : her neyi, neyi...ise

n. 77a-13, 119a-4

ne...ne...: ne (o) ne (bu), hiç biri

n. 109b-7, 109b-8, 112b-2, 112b-2, 112b-3

ne kim : her ne, herhangi

n. 9b-7, 25b-10

nebāt*(نَبَاتٌ) :

nebāt şekker : burak, tuza benzer tabii şeker, ham şeker (bkz. burak, nebāt şekkeri(n), nebātī şekker)

n. 73b-13, 79a-9

nebat şekkeri(n) : nebat şekeri, ham şeker (bkz. nebatī şekker, nebat şekker, burak)

n. 19b-1, 80a-4, 95a-7

nebātī*(نَبَاتِيّ) :

nebātī şekker : nebat şekeri, ham şeker, tuza benzer, beyaz ve tatlı madde (bkz. burak, nebāt şekker, nebāt şekkeri(n))

n. 56a-9, 66b-10

neces (نَجَسٌ) : necis (bkz. necis)

n. 93a-10

necis (نَجِسٌ ، نَجَسٌ) : necis, bok (bkz. neces)

n.den 88a-1

sıçan necisi : fare boku, fare necisi

n. 59a-9

nefes (نَفَسٌ ، نَفْسٌ) : soluk, soluma

n. 30a-8, 30b-1, 80b-2, 81a-3

n.i 30a-4, 36a-1, 112a-8

n.in 16b-7

nefes yeri : teneffüs edilen uzvun yeri, akciğer mahalli

n. 109b-1

nefes al- : teneffüs et-, solu-

n. 16b-7, 66a-8, 76b-1

nefes dutul- : nefes daralığı çek- (bkz. żayyıḳu'n-nefes, żīḳu'n-nefes)

n. 77b-3

nefes ṭar ol- : güçlükle teneffüs et-

n. 79b-1, 79b-5

n.i 101a-5

nerges (نَرْگِسٌ) : nergis çiçeği (bkz. nergis)

n. 60b-6, 81a-8

nergis (نَرگِس) : nergis çiçeği, çiçekleri şemsiye şeklinde ve beyaz ya da sarı renkli bir nebat (bkz. nerges)

n. 21b-5

nerm (نَرم) : yumuşak, rahat

n. 104b-12

n.olursa:-ise 57b-1

nerm eyle- : yumuşat-, rahatlat-, pekliği gider- (bkz. nerm iT-)

n. 8a-4, 11a-5, 24a-4, 31a-13, 32a-8, 32b-5, 34 a-2, 34a-6, 34a-10, 34a-13, 36b-3, 37a-12, 39 b-12

nerm iT- : bkz. nerm eyle-

n. 37b-10

nesne (نَسنَه، نَسنَا، نَسنَ) : şey, bir şey, nesne

n. 5b-1, 5b-2, 5b-4, 22b-3, 29b-10, 31a-2, 37a-9 48b-12, 68a-10, 71b-2, 72a-11, 72b-5, 75a-4, 76b-2, 83a-13, 86a-6, 93b-9, 108b-4, 108b-8 110a-4, 111a-7, 114b-2, 115a-10, 115b-7, 116 b-7, 117a-13, 118b-10

n.den 82b-1, 93a-11

n.ler 2b-11, 2b-11, 2b-11, 3b-12, 4a-4, 4a-4, 7 a-10, 8a-9, 8a-11, 8a-12, 8a-12, 8b-2, 9b-5 13b-6, 13b-8, 13b-8, 13b-8, 13b-9, 13b-10, 13 b-12, 15a-5, 15a-7, 15a-10, 15b-3, 15b-10, 15 b-10, 17a-4, 20b-10, 24b-11, 61a-8, 61b-6, 61 b-7, 62b-1, 62b-2, 62b-12, 69b-8, 69b-12, 73 a-2, 77a-3, 81a-4, 82b-10, 83a-8, 83a-11, 83 b-3, 83b-2, 84b-9, 85a-5, 85b-5, 86b-7, 87 b-11, 87b-13, 88b-6, 90a-11, 92b-2, 92b-2, 93 a-11, 93b-12, 96a-1, 96a-4, 96a-4, 96a-5, 97 a-9, 98a-12, 99b-12, 100a-2, 108b-1, 108b-11 , 113a-14, 113a-14, 113b-6, 114b-13, 114b-21 117b-1, 117b-2, 117b-2, 117b-3, 117b-10

n.lerde 97a-9

n.lerden 3a-3, 3a-4, 3a-4, 14a-3, 14a-4, 14a-11

15a-2, 15a-3, 15b-9, 15b-12, 16a-3, 19b-4, 20 a-11, 21a-8, 64a-12, 67a-1, 69b-7, 69b-9, 75 a-3, 78a-5, 78a-5, 78b-3, 79a-5, 82b-1, 88a-6 92b-7, 92b-8, 92b-9, 95a-4, 100a-11, 110b-1, 110b-1, 110b-9, 113b-6, 114a-7, 114b-17, 115 a-13, 116b-13

n.lere 117a-1
n.leri 76a-10
n.lerile 75a-13
n.lerise 42a-2.4.
n.lerüŋ 8b-1
n.nüŋ 41b-10, 42a-11, 60b-4
n.ye 28a-7, 69b-4, 69b-4
n.yi 20a-2, 89b-2
n.yile 9a-2, 31b-10, 114b-9, 115b-7
n.yle 100b-11

neşif* (نَشِف) :

neşif iT- : kurut-, kes-

n. 40b-5

nev^{c} (نَوْع) : tür, çeşit

n.de 76a-12
n.inde 66b-4, 74b-10

nevbet (نَوْبَتْ ، نَوْبَتْ) : nöbet; sıtma v.b. başta olmak üzere, hastalıklarda ateşin yükselmesi şeklinde ortaya çıkan, hastalığın, te'sirini buhran halinde belli ettiği dönemlerden her biri (krş. buḥrān)

n. 17a-7, 99b-8, 100b-2, 100b-2, 101b-8, 103a-11 103a-12, 103a-13, 103a-13, 103b-3, 103b-4, 103b-12, 104b-13, 105a-3, 105b-13, 106b-2, 106b-12, 106b-13, 107a-3, 107a-9
n.de 102a-2
n.den 101b-11, 102a-3.4.
n.i 24b-9, 68b-5, 99a-2, 99a-11, 99b-2, 99b-8 99b-8, 101b-7, 105a-2, 105a-4
n.ile 99a-13

n.in 103b-8
n.inden 106a-13

nevbetlü* (نَوْبَتْلُو) :

nevbetlü hummi : nöbetle tutan sıtma
n. 103a-10

nevbetsüz (نَوْبَتْسُز) : nöbeti olmayan (hastalık)
n. 98b-13

nezle (نَزْلَه ، نَزْل) : nezle, burun akması (bkz. nāzile)
n. 3b-3, 14a-7, 66a-2, 72a-8, 72a-11, 78b-10
n.den 78b-10
n.nüŋ 73a-1
n.ye 32b-1
n.yi 10b-11, 12a-10

nezle ol- : burundan su ak-, nezleye yakalan-
n. 100a-10

nezlelü (نَزْلَلُو) : nezleye yakalanmış(kişi)
n. 32a-6

nıḳrıs (نِقْرِس) : el ve ayaklarda olan kemik ağrısı, bir tür eklem hastalığı, "gut" hastalığı
n. 96a-11

nicesi (نِجِسِی) : nasılsa, ne şekildeyse
n. 30a-2

nīlūfer (نِيلُوفَر ، نِيلُوفَرْ) : yaprakları yuvarlak ve geniş, çiçekleri sarı, mave ve pembe renkli, durgun sularda ve havuzlarda yetişen bir su bitkisi, nilufer (bkz. nīlūfer)
n. 42a-3, 48b-5, 56b-8, 60b-9, 62a-11, 70b-5, 80 b-7, 96a-5, 104b-1, 112b-6

nīlūfer çiçegi : bkz. nilufer
n. 21a-13, 57a-5, 57a-12

nīlūfer çiçegi yapraġın : nilufer yaprağı
n. 18b-1

nīlūfer ṣuyı : nilufer çiçeği usaresi
n. 18a-1, 19a-12, 21b-3, 42b-3

nīlūfer şarābı : nilufer şerbeti (bkz. şarāb-ı nīlūfer)
n. 48b-5

nīlūfer yagın : nilufer çiçeği yağı
n. 63a-5, 66b-8
nīlūfer yapraġın : nilüfer çiçeğinin, geniş yuvarlak yaprakları
n. 27b-10, 48b-5
nīm-berişt (نیمبرشت) : bkz. nīm-birişt
n. 94a-1
nīm-birişt (نیم برشت ، نیمبرشت) : yarı pişmiş, rafadan (yumurta)
n. 2b-9, 7b-5, 8b-13, 33b-5, 62b-6, 70a-12, 77a-7, 78a-9, 79a-2.3, 80a-11.12, 88b-4, 95a-12 116a-2
nīm-gōft (نیم کوفت ، نیمکوفت) : yarı dövülmüş, yarı ezilmiş
n. 18a-2, 10b-8, 19b-12, 20b-5, 20b-6, 43b-10, 51b-12, 57a-7.8., 57b-4, 58b-12.13, 58a-1, 61 a-1
nişāsta (نشاسته) : baklagillerden, hususi usullerle elde edilen una benzer madde, nişasta unu
n. 56a-6, 59b-13, 60a-5
n.yıla 113a-12
nişastalu (نشاستلو) : nişasta katılmış
n. 85b-5
n.ola:-dır 15a-2
nitekim (نتکیم) : nitekim, şu misaldeki gibi
n. 61b-1
noḫūd (نخود ، نخودز) : nohut
n. 15b-10, 26a-6, 31b-13, 40a-7, 88b-11, 95b-2 97b-6
n.ıla 95a-10
ḳara noḫūd : kara nohut, bir nohut çeşidi
n. 91a-7
noḫūd şuyı(n) : nohut usaresi (bkz. noḫūdāb)
n. 16b-3, 94b-1, 97b-2, 105b-2
noḫūd unı : nohut unu
n. 114b-11

noḫūd-āb (نخود آب ، نخودآب) : nohut suyu (bkz. noḫūd şuyı(n))

n. 8b-9, 62b-8

nuḳū' (نقوع ، نُقُوع) : te'siri matbuh ayarında, haplardan daha az te'sirli ilaç türü, şurup ilacı, ilacın şurup olanı

n.ısa 22b-9

n.lar 22a-11 51b-1

nuḳū'-ı ḥāmıż (نقوع حامض) : midedeki yanmayı önleyici ve teskin edici olarak, ayrıca safrayı kesici olarak kullanılan, erik, zerdalı, menekşe, nilufer v.b. otlardan mamül ekşi şurup

n. 18a-8, 57a-9, 57b-3, 61b-11, 65a-4, 101a-11, 102b-3, 111a-14, 113b-2, 115b-1

nuḳū'-ı ḥulv (نقوع حلو) : harareti ve kanı teskin edici tatlı bir şurup olup, zerdalı, hünnab, erik, nilüfer çiçeği, menekşe, mercimek, kişniş, kasni tohumu v. b. ile şekerden mamüldür (bkz. nuḳū'-ı ḥuluv)

n. 57a-3, 102b-4, 111a-14, 112b-5

nuḳū'-ı ḥuluv (نقوع حلو) : bkz. nuḳū'-ı ḥulv)

n. 61b-12

nuḳū'-ı müshil (نقوع مسهل) : nuḳū-ı ḥāmıż şurubuna helile kabuğu, sinameki, hint hıyarı içi, badem yağı, menekşe şerbeti, terengübin ve şeker ilave ederek yapılan, bilhassa safrayı ishal ettirici müshil şurup

n. 7b-2, 101a-1, 101a-12, 104a-1, 109b-6, 111a-3, 111a-13, 111b-7, 115b-1

nuşādır (نشادر) : nişadır

n. 113b-14

nużc (نضج) : kıvamında olmak, olgunluk

n.a 6a-1

nużca*(نُضْجَة) :

<u>nużca bul-</u> : olgunlaş-, piş-, kıvamına eriş- (bkz. nażıc bul-)

n. 67b-5

nüsḫa (نُسْخَة) : nüsha, kıtab, başkasından kopya ile yazılan risale

- O -

od (اوذ، اود) : ateş, yanıcı maddelerden çıkan ısı ve ışık

o. 4a-4, 16b-4, 26a-9, 102a-4, 109a-12, 116b-6

o.a 61a-4

o.dan 71a-6

kömür od : kömür ateşi, köz (bkz. kömür odın)

o. 59a-10

kömür odın : kömür ateşi, köz (bkz. kömür od)

o.dan 49a-9

od göynügi : iltihaplı kabarcıklar halinde ortaya çıkan ateşli bir deri hastalığı (bkz. âteş paresi, cemre)

o. 111b-4

oğlak (اوغلاق، اوغلق، اغلق) : keçi yavrusu (eti)

o. 33a-2

emer oğlak eti : süt emme çağındaki oğlak eti

o. 7b-4

emer oğlak şurvāsın : süt emme çağındaki oğlak eti çorbası

o. 91b-5

oğlak eti(n) : keçi yavrusu eti

o. 15b-4, 62a-5, 63a-2, 67a-12, 82a-7, 88b-4, 95a-11, 111b-12

oğlak pāçasın : oğlak eti paçası

o. 14b-9

oğlan (اوغلان، اغلان، اغلن، اغلنت) : çocuk

o. 12a-10, 13b-1, 16a-8, 16b-11, 17a-1

bikr kız oğlan : bekâretini muhafaza eden kız, bâkire

o. 13a-11

kız oğlan südi(n) : bakire sütü

o. 70b-8, 94a-5

oğlan aşı(n) : kunduz hayası da denen, kudret helvasına benzer bir zamk (bkz. cündibedister)

o. 59b-4, 118a-10, 119b-9

oğlan burusı : doğum sancısı

o. 16a-7, 16b-10

oğlan doğurmaz 'avrat : kısır kadın

o. 13a-10

tıfl oğlan : küçük çocuk, körpe çocuk (bkz. oğlancuk, emer oğlancuk)

o.lara 21b-9

oğlan düs- : çocuk düşür-, düşük yap-

o. 16a-1

oğlancuk (اوغلنجق ، اغلنجق) : körpe çocuk (bkz. tıfl oğlan, emer oğlancuk)

o. 113a-10

o.larda 68b-10, 112a-1

emer oğlancuk : emme çağındaki çocuk (bkz. oğlancuk, tıfl oğlan)

o. 113a-8

oğlancuklar sayrulığı : çocukların hastalıkları olarak bilinen uçuk, havale (bkz. ümmü's-sıbyan, uçuk)

o. 68b-3

ol (اول ، اوڵ) : 1. üçüncü şahıs zamiri durumunda

o. 7b-12

o.dur 2b-7, 6b-2, 9a-5, 10a-1, 10a-9, 11a-12, 12 b-6, 20b-3, 29a?3. 29a=6, 29a-8, 29b-13, 30 b-5, 33a-7, 33a-8, 41b-4, 44b-7, 45b-10, 46 a-10, 46a-12, 47a-5, 47a-13, 47b-9, 48b-10, 48b-13, 49b-9, 50a-4, 50b-3, 51a-7, 51b-5, 60 b-6, 61b-3, 65b-1, 72b-5, 73b-13, 84b-1, 88 b-2, 88b-9, 88b-12, 100a-10, 102a-7, 109b-5 110b-12

2. işaret sıfatı durumunda

o. 1b-2, 4b-1, 5b-9, 6a-12, 9b-11, 13b-1, 18a-7, 20b-8, 21a-3, 23b-1, 26a-9, 26a-11, 44a-12, 45a-11, 49a-7, 54b-4, 58a-1, 59b-7, 61a-4, 61 a-13, 61b-1, 63b-9, 63b-10, 71a-8, 83b-6, 86

a-2, 98a-7, 98a-9, 98b-8, 100b-2, 100b-3, 107 b-6, 120a-11, 120a-12

ol (-اُول ، -اُلَ ، -اُلْ) : 1. bir hale gir-, bir hal üzere bulun-

o.a 6b-8, 7a-2, 9a-6, 9a-10, 9b-3, 10a-10, 11a-13 11a-13, 11a-13, 11b-13, 14b-7, 15b-1, 18b-11 21b-8, 22b-5, 25a-12, 25a-12, 30b-7, 35b-12 52a-6, 68b-7, 88b-10, 89a-10, 97a-6, 98a-1, 107a-11, 115b-8

o.an 98b-9, 108a-9

o.ana 11b-6

o.andur 112a-3, 112a-4, 112a-4, 112a-5, 112a-5 112a-7

o.dugı 15a-11

o.ıcak 12b-4, 41a-13, 45a-7y 50b-12, 50b-13, 71 a-11, 71a-11, 88a-7, 88a-11, 93a-9, 104a-6

o.madın 119a-6

o.mak gerek:-malıdır 23b-6,42b-1, 42b-2, 42b-8 77b-1

o.masa 62a-4

o.maya 2b-8, 2b-8, 6a-10, 6b-3, 9a-13, 10a-10 11b-1, 12a-10, 15b-9, 22a-8, 31a-8, 41b-3, 42a-12, 50b-5, 73a-11, 100a-13, 118a-12

o.mayalar 7a-7

o.mayınca 7a-8. 9b-8, 97b-3, 103b-10.

o.mazısa 29b-1, 42b-7

o.mazsa 5b-12

o.mış 4b-3

o.sa 96b-9, 103a-3, 103a-3

o.sun 59a-5

o.up 5b-12, 6a-2, 6a-4, 6a-7, 13a-5, 73b-7, 73b-8 76a-1, 76b-3, 76b-3, 76b-3, 86a-4, 87b-13, 93 a-7, 99a-7, 99b-9, 100a-2, 112a-5, 112a-6, 116a-7

o.ur 2b-2, 3a-13, 13b-1, 14b-5, 14b-5, 28b-6, 28 b-10, 33b-3, 67a-7, 75a-6, 75a-12, 75b-2, 75

b-6, 75b-10, 90a-9, 90a-9, 101b-6, 101b-13
102a-1, 102a-5, 104b-11, 107b-13, 109a-13,
109b-2, 109b-3, 111a-10, 111a-11, 111b-5, 112
a-3, 112a-11, 112a-11, 113a-15, 114b-13, 115
b-9, 118b-9
o.ursa 17b-12, 73b-4, 73b-7, 73b-8, 73b-11, 73
b-11, 92b-4, 105b-7, 110a-12, 112b-11
2. neş'et et-, sebébine dayan-, kaynaklan-
o.a 96b-1, 108a-4
o.an 35a-11, 48b-6, 63b-5, 64a-7, 64a-11, 64b-5
68b-2, 74b-5, 75b-4, 76a-11, 78b-3, 82b-7, 82
b-12, 83a-4, 99b-10
o.anuŋ 91b-3
o.ıcaḳ 68a-3, 85b-8
o.ur 24b-11, 65b-1, 66a-6, 68b-4, 77b-4, 79a-13
83a-13, 84b-10, 86a-9, 86a-10, 88a-5, 88b-8
90a-13, 92b-4, 93a-6, 94a-10, 94b-8, 97a-1,
99b-11, 106b-3, 107b-10, 112a-1, 113a-14, 113
a-15, 116b-4
o.ursa 66a-11, 66b-1, 68a-7, 68a-9, 71a-13, 74
a-12, 74b-11, 74b-12, 75a-11, 75b-1, 75b-6
76b-2, 76b-4, 76b-6, 78a-1, 78a-3, 78a-6, 78
b-5, 78b-6, 78b-10, 83a-6, 85a-2, 85a-6, 85
a-11, 86a-12, 86a-12, 87a-7, 92b-10, 95a-1
96b-3, 96b-11, 97a-9, 98a-3, 98a-5, 98a-6,
100b-3, 107b-10, 107b-13, 115b-2, 117b-6
3. mevcud ol-, bulun-
o.a 9a-7, 11a-4, 11a-4, 15b-2, 30a-1, 30a-10, 52
b-6, 53b-6, 54a-1, 104b-13
o.an 31b-6, 99a-1, 99a-3, 109a-8
o.ıcaḳ 33b-2, 51a-12
o.maḳ gerek:-malıdır 113a-10
o.maya 6b-4, 77a-3
o.mayınca 12b-5
o.maz 99a-2, 99a-11, 99b-2, 103b-4

o.sa 18a-3, 35a-2, 35a-5, 104a-4
o.sa gerek:-malıdır 8b-3, 8b-6, 8b-11
o.up 6a-8, 13a-8, 86a-9
o.ur 3a-9, 3a-11, 3a-12, 3a-13, 3b-2, 75b-2, 75 b-6, 98b-11, 108a-3, 119a-3
o.ursa 83b-4, 87a-10, 106b-6

4. vuku bul-, vaki ol-

o.a 29a-6, 29a-8, 29a-10, 29b-4, 54b-4
o.an 29b-6, 89a-10
o.andur 28b-6, 28b-7, 28b-8, 28b-9
o.anlarun 28b-6
o.duġı 108a-8
o.ıcaḳ 13b-5, 29b-5, 97a-9, 101b-10, 101b-12
o.maduġı 99b-9
o.masa gerek:-mamalıdır 5b-8
o.maya 4b-4, 12a-10
o.maz 98a-7
o.sa 45a-13, 104b-7
o.sun 72a-4, 72a-4, 72a-5
o.ur 3a-12, 3b-1, 28b-4, 29a-12, 29b-1, 29b-3, 79a-12, 86a-11, 98b-13, 99b-8, 99b-10, 100b-2 102a-2, 105a-2, 108a-4, 109b-5, 112a-2
o.ursa 16b-5, 83b-11, 99b-8, 102b-7

5. teşekkül et-, vücuda gel-

o.a 112a-8
o.an 17b-3, 69b-8
o.duġından 7a-1
o.ıcaḳ 68b-10
o.sa 66a-2
o.up 4a-10, 76b-1, 112a-9
o.ur 3a-7, 39b-7, 43a-9, 66a-5, 79a-11, 79b-3 96a-9, 101b-10, 111a-1, 118b-8
o.ursa 16b-4, 84a-2, 96a-10, 96a-11, 96a-12, 98 a-8, 108a-9, 113b-3, 115b-5

6. hazır ol-, huzurda bulun-

-mez ola : -miyordur, -memektedir
o. 15a-13
-mez olursa : -mezse, -miyorsa
o. 30b-3
-mIş ola : -mIştIr
o. 9b-11, 9b-11, 21b-13, 22b-5, 22b-13, 24a-12 26b-5, 26b-6, 27a-13, 29b-12, 32b-2, 33a-8 33a-8, 42b-6, 43b-12, 47a-13, 50a-5, 56a-10, 56b-9, 57b-6, 59a-7, 61a-5, 86a-2, 90a-3, 91 a-8, 94b-12, 96b-2, 97b-6, 105b-11, 118b-3
o.lar 26b-3, 26b-4, 27a-6, 31a-9, 42a-13, 59a-13 70b-5, 72b-12, 80a-13, 87b-10, 89a-1, 97a-13 98a-11, 117a-12
-mış olmaya : -mamıştır
o. 6b-3
-miş olmazsa : -memişse
o. 108b-3
-miş olsa : -mişse
o. 19a-8
-miş olursa : -mişse
o. 108b-7, 113a-10.11
ola : +DIr
o. 6a-13, 6b-3, 9a-11, 12a-9, 12b-8, 15a-2, 17 b-1 21a-3, 21b-11, 22a-7, 24b-2, 29a-11, 29 a-11, 29b-11, 30a-1, 30a-3, 30a-4, 30a-4, 31 a-8, 31a-9, 45b-10, 45b-11, 46a-10, 46a-13, 47a-5, 47a-13, 47b-1, 47b-7, 47b-9, 47b-9, 48 b-10, 49a-1, 49a-1, 49b-9, 50a-4, 50b-4, 50 b-4, 51a-7, 51a-8, 77a-6, 77a-9, 84b-10, 86b-8 100a-12, 100b-1, 100b-1, 102a-6, 102a-7, 106 a-13, 106b-1
ola ki : muhtemelen (bkz. olur ki)
o. 29a-13
olmaya ki : sakın!
o. 95b-13
olsa : ise

o. 11a-11, 21b-4, 22b-7, 61a-6, 103a-9

olur ki : muhtemelen (bkz. ola ki)

o. 20a-13, 65a-13, 75b-9, 75b-9, 84b-7, 90a-7, 90a-13, 90b-6, 94b-2, 96b-1, 96b-13, 98a-2, 99b-7, 100b-2, 101b-12, 101b-13, 104b-10, 106 b-2, 106b-4, 111a-2, 114b-20, 118b-11 119a-5 , 119a-7, 119a-9

olursa : ise

o. 4b-5, 4b-6, 4b-7, 4b-8, 4b-9, 4b-10, 4b-11, 4 b-13, 5a-1, 5a-1, 5a-2, 5a-3, 5a-4, 5a-5, 5a-5 5a-6, 5a-7, 5a-8, 5a-10, 5a-12, 5a-13, 5a-13 5a-13, 5b-11, 5b-12, 5b-13, 6a-3, 6a-4, 6a-5 6a-7, 6a-8, 16a-8, 20b-13, 25a-3, 26b-12, 29 b-1, 41b-12, 57b-1, 64a-1, 72a-11, 72b-4, 75 a-11, 98b-10, 99a-1, 99a-6, 99a-9, 99b-1, 99 b-2, 99b-3, 99b-5, 101b-4, 101b-7, 101b-8 101b-10, 108a-8, 113a-1, 115a-2

-r ola gerek : -melidir

o. 12a-5.6

-ur ola : -yordur, -maktadır

o. 21b-12, 21b-12

-yecek olursa : -rse, -diğinde

o. 45b-3

ağır ol- : ağırlık hisset-, tabii işleyişini sürdüreme- (bkz. ağır ağır ol-)

o.a 88b-10

o.ıcak 24b-7

o.mak 3b-9, 4a-6, 68a-2, 69a-13, 79b-4, 101a-4 101b-3, 112a-15

o.makdur 63a-8, 63b-8, 64a-10

ağır ağır ol- : ağırlık hisset-, tabii işleyişini sürdüreme- (bkz. ağır ol-)

o.makdur 69a-5

ʿaklı bile ol- : aklı başında ol-, şuurunu kaybetmemiş ol-

o.a 30a-4

ʿaḳlı fevt ol- : şuurunu yitir- hafızasını kaybet-
o.a 68b-6
ʿaḳlı muḥabbaṭ ol-: hafıza git gel ol-, şuuru bozul-
o.maḳ 30a-8
o.ur 10b-9
āsān ol- : kolaylaş-, imkân dahiline gir-
o.a 51b-6
baş ol- : yara cerahatlanıp kabuk bağla-
o.duġından 118a-8
o.maḳ 93b-9
bāṭıl ol- : kaybol-, zayi ol-
o.ur 47a-1
belīd ol- : sersemle-, bönleş-
o.maḳ 62b-1
o.ur 10b-7
birez bir dürlü ol- : durmadan değiş-, ayarsız hareket et-
o.maḳ olursa:-maktaysa 5a-9
boġaz dış ol- : boğazda şiş olup, şiş dışarı vur-
o.maḳ 77b-2
cemʿ ol- : bir araya gel-, toplan-
o.sa 78b-9
defʿ ol- : geç-, atlatıl-
o.a 103b-4
deryīr ol- : .... .
o.mak 30a-12
fāsid ol- : bozul-, işe yarama-
o.duġın 83b-5
o.maḳdan 75a-1, 83a-6
o.maḳdur 83b-3
o.sa 37a-9
o.up 65a-10, 84a-2, 113a-13
o.ur 33a-13, 34b-13, 35a-1, 37a-7
ferah ol- : sevin-, sürur içinde ol-
o.mak 100a-5
ġāfil ol- : yanıl-, sehven hareket et-

o.up 117b-3

ġālib ol- : hakim ol-, ekseriyeti teşkil ederek te'siri altına al-

o.a 9b-8, 102a-8

o.an 22a-2

o.duġına 63a-13

o.duġından 63b-5

o.ıcaḳ 104a-9

o.maġa 6a-5

o.maḳ 3b-8, 4a-1, 4a-4, 4a-9, 4a-10

o.maḳdan 66a-6, 71a-13, 78b-5

o.maḳdandur 80b-2

o.maḳdur 61b-4, 62a-12, 62b-11, 63a-8, 63b-2, 63 b-7, 63b-9, 64a-5, 67a-5, 69a-2, 69a-9, 69a-13 76a-1, 76a-8, 81a-3, 81b-3, 82a-1, 82b-2, 82 b-2, 82b-8, 114b-22

o.sa 19b-5, 20b-2

o.up 28b-3, 28b-4, 67a-7

o.ursa 17b-6, 18a-8, 66b-3, 68a-7, 70a-9, 75a-6 80b-13, 81a-1, 81a-13, 100b-13, 101a-1, 108a-5 112b-9, 116b-1, 116b-2

ḥācet ol- : ihtiyaç haline gel-

o.ıcaḳ 12b-9

o.maya 51b-4

o.ursa 14a-2

ḥādiṣ ol- : meydana çık-, teşekkül et-

o.ur 88a-5

ḥalis ol- : olgunlaş-

o.ur 2b-4

ḥarāb ol- : bozul-, sıhhatına zarar verir hale gel-

o.maḳ 85a-7

o.maḳdur 81a-4

o.mış 117a-11, 117a-11

ḥāṣıl ol- : husule gel-, meydana gel-

o.a 7b-9, 12b-7

o.maḳdandur 100a-3

o.maz 12a-4
o.ur 2b-4, 2b-9, 2b-12, 12b-13, 3a-3, 3a-6, 6b-12 75b-8, 114b-19

hāżır ol- : huzurda bulun-, o anda mevcud ol-
o.masa 61a-6
o.sa 117a-13

haẓm ol- : sindiril-, hazm edil-
o.a 103a-13
o.dugından 12a-3, 12b-3
o.madın 7b-12
o.maġa 10a-10
o.maḳdur 82a-1
o.mamaḳdur 65a-10, 68a-2
o.mayup 83a-5
o.maz 10b-9
o.mış ola:-mıştır 9b-10
o.sa 41a-9
o.up 2b-1
o.ur 2b-3, 2b-6, 31a-10, 31a-12, 31b-3, 32b-5 32b-9, 33a-7, 33a-11, 33b-5, 33b-7, 33b-11, 34a-7, 34a-8, 35a-4, 35a-13, 35b-7, 36b-1, 36 b-4, 36b-12, 37b-1, 37b-7, 38b-13, 39b-3, 39 b-7, 40b-6, 41a-3, 41a-4, 41a-6, 41a-8, 41a-13 41b-12, 41b-9, 83b-2

helāk ol- : vücud harab ol-, hastalığa yenik düş- , öl-
o.ur 28b-4

hōş ol- : iyileş-, sıhhate kavuş-
o.a 30a-5
o.maga 118a-8
o.mayıhca 70b-11, 91a-5, 120a-7
o.up 104b-6, 106a-8, 113a-11

huşur ol- : hastalık, hadde denilen ağırlaşma dönemine gir-, buhran dönemine gir-, ağırlaş-
o.ur ola:-yordur 21b-12

isti'māl ol- : kullanıl-
o.ur 120a-1

istiskā ol- : karında ya da karaciğerde su toplan-
o.a 17a-5, 17a-6
kabż ol- : vücudda peklik hasıl ol-, tutukluk meydana gel-; abdestini zor yap- veya hiç yapama-
o.dukça 107a-13
o.ıcak 105a-7
o.maġa 16a-5, 66b-7, 70a-1, 77a-11, 112b-4
o.mak 81b-2, 85b-12
o.sa 11a-3
o.up 88b-7
o.ur 102a-1
o.ursa 18a-1, 85a-13, 92a-3, 109b-9
kāhel ol- : uyuş-, sersemle-, bönleş-(bkz. kāhil ol-)
o.mak 4a-7, 62b-1
kāhil ol- : bkz. kāhel ol-
o.mak 101a-4
kavī ol- : 1. kuvvetlen-, gücü art-
o.a 10b-5, 18b-5
2. şiddetli ol-, ileri dereceye var-
o.a 22a-10, 30a-4, 44b-2, 55a-8, 68b-6
o.mak 4a-10, 19b-11, 82b-2, 82b-5, 108a-1
o.mayınca 12b-5
o.mazsa 100b-8
o.sun 22a-13
o.up 91a-8
o.ursa 4b-13
kebāb ol- : pişiril-, kebab olarak pişiril-
o.mış 26b-2, 26b-5
kulak aġır ol- : kulağın işitmesi azal-, sağırlaş-
o.sa 73a-5
maʿlūm ol- : bilin-, tesbit edil-
o.a 44b-2
māyil ol- : 1. meyl et-, ...haline gir-
o.a 66b-11
2. benze-, yakın ol-

o.a 69a-10
o.maḳ 111b-1
o.maḳdur 82b-11
o.ur 111b-6, 114b-20

melūl ol- : mahzun ol-, üzül-
o.sa 11b-12
o.ursa 85b-12

meşġūl ol-: iştigal et-, uğraş-
o.maz 28b-10
o.ur 103b-1

muḥtāc ol-: ihtiyac hisset-, lüzum hasıl ol-
o.a 24b-2

mükedder ol- : üzül-, hevesi kırıl-
o.maḳ 3b-13

mümtelī ol- : mideyi tıka basa doldur-, mide dolgunluğuna sebep ol-
o.maya 85b-3

mündefiʿ ol- : def edil-, atılmış ol-, çıkarıl-
o.mamış ola:-mamıştır 29b-11

mürekkeb ol- : birleşerek teşekkül et-
o.sa 107b-6

müstaʿmel ol- : kullanıl- kullanılmaya elverişli ol-
o.an 46a-10, 47a-2, 47b-4, 49b-1, 51a-12

müstefīd ol- : istifade et- faydalan-
o.up 2a-6

müstehīl ol- : dönüş-, dön-, mahiyet veya yapı değiştir- (bkz. dön-)
o.maz 48b-9
o.ur 32b-6, 32b-7, 33b-9, 35a-2, 35a-6, 36a-6, 37a-7

müteʿaffın ol- : bozul-, kokuşup bozul-
o.a 98b-7
o.an 98b-10, 98b-13, 99a-5, 99a-9, 99a-13, 99b-4
o.madın 98b-9
o.maḳdan 6b-11
o.maya 14a-1

o.mazsa 98b-12
o.mış 115a-10
o.up 99b-11, 112a-1
o.ur 9b-6, 99b-8
o.ursa 99a-1, 99a-4, 99a-10, 99a-12, 99b-5, 99b-6

müteġayyir ol- : değiş-, bir halden başka bir hale geç-
o.maḳdan 6b-10

müteheccer ol- : ol- : bkz. müteheccir ol-
o.a 110a-12

müteheccir ol- : sertleş-, taşlaş-
o.maḳ 90a-12
o.maḳdan 88b-7

müteneffir ol- : iğren-, nefret et-
o.ursa 23a-2

mütevātır ol- : sıklaş-, hızlan-
o.up 30a-8

müteveccih ol- : yönel-, temayül et-, ağır bas-
o.ur 28b-11

mütevellid ol- : doğ-, hasıl ol-, ortaya çık-
o.maḳdur 68b-1
o.ur 118b-8

müyesser ol- : erişil-, nasib ol-
o.ur 51b-5

nefes ṭar ol- : güçlükle teneffüs et-
o.maḳ 79b-1, 79b-5
o.maḳdur 101a-6

nezle ol- : burun suyu ak-, nezleye yakalan-
o.maḳ 100a-10

perverde ol- : terbiye edil-, isteğe uygun hale getirecek muameleden geçir-, nebat v.b. terbiye edil- ‘bkz. perverde eylen-)
o.ıcaḳ 60b-12
o.ınca 53a-6

rāḥat ol- : istirahat et-
o.maḳ gerek:-malıdır 13b-12, 65b-13
o.up 21b-13

sāḳıt ol- : düş-, azal-
o.ur 105a-3
o.ursa 30a-13
sovuḳ derile ol- : soğuk ter dök-, soğuk terle-
o.ur 119a-9
süst ol- : kırıklık hisset-, halsizlek meydana gel-
o.maḳ 4a-6
taḥlīl ol- : çözül-, dağılıp hallol-
o.ur 35a-11
tamām ol- : tamamlan-, bit-
o.sa 18b-11
taṣarrufı ol- : ehliyet sahibi ol-, söz sahibi ol-
o.a 51a-13
taṣra ol- : dışarıya doğru hareket et-, dışa doğru şişip kabar-
o.ursa 77a-9
tuḫme ol- : mide sertleş-, midede aşırı dolgunluk hasıl ol-
o.maḳ 96a-2, 100a-8
o.maḳdan 86a-7, 110b-2
vaḳi' ol- : meydana gel-, vuku bul-
o.a 100a-11
o.ur 2a-1, 3a-10, 3b-4, 84b-12
yābis ol- : kuru-, kuruluk hasıl ol-
o.duġındandur 65b-6
o.up 64a-6
yaḳın ol- : yaklaş-, zamanı gel-
o.ıcaḳ 28b-5, 43b-1
o.ur 30b-4
yir ol- : kok-, kötü kok-
o.mazsa 5b-11
ża'īf ol- : 1. güçsüzleş-, kuvveti azal-
o.a 17a-9, 18a-7, 26b-11, 70b-1, 72a-2, 84b-12 86a-13, 97b-4, 103a-2, 110a-3
o.ıcaḳ 24b-6
o.maḳ 65a-9, 95a-9

o.maḳdan 64a-3, 86a-8
o.maḳdur 80b-1, 84b-8
o.maya 12a-10, 26a-4
o.mış 4b-3
o.sa 19a-6, 26a-5, 27a-4, 30b-4
o.up 62a-4, 82b-2
o.ur 3a-11, 105a-3, 119a-8
o.ursa 17b-8, 18a-3, 80a-10, 83b-9, 116a-3
2. kapasite kaybet-, azal-
o.maḳ 4a-2, 4a-5, 82b-5, 82b-9, 83a-7, 83a-12, 83b-11
o.ur 3a-12, 3a-12
3. zayıfla-, kilo kaybet-
o.sa 72a-8
o.ur 14b-5
4. eksil-, miktarı küçül-
o.sun 22a-13

zāyil ol - : 1. (hastalık) geç-, gideril-
o.a 19a-10, 26a-1
o.ur 12b-13, 25b-12, 115a-4
2. zevalė uğra-, kaybet-
o.a 68b-6

ziyāde ol- : art-, şiddetlen-
o.a 84b-2,
o.maḳ 110a-12

zōr ol- : bağırsak iltihaplanması olmak, dizanteriye yakalanmak gibi sebeplerle kabızlık hasıl ol- (krş. zaḫīr)
o.maḳ 88b-6, 100a-6

oldur- (-اُلْدُرْ) : pişir-, olgunlaştır-
o.ur ola:-maktadır, -uyordur 21b-12

olmaḳ (اُولَنْق ، اُلْق ، اُولَنْ) : 1. belli bir hal üzere bulun - mak veya girmek
o. 3b-10, 3b-12, 4a-1, 4a-3, 4a-9, 4a-9, 4a-12, 10b-8, 12b-11, 30b-10, 61b-6, 63b-3, 63b-4 66a-7, 66a-10, 66a-12, 66a-12, 67a-2, 69a-11

69b-1, 72a-12, 72b-5, 75b-13, 76b-5, 76b-5, 79b-1, 79b-8, 80a-5, 80b-3, 81a-3, 82b-3, 84 a-7, 85a-3, 85a-4, 85a-5, 85a-6, 90b-1, 90b-2 93a-7, 93b-10, 96b-3, 96b-12, 96b-12, 97a-9 97a-9, 98a-3, 100a-7, 101a-3, 101a-5, 101a-5 101a-5, 101b-3, 101b-3, 101b-3, 104b-9, 104 b-10, 104b-11, 104b-12, 104b-12, 107b-11, 107 b-11, 108a-1, 110a-11, 110a-11, 110a-11, 110 a-12, 110b-6, 110b-6, 111a-12, 111b-2, 112a-8 112a-8, 112a-16

o.dan 85b-12, 112a-1

o.dur 4a-8, 61b-5, 62b-12, 63a-9, 63a-10, 63a-10 63b-2, 64a-7, 66a-10.11, 66a-11, 66b-3, 69a-3 69a-9, 69a-10, 69b-2, 72a-13, 76b-6, 80b-2, 81b-4, 85a-7, 98a-4, 101a-3

2. mevcudiyet, bulunma

o. 4a-12, 68a-1, 93a-5

o.dan 84b-10, 86a-10

o.dandur 64b-5, 69a-3, 84b-1, 90a-12, 90a-12, 91 b-13, 98a-9

3. vücuda gelmek, teşekkül etmek

o. 4a-5, 100a-8

o.dur 64a-9, 114b-14

olmaḳlıḳ (أُولَقْلِغ) : bulunma, mevcud olma durumu

o.a 90a-7

olmamaḳ (أُولَمَق) : 1. bir şeyden mahrum olmak

o. 65a-9

2. bir hal üzere bulunmamak

o. 110a-11, 110a-12

olun- (أُلُن-) :

istifrāġ olun- : kusul-, dışarı atıl-

o.duġından 97b-5

on (أُون ، أُوْن) : on, on sayısı

o. 18b-3, 18b-9, 18b-12, 38a-4, 38a-6, 44b-1, 52 b-2, 53a-9, 54b-3, 55b-3, 57b-8, 57b-8, 58b-13 60a-4, 60a-13, 76a-4, 93a-1, 112b-6

o.da 29a-9

biş on : beş ile on arasında, yaklaşık beş on
o. 119b-11

on altı : on altı
o. 29a-10

on altıncı : on altıncı, sıra itibarıyla on altı
o. 103b-12

on beş : on beş (bkz. on biş)
o. 29a-9

on bir : on bir, on bir sayısı
o. 74b-9, 113a-2

on birinci : sıra itibarıyla on bir
o. 28b-12

on biş : on beş (bkz. on beş)
o. 18b-8, 40b-2, 44a-4, 52b-6, 54a-9, 55b-3, 57a-11, 57b-4, 87b-3

on dördünci : sıra itibarıyla on dört
o. 28b-13

on dörT : on dört sayısı
o. 24b-9, 29a-3, 29b-1, 97a-5, 104b-8, 105b-5

on iki : on iki
o. 18a-10, 19a-1, 19a-2, 19b-9, 20a-3, 29a-9, 54a-12, 54a-13, 56a-10y 57a-12, 101b-9

on ikinci : on ikinci
o. 103b-11

on sekiz : on sekiz
o. 105a-4

on tokuz : on dokuz
o. 29a-10

on üç : on üç
o. 29a-7

on üçünci : sıra itibarıyla on üç
o. 28b-13

on yedi : on yedi
o. 29a-8, 29b-2

on yedinci : sıra itibarıyla on yedi

o. 28b-13

onar (اونر) : on on olacak şekilde

o. 52a-1, 56b-4, 59a-2, 87b-1

onuncı (اونجي) : sıra itibarıyla on, onuncu

o. 103b-11

oŋulmaḳ (اونلمق) : yara iyileşmek

o.a 119b-7

oŋurġa*(اوكورغه) :

oŋurġa sünügin : omurga kemiği

o. 96a-10

orta (اورته ، اورتا ، اورتى) : 1. iç

o.sın 49a-6

o.sında 59b-6

2. mu'tedil, orta halli

o. 44b-5

orta ḥuḳne : vücudu temizlemek ve bağışıklık kazandırmak için yapılan hukne (bkz. ḥuḳne-i mutavassıṭa)

o. 58a-9

orta ṭamar : kolda kan almakta kullanılan bir damar (bkz. ekhel)

o. 25a-7

oruç*(اوروج) :

oruç dut- : oruçlu ol-

o. 106b-12

ot (اوت ، اوتى ، اوتّ) : 1. ot, ilaç yapımında kullanılan bitki

o. 31a-2, 41b-11, 52b-1.

o.lar 17b-4, 52b-4, 89b-7, 94b-8, 95b-5

o.lardan 94b-10, 94b-13, 120a-4

o.ları 18a-13, 52b-4, 53a-11, 53b-11, 54b-10, 55a-8, 55b-7, 56a-11, 56b-6, 57a-8, 58b-2, 60a-1, 60a-7, 60b-2, 107a-8

o.larıla 14a-13, 45a-6, 114a-10

o.larıŋ 20b-9, 52b-12

2. ilaç, edviye

o. 23a-6
o.lar 17b-2, 26a-1, 70a-13, 95b-13, 100a-8, 105 b-7

çörek otı : çörek ve ekmek pişirilirken üzerine serpilen siyah ve küçük habbe, ḥabbetü's-sevdā ve bu daneleri veren ot
o. 50b-2, 72b-11, 115b-5

güyegü otı : güveyotu, kekik, kekik otu, yavşan otu (bkz. şīḥ, yavşan)
o. 64b-1

ilan otı : sinamekiye benzer yaprakları bulunan, yılancücüğü de denilen kırmızı başaklı bir ot
o. 117a-10

kuzgun otı : kuzgunotu, eğrelti otu
o. 93b-1

semiz ot : bkz. semiz otı, semüz otı
o. 8b-4, 38b-8

semiz otı : semizotu; etli, mayhoş yaprakları sebze ve salata olarak kullanılan bitki ve yaprak - ları (bkz. semiz ot, semüz otı)
o. 114a-8, 118a-6

semiz otı aşı : bkz. semüz otı aşı
o. 113b-4

semiz otı müzeveresi(n) : bkz. semiz otı müzevveresin, semüz otı müzevveresin
o. 111a-4, 111b-11, 112b-16

semiz otı müzevveresin : semizotu ile yapılan müzevvere yemeği (bkz. semüz otı müzevveresin)
o. 62a-1, 71b-13, 72b-3, 108b-1

semiz otı suyı : semizotu bitkisi usaresi
o. 108b-6

semüz otı : semizotu (bkz. semiz ot, semiz otı)
o. 84a-11, 93b-13

semüz otı aşı : semizotu yaprakları ile yapılan yemek (bkz. semiz otı aşı)
o. 107a-7

semüz ot müzevveresin : bkz. semüz otı müzevveresin, semiz otı müzevveresin
o. 100b-10, 103a-5

semüz otı müzevveresin : semizotu ile yapılan bir tür sulu, çorbaya benzer yemek
o. 109b-13, 117b-7

sıçan otı : arsenik; maden filizlerinde yaygın olarak bulunan, metal görünüşünde, basit element, zırnık (bkz. zernīḫ)
o. 117a-3

sinirlüce otı : çiçekleri başak şeklinde, bir metreye kadar büyüyebilen bir nebat (bkz. lisānu'l-ḥamal, lisānu'l-ḥaml)
o. 86b-6

turak otı(n) : raziyane, rezene (bkz. rāziyāne)
o. 20a-13, 39b-10, 58b-13, 61a-9, 91a-7, 97b-6 106a-1, 114a-11.
o.yla 105b-6

yir ot : kokulu ot, kokulu ot türünden olanlar
o.lar 6b-4

otur- (اُوتُر-، اُوتُور-، اُوتُرْ-) : 1. belli bir duruş sağla-, vaziyet al-
o.a 16b-8
o.alar 80b-12
o.maḳ gerek:-malıdır 70a-6
o.up 13b-12

2. bekle-, sebat et-
o.a 12a-6, 12a-7
o.alar 107a-11, 113b-10
o.maḳ gerek:-malıdır 11b-11
o.mayalar 15a-8

3. hareket etme-
o.alar 22b-2
o.up 10a-4

4. otur-
o.alar 89a-6, 89a-8, 89a-13

o.up 89a-5

5. ikamet et-, meskun ol-

o.duġı 16b-5

bir arada otur- : istirahat et-, hareketle kendini yorma-

o.alar 21b-4

oturmaḳ (اوترق، اوترمق، اوتورمق، اوتورق):1. belli bir vaziyet almak

o. 61b-7, 68a-5, 73a-3, 100b-8

o.dur 61b-8

2. bekleme, kalma

o. 11b-7

o.dan 24b-7

3. hareketsizlik

o. 65b-13

oturT- (اوترد-) : 1. oturt-, oturmasını temin et-

o.alar 16a-11, 16b-6, 16b-10

2. belli bir vaziyete sok-

o.alar 16b-2

otuz (اوتوز، اوتز، اتوز) : otuz, otuz sayısı

o. 18b-3, 38a-4, 38a-6, 44a-4, 52b-3, 57b-7, 58 a-3, 76a-2, 87b-2

otuz altı : otuz altı

o. 43b-10, 58b-1

otuz bir : otuz bir

o. 29a-5

otuz birinci : otuz birinci

o. 29a-2

otuz dördünci : otuz dördüncü

o. 29a-2

otuz dört : otuz dört

o. 29a-5

otuz yedi : otuz yedi

o. 29a-6

otuz yedinci : sıra itibarıyla otuz yedi

o. 29a-2

ov- (اُوْ-، اُو-) : 1. sür-, sığa- (bkz. sıga-)
o.alar 16b-1, 16b-2, 28a-9, 64b-12, 66b-12, 113 b-12
o.up 65b-13
2. yoğur-, karışıp kıvam bulmasını temin et-
o.alar 20b-8, 50b-8, 53a-5, 53a-7
o.mak gerek:-malıdır 45b-13
o.mayınca 51a-3
3. bulaştır-
o.alar 119b-2

ova (اُوَ) : düz yer, ova
o.ya 9a-10

ovmak (اُوْمَق، اُوْمَك) : sığama, masaj
o. 10a-6
o.dan 93a-4

ovul- (اُوُل-) : 1. yoğrul-, kıvama getiril-
o.mış 53a-10
o.mış ola:-mıştır 57b-6
2. sığan-
o.mak gerek:-malıdır 77a-13

oy- (اُويـ، اُيـ) : oyuk aç-, kazıyıp içini çıkar-
o.alar 49a-6, 79a-6

oyna-* (اُوْيْنَـ، اُيْنَـ) :
yürek oyna- : hafakan getir-, yürek hızlı hızlı çarpıp nefes daral- (krş. hafakān)
o.mağına 53b-3
o.mak 11b-8
o.r 105a-3, 109b-1
o.yana 59b-9

- Ö -

öd (اُوْدْ ، اُوْد) : öd kesesi, merāre (bkz. merāre)
ö. 91b-11
ö.ile 91b-11
sığır ödin : sığır ödü
ö. 59b-1
ög* (اُوْكْ ، اُوْكْ) :
ög giT- : şuurunu kaybet-, kendinden geç- (bkz. uşşı giT-)
ö. 100a-7
ö.i 109b-1
öksür-* (اُوْكْسُرْ) :
kuru öksür- : kesik kesik, balgam ve kan çıkarmadan öksür-
ö.üp 79b-2
öksürmek (اُوْكْسُرْمَكْ) : öksürmek, öksürük (bkz. öksürük)
ö.dür 79b-2
öksürT- (اُوْكْسُرْد) : herhangi bir şey akciğere zarar vererek öksürüğe sebep ol-
ö.ürse 86a-5
öksürüK (اُوْكْسُرْك ، اُوْكْسُرْكْ ، اُوْكْسُرْكْ) : öksürük (bkz. su al)
ö. 3b-3, 18a-3, 78b-4
ö.e 31b-12, 32a-13, 33b-4, 34a-1, 34a-11, 35a-6 36a-13, 36b-2, 36b-7, 36b-9, 36b-11, 37a-1, 37b-10, 38a-3, 38b-5, 29a-12, 40a-11, 41a-12 42b-12, 46b-31 48a-8, 48b-8, 49b-4, 50a-8, 50 b-10, 50b-12, 56a-4, 59b-10, 78b-11
ö.i 46a-8
öksürüklü (اُوْكْسُرْكْلُو) : öksürüğe yakalanmış kimse, akciğerlerinden rahatsız kişi
ö. 32a-6
öl- (اُوْلْ- ، اُلْ-) : öl-
ö.meye 16b-12
ö.mezse 119b-3

ö.mişdür 16b-11

ö.ürse 119b-3

öldür- (اُلدُرْ-، اُولدُر-، اُلدُر-) : öldür-, ölümüne sebep ol-

ö.mese 45b-2

ö.üp 120a-12

ö.ür 19b-3, 46a-3, 47b-7, 112a-6, 119a-13

ölü (اُلُ) : ölü, ceset

ö.ler 4a-12

ölüm (اُلُم، اُلُ، اوُلُم) : ölüm, ölme

ö. 30a-9, 30b-1, 30b-2, 30b,4, 30b-9, 112a-12

ö.e 31a-1

öŋ (اوُلُ) : ön, ön cephe

ö. 6b-8

öŋdin (اُلدِن، اُلدُن) : evvel, daha evvelki

ö. 25a-9, 118a-1

ö.den 5b-3

ördek* (اُرْدَك) :

örd̲ek eti̲ : ördek eti

ö. 33a-10

örgüç* (اُرْگُج) :

deve örgüci yaġın : deve hörgücü yağı

ö. 88a-11

ört- (-اوُرْت، -اُرْت) : 1. kapla-, kuşat-

ö.er 75b-9

2. ört-, kapa-

ö.miş olalar:-mişlerdir 117a-12

ö.üp 66a-1

örümcek* (اُرْمُجَك) :

örümcek evin : örümcek ağı, örümcek yuvası

ö. 27b-13, 71b-3, 71b-7

öt- (اُوْت-) : öt-, ötecek çağa eriş-

ö.memiş ola:-memiştir 33a-8

ötürmek (اُوْتُرْمَك) : oturmak (bkz. oturmak)

ö. 100a-9

öyken (اُيكَن، اُيكَن، اُيكَدْ) : akciğer

ö.de 79b-3, 84a-7

ö.e 32a-9, 34b-2, 36b-9, 41b-7, 48b-2, 72a-10, 86a-5

ö.i 49b-4

öyle (أوّيلَه ، أوّيلَ) : öğle, öğle vakti

ö. 12a-12

ö.den 10a-12

- P -

pāça (پاچا ، پاچه ، پاچ) : sığır, koyun, keçi gibi hayvanların ayak paçası türünden kısımlarının etlerinden yapılan paça yemeği, paça çorbası

p. 79a-4, 85b-4, 87b-11, 116a-5

kuzıcaḳ pāçasın : koyun yavrusu eti paçası

p. 14b-9

oġlaḳ pāçasın : yavru keçi eti paçası

p. 14b-9

panbuḳ (پنبوق ، پنبوغ) : pamuk (bkz. panmuḳ)

p.ıla 23a-3, 73b-3

panbuklu (پنبوغلو ، پنبوقلو) : pamuklu giyecek

p. 13b-9, 14a-11

panmuḳ (پنموق) : pamuk (bkz, panbuḳ)

p. 61a-4

pāpādya (پاپادیه) : papatya, koyungözü de denen, sarı beyaz bir kır bitkisi (bkz. bābadya, bābūnc)

p. 16b-9

pāre (پاره ، پارچه ، پاره) : parça, bir parça

p. 20b-8, 83b-9

p.yi 49a-7

āteş pāresi : iltihaplı kabarcıklar halinde ortaya çıkan ateşli bir deri hastalığı (bkz. od göynügi, cemre)

p. 111b-4

etmek pāresin : ekmek parçası, bir parça ekmek

p. 119b-5

pāzū (پازو) : pazı, yaban pazısı, yabani ıspanak, yaprakları kullanılan bir ot

p. 38a-12

p.sı 11a-4

pāzū şurvāsın : pazı çorbazı, yabani ıspanak çorbası

p. 91b-)

pāzū yaprağı : yabani ıspanak yaprağı

p. 58b-1

pāzū yaprağı suyı : yabani ıspanak yaprağı suyu

p. 58a-5

perhīz*(پرهيز، پرهيز) :

perhīz eyle- : sağlığa zarar verecek şeylerden uzak dur-, yiyecek ve içecekleri tahdid et- (bkz. perhīz iT-)

p. 7a-6, 64a-12, 78a-5, 79a-5, 82b-1, 92b-9, 95 a-4, 99b-10, 110b-9, 113b-6, 114a-7, 115a-13

perhīz eylet- : hastanın perhis uygulamasını temin et-

p. 113a-9

perhīz iT- : bkz. perhīz eyle-

p. 19b-4, 93a-11, 114b-17

perverde*(پرورده) :

perverde eylen- : nebat,ot ateş veya güneşde ısıtılıp, haşlanıp faydalanacak hale getiril-, istenilen duruma gelecek muameleden geçiril-, ıslah edil- (bkz. perverde ol-)

p. 61a-6

perverde ol- : bkz. perverde eylen-

p. 53a-5, 60b-12

perrisiyāvşān (پرسياوشان) : persiyavşan (bkz. persiyāvşan)

p.dan 105a-4

persiyāvşān (پرسياوشن، پرسيوشان) : baldırıkara otu (bkz. perrisiyāvşān, baldırı ḳara)

p. 46b-1, 54a-3, 55a-1, 55b-11, 77b-5

pes (پس) : 1. bu durumda, böyle olduğu zaman (bkz. bes)

p. 4b-4, 5b-9, 9b-11

2. tıpkı, aynen

p. 9b-1, 106b-13

pes eger : böyleyken, şayet

p. 5a-10, 11a-2, 18b-6, 71b-1, 102a-6

pes kaçan kim : şayet, eğer, ...dığı durumda (bkz. ķaçan ki, ķaçan kim, bes kaçan kim)

p. 6b-12, 10b-3, 12b-12, 26a-5

Peygāmber*(پَیْغَامْبَرْ) :

Peygāmber Hazretin : Hz. peygamber (S.A.S)

p. 1b-4

peyner*(پَیْنِیرْ) :

eski peyner : eski peynir

p. 87b-10

peynir (پَنِیرْ ، پَنِیرْ) : peynir

p.den 3a-6

kuru peynir : kurutulmuş peynir

p. 34a-6, 86b-13

tuzlu peynir : tuzlanmış peynir, salamura peynir

p. 34a-7

yaş peynir : taze ve kurutulmamış peynir

p. 34a-5

piyāz-ı yavşan (پِیَازِ یَوْشَنْ) : afsentin, pelin, aprı yavşanı (bkz. afsentīn, aprı yavşanı)

p. 92b-13

pul (پُلْ ، پُولْ ، پُلْ) : bazı meyvelerin üzerine yapışık olarak bulunan, biçim ve yapıca basit yaprakçıklar

p.dan 51a-6

p.ından 51a-4

p.lar 51a-5

p.ların 51a-4

balık pulı : balıkların derisini kaplayan, sert, boynuzsu maddesi olan, küçük pula benzer levhacıklar

p. 114b-20

- R -

rādi' (رَادِع) : maddenin bir uzuvdan diğerine dökülmesini, geçmesini önleyecek nesne; mesela, kalbden koltuk altına geçmesine mani olmak için verilen gül yağı, taze kişniş suyu gibi

r. 108b-4, 108b-8

rāḥat (رَاحَة ، رَاحَت) : kedersiz, sıkıntısız

r. 107a-6

r.ı 99b-8

rāḥat ol- : istirahat et-

r. 13b-12, 21b-3, 65b-13

raḳīḳ (رَقِيق ، رَقِيقٌ) : cıvık, ince; sığ olmayan

r. 5b-12, 6a-4, 6a-7, 42b-1, 66a-10, 69a-11, 72 a-12, 101b-13

rāsīn (رَاسِيْن) : rasin, ardıç sakızı, bir zamk

r. 95a-6

raṭb (رَطْب) : yaş, ıslak; yaşlık verici; tabiatı itibarıyla yaş, yaş karakterli

r.dur 32a-11, 33b-3, 47a-5

rāvend (رَاوَنْد) : karabuğdaygillerden, bir iki metre boyunda, beyaz çiçekli, kökleri ve sapı ilaç olarak kullanılan, çok yıllık bir ot

r. 92a-6, 115b-9

rāvend-i çīnī (رَاوَنْدِ چِينِي ، رَاوَنْدِ چِينِيّ) : ravend bitkisi kökü (bkz. rīvend-i çīnī)

r. 20b-11, 53b-10, 54b-8, 57b-10, 60a-13, 85a-13

rāyıḥa (رَايِحَة ، رَايِحَ) : koku

r.sı 5b-11, 93b-10

r.sından 23a-2

rāziyāne (رَازِيَانَة ، رَازِيَانَه) : rezene, durak otu; maydanozgillerden, yaklaşık bir metre boyunda, çiçekleri sarı, yaprakları iplik biçimli, kokusu güzel, meyveleri yiyecek ve içeceklerde kullanılan, hekimlikte bilhassa gaz söktürücü olarak faydalanılan bir çok yıllık

ot (bkz. turak otı(n), meleşrū)
r. 15b-11, 18b-7, 19b-8, 42b-5, 50a-8, 54a-2, 82 a-13, 84a-3

rāziyāne dibi kabı : rezene kökü kabuğu
r. 44a-3, 55a-11

rāziyāne suyın : rezene usaresi, rezene suyu
r. 50a-8, 82a-13, 112b-13

rāziyāne tohmı(n) : rezene bitkisi tohumu
r. 44a-5, 52b-3, 55a-13, 56b-2, 58b-9, 77b-6, 82 a-4, 82b-13, 89b-7, 90b-11, 94a-11

rebī‘ (ربيع) : bahar, ilkbahar (bkz. ilk yaz, ilik yaz)
r. 3a-8

rekbend (ركبند) : bağ, pazuları veya karnı sıkıştır - mak için sarılan bir tür sargı şeklinde bağ
r.ile 23a-1, 24a-11

renK (رنك ، رنگ) : renk
r. 96b-3
r.i 4a-9, 5b-10, 25a-3, 64a-6, 69b-1, 75a-6, 75 a-11, 75b-1, 76a-1, 76a-9, 76b-12, 97a-9, 107 b-10, 108a-1, 110b-6, 111b-1, 111b-6, 114b-19
r.in 5b-3, 5b-5

benefse rengi :menekşe rengi, mor mavi
r. 112a-3

turunc kabı rengi : portakal sarısı rengine yakın bir renk
r. 5b-10

za‘firān rengin : safran rengi, koyu sarı, sapsarı
r.de ola:+dedir 50a-4

renklü (رنكلو) : renkli, bir renk sahibi
r. 114a-6

resm (رسم) : tarz, yol, tarife
r.e 10b-4

revān* (روان) :

revān iT- : kıvrak hale getir-, rahat hareket ettir-

r. 52a-10

reyḥān* (ريحان) :

reyḥān toḫmı : reyhan tohumu, fesleğen tohumu

r. 20a-4, 23b-5, 24a-4, 81a-6, 87a-1, 89b-13

riḥ (ريح) : romatizma, yel (bkz. yil, yel)

r.ler 3b-5

rimed (ريمد) : remed, göz ağrısı (bkz. göz ağrısı(n))

r. 68b-13

riŋ (ريك ، ريگ) : irin, yarada bulunan akıntı (bkz. iriŋ)

r.e 119b-5

r.ile 79b-2

riŋlen- (ريكلن-) : yara cerahatlan-

r.üp 111a-8

rīşte (ريشته ، ريشته) : erişte, ince tel biçiminde hazırlanan hamur, ev makarnası

r. 14a-12, 41a-9, 41b-1, 70b-6, 78a-10, 85b-4, 93b-13

r.yile 63a-4, 67a-13

rīşte ası : erişte aşı, tel hamur aşı

r. 8a-12, 8b-13, 88b-5, 95a-10, 107a-7

rīşte müzevveresi(n) : erişte ile yapılan bir müzevvere aşı, bir tür çorba

r. 19a-6, 62b-7, 70a-12, 72b-2, 72b-9, 73a-10 74b-11, 74b-12, 76a-13, 77a-6, 79a-1, 80a-8 97b-2, 100b-10, 103a-6, 105b-3, 107a-2, 108 a-13

rivend-i çinī (ريوند چيني) : bkz, rāvend-i çinī

r. 50a-3

riyāżet* (رياضت) :

riyāżet eyle- : perhīz et- (bkz. perhīz iT-)

r. 22a-2

ru'āf (رعاف ، رُعاف) : burun kanaması (krş. burun ḳana-)

r. 71a-12

r.ıla 28b-6

r.la 72a-3

rub' (ربع) : dörtte bir, çeyrek

rubʿ-ı dāyir (رُبْعِ دَايِر) : nevbeti üç günde bir tutan bir sıtma çeşidi

r. 99b-3

rubʿ-ı lāzım (رُبْعِ لَازِم) : damar içindeki sevdanın bozulmasından hasıl olan bir humma çeşidi

r. 99b-2

rūḥ (رُوح، رُوْح) : 1. hıltlarla beraber bulunan buhar, gaz

r.lar 98b-4

r.ları 13a-3

2. can, beden kuvveti

r. 15b-5

rutūbet (رُطُوبَت، رُطُوبَتْ) : yaşlık, ıslaklık (bkz. yaşlıḳ)

r. 4b-7, 86a-10

r.de 31a-6, 32a-4

r.den 83a-12.13

r.e 5a-2, 35b-1, 38a-5, 49b-3, 50b-13

r.ı 34b-1, 45a-10

rūzı (رُوزِ) :

rūzı ḳıl- : nasib et-, devamını sağla-

r. 2a-3

rüsūb (رُسُوب) : tortu, dinlendirilen sıvının dibinde birikan tortu

r. 6a-1

- S -

sa (سَ، صَا، سَا) :

sa yağı : ....?

s. 7b-6, 34a-4, 88b-5, 94b-12, 95b-4, 108b-9, 110b-11, 113b-8, 115a-3, 115a-7, 119b-10

sā'at (سَاعَتْ، سَاعَةٌ) : saat, altmış dakikalık zaman

s. 9b-1, 9b-1, 18a-13, 44b-8, 54a-12, 65a-1, 114 a-1

s.a 101b-9, 105a-4

s.da 103a-12

s.dan 5b-8, 10a-11, 19a-5, 19b-10, 101b-9, 103b-2

ṣabāḥ (صَبَاحْ، صَبَاحٌ) : sabah, gündüzün ilk saatleri

ṣ. 114b-10

ṣ.a 114b-10

ṣ.larda 14a-8

ṣabr*(صَبْرْ) :

ṣabr eyle- : 1. tahammül göster-, katlan-

s. 21a-10

2. belli bir sürenin geçmesini veya durumun değişmesini bekle-

s. 71a-2, 71a-9

ṣabr-ı uskuṭurī (صَبْرِ اُسْقُطُورِي، صَبْرِ اُسْقُوطُرِي) : uskuturi sabrı, sokatra sabrı; sarı sabr da denen ve usaresi ile kökleri hekimlikte kullanılan, idrar verici ve terletici bir nebat

s. 49b-8, 53b-9

ṣābūn*(صَابُونْ) :

ṣābūn suyı : sabunlu su

ṣ. 117a-4

sabūsa (سَبُوسَهْ) : buğday v.b. kepeği, hububat kepeği (bkz. kepek)

s. 41a-7

saç- (سَچْ-، سَچِ-) : serp-, saç-

s.alar 7a-12, 20b-13, 21a-2, 26a-13, 27a-10, 28

a-2, 57b-10, 59a-8, 59a-13, 71b-4, 74a-3

s.mış olalar:-mışlardır 26b-4

s.up 61a-12, 90b-13

saçıl- (سچل-) : serpil-

s.mış ola:-mıştır 22b-13

saçmak (سچمق) : saçma, serpme

s. 116b-8

sāde (سادہ) : sade, basit

s. 40b-7, 67a-9

sāde yag : sütten elde edilen yağ, sarı yağ, sade yağ

s. 109a-2

sādec-i hindī (سادج هندی) : hint sünbülü yağı, sünbül yağı

s. 52b-8

ṣāf (صاف) : temiz

s. 6b-3

sāf eyle- : arındır-, dinlendir-

s. 51b-8

sa'fe (سعفه) : başta, bazen yüzde çıkan bir sivilce türü olup, sulanan ve kuru olan çeşitleri vardır (bkz. baş[3])

s. 115a-8

sāfī (صافی ، صافی) : berrak, temiz

s. 5b-12, 6a-4, 6a-7, 9a-6

s.ola:-dır 49a-1

sāfī eyle- : berraklaştır-, netleştir- (bkz. ṣāfī kıl-)

s. 32a-2, 38b-6, 46a-8

sāfī kıl- : berraklaştır-, netleştir-, arındır- (bkz. ṣāfī eyle-)

s. 33a-7, 38a-7, 50a-13

ṣafrā (صفرا) : vücudda bulunan dört ana unsurdan biri olan öd, öd kesesindeki sıvı

s. 2b-4, 2b-10, 3a-11, 3b-13, 5a-12, 6a-7, 18a-8 19a-7, 19b-4, 33b-1, 34a-9, 34a-11, 34b-1, 34 b-8, 35a-2, 35a-5, 35b-2, 36a-13, 37a-2, 37 b-10, 37b-13, 39a-1, 39a-10, 39b-1, 54b-7, 56

b-7, 63b-1, 66a-5, 68a-7, 68b-7, 69a-8, 70a-8
79a-11, 81a-1, 82b-2, 82b-3, 89a-8, 89a-9, 89
b-12, 89b-13, 91b-10, 96a-13, 96b-2, 99a-1
99a-1, 99a-3, 99a-5, 99a-7, 99b-7, 100b-13
102a-2, 102a-5, 102a-9, 114b-14, 116b-2

ş.dan 48b-6, 53b-8, 66a-13, 68b-4, 75a-10, 76b-4
90a-13, 91b-2, 96b-11, 97a-1, 107b-9, 107b-13
115b-2

ş.dur 111b-6

ş.ya 32b-6, 32b-7, 35a-2, 37a-6, 48b-8, 56b-9

ş.yı 34b-4, 34b-10, 35a-7, 35b-8, 35b-9, 35b-13
36a-2, 36a-7, 36a-11, 36b-8, 37a-4, 37a-11
37b-1, 37b-2, 38a-2, 38a-5, 38a-7, 38a-11, 38
b-2, 38b-4, 38b-9, 39b-12, 40a-11, 41b-5, 42
b-10, 43b-3, 44b-6, 45a-1, 46a-5, 46a-9, 46
b-10, 46b-11, 46b-12, 47a-6, 49a-4, 49a-13
49b-10, 50a-7, 50b-1, 50b-6, 50b-8, 51a-1, 51
a-10, 57a-10, 57b-2, 57b-11, 60a-3, 63b-6, 68
b-8, 69a-12, 73b-7, 74a-9, 75a-12, 75b-12, 82
b-6, 86b-1, 92a-4, 102a-9, 108a-5, 112a-16

ş.yıla 99b-6

ṣafrāvī (صَفْرَاوِي، صَفْرَاوِيّ، صَفْرَاوِيِ) : safra ile alâkalı, safradan kaynaklanan (bkz. ṣafrāyī)

ş. 3a-11, 8b-2, 19b-3, 30a-6, 39b-13, 42b-13, 45
b-12, 75b-8, 76a-1, 79a-12, 96b-6, 98a-5

ş.den 90b-4

ş.dür 73b-7

ṣafrāvī ḥummā : safravi sıtma (bkz. ḥummā-yı ṣafrāvī, ḥummā-yı ṣafrāviyye)

ş. 103b-8, 106a-13, 107b-7

ṣafrāvī-mizāc (صَفْرَاوِي مِزَاج) : bünyesine safra gaz lib olan kimse

ş. 14a-3

ṣafrāyī (صَفْرَائِي vī) : safradan kaynaklanan (bkz. ṣafrāvi)

ş. 110b-5, 111a-12, 112a-1

sağ (صَاغ، صَغ، سَاغ) : sağ cihet
s. 10a-13, 10b-1, 28a-3, 30b-5, 69a-7, 69a-7, 85a-4

ṣağ (صَاغ) : sağlam, illetsiz
ṣ.mıdur 119b-1

sağıl- (سَاغِلْ-) : süt sağıl-
s.dugı 44b-8

sağlıḳ (سَاغْلِقْ، سَغْلِغ، صَاغْلِقْ، سَغْلِقْ) : sıhhat (bkz. sıhhat)
s. 1b-8
s.da 14b-10, 69b-12
s.dağı 100b-1
s.ında 30a-2

saḥc (سَحْج، سَحْجِ) : sıyrılmak, kopmak, sökün etmek, sıyrıntı.
s. 87a-10
s.a 87a-12, 87b-13
s.ıla 89a-10

saḥc eyle- : sök-, sıyırıntı dök-
s. 86a-13, 86b-2, 86b-2

saḳanḳur (سَقَنْقُرْ) : çok ufak bir su kertenkelesi veya kumda yuva yapan timsah v.b.nin yumurtası olup cinsi kuvveti artırıcı te'siri vardır
s. 95b-9

saḳf (سَقْف) : tavan
s.ı 6b-7

saḳın- (-صَقِنْ، -سَقِنْ) : 1. perhiz et-
s.alar 15a-3, 15a-6, 15a-9, 15a-10, 15b-9, 15b-12 16a-1, 16a-3, 21a-8, 116b-13
s.maḳ gerek:-malıdır 14a-6, 18a-3, 23b-8, 69b-11 82a-12, 112b-8

2. korun-, tedbir al-
s.alar 15a-4, 15a-4, 15a-7, 23b-1, 28b-1, 80a-13 120a-7
s.maḳ gerek:-malıdır 11b-13, 14a-10, 14b-13

3. çekin-, ihtiraz et- (bkz. iḥtirāz iT-, iḥtirāz eyle-)

s.alar 16a-7, 66b-12

s.maḳ gerek:-malıdır 13b-3, 24b-6, 24b-10, 78b-3 81b-1

4. kork-

s.urlarısa 16a-2

saḳınmaḳ (سَقِنْمَق) : korunmak, zararından uzak durma

s.dur 92b-7

sāḳıṭ* (ساقِط) :

sāḳıṭ eyle- : kes-, düşür-, mahrum et-

s. 8a-12, 10a-4, 12b-13, 32a-12, 47a-9, 48a-2, 49a-3

sāḳıṭ ol- : düş-, azal-, mahrum ol-

s. 30a-3, 105a-3

saḳız (ساقِز ، سَقِز) : sakız ağacı, köknar gibi ağaçların kabuğundan sızan, ağızda da çiğnenen reçine, bir tür zamk

s. 11a-11, 15b-2, 23a-1, 26a-7, 48a-7, 48a-9, 49 b-12, 52b-10, 54b-10, 60a-11, 64b-3, 82a-4, 82 a-8, 83a-1, 85b-9, 87a-9, 90b-13, 91a-7

s.ıla 83b-1

ṣam saḳızın : çam sakızı

s. 97b-12

ṣaḳīl (ثَقِيل) : ağır, yavaş, gevşek, halsiz

ṣ. 4b-3, 5b-13, 12b-1, 13a-5, 15b-9

ṣaḳīl eyle- : ağırlık ver-, gevşet-, halsizleştir-

ṣ. 7b-10, 10b-7, 14b-10

sākin (ساكِن) : sakin, teskin edilmiş, durulmuş

s. 92b-4, 97a-6, 103a-2, 107b-13

sākin eyle- : 1. hızını kes-, yavaşlat-(bkz. sākin iT-[1])

s. 31b-9, 34b-6, 36b-8, 38a-11, 60a-3

2. teskin et-, dindir-

s. 42b-11, 68a-8, 70b-9, 104a-2

sākin iT- : 1. hızını kes-, yavaşlat- (bkz. sākin eyle-[1])

s. 46a-2

sākin kıl- : yavaşlat-, hızını kes- (bkz. sākin eyle-[1], sākin iT-[1])

s. 45a-1

saḳla- (سَقْلَيَ) : muhafaza et-

s.yalar 52a-4

saḳlamaḳ (سَقْلَمَقْ) : muhafaza. koruma

s. 1b-8

saḳlan- (سَقْلَنْ-) : devam et-, aynen sür-

s.dugından 4b-4

sakmunıya (سَقْمُونِيَا) : sakmunya, mahmude, çadır çiçeği, bingöz otu (bkz. maḥmūde)

s. 48b-13

ṣalāḥ*(صَلَاح) :

ṣalāḥa gel- : kendine gel-, sağlığına kavuş-

s. 85b-2

ṣalāḥa getür- : ıslah et-, faydalanacak hale sok-

s. 9b-9

ṣalavāt-ı bī-nihāyet (صَلَوَاتِ بِي نِهَايَتْ) : sonsuz salavat

s. 1b-4

ṣāliḥ (صَالِحْ) : güzel, yarayışlı

s. 17a-2

salyār (سَلْيَارْ) : salya, ağız suyu (bkz. ağız yarı(n), ağız luʿābı)

s. 93a-6

ṣamġ-ı ʿarabī (صَمْغِ عَرَبِي) : arap zamkı denen bir cins akasya ağacı zamkı (bkz. ṣamḳ-ı ʿarabī)

ṣ. 56a-6, 59b-12, 60a-4

ṣan- (صَنْ-) : zannet-, bir kanaat sahibi ol-

ṣ.ur 119a-5, 119a-8

san at (صَنْعَتْ صَنْعَة) : teknik, formül, yapılış

s.ı 40a-2, 40b-1, 43a-13, 43b-5

sanca*(سَنْجَق) :

sanca sanca : sancarak, sancı şeklinde
s. 79b-1

sanca gel- : ara ara fakat mütemadiyen sancı ver-, iğneler gibi ağrı-(bkz. sanca sanca gel-)
s. 74a-8

sanca sanca gel- : bkz. sanca gel-
s. 63b-4, 69a-10

şancu (صَنجُو) : sancı
s.lara 83a-4

şancu eyle- : sancılat-, sancıya sebeb ol-
s. 88a-8

sanÇ- (- سَنْج) : sanç-, iğneler tarzda acı ver-
s.ar 75b-10, 111a-2

sançımak (سَنْجِمَق) : bkz. sançmak
s. 89b-13

sançmak (سَنْجَمَق، سَنْجِمَق، سَنْجُمَق) : sançmak, iğneler tarzda veya zonklayarak ağrımak
s. 63a-9, 64a-11, 76b-5, 107b-11
s.dur 69a-4, 96b-4

şandal (صَنْدَل، صَنْدَل) : beyaz, sarı ve kırmızı türleri bulunan bir kokulu ve kerestesi sert ağaç olup sıtma gibi ateşli hastalıklarda kullanılır
ş. 7a-12, 21b-2, 26a-8, 27a-5, 27b-3, 27b-12, 62a-9, 86b-10, 90a-4, 96b-8, 101a-13, 110a-7, 110a-8, 117b-8
ş.ıla 80b-12

şandal suyı : sandal ağacından elde edilen usare
s. 27a-11

sar- (- صَر) : sar-, sargı içine al-
s.up 49a-9, 79a-8

şarar- (- صَرَار، - صَرَه، - صَرَر) : rengi sarı hale gir-, sarar-
s.up 66a-10, 84b-5, 101b-4

şararT- (- صَرَرْد) : sarart-, sararmasına sebep ol-
s.ur 3b-4, 10b-10, 48a-5

sarḫas (سرخس) : kuzgunotu, eğrelti otu (bkz. kuzgun otı)

s. 93b-1

sarımsaḳ (سرمسق، صرمسق) : sarımsak (bkz. ṣarmısaḳ, sarmusaḲ)

s. 3a-4, 40b-12, 69b-7, 118a-2, 118a-6, 118a-9 119b-9

ṣarmaşık* (صرمشق) :

sarmaşık tohmın : küçük yapraklı ve ince sürgün halinde etrafındaki ağaçlara sarılarak yükselebilen bir bitkinin tohumu, ükşuş tohumu

s. 106a-6

ṣarmısaḳ (صرمسق) : sarımsak (bkz. sarımsaḳ, sarmusaḲ)

s. 39a-13

sarmusaḲ (سرمسق، صرمسق) : sarımsak, zambakgillerden kokulu ve yağlı, toprağa gömülü olarak gelişen yumruları kullanılan bir soğana benzer bitki (bkz, sarmısaḳ, sarımsaḳ)

s. 83a-10

s.ıla 94b-1

ṣaru (صاروء، صروء) : sarı

s. 4a-3, 4a-3, 6a-6, 6a-10, 6a-11, 47a-13, 49b-9 63b-3, 63b-4, 66b-2, 68b-7, 75a-11, 76b-5, 85 a-4, 92a-8, 96b-12, 101b-3, 112a-4

s.sın 33b-6

saru helīle : sarı helile

s. 46b-10, 47a-1

saru helīle ḳabı : sarı helile kabuğu

s. 18a-12, 51b-11, 54b-8, 57b-3, 57b-13

saru mūm : sarı mum, bal mumu

s. 78b-11, 93a-2, 97b-12

saru türbüd : hintkökü bitkisinin, kökü müshil olarak kullanılan bir bitkinin içi sarı olan türü

s. 117a-5

saru yāvşan : sarı yavşan otu, sarı pelin otu (bkz. şİḥ-ı ermenİ)

s. 93b-2

yumurda ṣarusı(n) : yumurta sarısı

s. 33b-2, 33b-3, 59b-5, 62b-6, 74b-4, 89b-1, 116 a-2

saru eyle- : sarart-

s. 5b-5

ṣaruca (صَرُوجَه) : sarıca, sarıya meyyal renk (bkz. ṣarurāḳ)

s. 57b-13, 79a-6

ṣarulıḳ (صَرُولِق، صَرُولِغ) : sarılık, rengin sarı olma hali

ṣ. 69a-10

ṣ.ı 104b-10

ṣarulık düş- : sarılık hastalığına yakalan- (krş. yarḳān-ı aṣfer)

s. 91b-8

ṣarurak (صَرُورَق) : sarıca, sarıya mayil (bkz. ṣaruca)

ṣ. 73b-7

ṣ.ola:-dır 49a-1

ṣarusagı (صَرُوسَغ) : sarıya yakın, sarıya mayil

s. 108a-1

savaş*(سَوَاش) :

savaş iT- : hasta, savaşır tarzda hareketlerde bulun-, savaşır gibi sayıkla-

s. 66b-2

ṣayrı (صَيْر) : hasta (bkz. ṣayru)

ṣ. 103b-3

ṣayrılık (صَيْرِلِق) : hastalık (bkz. ṣayrulıḳ)

ṣ.dagı 14b-6

ṣayru (صَيْرُو) : hasta (bkz. ṣayrı)

ṣ. 13a-10, 28b-5, 29b-13, 30a-7, 30b-5, 99b-10 112a-9

ṣ.nuŋ 26a-5, 26a-13, 28a-7, 109a-13

s.ya 17a-8
s.yı 84b-13

ṣayrulıḳ (صَيْرُولِغ، صَيْرُولِق) : hastalık, hasta olma hali (bkz. sayrılık)
ṣ. 30a-10
ṣ.dan 14b-4, 14b-6
ṣ.ında 30a-2
ṣ.lar 3a-12, 28b-9, 33a-13
ṣ.lara 59a-12
ṣ.larda 17a-9, 28a-11, 59a-13

oğlancuklar ṣayrulığı : çocukların hastalıkları olarak bilinen uçuk, havale (bkz. ümmü'ṣ-ṣıbyān, uçuk)
ṣ. 68b-3

ṣayrulığa katıl- : hastalığa yakalan-
ṣ.ıcak 29b-13

sebeb (سَبَبْ، سَبَبِ، سَبَبِ) : sebep, amil, kaynak
s. 100a-11, 114a-3
s.den 100b-3
s.dendür 97a-1, 98b-12
s.i 61b-3, 67a-4, 67b-13, 68a-13, 69a-1, 75b-13, 76a-13, 79a-11, 79b-3, 81b-3, 84a-6, 84b-8 89a-2, 89b-5, 90a-9, 91b-10, 92b-5, 96a-13, 100a-4, 100b-3, 101a-2, 111a-11, 111b-6, 114 b-13, 114b-21, 115a-10, 115a-11, 116a-9
s.inden 77b-4, 99b-8, 104b-10
s,lerin 2a-1, 2a-11, 61b-2

segirmek (سَكِرْمَكْ) : sıçrama, yerinde duramayıp sıçramak
s. 66b-1

segirtmek (سَكِرْتْمَكْ) : koşmak
s.den 16a-6

sehel* (سَهَلْ) :

sehel dut- : basite al-, hafif gör-, durumun nezaketini anlayama- (bkz. sehl dut-)
s. 67a-5

seḥer* (سَحَر):
  seḥer vaktın : tan vakti, sabaha yakın
    s. 22b-9, 22b-10, 54a-2
sehl* (سَهْل) :
  sehl dut- : basite al-, durumun nezaketini anlayama- (bkz. sehel dut-)
    s. 79b-9
sekiz (سَكِزْ) : sekiz
    s. 10a-11, 52b-3
    s.de 29a-9
  on sekiz : on sekiz
    s. 105a-4
sekizinci (سَكِزِنْجِي) : sıra itibarıyla sekiz
    s. 103b-11
selesü'l-bevl (سَلَسُ ٱلْبَوْل، سَلَسُ ٱلْبَوْل) : idrarı tutamamak şeklinde beliren bir rahatsızlık
    s. 94b-6
    s.de 95a-3
    s.i 95a-5
seliḫa (سَلِيخَة) : hindistan ve umman gibi yerlerde yetişen bir ağacın güzel kokulu kabuğu, tarçına benzer madde
    s. 52b-8
sem (سَمّ، سَمّ) : zehir
    s. 117b-13, 118b-2, 118b-8
    s.lerden 117b-6
semirT- (سَمِرْدِ) : vücudu şişmanlat- (bkz. semiz eyle-)
    s.ür 10a-7, 12a-2, 12a-4, 31b-6, 31b-11, 32a-2 33b-9, 34a-2, 34a-5, 34a-10, 34a-13, 36b-2 39a-7, 40b-9, 41a-1, 41a-5, 41a-7, 41b-5, 45 b-5
semiz (سَمِزْ) : tavlı, besili, (bkz. semüz)
    s. 8b-11, 12a-5, 32b-2, 63a-3, 63a-3, 78a-10, 91 a-6, 116a-13, 116a-13
    s.den 32b-7

semiz ot : semizotu (bkz. semiz otı, semüz otı, tohmeken tohmiken, tohmuken)
s. 8b-4, 38b-8

semiz otı : etli ve mayhoş yaprakları sebze olarak kullanılan bir nebat (bkz. semüz otı, semiz ot, tohmeken, tohmiken, tohmuken)
s. 114a-8, 118a-5

semiz otı aşı : semizotu ile yapılan bir yemek (bkz. semüz otı aşı)
s. 113b-4

semiz otı müzeveresi: semizotu müzevveresi(bkz. semüz otı müzevveresin, semiz otı müzevveresi(n)
s. 108b-1, 111a-4, 111b-10, 112b-16

semiz otı müzevveresi(n) : bol sulu bir tür semizotu çorbası (bkz.semiz otı müzeveresi, semüz otı müzevveresin)
s. 62a-1, 71b-13, 72b-3,

semiz otı suyı : semizotu usaresi
s. 108b-6

semiz eyle- : semirt-, şişmanlat- (bkz. semirT-)
s. 32b-10

semum (سَمُوم) : ağulu, zehirli (nesneler), zehir ihtiva eden (nesneler)
s.dan 116b-13

semüz (سَمُوز ، سَمِز) : tavlı, besili (bkz. semiz)
s. 21a-3, 32b-4, 67a-12, 67a-12, 70a-11, 88b-4, 91b-6, 94a-2, 95a-11, 95a-11, 95a-11, 107a-7
s.in 114a-9

semüz otı : semizotu (bkz. semiz otı, semiz ot, tohmeken)
s. 84a-11, 93b-13

semüz otı aşı : semizotu yemeği (semiz otı aşı)
s. 107a-7

semüz otı müzevveresin : semiz otu müzevveresi (bkz. semiz otı müzevveresi(n))
s. 100b-10, 109b-13, 117b-7

semüz ot müzevveresin: bkz. semiz otı müzevveresi(n)

s. 103a-5

senderus*(سندروس) :

çig senderus : sandalos da denen, kehribar nevinden, taze kopal ağacı zamkı, çiğ kopal ağacı tozu

s. 71a-5

serçe (سرچه ، سرچک) : serçe kuşu (eti)

s. 14b-1, 82a-7

serçe eti : serçe kuşu eti

s. 20a-9, 33a-9, 87b-10, 95a-11

serçe yumurdası : serçe kuşu yumurtası

s. 95b-9

sergüle (سرگله) : çiçeklerinden kara boya çıkarılan bir otun kendisinden ve kökünden elde edilen bir tür ilaç, seylan kurşun kökü (bkz. şayṭarac, zirāvend-i müdevvire)

s. 52a-12

serīʿ (سریع) : hızlı, çabuk çabuk

s. 4b-5, 5a-10, 80b-2, 104b-11

serīʿ sulb : hızlı sert, hızlı ve sert (hareket)

s. 5a-11

sersām (سرسام، سرسان) : baş dönmesi, baş sersemlemesi, sayıklama ve ateş ile kendini gösteren bir hastalık, menenjit

s. 66a-4, 102a-7

s.dan 30a-5

sev- (سو-) : sev-, hoşlan-

s.dügi 17a-10

s.er 119a-4

sevdā (سودا) : vücudun dört ana unsuru addedilen maddelerinden biri olan sevda

s. 2b-5, 3a-7, 3a-13, 4a-8, 5a-13, 6a-5, 9b-8, 20b-2, 21a-8, 31b-7, 33a-3, 33a-5, 33a-11, 36 a-9, 37b-3, 37b-7, 38b-6, 41b-3, 45a-7, 55b-5 64a-5, 67a-5, 68a-7, 76b-1, 82b-4, 82b-6, 88. a-6, 88a-7, 90a-5, 90a-5, 91b-10, 92b-8, 99b-1

99b-1, 99b-3, 106b-7, 110b-9, 113a-14, 114b-14
114b-17, 114b-21, 116b-2, 118b-7

s.dan 53b-8, 75b-6, 77b-13, 79a-13, 96b-1, 98a-3
107b-9, 113a-13, 115a-1

s.dur 92b-5, 115a-11

s.nuŋ 3a-1

s.ya 57a-2

s.yı 40b-9, 44b-6, 45a-1, 45b-9, 45b-11, 46b-1
46b-3, 46b-11, 46b-12, 48a-7, 49a-12, 49b-1
49b-10, 50a-13, 51a-10, 53a-8, 56b-10, 64a-8
73b-11, 75b-7, 78a-2, 82b-7, 86b-2, 88a-7, 92
a-4, 110b-7, 119b-13

sevdāvī (سَوْدَاوِي/سَوْدَاوِ) : sevda ile alâkalı, sevdadan kaynaklanan (bkz. sevdāyī)

s. 3b-1, 33a-3, 34a-1, 37b-4, 88a-5, 110b-6

s.dür 73b-11

sevdāvī-mizāc (سَوْدَاوِي مِزَاج) : bünyesinde sevda ağır basan, sevda müessir olan kişi

s. 14a-10, 21a-7

sevdāyī (سَوْدَايِي/سَوْدَا) : bkz. sevdāvī

s. 12b-7, 33a-1

sevdāyī-mizāc (سَوْدَايِي مِزَاج) : bkz. sevdāvī-mizāc

s. 8b-10.11

sevilcü (سَوِيلجُو) : sivilce, çıban (bkz. sivilcü)

s.lerdür 109a-11

sevin- (سَوِنْ-) : sevin-, sürur içinde ol-

s.miş 4b-2

sevindür- (سَوِنْدُرْ-) : içini ferahlat-

s.eler 15a-5

sevinmek (سَوِنْمَك) : 1. sevinmek, sevinç duymak

s. 10a-8, 17a-9

2. hoşuna gitmek, hoşlanmak

s. 31a-4

sevmek (سَوْمَك) : hoşlanmak, hazzetmek

s. 67a-2

sevmemek (سَوْمَمَك) : tahammül etmemek

s. 66a-8, 101b-3

sezāb (سَزَاب) : sedef otu; yarım metreye kadar büyüyebilen, bilhassa yaprakları hekimlikte kullanılan, özel kokulu, sarı çiçekli bir nebat

s. 15b-11, 96a-3, 118a-2, 118a-6

sı- (- سِـ) : kır-, ikiye ayır-

s.yıcaḳ 46a-12

sıçan* (سِچَن) :

sıçan necisi : sıçan pisliği, fare dışkısı

s. 59a-9

sıçan otı : arsenik, maden filizlerinde sıkça rastlanan metal görünüşlü basit element, zırnık (bkz. zernīḫ)

s. 117a-3

sıçramaḳ (سِجَرَمَق) : çırpınmak

s. 30a-8

sıġ- (- سِغ) : bir şeyin içine bir şey tamamen girebil-

s.dukça 79a-7

sıġa- (- سِغَ) : ov-, (bkz. ov-[1])

s.ya 16b-8

ṣıġıl (ثِغِل) : hazım zayıflığının eseri olarak, hazmedilmemiş ve sertleşmiş, yuvarlaklar halinde dışarı atılan madde, güre (bkz. ṣıḳıl)

ṣ. 90a-13, 91a-13

yābis ṣıġıl : kuru güre (bkz. ḳuru ṣıḳıl)

ṣ. 90a-11

sıġır* (سِغِر ، صِغِر) :

sıġır dili : öküz dili denen, yarım metrelik, tüylü ota benzer, çok yıllık nebat (bkz. lisānu'ṣ-ṣevr)

s. 19a-3, 56b-10

sıġır dili ṣuyı: sığırdili bitkisi usaresi(bkz. lisānu'ṣ-ṣevr ṣuyı(n))

s. 80b-6

sığır eti : öküz, inek gibi hayvanların eti

s. 33a-3, 33a-4, 92b-9

sığır kuyruğı : tüylü yapraklı, sarı çiçekli bir kır bitkisi (bkz. māhīzeher)

s. 110b-4

sığır ödin : sığır ödü, sığırın öd kesesi

s. 59b-1

sığır şikenbesi : sığır cinsi hayvanların işkembesi ile yapılan yemek

s. 116a-6

sıḥḥat (صِحَّت) : sağlık, sıhhat (bkz. sağlıḳ)

s. 2a-3, 28b-3

s.ı 1b-7

sıḳ- (سِقْ-) : sık-, kıskaç içine alıp ez-

s.alar 26a-11, 44b-1, 57b-13

s.up 61a-12

sıḳ (سِيْق) :

sık bez : sıkıca dokunmuş bez

s. 43b-12

sıḳıl (ثِقِلْ) : güre (bkz. ṣığıl)

s. 88b-7

ḳuru sıḳıl : kuru güre (bkz. yābis ṣığıl)

s. 88b-11

sıḳıl- (صِقِلْ-، سِقِلْ-) : 1. sıkış-, büzüş-

s.ınca 118a-12

2. kasıl-, toplan-

s.up 88b-8

sın- (سِنْ-) : 1. bedende kırıklık hasıl ol-

s.ıcaḳ 116a-5

2. parçala=, bölün-, kesil-

s.mış ola:-mıştır 26b-6

sındu (سِنْدُ) : makas

s.yıla 47b-4, 55b-12

sınmaḳ (سِنمَق) : kırılma, kırık meydana gelme

s. 115b-6

sınuḳ (سِنُق) : kırık, herhangi bir uzuvda meydana gelen kemik kırılması

s. 11b-6

sırça*(سِرْچَه) :

sırça çanak : sırça çanak, sırça cam

s. 52a-3

sırça şişe : cam şişe, cam kavanoz

s. 60b-8

ṣırf (صِرْف) : sade, katıksız

s. 97a-1

sıtma (سِتْمَه، سِتمَه) : titreme, ateş ve ter nöbetleri ile kendini gösteren bir hastalık (bkz. ḥummā)

s. 24b-8

s.da 30a-6

s.lar 3a-12, 98b-3, 106b-3

s.lara 60a-10

sıva- (سِوَ-) : sür-, bir şeyi bir yere sıvar gibi sür-

s.yalar 26a-9

sıvuk (سِوُق) : çok sulu, cıvık

s. 2b-8

s.olursa:ise 6a-4

sıyrıl- (سِيْرِل-) : çık-, sıyrılıp çık-

s.up 30b-8

sıyrılmaḳ (سِيْرِلمَق) : sıyrık meydana gelmek

s. 115b-7

sıyrındı*(سِيْرِنْدِ) :

bağırsuḳ sıyrındısı : dizanteri (bkz. ẓaḥīr, bağarsuḳ sıyrundusı)

s. 88b-9

sıyrundu*(سِيْرُنْدُ) :

bağarsuḳ sıyrundusı : dizanteri (bkz. ẓaḥīr, bağırsuḳ sıyrındısı)

s. 87a-11

sibistān (سِبِسْتَان) : sibistan ağacı meyvesi

s. 49a-11

sidr (سِدْر) : sedr, göz kararması
s. 68a-12
sidür- (سِدُرْ-) : deş-
s.eler 111a-8
sīgalā (سِيغَلَا) : bkz. mīʿara
s. 113b-15
sikencübīn (سِكَنْجَبِين، سِكَنْجُبِين) : sirke ile bal yada şeker katılıp kaynatılmakla yapılan bir şerbet
s. 7a-2, 19a-9, 19a-13, 21a-12, 25b-4, 42b-9, 61 b-11, 84a-9, 98a-12, 100b-5, 102a-10, 103b-6 106a-2, 106b-11, 107a-4, 108a-12, 109b-11
s.i 43a-11
s.ile 105b-9
sikencübīni-i buzūri (سِكَنْجَبِين بُزُورِي، سِكَنْجَبِين بُزُورِي) : sikencübin şerbetine anason ve kasni tohumu ile kereviz tohumu katmakla yapılan şerbet
s. 43a-4, 92a-2, 105a-8
s.yile 97a-11
sikencübīn-i buzūri ve usūl : bkz. sikencübīn-i buzūrī ve usūlī
sikencübīn-i buzūrī ve usūlī : sikencübīn-i buzūrī şerbetine kasni kökü kabuğu ile gebere kökü kabuğu ilave edilerek şerbet yapılırsa bu şerbet elde edilmiş olur (bkz. sikencübīn-i buzūrī ve usūl)
s. 43a-6, 43a-9, 85a-12
sikencübīn-i rümmānī (سِكَنْجَبِين رُمَّانِي) : nar suyu veya sirkesi ile bal veya şeker karışımı bir şerbet
s. 15a-1
sikencübin-i sādıc (سِكَنْجَبِين سَادِج) : sade sikencübin, yalnız sirke ve bal veya şeker ile yapılan şerbet (bkz. sikencübīn-i sāzec)

s. 92a-1

sikencübīn-i sāẕec (سِكَنجبِينِ سَاذَج) : bkz. sikencübīn-i sādıc

s. 43a-2, 105a-8

sikencübīn-i sefercel (سِكَنجُبِينِ سَفَرجَل) : ayva sirkesi ile yapılan sikencübin şerbeti

s. 14b-13

sikencübīn-i sükkerī (سِكَنجُبِينِ سُكَّرِي) : şekerli sikencübin şerbeti

s. 13b-13

sikencübīn-i ʿunṣul (سِكَنجُبِينِ عُنصُل) : bkz. sikencübīn-i ʿunṣulī

s. 113b-3, 114a-14

sikencübīn-i ʿunṣulī (سِكَنجُبِينِ عُنصُلِي، سِكَنجبِينِ عُنصُلِي) : sikencübinin sirkesinde evvela yaban soğanı kaynatılıp usaresi katılır ve onunla şerbet yapılırsa bu şerbet yapılmış olur (bkz. sikencübīn-i ʿunṣul)

s. 43a-8, 43a-10, 97a-11, 105a-8, 111b-2, 114b-1

sil- (سِلْ-، سِل-) : 1. kurula-

s.mek gerek:-melidir 88b-1

2. temizle-

s.eler 104a-5

siŋ- (سِكْ-) : sin-, hazmedil-

s.er 9a-6

sināmekī (سِنَامَكِي) : sinameki; baklagillerden, sıcak yerlerde yetişen ve çeşitleri bulunan bir nebatın müshil olarak kullanılan yaprakları ve bu bitkiden elde edilen müshil ilaç (bkz. sināmekkī, sinā-yı mekī, sinā-yı mekkī)

s. 49a-13

sināmekkī (سِنَامَكِّي) : sinameki (bkz. sināmekī, sinā-yı mekī, sinā-yı mekkī)

s. 90b-9

sinā-yı mekī (سِنَايِ مَكِي) : sinameki (bkz. sinā-yı

mekkī, sināmekī, sināmekkī)

s. 18a-11

sinā-yı mekkī (سِنَاءِ مَكِّي) : sinameki (bkz. sinā-yı mekī, sināmeki, sināmekkī)

s. 56a-1, 57b-3, 58a-11

siŋir (سِكِرْ) : sinir, sinir sistemi

s. 18a-2

s.lere 8a-10, 13a-1, 45a-3, 45a-8

s.leri 51b-8

siŋirlüce* (سِكِرْلُوجَه) :

siŋirlüce otı : bir metreye kadar büyüyebilen, çiçekleri başak şeklinde, kalın yapraklı bir ot, sinirotu (bkz. lisānu'l-ḥaml, lisānu'l-ḥamal)

s. 86b-6

sipās (سِپَاسْ) : Allāh(c.c.)'a şükretme

s. 1b-1

sirāyet* (سِرَايَتْ) :

sirāyet it- : geç-, yayıl-

s. 117b-13

sīrḫuşken (سِيرْخُشْكَنْ) : .? ..

s.den 112b-8

sirke (سِرْكَه / سِرْكَ) : üzüm, dut v.s. meyvelerin suyunun ekşitilmesi ile yapılan keskin su, sirke

s. 7a-9, 7a-11, 7a-12, 22b-13, 24a-12, 44b-10, 44b-13, 62a-9, 62a-10, 69b-9, 73b-6, 74a-10 76a-7, 81b-13, 97a-4, 104a-7, 104b-1, 104b-2 108b-8, 110a-9, 111b-3, 115a-3, 119b-9

s.de 43a-7, 92b-10, 93a-1

s.yi 40a-5

s.yile 9a-4, 43a-2, 101a-8, 111a-5, 111a-5, 111 a-14, 112b-15, 113b-11, 113b-16, 114b-8

s.yle 84a-13, 96b-9, 101a-13, 103a-8, 110a-1,

sirkelü (سِرْكَلُو) : sirke katılmış (nesne)

s. 98a-12

sīsam (سِيسَم) : susam, aynı adı taşıyan küçük ve sıcak iklimlerde yetişen bitkinin tohumu, sarı tohumları (bkz. sūsam)

s. 15b-11, 32a-10, 47b-4

sīstān (سِيستَان) : ..?

s. 56b-9, 58b-1

sivilci (سِوِلجِ) : sivilce (bkz. sivilcik, sivilcü)

s.lerdür 111b-5

sivilcik (سِوِلجِك) : içi irin dolu küçük kabarcıklar halindeki deri rahatsızlığı (bkz. sivilci, sivilcü)

s.ler 3b-10

s.lere 11b-4

sivilcü (سِوِلجُ) : sicilce (bkz. sivilcik, sivilci)

s.ler 30a-6, 107b-8

ṣoġan (صُغَان، صُوغَن، صُغَن) : soğan

ṣ. 39a-8, 69b-7, 83a-9, 94b-1, 109a-3, 119b-9

ṣ.ıla 95a-10

yaban soġanı : adasoğanı, çok yıllık bir yabani soğan olup kökünden, bilhassa şerbeti ve usaresi alınarak değişik hastalıklar için faydalanılır (bkz. başal-ı ʿunṣul, lıkūk-ı ʿunṣul)

ṣ. 118a-10

ṣ.dur 43a-7

soġulcan (سُغُلجَان، سُغُلجَان) : karında asalak olarak peydahlanan, yuvarlak veya yassı uzun solucan (bkz.ḳarın soġulcanın)

s. 93a-5

s,lar 90a-12

ḳarın soġulcanın : karın solucanı (bkz.soġulcan)

s. 93a-13

soḳ- (-سُوقْ، -سُقْ) : 1. ısır-, zehirle-

s.dıyısa 117b-12

s.duġı 117b-13, 118a-7, 118b-1

s.ıcaḳ 118b-4

s.sa 117b-12

2. sok-, girmesini temin et-

s.alar 28a-2, 111a-6,111a-7

s.mak gerek:-melidir 66a-1

sol (صُوْل) : sol cihet

s. 10a-13, 10b-1, 28a-4, 30b-5, 69a-7, 69a-8

sol- (صُوْل-) : kesik kesik, hızlı hızlı teneffüs et-, solu-

s.ur 109b-2

solmak (صُلْمَقْ) : kesik ve hızlı solumak

s.dur 66a-9

son (صُك ، صُوك) : 1. müteakib

s.ına 13b-13, 30a-10, 65b-6

2. akibet, netice

s.ı 67a-6

sonra (صُكْرَه ، صُكْرَهْ) : 1. müteakiben (bkz. andan sonra)

s. 86a-6, 21a-2, 43a-8, 43b-7, 66a-10, 79b-2, 83 a-7, 84b-11, 90b-5, 90b-8, 92a-12, 101b-4, 101b-7, 102a-3, 105b-3, 106a-10, 110a-13, 111 a-2, 112a-9, 113b-12, 114b-5

2. sonra, bir müddet geçince

s. 4b-4, 5b-9, 7a-1, 9b-1,, 9b-4, 12a-3, 12a-11 12a-11, 12a-12, 12b-4, 12b-6, 13a-7, 19a-5 19b-10, 22a-10, 23a-7, 23a-10, 23b-6, 24a-11 24b-7, 24b-8, 24b-10, 24b-10, 25a-9, 29b-6 30a-1, 30a-5, 42a-1, 50b-7, 53b-6, 58b-6, 59 a-4, 63b-11, 63b-12, 70b-2, 70b-13, 71a-1, 71 a-7, 77a-3, 77a-5, 80a-10, 88a-1, 91a-3, 93 a-5, 97a-5, 97b-5, 102a-9, 102b-3, 103a-9, 105a-13, 105b-5, 106b-7, 107a-5, 107b-4, 109 a-10, 109b-7, 112b-1, 112b-2, 114a-1, 114b-10 118a-8, 119a-3, 119b-12

andan sonra : müteakiben (bkz. sonra[1])

s. 2b-2.3, 2b-5, 10a-13, 14b-8, 20b-9, 21a-2, 24 a-1, 26a-11, 54a-12, 71a-2, 77b-8, 91a-4, 93

b-7, 97a-2, 102b-1, 103a-1, 106b-7, 112a-3, 112a-4, 113a-16, 114b-2, 119b-10

ṣor- (صُرـ، صُوـ) : 1. çek-, boşalt-

ṣ.alar 118a-12

ṣ.an 118a-12

2. em-, iç-

ṣ.alar 79a-8

3. yaşlığı çekip kurut-

ṣ.ucı 15b-10

ṣovı- (صُوِـ) : soğu-(bkz. ṣovu-)

ṣ.ya 9a-7

ṣ.yup 94a-2

ṣovımak (سُوِمَق) : soğumak

ṣ. 30a-9

ṣovıT- (سُوِدـ، صُوِدـ) : soğut- hararetini gider- (bkz. ṣovuT-)

ṣ.up 50a-11

ṣ.ur 10a-9, 31b-9, 35a-3, 37a-13, 38b-8, 40a-9 40b-11, 45a-7, 47b-12

ṣovu- (سُوُـ، صُوُـ) : soğu-, harareti git- (bkz. ṣovı-)

ṣ.madın 88b-1, 117a-12

ṣovucak (سُوُجَق، صُوُجَق) : hafif soğuk, serin

ṣ. 16b-6

ṣ.da 25a-10

ṣovuk (سُوُق، صُوُق، سُوْق، سُوْغ) : 1. soğuk, sıcak olmayan

ṣ. 3b-6, 4a-8, 6b-2, 8a-8, 8b-3, 9a-13, 9b-5, 11 b-1, 12a-8, 12a-9, 14a-5, 14a-6, 14a-6, 14a-6 14a-7, 17a-1, 17b-1, 17b-1, 17b-8, 19a-1, 19 a-2, 19a-12, 20a-11, 22a-8, 23a-8, 23b-1, 24 a-12, 24b-5, 26a-13, 27a-9, 27b-8, 42b-2, 42 b-2, 54b-3, 61b-6, 61b-7, 62b-2, 63a-1, 67a-9 71b-12, 72b-5, 73a-3, 74a-7, 74a-13, 80b-3, 81b-8, 82a-12, 82b-1, 84a-7, 86b-8, 87b-11, 88a-8, 89b-2, 96a-2, 100b-7, 104a-12, 108a-12 110a-4, 110b-1, 110b-2, 111a-6, 112a-11, 113 b-9, 116b-8

ṣ.da 9a-6, 15a-11, 21b-7, 49b-13
ṣ.dan 11b-13, 17b-3, 65b-2, 78b-4, 80a-13, 87a-7, 120a-7
ṣ.ı 9a-12
ṣ.ise 22b-10
ṣ.olursa: ise 5a-6

2. soğuk yapılı, soğuk tabiatlı, bedeninin karakteri soğuk

ṣ. 3a-1, 9b-1, 24b-5, 25b-6, 34b-7, 35b-4, 35b-4, 38a-10, 40a-1, 40a-13, 42a-8, 43a-9, 43a-9, 45a-5, 45a-9, 45b-8, 46a-7, 46b-5, 47a-11, 47a-11, 50a-11, 51b-9, 52b-7, 59a-13, 60b-9, 64a-4, 72b-4, 104a-9
ṣ.dur 2b-12, 3a-2
ṣ.olsa: ise 11a-11, 21b-4

soyuk ter : rahatsızlık eseri akıtılan soğuk ter, soğuk ter akıtma

ṣ. 2b-13

soyuk yel : sert rüzgâr

ṣ. 6b-6

soyuk derile ol- : soğuk ter akıt-, soguk terle-

ṣ. 119a-9

soyuk eyle- : soğut-, serinlet-

ṣ. 10b-7

soyuk iç- : soğuk içecekleri tercih et-, içecekleri soğuk olarak iç-

ṣ. 75a-3

ṣovuklık (صُوقلِق) : soğukluk, üşüme (bkz. ṣovukluk)

ṣ. 62a-13

ṣovukluk (صُوقلُق) : bkzb ṣovuklık

ṣ. 83a-3

ṣovukrak (صُوقرَق) : soğutça, biraz soğuk

ṣ. 8a-8

ṣovuT- (-صُوقدِ-/-صُوقدُ) : soğut-, hararetini gider- (bkz. ṣovıT-)

ṣ. ucı 8b-5, 17b-2

s.up 72a-1
s.ur 57a-10

şovutmak (صُوُتمَق) : soğutma, harareti giderme
s.dur

soy- (صُوبـ، صُيـ) : 1. ayıkla-
s.alar 40b-1
s.up 57b-12, 61a-11
2. ayır-, çıkarıp al-
s.up 37b-1

soyul- (صُيُل-، صُيُول-) : ayıklan-, soyularak ayıklan-
şmış 18a-11, 18b-8, 18b-11, 19b-8, 19b-9, 40a-7 44b-9, 50b-12, 54a-4, 55a-2, 55a-12, 55b-12 56a-8, 56b-4, 57a-6, 58a-12, 60a-5, 70b-4, 77 b-12, 112b-15

sögüt (سُكُت) : söğüt ağacı
s. 21b-1

sögüt yaprağı : söğüt ağacının dar, uzun yaprağı
s. 56b-8, 62a-11, 80b-7, 110a-8

sögüt yaprağı suyı : söğüt yaprağı usaresi
s. 26b-8

söyle- (سُيلَـ) : söz sarf et-, tekellüm et-
s.memek gerek:-memelidir 65b-12

hezyān söyle- : şuurunu kaybedip saçma sapan söz sarfet-, sayıkla-
s.mekdür 66a-8

söylemek (سُيلَمَك) : söz sarfetmek
s. 67a-3

söz (سُوزْ) : söz, insan sesi, tekellüm
s. 66a-8

su (صُو، سُو، صُت) : 1. su
s. 9b-1, 9b-4, 14a-6, 16a-10, 16b-6, 23a-5, 23a-7 23b-1, 26a-13, 51a-5, 61a-12, 65a-1, 71a-3, 71 b-12, 72b-13, 74a-13, 77b-12, 82a-13, 82b-1, 83b-5, 83b-8, 84b-2, 85a-8, 85a-9, 86a-3, 86 b-4, 87b-11, 88b-1, 90b-3, 91b-1, 92b-6, 93 b-8, 96a-2, 98b-1, 110b-2, 111a-6, 113b-10,

116b-7, 118b-11, 118b-11, 120a-9
ṣ.da 16a-11, 42a-5, 42a-12, 61a-1
ṣ.dan 12a-7, 14a-6, 20a-11, 23b-1, 82a-12, 107 b-10, 118b-11, 119a-11
ṣ.la 14a-6
ṣ.lar 4a-7, 9a-5, 9b-8, 61b-8, 68a-5
ṣ.lara 12a-13, 86a-4
ṣ.ları 9b-8
ṣ.laruŋ 9a-5, 39a-10
ṣ.nuŋ 9a-12, 40b-3, 42b-7
ṣ.ya 7a-10, 12a-8, 12a-9, 14a-5, 27b-3, 51a-6 66a-1, 66b-13, 116b-8
ṣ.yı 11a-13, 11a-13, 16b-10, 21a-9, 31b-9, 32a-5 35a-9, 38a-12, 61a-5, 74a-7, 74a-13, 80a-12 89a-13, 98a-1, 107a-11
ṣ.yıla 19a-1, 19a-2, 19a-12, 23a-8, 23a-9, 24a-12 27b-9, 37a-10, 40a-4, 40b-2, 42b-3, 42b-5, 42 b-7, 43a-13, 44a-13, 54a-9, 54a-11, 54b-3, 61 b-8, 63a-1, 64b-13, 67a-9, 70b-10, 73b-10, 77 a-13, 81b-8, 83a-2, 83a-6, 84a-12, 85b-13, 88 a-8, 104a-8, 104a-12, 117b-4
ṣ.yınca 31a-9
ṣ.yla 88a-13

2. usare

ṣ. 57b-13, 58a-1
ṣ.yı 61a-8
ṣ.yın 22b-12, 23b-12, 26a-11, 27b-1, 40b-4, 41 b-13, 44b-11, 56a-13, 57a-13, 61a-9, 64b-2, 86b-4, 94a-12, 97a-7, 112b-7
ṣ.yını 89a-7

akar su : akarsu, göze suyu veya ırmak suyu v.s.
ṣ.lar 20a-12, 80b-12, 104a-12

akar su āvāzı : akarsu sesi
ṣ. 28a-10

alma suyı : elma usaresi
ṣ. 117b-7

amber-i bārīş şuyı :kadıntuzluğu suyu (bkz. zirişk şuyı, ḳadın duzluġı şuyı(n))
ş.la 60a-8, 60b-3

arpa şuyı : arpa suyu, arpa usaresi (bkz. krş. cevāv, cevāb)
ş. 2b-2, 25b-4

başal-ı ʿunşul şuyın : yaban soğanı suyu, yaban soğanı usaresi
ş. 77b-10

bāzırenbūye şuyı : oğulotu veya kovanotu da denen sü - pürgeye benzer bir otun usaresi
ş.la 81a-6

burın şuyı : burun akıntısı
ş. 63b-3

buyan dibi şuyı : meyân kökü usaresi (bkz. ʿırḳ-ı sūs şuyı)
ş. 80a-2
ş.la 21a-12

cüllāb şuyın : gülsuyu
ş. 77b-12

çeşme şuyın : pınar suyu, göze suyu
ş. 9a-12

ekşi alma şuyı : ekşi elma usaresi
ş. 75a-9

ekşi enār şuyı(n) : ekşi nar suyu, ekşi nar usaresi (bkz. ekşi nār şuyı)
ş. 7a-2, 60a-8, 75a-9, 100b-11, 103a-7, 110ā-1
ş.la 7a-9

ekşi nār şuyı : bkz. ekşi enār şuyı(n)
ş.la 43b-5

erük şuyı(n) : erik suyu, erik usaresi
ş. 111b-9
ş.da 81a-1
ş.dan 105a-12
ş.la 25b-9

et şuyı(n) : 1. et suyu, et usaresi (krş. māü'l-laḥm)

ṣ. 16b-3

2. suda pişirilerek elde edilen ve çorba vb. yapımında kullanılan et suyu

ṣ.yla 109b-12

gāvüzibān ṣuyı : sığırdili usaresi (bkz. gāvzübān suyı(n))

ṣ. 26b-8, 43b-13, 58b-6, 59a-3

ṣ.la 42b-3, 54b-1, 67a-10

gül ṣuyı(n) : gül usaresi, gül suyı

ṣ. 19a-4, 21b-3, 26b-4, 27b-3, 43b-2, 44b-12, 54 b-2, 62a-9, 62a-11, 71b-8, 76b-9, 80b-8, 80 b-12, 81b-9, 101a-13, 104a-7, 104b-1, 109b-12 110a-6, 110a-8, 111b-13, 113a-7, 117b-8

ṣ.a 83b-9

ṣ.la 7a-12, 18a-1, 20a-4, 22b-12, 23b-2, 24a-13 26b-8, 26b-9, 27a-11, 27b-9, 27b-11, 35b-2, 42b-4, 70b-12, 75b-12, 80b-6, 80b-10, 90a-3, 92a-9, 96b-8, 113a-4, 113a-5, 115b-3

ṣ.yla 81b-13

ḫatmī ṣuyı(n) : hatmi çiçeği usaresi

ṣ. 77b-13, 80a-2, 88b-12

ḫıyār ṣuyı : hıyar suyu, salatalık usaresi

ṣ. 19b-1, 21b-2, 111b-9, 112b-10

ḫummāz ṣuyı : kuzukulağı bitkisi usaresi

ṣ. 18a-6

ırmak ṣuyı : ırmak suyu, akarsu

ṣ. 9a-7

ʿırḳ-ı sūs ṣūyı : meyan kökü suyu (bkz. buyan dibi suyı)

ṣ.la 78a-8

ıssı su buhārın : sıcak su buharı

ṣ. 71a-7

it üzümi ṣuyı : it üzümü usaresi; köpek üzümü, tilki üzümü de denen, patlıcangillerden bir yıllık bir otun usaresi

ṣ. 97a-4, 108b-6

ṣ.la 115b-13

ḳabak ṣuyı : kabak usaresi

ṣ. 19b-1, 112b-10

ḳadın duzluġı ṣuyı(n): kadın tuzluğu bitkisinin usaresi (bkz. zirişk ṣuyı, amber-i bārīş ṣuyı)

ṣ. 27b-5

ṣ.la 25b-9

ḳadın tuzluġı ṣuyı(n) : bkz. kadın duzluġı ṣuyı(n), zirişk suyı, amber-i bārīş ṣuyı)

ṣ. 85a-10, 100b-12

ḳaranful ṣuyı : karanfil çiçeği daneleri usaresi

ṣ. 81a-6

ḳarpuz ṣuyı(n) : karpuz suyu

ṣ. 19b-1, 84a-9, 94b-4, 101b-1, 102a-11, 104a-11 107b-2, 111b-9, 112b-9

kāsnī ṣuyı(n) : yaban marulu suyu, hindiba suyu

ṣ. 43b-11, 60b-3, 75a-10, 80b-11, 81b-9, 85a-9 108b-6, 115b-10

ḳerfes ṣuyı(n) : kereviz suyu, kereviz usaresi

ṣ. 112b-13

ṣ.la 111b-3

kişnīc ṣuyı : kişniş suyu

ṣ. 97a-4

ṣ.la 92a-9

ḳoruk ṣuyı : olmamış üzüm suyu, koruk üzümü suyu

ṣ. 15b-5, 111a-16

ṣ.la 7a-9, 18a-5, 62a-3

ḳuyular ṣuyı : kuyu türünden yerlerden çıkan su

ṣ. 9b-6

leymōn ṣuyı : bkz. limon suyı

ṣ. 110a-1

līmōn ṣuyı : limon suyu

s. 100b-12, 103a-8

s.la 7a-9, 62a-3, 113b-11, 114b-9

lisānu'l-ḥamal ṣuyı : sinirotu suyu

s. 108b-6, 115b-4, 116a-1

lisān-ı şevr suyı : sığırdili bitkisi suyu (bkz. lisānu'ş-şevr suyı(n), sığır dili suyı)

s. 19a-3

lisānu'ş-şevr suyı(n) : bkz. lisān-ı şevr suyı

s. 77a-1, 78a-2, 80a-3

ş.dan 68b-11

ş.la 21a-7, 81a-6, 115b-13

mārūl suyı : marul yaprağı suyu, marul usaresi

ş. 75a-10

māye-hūş enār suyı : ekşimtirak nar suyu, maşhoş nar usaresi

ş.la 67b-1

nīlūfer suyı : nilufer çiçeği suyu

s. 21b-13

ş.la 18a-1, 19a-13, 42b-4,

pāzū yaprağı suyı : yaban pancarı ve yabani ıspanak da denen pazı yaprakları suyu

ş. 58a-5

rāziyāne suyın : rezene bitkisi suyu, melesru suyu

ş. 50a-10, 82a-13, 112b-13

sābūn suyı : sabunlu su

ş. 117a-4

sandal suyı : sandal ağacı suyu

ş.la 27a-11

semiz otı suyı : semizotu suyu, tohmeken suyu (tohmeken suyı(n))

ş. 108b-6

sığır dili suyı : sığırdili suyu (bkz. lisānu'ş-şevr suyı(n))

s. 80b-6

sögüt yaprağı suyı : söğüt ağacı yaprağı usaresi

ş. 26b-8

su buhārın : su buharı

ş.nun 51a-5

summāk suyı : sumak meyvesi tohumu

s. 75a-9

şāhterec suyın : şahtere otu suyu

s. 113b-1

tatlu su : tuzu az ihtiva eden ve içmeye elverişli o - lan sular, göze suyu, ırmak suyu v.b.

ṣ. 118b-9

temirhindī suyın : demirhindi suyu, hint hurması usaresi (bkz. temürhindi ṣuyı)

ṣ. 27b-6

temürhindī suyı : bkz. temirhindī ṣuyın

ṣ.1a 25b-9

tohmeken suyı(n) : pirpirim suyu, nebat tohumu suyu, semizotu suyu (bkz. semiz otı ṣuyı)

ṣ. 80b-7, 81a-2

ṣ.1a 7a-9

turunc suyı : turunç suyu

ṣ. 100b-12

ʿunnāb suyı : hünnap suyu

ṣ. 80a-2

yağmur suyı : yağmur suyu

ṣ. 9b-5

yaş kabak ṣuyın : taze kabak suyu

ṣ. 102b-4

yaş kişnic suyı : taze kişniş meyvesi suyu (bkz. yaş kişnīz ṣuyın)

ṣ. 108b-5

ṣ.1a 111b-14. 113a-6

yaş kişnīz suyın : bkz. yaş kişnic ṣuyı

ṣ. 116b-9

zerdālū suyı(n) : zerdalı usaresi

ṣ. 84a-11

ṣ.1a 25b-9

zirişk ṣuyı : kadın tuzluğu suyu (bkz. amber-i bārīş ṣuyı, kadın duzlugı ṣuyı(n))

ṣ. 103a-8

ṣ.1a 81b-9

suyı giT- : buharlaşıp suyu çekil-, kuru-
ṣ. 61a-2, 61a-3, 61a-9
suᶜāl (سُعَال، سُعَال) : öksürük (bkz. öksürük)
ṣ. 3b-3, 78b-4, 78b-10
ṣ.ıla 78b-8
ṣucuġaz (صُو جُغَز) : azıcık su
ṣ.ın 79a-8
ṣudāᶜ (صُدَاع، صُدَاعْ):baş ağrısı (bkz. baş agrısı(n))
ṣ. 61b-2, 63b-10, 64a-7, 64a-12, 64b-5, 68b-2
ṣ.a 63b-5
ṣ.da 63b-13, 65b-10
ṣ.ı 104a-2
ṣudāᶜ-ı hārr (صُدَاع حَارّ) : ateşli baş ağrısı
ṣ.e 66b-5
sufūf (سُفُوف) : toz halindeki ilaç
ṣ. 95a-5
ṣufūf-ı ṭīn (سُفُوفِ طِين) : otlar dövülüp toz haline getirildikten sonra, hastalığa göre, herhangi bir şerbetle bir nevi balçık şekline sokmakla elde edilen bir ilaç türü, balçık haline getirilmiş sufuf ilacı
ṣ. 87a-12
sula- (سُول -) : sula-, su serp-
ṣ.yalar 104a-12
ṣulamaḳ (صُولَمَق) : sulama, su serpme
ṣ. 61b-8
ṣulan- (صُولَن -) : yarada akıntı ol-, taze cerahat haline gel-, yara yaş ol-
ṣ.ur 11a-5
ṣulb (صُلْب) : sert ve keskin hareketler halinde, hızlı çırpıntı şeklinde (bkz. sulub)
ṣ. 79b-1
ṣ.olursa: ise 5a-3, 5a-13
serīᶜ ṣulb : çabuk ve sert, hızlı ve keskin hareketli
ṣ.olursa: ise 5a-11

ṣulu (صولو، صولو، سولو) : sulu, ıslak, su miktarı fazla
ṣ. 9b-3, 16a-2, 35b-12, 41b-11, 87b-12, 99b-13
ṭatlu ṣulu : tatlı suya sahip
ṣ. 15a-8, 97b-13, 107a-10
ṣulub (صولب) : bkz. sulb
ṣ.ola:-dur 106b-1
sumaḳ (سماق، سماق، سماق) : fıstıkgillerden, kabuğu bilhassa hekimlikte kullanılan sıcak bölge ağacı ve ekşi meyvesi, tohumu (bkz. summāḳ)
ṣ. 8b-6, 49a-9, 74a-3, 81b-11, 86b-8, 86b-10, 102 b-11, 111b-3, 113a-5
ṣ.ıla 7a-9, 113a-7
sumaḳ aşı(n) : sumak meyvesi yemeği
ṣ. 11a-9, 27a-3, 65a-6, 94b-13
summāḳ (سمّاق ، سمّاق) : bkz. sumāḳ
ṣ. 73b-5, 74a-9, 83a-10, 87b-8, 95a-3
ṣ.ıladur 87b-11
summāḳ müzevveresin : sumak müzevveresi
ṣ. 71b-13
summāḳ suyı : sumak yemişi usaresi
ṣ. 75a-9
sūnūḫuş (سونوخش) : hummanın, herhangi bir hılt müteaffın olmadan yani bozulmadan, yalnız kanın kızması ile hasıl olan ve sadece ateşle gelen çeşididir, yalnız ateşle görülen sıtma
ṣ. 98b-9
ṣūret (صورت) : suret. çehre, görünüş
ṣ.in 119a-7, 119a-12
sūrıncān (سورنجان) : yabani safran, itboğan otu
ṣ. 19b-12, 48b-9, 55a-6, 95b-9, 97a-3, 97a-13 97b-11, 98a-11
ṣuṣa- (صوصه-، صصه-، سوسه-) : susa-, su ihtiyacı hissetṣ.maz ise 85a-10

ṣ.r 109b-1, 112a-10, 118b-10

ṣ.rsa 118a-7

ṣ.ya 54a-7

ṣ.yıcak 9a-13, 77a-1, 77b-11

ṣuṣalıḳ (صُوصَلِغ، صُوصَالِغ، صُوصَلِق) : susuzluk, su ihtiyacı hissetmek (bkz. susuzluḳ)

s.ı 35a-3, 35a-7, 37a-12, 47b-11, 47b-13, 49a-11 50a-11, 50b-9, 60a-10, 90b-3, 102a-12

sūsam (سُوسَم) : susam, sarımtırak susam tohumu (bkz. sīsam)

s. 95b-6

ṣusamak (سُوسَمَق، صُسَمَق، صُوصَمَق) : susama, susuzluk, hararet

ṣ. 4a-1, 4a-6, 76b-7, 80b-2, 81b-4, 82a-1, 84a-6 85a-3, 85a-7, 89b-12, 90b-3, 101b-2

ṣusaT- (صُوسَد-، سُوسَد-) : susuzluğa sebep ol-, hararet ver-

ṣ.ur 3b-5, 32a-12, 33b-1, 34a-8, 38b-12, 41a-8 41b-9, 49a-3

sūsen* (سُوسَن) :

ak sūsen dibi : beyaz zambak kökü, çiçekleri beyaz zambak kökü

s. 56b-13

gök sūsen dibi : mavi çiçekli zambak kökü, mavi zambak kökü (bkz. īrsā)

s. 55b-1, 56b-13, 77b-5

ḳızıl sūsen dibi : kırmızı zambak kökü

s. 56b-12

sūsen dibi : zambak kökü; kılıç biçimli yaprakları, mavi, mor, sarı, kırmızı ve beyaz çiçek açan çeşitleri bulunan çok yıllık bir nebat

s. 56b-5

sūsen yaġı(n) : susam yağı

s. 81a-11, 110b-10

sūsen yaprağı : zambağın kılıç biçimli yaprağı

s. 110b-4

susuz (سُسُز ، صُوصُز) : susamış halde

s. 7a-7, 42a-2, 100a-7

s.la 13a-5, 117b-1

susuzlıK (سُسُزلِغ ، سُوسُزلِيڭ ، صُسُرلِيق) : susuzluk, hararet hissetmek (bkz. susalıK)

s. 5b-6, 101b-5

s.a 21a-10

s.dan 15a-7, 28a-11

s.ı 34b-4, 35b-13, 42b-11, 43b-4

sü'u'l-ḳıyna (سُوءُ اَلقِيْنَهْ) : karaciğerin zayıflamasıyla ortaya çıkan, göz kapaklarının şişmesi ve dudakların büzüşmesi gibi belirtileri olan bir maraz

s. 84b-4

süd (سُوت) : süt (bkz. süT)

s. 9a-2, 33b-7, 44b-11, 95a-13, 117a-11, 118a-3

südde (سُدّه ، سُدّ) : peklik, vücudun bir yerinde yaramayan, atıl madde toplanması; bu yolla meydana gelen tıkanıklık; (karında) dolgunluk

s. 12a-4, 31b-3, 31b-11, 34a-7, 38a-12, 42b-10, 50a-9, 52b-8, 84b-10, 91b-13, 100a-3

s.lere 59b-9

s.leri 44a-2, 46b-2

s.si 31b-6

s.sin 36b-3, 36b-6, 38a-10, 39b-9, 43b-8, 48b-5 50a-6

s.yi 37b-11, 37b-13, 39a-3, 39b-13, 45b-8, 49b-11

südde eyle- : südde yap-, süddeye sebep ol- (bkz. südde iT-)

s. 12a-2, 31a-11, 41a-13, 49a-11

südde iT- : südde hasıl et- (bkz. südde eyle-)

s. 41a-2, 41b-6, 41b-9

südlü* (سُدلُو ، سُودلُو) :

südlü birinc : sütlü pirinç yemeği

s. 41a-5, 85b-4, 95a-12

sühhār (سُهّار) : uykusuzluk, gece uyuyamamak

s. 67b-13

sükker (سُكّر) : şeker (bkz. şeker, şekker)

s. 37b-8

sülük (سُلُك) : kan içindeki zararlı maddeleri emmesi ile bilinen ve kanla ilgili rahatsızlıklarda kullanılan bir tür asalak böcek

s. 115a-6

sülüş (ثُلُث ، ثُلُث) : üçte bir

s. 93b-5

s.inde 54b-13, 55b-9

sümün (ثُمُن) : sekizde bir

s. 93b-5, 93b-5

sünbül (سُنبُل ، سُنبُل) : zambakgillerden, çiçekleri keskin kokulu, türlü renkte, çok yıllık bir bitki, sünbül soğanı

s. 52b-8, 60b-1, 105b-10

s.ile 83b-1

sünük (سُكُوك ، سُكّك) : kemik, iskeleti meydana getiren aksam

s. 115b-6

s.ler 106a-12

onurga sünügin : omurga kemiği

s.de 96a-10

sür- (سُرْ-) : 1. sür-, ov-

s.eler 66b-13

2. temizle-

s.düklerinden 114b-9

sürç- (سُرْچ-) : sürç-, ayağı takılarak yürü-

s.er 118b-12

sürme (سُرْمه) : sürme, göze çekilen boya kıvamında madde, siyah boya

s. 71a-8

ısfahānī sürme : ısfahan sürmesi, ısfahan usulü sürme

s. 113a-4, 113a-6

süst (سُسْت) : ağır, kırık, halsiz
s. 4a-6, 85a-7
süst eyle- : kırıklık hasil et-, halsizleştir-
s. 8a-11, 11b-6, 34a-3, 36a-3, 36a-5
süT (سُدْ، سُتْ) : süt (bkz. süd)
s. 33b-10, 33b-11, 74a-10
s.i 50a-9, 70b-10
s.inden 44b-8
bādām südi : bademden çıkarılan, beyaz, süte benzer usare
s. 77a-4
s.le 70b-6
hıyār tohmı südin : hıyar tohumundan çıkan süte benzer beyaz madde, usare
s. 10b-3, 100b-7, 102a-13, 104a-10, 107b-1, 111 b-10
kabak tohmı südin : kabak tohumundan alınan, beyaz usare
s. 102a-13, 104a-10
karpuz tohmı südin : karpuz çekirdeğinden alınan süte benzer madde
s. 107b-1
kāsnī tohmı südin : kasni tohumu sütü
s. 107s-1
s.yle 92a-4
kız oġlan südi(n): bakire sütü
s. 70b-9, 94a-5
sütlügen südi : sütleğen bitkisinin kekre ve yakıcı süt gibi usaresi
s. 117a-4
şenhıyār tohmı südin : acur tohumu sütü
s. 84a-9, 105b-9
tohmeken südin : semizotu tohumu sütü (bkz. tohmiken südi(n), tohmuken südi)
s. 10b-7
tohmiken südi(n) : bkz. tohmeken südın, tohmuken südi

s. 94b-5, 104a-10, 112b-9

tohmlar südin : tohumlardan alınan süte benzer usare

s. 104a-10

tohmuken südi : semisotu tohumu sütü (bkz. tohmiken südi(n), tohmeken südin)

s.yle 102a-12

sütlügen*(سُتْلُوكَنْ) :

sütlügen südi : sütleğen otunun beyaz usaresi, sütleğen suyu

s. 117a-4

süz- (سُزْ-، سُزِ-، سُوزْ-) : süz-, süzgeçten geçir-

s.eler 18b-4, 18b-13, 19b-10, 20b-10, 40b-3, 43 b-11, 44a-7, 44b-11, 54a-6, 54a-8, 54a-10, 55 b-5, 56a-3, 56b-7, 57a-9, 57b-6, 57b-7, 57b-7 57b-9, 57b-10, 58a-4, 58a-7, 58a-8, 58b-3, 58 b-4, 61a-1, 61a-8, 68b-11, 68b-12, 70a-4, 74 b-9, 102b-8

s.erlerise 43a-7

s.miş olalar:-müşlerdir 70b-5

s.üp 18b-9, 19a-9, 20b-1, 21a-11, 43b-7, 55a-4 57a-2, 60b-12, 77b-7, 83b-8, 86b-4, 103b-7 106a-3, 113a-5, 114a-12, 114b-1

süzül- (سُوزُلْ-) : süzül-, arındırıl-

s.miş ola:-müştür 43b-12

- Ş -

şab (شَبّ، شَبّ) : şap, aliminyum fosfat
ş. 74a-4, 116b-6, 117a-4
ş.ıla 27a-10

şāf (شَافْ، شَافْ) : şaf, fitil halindeki ilaç
ş. 11a-8, 23b-13, 59a-8, 59b-7, 115b-9
ş.ıla 66b-6, 69b-13, 77a-11, 102b-5, 105a-7, 107 a-13
ş.lar 67b-7
ş.uŋ 59b-6

şāf-ı zahir (شَافِ زَهِير) : zor ve karın göçmeye, kanlı ishala ve sancıya faydası olan bir şaf
ş. 59b-2

şāf eyle- : ilacı şaf olarak yap-, şaf ilacı tatbik et-
ş. 25b-3
ş.lar 59a-11, 59b-5

şaḥm (شَحْم، شَحْم) : iç, meyve içi
ş. 47a-13
ş.ıdur 47b-4

şaḥm-ı ḥanẓal (شَحْمِ حَنْظَل) : ebucehil karpuzu içi
ş. 55a-8

şāḥtere (شَاحْتَرَه) : şahtere, tarla ve yol kenarlarında çokça görülen yaklaşık yarım metre boyunda bir çiçekli ot (bkz. şāhterec, şāḥtirec)
ş. 50a-12

şāhterec (شَاهْتَرَج، شَاهْتَرِج) : şahtere (bkz. şahtere, şāhtirec)
ş. 41b-12, 56a-2
ş.ıla 57a-1.2

şāhterec suyın : şahtere otu uzaresi
ş. 113b-1

şarāb-ı şāhterec (شَرَابِ شَاهْتَرَج) : şahtere otu şerbeti(bkz. şarāb-ı şāhterinc)

ş. 67a-11, 113b-2, 116a-12

şāhtīrec (شَاهْتِيرَج) : bkz. şāhtere, şāhterec

ş. 106b-11

şaḳāḳul (شَقَاقُل) : yaban havucu, kavza kökü ; kökleri yenebilen, yıllık ve çok yıllık bir nebat

ş. 95b-8

şaḳāyıḳu'n-nu'mān (شَقَايِقُ النُّعْمَان) : gelincik çiçeği, kırmızı ve büyük çiçekli bir ot

ş. 114a-5

şaḳāyıḳu'n-nu'mān tohmın : gelincik çiçeği tohumu

ş. 114a-14

şalġam (شَلْغَم) : şalgam, turpgillerden, etli yumru kökü olup, kulanılan bu köküdür

ş. 8b-9, 14a-12, 39a-7, 94b-2, 95b-2

şalġam müzevveresin : şalgam müzevveresi

ş. 72b-9

şām* (شَام) :

şām sakızın : çam sakızı, köknar reçinesi

ş. 97b-11

şarāb (شَرَاب ، شَرَابْ ، شَرَابِ) : herhangi bir bitki suyu, tohum suyu, veya meyve suyuna bal veya şeker katılıp yapılan içecek(bkz.şerbet)

ş. 83a-2

ş.ı 44b-3

ş.ın 44a-11

ş.ına 85a-13, 85b-1

ş.lardan 61b-9, 71b-10, 79b-13

ş.ları 23b-4

benefşe şarābı(n) : menekşe çiçeği şerbeti (bkz. şarāb-ı benefsec)

ş. 65b-11

ş.da 44a-9

besfāyic şarābın : kaya eğreltisi otu şerbeti (bkz.

şarāb-ı besfāyic)

ş. 11a-5

bezr-e katūnā lu'ābı şarābı : pire otu tohumundan elde edilen luab şerbeti

ş. 78b-7

hayva çekirdeği lu'ābı şarābın : ayva çekirdeği luabı şerbeti

ş. 78b-8

gül şarābın : gül şerbeti

ş.dan 44a-9

hummāż şarābı : yabani kuzukulağı şerbeti (bkz. şarāb-ı hummāż)

ş. 7a-3

koruk şarābı : koruk üzüm şerbeti

ş. 81b-5

līmōn şarabı : limon şerbeti (bkz. şarāb-ı leymōn, şarāb-ı līmōn)

ş. 7a-3

mükerrer benefşe şarābın : mükerreren kaynatılarak yapılan koyu kıvamlı menekşe şerbeti

ş. 11a-6

nīlūfer şarābı : nilüfer çiçeği şerbeti (bkz. şarāb-ı nīlūfer)

ş. 48b-8

sarāb-ı ās (شَرَابِ آس) : mersin meyvesi şerbeti

ş. 17b-12, 25b-5, 25b-7, 78b-9, 80a-5, 87a-3

sarāb-ı benefsec (شَرَابِ بَنَفْسَج ، شَرَابِ بَنَفْشَج) : menekşe çiçeği şerbeti (bkz. benefşe şarābı(n))

ş. 19a-12, 57b-7, 61b-10, 61b-12, 62b-13, 65a-3
67a-10, 68a-3, 68b-9, 70a-7, 71b-11, 72b-1
72b-7, 73a-6, 76b-11, 76b-13, 78a-7, 78b-6
79b-13, 91b-4, 92a-3, 94a-3, 102b-1, 110b-3

ş.ile 62b-2, 77b-9, 102b-2

şarāb-ı benefsec-i mükerrer (شَرَابِ بَنَفْسَجِ مُكَرَّر) : mükerrern kaynatılarak yapılan, koyu kıvamlı menekşe şerbeti (bkz. mükerrer be-

nefşe şarābın)

ş. 18b-4, 25b-1, 58a-3, 76a-2, 88b-12

ş.ile 96b-5

ş.le 16b-12

şarāb-ı besfāyic (شَرَاب بِسْفَايِج) : kaya eğreltisi otu şerbeti(bkz. besfāyic şarābın)

ş. 20a-6

şarāb-ı encübār (شَرَاب اَنْجُبَار) : beşparmakotu şerbeti (bkz. şarāb-ı encüvār, şarāb-ı rencübār)

ş.uŋ 88b-1

şarāb-ı encüvār (شَرَاب اَنْجُوَار) : bkz. şarāb-ı encübār, şarāb-ı rencübār)

ş. 94a-8

şarāb-ı ḥarīr (شَرَاب حَرِير) : ebrişim şerbeti, ipek kozası şerbeti

ş. 21a-4, 81a-5

şarāb-ı ḥasek (شَرَاب حَسَك) : bkz. şarāb-ı ḥassek

ş. 94a-7, 94a-13, 94b-3

şarāb-ı ḥassek (شَرَاب حَسَك) : demirdiken bitkisi şerbeti

ş. 94a-4

şarāb-ı ḫaşḫaş (شَرَاب خَشْخَاش) : haşhaş şerbeti

ş. 44a-8, 68a-10, 72b-1, 80a-5

ş.dan 78b-9

şarāb-ı helyūn (شَرَاب حَلْيُون) : kuşkonmaz bitkisi şerbeti

ş. 94a-10

şarāb-ı ḥışrım (شَرَاب حِصْرِم) : koruk şerbeti (bkz. koruḳ şarābı, şarāb-ı ḥışrum)

ş. 17b-10, 25a-2, 27a-12, 95a-2

şarāb-ı ḥışrım-ı müna'na' (شَرَاب حِصْرِم مُنَعْنَع) : nane katılarak pişirilen koruk şerbeti

ş. 83b-13

şarāb-ı ḥışrum (شَرَاب حِصْرُم) : koruk şerbeti (bkz. koruḳ şarābı, şarāb-ı ḥışrım)

şarāb-ı līmōn (شَرَابِ لِيمُونْ) : limon şerbeti (bkz. şarāb-ı leymōn)

ş. 14b-12, 17b-9, 19a-13, 20a-6, 21a-6, 61a-2, 62b-3, 68b-8, 68b-12, 72b-1, 72b-6, 73a-6, 100b-6, 101a-11, 110b-3, 113b-2

ş.ıla 67a-11, 116a-12

şarāb-ı lisānı'l-ḥamal (شَرَابِ لِسَانِ الْحَمَلْ) : bkz. şarāb-ı lisānu'l-ḥamal

ş. 86b-5.6

şarāb-ı lisānu'l-ḥamal (شَرَابِ لِسَانُ الْحَمَلْ) : siniro-tu şerbeti (bkz. şarāb-ı lisānı'l-ḥamal)

ş. 87a-1.2

şarāb-ı lisānı'ṣ-ṣevr (شَرَابِ لِسَانِ الثَّوْرْ) : sığırdili otu şerbeti (bkz. şarāb-ı lisānu'ṣ-ṣevr)

ş. 21a-5

şarāb-ı lisānu'ṣ-ṣevr (شَرَابِ لِسَانُ الثَّوْرْ) : bkz. şarāb-ı lisānı'ṣ-ṣevr)

ş. 27a-8

şarāb-ı necīl (شَرَابِ نَجِيلْ، شَرَابِ نَجِيلْ) : ayruk otu şerbeti

ş. 94a-4, 94a-13, 94b-3

ş.e 94a-7

şarāb-ı nīlūfer (شَرَابِ نِيلُوفَرْ) : nilüfer şerbeti

ş. 16b-13, 19a-11, 19b-2, 21a-6, 55b-8, 61b-10, 61b-12, 62b-13, 67a-10, 68a-3, 68b-8, 70a-7 71b-11, 76b-12, 78a-2, 78a-7, 78b-6, 79b-13 80b-5, 84a-8, 90a-1, 100b-4, 101a-10, 102a-10 102b-2, 106b-9, 106b-10, 106b-13, 108a-11, 111 b-8, 112b-5, 112b-14, 113a-10, 116b-2

şarāb-ı rencübār (شَرَابِ رَنْجُبَارْ) : beşparmakotu şerbeti (bkz. şarāb-ı encübār, şarāb-ı encüvār)

ş. 86b-7

şarāb-ı rībās (شَرَابِ رِيبَاسْ) : ribas otu şerbeti, ışgınotu şerbeti

ş. 7a-3, 17b-10, 26b-13, 101a-11

şarāb-ı rüman (شَرَابِ رُمَّان) : bkz. şarāb-ı rümmmān
ş. 78b-6

şarāb-ı rümāneyn (شَرَابِ رُمَّانَيْن) :bkz. şarāb-ı rümāneyn
ş. 112b-11

şarāb-ı rümmān (شَرَابِ رُمَّان) : nar şerbeti (bkz. şarāb-ı rümān, şarāb-ı rümmānī)
ş. 17b-10, 25a-1, 78b-9, 80b-6

şarāb-ı rümmān-ı hāmıż (شَرَابِ رُمَّانِ حَامِض) : ekşi nar şerbeti
ş. 95a-1, 101a-9

şarāb-ı rümmān-ı hulv (شَرَابِ رُمَّانِ حُلْو) : tatlı nar şerbeti
ş. 78a-1, 78a-7, 78b-7, 80a-1

şarāb-ı rümmāneyn (شَرَابِ رُمَّانَيْن) : ekşi ve tatlı nar şerbetleri
ş. 90a-2, 109b-11

şarāb-ı rümmāneyn-i müna'na' (شَرَابِ رُمَّانَيْنِ مُنَعْنَع) : naneli ekşe ve tatlı nar şerbetleri
ş. 43b-2, 83b-13, 102b-9

şarāb-ı rümmānī (شَرَابِ رُمَّانِي) : nar şerbeti (b kz. şarāb-ı rümmān, şarab-ı rümān)
ş. 101b-10

şarāb-ı şandal (شَرَابِ صَنْدَل) : sandal ağacı şerbeti
ş. 7a-4, 24a-3, 27a-7, 80a-6, 80b-5, 109b-10

şarāb-ı şandaleyn (شَرَابِ صَنْدَلَيْن) : beyaz ve sarı beyaz ve kırmızı, kırmızı ve sarı gibi sandal çeşitlerinin ikisinden yapılan sandal şerbeti, sandal ağacı şerbeti
ş. 96b-5, 87a-1

şarāb-ı sefersel (شَرَابِ سَفَرْجَل) : ayva şerbeti (bkz. şarab-ı sefercel şarabı)
ş. 15b-2, 17b-12, 24a-3, 25a-1, 26b-12, 83a-9

şarāb-ı sefercel-i hām (شَرَابِ سَفَرْجَلِ خَام) : olgunlaşmamış ayva şerbeti
ş. 87a-1

şarāb-ı sefercel şarābı : bkz. şarāb-ı sefercel

ş.1a 25b-5.6

şarāb-ı sikencübīn (شَرَابِ سِكَنجُبِين) : sikercübin şerbeti, bal veya şeker ile sirke şerbeti(bkz. sikencübīn)

ş. 17b-11, 83a-8

şarāb-ı şāhterec (شَرَابِ شَاهْتَرَج) : şahtere otu şerbeti (bkz. şarāb-ı şāhterinc, şarāb-ı şāhtīrec)

ş. 67a-11, 113b-2, 116a-12

şarāb-ı şāhterinc (شَرَابِ شَاهْتَرَنج) : şahtere otu şerbeti (bkz. şarāb-ı şāhterec, şarāb-ı şāhtīrec)

ş. 21a-5

şarāb-ı şāhtīrec (شَرَابِ شَاهْتِيرَه) : bkz. şarāb-ı şāhterec, şarāb-ı şāhterinc

ş.ile 106b-11

şarāb-ı temirhindī (شَرَابِ تَمْرِ هِنْدِي) : demirhindi şerbeti, hint hurması şerbeti(bkz. şarāb-ı temürhindī)

ş. 65a-2

şarāb-ı temürhindī (شَرَابِ تَمْرِ هِنْدِي) : hint hurması şerbeti (bkz. şarāb-ı temirhindī)

ş. 17b-9, 61b-9

şarāb-ı tuffāh (شَرَابِ تُفَّاح، شَرَابِ تُفَّاحَه) : elma şerbeti

ş. 7a-4, 14b-13, 15b-1, 17b-11, 20a-2, 23b-3, 24a-3, 24a-13, 24b-13, 26b-7, 26b-12, 54a-13 80b-4, 81a-5, 81b-5, 87a-2, 109b-11, 115b-11

ş.11a 19a-1

şarāb-ı tūt (شَرَابِ تُوت) : dut meyvesi şiresi, dut şerbeti (bkz. tūt şarābı)

ş.11a 76b-11

şarāb-ı ʿūd (شَرَابِ عُود) : sarı sabr da denen öd ağacından yapılan bir şerbet

ş. 15b-2, 81a-5, 87a-2

şarāb-ı ʿunāb (شَرَابِ عُنَّاب) : bkz. şarāb-ı ʿunnāb
ş. 17b-11, 111b-9, 112b-4

şarab-ı unnab (شَرَابِ عُنَّاب) : hünnap yemişi şerbeti, üvez ağacı meyvyesi şerbeti, kızılığde meyvesi şerbeti (bkz. şarāb-ı ʿunāb)
ş. 19a-11, 71b-11, 80a-1, 101a-9, 108a-10

şarāb-ı ustūḫūzūs (شَرَابِ اُسْطُوخُودُوس) : karabaşotu şerbeti, karabörklü otu şerbeti. keşişotu şerbeti
ş. 20a-6, 25b-7, 62b-3, 62b-4, 72b-6, 73a-5

şarāb-ı usūl (شَرَابِ اُصُول، شَرَابِ اُصُول) : ot ve ağaç köklerinden yapılan şerbet
ş. 19b-6, 20a-5, 25b-7, 44a-1, 82a-5, 85a-11, 94 a-10, 97a-11, 114a-13
ş.ıla 53b-11, 93b-6, 105a-9, 106a-6, 110b-3

şarāb-ı verd-i ezrār (شَرَابِ وَرْدِ اَزْرَار) : gonca gül şerbeti
ş. 17b-13, 95a-1

şarāb-ı verd-i mükerrer (شَرَابِ وَرْدِ مُكَرَّر) : mükerreren kaynatılarak yapılan koyu kıvamdaki gül şerbeti
ş. 18a-11, 25b-2, 76a-3

şarāb-ı verd-i tarī (شَرَابِ وَرْدِ طَرِي، شَرَابِ وَرْدِ طَرِي) : yaş gül şerbeti, taze gül şerbeti
ş. 7a-4, 14b-12, 17b-8, 20a-2, 23b-3, 24b-1, 25 a-1, 26b-7, 54a-13, 80b-5, 81b-6, 83b-12, 86 b-3, 87a-2, 108a-11, 109b-10, 115b-11
ş.yı 83b-7

şarāb-ı zūfā (شَرَابِ زُوفَا) : zufa otu şerbeti, çördük otu şerbeti
ş. 77b-9, 78a-12

turunc kabı şarābı: turunç kabuğu ile yapılan şerbet
ş. 82a-6

tūt şarābı : dut şiresi, dut şerbeti (bkz. şarab-ı tut)
ş. 75a-8

ş.la 76b-9

şarā (شَرَى) : kurdaşin hastalığı; deride meydana gelen kaşıntılı döküntülerle belli olan bir hastalık (bkz. kurdaşin)

ş. 111a-8

şarṭ (شَرْط) : içinde bulunulan ahval

ş.lar 4b-4

şarūtīrūs (شَرُوطِيرُوس) : .?.

ş. 16a-4

şaṭr-el-ġıb (شَطْرَ الغِبّ) : safra ve balgamın birlikte müteaffın olması yani bozulmasıyla meydana gelen sıtma (bkz. şaṭru'l-ġıb)

ş. 107b-6, 107b-6

şaṭru'l-ġıb (شَطْرُ الغِبّ) : bkz. şaṭr-el-ġıb

ş. 99b-3

şayṭarac (شَيْطَرَج) : sergile otu ve kökünden elde edilen bir tür ilaç (bkz. sergüle)

ş. 52a-11, 114b-5

şeftālū (شَفْتَالُو) : şeftalı, bolsulu meyve

ş. 35a-3, 92b-1, 95b-1, 100a-1

<u>şeftālū yaprağı :</u> şeftalı ağacı yaprağı

ş. 93b-3

şehvet (شَهْوَت) : cinsi arzu

ş. 12b-4

şeker (شَكَر ، شَكَّر) : şeker (bkz. sükker, şekker)

ş. 57b-6, 74b-8, 89b-10, 94a-13, 94b-5, 94b-11, 100b-7, 101b-1, 102a-11, 102b-3, 102b-7, 103b-6 104a-11, 105b-4, 106a-2, 106b-8, 106b-13, 107a-4, 107b-2, 107b-2

ş.den 43a-2

ş.ile 7a-2, 55b-8, 74b-13, 84a-9, 85a-10, 92a-12 94b-4, 105b-3, 112b-5, 112b-13, 112b-13, 112b-14, 112b-16, 113a-9

<u>ak şeker</u>: beyaz şeker, sade şeker

ş. 18b-9

şekersüz (شکرسز) : şeker ihtiva etmeyen

ş. 106b-9

şekker (شکر ، شکّر) : şeker; şeker kamışı, şeker pancarı gibi nebattan elde edilen tatlı, suda kolayca eryen beyaz madde (bkz. şeker, sükker)

ş. 18b-12, 19b-10, 37b-12, 42a-10, 43b-1, 53a-7 54a-6, 54a-8, 54a-9, 55a-4, 55b-4, 56a-3, 57a-2, 57a-9, 57b-9, 58a-3, 58a-7, 58b-4, 63a-1 77b-7, 79a-1, 97b-1, 105b-2

ş.e 40a-5

ş.i 43a-13, 56b-6

ş.ile 19b-3, 41b-7, 42a-1, 42a-6, 42a-7, 43b-7 43b-13, 44a-7, 44b-12, 53a-5, 53b-12, 58b-6 59a-3, 59a-12, 61b-12, 62a-7, 62a-7, 63a-1, 64b-9, 64b-9, 65a-4, 68a-4, 70b-6, 72b-8, 73 a-9, 77a-1, 77a-4, 78a-1, 78a-8, 78a-11, 79 a-2, 80a-7, 115b-10, 115b-13, 118a-7

ş.iledür 33b-12

ş.in 40a-6

cevāb şekkeri : arpa suyu ile yapılan bir tatlı, şeker (bkz. cevāv şekeri)

ş.le 19b-2

cevāv şekkeri: bkz. cevāb şekkeri

ş.le 67a-9

kızıl şekker : kırmızı şeker, boyalı bir şeker türü

ş. 59a-9

nebāt şekker : ham şeker, nebat şekeri (bkz. nebat şekkeri(n), nebati şekker, burak)

ş. 73b-13, 79a-9

nebāt şekkeri(n) : bkz. nebat şekker, nebati şekker

ş. 95a-7

ş.le 19b-1, 80a-4

nebātī şekker : nebat şekeri, ham şeker (bkz. nebāt şekker, nebāt şekkeri(n), burak)

ş.ile 56a-9, 66b-10

şenḫıyār (شَنْخِيَار) : acur (bkz. şınḫıyār)
ş. 95b-1
şenḫıyār toḫmı : acur meyvesi tohumu (bkz. şınḫıyār toḫmı)
ş. 105a-9
şenḫıyār toḫmı südin : acur tohumu sütü, acur tohumundan alınan süte benzer usare
ş. 84a-9, 105b-9
şerbet (شَرْبَتْ، شَرْبَتْ، شَرْبَتْ) : meyve, ot veya tohum suyuna şeker ya da bal katılarak yapılan içecek (bkz. şarāb)
ş. 41b-11, 91a-4
ş.de 97a-8
ş.i 38a-4, 38a-6, 41b-10, 42b-8, 42b-9, 49a-4, 52a-7, 52b-5, 53a-12, 53b-6
ş.ile 63b-10, 87b-6
ş.in 42a-7, 42a-8, 42a-10.
ş.ine 66b-11, 80a-9
ş.ler 17b-1, 17b-4, 17b-8, 19a-10, 22a-3, 31a-5, 41b-10, 42b-2, 42b-5, 51b-3, 54b-5, 86b-13, 100b-4, 105b-7, 107b-6, 108a-10, 110b-8, 110 b-13, 114b-16
ş.lerde 54b-5
ş.lerden 14b-11, 21a-4, 65a-1, 101a-9, 102a-10 105a-8, 106b-8, 109b-9, 112b-4, 114a-13, 115 b-11
ş.lere 27b-6, 42a-9, 87a-3, 87a-6, 87a-7
ş.leri 27a-7, 42a-9, 42a-12, 63a-13, 96b-6
ş.lerile 56b-10, 57a-3, 84a-7
ş.lerle 25b-13
ş.lerüŋ 2a-10, 42b-9
ş.üŋ 42a-13
şeşil- (شَشِيلْ-) : çözül-, dağıl-, kaybol- (yara)
ş.düginden 91a-3
ş.meyince 91a-3
şınḫıyār (سِنْخِيَار) : acur (bkz. şenḫıyār)

ş. 21a-9, 67b-2

<u>sınḫıyār toḫmı</u> : acur meyvesi tohumu (bkz. şenḫıyār toḫmı)

ş. 59b-11, 94b-4

şifā* (شِفا) :

<u>şifā bul-</u> : iyileş-, hastalıktan kurtul-

ş. 120a-13

şīḥ (شِيح) : yavşan, güveyotu (bkz. yavşan, güyegü otı)

ş. 64b-1

<u>şiḥ-i ermenī</u> (شِيحِ اَرمَنِي) : sarı yavşan otu (bkz. sa-ru yavşan)

ş. 93b-2

şikenbe (شِكَنبَ) :

<u>sığır şikenbesi</u> : sığır işkembesi çorbası

ş. 116a-6

şīrḫışt (شِيرخِشت، شِيرخِشت) : kudret helvasının bir türü; terengübinden ayrı, cavşirotu, dişbudak ağacı v.b. bitki veya ağaçtan elde edilen koyu ve tatlı zamk türü bir madde(krş. terengübīn, terencübīn)

ş. 11a-7, 18b-2, 38a-4, 57b-8

ş.11a 25a-1, 81a-2

şīrūġan (شِيرُوغَن، شِيرِيغَن) : susam yağı

ş. 55b-8, 59a-11, 60b-10, 61a-2, 88b-5, 110b-10 113b-7, 113b-15, 116b-10, 117b-4

ş.11a 16a-11, 16b-3, 91b-7, 94a-1, 116a-10

şiş (شِيش، شِش، شِيص) : şiş, vücudun bir yerinde teşekkül eden iltihaplı kabartı

ş. 24a-7, 75b-13, 76a-5, 76b-1, 77a-9, 78a-3, 86 a-2, 96b-12, 98a-4, 99b-9, 108b-11, 109a-9

ç.den 78a-3

ş.e 11b-6

ş.i 97a-9

ş.in 84b-12, 84b-12, 85b-13, 86a-4

ş.ler 3a-9, 107b-8

şiş- (-شیش، شیشـ) : herhangi bir uzuvda, hastalıktan ötürü şiş meydana gel-

ş.e 17a-6

ş.en 116a-7

ş.er 75b-10, 84b-5, 84b-7

ş.üp 69b-1, 84b-6

şişe (شیشه، شیشهٔ) : şişe (hacamet şişesi)

ş.yi 118a-12

hacāmet şişesi : sıkıştırma yoluyla, vücudun herhangi bir yerinde kan toplamaya ve böylece alakalı yerin kesilip kah alınmasına, yani hacamet usulü kan almaya yardımcı olan şişe

ş.le 77a-8, 118a-11, 119b-7

sırça şişe : cam şişe

ş. 60b-8

şişe çek- : hacamet usulü kan almada, vücudun ilgili yerine hacamet şişesiyle kan topla-; hacamet şişesiyle kan al-

ş. 28a-4, 28a-5, 119b-11, 119b-12

ş.yi 118a-13

şişek* (شیشک، شیشك) :

erkek şişek eti : erkek koyunun bir yaşından büyük ve semiz olanının eti, şişek koç eti

ş. 7b-3, 15b-4

şişek eti(n) : bir yaşından büyük semiz koyun eti (bkz. şişek koyun eti)

ş. 23b-7, 63a-2, 85b-10

şişek koyun eti : bir yaşından büyük semiz koyun eti (bkz. şişek eti(n))

ş. 107a-8

şişmek (شیشمك، شیشمك) : vücudun herhangi bir yerinde şiş meydana gelmek, şiş

ş. 12b-11, 75a-5, 92b-3, 92b-3

ş.den 84b-11

şiyāf-ı zahīr (شیاف ظهیر) : zor ve karın geçmeye,

ş.i 89a-11

şol (شُوْل) : şu (işaret sıfatı olarak vazifeli)

ş. 1b-8, 4a-13, 7b-8, 8a-3, 8a-5, 9b-2, 9b-10, 12a-9, 15a-2, 19b-3, 20b-10, 21a-13, 24b-1, 29a-10, 29b-6, 29b-7, 42a-10, 47b-7, 52b-1, 63a-12, 63b-5, 63b-9, 87a-4, 112a-6

şöyle (شُوْيِلَ) :

söyle kim : şu hal üzere ki, o durumda ki

ş. 106a-11

şūnīz (شُونِيز) : çörek otu, ḥabbetü's-sevdā (bkz. çörek otı)

ş. 50b-2

şurba (شُورَبا، شُرْبا) : çorba (bkz. şūrvā)

ş. 40b-7

ferārīc sūrbāsın : piliç eti çorbası (bkz. ferrūc şurbāsın, ferārīc şūrvāsın)

ş. 105b-6,

ferrūc şurbāsın : bkz. ferārīc şūrbāsın, ferārīc şūrvāsın

ş. 103a-2, 103a-10

kabak şurbāsı : kabak çorbası

ş. 84a-12

kerdeme şurbāsın : tere otu çorbası

ş. 94b-2

keşür şurbāsı : havuç çorbası

ş. 94b-1

şūrvā (شُورْوَا، شُورْوَه، شُرْوَا) : çorba (bkz. şūrbā)

ş. 91a-4

ş.lar 22a-4, 67b-7, 87b-11, 113b-7, 114a-9

ş.lardan 16a-2.3.

ş.larla 11a-3

ş.sın 85b-3

emer kuzı şurvāsın : süt kuzusu eti çorbası

ş. 91b-6

emer oğlak şurvāsın : yeni doğmuş keçi yavrusu çorbası

ş. 91b-6

ferārīc şurvāsın : piliç eti çorbası (bkz. ferārīc eti şurvāsın, ferārīc şurbāsın)
ş. 26a-6, 26b-9, 70b-1, 80a-11, 83b-11, 91b-6

ferārīc eti şurvāsın : bkz. ferārīc şurbāsın, ferrūc şurbāsın, ferārīc şurvāsın)
ş. 91a-6

ferrūc şurvāsın : piliç eti çorbası (bkz. ferārīc şūrvāsın, ferārīc şurbāsın)
ş. 72a-2, 110a-3

fürūc şurvāsı : bkz. ferārīc şurvāsın, ferārīc şurbāsın ferrūc şurvāsın, ferārīc eti şürvāsın)
ş. 113a-2

horōs şurvāsın : horoz eti çorbası
ş. 97b-7

ısfanāḫ şürvāsı(n) : ıspanak çorbası
ş. 84a-12, 91b-7

karı ḫorōs eti şurvāsın : etini almış, olgun horoz eti çorbası
ş. 91a-6

koruk şurvāsı : koruk üzüm çorbası
ş. 84a-12

koyun eti şurvāsın : koyun eti çorbası
ş. 91a-6

māş şurvāsın : böğrülce çorbası, bezelye çorbası
ş. 116a-3

pāzū şürvāsın : pazı çorbası, yabani ıspanak çorbası
ş. 91b-7

şalgam şurvāsı : şalgam çorbası
ş. 14a-2

tavuk eti şurvāsın : tavuk eti çorbası
ş. 91a-6

tavuk şurvāsın : bkz. tavuk eti şurvası (bkz. tavuk eti şurvāsın)
ş. 78a-10, 91b-6

ʿusfur toḫmı şurvāsı : safran tohumu çorbası
ş. 11a-4

şurvalu (شُرْوَلُو) :

<u>survalu yahnī</u> : çorbalı yahni, çorba şeklinde bol sulu yahni

ş. 8b-12

şükr-i bī-ḳıyās (شُكْرِ بِي قِيَاس) : Allāh(c.c.)'a sonsuz derecede şükür (ler olsun)

ş. 1b-1.2

- T -

tā (تَا) : 1. için, diye
t. 14a-1, 15b-9, 22a-10, 46a-11, 51b-6, 103a-12, 111a-8, 113a-7
2. kadar, dek
t. 14b-10, 77b-11

tā hattā ki : hatta, o derece ki, öyle ki
t. 15a-4

tā ki : ...mAsI için, diye
t. 2a-6, 14b-7

ṭa'ām (طَعَامٌ، طَعَامُ، طَعَامَ) : yemek; öğün (bkz. ta m)
ṭ. 7b-11, 7b-12, 7b-13, 8a-1, 8a-2, 9b-2, 11b-13 12a-3, 13a-5, 22b-5, 31a-4, 64b-10, 64b-11, 65a-10, 73a-10, 77a-5, 81b-4, 82a-1, 82b-1, 83a-5, 83b-2, 83b-4, 84a-2, 90b-1, 91a-4, 91 a-13, 92b-6, 93a-9, 98b-1, 103a-13, 103b-1, 109a-8
ṭ.a 30a-1
ṭ.da 22b-4
ṭ.dan 8a-5, 8a-6, 9b-1, 82b-5, 114a-6
ṭ.ı 10b-2, 10b-9, 35b-6, 38a-1, 38b-10, 39a-9, 39b-2, 39b-6, 45a-2, 46b-8, 47a-11, 48a-12, 49b-8, 51b-7, 52a-8, 53a-2, 69b-5, 75a-1, 85 b-3
ṭ.ına 22a-6
ṭ.lardan 69b-6, 73a-1
ṭ.uŋ 8a-2

gice ṭa'āmın : akşam yemeği, akşem öğünü
ṭ.da 72a-7

ṭa'ām iştihāsı(n) : yemek yeme arzusu
ṭ. 4a-2, 4a-10, 11b-9, 13a-1, 30a-13, 34b-11, 35 b-9, 36b-12

ṭaŋla ṭa'āmın : sabah yemeği, sabah öğünü
ṭ.da 72a-6

ṭabīʿat (طبیعت، طبیعتی، طبیعتک) : 1. vücudun, kan, safra, balgam ve sevda unsurlarına ve buna bağlı olarak hastalıklara karşı durumu, yapısı, karakteri (bkz. mizac)

ṭ. 8a-4, 11a-2, 11a-3, 11a-8, 17b-13, 22a-5, 26 b-10, 28b-2, 28b-3, 28b-10, 86a-9, 89b-10, 91 a-13, 91b-13, 92a-2, 102a-1, 102b-5, 103b-1 108a-6, 109b-9

ṭ.ı 17b-12, 25a-13, 25b-4, 31a-13, 31b-5, 32a-7 32b-4, 33a-9, 34a-2, 34a-3, 34a-5, 34a-6, 34 a-10, 34a-13, 34b-6, 35b-8, 36a-11, 36b-3, 37 a-12, 37b-10, 38b-2, 39a-12, 39b-12, 40b-4, 43b-4, 46a-5, 47b-13, 48b-7, 50b-12, 57b-1, 58a-5, 58a-10, 59a-8, 59b-1, 60a-3, 63a-12, 64b-8, 65b-10, 66a-3, 66b-6, 67b-6, 69b-13, 71a-12, 73a-12, 75a-7, 75a-12, 75b-3, 77a-10 79b-11, 81b-2, 85a-12, 88a-8, 88b-2, 88b-7, 88b-12, 96b-4, 101a-7, 104b-12, 105a-6, 107 a-12, 110b-2, 112b-4, 115b-8

ṭ.ın 22a-4

ṭ.ına 32b-13

ṭ.ları 85b-12

ṭ.ların 16a-5

2. özellik, hususiyet

ṭ.ı 2b-6, 2b-10, 2b-12, 3a-1, 3a-8, 3a-10, 3a-12 3b-1, 37b-11, 41b-10, 60b-5, 60b-5

ṭabīʿat geç- : sıhhatı bozul-, sarsıl-, içi bozul-

t. 102b-8

ṭabīʿatın dut- : hususiyetini kazan-, tabiatına gir-

t. 40b-11, 41b-1

ṭabīb-i ḥāẕık (طبیب حاذق) : hazık hekim, ehil tabib (bkz. ḥāẕık ḥekīm)

ṭ. 51a-12

ṭaġ (طاغ) : dağ

ṭ.dan 9a-10

taġayyür* (تغیر) :

taġayyür eyle- : değiştir-, başka bir hale sok-
t. 5b-4

ṭaġıl- (طَغِلَ-، طَاغِلَ-) : dağıl-, tahlil ol-, eriyip yok ol-
ṭ.acaḳ 109a-3
ṭ.ur 109a-3

ṭaġıT- (طَغِّدَ-) : dağıt- tahlil et-, eritip yok et-
ṭ.ur 109a-5

ṭaġla- (طَغْلَ-) : dağla-, haşla-, yüksek ısıdan geçir-
t.yup 86b-4

taḥammül* (تَحَمُّل) :
taḥammül eyle- : sabr et-, mukavemet göster- (bkz. ṣabr eyle-[1])
t. 17b-7

taḥayyül* (تَخَيُّل) :
taḥayyül eyle- : çok hayal et-, hayale dal-
t. 30a-11

taḥlīl* (تَحْلِيل) :
taḥlīl eyle- : gevşet-, çöz-, dağılmasını sağla- (bkz. taḥlīl iT-)
t. 3b-5, 10a-7, 11b-2, 23b-10, 35b-5, 37a-2, 38 a-3, 39b-1, 39b-3, 44a-2, 46a-1, 48a-4, 48a-8 48a-12, 49b-7, 50a-10, 50b-3, 51b-10, 53b-1 58b-8, 89b-8
taḥlīl iT- : bkz. taḥlīl eyle-
t. 11b-3, 12b-1, 39a-3, 39b-10, 47a-3, 48b-4, 50 a-1, 52a-9, 52b-8
taḥlīl ol - : çözül-, dağıl-
t. 35a-11

taḥrīk* (تَحْرِيك) :
taḥrīk eyle- : harekete geçir-, vücudda fazla madde haline gelen hıltları vücuddan atmak için sökücü ilaç kullan- (bkz. taḥrīk iT-)
t. 55a-10
taḥrīk iT- : bkz. taḥrīk eyle-
t. 29b-10, 54a-2

taḳdīr (تَقْدِير) : durum vaziyet

t.ce 92b-5

takviyet (تَقْوِيَتْ) :

takviyet eyle- : kuvvetlendir-, bedeni gıda ve edviye ile güçlendir- (bkz. takviyet iT-)

t. 26a-3

takviyet iT- : bkz. takviyet eyle-

t. 46b-13, 65b-3, 65b-12

ṭala- (طَلَا-) : dala-, sataş-, ısır- (köpek v.s.)

ṭ.dugı 118b-5

ṭ.sa 119a-13, 120a-11

ṭalaḳ (طَلَغ ، طَلَاق ، طَلَاقْ) : dalak

ṭ. 3a-3, 28a-5, 84b-11, 84b-13, 91b-12, 92b-3

ṭ.a 39b-9, 41b-6, 53b-2

ṭ.ı 32a-3, 93a-4, 106b-5

ṭ.ıla 91b-12

ṭ.uŋ 36b-2, 39b-9

ṭalaḳ ağrısın : dalak ağrısı

ṭ. 53b-2

ṭalaḳ eyle- : kabızlığı önle- iç sürmeyi te'min et- (bkz, ıṭlak eyle-, ıṭlak iT-)

ṭ. 10b-10

ṭaᶜm (طَعْم) : yemek (bkz. ṭaᶜām)

ṭ.ı 42a-11, 117b-1

ṭ.ından 23a-3

ṭam- (طَمَ-) : damla-, damlayarak ak-

ṭ.up 88a-1

tamām (تَمَامْ) : 1. tam olarak, iyice, nihai derecede

t. 5b-2, 20b-7, 26a-10, 29a-3, 29b-8, 44b-10, 47a-13, 58a-2, 60b-12, 67b-5, 70b-10, 71a-13, 80a-11, 86a-1, 91a-5, 103b-1, 106a-8, 108b-11 110a-2, 111b-11, 113a-11, 114a-16, 114b-3, 118b-2, 120a-6

2. hepsi, tamamı

t. 59b-7, 91a-3, 97a-12, 108b-10, 113b-13

tamām ol- : bit-, tamamlan-

t. 18b-11, 119b-7

ṭamar (طَمَر ، طَمَّر) : damar, kan dolaşımını te'min eden ve vücudu ağ gibi saran ince boru halindeki uzuv

ṭ. 4b-7, 4b-8, 5a-2, 5a-5, 5a-6, 98b-11

ṭ.dur 25a-4, 25a-6

ṭ.ı 5a-3

ṭ.lar 63a-10, 66a-12, 69a-3, 99a-1, 99a-5, 99a-10 99b-1, 101a-3

ṭ.lara 2b-5

ṭ.larda 84b-9, 100a-2

ṭ.lardan 98b-11, 99a-3, 99a-11, 99b-3

ṭ.laruŋ 12a-2, 31a-11

baş ṭamarın : baş damarı, yukarıki damar; kan alındığında boyundan yukarısını arındıran damar (bkz. ḳīfāl, ḳīfāl ṭamarın)

ṭ.dan 25a-4, 63a-11, 66b-4, 67a-8, 76b-8

boġaz ṭamarları : boğaz damarları, boyun damarları

ṭ. 76b-3

ġevde ṭamarın : alt damar, boyundan aşağısını arıtmaya yarayan damar (bkz. bāsalıḳ)

ṭ.dan 25a-5

ḳīfāl ṭamarın : baş damarı (bkz. baş ṭamarın, ḳīfāl)

ṭ.dan 69a-5

orta ṭamar : orta damar (bkz. ekḥel)

ṭ.daŋ 25a-7

ṭamlamaḳ (طَمْلَمَق) : damlama, damlayarak akmak

ṭ. 66a-13

ṭamzır- (طَمْزِر-) : damlat-, damla halinde akıt- (bkz. ṭamzur-)

ṭ.up 104a-7

ṭamzur- (طَمْزُر- ، طَمْزَر-) : damlalar halinde akıt- (bkz. ṭamzır-)

ṭ.alar 28a-8, 63a-7, 73a-12, 73b-3, 113a-5

ṭamzurmaḳ (طَمْزُرْمَق) : damlatarak akıtmak

ṭ. 94a-5

ṭancara (طَنْجَرَه ، طَنْجَر) : tencere, içinde yiyecek ve içecek pişirilen kap

ṭ. 51a-5

ṭ.ya 51a-4

ṭaŋla*(طَكْلَه) :

ṭaŋla ṭa'āmın : sabah yemeği, sabah öğünü

ṭ. 72a-6

ṭaŋlacak (طَكْلَجَاق ، طَاكْلَجَق ، طَكْلَجَق) : sabah, şafakla birlikte

ṭ. 5b-1, 18b-6, 24b-12, 54b-4, 54b-13, 55a-10, 55b-10, 56b-7, 72a-8, 79a-5, 87b-6, 106b-13 114a-2, 120a-5

ṭaŋrı (تَكْرِ) : yaratıcı, tanrı

ṭ.ya 1b-2

ṭar (طَار) : dar, sıkışık

ṭ.olsa: ise 61a-5

nefes ṭar ol- : güçlükle teneffüs et-

ṭ. 79b-1, 79b-5, 101a-5

ṭaracuḳ (طَرَجُق) : daracık, sıkışık

ṭ. 24a-6

ṭarḫana (تَرْخَنَه ، تَرْخَنَ) : tarhana; baharatlı bulgurdan ya da mayalanıp kurutulduktan sonra ufalanmış hamurdan hazırlanan çorbalık malzeme

ṭ.dan 91a-11.12

ṭarḫana aşı :tarhana çorbası

ṭ. 40b-11

ṭarḫun (طَرْخُون) : tarhun, tuzla otu, keskin ıtırlı, tüysüz yapraklı, çok yıllık bir nebat

ṭ. 15b-5, 38b-12, 84a-5

ṭarḫun yapraġın : tarhun yaprağının hekimlikte muteber tüysüz yaprağı

ṭ. 23a-3

ṭarı (طَرِي) : darı (bkz. ṭaru)

ṭ. 92b-11

ṭarīḳa (طَرِيقَه ، طَرِيق) : usul, metod
ṭ.sı 84b-13
ṭ.sın 1b-8, 60b-6, 60b-13
ṭarīḳ-i ʿilāc (طَرِيقِ عِلَاجِي) : tedavi tarzı, tedavi yolu, çaresi
ṭ.ı 2a-4
ṭarlaġanmaḳ (طَارْلَغَنْمَق) : çok sıkılmak, bunalma (bkz. ṭarlıġanmaḳ)
ṭ. 101b-5
ṭarlan-* (طَرْلَنْ-) :
gönül ṭarlan- : içi sıkıl-, bunal-
ṭ.maḳ 93a-8
ṭarlıġan- (طَارْلِغَنْ-، طَرْلِغَنْ-) : bunal-, sıkıl- (bkz. buŋal-)
ṭ.a 68b-5
ṭ.up 30a-7
ṭ.ur 29b-7, 109b-2, 112a-10
ṭarlıġandur-* (طَرْلِغَنْدُرْ-) :
gönül ṭarlıġandur- : içini sık-, bunalt-
ṭ.ur 111a-10, 111a-11
ṭarlıġanmaḳ (طَرْلِغَنْمَق ، طَرْلِغَنْمَه) : darlanma, bunalma, bunaltı (bkz. ṭarlaġanmaḳ)
ṭ. 61b-5, 66b-1
ṭ.dur 66a-9
ṭarlıḳ (طَرْلِقْ) : daracık yer
ṭ.da 6b-7
tarṭīb* (تَرْطِيبْ) :
tarṭīb eyle- : rutubetlendir-, vücudun su oranını yükselt- (bkz. tarṭīb iT-)
t. 10b-5, 13b-6, 62b-12
tarṭīb iT- : bkz. tartib eyle-
t. 40a-12, 40b-9
ṭaru (طَارُو) : darı (bkz. tarı)
ṭ.yı 89a-4
taṣarruf* (تَصَرُّفْ) :
taṣarruf eyle- : bir işi ehliyetle yapabil-, ehliyet kesbetmiş ol- (bkz. taṣarrufı ol-)

t. 107b-6

tasarrufı ol- : bkz. tasarruf eyle-

t. 51a-13

tasdīk*(تَصْدِيق) :

tasdīk eyle- : olduğu gibi kabul et-, evet de-

t. 67b-11

tasnīf*(تَصْنِيف) :

tasnīf eyle- : tanzim et-, tertib et-

t. 1b-7

ṭaş (طَاش) : taş (krş. ayak ṭaşı)

ṭ.ıla 64b-13, 77a-13

ayak ṭaşı : ayak taşı, ayakları oğuşturmakta, masaj yapmakta kullanılan bir taş

ṭ.la 66b-13

ṭaş çömleK : taş çömlek, taş çanak

ṭ. 40b-1

ṭaş (طَاشْ، طَاش) : dış

ṭ.ında 109b-2

iç ṭaş : iç dış, her taraf

ṭ.ı 48b-10

ṭaşra (طَشْرَه، طَشْرَا) : dışarı, dış taraf

ṭ. 98b-11, 99a-3

ṭ.gı 99a-12, 99b-3

ṭaşra ol- : dışarıya doğru hareket et-, dışa doğru kabar-

ṭ. 77a-9

ṭaşra ur- : hastalığın te'sirini vücudun içinden dışına çevir-, dışına at-

ṭ. 112b-14

ṭatlu (طَتْلُو) : 1. tatlı, şeker tadında

ṭ. 2b-11, 3b-10, 8a-10, 8a-13, 9a-5, 11a-13, 13 b-9, 15a-2, 15b-2, 31b-10, 42a-12, 75a-2, 85 b-5, 93b-12

ṭ.lardan 115a-13

ṭ.nuŋ 8a-12

ṭ.ola:-dur 84b-10

ṭ.sı 35a-11, 35b-1, 37a-5
ṭ.sın 35a-10

2. tuzsuz; sert ve dokunaklı olmayan (su)

ṭ. 21a-9, 80a-12, 113b-9

ṭatlu bādām : tatlı badem
ṭ. 36b-1

ṭatlu bādām içi : tatlı badem içi
ṭ. 95b-3

ṭatlu bādām yaġı(n) : tatlı badem yağı
ṭ. 16a-12, 45b-13, 51a-2, 52a-1, 53b-12, 54b-12, 56a-10, 57b-5, 58a-8, 58b-5, 60b-11, 63a-6, 66b-9, 67b-4, 73b-2, 76a-5, 76a-6, 76b-13, 78 a-11, 78b-11, 79a-6, 109a-4, 113b-12, 115b-10

ṭatlu enār : tatlı nar
ṭ. 35a-5, 57b-12, 79a-5, 112b-16

ṭatlu enār suyın : tatlı nar suyu, tatlı nar usaresi
ṭ. 43b-5

ṭatlu yaġ : ekşi ve tuzlu olmayan yağ
ṭ. 37b-5

ṭatlu ṣu : tatlı su, pınar suyu v.b.
ṭ. 113b-8

ṭatlu sulu : tatlı suyu olan, suyu tuslu olmayan (hamam)
ṭ. 15a-8, 97b-13, 107a-10

ṭatlu tut : tatlı dut
ṭ. 34b-11

ṭatlurak (طَتْلُو رَق) : tatlıca, biraz tatlı
ṭ. 43a-1

ṭatsuz (طَا تْسُز) : tatsız, şeker tadında olmayan
ṭ. 8a-12

tatüre (تَا تُرْمَ) : kırlarda yetişen yabani bir ağacın mayhoş yemişi, alıç
ṭ. 117a-8

ṭāʿūn (طَاعُوْن، طَاعُوْد) : veba hastalığı; bulaşıcı ve öldürücü bir hastalık
ṭ. 109a-10, 109b-7, 110a-3
ṭ.uŋ 109b-3

ṭavşan* (طَوْشَانْ) :

tavşan eti : tavşan eti

t. 14b-2, 20a-10, 33a-6

tavuḳ (طَاوُق، تَوُق، تَوُغ) : tavuk (et olarak)

t. 21a-3, 33a-7, 40a-3, 82a-7, 88b-4

t.a 119b-2

tavuk eti : tavuk eti

t. 7a-9, 7b-4, 8b-11, 33a-6, 63a-3, 94a-2, 95a-11 107a-7

tavuk eti meslūkasın : tavuk eti ile yapılan bir tür sade çorba(bkz. tavuk meslūkasın)

t. 116a-13

tavuk eti şurvāsın : tavuk eti çorbası (bkz. tavuk şurvāsın)

t. 91a-6

tavuk kavurması : kavrulmuş tavuk eti

t. 81a-9, 87b-9

tavuk kebābı : tavuk eti kebabı

t. 87b-9

tavuk meslūkasın : bkz. tavuk eti meslūkasın

t. 20a-5

tavuk şurvāsın : bkz. tavuk eti şurvāsın

t. 78a-10, 91b-6

tavuk yağı(n) : tavuk yağı

t. 16b-3, 110b-11, 115a-3

tāze (تَازَه، تَازَ) : 1. taze, bayatlamamış

t. 8a-3, 18b-7, 19b-8, 21b-2, 27b-10, 27b-11, 54 a-4, 54a-5, 71b-8, 97a-4

t.si 47a-6

2. yeni, henüz

t. 26b-6, 104b-1

tāze ḫıyār kokusu : taze hıyarın iç ferahlatıcı kokusu

t. 26b-5

tedbīr (تَدْبِيرْ، تَدْبِيرْ) : tedbir, bakım, korunma

t. 14b-7, 82b-8

t.dür 109a-6

t.i 7b-2, 9a-5, 9b-9, 10a-9, 11a-1, 11a-12, 12 b-2, 13b-4, 14b-4, 15a-12, 17a-7, 24a-6, 24b-5 73b-12, 82b-12, 83a-4, 109a-6

t.in 6b-1

t.ler 14b-6

tedbīr eyle- : tedbir al-, muhafaza et-

t. 83a-7, 104a-3, 117a-1

tedrīc (تَدْرِيج) : merhale merhale, t.ile: yavaş yavaş

t.ile 11a-1, 14b-10, 15a-6

tefāvüt (تَفَاوُت) : fark, farklı farklı, değişik

t.iledür 32b-4

tefrīh* (تَفْرِيح) :

tefrīh eyle- : ferahlat-, ferahlamasını te'min et- (bkz. tefrīh iT-)

t. 47b-12

tefrīh iT- : bkz. tefrīh eyle-

t. 80b-13

tefyīc* (تَفْيِيج) :

tefyic eyle- : -?

t. 39b-13

tegeK* (تَكَك) :

bağ tegegin : bağ üzümü

t. 27b-1

te'hīr* (تَأْخِير ، تَاْخِير) :

te'hīr eyle- : beklet-, geciktir- (bkz. te'hīr it-)

t. 102b-13

te'hīr it- : bkz. te'hīr eyle-

t. 7b-11

tekrār (تَكْرَار) : tekrar, bir daha

t. 57b-9

telyīn* (تَلْيِين) :

telyīn eyle- : yumuşat-, gerginliği gider-, rahatlat- (bkz. telyīn iT-)

t. 25b-2, 58a-5, 58a-10, 59a-8, 59b-2, 63a-12 64b-8, 65b-10, 66b-7, 67b-8, 69b-13, 75a-8 75b-3, 77a-12, 79b-11, 81b-2, 89a-1, 96b-6

101a-7, 102b-6, 105a-7, 107a-13, 108a-6, 109 b-9, 110b-2

telyin iT- : bkz. telyin eyle-

t. 38b-2, 39a-12, 48b-7, 50b-12, 66a-3, 73a-12, 75a-13

temirhindī*(تَمِرْ هِنْدِي) :

temirhindī suyın : hint hurması suyu (bkz. temürhindī suyı)

t. 27b-5

temürhindī (تَمْرُ هِنْدِي ، تَمْرُ هِنْدِي) : demirhindi, hint hurması meyvesi

t. 11a-6, 18a-10, 42a-4, 50b-8, 57a-12, 57b-1, 102b-7, 105a-12

t.yle 84a-10

temürhindī suyı : hint hurması usaresi (bkz. temirhindī suyın)

t. 25b-8

tenāvül*(تَنَاوُل) :

tenāvül eyle- : ye-, te'min edip ye-, alıp ye-

t. 63b-1

tenḳıye*(تَنْقِيَة ، تَنْقِي) :

tenḳıye eyle- : vücuda şırınga ile su, ilaç vererek madde ve hıtları temizle-, tedavi et- (bkz. tenḳıye iT-)

t. 6b-13

tenḳıye iT- : bkz. terkıye eyle-

t. 71a-1, 73a-13, 93b-11, 110a-13, 114b-4, 115a-1, 115a-5

tennūr (تَنُّور) : tandır

t.da 31a-8

ter (تَر) : 1. ter, taze, temiz

t. 8b-3, 68a-4, 68a-4

2. ıslak, rutubetli (bkz. raṭb)

t.dür 2b-7, 2b-13

ter eyle- : nemlendir-, kuruluğunu, buruşukluğunu giderip canlılık kazandır-

t. 8b-11

ter*(تَر) :

sovuk ter : rahatsızlık hallerinde vücuddan çıkan soğuk ter

t. 2b-13

terbiyet*(تَربِيَت) :

terbiyet eyle- : ıslah et-, kullanılacak hale sok-

t. 60b-9, 60b-12

tere (تَرَ) : tere cinsi sebze, kerdeme, kereviz v.b. teregiller (bkz. terre)

t.lerden 14b-2

tere*(تَرَ ، تَرَه) :

tere yağı(n) : tere yağı, sarıyağ

t. 7b-6, 34a-4, 34a-4

terencübīn (تَرَنجُبِين) : kudret helvası; devedikeni, dışbudak benzeri ağaçlardan elde edilen zamk türü tatlı madde (bkz.terengübīn)

t. 11a-7, 38a-2, 68b-11, 76a-4, 95b-10

terengübīn (تَرَنگُبِين) : bkz. terencübin

t. 18b-3, 25b-1, 55a-3, 57a-9, 57b-8, 58a-4, 58 b-2, 60b-2

t.den 38a-5

terk*(تَرك) :

terk eyle- : 1. vaz geç-, bırak- (bkz. terk it-)

t. 10b-13, 68a-9, 113b-9

2. at-, çıkar-, def et-

t. 11a-2

terk it- : bırak-, vaz geç- (bkz. terk eyle-[1])

t. 83b-6

terkīb (تَرکِيب ، تَرکِيب) : yapılış

t.i 18a-9

terkīb eyle- : meydana getir-, birleştirip imal et- (bkz. terkīb iT-)

t. 51b-3

terkīb iT- : bkz. terkīb eyle-

t. 44b-3, 83a-2, 98a-10

termiye (ترمیا) : türmüz, delice bakla (bkz. delüce bakla. türmüs)

t. 93b-4

terre (ترّه ، ترّه) : tere cinsi, yaprakları yenen marul, kereviz v.b. sebze (bkz. tere)

t.ler 5b-4, 5b-6

t.lerden 7b-7, 18a-4, 67b-1

teshīl (تسهیل) : kolaylaştırma, kolaylık, kolay gibi manalara gelen bu kelime, metnimizi meydana getiren, hacı paşa'nın meşhur tıp kitabının ismidir

t. 2a-3

teskīn* (تسکین ، تسکّن) :

teskīn eyle- : durdur-, yatıştır-, dindir- (bkz. sākin eyle-[2], teskīn iT-, sākin iT-)

t. 35b-13

teskīn iT - : bkz. teskīn eyle-, sākin iT-

t. 36a-3

teşhīṣ-ı emrāż (تشخیص امراض) : hastalıkların teşhisi

t. 2a-4

tevāzuᶜ* (تواضع) :

tevāzuᶜ eyle- : alttan al-, çekin-

t. 119a-2

tezeK (تزك) :

at tezegi : at boku, at pisliği

t.le 71b-10

eşek tezegi(n) : eşek boku, eşek dışkısı

t. 27b-10

t.le 71b-10

ṭıb* (طب) :

ṭıb ᶜilmin : tıp ilmi, tababet

t. 1b-6

ṭıbb (طبّ) : tıp ilmi, hekimlik, tababet

t.uŋ 2a-9, 2a-13, 6b-1

ṭıfl* (طفل) :

ṭıfl oġlan : küçük çocuk, körpe çocuk

t. 21b-9

ṭılā (طِلَى ، طِلَا) : merhem veya merhem gibi yaraya sürülen ilaç nevinden şey

ṭ.yi 114b-18, 115a-6

ṭılā eyle- : sür-, merhemi yaraya sür-

t. 76a-10, 101b-1

ṭımāġī (طِمَاغِي) : gözün çapaklanması şeklinde beliren bir rahatsızlık

ṭ. 3b-2

ṭırnaḳ (طِرْنُق) : tırnak

ṭ.lar 111a-1

tiryāḳ (تِرْيَاق ، تِرْيَاقْ) : panzehir

t. 114a-16

t.dan 81a-7

tiryāḳ-ı ekber (تِرْيَاقِ اَكْبَر ، تِرْيَاقِ اَكْبَرْ) : esası afyon olan, zehirlenmeler karşı müessir, macun şeklinde bir panzehir(bkz. tiryāḳ-ı fārūḳ)

t. 7b-1 , 63b-12

tiryāḳ-ı erbaʿa (تِرْيَاقِ اَرْبَعَه ، تِرْيَاقِ اَرْبَعْ) : mide ve bağarsık rahatsızlıklarına, hafakana iyi gelen, karaciğerin kuvvetlenmesine yardımcı, zehirlenmeye karşı müessir bir macun olup, mür, defin yemişi gibi nebatın dövülüp bal ile yoğrulması ile yapılan panzehir hükmünde bir ilaçtır

t. 53a-13, 91a-1, 97b-8, 118a-4, 120a-6

t.dan 117b-5

tiryāḳ-ı fārūḳ (تِرْيَاقِ فَارُوقْ ، تِرْيَاقِ فَارُوقْ) : bkz. tiryak-ı ekber

t. 16a-4, 74b-3, 90b-13, 97b-8, 118a-4, 120a-6

t.dan 7b-1, 117b-5

tilyīn* (تِلْيِينْ) :

tilyīn eyle- : bkz. telyin eyle-

t. 88a-10

ṭīn-i ermenī (طِينِ اَرْمَنِي) : siyaha çalan kırmızı renkli, kuru ve yağlı çamur, kilermeni

t. 47b-12

tīz (تیز ، تیژ ، تژ) : 1.tiz, ince ve keskin, te'sirli, sert

t. 3a-4, 13b-8, 15b-9, 29a-11, 59a-5, 60a-10, 66 a-5, 69a-11, 69b-6, 72a-12, 75b-13, 78a-4, 78 b-3, 79a?4. 82b-10, 87b-12, 92b-9, 96a-4, 111 b-6, 113a-14, 114b-8, 115a-11, 115a-13

2. çabuk, erken, kolayca

t. 8a-10, 9a-6, 9a-7, 9a-7, 9b-6, 21b-12, 21b-12 32b-5, 33a-7, 33a-12, 33b-5, 35a-1, 37a-7, 41 a-6, 48a-2, 49a-1, 61b-5, 67a-3, 106b-4

tiz tiz : kısa aralıklarla, sık sık

t. 4b-5, 7b-13, 68b-5

tīz ḥukne : ishal için kullanılan tenkıye ilacı ve yapılan hukne (bkz. ḥukne-i ḥādde)

t. 58b-7

tīz eyle- : keskinleştir-, kuvvetlendir-

t. 50a-9

tīz ḥukne eyle- : maddeyi ishal ettirecek hukne tatbik et- (bkz. ḥukne-i ḥādde eyle-)

t. 25b-11

tizcek (تیژجك ، تیزجك ، تژجك) : çabucak, hemen

t. 7b-12, 8a-1, 12a-1, 12b-13, 17a-3, 22a-1, 34 b-13, 35a-11, 37a-8, 37a-10, 66b-4, 69b-6, 70 b-10, 76b-8, 82b-1, 83a-6, 83b-5, 85b-2, 88b-1 90b-7, 91b-1, 98b-1, 108a-2, 111a-12, 116b-7 117b-3, 118a-3

tīzrek (تیژرك) : keskince, te'sirli

t. 29b-1

ṭoġ- (طغ-) : 1. doğ-, dünyaya gel-

ṭ.an 13b-1

ṭ.ar 16a-8, 16a-9

2. aydınlan-, güneş doğ-

ṭ.madın 18b-6

ṭoġra- (طغرا) : doğra-, kesip parçalar ayır-

ṭ.maḳ gerek:-malıdır 26a-7

ṭoġran- (طغرن-) : doğran-, kesilip parçalan-
ṭ.mış 55b-12
ṭoġur- (طغر-) : çocuk doğur-
ṭ.acak 16b-6
ṭoġurmaḳ (طغرمق) : doğurmak, doğum
ṭ. 16a-9
toḫmeken (تخمكن) : semizotu (bkz. toḫmiken, toḫmuken)
t. 19b-2, 59b-12, 73b-13
toḫmeken suyı(n) : semizotu suyu, semizotu usaresi
t. 80b-6, 81a-2
toḫmeken südin : semizotu tohumundan alınan süte benzer beyaz usare (bkz. toḫmiken südi(n))
t. 100b-7
toḫmiken (تخمكن) : semizotu (bkz. toḫmeken, toḫmuken)
t. 81b-7, 84a-7, 87b-1, 90a-1
toḫmiken südi(n) : bkz. toḫmeken südin
t. 94b-1, 104a-10, 112b-9
toḫmuken (تخمكن) : semizotu tohumu (bkz. toḫmiken, toḫmeken)
t. 87b-4
toḫmuken südi : semizotu tohumundan alınan süte benzer beyaz usare (bkz. toḫmeken südin, toḫmiken südi(n))
t. 102a-12
toḫ(u)m (تخم، تخمه) : tohum, bitki tohumu
t.ı 45b-11
t.lar 42a-3, 60b-13, 87b-3
t.ları 44b-5, 87a-6
ak ḫaşḫaş toḫmı : ḫaşḫaş-ı bostanī, beyaz haşhaş tohumu
t. 56a-7
anīsūn toḫmı : anason tohumu
t. 43a-3, 44a-6, 58b-10
ʿaṣfur toḫumı aşı : safran tohumu aşı
t. 8b-10

bābūnc tohmı : papatya tohumu
t. 108b-12

bāzrenbūye tohmı : oğulotu tohumu
t. 57a-1

beg tohmı : beg börki, bostangüzeli, horozibiği, peygamber çiçeği gibi adları olan bir bitkinin tohumu
t. 117a-8

boy tohmı : boy çiçeği tohumu, çemenotu tohumu
t. 58b-10, 108b-12

buyān tohmı : meyan kökü bitkisi tohumu
t. 81a-6

ebegümeci tohmı(n) : bir tür yabani pancar tohumu
t. 58a-13, 58b-9

gelincik çiçegi tohmın : gelincik çiçeği tohumu (bkz. şaḳāyıḳu'n-nu'mān tohmın)
t. 114a-6

haşhaş tohmı(n) : haşhaş tohumu
t. 32a-13, 44a-8, 86b-10

hatmī tohmı : hatmi çiçeği tohumu
t. 58a-13, 108b-12

helyūn tohmı : kuşkonmaz bitkisi tohumu
t. 95b-6

hıyār tohmı(n) : hıyar tohumu
t. 56a-5, 59b-11, 60a-11, 84a-9, 94b-4, 105a-9 105b-9

hıyār tohmı südin : hıyar tohumundan alınan süte benzer beyaz usare
t. 9b-2, 100b-6, 102a-13, 104a-10, 107b-1, 111 b-9

hilāl tohmı : koruk hurma tohumu
t. 74b-6

iklīlü'l-melik tohmı : koçboynuzu bitkisi tohumu
t. 108b-12

kabak tohmı içi :kabak tohumu içi
t. 56a-5, 59b-11

kabak tohmı südin : kabak tohumundan alınan beyaz usare

t. 102a-13, 104a-10

karpuz tohmı : karpuz tohumu, karpuz çekirdeği

t. 94b-5

karpuz tohmı südin : karpuz tohumundan alınan beyaz usare

t. 107b-1

kāsnī tohmı : yabani marul tohumu, hindiba tohumu

t. 43a-3, 44a-6, 57a-7, 57b-4, 92a-5, 105a-10

kāsnī tohmı südi(n) : yaban marulu tohumu, hindiba tohumu usaresi

t. 92a-3, 100b-7, 107b-1

kavun tohmın : kavun tohumu

t. 94a-12

kerdeme tohmı : tere otu tohumu

t. 24a-5, 95b-8

kerefis tohmı : bkz. kerefüs tohmı, kerfis tohmı

t. 90b-11

kerefüs tohmı(n) : kereviz tohumu (bkz. kerefis tohmı kerfis tohmı)

t. 43a-4, 44a-6, 52b-10, 55a-13, 56b-1, 58b-9, 89b-7, 94a-12, 95b-6, 105a-11

kerfis tohmı : bkz. kerefis tohmı. kerefüs tohmı(n)

t. 82b-13

keşir tohmı : havuç tohumu

t. 95b-6

kettān tohmı(n) : keten bitkisi tohumu

t. 58b-10, 97b-11, 108b-13

kettān tohmı lu'ābın : keten tohumu ile bal veya şekerle hazırlanan yarı sıvı kıvamında, yapışkan madde, keten tohumu luabı

t. 91b-4

kimnūn tohmı : kimyon tohumu

t. 58b-10

kuzı kulağı tohmı : kuzukulağı bitkisi tohumu

t. 60a-4, 86b-11

lisānu'l-hamal tohmı : siniortu tohumu, sinirlice otu

tohumu

t. 87a-13, 90a-1

rāziyāne tohmı(n) : rezene tohumu

t. 44a-5, 52b-3, 55a-1, 56b-2, 58b-10, 77b-6, 82 b-13, 89b-7, 90b-11, 94b-11

t.yla 82a-5

reyḥān tohmı : reyhan tohumu

t. 20a-4, 81a-6, 87b-1, 90a-1

t.la 23b-5, 24a-4

sarmaşık tohmın : sarmaşık tohumu

t. 106a-6

şakāyıku'n-nu'mān tohmın : gelincik çiçeği tohumu (bkz gelincik çiçegi tohmın)

t. 114a-14

şenḫıyār tohmı : acur tohumu (bkz. şınḫıyar tohmı)

t. 105a-10

şenḫıyār tohmı südin : acur tohumu usaresi

t. 84a-9, 105b-9

sınḫıyār tohmı : bkz. şenḫıyār tohmı

t. 59b-11, 94b-4

tohm südin : tohumlardan çıkarılan süte benzer usare

t.lar 104a-10

turp tohmı(n) : turp tohumu (bkz. turup tohmı)

t. 20a-13, 106a-2, 114b-7

turup tohmı : bkz. turp tohmı

t. 95b-6

'uṣfur tohmı : safran bitkisi tohumu

t. 58b-12

'uṣfur tohmı şurvāsı : safran tohumu çorbası

t. 11a-4

ṭoḳınmaḳ (طقنمق) : darbe, darbe alıp yaralanmak

t. 115b-7

toḳlıḳ (طوقلق) : doymuş olma hali

t.dan 4b-3

toḳuz (طقوز ، طقز) : dokuz

t.ında 29a-7

on ṭoḳuz : on dokuz
ṭ.ında 29a-10,
ṭoḳuzuncı (طقّوزنجی) : dokuzuncu
ṭ. 28b-12
ṭol- (طلـ ، طولـ) : dol-, dolup şiş-
ṭ.a 111a-8
ṭola ṭola gel- : dışa doğru zonkla-, şişer gibi ol-
ṭ. 10a-2, 11b-10
ṭolaş- (طولاشـ) : sarıl-, sarılarak tutun-
ṭ.an 106a-6
ṭoldur- (طولدرـ ، طلدرـ) : doldur-, bir kabın içine sok-
ṭ.alar 49a-7, 71b-4, 71b-10, 79a-7
ṭ.mış olalar:-muşlardır 26b-3, 27a-6
ṭolmek (طلمق) : dolup şişmek, urlaşmak
ṭ. 107b-11
ṭolu (طلو) : şişkin, gergin
ṭ. 4b-7, 63a-10, 66a-12, 69a-3, 76b-3, 101a-3, 101a-5
ṭon (طون ، طوڭ) : elbise, giyecek
ṭ. 11b-12, 23a-12, 23a-13
ṭ.lar 14a-11, 92a-8, 117b-10
ṭ.larıla 113a-3
ṭ.ların 27a-11
ṭop (طپ ، طوپ) : bunların tamamı, bunların hepsi birden
ṭ. 11a-7, 42b-7
ṭopalaḳ (طوبلاق ، طپلاق) : yer miski; havlican denilen kök, kırkboğum, suut kökü
ṭ. 7a-12, 94b-8, 95a-6
ṭopraḳ (طپراغ ، طپراق) : toprak
ṭ. 9a-8
ṭ.a 22b-13, 119a-5
ṭopuḲ (طپوق) : topuk
ṭ.a 96a-12
toz (توز ، طوز) : toz, tozlu hava
t. 78b-2
t.dan 69b-3, 78b-3

değirmen tozın : değirmen tozu

ṭ. 71b-4

ṭudaḳ (طودغ ، طداغ ، طودق) : dudak (bkz. ṭuṭaḳ)

ṭ. 116a-8

ṭ.ı 101b-6

ṭ.un 116b-3

tuḫme (توخمه ، توخمه) : mide dolgunluğu, mide şişkinliği

ṭ. 83b-2

ṭ.si 12a-10

tuḫme eyle- : mide dolgunluğuna sebep ol-, hazımsızlık yap-

ṭ. 36a-4

tuḫme ol- : mide dolgunluğu teşekkül et-, midede şişkinlik hasıl ol-

ṭ. 86a-7, 96a-2, 100a-8, 110b-2

tuḫmelü (توخملو) : mide şişkinliği çeken kimse

ṭ. 11b-6

ṭuluḳ (طلق) : şakak

ṭ.lar 69a-4

ṭumalan (طملن ، طومالن) : arap mantarı, keme; yer elması

ṭ. 37b-6, 92b-9

yaramaz ṭumalan : zehirli arap mantarı, zehirli keme

ṭ. 117a-8

ṭuraḳ (طوراق ، طراغ ، طورق ، طرق) : durakotu, dere otu rezene (bkz. rāziyāne, ṭuraḳ otı(n))

ṭ.ıla 24a-5

ṭuraḳ otı(n) : rezene, dere otu, durakotu (bkz. ṭuraḳ rāziyāne)

ṭ. 20a-13, 39b-10, 58b-13, 61a-9, 91a-7, 97b-6 105b-6, 106a-1, 114a-11

ṭurıġ-* (طرغ-) :

yolına ṭurıġ- : tıka-

ṭ.ur 31a-11

turınc (تورنج) : turunç (bkz. turunc)

ṭ. 35b-11

turınc ḳabı : tunuç kabuğu (bkz. turunc ḳabı(n))

t. 15b-7

turınc suyı : turunç suyu, turunç usaresi (bkz. turunc suyı)

t. 7a-9

ṭurma-* (طورمق-) :

aġrı bir arada ṭurma- : vücudda ağrı bir yerde sabit olmayıp yer değiştir- (bkz. aġrı bir arada durma-, aġrı gez-)

ṭ.yup 82a-3

turp (ترپ) : turp (bkz. turup)

ṭ..39b-5

turp toḫmı : turp tohumu

ṭ. 20a-13, 106a?1. 114b-2

turunc (ترنج) : turunç (bkz. turınc)

t. 7a-10, 8b-7

turunc ekşi : ekşi turunç

t. 86b-11

turunc eti : turunç meyvesinin etli ve sulu kısmı

t. 35b-6

turunc kabı(n) : turunç meyvesi kabuğu (bkz. turınc ḳabı)

t. 35b-4, 81a-8, 83a-1, 115a-2.

turunc ḳabı rengi : sarı bir renk tonu, turunç rengi

t. 5b-10

turunc ḳabı şarābı(n) : turunç kabuğu suyu ile yapılan şerbet

t. 82a-6

turunç şuyı : turunç usaresi (bkz. turınc şuyı)

t. 100b-12

turunc yapraġı : turunç ağacı yaprağı

t. 26b-2; 62b-10, 81a-8

turup (ترپ) : turp (bkz. turp)

t. 95b-2

turup toḫmı : turp tohumu (bkz. turp toḫmı)

t. 95b-6

tūt* (طوت ، توت) :

ekşi tūt : ekşi dut
t. 34b-6, 62a-7
tatlu tūt : tatlı dut
t. 34b-11
tūt şarābı : dut şiresi, dut şerbeti (bkz. şarāb-ı tūt)
t. 75a-6, 76b-9

ṭuṭaḳ (طُوطَق، طُوطَقْ، طُوطَاقْ) : dudak (bkz. ṭudaḳ)
ṭ. 84b-6, 85a-6
ṭ.lar 93a-7

tutmaç (تُتْمَاجْ) : yoğurtlu erişte çorbası
t. 41a-13, 85b-5

ṭutmaḳ (طُتْمَقْ) : önlemek, hapsetmek
ṭ.dan 91a-13

ṭuz (طُزْ ، طُوزْ) : tuz (bkz. milh)
ṭ. 48a-10, 59a-7, 59a-13, 113b-14, 115b-5, 116 b-7
ṭ.ı 22a-6, 31a-7, 89a-3
ṭ.ıla 64b-12, 66b-12, 77a-12, 85b-13, 92b-11, 104 a-8, 113a-12, 113b-11
t.ula 98a-12
deñiz ṭuzı : deniz tuzu, denizden çıkarılan tuz
ṭ. 59a-9
ṭuzun yimiş ol- : salamura edilen bir madde tuzunu iyice al-
ṭ. 87b-10

ṭuzlıḳ* (طُزْلِغْ) :
kadın ṭuzlığı : bkz. anber-i bārīs, ḳadın ṭuzlugı, zirişk
t.la 7a-9

ṭuzlu (طُزْلُو) : tuzlu, tuz tadacak kadar tuz ihtiva eden
ṭ. 8b-1, 69b-9, 76b-6, 78a-4, 78b-3, 79a-4, 83 a-11, 87b-12, 92b-9, 93b-12, 95a-4, 96a-4, 113b-6, 117b-2, 119b-9
ṭ.sı 36a-9
ṭ.nuŋ 8a-13

tuzlu balġam : balgama aşırı miktarda tuz karışma
t. 68a-1, 68a-7, 79b-4, 84b-1, 89a-8, 90a-4, 104 b-13, 113a-13

tuzlu balġam buḫarı : tuzlu balgamdan hasıl olan gaz
t. 111b-1

tuzlu balık : tuzlanıp salamura edilmiş balık
t. 33a-13, 83a-11

tuzlu peynir : tuzlu peynir, salamura peynir
t. 34a-7

tuzlu zeytūn : salamura zeytin
t. 73b-9, 74b-2

ṭuzluḳ* (طُوزْلُغ) :

kadın ṭuzluġı : kadın tuzluğu, dikenüzümü (bkz. zirişk ḫatun duzluġı, ḳadın ṭuzluġı, ḳadın duzluġı)
ṭ. 85b-6

ḳadın ṭuzluġı suyı(n) : dikenüzümü suyu, zirişk usaresi (bkz. ḳadın duzluġı suyı, ḳadun duzluġı şuyın)
t. 85a-10, 100b-12

tükür- (تُكُرْ—) : ağızdaki bir nesneyi tükürük yolu ile at-
t.eler 54a-12

türbüd (تُرْبُدْ) : hintkökü; müshil olarak kullanılan, sarmaşık cinsi bir ağaç kökü, tabii alkalik civa, tabii sulfat tuzu
t. 50b-3, 53a-11, 55a-5, 59a-9, 93b-3

sarı türbüd : hintkökünün, içi sarı ve zehir ihtiva eden bir türü
t. 117a-5

türkī (تُرْكِي) : türk dilince, türkçe
t. 2a-5

türmis (تُرْمِسْ)* :

türmis unı(n) : türmüs unu, delice bakla unu, acı bakla unu
t. 113b-10, 114b-10

türmüs (ترمس) : termiye, delice bakla, acı bakla
(bkz. termiye, delüce bakla)

t. 93b-4

türşi (ترشي) : turşu

t.ler 83a-11

gebere türşisi : gebre otu turşusu, kadıtırnağı otu turşusu

t. 83a-9

- U -

uc*(اُوْجْ) :
uc vir- : ortaya çık-, büyü-
u. 109a-9
uç(u)K (اُچْقْ ، اُچْغ) : ümmüs-sıbyan yani çocukların hastalığı olarak bilinen, bunaltıcı, yüksek hararet verici, beyni tahrib edebilen bir hastalık, havale (bkz. ümmüş-ṣıbyan)
u.a 53b-2
u.dur 68b-4
ʿūd (عُوْد) : öd ağacı, öd ağacının güzel kokulu kerestesinin koku ve edviye maddesi olarak kullanılan şekli
ʿu. 7a-13, 11a-11, 15b-1, 21b-5, 26a-7, 52b-11 62b-10, 74b-8, 81a-8, 82a-4, 82a-11, 83a-1 84a-3, 86b-13, 87a-10, 89b-9
ʿūdu'ṣ-ṣulub (عُوْدُ اَلصُّلْبْ) : şakayık, ayıgülü, eşekgülü
ʿu. 55b-1
ʿufūnet (عُفُوْنَتْ) : çürüme, bozulma, iltihaplanma
u. 104b-10
uġra- (اُوْغْرَ-) : bulaş-, (hastalık) zuhur et-
u.r 118b-7
uġur*(اُوْغُرْ) :
bir uġurdan : hep birden , bütünüyle, tamamen
u. 75b-9, 84b-7
ulaş- (اُلَشْ-) : sür-, devam et-
u.ur 106b-5
ulu- (اُولُ-) : ulu-, ur-, bağır- (bkz. ur-)
u.r 118b-12
un (اُوْنْ،اُزْ) : un,,öğütülmüş hububat
u. 31a-13
nohud unı : nohut unu
u. 114b-11

türmis unı(n) : delice bakla unu, acı bakla unu
u. 113b-10, 114b-11

un gibi uvan- : un gibi kolay ve iyici ufanabil-
u. 51a-8

ʿunāb (عُنَّاب) : bkz. unnab
u. 112b-6

ʿunnāb (عُنَّاب) : hünnap, kızılığde, üvez ağacı; on metreye kadar uzayabilen dikenli bir ağacın meyvesi
ʿu. 8b-6, 18a-10, 36b-8, 42a-4, 56b-9, 57a-4, 57 a-11

ʿunnāb müzevveresi : hünnap müzevveresi, kızılığde müzevveresi
ʿu. 108a-12

ʿunnāb suyı : hünnap suyu, kızılığde usaresi, üvez ağacı meyvesi suyu
ʿu. 80a-2

ʿunnāb yapraġın : hünnap ağacı yaprağı, kızılığde ağacı yaprağı
ʿu. 23a-4

unut- (اُونُتْ-) : unut-, ihmal et-
u.mayalar 2a-7

unutsalıḳ (اُنْتَسَلِغ) : unutkanlık
u.ı 51b-8

ur- (اُور-، اُر-) : 1. tatbik et-, koy-, yapıştır-, bağla-
u.alar 27b-11, 27b-12, 27b-13, 28a-1, 71b-6, 96 b-9, 98a-2, 111a-6, 111a-8, 115b-6, 118a-10
u.maḳ gerek:-malıdır 81b-13, 82a-12, 83b-10, 115 a-6

2. sür-, bulaştır- (bkz. dürt-)
u.alar 27a-1, 71b-8, 76a-6, 111b-15, 111b-15, 115 a-4

3. kat-
u.madın 102b-7

calk ur- : masturbasyon yap-, elle tatmin ol-
u.maḳ 13b-3

içerü ur- : hastalık, vücudun içine doğru müessir ol-
u.ursa 112b-12
ḳapaḳ ur- : kapa-, ört-
u.alar 79a-7
u.up 26a-9
ṭaşra ur- : hastalık, te'sirini vücudun zahirine sirayet ettir-, dışa doğru müessir ol-
u.a 112b-14
ur- (اُورـ ، اُرـ) : ulu-, kurt benzeri hayvanlar bağır- (bkz. ulu-)
u.amaz 118b-13
u.ar 119a-9
urılmaḳ (اُورِلمَق) : darbe almak, yaralanmak
u. 115b-7
urmaḳ (اُورمَق ، اُورمَق) : 1.uygulamak, yapıştırmak, koymak
u. 97a-4, 111b-3
u.dur 110b-6
2. sürmek, bulaştırmak
u.dur 75b-13
ʿusburu'l-bevl (عُسبُرُ البَوْل) : zahmetle bevl etmek, idrarını zorla çıkarmak şeklinde görülen rahatsızlık
ʿu. 94a-9
ʿuṣfur* (عُصفُر) :
ʿuṣfur toḫmı : safran tohumu
ʿu. 58b-12
ʿuṣfur toḫmı şurvası : safran bitkisi tohumu çorbası
ʿu. 11a-4
uṣ(ṣ) * (اُصّ) :
uṣṣı giT- : aklı git-, şuurunu kaybet-, fenalık geçir-
u. 11b-8, 24b-13, 26a-13
ustḫudūs (اُسطُخُدُوس) : bkz. ustuhudus, ustuhuzus
u. 45b-6
ustuḫūdūs (اُسطُخُودُوس ، اُسطُوخُودُوس) : karabaşotu (bkz. kara börklü, usthudus, ustuhuzus)

u. 42a-3

u.ı 95a-6

ustūhūẕūs (اُسْطُخُودُوسْ، اُسْتُخُودُوسْ، اُسْطُوخُودُوسْ) : karabaşotu, karabörklü; başak şeklinde, mor ve beyaz çiçekli, ıtırlı bir ot (bkz. ustḫudūs, ustuhūdūs, ustūḳūdūs, ḳara börklü)

u. 53a-10, 55b-4, 55b-13, 56b-5

ustūkūdūs (اُسْطُوقُودُوسْ) : bkz. ustūḫūdūs, ustḫudūs, ustuḫūẕūs, ḳara börklü)

u. 94b-9

uşaḳ (اُشَقْ) : ufak, az

u. 4b-12

uşaḳ (اُشَقْ) : çadıruşağı, uşak gibi adları olan bir nebattan alınan ve aynı adı taşıyan bir zamk

u. 92b-13

uvacuḳ (اُوَبُقّ) : 1, ufacık, küçücük

u. 114b-12, 115a-9

2. bir derece, birazcık

u. 114a-4

uvaḲ (اُوَعْ، اُوَقْ) : 1. ufak, küçük ebadda

u. 26a-6, 40a-3, 47b-4, 47b-5, 55b-12, 93a-9

2. körpe

u.ı 37a-1

uvaḳ ḳurd : karında asalak olarak peydahlanan zararlı bir karın solucanın küçük türü

u. 93a-5

uvan- (اُوُنـ) : ufan-, dağıl-

u.a 49a-1, 49b-9

u.ur 106a-12

un gibi uvan- : unufak ol-, ungibi ufanabil-, kolay ve iyice ufanabil-

u.a 51a-8

uyanuḳ (اُوْيَانُقْ) : uyanık, uyuyamaz halde

u. 10b-8

uyanuḳlıḳ (اُيَانُقْلِقْ، اُوْيَنُقْلُقْ) : uyumamak, çok zaman u-

yumamış olmak (bkz. uyḫusuz, uyanuḳluḳ)

u.dan 15a-9, 28a-11, 69b-11

uyanuḳluḳ (اُيَنغُلغ) : bkz. uyhusuz, uyanuklık

u.dan 12a-11

uyḫu (اُيُخغ) : uyku (bkz. uyḳu)

u. 105a-1

u.sı 104b-2

u.ya 104a-3

uyḫusuz (اُيُخسُز) : uyku uyumamış olmak, uyku ihtiyacı içinde olmak (bkz. uyanuḳlıḳ)

u. 104a-3

uyı- (اويـر) : uyu- (bkz. uyu-)

u.maya 21b-6, 22a-11

uyımaḳ (اويمغ ، اُيمغ) : uyumak (bkz. uyumaḳ, üy(ü)meK)

u. 10a-9, 22a-11, 69b-10

u.dan 69b-6

uyḳu (اُيقُ ، اُيقغ) : uyku (bkz. uyḫu)

u. 3b-8, 4a-2, 4a-11, 10a-9, 11b-4, 12b-7, 31a-3 32b-1, 38a-8, 40a-11, 46a-9, 48b-6, 61b-5, 62 b-12, 63a-9, 63b-2, 63b-8, 67b-13, 68a-9, 70 b-6, 101b-3

u.da 66a-9, 93a-8, 112a-15

u.dan 30a-1, 84a-5

u.sı 10b-10, 13a-8, 28a-8, 54a-7, 62a-10, 113a-2

u.sından 69b-10

u.yı 45a-4, 48a-3

uykusuzlık (اُيقُسُزلُغ) : uykusuzluk(bkz. uyanuḳlıḳ, uyumamaḳ)

u. 5b-7, 13a-3

uyu- (اُيُـ ، اُيغ) : uyu (bkz. uyı-)

u.mayalar 10a-11

u.mayup 10b-8

u.salar 10b-4, 10b-6

u.ya 22a-9

u.yalar 10a-12

uyumaḳ (اُيُمَق، اُيمَوْ) : uyumaḳ (bkz. uyımaḳ, üy(ü)meK)
u. 4a-6, 73a-2
u.dan 10a-12
uyumamaḳ (اُيُومَمَوْ) : uyuyamamak
u. 66b-1, 100a-5
uyuz (اُيُوزْ، اُيُوز) : uyuz, kaşıntılı deri hastalığı (bkz. cerb)
u. 24b-11, 31b-1, 34b-9, 48b-2, 113a-15
u.dur 113a-12
u.ı 11b-3, 12b-1, 50b-1
uza- (اُوزَ-) : sür-, tabii müddetinden fazla devam et-
u.r 100b-2, 106b-2
u.yup 106b-3
uzaḴ (اُوزَغ) : uzun bir süre sonrası
u.a 106b-5
uzamaḳ (اُزَمَق) : bir hadisenin, tabii müddetinden fazla sürmesi
u.dur 63b-9
uzatmaḳ (اُزَتمَق) : doğrultmak, düzgün bir duruş sağlamak
u. 30b-7
uzun* (اُزُوْن) :
uzun ince : uzun ve ince, hem ince hem uzun (şey)
u. 24a-6
uzunluḴ (اُزُنلُغ) : uzunluk, boy
u.ı 25a-12
ʿuż(u)v (عُضُوْ، عُضُوْ) : uzuv, āzā(bkz. ʿużvī)
ʿu.da 108b-8, 108b-10
ʿu.lar 115b-6, 116a-4
ʿu.larda 108a-8
ʿużvī (عُضُوِيْ) : uzuv (bkz. ʿuż(u)v)
ʿu.den 108b-4
ʿużvu'l-kelb (عُضُوُ الكَلْب) : kuduz hastalığı (bkz. ḳuduzluḳ)
ʿu. 118b-5

- Ü -

üç (اوچ، اوچ، اوچ، اوچ، اوچ، اوچ) : üç, üç sayısı

ü. 2a-7, 5b-8, 15b-8, 19b-13, 20b-4, 22b-8, 23 b-8, 43b-1, 47b-6, 47b-6, 52a-2, 52b-5, 52b-11 52b-12, 53b-13, 54a-1, 55b-1, 55b-12, 56a-5 57b-4, 70b-3, 70b-4, 71a-3, 73b-1, 74b-5, 76 a-4, 77a-3, 87b-5, 87b-6, 90b-10, 90b-11, 90 b-11, 90b-12, 91a-2, 93a-1, 93a-3, 112b-6

ü.i 46b-12

ü.inde 29a-7, 29a-13

ü.inün 65b-9

iki üç : iki veya üç, yaklaşık üç

ü. 76b-10, 83b-12, 100b-2, 102b-3, 102b-13, 120 a-6

on üç : on üç

ü.inde 29a-7

üç dört : üç veya dört, yaklaşık dört

ü. 14b-6

üç helîlecler : helilenin, ağaç kavunun üçünün tamamı, üç helile: kara helile, sarı helile, kabili helile

ü. 113b-1

üçer (اوچر، اوچر) : üçer, üç üç olacak şekilde

ü. 56a-2, 56b-5, 57a-7, 60a-6, 109a-1

üçüncü (اوچنجی، اوچنجی، اوچنجی، اوچنجی) : üçüncü

ü. 2a-11, 28b-11, 45b-2, 45b-10, 46a-13, 46b-7 47a-9, 47b-1, 49a-2, 49a-10, 49b-6, 61b-2, 103 b-8

ü.de 46a-2, 47b-10, 48a-4

on üçüncü : on üçüncü

ü. 28b-13

ükşüş (اکشوش) : ükşüs, sarmaşık

ü. 106a-5

ülü (اولو، اول) : pay, bölüm

ü.de 40b-3

ü.sin 40b-3

ümīd* (اُمِيد) :

ümīdi kes- : ümidini kaybet-

ü. 86a-5

ümmet (اُمَّت) : ümmet, peygambere ve dinine inananlar

ü.inden 1b-5

ümmü'ṣ-ṣıbyān (اُمُّ الصِّبْيَان) : çocukların hastalığı olarak tavsif edilen uçuk, havale geçirme (bkz. uçuḳ)

ü. 68b-3

üsd (اُوسْد ، اُسْد) : 1. üst, altın zıddı (bkz. üst[1])

ü.ine 20b-11, 26a-9, 28a-1, 44b-10, 57b-10, 59a-6, 59a-10, 59a-12, 61a-11, 64b-10, 70a-5 71b-3, 116, 118a-2

2. ard, müteakib (bkz. üst[2])

ü.ine 19b-11, 37a-9, 54b-3

maʿīde üsdin : bkz. maʿīde üstin

ü.e 120a-10

üst (اُوسْت ، اُسْت) : 1. üst, altın zıddı (bkz. üsd[1])

ü.i 9a-9

ü.inde 5b-13, 16b-2

ü.ine 10b-3, 13a-2, 21a-2, 28a-3, 30b-9, 30b-11 76a-5, 89a-6, 89a-6, 90b-12, 93b-7, 96a-8

ü.üne 51a-5, 79b-7, 85a-1, 89a-5, 110a-4, 111b-13

2. ard, müteakib (bkz. üsd[2])

ü.ine 9a-3, 9a-4, 23a-5, 26b-3, 92b-6

ü.üne 82b-1

maʿīde üsti(n) : karnın mide mahalline denk düşen kısmı (bkz. maʿīde üsdin)

ü. 81b-4

ü.e 81b-12, 82a-9, 83b-10

yürek üstin : göğsün, kalbin üstüne gelen kısmı

ü.e 101a-13, 104a-6, 110a-6

ṭalaḳ üstin : dalak hızası, vücudun dalak hızası

ü.e 28a-5

üşen- (اُشَن- ، اُشَنْ-) : üşen-, irkil-, isteksiz davran-

ü.e 65b-2
ü.se 23a-3
ü.ürse 85b-6

üşenmek (اُشَنمَك) : üşenme, kendini çekme, irkilme
ü. 101b-4

üşnān (اُشنَان) : çövenotu,helvacı kökü, sabunotu; kökü sabun gibi kullanılan bir ot
ü.ıla 98a-2, 113b-16, 114a-2

üşümek (اُشُمَك) : üşür gibi olmak, üşüme hissetmek
ü. 63b-3

üyimek (اُيمَك) : uyku, uyumak (bkz. uyımak, uyumak, üy(ü)meK)
ü. 22a-12

üy(ü)meK (اُوُيمَك ، اُويمَك) : uyumak (bkz. uyumak, uyımak, üyimek)
ü.dür 100a-10
ü.i 10b-13

üzerin (اُوزَرِن ، اُزَرِن) : üst, iç, üst tarafı
ü.e 9a-8, 9a-8, 10b-2, 18b-3, 18b-4, 18b-9, 18 b-12, 19a-9, 19b-10, 20b-1, 20b-10, 21a-11, 22b-3, 54a-6, 54a-8, 54a-9, 55a-4, 55a-4, 55 b-4, 56a-3, 56b-7, 57a-2, 57a-9, 57b-6, 57b-7 57b-8, 57b-9, 58a-4, 58a-7, 58b-3, 58b-4, 68 b-12, 70a-3, 70b-5, 74b-9, 77b-7, 102b-8, 103 b-6, 106a-3, 107a-1, 107a-4, 114b-1, 114a-12 117b-8

üzil- (اُوزِل) : eziyet çek-, rahatsız ol-
ü.meyeler 14b-8

üzüm (اُوزَم ، اُوزُم ، اُوزُوم ، اُوزُم ، اُزُم ، اُوزُو) : üzüm
ü. 7b-7, 8a-4, 9a-3, 34a-12, 95b-1, 100a-1
ü.den 91a-12

it üzümi suyı : köpek üzümü,suyu, tilki üzümü suyu; patlıcangillerden, bir yıllık, ota benzer bir nebatın usaresi
ü. 97a-4, 108b-6, 115b-13

kara üzüm : siyah taneli üzüm çeşidi

ü. 83a-9

kızıl üzüm : kırmızı taneli bir üzüm çeşidi

ü. 19b-13, 44a-5, 52b-3, 55b-3, 56a-6, 56b-3, 59 a-1, 77b-4, 90b-10, 91a-10, 108b-13

ü.ile 85b-7

kuru üzüm : kuru üzüm, kurutulmuş üzüm

ü. 15b-13, 34b-1, 78b-1, 79a-4

kuru üzüm çekirdegi : kuru üzüm çiğidi

ü. 85b-8

üzüm çiçin : üzüm salkımı

ü. 106a-5

- V -

vācib (وَاجِب، وَاجِبْ) : yapılması icab eden şey
v. 51b-5
v.dür 72a-5

vaḳıʿ *(وَاقِع) :

vaḳıʿ ol- : meydana gel-, vuku bul- (bkz. ol-[4])
v. 2a-1, 3a-10, 3b-4, 84b-12, 100a-11

vaḳ(ı)t (وَقْت، وَقْتْ، وَقْتِ) : vakit, zaman, saat, an
v. 9b-10, 9b-12, 18a-7, 22b-7, 61a-5, 73a-10, 86 a-2, 99b-9
v.ı 16a-9, 28b-5, 88b-8, 103b-5, 105b-13, 107a-3
v.ına 103a-12, 103b-1
v.ında 7b-6, 12a-12, 13b-2, 17a-7, 17a-8, 24b-9 59b-7, 88a-2, 103a-11, 103a-13, 103b-3
v.larda 67b-10

ekser vaḳt : umumiyetle, çoğu zaman
v.da 111a-10

hīç vaḳt : hiç bir zaman, kat'iyyen
v.da 8b-13

seher vaḳtın : seher vakti, tan ağarma zamanı
v.da 22b-9, 22b-10, 54a-2

vaḳt vaḳt : zaman zaman, ara ara
v. 66b-1

vaḳtın (وَقْتِنِ، وَقْتِنْ) : zamanı, vakitle, o zaman
v. 15a-11, 15b-7, 16b-7, 22b-4, 62b-5, 64b-3, 91 a-2

vaḳtsuz (وَقْتْسِزْ) : zamanı gelmeden, olmayacak merhalede
v. 88a-4

var- (وَرْ، وَرِ، وَار) : mevcud, var
v.dur 9b-7, 17a-11
v.sa 25b-10, 27b-4, 27b-5, 82a-2, 112b-3
v.iken 7b-10, 7b-11

var- (وَرْ-، وَرِ-، وَار-) : 1. bir işe teşebbüs et-, icra et-

v.a 104b-8
v.alar 7a-7
v.mayalar 7a-8, 117b-1
2. belli bir duruşa geç-
v.ursa 30b-9
3. (nöbet) uğra-, tut-
v.dukça 102a-3
4. geç-, intikal et-
v.ur 2b-3, 2b-5

hācetine var- : hacet gider-, abdestini yap-
v.mak 90a-8

ve (و) : ve
v. 1b-1, 1b-1,1b-3,1b-3,.1b-4, 1b-8, 2a-1, 2a-1, 2a-3, 2a-4, 2a-7, 2a-10, 2a-10, 2a-11, 2a-12 2a-12, 2b-4, 2b-4,2b-4, 2b-5, 2b-8, 2b-9, 2b-11 2b-11, 3a-3, 3a-3, 3a-4, 3a-5, 3a-5, 3a-5, 3 a-5, 3a-6, 3a-6, 3a-7, 3a-10, 3a-12, 3a-13, 3 b-2, 3b-2, 3b-3, 3b-3, 3b-3, 3b-4, 3b-9, 3b-5 3b-5, 3b-5, 3b-5, 3b-5, 3b-5, 3b-6, 3b-7, 3b-9 3b-9, 3b-9, 3b-10, 3b-10, 3b-11, 3b-11,.3b-12 3b-12, 3b-13, 4a-1, 4a-2, 4a-2,.4a-2,.4a-3, 4a-3, 4a-3, 4a-4, 4a-4, 4a-5, 4a-6, 4a-6, 4a-6 4a-6, 4a-7, 4a-7, 4a-7, 4a-8, 4a-8, 4a-9, 4a-9 4a-10, 4a-10, 4a-11, 4a-11, 4a-11, 4a-12, 4a-12 4a-12, 4a-13, 4b-7, 4b-7, 4b-8, 4b-9, 5a-10, 5 a-13, 5a-13, 5b-1, 5b-4, 5b-6, 5b-7, 5b-11, 5 b-12, 5b-12, 5b-13,5b-13, 6a-1, 6a-4, 6a-8, 6 a-9, 6a-9,6b-1, 6b-3, 6b-4, 6b-4, 6b-5, 6b-6 6b-7, 6b-8, 6b-8, 6b-9, 6b-9, 6b-12, 7a-2, 7 a-2,7a-3, 7a-3,7a-3, 7a-3, 7a-4, 7a-4, 7a-5 7a-5, 7a-5, 7a-6, 7a-6, 7a-6, 7a-7,7a-7, 7a-8 7a-9, 7a-10, 7a-10,7a-10, 7a-10, 7a-10, 7a-11 7a-11, 7a-12, 7a-12, 7a-12, 7a-13, 7a-13, 7 a-13, 7a-13, 7a-13, 7b-1, 7b-3, 7b-4, 7b-4, 7 b-4, 7b-4, 7b-5, 7b-5, 7b-5, 7b-5, 7b-6, 7b-6 7b-6, 7b-7, 7b-7, 7b-7, 7b-8, 7b-11, 7b-13, 8

a-1, 8a-2, 8a-3, 8a-4, 8a-4, 8a-4, 8a-4, 8a-5
8a-6, 8a-6, 8a-7, 8a-8, 8a-10, 8a-10, 8a-12
8b-3, 8b-4, 8b-4, 8b-4, 8b-4, 8b-4, 8b-5, 8b-6
8b-7, 8b-7, 8b-7, 8b-7, 8b-7, 8b-7, 8b-8, 8b-9
8b-9, 8b-10, 8b-10, 8b-11, 8b-11, 8b-12, 8b-13
8b-13, 8b-13, 9a-2, 9a-2, 9a-3, 9a-4, 9a-6, 9
a-6, 9a-11, 9a-13, 9b-2, 9b-3, 9b-3, 9b-4, 9
b-4, 9b-4, 9b-5, 9b-5, 9b-5, 9b-6, 9b-7, 9b-8
9b-8, 9b?13, 10a-1, 10a-4, 10a-6, 10a-8, 10b-7
10b-7, 10b-9, 10b-11, 11a-11, 11a-11, 11a-11
11a-13, 11a-13, 11b-1, 11b-3, 11b-4, 11b-6, 11
b-6, 11b-6, 11b-6, 11b-8, 11b-9, 11b-11, 12a-1
12a-6, 12a-11, 12b-1, 12b-1, 12b-2, 12b-5, 12
b-7, 12b-7, 12b-8, 12b-8, 12b-10, 12b-10, 12
b-11, 12b-11, 12b-11, 12b-12, 13a-1, 13a-1,13.
b-5, 13b-5, 13b-8, 13b-8, 13b-9, 13b-12, 13b-12
13b-13, 14a-1, 14a-2, 14a-7, 14a-8, 14a-8, 14
a-11, 14a-11, 14a-12, 14a-12, 14a-12, 14a-13
14a-13, 14a-13, 14b-1, 14b-1, 14b-2, 14b-2, 14
b-3, 14b-5, 14b-8, 14b-9, 14b-12, 14b-12, 14:
b-13, 14b-13, 14b-13, 15a-1, 15a-1, 15a-2, 15
a-2, 15a-7, 15a-9, 15a-11, 15a-12, 15b-1, 15'
b-1, 15b-2, 15b-2, 15b-2, 15b-3, 15b-4, 15b-4
15b-5, 15b-5, 15b-6, 15b-6, 15b-6, 15b-7,15b-9
15b-10, 15b-10, 15b-10, 15b-10, 15b-11, 15b-10
15b-11, 15b-11, 16a-1, 16a-1, 16a-2, 16a-3, 16
a-4, 16a-4, 16a-5, 16a-6, 16a-13, 16a-13, 16b-1
16b-3, 16b-3, 16b-8, 16b-8, 16b-9, 17a-4, 17a-4
17a-4, 17a-9, 17a-10, 17a-11,17a-12, 17a-12,
17b-1, 17b-2, 17b-3, 17b-3, 17b-4, 17b-4, 17
b-9, 17b-9, 17b-9, 17b-10, 17b-10, 17b-10, 17
b-11, 17b-11, 17b-11, 17b-11, 17b-12, 17b-13
18a-4, 18a-4, 18a-10, 18a-10, 18a-11, 18a-11
18a-12, 18b-1, 19a-2, 19a-11, 19a-11,19a-12,
19a-13, 19a-13, 19a-13, 19b-1, 19b-1,19b-1, 19
b-1, 19b-2, 19b-2, 19b-5, 19b-6, 19b-8, 19b-8

20a-2, 20a-2, 20a-6, 20a-6, 20a-6, 20a-7, 20
a-7,20a-9,20a-9, 20a-9, 20a-10, 20a-10, 20a-10
20a-11, 20a-11, 20a-12, 20a-13, 20b-4, 20b-5,
20b-6, 20b-12, 20b-12, 21a-5, 21a-5, 21a-5, 21
a-6, 21a-6, 21a-7, 21a-9, 21a-9, 21a-9, 21a-9
21a-10, 21b-1, 21b-1, 21b-1, 21b-1, 21b-1, 21
b-2, 21b-2, 21b-2, 21b-3, 21b-3, 21b-4, 21b-5
21b-5, 21b-5, 21b-5, 21b-5, 21b-9, 22a-6, 22
a-9, 22a-12, 22b-10, 22b-12, 23a-1, 23a-4,23
a-10, 23a-11, 23a-11, 23a-11, 23a-12, 23b-3,
23b-3, 23b-5, 23b-6, 23b-7, 23b-12, 24a-2, 24
a-3, 24a-3, 24a-4, 24a-4, 24a-6, 24a-7, 24a-8
24a-9, 24a-11, 24a-12, 24a-13, 24a-13, 24b-1
24b-2, 24b-5, 24b-7, 24b-7, 24b-8, 24b-8, 24
b-9, 24b-9, 24b-11, 25a-1, 25a-1, 25a-1, 25a-2
25a-8, 25a-9, 25a-13, 25b-1, 25b-1, 25b-2, 25
b-2, 25b-3, 25b-3, 25b-4, 25b-4, 25b-4, 25b-5
25b-5, 25b-6, 25b-7, 25b-7,25b-7, 25b-9, 25b-9
25b-9, 25b-11,25b-13, 26a-1, 26a-2, 26a-3, 26
a-6, 26a-7, 26a-7, 26a-13, 26b-1, 26b-2, 26b-2
26b-2, 26b-3, 26b-4, 26b-5, 26b-7, 26b-7, 26
b-7, 26b-8, 26b-8, 26b-9, 26b-12, 26b-13, 27
a-1, 27a-1, 27a-1, 27a-2, 27a-3, 27a-3, 27a-5
27a-5, 27a-5, 27a-6, 27a-8, 27a-11, 27a-11, 27
a-11, 27a-13, 27a-13, 27b-1,27b-2, 27b-2, 27
b-3, 27b-7, 27b-8, 27b-8, 28a-2, 28a-9, 28a-11
28a-11, 28a-12, 28a-12, 28a-12, 28a-13, 28a-13
29a-2, 29a-11,29b-12, 30a-1, 30a-1, 30a-3, 30
a-6, 30a-10, 30a-11, 30b-1, 30b-1, 30b-3, 30
b-1, 30b-6, 30b-6, 31a-5, 31a-5, 31a-8, 31a-8
31a-13, 31b-1, 32a-6, 32a-6, 33a-2, 33a-2, 33
a-5, 33a-9, 33a-9, 33a-11, 33b-4, 33b-7, 34b-5
34b-6, 34b-9, 35a-10, 35b-7, 35b-11,36a-2, 37
b-7, 38a-2, 38a-3, 38a-13, 38b-1, 38b-2, 38b-4
38b-13, 39b-13, 40a-1, 40a-7, 40b-2, 40b-4, 40
b-4, 40b-4, 40b-9, 42a-3,42a-3, 42a-3, 42a-3,

42a-4, 42a-4, 42a-4, 42a-4, 42b-5, 42b-6, 43a-3
43a-4, 43a-5, 43a-6, 43a-10, 43b-4, 44a-9, 44
a-9, 44b-6, 44b-6, 45a-1, 45a-4, 45a-6, 45b-11
46a-2, 46a-7, 46b-1, 46b-3, 46b-6, 46b-11, 47
a-7, 48b-2, 48b-4, 49b-1, 49b-10, 49b-11, 49
b-12, 49b-12,49b-12, 49b-13, 50a-7, 50a-7, 50
a-7, 50b-1, 50b-4, 50b-10, 50b-10, 51a-1, 51
a-10, 51a-13, 51b-1, 51b-1, 51b-2, 51b-2, 51
b-3, 51b-11, 51b-12, 51b-13, 51b-13, 51b-13
52a-10, 52a-11, 52a-11, 52a-11, 52a-11, 52a-11
52a-12, 52a-13, 52a-13, 52a-13, 52b-1, 52b-6
52b-7, 52b-8, 52b-8, 52b-8, 52b-9, 52b-9, 52
b-10, 52b-10, 52b-10, 52b-11. 52b-11, 53a-8
53a-8, 53a-9, 53a-9, 53a-10, 53a-10, 53a-11,
53b-2, 53b-2, 53b-2, 53b-4, 53b-4, 53b-5, 53
b-8, 53b-8, 53b-10, 53b-10, 53b-10, 54a-3, 54
a-3, 54a-13, 54b-4, 54b-5, 55a-1, 55a-1, 55a-11
55a-11, 55a-13, 55a-13, 55b-1, 55b-1, 55b-1,
55b-6, 55b-5, 55b-6, 55b-11, 55b-11, 55b-13,
56a-2, 56a-4, 56a-5, 56a-6, 56a-6, 56a-6, 56
a-7, 56a-8, 56a-10, 56b-1, 56b-2, 56b-2, 56b-2
56b-3, 56b-4, 56b-5, 56b-5, 56b-5, 56b-8, 56
b-8, 56b-9, 56b-9, 56b-9, 56b-11, 56b-11, 56
b-11, 56b-11, 56b-11, 56b-12, 56b-13, 56b-13
57a-1, 57a-1, 57a-1, 57a-4, 57a-4, 57a-4, 57
57a-5, 57a-6, 57a-10, 57a-11, 57a-12, 57b-3,
57b-8, 57b-12, 58a-12, 58a-11, 58a-11, 58a-13
58b-8, 58b-9, 58b-10, 58b-10, 58b-10, 58b-10
58b-11, 58b-11, 59a-1, 59a-6, 59a-7, 59a-9, 59
a-9, 59a-8, 59a-9, 59a-13, 59a-13, 59b-1,59b-2
59b-2, 59b-3, 59b-3, 59b-3, 59b-3,59b-4, 59b-8
59b-9, 59b-9, 59b-9, 59b-10, 59b-11, 59b-11,
59b-11, 59b-12, 59b-12, 59b-12, 59b-13, 60a-3
60a-4, 60a-6, 60a-6, 60a-11, 60a-12, 60b-1, 60
b-6, 60b-9, 60b-9, 60b-13, 61-8, 61a-9, 61a-10
61a-11, 61a-11, 61b-2, 61b-2, 61b-4, 61b-5, 61

b-5, 61b-5, 61b-6, 61b-6, 61b-8, 61b-9, 61b-10
61b-10, 61b-10, 61b-11, 61b-11, 61b-11, 61b-12
61b-13, 62a-6, 62a-6, 62a-7, 62a-7, 62a-7, 62
a-8, 62a-8, 62a-8, 62a-8, 62a-9, 62a-9, 62a-11
62a-11, 62a-11, 62b-1, 62b-1, 62b-3, 62b-8, 62
b-9, 62b-10, 62b-10, 62b-10, 62b-12, 62b-13,
62b-13, 63a-1, 63a-2, 63a-2, 63a-2, 63a-3, 63
a-5, 63a-5, 63a-6, 63a-8, 63a-9, 63a-9, 63a-10
63a-11, 63a-11, 63a-12, 63a-13, 63b-1, 63b-1
63b-3, 63b-3, 63b-4, 63b-6, 63b-8, 63b-8, 63
b-8, 63b-10, 63b-12, 64a-6, 64a-6, 64a-8, 64
a-10, 64a-10, 64a-10, 64a-11, 64a-12, 64a-13
64a-13, 64a-13, 64b-1, 64b-2, 64b-3, 64b-4, 64
b-6, 64b-9, 64b-10, 64b-13, 65a-2, 65a-2, 65a-2
65a-3, 65a-4, 65a-9, 65a-9, 65a-9, 65b-1, 65b-2
65b-4, 65b-4, 65b-11, 65b-11, 65b-13, 66a-1,
66a-5, 66a-7, 66a-7, 66a-8, 66a-8, 66a-9, 66
a-9, 66a-10, 66a-11, 66a-12, 66a-12, 66a-12
66a-12, 66a-12, 66a-13, 66b-1,66b-1, 66b-5, 66
b-6, 66b-8, 66b-8, 66b-9, 67a-1, 67a-1, 67a-2
67a-2, 67a-4, 67a-9, 67a-10, 67a-11, 67b-2, 67
b-2, 67b-2, 67b-3, 67b-3, 67b-3, 67b-3, 67b-3
67b-4, 67b-5, 67b-6, 67b-7, 67b-7, 67b-8, 68a-3
68a-4, 68a-4, 68a-5, 68a-10, 68a-11, 68a-11,
68a-11, 68b-2, 68b-7, 68b-8, 68b-9, 68b-9, 68
b-9, 69a-2, 69a-3, 69a-3, 69a-4, 69a-5, 69a-6
69a-6, 69a-10, 69a-11, 69a-11, 69a-11, 69a-13
69b-1,69b-2, 69b-4, 69b-4, 69b-4, 69b-4, 69b-5
69b-5, 69b-6, 69b-6, 69b-7, 69b-7, 69b-8, 69
b-8,69b-8, 69b-9, 69b-9, 69b-9, 69b-10, 69b-10
69b-11, 69b-11, 69b-12, 70a-7,70a-7,70b-5, 71
a-1, 71b-5, 71b-5, 71b-5, 71b-5, 71b-8, 71b-9
71b-11, 71b-11, 71b-13, 71b-13, 71b-13, 71b-13
72a-8, 72a-12,72a-12, 72a-12, 72a-13, 72b-1,
72b-1, 72b-1, 72b-2, 72b-2, 72b-2, 72b-2, 72
b-3, 72b-4, 72b-4, 72b-5, 72b-6, 72b-6, 72b-8

72b-10, 72b-10, 72b-11, 72b-11, 72b-13,73a-1
73a-2, 73a-2, 73a-2, 73a-2, 73a-3, 73a-3, 73
a-6, 73a-6, 73a-8,73b-5, 73b-5, 73b-13, 73b-13
73b-13, 74a-1, 74a-1,74a-2, 74a-4,74a-4, 74a-4
74a-4, 74a-5, 74a-8, 74a-9, 74a-9,74a-10, 74
a-10, 74a-10, 74a-11, 74a-11, 74b-2, 74b-2,
74b-3, 74b-3, 74b-7, 74b-8, 74b-8, 75a-1, 75a-2
75a-2, 75a-2, 75a-3, 75a-3, 75a-4, 75a-7, 75a-8
75a-9, 75a-9, 75a-10, 75a-11, 75a-12, 75a-13
75b-2, 75b-3, 75b-4, 75b-5, 75b-11, 75b-11, 75
b-12, 75b-13, 76a-2, 76a-5, 76a-6, 76a-7, 76a-
a-7, 76a-7, 76a-9, 76a-10, 76a-11, 76ab-2, 76
b-5, 76b-5, 76b-7, 76b-10, 76b-11, 76b-13, 77
a-3, 77b-4, 77b-5, 77b-5, 77b-5, 77b-5, 77b-6
77b-6, 77b-6, 77b-9, 77b-10, 77b-11, 77b-13
78a-1, 78a-1, 78a-2, 78a-2, 78a-4, 78a-5, 78a-7
78a-7, 78a-7, 78a-8, 78a-8 78a-10, 78a-10, 78
a-11, 78a-12, 78a-12, 78a-13, 78a-13, 78b-1,
7b-1, 78b-1, 78b-2, 78b-2, 78b-2, 78b-3, 78b-3
78b-3, 78b-3, 78b-3, 78b-6, 78b-6, 78b-9, 78
b-9, 78b-12, 78b-13, 79a-2, 79a-3, 79a-3, 79a-3
79a-3, 79a-4, 79a-4, 79a-4, 79a-4, 79b-1, 79b-1
79b-1,79b-1, 79b-2, 79b-4, 79b-5, 79b-5, 79b-5
79b-6, 79b-6, 79b-7, 79b-8, 79b-8, 79b-11, 79
b-12, 79b-13, 80a-1, 80a-1, 80a-1, 80a-2, 80a-2
80a-2, 80a-2, 80a-2, 80a-5, 80a-6, 80a-7, 80a-8
80a-8, 80a-9, 80a-11, 80a-12, 80b-2, 80b-2, 80
b-3, 80b-3, 80b-3, 80b-4, 80b-5, 80b-5, 80b-5
80b-6, 80b-6, 80b-6, 80b-6, 80b-7, 80b-7, 80-
b-7, 80b-8, 80b-8, 80b-8, 80b-8, 80b-8, 80b-8
80b-8, 80b-9, 80b-9,80b-10, 80b-10, 80b-10, 80
b-11, 81a-1, 81a-1, 81a-3, 81a-4, 81a-4, 81a-5
81a-6, 81a-6, 81a-8, 81a-8, 81a-8, 81a-8, 81a-9
81a-10, 81a-10, 81a-10, 81a-11, 81a-11, 81a-12
81a-13, 81b-4, 81b-4, 81b-5, 81b-5, 81b-6, 81
b-6, 81b-6, 81b-10, 81b-11, 81b-11, 81b-11, 81

b-11, 81b-11, 81b-12, 81b-12, 81b-12, 82a-1,
82a-1, 82a-1, 82a-3, 82a-3, 82a-4, 82a-4, 82
a-4, 82a-4, 82a-5, 82a-6, 82a-9, 82a-9, 82a-9
82a-9, 82a-10, 82a-10, 82a-10, 82a-11, 82a-11
82a-11, 82b-1, 82b-1, 82b-1, 82b-3, 82b-5, 82
b-5, 82b-6, 82b-7, 82b-7, 82b-7, 82b-9, 82b-9
82b-10, 82b-10, 82b-10, 82b-11, 82b-13, 82b-13
82b-13, 83a-1, 83a-1, 83a-1, 83a-1, 83a-1, 83
a-1, 83a-2, 83a-2, 83a-3, 83a-3, 83a-4, 83a-8
83a-9, 83a-9, 83a-9, 83a-9, 83a-10, 83a-10, 83
a-10, 83a-10, 83a-10, 83a-10, 83a-11, 83a-11
83a-11, 83a-12, 83b-1, 83b-1, 83b-1, 83b-3, 83
b-3, 83b-11, 83b-13, 83b-13, 84a-1, 84a-12, 84
a-3, 84a-4, 84a-3,84a-4, 84a-4, 84a-5, 84a-7
84a-8, 84a-8, 84a-9, 84a-9, 84a-9, 84a-9, 84
a-9, 84a-9, 84a-9, 84a-10, 84a-10,84a-11,84a
12, 84a-12, 84a-13, 84a-13, 84b-3, 84b-3, 84
b-5, 84b-9, 84b-11, 84b-12, 84b-13, 85a-3, 85
a-3, 85a-4, 85a-5, 85a-5, 85a-6, 85a-6, 85a-7
85b-4, 85b-4, 85b-5, 85b-5, 85b-5, 85b-5, 85
b-7, 85b-7, 85a-7, 85a-7, 85b-8, 85b-8, 85b-9
85b-9, 85b-9, 85b-9, 86a-4, 86a-11, 86b-5, 86
b-6, 86b-7, 86b-8, 86b-8, 86b-8, 86b-8, 86b-9
86b-9, 86b-9, 86b-9, 86b-9, 86b-10, 86b-10, 86
b-10, 86b-10, 86b-11, 86b-11, 86b-11, 86b-11
86b-11, 86b-12, 86b-12, 86b-12, 86b-13, 86b-13
86b-13, 86b-13, 87a-1, 87a-1, 87a-2, 87a-2, 87
a-2, 87a-3, 87a-3, 87a-7, 87a-8, 87a-8, 87a-8
87a-8, 87a-9, 87a-9, 87a-9, 87a-10, 87a-12, 87
a-12, 87b-1, 87b-2, 87b-3, 87b-7, 87b-8, 87b-8
87b-9, 87b-10, 87b-10, 87b-11, 87b-11, 87b-11
87b-12, 87b-12, 87b-12, 88a-9, 88a-9, 88a-9,
88a-13, 88b-1, 88b-4, 88b-5, 88b-5, 88b-12, 88
b-12, 88b-12, 88b-12, 89a-2, 89a-4, 89a-4, 89
a-6, 89a-7, 89a-7, 89a-11,89a-12, 89a-12, 89
a-13, 89a-13, 89b-6, 89b-6, 89b-7, 89b-7, 89

b-8, 89b-8, 89b-8, 89b-9, 89b-9, 89b-9, 89b-13
89b-13, 89b-13, 90a-1, 90a-1, 90a-2, 90a-2, 90
a-3, 90a-9, 90a-10, 90a-11, 90a-13, 90b-1, 90
b-1, 90b-1, 90b-2, 90b-2, 90b-2, 90b-2, 90b-3
90b-3, 90b-3, 90b-9, 90b-9, 90b-10, 91a-1, 91
a-1, 91a-7, 91a-7, 91a-7, 91a-7, 91a-10, 91
a-10, 91a-10, 91a-11, 91a-11, 91a-11, 91a-11
91a-11, 91a-11, 91a-12, 91a-12, 91a-12, 91a-13
91b-1, 91b-1, 91b-2, 91b-3, 91b-4, 91b-4, 91
b-4, 91b-5, 91b-6, 91b-6, 91b-7, 91b-7, 91b-7
91b-8, 91b-9, 91b-10, 91b-10, 92a-1, 92a-1, 92
a-2, 92a-2, 92a-3, 92a-4, 92a-4, 92a-4, 92a-5
92a-5, 92a-6, 92a-6, 92a-6, 92a-7, 92a-8, 92a-8
92a-9, 92a-9, 92a-10, 92a-10, 92a-10, 92a-11,
92a-11, 92a-11, 92a-11, 92a-12, 92b-1, 92b-1
92b-1, 92b-1, 92b-2, 92b-2, 92b-2, 92b-3, 92
b-6, 92b-6, 92b-7. 92b-7, 92b-7, 92b-8, 92b-8
92b-9, 92b-9, 92b-9, 92b-9, 92b-9, 92b-10, 92
b-11, 92b-12, 93a-1, 93a-5, 93a-6, 93a-7, 93
a-8 93a-8, 93a-9, 93a-9, 93a-10, 93a-11, 93
a-11, 93a-12, 93a-12, 93a-13, 93b-1, 93b-2,
93b-2, 93b-2, 93b-2, 93b-3, 93b-3, 93b-3, 93
b-3, 93b-4, 93b-4, 93b-5, 93b-9, 93b-10, 93b-11
93b-11, 93b-12, 93b-12, 93b-12, 93b-13, 93b-13
93b-13, 94a-1, 94a-1, 94a-1, 94a-1, 94a-2, 94
a-3, 94a-3, 94a-3, 94a-3, 94a-3, 94a-4, 94a-4
94a-5, 94a-7, 94a-8, 94a-8, 94a-9, 94a-9, 94
a-10, 94a-11, 94a-11, 94a-11, 94a-11, 94a-12
94a-13, 94b-1, 94b-1, 94b-1, 94b-2, 94b-2, 94
b-2, 94b-3, 94b-4, 94b-4, 94b-4, 94b-5, 94b-5
94b-6, 94b-6, 94b-6, 94b-7, 94b-7, 94b-8, 94
b-9, 94b-9, 94b-9,,94b-9, 94b-9, 94b-12, 94
b-12, 94b-13, 95a-1, 95a-2, 95a-2, 95a-3, 95
a-3, 95a-4, 95a-6, 95a-6, 95a-6, 95a-6, 95a-6
95a-10, 95a-10, 95a-10, 95a-11, 95a-11, 95a-11
95a-12, 95a-12, 95a-12, 95a-12, 95a-13, 95a-13

95a-13, 95b-1, 95b-1, 95b-1, 95b-1, 95b-11, 95
b-2, 95b-2, 95b-2, 95b-2, 95b-2, 95b-2, 95b-3
95b-3, 95b-3, 95b-3, 95b-3, 95b-4, 95b-4, 95
b-4, 95b-4, 95b-5, 95b-6, 95b-6, 95b-6, 95b-6
95b-6, 95b-7, 95b-7, 95b-7, 95b-7, 95b-7, 95
b-8, 95b-8, 95b-8, 95b-8 , 95b-9, 95b-9, 95b-9
95b-9, 95b-9, 95b-10, 95b-10, 95b-10, 95b-11,
95b-11, 95b-12, 96a-2, 96a-2, 96a-3, 96a-3, 96
a-3, 96a-3, 96a-3, 96a-4, 96a-4, 96a-4, 96a-4
96a-5, 96a-5, 96a-5, 96a-5, 96a-5, 96a-7, 96
a-7, 96a-8, 96b-3, 96b-4, 96b-4, 96b-6, 96b-7
96b-7, 96b-7, 96b-8, 96b-8, 96b-8, 96b-9, 96
b-10, 96b-11, 96b-11, 96b-12, 96b-12, 96b-12
96b-13, 97a-4, 97a-4, 97a-4, 97a-4, 97a-4, 97
a-6, 97a-6, 97a-7, 97a-8, 97a-8, 97a-9, 97a-9
97a-11, 97a-11, 97b-6, 97b-6, 97b-7, 97b-8, 97
b-8, 97b-8, 97b-10, 97b-10, 97b-11, 97b-11, 97
b-11, 97b-11, 98a-1, 98a-2, 98a-2, 98a-2, 98
a-4, 98a-6, 98a-11, 98a-12, 98a-13, 98b-1, 99
a-1, 99b-12, 99b-12, 99b-13, 100a-1, 100a-1,
100b-4, 100b-5, 100b-5, 100b-6, 100b-6, 100b-6
100b-7, 100b-7, 100b-8, 100b-10, 100b-10, 100
b-10, 101a-3, 101a-4, 101a-4, 101a-4, 101a-5
101a-5, 101a-5, 101a-6, 101a-7, 101a-8, 101
a-8, 101a-8, 101a-8, 101a-8, 101a-9, 101a-9
101a-10, 101a-10, 101a-11, 101a-11, 101a-11,
101a-11, 101a-11, 101a-13, 101b-1, 101b-2, 101
b-3, 101b-3, 101b-3, 101b-3, 101b-3, 101b-3
101b-,3, 101b-5, 101b-5, 101b-5, 102a-2, 102
a-3, 102a-10, 102a-11, 102a-13, 102b-1, 102b-1
102b-2, 102b-4, 102b-6, 102b-10, 102b-11, 102
b-11, 102b-11, 103a-3, 103b-11, 103b-11, 103
b-12, 104a-1, 104a-1, 104a-3, 104a-5, 104a-5
104a-5, 104a-9, 104a-10, 104ä-10, 104a-11, 104
a-12, 104a-13, 104a-13, 104a-13, 104a-13, 104
b-1, 104b-1, 104b-1, 104b-1, 104b-1, 104b-2

104b-3, 104b-9, 104b-11, 104b-11, 104b-11, 104
b-12, 104b-13, 105a-1, 105a-6, 105a-9, 105a-9
105a-10, 105a-10, 105a-10, 105a-11, 105a-11
105b-5, 105b-5, 105b-7, 105b-8, 105b-9, 105
b-11, 105b-11, 105b-11, 105b-12, 106a-1, 106
a-1, 106b-1, 106b-2, 106b-9, 106b-9, 106b-10
106b-10, 106b-11, 106b-11, 106b-12, 107b-1,
107b-1, 107b-3, 107b-3, 107b-3, 107b-3, 107b-6
107b-6, 107b-7, 107b-8, 107b-8, 107b-11, 107
b-11, 107b-11, 107b-11, 107b-11, 107b-13, 108
a-5, 108a-6, 108a-6, 108a-7, 108a-9, 108a-11
108a-11, 108a-11, 108a-12, 108a-12, 108a-13,
108a-13, 108b-1, 108b-1, 108b-5, 108b-6, 108
b-6, 108b-6, 108b-6, 108b-6, 108b-7, 108b-9,
108b-10, 108b-12, 108b-12, 108b-12, 108b-12
108b-13, 108b-13, 109a-3, 109a-3, 109a-6, 109
a-7, 10a-8, 109a-8, 109a-9, 109a-9, 109a-10
109b-4, 109b-4, 109b-4, 109b-8, 109b-10, 109
b-10, 109b-11, 109b-11, 109b-11, 109b-11, 109
b-12, 109b-12, 109b-13, 110a-7, 110a-7, 110a-7
110a-8, 110a-8, 110a-8, 110a-8, 110a-9, 110a-9
110a-9, 110a-10, 110a-13, 110b-1, 110b-1, 110
b-2, 110b-2, 110b-2, 110b-3, 110b-3, 110b-4,
110b-4, 110b-5, 110b-6, 110b-13, 110b-7, 110
b-8, 110b-9, 110b-9, 110b-10, 110b-10, 110b-10
110b-10, 110b-11, 110b-11, 110b-11, 111a-3,
111a-4, 111a-4, 111a-4, 111a-12, 111a-13, 111
a-13, 111a-13, 111a-4, 111a-14, 111a-14, 111
a-16, 111a-16, 111b-1, 111b-3, 111b-3, 111b-4
111b-8, 111b-8, 111b-9, 111b-9, 111b-9, 111b-10
111b-10, 111b-10, 111b-10, 111b-13, 111b-14,
111b-15, 111b-16, 112a-1, 112a-2, 112a-2, 112
a-3, 112a-4, 112a-5, 112a-7, 112a-8, 112a-8
112a-9, 112a-10, 112a-10, 112a-11, 112a-13,
112a-14, 112a-4, 112a-15, 112a-5, 112a-15, 112
a-16, 112b-3, 112b-5, 112b-5, 112b-6, 112b-6

112b-6, 112b-7, 112b-8, 112b-8, 112b-9, 112
b-10, 112b-16, 112b-16, 112b-16, 113a-3, 113
a-7, 113a-12, 113a-13, 113a-13, 113a-13, 113
a-13, 113a-14, 113a-16, 113a-16, 113b-1 113
b-2, 113b-2, 113b-3, 113b-4, 113b-4, 113b-4
113b-5, 113b-5, 113b-6, 113b-7, 113b-7, 113b-7
113b-8, 113b-8, 113b-14, 113b-14, 113b-14, 113
b-14, 113b-14, 113b-14, 113b-15, 113b-16, 114
a-7, 114a-8, 114a-8, 114a-8, 114a-9, 114a-10
114a-10, 114a-10, 114a-11, 114a-14, 114a-15
114a-16, 114a-16, 114b-1, 114b-4, 114b-5, 114
b-5, 114b-6, 114b-7, 114b-7, 114b-8, 114b-14
114b-15,114b-16, 114b-16, 114b-17, 114b-18
114b-20, 114b-20, 115a-1, 115a-2, 115a-2, 115
a-3, 115a-3, 115a-3, 115a-3, 115a-3, 115a-3,
115a-4, 115a-5, 115a-6, 115a-8, 115a-9, 115
a-13, 115a-13, 115b-1, 115b-1, 115b-1, 115b-2
115b-3, 115b-3, 115b-3, 115b-4, 115b-4, 115b-5
115b-5, 115b-5, 115b-5, 115b-6, 115b-7, 115b-7
115b-7, 115b-7, 115b-7, 115b-7, 115b-8, 115b-9
115b-9, 115b-10, 115b-10, 115b-10, 115b-11,
115b-11, 115b-12, 115b-12, 115b-13, 115b-13
116a-1, 116a-1, 116a-2, 116a-5, 116a-5, 116-5
116a-6, 116a-8, 116a-8, 116a-8, 116a-11, 116
a-11, 116a-12, 116a-12, 116a-13, 116a-13, 116
a-13, 116a-13, 116b-1, 116b-2, 116b-2, 116b-3
116b-8, 116b-8, 116b-9, 116b-9, 116b-9, 116
b-10, 116b-10, 116b-12, 116b-12, 116b-13, 117
a-1, 117a-2, 117a-2, 117a-2, 117a-2, 117a-3
117a-3, 117a-3, 117a-3, 117a-4, 117a-4, 117a-4
117a-4, 117a-5, 117a-5, 117a-5, 117a-5, 117a-6
117a-6, 117a-6, 117a-7, 117a-7, 117a-7, 117a-7
117a-8, 117a-8, 117a-8, 117a-8, 117a-9, 117a-9
117a-10, 117a-10, 117a-10, 117a-10, 117a-11
117a-11, 117a-11, 117a-12, 117a-13, 117a-1,
117b-4, 117b-4, 117b-6, 117b-8, 117b-10, 117

b-11, 117b-11, 118a-5, 118a-6, 118a-6, 118a-6
118a-6, 118a-9, 118a-9, 118a-9, 118a-10, 118
a-10, 118a-10, 118b-6, 118b-6, 118b-6, 119b-9
119b-9, 119b-13, 120a-2, 120a-3

ve dahı : ayrıca, buna ilaveten
v. 23a-13, 41b-4, 65b-11, 98b-5

ve illā : bilhassa
v. 99a-8

vebā (وَبَا) : veba, taun; bulaşıcı ve öldürücü hastalık (bkz. ṭā'ūn)
v. 6b-11, 6b-12, 7a-1, 109a-11, 112a-2, 112a-8
v.dan 6b-8

vec (وَجْ) : karın ağrısına ve bel ağrısına kullanılan bir kök, andız (bkz. egir)
v. 47a-2

vec'-i mefāṣıl (وَجَعِ مَفَاصِل) : bkz. veca'-ı mefāsıl
v. 96a-8

vecā'-ı mefāṣıl (وَجَعِ مَفَاصِل ، وَجَعِ مَفَاصِل) : eklam yerleri ağrısı (bkz. bendegüşler agrısı)
v.a 48b-11, 53b-8
v.da 98a-10

vech*(وَجْه) :
hīç vechile : hiç bir surette, katiyyen
v. 29b-8

verd (وَرْد) : gül (bkz. gül)
v. 47a-4

verd-i ṭarī (وَرْدِ طَرِي) : taze gül, yaş gül
v. 19a-2

verem (وَرَم ، وَرَم) : şiş, çıban, ur
v. 100a-8, 108a-7, 108a-8, 109a-10, 110a-10, 110
a-10, 110a-12, 110b-6, 110b-12
v.de 110b-5
v.den 76a-13
v.dür 66a-5, 69a-1, 75b-8, 79a-10, 79b-3, 92b-4
111a-1
v.ler 109a-7

v.lerün 108a-3, 110b-12

vezn (وَزْن) : ağırlık

v.i 9a-6

veyā (وَيَا ، وَيَه) : veya, yahut

v. 4b-2, 5b-8, 12a-10, 18b-3, 24a-7, 24a-7, 28b-9 63a-7, 84a-6, 85a-9, 90a-4, 102b-2, 109b-13

veyāḫūd (وَيَا خُوْد) : veya, yahut da

v. 28a-1

vir- (وِيرْ- ، وِرْ- ، وِيرِ-) : ver-, sun-

v.eler 11a-6, 11a-7, 14b-9, 14b-10, 15a-1, 15a-11 15b-1, 15b-2, 15b-9, 15b-13, 19b-4, 20b-2, 24 a-5, 27a-1, 27b-1, 27b-5, 27b-6, 27b-7, 63b-13 64a-4, 67b-4, 68a-7, 70b-1, 70b-3, 70b-6, 72 a-1, 72a-2, 72a-7, 72a-8, 77a-7, 80a-12, 81 a-13, 85a-12, 85b-1, 86b-7, 87a-6, 89a-1, 91 a-2, 91a-4, 96b-10, 97b-7, 103a-1, 103a-2, 103 a-3, 103a-4, 103a-7, 103a-10, 103a-12, 105b-1 105b-3, 105b-4, 105b-6, 105b-9, 106a-8, 107b-5 108b-5, 108b-11, 112b-16, 113a-2- 113b-13

v.icek 103b-1, 103b-2

v.mek gerek:-melidir 18a-6, 21b-8, 21b-11, 22a-1 42b-7, 43a-10, 62a-4, 62a-5, 62a-6, 66a-4, 80 a-8, 97b-3, 103b-10, 107b-6, 112b-3

v.memek gerek:-memelidir 17a-8, 21b-7, 21b-9, 26 a-1, 85b-11, 97b-4, 103b-9, 103b-13

v.meyeler 15a-2, 68b-13, 76b-11, 87a-12, 91a-4 91a-4, 91a-5, 116a-4, 117b-1, 117b-2

v.üp 21b-10, 21b-13

v.ürlerse 85b-1

ad vir- : isimlendir-, isim tak-

v.düm 2a-3

fesāda vir- : boz-, yaramaz hale getir-

v.ür 8a-8, 34b-12

ġıdā vir - : besle-, besleyiciliği yüksek ol-

v.ür 31b-1, 31b-2, 31b-4, 33b-9, 39a-7, 39a-8, 41 a-1, 41a-4, 41a-6, 41a-9

izā vir- : zahmet ver-, rahatsızlık meydana getir-
(bkz. zaḥmet vir-)
v.en 90a-6
v.ür 45a-5

kuvvet vir- : güçlendir-, güç kazandır-; te'sir et-
(bkz. ḳuvvet iT-, ḳavi eyle-)
v.e 10b-6
v.ür 33b-5, 34b-2, 35a-12, 35b-3, 36b-5, 36b-5, 36b-12, 38b-11, 38b-11, 40b-6, 41a-1, 43a-12 44b-13, 46b-8, 48a-6, 50a-6, 53a-2

uc vir : belir-, ortaya çık-, büyü-
v. üp 109a-9

zahmet vir- : zahmet ver-, eziyet et-, rahatsızlığa sebep ol-(bkz. izā vir-)
v.üp 86a-5
v.ür 109a-12

virmek (وِيرمَك، وِرمَك، وِرتَك) : sunma, verme
v. 22a-6, 25b-11, 29b-9, 29b-10, 68a-10
v.den 81b-1

vur- (وُر-، وُرـ):1.sür-, bulaştır-, yapıştır-
v.alar 80b-12, 92b-11, 93a-5, 96b-11, 97b-12, 104 a-8, 105b-13, 109a-2, 117b-9, 118a-2, 119b-11 120a-11
2. uygula-, tatbik et-
v.mak gerek:-malıdır 108b-9, 110a-6, 110a-7
v.mamak gerek:-mamalıdır 108b-8, 110a-4
v.up 119b-10

vurmaḳ (وُرْ مَقْ) : 1. yapıştırma (bkz. urmaḳ[1])
v. 118b-2
2. sürmek (bkz. urmaḳ[2])
v. 109a-5

vücūd*(وُجُود) :

vücūda getür- : yarat-
v. 1b-3

- Y -

yã (یَ، یَہ، یَا) : ya, veya, ya da, bunun gibi

y. 3a-1, 4b-2, 4b-2, 4b-3, 4b-3, 5b-7, 5b-13, 6 a-4, 6a-10, 6a-10, 6a-11, 6b-2, 6b-7, 6b-7, 6 b-13, 7a-9, 7a-9, 7a-9, 7a-9, 7a-9, 7a-9, 9a-1 9a-2, 9a-7, 9a-8, 9a-9, 10a-2, 11a-4, 11a-5 11a-5, 11a-6, 11a-7, 11a-8, 11a-9, 11a-9, 11 a-10, 11a-10, 12a-10, 12a-10, 12a-10, 12a-10 12a-11. 13a-5, 13a-5, 13a-5, 13a-6, 13a-6, 13 a-6, 13a-6, 13a-7, 13a), 13a_, 13a-8, 13a-9, 13a-10, 13a-10, 13a-11, 13a-11, 13a-11, 13a-13 14b-9, 15b-4, 15b-5, 16a-12, 16a-12, 17a-7, 17 b-5, 18a-1, 18a-2, 18a-2, 18a-3, 18a-5, 18a-6 18a-6, 19a-8, 18b-3, 19a-3, 19a-12, 19b-2, 19 b-6, 19b-7, 21a-11, 21b-7, 21b-8, 21b-12, 21 b-12, 22a-5, 22a-8, 22b-6, 22b-7, 22b-9, 22 b-11, 22b-12, 23b-13, 24a-5, 24a-7, 24a-8, 26 b-4, 26b-12, 27a-4, 27a-9, 27b-2, 27b-11, 27 b-11, 27b-11, 29a-3, 29a-3, 29a-4, 29a-4, 29 a-4, 29a-5, 29a-5, 29a-5, 29a-6, 29a-6, 29a-7 29a-7, 29a-7, 29a-8, 29a-9, 29a-9, 29a-9, 29. a-9, 29a-10, 29a-10, 29a-13, 29b-2, 29b-2, 29. b-2, 29b-8, 29b-9, 29b-9, 29b-9, 30b-2, 30b-5 30b-11, 31a-1, 31a-2, 31a-8, 33b-12, 40a-3, 40a-5, 40a-6, 41a-10, 41a-11, 41b-11, 42a-2 42a-6, 42a-10, 42b-3, 42b-3, 42b-4, 43a-2, 43 a-10, 44a-7, 44a-10, 44a-11, 44a-12, 44b-10 49a-5, 52a-3, 52a-3, 53b-11, 53b-12, 54a-1, 54 b-3, 55a-4, 55a-9, 55b-8, 55b-8, 56b-6, 57a-9 57b-7, 57b-8, 58a-3, 58a-3, 58b-2, 58b-5, 59 a-2, 59a-3, 59a-4, 59b-5, 60a-8, 60b-3, 60b-10 61a-2, 61b-12, 61b-12, 61b-12, 61b-13, 62a-1 62a-2, 62a-2, 62a-2, 62a-3, 62a-5, 62a-12, 62 62b-3, 62b-5, 62b-6, 62b-7, 62b-7, 62b-7, 62

b-7, 62b-8, 62b-9, 62b-10, 63a-4, 63a-4, 63a-6
63a-7, 63b-1, 63b-7, 64a-5, 64a-8, 64b-4, 64
b-11, 64b-11, 65a-5, 65a-6, 65a-6, 65a-6, 65
a-11, 65b-6, 65b-6, 65b-7, 66a-2, 66a-4, 66
a-10, 67a-9, 67a-12, 67a-12, 67a-12, 67a-13,
67a-13, 67b-1, 68a-1, 68a-1, 68a-2, 68a-2, 68
a-2, 68a-3, 68a-7, 68b-1, 69a-12, 69b-13, 70
a-5, 70a-11, 70a-11, 70a-12, 70a-12, 70b-8, 71
a-7, 71a-13, 71b-2, 71b-2, 71b-5, 71b-7, 71
b-10, 71b-10, 72a-10, 72a-10, 72a-10, 72a-10,
72b-7, 72b-7, 72b-8, 72b-9, 73a-5, 73a-5, 73
a-5, 73a-5, 73a-8, 73a-9, 74a-10, 74b-13, 76
a-3, 76a-4, 76a-8, 76b-12, 76b-12, 76b-13, 77
a-4, 77a-6, 77a-6, 77a-7, 77a-11, 77a-13, 77
a-13, 77b-7, 77b-12, 77b-12, 78a-6, 78b-4, 78
b-8, 79a-1, 79a-1, 79a-1, 79a-2, 79a-2, 79a-11
79a-12, 79a-13, 79b-2, 79b-4, 80b-11, 81a-2
81a-6, 81a-6, 81b-3, 81b-7, 81b-7, 81b-8, 81
b-9, 81b-9, 81b-9, 81b-14, 81b-15, 81b-15, 82
a-5, 82a-7, 82a-7, 82a-7, 82a-7, 82a-8, 82a-8
82b-2, 82b-4, 82b-8, 83a-3, 84a-6, 84a-7, 84
a-7, 84b-1, 84b-9, 85a-11, 85a-12, 85b-7, 85
b-10, 86a-2, 86a-2, 86a-6, 86a-6, 86a-7, 86a-7
86a-7, 86a-8, 86a-9, 96a-9, 86a-10, 86a-12,
86a-13, 87b-9, 87b-9, 87b-9, 88a-1, 88a-11,
88a-12, 88b-3, 88b-4, 88b-4, 88b-4, 88b-5, 88
b-5, 88b-5, 88b-6, 88b-11, 88b-13, 89a-1, 89
a-2, 89a-5, 89a-5, 89a-6, 89a-8, 89a-8, 89a-9
89b-3, 89b-3, 89b-9, 89b-10, 90a-5, 90a-5, 90
a-11, 90a-12, 90a-12, 90b-13, 91a-4, 91a-6, 91
a-6, 91a-13, 91b-11, 91b-12, 91b-12, 91b-13,
92a-12, 93a-12, 93b-6, 93b-8, 94a-2, 94a-8, 94
a-12, 94a-13, 94b-10, 94b-11, 95b-13, 96a-12,
96a-13, 96a-13, 96a-13, 96a-13, 96b-1, 96b-2
96b-2, 96b-2, 96b-5, 97a-3, 97a-11, 97b-1, 97
b-2, 97b-2, 97b-7, 97b-9, 97b-9, 97b-10, 98b-1

98b-2, 98b-2, 99a-6, 99b-9, 99b-10, 99b-12,
99b-13, 100a-1, 100a-2, 100a-4, 100a-4, 100a-4
100a-5, 100a-5, 100a-5, 100a-6, 100a-6, 100a-6
100a-7,100a-7, 100a-8, 100a-8, 100a-8, 100a-8
100a-8, 100a-8, 100a-8, 100a-9, 100a-9, 100
a-10, 100b-11, 100b-11, 100b-12, 100b-12, 100
b-12, 101a-1, 101a-2, 101a-12, 102a-12, 102b-3
102b-5, 102b-9, 103a-3, 103a-4, 103a-4, 103a-5
103a-5, 103a-6, 103a-6, 103a-7, 103a-8, 103a-8
103a-8, 103a-13, 103b-6, 103b-8, 103b-9, 103
b-9, 104a-6, 104b-4, 104b-10, 105a-7, 105a-8
105a-8, 105b-2, 105b-3, 105b-3, 105b-4, 105b-4
105b-10, 106a-2, 106a-2, 106b-9, 106b-13, 107
a-1, 107a-1, 107a-2, 107a-4, 107a-6, 107a-7,
107a-7, 107a-8, 107a-8, 107a-8, 107a-13, 107
a-13, 107b-2, 107b-8, 107b-9, 107b-9, 107b-9
107b-9, 107b-9, 108b-2, 108b-2, 10a-2, 109a-13
109b-6, 110a-1, 110a-1, 110a-11, 110b-3, 111
a-3, 111a-5, 111a-6, 111a-15, 111b-1, 111b-3
111b-7, 111b-7, 111b-12, 111b-12, 111b-14, 111
b-15, 112a-9, 112a-9, 112a-11, 112a-11, 112b-1
112b-2, 112b-12, 112b-12, 112b-13, 112b-15,
112b-15, 113a-1, 113a-5, 113a-6, 113a-8, 113
a-8, 113a-10, 113b-7, 113b-12, 113b-15, 114
b-9, 114b-11, 115a-12, 115b-8, 116a-7, 116a-9
116b-7, 116b-7, 116b-7, 117b-2, 117b-2, 117
b-4, 117b-5, 117b-7, 118a-4, 118a-4, 118b-1
119b-1, 119b-3, 119b-4, 120a-5, 120a-9

yā ... yā : ikisinden biri; ya bu ya şu

y. 28b-3, 28b-4

yā dahı : ya da, veya

y. 99b-5, 107b-6

yaban* (يَبَانْ، يَبَنْ) :

yaban soğanı : yabani soğan, adasoğanı (bkz. lıḳūḳ-ı ʿunṣul, baṣal-ı ʿunṣul)

y. 43a-7, 118a-10

yābis (يابس، يابيس) : kuru, suyu ve rutubeti az olan; yapı, mizaç itibarıyla kuru, kuru tabıatlı
y. 64a-6, 65b-6, 95b-12
y.dür 31b-5, 31b-7, 32a-10, 45b-7.8, 46a-2, 46a-13, 46b-9, 47a-4, 47a-8, 47a-10, 47b-1, 47b-10, 47b-13, 48a-4, 49a-10, 50a-12, 51a-9

yābis sıġıl : gürenin sert olanı, kuru olanı (bkz. kuru sıkıl)
y. 90a-11

yaġ (يغ، يغى، ياغ) : yağ; stearik, oleik, palmitik asitlerle gliserin ihtiva eden ve bunların oranlarına göre kıvamları değişen nebati ve hayvani madde
y. 69b-10, 111a-7, 116b-7
y.a 61a-4, 61b-1
y.da 61a-10, 61a-13
y.ı 28a-5, 60b-4, 61b-1
y.ıla 37b-6
y.ın 60b-5, 60b-13, 60b-13, 61a-8
y.lar 60b-4, 61a-7, 66a-3, 110b-10
y.lardan 59a-2
y.larılar 65b-12

acı bādām yaġın : acı badem yağı
y. 73a-11, 115a-2

acı zerdālū yaġın : acı zerdalı yağı
y. 88a-12

ayva yaġı : ayva yağı
y. 81b-14, 105b-10

bābadya yagı : papatya yağı (bkz. bābūnc yaġı(n))
y. 59a-2

bābūnc yaġı(n) : papatya çiçeği yağı (bkz, bābadya yağı)
y. 84a-4, 97b-9
y.yla 89a-3, 93a-4

bādām yaġı(n) : badem yağı
y. 63a-4, 68a-11, 77a-4, 80a-9, 88b-5, 91b-6, 94

a-1, 113b-7
y.la 20b-8, 47b-5, 50b-7, 53a-10, 55a-9, 55b-9 62a-2, 70a-12, 72b-3, 74b-12, 77a-6, 78b-13, 79b-12, 112b-16
y.yla 100b-11, 103a-7, 105b-2, 107a-2

benefşe yağı(n) : menekşe çiçeği yağı
y. 28a-8, 58b-5, 63a-5, 63a-7, 66b-9, 67b-5, 68 a-11, 113b-12, 115b-3
y.la 116a-10

bezir yağı : bezir yağı , tohum yağı
y. 59a-3

çiçek yağı : çiçek yağı, çiçeklerden yapılan yağ
y. 61a-6

dāne yağın : tane halindeki meyve yağı, habbeler yağı
y. 61a-10

deve örgüci yağın : deve hörgücü yağı
y. 88a-11

eski zeyt yağı : eskimiş zeytin yağı
y. 110b-10

farfiyūn yağın : sütleğen yağı, (bkz. farfuyūn yağın)
y. 61b-1

farfuyūn yağın : sütleğen otu yağı (bkz. farfiyūn)
y. 97b-9

fıstuḳ yağı : fıstık yağı
y.la 113a-12

gül yağı(n) : gül çiçeği yağı, gül yağı
y, 62a-9, 65b-4, 74a-11, 81b-14, 88a-12, 105b-10 113b-15, 115b-3, 116a-8, 118a-13
y.la 77a-10
y.yla 81b-14, 89a-11, 89a-13, 105b-12, 108b-5 108b-6

ḥınā yağı : bkz. ḥınnā yagın
y. 110b-10

ḥınnā yağın : kına yağı, kına bitkisi yağı, hınna bitkisi yağı (bkz. ḥınā yağı)
y. 115b-3

iç yaġı : iç yağı, hayvanların karın bölgesinden alınan yağ
y. 32b-8
y.ların 116a-12

kabak çekirdegi yaġın : kabak çekirdeğinden elde edilen yağ
y. 66b-8

kabak yaġın : kabak yağı
y. 28a-9, 63a-5, 63a-7, 67b-5, 68a-11

kaz yaġı(n) : kaz yağı
y. 110b-11, 115a-4

kere yaġı(n) : tere yağı
y. 33b-13, 88b-5, 108b-10, 111b-15, 113b-8, 115 a-3, 115a-8, 116a-11, 116b-9
y.la 16b-1, 78a-11

kust yaġın : kunduz hayası bitkisi yağı
y. 97b-9

kuyruk yaġı : koyun v.b. hayvanların kuyruk yağı
y. 32b-6, 108b-10, 109a-2

leglek yaġı : leylek yağı
y. 97b-10

mansūr yaġı : hezaren çiçeği yeğı, ağulu bir çiçeğin yağı
y.la 16a-13

mayu'linūn yağı : ?
y.la 113b-8

mersīn yaġı(n) : mersin ağacı meyvesi yağı, as ağacı meyvesi yağı
y. 62a-9, 65b-4, 74a-12, 81b-15, 116a-8

nīlūfer yaġın : nilüfer çiçeği yağı
y. 63a-5, 66b-9

sa yaġı : ...?..
y. 7b-6, 34a-4, 88b-5, 95b-4, 108b-9, 110b-11 113b-8, 115a-3, 115a-7, 119b-11
y.yla 94b-12

sāde yaġ : sütten elde edilen yağ, sarıyağ

y. 109a-2

sūsen yaġı(n) : susam yağı

y. 81a-11, 110b-10

ṭatlu bādām yaġı(n) : tatlı badem yağı

y. 56a-10, 58a-8, 58b-5, 60b-11, 63a-6, 66b-9, 67 b-4, 73b-2, 78b-11, 109a-5, 113b-12, 115b-10

y.la 16a-12, 45b-13, 51a-3, 52a-1, 53b-12, 54b-12 57b-5, 76a-5, 76a-6, 76b-13, 78a-11, 79a-7

tavuk yaġı(n) : tavuk yağı

y. 16b-3, 110b-11, 115a-4

tere yaġı(n) : sütten çıkarılan taze yağ

y. 7b-6, 34a-4

y.dan 34a-4

yāsemin yaġı(n) : yasemin çiçeği yeğı

y. 81a-11

y.la 62b-9

yavsan yağı : yavşanotu yağı, pelinotu yağı

y. 64b-1

zeyd yaġın : bkz. zeyt yağı(n)

y. 84a-4

zeyt yaġı(n) : zeytin yağı (bkz. zeyd yaġın)

y. 59a-3, 60b-7

y.la 16a-12

y.yla 82a-12

yaġlu (يَغْلُو) : yağ ihtiva eden

y. 8b-1, 8b-1, 61a-10, 87b-11

yaġmur (يَغْمُور ، يَغْمُر) : yağmur

y.lar 4a-7

yaġmur suyı : yağmur suyu

y. 9b-5

yaġr (يَغْر) : sırt, arka

y.ın 78b-12

yaḫni (يَخْنِي ، يَخْنِ) : yahni, kavrulmuş soğan ve salça ile pişirilen sade veya sebzeli et yemeği

y. 85b-2, 85b-6

survalu yahnī : çorbalı yahni, sulu yahni
y. 8b-2
yāḫūd (يَاخُوذ، يَاخُود، يَ خُوذ) : ya da, veya, değilse
y. 27b-9, 27b-13, 62a-5, 69a-8, 71b-4, 71b-8, 102 b-12, 114a-1, 115a-9, 119b-4
yak- (يَقْ-) : yak-, alevlendir-
y.alar 16b-4
yaḳın (يَقِنْ، يَقِنْ، يَقِنْ) : 1. meyyal, hususiyet itibarıyla yakın
y.dur 31b-11, 33a-1, 36a-12, 40b-8, 41a-10, 46b-2 112a-12
2. az bir zaman, az vakit kalmış olmak
y. 28b-5, 30b-4, 43b-1, 103b-1
3. çevre ve mesafe bakımından kısa
y. 79a-11, 99a-6
giceye yaḳın : yarı gece, akşamdan sonraki gece
y. 106b-13
yaḳın gel- : 1. vakit azal-
y. 16a-10, 103b-5, 105b-13, 107a-3
2. yaklaş-, mesafe azal-
y. 119a-1
yakınlıK (يَقِنْلِغ) : az vaktin kalması, bir vakianın yaklaşması
y.ına 30a-9, 30b-2
yaḳmaḳ (يَقْمَقْ) : yanık, vücudun bir yerinin yanması
y. 116b-7
yaḳu*(يَا قُو) :
yaḳu eyle- : bir ilaç veya edviyeyi yakı şeklinde ilgili yere yapıştır-
y. 110a-5
yala- (يَلَ-) : yalanarak ye-
y.yalar 56a-13
yalaT- (يَلَد-) : yalatarak yedir-
y.alar 87a-4, 106a-7
yalıŋuz (يَالِكُوزْ) : sadece, tek başına (bkz. yalŋuz)

y. 108a-4

yalunguz (يَلكُز ، يالگوز ، يَلكُز) : 1. tek başına, sadece

y. 17b-5, 43a-1, 67b-13, 96b-1, 97b-2, 99b-5

2. sade, katıksız

y. 105a-12, 105a-12

bir yalunguz : yalnız, biricik, tek başına

y.ola:-dur 47b-7

yan (يَان ، يان) : taraf, cihet (bkz. cihet)

y.dan 108a-8

y.ından 28a-3, 49a-7

yan baş : yan taraf, kalça tarafı

y. 96a-11

yaŋa (يَكا ، يَكا) : tarafa, tarafına

y. 6b-8, 6b-9, 9a-9, 9a-9, 10a-13, 10a-13, 10b-1 30b-5, 30b-5, 31a-1, 85a-4

yaŋadın (يَكادِن) : taraftan, cihetten, cihetinden

y. 16a-7, 28a-4, 79b-10

yaŋaK (يَكاغ ، يَكَق) : yanak

y. 79b-5

y.ı 75b-13

ya'nī (يَعنِي ، يَعنِي ، يَعنِي) : yani, şu manadaki, .. demek olan

y. 1b-8, 2a-4, 2b-4, 2b-7, 2b-10, 2b-12, 3a-2, 4b-5, 4b-7, 4b-7, 4b-8, 4b-10, 4b-12, 5a-2, 5a-3, 5a-4, 5a-5, 5a-6, 5a-7, 5a-9, 6a-1, 6a-4 6b-11, 7b-13, 11b-8, 11b-8, 12a-2, 12a-13, 14b-4, 17a-12, 17b-2, 19b-7, 21b-12, 23a-4, 26a-3, 26a-3, 26a-6, 27a-2, 27a-10, 28b-7, 28b-8, 29a-11, 31a-11, 40b-6, 46a-4, 47a-2, 47a-4, 47b-1, 48a-7, 48a-10, 48b-13, 49b-2, 49b-6, 50b-2, 51b-12, 52b-1, 53b-2, 53b-4, 56b-12 56b-13, 57a-1, 58a-4, 58a-9, 58b-7, 58b-12, 59a-8, 59b-4, 61b-3, 64b-1, 65a-5, 66a-6, 71b-6 74a-1, 74b-6, 77b-3, 77b-10, 78b-4, 80a-13, 86a-6, 86a-13, 87a-11, 88b-6, 89b-5, 91b-8, 91b-9, 91b-11, 94a-9, 94b-7, 96a-9, 98b-3, 98b-8

99a-2, 106a-5, 107b-8, 107b-10, 108a-4, 113 a-12, 114a-2, 114a-6, 114b-19, 116b-13, 118 b-5

yapış- (- يَپِشْ) : yapış-, birbirine kaynaş-
y.a 69a-12
y.ur 75a-2

yapışkan (يَپِشْقَانْ) : yapışkan, yapışıcı
y. 100a-1

yapışmaḳ (يَپِشْمَقْ ، يَپِشْمَغْ) : bitişmek, yapışık olmak
y. 69b-1
y.dur 69a-4

yapraḳ (يَپْرَغْ ، يَپْرَقْ) : yaprak, ağaç yaprağı
y. 58b-1
y.ıdur 49b-1
y.la 20a-3

aġu aġaç yapraġı : zakkum ağacı yaprağı
y. 113b-14

alma yapraġı : elma ağacı yaprağı
y. 26b-2

bāzrenbūye yapraġı : oğulotu yaprağı
y. 57a-1

gül düğmecügi yapraġı : tomurcuk gül yaprağı
y. 74a-1

gül yapraġı : gül yaprağı
y.la 26b-2

ḥayva yapraġı : ayva ağacı yaprağı
y. 26b-2

kāsnī yapraġı : yaban marulu yaprağı, hindiba yaprağı
y. 92a-6

kızıl gül düğümcügi yapraġı : koyu kızıl gül tomurcuğu yaprağı
y. 71b-5

kızıl gül yapraġı(n): kırmızı gül yaprağı
y. 18b-2, 60a-4
y.la 18b-10

kuru gül yapraġı : kurutulmuş gül yaprağı

y. 60a-13

kuru kızıl gül yaprağı : kurutulmuş kırmızı gül yaprağı
y. 59b-10

mersīn yaprağı(n) : mersin ağacı yaprağı, as ağacı yaprağı
y. 21b-1, 27a-9, 104b-1

mersīn yemişi yaprağı : mersin yemişi yaprağı, as ağacı yaprağı
y. 74a-4

nīlūfer çiçegi yaprağın : nilüfer çiçeği yaprağı
y. 18b-1

nīlūfer yaprağın : nilüfer çiçeği yaprağı
y. 27b-11, 48b-9

pāzū yaprağı : yaban pancarı yaprağı, pazı yaprağı
y. 58b-1

pāzū yaprağı ṣuyı : yaban pancarı yaprağı usaresi
y. 58a-5

sögüt yaprağı(n) : söğüt ağacı yaprağı
y. 21b-1, 56b-8, 62a-11, 80b-7, 110a-8

sögüt yaprağı ṣuyı : söğüt ağacı yaprağı usaresi
y. 26b-8

sūsen yaprağı : susam bitkisi yaprağı
y. 110b-4

şeftālū yaprağı : şeftalı yaprağı
y. 93b-3

turunc yaprağı : turunç ağacı yaprağı
y. 62b-10, 81a-8
y.la 26b-2

ʿunnāb yaprağın : hünnap ağacı yaprağı, üvez ağacı yaprağı, kızılığde ağacı yaprağı
y. 23a-4

yar*(يار) :

ağız yarı(n) : ağız suyu, salya (bkz. salyar)
y. 3b-10, 4a-5, 75a-7, 75b-2, 75b-6, 115a-2

yar- (يرّ) : yar-, ikiye ayır-
y.up 118b-1

yara- (يَرَ-) : yara-, müsbet te'siri ol-
y.maz 6b-3, 9b-7, 9b-8, 13a-12, 31a-13, 31b-6, 32 a-8, 32b-5, 33a-3, 33a-3, 33b-7, 34b-12, 37b-3 42b-12, 42b-13, 45a-5, 72b-13, 73a-3, 118b-2
y.r 40b-8, 42b-12, 116a-7

yaramaz (يَرَمَزْ) : kötü, zararlı
y. 2b-8, 12b-9, 30b-1, 37b-7, 39b-7
y.dur 32b-8

yaramaz mantar : zehirli mantar
y. 117a-8

yaramaz tumalan : zehirli arap mantarı, zehirli keme
y. 117a-8

yaramazırak (يَرَمَزِرَكْ) : zararlıca, yaramayacak yapıda
y.dur 32b-8

yaramazlıK (يَرَمَزْلِغ) : yaramazlık, elverişsiz halde bulunmak, bozukluk hali
y.ıdur 101a-2

yarar (يَرَرْ) : yarayışlı, elverişli
y. 117b-12

yarda* (يَرْدَ) :
demür yardası : demir tozu, demir pası
y. 117a-3

yarıl- (يَرِلـ) : çatla-, bir uzuvda rahatsızlık eseri çatlaklar teşekkül et-
y.up 116b-3
y.ur 101b-6

yarılmak (يَرِلْمَقْ ، يَارِلْمَقْ) : 1. çatlak; vücudda, rahatsızlık eseri kendiliğinden meydana gelen çatlama
y. 116a-9

2. bir darbe sonucu çatlama
y. 115b-7

yarım (يَرِمْ) : yarım, yüzde elli
y. 9b-1, 20b-12, 54a-12

yarındası (يَرِنْدَسِي ، يَرِنْدَاسِي) : bir dahasına, ertesi kere

y. 24b-4, 54b-4

yarḳan-ı aṣfer (يَرْقَانِ اَصْفَرْ) : doku ve organizmanın ihtiva ettiği sıvıların sararması neticesi gövdeye ve göze sarılık düşmesiyle beliren sarılık hastayığı

y. 91b-8

yarḳān-ı esved (يَرْقَانِ اَصْفَرْ) : vücuda ve göze karalık düşmek şeklinde beliren sarılık hastalığı

y. 91b-9

yasduK (يَصْدُوغ ، يَسْدُوغ) : yastık

y.ı 70a-4, 73a-4

yāsemīn (يَاسَمِين) : yasemin; sarı, beyaz veya kırmızı çiçekler açan bir güzel kokulu ağaççık

y. 21b-5

yāsemīn yaġı(n) : yasemin çiçeği yağı

y. 62b-9, 81a-11

yaṣṣı (يَصِّى ، يَصِّ)*:

yaṣṣı yaṣṣı : yassı yassı, yassı olacak şekilde

y. 56a-12, 111a-9

yastuksuz (يَسْتُقْسُزْ) : yastık kullanmadan

y. 85a-1

yaş (يَاشْى ، يَاشْ) : 1. taze, yeşil

y. 7b-6, 8a-9, 13b-12

y.ı 37a-5

2. ıslak, sulu

y. 93a-7

y.ınuŋ 115a-10

göz yaş : göz yaşı

y. 69a-11

yaş kabak suyın : taze kabak suyu

y. 102b-4

yaş kişnic suyı : taze kişniş suyu (bkz. yaş kişnīz ṣuyın)

y. 108b-5, 111b-14, 113a-6

yaş kişnïz suyın : taze kişniş suyu (bkz. yaş kişnic suyı)
y. 116b-8
yaş peynir : taze peynir
y. 34a-5
yaş (يَاشْ) : sene, yıl, yaş
y.ından 24b-9, 24b-10, 25a-8, 25a-9
yaşar-* (يَشَرْ-) :
göz yasar- : rahatsızlık eseri gösden sıvı boşan-
y.makdur 66a-13
yaşlıK (يَاشْلِغ) : rutubet, yaşlık (bkz. ruṭūbet)
y.a 4b-7
yat- (يَتْ-، يَتَ-) : yat-, dinlenmek üzere yat-
y.a 22a-10, 30a-3, 30b-5, 54a-2
y.acaḳ 15b-7, 62b-5, 64b-3, 91a-2
y.alar 10a-11, 10a-13, 10b-1, 10b-1, 10b-2
y.ıcaḳ 10a-13, 20a-7, 52a-5, 70b-12, 73a-4
y.maḳ gedek:-malıdır 70a-5
y.mamaḳ gerek:-mamalıdır 14a-8
y.mayalar 20a-12
y.up 30b-7, 30b-10, 119a-6
y.ursa 30a-2
yatırT- (يَتِرْدِ-) : yatmasını te'min et-, yatır- (bkz. yatur-)
y.alar 104a-12
yatmaḳ (يَتْمَقْ، يَتْمَقْ) : yatmak, uzanmak
y. 10b-2, 10b-3, 30b-12, 96a-8
y.dan 79b-7
yatmamaḳ (يَتْمَمَقْ) : yatmamak
y. 79b-7
yatur- (يَتُرْ-، يَاتُورْ-، يَتُورْ-) : yatır-, yatmasını te'min et- (bkz. yatırT-)
y.alar 66b-10, 85a-1
y.maḳ gerek:-malıdır 66a-1
yavru* (يَوْرُقْ، يَوْرُ) :
gögercin yavrusın : güvercin yavrusu, yavru güvercin

y. 82a-7

gögercin yavrusı eti: yavru güvercin eti

y. 7b-5

yavşan* (يَاوشَن ، يَوْشَن) :

aprı yavşanı : afsentin, pelin (bkz. afsentin, piyāz-ı yavşan)

y. 17a-1

şaru yavşan : sarı yavşan otu

y.dur 93b-2

yavşan yaġı : yavşan otu yağı

y. 64b-1

yavuz (يَوُز ، يَوُز) : kötü, zararlı, fena

y. 9a-1, 10b-3, 30a-6, 33a-13, 67a-4

y.dur 6a-10, 9b-5, 10b-10, 13a-8, 13b-3, 29a-8 30a-8, 30a-11, 30b-11, 31a-3, 31a-3, 80a-5 112a-7, 118b-4

y.ı 6b-11, 112a-3

y.ın 29b-12

yavuz ilan : zehirli yılan

y. 117b-12

yavuzlıḳ (يَوُز لِغ) : fenalık, sıhhatsızlık

y.ına 5a-9

yay (يَاىِ ، يَاىِ) : yaz, yaz mevsimi (bkz. yaz)

y. 13b-11

y.unı 3a-10

yayıl- (يَيِلْ ـ) : sirayet et-, her yerine dağıl-

y.mış ola:-mıştır

yayın (يَايِنْ) : yazın, yaz mevsiminde (bkz. yazın)

y. 97a-10, 106b-4

yaz (يَاز ، يَاز) : yaz, yaz ayı (bkz. yay)

y. 16b-5, 114b-4

ilik yaz: ilkbahar (bkz. ilk yaz)

y.a 106b-5

ilk yaz : ilkbahar (bkz. ilik yaz)

y. 3a-7, 13b-5

yazmaḳ (يَزْمَغ) : yazmak, yazma işi

y.a 51b-4

yazın (يَازْن) : yazın, yaz mevsiminde (bkz. yayın)

y. 24b-12, 42b-1

ilk yazın : ilkbaharda, ilkbaharla birlikte

y. 21b-8, 112a-2

ye- (يَـ) : ye- (bkz. yi-)

y.mek gerek:-melidir 83a-3, 83b-2, 88b-6, 94a-1 94a-2

y.meyüp 83b-2

y.ye 85b-3, 85b-3

y.yicek 94a-2

y.yüp 9b-3, 13a-5

yedi (يَدِي ، يَدْيِي ، يَدِ) : yedi

y. 18b-1, 19b-12, 53a-13, 58b-4, 60a-13, 60b-9, 101a-6, 119a-3

y.de 29a-3, 29b-1

on yedi : on yedi

y.de 29b-2

y.sinde 29a-8

otuz yedi : otuz yedi

y.de 29a-6

yigirmi yedi : yirmi yedi

y.de 29a-5, 29b-2

yedinci (يَدِنجِي ، يَدِنجِ) : sıra itibarıyla yedi, yedinci

y. 28b-12, 103b-9

on yedinci :on yedinci

y. 28b-13

otuz yedinci : otuz yedinci

y. 29a-2

yigirmi yedinci : yirmi yedinci

y. 29a-1

yedür- (يَدُرْ- ، يَدُرـ ، يَدُورـ) : yedir-, yemesini te'min et-

y.eler 27a-6, 62b-8, 67b-1

y.meyeler 64a-2

yel (يَلْ) : romatizma(bkz. yil^2, riḥ)

y.den 64b-5

yel*(يَل) :

sovuk yel : sert rüzgâr

y.ler 6b-6

yemek (يَمَك ، يَمَكْ) : yeme, yeme işi

y. 94a-3, 94b-10, 100a-8

y.den 85b-10

y.dür 82a-9

yemiş (يَمِش ، يَمِشْ) : yemiş, meyve (bkz. yimiş)

y. 41b-11, 91b-1

y.ler 3a-1, 7b-6, 8a-3, 8a-5, 9b-3, 87b-12

y.lerden 7a-5, 7b-7, 13b-12, 14a-9, 15b-6, 16a-2
62a-6, 67b-2

defin yemişi : defin yemişi (bkz. habbu'l-gar)

y. 53b-4

mersîn yemişi : mersin ağacı yemişi, as ağacı meyvesi

y. 27a-5, 60a-6, 74a-10

mersîn yemişi yaprağı : mersin meyvesi yaprağı

y. 74a-4

yeni (يَكِي ، يَكِ) : taze

y. 37b-11

y.si 37b-8

yenice (يَكِجَه) : yeni yapılma

y. 26a-8

yer (يَر ، يَرْ) : 1. yer, bölge, mahal

y.e 97b-9

y.i 22a-7

y.inden 115b-7

y.ine 30b-9

2. mukabil, değer

y.ine 53a-7, 77b-12

nefes yeri : vücudun solumaya yarayan mahalli

y. 109b-1

yeşil (يَشِل ، يَشِلْ) : yeşil renk

y. 109a-13, 112a-4, 112a-12

y.ola:-dir 46a-13

yeşil eyle- : yeşert-, yeşil renk ver-

y. 5b-6

yet- (يَتْ-) : yet-, kafi gel-

y.ecekçe 61a-2

y.icek 53a-12

yeynemek (يَيْنَمَكْ) : rahatlamak, hafiflemek

y.dür 89b-6

yeyni (يَيْنِي ، يَيْنِ) : 1. hafif, hazmi kolay

y. 9a-6

2. gergin olmayan, düzgün, normal

y.ola:+dir 30a-1

3. daha az şiddetli, düşük şiddette

y.sidür 112a-13

yıl (يِلْ) : sene

y.dan 53b-6

yılamak (يِيلَمَقْ) : koklamak.(bkz. yilemek)

y.dür 80b-9

yılan (يِلَانْ) : yılan (bkz. ilan)

y.un 118b-1

yi- (-يِ) : ye- (bkz. ye-)

y.dügi 14b-10

y.düginden 80a-10, 103a-9

y.medin 5b-1

y.mek gerek:-melidir 7a-10, 7b-6, 8b-2, 13b-11, 13b-12, 14a-3, 14a-11, 14b-3, 18a-4, 18a-5, 18 a-7, 23b-7, 35a-11, 37a-9, 37b-2, 38a-12, 64 b-4, 72b-3, 75b-5, 81b-12, 84a-13, 110a-1, 111 a-15

y.memek gerek:-memelidir 5b-5, 9a-1, 9a-3, 9a-4 9a-4, 13b-6, 13b-9, 13b-13, 14a-9, 14b-7, 24 b-11, 31b-10, 41a-3, 74b-10, 88b-6, 93b-12, 110a-2

y.memiş ola :-memiştir 50a-5

y.meye 85b-5

y.meyeler 7a-7, 7b-8, 7b-8, 7b-12, 8a-7, 9a-2, 15 a-8, 73a-9, 73a-10, 85a-9, 92b-3, 107a-9, 114 a-8, 114a-9

y.mez 118b-10
y.mezse 119b-2
y.miş ola:-miştir 27a-12
y.rse 64b-11, 119b-6
y.ye 22b-11, 22b-12, 64b-12
y.yeler 7a-8, 7a-10, 7b-7, 7b-9, 7b-13, 8a-3, 8a-3 8a-5, 8a-6, 8a-8, 8a-9, 11a-10, 14b-7, 19a-6 20a-5, 21a-9, 22a-3, 54b-4, 62a-3, 62a-8, 63a-5 65a-7, 65a-7, 65b-5, 70a-10, 70a-13, 73a-9, 73 a-10, 74b-12, 74b-13, 76a-13, 78a-11, 78b-1, 79a-4, 80b-10, 84a-9, 87a-10, 93b-7, 94b-13, 97 b-6, 97b-9, 107a-8, 107a-9, 107a-9, 113b-5, 113 b-6, 113b-8, 114a-9, 114a-10, 114a-13, 114a-16 116a-2, 116a-3
y.yicek 37a-8, 46a-3, 65b-3, 93a-9
y.yüp 7b-9, 7b-11, 8a-11, 9a-3, 9a-3, 12a-1, 69b-5 82b-1, 91b-1, 91b-1, 98b-1, 100a-2, 109a-8, 119 b-3, 119b-3

ıssı yi - : yemeği sıcak olarak ye-, sıcak ye-
y.yüp 75a-3

tuzun yi- : tuzunu al-, tuzunu iyice içine çekmiş ol-
y.miş olalar:-mişlerdir 87b-10

yidinci (يدنجى) : yedinci (bkz. yedinci)
y. 104b-7

yidür- (يدكور-، يدرر-، يدر-) : yedir-, yemesini te'min et- (bkz. yedür-)
y.eler 14b-11, 15b-5, 15b-6, 15b-7, 16a-4, 17a-3 19a-7, 19b-7, 20a-8, 20a-10, 21a-4, 21a-8, 27 a-3, 28a-6, 64a-3, 72a-7, 81a-7, 81a-10, 84a-5 85b-8, 85b-11, 90b-13, 91a-8, 91a-9, 91a-10, 92 a-12, 92a-13, 92b-2, 92b-2, 94b-2, 95a-3, 103 a-8, 107a-3, 107b-3, 108a-12, 111b-12, 113a-1 117a-13, 117b-7, 118a-6, 120a-12
y.mek gerek:-melidir 17b-1, 84a-1
y.meyeler 14b-11, 15b-8, 15b-12, 17a-4, 72a-1, 108b-1

y.seler 17a-5
y.ürlerse 117b-3

yidürmek (يدرمك ، يدرنكر) : yedirmik, yemesini te'min etmek

y. 72a-5
y.dür 94b-6

yigirmi (يكرمي ، يكرمه) : yirmi

y. 18a-9, 18b-2, 20b-12, 29b-3, 42b-9, 44a-6, 44 b-11, 54a-6, 54a-6, 55a-3, 55b-4, 56a-11, 56 b-6, 57a-5, 57a-8, 57a-11, 57b-6, 57b-9, 58a-3 58a-6, 58a-7, 58b-2, 60b-11, 76a-3, 87a-13, 104b-3, 105a-13, 107b-4, 112b-6
y.de 29a-4
y.den 29b-4

yigirmi bir : yirmi bir
y.de 29a-4

yigirmi birinci : yirmi birinci
y. 28b-13

yigirmi bis : yirmi beş
y. 55a-4, 55b-4, 56a-3, 58a-2, 58b-3, 70a-3

yigirmi dördünci : yirmi dördüncü
y. 29a-1

yigirmi dört : yirmi dört
y. 106a-8

yigirmi yedi : yirmi yedi
y.de 29a-5, 29b-2

yigirmi yedinci : yirmi yedinci
y. 29a-1

yüz yigirmi : yüz yirmi
y. 58a-6, 70a-2

yigirminci (يكرمنجي) : yirminci
y. 28b-13

yigit (يكيت) : genç, ihtiyar olmayan
y.ola:+dir 12a-9

yigreK (يكرك ، يكرلك) : daha iyi, iyice
y. 48b-12, 84a-5

y.dür 32b-11, 32b-12, 85b-12, 96a-6, 98a-11
y.i 78b-10
y.ola:+dir 9a-10, 18b-10

yikşenbih (يكشنبه) : birinci gün, pazar günü
y. 24b-4

yil (يل، يلا، يلو) : 1. bağırsaklarda ve midede meydana gelen gaz
y. 6a-9, 15b-10, 31a-11, 31a-12, 31b-4, 31b-7, 31b-11, 32a-4, 32a-7, 33b-10, 34a-13, 35a-11, 35b-7, 36a-2, 37b-12, 38a-8, 40a-1, 40b-12, 45a-8, 64a-12, 78a-5, 82a-2, 82b-1, 89b-5, 89b-7 90a-10, 91a-13, 92b-7
y.den 83a-3, 92b-4, 92b-10, 98a-6, 107b-9
y.e 17b-6, 32a-1
y.i 11b-3, 35b-5, 37a-2, 38a-3, 38a-13, 38b-1, 39a-3, 39b-1, 39b-3, 39b-10, 40a-13, 44a-1, 46a-1, 47a-3, 48a-4, 48a-8, 48a-12, 48b-4, 49b-7 50a-1, 50a-9, 50b-3, 52a-9, 52b-8, 53b-1, 58b-8

2. romatizma (bkz. yel, riḥ)
y. 64a-9

yil çık- : yellen-
y. 13a-7, 89b-6, 90a-10, 90a-13

yil (يل، يلو) : yel, rüzâr
y.den 69b-4

gün doğusı yili : gündoğusundan esen rüzgâr
y. 6b-9

yil koy- : rüzgâr çarp-, üşüt-, rüzgâr dokun-
y. 89a-2

yile- (يله-) : kokla- (bkz. yiy-, yiyle-)
y.ye 21b-5
y.yeler 21b-3

yilemek (يلمك) : koklamak (bkz. yılamaḳ, yiylemek)
y. 17a-10, 72b-12

yileT- (يلدر-) : koklat-, koklamasını te'min et-(bkz. yiyleT-)

y. 23a-1, 26a-12, 26b-1, 26b-6, 27b-9, 27b-10, 62 a-12, 62b-10, 81a-9

yillen-* (يِلّنْ-) :

ma'ide yillen- : midede gaz teşekkül edip rahatsız et-

y.mek 82b-10

yimek (يِمَك، يِمَگ) : yemek, yeme işi (bkz. yemek)

y. 7a-10, 8a-9, 8a-11, 8a-12, 8a-12, 9b-11, 12a-2 22b-3, 22b-5, 34a-12, 35b-2, 38a-8, 39a-5, 72 b-9, 72b-9, 73a-2, 73a-2, 82a-5, 89b-2, 92b-10 93a-13, 98a-13, 111a-4, 111b-11, 111b-11, 116 a-6, 116b-1

y.de 7b-13

y.den 2b-11, 6b-12, 7b-10, 15a-10, 69b-5, 75a-4 84b-9, 85b-6, 113a-14

y.dendür 99b-12, 99b-13

y.dür 72b-10, 83b-1, 84b-4, 89b-9, 92b-8, 94b-12, 96b-7, 101a-8, 111b-3

y.i 7b-11

y.ile 64b-10, 64b-11

y.le 88a-10

yimemek (يِمَمَك، يِمَمَگ) : yememek, iştahsızlık eseri yiyememek

y. 90b-1, 93a-12, 101a-8, 111a-14

y.dür 63b-1, 96b-7, 98b-1, 101a-9

yimiş (يِمِش) : yemiş, meyve (bkz. yemiş)

y.ler 61a-8, 84a-1, 99b-13

y.lerden 91a-9, 92a-13

y.leri 34a-9

mersîn yimişi(n) : mersin ağacı yemişi

y. 86b-12, 87b-2

zefl yimisi : har-zehre de denilen ve az miktarda zehir ihtiva eden bir bitki yemişi olup yılan sokmasında, yaranın hemen iyileşmeyip a- kıntının devamı için yaraya tatbik edilir

y. 118a-10

yin- (- يِن) : yen-, yeyil-

y.ür 2b-1

yine (يِنَه) : yine, tekrar
y. 71a-9, 103b-3
yir (يِر، يِرْ) : 1. yer, mahal, bölge
y. 67a-2
y.de 6b-5, 6b-6, 6b-7, 6b-7, 6b-7, 14a-7, 20a-12
61b-7, 70a-6, 99a-6, 99b-7, 100b-8, 108a-8,
117b-12
y.den 16a-8, 117b-13
y.e 66b-10, 74a-3, 79b-7, 90a-3, 96b-8, 98a-2,
116a-7, 117a-13, 118b-1
y.i 85a-4, 114b-13, 118a-8
y.in 119b-1
y.inde 109b-4
y.ine 49a-7, 108b-4
y.ini 114b-9.
y.leri 3b-9
y.üŋ 16b-5
2. mukabil, karşılık
y.ine 57b-1, 82a-13, 83b-8, 85a-9, 86b-4, 97a-7
2. toprak, zemin
y.den 12a-12, 86a-4
yir yir : yer yer, aralara
y. 117b-11
yir degşür- : hava değiş-, bulunduğu yeri, sıhhatı için değiştir-
y. 17a-12
yir* (يِرْ، يِر) :
yir ot : kokulu ot, keskin kokulu ot(cinsi)
y. 6b-4
yitürü (يِتُرُو) : kafi derecede
y. 71a-13
yiy- (- يِيْ) : kokla- (bkz. yile-, yiyle-)
y.eler 15a-5
yiyle- (- يِيلَ) : kokla- (bkz. yiy-, yile-)
y.mek gerek:-melidir 110a-9
yiylemek (يِيلَمَكْ) : koklamak (bkz. yilemek, yılamak)

y.dür 63b-1

yiyleT- (-يِيْلَدْ ، -يِيْلَتْ) : koklat- (bkz yileT-)

y.eler 15b-3, 104b-2

y.meyeler 104b-3

yiyni (يِيْنِ) : hafif

y.ola:-dir 51a-8

yiyni- (يِيْنِـ) : şiddeti düş-, rahatla-, hafifle-

y.ye 30a-2

yiynimek (يِيْنِمَكْ) : rahatlamak

y. 90a-11

yiyniT- (يِيْنِدْ-) : indir-, pörsüt-, şişi gider-

y.ür 86a-1

yiyüdur- (يِيُوْدُرْ-) : yemeye devam et-

y.ürken 9b-2

yoġun (يُغُنْ) : kalın

y. 50b-4

yoġunluḳ (يُوغُنْلُغْ) : kalınlık

y.ı 25a-11

yoġurd (يُغُرْدْ) : yoğurt (bkz. yoġurt, māst)

y. 95a-13

yoġurt (يُغُرْتْ) : yoğurt (bkz. yoġurd, māst)

y. 3a-1, 9a-2, 33b-7, 75a-1, 92b-2, 99b-12, 114 b-8

y.dan 7a-5

y.ıla 9a-1

eksi yoġurt : ekşimiş yoğurt

y. 95a-2

yoḳ (يُوقْ) : 1. olmayan, mümkün olmayan

y.dur 6b-11, 17a-7, 48b-12, 78b-10, 84a-5, 100b-2 119b-12

2. olmaması lazım gelen

y.dur 7a-1, 11a-2, 22a-13

yoklıḳ (يُوقْلُغْ) : mahrumiyet, mevcudiyetsizlik

y.ına 30b-12

yol (يُولْ) : geçecek yer, mecra

y.ın 12a-2

yolına turıg- : tıka-
y. 32a-11
yol- (-يُل) : sök-, yol-, yolarak temizle-
y.alar 117b-11
yöre (يُرَه ، يُوَرَه) : çevre, etraf
y.si 109a-12
çevre yöre : yakın kısım, bitişik çevre
y.sine 111b-13
yu- (-يُ ، -يُغ) : yıka-
y.duklarından 113b-16
y.madın 38a-11
y.mak gerek:-malıdır 70b-10, 70b-12
y.r 44b-6
y.ya 24a-13, 118a-13
y.yalar 19a-1, 27b-9, 64b-13, 92a-10, 104a-8, 113 a-12
y.yup 49b-5, 65b-13, 66b-13, 77a-13
yubūset (يُبُوسَتْ ، يُبُوسَتْه) : kuruluk, kuru tabiat, mizacı itibari ile kuru olmak
y. 4b-9, 62b-11, 68a-1, 68a-6, 116a-9
y.de 31a-5, 32a-5
y.den 64a-7, 68a-3, 77b-13, 78a-6, 78b-3, 91b-3
y.e 5a-4
y.i 36a-12, 45a-11
y.ile 68a-1
yud- (-يُدْ-يُدْ ، يُود) : yut-, (bkz. yut-)
y.a 23b-12, 27b-2, 54a-2
y.alar 22b-12, 54b-13, 55a-10, 55b-9, 56a-13
y.mak lazım:-malıdır 77a-8
yudamamak (يُدَ مَمَق) : boğazda yutmaya mani şiş olmak
y. 76b-2
yufka (يُفْقَه ، يُغْقَا) : 1. yufka, ince, hafif
y. 13b-9, 23a-13, 71a-11, 115a-1
2. cıvık, sulu (bkz. sıvuk)
y. 31a-8
yuğur- (-يُغُور ، -يُغُر) : yogur-, kıvama getir-

y.alar 53b-12, 54b-11, 54b-12, 55a-9, 55b-8, 56 a-12, 59b-5, 60a-2, 60a-8, 60b-3, 114b-9

yuḳar (يُوقَرْ) : yukarı (bkz. yuḳaru)

y.dan 90a-6

yukaru (يُقَارُو ، يُقَارُوْ) : yukarı, üst (bkz. yuḳar)

y. 117b-13

y.sın 25a-5, 25a-8

yuḳarugı (يُقَرُوغِي) : yukarıki, yukarı kısma ait

y. 25a-4

yumaḳ (يُمَقْ) : yıkama, su ile masai yapmak

y. 85b-13

yumşa- (يُمْشَـ-) : yumuşa-, sertliği ve kuruluğu git-

y.yınca 61a-1

yumşaḳ (يُمْشَقْ) : 1. iyice ezilip ufanmış

y. 20b-11, 50b-7, 51b-13, 53a-9, 55b-13, 58a-12 59a-6, 71b-4, 74a-3, 87b-5, 110a-12

2. mülayim

y.olursa: ise 5a-2

yumşaḳ ḥuḳne : bedenin gerginliğini gidirmek için yapılan hukne (bkz. ḥuḳne-i leyyine)

y. 22a-5, 58a-4

yumşaḳ eyle- : rahatlat-, gerginliği gider-

y. 10a-1

yumşaḳ ḥuḳne eyle- : yumuşak hukne tatbik et-, vücudu tenkıye ile rahatlat-

y. 11a-8, 23b-13, 25b-3

yumşaT- (يُمْشَـرْ-) : gerginliği gider-, rahatlat-

y.ur 31b-13, 33b-5, 35a-6, 37b-11, 38a-3, 38b-5 49a-12, 49b-4, 50b-11, 109a-8, 110b-10

yumurda (يُمُرْدَا ، يُمُرْدَهْ) : yumurta

y. 2b-9, 7b-6, 8b-13, 33b-4, 70a-13, 77a-7, 78 a-10, 79a-3, 80a-12, 87b-10, 88b-5, 94a-1, 95 a-13, 116a-5

y.dan 91a-12

y.yıla 9a-1

gögercin yumurdası : güvercin yumurtası

y. 95b-10

serçe yumurdası : serçe kuşu yumurtası

y. 95b-10

yumurda agı(n) : yumurta akı

y. 42a-12, 59b-5, 70b-8, 116b-9

yumurda sarusın : yumurta sarısı

y. 59b-5, 62b-6, 74b-4, 89a-13, 116a-2

y.nuŋ 33b-2

yumurtla- (يُمُرْتْلَ-) : tavuk yumurta koy-

y.mamış ola:-mıştır 33a-8

yun- (يُنْ-/يُيْ-) : 1. yıkan-, sudan geçiril- (bkz. yunul-

y.ıcak 38a-8

y.mamış 92a-6

y.mış 84a-12

2. banyo et-, yıkan-

y.alar 114a-2, 114b-11

3. yıka-

y.alar 50b-7

yunul- (يُنُلْ-) : yıkan-, sudan geçiril- (bkz. yıkan-[1])

y.mış 20b-4, 53a-9, 54a-8

yut- (يُطْ-) : yut- (bkz. yud-)

y.alar 62b-6

yutmak (يُتْمَقْ) : yutmak

y. 77a-5

yutdur (يُتْدُرْ-/يُتْدُرْ-) : yuttur-; yedir-, içir-

y.alar 19b-7, 89b-7

yuvalan- (يُوَلَنْ-) : yuvarlan-, kendi kendini yerde hır-pala-

y.ur 119a-6

yüce (يُجَا) : ulu, büyük

y. 1b-2

yüklü (يُكْلُوْ) : hamile

y. 15a-12, 24a-8

yüksek (يُكْسَكْ) : 1. dikine uzun, yüksek

y. 6b-5, 6b-7, 6b-7

2. derecesi yüksek, kabarık

yüksek eyle- : yüksek tut-, yükselt-
y. 70a-4
yülümek (يولمك) : tıraş, tüy ve kıl temizliği
y. 96a-7
yüreK (يوركى، يركى، يوركو) : kalb (bkz. ḳalb)
y. 26a-3, 80b-1, 80b-1, 84a-6
y.den 98b-4, 108b-2
y.e 33b-5, 35a-8, 35b-3, 35b-8, 36b-5, 38b-11, 48 a-6, 99a-5
y.i 13a-2, 16a-3, 44b-12, 45b-4, 47a-6, 47b-10, 48b-3, 50b-10
y.üŋ 49a-2
yüreK üstin : göğsün, kalb hızasına gelen mahalli
y. 104a-5, 110a-6
y.i 101a-13
yüri- (يورى-) : yürü- (bkz. yürü-)
y.ye 23a-8
y.yeler 8a-1
yürü- (يورو-) : yürü- (bkz. yüri-)
y.r 118b-10
yüz (يوز، يوزو، يوزى) : yüz, çehre
y. 64a-6, 66a-12, 112a-15, 116a-8
y.de 75b-8
y.e 26a-13, 72a-10, 75b-12
y.i 75b-8
y.in 18b-32, 24a-12, 27b-8
y.inden 31a-1
yüz göz : yüz ve göz nevinden görünür uzuvlar
y. 63a-9, 63b-3, 66b-2, 72a-12
yüz (يوز) : yüz, yüz sayısı
y. 40a-4, 43b-11, 43b-12, 44b-12, 57b-13, 60b-7 60b-10
biş yüz : beş yüz
y. 43b-13, 44a-7
iki yüz : ikiyüz
y. 44b-8

yüz yigirmi : yüz yirmi
y. 58a-5, 70a-2

yüz- (يُغُزْ) : yüz-, soy-
y.üp 110a-5

yüzerlik (يُزَرْلِكْ) : yüzerlik otu; sedefotugillerden, susama benzer tohumları acı, beyaz çiçekli ve ıtırlı bir ot
y. 96a-3

- Z -

za'ferān (زَعْفَرَان، زَعْفَران) : safran; süsengillerden, yirmi elli santim arası boya sahip soğanlı bir bitki ve bu bitkinin tepeciklerinin kurutulmasıyla elde edilen sarı renkli baharat (bkz. za'firān)

z. 81a-7, 81a-10

z.ıla 81a-12

za'firān (زَعْفِرَان) : safran (bkz. za'ferān)

z. 5b-4, 5b-5, 40a-8, 47a-8, 52b-10, 59b-3, 59 b-13, 60a-7, 60b-1, 82a-10

za'firān rengin : safran rengi, koyu sarı, sapsarı

z. 50a-4

za'firānlan- (زَعْفِرَانْلَنْـ) : safran katıl-

z.mış ola :-mıştır 26b-5

zağa (زَغَه) : bir tür kertenkele, renk değiştirmesiyle de bilinen küçük bir kertenkele türü (bkz. kaya keleri)

z. 117a-9

ẓāhir (ظَاهِر، ظَاهِر) : dış. görünen kısım

ẓ. 100a-8

ẓ.inde 112a-11

zaḥīr (زَحِير، زَحِير) : zor olmak, bağırsak iltihaplanması, dizanteri (krş. zor ol-)

z. 88b-6, 89b-2

z.i 89b-2

zaḥīr-i bāṭıl (زَحِيرِ بَاطِل) : dizanterinin, bağırsak sıyrıntısı gelmesi ile görülen bir türü

z.dur 88b-6

zaḥīr-i ḥak (زَحِيرِ حَقّ) : dizanterinin, safra ve balgam ishali ile görülen bir türü

z.dur 89a-2

zaḥmet (زَحْمَت، زَحْمَت) : ağrı, ağrılı ızdırap

z. 101b-5, 117b-9

z.ile 16a-9, 24a-9, 94a-6, 94a-9

zaḥmet çek- : boşu boşuna yorul-, neticesi olmayan bir teşebbüste bulun-

z. 71a-11

zaḥmet vir- : acıt-, ağrıt-, acı ve ızdırap hissettir-

z. 86a-5, 109a-12

zaḥmetlü (زَحْمَتْلُو) : zahmet verici, sıkıntılı, zor

z. 90a-8

zaḥmetsüz (زَحْمَتْسُوز) : kolay, zorlanmadan

z. 51a-8

żaʿīf (ضَعِيف، ضَعِيفْ) : 1. zayif, güçsüz

ż. 24a-7, 24a-8, 41a-2

2. te'siri az, te'sirsiz

ż. 22a-10, 30b-2

ż.idür 112a-13

ż.olursa:ise 5a-1

3. tevazu ifadesi: kulunuz, bendeniz

ż.i 2a-7

żaʿīf eyle- : 1. güçten kuvvetten düşür-

ż. 3b-5, 3b-5, 10a-4, 10b-9, 11b-5, 13a-12, 13a-13, 13b-4, 25a-4, 28b-1, 38b-13, 46a-10, 48a-2, 48b-1, 71b-1, 72a-6, 88a-2

4. azalt-, yavaşlat-, düşür-

ż. 10a-5, 10b-12, 11b-10, 13a-1, 22a-12, 22b-1

żaʿīf iT- : güçten kuvvetten düşür- (bkz. za if eyle[1])

ż. 45a-3, 47a-7, 48b-7

żaʿīf ol- : 1. güçsüzleş-, kuvveti azal-

ż. 3a-11, 4b-3, 12a-10, 17a-9, 17b-7, 18a-3, 18a-7, 19a-6, 24b-6, 26a-4, 26a-5, 26b-11, 27a-4 30b-4, 62a-3, 64a-2, 65a-9, 70a-13, 72a-2, 80a-10, 80b-1, 82b-2, 83b-9, 84b-8, 84b-12, 86a-8, 86a-13, 95a-9, 97b-3, 103a-1, 105a-2, 110a-2, 116a-2, 119a-8

2. azal-, kapasite kaybet-

ż. 3a-12, 3a-12, 4a-2, 4a-5, 82b-4, 82b-9, 83a-7 83a-12, 83b-11

3. zayıfla-, kilo kaybet-

z. 14b-5, 72a-7

4. miktarı azal-

z. 22a-13

żaʿīflıḳ (ضَعِيفْلِغ) : güçsüzlük, takatsızlık

ż.ı 80b-1

ż.ına 5a-1

ż.ından 65b-1

zamān (زَمَان) : müddet, süre

z. 3b-13, 10b-8, 13a-9, 100a-9

żamġ (صَمْغ) : zamk, akasya ağacı zamkı, bir tür sakız (bkz. żamġ-ı ʿarabī, ṣamġ-ı ʿarabī)

ż.ı 87b-7

żamġ-ı ʿarabī (صَمْغ عَرَبِي، صَمْغ عَرَبِيّ) : bir tür akasya ağacı sakızı, zamkı (bkz. żamġ, samġ-ı ʿarabī)

ż. 87b-2

ż.dür 86b-13

żarūret (ضَرُورَت) : macburiyet, kat'i ihtiyaç

z. 7a-2, 7a-8, 9b-8, 97b-3, 21b-8

ẕātu'l-cenb (ذَاتُ الْجَنْب) : satlıcan, akciğer zarı iltihabı

z. 79a-9

ẕātu'z-zebih (ذَاتُ الرِّيح) : göğüs ağrısı, nefes darlığı ve yüksek ateşle ortaya çıkıp hastanın yalnız sırt üstü yatabildiği bir akciğer hastalığı

z. 79b-3

zāyil* (زَائِل) :

zāyil eyle- : sebebi ortadan kaldır-, sona erdir-, izale et-

z. 12b-9, 100b-4

zāyil ol- : 1. geç-, gideril-

z. 12b-13, 19a-10, 25b-12, 26a-1, 115a-4

2. zevale uğra-, kaybet-

z. 68b-6

żayyıḳ-ı nefes (ضَيِّقِ نَفَس) : bkz. żayyıḳu'n-nefes
ż.de 78a-13

żayyıḳu'n-nefes (ضَيِّقُ النَّفَس) : bkz. ẓıḳu'n-nefes
ż. 78b-5

ẕefl* (ذَفْل) :

ẕefl yimişi : har-zehre de denen ve bir miktar zehir ihtiva eden bir nebat yemişi
z. 118a-10

zencār (زَنْجَار) : bakır pası nevinden göztaşı, koyu mavi renkte, zehirli bir tuz
z. 113b-14

zencebīl (زَنْجَبِيل ، زَنْجَبِيل) : zencefil; hindistan, malezya gibi yerlerde yetişen, yaklaşık bir metre boyunda, kamışa ve hasırotuna benzeyen çok yıllık bir bitkiden elde edilen toz şeklinde bir baharat
z. 47a-9, 52a-11, 55a-7, 74b-8, 82a-9, 95b-8
z.den 83a-2
z.ile 91a-7
z.iledür 48b-13

zencebīl ma'cūnı : zencefil bitkisi kökünden yapılan ve kuvvetlendirici te'si olan bir macun
z. 20a-7

zencebīl murābāsın : zencefil ile kaynatıp dondurulan bir tür reçel, tatlı
z. 25b-6

zerdālū (زَرْدَالُو) : zerdalı, sarı erik, kayısının küçük meyveli bir türü
z. 34b-13, 57a-4, 57a-10, 99b-13, 67b-3

acı zerdālū yaġın : acı zerdalı yağı
z. 88a-11

zerdālū suyı(n) : zerdalı meyvesi suyu, zerdalı usaresi
z. 25b-9, 84a-11

zernīḫ (زَرْنِيخ) : sıçanotu, arsenik (bkz. sıçan otu)
z. 117a-3

ak zernīḫ : zırnığın beyaz bir türü

z. 114b-5

kızıl zernih : kırımızı zırnık

z. 114b-5

zerr-i verd (زَرِّ وَرْد) : tomurcuk gül (bkz. zırr-ı verd, zürr-i verd)

z. 102b-11, 105b-11

zeyd*(زَيْد) :

zeyd yağın : bkz. zeyt, zeyt yagı(n)

z. 84a-4

zeyt (زَيْت ، زَيِّت) : zeytin yağı, zeyt yağı (bkz. zeyt yağı(n), zeyd yağın)

z. 61a-2, 118a-6

z.ile 62b-8, 62b-8, 117b-4

zeyt yağı(n) : zeyten yağı (bkz. zeyt, zeyd yagın)

z. 16a-12, 59a-3, 60b-7, 82a-12

eski zeyt yağı : eskimiş zeytin yağı

z. 110b-10

zeytūn (زَيْتُون ، زَيْتُون) : zeytin

z. 36b-7, 73b-9, 74b-2

z.dur 83a-12

żıdd (ضِدّ) : muhalif

z.ıla 17a-12

zırr-ı verd (زِرِّ وَرْد) : tomurcuk gül (bkz. zerr-i verd, zürr-i verd)

z. 89a-12

zībaḳ (زِيبَق) : civa (bkz. jīve)

z. 117a-1

zift (زِفْت) : karasakız, katrandan çıkarılan, kolay kırılan, az sıcakta eriyen, katı, siyah ve parlak bir madde

z. 118a-9

żih(i)n (ذِهْن ، ذِهِن) : zekâ, zihin, hafıza

z. 62b-1

z.i 10b-12, 51b-8, 52a-5

żikr*(ذِكْر) :

żikr eyle- : söyle-, ifade et- (bkz. żikr it-)

z. 51b-6

zikr it- : söyle-, işaret et-, ifade et- (bkz. ẕikr eyle-)

z. 87a-5

żīku'n-nefes (ضِيقُ النَّفَسِ ، ضِيقُ النَّفَسِ) : nefes darlığı (bkz. żayyıḳ-ı nefes, żayyıḳu'n-nefes, krş. nefes dutul-)

z. 77b-3

z.de 78a-4

zincfir (زِنجِفِر) : civa ile kükürt karışığı bir çeşit tabii boya

z. 117a-2

zīrā (زِيرَا) : çünkü, şu sebepten ki

z. 5b-5, 22b-1, 26a-4, 28b-1, 28b-10, 31b-10, 64 a-2

zīrā ki : bkz. zīrā kim

z. 2a-3, 22a-5, 22a-11, 24b-11, 103b-10

zīrā kim : çünkü, sebebiyle, osebeple ki (bkz. zīrā ki)

z. 8a-7

zirāvend-i müdevvire (زِرَاوَنْدِ مُدَوِّرَه) : çiçeklerinden siyah boya çıkarılan bir otun kendisinden ve kökünden elde edilen bir tür ilaç, seylan kurşun kökü (bkz. şaytarac, sergüle)

z. 52a-12

zirāvend-i ṭavīl (زِرَاوَنْدِ طَوِيل) : zeravend bitkisi, zeravendin erkek cinsi tabir edilen bir çeşidi, kabakulakotunun uzun boylu bir türü

z. 53b-4

zīrbāc (زِرْبَاغ ، زِيرْبَاج) : zirbac aşı (bkz. zirbac aşı)

z. 81b-11, 84b-4, 85b-7, 92a-12, 92a-13, 105b-4

zīrbāc aşı : ufak doğranmış koyun eti veya mafsallarından doğranmış tavuk eti kaynatılıp köpüğü alınır; sirke, bal veya şeker katıp tarçın ve nohut ile pişirilir ve safranla boyanır, bu şekilde zirbac aşı elde edilmiş

olur; zirbac aşı maddeleri muhtelif rahatsızlıklara göre değişik miktarlarda katılan edviye mahiyetinde bir yemektir

z. 39b-12

zīrbāc müzevveresin : zirbac aşının müzevvere türü, zirbac aşının biraz değişik olanı

z. 103a-4

zirişk (زِرِشْك) : kadıntuzluğu (bkz. anber-i baris, kadın tuzlugı, kadun tuzlıgı, hatun duzlugı)

z. 46a-4, 81b-11

zirişk aşı : kadıntuzluğu aşı

z. 80b-10

zirişk müzevveresi(n) : müzevvere olarak pişirilen zirişk yemeği

z. 92a-10, 101a-8

zirişk suyı : kadıntuzluğu suyu, zirişk usaresi

z. 81b-9, 103a-8

ziyāde* (زِيَادَه) :

ziyade eyle- : miktarını artır-, çoğalt-

z. 36a-13, 41a-5, 45a-2

ziyāde iT- : ziyadeleştir- (bkz. ziyāde eyle-, ziyāde ḳıl-)

z. 40b-10, 41b-5

ziyāde ḳıl- : miktarını artır-, ziyadeleştir- (bkz. ziyāde eyle-, ziyāde iT-)

z. 34a-13

ziyāde ol- : şiddetlen-

z. 84b-2, 110a-12

ziyān (زِيَان وَ زِيَادَ) : zarar, bir maddenin vücutta yaptığı tahribat ve vücuda verdiği rahatsızlık

z.ın 49b-5, 53b-3

ziyān eyle- : zarar ver- , sıhhate dokun- (bkz. ziyān iT-)

z. 8a-10, 10a-3, 11b-7, 13a-2, 31b-8, 32a-12, 32 b-9, 34a-9, 34b-8, 34b-12, 35a-11, 36a-9, 36

b-11, 37a-5, 37a-8, 37b-5, 39a-9, 39b-2, 39 b-11, 40a-13, 41a-2, 41a-11, 45b-1, 45b-1, 45b-12, 48b-12, 50a-11, 50b-10, 61b-6, 62b-2 69b-12, 85a-5, 87b-12, 87b-13, 89b-2, 89b-2 96a-1, 98a-13, 98b-2, 104a-3

ziyān iT- : zarar ver-, sağlığına dokun- (bkz. ziyān eyle-)

z. 35b-10, 38b-6, 39b-5, 40a-1, 41b-6, 45a-4, 45 a-8, 47b-3, 48b-2, 49b-11, 70a-13, 81b-2, 86 a-1, 97b-13

zōr (زور) : kabızlık hali

z. 59b-2

zōr eyle- : kabızlık halinde necis çıkarmak için zorla-

z. 88b-11

zōr ol- : bağirsak iltihaplanması sonucu kabızlık hasıl ol-

z. 88b-6, 100a-8

zulümāt* (ظلمات) :

dalālet zulümātın : sapıklığın karanlığı, sapıklığın sebep olduğu cehalet vasatı

z. 1b-5

zükām (زکام) : bkz. zükkam

z. 100a-9

z.ı 12a-10

zükkām (زکام) : bir nezle türü; madde boğaz ve akciğer yerine burun deliklerine inerse zükkam rahatsızlığına sebep olur

z. 3b-3, 14a-7, 72a-8, 72a-10

z.ıla 66a-2

z.un 73a-1

zürr-i verd (زرّ ورد) : gül tomurcuğu, tomurcuk gül(bkz. zırr-ı verd, zerr-i verd)

z. 27a-9, 74a-1, 74a-5, 74a-10, 74b-7

Manası tesbit edilemeyen kelimeler :

burz-ı mırrı, burz-ı mırrū, burz-ı mırrūn

gerzi, gerdiye

deryīr ol-

māyuᶜlinūn yaġı

meşrūdītūs, meşrūtītūs, meşrutīdūs maᶜcūnın

sā yaġı

tefyīc eyle-

NETİCE

Buraya kadar yapılan tedkik ve tahlillerle ortaya çıkan belli başlı kaideleri ve varılan neticeleri, bunlara delalet eden misallerle birlikte, maddeler halinde sıralamak istiyorum:

Hacı Paşa ve Eseri

1. 14. asrın ikinci yarısı ile 15. asrın ilk çeyreğinde yaşayan Hacı Paşa, devrinin en büyük hekimi ve tıp alimi, tefsir yazacak seviyede de dini ilimlerde söz sahibi bir şahsiyettir. "Anadolu'nun İbn-i Sinası" detirtecek kadar büyük olan şöhreti ve te'siri, daha sonraki asırlarda da devam etmiştir. Müntehabı-ı şifa ile beraber Teshil adlı tıp kitabı, Türkçe'yi beynelmilel ilim dili yapma gayretleri dahilinde kaleme alınan adapte-telif eserlerin en mühimlerinden biridir.

İmlâ Özellikleri

2. Kelime içindeki a ve e ünlülerinin imlâsı kesinlikle ayırt edilmiştir. Bunlardan e, yalnız hareke ile temsil edilirken, a ünlüsü hem harf ve harekeyle hem de yalnız hareke ile gösterilebilmektedir(Bkz.sh:44-63)

3. Ünlülerin imlâsı, ünlü uzunluklarını göstere - cek şekilde tesbit edilmiştir(Bkz. sh:44-63 ve 99-103).

4. Kelime başı t ve s ünsüzlerinin kalınlarıyla inceleri ط ve ت ; ص ve س ile gösterilmek suretiyle ayrılmıştır. Bunların, sadece istisnaları var-

dır (Bkz. sh:132-138).

5. #ç'ler, istisnalarla, daima ﭽ ile temsil edilmekle, hem ﭽ hem ﭼ ile temsil edilen ç/ ve ç#'lerden ayrılmıştır(Bkz. sh: 116-121)

#g'ler ve #k'ler ﮓ ile temsil edilmiş ve farklarını işaret eden bir imlâ kullanılmamış iken, g/'lerin durumunu açıklığa kavuşturan ﮒ imlâlı misaller verilmiştir(Bkz.sh: 121-125).

ŋ/ ünsüzü sık sık ﯓ ile yazılmaktadır.(Bkz. sh:126-128).

p ve b ünsüzleri hem ﭙ hem ﺑ ile yazılıp kararsızlık gösterirken, yalnız -(y)Up gerundiumu, istisnasız ﺑ ile temsil edilmekle bu ekin standart bir imlâya sahip olduğu gösterilmiştir(Bkz. sh: 129-131).

6. Teshil'de, eklerin kelimeye bitişik yazılması, bir kaide halindedir. Ancak bu eklerin bazan ayrı da yazıldığı görülür. Bu durum, eklerin ayrı yazıldığı daha eski bir devrin izlerini taşımakla beraber, imlânın, eklerin bitişik yazılmasına doğru standart kazandığını gösterir. Sık kullanılan kelime durumundaki "daḫı, gibi ..." v.b. edatların bile bazan bitişik yazıldığı görülmektedir(Bkz. sh: 141-147).

7. Teshil'de sistematik olarak yer aldığına hükmedilebilecek ünlü uzunluklarını görüyoruz. Bu ünlü uzunluklarının muhtelif kaynakları vardır:

a. Kelimelerde muhafaza edilen asli uzun ünlüler (Bkz. sh: 158-172)

b. -sA, -(y)A eklerinde görülen ve asli olduğu düşünülebilecek, fakat bu uzunluklarını, eklerin son ses

vurgusu sayesinde ve belli ölçüde devam ettirdiğinden, l r sonantlarının yanında ve kendisinden sonra ek gelmesi halinde kaybeden uzun ünlüler(Bkz. sh:171-182).

c. Aslında, uzun ünlüye sahip olmayan bazı eklerin, ekleşme sırasında meydana gelen fonetik hadiselerle, muhtemelen ses-hece dengelemesi eseri, ünlülerin uzadığı görülür:

ca. +(y)A hal eki : Vk̇+a > Vg̈ā, Vk+e > Vgē , +(s)In+A > +(s)Inj̈Ā, Vş+A VşĀ şartlarında ünlü uzar.

cb. Fonksiyon gösteren ek uzunluğu: Bu, 3.teklik şahıs iyelik eki ile +lA instrumental ekinin birleştiği durumla alâkalı ünlü uzunluğudur:

+(s)I+lA -(s)ĪlA

Bu durumda, iyelik ifade eden +(s)I ekinin ünlüsü, l sonantından evvel ve orta hecenin dar ünlüsü olarak zayıflığını gidermek için uzuyor, bu yolla varlığını ve fonksiyonun devam ettiriyor (Bkz. sh: 191-194)

cc. ise, +ile ekleri, kalın ünlülü ve sonantla biten bir kelimeye eklendiklerinde, orta hecenin dar ünlüsü durumuna gelen "i" ünlüsü eğer düşmüyorsa, varlığını uzamak suretiyle devam ettirmektedir:

"bıraġurlarīsa, muhtaşarīla"v.b.(Bkz.sh:195-196)

cd. ise eki, dar-düz ünlüyle biten bir kelimeye eklendiğinde, kaynaşma hadisesi ile ünlü uzunluğu ortaya çıkar:

eyledi+ise eyledīse (Bkz. sh: 195)

d. Sonantla biten bazı kelimelere, ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde, bu ünsüz kendisinden evvelki ünlüyü uzatmaktadır. Bu bir vurgu uzunluğudur:

belür-e > belūre (Bkz. sh: 190)

e. Bazı kelimelerin sonunda bir yapım eki gibi klişeleşmiş halde yer alan +(y)A hal ekinin a ünlüsü, kelimenin son ses vurgusuna sahip olmakla kalmayıp asli uzunluk şeklinde tezahür eden, kararlı, kendisinden sonra ek geldiğinde bile bu uzunluğunu muhafaza eden bir uzun ünlü durumuna geçmiştir (Bkz. sh: 187 ve 190):

anā (ona), yanā, yanādın ... gibi

Hulasa, muhtelif şekilleri görülen bu ünlü uzunluklarının Teshil gibi mensur bir tıp metninde işaretlenmesi ehemmiyetlidir. Buradan hareketle, manzum metinlerin Tk. kelimelerinde görülen ünlü uzunluklarının, vezin zoruyla meydana getirildiği yolundaki kanaatler, yeniden gözden geçirilmelidir. Bu uzunlukları gösteren imlâların bir kısmının zaten var olan uzunluğu temsil etmeleri, ihtimal dahilindedir. Türk dili asıllı kelimelerdeki ünlü uzunluklarının mühim bir kısmı, imaleyle meydana gelmeyip, pek de üzerinde durulmayan, fakat hakikatte mevcud olup, aruzun kullanılmaya başlanmasından sonra yeni bir değer kazanmakla ortaya çıkmış olmalıdır. Bu hususu, manzum ve mensur,EAT. metinlerindeki uzunluk alametlerinin bol esere dayalı mukayesesi ile vuzuha kavuşturmak mümkündür.

8. Bazı kelimelerin hem e hem i ünlüsü bulunduran şekilleri vardır: geç ve giç , ye- ve yi-, yer ve

yir .. gibi. "i"li şekillerinin ağır bastığı böyle kelimelerin varlığının, ayrı diyalektlerin standart dilde bir araya geldiklerini ve bu birliğin i'li şekilleri tercihe yöneldiğini gösteren hususlardan biri olduğu söylenebilir.

9. Düzenli bir ses uyumundan söz edilemez :

Kalınlık-incelik uyumu, "iken" gerundiumu, "ilan" kelimesi gibi istisnalarla, tasviri fiillerin bozduğu bazı hallerin dışında tamdır.

Dudak uyumu yoktur. Bu uyumu bozan en mühim sebepler, EAT.nin bir hususiyeti olan yuvarlaklasma ile bazan bunun tersi olan düzleşme hadiseleridir.

Ünlü-ünsüz uyumu, bilhassa ötümlüleşme, sızıcılaşma, yuvarlaklaşma hadiselerine bağlı olarak görülür. Ancak bu, mutlak bir uyum hadisesi değildir.

Ünsüz uyumu, sınırlı olarak vardır. Bazı kelimelerde ise hem uyumlu hem de uyumsuz şekiller görülür. Bu, umumi manada bulunmamakla birlikte, ünsüz uyumunun yavaş yavaş yayıldığını gösterir.

10. Teshil'de görülen en mühim ses değişmeleri ötümlüleşme, sızıcılaşma ve yuvarlaklaşma hadiseleridir. Bunlardan başka ulanma, Arapça ve Farsça kelimelerde görülen ünlü ve ünsüz türemeleri dikkat çeker.Ayrıca şu hususlar dikkat çekicidir:

a. #t >#d ötümlüleşmesi, ince ünlülü kelimelerin 4'ü istisna, hepsinde meydana gelmişken, kalın #t>#d ötümlüleşmesi çok sınırlıdır. Sadece ötümlü şekli olan 6 kelime mevcuttur. 6 kelime de ötümlü şekli ile birlikte

ötümsüz şekilleri de bulunan kelimelerdir. İkili şekiller, diyalekt farklarını gösteren unsurlardan biri sayılabilir.

b. Bir çok EAT.metninde görülen ḳ > h sızıcılaşması, "hatun, dahı, ḳohu" kelimelerinin haricinde görülmez.

Şekil Bilgisi

11. -sA eki, daima, bir gerundium eki durumundadır. İlaveten, -Ur ve -(y)A zaman eklerinin bazan gerundium gibi kullanıldıkları müşahade edilir.

12. Bazı çekim ekleri, şekilce sınırlı olmalarına karşılık fonksiyonca genişlerler :

a.Başta +(y)A, +dA, +dAn ekleri olmak üzere, ismin hal eklerinin fonksiyonları son derece geniştir.

b. -(A/U)r eki şimdiki zaman, geniş zaman ve gerundium; -(y)A eki ise geniş zaman, istek, gereklilik, iktidar fiili yapma, ol-a şeklinde bildirme, nadiren gerundium eki gibi türlü vazifelerle görülürler.

13. Bazı çekimlerde ise, aynı veya benzer fonksiyonu ifade eden birden fazla ek kullanılır. Bu eklerin aralarında nüans vardır:

a. "gereklilik" kipinin çekimini yapan ekler:

"-A gerek, -mAk gerek, -mAk lāzım, -mek yokdur, -r ola gerek, -sA gerek, -(y)A "

b. Bildirme ekinin iki şekli vardır:

"-ola, -dUr (Bir yerde -dUrUr şekli)

c. i- cevheri fiilinin yanında, ol- fiilinin de cevheri fiil olarak genişçe kullanıldığını görüyoruz. A-

ğırlık i- fiilindedir.

14. +dUr bildirme ekinin, bir çok EAT. metninde görülen +dUrUr şekli Teshil'de, sadece bir yerde geçer. Yine bu cümleden, -(y)UbAn gerundiumu hiç bulunmazken, onun yerini, -(y)Up gerundiumu almıştır.

15. Yüklemlerin büyük bir kısmı geniş zaman, temenni kipleri ve bildirme ekleriyle yapılan çekimlerden meydana gelmiştir. Bu husus, metnin anlatma üslubunu yapan unsurlardan biri olarak karşımıza çıkar.

Cümle

16. Cümlelerin, cümle içindeki kelime gruplarının Tk. cümle yapısına göre sıralanmasıyla teşekkülünü zaman zaman ihlâl eden "ki,kim" bağlaçlarının dışında, bu yapıyı te'siri altına alan herhangi bir tercüme unsur bulunmaz. "ki,kim" bağlaçlarının yol açtığı, ara cümle, asıl unsurun öne kayması gibi haller, aslında, "ki,kim"in sahip olduğu te'kid kuvvetinden faydalanılmak istenmesin - dendir.

17. Metnin hususiyetlerinden biri de, umumiyetle, kısa cümlelerden meydana gelmesidir.

Söz Dizini

18. Sözlükte 2365 ana madde başı vardır. Bu kelimelerden 1269'u Tk. asıllıdır. Bu ayırımın etimolojik açıdan bir değeri olabilir. Ancak, alınma kelimelerin çoğu, Türkçe yapım eki alarak, yardımcı fiillerle birleşerek ya da geçirdiği fonetik-morfolojik değişikliklerle

Türkçe'nin tabii birer söz varlığı haline gelmişlerdir.

19. Bazı kelimelerin, fonetik veya morfolojik farklar gösteren birden fazla şekilleri bulunmaktadır. Bu durum, yazı dilinin üzerinde birden çok diyalektin te'siri olduğunu gösteren hususlardan biridir:

"gögüs ve gögüz, iriŋ ve riŋ, kişnīc ve kişnīz, ko- ve koy-, ötürmek ve oturmak, panmuk ve panbuk, uşak ve uvak, uyumak ve üyimek, yaŋā ve yaŋādın" gibi.

20. Metnimizde geçen "gölmek: yanmak, yanar gibi ateşlenmek" kelimesinin tesbiti, eğer gözden kaçan bir kaynak yoksa, ilk defa burada yapılmıştır.

Ayrıca, birden fazla kelimeden meydana gelen fiil ya da isim şekilleri olarak kullanılan bazı hususi ifadelerin tesbitine ehemmiyet verilmiştir. Bu ifadelerde geçen kelimeler, münferid olarak defalarca tesbit edilmiş olmasına rağmen, birleşik şekillerdeki manaları bakımından eksik kalmış olabilmektedirler. Metnimizde tesbitine imkân bulduğumuz bu söz varlıklarının bir kısmını burada veriyoruz :

ağına iriş- :ağar-, tertemiz ol-

ağrı bir arada durma- :ağrı, vücutta uzuvdan uzuva sirayet et-

bir arada otur- : istirahat et-, vücudu yorucu hareketlerden muhafaza et-

bir yalunuz : tek başına

göyündürü in- : madde, vücudun bir yerine ateşle toplan-

ṣayrulıġa ḳatıl- : hastalığa yakalan-

ṭanla ṭa'āmı : sabah öğünü

yolına ṭurıġ- : tıka-

Teshil'in Dilinde ve Teshil'in de Temsil Ettiği Eski Anadolu Türkçesinde Meydana Gelen Değişikliklerin Türk Dilinin Gelişme Safhaları Bakımından Yeri ve Mahiyeti

Eski Anadolu Türkçesinde görülen dil hususiyetleri, hem Orta Türkçe döneminin diğer şivelerinden hem de kendisinden önceki ve sonraki devirlerin hepsinden daha ileri seviyede ve hızlı değişmeleri aksettirmektedir.

Bu değişmeler içinde ötümlülesme, yuvarlaklaşma ve sızıcılaşma gibi ses hadiseleri başı çekmektedir. Bilhassa kelime sonu G## ünsüzünün, sızıcılaşmakla kalmayıp tamamen kaybolması, Türk Dilindeki değişme hızıyla mukayese kabul etmez bir gelişmedir. Bunlara, Teshil'de de görüldüğü gibi, bir taraftan aynı fonksiyonu yerine getiren çok sayıda fiil çekim eki şekilleri (hem gerundium hem de yüklem çekimlerinde) teşekkül ederken, diğer taraftan bazı eklerde müşahade edilen fonksiyon genişlemelerinin kesafeti yanında, yazı dilinin, bir çok diyalektin izlerini taşıması gibi hususlar ilave edilebilir.

Bu gelişmelerin hepsinin birden bir kaç asırlık bir zamanda meydana gelmesi, hem başka devirlere hem de aynı devirdeki diğer Türk coğrafyalarında sınırlı kalan

bu tür değişmelere nisbetle çok hızlı sayılır.

Bunlar ve bunlara ilave edilebilecek başka hususlardan meydana gelen değişmeler manzumesi, bir sebep-sonuç münasebeti içinde daha iyi anlaşılabilir. Buradan hareketle denilebilir ki, İslâm dinine girdiği 10.asırdan itibaren devamlı batı istikametinde yer değiştiren, yeni coğrafyalarla ve yeni kültürlerle tanıştıktan sonra , yeni kimliğinin saikiyle vücuda getirdiği Selçuklu Devletleri sayesinde ilk hamle tecrübesinde bulunan Türk Milleti, Anadolu'da, uzun asırlar boyu devam ettirmeye muvaffak olduğu bir dünya nizamı medeniyetini kurma hamlesine girişti; EAT. işte bu hamlenin icab ettirdiği hızlı değişme ve şekillenmelerin izlerini muhafaza etmektedir.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

ADIVAR, A.Adnan ; Osmanlı Türklerinde İlim, 4.basıma hazırlayan Aykut Kazancıgil-Sevim Tekeli, Remzi Kitabevi Yay. Evrim Matbaacılık Ltd.Şti., İstanbul 1982

Ahmed Asım (Mütercim); Okyanusu'l-basīt fī Tercemeti'l-Kāmūsı'l-muhīt, İstanbul 1268

AKALIN, Mehmet ; Tarihi Türk Şiveleri(Philologiae Turcıca Fundamenta,1959'dan tercüme),Atatürk Üniversitesi Yay. NO:551, Sevinç Matbaası, Ankara 1979

Ali Seydi ; Resimli Kāmūs-ı Osmanī, Basıldığı yer: Matbaa ve Kütüphane-i cihan; cild:1, İstanbul 1324, cild-i sani İstanbul 1325

AMAT, Reşit Rahmeti; Türkçe Metinlerde e/i Mes'elesine Dair RO 1953,III,:306-313

ATALAY, Besim ; Divānü Lûgati't-Türk Tercümesi, TDK Yay.:521-523, 3 cilt, TTK Basımevi Ankara; 1.cilt 1985, 2.ve 3.ciltler 1986

Divānü Lûgati't-türk Dizini(4.cilt) TDK yay.:524, TTK Basımevi, Ankara 1986

BANGUOĞLU, Tahsin ; Türkçenin Grameri, Baha Matbaası , İstanbul 1974

BATTAL, Aptullah ; İbn-i Mühennā Lûgati, TDK Yay.: 9

BERGAMALI Kadri ; Müyessiretü'l-Ulûm, Tıpkıbasım Çevriyazılı metin ve Dizin, Yayınlayan:Besim ATALAY, TDK,C.II. 28., İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul 1946

BİLGEGİL, M. Kaya ; Türkçe Dilbigisi-Edebiyat Bilgi ve Teorilerine Giriş, Güzel İstanbul Matb. Ankara 1964

BOZKAPLAN, Şerif Ali ; ʿAbdī Mūsā, Cāmasb-nāme-Dil Özellikleri,Kısmi Transkripsiyon , Söz Dizini- İnönü Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Doktora Tezi , Malatya 1989

BURSALI Mehmet Tahir Efendi; Osmanlı Müellifleri, Yayına Hazırlayan: İsmail ÖZEN, Meral Yayınevi, Yaylacılık Matb. İstanbul 1975, Cilt:III, sh:209-211

CAFEROĞLU, Ahmet ; Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü,TDK Yay.: Sayı 260, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1968

CEYLAN, E. Yılmaz ; Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü , Türk Dilleri Araştırmaları Dergisi:1991, Baskı:Odak Ofset, Ankara 1991, sh:151-165

CLAUSON, Sir Gerard ; An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish

OXFORD At The Cleranoon Press, 1972

ÇAĞATAY, Saadet ; Türkçe'de ñ~ġ Sesine Dair,TDAY-Belleten:1954, TDK Yay.:152,2.baskı , TTK Basımevi, Ankara 1988,sh:15-30

Türk Lehçeleri Örnekleri, DTCF Yay: 62, Türk Dili ve Edebiyatı Enstitüsü No:9, Ankara 1963, sh:259-273

ÇEMELİ, İlhan ; Türkmen Türkçesi Sözlüğü, TDAY-Belleten 1982-1983, TTK Basımevi, Ankara 1986 , sh:30-84

DEVELLİOĞLU, Ferit ; Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat Doğuş Ltd.Şti. Matb. Ankara 1978

DİRİÖZ, Meserret ; XIV. Asırda Anadolu'da Yazılan Türkçe Tıp Eserlerinin Dili,Konyalı Hekim Hacı Paşa Kongresi Tebliğleri, Erciyes Ün. Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yay. No: 3, Erciyes Ün. Matb., Kayseri 1986, sh:3-13

E.BLOCHET ; Catalogue Das Manuscripts Turcs Ancıen fonds. no:1-396, Supplement no: 1-572, Paris B. Nationale M. DCCC XXXII, 1932, Cilt:1 sh:68, Nr:169, Cilt:II. Sh:217-218, No:1271

ECKMANN, J. ; Türkçe'de-raq ,-rek Ekine Dair,TDAY-Belleten 1953,TDK Yay.:149, 2.baskı, TTK Basımevi, Ankara 1988, sh: 49-52

EMRE, Ahmet Cevat ; Türkçede Bulanık e(é) Fonemi,Türk Dili-Belleten 1948,III.(Mart):6-7: 487-497

ERGİN , Muharrem ; Orhun Abideleri,Boğaziçi Yay.:1, 11.baskı, İstanbul 1986

Türk Dilbilgisi, Boğaziçi Yay.,5. baskı, İstanbul 1980

FLÜGEL, Gustav ; Arabischen Persıchen Und Türkischen Handschriften Der hofbibliothek Zu Wien:II.(:1466),Wien:1865

GABAIN, A.Von ; Eski Türkçenin Grameri, Çeviren: Mehmet AKALIN, TDK Yay.:532, TTK Basımevi, Ankara 1988

GEMALMAZ, Efrasyab ; Erzurum İli Ağızları:III.cilt, Erzurum 1988

GENCAN, Tahir Nejat ; Dilbilgisi, TDK Yay.:418, 4.baskı Ankara Ün. Basımevi, Ankara 1979

GÖDE, Kemal ; Hacı Paşa'nın Yaşadığı Devir, Konyalı Hekim Hacı Paşa Kongresi Tebliğleri, Erciyes Ün.Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yay.:3,Erciyes Ün. Matb., Kayseri 1986,sh:17 23

GÜLENSOY, Tuncer ; Doğu Anadolu Osmanlıcası, Ankara 1986

GÜLSEVİN, Gürer ; Ahmed-i Dāī, Mihtahü'l-Cenne -Dil Özellikleri,Metin, Söz Dizini-, 2 cilt,İnönü Ün.Sosyal Bilimler Ens-

titüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Doktora Tezi, Malatya 1989

Eske Anadolu(Türkiye) Türkçesinde İsim Çekim Eklerinin Fonksiyonları ve Kullanılışları, İnönü Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Tezi Malatya 1987

Türk Dilinde Bir Kelime Başı Ünsüzü Üzerine, TDAY-Belleten 1087-88 (Baskıda)

HACIEMİNOĞLU, Necmettin; Türk Dilinde Edatlar-Yazı Dilinde-, 3.Basılış, MEB Basımevi, İstanbul 1984

Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller, Kültür Bak. Yay.:1348, Kaynak Eserler Dizisi:47, Ankara 1991

KADI BURHANETTİN DİVANI, Divan:I,Tıpkıbasım, TDK. Ankara 1944

KÂTİP Çelebi ; Keşfü'z-zünûn, Hazırlayan: Şerafettin Yaltkaya-Kilisli Rıfat Bilge, Milli E. Basımevi,2.Baskı, İstanbul 1972, Cilt:I

KARAHAN, Leylâ ; Türkçe'de Söz Dizimi -Cümle Tahlilleri-, Akçağ Yay., Ankara 1991

KAYMAZ, Zeki ; Âşık Paşa, Garîb-nâme -Dil Özellikleri,Kısmi Transkripsiyon, Söz Dizini-, İnönü Ün. Sosyal Bilimler

Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Doktora Tezi, 1989

KILICOĞLU, Vecihe : Cerrâhiye-i İlhâniye, Ankara Ün. DTCF Yay. No:97, TTK Basımevi, Ankara 1956

KORKMAZ, Zeynep ; Eski Anadolu Türkçesinde Asli Ünlü(Vocal) Uzunlukları, Ankara Ün. DTCF Dergisi, Cilt:XXVV, Sayı:3-4 , Temmuz-Aralık, Ankara Ün. Basımevi 1971,Sh:49-66

; Batı Anadolu Ağızlarında Asli Vokal Uzunlukları Hakkında , TDAY-Belleten 1953, TDK Yay.: 149, 2. baskı, TTK Basımevi,Ankara 1988, sh:197-204

; Eski Osmanlı Kaynaklarının Yayınında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler, Türkoloji Dergisi. Ankara Ün.Basımevi, Ankara 1979,VIII.ciltsh:67-78

; Sadru'd-din Şeyhoğlu, Marzubannâme Tercümesi -İnceleme,Metin Sözlük,Tıpkıbasım- Ankara Ün. DTCF Yay.:219, Ankara Ün. Basımevi, Ankara 1973

; Uçun/üçün/için v.b. Çekim Edatlarının Yapısı Üzerine,TDAY -Belleten 1961, Ankara 1962

KÜÇÜK, Sabahattin ; Türkçe'de Süphe Bildiren Ki Edatı Üzerine, Türk Dili, TTK Basımevi, Haziran 1987, Cilt:LII,Sayı: 426, sh: 367-372

MANSUROĞLU, Necdet ; Das geschlossenen e im Karakhanidischen Turkisch, UAJb. 1937 , XXIX/3-4: 215-223

; Türkçede Cümle Çesitleri ve Bağlayıcıları, TDAY-Belleten, TDK Yay: 159,2.baskı, TTK Basımevi, Ankara 1988, sh: 59-71

MEVLANA Müzesi Yazmalar Kataloğu:III., Hazırlayan: Abdülbaki GÖLPINARLI, TTK Basımevi, Ankara 1972

Meydan LAROUSSE -Büyük Lûgat ve Ansiklopedi-;Hacı Paya Maddesi, Meydan Yayıhevi, İstanbul 1981, cilt:5, sh:497

M.Ya.HAMZAYEV ; Türkmen Dilinin Sözlügi, Aşkabad 1962

OLCAY, Selahattin ; Ebu'l-Leys Semerkandî, Tezkiretü'l-Evliyā(Tercümesi)-İnceleme,Metin, İndeks, Ankara Ün.DTCF Yay.: 162, Ankara Ün. Basımevi 1965

ÖNLER, Zafer ; Celalüddin Hızır (Hacı Paşa), Müntehāb-ı Şifā:I-Giriş,Metin-, TDK Yay.:559, Ankara 1990

; Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yazılmış İki Tıp Kitabında Yer A-

lan Sağlık Bilgisi Terimleri, TDAY-Belleten 1985, TTK Basımevi, Ankara 1989, sh:89-130

; XIV. ve XV. Yüzyıl Türkçe Tıp Kitaplarındaki Bitki Adları Üzerine, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Baysan Matb., Şubat 1988, Sayı:52, sh:53-61

; XIV. ve XV. Yüzyıl Anadolu Türkçesi Botanik Terimleri(Basmaya hazır makale, 127 sayfa)

ÖZÇELİK,Sadettin ; Nidâyî, Menâfiü'n-nâs -Dil Özellikleri,Metin, Söz Dizini-, İnönü Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Doktora Tezi, Cilt: II. veIII., Malatya 1990

PERTSCH- Wilhelm ; Handschrıften Verzeschnısse KÖNLICHEN BİBLİOTHEK Zu BERLİN, SECHSTER BAN Der TÜRKISCHEN HANDSCHRIFTEN, Ber - lin 1889

REDHOUSE, Sır James W.; İngilizce-türkçe Redhouse Sözlüğü Redhouse Yayınevi, Çeltüt Matb., İstanbul 1985

; Turkısh And Englısh Lexıcon Nev Edition, Çağrı Yay.:7, Lûgatler:3, Kalem Matb., İstanbul 1978

SARI, Mevlüt ; Kâmûs-ı ʿarabi -Türkî,Ara ça-Türkçe Lûgat, Bahar Yay.,Baskı:Ergin Ofset, Istanbul 1980

SERTKAYA, O.Fikri ; 3.Sahıs Emir Eki (-sUn+gıl), Uluslarası 1.Türk Dili Kongresi Bildirileri, Ankara 1988

SOHRWEIDE, Hanna ; TURKISCHEN HANDSCHRIFTEN UND EINGLE IN DEN HANDSCHRIFTEN ENTHALTENG PESSISCHE UND ARABISCHE WERKE 2 FARB-UND 8 SCHWARZNEISS -TAFEW FRANZSFEINER VERLAG GN.BH. WIESBADEN (3.cilt)

STEINGASS, F. ; Persian-English Dicdionary, Fourth İmpression, London 1957

ŞEHSUVAROĞLU, Bedii ; Anadolu'da Türkçeleşme Cereyanları ve Türkçe İlk Tıp Yazmalarındaki Terimler, VIII.Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler, 1957, TDK Yay.:179, TTK Basımevi, Ankara 1960

ŞEMSEDDİN Sami ; Kāmūs-ı Türkī, Çağrı Yay.:2, Lûgatler Dizisi:1,Gündoğdu Matb. İstanbul 1987.

ŞEVKİ, Osman ; Beş Buçuk Asırlık Türk Tabābetī Tarihi, Sadeleştiren: İlter UZEK Kültür Bak. Ankara 1991

ŞÜKUN, Ziya ; Farsça-Türkçe Lûgat, MEB Yay. İstanbul 1984, Cilt:I-III.

TEKİN, Talat ; Ana Türkçede Asli Uzun Ünlüler Hacettepe Ün. Yay.B15,Cihan Matb. Ankara 1975

; Üçüncü Tişi İyelik Eki Üzerine, Genel Dilbilim Dergisi, Cilt:2, sh: 7-8

; Orhon Yazıtları, TDK Yay.:540, TTK Basımevi, Ankara 1988

THOMSEN , K. ; The closed e in Türkish AO, Copenhagen 1957, XXII:150-153

TEKOL, Yalçın ; İshak bin Murad'dan Seçilmiş Konular Konyalı Hekim Hacı Paşa Kongresi Tebliğleri, Erciyes Ün. Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yay.No:3, Erciyes Ün. Matb., Kayseri 1986, sh:47-51

TUNA, Osman Nedim; Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller, TDAY-Belleten 1960 sh: 213-282

; Malatya'da Bir Yazma Tıp Kitabı ve Türk Bitki Adlarının Kaynakları, İnönü Ün. II.Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu, Tebliğler, 1987, sh:213-233

; Türk Dilbilgisi (Fonetik-Morfoloji) İnönü Ün., Eğt. Gakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Ders Notları no: 3, Malatya 1986

; Türkçede Transitive-Causative "Geçişli Ettirgen" Fiiller ve Bunlarla İlgili Morfoloji ve Öğretim Mes'elelerinin Çözümü, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi XIXIV-XXV.den Ayrı Basım, 1986, sh:381

TÜRK ANSİKLOPEDİSİ ; Hacı Paşa mad. , Milli E. Basımevi Ankara 1970, 18.cilt, sh:280-281

TÜRKÇE SÖZLÜK ; Yeni Baskı, Cilt:1(A-J), Cilt: 2 (K-Z),TTK Basımevi,Ankara 1988

ÜNVER, Süheyl ; Hekim Konyalı Hacı Paşa, Hayatı ve Eserleri, Kemâl Matb. İstanbul 1953

; Tarihte 50 Türk Yemeği, İsmail Akgün Matb., İstanbul 1948

; Tıp Tarihi (Tarihten evvelki zamandan İslâm tababetine kadar), İstanbul Ün. Yay., Matbaa-ı Ebuzziya, İstanbul 1938

; Türk Tıp Tarihinin Esasları, İsmail Akgün Matb., İstanbul 1958

ÜNVER, Süheyl-UZLUK; Feridun Nafız ; Türk Tıp Tarihi Arkivi, Cilt No:2 İstanbul 1937

YENİ TARAMA SÖZLÜĞÜ ; Ankara Ün. Basımevi, Ankara 1983

YÜCE, Nuri ; Ebu'l-Kasım Carullah Mahmud Bin Ahmed Ez-Zamahşeri El-H^{v}arizmî,MUKADDİMETÜ'l-EDEB, Harizm Türkçesi İle Tercümeli Buster Nüshası -Giriş, Dil Özellikleri, Metin, İndeks- TDK Yay.:535, TTK Basımevi, Ankara 1988

B İ Y O G R A F İ

22.01.1962 tarihinde Artvin'in Yusufeli ilçesinde doğdum. İlk ve orta tahsilimi aynı yerde tamamladım.1984 senesinde, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden me'zun oldum. 1985'te İzmir'de, askerliğimi yaptım. 1986'da Malatya'da başla - dığım öğretmenlik mesleğini 1990 yılının Nisan ayına ka- dar sürdürdüm. Bu müddet içinde, İnönü Üniversitesi Sos- yal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bö- lümü'ne bağlı olarak, 1989 senesinde verdiğim "Hakiri, Leylâ vü Mecnun, Dil Özellikleri-Metin" adlı tezle Yük - sek Lisans öğrinimini tamamladım. Aynı sene başladığım Doktora tahsilimi, tez safhasına kadar öğretmen olarak devam ettirdikten sonra, Nisan 1990'da İnönü Üniversite- si Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölü- mü'nde Arş.Grv. olarak vazifeye başladım ve halen bu va- zifeye devam ediyorum.

Zikri TURAN

Süleymaniye Kütüphanesi
Kısım
Yeni Kayıt No:
Eski Kayıt No. 1622

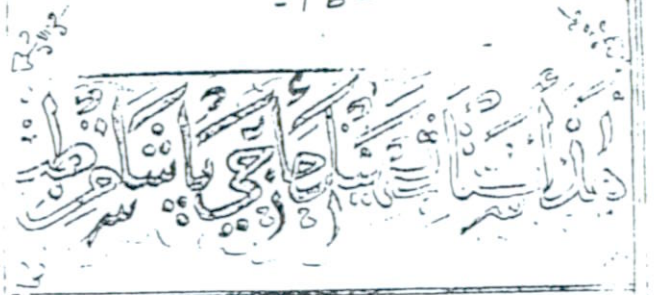

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين حمد وسپاس وشكر
اي قياس اولنجا تكليم موجود الى عدمدن
وجوده كتردي ومدح بي قياس وبي غايت
وصلوات بي نهايت پيغامبر حضرتينه كيم
امتندن ضلالت ظلماتندن كتردي چون بلدمكم
خير الناس من ينفع الناس دردلدم كيم طب
علمندن بر مختصر كتاب تصنيف ايليم صحت
يعني ساغلق سقلمق حفظ ايلمك طريقيين وشول

مرضلرك

مرضلرك كم چوق واقع اولر سبب لرين وعلامتلرين
بيان ايليم فحن كم حاذق حكيم بلمسا بو مختصري له
عمل ايلكلر وبوكتابه تسهيل ديو ادورد مرزيراكه
تشخيص امراض يعني خستا لقلرك بلمك علاجي دخي
انك علاجن الدن كلدكجه بيان ايلدم تركي
عبارتله كثر دمرتاكه اكثر خلايق مستفيد اولوب
بو ضعيف دعادن اولتميلر وبو كتاب اوچ
بخش ايلدم اول بخشي كي بابلر اولكه باب
طبك علمينين بلدرر باب ثاني علمينين بلدرر
ثالث بخش غذالرك وشربتلرك وادويلرك
بيانين بلدرر رابع بخش مرضلرك سببلرين و
ادويلرك وعلامتلرين ومعالجلرين بلدرر
اولك بخشك اول بابكم طبك علمينين بلدرر

بلكل كم غذاكم بنز اولر معدده هضم اولنمقدن
اريه صوي كب غليظ اولرا كاكلوس ديرلر اندن
ضكره معدداجكره وارركنه اندن هضم اولردوت
خلط اندن حاصل وخالص اولر يعني قان وصفرا و
بلغم وسودا اندن صكره طمرلره وارركنه اندن
هضم اولرا اعضايه دكلرفنك طبيعت حارربطبه
يعني اسدر تردر ايوس اولدركم قزل اولا قوقسي
برمزاولياقني سوق وقت غليظ اولياقان ايو
غذا لردن حاصل اولرا تكي وبم بريشت يمرده كي
صفرا نك طبيعت حار ياسدر يعني اسدر قورودر
اشي بسنلر وطتلو نسنلر وجرب نسنلر يكدن
حاصل اولر بلغمك طبيعت باردرطبدر يعني صوقدر
تردر سوق نزه غليظ غذا لردن حاصل اولر بلغ

بركه

كي بعرت كبي يه سوق بيشلركبي سودانك طبيعت
باردياسدر يعني سوقدر خشكدر غليظ قرو
غذا لردن حاصل اولر وقي اشي نسنلردن ودد لو
نسنلردن وتيز نسنلردن صرمسق كبي قوات
وقرو بلغ وخردل وكويمش اندن وكويمش اتمكدن
وپيزدن وقرو غذا لردن حاصل اولر هرقنوخلط
كم كوبنسا سودا اولر ○ وبلكلم الك يازكم اكا
ربيع درلر طبيعت حار رطبدر اعتدالله اندقان
چوق اولرا خلاط حركنه كلور جبانلر شيشلر بعزن
اغرسي چوق واقع اولر وبانك طبيعت حار ياسدر
اندصفرا چوق اولر قوت ضعيفا ولر صفراوي
ستملر چوق اولر كزك طبيعت باردياسدر
اندسودا چوق اولر طلاق بيك اولر وكرو قلن

سودا و مرض لرجوق اولور قشك طبيعت باردر طبيد
اندن بلغم جوق اولور و بلغم مرض لرك طماغي و
ذكام و نزله و سعال اكسرك و بيل اغرسي جوق
واقع اولور و بلكل دقتي هوا بكزمي ردر
و دخلر تحليل ايلر و قوت ضعيف ايلر و هوا سي
مكدر قلر و كز اغرسي جوق ايلر سوق همادن
قوي ايلر هضم ابوايلر و بكزمي زل ايلر علامتي
فان غالبا اولق علامتي يقو جوق گلمك
و جوق اسنمك و گوده آغرا اولق و برين بجد قمني
و اغز ياري طتلو اولق و گوده سوليجك لر
و جيانلر جقمق و دريچكيلو چكلو گلمك بكزي
و دل قزل اولق و دشده قزل نسنلر كرمك و هوا
مكدر اولق و جوق زمان قان المقدد صفرا

غالبا اولق علامتي آغز آجي لق و جوق صو صمق
و ايقو گلمك و طعام اشتهاسز ضعيف اولق و گوز
و بكزمز سرو اولق و گوگل دنمك و دشده صرو
نسنلر و ايني نسنلر كرمكدر بلغم غالبا اولق
علامتي آغز ياري جوق لق و هضم ضعيف اولق
و گوده سسسز اولق و آز صسمق و جوق ايمك
و گاهل اولق و دشده سولر كورمك و يغمور
و سوقلر كرمك و گوده سوق اولمقدد سودا
غالبا اولق علامتي گوده رنكي قراسغو اولق و معده
ايسي اولب گينمك و طعام اشتهاسز قوي اولق
و ايقو گلمك و فاسد فكر لر ايلمك و قان قرا
و غليظ اولق و گوده قيل جوق اولق و دشده الم
و قولود شلر كزمكدر نبض بلمك شول

كِشِنُك كِم بَنضِين دُتلر كَركِم اُولكشي قِمِش
يَه قُرقمِش وَيا قَت سُونمِش يَه آجلِقدَن ضَعِيف
اُولمِش يَه طُوقلِقدَن ثَقِيل اُولمِش يَه چُوق حَرَكَت
اِتمِش اُولمَيا پَس بُوشَر طلَر سَقلَنمَدِغندَن صُكرَه
نَبض سَرِيع اُولُرسَه يَعنِي تِز تِز حَرَكَت اَيلَرسَه
حَرارَت اِسلِكَه دَلالَت اَيلَر اَكَر بَطي اُولُرسَه
يَعنِي كِچ كِچ حَرَكَت اَيلَرسَه رُطوبَت يَا شلِغَه وَما
چقلِغَا دَلالَت اَيلَر وَاكَر دَقِيق اُولُرسَه يَعنِي
اِنجَه اُولُرسَه يُوسَت وَمادَه آزلِغنَا دَلالَت
اَيلَر اَكَر مُشرِف اُولُرسَه كِي يكسَك حَرَكَت
اَيلَرسَه حَرارَتَه دَلالَت اَيلَر اَكَر مُنخَفِض اُولُرسَه
يَعنِي شَق حَرَكَت اَيلَرسَه حَرارَت آزلِغنَا دَلالَت
اَيلَر اَكَر قَوِي اُولُرسَه بَر مِقدَار قَت قَت دُقنَا

مِزَاجُك قُوَتنَا دَلالَت اَيلَر اَكَر لَين اُولُرسَه
يَعنِي طَمَر لَمِشَق اُولُرسَه رُطوبَتَه دَلالَت اَيلَر
اَكَر صُلب اُولُرسَه يَعنِي طَمَر قَتِ چكلِمِش
كِبي اُولُرسَه يَعنِي يُوسَة دَلالَت اَيلَر اَكَر حَار
اُولُرسَه يَعنِي اِسِ اُولُرسَه حَرارَتَه دَلالَت اَيلَر
اَكَر طَمَر سُوق اُولُرسَه بُرُودَت دَلالَت اَيلَر
اَكَر مُستَوِي اُولُرسَه يَعنِي بَرابَر اُبُود بَدَنُك
خُوشلِغنَا دَلالَت اَيلَر اَكَر مُختَلِف اُولُرسَه
يَعنِي بَر زَمَان دُلو اُولمَق اُولُرسَه بَدَنُك حَالِ بُوزلِغنَا
دَلالَت اَيلَر اَكَر هَم سَرِيع وَهَم لَين اُولُرسَه
قَان غَالِب لِغنَا دَلالَت اَيلَر اَكَر سَرِيع صُلب
اُولُرسَه صَفرَا غَالِب لِغنَا دَلالَت اَيلَر اَكَر بَطي
اُولُرسَه وَلَين اُولُرسَه بَلغَم غَالِب لِغنَا دَلالَت اَيلَر

قارورهٔ بلمك قارورهٔ طكلجق نسنايدن و
نسنه اجمدين اول اشتكدكم تمام اشيه
بقمق كرك بركون اكدندا قارورنك رنكين
تغيز ايلمجك نسنه زعفران كبي وتره لركب
يلمك كرك زيرا زعفران قارورنك رنكين صارو
ايلر وتره ليشيل ايلر كركم قت صسرلق
وقت اجلق ياجوق ايقوسرلق كرمسن كرك
وبا قت قاقش اولسه كرك اوج ساعتدن
صكره قارورية بقمق كرك پس اول
قارورهٔ دپوسدلر بقلر اگر رنكي تزنج قب رنكي كبي
اولرسه رايحسر قت بيرا اولمزسه وقوام قتي غليظ
وقت رقيق اولمزسه بلكه معتدل اولب وصافي اولسه
وردبنده وجودسنده يا اوشنده غليظ رق ثبيل اولر

كه اكار سوب دولر اعتدالله ونضجه يعني خلط لرولر
بشدكنه دلالت ايلر اكر قزل اولب بولنوب
اولرسه قان غالبلغنا دلالت ايدر اكر مت
قزل يا قرا اولب صافي ورقيق يعني سوق اولرسه
سودا غالبلغنا ولمخاد دلالت ايلر اكر بزق اولرسه
بلغم غالبلغنا دلالت ايلر اكر قتي صارو
اولب صافي ورقيق اولرسه صفرا غالبلغنا
دلالت ايلر اكر كل حق اولب وغليظ اولرسه
بلغم ويل حقلغنا دلالت ايلر نقدر وهر قارورهٔ
كم آق يه صارو يا قزل اولميا يوزدر ملاك لكا
دلالت ايلر نقدر كم قارورهٔ صارو يا قزل اولا
اولقدر حرارتة دلالت ايلر نقدر كم اقلغا
مايل اولا برودتة دلالت اقول تحشنك

بابت طبتك عملسين بلمز ردوهوا ندبيرن بلدر
ابوهوا اولدركم معتدل اولا قتي سوق يا قتياس
اولميا صافا اولا دوتن وبخار قرشمش اولميا يرمز
اغجلر وسيرا تلرقتا اولميا قوز اغاج وابجير اغاج
وكردمه كبي لا آجوق يردة الا يكسك
يردة اولا وديوارلرا رالغندة اولميا سوق يللر
دقتز يردة اولا كركم اوك سقف يكسك
اولا واوكي كون دغسندا تيكا اولا وفريا زدن
تيكا اولا وكون دغسيل اوة كره واوك
اكثر نزكنش ارشه هوا متغيرا اولمقدن وبادن
يوزيقدر وبا هوا منعقن اولمقدن يعني
يمكدن حاصل اولرپس قچنكم وبا علامت
بلرسا بدن شنيق ايلسلرقان آلمق به مسهل اچمكلا

آما وبا اولدغندن صكره مسهل اچمك يقدر كز
ضرودت اولا ودايم اكثي آنار صوين وسكنجبين
وحماض شراب وليمون شراب وشراب ريباس و
شراب صندل وشراب ورد بطري وشراب تفاح اچلر
آما مطوا لردن ودتلو يمشلردن وبلغمدن ويغرتدن
پرهيز ايلسلر وجوق حركت وجماع ايلمسلر وجوق
يمسلر آج وصوسز دخي اولمسلر وحمامه آزوارلر
بلكم ضرودت اولمينجه وير مسلر ولطيف غذالر يسلر
بلجملرات كي اكثي آنار صويله تربخ صويلا يا سماقلم
يا في الجمله اكثي نسنه لر يمك كرك صويه بزدكل
آرمني وبرزسركه قتبا جلر واولرا چنا برزمرسين
دشيلر وكل صويلا سركه سچلم وصندل وطبلق
وكافور وعود وكنك ومشك وعنبر لمجون

ایلمیلر واوقات تریاقلدرو قدگم اکاتریاق اکمر
دردلره بردرم شراب حماضله اچلر غذالرندن صکره
غذالردن ارو بغدای اتمکی وارکدر ششک
آت وامرا غلق وامر بزغوات وتوق وکیلک
ودراج وکوکجین یورسی وقاز اتی وینم پرشت
ویمرده وترک یاغی وسایغی یمک کرک وباش یمشلرو
اوزوم وانجیر یلر وکرو قلن یمشلرد اوترلردن
صوق یمیلر وکرکم غذای اشتهاسن یمیلر شول
قدر یلرکم قوت بدن حاصل اولا چوق پیب معده
ثقیل ایلمیلر بلک دخی اشتها ودرکن یمکدن
اکیکلر واشتها ودرکن یمکی تاخیر ایلر طعام پیب
اردنجا یرجک اول هضم اولدین برطعام دخی یملر
وطعام یمکدن صوق اکلنمیلر یعنی یتن یرسلر

وطعام پیب یتن جک حرکت ایلمیلر بلاکم برج ادم یرسلر
کم طعام معدده قرار دتا وطعامک اول لطیفین
یرلر اندا غلیظین یرلر وشول تازه یمشلر کم
طبیعت نرم ایلر اوزوم وانجیر وارک وخیار وقورن
کب طعامدن الک یرلر وشول یمشلر کم قبض ایلر
الما وحیوا وامرود کب طعامدن صکره یرلر
وقورن هیچ غذایله یملر زیرا کم غذای فساده
ودرد واشلری ایی کوندسوق رق یرلر سوق
کوندره استرک یرلر باش نسنلر چوق یمک گودی
قوددرو تین قجلدرو سکرلر زیان ایلر طتلو
نسنلر چوق یمک معده سست ایلر کوده قزدرد
درلو نسنلر چوق یمک گوده ارق ایلر طتلو نک مضرتی
اکثی کدرا کشنک مضرتین طتلو کدرد طرزو اندک

مضرتين يغلو كدر يغلو نسنه لرك مضرتين طرلو
نسنلر كدر رغداي كوندا ايكي كزيمك كرك صفراوي
مزاجلو كشنك غذاسي سوق وترلو نسنا كرك ارك
اشي واسفناخ وجواوقبق اشي وسمزات وناردين
كب دموي مزاج كشنك غذاسي سودجي وقان
قطع ايلمجي نسنلر اولسه كرك سماق وعناب
ومرجمك وماش وليمون وترنج وناريج وفرق اشي
كب بلغم كشنك اسدجي وبلغم قطع ايلمجي اشلر
كرك نخود اب دارچيني بلا وشلغم وكشر اش
وبرنج اش وعصفر تخم اش كبي كرك سودايي
كشنك ترايلر غذالر اولسه كرك وسمزات توقت
شروليخي بشر لركر اكا اسفيد مسلوقه دركر
ورشته اشي وبنيم برشت يمرده كبي هيچ وقتده

يمرده لابلق يه يمرده يله بلغم يمك كرك كم يوز ترلر
كتردوهيچ اكش نسنيله يعرت يه سد يمكلر وياش
پيب اوستنا اوزم يمك كرك وهر بسه پيب
اوستنا انار يمك كرك وسيركيله برنج يمك
كرك صولمه يه صولمه اويس اولدزكم طتلو
صاف وتيز سكنجبين اوزم بنيي اولا سوقده
تيز صويا يه اسده تيز اليا ارمق صوي اولا كم اردد
طپرق اوزرينه ياد شكرا اوزرينه اقاقيا زيادين
ركابه كون دغسندن ركابا اقا اوستي
اچوق اولا اكر طغدا اويا اقرسه دنيي كرك
اولا اكر ارمق بولغمزسه يكرلر
وچشملر صوين اچلر بوك كبي صونك سوغي قد
سوق واجغي قاچلحق اولياكر چكدن صوصيجو

اچلر مزاجی سوق کشی اکی ساعت یمیشجه اچمیا
طعام یوده دردکا اچمیه واجلا مکروشدر کشیلر
میعدس قبی ایرملا وحرکت ایلیه وسولو یمشلر یه
وجماعدن صکره وحمامدن چقوب صوا چمک
وسوق نسنلر اچمک یوزدرد ویغنمر صوی بوده
خفیف فدر لیکن تیز متعفن اولر وقیولر صوی و
یکم اکا بکرز وارد راچمک برمز وقرلو بزلو
صولر غلیظ دراچمک یرمز وغلیظ سودا کثر
لطیف ایلر صلاحه کثر وحرکت ایلمک ندبیه
شول وقت ایچمک کرکسکم غذا تمام هضم اولمش
اولا کرو غذا یمک اشیها کلمش اولا پس اول
وقت اعتدال الله حرکت ایلمک بدن خفیف ایلر
اشیهای اجر وبدن اعتدال الله قزدرر یکز قزل

ایلر اعضای قوی ایلر ویشق ایلر اعتدال الله حرکت اولدقجه
کودمه قومفابشلیا دری طوله کله درلمکا
بشلیه اما چوق حرکت ایلمکسکم درلده زیان
ایلر قوت ساقط ایلر ودایم اتربه حرکت ایلمک
اشیهای ضعیف ایلر تابغم ارتر رخلط لری خام
ایلر حواس بلید ایلر وکودی اعتدال الله اومق
اعتدال الله حرکت کبدر سمرمز فضالت تحلیل ایلر
قفق وسومنک کودی قزدرد قرقق وغصه
کنمق کودی صودر ویمق نذ بیر ایو یقوا ولدرکه
متصل اولا مشغلق اولمیا غذا هضم اولمغا بشلیجق
یتلر یجه کندرده ساکز ساعتدا اویتلر اکر
کندرایمکدن چاره اولسه اویلکدن الک اویلر
یتجق اول ساغ یکا یتلر اندا صکره صولیکا

بلكه تدريجله قومق كرك ... قحنكم
طبيعت فصل ايلمك دلسه منع ايتمك يقدريس
اكر طبيعت قبض اولسا جرب شوروالره كيم
يانوس حوق اولا يا عصفر تخم شوراس اولا
زهر ايليلر يا بسفايخ شراين يا مكوز بنفشه
شراين ورلر يا انوكيلا تمرهندي يا سلدلر يرز قطوفا
لعابن اچولر تمر نجبين يا سوخشت ورلر طوبا اولر
شاف كنرلر يا بشق حقنه ايليلر اكر طبيعت
حوق كچسا سماق آشي يه قرق آشي يه انار آشي دكلش
قيدي دوغي يرله يه الما يه حيوا آشي يللر اكر مزاج
سوق اولسا سفرجل وداريچيني وكمون ودارفلفل وعود
قلر حمام تدبيريله املرك ايوسي اولدكم اسك
اولا صوني طتلو اولا وكيك اولا هواس وصوي

يتلر مسولديكا حوق يتلر انماكنه صنع يكا
يتلر قرن اذرنه يمق طعام خوش هضم ادر
ارقه اوستنا يمق بوزمر ضلر كورر پس قحنكم
بورسمه ايمدك اعتلالله ايوسلر قرتلري قوي
اولا ارمغ كه غذاي هضم ايليا بدن ترطيب ايليا
دماغه قوت ويره قحنكم كي حوق اويسلر حواس
بليد اولر بدن ودماغ ثقيل ايلر وصوق ايلر
اويمب حوق زمان اويانق اولمق دماغ قرر
وضعيف ايلر عقل حفظ اولر طعام هضم المز
كندز اويقوس يوزدن بكز صمرد رطلق ايلر
نزله وبلغم مرضلر ازترز كاهل ايلر اشتهاي
ضعيف ايلر ذهن بليد ايلر امايركيتي كندز
اويمكي عادت ادنسا دفعتا ترك ايلمك كرك

بلكه

مُعْتَدِلُ اولا قتاسِ وقتِ سوق اولميا حمام
بدنك فضالتن تخليل ايلر درلر اردر اشهال
قطع ايلر مسامله اجريل تخليل ايدر اپوذ وكنيكي
كدر رسوبجيكره وجيبانكره فايده ايدر ايقو كتر
ارمغ كدر خلط لري بشر رليكن اعضاي ضعيفه
وسست ايلر شيشا وجراحته وسنوق اولنا وتخمله
كيشيا زيان ايلر حمامده چوق اوترمق غشي كتورر
يعني اص كتمك كتردر وخفقان يعني يرك اومق
كتردر كول عصلو ايلر مجامعت وطعام اشهاسين
ضعيف ايلر مادامكه حمامده دري طوله طوله كلا
اترمق كرك قچن كوده انجلمك بشلسا ومنظر مملول
اولسه چقمق كرك حمامدن چيقجق قلين طون كيب
صوقلده سقينمق كرك خصوصا قيش كنده طعام

يبوب حمامه كرمك وحمامدن چقوب تيز جك غلا
يمك سميردرليكن سده ايلر يعني طمر لرك يولن
دوتر طعام هضم اولدغنده اصكره حمامه كرمك
سميردرسده دخي حاصل اولمز اجله حمامه كرمك
ارق ايلر كودي قردرسمن كشي كيم آز حركت ايلزاولا
كرك حمامده كيدرليجه اوتره مزاج خشك كشي وارق
كيسي كرك حمامده آز اتره معتدل صودن چوق
دكمه سوق صويه كرمك بدن قوي ايلر كوكل فرح
ايلر سوق صويه شولكشي كرم نيك اولا توجا
يه اوغلن اولميا ويا معده سي ضعيف اولميا جماعدا
صكره وحركتدن صكره يا چوق اوينقلمدن
صكره كرميا يازكونده اويله وقتنده كيرمدن
چقن اشي صولر يعني ايجلر كرمك فضلاه لري

دفع ادرار وبلغم لپ تخليل ادرار ايون وبكيكي كدرر
دترمكا وكوترملكا فايده ادرار جماع نقد
كركم جماع طعام معدده هضم اولدغندن
صفرا ادلر بدن معتدل اولجق ادلر مادام شهوت
كيقوي ومني كيجق اولميجق امتيلر ايو جماعك
علامت اولدرم جماعدن صكره خفت حاصل
اولا وايقوكله بنك بكي چوق مرضلر كه سوداي وبلغم
ودموي اوله فايده ادر كوكل فرح ادر قافغ كدر
برمز فاسد فكر لوزايل ايلر جماع حاجتا ولجق
امتمك باش دكزمك وكوز قورمق وكوده
ثقيل اولق وخايه وبوبرلر وبيزلر ستشمك ديز
وبل اغرسكنر پس قحنكم جماع ايلسلر بوم صلب
تيز جك زايل اولر چوق جماع ايلمك قوت ساقط

ايلر

ايلر وطعام اشتهاسن ضعيف ايلر كوزه وسكرلره
قتي زيان ايلر ديترمك كترزهركي ضعيف ايلر
خفقان كترزخلر اكسر كوزي قرزايقوزلق
كترركوده قاين چوق ايلر قاش كرلكي آن
ايلر اجلايه سوسنر لا يا طعام بيب يا قتي ثقيل اولر
يا خمامر اچنده يا قان المقدن يا مسهل اچملكدن يا
قيني قتمقدن صكره يا اشيسني كلب يا بل
چقسي يا ابرقسي حاجتا ولب جماع امتك يوزده
قرعورته يا كل قرزه يا چوق زمان جماع ادلمش
عورته يا صيرو عورته يا اغلن دغمز عورته
يا بكرقز اغلنا يا جركن عورته يا كوكل
دلدكي كشيا جماع امتك برمز ضعيف ايلر حيض
كورمش عورته يا لخوصيا جماع امتك ضعيف

ايلر اولجماغدن طغن اغلن مجذوم اولر
جماع وقتنده عورت اركك اوستنا چقمق مخاطره
سقنمق كركدر جلق اورمق يوزدن اركلك
ضعيف ايلر غصه ارتر رذيل اولوندن بيزار الك
يازاو ليجق قان آلمق ومسهل اچمك كركدر وقسمق
كركدر كوده قتي قزدن رطيب ايلين تسنلر
كركدر حق حركت ايلمك كركدر حمامه چوق كرمك
كركدر آجي تسنلر ودرلو تسنلر وتيز تسنلر
وطتلو تسنلر يمك كركدر يفقا پنبوق لوقفنا نلر
كيمك كركدر دموي مزاج كشيادد كمز تسنلر
يمك كركدر يا يي فصلنده حركت ايلمك كركدر
راحت اولمق كركدر ياش يمشلردن اركدر وخيار
وقوبوز حق يمك كركدر صوكنه سكنجبين سكر

اچمك كركدر نا متعفن اولميا واسكي كتان بزدن كمك
كركدر وقصمق حاجت اولرسه قصمق كركدر
صفراوي مزاج كشيادد كم تسنلردن يمك كركدر
كوزن كوده قدر درتسنلردا اختيار ايلمك كركدر
جماغ چوق اچمك كركدر سوق صويه كرمك كركدر قتي
سوق صوايله جمك كركدر باش سوق صودا سقنمق كركدر
باش اچمق كركدر كه زكام ونزله كرز سوق ديده
يتمق كركدر وبكلر وصبا حلرده بشي اچمق دمق كركدر
يمشلردا چق يمك كركدر معتدل حمامه كرمك
كركدر قصمقدن سقنمق كركدر سوداوي مزاج
كشيادد كم تسنلردن يمك كركدر وقيشين غليظ غذالر
هريسه وخمر لوريشته ودانه برنج وكسر شلغم شوردا
برنجله واش اوتلرله قليلر كبابلر وبريانلر واش

قشلاق ات سرچه کوکلك وکوکرچین کبک وآو
آت کیك وطوشقان ات کبک وارش تولردن کوردکه
وکوشکبک یمك کرك قیصمقدن سقمنکرك
ناقرلر یعنی قیر لقدا دزمش کشلرندیا قهلرك
کودکلری ضعیف اولوقنلرو وحلرا آزاولوکوکلم
میرولقدن دوجق اوچ دورت کون تدبیرلرسیرلدیغ
تدبیرکبی اولامزوریلرات یمك کرك تاکه کرد
اوزلیلرا ندا صکره قرایچ بوینین وقنلرین
وبدلرا ندا کوکسین ورلرا ندا اغلق یا فرنجق پاچین
ورلرتاندیجله سغلقده یدکی غدایه ارش ثقیل
ایلیمك غدای یدرمیلرا زیدورلر شوربتلرو داشرا
قشرا صل هندبا وشرابلیمون وشراب وندطری
وشرابتفاح وشرابنیلوفر وسکنجبین سفرجل

وسیکنجبین رمانی ورلرفسدقدن وقوزدا
وفندقدا وشولطتلرنسنلردا نشاستلرا ولا
سقنلرچوق حرکت ایلمیلرلبلکه یکه قرنجق نسنلر
سقنلرتاحیثکه قتا وازلردن سقنلرخوشقلمو
نسنلرسیلرخاطرلرین مفرحاتله سوندرلرچاغ
ایلیکدن سقنلرتدبیجله آزآزحرکتا یلیلر
آجلقدا ومسوسزلقدا سقنلرکودکی قزدرنشتلر
یمیلرا چمیلرطتلوصولوحمامه کرلرچوق آتدمیلر
چوق ایا نقلقده سقنلرچوق درلکدن
قبنی اکشی یسنلرپیکدن سقنلروغدای همو
معتدل اولدوغ وقتی ورلرقتاسده وقت سوقده
ورمیلرلیکاوعورتلرکه خصملو تدبیرکوکلم
عورت حیض کرمزاولاکوکل دمکابکلیا مغدر

أغز يا شراب تفاح ودلكر اندا عود ومشك وجوز بويا
اولا وشراب سفرجل وشراب عود ودلكر وسقز
چيندكر وخوش قطلو نسنكر بيلدكر غدا لردن
اردوا تمك وفواريج واغلق يا اركك شششاتر
انار صوي يا قوق صوي ونفناع وطرخون بوله يدركر
يمشكردا الما وحيوا وانار وامرود يدركر كجه كجه
يتجق وقتن كلبشكر وترنج قب معجون يدركر
چق غدا يدرميكر غداي كندرا اوج دفعه آزاز
ودلكر تا معده ثقيل اولميا آچ وتيز نسنكردا سقنكر
وحيض قاين سرج نسنكر نخودكب وبوي وبكلجه
وكرفس وسذاب وزازيانه وسيسمكب
يدرميكر قط طتلو نسنكردا سقنكر مكركي
قرو اتوم ودلكر بنكر موافقدر اشتها كراچر

وقان المقدن ومسهل اچمكدن صقنكر اغلان
دشمكدا اكر سقنكر لرسه صلو يمشكردا وشورا
لردا وحمامدن سقنكر يركي قوي اينكر نسنكردا
يدركر ريباق فاروق وشروطيوس ومعجون مسك
ومفرحات يا قوت طبيعتكر قبض اولغا قميكر ارقن
ارقن حركت ايلدكر سكرتمكدا وارق اثلمكدا
سقنكر اكر اغلن برس قسقدي يكادن
اولرسا اغلان كوزلكله طغر اكر ابرق يردا
بشكر سا زحمتله دغن بسن قچنكم طغرمق وقت
يقين كلسا حمامه كيدركر كوردكر نه صودكر
بلكه اچي صوده اتردكر فرجن شيرو غنيله
يا دنيت يا غله يا طتلو بادام يا غيله اسيدب دلدركر
قرن الين وبكلرين وارقسن منشور يغله

اولور برز حرکتی ایلدکلرکه قسغین وفرجین کریغیله
اولور برز حرکتی ایلدکلرکه برز کرسی اوستنده اترکلر
آت صویین وتوق یاغین وبخود صویین شیر وغایله
اچرلرا کرقشین اولرسا قاینده اود یقلر
کودسن اسحق دتلر یازا اولرسه اترکع یرلک هوا
سوجق کرک الحق صواچنا اترکلر طغرجق
وقتین نفسین دتا نفسین المیا ما میله اورده دیلر
الشه اوتره وبکرده وقرنین المیله سغیا بوکله
اولرسه ابم کیج خطمیله پاپادیه وکیک قیندکلر
صویا چنده اترکلر اغلان بوسی دیرت کندک
اکلنا حقیقتا غلن اولشدر اغلن چقرمغا
چاره ایلمک کرک کم انا سی دیمی المیا شراب بقیمج
مکرر لاخیار شنبر لا اچرمک کرک اکر فایده

ایلرسا افسنتین کی آکا اپریوشن دیلر اچرلر قچن اغلن
دغا جهد ایلیا لرکه اچنده حیض قان قیمیا سلم
لطیف غدا لریدر کرفروج کب تیز جك غنیض
نسنلر یدر مسلر دانه برنج وهریسه وکباب وبریان
کب کاستقایه وله اکر غلیظ غدا لریدر سلجکر
شا استقا اوله ایلا اولجق ابرق ترتلمغا چنه
یقدر معا جلر تدبیر محران وقیندی یانوب
وقیندی صیرویه غدا اودمك کرک مکرکه قوت
ضعیف اولا دکلی صیر ولقلنده سوملك وکلوتی
دلدکی سوده کی کشی کرمك وخوش قعلر پیلمك
وخوش آوازلر اشتمك کرک فایده سی وارد ور
وبیر وهوا دکشرمك ابودر هر بر مرض ضدله یعیر
مخالفیله معالجه قلمق کرک مثلا مرض قچنکم اچنی

اولاسوق غدايدرمك كرك وسوق شربتلرا جرمك
كرك وسودج ادويه يعني ائلر استعمالك
ايلمك كرك اجزدا ودشردا اوسوقدن اولن
مرضلرده اشبي غدالر واشبي شربتلر واسپاي ائلر
استعمال ايلمك كرك اكر قان يلكزيا اكر وقلق
خلط لرلايله غالب اولرسا قان المق كرك اكر قوتة
تحمل ائلرسه حجامت ائتمك كرك اكر قوت ضعيف
اولرسه سوق شربتلرا جرمك كرك شراب ورد
حري وشراب خماض وشراب ليمون وشراب تمرهندي
وشراب ريباس وشراب حصرم وشراب رمان
وشراب هندبا وشراب سكنجبين وشراب تفاح
كبر اكر طبيعت اسهال اولرسا شراب آس وشراب
سفرجل وشراب ورد اذخار اجلر اكر طبيعت قبض

اولرسا شراب ورد مكرر كل صويلا يا نيلوفر صويلا
اجرمك كرك قجن بغرسقلرا ياسومك كرك يا كوكرز
ضعيف اولرسا يا اكسرك اولسا اكشي لرد اسقمق
كرك وترلرد اما رولد كاسني يمك كرك
غدالردن فواريج يمك كرك قرق صويلا يا خماض
صويلا يا نارد ان يا قدن دوزلغيله ودمك فرارج
اولوقت يمك كرك كم قوت ضعيف ولا اكر
صفرا غالب اولرسا نقوع حامض يا مطبوخ فاكهه
اجرلر مطبوخ فاكهه تركيب بودركم بكرمرداني
الوارك وعنباب وتمرهندي اندا هر بريندا اون
اكي درهم قرو بنفشه وسناي مكي وقب صويلش
خطمي وصرو هليله قبيم كوفت دكلش هر بريندا
دورد درهم بوا وتلري اكي ساعت اصلدكد

دخي بش درهم نيلوفر چيچاگه بير غز ويه درهم
قزل گل بير غز قتلو بكرمه درهم شكر خشت
ازرنا ويا اون درهم ترنجبين يا اوتوز درهم
شراب بنفشه مكدر ازرنا سلو اكردلو
سكه قوني دخي قويا ولا اكي كچي بيتر چكرده كي اغز
محمودي قتلو طكلجق كون طغمه اچلو پس اكر
كچ عمل ايلرسه بر قبضه تاره وازيانه بش درهم
قب صويلش خطمي ايلاقيندالو اون بش درهم
آق شكر ازرنا سلو باچلر اكر اون
درهم قزل گل بير غيلاقيندلو سايكدك
اولا قچن عمل تمام اولسا بش درهم قب صيلمش
بيان دبقيندالو اون درهم شكر اوتوز
اسود ذكر الجنكي اچلو قسلو بوذن الن ايا غز

صوق صويله بيلر اون اكي درهم شراب تفاحه
واون اكي درهم ودد طري الني درهم صوق سيله
يا لسان ثور صويله اكا سيغر دل دولو ازلر الك
درهم گل صوي قتلو بر درهم دكلمش بزر قطونا يا
اغزده دتلو اچلر اكي ياغتدن صكر خمرلو
ريشته مزوره عمل بيلر اكر قوت ضعيف
اولسه قروج مكوفه بشرلر يدرلو اكر صفرا
معدنك اچنده دكلمش اولسه بين دبقيندب
سكنجبين ازرنه سلو باچلقله اچوب قصمغلا
زايل اولا كركه هر كون مبرد مرتب شربتلر
اچلو شراب اجاص وشراب نيلوفر وشراب
عناب وشراب بنفشه صوق صويله يا نيلوفر
صويله اچلو وشراب ليمون وسكنجبين وقرزه

اسپین وبنات شکر لا وقبق وخیار سوی وجوار
شکر لا یا شراب نیلوفر وتخمکن وخیار تخم
سدن شکر له اچلر غدا لردن شول صفراوی دیدکمز
غدای دیر لر صفرا ازتر زنسنلر دا پرهیز ایدلر
اکثر بلغم غالب اولسه ویرمشقال یعنی بر بوق
درهم بالای دیرهم غاریقون وشراب اصول قتب
یدرلر یا حتا یلیلر تیدرلر بر درم بوین دیبق
صیلمش بنم کوفت دکلمش وبر قبضه تازه رازیانه
وبش درم قب صیلمش خطمی قینلر اون ایکی
درم شکر اوزرینه سرلر ایکی ساعتدن صکره
اوسدن اچلر دخی قوی اولمق استرلر سابیش
درم بنم کفت دکلمش سوریجان یدی درم نکوده
چقمش قرنفل ازوم اوچ درم انیسون بله قنوب

قشر

قیندالر اچلر عمل دکدیجک مطبوخ فاکهه دیدکمز
نسنی اجرب قسدرلر وشراب تفاح وشراب ورد
طری هر بریدن اون ایکی درهم لسان الثور ازب کل
صویلاقتب کل ریحان تخم بحق درهم اغزده دب
اچلر توق مسلوقین یلر هرکون شراب اصول
وشراب اسطوخودوس وشراب لیمون وشراب
بنفایج اچلر وکیجه بحق کلنکبین وزنجبل
معجون یدرلر غدا لردا بلغمی دیدکمز غدا لری بادل
وکوکرجین ات وسرنجه ات وکبک ات
واوا تلرن وطوشان ات وکیک ات کبک یدرلر
وبلغم ازتر زنسنلردا اختیار اذادلر وسوق ضوداً
چوق اچمیلر اچوق برده واقرصولر قینده پشمیلر
باب بیان دبن طرق اوت وترب تخم بنوغیله

قيندب بال ازرن سزب اچب قصمغله كدرلر
اكر سودا غالبا ولسا مطبوخ افيثمون ورلر
مطبوخ افيثمون اولدركم مطبوخ فاكهه الثي درهم
يلمش دكلمش بسفايج واوچ درهم كابلي هليله
قبنم وفت دكلمش ودرت درهم هندي هليله
پنم كوفت دكلمش وبر مثقال آق غريقون قتلر
تمام قينيجق درت درم اقربطي افيثمون برزبادام
يعنيله اولر بر پاره سيركه كتان بزدن بغليلر اولا
انلرك اچن برغلر كه برج قينيجا اندا صكره اندرلر
شول نسنلر ازرنه كه مطبوخ فاكهه دكلدر سزلر
اسدنا بچوق درهم روند چيني بشق دكلر
وبرمه دردم حجر ارمني وبركم دردم لاجورد
سچلر اچره لر اكر غاريقون غايت ايولر

كه ذكندن الكدن كچه بلا قينتمليلر الكسا
كچرب ضكره استنا سچلر اندا صكره مطبوخ فاكهه
دكلمش اشليالر اول اولكن سمن تازه
ساوقين يدرلر شربتلرده هركون شراب جمر
وشراب حماض وشراب لسان الثور وشراب شاه
ترنج وشراب ليمون وشراب نيلوفر لسان الثور
صويلا اچرلر وسودا وي مزاج كشادكم
غذاي يدرلر سودا ارتدرنسنلردن استفنلر
وماءالرمان وخيار وقرنبيد يرلر معتدل تمام
چوقلر لر سسزلغا وآجلغا صبر ايلمليلر اكر بين
دين قيندب بال ازرنه سزب اچوب قصلر يا بلا
بشمش سكنجبين بيان دبي صويلا اچب قصلر
فايده ايدر شول كشنكم مزاج اسل ولا بنيا وفز

وكل وحنا يحكي ومرسين وسكت يبرعي و
بنفشه وصندل وكافور وتازه خيارصوي
وكل صوي ونيلوفر صوي بيليلر راحتاولب
براراده اتورلر وانلرك مزاج سوق اولسا
مشك وعود وعنبر وياسمين ومزكين بيليا و
اعتدالله حركت ايليا اويميا بلمك كركدر و
اسيد ياقت صوقدي مسهل ورمك كرك مكوفتي
ضرورتا ولا بلكه الك يا ذن يه كزن ورمك
كرك قجلره وضفل اغلنلر ورمك كرك
بزقجكوز منضج ورب خلط بشرمك كرك اندك
مسهل ورمك كرك مكركه مرض حاد اولا
يعني تيز خشرا ولرا ولا تا پتزالدرا ولا يا ماكه
قت حركتنه كلمش اولا بس منضج ورب اكلمك

كرك بلكه پتر جك مسهل ورمك كرك مسهل اچن
پكيتي بزقجكن بجدخمامه كرمك كرك غالبا اولن
خلطه مناسب غدا لربيالر موافق منضج شربلر
اچا طبيعتن زمه ايليا جرب شروالر مسلوقه لر
يا يمشوخفنه يلا يزاكه ضبيعت قبض اكن مسهل
ورمك محاظره در وطعامنه طوز از قنلر مسهل
اچنه يرهواسي كرك يرزخوارتة مايل اولا تاتي
ياتي سوق اولسا قجكه مسهل اچا اكر قوتلو
مسهل ايسا حلر ولعوقلر يكي عمل ايلكدن بدأ يوميا
يتا تا عمل قوي اولا اكر ضعيف مسهل ايسا مطبوخ
خلركب نقوعلر كبا ويميا يزاكه ايمتي عمل قطع ايلر
وضعيفا يلر مسهل عمل بشلنده غنه اصكره ايمك
يقدر كركه عمل قوي اولسون كركسه ضعيفا ولسه

زیرا عمل ضعیف ایلر کرکه مسهل اچمق حرکت ایلمیلر بلکه اتورلر چوق حرکت ایلمك عمل
قطع ایلر مسهل اذرینه بسنه یمك عمل قطع ایلر
کرکدر مسهل اچدکدن وقت معین طعامدن صکره
اولا طعام یمك اشتهاسی همنوز دورمش اولا هرگز
اچلا مسهل اچمك فسلیمز سایرز جواب یابرز انار
صوین اچا اکر وقتی اپتی اولسادار وجنسا یا لعوق
اسا کنك اوج بخشنده اکی بخش کچدکدن اچمك
کرك مطبوخ یا نقوعسا سحر وقتنده اچمك کرك
اکر هوا صوق اسا حب ولعوق سحر وقتنده اچمك
کرك اکر مسهل اچمکه کوکل دوزسا المایا یا اونه
یاپرانار چینیب صوین بودالر وکل صوبله
مرکه کلشده کیمش طیرغه رچلمش اولنه

یلدلار

یلدا الر سقز چندلر بارولرن رکبندلا بغلیلر
هرکم مسهل رایحسندن منفر اولرسا برن دکلر
پنبقلادقه هرکه مسهل طعمسندا شنسا طرخون
وعناب بپرغن چنبسا مطبوخلر فاترکن یعنی
اچغکن اچمك کرك حب شتنا اپن صومنا
سبدر اچمك کرکم ارده هرکمکه اوت
اچدکندا صکره کبکی برسه اپتی صوایاپر
قاردمر یا مسهل اچمك صوق صوبیلا اشتنجا
انلمیلر بلکه اپتی صوبیلا ایلیلر کرکم مسهل
اچمکدا برچ کرن الك برچ کون صکره قی
غصه ا وقی قورقمقدا وبحما غدا وچوق حرکتدا
احتراز ایلیلر ومسهل اچمك کندی چوق طوتن
کیمیلر ودخی بقماطون دخی کیمیلر مسهل

كُنْدَه صُوق صُوداً سَتِقْنلَرْ اُولْ كُون قَدَحْ صُو
اِچِلَرْ كُل صُويِلَه دَارْنُك عَمِلِ مَحْرُورُ الْمِزَاجْ كِشِيدَا
شَرَابِ تُفَّاحِ اِلَه وَشَرَابِ وَرْدِ طَرِيِّ اِلَه وَبَنَفْشِ
قَطُونِيَلَه قَطْعِ مَبْرُودُ الْمِزَاجْ كِشِيَا بُوشَرَابْلَرْ
رَيْحَانْ تَخْمِيلَه اِچُرْلَرْ قَطْعِ اَيْلَيْلَرْ مُسْهِلْدَا وَقُصْمَقْدَا
صُوشْكَرَه غِذَا لَطِيفْ وَاَيْوَا اُولْمَق كَرَكْ فُوجْ
كِبْ وَلَطِيفْ وَنَارْنْجْ شِشَكْ اِتِبْكِي آزِيمَك كَرَكْ
اُوجْ كُونَا دَكِنْ اِكْشَلَرْدَا سَقِنْمَق كَرَكْ مُسْهِلْ اِرْتِرْ
حَمَامَه كُومَك كَرَكْ مَادَنَكْ بَقِيَه سِنْ دِرْدَه
قَلِيشْ تَخْلِيلِ اَيْلَرْ اَكَرْ حَمَامْدَا لَذْتَا لُورْلَرْسَا
بَدَنْ اِرْنْدُغِنَا دَلَالَتْ اَيْلَرْ قَحْنِ يَرْكِشِي مُسْهِلْ اِسَه
عَمَلْ اَيْلَمْسَا اَيْوَا وَالْمَا جِيبْ يُودَا اَكَرْ بُنْكَلَه
اُولْمَزْ يَسَه شَافْ كُتُودْ دَلَرْ يَا مُشْتَقْ حُقْنَه اَيْلَيْلَرْ

اَنْدَا صُكْرَه فَصْدِ اَيْلَيَا لَرْ قَحْنِ يَرْكِشِي مُسْهِلْ
اِجَا چُوقْ عَمَلْ اَيْلَسَا بَازُولَرْنْ وَبُتْلَرْنْ بَغْلَيَا لَرْ
شَرَابِ صَنْدَلْ وَشَرَابِ تُفَّاحْ وَشَرَابِ سَفَرْجَلْ
وَقُورْلِشْ بَزْرِ قَطُونَا وَقُورْلِشْ رَيْحَانْ تَخْمِيلَه
اِچُورْلَرْ يَا طَرَاغِلَه قُورْلِشْ كَرْدَمَه تَخْمِ وَرَلَرْ
[illegible] كِبْ طَرْحِ وَبِنَفْشِ اُنْدُنْ اِنْجَه
وَبَنَفَازِ نْدَه شِيشْ يَا اَغْرِسِي وَيَا مَعْدَه سِي ضَعِيفْ
وَيَا دِمَاغْ ضَعِيفْ يَا كُزْ ضَعِيفْ كِشِي وَيَكْلُو
عَمُودْ تَلَرْ وَزَخْمَتِلَه قُصْتَلَرْ قُصْمَقْدَا اِحْتِرَازْ
اَيْلَسُونْلَرْ هَرْ كِمْ قِ قُصْمُودْ لَسَا كَرَكْ كِمْ كُونْ
وَقَرْنِ رَكْبَنْدِ لَه بَغْلَيَا قُصْمَقْدَا صُكْرَه اَغْزِنْ
وَيُوزِنْ سُوق صُويِلَه كِه بَرْزِ سِرْكَه فَلِيشْ اُولَا
يُويَا كُل صُويِلَه وَبَرْزِ مَصْطَكِي وَشَرَابِ تُفَّاحْ

وشراب ورد طری اچاشول کشیده کہ اخلاط حق
اولا وقصمفا محتاج اولا مفتده اکی کون بریر
آردینجه قصمق کرک مثلا اول یکشنبه کن
قصر سایرندا سی دوشنبه کون دخی قصاف
تکرر سیر شوق کللرده وسوق مزاجلرده قان
المتدن سقنمق کرک قوت ضعیف اولجق
وکودسی اغرا ولجق وخامه حق اولز مقدن صکر
وحق حرکت ایلیب ارمقدا صکره وسیتمه
نوبت وقتنده واون درت یاشندن الك والتمش
یاشندن صکره قان المقدن سقنمق کرک زیرا که
ایوذ وهق اندا اولردولو نسنلر یمك کرک
یاذن قان طکلجق المق کرک قشیین قشلوغین المق
کرک هرکم قان الحق اصی کدرسا قان المدشراب

تفاح وشراب سفرجل وشراب رمان وشراب ورد
طری وشراب حصرم اچمك کرك قان الحق چقان قان
قرا اولرسا قانك رنکی دنیا افتق کرك مکروه که
ضعیف ایلیا بش طمرندا که اکا یقین قال در لر بوقان
بویندن یقار وسن اردرکوده طمرندا که اشفا عی
طمردرکم اکا باسلق در لر بویندا اشفا کودی اردز
ارتقه طمردا کم اکا اکل در لرهم کودی مم بویندا
یقار سن اردرو هم اشغسن اردر اکی یاشندا
اکدن والتمش یاشندا صکره حجامت ایلمك کرك
کمسیه حقنه ایلمك اسدسلرسوجقدا ایلمك
کرك حقنه دغرجنی لولسنك یوغنلغی کبی
برمق قدرا ولا ازنلغی بیشن برمق قدرا ولا علاجلرك
قرقنز حجامت ادب ازقان چقره مقدد وطبیعت

شرخشتلا وترنكبين اله وشراب بنفشج مكرر
وشراب ورد مكرر وشراب اجاص الا ثليثين
ايلمك كرك ويشق حقنه ايلمك وشاف ايلمك
وارنه صوي وسكنجبين الا قصمدر وطبيعت
دكلش حبا لرمان وشراب آس وشراب سفرجل
شرابيله قبض ايلمك كرك وصوق براجه زنجبل
مرابا سن وشراب آس وشراب اصول وشراب اسطو
خودوس الا اس ايلمك كرك اسي مزاج تم هندي
وارك وزرد الو وقادن دن دلغي صويله صوتمك
دنجي نكم بونلره بكزر وارسه قوي مسهل
ويرمك وتيز حقنه ايلمك كرك مادة دا اكي كلكن
معالجه يله مرض زايل اولور قوي معالجه ايتمك
كرك مادام كه غلا كرله وشربتلر له مرض

زايل اولا مسهل وقتنا وتلكر ورمك كرك جميع
اعضا لرده اعضاي رئيسه كه دماغ وقلب دور
يعني برك وكبد يعني جكردر تقويتنا ايلمك
كركدر كه ضعيفا وليا زيرا بدنك بنيادي بلردر
پس قتكم صيرونك قوت ضعيفا ولسه فواريج
شرواسن ومآء اللحم يعني انك قورجسن اوق بخود
قدر طغرمق كرك بردز سقز وبرز عود وبرز
صندل قتب بكجه چلكه قيلر چلمكك اغزن
قپو اوزب خميرله سويلر اول چلمكي اوده اوسدنه
قويلر قرشو چلقيلر تمامرات قوخس چقوب بشنجه
اندا صوكره اولات سقلر صويين الر اچولر
مزاجنه مناسب خوش ققلر يلدلر قتكم
صيرونك اصيي كتابزنه صوق صوسچلر وخوش

قُقُلَرْ بِيلَدَرْكَ اَرْبَهْ قَوْدِ قُوشْنْ وَكَبَابْ اَولَمِشْ
فَرَارِيجْ كِهْ اِچِنَهْ اَلْمَا وَحِيوَا وَكُلْ وَتُرُنْجْ بِيرْ غَنِيلَهْ
طُلَدُرْمِشْ اُولَلَرْ وَاِتِيَا تَمَكْ قُقُوسِ كِهْ اُوشْنَهْ
شُكَلُوبَا كَافُورْ لُوكُلْ صُوِي سِيجْمِشْ اُولَلَرْ وَكَبَابْ
اَولَمِشْ قِزِلْ اَتْ قُقُوسِي كِهْ زَعْفَرَانْ لَنْمِشْ اُولَا وَنَارْ
خِيَارْ قُقُوسِ كِهْ نَارَهْ سِنْمِشْ اُولَا بِيلَدَلَرْ
وَشَرَابِ وَرْدِ طَرِي وَشَرَابِ تُفَاحْ وَكَاوْ
زُبَانْ صُوِي وَسُوكُتْ بِيرْ غَنِي صُوِي وَكُلْ صُوبِيلَا
اِچُولَرْ وَفَرَارِيجْ شُرْوَاسِنْ كُلْ صُوبِيلَا اِچُولَرْ
قِحْ طَبِيعَتْ بِرْ مَادَّهْ دَفْعِ اَيْلَمَكْ دِلْسَا مَنْعِ اَيْلَمَكْ
كَرَكْ مَكُولَكِهْ حَدَّا جَا ضَعِيفْ اُولَا اَكْرَا سِهَالْ
چُوقْ اُولُرْسَا شَرَابِ تُفَاحْ وَشَرَابِ سَفَرْجَلْ بَا
اَنَارْ صُوبِيلَا اَرْبَهْ قُوَدِ اِلَا شَرَابِ رِيبَاسْ وَكُلْبَشَكَرْ

وَرَكَ

وَرَكَ قَرْنَنَهْ قِزِلْ كُلْ وَمَرْسِينْ وَجُلْنَارْ وَايُوا اُرَكَ
اَطْرَافِنْ يَعْنِي بَادُولَرِينْ وَبُتْلَرِينْ بَغْلَيَالَرْ نَارْدَانْ
وَقَدِنْ دُزْلِغْنِي وَسُمَاقْ اَشِنْ يَدُرَكْ اَكَرْ قُوَتِ
ضَعِيفْ اُولَسَهْ فَرَارِيجْ كَبَابِ يَا قُورْ لَمِشْ كِهْ اِچِنَ
كُولِلَهْ وَقَدِنْ دُزْلِغْنِيلَا وَمَرْسِينْ يَمِشْ وَضَنْدَلْ
وَايُوا يَلَهْ طُلَدُرْمِشْ اُولَا لَرْ يَدُرَكْ اَكَرَا سِهَالِلَهْ
قَانْ كَدُرْسَا بُوشُرْ تُلَرِي شَرَابِ صَنْدَلْ كِبَا نَجَارْ
وَشَرَابِ لِسَانُ الثَّوْرْ قَلَرْ اَكَرْ حُقْ دَرْلِسَا مِزَاجِنْ
سُوقْ دُتَا لَرْ كُودِسِنَهْ مَرْسِينْ بِيرْ غَنِ دُكَلِمِشْ بَادِزَهْ
قَدَرْ يَعْنِي كُلْ دُكَجَكِي دُكَلِمِشْ اَزْجُقْ شِيلَا سَجَكَرْ
وُطْنُلَرِنْ صَنْدَلْ وَكَافُورْ وَكُلْ صُوبِيلَا فَقُلَيَالَرْ
اَكَرْ حُقْ تُسَازْ سَا شَرَابِ حِصْرِمْ نَغْنَا يَلَهْ يِمِشْ
اُولَا وَمَاءُ الرُّمَّانَيْنِ وَارْبَهْ قَوْدِلَهْ مَايَهْ خُوشْ

انار صوین ورلر باغ تکاکن چینیا وصوین
یودا ومصطکی یا فستق قین چینیا واطراف نی بغلیلر
راتی صویا قیلکر معدس اغرینا صندل وکل صوی
درتلر اکر اسهال وارسه قدون دن لعی
صوین ورلر اکر قبض وارسه تمرهندی یی
صوین ورلر اکر قان قوسر یا شربتلر بردیم
کلی ارمنی وبردرم دکلمش جلنار قشر ورلر
اکر بول چیقتما یا پندوالی وایا غن سوق
صویلا یو یکر کل صویلا کافور یلدا لر یا خود
برنیا نار اشک تزکن یلدا لر النیا نیلوفر
یمیر غن یا نار خیار قین یا قرپوز ارلر یا کل صویلا
صندل ارلر اطراف نی بغلیلر خایلرن چکلر
برنیا دکلمش مازو ارلر یا خود ارمجک اون

مرکبه

مرکبه قتب بردز اسدنا دکلمش مازو ارلر یا خود
کنلک وجلنار سنجلر برنیا سقلر اکر قا
ساغ یا ننداً اقرساچکر اوستنا جن مدن
قوله شیشه چکلر صول یکادن اوتا
طلق اوستنا قوله شیشه چکلر یغی النمش
ایران اچولر قرپوز اخیار دا چق یدرلر قول
نسنیا بقسمغا قیلر اکر صیرونک ایقوس
کلمسا برنیا بنفشه یغن طمن ورلر بشنه قبق
یغن درتلر وا کل اکل اولر قشندا اوزلری کسلر
مکرکه اکل اکل اقرصوا وازالا کرکه دکل
صیرولقلرده اجلقده وصوسز لقدا وایا نقلقدا
وغصه دن وچوق استفراقدن وچوق جماعدن
وچوق حرکت کبی وقیغا غرلرده خصوصا معده

غرسندا سقنلرزیرا بودکلی قوتضعیف
ایلر بحران بلماك بحران دیدکمز طبیعت مادہ
یلاجکشمکدیا طبیعت غالب اولب صحت
اولریہ مادہ یلا غالب اولب هلاك اولر بحران
کلماك وقت یقین اولجق صیرو چبلر
اولر بحران اولنلرك ابوس رعافله اولندر
یعنی برن قانله اندا اشاغه اسهالله اولندر
اندا قصمغی لا اولندر اندا اغزیله یعنی اشمك
کب ویا دلمك کب اولندر دکلی صیرو لقلرکجه
قیمنا اولرزیرا طبیعت محسوساتله مشغول اولر
مرضه متوجه اولر بحران کنلرا وچنجی کندر
دردنجی بشنجی التنجی یدنجی طقزنجی اون برنجی
اون اوچنجی اون یدنجی یکرمنجی یکرم

بربنجی یکرمدردنجی یکرم یدنجی
اوتوزبرنجی اوتوزدردنجی اوتوزیدنجی وقرقنجی
تمام ابو بحران اولدرکم دردنده یا یدیده یا اون
دردنده یا یکرمیده یا یکرمبرده یا یکرم
دردنده یا یکرمیدیده یا اوتوزبرده یا اوتوزدردنده
یا اوتوزیدیده یا قرقده اولا ناقص بحران اولدرکم
اوچنده یا بشنده یه طقوزنده یه اون اوچنده
یا اون یدیسنده اولا یوز بحران اولدرکم
التیده یه سکزده یا اوندہ یا اون اکده یا اون
بشنده یا اون التیده یا اون طقزنده اولا شول
مرضکه قتی حار اولا یمینی قتی تیز واریر اولا
بحران دردنجی کنده اولرمکر حمای غب
اولاکه اوچنده یا بشنده بحران ایلیا اکر غایتده

حارًا اولمز سايده اولورسه بين درك اولسا اون
دورت ده يا اون بيده يا يكرمي بيده ياكرو
قلن بحران كلديكده اولمرضكه بحران يكرمي
كوندن اك آز حاده دركه يكرمي دكا اشفا
اولجق حاده من من دركه بقراط حكيم فرق كوندكا
صكره اولان بحران اعتبار ايلمز مثلا كشلاكم
بحران كلجكدر طرلغز جبلر مثلا كشلركم
تمام بحران ايليب هيچ وجهله دلنمك يا مسهل
ويرمك ياقان آلمق يا برنى قتمق يا بولاد راد
ايلمجك نسنه ويرمك كبى تحريك ايتمك كرك
بحران ناقص بحران اولا ماده بالكليه مندفع
المش اولا مندفك اون اون بش كون ايلمك ايو علامت
اولدركم صيرو صيرو لغا قتلجق بكزخوش

وبين اولا وطعامه اشتهاس اولا ايقود اصكره
بينيا سغلغنده بجسى يترسه صيرو لغنده
ايله يتاكوده سنك اتسس دز اولا نبض قوى و
منظم اولا عقل بله اولا نفسى خوش اولا معا
ايلدكلرى نجه خوش سرسا ندا صكره افرمق
وصفراوى ستمه سوجولز چقرمق ابودر بود
علامتلر بولرك عكسيدر صيرو دمبدم طرلغنه
بحرمق بوزدر نفس متواتر اولب عقل مخبط
اولمز يقينلغنا دلالت ايلر اسهر مرضده آلايق سوق
خصوصاكه اسهال دخى اولا وصيرولق صوكنا
حمامه كرمك تخيل ايلمك بوزدر واسهر مرضلرده
دشير اولق خلط فاسد لغنا دلالت ايلر
اكر بنكلا قوتى طعام اشتهاس ساقط اولز

الم دلالت ایلر قحن نفس ودر برمز قصتا وبیض
بلر مسایاتی ضعیف بلر سه الم یقیلغنا دلالت
ایلر قحن کرمز وقلق اشتمز اولر سه وقوتی
ضعیف اولسه الم بقین اولر دخی ابو علامتلر
اولدکم صیرو صاغ یکا یاصول یکا یا
الرین ایقلرین برز اکا وبو بنز دخی بله وکودس
دغرو اولا چوق یتب الرین ایا قلرین ازلمق
یوزدر اکر دایم دشکندا سیلب ایاغی
یرنه ودرسه الم علامتدر دایم ارقه اوشنه
یتب اغز اچوق اولمق ایقلرکی قتی اکلمک
یا برینه بندمق یوزدر دایم قزن اوستنه
بتمز عقل یقیلغنا دلالت ایلر حمیه لرده دشلر
قرچلدتمق ابو دکلدر اکر بجدا عادتی دکلسا

بحثه

بحثه یا المه دلالت ایلر الرین یوزندن یکا
التمک نسنه اولر کب یا اوت دررکب دیرتمک
حمیه لرده یوزدر هیچ ایقو کلمک یوزدر
طعام کرجک سویمک ایودر اچی بحشی غدالر
وشبنلر وارر تلر یلدغدالر کبلمک بغدای بوستده
رطوبتدن معتدلدر برز حرارته مایلدر اتمکدر
ایوس بغدای اتمکدر که طوز خمیر اعتدالده
اولا اکن قلک واکر یفقا اولیسا نودره یا فوزده
بشمش اولا سوبنجا قش اولا لر خمیر سز اتمک
غلیظ دررکیج هضم اولر قرن اغزدر قبض
ایلر یل ایلر سده ایلر تعینی طمر لرک یولن طرغوز
اصلنمش اتمک یل ایلر کیج هضم اولر اچی اشلدر
الفملک اون اتمکی برمز وطبیعت نرم ایلر لیکن

غذا آزوردر ایودر وکیمك گنزر کبك بلدرکلیه
کتمك غذا چوق وردر لیکن قبض ایلر کیج
هضم اولونمسه گتردر اردیه آتمکی بارد یاپار اوله
درجه اردیه آتمکی قبض آزغذا وردر یل ایلر
خفیفدر طبیعتی قبض ایلر بکزخوش ایلر
سمردرسه اولن کیشیلر مزمن آقاوده
بارد درلر کیجی درجه یاپسدر یل ایلر سودا ارتررر
کودی قردرکم ایلر اما کنه زیان ایلر لیکن
قان ساکن ایلر صودرجرم قبض ایلر سویی اسهال
ایلر طشلونسنیلا یمك کولك زیرا غلیظ لغ ارتررر
سده گتررر باشله اعتیاد اله یقیندرسمردر یل ایلر
کیمك گتررر باش اغرسدر بلغم ارتررر اکسورکه
فایده ایلر بغز لیشلدرر تخم حار یاپسدر اوله

درجه

درجه بلغم قطع ایله فایده اردیماغ قوی ایلر
آواز صافی ایلر سمردر بولی اچرار ایلر جگر
طلق کیس بکرکی اردر بکزخوش ایلر
جرم یل ایلر اما اوله درجه بارد درطوبنده
سوسنده معتدل درجرم قبض ایلر سویی اسهال
ایلر محمود ملین واکسور کلوونز للوکشلر فایده اردر
درجه بارد یاپسدر بلغم ارتر یل ایلر طبیعتی
حرم ایلر معتدل پرکشه یرمزمنی ارتررکه
ایکنه ایودر بیتی اکنجی درجه حار درآوله
درجه یاپسدر بلغم قطع ایلر سیماغ اوله درجه
حار درآکنجی درجه رطبدر کوکل دندر معدیه
زیان ایلر صوسدنا سهال ساقط ایلر غلیظ درر
خشخاش تخمی اکنجی درجه بارد رطبدر اکسورکه

نزلیه فایده ادر ایقوکشدر اثلمز بلرک اثلرک
ایوس قرجسیدر دکلی اثلر حارر رطبدر رقان آزدر
کودی قزدرر قوت قوی ایلر لیکن حرارت
تفاوتیله درسموزات حارر رطب درر طبیعت
زهر ایلر تیز هضم اولر لیکن غداسز بر مزه
بلغم آزتر رصفرایه مستحیل اولر قیزقین دخی
حارر رطبدر صفرایه مستحیل اولر سمزدر دخی
برمزقدر اچی یاغی دخی برمزدر باشات غلیظدر
کیج هضم اولر معدیه زیان ایلر لیکن
منیا اصی ادرینی بارد رطبدر بلغم آزتر سمن
ایلر اشتهای کدرر حیوانک کرو قلن اچندکی
اعضا سندن دشرع اعضاسی یکر کدر
قیولن ات آدم طبیعتنا مناسبدر حارر رطبدر

اعتدالله

اعتدالله یقیندر سودای کشیا فایده ایلر قان
ومنی آزتر صفرا اغلق وقوزی ایودر کمی آت
برمزسودا آزتر سودا او مرضلری حادث ایلر
کرو قلن غلیظ آتلر دخی صغراتی حکمنده
درر دوکلی سودا آزتر دوه آت وآت آت یکاک
آت طوشن آت کبک توق آت معتدلدر عقل آزتر
آوازصا فی قلر تیز هضم اولر توق ایوس اولدقم
یمز تلمسش اولاخروس ایوس اولدقم اوتمش اولا
درآج آت وسرچه آت وکوکجین آت اسیدر
قاضی آت اردک آت غلیظ درحما کندیکی هضم
اولر بلغم وسودا آزتر قاضی اردک بارد رطبدر بلغم
آزتر معدده تمق خلط بلرسا اگه دمز فاسد
اولر یودصیر ولقلقدر حق منی ایلر طوزلو

بلغم حارّ یا بسیار صفرا ارتررا قاین کیندورصودور
یمرداقاین ومنی ارتررا کسرکا فایده ایلر بغز
یشدیرکا قوت ورر تین هضم اولرنیم برشهت
بشرب صودین اچمک کرک قت بشمش غلیظ
دورسه کیج هضم اولرماست یوغرت بارد رطبدر
بلغم ارتررا معدده قنی خلط بلرسا اکا
مستحیل اولرچق غذا ورر سمردرمنی قاین
ارتررا بکز خوش ایلر یل ارتررا ست بشرب
اچمک کرک اغزدخی ست کیدر کیج هضم اولر
غلیظ دورا صلاح بالله یا شکرله درکن
یا اول درجه حارّ رطبدر منضجدر محللدر

اکسرکه

اکسرکه دمرکیه دخی کسر وقلن سودا وی
مرضلرن فایده اردر سمردر طبیعت نرم ایلر
لیکن طبیعت معدیی سست ایلر بلغم ارتررا
صاپلی دخی تره یغی کیدر وقوت تریغندا ارتقدر
یاش بیمر بارد رطبدر سمردر بلغم ارتررا طبیعت
نرم ایلر قدوپیازغلیظ دور طبیعت قبض ایلر
کیج هضم اولر سوغان طوزلو پیاز حارّ یابسدر
کیج هضم اولر سودر خلطلری کیندورر
معدیه ذیان ایلر ارق ایلر صفرا ارتررا بسلر
بلمک انجیر حارّ رطبدر سمردر طبیعت نرم ایلر
اکسرکه فایده اردر بلغم بسرر صفرا ارتررا چق
یمک کیمکی ایلر یت چق ایلر حارّ رطبدر
طبیعت نرم ایلر یل ایلر سمردر منی زیاده قلور

صفرا ارتررقوارنم استدد طوبت آزد قلدز معديه
جكره قوت ودرد كوسه ايكنه ايودر
ليكن مزاج اتس كشنك فانن كتندررقوت
بارديا بسدد صفراي قطع ايلر صوسزلغي كدرر
اتس جكره واسي معديه فايده ادر قصمي
كسر وطبيعت قبض ايلر فان ساكن ايلر حرد
حار رطبد سوق معديه ايودر مني ارترر باش
اغرددر شاديان ايلر صفرا ارترر فان كتندرر
كجيك وايودر ايلر جيابلر ارترر اكشي طوت بارد
يابسدد قبض ايلر بغز اغرسنه فايده ادر صفراي
قطع ايلر طعام اشتهاسن كدرر سلوتوت حار رطب
دوير فان فساده ودرد معديه زيان ايلر
تيز حلك فاسد اولر بش اغرد راسهال ايلر زرد الو

بارد رطبد معده تين فاسد الزقجن معده
صفرا اولسا صفرايه مستحيل اولر اسهال ايلر
معدي صودر صوسيلغ كدرر شفتالو بارد رطب
درا تس معديه ايودر بلغم ارترر كج هضم الر
طمللر انار بارد رطبد معده صفرا اولسه اكا
مستحيل اولر اكسركا فايده ايلر بغز كوكس بسدد
اكشي انار بارديا بسدد صفراي قطع ايلر صوسالغ
كسر في الجمله انار ركه معديه جكره فايده
ادر خفقان كدرر كوكل فرح ايلر صوي اسهال
ايلر جكردكي قبض ايلر اكشيرين وطملو سين
بله يمك كوك زيان ايلميا ابوا بارديا بسدد طملو
بارد رطبد معديه قوت ودر اسهال قطع ايلر
قصمغ كدرر ليكن كج هضم اولور اكش

آلما بارد یا بسدر طتلوس حرارته رطوبته معتدل
صفرا ارتر کل صیله بشربمك اسهال
کندر فی الجمله برکه معدیه قوت ودر قبض ایلر
طتلو آلما حار یا بسدر صوق معدی صوق جکر
قوی ایلر اغز فقوسن خوش ایلر یل تحلیل ایلر
طعام هضم ادر طتلو ایله بارد رطبدر کیج
هضم اولور یل ویلغم ایلر اکثر سی بارد یا بسدر
اشربرکه قوت ادر صفرای قطع ادر طبیعت
قبض ادر اسهال صفرای قطع ادر طعام اشتهاسن
کندر محمود ملین مناسبدر کوسه زیان ادر
لیمون نارنج ترنج اکثر سی کبدی امرود بارد
یا بسدر قابض در مکرکه قت صلو اولا
صفرای تسکین ایلر صوسدر لغی کدر معدی

لدر

قوی ایلر کوکل دندکن کدر نفس فرح ادر
اوت یل ایلر ارك بارد رطبدر صفرای اسهال
ادر قطع ادر عطش تسکین ادر معدی ست
ایلر بیا ناکاکراس در ایلر بارد رطبدر تخم
ایلر معدی ست ایلر قنق خلط کم معدده
غالبا اکثر استحیل اولر اکثر بارد یا بسدر
صفرای بلغم قطع ایلر حرارت کدر زیتون
بارد یا بسدر معدی قوی ایلر اشتهای کندر
باش اغرتر کن زیان ایلر سودا ارتر طرلوسی
اسکس حار یا بسدر قوز حار یا بسدر بارد یا بسدر
باش اغرتر اغزی قبردر صفرای ارتر طبیعت
قبض ایلر فنق حرارت یوستی اعتدال بقندر
منی زیاده ایلر باش اغرتر صفرا ارتر اکسرکه

قوی

فايده ايلدوكي هضم اولور دايم معتدل در
سمرد اكسوركه فايده جكرك وطلغك
سدسين اجر مني ارتر طبيعت نرم ايلر كيچ
هضم اولور آجي دايم حار يابسدر مسدد حار
يابسدير كه قوت ورر معديه ايودر
جكرك سدسين اجر كوكل دندكين كدر
بلغمي اكسوركه فايده ادر جماعه قوت ادر
عذاب معتدل در كمار صفراي ساكن ايلر
كوسه ايكنه فايده ادر اكسوركه دخي فايده
ادر اكده بارديابسدر قبض ايلر قصمغ كسور
اكسوكه ايودر معديه زيان ايلر كيچ هضم
اولور منوشن حار يابسدر جماعه قوت ورر طعام
اشتهاسين كدرر كوكار آجي بيكي حار رطبدر

اوغي حار يابسدر مني ارتردر اكسوركه ايودر
بكركي قزدرر بل تحليل ايلر بلغم قطع ايلر صفرا
ارتردر باش اغردر آلوچ باردياسدر قبض ايلر
صفراي قطع ايلر كي بنوز باردياسدر معديه
زيان ايلر كون باردر طبدر رقيق طتلوس حاردر
صفرايه دزحما كثرت في الجمله قون معدده قيق
خلط بلوسا اكه مستحيل اولورتين فاسد الزمعديه
زيان ايلر كوكلدندر قون بيجك تيز جك
اسدنه نسنه يمك كرك معدده فاسد اولسا
اسرصويلا بيزجك قصمق كرك قرپوز باردر طب
دور اسرمرصلن فايده ادر صفراي قطع ادر بلغم
ارتردر طبيعت نرم ايلر صوسلق قندر
شحمنيا باردر طبدر معدي صودر بلغم ارتر

كيچ هضم اولر صفراي قطع ايلر قبن قلك صوبب
يمك كراك قبوق باردر رطبدر بلغمي ارتر صفراي
قطع ادر باد يخان حاد يابسدر برمزمن سوداي ارتر
سوداوي مرضلره حادث ايلر بكز خرابا ايلر كزه
بشه زيان ايلر قاني كيندرر اصلاح چوق طتلو
ياغلا بشرمكدر صوسن باردر رطبدر رقيق غليظ
در سوداوي بلغمي ارتر كيچ هضم اولر مزمن مرض
كثرت الفاسد حار رطبدر جماع قوي ايلر
حار رطبدر اسكي حار يابسدر بلغمي قطع ايلر
طبيعت نرم ادر صفرا ارتر زاكرا ايودر
بغز كوكس بشدر سده اچر سكنجبين طبيعت يكي
شكر كيدرر ليكن يل ايلر نابك حار
يابسدر سده اچر بلغمي كسر صفرا ارتر قاني

كيندرر اشتهاي كثرت طعام هضم ايلر اسهال ادر
بلغمين معتدلدر صفراي ويلغمي اسهال ادر
يل تحليل ايلر اكسركه ايودر بغز وكوكس بشدر
شربت اوندي دمدا اتوزدرمدكيندرر شرهيش
معتدلدر رطوبته مايلدر صفراي ترنكيندن
ارتوق اسهال ادر شربت اوندي دمدا اتوزدرهد
كيندرر سارول باردر يابسدر قاني صافي قلور صفراي
قطع ادر انيقوكمرزحني آزايلر يل ايلر حق يمك كرك
قرردر باردر رطبدر معدي چكري قوي
ايلر جكرك سده سن اچر اسر مرضه دخي سوق
مرضه فايده ادر صفراي قاني ساكن ايلر يمك
يمك كراك بخش سده اچمن بارد باردر رطبدر صوي
اسهال ايلرم قبض ايلر بلغمي ويل ادر ترزاسقناخ

كيندرر

بارد رطبدر يل وبلغم اكن اذدر اكسركه ايودر
طبيعت تليين ادر بقز وكوكنه ايودر صفراي
وبلغم قطع ادر قوذ قولاغي بارد يابسدر قبض
ايلر صفراي قطع ايلر لرى وكلم حار يابسدر
اكسركه فايده ادر بولادرار ادر بقز كوكسين شدر
اوازصا في ايلر باش اغردر دشه زيان ادر سوكا
ارتر جماع قوي ايلر بلغم قطع ايلر جرم قابضدر
سرزاوت بارد رطبدر جكر معدي سودر
بولادرار ادر صفراي قطع ادر بغنه حار
يابسدر معدي جكري قوي ايلر طعام هضم ايلر
قصمع منع ادر بركا قوت ودر جماعه قوت ودر
طرخون حار يابسدر معدي قوي ايلر صوي سدر
جماع ضعيف ايلر كج هضم اولو كزم وخردل

حار يابسدر بلغم قطع ايلر قان كيندر صفرا
ارتر كرفس حار يابسدر معديه ايودر بول
ادرار ادر يل تحليل شدة اجر باش اغزدر بلغم
قطع ادر جماعه قوت ادر كشنيز بارد يابسدر
معددن بخار بشه جقمغه قومز حق يماك كوز
قورودر كحول خراب ادر مني قدر غليون
حار رطبدر مني ارتر بول ادرار ادر شلغم
حلتيت رطبدر حق غدا ودر قان كيندر طعام
هضم ايلر اشتها اچمكوزه زيان ايلر مني ارتر
مختلف صولرك مضرتن كدر صفرا ارتر
چيكله بلغم قطع ادر بشر جك بلغم ارتر
اكسركه فايده ادر طبيعت تليين ادر بكز
قزودر كندز حار يابسدر دوغ درجه

بلغم قطع ايلر ليل تحليل ايلر قان كندر صفرا
ارتر طعام هضم ايلر كوزه زيان ايلر تب
حار يا بسد يكي هضم اولر ليل تحليل ايلر ماعر قوت
ادر دماغ بخار چقر كز قوردر بول ادرا
ادر ده زيان ادر حار يا بسد ر غليظ در
معدنك بلغم قطع ايلر طعام هضم ايلر
حار رطبد يكي هضم اولر برمزقان اولر جماع
قوي ايلر طورق اوتي حار يا بسد بلغم قطع ايلر
طلقه فايده ادر جكرك طلقك سده سن
اچر طورق اوتي حار يا بسد ليل بلغم تحليل ادر
معديه زيان ايلر دماغ بخار چقر كوكل
دندر رطبيعت ترمه ايلر ريه باج اتي بلغم صفراي
قطع ايلر سدي تفتيح ايلر صفراويه وبلغميه

فايده ادر

فايده ادر ليل ايلر صوق مزاجلو كشيا زيان ادر
جكرك دكلي مرضلرنه فايده ادر صنعتي بودر
قيون اتن اوق دغر يلر ياتوق مفصلرنده
دغر يلر صويله قيندا لر كفن آلا لر بودر رسم
سركه آلي در هم شكر ياله قنلر بشر لر بلغم
كشيجون بشر در لر سه شكرن يا بالن ارتغره
قنلر برا زدارچيني وبرز نخوذ قبصلمش برز
بادام اچي بله قنلر ارجوق زعفران اله بياليور
باردر رطبد رصمغ ملره ابودر مزاج سوددر
خلط لر بشر ركنمش خلطلر ياسها ادر بول
ادرا ر ادر صفراي قطع ايلر ايقو كزر اكنركه
ابودر دماغ رطيب ادر بخار دماغه چقماغه
قومز مزاج صوق كشيا زيان ايلر ليل ارتر ود

صنعت بودرکه اریه دکب قین صیکر طاش
جملکه قیلر واون بش اریه قدر صویلا قیلر
صونك بش اولده براولوس قلنجا قیندکلر سودکلر
اچولر کباب بریان وقلیه وقاورمه طبیعت قبض
ایلر بلغم تشف ادر کودی قرودرکج هضم
اولر کودیه قوت ورر سمرد راحت یعنی ات
صویلا ساده شربا بشرمکه اکا مسلوقه
دیرلر اعتدالیه یقیندر دکل مزاجلر برر بدن
ترطیب ادر سمرد سودای کدررقان ومنی
زیاده ادر بکز خوش ادر اجنه جوجی برغز
لریسا انك طبیعت دتر ترخنه آش کودی صو
یل ایلر مضرتن سرمسق کدررهم یسه حار
رطبد رجماع قویا ایلر منی جوق ادر خیق غذا

ورر

ورر کودی قوت ورر سمرد غلیظ دور
ضعیف معدیه زیان ایلر سده ادراس کنلرده
یمك کرك کج هضم اولر کرکه حار رطبدور
خق غذا ورر کج هضم اولر بدن قوی ایلر
سمرد رقن منی زیاده ایلر سودلو برنع مفتدلدر
برودته مایلدر خق غذا ورر ین هضم اولر
سمرد غلیظ درمنی ارتر رسوب کج هضم
اولر صوسلدر اینر بخار دماغه چقر هضم
اولسا خق غذا ورر یشه بارد رطبد راغتدالله
یقیندر امراض حاره یا امزجه حاره فایده قیلر
امراض بارده یا امزجه بارده زیان ایلمز
اکسرکا فایده ادر خمر لوبشرمك کرك
خمر سز اولجق کج هضم اولر عده ایلر تماح

دخي زشته طبيعت دتر قورات حارر يا بسدد
بدن قوي ايلر بلغم قطع ادرر كبج هضم اولسر
سودا ارتردن هر اشدركم اندة اك اولميا
مرليج اولدركم ايله اولا ودخي دكلي حلوا لسر
قان صفراي منبي زيادة ادرر كودي سمردرر حركة
طلقة زيان ادرسدة ادرر كودي قزدرر قان
كندرر اطلاق ادرر بغزة انكنه ايودرر شكر له
اولنك بالله اولندا حرارت اكسكدرباش
كودي قزدرر صوسدركبج هضم اولسدة ادرر
شربتلر بلدرر هر نسنك شربت طبيعت كبدرر
هر شربت بشرمكده قاعده بودركم صولو بشيا اوت
اولرسا الما حيوا انا ركاسني شاهترج ليموت
حماض قوق كبي دكب صويين المق كرك كي

قتلنر

قتلنب كفن الدقلرندا صكره شكر له
يا بالله قوامه كترمك كرك اكر سسز نسكر
يه دبلر و تخملر و نيلوفر و كل و اسطخودوس
كبي خشخاش و خيز و عناب و قترهندي و
مرسين كبي اقل قوتي چقنجا صوده قتلنب
شكر له يا بالله قوامه كترمك كرك
اشر مرضلو شربتين شكر له بشرمك كرك
صوق مرضلو شربتين بالله بشرمك كرك
قبض ايلمجك شربتلر بالله بشرمك كرك شربتلره
بال يا شكر شول قدر قتمق كركدر شربتين
بشر دكلر نسنك طعم قصي بلره اكن
طتلو اولميا دكل شربتلر مرددا اغيلاركه سده
چلقتمش اولا لرارتمق كرك فشر بشر شربتك

قوام رقیق کرک کزبتیا یاذد بشنك
غلیظ اولمق کرک اکشمیا صوق شربتلر صوق
صویله یاکاوزبان صویله یانیلوفر
صویله یاکل صویله ازب اچرمك کرک
اس شربتلر اس صویله خطمی کب وزاذیانه
وبرز بویان دیب قیسمش اولا ازمك کرک
طپا ولماذسه اس صویله ورمك کرک صونك
مقدار ایکی شربت قدر المق کرک اکش
شربتلرك شربت بیکرم درهمدن سکنجبین
صفرای بلغم قطع ایلر حمالره فایده ادرسته ادر
حرارت ساکن ایلر صوسز یعنی کسر ادرار بول
ادرمزاجلره برد اکسوکه یرمزکسین قت
ایلر بغرسقلره برمز صفرا وکشیا اکثرك بشرمك

کرک بلغم کشیا طتلو رق بشرمك کرک یاکز
سرکه یاالدا یاشکردن بشرسلر سکنجبین
شاذنج دیرلر اکر برز انیسون وبرز کاشنیچم
وبرز کرفس تخم قتر لرسا سکنجبین بزوری
دیرلر اکر برز کاسنی دیب قب وبرز کبره
قتر لرسا سکنجبین بزوری واصول دیرلر اکر
سرکه ده اوا بصل عنصلی کبیان صفا ندوده
قیندب صکره سزر لرسه سکنجبین عنصل
الور مزاج صوق کشیا دیمی صوق مرضلره سکنجبین
بزوری واصول یاسکنجبین عنصل ودك
کرک سکنجبین بالله بشرمك کرک جلاب
معتدل در بدنه قوت ودر لیکین اطلاق
ادر صنعت بودر شکر اول صویله ازلر

کرک

قيمندا لرقوامر كلمك يقين اولجق شكر قدر
كل صويين قنلر قوامه كتورلر شراب رسمانين
باردر يا بسدر صفراي قطع ادر معدي قوي
ايلر طبيعت قبض ادر باش اغردر وصوسزلغ
قطع ايلر صنعت بودركه اكش نارصويله طتلو
انارصويين قرشدرلر نعناعله قيمندلر كفن آلمز
شكر مسزيه شكرله قوامه كتورلر شراب نسرين
اصل هندبا معدي قوي ايلر خگرك سدسين
اخرجمتلر فايده ادر التمش درهم كاسني
دب قبي اوتوز الت درهم نيم كوفت دكلمش كاسني
تخميله قيمندا لرسزلر يوز درهم كاسني صوي
كه سيق بزدا سوزلمش اولا يوز درهم كاوزبان
صوي قنلر بيش يوز درهم شكرله قوامه

كتورلر شراب اصوسبلغم قطع ادر خلط لري
بشرب سدري اجمبل تحليل ايلر كاسني دب
قبي رازيانه دب قبي كرفس دب قبي هربيرندا
اوتوز درهم كبر دب اون بش درهم جكردي
چقمش قزل اوزم قرق درهم رازيانه تخم كرفس
انيسون كاسني تخم هربيرندا يكرمي درهم
قيمندا لرسزلر بش يوز درهم بالله ياشكرله
قوامه كتورلر خشخاش تخم دكبه قيمندا لر
كل شرابندن كل ونبقشه حق قيمتمق كرك
بلكه اكل اكل كل يا بنفشه بوزرنجا قيمتمق كرك
اكر كلك يا بنفشنك شرابن مكرر
بشرلركه اسهال ايلمياا ولكلي يا بنفشه حق
صويله قيمتمق كرك بوزرنجا اندا چقمق كرك

بیش دفعا بیله ایلمك کرك اکراون دفعا اسهال
ایلر ساقوی اولا فحن که ادویه‌نك خاصیتی معلوم
اولاهر بیرمرضه مناسبلاه ویدا شراب ترکیب
ادب بشرمك کرك دیلری حق قیتمق کرك
تخلری ادته قیتمق کرك ماء الجبن کیمنش خلطری
وصفرای وسودای اسهال ادر بغرسقلری یود
خصوصا کچیاز شنبر له اچلن ماء الجبن اولادکم
قزل کچنك سدندا ساغلدوغ ساعتا کی یوزدهم
الا لرفیندالرقشوقب صیلمش ایجرسنا غیله قرشدرلر
تمامرا شا اشاقیتنا بحق اسدیه برزسرکه قنلریابن
لیمون سقلرسك کسلجك سزلرصوین الا لربکرم
دردم شکرله یوزدهم اچرلرکل سوی معدی برکی
قوی ادر بدنه قوت ویرر سرکه بارد یابسدر

بلغم وصفرای قطع ادر قان ساکن قلر سودای
زیاده ایلر طعام هضم ایلرمنی آنا ایلر ارلك
ضعیفلادر کودی قوردن کرلره کودیه
وکوکسه زیان ادر بدن ارق ادرا یقوی کلدر
بغرسقلره اذا ویرر مزاج صوق کیشیلره من
اح ان للرله الحق قان وکیروقلن خلطلری کسنده
سودا ادر تررا کیشلر الحق معدی صودر فی الجمله
سکرلره زیان ادر یل ایلر بخار دماغه چقر کمز
حار یابسدر قان کسنده رصوق ایلر مزاجه فایده ادر
ادویه مفرده بلمك عرد وانك که حرارت برودت
یبوستی استعمال ایلیجك کودده اثر بلرمیا اول
دوای معتدل درلرا کرا اثر ایلسا لیکن اش
آز اولسا درجه اولده درلرا کن بلرسا لیکن

زیان ایلمسا اکنجی درد درلرا کر زیان ایلمسا لیکن
الدرمسا اوچنجی درجه درد درلرا کر چوق استعمال
ایلنجک اولرسا درد دنجی درجه درد درلرا کر
حار یا بسرد درجه اقلده کوکل فرح ادریرکی
دماغ جکری قوی ایلر کودی سمرر
اوستخوده سس کی اکا قره برکلودرلر
درجه اقلده سمحار درد درجه ثانیده یا
بسرد سدد اجر بلغم قطع ادر صوق دماغی
قوی ادر بلغم سودای اسهال ادرا فتیمون حار
یا بسرد اوچنجی درجه ابوس اولدرکم اقریط اولا
تخم قزل اولا سودای و بلغم اسهال ادر دماغ
ادر درصفرا و کشیار زیان ایلر افتیمون ک اصلاح
طتلو بادام یغیلا اومق کرک انیسون حار یا بسرد

بلغم

دنجی

بلغم قطع ایلر یل تحلیل ایلرا فیمون بارد دوردرد
درجه یا بسرد اجندا اغر لرساکن ادر وعقل
خراب ایلرا کی درهمن بیجک الدرد اسپرک بارس
یعنی زرشک اکا خشخاش دنر لغی درلر بارد یا بسرد
صفرای قطع ادر طبیعت قبض ایلر جکر معدی
قوت ادر قسمغ کسر نفسه بارد رطب دا قل
درجه دماغ سوق خلط لرینه واریس خلط لرینه
فایده ادر باش اغرسن کدر آوای صافی ایلر
ایقو کنر صفرای اسهال ایلر لیکن معدی
ضعیف ایلرا بوس الدرکم کی کک الا مستعمل ان
چچکدن دن کسب کدر مک کرک تا کوکل
دندرمیا بسفاپ ایوس الدرکم یسخ اچی
یشل الا اکنجی درجه حار درا چنجی درجه یا بسرد

بلغم وسودا ایله اسهال ادر پرسیاوشان اکا بلدیر
قره ادر لر اعتداله یقیندر خلط لر یشرر سدلری
اچر بولیا ادرار ادر اکسرکه وکوکسه ایدر سودای
اسهال ادر صفرا ایله اچیجی درجه حار یابسدر
کوزی قوی ایلر اغز قسوسن خوش ادر صوق
معدیه وجگره فایده ادر بلغم قره در ادرار جیجی
حار یابسدر اچیجی درجه بلغم قطع ادر کوکل
فرح ادر طعام هضم ادر جگره قوت ورر
صلیلیلر دکلی بارد در اقل درجه یابسدر اچیجی
درجه صفرای اسهال ایلر بر ز بلغمله کابل
هلیله سودای وصفرای اسهال ادر قره هلیله
کینمش صفرای سودای دخی اسهال ادر اجی دخی
معدیه تقویت ادر هلیله جلز قت دکلک حاصیت

باطل

باطل الزرع وهلیله یله کابل هلیلنک مستعمل
الزن قبدر روح یعنی اکر حار یابسدر اچیجی درجه
بلغم قطع ادر تحلیل ادر بل اغرسنا ایودر جماع
قوت ادر ورد یعنی کل بارد در درجه اولده یابسدر
درجه ثانیده رطبدر ایوسر اولدرکه قبل اولا معده ی
بغر سقلر برکی دماغ قوی ایلر مازسی صفرای
وبلغم اسهال ایلر کل دشنمک لک ارلکی ضعیف
ادر زعفران اچیجی درجه حار در اقل درجه
اشتهای ساقط ایلر کوکل ندر ز سنبل اچیجی
درجه حار در اچیجی درجه یابسدر بلغم قطع ادر
جماع قوی ادر طعام هضم ادر صوق معدیه سوق
جگره فایده ادر حنطل کاکا قوغه دولکی دیرلر
ایوسر اولدرکم تمام ارشمش اولا حجاز قبصر وشحم

ابو جهل قریب یورند را قوغه
دولکی دیه واند دیرکری د
روم کاکا آرطلیو ژجاده بر

یعنی اچماق اولا حاددر اچنجی درجه یابسدر
اکنجی درجه غلیظ در بلغم قوتلی اسهال
ادر دماغ ارددر بغر سقله زیان ادر مستعمل
الن شحمدر سندیلا سیسم قدر اوق دغرمق
دکلمش فستق اجیلا بادام یغیلا برز کثیرا اوق
دغرمق کرک اوچ چکردکدا اوچ چکردکدر
شول حنظل کم اغاجنده بر یلکزاولا الددر
استعمال ایتمک کرک مخاطره در طباشیر ابوسی
اولدرکم آق اولا دکرم اولا اچه کبیک اولا
بارد در اکنجی درجه یابسدا اوچنجی ده یرکی
قوی ایلر کوکل فرح ادر صوسلغی کدر معدی
صوودر قصمغ کسر اسهال قطع ادر بطین اینی بارد در
درجه اولده یابسدر صوسلغی کدر طبیعت قبض

ادر

ادر کافور بارد یابسدر اکنچ درجه ارلیکم ایلر
تین تجلدر معدی ضعیف ایلر اشتهای ساقط
ایلر اسهال قطع ادر قوس ایقوی کدر کمنون
اکنجی درجه حاددر اوچنجده یابسدر یل تحلیل
ایلر بکز صرددر لسان الثور معتدل دود
حرارتده مایلدر برکه قوت ودر کوکل فرح ادر
سودای کدر مصطکی یعنی سقز حاریابسدر
اکنجی درجه یل تحلیل ایلر قابضدر اکسر کافایه
ادر معدیه چکره قوت ادر اشتهای اچمز سقز خنمک
دماغ بلغم چکر ارددر سلخ یعنی طوز حار
یابسدر اکنجی درجه قهقمکم استعمال اعتدالله
ایلسلر یل تحلیل ایلر بلغم ارددر اشتها کنر طعام
هضم ایلر بکز خوش ایلر حق استعمال ایلسلر کدی

قورودوقاندن کیندوردکنی ضعیف ایلر دماغه
ایکنه زیان ادر میني آزادر یکیلک وایوذ ایلر
مشک حاذیا یبسدد اکنجی درجه یکی قوی
ایلر وفرح ایلر قوت قوی ایلر ویل تخلیل ادر
دماغک سده سن آچر بلغمی یارد رطبدن
اکنجی درجه ایقو کذر صفرادن الن باش اغرسن
کدر طبیعت تلیین ادر جماع ضعیف ادر
اثر اکثر که ابودر بنک شرابه هرکز صفرایه مستحیل
اولمز دیلرن کسب کدر مک کرک سودنجانا یوس
الدرکم اچی طاش آق اولماغه اولا حاذیا یبسدد
اکنج درجه بلغمی اسهال ادر وجع مفاصل بندکا
یکرک نسنه یقدر لیکن معدیه زیان ایلر
اصلاح زنجبیللدر صفرنیا یعنی محموده ایوس اولدکنی

صحودیه

صحودق اولاصافی اولا الدهتز اونا حاذیا یبسدد
اوچنجی درجه معدنک جکوک یورکک یفرسقلرک
دشمندر کوکل دندر داشتهای ساقط ایلر صوسدد
صفرای قوندلا اسهال ایلر شربتی اکی چکردکدا بجوق
درمدکندر محمودنک اصلاح بدذکر حیوانک یه
المانک اکی کسب اوتسن ایلر چکردکن چقرلر
پرنه محموده طلدرلر اندا اولی اکی باره دوت یاندا
دوت اغج میخلا میخلیلر بوندن المایب اوسن کیاهیر
ضرب کمر اودندا بشرمک کرک سوذنجانا یوس
اکنجی درجه
یابدر دن اوچنجی درجه یا یبسدد قبض ایلر کوکل
دندکن کدر صوسالغی کسر سده ایلر سنتاریه
معتدلدر کوکوسی یفرقرنی یمشدر سودای اسهال
ادر حیانکی حاذیا یبسدد درجه اولده صفرای

وبلغم سودای اسهال ادر مستعمل الن بیر غدر
اغجن ارتمق کرك عرق سوس یعنی بیان دبی معتدل
حرارته رطوبته مایلدر خلطلری بشردر بغزی
ایکی کوکس یمشدر اکثر که فایده ادر کوکلدندر
مسهل ادویه دن زیاده اکثر قین یوب استعمال
ایتمك کرك فلفل حارد یاپسدر اچنجی درجده
آخرنده بلغم قطع ادر تحلیل ایلر یل قاده قزدر
بلکه کیندر بکز قزدر طعام هضم ایلر صبر اسقوطوری
ایوسز اولدقدم صروا ولا انار حارد یاپسدر اکنجی
درجده صفرای وبلغم معتدا دماغ سودای
اسهال ادر سدا اچر بغرسقلر وحبس زیان ادر
سقز ومقل ازدق وکثیره وکاله اصلاح
ادلر قتاسده وقت صوقده کمسیا اچرمك کرك

قاده

قان اسهال ایلر قرنفل حارد یاپسدر اکنجی درجده
معدیه جکره دماغه فایده ادر جماعه
قوتاد ر قضیغی کوکل دنکن کدرر یوکندیجی
ایوسز اولدرکه زعفران دنکنده اولا قرت
یمش اولا حارد یاپسدر اکنجی درجده معدیه
جکره قوت ودرجکرك سدسن
کدرر وکینمش صفرای وبلغم اسهال ادر و
اکثر که فایده ادر زیانه حارد یاپسدر اکنجی
درجده سدا اچر کوزیتیز ایلر سدجق ایلریل
تحلیل ایلر بویله ادر ایلر قیندب صوین
صودب اچمك صوسالغ کسر مزاجه زیان ایلر
شاهتره بارد در درجه اولده یاپسدر اکنجی
درجده فان صافی قلور کینمش خلطلری سودا

صفرای اسهال ایلر ایوذ وکیمکی کدر بول
ادرار ادرار اشهر یعنی جرک اوتی حار یاپسون
اکینجی درجه یل تخلیل ایلر ایوس اولدرکیم
آق اولا اچی قوق اولا غایت یغن وغایت
اینجه اولمیا حار یاپسون اکینجی درجه کودیه قدر
صفرای بلغم اسهال ادرار اصلاح بولدرکم اغنا
اشنجا ینلر یمشق دکلدکندن صکره بادام یغنلر
اولکن تمرهندی بادریاپسون اکینجی درجه صفرای
قطع ایلر اسهال ادر قصیح کسر صوسلغ کدر
معدی وبرکی قوی ایلر لیکن کوکسه زیان ایلر
ظمی حار رطبدر اعضا الله خلط لری پشرر یمشدر
اوکسرکه فایده ادر قب صیلمش الحق طبیعت یلین ادر
قبیله اولحق قبض ادر خیار شنبر معتدل ادر رطوبت

مایلدر کینمش صفرای وبلغم اسهال ادر لیکن
کوکل دندر مستعمل اولن اجدر طتلو بادام
یغیلا اوینجا استعمال ایتمک کرک اکر دیلرکه
بالزن یولنسا ایرتیلیر بل لر الله قلبره قیلر طبخه
صوقیلر صوینک بخاریندا اول یللر یشا قبره قبر جبنه
قرشو برمغ ایتصو یه نبت بال بلدا ایرکن یلر یقوله
که اکا قطران کبی دیرلر ایوس الدرکه آق اولا
یین اولا که الله اون بک اوانه الکدن زمستوذ
الله حار در درجه اولدیا پسون اکینجی درجه
بلغم صفرای وسودای یا اسهال ادر فایده سی
چوقدر ادویه مرکبه یلمک که اکا قرابادین
طبیب حاذق الحق که ادویه مفرد نک خاصیتین
بیله تصرف اولا هر بر مزاجه مناسب وهر بیر

هر بر بندا اوزرینه بادام یغیلا قولغن کدر
اوچ ادویه قدر کف الفش بالا معجون ایلیلر
چین جنقده یا سرچه جنقده یا کمش جنقده
سقلیلر دکل معجونلری بیله اتمک کرک کچه
یتجق استعمال اتمک کرک مکدر که سهل
معجون اولاکم کندز ادا الراطریفل صغیر ک
شکرت بیش درهمدر اکی یله دکن قوتی کمز
معجون ولاسفه بلغم قطع ایلر مفرحدر طعام
هضم ادر ذهن قوی ایلر بل تخلیل ادر منی
ادرر دل روان ادر قلفل ودارفلفل
وزنجبیل وداوچینی وامله وبلیله وشیطرج
که اکا سرکله دیرلر وزدا وزدمدوره دیرلر
وبابونه دب وکلنار اجی وهندستان قوزی

مرضه مناسب وموافق مطبوخلر ونقوعلر وحبلر
ومعجونلر ونقوعلر وحبلر ومعجونلر وجوارشلر
وشربتلر کندوگا ترکیب ایلیا هیچ اقربادینلردا
نسخه برمعا حاجت اولیا لیکن بو مرتبه آن
کشیا میسر اولرسه واجب الدرکه برنج مستعمل
مرکب ذکر ایلیوزتا مبتدیلره آسان اولا اطریفل
صغیر کر معدی قوی ایلر طعام هضم ادر بخار دماغ
چقغ قمز ذهن صاف ایلر انتسلغی کدر دسکرلر قوی
ایلر دماغ سوق بلغمن کدر دمرضلرینه فایده
ادر بلغم تخلیل ایلر کزی قوی ایلر بواسره ایودر
بشکز خوش ادر صرو هلیله قب وکابل هلیله
قب وهندوی هلیله یعنی قرم هلیله نیم کوفت
دکلمش وبالله وامله یمشوق دکلمش والمش

اجي وشول كه خصيت المثقب درلر يعني دلكو
خايسي اون درهم الكر هر برندا جكرد كي چقش
قزل آزوما اتوذ درهم رازيانه تخم سكز درهم
بوا وتلري ايروا يرود كلرا كي اوتلره قدر كف
الميش بالله معجون ايليسلر شربتا وج درهم
واون بيش درهمه دكلوا ولا معجون مسك اغر
جكرا غرسنا وسوق معدية قوتا درا غرسن
كدر خالص مشك وبنفسجه وسنبل وسادج
هندي وآرك وخيطيانا هر برندا اكشر درهم
زعفران وكمنون وكرفس تخم وسقز هر برندا
اوج درهم عود وقرنفل درم هر برندا بجوذ درهم
بوا وتلرك دكلن دكلرا ليلكوا وج ادويه قدر كف
الميش بالله معجون ايليسلر برمثقال استعمال ايليلر

سليمه

كلبشكر

كلبشكر بلغم قطع ايلر معدي قوي ادرجكره
قوت ودر طعامه مقوم كلنكبين كلبشكردا
اسركدر منفعت كلبشكر كبدر معجون
سفشه فايدهسي نفشه كبدر عمل بودركه نفشي
اكي كندو قدر شكر له اولر يرقج كن پرورده
اولنجه كنشنر قيلر كلبشكر دخي بله ايليلر
كلنكبنده شكر يرنه بال اولر معجون نجاح
سودايي وبلغمي اسهال ايلر قره هليله وبليله
وامليج هر برندا اون درم بسفايج بنفش وبنفشه
دكلمش وافيمون دكلمش ياغيلا اولمش واستمونا
ذوس وترنجبد هر برندا بشر درم بوا وتلرد كلر
باللهه
اليلر يجك كف الميش معجون ايليسلر شربت
بش درم مايدي درهمد كندو تريا ق اربعه

معدہ دکی کبر سنلرد غی یلہ تخلیل ایلر بلغم قطع
ایلر جگرہ وطلغہ یعنی طلق اغرسنا فیرک
اویندمغنا فایدہ ادر اغولرک زمانین کدرد
چنطیانہ وحب الغار یعنی دفنمشی وزراوند
طویل ومرہ برابر برابر دکلر کف التمش بالله معجون
ایلیلر شربت بر مثقال اولا اکی یلدا صفرہ
قوتی کدرحب الصبر دماغ معدہ کرو قلن
اعضای صفرادا وبلغمدا وسوداد اردد وجع مفاصل
فایدہ ادر غاریقون بر مثقال صبر اسقطوری بر درم
کابلی هلیله قبوراوندچینی هر بر تنکا بچوق درهم
ربع درهم بوا وتلری دکلر شرابا صولایه بالله
یه قوامه کلمش شکر له یغورلر بادام یغیلا حبلر
ایلیلر اگر کودا ارتمغجون ساحتک هر بر سی فلفل قدر

اولادون بچنده یه کنل اوج بخشنده بر بخش قلجق
جلابله یدا یتا سحر وقتنده اشبو محزکله تحریک ادہ
لسان الثور وبرسیوشان وعرق سوس هر بر تنکا
بر درم خطمی قبصیلمش بر درم تازه رازیانه
که اکا سلش ودرلر بر قبضه تازه قزل کل یلبن سا
یکرم درم قیندا لریکرمدرم شکر ازرنا سزلر
اچلر عملدکنجک علامت بدرکم صوسیا انیقوسی
گله گج گج ادرسا بیش درم شکر ازرنا سزلر
چوق صویلا قیندا لراون بیش درم شکر ازرنا
سزلر اجغکن اچلر لینه کنه قسلر اغزنا یتی
صویلا مضمضه ایلیلر بر درم مصطکی چینیالو
تکرلر یرم ساعت دکلنلر اندا صکره اونا کی
درم شراب تفاح واون اکی درم شراب

وَرْدِ طَرِيا اَلِي دِرَمْ كَاوُزَبَانْ صُوبِيلَا اَزْلَرَا اَلْنَدِنْ
كُلْ صُوبِنْ قَبْ بِرْدِرَمْ بَرْدِ قَطُونَايِ اَغْزِنْدَهْ دُتْ
اُسْدِنَرَ اِچْلَرِيَهْ صُوقْ صُوبِلَا اَزْلَرَا اُونْ كُنْ غِدَا
مَسْلُوقَهْ اَلْبِرْكَنْ بِيلَرَا اُولْجَهْ وَبِرْنْدَرِسْ طَكْلَجُوقْ
هَمَانْ شَوْبَتْلَرَا اِچْلَرْدَكْلِي حَبْلَرْدَهْ وَشَرْبَتْلَرْدَهْ
مُسْهِلْ لَرْدَهْ بِتْلَهْ اِتْمَكْ كَرَكْ مَطْبُوخْ لَرْ قَصْمُقْ حَاجَتْ
دَكْلَدُرْ حَبْ كِبِهْ صَفْرَا كِدِرَهْ غَارِيقُونْ بِرْمِثْقَالْ
رَاوَنْدْ چِينِي بِرْدِرَمْ صَرُوهَلِيلَهْ قَبْ بُجُوقْ دِرَمْ
مَحْمُودَهْ اِكِي چِكِرْدَكْ بَنَفْشَهْ بُجُوقْ دِرَمْ قِرْمِزِ كُلْ
سَقِزْ هَرْبِرِنْدَا رْبُعْ دِرَمْ بُوْتِلَرِي دُكْبْ
عَسَلْ خِيَارْ شَنْبَرِلَهْ يُغَرْلَرَا گَرْگُوكُلْ دُنْمَكْدَا
قُرْقَرْسَا جَلَابِلَهْ يُغَرْلَرْ طَتْلُو بَادَامْ يَغِنِلَا حَبْ
اَيْلِيلَرْ كِجِكْ اَخَرْ ثَلِثْدَهْ يُكَا لَرْ طَكْلَجُوقْ لِسَانُ الثَّوْرْ

وَرْبُرِيُوشَانْ وَعَرَقْ سُوسْ هَرْبِرِنْدَا بِرْدِرَمْ
قُرُوبَنَفْشَهْ بِيشْ دِرَمْ خَطْمِي قَبْ صُيُلِشْ دُرْتْ
دِرَمْ قِرْمِزِ كُلْ بِيكِرِمْ دِرَمْ قِيَنْدُبْ تَرَنْكَبِينْ
اُذُرَنَرِيهْ بِيكِرِمْ بِيشْ دِرَمْ شَكَرْ اُذُرَنَرْ سُنُبْ
اِچْلَرْ حَبْ كِبِنْ [illegible] غَارِيقُونْ بُرْمِثْقَالْ بُرْبُدْ
بِرْدِرَمْ سُودِ بَجَانْ بِرْدِرَمْ كَابِلِ هَلِيلَهْ قَبْ بُجُوقْ
دِرَمْ زَنْجَبِيلْ رُبْعْ دِرَمْ اَكَرْ رُبْعْ دِرَمْ اِصْلَاحِ اَلْمِشْ
شَحْمِ حَنْظَلْ قَبْلَرْ سَاعَلِي قَوِيَا وَلَا بُوْتْلَرِي دَكْلَرْ
بِاللَّهِ يُمُورْلَرْ يَا بَادَامْ يَغِنِلَا حَبْلَرْ اَيْلِيلَرْ دُونْ
بُجُقْنَدَهْ بِاللَّهِ يَدِلَرْ طَكْلَجُوقْ اِشْبُو مُحَرَّكَلَهْ تَحْرِيكْ
اَيْلِيلَرْ كَرْفُسْ دِبِ قَبْ وَدَازِيَانَهْ دِبِ قَبْ وَكَرَهْ
دِبِ قَبْ صُيُلِشْ خَطْمِي هَرْبِرِنْدَا دُرْدَرْ دِرَمْ
رَازِيَانَهْ تُخْمِ وَاَنِيسُونْ وَكَرْفُسْ تُخْمِ هَرْبِرِنْدَا

اوچ درم بویان وکولک صوسن دب واکیر وعود
الصلیب هربیرندا بر مثقال چکرد کی حقمش قزل
اوزم اون بیش درم انجیر اون دانه قزل کل
یکرمی درم اسطخودوس بیش درم شکر اوزره
سولوا چلوحب کبر سوداکدرغاریقون بر مثقال
افیمون وقره هلیله وحجر ارمنی وحجر لاجورد
هربیرندا یجوت درم بو اتلری دکب قوامه کلمش
شکر له یا شراب نیلوفر اله یغورلر بادام
یغیلا حبلر ایلیلر کمنک اخر تلشنده حلا بله یدرلر
طعملجق اشیو محرکله حرکت ایلیا لر لسان الثور
وبرسیوشان وعرق سوس هربیرندا بر درم تخم
خامسیند یلا اوق طغرمش اوچ درم خشخاش قبصلمش
دوت درم اسطخودوس وبسفایج یمشق دکلمش

هربیرندا

هربیرندا بشر درم قزل کل یکرمی درم سنای
مکی وبنفشه اچر درم شاه ترنج بر قبضه قیندلر
یکرمی بیش درم شکر اوزره سنه لر
اچلو حب الستعال اکرکه فایده اردر بیان دب و
خیار تخم وقبق تخم اچی هربیندا اوچ درم
لشاسته وکثیره وصمغ عربی وقزل ارزوم حکرد
خشخاش واق خشخاش تخم هربیرندا بشر درم
بادام اچی وفستق اچی قبر صلمش هربیرندا الت
درم نبات شکر له کرحیوا حکردکی لعاب
اچنه ازلمش ولا وطتلو بادام یغی هربیرندا اون
اکی درم بو اتلری دکلین دکلر اسلدجه من اسلدلر
یغورلر بیض بیض درم اغر جلر دل الشده ازنجبر
دتلر صوین دیدالر اکوحب المن لر سابر مغلا یتلیلر

مُغلی مُنضج بلغم وغلیظ خلطلری بشر کوفس تخم
وداریانه تخم وانیسون وبیان دب هر بیرندا
بر درم چکدکی چقش قزل اوزوم وانجیر
هر بیرندا اوزر درهم خطمی قبصیلمش وبلدرقا
واسطوخودوس وبنفشه هر بیرندا بهدرهم
بوا وتلری قیندا لریکرم درمم یالیا شکر
اوزرنه سنزلوطکلجق اچلرا بس خلطلری صفرا لب
جواوله که اچنده بنفشه وسکنجبین وبنلوفر
وبیستاد وعناب بشمش اولا وصفرا یه فایده
ادن شوبتلرله بشرمك کرك سوداي سفرديل
وبلدرقم وبیاذیه وخطمی وبیان دب وبهمن
احمر یعنی قزل صوسن دب وبهمن ابیض یعنی آق
سوسن وایرسا یعنی کوك سوسن دب وحبهر خام

یعنی چیلك ابریشم وبادزنبویه تخم ویرغی وشاه
ترجله قیندب شکر اوزرنه بشروب وسودا
فایده اداشر تلرله بشرمك کرك نقوع هلو
حرارت وقان ساکن ادر زردالو وعناب وارك
هر بیرندا یکرمر دانه بنلوفر چکی وبنفشه
هر بیرندا اوزر درهم قبصیلمش مرجمك وقرو
کشنیز هر بیرندا اچر درهم کاسنی تخم بیه
کوفت دکلمش اکی درهم بوا تلری اصلدالر یکرم درهم
تر نکبین یاشکر اوزرنه سنزلوا اچلر نقوع حابض
که صفرای قطع ادر ایرمعدی صودن زردالو
وعناب هر بیرندا یکرمر دانه ارك اون بیش دانه
تمرهندی اون اکی درهم بنلوفر چکی وبنفشه
هر بیرندا بشر درهم اصلدالر صوین اچرلرا کره

قب ۳ درم قره هلیله قب نیم کوفت دکلیش اولصو
اچده ۳ اسلد الکر تمام اسلیخق یکرمی بش درهم
شکر بنه اوتوز درم شراب بنفسج مکرر بنه یکرمی درم
ترنجبین ازرنه سزلکر اچلکر حقنه لیته یعنی یمشق
حقنه که طبیعت تلیین ایلیا پازوپرغنی سوی یوندا
یکرمی درم قیسندا الکر کفن الکر یکرمی درم خیارشنبر
اچنه سزلکر کرو ایکلین یکرمی درم شکر ازرنه
سزلکر الك درهم طتلو بادام یعنی قب اچقله
حقنه ایلیا الکر حقنه مسوطیعنی اودته حقنه که
طبیعت تلیین ایلیا لطیف خلطلری واسع خلطلری
اسهال ایلیا سنای مکی وقرو بنفشه وبسفایج
یمشق دکلکر هر بریندا لبشر درهم خطمی قب یرملش
وخطمی تخم وابا کمی تخم هر بوندا دردر درهم

طبیعت اکن نزم اولرسا تمرهندی بیرنه اکش قرو
انار دانه فتلکو مسهل که صفرای اسهال
ایلیا نقوع حامض سنای مکی وصرو هلیله قب
نیم کوفت دکلیش اوچ درهم فتلکو اون بش درم
خیارشنبر اچنه که بر درم طتلو بادام یعنیلکه
اولیش اولا سزلکر اکلین یکرمی درهم شکر ازرنه
سزلکه یه اوتوز درهم شراب بنفسج ازرنه سزلکر
یه اون درم ترنجبین واون درهم شیرخشت ازرنه
سزه لوتکر ازاکلین یکرمی درهم شکر ازرنه
سزلکر اوسدیه بر درم راوند چینی سچلکر اچلکره
ساوالرما بیزکه صفرای اسهال ادرکیمش خلطلری
کدر طتلو انار واکش انار دش قبلرین صیب
اچنه کی صروجه قبیلا سقلکر یوز درهم کابل هلیله

پانزده برگ بیش بیرق سیستان اوتوز التی دانه
بوائلری قیسندا الریکرمی درهم ترنکبین یه یکرمی
درهم خیارشنبر اچی ازرنه سنلر یکرمی
بیش درهم شکر ازرنه سنلر بدی درهم
طتلو بادام یعنی یه بنفشه یعنی شیر وغن قتلر
کاوزبان سوین شکرله اچمکدر اصکره
اینجقله حقنه ایلیلر حقنه حاده یعنی تیز
حقنه بلغم اسهال ایلیا ویل تحلیل حقنه منوه
سطدن ایکیجی تخمین کدر کرفس تخمی وراز یانه
تخمی وانیسون وکمنون وبوی وکتان تخمی
واکلیل الملک کراکا قوج بینزی درلر وقرو بادیه
هر بریندن اوتوز درهم قوتلم یعنی عصفر تخمی یمی
کوفته دکلمش اون درهم طرق اوت برخلقه ملش

برقبضه چکرده کی چقمش قزل انوم وانجیر هر
بریندن اوتوز درهم قتلر یغلندن بادیه یعنی یاپنده
یارنیم یعنی قتلر کاوزبان صوی قتلر شکرله
یه قیمنمش کلبشکرله اچرده کلرندن مکره
اینجقله حقنه ایلیا لر دخی تیز اولسون درلر
اوسدیه برمثقال النمش غاریقون وبر درهم پستن
طوزده کلمش اولا وبرنم درهم دکلمش مقل ازرق
یحلر مثلله یعنی طبیعت تلیین ایلین شافی
قزل شکر ودکرطوزی وسچن یخسی وبنفشه وترنجبد
برابر برابر دکمز اوده اوسدیه عقد ایلیا لر خرما
چکردکی شافلر ایلیلر شیر وغن اله تر ایلیب
کوزلرا ین صیر ولقلر قوامه کلمش شکرله اسیه
یرزطوز یحلر وعقد ایلمش اولا لر وصوق صیر ولقلر

عراق صابون وسیغر اودن کترمك کوك طبیعت
تقویت ایلر شافی رحیم زور وقوی کمکدر قانی
ادرار بول وافیون ومقل ازدق وکنلك وزعفران
وجند بدستر یعنی اوغلق آش هر بر ندن برابر
برابر دکلر مرده صار وسن به اغیلا یعنی ورلر شافی
ایتلر هر بر شافی تسنده بر ایلجك قیلر
حایت وقشنده کرکدر شافی ایجك اولا ایلجکی
چکلر کدر قرص طباشیر کافور قیمالر و
سدر وحرارتدا ایتمیه وعطش وقان قصمه
واکثر کافیدر ادرار اسهال قطع ادرار قروقزل کل یعنی
وبیان دیبا لنشر درم خیارتخم وشنخیار تخم وقبوتخم لیچی
وتخمکن هر بر ندن درد درد رهم طباشیر وصمغ عربی وآت
کیمیا ونشاسته هر بر ندن اکی درم کافور بر درم زعفران

بر دیهم بوانلری دکلر الیلر بزر قطونا لعابیلا
یعنورلر اکثر بحق درهم قرص لر ایتلیلر قرص طباشیر
ماص حرارت وصفرای ساکن ایلر طبیعت قبض ادر
قزل کل یعنی اون درم صمغ عربی وقوی قلغی تخم قب
وسیلمش نشاسته هر بر ندن ادر درد رهم طباشیر
ومرسین یمش وامربارش هر بر ندن اوچ درهم
زعفران بحق مثقال کل ادمینی بر درم بوانلری
دکلر اکثر انار صوی امبربارش صوی لا یعنورلر
اکثر بحق درهم قرص لر ایتلیلر قرص انبربارش دیدی
تین سیملر فایده ادرار جکی قوی اکلر صوسلغ کدر
امبربارش درت درهم خیارتخم وسقز
وطباشیر هر بر ندن اکی درهم لوله بر درم
راوند چینی اون درم قروکل یعنی یدی درهم

زعفران بر درم سنبل و عرق سوسن هر بر بندگا
اکی درم ترنجبین بیش درم بو ائلری دگلوگا نشی
صوی یا انبر باریش صویله یغدورلر اکی بخوچ درم
قرصلر ائیلیلر خار خقرمق هر بر نسنک یغ
طبیعت کندو طبیعت کبدر اس چکلین یغن
خقرمق طرپقسن بابدیه و نرگس کبی الدرکه
یوز درم ذیت یغن قوق درم چکل قرشدرکه
سرچه شیشه ایچنه قیلر قوق کون کنشده تربیت
ائیلیلر صوق چکلک کل و نیلوفر و بنفشه
کبدر قرق درهمنه یوز درهم شیر و عن به
طتلو بادام یغن قیلر بکرم کون کنشده
تربیت ائیلیلر تمام چکلک بر وردده اولجق سرد
یاغن المق کرک تخملو ودبلر یغن خقرمق طرپقسن

بلدرجم بنلرنیم کوفت دگلر بشینجا صوغا اسلدکدن
قیسندلرسن لز بنجکجه ذیت یا شیر و عن قیلر صوی
کدینجا قیسندلر صوی کیدوکن اندن بللرکه بر اغچ
جغا پموق دلیلو اولیغا بندرلر اوده دنلرا کز
چرلدرسا صوی دخی دگمش اولا اکر وقت طار
اولسه بر وزده ائلمش چکلر یعنی حاظر المسا
چکلر بدوکن یغلرا چندن قوت چقنجا قیسندلر
سرلر یشلر و صوی چقر نسنلر یغن حیوا کب
و طرق اوت کب دکب صوین الب صوی کدینجا
یغده قینمغلا چقر یغلودا نلر یغن قوز و بادام
و فستق و قبق چکر دکی کب صیب کی دکب اسیه
الجق صو سبجب الاسقب چقر مق کرک هر بر
دوای کم بر مناسب یغده قیسندلر اول دوانک

يغ اولا قوتي اولغاچقانيكم قونيون يغني چقارلر
اچلغي مرصلرك سبب لرين وعلاجلرين علاجلرين
يعني باش اغرسي سببلرين اولدركه دماغده حرارت
غالب المقدر علامتي دماغ قوقوسي كلهمكدر وتاش
اسي اولمقدر وطرلغنمق وايقو كلهمكدر وتيز تيز
وكز قزلق اولمق واسي نسنلرزيان ايلمك صوق
نسنلر فايده ايلمك علاجي صوق يده اوتمق
آوي صيلاق صولي اقوصولر قيندا اوتمقدر
شراب لردن شراب ليمون وشراب نمرهندي
وشراب بنفشج وشراب نيلوفر وشراب
اجاص وشراب حماض وسكنجبين ونقوع حامض
ونقوع حلو شكرله يا شراب نيلوفريه شراب
بنفشج اچلر وغذالرا سفناخ مزوره سن يه

ايه سيزات مزورسن يه نار دان مزوره سن يه
يه اجاص مزورسن يه بجو اوبادام يغيلايه قوت
صويلاي يه ليمون صويلاي يلكر اكر قوت ضعيف
اولب كوده قوغن اولسا فرايج ورمك كرك
يه اغلق آت ورمك كرك يه نعوذ قين آت
ورمك كرك ويشلرده ما يه خوش انار وامرود
واكش ترنج شكرله وقرپوز واكش قراصيا شكرله
واكش ارك ديسارچي وكاشني وماروليلر
بشنه وكل يغي وكل صويي صندل اذب بنفشه
قبق دوتلي اكر ايقوسي كلهمز ساسيكه قيمتلي كل
صويي وسكنجبين وبنفشه وبنلوفر
يلدا الويه دماغده بورودت غالب اولقدر
علامت دماغده صوقلق احساس ايلمك

ياكاملا وافق وزنجفين بنيذا ولمزاج بشسلرنوش
گلنبه منوق تشكلزيان ايلمكدر علاج شراب
بنفشجله وشراب وشراب اسطوخودوس يه شراب
ليمون شراب اسطوخودوس كه مغل منضجله ايجملة
الملزاج مركب محقق وفلفل كابشكر يا كلنكبين منجون
بنفشه يمرده سمروس بيم برشت يا هليله
يه بالديه رشته مزوده سرس كه فروخ مسلوقسين يه قوده
يه نخود اب زيتله يدوكلو بشنه زيتله عنبر ولادن
دارتلمه ياسمين يغيله قرنفل دارتلر مشك وعنبر
رعود وقرنفل بيتله كه بيشن اينه تلريه دماغده
سيوعت قالب اولمقدر علامت بدن اجي غالب
اولمقدر ايضو كلمك ترطيب باش ايلر فايده
ايلمكدر علاج جلاب وشراب بنفشج وشراب

ينلوفر وصوق صويله شكر جوا وشكر له ايلمكدر
علاج ادن اغلق اك وقزاك وشيشك اك و
سمز قوق اك وسمز قوارنج مسلوقسين بشرب
يه اسفناخ اله يه ريشه يله يه بادام يغن قب
يه لر بشنه يغن دارتلر وينلوفر يغن وقبق يغن
وطتلو بادام يغن دارتلر مرطب حمامه چقركلر
برنه قبق يغن وبه بنفشه يغن طمرلريه قان
غالبا ولمقدر علامت باش اغرا ولمقدر راس
اولمقدر وسنجق وايوكلمك يوزكوزقرك
اولمقدر وطمرلر طلوا ولمقدر علاجم قانالمق
باش طمرندا وبلدرلردن حجامت ايتمك و
طبيعت تليين ايلمكدر وجوا وايجمكدر شول
قان غالبا ولدغنه دكمز شربتلري وغدالر

تناول ایلمکدر وات یمکدریه صفرا غالب
اولمقدر علامت دماغ فتراسی اولمقدر ایقو
گلمکدر برن صوی اسی وصروا ولمق ویوز
کوز صروا لمق وباش سنجه سنجه گلمکدر
علاج شول حرارت غالب الدغندا اولن ضدا
دد کمز علاجدر وصفرای اسهال ایلمکدر
یه بلغم غالب اولمقدر علامت بشقه آغز
اولمقدر ودماغ اشمک وچق ایقو گلمک ومرض
اد مقدر علاج شول برودت غالب اولمقدر اول
صداع دد کمز علاجدر وبلغمی اول شربتله بشر
صکره اسهال ایلمکدر استفراغدن
صکر کمز سامشو طیدوس معجون وترياق
اکبر هریدن بجغردرم ودلر بلغم صداعده اگر

مادہ

مادہ چق اولرسا اگرچه مرض بارد سه ات
یدرمیالر زیرا ات مادہ چق ادر اگر ضعیف
اولمقدا قرقسلر قشلغن ات یدرلر اکندین
مزور وبرلر دماغ کرو قلن مرضلر ندده
حکم بودر سودا غالب اولمقدر علامت دماغ
یابس اولب فاسد فکر لرایلمک وکوز ویوزرنک
قرسغوا ولمقدر علاج سبوستا اولن صداع
علاجدر وسودای اسهال ایلمکدریه دماغده
بل اولمقدر علامت دماغ چکلو چکلو گلمکدر
وباش آغرا ولمقدر وقلق چکلمک ودماغ
سنجمق واغزی بزاده دد سمقدر علاج بلغما
اولن صداع علاجدر ویل ایلر نسنلر دا پرهز
ایلمکدر واتش حمامه کرمکدر وبابونج واکلیل

المِلك وشيح يعني بوشن يعني كوبكوات قيدب
صوبن برنج كزبشه دكمك كرك وهر كيه
بتجق وقتن كلبشكر بردم وبردرم سقز
وبردرم انيسون قنبيمك كرك يه دماغه
بخار اولمقدر علامت يلدا الن صداع
علامتدر باش دكزمك وكوز قرمقدر
علاج بخار انكبين خلط اسهال ايلكدر
طبيعت تليين ايلمكدر بخار بشه چقمغ منع
ايلمكدر شكر له قروكشنج وشكر له
بزر قطونا يمكله وطعام اشدنه برحيوا
يه الماية امرود يمكله هر طعام برسه برز
قروكشنيز قنبيه الن ايا غن اوه لر طوزله
وكبك اله اسر صيلا بيلن طاشله قيشلر براكي

ساعت

ساعت اسر صوا جنه دنلر شربتلر دا شراب
حماض وشراب ليمون وشراب تمر هندي وشراب
اجاص وشراب بنفسج دكلن برز بذ قطونا
يله ونقوع حاصل چلر شكر له غدا لردن حب
الرمان مزورسين يعني نار دان يه ليمون مزوره
اسفيخله يه سماق اله يه قبق اش يه قروقاش
يبلر كجه كحه اطر بفل صغن دا يبلر اكز
دماغه بخار معدده چقرنا علامت معده
ضعيف اولمق وكوكل دمك واشنها اولمق وه
طعام معدده فاسد اولب هضم اولمقدن
علاج معده يه بخار چقن خلط دا قصمغله يا
مسهل ايچمكه اد تمقدر كوقلن دكمن
استعمال ايتمكدر كه اولركه باش اغرسن دماغ

ضعیف اغندا اولور علامتی اولدرکه استدا صوقدا دخی اشتها ایتماز ایسه اژدها جلک وطعام یمجک اغر اژتا علاج دماغ تقویت ایتمکدر کل بنی ومرسین بنی دوتمکدر وهرکیه کلبشکر اله بنفشه معجونی قرشدیروب یدیلر جماع صوکنا باش اغرمق یه دماغ اسلکندادر یه دماغه جماع حرکتندا بخار چقد غندادور فخور لرک باش اغرتسی دماغ علوته خمور بخار چقد غندادر اچنک دخی علاجی ایدک فی الجمله دکلی صداعه طبیعت تلیین ایلمکدر دماغ بنفشه شراب ومعجونلا ودخی معجونلر یغلریله تقویت ایتمک حق سیلمک کرک حرکت ایلیب اترمق راحت اولمق کرک ایکی ایاغه یبب

ایش صوبا سوقمق کرک وارتب یتر مق کرک چکن اغرسه زله یا ذکامله اولسه باش یغلردن تمک کرک اولا طبیعت تلیین ایتمک کرک یا مسهل ورمک کرک سرسام ایسه ورمدرکه دماغده اولر نیمان وصفرا غالب اولمقدا اولر علامتی حمای لاردمه یعنی دکل کودا دایم قزغن اولمق وانحلاط عقل وهذیان سیلمک درو سوزاشیدب سومک ونفس المقده صلمقدر وایقده طرلغمقدر ودلا اولا قزارب یه صرارب صکره قرا اولمق وبیاض رنگ اولمق ودرو نبض مختلف المقدار اکر فندا اولوسه علامتی کلمک ودل وکوز ویوز قزل اولمق وبرنجا قطره قطره قان طملمق وکوز لیش مقدار اکر صفرادن

اولورسه علامتی وطر لغمق وقت وقت سکرمك
قمق سواش درکب حرکت ایلمك یوذکوز صرو
اولمقدر علاج یودرکی اکر قان غالب اولرسا
باش طسمندن بیرحك قان الدراکی یوعندده
حمای صفرا ویرد بحکمن وصداع حاده دکمز
علاج ادلر طبیعت دایم شافلا وحقنه اله
متوسطه یلا تلیین ایلیا لرقبض اولمغا قویما
دایم بشنا قمق حکردکی یعنز وبنفشه ونیلوفر
وطتلو بادام یعنز درتلر حیوا حکردکی لغاز
نبات شکرله بجذا جرلر معتدلیه یتوده لرکه
بودته مایل اولا آشناشر بتنا خشخاش قمقدا
سقنالزالن ایاغز اولرا یقلرین طوزله کیکله
یوب ایکی طاشیله سرلرا سی صویه قیا لر

فاسد فکرلرا یلر وقرقمجق نسنلردن قمق و
دایم غصه لر اولمق وقرکوبر وخلوت سومك
آدمدن قچمق تیز قیمق بیهوده کلجلر یسلمك
ویوذ اندیشلر ایلکدر سبب دماغدا
سوداغالب اولمقدر بو مرضلرك علاجن سهل
دکمز کرك صوکی قت بخور یتك ارشد
علاج مشکل اولر اکر قان غالب اولب
قرردرسا باش طسمرندا قان المرکرك هر
کن ساده جوا وشکرله وسوق صویلا یه کاه
زیاده صیبلا شراب بنفشه وشراب بنفشه
وشراب شاه ترنج شراب لیمونلا اچرلر غدا لرده
فراریج یه سمن توق یه سمز قیون اتیه اغلق
اتی مسلوقه ایلیب اسفنلا یه دشنه یلا یه ارکلا

بوستة يه بوستة لاحرارت يه طوز لو بلغم المق
يه كوده اغراولمق يه چوق فكر لو ايلمك دركار علاج
بوستة يه حرارتدا الحق شراب بنفسج وشراب
نيلوفر شكر له جواوجمك وتره هواده وتره
صولو قيتندة اوترمق واعيد الله حركت ايلمك
اعجلو اوازن اشتمك اكر بوستة حرارتله
صفرا ياسودا غالب اولرسه بلغم اسهال ادر
اغرندا الرسه اغرندا ساكن ايلملر فكر
امتكدا الرسه فكر ترك ايلملر ايقوكر جي
نسنه ويرمك مرطب حمامه كرمك وشراب
خشخاش اجمك ويشه قيوبن وبادام يغن
دوتمكدر دوار باش دكن تمكدر سدر
كوفوز مقدر اكسنكدن سبب دماغده بخار

يه مايه خوش آنار صويلا يدرلر تره لرده اكا
ومارول يمشلر دا حيار وشنخيار وانار
وقيوذ وارك والما وامرود وزردالو و
بادام ورلو بشنه دايم طتلو بادام يغي و
بنفشه وقبق يغن دوتلو تماما خلط نضجه
بلغم مطبوخ افيمون اچرلر وطبيعتي دايم
شروالر اجمك وشا فلر كتمك ولكن حقنه لر
ايلمكله تليين ايليلر وبرقچكز دوت درهم
افيمون يلا دوت درهم ماء الجبن اچرلر مرطب
حمامه بجدكرلر بعض وقتلرده فاسد فكرلرهن
تصديق ايليلر دايم مخالفت ايليلر مفرحلر له
دايم كوكل لر تصديق ايليلر دكل حبوب لدك علاج
يدورسهار ايقوكلهمك دوسبب دماغده بلغم

بوستة

مُتَوَلِّدُ اُولمقدُدیه معدد ابخار چقمقدر علامتلر
وعلاجلری بخاردا اولن صداع علامتِ علاجیدر
اما اصتیان که اکا اغلبجقلر صیر ولیغ درلر
اچقدر که صفرادن اولر علامت بدور که
نوبت تزتن کچاقت بکلاطر لغنا بدندہ حرارت
قویی اولا عقل فوت اولا زایل اولا بکزی
وکوزی صرو اولا قصبق صفرا قضا علاج
صفرای اسهال ایتمک کرک شراب لیمون وشراب
نیلوفر وشراب بنفسج وشرابِ اجاص وشراب
خماض اچو مکدر اغلبجقلرده الجو لسان الثور
صویندن بیان دبن قیندلر سزلرا چیده تنجلس
ازلرا کلین شراب لیمون ازدن سزلرده
اسبب اچولر قتالن ودر میلک رحمه کودز

اغرسیدر

اغرسیدر که اثر ورمده ودسبب قان غالب
اولمقدر علامت کوزقزل مقدر وبشمکدر
وطمر لرطولو اولمقدر وچپق جوق اولمقدر
قبقلر بربنه یپشمقدر وطلکلر سنجمقدر
وکوزلرا اغرا اولمقدر علاج قیفال طمرندن
قان المقدر واکسکا وبلدرچین اجامت ایتمکدر
صاغ کوزا اغرسنا صاغ اندا المق کرک صول
کوزا اغرسنا صول اندا المق کرک یا خود صفرا
غالب اولمقدر علامت کوزقزل اولمقدر که
صرولغا مایل اولا واثرا اولمقدر سنجه سنجه
کلمکدر وکوزیاش رقیق وتز المق وقبقلر بربنه
آز پیشا علاج صفرای اسهال ایتمکدر بلغم
غالب اولمقدر علامت کوزقی اغرا اولمق وقبقلر

شِشْتْ بِرْبِرْنَهْ بِيشْمَقْ وَكُوزْ رَنْكِ آقْ اُولْمَقْ
وَاغِرْ آزْ اُولْمَقْ دُرْ عِلَاجْ بَلْغَمِ اِسْهَالْ
اِيلَمَكْ دُكُوزْ اَغِرْسِنُكْ دُكَلْ اَنْوَاعِنْدَهْ تُوزْدَا
دُتُنْدَا وَقْتِ اَيْدِنْدَا وَآقْ نَسْنَيَهْ بَقْمَقْدَا وَاسِرْ
مَكْدَا وَطَعَامِ چُوقْ يَمَكْدَا وَطَعَامِ بِيبْ
تِيزْ جَكْ اُولْيَقْدَا وَغَلِيظْ طَعَامْ لَرْدَا وَتِيزْ
نَسْنَلَرْدَا كَنْدَنَهْ وَصُوغَنْ وَصِرْمِسُوقْ كِبْ
وَطَعَامْ وَبُخَارْ اُولَنْ نَسْنَلَرْ كَرْدِيَهْ وَصِرْجَمَكْ
كِبْ وَطُوزْلُو وَقْتِي اَكْشْ نَسْنَلَرْدَا سِرْكَه كِبِي بَاشَهْ
يَاغْ دُرْتْمَكْ كِبْ وَچُوقْ اُولْمَقْ كِبْ وَكُنْدُزْ اُيقُوسِنْدَهْ
وَچُوقْ اُويَانْمَقْلِقْدَا وَچِمَاغَدَنْ سَقِنْمَقْ كَرَكْ كِهْ بُو
نَسْنَلَرْ صَاغْلِقْدَهْ دَخِي كُوزَهْ زِيَانْ اِيلَرْ وَلَدَايِمْ
طَبِيعَتِ شَغْلَايَهْ حُقْنَهْ لِيتَنَهْ يَهْ مُتَوَسِّطِيلَرْ تَلِينْ

اِيلَمَكْ كَرَكْ بَتَمْشْ اُولْمَغَا قُومَقْ كَرَكْ اَكَرْ حُقْنَهْ
اِيلَمَكْ لِرْسَا بُوزِيكِرِمْ دِرْهَمْ اَزْكِي بُوزْ دَنَايِلَهْ
قِنْدَلَرْ يِكِرِمْ بِيشْ دِرْهَمْ شَكَرْ اُزَرَنَهْ
سُرْلَرْ اِچِلَرْ كُوزْ اَغِرْسِنْدَهْ يَسْدُوغِي كِبِي اِيلَمَكْ
كَرَكْ اَدَقَهْ اُوسْدِرَنَهْ بَتَمْشْ كَرَهْ كُوزَهْ قَرَهْ يَهْ كَرَكْ
دَسْتَارْ آصُوبْ قَوْ كُورْقِ بِرْدَهْ اُتْدَمَقْ كَرَكْ
هَرْ كُونْ بَنْدِ قَطُونَا وِيَرْ دَشَرَابِ بَنَفْشَجْ وَشَرَابِ
نِيلُوفَرْ اِچْمَكْ كَرَكْ اَكَرْ صَفْرَا اِلَنْ غَالِبْ
اُولَرْسَا شَرَابِ اِجَاصْ اِچَرْ كِبَهْ كُلْبَشَكَرْ مَعْجُونْ
بَنَفْشَهْ قَرْشُدْرُبْ بِيلَوْ عِنَدَالْكَرْدَا قَبَقْ مُزَوَّرْسِنْ
يَهْ سَمَنْ اَتْ مُزَوَّرْسِنْ يَهْ اَرْكْ مُزَوَّرْسِنْ
يَهْ دِشْتَا مُزَوَّرْسِنْ يَا بَادَامْ يَغَلَايِمْ بِيشْتْ
يُمُرْدَهْ بِيلَرْ اِنْلَرْ دُكَلْ زِيَانْ اِدِرْ مَكَرْ قُوَّتِ ضَعِيفْ

اولاکه فرایج شوابین ودلکر مسهل اچون
دماغ ارندغندا صکره برنج کن بجاو
ودلکر اچنده دورت درهم بنفشه اوج درهم
صیلمش خطمی بردرم بیان دیبا اوج درهم
بیلوفر اودرنه سنمش اولا لکر اچولکر وبادام
سدیلا شکرله ریشه وردلکر ایقو کلمز سا
آشنده اکی درهم خشخاش قیسندلکر آول کون
آغرسلیجک که بلوده کزه یمرده آغ یه قوا غلن
سدقیلکر آغرد قده آغرسن بنکله ساکن
ایلیلکر الجق صیلا یوکرک دماغ تمامه
آریب کون آغرسن خوش اولسنجا حمامه کرمک
کرک بتجق کون کل صویله یوکرک
آکر کون آغر مقدا صکره کزه آق دشمک

دماغ فان المغلی ومسهلله تنقیه ایتمکدا صکره
کون قزیل کدنجا صبر ایلیا لکر اندا صکره برزبال الکر
اکی کنجد وقدر صوقلکر اوج بخشده بر بخش
کدنجا قیندالرکیکن آردلکر دخی قیزکن برزد
اچنه دکلش جلپ سنده دوش برغلوکه آریه
بالله قرشدرلکن اوزدن اندرلکر اکی برحمامدا
چقوب یه کون اچی صو بخاریله دتمقدا صکره کن
اولبالله بیلله سومه چکوب چکلکر کون
قزیل کدنجا صبر ایلیلکر قزیل کدجک یه
استعمال ایلیلکر بودکمز علاج کزده دشمق
یفقه اولجق کدر قلله اولجق کتمز زحمت
چکمکدکرک زعافه کبرن فمقدا کر طبیعت
بحران ایلمکدا یافان غالب اولرسا تمام بزوا

اقمیشجاد تمق گرک مکرکه ضعیفایکیا بسراکر
چوق آقسایه لسنه دقمقدایه دشمکدا اقتسا
اربجك اون آلور مرکبه بندرلرا وسدنه بوز
دکلمش کتلك یه خوذ ترکرمن توزن طلدرلر
یه بردرمنم جلنار وبردرمنم کل آرمنی وبردرهم
دما لاخوین یعنی اکی قوداشقتی دکلر برنیه اوکو
یه مرکب قوشدرلرا ربجك اونه برنیه قیلرخیار
وتازه قبغی قرنیلرا لسنه ارلریه خوذ کل صوی
ایچندیروز کافور وبرز افیون ازلرا لسنه دیلر
یه برنیه آشك یه آت تزکیلا طولدرلر شرابلر
شراب عناب وشراب بنلوفر وشراب بنفشج
اچرلر لبشنه صوق صود وکلر غدالردن قوق
آیتی وحبر مان وسماق ومرجمك وسمن آت

مزورسن سودب ودلرآت یدرمیلر مکنکه
قوتی ضعیفا ولا فروج شواسن ودلر بلمك
کرك که تعن کودره چقان کتاکرکسه دعا فله
اولسون کرکسه قصمنلا اولسون کرکسه
اسهالله اولسون آت یدرمك واجتدا کن
ضعیفایلمدیسا طقسله طعامندن آت
یدرلرکیه طعامندن مزوره ودره لوقت ضعیف
اولسه طقلمق آت ودلرزکام وکرلك هر
خلط که دماغدا انا اکربرن دلکلرنا ارنه
زکام درلرا کربغره یه ایکنه یاکوکسه ارسا
نزله درلرا ین لسنه ایس خلط اولرسا علاج
تیز واپتی ورقیق اولمق کندرو انمك ویوذکوذ
قوزل اولمقدر علاج قان آلمق وحجامت ایلمك

وشراب خشخاش وشراب بنفسج وشراب ليمون
اچلر ومعتدل حمامه كلوب وبيشتاوقيق و
اسفناخ وسمزات مزوره سن بادام يغيلر
وجواو ايمكدر وصوق خلط اولرسا علامت
اولدر اينه نسنه صوق غليظ اولوق وبرنه
چمك دوغلاج شرابيا سطوخودوس وشراب
ليمون يه شراب بنفسج يه مقابل منضجله اچمك
وبلغم اسهال اتمك باشلاتي دتمق شكر له يا بالله
بيشته مزوره يمك كبجه كبجه معجون بنفسجله
كلبشكر وكلنكبين يمكدر مشك وعنبر
ولادان وقورلمش چورك اوتي كه كوك كتان
بزنه بغلمش اولارك يتلمك ايودر حمام اولندة
برهمز وآخرنده ايودر صوق صوا چمكدا اجتناب

ادلر في الجمله ذكامك وزنلنك كي قسمدر يخي يوغ
ايمق وچوق يمك وكندوز ايمق وجرب نسنلر يمك
وقت صوق وقتي اشي هواده اوترمق يمسز
يتجق تصديع اشغا ايلهمك كرك صوق قوب
دلاق آغزاكه چكلسه يه كولدسه شراب
اسطوخودوس وشراب ليمون وشراب بنفسج
مقابلي منضجله ازب اچلر كبه كبه معجون
بنفسج وكلبشكر به كلنكبين اله اطرفيل
صغير سليلرات يميلر شكر له بالله
ريشته مزورسين يميلر كيج وقت طعام يميلر
قلغا آجي بادام يغن اسجقلاكه قيق اين اولميا
طمزدلر طبيعت تليين ادلر بوكله اولزسه
دماغ مسهلله بلغمدا اتفيه ادلر اكر

قُلقدًا اِرك اَقرسا قُلاغه اوج دِرم بادام
جُلاب بردِرم طشلو بادام يعنى قشلر اسكى
يَنمبو قله طمزرلر دِقيلر قُلاغ اغزنده دِلده
قبر جُقلر چقمقدر قزل اُرسا دمودر قيفالدا
قان المق واكسرا حجامت ايتمك كرك سُماق و
جُلنار سِركه قيندب مضمضه ايلمك كرك اكر
قِنا يتى اولب صودرق اولرسه صفرا ودر صفرا
اِسهال ايتمك كرك اكر آق اولب اغرسه آز اولر
بلغم در بلغم اِسهال ايتمك كرك طوز لو زيتون
قيندب صويله مضمضه ايلمك كرك اكر قرة
اولرسه اغرسه حق اولرسه سودا ودر سوداى
اِسهال ايتمك كرك تدبيرِ دكل انواعِ عنده فايده ادر
اولدرِكم تخمكن ونبات شكر وطباشير وجُلنار

وذرور

وذرور يعنى قرو كل دكمجكى وقرو بنفشه
وخيوا چكر دكى هر بيرندن بر درم اللوالبلر
يُمشق دُكلر اغرسه سماق دشى اغرسه سماق
وجُلنار وماز و وشب ومرسين يمشى بيرق
وذرور دبر ابر بر ابر اللرقيندا لر مضمضه
ايلمك اكر حرارت غالبسا علامت
صُوق صويى اغزه الحق خوش كلمك اغرسه
سنجه كلمكدر ملاج قفالدن قان المقدر وحجامت
ايلمك كدر وصفرا اِسهال ايتمك وسماق
وذرور ودر وجُلنار ومرسين يمشى نركه ست
قيندب مضمضه ايلمك ودشلر كل بغن ومرسين
يعنى دور تمكدر اكر بر ودتما اولرسه
ايتى صويى اغزه الحق خوش كلمك صُوق صودكمك

آغزي آرتمق علاج بلغم غالبسا اسهال ادلر
وطوز لوزيون قيندن مضمضه ايليلر ودشن
دبندمز تياق فاروق دلمق واستي آتمك وارس
ليمون صوسن اسر مقدار مضمضه كه بوزدن
اولن دشن آغرسنا فايده ايليا اينسون اوج درم
آذخر يعني مكه ابروغ بربحون درم خلال تخم
اكي درهم عاقرقرحا بحق درهم موبرنج وزرد
ورد وزنجبيل هربرندن بردرهم قيندلر
اون بردرهم بال ازرنه سكنجبيل سحقله مضمضه
ايليلر دشن آغرسنك اكي نوعنده دخي آت يمك
كرك حمازتدن اولسه ريشه مزوريسن بادام
يغيله بلبروندن اولسه ريشه مزوريسن
شكر له بالليلر دشن معلول كشي معده سنده

طعام فاسد اولمقدن وفاسد طعام ملزدن ابرنت
وقوون وبالق كب وقصمقدن ودشنه يمش طاتلو
نسنلردن واشي يپ صوق اچمكدن ودشله
قيت نسنه يمكدن ودشن قيت قزدمقدن
احتماز ايلمك كرك دلشنك اكوفان غالب
اولرسا دلك زنك قزل اولر حيلو حيلو كلر
اغزنا دآز آفز علاج قان آلمق وطبيعت حقنه
متوسطلا تليين ايلمكدن توت شراب و
اكش الما واكش انار صوي وسماق صوي ومادر
وكاشني صوي له مضمضه ايليلر اكر صفرادن
اولرسا دلك زنك صروا ولرسا ايسي اغزنك
اولر علاج صفراي اسهال ايلمك وطبيعت حقنه
متوسطله تليين ادلر ودموي دكمز نسنله

مضمضه ایلمکدن بلغمدا اولرسه دلك دلك
بوذ اولرو اغزیارجق اولر علاجنه بلغم اسهال
ایتمك وحقنه حادثه یلا طبیعتی تلیین ایلمك
وبرودتدا اولن دش اغز سیناد دکمز مضمضه یلا
مضمضه ایدلر واش معجونلر یمك کاك اکسر
سوداوی اولرسه دل قوا اولر اغز یارا آز اولر
علاج سوداوی اسهال ایملمکدن ماش اشی
وزرمند یوزده صفراوی قاندا حاصل اولور یوز
بزاوغرداد تر اولرکه کوزلری ارتر اولرکه باش دونمه
یله بیشر یوز فرزل اولر سنجبر کوده فرزعلاج
قان آلمق وبلدیرکدا حجامت ایتمك وصفرای
اسهال ایتمك بشا ویوزه کل صوسیلا برز کافور
ارمقدونس اغی واککلری بشش اولق سبب تیز

صفراوی

صفراوی قان ایلمقدن علامت رنك قزیل اولب
آغز مقدد علاج قان آلمق واتوزدرهم شراب
بنفشج مکرر باشراب ورد مکرر اچنده بکرمه
درم ترنجبین یه اون درم خیارشنبر اوچ
طشلو بادام یغیلا اولش اچلر وشش اونسا
طشلو بادام یغیلا عسل وخیارشنبر ارلر
ومرسین وکل وجلنار سرکه اچنده قینمش
مضمضه ایلمکدر یه بلغم غالبا ولمقدد
علامت رنك آق واغز سرآز بلك هیچ اولمقدد
علاج دموی دکمز نشتر لری اچرمك وطلی
ایلمکدن ویرودتدا اولن دش اغز سنه
دکمز مضمضه ایلمکدر اکی نوعدر غدا دشته
مقدسین یلر بودرمدا سبب غالبا دماغدا

درم

S

S

سودا انمکدر کلوکبر بغزده شش اولب نفس
المق وسسنه یدمک اکوفاندا اولرسه علامت
دلفرزا اولب اغرتیا اولب بغز طمر لری طلوالب
حکلمکدن اکر صفرادا اولرسه علامت
سنجمق ودلصرو اولمق واغز آج اولمق اکر
بلغمدن اولرسه علامت اغز طلو اولمقدادر
صوسمق وآدم اغزی مقدد علاج یدکه اقدل
بلرجك بیرنجك بش طمس ندا فان المقدد
مرجمك قینندب تورت شرابیلا کل صویی قنتب
اقدکدن صکره ایلیلرا کیاج
کون غدا ودمیلو شراب بنفسج شراب اجاص
یه شراب نیلوفر ایوه چکودکی لعابیله یه جوا
یه شراب بنفسج وطملو بادام یغیلا اچرلسه

صوسیحق

صوسیحق لسان الثور صویین شکرله اچرلوقنی
خلط غالبسا اسهالایلیلر مسهلدر هلیلجلو
واکیش بسنکلو اولمیا اوج کندا صکره کیک
حریره سن بادام سدیه بادام یغی شکرله اچرلو
بزغ کندا صکره ماشهاسن کله طعام یمک کلکن
اولا بادام یغیلا اسفناخ یه دشنه یه قبق مرورد
یه نیم برشت یمرداودلسا کوکسی چوجمه
قرو بجامت شیشه سیلا چکرلر سایدمقله زدم
ککن اولا اکرشش اچرو اطشا اولرسا
جلابله کل یغیلا غرغره ایلیلر خنافا طبیعت
قبض اولمغا قیلورسه لبلبک شافلایه حقنه لیتنا
متوسطه یلا دایم تلیسین ایلیلرا یقلر طوزله
یه کیک اله یه اتس صویلا یوب اولمق کرک کیم

اچرلرسا غرغره ایلیلر الحق اولمق کرک بغزدش
اولمق کرک علاج دخی خناق علاج کبیدر
ضیق النفس یعنی نفس دتلمقلق کوبزو دتدا غلیظ
بلغم سبیندا اولر علاج خطمی وقزل اوزم
وانجیر وپرسیوشان واکر وکوک سوسن دیب
وبنفشه وزرازیانه تخم وبیان دیب هرکن قیندکر
شکر یا بال اوزرینه سرپا حریر بلغم یشرمك
کرک اندا صکره مسهله بلغم کدرمك کرک
ومرکون شراب بنفسجله شراب زوفا اچمك
کرک یعنی بصل عنصل صوین الا لرینه بال
قتب تاقوامه کلنجه قیندکر اچلر وصو سیجق
صویرنه جلاب صوین یه قب صیلمش خطمی
صوین قینمش اچمك کرک اکر یوستدا وسودا

اولرسا شکر له جوا وشراب رمان حلو ولسان
الثور صوی وشراب نیلوفر اچرلر وسودای
اسهال ایلیلر ششدا اولر علاج شش کدرمکدر
کرکه ضیق النفس اکثر دا اطوزلو وتیز
نسنکردا ویل ایلر نسنکردا پرهیز ایلیلر
وارزدن لهی حرارتدن یه یوستدن اولرسه جواو
وشراب بنفسج وشراب نیلوفر وشراب رمان
حلو وعرق سوس صیلا وشکر له بزر قطونایه
خیوا چکردکی لعاب اچرلر غدالردا نیم برشت
یمرده واسفناخ اله ریشتا وسمز توق شوربن
طتلو بادام یعلا وکبر یعلا شکر له یلر اکر
یودتدا وبلغمدا اولرسا شراب زوفا وبال
صوی وبلغم ضیق نفسه دد کمزا چلر انجیر وقز

اُرُوم وَبَال وَكُلْنَار اِجِي سِيلَر وَبَلْغَم اِسْهَال
اَيْلَيَلَر وَچِيغِر مَقْدَه وُطُوز وَدُنْدَا بَعْز بُغْلَمَق
عِلَاجِ حَرَارَتَدَا بِيُوسْتَدَا وَقْتِ چِيغِر مَقْدَا سَقِنْمَق
كُوكْ سُعَال يَعْنِي اَكْسُرُك صُوقْدَن يَه بَلْغَم غَالِب
اُولْمَقْدَا اُولُرسَا بَلْغَم ضِيقُ النَّفَس دِيدِكْمِز اُولُر
اَكَر حَرَارَتَدَا اُولُرسَا شَرَاب بَنَفْشَج وَشَرَاب نِيلُوفَر
مَعْجُون بَنَفْشَه شَرَاب رُمَّان حُلْو بَنْدِ قَطُونَا شَرَاب
يَه خِيوَا جِكْرَدَكِي لُعَاب شَرَاب اِجِلَر چِن سُعَالِ اللَّه اِسْهَال
جَمْع اُولْسَه شَرَاب اِسْ وَشَرَاب رُمَّان وَشَرَاب خُشْخَاش
دَاياكِرَلِي يُقْدَا اَكَر سُعَال نَزْلَدَا اُولُرسَا عِلَاجِ نَزْلَه
عِلَاجِ كِيدِكْ كَكِه اُوكْسُرَكَه طَتْلُو بَادَام يَغْلَرُ
مُومِلَا رُوغَن اَيْلَيُب كُوسَه وَاكِي يَغْرَه اَرَاسِنَا
اِيجْقَلَا دُرْتْمَكْدُر وَعِلَاوَلَرْدَن بَادَام يَغِيلَا

يَاشَكَر يَا بَالِلَه رِيشْتَه مُزَوَّرْسِين يَه اِسْفَنَاخ
يَاقُوتْ مُزَوَّرْسِن يَه شَكَرِلَه بَادَام حَرِيرْسِن يَمِش
بِرِشْت يُمُرْدَا اُوبَال وَاَنْجِير وَكُلْنَار اِجِي وَقُرُو
اُوذُوم وَيَاچَا يِلَر طُوزْلُو وَاكِش وَقَابِض وَتِيز
نَسْنَلَرْدَا پَرْهِيز اَيْلَيَالَر هَرْطَكْلَقْ بِرْطَتْلُو اَنَار
دَپْسِن اُويْلَرِ اِچِنْدَن صَرُوجَه قَبِن كِدَرْلَرِ اِچِن طَتْلُو
بَادَام يَغِيلَا سِغْدُقْجَه طَلْدَرْلَرْكَرُو قَبِغِن اَرْلَر
خَمِيرِلَه ضَرُوبْ بِشَرْلَرْسُوجُغِز ضَرْلَرْ چِكُرْدَكِن
دُكُرْلَرْدَا يُوْاَغِزْدَه نَبَات شَكَرْدَتْلَرْدَات
جِنْسِ لَرِسِي وَرْمَلَرْدَكِه كُكُرْ اِچِنْدَه اِسْ وَرْمَلَرْ
كُكُوسَه يَقِين اَيْكُولَرِ اِچِنْدَه اُولُرسَه صَفْرَا
قَانْ يَا صَفْرَاوِي كُيْنِمِش قَانْ دُرْدْ آزْ اُولُرْكَه
بَلْغَمْدَن يَاسْوَدَادَن عَلَامَتْ كُودَه قَتِ قِزْمَق

وَنَفَسْ طَارْ اُولَمَقْ وَسَنْجَه سَنْجَه اَغِرْمَقْ وَاَوَلْ
قَرُوا اُوكْسُوكْ صُسْكَرَه قَانِلَه يَا زِيكِلَه اُوكْسُرْ تَكَدُّرْ
دَاخِي اَزِيَّه اِتِي وَرَمْدُرْكَه اِيكَنْدَه اُولْرْسَب
قَانْ يَا طُوزْلُو بَلْغَمْدُرْ عَلَامَتِ كُودَه قَتِ وَرَمْقْ
وَنَفَسْ اِتِي وَطَارْ اُولَمَقْ وَيَكُونْ قَبَرْبْ قِزَرْمَقْ
وَكُكْسْ اَغِرْمَقْ وَاَغِرْ كُكْسْ دَادْ تُبَازْ قَيَا
كَلَكْ وَاَرْقَرَا وُسْتُنَه يَمْقَدَا اَرْتِقْ يَرِ يَتْمَقْ
وَنَبْضْ لَيِّنْ وَمُخْتَلِفَا اُولَمَقْ بُرَاكِي مَرَضْ تَكْ
عِلَاجِنْ سَهْلْ دُتْمَقْ كَرَكْ مُشْكِلْ مَرَضْلَرْ
اَغِرْ دِيكَادِنْ قِيفَالْ دَنْ قَانْ اَلْمَقْ
طَبِيعَتِ حِقْنَه لِيَتَه وَمُتَوَسِّطَه يَارَتِلِيَنْ اَيْلَمَكْ
وَكُكُوسَه بَادَامْ يَغِيلَه مُومْدُوغْ اَيْلَيَه
دُرْتَمَكْ كُوكْ شَرَابْلَرْدَا شَرَابِ بَنَفْشَجْ وَشَرَابِ

بِنَفْشَه وَشَرَابِ عُنَّابْ وَشَرَابِ رُمَّانْ حُلْو وَخَطْمِي
وَبُيَانْ دِبِ وَعُنَّابْ صُوبِي وَخِينُوا چِكُرْدَكِي لِسَانْ
الثَّوْر صُوبِي اِچُنْدَه كِه بُيَانْ دِبِ اِيلَه تَمْشْ اَلَا لَر
لُعَابْ بِن چِقَرْبْ نَبَاتْ شَكَرْ لَه اِچَرْلَر بُو مَرَضْلَرْ
قَتِ اِسْهَالْ دُرْ اَلْمَقْ بُوزْ شَرَابِ خَشْخَاشْ وَشَرَابِ
سْ وَشَرَابِ صَنْدَلْ اِلَه دُتْمَقْ كَرَكْ عِدَالَرْ دَنْ
قَلْدِرْمَقْ كُنْ شَكَرْ لَه جَاوْ وَبَادَامْ جَرِيرَه سِنْ
وَاِسْفَنَاخْ مُزَوَّرْسِنْ وَرِيشْتَه مُزَوَّرْسِنْ وَدِمَكْ
كَرَكْ غِدَا سِنَه وَشَرْبَتِنَه دَايِرْ بَادَامْ يَغِنْ قَتْمَقْ كَرَكْ
يِدْكِنْدَا صُسْكَرْ قُوَّتِ ضَعِيفَا اُولْرْسَا فَرَارِيجْ
شُرْوَاسِنْ اِچَرْلَر حَرَارَتِ تَمَامْ كِدِجَكْ فَرُّوجْ وَنِيمْ
بِرِشْتْ يُمُرْدَا وَرَلَر مُعْتَدِلْ اَحْمَامَه قِيلَرْ بَاشِنْ وَ
كُوكْسِنْ صُوقْدَا سَقِنْلَرْ [illegible] يَعْنِي بِرَكْ اُوتِمَقْ

وجماع ادلكر صفرا غالبا ولرسه اتلك صوينده و
تخمكن صوين چقولكر شيرخشتاش اچركر يه رودت
غالبا ولقدد علامت نفس ونبض بطى المق
راتر نسنلكر خوش كلمك وبكر خرابا ولمق در
علاج مشكلو شراب نفاح شراب عود شراب
لسان الثور صويلايه باذرنبويه صويلا بسدر
زعفران قتب اچركر ترياقدا بردرهم يدركر
مشك وعود وعنبر وترنج قتب زنجبر وزنكبيل
يلدركر فرايج وتوت قورمسدا يچيني
وقرنفل وزعفران اله وبالله فنشق يدركر
وكوسه سوسن يعنى وياسمن يعنى مشكله
زعفرانله وبالله دركر اكر بلغم غالب
اولرسا معجون مشك ودركر وحقنه ايليكر

يوركر ضعيفا ولقدد بركر ضعيف يعنى حرارت غالب
اولقدادر علامت صوسمق ونبض سريع اولقدد
وكوسه اتى اولمق وغصه لنمك وهوا خوش
كلمكدر علاج شراب خماض وشراب تفاح
وشراب نيلوفر وشراب وردطرى وشراب صندل
وشراب رمان وسفرجل صويى وكل صويلا وتخمكن
صويى اچمكدر كل وبنفشه ونيلوفر وسكنجبين
وخيار وقرسن وكل صويى وكاوورا وآلما وامرود
يلمقدر علامت نار دنك سوقوق آش وآلما آش
وزرشك آش وآلما وخيوا يلركوكسه كل صويله
بزر قطونا لعابنه اردبه قويدبلا كاسن صوين وكل
صوين صندلله ودركر اقصولر فتنه اتركوكل
تغريح ادالوكر فان غالبا ولرسه فان الكر

وجماع

خفقان ده قتی مسهل ویرمکدن سقینمق کرك
طبیعت تلیسین ایتلمك کرك قبض اولمق زیاده ایرر
بهق ابیض قوللقدرکه کودیه بك بك دشر
اوجوق کبك کبی بسنلرده کلوریی قزل اولوب
صفرا وقان کیتوب سودا اولقدره علاج
قان المق وبرقاچ کز مطبوخ افیمون اچمکدر
وهر طیب حمامه چوق کز مکدر غدالر وشربتلر
اچمك وسودا ایتردیکنکدن پرهیز ایتمکدر
وبهق ابیض دوکمز طلایی استعمال ایتمکدر
یعنی دمرکوار لکدر کودده حاصل اولورنك قوزلغا
وقرلغا مایل اولور واولورکه بلوق پولکبی
بسنلرده کلور سبب اخلاط کیتوب سودا غالب
اولقدر جذامك مقدمه سیدر علاج قان المق

وبهق سودادن مسهلله تنقیه ایتمکدر اگر بغفه
اولورسه آجلاغ زیرین وترنج قبن واجی بادام یغنی
وسرکه وکتیره وکل یغنی وسیغ وتوق وقاذ
یغنی دورت مکله وبجد حمامه کرمکله زایل اولور
وکل فلکیا بدن تنقیه ایتمك کرك اندا بهق ابیض اچون
دوکمز طلایی استعمال کرك وسلك ارمق کرك
بو مرضده مرطبات چوق استعمال ایتمك کرك سایغ
وکرمچ چوق یمك کرك بشدوکباشه چیقه
صوکلنوب وقیمقلنزیه چوذ قزی اولور اوجوق کبك
کبی بسنده دکلوریاشینك سبب فاسد متعفن اولش
خلط اولدوقوسینك سبب سودادر بیتر خلط
قرشو علاج اول قیفالدن قان اولقدره محتاج
ایتمکدر اتدا وطتلو اردا وتیز بسنلرده پرهیز

ایلمک جواو ونقوع حامض ونقوع مسهل ومسبح
فاکهه وحب الصبر اچلر اگر صفرا دن اولرسا کل
یغنی وبنفشه یغنی وحنا یغنی وکل صویلا کل ارتی
ولسان الحمل صویی وکافور مرهم اولسر اگر بلغم
اولرسا بودق وطوز وناطرون وبابونج موجوک اوت
اودلکه هراحت وسکوبنه سنمکی وعضو لرینمک
باش یرلنه برنر بلغمی اقل مخالف جهتدن فصد ایلمک
یه حجامت ایلمکدن مکروهدر قان آمش اولا وطبیعت
شاف کتورمکدن وحقنه ایلمکله وخیار شنبر یرانوب
وکاسنی صویی وطتلو بادام یغنی وشکر له
ایلمکدن وشربتلو دن شراب ورد طری وشراب
تفاح وشراب اصل هندبا وجلاب لسان الثور
صویلا اچلر وایتا وقدم صویلا اچلر وشکر له

وشکر له دخی

ولسان الحمل صویی اچلر وغدا لردن ماش مزدرسن
وینم برشت یمرتا صمدوسن بیالکا اگر قت ضعیف
اولرسه فروجلا ماش شزواسن پیلر دوت
کن کمپنجه آت ویرمیلر اصلا خمر ایچمیلر عضو لر
سینمق پاچا وقت بشمش پمرتا وبرنج آش وهریسه
وصفر شکنبس بیلک دنی ایودوجراحت تازه
اولب خشکابندایلمکا یرد اغرین یه بشمش یه
کل یغنی ومرسین یغنی دوتلو آل آتی ویدری طوتی
یارلمق سبب یوستی یه برودت یه حرارت دن
علاج شیر وغنله بنفشه یغ اولمش موم دوغن
دوتمک وخیوا چکردکی لعاب وکره یغنی ودکل
وداخ یغلرن دوتمک وشراب لیمونلا شراب
شاه ترنج وجواو ایچمک وفروج وسمن توق وسمن

قُيُونْ اَتِ مسلوقسين يمك وقان غالبا اولرنه
قان المق صفرا وسودا وبلغم غالبا اولرسا
استفراغ اتمك وطودغك اكي بجاغ برلب
اغرمق دولو بلغمدا اولركه دما غدا ايدر
علاج فصد ادب مسهل اچمكدر بزدما زوال
شب قينديب مضمضه ايلمكدر كوزدي اوكويلد
زنك ياايتي صويا اسني باغه غيري اسي يقمق ترنجبك
صوق صيا قيمق واسدنا طوز سچمق وباش
كشنيز صويين قيمزدا اغزن وكره يغن و
شيرو عسل واسفيداج وكافور درتمكدر
اكر قان غالبسا فصد اتمكدن بلدردن سحمات
اتمكدر وشراب اجاص وشراب نيلوفر اچمكدر
سموقمدن يعني اغولو نشلردن سقنمق

دوشمسين ايلمك اغلو نسنلره بزيق ومر
داسنك واسفيداج وقلعي وزنجفر وانجو
وسجن اوت ودمر برددس وزرنيخ وكبريت
وشب وصابون صويي وستلوكن سدو محمودة
واغواغجي وبلادر وجلدك قب وصرو تربد
وقرغاريقون وجرمشك فوزاجي وبادام اجي
وفندق اجي وفسدق اجي وافيون وفرفيون
وبك تخم وتاش وبرمز طمان وبرمز منتر
وبابسول قردي وقيه كاري كه اكا زغه
درلر والن اوت واتك ودوه وقيردري
وخراب اولمش سد وخراب اولمش قان وبزباند
كه سوملدن اورتمش اولالر وقزيغا اندر قحن
كشي بيره حاضر اولسا وقرقساكه اغلو نسنه يدرلر

آجلاو صوزلاو یرمیلر طعم قت نسنلر ویرمیلر
یه قت اکیش نسنلر یه قت طوزلو نسنلر ویرمیلر
اکر غافل اولب اغلو نسنلر ید درلر سا بنرجك
الجق صویلا وشیرو عن یاد یتله قسلر وبرددم
ترياق فاروق قدایه ترياق اربعدا شراب حماض
اله اچیلر اکر سمکلر دا اولرسه انار صوی والما
صوی اچرلر وسمزات مزور سن یه اسفناخ یدرلر
اعضاء رئیسه ازرنه صندل وکافور اله کل صوی
ودرلر اکر دخمت کیکدا اشغا انرسا حقنه ایتلیلر
خوش قتلو نسنلر وخوش قتلو طوتلر کیدرلر
واقسردلر ویرلر کودسنك قلن یللر قچن برکشی
یودن السقسا اکر کسمکا بردیرده سقدیسا
ال ابوقب سم سراپ اتمدن سقدیغ بیدا یقادو

اکدن کسلر اکر کسمك ممکن دکولسا حجامتا ایتلا
جقلر اوسدنه سرمسق الاسقاب ودرلر کیاش
ایتلیا پنرجك سدا چوب قصدرلر فی الحال
ترياق فاروق یا ترياق اربعه یا مثروطیدوس
شراب حماضله اچرلر غدا ارزن بالو سمن
ات وفندق وزیت وسقاب وسرمسق بدرلر
اکر قصرسا شکمله اچرلر کرکسن قدیغ
پرچوب باش اولدیغنا صکره خوش اولمقا
تمیلر دایم سقاب وسرمسق وزفت وفرفیون
واوغلن ارش ویابن صقرن وذفل یمش ودرلر
حجامت شیشه سیلا قت قات بولوب اچنه
یتلیلر صورلر شیشه صودن کشی آج اولیا
اقلا غزن یویاکل بغزن دردتا اندا شیشه چکا

اکدن

اکن سقدوغ یه یلاتلک یه قرار بجك قرنی یوب
ودمق ایودوقان المق یسر من مکوسم تمام
یپلمش اولا دکل اغلو حیوانلر علاج بودر افیغ
ایلان تلکو سیقنی بودر دوعلاج فایده ایلمز
عضو الکلب یعنی قدوزایت طلدغی قدلوت
برحا الدوجذام کیانه وقودوه ودلکویه وچقله
اوغرد مزاجنده فاسد اغلو سودا متولد
اولر اعز لعاب سم اولو کزلری قاردر
ارقسی کزاولر بل اکلودا سوك کب
قوقه قوقه بودقون اجر لسکنه یمن صوسه
صوا چمز اولرکه صودا قچر صوکرجك دیتدر
بلکه اولر هرآدمی اتمقده سوچوقچن
برقرلدوکرسا حمله ایدر یغز یغلر ادمز

دکل ایتلر آن کرجك قچر اکر قچمسا یقن کلهك
اکا توضع ایلرلر قدوزایت کبی کم دلوسا
یدکندا صکره مالخولیا کب اولر خلوت
سودا ایدندا قچر فاسد فکرلرادرهرنکم
کرسایت صنر قوقرکه اولرکه طیرغا
یاتب بولنر اعضاسی برلرده یکله اولمسه
کندو صودتنی اینده بلمز دیمی اولرکه اینیا
باقیق کندزایت صنر قوقی ضعیفا اولر
صوق درله الز اولرکه ایت کبی اودر بغزدیلر
خلوتکه صوق ایستر کبی اسیرسا کندلاین اولر
مادام که صودن قچمیا علاج ککردر قچن
صودتنی اینده بلسا قابل علاج اولر اکثر
قرق کونده کن اولدردقچن بزکیشی ایت طلسا

بلسلوکه قدذمیدریه صاغلدجراحت یرینه
قوزاچیلاه اوکرتاوغه یرغلوکه اکریمرسا
یه یبیبا اوسه قدذاندرو اکریبیبالمرسا
دکلدریه خوذجراحتدا اچقن قانه یا
دیکه اتملک پاره سن بلشدرکه رایته یرغلر
اکریرسا قدذدکلدریه بلدرکه قرق
کون تمام اولینجا جراحتی اوکلهمقا قمیالرسجامت
شیشه سیله چکلر اول کندرده بترسا
صفن سرمسق وطوزلو اغلن اشن وسرکه
ودرب باش ایلیالر اندا مذکره باشنه سا
یغ ودرکه چوذسن جزکه شیشه چکلر بیش اون
کندا صکره بترسا شیشه چکمکدن فایده یقلدر
بلکه سودای استفراغ ایتمک اردینجه اولالر

مشهود دواکه

Not: 87a ile 89a arası Teshilât
dışı tezildir

دوا اکه مرضده استعمال اولور کابل هلیله
قبا کی شعال اسحاریقون وافیمون هربرندا
بربحق دن نصف مثقال بسفایج وحجر ازمنی
هربرندا برر مثقال بوا وتلر دا حب ایلیلر
کنده براکی مثقال جواله یه ماء الجبن طلکلجق
استعمال ایلیلر ترياق اربعه دنی ایدر تمام
خوش اولینجه حمامه کرمیلر صوقدا سقنلر
اکر اکن غالب سا قان اللر فاینه بقمغا
قمیلر اکر بغلهمغلا کلجیله یه کجله صو
اچرو بلرسا ایودر معدس اشدنه مبردات
ودکر هرکم قدذات طلسا جهد ایلیلر که اول
اتی الدرب جکرالالر اولکشیا یشرب یدکلر
شفا بوله انشاء الله تعالی

بر خسته کیم درلیه زیاده در بوزیون اوله
اللوبر بمزده مقدار سکر بر کیچرك چلمك ایچنه
قویلر اودرنه صوقیه لر تاکیم طلوا ولا شول
قدر قیتیه کیم صوقلمیه سکر قلاینه صوبلا
طولدیرا لر قیتیه صوقلمیه اوج دفعه بویله ادا لر
اوچنجیده قیتیوب قلاین صویی سیجغله قتلانی
بلد کلرنجه ایچلر بوروب پتا ممان فتح اوله درلیه
صحت بوله باذن الله ... توبه واستغفار
ایتملوا ویلحاق بو ذکر اولان دعالری ممکن
اولدقجه اقیه اول دعا شریف بودر کم ذکر
اولنور تب علینا انك انت التواب الرحیم
دعاء دیکر اللهم اغفر لی وتب علی

باب سکنجبین رانین یعنی ندوزکنجبین
بودرکه ذکر اولنور اوج یوز درهم اندوزی
وشاقطو غربین یوز جلمك یخنه قویاسین
ندورث اوزرنه کچك قدر ایوسرکه قویاسین
قرقون صوره اندن صکره بچقره سین یخ
وقیه سرکه یه اوج وقیه بال قویسین وایکی یوز
درهم سکر خبزدن قویه قیندره سین کوبکین
توپ قوامه کتوره سین اندن صکره برصحنه
وباچیلی صرفه قویوب صقلیه سین وقت حاجتده
استعمال ایدیسین برقاشوغنه اوج قاشوق صو
قیوب شربت ایلیوب اجله ایچه لر اوج صباح ایچه
فایده لرخاصل اولا خواص سرکنجبین رانین
بودرکه ذکر اولنان یمکدن صکره دوز بلغمی کسر

بلدن ② ودزدن ③ وصبوقدن ④ وجع مفاصلي كيدرور ⑤
وعرق النسائي كيدرور ⑥ وصلاق وجذكر اغرسين
كيدرور وخاتونلر حيضندن كسلسه كيدرور ⑦
وحماي ربعه عظيم فايدر ⑧ قره يره قان وصاردو
يره قان واق بلغم وقره بلغم كيدرور ⑨ ومعده
يارامن خلط اولسه كيدرور ⑩ وقوت شهوت
زياده ايدر مقويدر ⑪ واغز اغرسين واغيز
قوقوسين كيدرور ⑫ وافيونلدن اولان ضرري
كيدرور ⑬ ويوغازه سولك كتسه ايدرور
وجقارور ⑭ وآغوندن خلاص ايدر وسكرانين
دفع ايدر وقاني قوروسه جريان ايدرور ⑮
وايكي اوكسوكي كيدرور وامثلادن اولان خسته
لكي كيدرور ⑯ وحفقان رنجين كيدرور ⑰ ويوغان

دوتلمنين كدرور ⑱ واشتهاسي رنجين كدرور ⑲
وبواسير فايدن ايدر ⑳ واويوزي كدرر وتمش
اكيدرلو وجعدن محفوظ قلور صقنلر محديدر ㉑
تركيبله تجريد ولمشدر ㉒ فافهم فانه محبوب
من اعتمد هذا فتدبر عن الامراض المخلفة جدا

بغوذ المنسبة الكتاب

عَرَبِي اُغرشين نبيذي بلح اَرَبَت غالب اُولمقدر

عَرَبِي صَبِر سوسمق وميعيد اُوستي اُستي اُولمقدر

عَرَبِي هوروق شرابي وشراب تفاح وشراب

حماض وشراب هندبا وشراب ليمون وشراب

وشراب وردطري طباشير ياتخمكن ياقوص طباشير

حماضي ياقوص طباشير كافوري سوق صويله

ياكاسني سوي ياكل صوي يازرشك سويله

ارزوب اجمدرز غدا لردن هوروق اشي وناردنك

وزرشك سماق وزيربلج الما وايوا وامرود وكاسني

وماروك وكشنيز يمك كركك وميعيد اوستنه

كاسني كل سويله دوكوب برزسركه قتوب اورمق

كركك كل ياغي ياكل ياغيله اولش ايو ياغي

يامنين ياغي دوزتمك كركك ياهوروق

غالب اولمقدر عرمق سوسمق وميعيده اكشمك

وآرزسوسمق كرميل واريشه ميعيده قولدرمق

وآغرديراده طورميوب حركت ايلك ولبخور مفلد

هاضم اچي مجنلد وسنقين وعود وليمون ورازيانه

تخميله كلبشكر ياكل انكبين يك وشراب

اصول وترنج قبشرين اجمكدر لوزدن قرانفل

ياتوق ياينجه ياكوكرجين ياورديس ياأوغلو

آتن كباب ياابريان ايلكبوب ياقوروت نيلوفر

وقلفل وزنجبيل يمك دوز وميعيده اوستنه برز

قرنفل وبرز قلفل وبرز زعفران وبرز فرفيون

وبرز ايسون وبرز قرنفل وبرز عود دكوب

زيت ياغيله وشدبروب ايلله اورمق كركك

رازيانه فندوب صوبرنه سوين اجمك كركدر

وَتُرنج بَقِّي وَقُرُوكُل وَفلفل وَقرنفل وَسقز وَعود
وَزنجبيل دَن شَرَاب وَمعجون تَركِيب يدوب اِتي صوبله
لجلك يا كجه يمك كرك دُوكل صوقلقدن وبلغمدن ويلدن
اولن مرضلرة وصفرة بوتدبير يملك كرك اشكر
معيده اغرى معدده صعام حضم وميوب فاسد
ولمقدن ورسه اتي صوبله يتنجك قوسق كرك
صكرة مزاجه كورة تدبير ايملك كرك اشتها ضعيف اولق
اشتها كورر نسلر شراب ليمون وشراب سكنجبين
وشراب سفرجل وكبر ترشيسي وقه اورمه وسعن
وسرمشق والماوا مرود وايو وسماق ودكل
ترشيلر واكشي وطوزلو نسلر طوزو باليق وطوزلو
زيتوندن حضم ضعيف اولق كثر برودتدن ورطوبتدن ورد
طوبتدن اولور حضم قوي ايلين نسنه كلبشكر

وسوق نسلردن وبلغم ويل ايلر نسندن برهيز
ايملك كرك يا ضعف اغالب اولمقدر علاجي
اغين آجي اولق وكوكل دوغك وقوسجي صفر
قوسمق يا سودا اغالب اولمقدر علاجي حضم ضعيف
اولق اشتها قوي اولق ومعيده كوينمك وطعامدن
اللك كسمك وقوسجي سودا قسمقدر علاجي صفراي
وسوداي مسهلله وقوسمغله كدر سكدورحرارتدن
ديدوكومن ايملك دركار يا بلغم غالب اولمقدر علاجي
اشتها ضعيف اولق وكوكل دوغك وآكشي كلرمك
ومعيده يللنمك وتيز نسنلر آرزو لمق وقوسجي
بلغم قوسمق درو بكري آقلغنه مايل اولمقدر علاجي
عسل برودتدن اولن اغزيه ديدوكمن تدبيري
ايملكدر وآينسون وراذيانه تخم وكرفس تخم

وكلكبين سقينزليه وقرنفلله سنبللهيكدر وكيخيضه
اولرنسنلر يبوب لطيف نسنلر يمك كركدر ... طعام
معيدده فاسد اولمقدور اكر قوسماق واسهال وعطش
دلخي اولرسه هيضه ديرلر علاجي طعام معيده فاسد
اولدوغن بلجك ايسي صولايوب تيزجك قسوب
معيده آز تقمكدر اول كمان خداي ترك ايتمكدر
كيجه شراب وردي ايجمك كركدر اكر كوكي بوررسه
خطمي قيدوب سوزوب صويني ايجمك كركدر اكر
معيده توسمقدن ضعيف اولرسه برپاره بيزكل صويه
اصلدوب معيده اوستنه اورمق كركدر اكر قسمق
واسهالله قوت ضعيف اولمق اولرسه فواكه شوردوسن
ايجمك كركدر ايكي اوج كونه دكن قوت كلنجه شراب وردي
طرخي وشراب رمانين منعنع وشراب حصرم منعنع

ايجرمك كركدر واكسن قابض ليمشلر يدرمك كركدر اكر
طعام فاسد اولب سويب بلغم اولرسه انيسون وكمون
وعود ومصطكي وزرنبانه قيندر لره ايطوره لر قرنفله
بابونج يانغن وزيد يانغن دورنلر ونعناع وكرفس
وترخون يدورلر هيضه ايقودن يكرك يقدر
يعني سوسمق سبب اولورسه حرارت ويا بعد
حرارت دريا طباشير وتخمكن سوقيش بللهيه
ايجمكدر شراب نيلوفر وشراب ليمون وشراب هندبا
وسكنجبين كب وخيار وشنجار تخم سدن وايو
چكرمكي لعابن وخطمي لعابن طباشيرله ومرهندبله
زرد الوصوين ايجمك كركدر ... سمزاوت وفوفل
شروسي سويله يمش اسفناخ شروايس وقبق شرابيله
ومارول نيزكيله ومايمونوش انارايله كركدر

يه سعدده طوزلو بلغم اولمقدندر علامتي اولديغم
صولجدوكنجه دخي زياده اولاعلاج بلغم وسعلمه
ومشهلله كدرمكدر وانيسونله يا السوين اجمك در
غدا اولدن زيرباج يمكدر شعير انيسنه برمرضدركه
بكزي صره دوربوزه در قباقلري وايقلري شيشر
طوطوق بوزر اكر حكر شيشوب قوني قيرودسه
استسقادر كر اولزكه دوكلي كوده براوعرمن شكر
سببي جشكر ضعيف اولمقدر قيحر اريدن
يافتي برودتدن وطمر كرده غليظ سنكر يمكدر خصوصا
كه طتلو اولا مده اولمقدن جوق اولركر استسقا
طلق يمكدن ومعده شيشمكدن كه صكره
ضعيف اولا واقع اولر جشكر شيشين ومعده
وطلق شيشين ارمق طيرقه سي بدركم صيري وي اجله

ارقه اوتيسنه يستقسن يا تورالر اي دينزدكه
ايله قرين رايا كرلكر جكر خمارتدن اولورسه
ملاحتي قيسوسمق وشيشمك آز اولمق وقاروره
صرو اولمق وجكر يزيكه ساغ بكركدن يكا اكولنده
دوراسي اولمق وايي يملر زيان ايلمك دوراكر بردر
تدن اولورسه علامت سموطمق وقاروره آق اولمق
وآز سوسمق وبكر خراب اولمق ونبض شيت ولمقدر
علاج بدركر شراب قيش اصل هندبا لجوز كز بيخ سو
ايميدر ايمك يمكدر صويرنه كاسني سوين وباقدن
طوز لغي صوين شكر له بوزر اكر صوصيمز اسه
برودتدن اولرسه شراب قيش اصل هندوبابه شراب
اصول يا سكبين برودا صول قوب ويره رطبيعت
قبض اولرسه شراب بنه برودمرا وندجني قوب

ويره لر اكر شرابنه دايم قرص ابن قتوب ① ويرورسه
تيزجك ② صلاحه كله غدالردن فرارج يخني بتيره لر
شوربه سين اچميه اتنيه طعامر ازيه ممتلي اولميه
علبط غدا اكر هريسه كبي سيذلو برنج وياخه وريشته
وتماج ويرنج ونشاستلو وانلو طتلو نسنلر يميه
اكر يخني يمكدن اوشنمسه فرارج قادن طوزلغي
وحب لرمان وقرنبل اوزمله بشوره لو يا زربلج بشكر
يدوره لر بودتدن ③ اولنجي دراج اتي وقوقو وزوم
جكردكله وغشتو وفلفل وسافرو دارچين ④
ايودرا اكر قوش اتي يمكدن ملول اولورسه قوزي اشاك
قرجه نسيدوره لر مستسقي كشيلر ⑤ مسهل ويرمك
كرك طبيعتلري قبض اولمق ⑥ يكرلكدر اسهال اولغدن
ايقلرين ايسه صويله طوزلي كبكلر ⑦ يمق شش

يمنيدر حمامه كرمك زيان در مكر كه جكر ندن مزقوت دوه
شيش اينك بادرديه يا ايقلرده قلمش اولمله اولوقت
اكر اي حمامه كيروب درسه كه صوزقونيلو
وبيردن حمام اي صوره فايده ايده شش جوق اولب
اكه زحمت ويرب كيرو درسه يمذي كمك كرك در
يعني قرنبكمك يا منها نسنه جكمكدن نا
خوشه اولمقدن ياسوق قيوب ⑧ معيده يا جكر يا بغرسقلر
ضعيف اولمقدن يا دماغدن معيده يه نازله اكلمكدن در
يا بدنده بحلاصه جوق اولب ⑨ منبعث دفع اكلمكدن اولور يا
بغرسقلرده رطوبت يخلصلو اولمقدن ولر نوقسنم ⑩
اغن وكبك بودماغله اولو علايم بذزكه كرهندن ⑪
خلط جوقلغندن اولورسه يا بلغم اندن اولورسه قصع ايلر
مكر قوت ضعيف اولمايا بغرسقلرده سبح اليه يعني بغرسقلر

باش يلبوب جراحت يليه ديو قورقلار اسهال صفراوي
اكي هفته ده سحج يليه ديكلي اسهالدر فاعده بودر كه
اوّل شراب وردطري اجلو نخطم قبيله خشخاش قبن
قيندوب سوين طغلبوب سوزوب صويره اجلو
آكر قان دلجي كدرسه شراب ضندلين وشراب
نسارن الحمل كه آكا سكر لوجه اوت ديرلن وبندكوزه
دررلر وشراب ريجار قوب ويره لر قابض نسلردن
سوق اولمه جلنار ومارو وسماق وكل وصبر سيرو
وكل ارمني وبرنز قطونا قاورلمش ولسان الحمل
تخم ضندل ودكلمش حب الرمان وايوا وانبار باديان
والما وآمرود وتوبخ اكش وقرني قولاغي تخم ومرسين
پشتي وكاغوردراسي وقابضلر قاورلمش اينسون وكمون
وقرويه يزوعود وكهربا وضمغ عربي درقابض شربتلر

شراب سفرجل خام وشراب ضندلين وشراب نسارن
الحمل وشراب وردطري وشراب تفاح وشراب
عود وشراب آس وشراب حماض دربوشي بتلر
قرص تباشيري كافوري دوكب قوب يلده لر شوك
ذكر اندوكومز قابض ادويه دن مزلجه كورر دكوب
تخملري دوكدين شربتلر قلر ويره لر اكر
اسهال سوقدن اولرسه شربتلر وعدلره وفلفل
ودارچيني ومصطكي ودارفلفل وقوزلش اينسون
وكمون قتلر وكجه كجه كلبسزله سقز وانيسون
وعود يلر اكر اسهالله سحج دا اخي اولرسه
يعني بعرسوق سيرندوني كدرسه اكش قابضلر
ويرميلر سفوف طين ايحاله وسنجه وكبك بورمه
فايده ايلر برز قطونا يكرمي درهم لسان الحمل تخم

تخملن وريحان تخم هر بندن اوزدرهم كل ارمنى
وضمغ عربى هر بندن اوتوزدرهم مرسين يلشين
وجلنار هر بندن اونبش درهم تخلرد وكيسلر قورو
تخم كن دوكلر كل ارمنيله ضمغ قت دكيسلر
كثير وقلابن دوكلر قرشدره لوح درهم
طاكلجق اوح درهم كجه عناب سترتيله استعمال
يكيلر اسهاله فايده ايلين غدالر اربه قود وابنوس
بادريس وسماق ود كلنش حب الرمان مزوره يدى
وطوق كباب يا قورمسى يا كوكرجين ياسمجه
آت وآسك پيسكرطوزن يمش اولنوقت بنمش برد
وباجه سماقله دوشرالو ويغلو نسترن وصوق صو
وصولو عيتلر دكل زيان ايلر طوزلو واكثى
نسترن سجحه زيان ايلر آكى اسهاللى فان قره اولب

بخندن صكره قت قب ياكمب دكلرسه بوايس قدر
قوتى ضعيف ايليوب انحكلر حركت وقتنده
دتريب آغزمسا بجه كسمك كركدر اقدوغى جق
مرضلر كدر دوفتسز قطع ادبمك جو مرضلر
حادث اولور بوايسيرسودا وى قاندن اولور
بوايسيرلو كيشى سودا ازرر نسلردن حذر ايلمك كركدر
سودلق ويعاق سودا يى اسهال ايلمك كركدر فان جولدرر
فان جق آلمق كركدر صنجو ايلر طبيعتى ايرهليلج هضمى
وبوزمرو ومقل ازرق وبوزمرون ارتغن
دوكبوزمرليله قرشدورب يمكله تليين كركدر
آغزى قت اولنجه دوه آرجغ ياغن ياآجى زردالو
ياغن يامقل ازرقله دشمك كركدر خشخاش قبن
وخطمى كندباى قيندوب نوبله استعمال ايلمك كركدر

قَمِيْتِ اُولَرْنَلِيْنِ غَدَا مِسْلُوقَهْ يَا اِسْفَنَاخ اَتِي وِيرَه لَر
يَا زَخِيرِ حَضْدَرَكِهْ سَبِيلْ دُسُوتْ قُوْمَقْدُرْ عِلَاجِ
مَقْعَدَهْ بَا بُوْنِجْ يَاغِيلَهْ مُوْمَرْدُوغَنْدَرْ تَلُوطُورِي
وَكَلَكْ وَطَارُوِي كِيسَه اِجِنَه قِيُوبْ قِزْدُورُبْ ②
اُوْتْنَه اُوْرُوبْ يَا قُرْمِشْ كَرَمِتْ يَا قُرْمِشْ كَجَه
اُوْتْنَه يَلْعَمَامَدَهْ اِيتِي مُرَمَا اُوْتْنَه اُوْتَه لَرْ كُوْزُورْ
وَبَا بُوْنِجْ وَحَصِي قِيدَه لَرْ سُوِي بِرْ لَكِنَه قِيُوبْ سِيلَرْ
اِجِنَه اُوْرُوْ يَا بَعْرْ سَقْدَرَه صَفْرَا يَا طُوْزْلُو بَلْغَمْ
دِكْلَكْدَنْ [illegible] بُدُوْرْكِهْ اِسْهَالْدَه صَفْرَا يَا بَلْغَمْ ③
اِسْهَالْ اُولَا [illegible] سَنْجِلَه اُوْزَنْ اِسْهَالْ عِلَاجْ حَذَرْ
وَشِيَافْ زَخِيرِي كُلْ يَاغِيلَه تَرَا يَلْيُوبْ كُوْزُلَرْ
وَخَشْخَاشْ قَابِنْ وَزِرْ وَرْدْ خَطْمِ قِيْدُوبْ ④
سُوِي لِمِيزَه اُوْرُوْ وَكُلْ ⑤ يَاغِيلَه مُقِلْ اَدْرَقْ وَبُرْدَه

صُوصُوْ وَمَادِنْ تِينْ حَبْ سِلْكْ كَرَكْ وَشَرَابِ اَنْجَارْكْ ①
خَاصِّيَتِي اُولَدُرُكِمْ طَبِيعَتِ قَبْضْ اِيلَدِرْ قَانِ كَسَدْ
غَدَا اَرْدَنْ لَطِيفْ قِيُوْنْ اَيتِي مَسْلُوقَدَنِي يَا قُوْزِي اَيتِي
يَا اُوْغْلَاقْ اَيتِي يَا سُمْ طَاوُقْ ② يَا فَرَارِجْ وَتَيْسِ بِرْتْ
بُرْدَه وَاسْفَنَاخْ وَرَشْتَه اَشِي بَادَامْ يَعْنِي يَاسَمَغِي ③
اِيلَكْ كَرَكْ [illegible] يَعْنِي زُوْرَاوْلَقْ يَا زَخِيرِ بَاطْلَدُرِكْ
طَبِيعَتِ قَبْضْ اُولُبْ بَعْرِ سَقْدَرَه شِكِلْ مَحْنْ اُولَدَقْ
اُوْزُوْ حَاجَتْ وَقْتِي بَعْرْ سَقْدَرْ صِقَاوُبْ بَلْغَمْ كِبِي ④
بَعْرْ سُوقْ شِيرِ نَدِي كَلُوْرْ عَلَامَتِ اُولَدُوْرِكِمْ
قَرْنِ اَغْرِ اُولَا اَغْرِ نَبِرَكْ بَاشِ اِيلَه اِشْتِهَا اَزْ اُولَا
زُوْرَا يَلِمَكْ نُخُودْ قَدَرْ يَا دَاخِي بُوْيُكْ قُوْرْ ⑤
جِقَه غَارِجْ اُولَدُرِ طَبِيعَتِ شَرَابْ بَنَفْشَجْ وَخِيَارْ شَنْبَرْ
يَا لَيْنْ حُقْنَه يَلِه كَنِهْ بُجُوْرْ ⑥ اَيلَه مُقِلْ اَدْرَقْ

صارونس اصدوب درتلرد کل زخیری یابجی دمق
ایودرسوق زیان ایلرد لسلرکه بلکه زخیر حق مدور
یا باطلدر برقاچ بوی دانه سن یوتدوره لرا کر
اسها لله جغرسه حدد رجمزسه باطلدر معص
یعنی کبک بورمق سبب بغرسقلرده ویل اکلمکلدور
علامتی قوقوانمک وآغزکرمک ویل حجی بیلمک
علاج ویل المتی معجونلسالله واسم اونلد الله کوفس تخم
وانیسون واکرالله تخمین تخلیل ایلکدور وانیسون
وعود ومصطکی ایله وهم کلبشلرالله یاکلنکبین یلکدور
یانکرالله انیسون قیدوب یاخلدور اکر طبیعت قبض ایسه
حقنه حادره ایلکدر کبک دشمانی معالجه بی داجی
بدر یا بغرسقلرده صفرادکلکدر علامت سوسمق
وسنجی واسها لله صفرا جقدر علاج برز قطونا وزنجان

تخم ولسان الحمل تخم وتخمکن شرابنیلوفر
وآبنوس بارس وشراب رمانین له کهلجارن قوص قیاس
حسما ضی ازلمش اولالجمک درواغزین یماکل صوصیله
صلدلدرد کدر یا بغرسقلرده طوز اوبلغم
یاسوداد کلمک دور علامتی اسها لله بلغم یاسودا جمد
ازاویرن خلط یوقردن قصمغله اشغدن حقنه ایله کدر
کدر مادر اولرکه کبک برمق سهانه بحران اوقلق
دلالت ایلر قولنج غزدرکه کشی حاجتنه وارمق زحمتلو
ومشکل اولر هیچ اخی خجز سبب بغرسقلرده
غلیظ ویل اکلمک دور علامتی آغزکرمک ویل حجی
بینمک واسی نسنلر قایده ایلک دور یا بابونفل سنجبین
اولق اغلیظ بلغم ولقدر یابیوک سغلجانلرا ولمقدور
ازاولرکه صفرادن اولر کل قلنجک علامتی بل ونفل

آرزجمعدرو کوکل دنمك وطعام یمك واشتها آرزاونق
وکبك برمق وبیل وبلدرزا غرمق وقاروده قزل اونق
وقت سوسمق وسوایجك سوسلغی کمك وحنظله
خقتبولمقدر صفراویرر آرتغنوك علاجی
اول حقنه متوسطه املك صکره حقنه حادهٔ یاملك
جوا ولوکه اول حقنه ایمك آغرارتر قوقرکك کوو
تیرجك حقنه ایمك کرك بومرضه بجد حقنه ایلکدن
آرتق جاره برج کز حقنه ایلکدر صکره بش درهم
نسا مکی وبش درهم بسفایج وبدی درهم جکرد
قزل اوزم وبش دانه انجیر برقبضه بلدرچی قره اوج
درهم رازیانه تخم اوج درهم کرفس تخم اوج درهم
انیسون اوج درهم کمون قیندز اوتنه برز کلمه
بابرز ساقز صاجبوره کتیرمعجونلر یدوره کونر

فاروق وتریاق اربعه ومعجون مسك کب بوتکله دلخی اولمز
وخ جکردك حلیتیت کفصنی درلر بخی وقتر ویره کرکك
کرمامر قلنج خشخاشیه خشخاش وکندن صکره دلخی
قل برکون برکیجه کجه یه طعام یاشربت ویرمیلر
کمك خود تمام خوش اولیه ویرمیلر خدا کردن قوی خروس
یاطوق یاقرارج یالطیف یمقوین شوربا ویرمیلر
طوق اوینی وق بخود وسقنقور کبی دیکیلی زنجفل
بشمش ولایدوره لاکرشتها قوی ولب آغرخفیف
اشه قرارجك جرمیدن دلخی یدوره کرمیلردن بخیر
وکوشکنار اینجی وقزلاوزم الماردن وامرودلردن
وابوادن ولجدن وخیاردن وقوزدن وربجدن وتر
خشدن واوزمدن وقلقاسدن وقت بشمش یمره دن
وطبیعت بقل یاپیلدقم اتمك استیجك علمقدن وطعام

يبوب جماع اتمكدن ويبس يبوب پرخك صوا جمكدن وحركت
اتمكدن وجماعدن احتراز اتمك كركدر صفرادن
ويبوستدن اولانلر علاجده حقنه لينه المك كركدر
وشراب بنفسج وايو اجكردك لعاب وكتان تخم لعابن
اجرمك كركدر غدالردن جربامق قزيلي وامرا وعلاوه
وسمزطوق وسمزقرا ترخ شرواسن بادام يغين
يغ وغسله ملس خطمي وبهار وشرواسن اجورمك
كركدر فاقن اصلسز يعني كوده به وكوزه صوبر
دشمك يرقاقن سودا يعني كوده بره وكوزه صوبر
دشمك سبب صفرا جوقلوغي وسودا جوقلوغي دكلدر
مراره يعني اودرا سندره يا اودله بغرسق ارا سنده
يا جشكرك طلاق ارا سنده يا طلاغله معيده ارا سنده
سدده اولمقدر يا طبيعت بحران ايلمك در علاجده شربت

خيرا صل فندق وسكنجبين سارج وسكنجبين زوفي
وماء الرمانين وماء الشعير اجورمك در اكر صفرا غلبه
قبض الرسه شراب حماض وشراب بنفسج كاسني تخم
سدبله اجرار وحقنه لينه اده لر وصفراي وسوداي
اسهال مسهله كاسني تخم وكاسني دبي وكاسني
ياسرغي بوغامش وراوند وخيارشنبر فلوس وهفت
ان كون بزري رنجبه شدوره لر وسماقدن دخي
وصرو مونلر كيدوره لر وقلونه شكر با اصلر
وحماعدن جيجي كوزن كل صوبله وكشنيز صوبله
بلغم غدالردن برخ كون قروق وزرشك وقبق وكون
وناربخ وكاسني وناردل وحب الرمان مزوره نيس
وشكر له حبوبدوره لر صكر وقراجله زيرباج يا مزوره
وقراجله زيوبلح بشروب يدوره لر يشلردن كشي

آنار وشفتالو وخيار ومرول وكاسني يدره لر اسي
نسترديدوره لر وفاسد نسترلر يغرت وقوزو غاك
يميلر طلاق شيشمك وبيومك اكر بسيجق قراده يورر
سارلق اولرسه يلدن اولر اكر بسيجق آغرسه ورمدر
اك تقديرجه دراخي سبب سودادر علاجي استسقا
علاجي كبدر وسوازاجمكدر وطعام اوستنه ايجمكدن
ويل ايلر وغليظ نسترلدن سقفتسندر وغذاواتاك
آز يمكدر وسودا ارتررنسترلر مرجمك وقروات
وبادنجان وصغرات وطوزلو نسترلردن برهيز ايلك
در وسركه اصلمش انجيرك ايودر يلدن اولرسه
كيك وطريله طرنيله قزدرب وره لر اك متمنده ديخم
ايمكلو فندريونكه اسقلو يدرو در لر وافسنتين
كه بيازيوشن در لر هرسندن بشر درهم اشتر

وج درهم سركده اصلمش انجير اون درهم بابنج واكليل
الملك هربريندن اكيشر درهم بويي برر درهم صرو مومر
درت درهم كبره دب قباوج درهم دوكوب بابونج
ياغيله وبنفشه ورب خمامدن چقوب طلاقي ومقدن
مسكره وره لر قرنده سعلياتن واوق قرد اوتي
متعفن بلغمدن اولر علامت سليار تي وكيجه
طوطقلر باش ولوب كمدز قورواوتي وكوكل
طرنجبين وكيجه كيجه دبس قرخيلدي وايقوده بلكملك
وطعام يجك كوكل دنك وقرد اوق اويجاق مقعد
يجك وبخنده بله يحقمقدن علاج بلغم استفراغ ايلك
وبلغم ارتررسندن برهيز يلك وحرب نسترلر
يمك وانيسون وقرنفله هندستان قوزن يلجرك
قوزيمك وخل عنصر ليمك در حب كه قرنفلجان

وقوردن قروب چقره سرخس کره قوزغون اوت
درلر وشیخ ارمنی کرصروبا وشندرغه حشیرك کرخرسنی
درلر وئیسون وترید وافسنتین وشفتالو یپرغی
وترمس کاکاترنیا ودلوجه بقله دیرلر هربرندن
ثلث درهم دوشکلر ثمن درهم مقل ارزق وثمن
درهم محمود قتالر شراب صولله کوق یاخب لیلر
استسقا للیلر وستنه یرقوزاجی یپراندن بخوره
ایچوصولیجلر عجایب کوره لر یکرکره یاقوقده باش
اولسن علامت بولله ارك وکبك کب نسنه
چقماق بوالك رایحه سی کره اولمق وبول دیجك اغرمق
غ ج بدن قوسمق وحقنه ومسهل اله تنقیه
ایتمك وطرلوواکش وقت صتلو نسنلر تمك کرك
غدا کردن رشته واسفناخ وقوق وسمن اوت

وماش وبادام وشیر غینله ونیمرشت یرده یمك
کرك وات ازیمك کرك یجك فرازیج یاسمز قوزات
وقیون ات یمك وجو وجلاب وشراب تفاح وشراب
خاص وشراب حسك کره دمودکن درلر وشراب بجل
کره برق درلر بجك وطیلله قزاوغلان سدن ضمرق
کمیتله اغرلله اکمکسوك عامه دیغی وعلاجدر
اکر قان چرتسه شراب حسکه وشراب بجیله
وشراب انجاره بزرکنیس وبرزدکلشکهر یاقوب
ایچوره لر عسبرا الهول واهتیاس الهول کثر
برودتدن اولر علاجی شراب عنبون وشراب صمور
ایچورمك وانیسون ورازیانه یمن ومنون وکرفس
یمن وقرون یمن قیندوب صوین ایله بال الله یا
شکر اله یاشراب حسك وشراب بجل اله جوردمك

بال وبخود صوبی وکشور شرباسی وضعف صرساله
وشلغم وهلیون وکردیه شرباسین یدوره لر اوزرنه
حرارتدن اولر علاج شراب حماك وشراب
بجل وقربوز صوین شکر له وخیار تخم
وقربوز تخم وتخم کن سیدن شکر اله لجوریك
وخیار ومرول وقربوز بدر مکدر سکسر البول
بعض ایلر اقاقیا وقوقنار وتلوث وحرشه ایشمك اکثر برص
دتدن اولر علاج اسپی اوتلر اله بسك وطوبلاق
وقسط ومروه اسطوقودس وکمون وکونلوك
کبی معجون ایلیوب یمك یا بوا وتلردن دوکوب
کلبشکره یا اطرفیل صغیره شکر اله
وسایا غله اولمش اولا قوروب یمکدر وغدالردن
سماق وقرق آیشی بوا سی اوتلردن قتب بیلر

اکر حرارتدن اولورسه شراب وردار زرار وشراب
رمان حامض وشراب حصرم ایچه لر واکثی بوغرت
وسماق وقرق آیشی یدوره لر وکل ساس البولکه
قتا کشلردن وصوزلوکنه شلردن برهیز ایلك
کرك سقوف که ساس البول قطع الیه بلوط
ومرور اسین وکونلك وطبلق وسصوخودوس
بابد وکل نابت یکرمی قطا ایله دوعدن
ك درهه کلبنجه دکن استعمال اده لرجیا
قوت ضعیف ولق جماعه قوی ایدن غدالر بون
یتخودله وسفاله ورشته وباقله آشی وارمك
سمز اوغلاق وسمز صوق وسمز فاریج وسوجه
آت وهرینه وسلو برنج وهلیون ونیمبشت
عرده وکباب بیمش بلق وسد وبغرتلو دکلر

بَنْبِيلَر وَاوْرُم وَخِيَار وَشَنْخِيَار وَقَبَق وَشَقَايَلُو
وَنَعْنَاع وَنُخُود وَكَشُر وَشَلغَم وَتُرُب وَبَرْجَه
وَفُسْتُق وَفِدِيق وَهِنْدِسْتَان قُوزِي وَمَنُوش وَطَنْلُو
بَادَامِ اَنْجِي وَكُوكْنَار اَنْجِي وَسَايَاغ وَبَالَق
كَرْدَمَه وَكَنْدَنَادُر اُولَار جِمَاعَدَن قُوتَادَه
كَثُر وَتُرُب وَهَلِيُون وَكَرَفس تُخُم وَسُوسَم وَدَارْچِين
وَكَبَاب اَرْمَغِي وَلَبْسَاسَه وَنَاعْنَاعِين وَقِسْط
وَكَرْدَمَه تُخُم وَخُصِيَة الثَّعْلَب وَشَقَاقُل وَزَنْجَبِيل
وَسُوسِنْجَان وَسَقَنْقُور وَقَرَنْفُل وَسَرْجَه وَكُوكْرَجِين
بِيرْدَه بَنِي وَتَرْنْجَبِين وَمَثْرُوث طُوس وَمَعْجُون الْمِسْك
وَكَشْنِر مَعْجُون بُوغِدَا كَرْدَن وَآدِوِيَدَن هَم بُرْكِيَه
مِزَاجَنَه كُورَه بُيُورَه لَر مِزَاجِي اَسِّي وَمِزَاج يَابِس كِيَه
اُولَيَاكَه اِسِّي غِدَا لَر يَا اِسِّي اُولَر بُيُورَه لَر كَه مِزَاجِي

قَرِيب بِالْكُلِّيَه جِمَاعَدَن قَالَه زِيَان اَيلَين نَسْنَلَر
تُخْمِلَه اُولَق وَسُوق صُوغُق اِيجَك وَهُوقَاز اَلُوق
وَبَجَاسَت تَمَلَك وَسَنَاب وَكُنُوز وَيَزْدَلَك وَبَجَق
بُونيُوزِي جَبْرِدَك وَمَرْجَمَك وَاكْبَتِي نَسْنَلَر وَطَرْكُو
نَسْنَلَر وَمَرْوَل وَكَاوُزَر وَكُل وَنِيلُوفَر وَبَرْزَقُطُونَادُر
جِمَاعِ قُوِيَ اَيلَك دَه اِعْتِقَاد عِدَا لَرَه اَدْوِيَدَن بِرْكَدُر
وَقُرُوق بُولَك وَاِيجَه اَوَازِلُو عُورَتلَر اَوَازِن اِشْتِمَاك
وَاَرْقَا اُوسْتُنَه بَقْمَق جِمَاعَه قُوتَادَر وَجِرْ تَفَاصِيل
يَعْنِي بَدَن كُشَلَر اَغْرِي دُكَل بَدَن كُشَه كَدَه اُولُور
اَكْوَا اُولُور وَكُورْغَه سُكُوكِدَه اُولُرسَه بِل اَغْرِي دِرِلُو
كَرَا يَا قَلَرَدَه اُولُرسَه نِقْرِس دِيَه كَرِيَن بَاشِنَدَه
اُولُرسَه دِزَه يَا بِلْغَه دَكِن اُرسَه عِرْق النِّسَا
دِرِلُو دُكَلِنَك سَبَب يَا صَفْرَا يَا قَان يَا بَلْغَم دَن يَا مُرَكَّب دَر

جماعة

آزاوكرك يالكوز بلغدن ياسودادن اولاكه
صفراقرشمش اولا يابرودت يابلغدر يا قتحرارتدر
فائدن اولرسه علامت رنك قزيل اولمق وششمك
وقتا غزيوب قتي صنجمقدر شرابي قان املق وطبيعت
شرابي بنفشج مكرر له ياخود عسل يله تليين
ايلكدر وصفراوي حميده ديمكدر سرشربلري
ايلكدر وغدالري يمك دردوهيجانات يمكدر واغز
يره اوتل صندل وكل وكشنيز وكاسني كل صوله
وسركيله اوره لر اغزي اكر قتا ولسه برز انيون
قتوب وره لر اغزي كسيلنجك بنفشه وخطمي
وبابونج واكليل الملك وره لر صبغرادن اولرسه
علامت رنك صروا ولمق وشيش آز اولمق وقت
اغزمق وقتي قير مقدر آز اوكرك قان قرشديرن

صرف صفرادن اولر بوسبيدندركه علاجنده
اول قان املقدر اندن صكره مطبوخ فاكهه
ياسور نجان قتوب جمك كرك اول برز قطونا يله
سركه وايت اورزوم سوي وكشنيج سوي وتمرهندي
قتو وخيار ومرول اورمق اون درت كندن صكره
كه برز اغزي ساكن اولا خطمي وبنفشه وكيك
وبابونج قيندره لر سوزيلر سبحقله اغزي يرينه دكلر
يي جمله بوفسنك دلجي علاج غدد وشرنده وكرو
قلان نسترده خوش كلمك كبجه اوينجاق وقيش
كونلرنده اغزي املق يابين اكسيلمك دن علاج
اول مغلي سفيدج وشراب صول وسكنجبين زوري
يله بلغم بشرمك كرك عام بلغم نضج نوبجاق
وجب التصبر ايله كه سورنجان قمشش ولرسه الندن

كركك غدا لردن برنج كون اول شكر اله يا بال ايله
بخود سوين يا يا لكوز بال يا رشته مروده سد
ويرمك كركك ضرورت اولميخه كه قوت ضعيف
اولا ات ويرمك كركك برنج كن كچ ماده
استفراغ اولدوغندن ضكره كوكرجين اتمكه
طراق اوت وبخور ودارچين بله بشميش اولا يلر
يا خود شكر وسيلن ويرملو هر كچه كنكبين
ومعجون فلاسفه وتريا ق فاروق وتريا ق اربعه
يلر اغران يرقسط يا غن يا ونيون يا غرد رتلر
حمامدن چقجاق بال يا لكلك درتلر ونوني واكليل
الملك وسورنجان وكتان تخمين وكونلك وشاه
سقزين دكلر صرو موم قوتي ايسهله وره لار
طتلو صولو مرطب حمامه كرمك زيان دراسي

بحقف حمامده كه درليلر صوي اسي اولا ارقوتيلر
واشنا له ونظرويله وطوزوله اغريان يرا ولركه
ايودر سوزادك اولرسه علامت اغرآز اولمق
وشش قت اولقدر حمامي سودا وي علاجيدر
حمرارتدن اولرسه صفراوي علاجدر آكر
برودتدن وبيلدن اولرسه علاجي بلغم علاجدر
لكن بوا كي قسمك مسهله اولقدر احتياجي اولمز آكر
برنج خلطدن له اولرسه اول خلط علامتي مركب
اولقدر علاجنده داخي اول خلط لرولي علاجدن
تركيب ايدوب تملكرك وجه مفاصله مسهلدن
قوصمق كركدر وحقنه كه سورنجان قتش ولازم
ايودر دكل اكشي وسركه لو نسنلر سكنجبين
وخمر زيان ايلر بو مرضك معالجه سنده غدا ايلك

وَاتْ يَمَكْ دُرْ طَعَامْ يُوبْ تِرْخَكْ حَمَّامَهْ كِرْمَكْ يَاسُ
يُمَكْ يَا جَمَاعْ اِتْمَكْ يَا حَرَكَتْ اِيلَكْ قِتِ زِيَانْ اِيلَرْ دَهْ
حُمَّيلَرْ يَعْنِي سِتْمَا لَرَهْ بِلَكْ كَرَكْ كَهْ حُمَّا حَرَارَتْ دَهْ يِيمَهْ
يُرْكَدَنْ قِيَارْ دِكَلْ اَعْضَايِ قِزْدُورُرْ اَكَرْ اَوَّلْ دُوحْلَرْ
قِزْدُورُرْسَهْ كَهْ قَانَكْ وَدَلْغِي قَلَدَنْ خِلْطِلَرُوكْ بِحَارِي
دُرْ حُمَّا يَوْمِي دِرْلَرْ اَكْثَرْ خِلْطِلَرِي قِزْدُورُرْسَهْ
مُتَعَفِّنْ وَلَاحُمِّي عُفُنْ دِرْلَرْ اَكَرْ اَوَّلْ اَعْضَايِ قِزْدُرْسَهْ
حُمِّي دِقَهْ يَعْنِي اَبْجَهْ اَغِرْ دِرْلَرْ اَكَرْ اَوَّلْ خِلْطْ مُتَعَفِّنْ
اُولَدَنْ قِزْرْسَهْ سُونُوخْشْ دِرْلَرْ بُولَهْ اَوْلَارْ
هَمَانْ قَانْدَنْ اَكَرْ مُتَعَفِّنْ اَوْلَانْ خِلْطْ قَانْ اُولَرْسَهْ
قَانْ هَمِيشَهْ طَمِي اِيجِنْدَهْ اُولَرْ طَمَرْلَرْدَنْ طَشْرَهْ مُتَعَفِّنْ
اُولَرْسَهْ بُوسَبَبْدَنْ دِرْكَهْ حُمِّيءِ دَمَوِي هَمِيشَهْ
مُطْبِقَهْ نُوبَتْسِزْ اُولَرْ اَكْثَرْ مُتَعَفِّنْ اُولَانْ

صَفْرَا اُولُرْسَهْ وَطَمَرْلَرِ اِيجِنْدَهْ اُولَنْ صَفْرَا مُتَعَفِّنْ اُولُرْسَهْ
غِبِّ لَازِمْ دِرْلَرْ يَعْنِي حُمَّانَكْ نُوبَتِ اُولَمَزْ بَدَنْدَنْ
دَايِمَا حَرَارَتْ كَثِيرْ اَكَرْ طَمَرْلَرْدَنْ طَشْرَهْ اُولَنْ صَفْرَا
مُتَعَفِّنْ اُولُرْسَهْ غِبِّ دَايِرْ دِيرْلَرْ بُرْكُونْ دُوتَرْ بُرْكُونْ
دُوتَمَزْ طَمَرْلَرِ اِيجِنْدَهْ مُتَعَفِّنْ اُولَانْ صَفْرَا اَكْثَرْ يُورَكَهْ
يَاخُودْ مِعَدَهْ يَقِينْ بُرْدَهْ اُولُرْسَهْ حُمِّي مُحْرِقَهْ كَهْ قَرَهْ اَغِزْ
دِرْلَرْ غِبِّ لَازِمَهْ دَاخِي اَكَرْ صَفْرَا دَقِيقْ اُولَبْ
بَلْغَمَهْ قَرِشْمَزْ اِسَهْ غِبِّ خَالِصْ دِرْلَرْ وَالَّا غِبِّ غَيْرِ
خَالِصْ دِرْلَرْ اَكَرْ مُتَعَفِّنْ اُولَنْ خِلْطْ بَلْغَمْ اُولُرْسَهْ
اَكَرْ طَمَرْلَرِ اِيجِنْدَهْ كِي بَلْغَمْ مُتَعَفِّنْ اُولُرْسَهْ حُمِّي
بَلْغَمِيَّهْ لَازِمَهْ دِرْلَرْ نُوبَتْ اُولَمَزْ اَكَرْ طَمَرْلَرْدَنْ
طَشْرَهْ يَعْنِي بَلْغَمْ مُتَعَفِّنْ اُولُرْسَهْ حُمِّي بَلْغَمِيَّهْ
نَايِبَهْ دِرْلَرْ هَرْ كُونْ نُوبَتْلَهْ دُوتَرْ مُتَعَفِّنْ

شفتالو وازمرو خیارکیب یاغلیظ یاپشقان
نسنلریوب یابدنده لخلاخ جوق اولسه مرده
سده حاصل اولمقدن دور همچو یوسف لک
سببی فتح غصه لیمك یاقت قفاق یاقرمق یاقت
فرح اولمق یاجوق فکر ایلمك یاآرمق یاقت آرمق
یاقوی سهل اجمك یازور اولمق یااعضاد قت
آغرمق یااوك کیلمك یاقت آخ یاسوسمر اولمق
یاآخمه اولمق یااچی غدالرده یااچی اولمك یالتماسده
جوق اولمك یاجوق زمان احتمامه کرمك یاکام
نزله اولمق یاجوق اولمکدن علامت اولدرکه بودیکمز
نسنلردن برسبب وقع اولا اول دوبجق دیلیه
اشدرسه آزاشره آزجکده بضع اولا ولابدنده
کی حرارت اکن قت اولغه بلی حمام حرارت

اولن خلط سودا اولرسه اکر طمر لر لجنده کی سودا
اولرسه ربع لازم در لر بنك نوبت داخی اولمزا کر
طمر لردن طشره غی سودا اولرسه ربع دایر در لر
ایکی اون قولر برکن دوتر اکثر متعفن
اولن یالکوز برخلط اولرسه حتی مفرده در لر
مرکب در لر اکر صفرا ایله بلغم بله متعفن اولرسه
نبط العنب در لر اولکه صفرا کی یرده متعفن
اولر برسنوك راحت کون برسنوك نوبت کوزلی
وسق اولب بللو وقتا اولدوغی یاتسبیندن
اولن حمیلر در یاصیرو برهین ایلمك دنا
اولرخلط متعفن اولرحمیلر حاصل اولدوغی
یافاسد نسنلر عمل ندر بالق وبوغرت وقوز
کب یاصولو تیلر جوی کدندر زرد الوق

كب اولا فاروره ساغلقده عي كب ولا بوحمينك
قوتي يقدر اولدن آخره برنوبت ايك اوچكون اوزره
علاج قبقي سبدن اولرسه اول سبب زايل
ايلك ذرمبرد مرطب شربتلر شراب ليماض وشراب
نيلوفر وشراب فشر اصل هندبا كب وسكنجبين
وشراب ليمون اچورمك وخيار تخم وكاسني
تخم وتخمك سدن شكر اله بورمك وسوق
يرده اوترمق وحرارت قوي اولمرسه معتدل
حمامه شكرمك غدا كردن جوا وآروك
آبي واسفاخ مرورده سي ورشته مورده سي
بادام يا غيله با اكشي سنيله با اكشي نارصوي
يا قادن طوزلي يا ليمون يا ترنج سوي كب اكر
قان غالب اولرسه قانلو شكل اكر صفر

غالب اولرسه نقوع مسهل يا مضبوخ فاكهه جمك
كرك سب قان جوشلو عي يرمزيدر
كوزلو وبكزي قزل ومقدر صمرلو صلو وق
وكوده غرو وق وكاعل وق وقاروره قرب
وق وغليظ اولق وبنض طلو وق ونفس حاد
ومقدر ويدي كنده بحران يلك در علاجي
بوقان الق جليب حقنه يلين ايلك
ويراك كن غدا يمك غدا لردن كني مزوره يلك در
وشربتلردن شراب رمانين حايض وشراب
عناب وشراب رمانين وشراب نيلوفر
وشراب حصرم وشراب حماض جلركبنكله
كيتمرسه نقوع مسهل يا مضبوخ فاكهه بورمك
بورك اوشنه كل سوي وبركيله صدك

آزوب طلا ايليكر وشكراله قاربوز سوين ايجوره بر
حبي صفرا وله علامتي سوسمق وباش آغرلغي
اولمق ودل صرو اولمق وغوغا سومك وچراغلرك
وشمك آكرمحيقه اولرسه دل اوصار رصكره
قوقو رخمت وحرارت وسوسزلنمق وطارلغمق
ارتق اولر طداغي يارييور دل قوقو اصغر غبديره
اولرسه نوبتي اول چكمكله دوتر صكره ديره در
كرخالص اولرسه حق درلدكله ايكر ونوبت
درت ساعتدن اون ايكي ساعته دكن اولر بدن
ارتق اولرسه غيري خالص اولر خالص اولمجاق
بر نوبتدن ارتق دوتمز مكر خطا ايليكر غيري
خالص اولمجاق اولركه التي آي اكلمز خالصده البته
قاروره رقيق اولور غير خالصده اولركه

غليظ اولر حتي صفراويده آكر طبيعت قبض اولر
كوكلدونمك وصفرا قسماق حق اوزره اول نوبتده
قيرق ديره دكن صكره وارديقه ازديره در ونو
بتدن ايكنجي درلدكله ايلور قاروره اوركب
قويل اولور مكركه صفرا دماغه چقه قاروره
آق اولا پس اكر بروز قيمز ايسه وقدركه
سرسام اولا اولدركه بوحميده هيچ قان
ايلكر مكركه قان غالب اولا ايكنجي كون حقنه ايلور
صفرا اكسلدوكيدن صكره ازجق قان آقده لوصفراي
اسهال ايليكر شربتلردن اول سكنجبين وشراب
نيلوفر وشكراله قاربوز سوي كه هم درد بول ايلر
هم درلدر هم سوسلغي كيدر يا تخمكن سودلمه خيار
تخم سودن وقبق تخم سودن ايجوره لرانك

صكره شراب نفسيح وشراب اجاص وشراب ليمون
وشراب نيلوفر ويا شراب نفسيحله شراب حماض اچرلر
اكا اوجكوندن صكره شكر اله نقوع حايض يا
نقوع حلو اچره لر وخير اله بشمش ياش قيسوين
اپور لر طبيعت هركون شاغله يا حقنه يله برابر
بحلس تلبين ايليه لر اكر كوكل دنك وقسمق
بق اولورسه ترهنديي اصلدر اولورسه كه
اوزرنه سرلر اچورلر اكر طبيعت حق كرسه
شراب حماض يا شراب رمانين منعنع اچوره لر
اكر كوكل دنك وقسمق بنوكله كمنه طباشير
وسماق وقوقوكتيغ وزرد وردبرابر اللر
برذكا فوريله يلوذكا فوزسز استعمال ايليه لر كه
كيم بومرضدن غدايي اوج كون تاخير ايليه لر

اندن صكره جوويره لر مكر قوت قلب ضعيف
اولا كدقوج شوربا سين ويره لر يخنى حمصا سين اولسه
واشتها اولسه حب الرمان مزوره سين ويره لر يا ارمت
مزوره سين ويره لر يا زيرباج يا ليمون مزوره سين
يا اسفناخ مزوره سين يا سمزاوت مزوره سين
يا قبق مزوره سين يا ريشته مزوره سين
ويره لر يا بادام يا غيله يا آكش انارجويي
يا زرشك يا ليمون سوي يا سركيله يدوره لر
يخنى غب خالص اولسه يدوكندن صكره
قوج شوربا سين ويره لر دوكل نوتيلو حميلرده
قاعده بدركه غدايي نوبت وقتنده الت
ساعتده اك ويره لر تا نوبت وقتنه دك
طعام هضم اولا نوبت وقتنده يا نوبت

5 10

مقام

وقتنه طبیعت تمام هضم ایتمکه مشغول اولور
مرض دفع ایدر مزاجلت ساعتدن الک ویرجک
صیرنلک ینه قوتی اجاره نوبت وقتنده قوت
اولمزکه مرض دفع اولا دکل حمیلرده نوبت
وقت یقین کلوب حمی عارضیت بلور یجاک
یوبان دیبن قیندوب شکر اوزرنده یاسکنجبین
سوندوب لجله ایچوب قصه قایدر حمی
نوبتی خفیف ایدر صفراوی حمیده اوجمی یا
زسنجی یا لیمنجی یا ایدیجی کتن مسهل ویرمک کرکدر
زیرا که بحران کونلرنده مسهل ویرمک یاوا
کونلروک ایوسی کزنجی واوچنجی واون
ایکنجی واون ایکنجی کندر نوبت کتدکده
حمیده مسهل ویرمک کرکدر مسهل کروک

ایوسی نقوع مسهل وماء الرمانین ومطبوخ
فاکهه دورکوک کیم حمی صفراویه صداع ساکن
ایلیلر واوچنجی تدبیر ایلیلر کیم اوچنجی زیان
ایلر دلده باد اولسه ایواچکردکدن لعابنی
وسکوت اغاجی وزیله سلمر وجکره ویرک
اوستنه حرارت قت ویلجی کاسنی بلخیار
دوکب کل صوین قتب براق قطره نرکه طمزروب
وره لر ایفلرینی صویله طوزله کبک له یسلر
حرارتی کن غالبا ویلجاق ادرار بول یدر روسوب
تخملر سودن خیار تخمی وقبق تخمی وتخلمی
کب وقربوز سوین شکر اله طباشیر اله اچورلر
اویی سوق سویله سولیلر واقرسوکر قتنده یرلر
قاینده الماوارده وایواوخیار فویلر ورسین

10

كاهلك واويخو كلمكله دوتراز درلدوداكز
نوبت كيجه كلور جق اولركه معيده اغرضعيف
اولرنوبت كلجك يرك اويمز اشتها ساقط اولور
يوخمينك نوبتاون سكز ساعته دكن
اريشش علاجه اول بلغم بشروب اندن اسهال
ايلمك وقان المقدن احتراز ايلمك طبيعت قبض
اولياق شافله ياخقنه حاده ايله تليين ايلمك
شربتلردن نيلوفر بنفشه سادج يا عنصلي يا بورري
وشراب ليمون شراب اصولله خيار تخم وشنخيار
تخم وكاسني تخم وقادن دوز لعبي وبيان ديب
وكرفس تخم وترسيا وشاندن بشمش مغلا بيله
ايچورلر يا لكوز نمرهندي يا لكوز اروك سوينده
احتراز ايليه لر يكرم كندن صكره كيمزسه شراب

يبرغمي وتاره كل وبنفشه وبنفسج وكل سوي وسركه
يلده لر اكثر اويخوسي كلمز اسه كاوذ وسركه
وترسين بيلمه يه لر يكرمي كوندن دكن كتيرسه
قوص طباشير حماض يا قوص طباشير كافوري
شراب قشر اصل هندبا يا كله ابجوره لوخران ايلوب
خوش اولب داعي بوخراني كون كليسخ حمامه
وبيلر مثلا بحران يدنجي كونده اولسه حمام
اون دردنده واره حمى عفنيه علامتي
حرارتيادا اولمق وجوق اشتهاسي فاروره نك
صرولغي آز يا آق اولمق اولركه عفونت سبندن
قزل اولر ونبض سريع ومختلف ولين اولمق
طبيعت نرم اولمق وعطش آز اولمق مكروه
طوز لو بلغم اولا نوبت دوتمق اغر لمق و

قیتراصل هندباله قرص انبز باریس راونديي ويره لغدا
لردن اوّل شکّر اله یا بادام یاغله نخود صویی
یاشکّرله یا بالله جوار ویره لرصکره ریشته مزدر
یازیرباج یاشکّر اله بادام حریره سن ویره لر
اون دورت کندن صکره مصطکی ودارچینی و
طرق اوتیله فرانج شوربا سن ویره لر اکر
حرارت کی وقت اولرسه اسپی اوتلر واسپی شربتلر
وغدالری آز استعمال ایلیلر هرکیجه خیار
تخمین وشنخیار تخم سکدن ویره لر معیده
اغزیر شکل یاغ یا ایوا یاغ کله لچندز سنبل
ومصطکی تیمش اولادرتلر وزرد وزرد وافسنطین
وقرنفل دوکوب کل یاغله قوشدوروب
معیده اغزنه وده لر نوبت وقت یقین کلیجک

سکنجبیله

که علامت بلوره طوراق اوتن وبیان دبن وترب
تخمین قیندوب شکّر اله یا بال یاسکنجبین
اوزرینه سرکه قصلر بلغم مسهلله استفراغ
ایتمك استسلر بردرهم کابلی هلیله قبه
بجوق درهم اکشوت بعض اوزم چکنه ایلك
بکی طولاشن صرمشق تخم دوکوب شرابت
صوبله لعوق ایلیوب یاده کزینکله اولیاته
حبّ الصبر وبرولر مامرخوش اولوب بکرمی درت
کون کجه بجه حمامه قویلر
علامت اول دوتجی ازدرتمك صکره ماده
بشدوکجه قت درتمك شونلکیم دشلر برینه
دوقنه سکنکلر اوزرکب کله حرارت
صفرا وی حمّی حرارتندن ازاولا نوبتندن

ايلمجي جوق در لكي كله اله نبض مختلف وصلب اولة
نوبت اولكر برگن وبر كيجه درگن اورز نوحيي
آكنز سيتملر اوزيوب خلاط كويمكدن اولور
باين دوتر تيزلكدر كوزين دوشن كيجه كدر اولكر
طلاق بيرحسي قيشه اولشر بلك ايلك يارة اوزغر
رخ كدن بلا ج آكرقان كيجق اولسه قان
الق اندن صكرة سودا كي نضج بولدوغندن صلر
مسهل له برنج كرة استفراغ ايلك شربت لودن شكر اله
ياشكر سنجاو وشراب نيلوفر اله وجلاب
وشراب حماض شراب نيلوفر اله وشراب ليمون
وشراب شاهتيرة جله وبعض اوقات سكنجبين
اجورمك ونوبت كندة اروخ دوتمق مكروكة
نوبت كيجه يقين كله پس طلجاق شكر اله جاو ياشر

نيلوفر اجورة لر يا اسفاناخ مزورة سين ياكاسني
مزورة سين يارشته مزورة سين بادام ياغنله
بدورة لر نوبت وقت يقين كلمك بيان تيندروب
شكر اوزرنه ياسكنجبين اوزرنه سنجبين اجورمك
كوك دلخ قصدرمق كرك قصمقدن صنكره برز كل
بشكن اله ياشراب ليمون اجورة لر راحت كتوزه
غدا اسفاناخ يارشته يا مزورات سني حرفوق
يا فوارنج ياشتاك قيون اله يلر يا بوداري
مسلوقه بشربا ليلر بمك هيچ يمكر نوبت
ارتسي طتلو صولو حمامه كره لر هواسي معتدل
اولا آزاوتره لر معتدل صوي جق دوكنلر داخي
بركون مسهل اجورة لر ضيعت قبض ولدرجه
شافله ياحقنه لينه يا ستوتصه اله تلين ليلر

قوي اولق كين كين كلك رنك صير وسغ قزيل اوق
برمغله بسمق قزلغي كنمك كرو قوبمق يزمك
قزرمق كزمك ورملوك ماده سي مركب اولمق زادد
اوركه باكمك وبرخلصدن اولا كسيلك
دخ غالب اوركه قان لمق وصفراوي
اسهال ايمك وصيغت تليين ايلمك وهفتده وكون
برري ردبخه نفس كرورم قولدن وبارو
رتوبرده اوركه قان ورم ولمق يانلق
اكرقولدن وبارو ورده اوركه محايف اولمق
جهتدن الم وبارد شربلر بجوره شراب عناب
شراب نيلوفر وشراب ورد حري وشراب لمون
وشراب سكنجبين كبي وصوق غدا ويدوره زعفران
مرقده سي واسفناج مزوره سي ورشته مزوره

هركيجه خيار تخم وقربوز تخم وكاسني تخم سدين
شكر اله باقربوز سوين شكر اله بجدوب ددن دبل
اده لروتيا ومرول وكاسني وقربوز يدرلر
بكرمكدن نصكره شراب قشر اصل هند باله قرص
انبر بادريس روند ويره لرجن حمي برمق خلصدن
مركبا ولسه شطر لغب يا دخ يروغي كب عالجنده
صفراوي حمي وبلغم حمي عالجن جمع ايلمك كرك
اورام وبثور يعني ششلر وسوجلر يا قندر
ياصفرادن يا بلغمدن يا سودادن يا يلدن يعني يا ماييد
يعني سودن اولرسه علامت دنك اولرسه علامت
قزيل اولمق وقجن طلك استسقا دكلنه اغرسي و
حرارت ارتوقت جكلورجن دشلسه حرارت
واغرسي ساكن اولور صفرادن علامت حرارتدن

كبي آت ودتلو نسنلر يدرميلر اكرهاده دماغدن
قولقلر اردنه يابركدن قلقلر التنه ياجكردن
بودلره برير لرمزدوكلمش اولرسه اول بلورياك
رادع يعني ماده عضويدن كروسنج ايرينسنه
وبرهركل ياغيله موم روغن وياش كشنيج سوي
وكل ياغيله وكاسني سوي وكسان لحمل سوي
وسيركه كبي اكرماده اعضاي دبشدن دكلمش اولرسه
رادع وزمق كرك بلك ماده عضوده جكرسنه
وزمق كرك اعضاي دبشنه اذنه سايا غ وكره
كره ياغ كبي اك قيمه دخ فجن ماده تمام عضوده
دوكلنه شيشن تمام غايتنه ايرسه منفخ نسنلردن
بويي وبابخ واكليل الملك وخطمي تخمه وكتان
تخمي وقرنفل اوزم جكودك جفمش والجير هربندن

اوجر دردم دوكلر قيدره لر بش درهم قورونش
ياغني ياماده ياغ قبوره لن دنكمك ايسه
دشي طاغارجق طغلود وبنمش صوغان و
خيردائي بشمز خيارشنبه بايلله طتلو
بادام ياغي وزمق دخي طغدور اجلجا غني
جرهلرك وبهالسر تدبيردائي بوتدبيردر
حمام دكاقتي ورملري وجانلري بشدر
بشدر ورم اولان كشي طعام يوب حركت
ايلمك كرك وشش اوج ويروب اشلدوكيدن
صكره سهل اجمك كرك طاغمدائي درمو
سولجولودركه وياكنلرنده جفارقني
زحمت ويرر اودكب كيندوزريونه سي
قاره يشل باقرييل اولورصيرونك كوكل

دُورْ تُوْرْ قَصْرِيرَكْ وَيَزْ اُوتْ كِدَرْ قَتْ صُوصْ نَفْسْ رَيْ
قَتْ طَارْ لَغْنُورْ صُولُورْ حَرَارَتِ طَشِنْدَهْ آزْ كِبْ اُولُورْ
اَمَا اِيجِنْدَهْ جُوْ اُولُورْ طَاعُونْ كِكْزْ اُولْ دُرْ غَالِبْ
قُولَاقْ آرْدِنْدَهْ وَقُوْلَاقْ آلْدِنْدَهْ وَبْدَلْ دَهْ وَبْزِيرِنْدَهْ
اُورْ اُولْ دُرْكِهْ اَوَّلْ عَلَامَتْ حُمَّى يِنَهْ
بَاوْرِيجَكْ قَانْ آلْدُورَهْ لَرْ مَطْبُوخْ فَاكِهَهْ يَا نِقُوعْ
مُسْهِلْ اِيجُورَهْ لَرْ طَاعُونْ جِقْدُوغِنْدَنْ صُنْكَرَهْ
نَصْدْ اِيلَكْ وَنَهْ مُسْهِلْ اِيجَكْ كَرَكْ حُقْنَهْ لَيَنَهْ
اِيلَهْ طَبِيعَتْ قَبْضْ اُولُرْسَهْ تَلْيِينْ اِيلَكْ كَرَكْ شَرْبَتْ بَرْدَنْ
شَرَابْ صَنْدَلْ وَشَرَابْ وَرْدْ طَرِي وَشَرَابْ خِيَارْ
وَشَرَابْ لَيْمُونْ وَشَرَابْ رُمَّانَيْنْ وَشَرَابْ تُفَّاحْ وَكَنْجَبِينْ
كُلْ هُوَيِي وَكَاوُرْبَانْ سُوْ يِلَهْ اِيجُورَمَكْ وَغِذَا اَرْدَنْ
جَوْ وَسَمْزَا اُوتْ مُزَوَّرَهْ يِينْ وَيَا مُوجَكْ مُزَوَّرَهْ

اَكِنِي اَنَارْ سُوْيِي بَالْيُمُونْ سُوْيِي يَا شِيرْ قِيلَهْ يِلَكْ كَرَكْ
تَمَامْ حُمَّى يِمْبَجَهْ اَتْ يِمَكْ مَكْرُوهْ قُوتْ قَتْ ضَعِيفْ
وُلَاكِهْ قُرُوجْ شُورْ وَيِينْ اِيجُورَهْ لَرْ طَاعُونْ
اُسْتُنَهْ هِيجْ سُوقْ نَسَهْ وَتَمُوكْ كَرَكْ تَلْكْ
قَرَارِيجُوكْ دِرِيلَهْ قَوِينْ يُوزُوبْ اِيجْقَلَهْ يَا قُولَكْ
كَرَكْ وَرَمُوكْ كَرَكْ يُورَكْ اُسْتُنَهْ كُلْ صُوْيِي اِيلَهْ
جِنْدَلْ جِكِلْ اَرْدِنِي وَتَمُوكْ كَرَكْ وَكُلْ وَرِينْ
وَكُلْ سُوْيِي وَسُوكْ يَنَهْ عِي وَصَنْدَلْ وَكَافُورْ
وَشِكَرْ يِلَكْ كَرَكْ وَقُرْصِ بَاشِرْ كَافُورِي
وَكِلْ اَرْمَنِي اِيجُورْ مَكْ كَرَكْ كَهْ بِاَمْرِ اللهِ شِفَا بُولَهْ

2 چقش وانجیر هریرندن اوجردم دکلر قیندلر بش
3 درم قیرق یغی قبو اوده لر دشاجقکه دوشر دغلجغیا
4 دغدر وبشمش صوغن وحمیردخی بشرب حیار شنبر بالله
5 طتلو بادام یغیا ورمق دخی دغدجغیا دغدر اچمخی اجر
6 حبرك وجانلر تدبیرچ دخی بوتیو درحمامه دکلرتی
7 ودملری وجانلری بشرب یمشدر ودرمر اولن کیشی طعام
8 یمیوب حرکت وجماع ایلمك وحمامه کرمك کوك
9 وشیش اوج ودب اشلده کندن صکره مسهل اچمك کرك
10 طاعون اتی ودمدریه سویجلر دیکه وبا کناریدن
11 چیقر زحمت ودرد اودکب کیندر دیرسه قره یه یتشل
12 یه قول اولر میسرونلك کوکلی دیر قسمق ایستر قسر یرکی اوینر
13 اوکی کدرتی سوسر نفس قیت طرلغنر صلر حرارت
14 طشنده. ازکب اولر اچنده قیت اولر طاعونك اکثری
15 اولدیکه نعوذ بالله غالب قولق اردنده وقلنق
16 التنده. وبلدره. وبزیرلرنیك اولر علاجی اولدیکه

اولا

یه نفوج مسهل اچوره. لر طاعون چیقدغندن صکره نه فصد
ایلمك کرك نه مسهل اچمك کرك حقنه لینه یله
طبیعت قبض اولرسا تلیین ایلمك کرك شربتلردن
شراب صندل وشراب ورد طری وشراب حماض
شراب لیمون وشراب رمانین وشراب تفاح وسکنجبین
کل سویله اچورمك کرك وغدالردن جوا وسمز
اوت مزوردسین یه مرجمك مزوردسین اکثی انار سویی
یه لیمون سویی یه نرکیله یمك کرك تمام حمی کچنجیا
ات یمك کرك مکرکه قوت ضعیف اولا فوج
شوروانی اچوره لر طاعون استنافیج سوق ورمق کرك بلکه
نوارجك درله قزنیرلر اچقله یقوایلمك کرك بوکاوستا
کل سویله صندل وکل ارمنی ارمق کرك وکل ورمیزه
سویی وسکت یرغی وصندل وکافور وبزرکه یلمك
کرك وقرص طباشیر حماضی وقرص طباشیر کافوری
وکل ارمنی اچورمك کرك بلغم ودم علامت ورمکه

16

بلکه یخ اولمق مکروه مرودیا یاملا منجر اولا علاج اولنه

بلغم بشرب سکنجبین مسهلا تنقیه اتمک وهضمده ایکی کون

بری بری آردیجه قسمق وبلغم آرتیرمنسلردن وسوق نسنلردن

وسوق سوجق اجلک دن وتخمه المقدن وطبیعت ایلمک تلیین

وهرکون شراب بنفسج وشراب لیمون یه شراب اصولا اجلک

وماهیزه هرکیه صیف قیرغی دیرکو وسوسن یبرغی

قندب صفرایی ودموی ودمده دیکمز منضج ادویه

ارمقدر سودایی ودم علامت رنکی قوسمق اولق وقتا اولق

علاج سودایی مسهلا استفراغ ایلمک دروهضمده ایکی کون

بری بری آردیجه قسمق ومرطب غذالر وشربتلر اجلک

وسودا آرتیرمنسلردن پرهیز ایلمک ومرطب حمامه

کرمک ویمشاتیجه غلو رحمک سوسن یغی وحیایغی وشروعن

وتوق وقاذیغی وسیغی کبی فی الجمله دکل ودملک

معالجه اولدرکیه ودم قیق خلط دندن بلالر اولق

خلط استفراغ ایلیلر مناسب شربتلر وغذالر بیوده اولدیکی

قیغرده سنجر اولرکیه کودی قوزدرد سکره دردنفی

جغرده علاج قان المق وقوع مسهل یه مطبوخ فاکهه

اجلک وجوار اجلک واسفاناخ وسیمزاوت مزوردسین یملک

اول بلودجک برز قطونا لعابن بزکلره یاش مازوی برکلره

اودن لر برمغ قوراجنه یه سوق سوراجنه سقلر بنوکلا کیمزسا

اچی قوزش باغ اجنه سقلر بنوکلا دخی کیمزسا منضج تسنه

اودن لرتار بکلنب اچی طلاه سدرکو شربه کیه قوردشین

درکو بصی قولغه ماییل قبرجقلردرکیه بغضی

اری اولرجیدرکو کل طرلغندرر اکثر وقتده دطبی

دنعه جغرجکسی کوکل طرلغندرر کجا ارتق اولرسب اکثر

صفرایی قان بحاردرعلامت قول اولق ویرنجک جقمق

وحرکت کلمک دعلاج قان المق وقوع مسهل وما الزمانین

ونقوع حلو ونقوع حامض اجلک وات یمک برکلره مرجمک

اچی یه حبا الرمان مزوردسین قوروکشنجلره یمک کرک

وقوق سوی وترمطباشیر کافور استعمال ایمک کرک

يه طرلو بلغم بجاريدر

قيتاولق علاجي بلغم استفراغ ايتمك سكنجبين عسلي ايچمك وكوفن

سويلديكه ارمق ومرجمكدك حبالرمان يه سمق يمك درد

اكي قيمده دخي حمام ايودرجمركه اس بادمي درلو واودر

كينكي دولغر سويلجلودركه قبرجق اولر كجدركيندرد

رنكي قره غه مايل اولر سبب كينيش تيز صفرا درعلاج

اوّل قان المق اندن ماء الرمانين يه نقوع مسهل يه مطبوخ

فاكهه ايچمك كرك وشراب نيلوفر وشراب اجاص

وشراب عناب وارمك سويي وخيار سويي وقبوز سويي

وخيار تخمي سكدن ايچمك وجواوارك مزدسين وسمز

اوتي مزدسين يمك تمام حرارتي كدب خوشلغنه

يوز دبجق فاريجله يه قوبجق به اغلق ايله جواوبدر كر

كرك كه جره اوستنه وجوزه يوسنه كل سويي

يه ياش كتيخ سويله كل ارمني كافور وبزر قطونا

لعابين يه كره يعني اوده لريه ليسان الحمله مرجمك اوه لر

حصبه وجدري كه ايچمك درلو قان قيبوب حركته

كلمك

هواده والك يازين وباكلرنده جوق اولر قلده آز

اولر وقتي ياوزي قوه اولندر اندن صكره بنفشه دينكي

كبي اولندر اندن صكره صارو ويشل اولندر قوسراق

بيلك اولندر وعدد آز اولوب كودده حرارت آز اولندر ك

شول حصبه كه اندن قان اقه اولدرد جوق اولوب مقبل

وبدقلو اولندر بري بري نه بيكن يوزدر خصوصا كه

وباكلرنده اولا نفس ايو اولق وآز آز خوش اولق واولر

حمّي اولوب صكره يه حصبه يه ايچمك بلرمك خوش وصيرو

جوق سوسر وقيت طرلغنر وحرارت كودي يلك

طامزنده كدر سوق اولر وحصبه يه ايچمك يشل اولر يه

قره رد بلكل كه الم بقين درد قبوجق دكلري حصبك

ضعيف درد قوسق درد دكلري ايچمك يعني درحصبه ايچمك

جفق علامتي مطبقه آرقه ويبل اغريسي وبرن ايچمك

وايمكوده بلكلمك وكوده اغر اولق ويوز قزل ك

اولق علاج حجامت اتمك وصفراي مسهل استفراغ

ایمك دربردی قمی ایودر حصبه یه حمی بلودر کسدن صکره
یه بلودب بندن غیدن صکره نه فصد نه حجامت ایمك کرك
ونه مسهل ورمك کرك بل که اسهال وارسا ذمق کرك
طبیعت قیت قبض اولغا قاموق کرك شربتلردن شراب عناب
وشراب بنفشه وشراب هندبا ونقوع حلو شکرله اچورمك کرك
ویکرمدرم عناب اوزه درم بنفشه واوچ درم بیان دیب
دیش درمانوه چکوده کی اسلدب سوینی اچورمك کرك
بورمضده اکثار دن وسیر خشکندن وبنفشدن سقینق
کرك عطش غالب اولرسا تخمکن سدقوبوز سوی وخیار
وقبق سوی بزر قطونا لعاب اچورمك کرك اکر اسهال
اولرسا شراب رمانین وقرص طباشیر حماضی اچوده کر حصبه
یه جدری بلودب کچ کچ حقرسا یه کروا چوا ودرسا
دازیانه سوینی شکرله یه کرفس سوینی شکرله اچوده کر
که مکثره اوده غذا کردن اول شراب بنفشه شکرله
آرپه قودی یه جواویه قبق سیلتی مرجمك مزودی سرکه
شکرله وبادام یغیله وسمزاوت مزودی ودکر وطتلو

اون برندن فروج شودوایی ودکر کبه ایقوی کلمز ساغدانه
خشخاش قدر وداییم کودری طونلرله اچوق تلر چلك چقچق
منه یکمجه دکن کون کل سویله اصفهان سرمه چکمک
یه کل سویله سمو اسلدب سوزب کزه طمزدکر
یه باش کشنیز سویله اسلدب اصفهان سرمه چکمک
الن آیاغن قیلیلر تاکوده چقیمال کل سوی وسماقله
غرغره ایلیلر اکر آغزاوغلنجق یه حصبه یه جدری
چقرسا دایسنه برهیز ایلمك کرك غذای شکرله بادام
یه شراب بنفشه واولق کرك اکر اوغلنجق یوز ایلغا ارشمش
اولرسا حجامت ایلیلر تمام خوش اولب کوده جدرنك آثر
قلرسا فستق یغیله طرلره نشسته یله یوکرب وحکه یعنی یوزده
وکچیك قان فاسد اولب وکنیمك دن وطرلو بلغم دن وسودا
اولر قان کنیمکا اتی نسلر ویتیز سودا ارتر دنسلر یمك دن
اولر ایوذ قوا اولر کچ کدر علاج اول قان القدر اندن
صکره مطبوخ فاکهه ومطبوخ افتیمون وافتیمون یله

دِدَم قَنْبِ اِجِمك دُرْمَكُون شَرَابِ لِيمُون وَشَرَابِ شَاهْتَرَج وَنُقُوع

حَامِض وَجَوَاب اِجِمك كَرَك اَكُو بَلْغَم اُلْرُسَا سِكَنْجَبِين غَسْل اِجِمك

غِذَا كَرْدَن قَبُوق اَشِي وَكَاشِنِي اَشِي وَسَمِزَاوُت اَشِي وَاِسْفَانَاخ

اَشِي قَوَادِيج وَقُزِي اَت وَقُبُن اَيتِلَه بِيلَر اَنْدَن بَشْرِي بِلِه كَلَر نَخَاع

اَز بِيلَر طَزْلُو تَسْنَلَر وَدِل بُرْد تَسْنَلَر دَن بِرْهَيز اَيلَيلَر جَرَب

شُود وَالَر وَجَرَب مَسْلُوقَه وَشِيرُوعَن يَه بَادَام يَغِي وَكَر

يَغِي وَسَيَغِي وَمَا يعلنون يَغِيلَر اَكِن اَشْلَر جُوق بِيلَر طَتْلُو

سُوق سُوجُوق اِجَلَر جِمَاع بِلِكْلِيَه تَرك اَيلَيلَر طَتْلُو مُرَطِب حَمَامَه

بَجْدِكَرَه لَر اَز اَتُودَه لَر مُعْتَدِل سُوجُوق قِيلَر تَرْمِس اَوتِن

طِزْلَه لِيمُون سُويَلَه بِرِكِيلَه حَمِير اَيلَيب حَمَامَدَه كُودَيه

دُرْتَلَر قِيت اَوه لَر صُكَرَه بَنَفْشَه سِيَغِي يَه طَتْلُو بَادَام يَغِي دُرْتَلَر

بُنُوكِلَه كِتْمَز سَاحَب الصَّبَر وَدَر لَر تَمَام كُودَه اَرْبَجُق كَبِيت

وَطَز وَزَبَخَار وَنُشَادِر وَاَعْوَاغ يَبْرَغِي وَاُولِمِش ژِيوَه وَمُرْدَسَنك

وَمِيعَرَكِه سِيغَلَادِر كَر دُكْلِكِن دُكَب شِيرُوعَن يَه كُلِّ يَغِي

وَسِرِكِلَه قُوشْدُرَه لَر حَمَامَه كِرِب كُودَي اُشْنَانِلَه يُدْ قَلَوَنْدَن

دُرَه طَكْلِكِن حَمَامَه كِرِب اُشْنَانِلَه بُنَلَر نَمَق اِسِنَس يَغِي اَق

بَهَق كَه بَنَك بَنَك كُودَيه دُشَر سَبَب بَلْغَم جُوقلِغِي دُرْ اَكَر

اُوجَق قُوزُدُرْسَا قَابِل عِلَاج دُرْ قُوزْمَا بُوصْ دُرْ قَابِل عِلَاج دَكِل

عِلَاج بُودُر كَه هَر كِجَه بِرْدِرَم شَقَايِق اَلنُّعْمَان

يَغِي كَلْفَك جِكِن تُخْمِ اِجَلَر اَق رَنْكلُو طَعَامَدَن بِرْنَج اَشِي

وَلِيمُون اَشِي كِبِدَن بِرْهَيز اَيلَيلَر بَلْغَم اَرْتُرْدُ تَسْنَلَر دَد

بَالِق وَيُغُرْت وَمَارُل وَسَمِزَاوُت كِبِ بِيلَر بَلْكِه قِين

اَتِنَك قُوجَنِ بِيلَر وَسَمَن يَمِيلَر شُود وَالَر اِجِمِيلَر قَلْيه

وَكَبَاب وَبِرْيَان وَنُوكَر جِن اَت اِنِجَه اُوتلَر لَه بِيلَر

هَفْتَه اِكِي كُون بِرِي بِرِي اَرْدِنجَه طَرَق اُوت وَبِيَان

دِ بِيلَه قَيْنَدَب بَال اُوزَرِنَه سُرْبَه جُوب قِسَلَر هَر كِجَه

اَطِر پِغِيل صَغِيرَلَه كُلَنْكِبِين بِيلَر شَرْبَتْلَر دَن شَرَاب

اُصُول وَسِكَنْجَبِين غَسْل بِرْدِرَم شَقَايِق اَلنُّعْمَان تُخْمِ

اَغِزْدَه دُتَبَه اِجَلَر مَعْجُون لَر دَن مَعْجُون فَلَاسِفَه وَمَعْجُون

نَجَاح وَتِرْيَاق وَمَثْرُودِيطُوس بِيلَر بِرْهَفْتَه تَمَام مُعْتَلِي

اچب خلط بشوره کوا اندن صکره بلغم کدر نسنه
حب تخم الخطل قب استعمال ایلیله تمام مرض کیدیجه
باذ فصلنده وکوز فصلنده بیله ادکو بدن تنقیه ایتمك
صکره قوللانیلور واق زرنیخ خردل وشیطرج هر بریندن
بریندن بوقدر عراق زنکار وقوللانیلان هر بریندن بوقدر
توتیا تخم وکبریت والان بوقدر هر بریندن یشر درم اغو
قندس وقسط هر بریندن اکشر درم الور کلو تیز سرکه ایله
یه لیمون سویلیه یغره لوبیه بریندن براری نسنه سرد کلر یندن
صکره درت کون صباحدن کیدره صباح حمامه کوب تویس
اولنی یه لنکود اودن دورت پنار بهق سودا بهق قره بهق سکه
کودیه بنک بنک دشر وجوق کبك کبی دکلر یدی
قوللانیلور سبب صفرا وقادر کیب سودا اولمقدر علاج برنجی کون
مطبوخ افتیمون اچمك ومرطب حمامه جوق کرمك ومرطب
غذالر دشر تبلو اچمك وسودا ادرد نسنلردن پرهیز ایلمك
وبهق ابیض دیدکمز طلای استعمال ایلمك در قویا

لغه وقوه لغه مایل اولور اولوکه قرنجی بلوغ بلی کیب
نسنه دکلر سبب اخلاط کیب سودا غالب اولمقدر جذامك
مقدمه سی در عیدتی قان المق وبدن سودادن مسهلك تنقیه
ایلمك در اکر نفیقه اولوسا اجله اغز برنده وترنج وابهی باذام
یغی ویرکه وکتیره وکره یغی وتوتیا یغی وسیغی
وقوزیغی در تمکلره ذایل اولور اکر قیلکسا بدن تنقیه ایتمك
صکره بهق ابیضیون دیدکمز طلای استعمال ایلمك کرك
وسلمك ادمق کوك بورصنده مرطبات جوق ایمك کرك
سیغی وکره یغی جوق یمك کرك سعفه باشده
باشده جیفر سلنر قیملنر یه خود قوا اولوکه اوجق
کبك کیب نسنه دکلر بینك سبب فاسد متعفن اولش
خلط اردد قورینك سبب سودا در که تیز خلط قوشور
علاج اول قیفالدن قان المق وحجامت ایلمك اندن وطتلو
نسنه دن وتیز نسنلردن پرهیز ایلمك جوا ونقوع حامض
ونقوع سهل ومطبوخ فاکیه وحب الصبر اچمك کرك